

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 13. oktoober 2008
Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine põlevkivikavast välja visatud meetmete kohta (nr 86)
2. Arupärimine vee ja õhu reostamise kohta Muuga piirkonnas (nr 92)
3. Vaba mikrofoni

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu neljanda töönädala esmaspäevast istungit. Kas head kolleegid soovivad anda üle eelnõusid või arupärimisi? Ma palun kõigepealt eelnõude üleandmiseks kõnepulti Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud proua esimees! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kolm seaduseelnõu. Esiteks, karistusseadustiku ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Rein Lang. Teiseks, rahvusvahelistes äritehingutes välisriigi ametiisikule altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Rein Lang. Kolmandaks, 12. augusti 1949 Genfi konventsioonide 8. juuni 1977 (I) lisaprotokollis rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrite kaitse kohta artikli 90 lõike 2 punkti a alusel Rahvusvahelise Uurimiskomisjoni pädevuse tunnustamise deklaratsiooni tegemise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust välisminister Urmas Paet. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatusel nimel olen vastu võtnud kolm seaduseelnõu. Kui seaduseelnõud vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse sätetele, siis võtame need menetlusse kolme tööpäeva jooksul.

Teated. Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 9. oktoobril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi "Patsiendiõiguste kohaldamise kohta piiriüleses tervishoius" eelnõu kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning eelnõu kohta arvamust andma sotsiaalkomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 23. oktoober kell 16.

Olen edastanud kümne Riigikogu liikme arupärimise peaminister Andrus Ansipile.

Head kolleegid! Kolmapäeval, s.a 15. oktoobril osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: keskkonnaminister Jaanus Tamkivi, regionaalminister Siim-Valmar Kiisler ja siseminister Jüri Pihl.

Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 84 Riigikogu liiget, puudub 17.

Lugupeetud kolleegid! Teie laudadel on selle töönädala päevakord. Ma panen selle nädala päevakorra kinnitamise hääletusele. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt hääletas 82 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Selle nädala päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine põlevkivikavast välja visatud meetmete kohta (nr 86)

Esimees Ene Ergma

Läheme arupärimisele vastamise juurde. Esimene arupärimine on Riigikogu liikmete Valdur Lahtvee, Mart Jüssi, Toomas Trapido, Maret Merisaare, Aleksei Lotmani ja Marek Strandbergi 22. septembril s.a esitatud arupärimine põlevkivikavast välja visatud meet-

mete kohta. Ma palun kõnepulti kolleeg Valdur Lahtveel!

Valdur Lahtvee

Austatud juhataja! Head kolleegid! Loen ette arupärimise.

Arupärimine põlevkivikavast välja visatud meetmete kohta. Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon on korduvalt osutanud, et Keskkonnaministeerium on minister Tamkivi initsiatiivil tegutsenud keskkonnaaenulikult, tehes põlevkivi arengukavasse ja selle rakendusplaani aastateks 2008–2015 ühepoolseid põhimõttelisi muudatusi vaid põlevkivi kaevandajate huvides, eirates eelnevalt laiapõhjalise arutelu tulemusena eri huvigruppidega kokkulepitud eesmärgid ning soovitud tegevusi põlevkivi kaevandamise ja kasutamise efektiivsemaks ning keskkonnahoidlikumaks muutmisel.

Nii Riigikogu liikmete kui ka teiste huvigruppide vastavatele pöördumistele on minister enamasti vastanud, et Keskkonnaministeeriumi poolt ühepoolset sisse viidud muudatused põlevkivi arengukava ja selle rakendusplaani tekstis on mitteolulised ja et osa väljajäetud meetmetest võetakse arvesse teistes riiklikes kavades, nagu "Energiamajanduse riiklik arengukava aastani 2020" ja "Eesti elektrimajanduse arengukava 2008–2018".

Me oleme toonud välja väga konkreetseid juhtumid ja oleme tsiteerinud ministri sõnu, mida ta on meile või huvigruppidele öelnud. Paraku, tutvunud avalikuks arutamiseks pandud elektrimajanduse ja energiamajanduse riiklike kavade tekstidega, mis on saadaval Internetis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi koduleheküljel, me näeme, et ministri viidatud põlevkivikavast välja jäetud ja energiamajanduse kavades arvestada lubatud meetmeid neis kavades pole. Samuti on energiamajanduse ja elektrimajanduse arengukavades põlevkivi kaevandamise ja kasutamise seonduv peaaegu olematu. See tähendab, et elektrimajanduse arengukavas on viidatud, et põlevkivi kasutamisega seonduva lahendab põlevkivikava, mitte energiamajanduse arengukava ega elektrimajanduse arengukava. Sellest tulenevalt on selge, et nende riiklike kavadega põlevkivi kasutamist efektiivsemaks ega keskkonda arvestavamaks ei tehta ega suudeta teha ning põlevkivikasutust

jäab suunama vaid keskkonnaministri poolt põlevkivi kasutajate huvides lahjendatud põlevkivikava, mida me siin varsti arutama hakkame. Arvestades põlevkivikavast välja jäetud meetmete hulka ja olemit, oleks õige väita, et kuni aastani 2015 põlevkivi kaevandamisel ja kasutamisel võrreldes kehtiva olukorraga olulisi muudatusi peale aastakasutuse mahu seadmise ei tule. Tulenevalt eelnevast küsimuse keskkonnaministrilt järgmist. Kas ja millisel moel osales Keskkonnaministeerium eelnimetatud energiamajanduse ja elektrimajanduse riiklike arengukavade koostamisel? Milliseid ettepanekuid on Keskkonnaministeerium konkreetselt esitanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi "Eesti elektrimajanduse arengukava 2008–2018" ja "Energiamajanduse riikliku arengukava aastani 2020" eelnõude teksti täiendamiseks ja kavade koostamise protsessi suunamiseks? Milline on olnud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tagasiside Keskkonnaministeeriumi ettepanekutele? Miks ei käsitleta energiamajanduse arengukavas ja elektrimajanduse arengukavas piisavalt põlevkivi kasutamisega seonduvat ja miks neis pole kirjas Keskkonnaministeeriumi poolt põlevkivikavast välja jäetud ja energiakavadesse sisse viia lubatud meetmeid? Kuidas keskkonnaminister hindab "Energiamajanduse riikliku arengukava aastani 2020" ja "Eesti elektrimajanduse arengukava 2008–2018" meetmete piisavust energiaspektori keskkonnamõju vähendamisel ja loodusvarade kasutamise tõhustamisel ning nimetatud dokumentide eelnõude vastavust "Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030" eesmärkidele, mille me kõik siin heaks oleme kiitnud ja mis on täna jõus? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Valdur Lahtveel! Ma palun kõnepulti vastust andma keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Keskkonnaministeeriumile saadetud arupärimises on kirjas, et Erakond Eestimaa Rohelised on korduvalt osutanud põlevkivi arengukavas tehtud muudatustele, mis on kitsalt põlevkivi kaevandajate huvides, eirates eelnevalt huvigruppidega kokkulepitud

eesmärke. Selles osas on teil kahtlemata õigus, et te olete korduvalt väitnud, nagu oleksid kõik Keskkonnaministeeriumi sisse viidud muudatused selgelt suunatud põlevkivi kasutajate huvide kaitseks. Teie samasisulisele avaldusele 12. maist keskkonnaminister 16. juunil juba vastas, et selline väide on alusetu. Põlevkivi arengukava eelnõuga koos esitas Keskkonnaministeerium Vabariigi Valitsusele ka maa-põueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega nähakse ette konkreetsed piirangud põlevkivi kaevandamise mahule ja uute kaevandamislubade andmisele. Kõikide kaevandajate põlevkivi kaevandamise aastamahtu kokku vähendatakse 20 miljoni tonnini aastas. Vajaduse korral tuleb kaevandamismahu vähendamisel rakendada võrdse kohtlemise printsiipi, vähendada proportsionaalselt iga kaevandaja aastast põlevkivi kaevandamise maksimaalset mahtu vastavalt kaevandajale kaevandamisloaga antud maksimaalse aastase kaevandamismahu osakaalule.

Arupärimises on veel kirjas, et keskkonnaminister oma vastustes teile on pidanud Keskkonnaministeeriumi ühepoolselt sisseviidud muudatusi arengukavas mitteoluliseks. See väide ei ole õige, kuna, esiteks, Keskkonnaministeeriumis pole parandusettepanekute sisseviimist arengukavasse kordagi nimetatud mitteoluliseks, teiseks, põlevkivi arengukava ei ole ainult Keskkonnaministeeriumi arengukava, vaid valdkonna arengukava, mille koostamisse ja rakendamisse kaasati veel neli ministeeriumi. Nendeks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium. Kõikide nende ministeeriumide esitatud ettepanekuid kaaluti, peeti läbirääkimisi ja enamikku ettepanekuid ka arvestati. Põlevkivi arengukava eelnõu on kõigi nimetatud ministeeriumidega kooskõlastatud ja ei saa väita, et Keskkonnaministeerium on ühepoolselt kõik muudatused arengukavasse sisse viinud. Ei ole võimalik, et tööversioon oleks saanud pärast kooskõlastamisi algsel kujul säilida 100% ja seda oleks saanud muudatusi tegemata esitada Vabariigi Valitsusele. Küll aga on keskkonnaminister selgelt väljendanud oma seisukohta vastuses teie 12. mai avalikule pöördumisele, et põlevkivi arengukava eelnõu ei ole võrreldes tööversiooniga muudetud üle 70%, nagu te

väitsite. Näiteks on põlevkivi arengukava eelnõusse esitatud riigi huvi definitsioon ja kolm strateegilist eesmärki täpselt samad, nagu nad olid ka tööversioonis.

Nüüd vastused teie küsimustele.

Vastus esimesele küsimusele. Keskkonnaminister on 18. oktoobril oma kirjas majandus- ja kommunikatsiooniministrile nimetanud "Energiamajanduse riikliku arengukava aastani 2020" ja "Eesti elektrimajanduse arengukava 2008–2018" koostamiseks moodustatava ministeeriumidevahelise komisjoni koosseisu Keskkonnaministeeriumi esindajatena rahvusvahelise koostöö asekancleri Allan Gromovi ning keskkonnakorralduse ja -tehnoloogia osakonna välisõhu ja kiirgusohutuse büroo juhataja Viktor Grigorjevi. See oli vastus esimesele küsimusele.

Teine küsimus: "Milliseid ettepanekuid on Keskkonnaministeerium konkreetselt esitanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile?" Kõik "Energiamajanduse riikliku arengukava aastani 2020" ja "Eesti elektrimajanduse arengukava 2008–2018" koostamisega seotud materjalid on kättesaadavad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi koduleheküljel. Kuna Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium pole veel Keskkonnaministeeriumile arengukavade eelnõusid kooskõlastamiseks esitanud, siis ei ole meil esitada ka kirjavahetuse koopiaid. Komisjoni koosolekute protokolle ja muid andmeid soovitame edaspidi küsida Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist.

Järgmine küsimus: "Miks ei käsitleta energiamajanduse arengukavas ja elektrimajanduse arengukavas piisavalt põlevkivi kasutamisega seonduvat ja miks pole neis kirjas Keskkonnaministeeriumi poolt põlevkivikavast välja jäetud ja energiakavasse sisse viia lubatud meetmeid?" Nagu ma eelmisele küsimusele vastasin, see protsess, nende arengukavade koostamine Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis veel käib ja nende küsimustega tuleb eelkõige pöörduda majandusministeeriumi või vastava ala ministri poole.

Viimane küsimus: "Kuidas keskkonnaminister hindab elektrimajanduse arengukava ja energiamajanduse arengukava meetmete piisavust energiasektori keskkonnamõju vähendamisele ja loodusvarade kasutamise tõhustamisele?" Energiamajanduse arengukava

keskkonnamõtjude strateegilise hindamise programmi heakskiitmise otsus on tehtud 2. mail s.a. Selles otsuses on ka märkus, et keskkonnamõtjude strateegilise hindamise aruandes tuleb esitada kaalutlus piiriülese keskkonnamõtju esinemise võimalikkuse kohta ja juhul, kui edasistes etappides selgub, et kõnealuse arengukava elluviimisega kaasneb oluline mõju teiste riikide keskkonnale, tuleb sellest teavitada ka Keskkonnaministeeriumi. Elektrimajanduse keskkonnamõtjude hindamise strateegilise aruande programmi heakskiitmise otsus on tehtud samuti mai alguses. Otsuses on märkus programmi 4. peatüki täiendamise vajaduse kohta. Lisada tuleb, et keskkonnamõtjude strateegilise hindamise eesmärk on arvestada elektrimajanduse arengukava koostamisel kliima ja energeetika meetmepaketiga ning seal on sama märkus piiriülese keskkonnamõtju esinemise võimalikkuse kohta. Neid keskkonnamõtjude hindamise strateegilisi aruandeid Keskkonnaministeeriumile veel esitatud ei ole. Kuna Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, ütlen veel kord, ei ole Keskkonnaministeeriumile arengukavade eelnõusid kooskõlastamiseks saatnud, siis ei ole ka keskkonnaminister nende kohta oma seisukohti esitanud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Valdur Lahtvee!

Valdur Lahtvee

Kui ma panen kõrvuti küsimused ja teie vastused, kas ma saan siis õigesti aru, et Keskkonnaministeerium on nimetanud kaks ametnikku elektrimajanduse ja energiamajanduse arengukavadesse ministeeriumi sisendi andmiseks, aga ministeerium ega minister ei ole siia huvi tundnud, et niivõrd olulise ja tugeva keskkonnamõtjuga valdkonna, nagu on energiamajandus, arengukavasse pole mitte grammi eestki sisendit antud?

Jaanus Tamkivi

Härra Lahtvee! Kas tegemist on küsimusega? Ma juba ütlesin, et kaks ministeeriumi ametnikku, asekanstler ja büroojuhataja, on vastava komisjoni töös osalemas. Olen nendega sel teemal vestelnud, küsinud informatsiooni komisjoni tegevuse kohta ja

olen sellega kindlasti kursis. Kuid tahan veel kord öelda, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist vastavat dokumenti Keskkonnaministeeriumile tänase päevani kooskõlastamiseks saadetud ei ole. Ametlikul tasandil on suhteliselt keeruline suhelda, kui ei ole veel dokumenti.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud härra minister! Te ütlesite, et te pole oma seisukohta nende kahe dokumendi, elektrimajanduse ja energiamajanduse arengukava kohta öelnud. Kas te seal teete selle ettepaneku, nii nagu te olete lubanud, et Eesti Põlevkivi eraldatakse kontsernist Eesti Põlevkivi, või ei tee?

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Tõepoolest, ma olen siin väljendanud seda seisukohta, et need kaks organisatsiooni võiksid toimida eraldi. Kui Keskkonnaministeeriumile tuleb kooskõlastamiseks dokument, siis me selle ettepaneku ka teeme.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh! Härra minister! Nimetasite, et põlevkivikavaga vähendatakse põlevkivi kaevandamist. Kas te ütleksite korra need numbrid, kui palju kaevandatakse praegu ja kui palju näeb kava ette kaevandamist?

Jaanus Tamkivi

Ametlikult välja antud kaevandamislubasid on praeguse seisuga antud kaevandamismahus 23,75 miljonit tonni aastas. Reaalne kaevandamine on mahus 15 miljonit tonni aastas, eelmisel aastal oli küll mõnevõrra rohkem – 17,2 miljonit tonni. Sel aastal tuleb see maht ilmselt väiksem. Arengukavas on võetud suund aastaks 2015 vähendada põlevkivi kaevandamise mahtu 15 miljoni tonnini aastas.

Esimees Ene Ergma

Lugupeetud kolleeg Valdur Lahtvee! Küsimuste ringis on lubatud ainult üks küsimus. Palun, kolleeg Rein Ratas!

Rein Ratas

Täna! Härra minister! Mina ei saa mitte aru, millisest põlevkivi arengukavast me räägime. Või räägime me järsku põlevkivi arengukava eelnõust, mille Riigikogu peab üksipulgi läbi arutama ja siis aktsepteerima või mitte? Olen rääkinud.

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Tõepoolest, põlevkivi arengukava on Riigikogu menetluses. Selle küsimuse peaks kindlasti esitama Riigikogu liikmetele, kes seda veel tähele pannud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea minister! Kuna on ilmne, et erinevad sotsiaalpartnerid ja keskkonnatühendused ei ole selle põlevkivikava eelnõuga, mis Riigikogule esitatud on, sugugi mitte rahul, siis minu küsimus on see. Millised on olnud toimingud, et tuvastada selle rahulolematuse iseloomu ja ulatust, mis on seotud põlevkivi arengukavaga, ja mida on ministeerium teinud, kui on, et neid erimeelsusi kõrvaldada?

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Ma veel kord tuletan meelde seda, mis minu vastusest juba läbi jooksis, et üks asi on põlevkivi arengukava tööversioon, teine aga dokument, mis on lõplikult valminud, mis on saanud ministeeriumide kooskõlastuse, mis on leidnud ka valitsuse heakskiidu. Tahta seda, et see tööversioon ühtiks 100% selle materjaliga, mis on lõpuks Vabariigi Valitsusest Riigikokku saadetud, oleks tegelikult mõnevõrra kummaline.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mart Jüssi!

Mart Jüssi

Aitäh! Lugupeetud minister! Aastal 2007 kasvas põlevkivikasutus umbes 20%, aga

samal ajal me teame, et sellest kasutusest tulenevate heitmete hulk kasvas üle 20%. Lähiajal on põlevkivi lubatud kasutada kuni 20 miljonit tonni. Kas teil on selge ettekujutus, mis tagajärjed on põlevkivikasutusel just nimelt keskkonna saastamise koha pealt?

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Me enne rääkisime, et põlevkivi reaalne kaevandamine eelmisel aastal oli suurusjärgus 17 miljonit tonni, sel aastal kukub see ilmselt umbes 15 miljoni tonni peale. Me oleme korduvalt siin rääkinud, et me elame olukorras, kuhu me tegelikult oleme välja jõudnud. Täiesti seaduslikult on ettevõtetele välja antud põlevkivi kaevandamise lubasid 23,75 miljoni tonni kaevandamiseks aastas. Palun teha siis ettepanekuid, kuidas neid jõuga kokku korjata, minna neid ettevõtetele tagasi võtma ja suruda see kaevandamise maht või nende lubade aastane maht alla 15 miljoni tonni aastas, nii et ei tekiks ühtegi kohtuvaidlust, et ei tuleks ühtegi probleemi, ettevõtjad võtaksid selle teadmise rahulikult omaks ja tegutseksid edasi. See, et neid lubasid on praeguse seisuga sellises mahus välja antud, ei ole hetkel ametisoleva keskkonnaministri teene. Lähtume reaalsest olukorrast. Kui meil on ikkagi lubasid antud välja sellises mahus ja ettevõtted on need seaduslikult saanud, siis palun näidake ette see mehhanism, kuidas minna ja need load jõuga kokku korjata, nii et kaevandamisemaht, lubade maht langeks alla 15 miljoni tonni aastas. Mida me sellest teemast siin edasi-tagasi rohkem ikka veeretame!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Möödunud reedel tuli informatsioon põlengu kohta Estonia kaevanduses. Kas te võiksite meid informeerida, kui palju see põleng mõjus või mõjub keskkonnale ja eriti põhjaveele?

Jaanus Tamkivi

Ma täna selle küsimuse eest! Ministril on informatsioon, et see põleng on kustutatud ja tööd võivad jätkuda. Milline reaalne kesk-

konnakahju on ja milline on selle õnnetuse tegelik tulem, selle kohta mul hetkel siin puldis andmed puuduvad.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Avan läbirääkimised. Kõigepealt palun kõnepulti kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Proua juhataja! Head kolleegid! Austatud härra minister! Mind sundis läbirääkimistel sõna võtma asjaolu, et Eesti Põlevkivi olukord on küllaltki tõsine. Kui hakati seda arengukava tegema, siis kirjutati see klausel, millest tänases arupärimises juttu on ja mis puudutab Eesti Põlevkivi lahutamist Eesti Energiast, sellepärast sisse, et kliendid, põlevkivi tarnijad oleksid võrdselt koheldud, et Eesti Energia ei kasutaks Eesti Põlevkivi oma ettevõtte majandus- või ükskõik millistes huvides. Praegune olukord on palju tõsisem. Me teame, et Estonia kaevanduses oli tõsine põleng, selline põleng, mida ei ole iseseisva Eesti ajal olnud. Me teame, et vähem kui aasta jooksul on kaevanduses hukkunud kolm inimest, mida ei ole olnud ei Eesti ajal ega olnud ka nõukogude ajal. Ma olen siit puldist ja koha pealt juhtinud ministrite ja valitsuse tähelepanu sellele, et Eesti Põlevkivis ei ole juhtimise olukord hea, et on tegemist tõsiste juhtimisvigadega, mis on tingitud just sellest, et minister ega valitsus ei saa praeguse äriseadustiku kohaselt ettevõtte juhtimisse sekkuda. Eks seal ole teisigi põhjuseid.

Miks ma siia pulti tulin? Ma ei usu, et siit midagi lahendada annab. Aga ma tahan teile, härra minister, südamele panna, et te nii, nagu te mulle lubasite, need ettepanekud tõesti teeksite. Täna me loeme seda arengukava. Me võiksime ikkagi kaaluda seda Keskerakonna ettepanekut, et Eesti Põlevkivi lahutada kontsernist Eesti Energia, mis tõesti annaks riigile hoopis teised võimalused ja ka klientidele teised võimalused selleks, et valitsus saaks riigile nii tähtsat ettevõtet suunata. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Lembit Kaljuvee! Palun kõnepulti kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Väikeseks mäluvärskenduseks ütlen, et tegelikult ju ettepanekuid, millisel moel vähendada põlevkivikasutust, ilma et valitsuse kontrolli alt väljaspool olevad ettevõtted selle peale pahandada võiksid, on siinsamas majas tehtud. See ettepanek on ju ülimalt lihtne: vähendada Eesti Energia ja Eesti Põlevkivi enda põlevkivikasutust. Öelda, et üldkoosolek, nõukogu ei saa kohustada Eesti Põlevkivi või ka Eesti Energiat nii toimima, on sügavalt ekslik.

Me räägime väga palju põlevkivikasutuse hulgast. Tõsi, on kuulda kriitikat, et see pole päris korrektne, ja kui ausalt öelda, ega väga ei olegi. Me räägime põlevkivikasutuse hulgast kui keskkonnamõjust just nimelt tänases kontekstis, kus energia tootmise tehnoloogiad, mille abil põlevkivi muudetakse elektriks, on *summa summarum* väga madala efektiivsusega. 15–16% sellest energiast, mis on põlevkivis, muundatakse tarbitavaks elektriks ja on täiesti selge, et siis on põlevkivikasutuse sünonüüm keskkonnakahjulik tegevus.

Põlevkivi arengukava sellisel moel, mille sisuks on jätkuvalt seesama põlevkivi kaevandamise hulk, on tegelikult juba sündides surnud. Seda lihtsal põhjusel, kuna selles arengukavas ega nendes diskussioonides – me ka täna ei kuulnud seda – ei arutleta absoluutselt selle üle, millised on reaalsed keskkonnamõjud ja, enamgi veel, millised on põlevkivi mõjud ühiskonnale, sotsiaalsüsteemile, tervishoiusüsteemile ja majandusele tervikuna.

Need mõjud ei ole sugugi mitte nii positiivsed, kui arvatakse. Seda enam, kui võrrelda näiteks Poola või Saksa söetööstuste analoogsete rehkestega, võib põlevkivi, juhul kui jutt on põlevkivi kasutamisest energeetikas, ühiskonnale tekitada 1 kilovatt-tunni energia tootmisel kaudseid kulusid 1,3–1,4 krooni. Seda on päris palju. Ja me ei räägi mitte lõplikult tarbitud elektri hulgast, vaid elektri hulgast, mis on toodetud elektrijaamas. Seda on oluliselt rohkem kui seda, mis lõpptarbijani jõuab.

Nii ongi põlevkivikava, sotsiaalsete partneritega väga pealiskaudselt tehtud tekst, iseenesest nagu nõidus, muinasjutt, milles üritatakse tegelike kulude allikaid välja toomata jätta. Seda ei saa kindlasti õigeks

pidada. Headel aegadel, jah, raisates rohkem või vähem, voolab elanike ja riigi kassasse raha. Kuid nüüd, kus me oleme hakanud selle üle rohkem arvet pidama, võtke arvesse, et kaudsed kulud, mis sellise põlevkivikasutuse puhul tekkida võivad, võivad olla vahemikus 5–10 miljardit krooni, mis märkamatult kulutatakse erinevate mõjude korvamise peale. Selle tõttu on ka meie laiem seisukoht, et kõnealust põlevkivikava kas või juba selle tõttu, et kaasatust ja kaasamist on võetud kuidagi pinnapealselt, kuidagi formaalselt (teid on küll kaasatud, aga me tegime ikka otsuse nii, nagu meie tahtsime), ei saa kindlasti mitte heaks kiita. Jätkuvalt oleme seisukohal, et on olemas kõik võimalused selleks, et põlevkivikasutust vähendada, et luua majanduslikke mehhanisme, millega muuta märkimisväärselt tõhusamaks põlevkivi kasutamist, vähendada selle keskkonnamõju. Kui see kava on koostatud just nii pinnapealselt ja just nii ajale jalgu jäädes, nagu see on, ei ole meil lootust vähendada majanduses häirivalt üleval olevat keskkonnamõju, mis tegelikult, seotult põlevkivikasutusega, ei tee meid mitte rikkamaks, vaid teeb hoopiski vaesemaks. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marek Strandberg! Palun kõnepulti kolleeg Valdur Lahtvee!

Valdur Lahtvee

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Kahju, kahju on raisatud ajast! Kahju on sellest tööst, mida me oleme teinud, et argumenteerida, põhjendada, miks meie seisukohad on sellised, nagu me oleme siin teie ette, ministri ette ja avalikkuse ette toonud. Kahju on kuulata, kuidas meie argumente, mis on põhjendatud arvudega, kinnitatud argumente lükatakse ümber tühipaljaste sõnakõlksudega, et see ei ole tähtis, me ei saa seda teha, või, nagu minister siin ütles, et kui eri huvigrupid on arengukava põhjalikult aasta aega Keskkonnaministeeriumi enda juhitud arutanud, nad on vaielnud, kokku leppinud, siis seda teksti ei ole võimalik sellisel moel valitsuses heaks kiita ja jõustada. See on kummaline põhjendus.

Üks etteheide, mida me siin oleme teinud ministrile ja millest minister pole aru saanud, on see, et sellise käitumisega on ministeerium

vee peale tõmmanud kaasamisele kui sellisele. Huvigrupid, vähemasti keskkonnavaldkonna huvigrupid on tõepoolest nüüd avalikult selle välja öelnud: on mõttetu kohtuda, arutada ministeeriumiga asju, sest ministeerium sisuliselt huvigruppide seisukohti ei arvesta. See on väga suur kahju, mis on tehtud keskkonnaministri enda haldusalas. See on väga suur kahju, mis on tehtud kogu meie riikluse suhtes. Me räägime kodanikuühiskonnast, kaasamisest ja siin on väga selge märk, kuidas kaasamisest ei hoolita. Härra minister tõi siin ühe näite, et tema pole süüdi. Selle kava kokkulepitud tekst muutus selliseks lahjaks liruks, mitte midagi muutvaks, see tähendab, keskkonnaseisundit halvendavaks kuni aastani 2015 selle tõttu, et teised ministeeriumid tegid muudatusi. Ma toon üheainukese näite keskkonnaministri haldusalas tehtud muudatuse kohta. See puudutab rakendusplaani meedet, mis nägi ette, et põlevkiviõli tootmise jäätmetele seatakse orgaanikasisalduse piir 3%. Kohe oleksid põlevkivi kasutajad pidanud kiviter-tehnoloogiaga õli tootmise asemel hakkama õli tootma galoter-tehnoloogiaga, kus orgaanikat on jäätmetes alla 2% või 3%. Oleks lõppenud poolkoksi tootmine, mis on väga keskkonnaohtlik jääde. Tänapäevani reostavad poolkoksimaad, mis on aastakümnete jooksul tekkinud, meie põhjavett, kemikaalid satuvad meie toiduahelasse, kahjustavad meie inimeste tervist. Nende vanade põlevkivi poolkoksi mägede sulgemise kohustus ei ole pandud õlitootjatele, vaid see on sujuvalt üle antud riigile. Praegu peame meie siin hakkama kulutama paar miljardit krooni maksumaksjate raha, et need olemasolevad vanad poolkoksimaad sulgeda nii, et enam see orgaanika, need fenoolid ei pääseks meie tervist rikkuma. Keskkonnaministeeriumis – see ei ole teiste ministeeriumide asi seda punkti sätestada! – on selle asemel sujuvalt öeldud, et kehtestame jäätmete orgaanikasisalduseks 6% aastaks 2015, mis tähendab, et saab selle 1950. aastatest pärit vanarauaga rahulikult õli toota ja kasumit teenida. See on väga selge näide selle kohta, kuidas ühe huvigrupi huvides on Keskkonnaministeeriumis (see ei ole teiste ministeeriumide asi) selline kahjulik muudatus põlevkivikava teksti sisse viidud.

Need on väga konkreetsed näited. Need on väga põhjendatud argumentid, mis me oleme

siia teie ette toonud. Mul on tõepoolest kahju sellest ajast, mida me oleme kulutanud. Mul on tõepoolest kahju, kui Riigikogu liikmed põlevkivikava kinnitamise otsusele või maa-põueseaduse muudatuste kinnitamisele lihtsalt kummitempli peale löövad ega hooli keskkonnast, tulevastest põlvedest, oma lastest. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Valdur Lahtvee! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised.

2. Arupärimine vee ja õhu reostamise kohta Muuga piirkonnas (nr 92)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde, milleks on Riigikogu liikmete Valdur Lahtvee, Marek Strandbergi, Aleksei Lotmani, Mart Jüssi, Maret Merisaare ja Toomas Trapido 25. septembril esitatud arupärimine vee ja õhu reostamise kohta Muuga piirkonnas. Ma palun kõnepulti jälle kolleeg Valdur Lahtvee!

Valdur Lahtvee

Austatud juhataja! Head kolleegid! Arupärimine vee ja õhu reostamise kohta Muuga piirkonnas. Me teame, et Muuga sadamasse on koondunud päris paljude ohtlike kaupade vedu, ladustamine ja laadimine ning selle tagajärjel on selle piirkonna, Muuga, Maardu, Kallavere kandi elanike elukeskkond märgatavalt halvenenud. See halvenemine väljendub kas tahmas, söetolmus, haisus või fenoolide, lenduvate süsivesinike suuremas sisalduses. Sellelsamal põhjusel, erinevate ohtlike ainete kontsentratsiooni ja koguste suurenemise tõttu teatud kaupade puhul kasvavad ka võimaliku suurõnnetuse riskid. Samas me teame, vaadates kaebuste hulka ja nendele kaebustele reageerimist vastavate ametkondade, kas omavalitsuse või Keskkonnaministeeriumi poolt, et järelevalve seal toimuva üle ja võimalike riskide arvestamine ei ole korras. Lähtuvalt eeltoodust on meil ministrile järgmised küsimused. Milliseid abinõusid kavandab Keskkonnaministeerium Muuga sadama mõju-piirkonna keskkonna kaitseks õhu saastamise vastu? Kuidas kavatsetakse vältida Läänemere saastumist ohtlike ainetega Muuga sadama tegevuse tagajärjel? Milliste abinõudega

välditakse Muuga sadamast lähtuva õhusaaste ja veereostuse negatiivset mõju ümbruskonna elustikule? Kas keskkonnaminister peab loomulikult majanduse arendamist elukeskkonna arvel? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh, kolleeg Valdur Lahtvee! Palun kõnepulti keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Lugupeetud juhataja! Austatud arupärijad! Keskkonnaministeeriumis oleme me loomulikult teadlikud Viimsi, Jõelähtme ja Maardu elanike tõsistest muredest seoses Muuga sadamaga. Arupärimises on esitatud andmeid ettevõtjate tegevusplaanide kohta, kus on nähtud ette olulist veomahtude kasvu. Täna-seks (õnneks või kahjuks, oleneb, kust poolt vaadata) on ju teada see, et transiidimahud on kahanenud. Ka need mahud, mida ettevõtte on kavandanud oma arengutes kuni aastani 2010, sellisel kujul kindlasti ei realiseeru, pigem on Muuga sadama veomahud kukkunud alla 2006. aasta taseme. Kui siin oli juttu kivisöest, siis kivisöevedu läbi Muuga sadama on peaaegu et lõppenud. Nii et kui me vaatame reaalselt olukorda, siis praegu kindlasti inimeste elukeskkonna mingit täiendavat halvenemist ei toimu. Ka olukord seal sadamas on viimasel ajal olnud pidevalt Keskkonnanispektsiooni kontrolli all. Keskkonnamõjude hinnangu lõpparuande põhjal on peamised keskkonnakaitse tingimused, mida ettevõtte, kui nad tõepoolest soovivad oma mah-tusid suurendada ja kasvatada keskkonnamõjude hinnangus ettenähtud mahtudeni, järgmised. Esiteks. Operaatorite õhusaaste vähendamiseks tuleb AS-i Tallinna Sadam korraldamisel tellida kemikaalide ja nafta-produktide emissioonide kogumise ja utiliseerimise projektlahendus, mis arvestaks kõiki Muuga sadamas käideldavaid produkte, eralduvaid saasteaineid ning nende mah-tusid. Teiseks. Eksperdid peavad vajalikuks kütuse-sertifikaatide kontrollisüsteemi loomist ning reaalselt mõõtmistega kõigist kütusepartiidest lenduvate redutseeritud väevliühendite sisalduse määramist. Kolmandaks. Muuga sadama lääneosas puistekaupu käitlevad ettevõtte peavad täiustama oma laadimistehnoloogiad, lähtudes Euroopa Liidu soovitatavatest meet-

metest. Harjumaa Keskkonnateenistus on esitanud järgmise nõude. Nimelt, nende meetmete kavandamise ja rakendamise tegevuskava, mis tuleb kooskõlastada ka kohalike omavalitsustega, tuleb esitada keskkonnateenistusele hiljemalt 1. jaanuariks 2009.

Vastus teisele küsimusele. Keskkonnamõjude hindamise aruande põhjal tuleb sadamas tegutsevate ettevõtete laiendamisel arvestada järgmiste aspektidega. Muuga lahe merekeskkonna seire tulemused on näidanud, et Muuga sadama ehitusega seotud süvendustööd ja nendest tulenev heljumi levik on avaldanud mõõdukat kuni tugevat ajutist mõju sadama akvatooriumiga vahetult piirneva mereala põhja taimestikule ja loomastikule. On tõenäoline, et Muuga sadama võimalik edasine laiendamine mõjub taas lahe hüdroloogilistele tingimustele ja elustikule, kuid toimunud muudatused on pöörduva iseloomuga ja olukord stabiliseerub kolme-nelja aasta jooksul pärast ehitustööde lõppu. Vee erikasutuslubade alusel Muuga lahte suunatava heitveega satub merevette määramata hulk lämmastiku- ja fosforiühendeid, millele lisandub suur kogus väetisetolmuna vette sadenevat lämmastiku- ja fosforiühendeid sisaldavat mineraalväetist. Võttes arvesse, et Muuga laht on veeseaduse kohaselt reostustundlik suubla, tuleb vee erikasutuslubade tingimustesse lisada nõue veeproovidest lämmastiku- ja fosforiühendite analüüsimise kohustuslikkuse kohta, et teada nende ühendite sisaldust heitvees, hinnata nende kumuleerumist.

Kolmas küsimus. Kõige olulisem negatiivne mõju inimeste tervisele, heaolule ja turvalisusele tuleneb Muuga sadama ja sadamat teenindava infrastruktuuri ohuriskidest. Viimsi valla ja Maardu linna riskianalüüside alusel koostatud ohualade kaardi kohaselt jääksid Muuga sadamas, Maardu raudteajaamas või Muuga raudteeharul toimunud õnnetuse korral erineva raskusastmega ohualadesse paljud piirkonna elanikud ja ettevõtetes töötavad inimesed. Miiduranna raudtee eriti ohtlikku tsooni jääb Maardu linna riskianalüüsi kohaselt umbes 100 eramut ja Muuga raudtee eriti ohtlikku tsooni kuus eramut. Naftasaaduste ja kemikaalide põlemisel tekkiv mürgine suits võib tingida allatuult asuvate inimeste evakueerimise vajaduse. Keskkonnamõjude hindamise tulemuse kohaselt kattuvad

eri objektide eri raskusastmega ohualad omavahel. Harjumaa Keskkonnateenistus on esitanud järgmised keskkonnanõuded. Kohalikul omavalitsusel tuleb kavandada tegevused Viimsi valla riskianalüüsi tulemusena selgunud hädaolukordade ennetamise ja nende tagajärgede leevendamise meetmete võtmiseks. Samuti tuleb näha ette võimalused koostöös kõikide osapooltega Muuga sadama, operaatorite, Jõelähtme valla, Viimsi valla, Maardu linna ühise riskianalüüsi koostamiseks ning vastutuspiiride ja ülesannete määramiseks.

Viimane küsimus: "Kas keskkonnaminister peab loomulikult majanduse arendamist elukeskkonna arvel?" Eespool nimetatud meetmete järgimine tagab, et kaubamahtude suurenemine ei toimu elukeskkonna arvel. Kuid nagu ma ütlesin oma lühikese sõnavõtu sissejuhatavas osas, hetkel, tulenevalt reaalsest olukorrast, kaubamahtude suurenemist ette näha ei ole. Pigem on tegemist vastupidise tendentsiga. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Valdur Lahtvee!

Valdur Lahtvee

Aitäh! Me teame, et piirkonna elanikud on esitanud nii omavalitsustele kui ka keskkonnateenistusele kümneid kaebusi. Me teame, et nendele kaebustele on reageeritud, on püütud kindlaks teha häirivate faktorite tekitajaid ja nende ohtlikkust, aga suhteliselt vähe on meie teada võetud süüdlasi vastutusele. Kas teil on ülevaade, kui palju on viimasel kolmel aastal Muuga sadamas opereerivatele ettevõtetele määratud karistusi ja millised need võiksid olla?

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Mul kahjuks seda ülevaadet väga täpsel kujul teile siin ette kanda ei ole, kuid luban, et me saadame need andmed teile kirjalikul kujul.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Maret Merisaar!

Maret Merisaar

Aitäh! Küsimus haakub eelmisega. Te mainisite enne, et laadimisel on vaja paremaid

tehnoloogiaid kasutusele võtta, aga te ei rääkinud sellest, et suur hulk sellest haisust tuleb sellest, et naftasaadusi pumbatakse ümber liiga kõrgel temperatuuril. Tegelikult ei tohiks seda teha, saaks ka madalamal temperatuuril pumbata. Sealt see hais tulebki. Kui palju seda on kontrollitud ja kas on mingid karistused olemas? See ongi see põhjus, miks see hais tuleb, et niisugusel temperatuuril pumbatakse, ja seda tehakse mugavusest.

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Tõepoolest, see hais intensiivistus seal pärast seda, kui paar aastat tagasi võeti Muuga sadamas ümberpumpamiseks kasutusele uued võimsamad pumbad. Kuid nagu ma ütlesin ka oma sõnavõtus, need meetmed, kuidas neid probleeme lahendada, tuleb keskkonnateenistusele esitada järgmise aasta 1. jaanuariks. Tehnilise lahendusena on võimalik need gaasid kokku korjata ja suunata terminalide vahel väljaehitatavasse ühisesse põletusseadmesse, mis võimaldab selle probleemi lahendada. Nii et tehnilised võimalused, kuidas sellest lahti saada, on olemas. Need investeeringud tuleb nendel vedajatel kavandada ja, nagu ma ütlesin, see tegevuskava tuleb esitada keskkonnateenistusele 1. jaanuariks 2009.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea minister! Muuga sadamas on teadupoolest laiendamisel sadama konteinerkaubanduse võimekus. Samas on teada kindlustuskompaniide andmetest, et maailmas suudetakse kontrollida võib-olla 5% konteinerite sisu vastavust dokumentidele. Nii kurb kui see ei ole, pooltel juhtudel ei vasta sisu sellele, mis on kirjas dokumentides. Arusaadavalt on see seotud nii terrorismiohuga kui ka keskkonnanahuga. Mida on kavas selle küsimuse paremaks lahendamiseks ja korraldamiseks Eestis ette võtta?

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Tõepoolest, risk seoses konteinerkaubandusega on täiesti olemas. Kui neid võimsusi kasvatatakse ja konteinerveo mahutused suurendatakse, siis need riskid loomu-

likult ka kasvavad. Ega Eestil mingeid erilisi lahendusi siin välja pakkuda ei ole, tuleb ilmselt kasutada neid rahvusvahelisi kogemusi, mis seoses konteinerkaubandusega juba olemas on, ja üritada neid Eestis rakendada. Kuigi ma tunnistan loomulikult ka seda, et selle sadama olemasolu seal elurajoonide ja elamute lähedal on kahtlemata risk ning ruumilise planeerimise poole pealt ei ole see kõige parem lahendus. Kuid see on reaalne olukord.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh! Auväärt minister! Mainisite oma sõnavõtus, et väetiste laadimisest tulenev mõju Soome lahele ja Läänemerele laiemalt on täiesti olemas. Kuidas kavatsete vähendada meie panust Läänemere atrofeerumisse, samal ajal kui Muuga sadamas suureneb väetiste käive kordades?

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Nagu ma ütlesin, Muuga sadama läbilaske suurenemine kordades oli ilmselt lähiaastatel kavandatud, kuid tänase päeva seisuga praktiline elu seda tegelikult ei näita. Suurt vedude mahu kasvu on hetkel suhteliselt keeruline planeerida ja seda ka ei tehta. Küll aga on probleem, mis tuleneb väetiste laadimisest ja sellest vereostusest, mis seal ümber tekib. Siin on lahendus ikkagi seotud vee erikasutuslubadega. Tuleb võtta see küsimus oluliselt parema kontrolli alla ja vee erikasutuslubade abil sundida ettevõtteid kasutama tehnoloogiaid, mis keskkonda vähem reostavad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Trapido!

Toomas Trapido

Aitäh, lugupeetud minister! Meile teadaolevalt on Maardu piirkonnas praegu üks seirejaam või paar seirejaama. Samas, nagu me näeme, on riskid üpris suured. Mida te arvate sellest, et seirejaamade hulka suurendada?

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Tõepoolest, see ettepanek on ka tehtud. Nagu ma ütlesin, selles meetmekavas, mis tuleb 1. jaanuariks ametlikult keskkonna-teenistustele esitada, on ühe meetmena kindlasti see, et nende seirejaamade arvu tuleb suurendada, et saada selge pilt ja ülevaade sellest, mis sadamas tegelikult toimub.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Kas kolleegid soovivad pidada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Muuga näide, sealsete elanike näide, mis tegelikult puudutab ka Jõelähtme valda ja Maardu linna, on näide selle kohta, millisel moel inimeste hirmud, mis on selgelt seotud nende probleemidega, kasvavad ja see kõik mõjutab tegelikult nendesamade inimeste turvalist elu. Ükskõik, kas hirmul on alust või mitte, on tegemist hirmuga ja kui sellel on alust, seda enam. Tegelikult võiks omavalitsus, võiks sadam, võiksid ka Eesti riigi erinevad ministeeriumid ja ametkonnad kodanikke kõikvõimalikesse aruteludesse oluliselt rohkem kaasata, selgitada riske, nende riskide vääramise teid. Nad peaksid olema ka valmis selleks, et kui majandusolud ei ole enam nii hullud nagu praegu, siis saaksid nad astuda mitte ainult ettevõtjate poolele, vaid elanike poolele ja seda paratamatust, mis Muuga sadama ja selle ümbruskonna, Viimsi valla, Jõelähtme valla ja Maardu elanike jaoks tekkinud on, tegelikult käsitleda pigem inimeste eluterve keskkonna huvides kui ettevõtete huvides. Praegune mõõdukas majandusliku leiguse periood on hea võimalus selleks, et sellist käsitlust ette valmistada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marek Strandberg! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised.

3. Vaba mikrofon

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Palun registreeruda vabas mikrofonis esinemiseks pärast minu haamrilööki! Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Meie meeldiva kammerliku istungi jätkuks teen ma juttu hoopis teisest valdkonnast, räägin sellest, mis on ühistuline tegevus ja millised on selle toetamise vajadused.

Meie igapäevane toit, mida me sööme, võib moel või teisel pärineda isegi meie naabri põllu pealt. Selle põllu kaugus meie elukohast võib olla kõigest mõnisada meetrit, kuid majanduse ja tootmise omapära tõttu võib see toit enne meie lauale jõudmist läbida sadu või isegi tuhandeid kilomeetreid. See on mõnes mõttes paratamatu. See on globaliseerunud, tsentraliseeritud tootmise ja turustamisega maailma üks nägudest, aga see ei pruugi nii olla ja see ei peaks nii olema. Tunduvalt lühem oleks sellesama toidu teekond siis, kui see toit oleks toodetud, töödeldud ja turustatud ühistulisel moel.

Aga meie praeguses finantsiliselt pingelises maailmas ei ole mitte toit see, millest ma soovisin rääkida ja millest ma räägin, vaid jutt tuleb hoopis sellest samast rahast, sellest samast finantsmajandusest ja ühistulise tegevuse võimalustest selles, mis Eesti jaoks näivad olevat väga olulised. Tegelikult, nagu naabri toodetud toit, nii võib ka teie naabri hoiustatud raha teieni jõuda mitte vahetult, kui te naabri käest laenu või mingiks muuks otstarbeks raha võtate, vaid tuhandete tehingute või tuhandete kilomeetrite kaudu, hoiustamise, laenamise ja kõikvõimalike muude finantstoimingute kaudu. Ka see tee on väga pikk ja, nagu me teame, läbib raha sellel teel väga imelikke keerdkäike, millest viimasel ajal uudistes palju kuulda on olnud. Keerdkäike, kus selle raha väärtus võib tavaliselt ja ebaseeldival moel hoopiski muunduda. Kas aga naaber peaks siis otse andma raha teisele naabrile, laenama või katma liisingulepinguid? Vaevalt.

Praeguses maailmas toimuvad finantsmuutused, kriis ja majandusmuutused nõuavad lahendust ning samas pakub see kriis vähemalt osa kohalike probleemide lahendamiseks ka omaette lahendusi. Pole ju uudis see, et näiteks

korteriühistutele on praegu möödapääsmatu leida laenu raha, selleks et renoveerida needsamad korterid oluliselt energiasäästlikumaks. Kui seda ei tehta, siis tähendab see leibkondade jaoks mõttetult suuri kulusi. Praegune rahapakkumise vähenemine nendesamade finantsiliste krutskite tõttu on viinud olukorra sinnamaani, et rahapakkumist on vähem ja seetõttu on ka laenuintressid kõrged. Aga kujutagem ette sellist ühistulist ja ühistegelise laenu- ja hoiuühistut, mille moodustajad on näiteks korteriühistute liikmed. Praegu on eraisikute hoiuste maht 60 miljardi krooni ringis. Korteriühistute liikmete vara võib olla umbes 200–300 miljardi krooni ulatuses. Uskuge, see on täiesti piisav rahaline ja varaline hulk, et hoiu- ja laenu tegevust alustada. Ühistuline tegevus olekski see, mille kaudu naaber saab naabrile laenu anda, ilma et finantsmaailma turbulentsid seda märkimisväärselt mõjutaksid. Ühistutes on alati neid, kes on valmis võtma energiasäästuks vajalikke riske ja ühistus on alati neid, kes on valmis oma raha hoiustama. Ühistegelise rahanduse eesmärk nagu ka ühistegelise majanduse eesmärk ei ole mitte rahalise kasumi saamine, vaid just nimelt selle võimaluse saamine, raha kasutamise võimaluse saamine. Nii on see nii kergetel kui ka rasketel aegadel.

Nii et ühe teena, millisel moel välja tulla majanduslikest raskustest, näen ma väga selgelt ühistegevust nii rahanduse kui ka majanduse vallas. Meie asi oleks sellele võimalikult suurt tuge pakkuda. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Head kolleegid! Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 16.01.

Istungi kestus 1 tund ja 1 minut.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 14. oktoober 2008
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Julgeolekuasutuste seaduse § 36 muutmise seaduse eelnõu (231 SE) esimene lugemine
2. Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (270 SE) esimene lugemine
3. Riigieelarve seaduse § 9¹ muutmise seaduse eelnõu (277 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu viienda töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Väino Linde, palun!

Väino Linde

Meeldivat hommikutundi, austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Annan üle Riigikogu põhiseaduskomisjoni algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse § 75¹ kehtetuks tunnistamise seaduse eelnõu, mis peaks jõustuma 2009. aastal valitava Euroopa Parlamendi koosseisu volituste algusest. Tuleneb see sellest, et juba 2005. aastal võttis Euroopa Parlament vastu Euroopa Parlamendi liikmete põhimääruse, mille kohaselt peaks 2009. aasta Euroopa Parlamendi valimise järgselt maksimaalne Euroopa Parlamendi liikmete palka Euroopa Parlamendi eelarvest, mitte enam liikmesriikide eelarvest. Sellest tulenevalt ongi komisjoni ettepanek muuta Euroopa Parlamendi valimise seaduse § 75¹, mis praegu ütleb, et palga maksmine peaks toimuma Eesti Vabariigi eelarvest. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Ma palun Riigikogu kõnetooli Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Lugupeetud härra juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kaks seaduseelnõu. Esiteks, ühistranspordiseaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Teiseks, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Rein Lang. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Olen Riigikogu juhatusel nimel vastu võtnud kolm eelnõu ning kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatus nende edasise menetlemise.

Austatud Riigikogu! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 81 Riigikogu liiget, puudub 20.

1. Julgeolekuasutuste seaduse § 36 muutmise seaduse eelnõu (231 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Alustame tänase päevakorra punktide menetlemist. Esimene päevakorrapunkt on Riigikogu liikme Karel Rüütli algatatud julgeolekuasutuste seaduse § 36 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Karel Rüütli!

Karel Rüütli

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Esitatud eelnõu eesmärk on tõhustada järelevalvet järelevalvet ja julgeolekuasutuste tegevuse üle. See eelnõu on üks võimalus, kuidas oleks võimalik põhjalikumalt tsiviilkontrolli teostada.

Elektroonilise side seaduse kohaselt on sideettevõtted kohustatud võimaldama jälitus- või julgeolekuasutustele juurdepääsu sidevõrgule vastavalt jälitustoimingute teostamiseks või sõnumi saladuse õiguse piiramiseks. Sõnumi tsentraalsesse jälgimisseadmesse ülekandmine peab toimuma sõnumit jaotavat liidest ning vastavat riist- ja tarkvara kasutades, tagades tsentraalse jälgimisseadme abil teostatud toimingute kohta sõltumatute logifailide (toimingu aeg, liik, objekt ja number) säilimise vähemalt viis aastat.

Jälitustegevuse seaduse kohaselt kuulab Riigikogu komisjon ära kaitsepolitsei peadirektori, politseipeadirektori ja Justiitsministeeriumi vanglate osakonna juhi aruande kohtu luba nõudvate jälitustoimingute teostamisest vähemalt üks kord kolme kuu jooksul. Kaitseväge juhataja, Piirivalveameti peadirektor, Maksu- ja Tolliameti peadirektor ning vangla direktor esitavad asjaomase ministri kaudu Riigikogu komisjonile kirjaliku aruande nende poolt teostatud kohtu luba mitte nõudvate jälitustoimingute kohta vähemalt üks kord kolme kuu jooksul. Esitatud aruanded vajavad kontrolli, mida praegu kahjuks ei teostata. Riik kulutab igal aastal maksumaksja raha seadusandja poolt ettenähtud aparatuuri soetamiseks ja iga-aastaseks korrashoiuks. Näiteks eraldati 2005. aastal viis miljonit krooni, 2006. aastal kümme miljonit krooni, 2007. aastal kümme miljonit krooni ja 2008. aastal on planeeritud eraldada 15 miljonit krooni – kokku 40 miljonit krooni. Justiitsminister Rein Lang vastas minu arupärimisele, et 2005. aastal tegi näiteks prokuratuur viis päringut, 2006. aastal neli päringut ja 2007. aastal ühe päringu. Kolme aasta jooksul kokku on neid võimalusi kasutatud ainult kümnel korral. Soetatud seadmed ei ole leidnud kontrolli teostajate poolt piisavalt kasutust. Kindlustunde, et jälitustegevus on seaduslik, peab andma Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon ning prokuratuur järjepideva jälitus- ja julgeolekuasutuste andmete võrdlemisega operaatorite juures olevate logifailide andmetega.

Seaduse § 36 täiendatakse minu eelnõu järgi lõikega, millega pannakse Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjonile analoogselt jälitustegevuse kohta sätestatuga kohustus teostada regulaarselt vähemalt kolme

kuu tagant ja erakorraliselt laekunud avalduse kontrollimiseks sideoperaatorite juures olevate logifailide läbivaatust.

See, miks ma seda eelnõu siin kaitsen ja miks ma selle eelnõu üldse esitasin, tuleneb ka õiguskantsleri vastusest minu küsimustele, mis ma talle kunagi esitasin seoses tsiviilkontrolli ja logifailide võimalike puudustega. Ma loen ette õiguskantsleri vastuse: "Järelikult, kui leiab kinnitust väide, et mõni sideettevõtja ei ole täitnud elektroonilise side seaduse § 113 lõikest 5 tulenevat sõltumatute logifailide säilimise kohustust ning järelevalveks pädevad riigiasutused ei ole kas üldse teostanud järelevalvet selle kohustuse täitmise üle või on teostanud seda ebapiisavalt ning ei ole hiljem tõendatud rikkumist tuvastanud, saab rääkida põhiõiguste ja vabaduste tagamise põhimõtte eiramisest." Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Ettekandjale on küsimusi. Hannes Astok, palun!

Hannes Astok

Aitäh! Hea ettekandja! Te olete viimasel ajal esitanud palju arupärimisi ja igasuguseid küsimusi seoses pealtkuulamise ja logifailidega. Ma saan aru, et see teema pakub teile elavat huvi. Täna te ütlesite, et riik kasutab ebaefektiivselt neid seadmeid, mida ettevõtjad on pealtkuulamiseks ja logifailide säilitamiseks soetanud. Riik kulutab selleks palju raha. Samas olete öelnud, et liiga palju kuulatakse pealt. Mida te tahate, kas seda, et riik kuulaks rohkem pealt, või et kuulaks vähem pealt?

Karel Rüütli

Aitäh! Eelnõu eesmärk on see, et eelkõige oleks tagatud tsiviilkontroll. See tähendab, et kõik päringud, mis tehakse, oleksid seaduste järgi tuvastatavad sideoperaatorite juures ja pädevad riigiasutused regulaarselt kontrolliksid neid n-ö lülitusi ja seda tegevust. See on selle eelnõu peamine eesmärk.

Aseesimees Jüri Ratas

Raivo Järvi, palun!

Raivo Järvi

Suur tänu! Ma palun vabandust, kui mu küsimus kõlab räigelt! Kuid kui me meenutame kunagist pealtkuulamiskandaali, siis minu teada Keskerakond ei üllitanud mitte mingit sellist poolläbipaistmatu formuleeringuga seadusmuudatust. Kas ma eksin, kui ma arvan, et sellega üritab Rahvaliit vältida teda viimastel aastatel räsitud kahe kaasuse kordumist, kus seda läbipaistmatuse loori tahtakse lihtsalt paksendada?

Karel Rüütli

Ma küsin vastu: kas see, et ma rahvaliitlane olen, tähendab, et ma ei või tsiviilkontrolli teemal ja logifailide teemal üldse sõna võtta, eriti kui me oleme tuvastanud, et meil on selles valdkonnas tõepoolest väga suured probleemid? Riik on kulutanud 40 miljonit selleks, et oleksid olemas need logifailid ja et vastavad asutused nende kaudu kontrolli teostaksid. Ma toon välja, et sellele, mis puudutab seda valdkonda ja logifailide olemasolu, annab hoopis teise varjundi ka Herman Simmi juhtum. Kuidas me saame olla kindlad, et seda turvaauku, mis Eesti riigis on tuvastatud, ei ole näiteks Eesti riigi suhtes vaenulikud isikud ära kasutanud ja kogunud andmeid meie kõigi kohta, sest sideoperaatorite juures olevate logifailide kaudu ei ole meil lihtsalt võimalik seda praegu tuvastada?

Aseesimees Jüri Ratas

Silver Meikar, palun!

Silver Meikar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea kolleeg ettekandja! Teil on väga huvitav loogika. Teie järeldus on, et kuna neid logifaile on nende aastate jooksul vaid kümnel korral küsitud, siis on jälitusseadmed ebaefektiivsed ja seda raha on kulutatud ebaefektiivselt. Ma tõmban paralleeli, jätkan teie loogikat. Võiks öelda, et kui politsei ei kasuta kumminuia, siis on kumminuia ostmine olnud ebaefektiivne. Kui ta ikka aastas kellelegi kümme korda vastu pead ei anna, siis milleks ma talle kumminuia ostsin? Aga kui teil on huvi nende logifailide vastu, siis te olete kindlasti mõnda logifaili näinud. Kas te kirjeldaksite täpselt, mis on logifailis kirjas? Mida on sealt võimalik välja

lugeda ja mida sealt ei ole võimalik välja lugeda?

Karel Rüütli

Ma võin teile ütelda, mis logifailis peab kirjas olema. Logifailis peab kirjas olema, mis toiminguid mis ajal teostati ja kes teostas. See ongi logifaili mõte. Hiljem, kui me tahame kontrollida, näiteks võrrelda kas kohtu lubadega või prokuratuuri lubadega, siis me saame võrrelda, kelle poolt, mis ajal ja miks seda toimingut tehti.

Aseesimees Jüri Ratas

Jürgen Ligi, palun!

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma küsin natuke sama asja, mida Raivo Järvi küsis. See on Rahvaliidu jaoks siiski delikaatne teema. Kas teil oli üldse fraktsioonis arutelu, et järsku ei ole viisakas, kui teie sellise algatuse teete? Mitte et see teema ei oleks tõsine, aga väga tihti on ju poliitikas vaja teha ka selles mõttes valikut, kas sobib erakonna probleemile tähelepanu juhtida.

Karel Rüütli

Aitäh! Nagu te nägite, selle eelnõu esitas Karel Rüütli, kes on julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni liige. Seda eelnõu ei esitanud Rahvaliit. See tähendab, et minul kui selle komisjoni liikmel on väga sügav ja tõsine mure nende probleemide pärast.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Ma saan eelnevate küsimuste ja vastuste põhjal kindlalt väita, et selle eelnõu esitamine ei ole kuidagi seotud Villu Reiljani kohtuasjaga ja sealsete tunnistuste või tõendite ja muude asjadega. Kas te kinnitate seda ka?

Karel Rüütli

Ei, see ei ole kuidagi seotud nende kohtuasjadega. See on seotud sellega, et ma pean vajalikuks, et tsiviilkontroll Eesti riigis oleks tõhus. Eelkõige on see tingitud sellest, et õiguskantsler juhtis ka tähelepanu sellele, et

need probleemid on tõsised ja vajavad lahendamist. Mis mind murelikuks teeb, on lihtsalt see, et praegune valitsus kas ei soovi üldse neid probleeme lahendada või lahendatakse neid ainult osaliselt, aga need küsimused vajavad lahendamist. Sellest on tingitud minu eelnõu esitamine.

Aseesimees Jüri Ratas

Hannes Astok, palun!

Hannes Astok

Aitäh! Te just ütlesite, et selle eelnõu esitas Karel Rütli kui komisjoni liige ja mitte kui Rahvaliidu esindaja. Kas sellest võib järeldada, et Rahvaliitu need probleemid ei huvita?

Karel Rütli

Ma arvan, et need probleemid peaksid huvitama kõiki erakondi, kes on siin saalis esindatud, nendesse probleemidesse ei peaks suhtuma üleolevalt, vaid täie tõsidusega. Sest nagu ma tähelepanu juhtisin, see ei ole seotud ainult Eesti erinevate kriminaalasjadega, vaid ma julgen toonitada, et see on ka rahvusvahelise julgeoleku küsimus, et meil need asjad korda saaksid.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Tegelikult on ju teada, et lisaks n-ö ametlikele kanalitele, kuidas pealt kuulata, inimese kirjavahetust jälgida, on olemas ka terve hulk seadusvastaseid viise, sekkudes kas tarkvaraliselt või riistvaraliselt inimese kommunikatsiooniseadmetesse. Kelle ülesanne seda laadi tegevuse tuvastamine peaks olema, kuidas see peaks toimuma? Kas paljud probleemid ühiskonnas ei pruugi olla tingitud mitte sellest, et just sellist ebaseaduslikku sekkumist inimeste sõnumivahtusse on liialt palju või oletatavalt liialt palju?

Karel Rütli

Loomulikult on see probleem. Analooesed olukorrad, kus me oleme tuvastanud tõsiseid probleeme, toovad meie igapäevaellu järjest rohkem juurde paranoiat, kahtlustatakse seda, teist või kolmandat ebaseaduslikus jälitus-tegevuses jne. Eelnõu eesmärk on eelkõige

kinni toppida need mustad augud, mis haigutavad meie seadustes. See, et alates 2005. aastast on kehtinud elektroonilise side seadus, mida, nüüdseks on see tuvastatud, ei ole täidetud, on kõige esimene koht, kust me peaksime algust tegema, need probleemid likvideerima.

Aseesimees Jüri Ratas

Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Aitäh, austatud juhataja! Hea kolleeg! Mul on küsimus selle eelnõu algatamise kohta. Kas komisjonis oldi eri meelt või mille pärast komisjon ei tulnud sellise algatusega välja? Kas olid vastuolud?

Karel Rütli

Loomulikult arutasin ma seda eelnõu enne komisjonis ja komisjonis töötati välja hulgaliselt ettepanekuid, aga need ettepanekud kahjuks seadusesse ei jõudnud. Sellepärast otsustasin ma oma eelnõuga edasi minna. Ma loodan, et see diskussioon ärgitab kõiki Riigikogu fraktsioone natukene tõsisemalt selle teemaga tegelema ja selle teema peale mõtlema. Ma loodan, et tulevad seaduseelnõud ja ettepanekud, mis saavad kogu Riigikogu koosseisu heakskiidu.

Aseesimees Jüri Ratas

Raivo Järvi, palun!

Raivo Järvi

Suur tänu! Ma küsin nüüd natuke teise kandi pealt. Kuna selline asi on üllitatud, siis järelikult on teie meelest midagi korrast ära. Kas ma võin sellest järeldada, et teie meelest on teiste demokraatlike riikidega, näiteks kas või Euroopa riikidega võrreldes Eesti rohkem n-ö pealtkuulamise ja, kuidas öelda, jälgimise riik?

Karel Rütli

Aitäh! Ma võin öelda, et Eesti riigi probleem on see, et meil ei ole piisavalt efektiivne ja tõhus tsiviilkontrollisüsteem. Nagu põhiseaduskomisjon ka tunnistas, probleem on täiesti selgelt olemas ja vajab võib-olla tõsisemat lähenemist. Aga eks me

jääme siis ootama, näiteks kas või põhi-seaduskomisjoni algatust selles küsimuses.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Igor Gräzini!

Igor Gräzin

Seda teemat on arutatud juba väga pikka aega. See sai alguse 27. märtsil 2008 ja pärast seda on see komisjonis olnud arutelul formaalselt veel neli korda. Üks kord jäi istung ära sellepärast, et ettekandja ei saanud kohale tulla. Enne kui ma kommenteerin mõningaid probleeme, mis komisjonis üles kerkisid, tahan öelda, et Eesti Vabariik ei ole mulle kunagi usaldanud mitte ühtegi saladust ja ma ei tea ka neist mitte ainsatki. Aga praegu, kuulates neid vastuseid siin, intuitsioon ütles, et me oleme väga lähedal sellele piirile, kus me räägime asjadest, millest võib-olla nii avalikult ja lausa mikrofoni rääkima ei peaks. Aga jutt jutuks, mis öeldud, see öeldud.

Põhiseaduskomisjon tundis huvi, mida arvab seadusest riigi peaprokurör. Saime vastuse, kus prokurör nimetas, et see ei ole tema rida, ja tõepoolest ei ole ka. Kuid ta juhtis tähelepanu, et ettepanek täiendava kontrollimehhanismi eesmärk on ebaselge ja, kui seda teemat üldse edasi arutada, siis tuleks paremini sõnastada eesmärgid, miks neid faile kontrollitakse. Näiteks, kui on tegemist võrdluskontrolliga jälitusametuses ja logifailidega, siis see tähendab väga ressursimahukat tegevust, millega meie komisjon kindlasti hakkama ei saa.

Mis puudutab teisi komisjone, sealhulgas nn kapo komisjoni, siis kui kogu see jutt hästi lihtsalt, ilma detailideta kokku võtta, oli kaks varianti. Variant nr 1. Logifailide majapidamises on midagi korrast ära ja oleks vaja vastu võtta seadus, mille alusel hakatakse logifaile kontrollima. See oli argument ühelt poolt ja see oli ka eelnõu algataja argument. Argument teiselt poolt oli järgmine. Väga väiksearvuline kapo komisjon selle tööga hakkama ei saa, sel lihtsal põhjusel, et neil puudub selleks tehniline personal. Seda esiteks. Teiseks, kui on tahtmine neid logifaile kontrollida, siis seda võib teha mitte ainult kord nelja kuu tagant,

vaid kord iga nelja tunni tagant. Kui inimesed leiavad, et neil oma ajaga muud teha ei ole, siis lasku käia. Praegune seadus seda ei keela.

Sellepärast oli meie komisjoni lõplik otsus järgmine. Esiteks. Kuna dispuut on muutunud ühiskondlikuks ja juhib tähelepanu tõepoolest ühele olulisele ja demokraatia seisukohalt kaalukale kitsaskohale, siis tuleb saata eelnõu siia saali. Teiseks. Otsustati teha Riigikogu täiskogule ettepanek seaduseelnõu 231 esimesel lugemisel tagasi lükata. Otsus langetati konsensussega. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? On. Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh! Härra Gräzin! Sa oled ju tuntud demokraatia eest võitleja. Kui näiteks presidendivalimiste ajal ühe partei peasekretäri jälitatakse ja teise partei peasekretäri, kes käib näiteks parteile toetust küsimas, ei jälitata, kas siis on demokraatiaga kindlasti kõik korras?

Igor Gräzin

Ei ole. Ma saan aru küll, millest praegu jutt käib. Jutt on kuulsast Watergate'i afäärist, vabariiklaste ja demokraatide pealtkuulamisest. Bob Woodward tegi sellega endale nime. Esiteks kui ajakirjanik. Teisest küljest, vastavad seadusparandused võeti vastu ja president Nixon võeti teatavasti ka kriminaalvastutusele. President Ford amnesteeris. Nii et kui jutt on presidendivalimistest, siis siin me siirdusime USA valdkondadesse, nagu ma aru sain. Eestis selliseid probleeme ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 231 tuleb esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamist.

Panen hääletusele põhiseaduskomisjoni ettepaneku eelnõu 231 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 48 Riigikogu liiget, vastu 32 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole. Riigikogu

liikme Karel Rüütli algatatud julgeoleku-asutuste seaduse § 36 muutmise seaduse eelnõu 231 on tagasi lükatud ning langeb menetlusest välja. (Tabel 1.)

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (270 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni algatatud tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni liikme Toomas Trapido!

Toomas Trapido

Hea istungi juhataja! Austatud kolleegid! Meie eelnõu on natuke teisest vallast, nimelt räägib ta metsandusest, täpsemalt, metsast teenitud tulust. Meie soov on täiendada tulumaksuseadust, mis praegu annab füüsilisest isikust ettevõtjale võimaluse arvata maha metsamaterjali müügist saadud tulu kuni 45 000 krooni ulatuses. Metsamaterjal on ümarpuit, tõenäoliselt on mõeldud ka kasvavat metsa, kui see võõrandatakse. Meie soov on laiendada seda tulumaksusoodustust näiteks küttepuudele, saematerjalile ja mitmetele muudele metsasaadustele. See elavdaks majandust sel moel, et metsaomanikel oleks suurem motivatsioon müüa küttepuid ja muid oma metsa saadusi ametlikult, mitte mustalt. Praegu küttepuude müük, ka ametlik müük küll suureneb, aga on alust arvata, et väga palju sellest toimub endiselt ametlikke pabereid täitmata. Meie ettepanek aitaks kaasa metsasaaduste käibe legaliseerimisele.

Füüsilisest isikust ettevõtjate hulk, kes metsandusega tegelevad, ei ole Eesti riigiametites päris tuvastatav. Oleme seda küsinud. On olnud huvitav, et täpseid vastuseid ei ole me saanud. Aga ligikaudset hulka võib hinnata. Metsakinnistuid või, täpsemalt, katastriüksusi on ilmselt 40 000 ringis. Ühel omanikul võib olla ka mitu katastriüksust. Praegu kasutab näiteks põllumajandussaaduste tulumaksuvabastust aastas üle 8000 füüsilisest

isikust ettevõtja. Kui me eeldame, et umbes samas mahus kasutaksid sedasama tulumaksuvabastust ka FIE-dest metsaomanikud, siis oleks selle maksumus Eesti riigieelarvele suurusjärgus kümme miljonit krooni. Aga samas eespool mainitud käibe, näiteks küttepuude käibe legaliseerimisest tulenev tulu võib lõppkokkuvõttes olla isegi suurem.

See on lühidalt kõik. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni esimehe Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Härra juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu 7. oktoobril ja teeb ettepaneku selle eelnõu esimest lugemist mitte lõpetada.

Iseenesest ei ole teema uus. Probleem ei ole siin tõepoolest mitte suures koormuses eelarvele, vaid põhimõttes, et Eesti tulumaksusüsteem on rajatud tulumaksuvaba miinimumi tõusule, mis on küll praegu ajutiselt külmutamisel, ja madalatele maksumääradele ning on püütud vältida tululiikidele erandite tegemist. Tõsi, see 45 000-line erand on 1990. aastatest siin maaparteide ettepanekul sees ja see on näide selle kohta, kui palju probleeme üks erand tekitab. Alati on poliitikuid, kes leiavad, et mõni tululiik kuidagi sarnaneb selle põllumajandusliku tuluga, mille kohta kehtib maksusoodustus. Sellest aastast kehtib see soodustus ka metsamaterjali kohta. Loomulikult on kohe võimalik lisada siia kalandus, minu poolest kaevandamine ja miks mitte siis ka muud metsasaadused. Üldiselt on ikkagi riigi soodustuste andmise põhjendus tulu vähesus, mitte selle tulu liik või tulu saamise viis. Sellepärast me komisjonis ei toetanud sellise erandi laiendamist. Ega eelnõu algatajad ei üritanud ka tõestada, mis eesmärki see täpselt täidab. Meil oli küsimus, kas on tõesti ökooloogiline metsast täiendavalt ressursi toota ja juhul kui on, mis on siis selle soodustuse efektiivsus. Täna põgusalt sellest küll juttu oli, aga komisjonis mitte.

See oli lühidalt kõik. Ettepanek on esimest lugemist mitte lõpetada, nii arvas 6 komisjoni liiget, vastu oli 3, 1 jäi erapooletuks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Ettekandjale on küsimusi. Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Võrrelda metsasaaduste kättesaamist kaevandamisega või rääkida samasuguse õiguse laienemisest kaevandusele on natuke kohatu, kuna kapitalikulutused on väga erinevad, kui me võrdleme metsasaaduste ja metsa töötlemist ning kaevandamist. Aga majanduses on ka teine oluline alus. Me peame suutma kontrollida, maksustada ja statistiliselt analüüsida majandussisendeid. Paratamatult on kütusekriisi perioodil puit majandussisend. Kas see, et kontrollitakse majandussisendeid ja selle kaudu tegelikult ka just nimelt käibemaksu kaudu riigile tulusid teenitakse ja paremat statistilist ülevaadet saadakse, ei kaalu üles seda n-ö riski, mille ettekandja tulumaksuküsimuses esitas?

Jürgen Ligi

Aitäh! Komisjon ei arvanud küll, et sellised kaalutlused selle üles kaaluvad. Ma püüdsin osutada sellele, et mis tahes erand tekitab uusi erandeid ja paralleele. On väiksemaid paralleele ja on ka suuremaid. Nii nagu põllumajanduse külge joonistasid poliitikud metsanduse, nii joonistate teie metsanduse külge puukoore ja muu sellise. Riigi majanduspoliitika seisukohalt ei ole tingimata mõistlik eelisarendada mingisuguseid selliseid koriluse liike. On tõsi, et maksukorralduslikult või maksu haldamise seisukohalt ei ole need maksud kergesti kogutavad, aga signaalina öelda, et Eesti riigi majanduspoliitika oluline teema on panna inimesi oksa korjama ja puukoort koorima, ei ole mõistlik, arvame meie. Üldiselt püütakse varimajandust ja sellist katmata tsooni vähendada, üks viis selleks on parem maksuhaldamine, selles suunas tegutseb maksuamet. Järjest rohkem selliseid tulusid korjatakse kokku. Teiseks, selle majanduslik tähendus väheneb. Metsast tulu teenida muutub muude tuluvaldkondadega võrreldes järjest raskemaks ja selles mõttes see probleem pigem taandub. Sellist eesmärki ei ole Eesti

endale tõesti püstitanud. Mina ei tea ühtegi sellist majanduspoliitilist eesmärki, mis soodustaks korilust.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh, auväärt istungi juhataja! Hea ettekandja! Millised on need põhimõttelised erinevused ümarpuidu müügi, mis on sellest aastast nimetatud piiris maksuvaba, ja küttepuu müügi vahel? Mis on need põhimõttelised erinevused, mida komisjon tuvastas, mis põhjendavad praeguse olukorra põlistamist, et küttepuud müües on asi täies ulatuses maksustatud, aga ümarpuitu müües on olemas maksuvabastus?

Jürgen Ligi

Täna! Põhimõtteline vahe on tegelikult see, et tululiike tuleb kohelda võrdselt. Edaspidine on subjektiivne. See, et praegu on tehtud see erand põllumajandusele, oli subjektiivne otsus. Võib-olla oli see põhjendatud sellega, et põllumajandus oli 1990. aastatel väga kehvast seisust ja ka raamatupidamise võime põllumajanduses oli vilets. See oli reaalne kaalutus, talumeestele peeti täpset kuluarvestust üle jõu käivaks. Aga see lõi pretsedendi, millele liideti see ümarpuiduteema. Ümarpuiduturu olukord on omaette pikk arutelu objekt, tõepoolest, puidu defitsiidi probleemist otsiti väljapääsu. See väljapääs osutus päris riskantseks. See soodustus, mis sattus koalitsioonilepingusse meie ühistel läbirääkimistel, piiritleti suhteliselt väikseks. Edasisi analooge seadusesse tuua ei pea komisjon mõistlikuks.

Aseesimees Jüri Ratas

Valdur Lahtvee, palun!

Valdur Lahtvee

Aitäh! Hea ettekandja! Oma ettekandes tõite te väga selgelt välja, et komisjon, kui ta kaalus, kas seda eelnõu menetleda või mitte, jõudis seisukohale, lähtudes puhtformalistlikest aspektidest, et see eelnõu tuleb tagasi lükata, kuna see eelnõu kehtestab maksuerisusi ja maksuerisuste tekitamine ei ole praeguse koalitsiooni eesmärk. Lähtuvalt sellest küsin

teilt: kas teie komisjoni seisukoht on alati selline, et eelnõude sisu ei kaaluta, vaid arutatakse ainult formalistlikke aspekte?

Jürgen Ligi

Täna! Kui ma teie mõttekäigust õigesti aru sain, siis te eksite. Nii et ma ei kinnita seda eksiseisukohta. Eesti maksupoliitika ja majanduspoliitika pikaajaline hoiak on olnud korilust mitte toetada ja lisamaksusoodustusi mitte välja mõelda. Meid on siin 101. Me võime kõik mõne sellise valdkonna leida. Me peame praeguses eelarvekriisis tunnistama, et üks selle kriisi suuri põhjusi on sellised väikesed sammud, mis seaduste kaudu uuristavad maksusüsteemi auke, samas panevad riigile peale sundkulusid. Tegelikult me otsustame siin vähem kui paarikümne miljardi ulatuses, mis on ka pigem poliitiline sund kui meie vaba valik. Eelarvepoliitika on liiga suurel määral seotud väikeste rumalate sammudega.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Teie mainitud korilustegevuse sisendi väärtus majandusse võib ulatuda poole miljardi kroonini või olla isegi suurem, mis praegusel kehvajal pole üldse vähetähtis, seda enam, et selle sisendi edasisel kasutusel arusaadavalt makstakse kõikvõimalikud maksud, ennekoike käibemaks. Aga mu küsimus on hoopis teine. Mida ettekandja teab või arvab või tunneb, mis viimasel ajal on rohkem kallinenud, kas puuhalud või ettevõtete aktsiad?

Jürgen Ligi

Täna! Rahanduskomisjon ei ole seda arutanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna ettekandjat! Rohkem küsimusi ei ole. Mul on ettekandjale üks küsimus. Ma saan aru, et komisjoni ettepanek on eelnõu tagasi lükata.

Jürgen Ligi

Esimest lugemist mitte lõpetada, oleks vist juriidiliselt korrektne öelda. Eksisin, tagasi

lükata. Vabandust! Mul on vanast ajast vale termin meeles.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Aleksei Lotmani!

Aleksei Lotman

Head kolleegid! Me kuulsime nüüd mõnda üsna huvitavat ja võiks öelda, et lausa enneolematut asja. Nimelt seda, et peamine Eesti majandust uuristav ürask on korilus, mille tõttu meil ongi kõik majandusprobleemid, ja just selle koriluse lõplik hävitamine peaks meid viima helgesse tulevikku. Rohelised arvavad natuke teisiti. Rohelised tõepoolest ei arva, et korilus oleks tänapäeva majanduses mingisugune väga oluline tegija, küll aga seda, et selles ulatuses, nagu ta praeguseks on säilinud, on ta igal juhul õigustatud, turumajanduse tingimustes on ta teatud ulatuses säilinud ka praegu ja see on ökoloogiliselt igati säästlik tegevus.

Küsimus ei ole siiski mitte niivõrd metsa kõrvalsaadustes, mis on lihtsalt üks osa metsa majandamisest ja mida ei ole selle tõttu õige väärtkohelda, vaid küsimus on eelkõige ja kõige rohkem just sellesamas triviaalses asjas, et kui praegu talumees müüb koolile – oma lähima küla koolile – küttepuid, siis peab ta igal juhul kogu tulu pealt tulumaksu maksma, samas, kui ta müüb paberipuitu kokkuostvale firmale ümarpuitu, saab ta maksuvabastuse. Tekib küsimus, kumb on ökoloogiliselt säästlikum. Ausalt öeldes, kui inimene natukenegi ökoloogiast teab, siis ei ole siin mingit erilist küsimust. Me praeguse maksusüsteemiga tegelikult karistame ökoloogiliselt suhteliselt mõistlikumat tegevust.

Selle tõttu ongi praegu meie ees valik, kas me lähtume väga formaalsetest kaalutlustest, mida meile püüti küll ka sisulisena esitada, või võtame kuulda mõistuse häält, mida praegu meie erakond siin esindab, ja proovime selle pooliku sammu lõpuni ära astuda, mitte ei lähtu sellest, mida komisjon soovitas, vaid menetleme seda eelnõu edasi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Rohkem läbirääkimissoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 270 tuleb esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle hääletuse ettevalmistamist.

Panen hääletusele rahanduskomisjoni ettepaneku eelnõu 270 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 39 Riigikogu liiget, vastu 15, erapooletuid on 2. Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni algatatud tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 270 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 2.)

Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

3. Riigieelarve seaduse § 9¹ muutmise seaduse eelnõu (277 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni algatatud riigieelarve seaduse § 9¹ muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni liikme Tarmo Männi!

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Head kolleegid! Rahvaliidu fraktsioon on esitanud Riigikogu menetluse riigieelarve seaduse § 9¹ lõike 3 muutmise seaduse eelnõu, millega me pakume välja, et Vabariigi Valitsus koostaks riigi eelarvestrateegia ja esitaks selle heakskiitmiseks Riigikogule. Meie ettepaneku kohaselt kuulaks Riigikogu enne otsuse langetamist ära Eesti Panga seisukoha ja Riigikogu langetaks otsuse riigi eelarvestrateegia kohta hiljemalt kuus kuud enne eelarveaasta algust. Selline on meie ettepaneku sisu.

Riigieelarve seadus ütleb, et riigi eelarvestrateegia on aluseks riigieelarve eelnõu koostamisel. Seaduse mõte on selline, et selles dokumendis kajastuksid kõik eelarve poliitilised põhimõtted, sealhulgas eelarve tasakaal, ülejäägi või puudujäägi põhjendused. Seal peaksid kirjas olema Vabariigi Valitsuse tegevuse peamised eesmärgid, seal peaksid olema majandusolukorra analüüs, majandus-

arengu prognoos, sealhulgas valitsussektori tulude prognoos, ja muu finantsjuhtimiseks oluline informatsioon. Ministeeriumide valitsemisala eelarve projekti lähtealused on seaduse kohaselt teatavasti eelarvestrateegia ja strateegilised arengukavad, mida Riigikogu on hulgaliselt siin saalis kinnitanud. Riigi eelarvestrateegia koostatakse järgmise ja sellele järgneva kolme aasta kohta, mis tagab selle dokumendi järjepidevuse. Eeltoodu tõendab, et selle dokumendi mõte on riigi stabiilse ja eesmärgikindla arengu tagamine, mis arvestab heakskiidetud arenguprogrammidega valitsemisalade kaupa. Ma veel toonitan, et arenguprogrammid on siin saalis vastu võetud ja loetelu järgi, mis meil õnnestus välja võtta, kehtib praegu 17 arenguprogrammi.

Mis aga toimub meil selle dokumendi ümber tegelikult? Võtsin vaevaks ja võrdlesin 2007. aasta eelarve aluseks olnud riigi eelarvestrateegiat selle strateegiaga, mis on praegu menetlusse tulnud, ehk 2009. aasta eelarvestrateegia dokumendiga. 2007. aastaks koostatud dokument, mis võeti vastu 2006. aasta 31. mail, on arvude keeles lahti kirjutatud valitsemisalade kaupa ja prioriteetide loetelu alusel numbrilises väljenduses. Tähendab, eelarvestrateegia vastuvõtmise hetkeks oli Vabariigi Valitsuses valitsemisalade kaupa numbrilises väljenduses kokku lepitud see, millega üks minister saab arvestada ja mida ta peaks eelarvesse sisse kirjutama. Sealt edasi jäi suvekuudeks tehniline töö. 2008. aastal kinnitatud riigi eelarvestrateegia on küll olemas. Rahandusminister väitis siinsamas saalis, et see on seaduse alusel koostatud dokument, kuid ta oli väga üldsõnaline. See koosneb valitsemisalade kaupa prioriteetide kirjeldamisest ja nende lahendamise vajadusest, kuid kevadeks ei andnud see dokument selgeid vastuseid, mida ühel ministril eelarvet koostades käsutada oleks, rahalises väljenduses, ma mõtlen. See tähendab, et Vabariigi Valitsus ei suutnud kevadel hinnata realselt kujunevat olukorda majanduses, tulude mahtu, et panna paika optimaalne tulude maht, millele vastavalt seaduse mõtte kohaselt kirjutada lahti riigi eelarvestrateegia. Nii sündis kurikuulus krokodill. Dokument võeti vastu üldsõnalisena. Hakkas tööle vaprate meeste kogu, kes võttis suvekuudeks endale suure vastutuse Vabariigi Valitsuse kevadel tegemata jäänud

töö ära teha. 25. septembril eelarve meile tõesti üle anti.

Menetlus näitab, kas need vaidlused, mida krokodill pidas ja mis toimusid valitsuses viimase päevani, ja erimeelsused, mis olid, eelarve menetluses veel peegelduvad või on tõesti lõpuni kokku lepitud. Aga seda me näeme siin saalis lähiajal. Võikski küsida, milline õiguslik tähendus on sellel dokumendil praeguseks kujunenud olukorras. Ma toon ka mõningad andmed, illustreerimaks seda seisut, kuidas on meie tulude mahu ümber käinud lahingud selle aasta sees. Strateegia, mis kinnitati 29. mail, hindas tulude mahuks 99,5 miljardit. Teatavasti korrigeeris lisaeelarve selle aasta tulude mahtu 90,1-ni. See vahe on hirmuäratav, kui me nüüd järgmise aasta prognoosi võrdleme. 25. augusti tulude prognoosiga nähti tulude mahuks tervikuna ette 91,5 miljardit. Teatavasti esitati meile eelarve mahus 97,8 miljardit. Raske on tõestada, et RES on olnud selle eelarvemahu aluseks. Väga raske on seda tõestada. See vahe, millest ma rääkisin – 99,5 ja 97,8 –, on meie eelarvemahu arvestades märkimisväärne ehk 1,7 miljardit.

Teine küsimus, mis peaks olema aluseks poliitilisele otsustusele, et Riigikogu peaks nende asjadega tegelema, on nimelt see, et eelnimetatud arenguprogrammid on heaks kiidetud siin saalis Riigikogu otsusega. Seega, kui ühel või teisel põhjusel RES-is ei ole arvestatud nende täitmisega, siis riigiõiguslikult ei ole küll kõige pädevam otsustustasand, et Vabariigi Valitsus oma otsusega võtaks ühe või teise arengukava kohta seisukoha. Ma näen siin tõsist vastuolu. See on ka üks põhjendus, miks Riigikogu peaks selle dokumendiga tegelema.

Selline on ülevaade riigi eelarvestrateegia ümber toimunust. Ma leian, et see dokument vajab kõrgemat otsustustasandit ja poliitilise otsustuse pinna laiendamist, mida võimaldab Riigikogu otsus. Tuletan meelde, et kevadel peaminister kinnitas siin, et 2008. aasta eelarve võttis vastu Riigikogu. Ma julgen selle ettekande alusel väita, et me olime sellele vastu, eelarve planeerimise protsessis osales enamik Riigikogust, aga mitte kogu Riigikogu, ehk opositsioon oli ka tol ajal sellesse kaasamata.

Eelnõusse on lisatud viide Eesti Panga prognoosile, millel on oma eesmärk. Teatavasti määrati selle aasta eelarve tulude baas kindlaks 7,3%-lisest majanduskasvust lähtudes. Rahandusministeerium korrigeeris seda kasvu veel detsembris enne kolmandat lugemist 5,2-le, kevadel tehti uus prognoos ja see langes 3,6-le. 2009. aasta eelarvet me teeme praegu 2,6 kasvuprotsendist lähtudes, teades, et majandus on juba miinuses. Mis juhtub siis, kui 22. oktoobril Eesti Pank annab meile tervikuna oma seisukoha ja ütleb, et järgmisel aastal majanduskasvu ei ole, vaid tuleb tegemist miinusega? See oht on olemas, Eesti Pank on selle eest korduvalt hoiatanud. Selles prognooside virvarris, milles praegu Rahandusministeeriumi poliitikaga seotud prognoos on sattunud löögi alla, vajaks see asi kindlasti korrigeerimist. Eesti Pangal on ülesanne tagada konservatiivne lähenemine asjale. Ma arvan, et Eesti Pank on riigi institutsioon, kes ei saaks asjast kõrval seista. Tuleb tunnistada, Eesti Pank on olnud prognooside tegemisel märksa konstruktiivsem ja objektiivsem. Meil ei ole mingit põhjust seda institutsiooni umbusaldada. Meie ettepanek oli ta ära kuulata, mitte teha aluseks, et Eesti Panga prognoosile tuleks tugineda. See väitlus oli siin Riigikogus. Eesti Panga presidendilt sai küsitud, kas Eesti Pank saaks selle kohustuse võtta, ja härra Lipstok mainis, et see võib-olla ei ole päris kooskõlas Euroopa panganõuetega, kui sekkuda sellisel kujul päevapoliitikasse, aga ta ei öelnud sellest lõpuni ka ära. Aga meie eelnõu ettepanek on Eesti Pank ära kuulata, mitte võtta tema prognoosi aluseks. Siis oleksid võrreldavad prognoosid vähemasti sellel ajal olemas.

Ma tahan toonitada, et meie eelnõu on täiesti heatahtlik eelnõu. Me ei kavatse valitsuskoalitsiooni sellega rünnata. Raskel ajal tullakse alati appi olukorda lahendada. Meie ei ole seda meelt, et tuleks selles saalis pingeid ja ebastabiilsust suurendada, mis puudutab 2009. aasta eelarve menetlemist. Tahaks öelda, et koalitsioonil on ka raskel ajal kindlasti kasulik vastutuspinna laiendada, see oleks mõistlik. On küsimusi, mille puhul enam poliitikat ei tehta, vaid mida püütakse ühiselt ära lahendada. Ma arvan, et eelarvekriis on selline küsimus.

Meie tunnetame vastutust selle olukorra ees, mis praegu on tekkinud, ja tuleksime hea meelega menetlusse appi. Selle eelarvega see 2009. aastaks enam võimalik ei ole, kuid hakates menetlema 2010. aasta eelarvet, oleks see kindlasti võimalik. Kui see nii ei lähe ja komisjoni ettepanek on meie eelnõu tagasi lükata, siis ma saan ainult konstateerida, et tundes vastutust selle eest, ei saa me hilisemalt võtta siiski vastutust eelarvestrateegiast tulevane eelarve aluse eest ehk opositsioon jätkab oma traditsioonilist tegevust, hinnates olukorda, seda, kuidas valitsus käitub. Heameelt teeb see, et Vabariigi Valitsuse seisukoht ei välista selle dokumendi toomist Riigikogusse, küll aga viitab vajadusele muuta olukorda finantsjuhtimises ja kohandada sellele kogu praktika. Tähendab, asi pole lootusetu ja spetsialistid hindavad, et see olekski võib-olla õige otsustustasand. Ma eeldan, et kui Vabariigi Valitsus ise selle dokumendiga siia saali jõuab, siis see ka vastu võetakse. Ma ei ole selle vastu, aga ma pean seda õigeks, et see asi peaks olema niimoodi korraldatud.

Komisjonis oli meil pikk ja ma ütlesin, et asjalik arutelu selle teema ümber, ei olnud ironiat, arutelu oli sisuline, vastupidi eelmisele eelnõule, mida kaitses kolleeg Trapido. Põhiliselt jäi kõlama mõte, et Riigikogu on liiga aeglane mehhanism, reageerimaks kiiretele muutustele majanduses, langusele või tõusule. See peaks olema operatiivsem. Ma ei vaidle sellele vastu, küll aga on ka see õiguslikult lahendatav küsimus. Ma mäletan oma lühikesest Riigikogu liikme praktikast, et on võimalik ka kiiresti mõnda dokumenti menetleda, kui on tarvis. Kindlasti on!

Selline on meie tagasihoidlik soov ja ettepanek. Ma veel kord kordan, et see on vastutust, poliitilist vastutustasandit laiendav. Olulisel määral laiendaks see eelarveprotsessi poliitilist kandepinda, suurendaks meie kui Riigikogu vastutust selles protsessis, aitaks luua stabiilse ja poliitikavabama aluse majandushinnangutele ja eelarve mahule tervikuna, looks selgemad tingimused siin saalis vastu võetud arenguprogrammidele valitsemisalade kaupa. Ma tänan teid tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? On. Urmas Reinsalu, palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh, Tarmo! Ma üldjoontes ühinen sinu loogikaga. Kui ma ise olin opositsioonis eelmise parlamendikoosseisu ajal, siis ma esitasin sisult vist lausa identse eelnõu, kaitsmaks riigieelarvet tollase valitsuskoalitsiooni sigaduste ja prassimise eest. Toona ma pöördusin ka õiguskantsleri poole. Ta legalistlikku probleemi otseselt ei näinud, aga mõõnis, et siin on teatud loogika, mille põhjal võib tõesti öelda, et parlament on liigselt võimu loovutanud. See oli eelmise õiguskantsleri arvamus. Aga toona, kui me seda eelnõu menetlesime, oli rahandusministri portfelli Rahvaliidu käes ja ma sain valitsuse kooskõlastuskirja või, õigemini, kooskõlastamatuskirja, kus oli see initsiatiiv maapõhja tambitud. Kas olukord on tõesti nii hull, et Saulusest on saanud Paulus?

Tarmo Mänd

Mina ei julge endale võtta vastutust selle eest, mis kunagi siin saalis toimus. See minu pädevusse ei ulatu ja minu seisukohtadega ei ühti. Ma kujutan seda protsessi ette niimoodi, et ka praegused koalitsiooniliikmed võivad kas järgmisel või ülejärgmisel aastal olla juba opositsioonis ja kõik kordub. Mingil hetkel peaks mõistuse hääl ütleva, et kui arengukava on Riigikogu otsustuspädevuse dokument, siis õiguskantsleril on jumala õigus: see ongi see tasand, et alamalseisev akt (Vabariigi Valitsuse otsus Riigikogu otsust kindlasti ei ületa) seda muuta ei saaks. Seda saaks teha Riigikogu ise. Siin tuleks kokku leppida. Hea kolleeg! Olid samas olukorras kui mina täna siin. Meil jääb üle lihtsalt ühiselt loota mõistuse võidule selles küsimuses. Midagi muud ei olegi öelda.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni liikme Eiki Nestori!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Selle eelnõu arutelu rahanduskomisjonis oli lühidalt öeldes järgmine. Nimelt on meil täna kaks eelarve koostamise aluseks olevat dokumenti. Kevadise majandusprognoosi alusel koostatakse strateegia. Selle kiidab valitsus

heaks ja peab selle dokumendi alusel hakkama koostama järgmise aasta riigieelarvet. Sügisese majandusprognoosi alusel lihvitakse eelarve viimase täpsuseni ja tuuakse Riigikokku. Kui on stabiilse majanduskasvu aastad, ei ole selles loogikas mingit häda. Kuid teistsugune on olukord siis, kui kevadine majandusprognoos ja sügisene majandusprognoos kipuvad teineteisest väga palju erinema. Teisisõnu, kas või seda aastat näiteks tuues, kevadine prognoos, mille alusel koostati riigi eelarvestrateegiat, oli palju optimistlikum ja see, mille alusel riigieelarve kokku pandi, oli jälle pessimistlikum.

Kui Rahvaliidu eelnõu saaks seaduseks, siis tekiks keerulistel aastatel järgmine probleem. Kui Riigikogus heakskiidetav riigi eelarvestrateegia on korralik, hästi täpne dokument ja majanduses olukord kiiresti muutub, siis Vabariigi Valitsusel oleksid käed seotud. Ta näeb, et olukord on teistsugune, tulusid nii palju ei laeku või, vastupidi, majandusel läheb hoopis palju paremini, ja tekib küsimus, kuidas ta seda riigieelarvet sügiseni koostab, kui Riigikogu pool aastat enne järgmist eelarveaastat on väga põhjaliku strateegia heaks kiitnud. Valitsus teeb eelarvet ja teab juba, et strateegiat on vaja muuta. Ta saab seda muuta siis, kui Riigikogu uuesti kokku tuleb. Mida ta niikaua teeb? Kas ta tohibki midagi muud teha? Teisisõnu, tekib oht, et see dokument, mis valitsus strateegia näol Riigikokku esitab, ei ole niivõrd tugev, niivõrd konkreetne ja niivõrd hea alus riigieelarve koostamiseks. Riigikokku tuuakse selline ilus jutustus järgmisest aastast, mille alusel hakatakse riigieelarvet koostama. Aga sellist strateegiat eelarve tegemiseks kindlasti vaja ei ole.

Seetõttu, väga praktilistel põhjustel otsustas rahanduskomisjon saata selle eelnõu tagasi sinna, kust see tuli, ehk 6 liiget olid selle eelnõu vastu ja 3 liiget olid poolt.

Ma usun, veel omalt poolt lisades, vaadates silma komisjoni esimehele, kes mulle märkusi teeb, et ma ka omalt poolt midagi lisan, et meie Riigikogu liikmetena peaksime kindlasti aru saama sellest, et riigieelarve koostamisel tuleb kuskil piir ette. Kui me jälgime kas või meie meediat, siis seal nõutakse järgmise aasta riigieelarve tulude poole pealt järelduste tegemist. Vaat et igapäevaselt tuleks neid asju ümber vaadata. Me peame aru saama, et see ei ole tavaliselt võimalik ja kuskil tuleb ette piir,

millal riik peab ära otsustama, millised tema järgmise aasta tulud olla võivad.

Aga eelnõu autoritele tuleb loomulikult öelda, et suur kiitus teile, sest ainuke inimene, kes teadis, et Lehman Brothers põhja läheb ja et Ameerika Ühendriikide valitsus seda pankra ei aita, oli Aivar Sõerd. Aga tema viga oli see, et ta jättis teistele Eestis selle ütle mata. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Küsin selleks, et asi oleks hästi selge ja ühemõtteliselt arusaadav. Eelnõu esitaja ettekandest käis läbi see loogika eelnõu argumenteerimiseks ja põhjendamiseks, et eelarvestrateegia on sama formaati asi nagu need pikaajalised arengukavad, mis kuuluvad Riigikogus kinnitamisele. Kuidas sa hindad sellist analoogiat, kas see on sinu arust pädev?

Eiki Nestor

Ka pikaajaliste arengukavade koha pealt on meil olnud kaks praktikat. Ühed arengukavad kiidetakse heaks Riigikogus ja on ka arengukavad, mis kiidetakse heaks Vabariigi Valitsuses. Kindlasti võiks riigistrateegiliselt olla ja peaks olema ka eelarvedokumentide ja nende pikaajaliste arengukavade omavaheline vastavus kuidagi parem. Siin ühinen ma kriitikutega. Olen ise kaua uurinud ja ka kritiseerinud seda teemat, et strateegiline eelarvedokument ja riigi pikaajalised arengukavad ei pruugi alati kokku minna. Viga ei pea olema ainult eelarvestrateegias, viga võib olla ka nendes arengukavades, neid ei taheta muuta. Selles mõttes, riigieelarve koostamise praktilise poole pealt tuleb siiski hinnata seda, et riigi eelarvestrateegia jääb kevadise majandusprognoosi alusel koostatavaks, valitsuse poolt heakskiidetavaks dokumendiks, sügisene prognoos paneb järgmise aasta riigieelarve selle hetke tarkuse alusel võimalikult täpselt paika ja selle alusel koostatakse ka eelarve. Selles mõttes oli komisjoni enamus veendunud, et valitsusel peab olema siin võimalus koostada eelarvet oma parima äranägemise järgi, muidu see kriitika, et eelarve ei vasta prognoosidele, on veelgi tugevam kui praegu.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Ettekandja mainis ühte teadjameest Aivar Sõerdit, kes lihtsalt ei olevat olnud sedavõrd sõnakas, et rääkida talle teada olevast kriisist. Samuti mainis ettekandja üht teist asja, et Ameerika Ühendriikide valitsuski ei teadnud mingisugusest kriisist. Kas sellest võib aru saada ja kas te olete seda arutanud, et rahanduskomisjoni jaoks on siis ainus n-õ teabeallikas Ameerika Ühendriikide valitsus, kellele te kõikvõimalike majandusprognoside puhul viitate, või äkki oskate lugeda ette neid allikaid, kust tuleb teadmine majanduse võimalike riskide kohta?

Eiki Nestor

Aitäh! Ei, see ei ole rahanduskomisjoni teadmine. Tõin selle lihtsalt näitena kui loomuliku osa opositsiooni poliitikast, kellel on alati kriitikavabadus valitsuse suhtes olemas. See oli mõeldud pigem komplimendina, mitte mingil juhul laitusena. Selles mõttes on opositsioonil oma õigused olemas. Rahanduskomisjon teab täpselt, et Eesti Vabariigi eelarve koostamise aluseks on see majandusprognos, mille koostab Rahandusministeerium ja mis valmib augusti lõpul. Rohkem kuupäevi ja aega ei ole kellelegi antud, et seda asja veelgi täpsustada.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Auväärt ettekandja! Kas me tõepoolest hakkame siin hääletama komisjoni ettepanekut saata eelnõu tagasi sinna, kust ta tuli? Või mida me täpselt siin hääletama hakkame?

Eiki Nestor

Komisjoni ettepanek oli eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Mänd, palun!

Tarmo Mänd

Täna, härra juhataja! Mingil moel ei tahaks kolleegiga rahanduskomisjonist siin vaidlema hakata, aga sinu viide Aivar Sõerdile nõuab küll korrigeerimist selles osas, et Aivar Sõerdi valitsemisajal esitati riigieelarve strateegilised dokumendid kõik seaduse mõtte kohaselt korrektselt. Mis puudutab seda, mida ta teadis ja mida ta ei teadnud, siis ma tahan juhtida tähelepanu, et kui ta võib-olla jättis Ivari Padarile need asjad teatamata, mida ta teadis, siis praegu on vastutusala hoopis teine, seda ei tohiks unustada. Ma tahan teada, milles me Aivar Sõerdit peame süüdistama?

Eiki Nestor

Oi, ei! Ma ei ole Aivar Sõerdit küll milleski süüdistanud! Ma ei süüdistanud teda isegi siis, kui ta rahandusminister oli. Pidevalt kiitsin.

Aseesimees Jüri Ratas

Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh! Kui me juba tulime nii huvitava ajajärgu juurde, kui rahandusminister oli lugupeetud Aivar Sõerd, kes oma tööga kindlasti väga hästi hakkama sai, siis need dokumendid olid kindlasti tehtud väga korrektselt. Aga kas need dokumendid olid tehtud ka väga täpselt? Minu mäletamist mööda oli sellel perioodil igal aastal riigieelarves väga suur ülejääk ja tunduvalt suurem, kui seda planeeriti.

Eiki Nestor

Jah, oli küll nii. Kui kellelgi on tõesti huvi riigi eelarvestrateegiade vastu, siis need on kättesaadavad sellest ajast saati, kui neid koostama hakati. Meil on olnud aastaid, kui valitsus püüdis suurema täpsuse poole, ja on olnud ka aastaid, kui valitsus pidi leppima väiksema täpsusastmega. Muuseas, mälu järgi öeldes, vist kõik siin saalis viibijad peale austatud uustulnukate roheliste on suutnud sellel ajal valitsuses olla ja neid rohkem või vähem täpseid riigi eelarvestrateegiaid heaks kiita. See täpsusaste on sõltunud tõesti pigem aastast. Varasematel aastatel on tõesti olnud pidev probleem, ka siis, kui riigieelarvet on Riigikogus arutama hakatud, et võib-olla riigi tulud tulevadki hoopis suuremad, selle üle on

siin eelarve puhul vaieldud. Sellel aastal hakkab ilmselt olema vastupidi.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Aab, palun!

Jaak Aab

Täna, austatud juhataja! Hea ettekandja! Sellest täpsusest ja detailsusest riigi eelarvestrateegias rääkisid sa väga kenasti. Aga tegelikult on ju täiesti selge, et 2005., 2006., 2007., isegi 2008. aastal läks riigi eelarvestrateegia järjest paremaks ja täpsemaks. Mis siis nüüd juhtus? Sellel kevadel muutus see lihtsalt muinasjutuks ehk seal on ainult jutt ja numbreid praktiliselt ei ole. Kuidas sa seda hindad, kuidas riik oma strateegiliste eesmärkidega edasi läheb?

Eiki Nestor

See väljub nüüd küll eelnõu raamidest, kuigi ääre peal on. Pean ütlema, et ega seal ei ole ainult jutt, seal on ka numbreid. Ma arvan, et selles olukorras, kus valitsus pidi langetama eelarvestrateegia kohta otsuseid, ja vaatas ka ise, et need prognoosid, mille alusel otsuseid teha, võivad olla liiga optimistlikud, oligi praktilisem ja õigem võtta see strateegia vastu sellisena, nagu võeti. See tegi valitsuse ja Rahandusministeeriumi elu sügisel kiiremaks ja kibedamaks. Kõik said aru, et see eelarve koostamist lihtsamaks ei tee, aga selles olukorras oli ilmselt väga praktiline nii käituda.

Aseesimees Jüri Ratas

Urmas Reinsalu, palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh, austatud ettekandja! Mõningad küsimused kisuvad minu meelest seda arutelu veidikene metsa. Selle loogika, et parlamendis kinnitav strateegia võiks olla kuidagi täpsem või lihvitud või selle kompetentsuse määr kõrgem, poolt ja vastu võib ilmselt argumenteerida, aga küsimus on selles, ma arvan, et siin on tugev analoogia mitmete teiste arengukavadega. Arengukavade puhul, tõesti, on küsimus selles, miks neid kinnitab parlament ja kas neid peaks üldse parlament kinnitama. Minu mälu järgi see oligi erinevus võrreldes eelmise koosseisu eelnõuga, et

valitsus peaks arengukavad esitama, sealhulgas ühe strateegia, nagu seda on eelarvestrateegia, parlamendis väitlemiseks, mitte parlamendis kinnitamiseks. Täitmise ja realiseerimise vastutus jääb vaieldamatult valitsusele. Valitsusel on monopol esitada ka riigi eelarve ja selle aluseks on riigi eelarvestrateegia. Sa ütlesid, et on kaks väga ranget, legalistlikku varianti, kas valitsus kinnitab või parlament kinnitab. Aga on olemas ka vahet kombinatsioon: valitsus kinnitab, aga annab parlamendile võimaluse pidada debatti sel hetkel, kui see kava on esitatud.

Eiki Nestor

Ma olen veendunud, et on olemas väga palju strateegilisi dokumente, mida parlament peabki kinnitama, mitte ainult arutama. Meil on neid ka siin küll ja küll. Ilma selleta ei saa. Mõned nendest on tehtud kümneks aastaks, mõned võib-olla isegi pikemaks ajaks. Erinevalt küsijast ei arva mina, et meie praegune kodukord segaks parlamenti kuidagi arutamast neid strateegilisi dokumente, mida kehtiva seaduse alusel kiidab heaks valitsus. Meil on need võimalused kõik olemas, sõltub ainult sellest, kui tubli on Riigikogu neid võimalusi kasutama.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh! Hea ettekandja! Sul on väga suur ja pikaajaline kogemus, kuidas nii tavalisel ajal kui ka raskel ajal eelarvet menetleda ja strateegiatest rääkida. Kuidas sa ise arvad ja mida komisjonis arvati, kas kriitilisel ajal peab viima strateegia arutelu laiemale pinnale või tõmbama seda kokku? Mis sa arvad, kumb oleks õigem?

Eiki Nestor

Ma arvan, et ei ühel ega teisel ajal ei õnnestu seda kuidagi kokku tõmmata. Laiali tõmbab selle arutelu juba valitsus ise ja kindlasti aitab teda selles ka Riigikogu see pool, kes sellel hetkel valitsusvastutust ei kannab. Ma ei kujuta ette, kuidas oleks võimalik seda dokumenti kuskil salaja arutada. See ei ole Eestis kindlasti võimalik.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Inara Luigase!

Inara Luigas

Austatud Riigikogu juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kui rääkida riigi eelarvestrateegia olemusest, siis kõik me ju teame, et strateegia suurim eesmärk on eelarvepoliitika jätkusuutlikkuse tagamine, mis suuresti peaks tuginema õigele majandusteoriale ning millest lähtudes kavandatakse pikaajalised eelarvepoliitilised põhimõtted ja maksupoliitilised otsused, kus selgelt on kajastatud majandusolukorra analüüs ja majandusarengu prognoos ning riigi arengu hetkeseisu laiem analüüs, koos kavade ja ka riskidega. Praeguse valitsuse koostatud riigi eelarvestrateegia aastateks 2009–2012 kui oleviku ülim dokument eelarve koostamisel ei täida ega rahulda ootusi. Riigi eelarvestrateegia arutamine Riigikogus suurendab tunduvalt riigieelarve koostamise läbipaistvust ja võimaldab luua aluse riiklike tegevuste ehk riigi raha kasutamise paremaks jälgimiseks ja hindamiseks. Riigi eelarvestrateegia on palju enam kui vaid lihtne valitsuse poolt kinnitatud paber oma valimislubaduste seadustamise ja realiseerimise kohta. Või nii, nagu selle aasta eelarvestrateegia sissejuhatuses ütleb rahandusminister: "Peame nägema puude taga metsa." Ilmselt tähendab see seda, et tuleb mõelda sellele, mida tähendavad meie praegused otsused mõne aasta pärast ja kas praegused otsused kaugemas perspektiivis toetavad riigi arengut, mida me kõik ju väga vajame.

Majandusolud muutuvad kiiresti ja loomulikult peab ka eelarvestrateegia uute oludega kiiresti kohanema. Ei tohiks küll karta, et see, mis Riigikogus on läbitud, on liialt jäik ja muuta seda on äärmiselt raske. Selleks me ju siin olemegi, et Eesti elu seaduste abil muuta siis, kui majanduskeskkond on meile selleks nõudmised esitanud. Strateegia arutelu Riigikogus ei anna selget signaali mitte ainult riiklikele institutsioonidele, vaid kuna strateegia peab väljendama selgelt ka pikaajalist maksu-

poliitikat, siis on see selge sõnum ettevõtjatele, kohalikele omavalitsustele, üksikisikutele ja seega kogu ühiskonnale, kes strateegiat arvestades oskab paremini ja kindlamalt oma arengu eesmäärke ja tegevusi kavandada. Jääksid ära ka sellised tõblemised maksudega, kui õhtul hambaid pestes ollakse kindlad, et eelarve täitmiseks tuleb tõsta gaasiaktsiisi, hommikul kohvi juues aga otsutatakse hoopis, et puudused kõrvaldab edukalt käibemaksu tõus. Samuti looks strateegia arutamine Riigikogus parema pinna arutluseks laiemalt kogu ühiskonnas, tekitaks kodanikes suuremat huvi eelarve ja maksupoliitika vastu, seega looks rohkem usaldust kodanike ja Riigikogu vahel.

Keskerakonna fraktsioon toetab seaduseelnõu. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem läbirääkimissoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 277 esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamist.

Panen hääletusele rahanduskomisjoni ettepaneku eelnõu 277 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 36 Riigikogu liiget, vastu 30, erapooletuid ei ole. Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni algatatud riigieelarve seaduse § 9¹ muutmise seaduse eelnõu 277 on tagasi lükatud ning langeb menetlusest välja. (Tabel 3.) Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

Austatud Riigikogu! Täna istung on lõppenud. Jõudu teile teie töös fraktsioonides ja komisjonides!

Istungi lõpp kell 11.21.

Istungi kestus 1 tund ja 21 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 15. oktoober 2008
Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Reformid Keskkonnaministeriumis
2. Regionaalareng
3. Õhuheitmete kasvust
4. Kontroll tulirelvade üle
5. Avalikkuse kaasamisest
6. Regionaalpoliitika

Istungi rakendamine

1. Mresõiduohutuse seaduse ja riigilõivu-seaduse muutmise seaduse eelnõu (274 SE) kolmas lugemine
2. Hasartmänguseaduse eelnõu (216 SE) kolmas lugemine
3. Tollikoostöö Nõukogu asutamiskonvent-siooni muudatuse heakskiitmise seaduse eelnõu (288 SE) teine lugemine
4. Autoveoseaduse, riigilõivuseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu (284 SE) teine lugemine
5. Riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ja sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seaduse eelnõu (267 SE) teine lugemine
6. Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu (285 SE) teine lugemine
7. Geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (268 SE) teine lugemine
8. Riigikogu otsuse "Eesti kaitseväge isikkoosseisu suurendamine ja nende kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel rahutagamissioonil Afganistanis" eelnõu (356 OE) esimene lugemine
9. Laevade kahjulike kattumisvastaste süsteemide kontrolli rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõu (315 SE) esimene lugemine
10. Metsaseaduse, keskkonnatasude seaduse ja riigi eraõiguslikes juriidilistes isikutes

osalemise seaduse muutmise seaduse eelnõu (350 SE) esimene lugemine

11. Elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu (335 SE) esimene lugemine

12. Digitaalallkirja seaduse ja haldusmenetluse seaduse muutmise seaduse eelnõu (320 SE) esimene lugemine

13. Tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (347 SE) esimene lugemine

14. Tulumaksuseaduse ja tulumaksuseaduse muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (352 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu liikmed! Tere päevast, austatud valitsuskabineti liikmed! Alustame tänast infotundi. Palun teeme kõigepealt kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 44 rahvasaadikut, puudub 57. Täna infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: keskkonnaminister Jaanus Tamkivi, regionaalminister Siim Valmar Kiisler ja siseminister Jüri Pihl.

1. Reformid Keskkonnaministeriumis

Esimees Ene Ergma

Esimese küsimuse esitab kolleeg Karel Rütli keskkonnaminister Jaanus Tamkivile.

Karel Rütli

Hea minister! Minu küsimus puudutab reforme, mis on lähiminevikus toimunud Riigimetsa Majandamise Keskusega, ja plaanitavat looduskaitse reformi. Esiteks, te olete laiali saatnud RMK. Teiseks, te tahate RMK-st ära võtta 680 miljonit krooni. Kolmandaks, te tahate panna looduskaitsekeskuse opereerimistöö RMK-le. Neljandaks, uue seaduseelnõu järgi on RMK-l võimalik hakata moodustama tütaretevõtteid. Ühesõnaga, te paiskate seal

kõik segi, samas ei ole mina näinud mitte ühtegi riskianalüüsi selle kohta, millised on nende reformide tagajärjed. Kas Keskkonnaministeerium annab üldse endale aru, mida ta selles valdkonnas teeb?

Jaanus Tamkivi

Lugupeetud rahvasaadik! Teie küsimuses on teatav vastuolu. Kui te väitsite, et keskkonnaminister on RMK laiali saatnud, siis kõik need ülejäänud tegevused, mis te ette lugesite, ei ole ju enam võimalikud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Härra minister! Mulle tundub, et kolleeg Karel Rütli juhtiski tähelepanu mõningale üsna olemuslikule vastuolule teie tegevuses. Kas teile ei tundu nii?

Jaanus Tamkivi

Tuleb tunnistada, et ei tundu olemuslikku vastuolu olevat. Kõik need tegevused, mis härra Rütli siin loetles, välja arvatud see, et RMK on laiali saadetud, on tõepoolest kavandatud. Aga see ei tähenda, et neis oleks olemuslikku vastuolu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Karel Rütli, esimene täpsustav küsimus!

Karel Rütli

Lugupeetud minister! Kas Keskkonnaministeeriumil on kavas ka mingisuguseid täiesti uusi reforme? Need kavandavad reformid, mis teie ametiajal on tehtud, ei ole kuskil arengukavades sees olnud. Kas te järgmisel kevadel valmistate ette uut reformi, näiteks RMK ja looduskaitsekeskuse haldusreformide tagajärgede likvideerimise reformi või midagi sellist?

Jaanus Tamkivi

Sellist reformi me järgmisel kevadel ei kavanda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Austatud minister! Maailm liigub ja muutub ning me peame ise ka koos sellega muutuma, midagi ei ole parata. RMK reform tõenäoliselt oli tingitud tehnoloogilistest ja logistilistest vajadustest. Samal ajal on teada, et ministeerium kavandab looduskaitseliste tööde andmist RMK-le. Mõnes riigis sellistel puhkudel raha liigub läbi riigieelarve, meil on kavandatud niimoodi, et looduskaitseliste tööde rahastamine toimub RMK eelarvest. Kas te ei arva, et rasketel aastatel, kui RMK ei ole kasumis, jäävad looduskaitsetööd tegemata? Ja kas üldse sellise rahastamise korral ei teki äkki huvide konflikt?

Jaanus Tamkivi

Kui me vaatame töid, mida RMK teostab looduskaitse valdkonnas, siis nad teevad seda riigimetsas ka praegu. See tegevusvaldkond on RMK-le tuttav. Ilmselt tuleb seda osa seal natukene tugevdada. Kas kunagi võiksid tulla sellised ajad, et RMK muutub teovõimetuks ega ole suuteline looduskaitsetöid rahastama? Mina usun, et seda ei juhtu. Majandamine on seal efektiivsemaks muutunud ja see peaks väljenduma majandustegevuse üldistes näitajates. Aga nii, nagu on täna see võimalus, jääb see ka tulevikus. Looduskaitsekeskuse tegevuse rahastamine on toimunud valdavalt läbi Keskkonnainvesteeringute Keskuse ja see võimalus ei kao kuhugi. Kui tulevikus peaksid tekkima mingid eriolukorrad, siis on võimalik seda teed uuesti kasutada. Aga ma tõepoolest eriti ei usu, et selline eriolukord tekib.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Karel Rütli, teine täpsustav küsimus!

Karel Rütli

Hea minister! Ma olen Keskkonnaministeeriumis töötanud ja tean, et seal on väga palju andekaid ja võimekaid inimesi. Kas ei oleks mõistlik ikkagi läbi viia väga selge reforme puudutav riskianalüüs? Ehk võiks analüüsida võimalikke tagajärgi ja ohte, mida

need reformid endaga kaasa tooksid, enne kui asutakse reforme läbi viima?

Jaanus Tamkivi

Tuletame natuke minevikku meelde! Te ütlesite, et te ise olete ka Keskkonnaministeeriumis töötanud. Seega need materjalid on teile ilmselt tuttavad. Kui looduskaitsekeskuse või üldse looduskaitse valdkonna ümberkorraldusi aastatel 2004–2005 kavandati, siis viidi läbi väga põhjalikud analüüsid. Kaasati ka kolmas sektor, peeti lõputuid koosolekuid. Need materjalid on Keskkonnaministeeriumis kõik olemas, ka mina olen nendega tutvunud. Nii et analüüsid tänase päeva seisuga on olemas. Aega ei ole sugugi nii palju mööda läinud, et need analüüsid oleksid muutunud kasutuskõlbmatuks. Kurb on aga see, et omal ajal kujundati looduskaitsekeskus sõltumata ekspertide arvamusest sellisena, nagu see praegu on. Tegelikult ei ole sellega mitte keegi rahul. See on minu jaoks küsimus, miks tol ajal niimoodi juhtus. Analüüsid aga, mis tehti, ja ümarlauad, mis korraldati, ekspertide arvamused, mis võeti – need on kõik dokumenteeritud ja ka praegu Keskkonnaministeeriumis olemas. Nii et mitte midagi väga uut ei ole sündinud.

Esimees Ene Ergma

Palun, veel kaks kohapeal registreeritud küsimust. Kolleeg Mart Jüssi!

Mart Jüssi

Lugupeetud minister! Ma väidan, et ühiskondlike organisatsioonide ja akadeemiliste ringkondade panus Eesti tänapäevase looduskaitse süsteemi ülesehitamisse on olnud väga oluline. Kummatigi me täna kuuleme just nende suust teravat kriitikat sellesama looduskaitse reformi pihta. Kuidas te seda seletate? Kas need ringkonnad ei saa üldse selle reformi olemusest aru? Või nad lihtsalt ei ole piisavalt informeeritud, et seda protsessi mõista?

Jaanus Tamkivi

Nagu ma juba eelmisele küsimusele vastates ütlesin: ma olen päris kindel, et inimesed, kes praegu on nendest protsessidest huvitatud, kindlasti mäletavad protsesse, mis mõni aasta tagasi alles olid. Nad mäletavad, kui pikalt neid asju arutati ja mis lõpuks välja tuli. Väga

palju aega sellest mööda ei ole läinud, need materjalid on kõik veel kasutatavad. Leian, et kui me kavandatud muudatused saame läbi viidud, siis tulemus vastab palju rohkem sellele, mis nendel aruteludel kunagi sihiks seati. Looduskaitsekeskus on ju käivitatud sellisel kujul, nagu seda keegi ette ei kujutanud. Küsimus on selles, kas looduskaitsekeskus on valitsusasutus või mitte, kas tal on valitsusasutuse funktsioonid või ei ole. Tänapäeva seisuga neid funktsioone tal ei ole ja ka looduskaitsekeskuse inimesed on selle tõttu väga rahulolematud. Ümberkorraldused loovad selleks võimaluse. Looduskaitsekeskus saab Keskkonna- ja Looduskaitseameti üheks osaks. Viimane on valitsusasutus. Seega need funktsioonid ja võimalused luuakse.

Esimees Ene Ergma

Nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus, palun, kolleeg Villu Reiljan!

Villu Reiljan

Austatud minister! Teie arust ei ole mingit põhjust arvata, et Riigimetsa Majandamise Keskusel kunagi raha lõpeb. Ma soovitan teil tutvuda prognooside ja analüüsidega, mis tänane juhataja on teinud mõni aasta tagasi. Väita, et rahavool on seal igavikuline, on muidugi kergemeelne. Te nõrgestasite selle administratsiooni kapitaalselt ja nüüd leiate, et seadusmuudatus peaks olema selline, et läbi paistev süsteem RMK ülekandega riigikassasse tuleb asendada jõumeetodil 680 miljoni äravõtmisega. Kas te ei kardate, et te lähete metsanduse ajalukku väga mustade tähtedega?

Jaanus Tamkivi

Me seda teemat arutasime ju ka keskkonnakomisjonis. Nagu naljaga pooleks sai tol ajal vastatud: mis see poliitiku muu huvi on kui ajalukku minna. Kui rääkida asja sisust, siis tõepoolest, RMK on erinevalt riigi äriühingutest tulundusasutus. Kuid see, mis puudutab metsa majandamist, on väga sarnane sellega, mis toimub riigi äriühingutes. Riigi äriühingutes on dividendide väljavõtmine omaniku ehk riigi poolt reglementeeritud ja ei ole mingit põhjust, miks ei võiks samamoodi toimuda ka RMK-s. Kui see tee on nii hukatuslik, siis on minu küsimus: kuidas need

riigi äriühingud praegu püsti seisavad? Miks nad juba ammu maanteekraavis ei ole?

Esimees Ene Ergma

Aitäh, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Regionaalareng

Esimees Ene Ergma

Palun, järgmine on kolleeg Arvo Sarapuu küsimus regionaalminister Siim Valmar Kiislerile.

Arvo Sarapuu

Austatud minister! Minu küsimus on seotud omavalitsuste suurusega. Euroopa Liidus on 91 300 kohalikku omavalitsusüksust, kus keskmine elanike arv on 5400 ja keskmine pindala 47 ruutkilomeetrit. Eestis on vastavad näitajad 5900 ja 200 ruutkilomeetrit. Seega, kui mõni aasta tagasi vaieldi siin meie maasikate läbimõõdu vastavusest Euroopa Liidu standarditele, siis praegu võiks öelda, et kohalikud omavalitsused Euroopa Liidu standardile enam-vähem vastavad. Põhjamaades on küll keskmine rahvaarv suurem, aga kohaliku omavalitsuse osatähtsus avaliku sektori kuludes on jälle meil kõige väiksem. Minu küsimus ongi selline, et kui kavatsetakse omavalitsusi liita, kui palju siis suureneb või väheneb kohalike omavalitsuste osatähtsus avalikus sektoris või kui palju me kulusid kokku hoiame?

Siim Valmar Kiisler

Kohalike omavalitsuste osatähtsus avalikus sektoris oleneb sellest, millised ülesanded neile seadustega on pandud, kuidas ülesanded riigi ja omavalitsuste vahel jaotuvad. Kui te toote võrdlusi teiste riikidega, siis alati peab vaatama, millised ülesanded nendel omavalitsustel on, kas seal on mitmetasandiline omavalitsussüsteem või ühetasandiline nagu Eesti riigis. Kui ülesanded on väga tõsised, siis peavad omavalitsused olema suutelised neid täitma. Ja kui omavalitsuses on väga väike elanikkond, siis on selge, et ülesandeid on raske täita. Kui omavalitsused on suuremad, siis kindlasti ei tähenda see seda, et sel juhul riik võtab omavalitsustelt raha ära, et ta hoiaks sellega kokku. Kokkuhoid tuleb just omavalitsuste efektiivsemast tegutsemisest: kui

üksus on suurem, siis ta planeerib oma tegevust mõistlikumalt. Ta ei pea konkureerima omasuguse väikese naabervallaga ja saab oma tegevust rahulikumalt planeerida, teha mõistlikumaid otsuseid. Kokkuvõttes teenindatakse omavalitsuse elanikke paremini.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu, esimene täpsustav küsimus!

Arvo Sarapuu

Austatud minister! Nüüd natuke murelikum küsimus. Viimase kahe aasta valitsuse saldo on maal selline, et sajad postkontorid on kinni pandud, likvideeritud apteegid, koolid, kauplused, raamatukogud, tuhandeid kilomeetreid ühistranspordiliine, kauplusautod. Kas ma jätkan? Ilmselt ei ole mõtet, sest seda nimekirja võiks üsna pikalt ette lugeda. Teie eelkäija sai sellest murest aru, püüdis seda lahendada omavalitsusliitude kaudu, suurendades nende osatähtsust. Milline poliitika teil kui regionaalministril on: kas tuleks lasta valitsuse bilanssi suurendada nendes asjades, mis ma ette lugesin, või on teil veel varuks asju, mis saab maal kinni panna?

Siim Valmar Kiisler

Kuidas kellelegi tundub! Ma ütleks, et see saldo on omavalitsustel ja valitsusel ühine. Kohapealse elu korraldaja on vastavalt meie kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele omavalitsusüksus. Nii et kui külapood suletakse, siis on omavalitsusjuhtidel väga palju mõtlemisainet.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu, teine täpsustav küsimus!

Arvo Sarapuu

Minu viimane küsimus on seotud lugupeetud ministri vastusega. Tegelikult ei ole kohalikud omavalitsused ettevõtluskeskkonna muutmiseks 15 aastat üldse tegelnud. See ei ole nendele tulubaasi sisse viidud. Majanduskeskkonna arendamine ei anna nendele midagi, sest pikka aega on viljeldud seda, et tegeldakse põhiliselt sotsiaalküsimustega. Mida teie kui regionaalminister siin ette näete: kas uus haldusreformi ideoloogia või miski

muu võiks kohalikele omavalitsustele anda motiivi ettevõtluskeskkonda ja selle läbi inimeste heaolu parandada?

Siim Valmar Kiisler

Ma ei saa nõustuda seisukohaga, et omavalitsused üldse ettevõtluse arenguga ei tegele. Me näeme küll, kuidas suuremad omavalitsused loovad ettevõtlusinkubaatoreid, kavandavad toetusprogramme algajatele ettevõtjatele – toetavad neid igati, et nad oma tegevust arendaks. See võimalus on kõigil täiesti olemas. Loomulikult on väiksematel ja nõrgema eelarvega omavalitsustel palju raskem seda teha. Aga seda öelda pole õige, et keegi ei ole seda teinud. Säärane tegevus on pika perspektiiviga. Kui noortelt küsida, kus nad tahavad elada, siis nad ütlevad, et nad tahavad elada seal, kus neile pakutakse huvitavaid töökohti. Ja siin on omavalitsusel väga palju teha. On kahetsusväärne, et nagu te kinnitate, mõned omavalitsused ei näe siin otsest sidet.

Esimees Ene Ergma

Nüüd, head kolleegid, on meil üheksa kohapeal registreeritud küsimust. Palun kõigepealt kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Lugupeetud härra minister! Regionaalarengu seisukohalt on üpris oluline, milline on regiooni infrastruktuur, milline on teedevõrk. Regiooniti on teedevõrk väga erinev. Näiteks Harjumaal ja Virumaal kruusateid peaaegu üldse enam ei ole. Kagu-Eestis, vastupidi, on valdavalt just kruusateed ja veel väga halvas seisukorras. See takistab taluturismi arengut ja juba mitmed piimafarmipidajad kaaluvad tegevuse lõpetamist, sest piimaauto lihtsalt enam ei taha nende juurde sõita, kuna teed on nii pahad, et autod lihtsalt lagunevad seal ära. Kas te olete Kagu-Eesti teede halva seisukorra endale teadvustanud ja kui olete, siis mida olete püüdnud omalt poolt ette võtta?

Siim Valmar Kiisler

Esiteks, olen küll teadvustanud Kagu-Eesti teede suhteliselt halvema seisukorra. Teiseks, olen tihedas koostöös oma kolleegi majandus- ja kommunikatsiooniministriga. Kui me räägime kohalikke teid puudutavast rahajaotusest, siis viimased aastad on ette nähtud eraldi

täiendav rahastamine Setumaa teedele. Nii et sellele pööratakse päris palju tähelepanu. Kahjuks on meil, nagu te teate, aktsiisi laekumise prognoosides tagasilöögid. Seetõttu on kindlasti olukord aastal 2009 keerulisem. Aga alles eile me arutasime majandusministriga, et teede mustkatte alla viimise mahud kindlasti ei tohi väheneda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Paul-Eerik Rummo, kohapeal registreeritud küsimus!

Paul-Eerik Rummo

Härra minister! Üks päris konkreetne küsimus. Kindlasti regionaalpoliitika ja regionaalse arengu väga oluline aspekt on üleriigilise tähtsusega kultuuriobjektide ja turismiobjektide paiknemine regiooniti. Avalikkusele teada olevalt sai augustikuu keskpaigani, kui ma ei eksi, esitada taotlusi niisuguste objektide arendamiseks Euroopa Liidu struktuurifondidest saadavate investeeringute abil. Pärast seda kuidagi valitseb vaikus ja inimesed, kes on taotlusi esitanud, tunnevad muret, mis saanud on. Sellest on palju aega möödas. Kas informatsioon selle kohta, mis nende taotluste hindamisel otsustatud on, pole nendeni jõudnud või ongi asi takerdunud? Millal võimalik investeeringute kava võiks valitsusse jõuda?

Siim Valmar Kiisler

Siseministeriumis vaadatakse neid taotlusi läbi. Praegu hinnatakse koostöös EAS-iga nende abikõlblikkust. See töö käib. Ma olen veendunud, et kõik taotluse esitajad saavad Siseministeriumist infot, kas nende taotlus on läbi vaadatud. Osalt taotlejatelt paraku tuleb küsida päris palju täiendavat infot, kuna eeltaotlused on olnud paljudel juhtudel üsna pinnapealsed. Aga ma ei usu, et miskil viisil seda infot kinni hoitakse. Mis aga puutub küsimuses mainitud regionaalarengusse, siis paraku on jälle väga palju tugevaid taotlusi just Tartust ja Tallinnast. Ühtpidi rõõmustav, aga teistpidi ka kurvastav.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Austatud minister! Kuuldavasti teie haldusreformi kava valitsuse tasandil on ebaõnnestunud. Palun öelge, millised on teil selles valdkonnas edasised konkreetset sammud? Kas meie ka saame nendest kuulda?

Siim Valmar Kiisler

Kava oli väga õnnestunud, sugugi mitte ebaõnnestunud. Kahjuks ei leidnud see piisavat poliitilist toetust, aga ma olen veendunud, et küll see aeg tuleb ka, kui see toetust leiab. Konkreetne edasine samm on aga järgmisel nädalal siin auväärt Riigikogu ees esimesel lugemisel. Tegu on kohalike omavalitsuste ühinemise soodustamise seaduse eelnõu muutmise ettepanekutega, mis loovad lisasoodustused, et omavalitsused senisest aktiivsemalt ühineksid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Karel Rütli!

Karel Rütli

Minu käes on 21. jaanuari Postimehe uudis, kus teie erakonna esimees Mart Laar – ma tsiteerin – ütleb: "Kuid ka halduskorralduses on endiselt selgust vaja ja see peab tulema kiiremini kui pool aastat." Ehk siis erakonna esimees andis teile enese ministrina tõestamiseks aega pool aastat. Samas sellesamas uudises te väidate, et kedagi vägisi liituma sundima ei hakata, küll aga tuleb täita liitunud omavalitsustele antud lubadused. Siinkohal olete te oma sõnu sõõnud. Haldusreform on läbi kukkunud – see puudutas just valdade sundliitmist. Minu küsimus on: millised on Isamaa ja Res Publica Liidu järgmised seisukohad regionaalministri haldusalas? Kas on tulemas uusi vangerdusi või on tulemas uus plaan?

Siim Valmar Kiisler

Isamaa ja Res Publica Liidu seisukohad on endised. Suuremad omavalitsused on Eestile mõistlikud ning Isamaa ja Res Publica Liit toetab administratiivset liitmist. Ja me oleme veendunud, et ühel päeval toimub see niikuinii.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Kaia Iva!

Kaia Iva

Härra minister! Ma kuulsin oma üllatuseks kolleeg Arvo Sarapuu küsimusest, et riik on viimastel aastatel sadade kaupa sulgenud apteeke ja poode. Ja ta avaldas heameelt, et eelmine minister on omavalitsuse teise tasandi tugevdamise abil seda küsimust asunud lahendamata. On sinu käsutuses ministeeriumis materjale, mis ütlevad, kuidas omavalitsuse teine tasand võiks hakata omavalitsustes poode ja apteeke looma?

Siim Valmar Kiisler

Ei, minu käsutuses selliseid materjale ei ole, et ka mõni varasem regionaalminister oleks seda kava arutanud. Küll olen ma ajakirjanduse vahendusel kursis, et ühel erakonnal on plaan munitsipaalpoode pidama hakata. Ootan huviga.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Minu küsimus, lugupeetud regionaalminister, puudutab Arvo Sarapuu küsimuses kõlanud postkontoreid. Oma varasemas elus te töötasite majandusminister Juhan Partsi parema käena. Kas teie käed on seetõttu teie praeguses ametis seotud või suudate siiski sisse elada oma nüüdsesse rolli ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi inimestele selgeks teha, miks postiteenus on regionoides tähtis? Ja kui te olete seda suutnud, siis ma tahaksin teada, mida te olete konkreetset teinud, et postkontorite sulgemist peatada.

Siim Valmar Kiisler

Ma arvan, et minu varasem töökogemus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis on selles suhtes kasuks tulnud, et on väga hea koostöö selle ministeeriumi inimestega. Ka Eesti Posti juhatusega oleme aktiivselt läbirääkimistes suhelnud. Ma ei nõustu väitega, et postiteenus on kuskil Eesti kohas ära kadunud. Kui te mulle näitate kohta, kus

Eestis ei ole olemas enam postiteenus, siis ma kuulan hoolega. Postiteenus on igal pool alles.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra minister! Minu mäletamist mööda sai eelmine regionaalminister härra Reimaa ametist lahti, sest tema tegeles liiga palju haldusreformiga. Ma mäletan ka seda väga hästi, et kui teie tulite ametisse, siis te tõttasite hästi kiiresti rääkima, et seda ei ole koalitsioonilepingus kirjas ja meie seda tegema ei kavatse hakata. Nüüd te räägite, et Isamaa ja Res Publica Liit arvab endiselt, et tuleb teha haldusreform, tuleb valdu administratiivselt liita ja nii edasi. Õelge mulle, kust teil see mõte, et on vaja haldusreform teha, üldse pähe turgatas? Tõepoolest koalitsioonilepingus seda kirjas ei ole. Koalitsioonipartnerid ka ütlesid, et see ei lähe kohe mitte.

Siim Valmar Kiisler

Nagu te teate, see mõte on üsna vana. See ei turgatanud niisama pähe. Ma ei nõustu teie hinnanguga eelmise ministri ametiaja lõppemise kohta. Olen ka ise Isamaa ja Res Publica Liidu juhatuse liige ja seetõttu saan teile kinnitada, et põhjused on teistsugused. Eesti riigi majanduslik olukord on, nagu me teame, kiiresti halvenemas ja me peame langetama riigile vajalikke otsuseid. Minu lootus oli, et kui on rasked ajad, siis inimesed on rohkem valmis reformidega kaasa tulema ja tegema ka ebapopulaarseid, aga riigile vajalikke otsuseid. Ju siis veel nii halvad ajad Eestis ei ole. Kõik, mis koalitsioonileppes kirjas on, on vajalik, aga see ei tähenda, et see loetelu on lõplik, et ükski muu asi ei olegi Eesti riigile vajalik. Enne te esitasite küsimuse minu heale kolleegile, kes ka teeb oma valdkonnas muudatusi, mis otseselt ei kajastu koalitsioonileppes. Nii et koalitsioonilepe on hea, aga häid ettepanekuid võib tulla alati ka mujalt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Hea minister! Teil on kahtlemata õigus, et kohalikud omavalitsused on väga erinevad nii suuruselt kui suutlikkuselt. Paraku ei ole ma leidnud vähimatki tõendit teie eeldusele, et need kaks näitajat on omavahel üksüheselt seotud. Tean ise omast kogemusest, kuidas ühe hiljuti eksisteerimast lakanud väikese valla elanikud on tagantjärele väga kurvad omaaegse otsuse pärast liituda naabruses oleva suurvallaga. Ka tean ma, et praegu üks üsna väike ja vägagi meretagune vald saab hakkama palju paremini kui nii mõnigi suur ja märksa parema asukohaga vald. Kust tuleneb see teie kaljukindel arusaam, et valdu vägisi kokku keevitades saab lõpuks mingisuguse mõistliku tulemuse?

Siim Valmar Kiisler

Kui ressursse on rohkem, kui inimesi on rohkem, tarku päid ja rahalisi võimalusi on rohkem, siis on võimalik teha suuremaid otsuseid, mis mõjutavad ümbritsevat keskkonda enam. Kui omavalitsuse elanike arv võrdub mõnes teises omavalitsuses ühe kortermaja elanike arvuga, siis ei ole neil kahjuks nii palju vabadust, et planeerida tegevust laiemalt: korraldada prügivedu, planeerida teedevõrku, koolivõrku jne. Kõik need ülesanded on praegu võrdselt kõigile omavalitsustele pandud. Sõltumata sellest, kui väikesed või suured nad on, peavad nad neile seadusega pandud kohustusi ühtemoodi täitma. Kahjuks paljud seda ei suuda.

Esimees Ene Ergma

Nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus, palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Lugupeetud härra minister! Olite mõne päeva Ida-Virumaal ja seoses sellega tahan teie käest küsida, kas leidsite omavalitsusjuhtidelt toetust haldusreformile, mille te olite mõned nädalad enne välja pakkunud.

Siim Valmar Kiisler

Ida-Virumaal olid arvamused väga erinevad. Oli omavalitsusjuhte, kes tulihingeliselt seda toetasid, ja oli omavalitsusjuhte, kes olid skeptilised.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Kuna ka teised valitsusliikmed soovivad vastata, siis ma lõpetan selle küsimuse käsitlemise. Seda on põhjalikult arutatud.

3. Õhuheitmete kasvust

Esimees Ene Ergma

Nüüd järgmine, kolleeg Marek Strandbergi küsimus keskkonnaminister Jaanus Tamkivile.

Marek Strandberg

Hea minister! Viimase aastaga on õhuheitmete kasv olnud märkimisväärne. Põhjuseks on arusaadavalt põlevkivielektri ekspordi osakaalu märkimisväärne suurenemine. Meid huvitab sellega seoses, millised mehhanismid on teie hinnangul tarvilikud ja piisavad, leevendamaks probleemi, et Eesti keskkonna ning inimeste tervise arvel toodetud kaupade eksport, sealhulgas energia eksport, moodustab märkimisväärse osa meie kaubandusbilansis.

Jaanus Tamkivi

Jah, härra Strandberg, mullu õhusaaste Eestis kasvas tõepoolest, keskkonnainfo kohaselt kuni 20%. Kust see tuli, on meile kõigile selge. See tuleneb meie elektrienergia tootmisest, teised tegijad selles valdkonnas on väikesed vennad. Eelmisel aastal kaevandati põlevkivi rohkem ja toodeti elektrit rohkem. Kui me vaatame tänavust aastat, siis põlevkivi kaevandamise maht jääb ilmselt 15 miljoni tonni piiridesse ja ka elektrienergia tootmise maht on laskunud tasandile, kus see oli aastal 2006. Selles mõttes uut täiendavat kasvu oodata ei ole.

Milline on aga tõhus meede, mis peaks olukorra Eestis paremaks muutma ja saasteainete õhku paiskamist vähendama? On olemas Euroopa Liidu direktiiv, mis puudutab suuri põletusseadmeid ja mis kehtib Eesti Vabariigis 1. jaanuarist 2008. Eesti Energial on kohustus saavutada vastavus selle direktiiviga aastaks 2015. Nii et korstnad, mis Ida-Virumaal püsti on, peavad saama filtrid peale. Aastaks 2015 on pilt tänu nendele meetmetele kindlasti kõvasti parem.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg, esimene täpsustav küsimus!

Marek Strandberg

Minu täpsustav küsimus on seotud järgmise seosega. Nimelt on teada, et iga kilovatt-tunni toodetud põlevkivielektriga võidakse ühiskonnale tekitada 1,3–1,4 krooni kaudselt seotud kulutusi, mille ühiskond ühel või teisel moel kinni maksab. Millised meetmed võiksid lisaks mainitud Euroopa direktiivile kasu tuua, et kaudset kulu, mis on seotud keskkonna ja inimeste tervise, oleks vähem? Arusaadavalt see ju halvendab meie töövõimet, raiskab meie aega ja vähendab inimeste heaolu ja tervist sealhulgas.

Jaanus Tamkivi

Kõik ongi nii, nagu te räägite. Energia tootmine põlevkivist, nii nagu see Eestis on aastatega kujunenud, ei ole tänapäeval enam kõige targem viis. See on meile kõigile selge. Paraku on meil praegu just nii võimalik elektrit toota ja senikaua, kuni meil muid võimalusi asemele pakkuda ei ole, tuleb seda teed ilmselt jätkata, nii kahju, kui see ka pole. Üks meetod piirata ja muul viisil ettevõtjaid mõjutada on loomulikult meie siseriiklikud keskkonnatasud. Keskkonnatasude kontseptsioon on Keskkonnaministeeriumis väljatöötamisel. Vabariigi Valitsusele peame seda tutvustama oktoobri lõpus või novembri alguses. Kui valitsus selle kontseptsiooni heaks kiidab, siis tuleb ka koostada uus keskkonnatasude seaduse eelnõu, mida Riigikogu saab hakata arutama. Seega just keskkonnatasudega saab mõjutada ettevõtete keskkonnasõbralikku käitumist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg, teine täpsustav küsimus!

Marek Strandberg

Kas teie hinnangul võiks olla mõistlik üle minna keskkonna mõttes arukalt toodetud elektrienergia impordile riikidest, kes suudavad globaalse keskkonnamõju vähesust oma tootmise puhul selgelt tõestada ja kus vastav statistika on piisavalt läbipaistev? Või kas teie arvates oleks mõistlik suurendada ka näiteks

omahinnalt kallima elektrienergia kasutamist, mille samas kaudsed ja keskkonna, sealhulgas inimese tervise tagamisega seotud kulud oleksid märkimisväärselt väiksemad?

Jaanus Tamkivi

Hinnakujundused, mis puudutavad Eesti Energiat, on loomulikult on võimalikud. Samas seab tõsiasi, et üsna pea on ka Eesti Energia enda toodetud elektrienergiaga vabal turul, kindlasti omad reeglid. Ja päris kindlasti ei õnnestu Eesti Energial elektrit müüa kallimalt, kui on elektri vabaturu hind. Kurb on olukord selles mõttes, et meil ju ühendused Euroopa Liiduga, elektriühendused lääne poole on praktiliselt olematud. On vaid üks kaabel, mis kindlasti varustuskindlust ei taga. Kui Eesti Energia peaks hakkama müüma elektrit oluliselt kõrgemate hindadega, siis vabal turul ilmselt juhtub see, et hakkab tulema sisse elekter meie idanaabrite poolt. See aga on juba riigi julgeolekupoliitiline küsimus, mida tuleb arutada valitsuskabinetis laiemalt – keskkonnaministrilt ei piisa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Lugupeetud minister! Te nimetasite suurte õhusaastajate direktiivi, mille järgi peab hakkama toimetama ka Eesti Energia. Mida Keskkonnaministeerium konkreetselt teeb, kontrollimaks ja tagamaks, et Eesti Energia tõepoolest neid nõudeid järgib?

Jaanus Tamkivi

Jah, lugupeetud saadik, Keskkonnaministeerium on pidevalt seda teemat pilgu all hoidnud. Eesti Energiaga on meil kontaktid olemas. Investeeringuplaanid, mis neil tehtud on, on ka meile teada. Ja nendest investeeringukavadest mina loen küll välja, et direktiivi nõuded saavad õigel ajal täidetud. Informatsioon on Keskkonnaministeeriumis olemas, kontakt on olemas ja olen kindel, et asjad just selles suunas ka arenevad. Julgen täna seda siin kinnitada.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Kontroll tulirelvade üle

Esimees Ene Ergma

Järgmine on kolleeg Jaanus Marrandi küsimus siseminister Jüri Pihlile. Palun!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra siseminister! Hiljutine järjekordne koolitulistamine meie ülelahenaabrite juures on pannud paljusid inimesi ka siin Eestis tõsiselt mõtlema tulirelvade kättesaamise ja nende kasutamise üle toimuva järelevalve üle. Väidetavalt on Soome USA ja Jeemeni järel kolmas riik, kus on eraisikute valduses tulirelvi suhteliselt kõige rohkem. Üle Soome lahe sõidab iga päev kümnete laevataite kaupa inimesi. Teatavasti kehtib meil ühine Schengeni viisaruum, mis tähendab, et piiridel on kontroll peaaegu olematu. Tegelikult on võimalus, et näiteks Soomest sõidab siia mõni relvafriik kohvritäie relvadega ja valab oma elukibestumise siin Eestis välja. Kuidas üldse saab praeguses olukorras inimesi kontrollida, et sellised juhtumid juba eos Eesti piiril välistada?

Jüri Pihl

Hea küsija! Eks need ole samad Schengeni kompensatsioonimehhanismid, mis meil on kasutusele võetud seoses piiride avanemisega. Kui me räägime Soomest, siis ta on tõepoolest relvade arvu poolest ühe elaniku kohta kolmandal kohal USA ja Jeemeni järel, edestades ka Iraaki. Mis puutub Euroopa Liidu regulatsiooni, siis Soome riik järgib seda. Iga liikmesriik võib kehtestada karmimad regulatsioonid. Eestis ongi reeglid karmimad, kellelegi ei tohi anda relva, kui ta on alla 18 aasta vana. Seda reguleerib meie relvaseadus. Prantsusmaal on nõuded veelgi karmimad, vanuse alampiir on 21 eluaastat. Eesti relvaseaduse viimase, karmistatud variandi võttis vastu eelmine Riigikogu ja see jõustus mullu 27. aprillil. Ega seal muud ei ole kui koostöö Soome korrakaitsega – kõigi nende võimaluste kasutamine, mis meil politsei koostöös on olemas, et selliseid intsidente vältida. Samas on paradoksaalne, et me peame hakkama

kartma oma põhjanaabreid soomlasi, kes ehk tulevad meile siia vägivallakuritegusid toime panema. Siia maani on meil olnud muud mured.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi, esimene täpsustav küsimus!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud siseminister! Igal juhul on nii, et Schengeni viisaruum, mis iseenesest hõlbustab oluliselt reisimist, loob teisalt ka võimalusi, et kurikaelad kasutavad vähest kontrolli ja erinevaid tulirelva kasutamise eeskirju eri riikides ära. Nii võib kodanike vaba liikumise tingimustes tekkida olukord, kus on üsna vähetähtis, et meil siin Eestis kehtib märksa karmim isiklike tulirelvi puudutav kord. Kas on kuidagi üles kerkinud ja arutatud seadusandlike võimalusi ühtlustada isiklike tulirelvade kasutamise ja omamise eeskirju üle Euroopa Liidu ning välistada võimalus, et regulatsioonide erinev karmus eri riikides muutub mõttetuks?

Jüri Pihl

Alati tuleb kaaluda sellist hüve, nagu on vaba liikumine, mis on Euroopa ja inimõiguste põhiväärtus, ja teiselt poolt neid riske, mida see vaba liikumine endaga kaasa toob. Kui me oleme Euroopa Liidus, Schengeni viisaruumis, siis me peame aru saama, et me oleme nagu ühes riigis, kus neid riske saab maandada politsei koostöös, sealhulgas politsei luues. Ja ma arvan, et seda ka tehakse.

Mis puutub regulatsiooni, siis relvadega seotu on reguleeritud Euroopa Liidu tasandil 1991. aasta Euroopa Nõukogu direktiiviga ning selle aasta mais jõustunud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga. Meie relvaseadus on karmim, kui see nõukogu direktiiv ette näeb. Iga riik võib oma regulatsiooni karmistada, aga Soome riigi relvaseadus vastab paraku kõigile direktiividele.

Ma arvan, et hea koostöö Soome korra-kaitsjatega välistab erilise ohu. Aga need ei ole muidugi mitte ainult ohud ning me peame vaatama, et me oma riigis suudame relvi kontrolli all hoida. Politsei teebki selleks igapäevast tööd. Kui me räägime Eesti riigi siseselt, siis meil on olemas karistusseadustik,

mis näeb ette vastavad karistused. Ja ma arvan, et see tasakaal on Eestis siiski olemas: on vabadused, on vaba liikumine ja ka inimeste turvalisus on tagatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi, teine täpsustav küsimus!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra minister! Ma kordan veel kord, et see karmus ju kaob väga selgelt ühise viisaruumi tingimustes ära. Kui ühtseid reegleid pole, siis on mõttetu mingeid erinevusi üldse kehtestada. Lõpetuseks küsiksin sellise üldfilosoofilisema küsimuse. Öeldakse, et iga püss, mis on etenduse alguses seinal, teeb näidendi lõpuks paugu. Nii on paljus lugu ka eluteatris: kui on palju püsse, siis võimalusi selleks, et vales kohas juhtub pauk, on selle võrra rohkem. Kas teie arvates on see väga suur isikuvabaduste kitsendamine, kui isiklike tulirelvade hankimine muudetakse märksa keerulisemaks nii Eestis kui ka terves Euroopa Liidus? Me võiksime ju olla algatajate hulgas, et seda tehtaks.

Jüri Pihl

Relvi on ikkagi väga palju ja vaevalt et meil õnnestub neid ära keelata kogu Euroopa Liidus, nagu seda regulatsioonid ette näevad ja nagu jõustunud direktiiv selle aasta maist ette näeb. Siin ei saagi ühest vastust olla. Vastus on see, et ikkagi kõik hakkab peale kodust. Tuleb uurida relva soovivate inimeste igapäevast käitumist, kas nad on kriminaalkorras karistatud, kas neil on tervisehäireid. Öelda seda, et ainult karmistamine terve Euroopa Liidu ulatuses aitaks olukorda parandada, ma ei julgeks. Kindlasti ka Soome riik teeb omad järeldused kolmest tulistamisest, mis neil viimasel 20 aastal on olnud.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Nüüd neli kohapeal registreeritud küsimust. Palun, kõigepealt kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Austatud härra minister! Mul on väga tõsine riigi sisejulgeoleku küsimus. Viie päeva põleb Eesti suurim kaevandus. On tegemist

väga tõsise põlenguga. Ma olen valitsusliikmete tähelepanu juhtinud administratiivsetele juhtimisvigadele ja kinnitan, et selle põlengu ajal käib ka väga vigane operatiivne juhtimine. Palun, kas teie ametnikud tegelevad selle asjaga? Kui ei tegele, siis peaksid tegelema, ja tõsiselt!

Esimees Ene Ergma

Hea kolleeg! Me praegu räägime kontrollist tulirelvade üle. Kui minister soovib vastata, siis palun, aga kui ei, siis pole vaja vastata.

Jüri Pihl

Ma vastaksin üldfilosoofiliselt, nagu eelmine küsija küsis. Kindlasti me tegeleme sellega. Ohutus kõikjal Eesti Vabariigis on Siseministeeriumi küsimus, olgugi et teatud kohtades on selleks ette nähtud ka vastavad allüksused.

Esimees Ene Ergma

Palun kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Lugupeetud minister Jüri Pihl! Seoses Soome koolitulistamisega otsustas parlament üle vaadata relvaseaduse ja midagi seal juba kohendatakse. Meie relvaseaduse ülevaatamisest on ka olnud juba mitmel korral juttu. Mulle tundub, et relvi enesekaitseks ei tohiks küll tulevikus Eesti elanikele lubada välja anda. Sellega peaks tegelema ikkagi riik: riik peab tagama kodanike julgeoleku. Kui teil oleks ülesanne relvaseadust muutma hakata, millest te alustaksite?

Jüri Pihl

Ma juba ütlesin, et Eestis on umbes aasta olnud jõus küllalt karm relvaseadus, mis paljuski sai vastu võetud seoses eelmise tulistamisega 2006. aastal Soomes. Need ette võetud meetmed on praegu ehk piisavad. Soome riik hakkab alles praegu oma väga liberaalset relvaseadust üle vaatama. Nagu ka härra Marrandi ütles, me võime ju oma relvaseaduse keerata väga karmiks, aga kuskilt võib ikka meie riiki tulla inimene relvaga. Teiselt poolt me peame väga hoolega jälgima, millised on meie politsei töötajad – kui professionaalsed, kui motiveeritud nad on. Et

ei juhtuks nii, nagu juhtus Soomes, kus politsei pidas sellesama tulistaja eelmine päev kinni, kuulas üle ja laskis lahti, olgugi et see video oli juba Internetis üleval. Ka selle asjaga tuleb tegelda, et seda ära hoida! Ainult karmide seadustega tänapäeval võib-olla ei saa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Härra minister! Te jõudsite juba oma eelmise vastusega minu küsimusele võrdlemisi lähedale. Mil määral on praegu Eesti politsei tugevdanud seda sorti riskianalüüsi ehk siis kontrollinud säärase mõnevõrra ekshibitsionistlike kalduvustega noorte, võimalike tapjate videote Internetti skaneerimist?

Jüri Pihl

Eks me ole keskendunud kogemustele, mis meie põhjanaabrid nende halbade juhtumitega seoses on saanud. Sellega tegeletakse. Ma võin kinnitada, et kui meil oleks sama juhtum olnud, et politsei kuulas pärast tulistamisvideo vaatamist poisi üle, siis talle vähemalt tulirelva küll ei oleks tagastatud.

Esimees Ene Ergma

Nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus, palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Lugupeetud härra minister! Öeldakse, et saatuse ja vurlede eest ei pääse. Ma arvan, et kui keegi on vägivaldne, siis ta saab vägivaldne olla mitte ainult tulirelvaga. Tahangi küsida, kui suur on Eesti vägivaldsetes surmades tulirelva läbi surma saanute osakaal.

Jüri Pihl

Kui me vaatame selle aasta üheksa kuu statistikat, siis mõrvade arv on vähenenud – ma võin eksida – vist 74-lt 67-ni. See tähendab vähenemist kümnekond protsenti. Tulirelvade kasutamine on mänginud seejuures minimaalset rolli, enamikus on need mõrvad toime pandud sotsiaalsel pinnal. Kuid koolitulistamise valguses tundub ohtlik just see trend: vägivald on popp. Kõik need filmid, mängud jne. Selles osas tuleb olla äärmiselt

ettevaatlik ja sellega kindlasti Eesti politsei tegeleb, kasutades kõiki neid halbu kogemusi, mis meie põhjanaabritel on olnud.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Avalikkuse kaasamisest

Esimees Ene Ergma

Järgmine on kolleeg Toomas Trapido küsimus keskkonnaminister Jaanus Tamkivile.

Toomas Trapido

Lugupeetud minister! Minu küsimus puudutab kaasamist looduskaitse reformi. Minu teada sai Eesti Keskkonnaühenduste Koda ehk EKO suvel mitteametlikest allikatest teada, et toimub reform. Seejärel küsiti Keskkonnaministeeriumilt infot ja seda lubati augusti lõpus anda, aga ei antud. Järgnes looduskaitsekeskuse avalik kiri, misjärel keskkonnaorganisatsioonid võtsid uuesti ühendust ja selle tulemusel toimus 15. septembril suur koosolek, kus osalesid EKO, looduseuurijate selts ja Teaduste Akadeemia looduskaitse komisjon. Tollel koosolekul ütles Keskkonnaministeeriumi esindaja, et lõplikke otsuseid pole tehtud, aga nad ei saa ka mingisuguseid tutvustavaid dokumente esitada. Küsiti küll osalejate ettepanekuid, aga EKO ei saanud neid esitada, kuna mingeid eelnevaid pabereid ei olnud. Septembri lõpus tegi valitsus reformi heaks kiitva otsuse ära. Minu küsimus on: kas te peate seda normaalseks kaasamiseks?

Jaanus Tamkivi

Te rääkisite pikalt ajaloost, aga päris täpselt nii see ei olnud. Mis puutub eelnõusse, mille kohta te väitsite, et ministeerium on seda varjanud, siis 15. septembril, kui meil toimus ümarlaud, oli sellest eelnõust väga selgelt juttu. See, et meil on eelnõu projekt, mis võiks valitsusse minna, põhimõtteliselt välja töötatud, sai seal laua taga selgelt välja öeldud. Nii et tulla mõni aeg hiljem välja väitega, et ministeerium on midagi varjanud ja salaja esitanud, teinud mingisuguse paberi ja selle kõigile teadmata Vabariigi Valitsusele esitanud, on alusetu.

Mis puutub kaasamisse, siis ei ole kellelgi vaja olnud mingisugustest kummalistest allikatest kindlaks teha, et ministeeriumil säärane kava on. Juba suvel avaldasime sellekohased pressiteated ja oleme neid ka hiljem kogu aeg avaldanud, sedamööda, kuidas asjad on arenenud. Nagu ma ütlesin, selliseid koosolekuid on peetud ja eelnõu selgitatud. Teisest küljest, kui aus olla, siis tegemist on Keskkonnaministeeriumi haldusalas administratiivsete ümberkorraldustega. Minu küsimus on, kui laial pinnal peaks administratiivseid ümberkorraldusi ühe või teise ministeeriumi haldusalas arutama. Kui suured need koosolekud peaks olema ja kui laia ringi peaks kaasama selleks, et administratiivseid muudatusi teha? See on minu küsimus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Trapido!

Toomas Trapido

Teid ennast tsiteerides ütlesin ma, et lõputuid koosolekuid kindlasti pole vaja pidada. Vaja on pidada sisulisi koosolekuid ja võimalikult reformi alguses, kui inimesed saavad oma sõna sekka öelda ja sellega arvestatakse. Aga minu teine küsimus puudutab seda, et Keskkonnaministeeriumi enda looduskaitse reformi töörühm esitas suvel järeldused keskkonnaministrile või -ministeeriumile ja minu teada puudus nende hulgas selline järeldus, et osa funktsioone võiks üle anda RMK-le. Kuidas te seda kommenteerite?

Jaanus Tamkivi

Tõepoolest, see töörühm valis kuuest võimalusest välja kaks, mis edastati ministrile. Pärast seda on arutelusid veel toimunud ja nagu ma ütlesin, lõplik lahendusvariant on täpselt selline, nii nagu te seda näinud olete. Iga protsessi puhul toimuvad ju selle käigus teatud muudatused. Kui meil päris alguses oleksid need lõpplahendused selged ja ette teada olnud, siis milleks kogu see ülejäänud protsess.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kohapeal registreeritud küsimus, palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Härra minister! Ma ei tunne ühtegi inimest, ei akadeemilistes ringkondades ega ka keskkonnaorganisatsioonides, kes oleks selle reformiga rahul. Ei olda rahul ei selle sisuga ega ka selle viisiga, kuidas seda on läbi viidud, kuidas on toimunud kaasamine või õigemini kaasamise mängimine. Kas teie arvates on nii akadeemilised ringkonnad kui keskkonnaorganisatsioonid lihtsalt teie vastu pahatahtlikud?

Jaanus Tamkivi

Nad ei ole meie vastu pahatahtlikud. Ma ei tea, ilmselt me suhtleme eri ringkondadega või on see väga, et üks näeb ühte poolt, teine teist poolt. Mulle isiklikult on väga paljud inimesed just nendest ringkondadest, millest teie räägite, väljendanud seisukohta, et nende ümberkorraldustega oleks ammu juba pidanud alustama. Eks tõde on, nagu tavaliselt elus ikka, kusagil keskel, mitte ühes servas. Ja üritame selle tõe siis ka välja selgitada.

Esimees Ene Ergma

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise. Aitäh, härra minister!

6. Regionaalpoliitika

Esimees Ene Ergma

Nüüd hästi lühike küsimus kolleeg Ester Tuiksoolt regionaalminister Siim Valmar Kiislerile.

Ester Tuiksoo

Härra minister! Jätkates seda eelmist teemat, palun öelge, kas koalitsioonileping ei olegi teile tähtis.

Siim Valmar Kiisler

Minu arust on see väga tähtis dokument! Aga me peame mõnna, et ka teil siin, auväärt Riigikogu, on päevast päeva menetluses väga palju seadusmuudatusi ja muid algatusi, mis otseselt ei ole koalitsioonileppes kirjas. Häid ettevõtmisi on muidki.

Esimees Ene Ergma

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise. Aitäh, lugupeetud Riigikogu liikmed, küsimuste

esitamise eest! Valitsusliikmeid aga täname vastamise eest! Infotund on lõppenud.

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu viienda töönädala kolmapäevast istungit. Kas head kolleegid soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi? Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Annan 14 Riigikogu liikme nimel üle arupärimise justiitsminister Rein Langile. 2003. aastal esitasid kolm välispanka Eesti Vabariigi vastu hagi rahvusvahelisse investeringute kaitse vahekohtusse. Nad nõudsid, et Eesti riik hüvitaks neile kahju, mis tekkis seoses 1989. aastal Esva kalapulgatehasele antud laenuga, mis jäi tasumata. Laenu käendas RAS Ookean, mis riigi aktsiaseltsina allus riigi juhtimisele. Näiteks otsustas valitsus 1994. aastal kollektiivselt, et RAS-i Ookean laevad tuleb müüa, et pankadele võlg tasuda. Ometi juhtus millegipärast nii, et võlg jäi tasumata ja võla tagatiseks olnud laevad haihtusid. RAS Ookean ise läks 1995. aastal AS-i Tallinna Sadam taotlusel pankrotti.

Eesti Vabariigile kui välisinvesteeringute kaitsjale lõppes see häbiväärne lugu vahekohtus lüüasaamisega ja 243 miljoni krooni kaotusega. Vaidluse oleks võinud lahendada ka kompromisslääbirääkimistega, mille pidamist on Rahandusministeerium 4. jaanuaril 2006 Eesti Päevalehe andmetel ka kinnitanud. Riiki esindanud advokaat Aivar Pilv hoiatas, et riik võib jääda vahekohtus kaotajaks ning peab pankadele nende nõutava summa kas osaliselt või täielikult ära maksma. Ent Rein Lang rääkis 29. novembril 2007 valitsuse pressikonverentsil, kui Eesti Vabariigi kaotus oli juba selgunud, et kompromissile ei mindud. Sellest tulenevalt on meil justiitsminister Rein Langile mitu küsimust. Millel põhines tema otsus mitte minna kompromisslääbirääkimistele ja miks Eesti Vabariik kaotas kordades rohkem raha, kui kompromissi korral oleks juhtunud?

Esimees Ene Ergma

Juhatuse nimel olen vastu võtnud ühe arupärimise ja kui see vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, edastan selle otsekohe adressaadile.

Head kolleegid! Nüüd järgmised teated. Riigikogu juhatus võttis menetlusse järgmised eelnõud ja määras neile juhtivkomisjonid: esiteks, Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni s.a 9. oktoobril esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukavaga 2008–2015"" eelnõu, juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon, muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 28. oktoober kell 18; teiseks, Vabariigi Valitsuse s.a 13. oktoobril algatatud karistusseadustiku ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon; kolmandaks, Vabariigi Valitsuse s.a 13. oktoobril algatatud rahvusvahelistes äritehingutes välisriigi ametiisikute altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon; neljandaks, Vabariigi Valitsuse s.a 13. oktoobril algatatud 12. augusti 1949 Genfi konventsioonide 8. juuni 1977 (I) lisaprotokolli rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrite kaitse kohta artikli 90 lõike 2 punkti a alusel Rahvusvahelise Uurimiskomisjoni pädevuse tunnustamise deklaratsiooni tegemise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on väliskomisjon; viiendaks, põhiseaduskomisjoni s.a 14. oktoobril algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse § 75¹ kehtetuks tunnistamise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon; kuuendaks, Vabariigi Valitsuse s.a 14. oktoobril algatatud ühistranspordiseaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on majanduskomisjon; seitsmendaks, Vabariigi Valitsuse s.a 14. oktoobril algatatud tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja võlaõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon.

Head kolleegid! Palun nüüd kohaloleku kontroll!

Kohalolijaks registreerus 79 Riigikogu liiget, puudub 22.

Head kolleegid! Palun tähelepanu, täpsustan päevakorda! Täna päevakorra 13. ja 14. punkti, eelnõude 347 ja 352 esimeste

lugemiste aruteludel teeb algatajate nimel ettekande keskkonnaminister Jaanus Tamkivi.

1. Meresõiduohutuse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (274 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Läheme tänase päevakorra juurde. Kõigepealt Vabariigi Valitsuse algatatud meresõiduohutuse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Kalev Kallo Keskerakonna fraktsiooni esindajana!

Kalev Kallo

Lugupeetud kolleegid! Riigikohtu praktikast tulenevalt peab iga avalik-õigusliku tasu puhul olema täidetud kaks põhilist tingimust: need peavad olema kehtestatud Riigikogus vastuvõetud seadusega, mitte Vabariigi Valitsuse või ministri määrusega, ja seadus peab nägema ette kohase protseduuri tasu määramiseks ja sissenõudmiseks. Kohtupraktikast on saanud selgeks, et nende tingimuste mittemäitmise korral ei saa riik selliseid tasusid sisse nõuda. Kehtestatud tuletorni- ja navigatsioonitasud rikuvad mõlemat põhimõtet: nõuet, sest tasud on kehtestatud teede- ja sideministri määrusega, mitte seadusega. Teede- ja sideministri määruses ning kaubandusliku meresõidu koodeksis nende tasude määramiseks ja sissenõudmiseks kohane protseduur puudus. Täpselt samasugune probleem on tasude kehtestamisel meresõiduohutuse seaduses, sest ka meresõiduohutuse seaduses ei sisaldunud selleks mingit menetlust.

Käesoleva eelnõu §-ga 6 tahetakse tagantjärele seadustada kunagi täitevvõimu poolt omavoliliselt kehtestatud tasud. Nii juriidilisest kui ka üldinimlikust vaatepunktist lähtudes ei saa Riigikogu hakata tagantjärele abistama täitevvõimu, et täitevvõimu poolt kunagi omavoliliselt kehtestatud tasusid seadustada ehk võtta teadvalt vastu seadust, mis seadustab täitevvõimu omavoli ettevõtjate suhtes. Ei saa tagantjärele kehtestada protseduuri, et ettevõtjatele sisse nõuda möödunud perioodi eest tasusid, mille osas on täitevvõim nõudeid esitanud põhiseadusele mittevastava korra alusel. Ei saa luua võimalust selliste

tasunõuete sundtäitmiseks, mida nõuete tekkimise ajal ei saa seaduslikult sundtäita. Kehtiv täitemenetluse seadustik jõustus alles 1. jaanuaril 2006.

Lisada võiks veel järgmist. Alles mõni päev tagasi kuulsime uudist Riigikohtu otsusest, et kui riik pole oma haldussuutmatuse tõttu suutnud poolteise aasta jooksul väärteo eest määratud trahve kätte saada, siis kaotavad need kehtivuse. Selle eelnõuga tahetakse haldussuutmatust seadusega tagantjärele toetada. Ka sisaldab kõnealuse eelnõu § 6 võimalikku põhiseaduslikku riivet. Lähtudes eeltoodust ei saa Keskerakonna fraktsioon seda eelnõu toetada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kalev Kallo! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Läheme lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud kolleegid, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud mere-sõiduohutuse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 274. Palun hääletada!

Seaduseelnõu poolt hääletas 51 Riigikogu liiget, vastu oli 27, erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 4.)

2. Hasartmänguseaduse eelnõu (216 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud hasartmänguseaduse eelnõu kolmandat lugemist. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Läheme lõpphääletuse juurde.

Head kolleegid, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud hasartmänguseaduse eelnõu 216. Palun hääletada!

Eelnõu poolt hääletas 73 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 5.)

3. Tollikoostöö Nõukogu asutamiskonventsiooni muudatuse heakskiitmise seaduse eelnõu (288 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Tollikoostöö Nõukogu asutamiskonventsiooni muudatuse heakskiitmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun ettekandjaks kõnepulti majanduskomisjoni aseesimehe kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Lugupeetud kolleegid! Majanduskomisjon arutas seda eelnõu oma istungil neljapäeval, 9. oktoobril enne teisele lugemisele saatmist. Komisjoni arutelu nenditi, et muudatusettepanekuid komisjonidelt, fraktsioonidelt ega Riigikogu liikmetelt ei laekunud. Keeletoimetajal märkusi eelnõu kohta ei olnud, seega uut teksti täskogule anda vaja ei ole. Komisjon otsustas saata Vabariigi Valitsuse algatatud Tollikoostöö Nõukogu asutamiskonventsiooni muudatuse heakskiitmise seaduse eelnõu 288 Riigikogu täskogule teiseks lugemiseks s.a 15. oktoobril ning teha ettepanek eelnõu lõpphääletusele panna ja seadusena vastu võtta. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kalev Kallo! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas kolleegid soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei ava. Kuna eelnõu kohta ei olnud ka muudatusettepanekuid, siis võime minna lõpphääletuse juurde.

Head kolleegid! Palun tähelepanu! Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud Tollikoostöö Nõukogu asutamiskonventsiooni muudatuse heakskiitmise seaduse eelnõu 288. Palun hääletada!

Poolt hääletas 67 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei olnud keegi. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 6.)

4. Autoveoseaduse, riigilõivuseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu (284 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud autoveoseaduse, riigilõivuseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Palun ettekandjaks majanduskomisjoni liikme kolleeg Toomas Tõniste!

Enne aga juhataja vaheaeg viis minutit. Jätkame kell 14.21.

V a h e a e g

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Juhatause vaheaeg on lõppenud. Kutsun nüüd ettekandjaks majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi! Palun!

Urmas Klaas

Proua Riigikogu esimees! Head kolleegid! Meil on päevakorras Vabariigi Valitsuse algatatud autoveoseaduse, riigilõivuseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis oli majanduskomisjonis esimest korda lugemisel tänavu 9. septembril ja teisel lugemisel 9. oktoobril. Majanduskomisjon luges eelnõu teist korda just nimelt 9. oktoobril. Et teie mälu värskendada, siis natuke eelnõu sisust ja mõttest. Üks eelnõu koostamise ajend on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kui valdkonnaministeeriumi soov vähendada autovedudega tegelevate ettevõtjate halduskoormust, mis tuleneb autoveoseadusega sätestatud nõuete täitmisest. Keskne küsimus on, et vedajatel tuleb vormistada mitmeid samalaadseid dokumente. Praegu töös olev eelnõu ongi suunatud sellele, et mitmed dubleerivad dokumendid asendada ühtse dokumendiga. On ka väiksemaid üksikuid tehnilisi küsimusi, mida samuti eelnõu kajastab. Väga positiivne on see, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on seda eelnõu ette valmistades tihedalt koos töötanud autovedude assotsiatsiooniga ja ka Autoettevõtete Liiduga.

9. oktoobril, kui eelnõu oli teisel lugemisel, tõdes komisjon, et eelnõu läks juba Riigikogu täiskogu ette esimesele lugemisele muudetud kujul ning muudatusettepanekuid ei komisjonidelt, fraktsioonidelt ega Riigikogu liik-

metelt ei laekunud. Sellest johtuvalt otsustas komisjon saata eelnõu teiseks lugemiseks saali 15. oktoobril ja teha ettepaneku teine lugemine lõpetada. Juhul, kui teine lugemine lõpetatakse, viia eelnõu kolmas lugemine läbi s.a 16. oktoobril ning eelnõu seadusena vastu võtta. Majanduskomisjon toetas kõiki neid ettepanekuid konsensussega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Urmas Klaas! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõne-soove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Selle eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei ole. Seaduseelnõu 284 teine lugemine on lõpetatud.

5. Riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ja sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seaduse eelnõu (267 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse ja riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu 267 teist lugemist. Palun ettekandjaks kõnepulti sotsiaalkomisjoni liikme Tõnis Kõivu!

Tõnis Kõiv

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Eelnõu 267 on saanud enne teisele lugemisele saatmist sotsiaalkomisjonis toimunud põhjalike arutelude tulemusena ning arvestades Vabariigi Valitsuses järgmise aasta eelarve tasakaalu saavutamiseks langetatud otsuseid ning Sotsiaalministeeriumi ettepanekuid hulgaliselt parandusettepanekuid. Enamik neist puudutab sotsiaalkindlustushüvitise väljamaksmise ümberkorraldamist 2009. aastal. Üks ettepanek tuleneb jõustunud Riigikohtu lahendist, osa muudatusi on täpsustavad-tehnilised. Keskerakonna fraktsiooni tehtud muudatusettepanekud sotsiaalkomisjoni toetust ei leidnud. Komisjon arutas seda eelnõu neljal koosolekul.

23. septembril kuulasime SEB Panga ja Swedbanki esindajaid, et mõistma hakata praeguste pangateenuste kattuvust ja kätte-

saadavust ning loomulikult ka hinda. Samuti uurisime pankade plaane teenuse kättesaadavuse parandamise kohta. 7. oktoobri istungil kuulasime sotsiaalminister Maret Maripuud, kes andis selgitusi sotsiaalkindlustushüvitiste väljamaksmise ümberkorraldamise plaanide kohta järgmisel aastal. 9. oktoobri istungil arutasime parandusettepanekuid ning tegime ka menetluslikud otsused. 13. oktoobril täpsustasime kõike veel ja lisasime seaduseelnõule parandusettepanekuid.

Nüüd mõningane ülevaade pakutavatest muudatustest. Eelnõu teiseks lugemiseks on koostatud ka seletuskiri, mis on eelnõuga koos saadaval. Seda põhjusel, et muudatused on nii ulatuslikud. Põhiliselt soovitakse muuta mitmeid sotsiaalkindlustushüvitisi ja sotsiaaltoetusi, nagu riiklikke pensione, peretoetusi, vanemahüvitist, samuti puuetega inimeste sotsiaaltoetusi ning muid toetusi käsitlevaid seadusi. Muudetakse hüvitiste väljamaksmise korraldust. Praegu makstakse hüvitisi iga kuu jooksva kuu eest vastavalt isiku soovile kas riigi kulul pangakontole või posti teel. Väljamakseviisi saab valida isik ise. Praegu tehakse panga kaudu 69,9% ja posti teel, s.o siis väljamaksena kas postkontorist või kojukandena 30,1% hüvitiste väljamaksetest. Postkontorist on sotsiaalkindlustushüvitisi võimalik välja võtta kindlatel kuupäevadel. Neid ei saa ei varem ega hiljem. Kui jääb 20. kuupäeval postkontorist raha kätte saamata või koju viimata, siis on võimalik hüvitis kätte saada alles järgmisel kuul. Ka on isikul hüvitise kogusumma kõik korruga käes ning alati on risk, et see raha kaotatakse ära, röövitakse – mis iganes. Postkontoreid kasutavad raha kättesaamiseks eelkõige pensionärid ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste saajad.

Samas on pangakontorite kaudu hüvitiste väljamaksmine järjest enam kasutust leidnud, eriti värskete pensionäride puhul – said nad ju enne pensionile jäämist töötasu pangaarvele ja seetõttu on nad harjunud pangasüsteemi kasutama. Lisaks kasutab suur hulk hüvitiste saajaid võimalust, et raha toob neile koju Eesti Post. Posti teel makstakse välja osa pensionidest ja puuetega inimeste sotsiaaltoetustest. Peretoetusi ja vanemahüvitisi ning muid hüvitisi makstakse posti teel välja suhteliselt väikesele osale toetuse saajatest. Reeglina on tegemist tööealise elanikkonnaga, kelle puhul

pangateenuste kasutamine on üldlevinud. Kojukande muudatuste eesmärk on vähendada riigieelarve kulutusi hüvitiste väljamaksmiseks ning suurendada pangateenuste kasutamist. Samas jääb alles võimalus valida hüvitiste väljamaksmise eri viiside vahel.

Alljärgnevalt ülevaade mõningatest viisidest ja seda just seoses sellega, et need on käesolevas eelnõus kajastatud.

Hüvitise väljamaksmine pangateenusena. Selleks on mitu paindlikku võimalust. Hüvitisi väljamaksev asutus kannab raha igal kuul isiku pangakontole ning pärast seda kuupäeva võib raha kätte saada. Isik ei pea korruga välja võtma kogu summat, kaupluses on võimalik maksta pangakaardiga, samuti on pangakontorites võimalik vormistada otsekorralduslepinguid kommunaalteenuste ja muu säärase eest tasumiseks. Otsekorralduslepingute tehingute eest tasu maksuma ei pea ja see tähendab raha kokkuhoidu. Kui maksta kontorites või raha vastuvõtvates büroodes sularahas, siis on see seotud teenustasudega.

Lisaks üldisele pangakontorite ja pangautomaatide kasutamise võimalusele on pangad loonud mitmeid lisavõimalusi, soodustamaks pangakontode aktiivsemat kasutamist. SEB Panga ja Eesti Posti koostöös on loodud postipank, mis võimaldab kõikide pankade klientidel võtta välja sularaha ja sooritada muid pangatehinguid postkontorites üle Eesti. Tegemist on suurima pangateenust pakkuva võrguga. 2008. aasta lõpuks on kõik postipangad elektroonilised. Enamlevinud pangatoiminguid saab teha 276 postkontoris üle kogu Eesti. Postipangas on juba praegu kättesaadavad kõik põhilised arveldusteenused ning saab sõlmida ka arveldamiseks vajalikke lepinguid.

Swedbankil on 90 kontorit ja 550 sularaha- ja makseautomaati. On loodud klientide teenindamise paindlik süsteem. Pensionäride ja väiksemates maakohdades elavate inimeste teenindamiseks on Swedbankil käigus pangabuss, lähiajal lisandub teine. Pangabuss on liikuv pangakontor, kus saab teha kõiki vajalikke toiminguid: avada arvet, tellida pangakaarti, tellitud kaardi ka bussist kätte saada, vaadata kontojääki, võtta automaadist sularaha, teha makseid nii Interneti-pangas kui ka makseautomaadis, samuti sõlmida otse- ja püsikorralduslepinguid jne. Kliente abistab

pangatöötaja. Ja mis oluline: pangabussi liikumise graafik ja peatumiskohad otsustatakse koostöös kohalike omavalitsustega. Paljudel eakatel inimestel on kas tava- või mobiiltelefon ja oma kontojääki saab teada ning ka makseid teha telefoni teel telefonipanka kasutades.

Teine võimalus on hüvitiste väljamaksmine teise isiku pangaarvele. Tegemist võib olla näiteks lapse või muu lähisugulasega, samuti kohaliku omavalitsuse või näiteks hooldushaigla selleks otstarbeks avatud eriarvega. Variant on soodne olukorras, kus inimene ei saa või ei taha ise pangaarvet kasutada. Praktikas vajavad need isikud tihti kõrvalabi ka muudes toimingutes.

Hüvitise väljamaksmine volikirja alusel. Igal inimesel on võimalus teha volikiri, mille alusel tema hüvitis makstakse välja teisele isikule. Muudatusettepanekus nähakse ette, et pensioni makstakse volikirja alusel teise isiku poolt määratud tähtajal. Praegu on ette antud, et volikirja alusel toimub see kolme aasta jooksul.

Hüvitise väljamaksmine Eesti Posti kaudu isiku kulul. Kui keegi soovib, on tal endiselt võimalus saada hüvitis kätte ka Eesti Posti kaudu kojukande korras. Sel juhul tuleb reeglina isikul endal tasuda – reeglina just, pärast tuleb juttu ka erandist – Eesti Postile postiteenuse kulu. Inimesel on võimalik kalkuleerida, kumb on soodsam: kas lasta raha koju tuua ja siis minna kauplusesse toidu järele või keskusesse elektrit maksma või maksta poes kaardiga ja elektri eest pangaarvelt ning kasutada nii vähem sularaha ja ka raha kokku hoida.

Hüvitise väljamaksmine Eesti Posti kaudu riigi kulul. Muudatusettepanekute kohaselt makstaks riigi kulul hüvitisi isikule, kellel on liikumistakistus või kes elab hajaasustusalal ja kellele pangateenus on raskesti kätte saadav ning kes on 1) sügava puudega töövõimetuspensionär; 2) sügava puudega püsivalt töövõimetus tunnistatud rahvapensionari saav isik või 3) vanaduspensioniealine isik. Liikumistakistusteks peetakse antud juhul iga konkreetse isiku jaoks olemasolevaid takistusi, milleks võib olla tervislik seisund, transpordivõimaluste puudumine või muud olulised tingimused, mis konkreetse üksikisiku puhul takistavad tema juurdepääsu pangateenustele.

Sotsiaalkomisjoni arutelu käigus me jõudsime veendumusele, et põhiliselt ongi pensionide kättesaamisega probleem just hajaasustusega piirkondades, kuigi arvuliselt on kõige rohkem neid, kellele pension koju kätte tuuakse, Tallinnas ja Tartu linnas. Pangateenuse kättesaamise raskuse korral on arvestatud eelkõige pangaautomaatide kaugust elukohast, samuti väga eakate puhul suutmatust kasutada pangaautomaati, aga ka isiku tervislikku seisundit. Samuti ei pidanud me õigeks piiritleda kojukande võimalust pensioni suurusega.

Hüvitise väljamaksmiseks riigi kulul tuleb isikul esitada pensioniametile põhjendatud taotlus. Taotluses märgitakse ära asjaolud, mis on seotud isiku liikumistakistusega, samuti asjaolud, mis takistavad isikul pangateenuse kasutamist. Esitatud teabe põhjal langetab Sotsiaalkindlustusamet kümne tööpäeva jooksul otsuse, kas isik vastab seaduses sätestatud tingimustele, ning otsustab hüvitise väljamaksmise viisi ja määrab tähtaja, mille jooksul hüvitist makstakse riigi kulul kojukande korras. Muudatused hõlmavad ka inimesi, kes saavad hüvitisi, mida makstakse töötukassa ja Tööturuameti kaudu – ka need lähevad pangaarvele ja haigekassa ei maksa juba praegu hüvitisi posti kaudu.

Nüüd seaduste muutmiselega kaasnevad kulud. Sotsiaalkindlustusameti kaudu makstavate hüvitiste postikulud on suured. 2008. aasta eelarves on postikulude katteks ette nähtud 27,6 miljonit krooni, täiendav vajadus on 13 miljonit. Ilma muudatusi tegemata oleks järgmise aasta eelarves posti teel tehtavate hüvitiste väljamaksmise kogukulud 42,1 miljonit krooni, sest postiteenuse hinda on plaanis tõsta.

Panga kaudu hüvitiste väljamaksmise tasu on 0,5 kuni 1 krooni, posti teel väljamakstavate hüvitiste väljamaksmisele kuuluvad summad ühe inimese kohta ületavad 20 krooni. Riigi poolt kojukande korras makstavate hüvitiste kulusumma on sotsiaalkomisjoni poolt eelnõusse hääletatud muudatuste kohaselt 2009. aastal ca 8 miljonit krooni. Kõik praegu posti teel sotsiaalkindlustushüvitisi saavad isikud saavad pärast seaduse vastuvõtmist teavitava kirja, kus neile antakse muudatusest teada ning tutvustatakse edasise käitumise võimalusi. Inimene saab kirjaga koos ka

makstud vastusega ümbriku ja selle juurde käiva avalduse, milles ta saab Sotsiaalkindlustusametile oma tahet väljendada. See teavitamine kokku maksab 2 miljonit krooni. Haldusotsuse tegemine riigi kulul kojukande osas maksab üle 90 000 krooni, infotehnoloogia arenduse kulud üle 450 000 krooni.

Lisaks kojukande muudatustele täpsustati muudatusettepanekutega riikliku pensionikindlustuse seaduse ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse volitusnorme ehk siis muudeti tehnilisemaid küsimusi. Eelnõus täpsustatakse ka riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel toitjakaotuspensioni maksmist juhul, kui toitja on teadmata kadunud ja politsei on tema suhtes algatanud teadmata kadunud isiku asukoha tuvastamise menetluse, ent ei ole suutnud tema asukohta 12 kuu jooksul kindlaks teha. Muudatuse tingis asjaolu, et eelnõus on kasutatud terminit "politsei poolt tagaotsitav", kuid eelnimetatud isikute ring erineb teadmata kadunud isikute ringist. Termin "politsei poolt tagaotsitav" kuulub kriminaalmenetluse sfääri. Uus termin on kooskõlastatud Siseministeeriumiga ja lähtutakse asjaolust, et politsei ei ole suutnud isiku asukohta 12 kuu jooksul kindlaks teha.

Tulenevalt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 30. septembri 2008 otsusest muudetakse riikliku pensionikindlustuse seaduse § 28 lõiget 5 ja viiakse see kooskõlla põhiseadusega. See tähendab, et õigus Eesti riigi pensionile ja sinna hulka arvestatavale lisastaažile tekib isikutel, kes läksid Eestist endise Nõukogude Liidu territooriumil olevasse ülikooli ja sealt edasi sõjaväkke. Riigikohtu otsuse alusel tuleb säärase sõjaväeteenistuse aeg lugeda pensionistaaži hulka. Praegu kehtiv seadus ütleb, et ainult sel juhul loetakse see staaži hulka, kui isik võeti sõjaväkke Eesti territooriumilt.

Muudatusettepanekutega täpsustatakse ka riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu. Peretoetuste suuruse kindlakstegemisel ei loeta pere koosseisu last, kes viibib kinnipeetavana, arestialusena või vahistatuna kinnipidamisasutuses. Täpsustatakse, et peretoetusi ei maksta lapsele, kes viibib kinnipeetavana, arestialusena või vahistatuna kinnipidamisasutuses. Vahi all oleku ajaks peatakse peretoetuste maksmine. Kui kohtuotsusega mõistetakse isik õigeks või teda ei

karistata vabaduskaotusega, makstakse peretoetused tagantjärele välja peale kohtuotsuse jõustumist.

Sotsiaalkomisjon ei toetanud Keskerakonna fraktsiooni ettepanekuid muuta pensionikindlustuse seaduse § 13, sama seaduse § 26 ja riiklike peretoetuste seaduse § 5. Sotsiaalkomisjon otsustas saata eelnõu 267 täiskogu ette täna, 15. oktoobril ja teha ettepanek teine lugemine lõpetada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Tõnis Kõiv! Teile on ka küsimusi. Palun, kolleeg Vilja Savisaar!

Vilja Savisaar

Äkki sa ütleksid siin suures saalis kõvasti välja, mitut inimest siis ikkagi absoluutarvudes tähendab 30% pensionäre, kes saavad siiani pensioni koju või posti teel kätte.

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Ma juhin tähelepanu, et seaduseelnõu seletuskirja lõpus on tabel, kus kõik need numbrid on välja toodud absoluutarvudes. Ma loodan, et teil kõigil on see samuti olemas. Siit me saame üheskoos lugeda, et pensioni posti teel saavate inimeste arv on 142 808. See number jaguneb omakorda veel kaheks, pooled neist inimestest saavad raha kätte postkontorist, teisele poolele viiakse see koju kätte.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaak Aab!

Jaak Aab

Täna, austatud juhataja! Kogu see pakett, mis toodi sisse kahe lugemise vahel ja mis puudutab kojukannet, meenutab mulle ikkagi mingite asendustegevustega tegelemist. Kas tõesti see 30 miljonit õigustab seda, et inimestel tehakse elu täiesti arusaamatuks, võimatuks, inimesed peavad riiklikult ettenähtud pensione, toetusi hakkama nagu uuesti taotlema, kerjama? Need ei ole tavaliselt väga suured summad. Kas meil on riik või ei ole riiki? Kas sellest ka komisjonis juttu oli?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsijale küsimuse eest! Ma arvan, et need küsimused, millest meil komisjonis juttu

oli, on küsijale komisjoni liikmena samamoodi teada kui vastajale. Samuti ka kõik arutlused teemade üle, mis ühest küljest on nende muudatuste lähtepunktiks olnud, kui ka selle üle, et inimesed, kellele praegu see raha koju kätte tuuakse, vajavad tegelikult lisaks raha kojutoomisele ka väga palju muid asju, eelkõige teenuseid, hoolt ja hoolitsust. Kõik need küsimused olid meil sotsiaalkomisjonis arutusel ja need muudatusettepanekud ongi kogu sellest arutluskäigust kantud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Erinevalt eelmisest küsijast mina ei olnud komisjonis. Äkki te arutasite ka seda ja tegite mingisuguse otsuse, kas pensionäride olukord Eestis läheb pärast teie seadusparanduse vastuvõtmist paremaks või halvemaks või kas pension suureneb? Kas ta mitte ei vähene selle raha võrra, mille inimene peab kohe postiljonile ära maksma, kui ta oma pensioni kätte saab?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Kindlasti ei olnud see teema, mida me sotsiaalkomisjonis väga oleksime rõhutanud, aga teada ju on, et pensionid järgmisel aastal kasvavad, selleks on riigieelarves vahendid ette nähtud ja siin ei ole põhjust kahelda. Samuti andis sotsiaalkomisjoni liikmetele komisjoni aruteludes kindlust see, et kohalike omavalitsuste aktiivsus selle teema käsitlemisel, informatsiooni andmisel on olnud hea. See annab lootust, et avanevad uued võimalused, kuidas eriti just hajaasustusega, suurematest keskustest kaugel elavad vanainimesed saavad täiendavate teenuste osaliseks, saavad täiendava hoole osaliseks, neid ei jäeta sinna omapäi, ei ole nii, et viiakse neile lihtsalt raha kätte ja jäetakse siis üksi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Mulle siiralt meeldib, et sinust, hea kolleeg, on saanud pensionäride õiguste eest võitleja, mulle meeldib, kui

noored mehed pensionäridega tegelevad, see on tõeliselt jumalale meelepärane tegu. Minu küsimus on otsene: kas valitsusk koalitsiooni innovaatiikaprogramm pensionäride innovatiivseks muutmisel seisnebki siis nüüd selles, et kui me teisi innovatiivseks muuta ei suuda, siis võtame pensionäridelt ära neile ainsana arusaadava asja ehk sularaha ja sunnime neid maksma arveid kaardiga puu taga?

Tõnis Kõiv

Aitäh, hea kolleeg, küsimuse eest! Lõpust pihta hakates võib öelda, et ma ei tea, millise puu taga sina arveid maksmas käid, aga tavaliselt inimesed puu taga arveid ei maksa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud eesistuja! Hea ettekandja! Kas ma sain teie vastusest Heimar Lengi küsimusele õigesti aru, et kohalikud omavalitsused toetavad mõtet kojukande dotatsioon ära kaotada?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Minu vastuse mõte oli selles, et kohalikud omavalitsused mõistavad, et eakas inimene vajab oma ealistest iseärasustest, tervisemuredest tulenevalt tihtipeale mitmesuguseid teenuseid. Mitte ainult lihtsustatud lähenemist, vaid tõesti mitmesuguseid teenuseid, hoolt, mis on esmajoonel loomulikult küll pere kohustus, kuid ka kohalik omavalitsus ei saa sellest probleemist väga tihti üle ega ümber. Seda arusaamist ja mõistmist me kohtasime üha rohkem.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud ettekandja! Kas selle seaduse muudatusettepanekute ideoloogia kattub ka teie isikliku ideoloogiaga? See tähendab ju teatavasti, et ühiskonna kõige nõrgematelt võetakse veel midagi ära.

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et ma ei saa jagada mitte kuskilt otsast neid mõttekäike, mis on selle küsimuse esitamise aluseks olnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Ratas! (Vahelehiüüded saalis, segadus mikrofonidega.) Üks moment!

Tõnis Kõiv

No ajage ikka asi korda.

Rein Ratas

Aitäh, proua esimees! Hea ettekandja! Palun öelge, kas sotsiaalkomisjon, keda te esindate, tahab muuta pensionäride elu lihtsamaks ja kergemaks või tahab teha seda elu nii või teisiti keerulisemaks? Millist võimalikku poolt see muudatus toetab? Kas ta muudab pensionäri elu mõnevõrra keerulisemaks, raskemaks või teeb lihtsamaks ja helgemaks? Olen rääkinud.

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Need lihtne või keeruline on sellised mustvalged ja tegelikult ka subjektiivsed parameetrid. Siin me ei saa niisama lihtsalt öelda, miks see on ühe inimese jaoks lihtsam, teise jaoks keerulisem. Mis puudutab hoolt või hoolitsust, siis ma arvan, et me inimestena saame suhteliselt ühtmoodi aru, mida tähendab hoolitsemine ja hoolitsus oma lähedase eest, oma vanemate eest. Ja selle koha pealt ma siiralt loodan, et seda hoolitsemist inimeste eest ja hoolt, mis peaksid ju teile ka tuntud mõisted olema, ma loodan vähemalt, tuleb erinevate meetmete koosmõjus juurde.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk, teine küsimus!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud esineja! Te ütlesite praegu, et omavalitsused võtsid selle seadusmuudatuse väga heasoovlikult vastu. Palun nimetage puldist viis omavalitsust, kes sellesse seadusesse heasoovlikult suhtusid. Ja küsimuse teine pool: millistest lisateenustest te rääkisite?

Tõnis Kõiv

Kõigepealt, hea kolleeg, ma juhin tähelepanu, et me oleme siin hetkel seaduseelnõu teisel lugemisel ja ei maksa rääkida muudatuse vastuvõtmisest või jõustumisest, nagu see kõik oleks juba selline asi, mis on toimunud. Me oleme täna sellises menetluse staadiumis, kus me oleme, ja seda oleks mõistlik meeles pidada!

Mis puudutab omavalitsuste pakutavaid teenuseid või kõiki neid võimalusi, mis omavalitsusel on ja mida ta saab oma eakatele pakkuda, siis ma arvan, et mul ei ole siin mõistlik hakata andma mingisugust näidisloetelu või -nimekirja, sest need teenused sõltuvad väga palju kohalikest oludest, sellest, kas on tegemist maaomavalitsusega, linnalise omavalitsusega, milliste vajadustega inimesed seal elavad – see kõik on kohaliku taseme küsimus. Seda teavad ja tunnevad kohalikud inimesed väga hästi ja oskavad neid asju ka lahendada. Kui teid konkreetselt huvitab näiteks, kuidas Valgas või mõnes muus omavalitsuses asi toimub, siis soovitan pöörduda nende poole ja uurida.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Te rääkisite siin hoolitsemisest ja hoolimisest. Eks kindlasti iga pere vaatab ise oma pereprobleemid läbi. Aga on pensionäre, kes elavad hajaasustatud paikades ja üsna kaugel keskustest, kes võib-olla elektritki saavad üsna perioodiliselt, rääkimata mobiiliühendusest ja Interneti-ühendusest. Kuidas selle riigipoolse hoolimisega siis on? Teie sotsiaalkomisjoni ettekandjana rääkisite pere kohustustest, omavalitsuste kohustustest, aga mis siis riigile jääb? Kommertspankadest rääkisime ka, aga milline on siis riigi ülesanne näidata, et ta hoolib ja hoolitseb?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Jagan täiesti teie mõtet, kui see oli teie mõte, et riigi ülesanne on tagada, et elektriühendus oleks olemas. Alles hiljaaegu oleme siin kuulnud selle-suunalisi lahendusi, et elekter jõuab ka sinna, kus teda kahetsusväärset veel ei ole. Samuti

on riigi ülesanne tagada, et see infrastruktuur, mis puudutab levi, on see siis mitmesuguste sidevõrkude levi või muu hulgas ka Interneti levi, oleks olemas, oleks igal pool olemas. Ma arvan, et siin on riik samme astunud, ja need üksikud kohad, kus on veel vaja astuda – täiesti nõus, need tuleb lähiajal ära teha, ei saa olla mingit sellist põhjendust, et infrastruktuur oleks kuidagimoodi kehv või arendamata.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik, teine küsimus!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite, et me kõik oleme inimesed. Nojah, *homo sapiens* küll, aga mulle tundub, et meie teiega oleme oluliselt erinevad. Selle eelnõu probleem on ju selles, et valitsus saatis siia suhteliselt hea eelnõu, aga teie komisjonis kukkusite seda täie hooga millegipärast muutma. Öelge mulle, kas te lähtusite siin meie vanema põlvkonna inimeste huvidest või eelarveaukude lappimise huvidest. Kumb siis see komisjoni töö eesmärk oli?

Tõnis Kõiv

Hea kolleeg Ain! Sa võib-olla ei olnud mu ettekande päris alguses saalis. Ma tõin väga selgelt, must valgel välja, mis oli nende muudatuste eesmärk ja millest nad tulid, ja et sul oleks ka huvitavam, soovitan ma neid pärast stenogrammist lugeda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud ettekandja! Teie vastustest tuli korduvalt välja, et pensione nüüd enam koju kätte ei viida, aga hoolitsust tuleb seoses sellega hirmsasti juurde. Konkreetsemaid vastuseid te pole küsimustele andnud, vaid olete soovitanud Valka minna, ise järele uurida. Ja riigi hoolitsuse seisukohalt leiate, et kuigi pensione kätte ei tooda, on selle eest elekter olemas. Aga minul oleks nüüd täiesti konkreetne küsimus. Kuna te olete seda hoolitsust nii mitu korda rõhutanud, siis peavad ju olema mingid niisugused üldised hoolitsuse kategooriad, mis juurde tulevad.

Võib-olla te tooksite kolm näidet, millega hakatakse inimese eest rohkem hoolitsema, kui ta peab pensionile ise järele minema või selle eest raha maksma. Millised need hoolitsused on?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Kui rääkida sellest hoolivusest ja hoolitsusest ning ma arvasin, et Heimar Lengil oleks põhjust minna Valka, siis teie peaksite Tallinnas ringi vaatama, kas Tallinn hoolib või ei hooli ja kuidas ta hoolib.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea komisjonipoolne ettekandja! Eks me peame siin ausalt ütleva, et see seadusmuudatus, mis komisjonis tehti, on üks suur eelarveaukude keevitus küll. Ja kui nüüd rääkida selle kandi pealt, siis seaduseelnõu on saanud hoopis teistsuguse väljanägemise, kui tal oli Riigikogusse esitamisel, ja hoopistükkis on laiendatud nende eelnõude muudatusi, mida enne ei olnud arvestatud. Komisjonis tehti ka muudatus, mis lähtus võib-olla positsioonist, et parem pool muna kui tühi koor, ja see tõi sisse niisuguse mõiste nagu hajaasustusosalal elavatele inimestele riigi poolt toetuse koju toomine. Minul ei ole praegu selge, kui paljudel inimestel võiks siis ikkagi eelnõu vastuvõtmise korral hajaasustusosalal paiknemise kaudu olukord paraneda.

Tõnis Kõiv

Aitäh, hea kolleeg! Mina olen endale komisjoni aruteludest üles märkinud, et neid inimesi, kes hajaasustuse kriteeriumi lisamisega seadusesse sellesse sihtgruppi lisandusid, on 18 600.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marko Pomerants!

Marko Pomerants

Aitüma! Mul on selline kaheosaline küsimus. Kas sa ei arva, et selle saali paremalt poolt – sinu suhtes vasakult poolt – ei vooga mitte suurt hoolivust, vaid lihtsalt võimalust asjade eest mitte vastutada ja selle eelnõu

menetluse käigus niisama mõnuleda? Seda esiteks. Ja nüüd sisuline küsimus sinna juurde. Kui heaks sa hindad paika pandud kriteeriume, mis võimaldavad Sotsiaalkindlustusameti inimestel avalduse põhjal hinnata, kas konkreetsel juhul kojukanne on vajalik või mitte? Kui palju on seal mõtlemisvabadust ja kui palju kindlaks määratud?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Tõesti, nendesse paragrahvides, mis puudutavad nii pensionide kojukannet kui ka puuetega inimeste toetuste kojukannet, on saanud mitmesuguseid kriteeriume, mille mõju saab väga konkreetsel juhul, väga konkreetselt isikut arvestades Sotsiaalkindlustusamet hinnata ja seejärel ka vastava otsuse langetada. Ma arvan, et see otsus saab olema väga individuaalne, sõltuvalt konkreetse isiku tervislikust seisundist, oludest, kus ta elab jne. Sotsiaalkomisjon vähemalt püüdis neid tingimusi selliselt seada, et otsuseid saaks teha võimalikult palju inimese ehk saaja huvides.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu, teine küsimus!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Ma loodan, et pensionärid teevad varsti väga selge otsuse ja pooled vahetuvad, kes on paremal, kes vasakul.

Küüniline siseturismi asendaja puldis! Mul on täiesti otsekohene küsimus kirjaoskamatult inimeselt. Kümne piires arvutan juhuslikult ilma vigadeta, edasi läheb keeruliseks. Umbes 140 000 inimest said senini pensioni koju kätte, pooled neist kavatsevad seda traditsiooni jätkata. Kui nad peavad selle eest nüüd maksma hakkama, siis see tähendab, et umbes 70 000 inimest kasutavad seda teenust tasulisena edasi. See teebki päris arvestatava rahanumbri – kuni 100 miljonit aastas võiksid inimesed oma harjumuste eest edasi maksta. Kas see on teie salaunistus, et järsku see sada milli tulebki koju või?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Kahjuks peab ütleva, et see kuulamise või arvutamise oskus ei olnud päris hea. Ma kordan varasema vastuse üle.

140 000 on neid inimesi, kes saavad pensioni posti teel, nendest pooled saavad selle raha kätte postkontorist ja pooltele tuuakse see koju. Need olid need numbrid, millest me räägime. Kojukande muutmist puudutab see osa, mis räägib nendest maksimaalselt 70 000 inimesest. Need kriteeriumid, mis seal on pakutud, ongi suunatud tegelikult ikkagi sellele, et ühest küljest läheks asi riigi jaoks odavamaks, mis on arusaadav – ma võin seda osa sellestasest ettekandest veel üle korrata –, kui ka sellele, et otsustamine oleks iga inimese puhul võimalikult individuaalne.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Ratas, teine küsimus!

Rein Ratas

Täna, proua esimees! Hea ettekandja! Ma täna teid väga minu esimesele küsimusele antud vastuse eest, kust mulle sai selgeks, et meie valitsus ja sotsiaalkomisjon ikka tõeliselt hoolitsevad vanade, eriti metsakolkas elavate pensionäride eest. Mis te arvate sellest, kas sotsiaalkomisjon võiks seda heldet ja hella hoolitsustegevust jätkates arendada eakate inimeste hulgas ka sellist projekti, mis kordaks neile permanentsest, söögi alla ja söögi peale, õhtul ja hommikul: sina, vanainimene, söö nii vähe kui võimalik, surm tuleb niikuinii? Olen rääkinud.

Tõnis Kõiv

Hea kolleeg Rein Ratas! Mis ma siis nüüd ikka saan selle kohta öelda? Eks igitüks ütleb, kes endast vanematele, kes endast noorematele, seda, mida ta ise õigeks peab. Kasutan seda ise ja soovitan teilegi! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid, jääme ikka eelnõu juurde! Pärast on võimalik esineda läbirääkimistel. Palun, kolleeg Kalev Kallo, teine küsimus!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud ettekandja! Ma püüan visalt uuesti küsida, sama visalt, kui teie püüate mitte vastata. Repliigi korras võiks öelda, et Tallinnas hoolitsetakse tõesti hästi, sellepärast et Tallinna ei ole tükk aega tabanud selline suur õnnetus, mida nimetatakse Reformierakonna

võimuks. Küsimus oleks ikkagi teile kui riigi-võimu juhtivparteile, ja ärge enam Kohilasse ega kuhugi mujale saatke, vaid ma palun vastust: mis hoolitsusartiklid riigi poolt täiendavalt juurde tulevad, kui pensioni tasuta kojukanne ära jäetakse?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt ma tuletan meelde või rõhutan, et tasuta asju ei ole olemas, pensioni kojukanne toimus seni ja toimub ka edaspidi, küll erinevas mahus, maksumaksja kulul. Seda esiteks. Teiseks on siin täiesti tähelepanuta või märkamatuks jäänud aspekt, mis puudutab turvalisust ja just seda turvalisust, mis on rohkem tähtis väljaspool Tallinna, just hajaasustusega kohtades. Seal on ju teada, millal on pensionipäev, on teada, millal postiljon selle rahaga liigub, teada on ka see on, kas inimesed elavad üksi või mitmekesi, millised on nende võimalused. Selle koha pealt ma arvan, et näiteks sularaha käitlemise koha pealt inimeste turvalisus suureneb, kui raha pangas hoitakse. Kui me arvame, et kõik need otsused, mis valitsus on siin hiljaaegu vastu võtnud hoiuste tagamisel omaosaluse ärakaotamise ja selle määra tunnuduva kasvatamise kohta, ei peaks mõjutama kõiki meie elanikke, siis me eksime. See on üks aspekt, mis ma tahtsin veel lisada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps, teine küsimus!

Mailis Reps

Aitäh, hea juhataja! Nüüd hakkab päris huvitavaks minema. Et vanainimestel oleks hea ja turvaline elada, siis me parem ei anna neile üldse raha. See on ka huvitav lähene mine. Aga riigi hoolitsemises me jõudsime niikaugele, et elekter peaks olema, me rääkisime sellest, et mobiililevi võiks olla, ma arvan, et see on väga hea, võib-olla oleks hea, et teed oleks olemas. Aga kuidas on selle hoolitsemisega selles mõttes, et nad on ju ikkagi üldiselt oma töö elu jooksul ära teinud ja tänaseks jõudnud sellisesse vanusesse, kus nad võib-olla vajavad rohkem riigi tuge? Ma loodan, selleks ju riik ongi, et hoolitseda oma kõige nõrgemate eest. Kui inimene elab üksinda talus, ta näeb korra kuus postiljoni ja tihti on see tema ainus suhe lähedase

inimesega, sest postiljonist on talle juba saanud selline hea sõber – kas selle suhte äravõtmine riigi hoolitsust kuidagi vähemaks ei võta?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Kulla Mailis, kõigepealt peab ütleva seda: kui sulle kantakse raha arve peale, kas sul siis järgmine päev raha ei ole? Ta on ju olemas, teda ei ole sul käes, aga ta on olemas. Teiseks, ja just seda me pidasimegi oma sotsiaalkomisjoni aruteludes silmas, ei saa olla nii, et ainuke, kes kuskil metsakülas, kuskil talus üksi elava inimese juurde läheb, on postiljon kord kuus. See ei ole inimlik ega hooliv, kui te tahate sellest õigesti aru saada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar, teine küsimus!

Vilja Savisaar

Aitäh, proua esimees! Hea ettekandja! Sinu käest on mitu korda küsitud, millised võiksid olla reaalsed teenused, mis juurde tulevad. Mina kuulates olen leidnud kaks huvitavat teenust. Eelviimasest vastusest saime teada, et see on kuritegevuse vastu võitlemise seadus, et sellega ühtlasi vähenevad maanteeröövlite hulk ja võimalikud kuriteod. See on üks teenus. Teine teenus, nagu mina aru sain, on see, et korra kuus peab vana inimene, kui tal õnneks veel jalad all on, võtma koti selga ja minema kusagile kaugesse keskusesse oma pensioni järele, sest ega bussi ka enamikku kohtadesse ei käi. Ju te siis ikka mõtlesite sellise terviseteenuse välja. Mina olen leidnud küll juba kaks huvitavat teenust, mis vanainimestele juurde tuleb. Kas te jagate mu mõtteid?

Tõnis Kõiv

Aitäh, hea küsija! Me lähtusime sotsiaalkomisjonis sellest lihtsast arusaamisest, et inimene peab sööma iga päev. Seetõttu ei piisa sellest, kui tal kord kuus tuuakse raha koju, vaid tal on vaja kuskilt ju süüa osta. Ehk siis tegelikult see liikumine kodunt välja või kohaliku omavalitsuse, pereliikmete, kolmandate isikute, hooldajate liikumine tema juurde käib ju niikuinii. See ei saa teistmoodi olla,

sest inimene vajab seda hooldust ja hoolt. Ja üks siit tulebki otsida neid teenuseid, täiendavaid teenuseid, mida te hirmsasti püüate otsida ja leida ning loota, et Riigikogu sotsiaalkomisjon või ma ei tea kes veel peaks neid välja mõtlema kohalike inimeste eest. Ei pea. Inimesed saavad sellega kohapeal ise hakkama, nad on sellega hakkama saanud erineval moel eri kohtades. Rõhutan uuesti: needsamad märksõnad, üksindus, keegi ei käi, suhtlemisvaegus – kõike seda tunnevad tõesti väga paljud inimesed. Ja mida rohkem tekib teenuseid, rõhutan veel kord, mis selle vanainimese juurde jõuavad lisaks pereliikmete abile, seda parem, see tuleb ju ainult inimesele kasuks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite, et eelnõu üks taust on see, et pensionide maksimine läheks valitsuse jaoks odavamaks. Sama hästi oleksite te võinud ka öelda, et see on üks eelnõu, millega üritate korvata eelarveauku ja lükata vastutuse pensionide eest pankade ja omavalitsuste õlule. Aga palun korrake üle, mitu protsenti peab pensionär, kes elab metsakülas, edaspidi maksma oma pensionist ära selle eest, et saada pension koju kätte.

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt ma kordan selle üle, et pensionid kasvasid sellel aastal ja pensionid kasvavad kindlasti ka järgmisel aastal, sest need summad on riigieelarves sees. Selles ei ole kellelgi mingit kahtlust! Teiseks, mis puudutab küsimuse seda osa, kui suureks võib kujuneda uuest aastast avaneva postituru tingimustes Eesti Posti hind teenusele, mis hõlmab n-ö raha koju kätte toomist, siis selle kohta on meil sotsiaalkomisjonis olemas Sotsiaalministeeriumi andmed, et hinna lagi, mis on ka meediast läbi käinud, saab olla maksimaalselt 70 krooni kord. Aga milliseks ta täpselt kujuneb, see selgub alles pärast seda, kui teenuse pakkujal, Eesti Postil on täpselt selge, kui suur selle teenuse soovijate arv tegelikult on.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marko Pomerants, teine küsimus!

Marko Pomerants

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Ma teen üllatuskäigu ja küsin eelnõu kohta. Võtke lehekülj 3, kus on §-i 1 punkt 13 ja lõige 6, mis räägib elukohajärgse pensioniameti poolt taotluse põhjal tehtud otsusest. Kas selline koht on leitud? Minu küsimus on, kas komisjonis oli arutusel ka see, et miks just üheaastane periood? Nagu ma mäletan oma eelmistest ametitest, on räägitud selle üle, et mis siis nii väga saab näiteks sügava puudega inimesega vahepeal juhtuda ja miks ei võiks olla ühekordne taotlus. Kui inimene vahetab elukohta, võib-olla siis on vajadus kordustaotluse järele, et muidu ei tea, kuhu pension viia.

Tõnis Kõiv

Aitäh! Ma saan aru, et see küsimus on suunatud sellele, miks Sotsiaalkindlustusametil on õigus teha otsus kojukande kohta riigi kulul üheks aastaks. Tuleb tunnistada, et sellele me komisjonis väga detailselt tähelepanu ei pööranud. Seetõttu on mul komisjoni esindajana raske siin põhjendusi või põhjusi välja tuua. Ju võib üks loogika olla see, et kui seda tüüpi otsustamine on Sotsiaalkindlustusameti jaoks esmakordne, siis nad võib-olla vajavad võimalust oma praktika ühtlustamiseks ja paremate otsuste tegemiseks, et oleks võimalik uuesti teha, kui juhtumisi midagi pole näiteks mitte kõige paremini läinud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lauri Laasi!

Lauri Laasi

Aitäh, proua juhataja! Austatud ettekandja! Kas teie arvates see mainitud 70 krooni on tänasel päeval pensionäri jaoks suur või väike raha?

Tõnis Kõiv

Aitäh, hea küsija! Ma arvan, et siin on juba täna kõlanud väga palju selliseid hinnangulisi, subjektiivseid küsimusi, mis on kellegi jaoks väike või kerge või suur või keeruline. Ma jätaaksin ka selle vastaja enda hinnata, kuigi

mina ütlen, et minu jaoks on 70 krooni küll suur raha.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna ettekandjat! Rohkem küsimusi ei ole. Austatud Riigikogu liikmed! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised. Vilja Savisaar, palun Riigikogu kõnetooli!

Vilja Savisaar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Üsna raske on aru saada, mis selle seaduseelnõuga sotsiaalkomisjonis vahepeal juhtunud on. Kui eelnõu meile üle anti ja me seda esimesel lugemisel arutasime, siis tundus, et on päris mõistlik eelnõu. Aga näib, et vahepeal sai valitsuskalitsioon oma eelarve kulude poole täis ja siis oli vaja kuidagi teisel poolel ka tulude osa täita. Ja siis hakati võtma ikkagi sealt, kust tegelikult võtta ei ole, võtma kõige nõrgematelt, võtma isegi matustelt ja matusteenustelt, kuni viimase hingetõmbeni välja. Eks see eelnõu kannabki täpselt seda vaimu.

Mis siis minule ei meeldi? Mulle ei meeldi see sotsiaalkomisjoni tehtud ettepanek, et pensionär peaks esitama pensioniametile põhjendatud taotluse, et saada pension kätte selles summas, mis ta on tööga välja teeninud. Kusjuures põhjendatuks peetakse avaldust ainult siis, kui inimesel on liikumistakistus või ta elab hajaasustusalal, kui pangateenus on raskesti kättesaadav, kui inimene on sügava puudega töövõimetuspensionär, sügava puudega püsivalt töövõimetuks tunnistanud rahvapensioni saav isik või vanaduspensionär.

Kuidas te tõestate, kallid koalitsiooni poliitikud, et üks inimene elab rohkem hajaasustusalal kui teine? Lisaks ei pruugi bussiliiklus ühtlaselt toimida ka tihedalt asustatud piirkondades. Inimene peaks hakkama riiki paluma ja tõestama, et ta on tõesti nii kehvast seisusest ja vajab tasuta kojukannet. Pole vahet, kas pensioni ühekordse kojukande eest hakkab Eesti Post pensionäridelt küsima 70 või 20 krooni, küsimus on tegelikult selles, kas pensionärid on ikka see elanikkonna rühm, kelle arvel riik peaks mõned lisakroonid säästma. Kas riik saab sellest nii õnnelikuks ja rikkaks, et saadav kasu ületab vanainimesele tehtud kahju? Huvitav on suhtumine, et kui

tahad riigilt väljateenitud raha saada, siis pead selle eest osa summast tagasi maksma. See on alandav ja see ei vasta pensionäri ootustele, kes on auga välja teeninud õiguse oma eluõhtul aeg maha võtta ja olla kindel, et tema riik hoolitseb tema eest. Arvestades kõike seda, teeb Eesti Keskerakonna fraktsioon ettepaneku selle eelnõu teine lugemine katkestada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Lauri Vahtre, palun!

Lauri Vahtre

Täna! Austatud kolleegid! Mul ei olnud täna plaani siia kõnetooli tulla, aga ma kuulasin küsimusi ja vastuseid ning see vajadus mul tekkis. Olemata selle eelnõu spetsialist, jättis mulle väga halva mulje see mõnitav toon, millega saali aknapoolne osa esitas küsimusi või garneeris oma küsimusi, tõsi küll, milleks ka ettekandja paraku rohkelt tänuväärset materjali andis. Ma mõtlen, et meil ei ole põhjust rääkida hoolitsuse ümberstruktureerimisest või innovatiivsusest, vaid tuleks rääkida asjast. Kas see halvendab paljude pensionäride olukorda? Jah, halvendab küll. Kas see meeldib meile? Ei, see ei meeldi meile üldse. Kas saab alati teha seda, mis meeldib? Ei saa. Ma tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Heimar Lenk, palun! Kaheksa minutit.

Heimar Lenk

Head kolleegid! Ma tahtsin öelda paar sõna selle eelnõu kohta. Kui te seda tähelepanelikult loete, siis leiame, et mängu on toodud uus huvitav väljend. Eesti rahvas on nüüd selle seaduseelnõu järgi killustatud veel kaheks: nendeks, kellel on juurdepääs pangateenusele, ja nendeks, kellel seda juurdepääsu ei ole. Hakkame elama nüüd siis niimoodi, et üks osa on juurdepääsuga pangale, teine mitte. Küsimus nendest vanainimestest, kellel ei ole juurdepääsu, on klaar. Need on rasked invaliidid, nad on voodis, nad ei suuda tõusta – ma arvan, et me oleme näinud hästi raskeid haigeid. Nendele riik toob ja annab selle almuse kätte, et ole hea, võta oma raha. Aga võtame nüüd selle teise poole, kellel on

juurdepääs pangateenusele. Näiteks vanainimene, kes ei ole voodis, teeb iseendale süüa, aga väljas ta palju ei käi. Praegu on meie omavalitsustes pangakontor üldjuhul ainult vallakeskuses, sinna on kümnekond kilomeetrit, sinna ta loomulikult oma jala peal minna ei saa. Aga ta on pangale juurdepääsev isik, nagu ütleb seadus! Mis temal üle jääb? Buss käib üks kord päevas, aga Eestimaal on ka kohti, kus käib üks kord nädalas. Pangabuss käib üle paari kuu ühes kohas. Seda komisjoni ettekandja muidugi meile ei rääkinud, ta soovitas mul minna Valgamaale, kuid seal ma tulengi ja olen kogu selle info võtnud. Ja Põlvamaalt ja Võrumaalt. Kes siis peab sellele daamile raha kätte tooma? Tema lapsed või lapselapsed. Kus nemad on? Nemad elavad linnas, Soomes, Norras või kauakiidetud Iiri maal. See daam, kellele lapsed raha koju kätte ei too või kellel neid ei ole, andku siis raha postiljonile. Et teil asi selge oleks, räägin, mida ma uurisin ühe konkreetse kirjakandja käest Põlvamaal. Tema ütles täpselt, kuidas Eesti Post on kavandanud järgmisel aastal asja korraldada. See tähendab seda, et kirjakandja toob pensioniraha koju kätte ja samal hetkel peab pensionär tasuma Eesti Postile pensioniraha kojutoomise eest. On räägitud 70 kroonist. Nüüd küsime, kas see ei ole pensioni vähendamise? Komisjoni ettekandja tegi selle kohta suured silmad. Kuid aastas tuleb kokku 840 krooni. Neljatuhandalise pensioni juures on 840 krooni minu meelest päris suur raha.

Ja nii me siis hoiamegi kokku nendesamade haigete ja vanade pealt, kelle enda töö vilju me kõik siin Eesti riigis naudime, kellelt me selle riigi üle võtsime, kes on pannud siia oma elutöö selleks, et me saaksime hästi elada. Need inimesed on korduvalt oma kõrgete maksudega Eesti riigile selle kojukande kinni maksnud. Aga meie seda arvestada ei taha. Hea, et üks ettekandja täna tunnistas, et nende vanainimeste olukord läheb halvemaks. On tore küll, kui 17. iseseisvusaastal Eesti riik avalikult deklareerib Riigikogu puldist, et vanainimeste olukord läheb meil riigis halvemaks. Minu meelest on see kurb! Need erakonnad, kes on võimul, peaksid selle oma kroonikasse kirjutama. Seda olukorras, kus Eesti riigi pensionid on peaaegu kõige viletsamad kogu Euroopas. Me oleme oma vanainimestest juba nagunii teinud vallavaesed

ja nüüd võtame selle viimase ära! Aga see on meil kombeks. Me oleme juba palju aega elanud just nende kõige viletsamate pealt teenides ja nendelt alati vähemaks võtnud. Aga seda on tänagi räägitud ja ma ei hakka kordama. Kuid paistab, et ei mitmed komisjoni liikmed ega Sotsiaalministeeriumi töötajad pole ammu maal käinud. Eks nad sõitku ja vaadaku!

Ja nüüd, kui keegi ütles mulle siin, et omavalitsusjuhid on seda seadusmuudatust, mis nähtavasti küll võetakse vastu, väga sinisilmselt vaadanud ja öelnud, et see on üks väga tore asi, siis mina ei ole sellist vallavanemat või linnapead veel praeguse ni näinud. Võib-olla tulevikus see tuleb, võib-olla ta peab millalgi enne valimisi ütleva, et küll see oli tore seadusmuudatus. Mina näitan teile praegu 200 allkirja, mis ma isiklikult kogusin koos Valgamaa Pensionäride Liiduga üheltainsalt ürituselt. 200 pensionäri kirjutab hetkega alla sellele, et sellist seadust ei tohi Eesti riik vastu võtta. See oli umbes tunni aja jooksul ühel üritusel. Ma kujutan ette, kui me praegu teeksime üle-eestilise allkirjade kogumise, siis me saaksime siin võib-olla 200 000 allkirja. Aitäh! Ma soovin teile edu! Vaadake terasemalt, invaliididelt saab ka veel natuke raha vähemaks võtta. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Jaak Aabi!

Jaak Aab

Austatud juhataja! Hea Riigikogu! Seaduseelnõu, mida me siin siis täna teisel lugemisel menetleme, oli esialgses variandis ju täiesti normaalne, täiesti sümpaatne. Põhisisu oli see, kuidas noorematele puuetega inimestele teha lihtsamaks võimalus saada toetusi, pensione, et ei oleks vaja nii palju staaži, sest tihtipeale puuetega inimesed ei suuda seda staaži välja teenida. Lisaks oli palju tehnilisi muudatusi. See oli Vabariigi Valitsuse eelnõu ja esimesel lugemisel ei tekitanud see mingisugust erilist probleemi saalis. Tehti parandused. Ka meie tegime oma parandused, ettepanekud jätkuvalt selles suunas, et pensionisüsteemi veelgi pikemas perspektiivis parandada, anda meie töönimestele kindlus tuleviku jaoks, et pensionid ei erineks suuruselt nii palju. Me

oleme neid ettepanekuid korduvalt teinud ja pikemalt ma nendel täna ei peatu. Nagu ikka hääletas koalitsioon need komisjonis maha.

Mis aga juhtus siis kahe lugemise vahel? Ma arvan, et valitsus, kes toimetab krokodilli moel krokodillikomisjonide kaudu ka eelarve juures, tehes niisuguseid otsuseid, mis mõjuvad inimestele väga valusalt, tõi selle muudatusettepanekute paketi ja teeb inimeste elu halvemaks sotsiaalkomisjoni kätega. See on minu arust täiesti alatu käitumine. Nendest muudatustest tuleks nagu välja, et Eesti riik pole riik, vaid Eesti riigi käest peab eraldi paluma veel pensioni, et saaks seda riigi kulul, peab paluma puuetega inimeste toetust, et saaks seda riigi kulul, et see toodaks koju, kui inimesel ei ole vaba valikut, kuidas ta selle riikliku toetuse kätte saab. Ja kas neid toetusi, pensione saavad siis just kõige jõukamad inimesed, et nad võivad seda omal kulul lubada? Selliste muudatustega tuldi siis komisjoni ja komisjoni kätega tuuakse see siia ning öeldakse, näete, Riigikogu tahtis seda. Minu arvates on see valitsuse poolt väga alatu käitumine. Niisuguseid muudatusi oleks tulnud arutada kolmel lugemisel, nii nagu eelnõudega talitatakse. Kui see on nii suur kokkuhoid riigieelarves ja Sotsiaalministeeriumi eelarves, mis on 40 miljardit, ja me hoiame sellega inimestele liiga tehes, neid alandades kokku umbes 30 miljonit, siis oleks pidanud seda kolmel lugemisel arutama Vabariigi Valitsuse eelnõuna, mitte tooma neid muudatusettepanekuna kuidagi salamisi siia saali. See käitumine ei ole kuidagi kohane ja teeb väga palju liiga.

Mis siis edasi saab? Siin on olnud täna ka infotunnis juttu regionaalpoliitikast, üldse Eesti riigist. Meie riiki nagu varsti ei eksisteerigi. Mina küsiksin just selles valguses, mis riik see selline on, kes oma toetuste, pensionide maksmisel, mis on inimestele ette nähtud, käsib veel selle kojutoimetamise ka kinni maksta või siis paluda avalduse näol, nagu kerjates riigi käest uuesti veel kord seda toetust või pensioni. Jah, siin kõlas ka ettekandja suust, et üks põhjus on pangateenuse arendamine. Püha püss, kas meie peame siin pangateenust arendama, et pangad saaksid rohkem kliente? See oli tõesti lausa küüniliselt öeldud. Meil on tõesti pangabussid, võib-olla on postibussid. Ettepanek on, et

paneme siis riigibussi käima, kaotame ära valitsused, riigikogud, hoiame hirmsasti raha kokku. Võib-olla on see lahendus, ma ei tea, aga need muudatusettepanekud, mis me siin teeme, küll riigimehelikud ei ole. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli Ott Lumi!

Ott Lumi

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ei pea olema eriline ekspert, et saada aru, millest ajendatuna on selles eelnõus Sotsiaalministeeriumi poolt välja käiduna tehtud ettepanek, mis puudutab pensionide kojukannet eakatele. Isamaa ja Res Publica Liidu poolt vaadates pean ütleva, et kuigi me oleme kogu aeg rääkinud sellest, et sotsiaaltoetused vajavad oluliselt sügavamat ja suuremat sihitamist, olime meiegi selle ettepaneku suhtes võrdlemisi skeptilised. Seepärast üritasime ka komisjonis arutelu ajal vaagida, mida teha niisuguses kontekstis, kus ühelt poolt on selgelt teada, et sotsiaalkulutustes, vaadates eelarvepilti, on vaja saavutada kokkuhoidu, aga teiselt poolt on vaja säilitada eakatele teenuse kättesaadavus teatud kriitilisel tasemel. Sellest tulenevalt sündis arusaam, et me ei saa linnas ja maal elavaid eakaid käsitleda võrdselt. Seetõttu esitasimegi komisjoni arutelu ettepaneku, millest tulenevalt eelnõu teksti on saanud sisse see printsiip, et hajasustusega alal elav vanaduspensionär saab edaspidi riigi kulul kojukannet tasuta. Ja veel kord, ma arvan, et see on õige lähenemine, sest linnas ja maal elavad eakad ei ole päris võrdsetena käsitletavad. Pean ütleva, et ka meid ei veennud väga argumentatsioon, mis puudutab seda, et pangabuss maal igale poole jõuab. On päris selge, et selle loogika kohaselt me võime mõnes mõttes absurdini jõuda. On selge, et iga avaliku teenuse asemele, mille me kaotame, tekib n-ö turuloogika järgi paratamatult erateenus, ükskõik mis valdkonna me võtame, kas või turvateenuse.

Nii et selle kompromissi ja muudatusega me oleme valmis seda eelnõu toetama ja on hea meel, et vähemalt see muudatus sai sisse viidud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Marko Pomerantsi! Kaheksa minutit.

Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Kolleeg Aivar Riisalu just ütles, et poliitika ei ole nõrganärvilistele, aga ma luban endale teatud nõrkust ja ütlen siit kõnetoolist, et vähemasti ükski endine sotsiaalminister ei peaks siit kõnetoolist lihtsalt plära ajama ega mingitele tunnetele rõhuma ja rääkima, et eelarves on 40 miljardit krooni, sellest saab ju teha igasuguseid asju. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Heljo Pikhofi!

Heljo Pikhof

Ma tahaksin rääkida natukene sellest eelnõust ja tuletada meelde, kuidas me komisjonis hääletasime. Täna on siin saalis emotsioonid täiesti üle paisutatud. Me hääletasime komisjonis üksmeelselt sisse muudatusettepaneku, ka opositsioon oli seda meelt, et nendele inimestele, kes on haiged, st kellel on liikumistakistus, või kelle juurde bussiliiklus ei jõua või kes elavad sellistes piirkondades, kus pangateenused on kättesaamatud, ja me pidasime silmas just eakaid ja puudega inimesi, oleks pensioni kojukanne, puuetega inimeste toetuste kojukanne tagatud riigi kulul ka edaspidi. See oli meie kõigi, nii koalitsiooni kui ka opositsiooni ühine mure. Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Mai Treial!

Mai Treial

Austatud juhataja! Head kolleegid! Tõepoolest, selle seaduse menetlemine sotsiaalkomisjonis on olnud üpris kummaline. Seda selles mõttes, et see seaduseelnõu, mille esitas meie arutamiseks Vabariigi Valitsus, erineb suuresti täna meie laudadel olevast eelnõust. Me oleme näinud siin saalis, kuidas paljudest sotsiaalvaldkonna seaduseelnõudest teerull üle käib. Võib-olla püüdis komisjon seda teerulli pisut kambris hoida ja kuulas ära ka pankade esindajad, kuulas ära posti esindajad, ning

võib-olla seetõttu püüdis ka leida lahendust selle kaudu, et kindlasti viidaks pensionid ja toetused koju kätte nendele inimestele, kes elavad hajaasustusosalal. Kui nüüd rääkida arvudest, kui paljudel inimestel olukord paraneb, siis on ainult 18 000 inimest, kellel hajaasustusosalal olukord paraneb. 60 000 – 70 000 on neid inimesi, kellel olukord ikkagi halveneb. Seetõttu ei ole see otsustus, mida täna plaanitakse teha, piisav lahendus. Ka sotsiaalkomisjonis tegi Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon ettepaneku veel kord seaduseelnõu teine lugemine katkestada, kaaluda kõiki variante ja me oleme täna samuti seda meelt, et seaduseelnõu teine lugemine tuleks katkestada. Tõepoolest, see ei ole koht, kust riik peaks kokku hoidma. Ei ole need toetused, ei ole need pensionid, ei ole need puuetega inimesed, eakad ega lastega pered, kelle pealt peaks kokku hoidma. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Täna on olnud üsna palju huvitavaid mõtteid ühelt ja teiselt poolt. Ka minu tutvusringkonnas on päris mitmeid selliseid inimesi, kes elavad tsivilisatsioonist kaugel ehk siis hajaasustatud piirkonnas, üsna kaugel. Suvel on neil tõesti palju naabreid, aga talveperioodil on kahjuks enamik nende naabermajadest nädalavahetustel üsna harva asustatud ja nädala sees peaaegu mitte kunagi. Ja nendele inimestele on olnud postiljon heaks sõbraks, kaaslaseks ja paljuski sotsiaaltöötajaks, kes on kindlatel päevadel nendega suhelnud, nende muresid ja vahel ka üsna tavalisi probleeme lahendanud, võtnud tihti ka nende arveid õiendada ja edastanud sõnumeid. Kui me nüüd vaatame nende postiljonide saatust, siis on huvitav tagasiside üsna mitmest piirkonnast. Eilegi tuli signaal Raplamaalt, et mitmed postiljonid kardavad omakorda, et neid enam ei vajata. Loomulikult võime öelda, et see on laste ülesanne käia edaspidi vanematel rohkem külas, aga reaalsus on see, et kui siamaani on sellel inimesel postiljon toeks olnud ja tulevikus tal teda ei ole, vaevalt siis ühe või teise sotsiaaltöötaja või lapse

südametunnistus hakkab rohkem vaevama ja ta sinna kohale läheb. Samuti on selge, et ükskõik kui palju me arendame pangateenuseid või arutame läbi muid meetmeid, on bussiliiklus, pangakontorid, postkontorid ja ka muu üsna paljudele inimestele kättesaamatud. Pole ju mõtet arutada, kas see puudutab valusamalt 10 000 või 20 000. Minu meelest on Riigikogus meie ülesanne hoolida ka ühest inimesest ja kui see eelnõu teeb kas või ühele inimesele elu oluliselt halvemaks, siis me peaksime arutama, millised on need meetmed, et see selliselt ei toimiks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Tõnis Kõivu!

Tõnis Kõiv

Head kolleegid! Seal kohapeal istudes ja kuulates tekkisid veel mõned mõtted, mida ei saa rääkida komisjoni ettekandja formaadis, kuid Riigikogu liikmena küll. Kõigepealt seda, et jah, loomulikult on nendel inimestel, kelle jaoks on mitmesuguste tehniliste vahendite, sealhulgas pangakaardi ja -automaadi kasutamine, mobiiltelefoni kasutamine keeruline ja raskesti mõistetav, ka edaspidi vajadusest tingitud panga kasutamine keeruline. Aga on eakaid inimesi, kes juba praegu edukalt mobiiltelefoni kasutavad, mille peale nad veel kümnekond aastat tagasi ei mõelnud ega sellest väga unistanudki. Selge on see, et need muudatused kojukandes mõjutavad inimeste elu ja harjumusi, selles ei ole tõesti mingit kahtlust. Samas on oluline rõhutada, et ka siinsamas mainitud pangabuss käib tänase seisuga järgi siiski vähemalt üks kord kuus oma marsruuti pidi, mitte harvemini, kuigi kolleeg siin seda mainis. Oluline on rõhutada ka seda, et kui me sotsiaalkomisjonis eelnõu arutasime ja hääletasime, siis nagu komisjoni esimees juba mainis, olid selle poolt, et määrata pensioni kojukande puhul ära need, kellele riigi kulul, maksumaksja raha eest pension ka edaspidi koju viiakse, seitse komisjoni liiget kaheksast, sealhulgas kõik opositsiooni esindajad. Ma soovitan veel ühte asja: teeme niimoodi, et me ei lähe siit saalist ega hakka inimesi hirmutama, eriti just maal, eriti just hajaasustusalal elavaid inimesi, eriti just neid, kellele pangateenus on raskesti kättesaadav.

Ärgem mingem neid hirmutama! Just nende huvides saigi see muudatus eelnõusse sisse hääletatud ja selliselt sõnastatud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised.

Austatud Riigikogu! Alustame eelnõu 267 muudatusettepanekute läbivaatamist. Esimese muudatusettepaneku on esitanud sotsiaalkomisjon. Teise muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Ma palun Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Austatud Riigikogu! Alustame teise muudatusettepaneku hääletuse ettevalmistamist. Kas võime minna hääletuse juurde? Täna!

Austatud Riigikogu, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 2, mille on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 28 Riigikogu liiget, vastu 45, erapooletuid ei ole ei leidnud muudatusettepanek toetust.

Muudatusettepanekud nr 3 ja nr 4 on esitanud sotsiaalkomisjon. Muudatusettepaneku nr 5 on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Ma palun Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 5, mille on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 28, vastu 48 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole ei leidnud muudatusettepanek toetust.

Kuuenda muudatusettepaneku on esitanud sotsiaalkomisjon. Seitsmenda muudatusette-

paneku on esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 7, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 47, vastu 28 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

Muudatusettepanekud 9, 10, 11 ja 12 on esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Ma palun Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel 12. muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Panen hääletusele 12. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 47, vastu 29 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

13. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele 13. muudatusettepaneku, mille on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 28, vastu 46 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole ei leidnud muudatusettepanek toetust.

14. muudatusettepaneku on esitanud sotsiaalkomisjon. 15. muudatusettepaneku on esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele 15. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 46, vastu 28 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

16. muudatusettepaneku on teinud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Ma ei taha seda hääletada, aga mu mikrofoni ei lülita ennast välja. (Naer.)

Aseesimees Jüri Ratas

Muudatusettepanekud 16, 17 ja 18 on esitanud sotsiaalkomisjon. 19. muudatusettepaneku on esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele 19. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 47, vastu 28 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

20. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele 20. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 47 Riigikogu liiget, vastu 28 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

21. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Panen hääletusele 21. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega 47 poolt, vastu 28 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

22. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Panen hääletusele 22. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon.

Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 47, vastu 28 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

23. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada täielikult. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele 23. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 47 Riigikogu liiget, vastu 28, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

24. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele 24. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 46, vastu 27 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

25. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele 25. muudatusettepaneku, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 45, vastu 28 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

26. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun panna see muudatusettepanek hääletusele.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 28, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 46, vastu 28 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

27. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. 28. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun see muudatusettepanek hääletusele panna.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 28, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 45 Riigikogu liiget, vastu 27, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

29. muudatusettepanek, esitanud sotsiaalkomisjon. Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma palun ka seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 29, mille on esitanud sotsiaalkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 46, vastu 28, erapooletuid ei ole leidis muudatusettepanek toetust.

30. muudatusettepaneku on esitanud sotsiaalkomisjon ja juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada täielikult. Tänan! Oleme eelnõu 267 muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Austatud Riigikogu! Eelnõu 267 kohta on tulnud ettepanek Eesti Keskerakonna fraktsioonilt. Eesti Keskerakonna fraktsioon teeb ettepaneku seaduseelnõu 267 teine lugemine katkestada. Alustame selle ettepaneku hääletamist.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku seaduseelnõu 267 teine lugemine katkestada. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 30, vastu 47 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole ei leidnud ettepanek toetust ning teine lugemine on lõpetatud. Austatud Riigikogu! Oleme viienda päevakorrapunkti käsitlemise lõpetanud.

6. Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu (285 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Ott Lumi!

Ott Lumi

Austatud juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon käsitles seda eelnõu teisel lugemisel oma 6. oktoobri istungil. Kohal olid ka Sotsiaalministeeriumi esindajad Õie Jõgiste, Reet Kodu, Kätlin Atonen. Ma tuletan meelde, mis on selle eelnõu eesmärk. Selle eelnõu eesmärk on tööturuteenuste osutamise ja tööotsijate arveloleku ning tööturutoetuste maksimise tingimuste täpsustamine. Kahe lugemise vahel tegi juhtivkomisjon ise eelnõu kohta kaheksa muudatusettepanekut, mis on

kõik eranditult normitehnilise iseloomuga. Ma arvan, et võib-olla tasuks siin märkimist eelnõu jõustumist puudutav aspekt. Nimelt, kuna ministeerium on vahepeal analüüsinud ja leidnud, et tööturu infosüsteemi rakendustega seotud muudatused võtavad kauem aega, siis eelnõu ise jõustub muus osas 1. jaanuarist, aga selles osas, mis puudutab tööturu infosüsteemi muudatusi, 1. maist. Sotsiaalkomisjoni ettepanek on teine lugemine lõpetada.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Ettekandjale küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita.

Eelnõu 285 kohta on juhtivkomisjon esitanud kaheksa muudatusettepanekut, alustame nende läbivaatamist. Esimene, teine, kolmas, neljas, viies, kuues, seitsmes, kaheksas. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud. Kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

7. Geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (268 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme seitsmenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise seaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli keskkonnakomisjoni esimehe Marko Pomerantsi!

Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Eelnõu kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks ühtegi täiendavat muudatusettepanekut ei laekunud ja seetõttu otsustas keskkonnakomisjon oma istungil 6. oktoobril saata eelnõu 268 teisele lugemisele tänasel päeval, teine lugemine lõpetada ja saata eelnõu, juhul kui teine lugemine lõpetatakse,

kolmandale lugemisele kolmapäeval, 22. oktoobril. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Eelnõu 268 kohta muudatusettepanekuid ei laekunud.

Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud. Seitsmenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

8. Riigikogu otsuse "Eesti kaitseväge isikkoosseisu suurendamine ja nende kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel rahu-tagamissioonil Afganistanis" eelnõu (356 OE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kaheksanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Eesti kaitseväge isikkoosseisu suurendamine ja nende kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel rahu-tagamissioonil Afganistanis" eelnõu esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks kaitseminister Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Hea eesistuja! Armas Riigikogu! Valitsus teeb ettepaneku otsustada Eesti kaitseväge isikkoosseisu suurendamine Afganistanis, seades ülempiiriks 170 kaitseväelast, ning pikendada nende kasutamise tähtaega NATO rahu-tagamissioonil Afganistanis 31. detsembrini 2009. Eesti kaitseväge on Afganistanis NATO ISAF-i missioonil osalenud alates 2003. aastast. Praegu on teie otsusel meie hetkepanus kuni 140 kaitseväelast. Tegelikult on täna relvis Eesti mehi Afganistani Islamiriigis 138. Suurema osa sellest moodustab Helmandi provintsis olev Eesti jalaväekompanii, millele hiljuti on saadetud toetuseks miinipildujarühm. Oluline on märkida, et Eesti jalaväekompanii tegutseb eelmise aasta lõpust oma vastutusala Helmandi põhjaosas Now Zadi lähistel.

2009. aastal on kavas, tulenevalt sõjalisest vajadusest, kontingenti suurendada sihitajate meeskonnaga ja improviseeritud lõhkeseadeldiste vastase meeskonnaga. Samuti võib vastavalt olukorrale tekkida vajadus saata piirkonda erialaseid ohvitseri. Sellest on tekkinud vajadus suurendada Eesti kaitseväge isikkoosseisu kuni 170 kaitseväelasele. Ühtlasi juhiksin tähelepanu, et operatsioonil osalevate Eesti kaitseväelaste rotatsioon toimub kahel korral aastas, mais ja novembris, ning arvestades asjaolu, et Eesti kompaniil on oma vastutusala, mida ei saa rotatsiooni ajaks tühjaks jätta, on kahel korral aastas, rotatsioonide perioodil, vajalik ajutiselt korruga nii lahkuvate kui ka saabuvate üksuste samaaegne viibimine operatsioonialal. See võimaldab saabuval üksusel vastutusala sujuvalt üle võtta ja lahkuval üksusel edasi anda omandatud teadmisi vastutusala ja vastase kohta. Pidev operatsioonialas kohalolek on otseselt seotud Afganistanis teenivate kaitseväelaste turvalisusega. Seetõttu on käesoleval aastal eelnõu kohaselt kaitsevägele antud võimalus Afganistani operatsioonil osalemiseks seatud ülempiiri ületada rotatsiooni perioodil ühe kuu jooksul, alates rotatsioonis osalevate kaitseväelaste saabumisest operatsioonipiirkonda.

Juhin tähelepanu, et NATO tegutseb Afganistanis ÜRO Julgeolekunõukogu mandaadi alusel ning on aruandekohustuslik ÜRO ees. Vastav mandaat võeti ÜRO Julgeolekunõukogus vastu resolutsiooniga 1833, millega on pikendatud missiooni 13. oktoobrini 2009. Lisaks eelnevale on Afganistani valitsus ja parlament esitanud Eestile kutse jätkata sõjalist osalemist Afganistani stabiilsuse ja julgeoleku tagamiseks. Seega on meie sõjaliste kohustuste täitmise jätkamine NATO Afganistani-missioonil kindlatel õiguslikel ning moraalsel alustel. Eesti kaitseväelaste jätkuv kohalolek Afganistanis on endiselt vajalik, kuna seda tajuvad igapäevaselt Eesti sõdurid oma vastutusalas. Palve neile on esitanud Afganistani valitsus ning ISAF-i missiooni jätkumise olulisust on korduvalt rõhutanud meie NATO-liitlased, aga ka teised selles piirkonnas rahvusvaheliste organisatsioonide koosseisus osalevad partnerid.

Tuleb märkida, et julgeolekuolukord Afganistanis, ja eriti riigi lõunaosas, kus viibivad Eesti kaitseväelased, on erakordselt keeruline.

Intsidentide arv on kõrge, seda osalt aktiivsema tegevuse tõttu, kuid teisest küljest ka nii ISAF-i kui Ameerika Ühendriikide operatsiooni "Kestev vabadus" poolt aktiivsemaks muudetud käitumismudeli tõttu. Julgeolekulukorda on pingestanud ka asjaolu, et valitsustevahelised relvastatud grupid on üha enam üle läinud asümmeetrilise taktika kasutamisele, kohati on märgata ka al-Qaeda tegevuse ülekandumist Iraagist Afganistani.

Märgiksin, et Afganistani missioon on endiselt NATO jaoks olulisemaks prioriteediks ning alliansis tehakse pidevalt jõupingutusi, et korvata seni väe võimetes eksisteerivaid puudujääke, ühtlustada koorma jagamist erinevate NATO liikmesriikide vahel ja arendada välja täiendavaid võimekusi, näiteks strateegiline transport. Lisaks sellele otsustas NATO kaitseministrite tasemel hiljuti Afganistani valitsuse palvel laiendada narkovastast tegevust, suunates selle ümbertöötlemislaborite ja kaubastamiskettide vastu.

Lisaksin siia lõpetuseks, et Eesti missioon Afganistanis on leidnud tunnustust nii kohapealse elanikkonna, Afganistani keskvalitsuse kui ka meie partnerite poolt. Ühtlasi tasub märkida asjaolu, et kaitsevägi on Afganistani missiooni kaudu saanud hindamatu kogemuse tegeliku sõjalise operatsiooni läbiviimisest ning igapäevase koostöö tegemisest NATO liikmesriikide sõjavägedega. Ja mis ei ole kaugeltki vähetähtis – NATO tegevus Afganistanis ja sealhulgas ka laienenud narkovastane tegevus on ühtlasi tegevus, mis peaks aitama kaasa, et vältida narkoprobleemide jõudmist Eestisse ja meie liitlaste juurde.

Lugupeetud Riigikogu! Loodan, et toetate valitsuse tehtud ettepanekut Afganistani missiooni jätkamiseks ja ülempiiri tõstmiseks 170 kaitsevaelaseni. Täna teid!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Teile on küsimusi. Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud kaitseminister! Minu küsimus ei ole ühe aasta perspektiivis, vaid pigem puudutab pikaajalist plaani. Kas Eesti Vabariigi valitsusel on olemas Afganistani missiooni suhtes väljumisstrateegia, et mil-

listel tingimustel pole meie jätkamine Afganistanis enam vajalik?

Jaak Aaviksoo

Ametlikult kinnitatud väljumisstrateegiat ei ole, kuivõrd kõik asjaosalised, nii meie partnerite tasemel väljaspool Eesti Vabariiki kui Afganistani valitsuse tasemel kui valitsus on seda meelt, et olukord Afganistanis lähiajal olulisel määral ei parane ja Afganistani missioon vastavalt NATO tippkohtumisel vastuvõetud otsusele, nimetamata ära konkreetseid aastaid, on pikaajaline. Ma usun, et Eesti osalust selles missioonis NATO kontingendi koosseisus on mõistlik kavandada ja on seni kavandatud eelkõige NATO pikaajalise strateegia raamides. Kui tekib vajadus Eesti panustamist sellesse NATO missiooni üle vaadata, siis võib tõstatada ka Eesti eraldi väljumisstrateegia. Esialgu usun, et meie NATO-partnerite üldise strateegia järgimine on mõistlik ja suurendab meie usaldusväarsust.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh! Härra minister! Te teate kindlasti sama hästi kui mina, et Afganistan on üks selline maa, kus vist viimane edukas võõrvallutaja oli Tšingis-khaan ehk siis pärast seda on enamik või praktiliselt kõik võõrväed seal peksa saanud. Kui me Afganistani läksime n-ö brittide kutsel, koos brittide ja ameeriklastega, siis tundus, et see missioon võib olla natuke teise saatusega ehk tundus, et tal on afgaani rahva tugi olemas. Praegu tuleb järjest rohkem ärevaid signaale brittide poole pealt, kes teadupärast omavad piirkonnast kõige paremat arusaama, et Lõuna-Afganistanis ikkagi kipub olema nii, et kõiki neid võõrvägesid võetakse nii, nagu seal maal on ikka võõrvägesid võetud. Kas Eestil on mingisugunegi võime iseseisvalt analüüsida olemasolevat informatsiooni ja kujundada positsioon selles suhtes, kas on mingit lootust, et meie väed seal midagi mõistlikku lõpuks korda saadavad?

Jaak Aaviksoo

Kõigepealt ma ütleksin, et Eestil on kindlasti olemas võimekus analüüsida informat-

siooni, ehkki meil ei ole võimalust seda iseseisvalt täies või usaldusväärses mahus koguda. Afganistani olukord, nagu ma ütlesin, on keeruline. Ühtviisi on võimalik öelda, et on saavutatud edu. On näiteks suurenenud põgenike tagasitulek Afganistani, oluliselt on paranenud julgeolekuolukord suuremal osal Afganistani territooriumist, on paranenud ligipääs haridusele ja tervishoiuteenustele ning on terve rida objektiivseid näitajaid, mille alusel võib väita, et Afganistani valitsus ja Afganistani rahvas on sellest missioonist võitnud. Samas on üsna selgelt võimalik näidata, et paljudes piirkondades on julgeolekuolukord halvenenud. Olulises osas on seda raskendanud ka keeruline olukord Pakistanis, riigis, mis ei kontrolli täiel määral oma piiriäärseid alasid, muutunud rahvusvaheline olukord seoses stabiliseerumisega Iraagis ja, nagu juba mainitud, al-Qaeda tegevuse üleviimine Iraaki ning uute asümmeetriliste rünnakute kasutuselevõtt. Nii et hinnangud olukorrale on keerukad. Samal ajal on rahvusvahelised organisatsioonid, alates ÜRO-st ja teistest, jätkuvalt veendunud selle missiooni vajalikkuses ja seda nii rahvusvahelise julgeoleku kui ka Afganistani riiklikku sotsiaalmajanduslikku arengut silmas pidades. Seetõttu ei ole meie analüüs ega need andmed ja järeldused, milleni on jõudnud rahvusvahelised organisatsioonid, praegu osutanud arusaamisele, just nagu tuleks, saaks või peaks käsitlema NATO kontingenti või ka teisi relvastatud ja relvastamata kontingente Afganistani territooriumil kui okupeerivaid võõrvägesid. Seetõttu olen ma jätkuvalt kindel, et missiooni jätkamine on põhjendatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh! Härra minister! Te ütlesite, et meil on kõrged eetilised ja moraalsed põhjendused sõja pidamiseks. Teatavasti olid seal inglased kolonisaatorid, kes 1915 sealt välja pilluti. Viimased Eesti mehed olid NSVL-i okupatsiooni koosseisus, said seal haavata ja surma. Meil on moraalselt natuke tugevam positsioon, aga mitte seda ei tahtnud ma küsida. Ma lugesin mõningaid ülevaateid Prantsuse ja Inglise saatkonnatöötajate arvamusest selle

asja kohta. Nad on küllalt selgelt väljendanud, et see asi on seal läbi kukkunud ja parem oleks, kui seal mõni diktaator oleks, hulga inimesi ei saaks surma. Kas teil on peale selle Tšingis-khaani veel mõni näide tuua, kes seal edukad on olnud või neid siiski ei ole?

Jaak Aaviksoo

See sõltub kõik sellest, mida eduks pidada ja mida mitte pidada eduks. Ma siiski rõhutaksin, et kõik need viidatud sõjalised ekskursioonid Afganistani territooriumil on toimunud põhimõtteliselt teistsuguses formaadis. Ja senikaua kuni me praegu maailma julgeolekuarhitektuuri ja selle kesket organisatsiooni ÜRO-d ja tema julgeolekunõukogu aktsepteerime, võiksime me minu arvates võtta selle resolutsioone ja otsuseid nii õigusliku kui moraalse tagatisena meie vastavatele sammudele.

Veel kord, mis puudutab edu saavutamist, siis edu saavutamise kohta on võimalik rakedada erinevaid kriteeriume. Mina kuulun nende inimeste hulka, kes on veendunud, et pikaajaline panustamine Afganistani riigi ülesehitamisse annab ühel hetkel tulemusi, ja seetõttu ma usun, et need tulemused, mida ma siin eelnevalt positiivselt ära märkisin, on ka positiivne saavutus, aga päris selgelt sellest hetkel ei piisa. Nii et mina kindlasti ei ole kaotanud usku, et rahvusvaheline missioon Afganistanis jätab ühel hetkel Afganistani valitsuse sinna riiki ise korda tagama ja julgeolekut pidama olukorras, kus nad sellega hakkama saavad. Aga tõsi, see ei sünni ilmselt mitte kahe ega kolme, vaid pigem 10–20 aastaga.

Aseesimees Jüri Ratas

Tiit Kuusmik, palun!

Tiit Kuusmik

Aitäh! Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Oma ettekandes te põhjendasite Eesti kaitseväge isikkoosseisu laiendamist Afganistani missioonil. Kas te võite öelda, kas partnerite analoogilist käitumist proportsioonides laiendada on ka märgata? Kas te võite väita, et nad toimivad samamoodi?

Jaak Aaviksoo

Täna on päris selge, et Afganistanis lisaks tsiviilvõimekustele või, ütleme, välisriikide tsiviilabile, mida kindlasti tuleb kasvatada, sest kõik partnerid on veendunud, et sellele probleemile ei ole sõjalist lahendust, on samal ajal kõik veendunud, et sõjalise kohaloleku kasvatamine on vajalik. Seetõttu nii NATO kui ka *Operation Enduring Freedom*, mis on siis Ameerika vastav operatsioon, on otsustanud kasvatada oma kontingenti Afganistanis. Kui te vaatate kaardi pealt, kui suur on see riik, ja hindate praegust kontingenti, mis jääb alla 50 000 mehe, siis te leiate, et julgeoleku tagamine sellise tagasihoidliku kontingendiga ei ole realistlik. Ühtlasi on Afganistani valitsuse ja partnerite vahel kokku lepitud aidata kaasa Afganistani oma armee kasvatamisele – esialgu kavandatud 80 000-lt 146 000-le aastaks 2011, kui ma õigesti mäletan. Afganistan on siit vaadates väike, aga kohapeal vaadates suur, mägine ja keerukas piirkond. Seetõttu ei ole kontingendi suurendamine mitte ainult Eesti, samuti mitte ainult meie Angloameerika partnerite ehk siis USA ja Inglismaa ülesanne, vaid seda on lubanud ka Prantsusmaa, seda on lubanud Saksamaa ja teised NATO liikmesriigid, kelle profiil Afganistanis on siiamaani olnud võib-olla tagasihoidlikum, aga arusaama sellest vajadusest jagavad kõik NATO-partnerid. Seda ma saan kinnitada, selles küsimuses ei ole NATO-s erimeelsusi.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh! Härra minister! Te märkisite õigesti, et ainult sõjalist lahendust asjal ei ole. Kindlasti teate minust paremini seda, et rahvusvaheline humanitaarpanus on praegu põhiliselt keskendunud Afganistani rahulikumas keskjärgis ja põhjaosas, aga samas põhiprobleemid on riigi lõunaosas, kus on ka meie kontingent. Kas teil on mingeid konstruktiivseid ideid selle kohta, kuidas riigi lõunaosas suurendada seda panust, tsiviilpanust, mis mitte ei suru probleemi alla, mis on muidugi ka vajalik, aga mis aitaks probleemi lahendada?

Jaak Aaviksoo

Me teame, et Eesti panustab samuti tsiviilühiskonna ülesehitamisse Afganistanis ja ka oluliselt lõuna pool. Meie meditsiini-esindaja sealsamas Helmandi provintsis koordineerib kogu meditsiinalast abi selle provintsi jaoks. Aga ma loodan, et on mõistetav, et tsiviilabi tagamiseks on nõutav mingi elementaarne julgeolekutase. Praegu tuleb arvestada olukorraga, kus ühe tsiviilisiku kaitseks selle humanitaarabi missiooni läbiviimiseks on vaja omada nelja kuni viit kaitseväelast, kes kaitsevad tema julgeolekut. Ja see ei ole ressursside mõistlik kasutamine. Kogu meie heasoovlikkuse ja arusaamise juures, et sõjalisest lahendusest üksi ei piisa, on vaja leida mõistlik või elementaarne julgeolekutase. See kahjuks ei ole enamikul Helmandi provintsi territooriumist võimalik, küll aga olulises osas juba on võimalik. Nii et ütleksime nii: kõik omal ajal. Ja ma olen üsna veendunud, et ka selles üsna tulises Helmandi provintsis on lähiajal võimalik oluliselt suuremal määral viia läbi ka tsiviilühiskonna ülesehitamisele suunatud missioone.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Oma kõnes te ütlesite, et olukord ei parane. See tähendab, et 2010. aastal, ma arvan, ei ole mitte 340 sõjaväelast piir, vaid võib-olla on vaja 500 inimest. Minu küsimus ongi: kas kaitseväl jätkub inimressurssi selle missiooni läbiviimiseks?

Jaak Aaviksoo

NATO raamides oleme võtnud vastu ühise kohustuse panustada 8%-ga maaväe koosseisust missioonidele jätkusuutlikult ehk siis rotatsioonidepõhiselt. Niisugust suutlikkust on Eesti Vabariik suutnud siiamaani näidata. See on päris kindlasti hea tulemus. Antud kontingendi kasvatamine 140-selt piirarvult 170-le on kaitsevägega igati läbi arutatud. Need täiendavad võimekused, mida me sinna saadame, on spetsiifilised võimekused, nagu juba öeldud – miinipildujad, improviseeritud lõhkekehade vastane meeskond, sihitajad. Nii et need kompetentsid, mida me sinna saadame

ja mida me seal täiendavalt välja arendame, on olulisel määral vajalikud ka meie iseseisva kaitsevõime ülesehituseks siin kodus. Selles mõttes täiendavat koormust, mida me ei jõuaks välja kanda, ei ole. Pigem tuleb näha seda meie suurenenud võimekuse perspektiivis, mille üle meil võiks olla kõigil hea meel.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh! Härra minister! See, et kineraalid natuke kiselda tahavad ja seda eriti kusagil väljamaal, ei ole mingi uudis, see on kogu aeg nii olnud, et peab ikka katsuma muskleid ka. Aga mul on selline küsimus, et teatavasti tegi Hamid Karzai ettepaneku vahendajate kaudu Talibaniga läbi rääkida ja see verevalamine, mis tõepoolest mõttetu on, lõpetada. Talle vastati, et Ameerika marioneti ja orjaga nad läbi ei räägi, mis tegelikult signaalina tähendab seda, et see rahvas on kapitaalselt lõhki ja see verevalamine ei lõpe seal mitte kunagi, seda võib ainult pikendada. Kas te olete tegelikult seda siseolukorda, arvestades ka usutausta, reaalselt arutanud? Teil on usk kõva, aga millel see põhineb, sellest ma praegu aru ei saa, sest seni ei ole ükski liikumine seda tõestanud, et on usk sellesse, et võõrvägedega rahu tuleb.

Jaak Aaviksoo

Mõneti võiks seda olukorda võrrelda, ehkki detailides on olukord põhimõtteliselt erinev, olukorraga, kui soovite, Balkanil, kui soovite, Iraagis. Balkani etniline vaen, tuhanded, kui mitte kümned tuhanded hilisajal kodudest välja aetud ja tapetud, kujundasid siinsamas Euroopas olukorra, kus ka paljudel oli kadumas usk, et rahumeelne, ilma vägivaldlasta kooseksisteerimine on võimalik, ometi oleme sellele väga lähedal, kui mitte kohale jõudnud. Veel aasta tagasi oli perspektiiv Iraagis positiivse julgeolekuolukorra arenguteks tagasihoidlik, et mitte öelda kehvapoolne. Me teame, mismoodi võeti vastu kriitikaga Ameerika vägede arvulisuse kasvatamine Iraagis. Täna me teame, et see on vilja kandnud. Aga me teame ka seda, et mitte ainult vägede kasvatamine, vaid sellega paralleelselt koos käinud läbirääkimised, rohkem ja vähem avatud, vastavalt vajadusele ja võimalusele, on olu-

liselt julgeolekuolukorra paranemisele kaasa aidanud. Ma arvan, et retoorilised hõiked sellest, et reeturitega ei räägita läbi või, vastupidi, et kõirilõikajatega ei räägita läbi, kõlbavad küll suurepäraselt poliitilise profiidi lõikamiseks, aga praktiliste konfliktide lahendamisel need samad retoorikud otsivad alati ka täiendavaid võimalusi leida rahumeelseid lahendusi, sest lõppkokkuvõttes me saame kõik aru, et taliibide mahanottimine ei saa olla ei eesmärk ega lahendus. Ühel hetkel lepitakse kokku niikuinii. Ja kui rahvusvaheline avalikkus saab sellele leppimisele kaasa aidata, siis minu meelest lasub tal moraalne kohustus seda teha. Ja kui meie alternatiiviks on diktaator, kes jõuga kehtestab oma eetilistele printsiipidele tugineva korra, ja me teame, et diktaatorid on suutnud seda teha maakera eri piirkondades ka varem, siis on mul ometigi õigustatud küsimus, kas see hind, kaasa arvatud inimesed, on siiski see lahendus, mida Eesti Vabariik peaks toetama.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole.

Jaak Aaviksoo

Tänan teid!

Aseesimees Jüri Ratas

Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks riigikaitsekomisjoni esimehe Mati Raidma!

Mati Raidma

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu enne esimesele lugemisele esitamist oma s.a 9. oktoobri istungil. Istungil osalesid eelnõu algataja esindajatena Kaitseministeeriumi operatsioonide ja kriisireguleerimise osakonna juhataja härra Riho Rõngelep ja rahvusvahelise õiguse büroo nõunik härra Erki Kodar.

Riigikaitsekomisjonis leidsid toetust taotlus suurendada Eesti kaitseväge isikkoosseisu ülempiiri Afganistanis kuni 170 kaitsevaelaseni ning selle eelnõuga lisanduv võimalus kaitsevaelaste korrektseks rotatsiooniks ja missiooni järjepidevuse tagamiseks rotatsiooni perioodil ühe kuu jooksul suurendada kaitsevaelaste ülempiiri 340-ni.

Juhin tähelepanu väikesele tehnilisele ebatäpsusele eelnõu seletuskirjas. Nimelt, ÜRO Julgeolekunõukogu viimane Afganistani kohta käiv resolutsioon on nr 1833, vastu võetud 22. septembril 2008. See on välja jäänud.

Eelnõu tavapärasemast veidi kiirema edasisel menetluse ettepanekut, mille me esitame, tingib asjaolu, et Eesti üksuse roteerumine Afganistanis on otseselt sõltuvuses teise NATO liikmesriigi logistikast. Tuginedes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 98 lõikele 1 ja vastavalt riigikaitsekomisjoni s.a 9. oktoobri istungi otsusele, esitas riigikaitsekomisjon eelnõu algataja nõusolekul eelnõu esimesele lugemisele muudetud kujul. Arutuse all oleva eelnõu tekst muudetud kujul on teile välja jagatud. Muudatused on nii täpsustava kui ka normitehnilise iseloomuga. Täpsustatud on eelnõu pealkirja, arvestades Riigikogu vastavate otsuste senist tava, ja ühtlasi on viidud eelnõu punktid 1 ja 2 omavahel kooskõlla. Riigikaitsekomisjon otsustas s.a 9. oktoobri istungil konsensusel teha Riigikogu juhatusel ettepanek lülitada käesolev seaduseelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu viienda töönädala päevakorda kolmapäevaks, s.a 15. oktoobriks ehk tänaseks. Eelnõu algataja ettekandja on kaitseminister Jaak Aaviksoo, riigikaitsekomisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon teha Riigikogule ettepaneku käesoleva seaduseelnõu esimene lugemine lõpetada ning teha Riigikogu esimehele ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 20. oktoober kell 10.30. Lisaks otsustas riigikaitsekomisjon, et juhul kui eelnõu esimene lugemine lõpetatakse, teha Riigikogule ettepanek lülitada eelnõu teiseks lugemiseks ja vastuvõtmiseks Riigikogu 22. oktoobri istungi päevakorda. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat!

Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Kadri Simsoni! Kaheksa minutit.

Kadri Simson

Hea istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Keskerakonna fraktsioon toetab Afganistani missiooni pikendamist aasta võrra ning peab otstarbekaks missioonil osalevate kaitseväelaste arvu suurendamist ning võimaluse andmist kahe rotatsiooni vahetumisel läbi viia väljaõpe teenistuskohas. Meie toetus põhineb esiteks sellel, et missiooni pikendamiseks on selge õiguslik alus. 22. septembril s.a pikendas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1833 aasta võrra NATO Afganistani-missiooni ehk ISAF-i mandaate. NATO jaoks on Afganistan olulise tähtsusega missioon. Ärgem unustagem, et see on esimene operatsioon, mis järgnes NATO artikli 5 rakendamisele. Täna on olukord, pehmelt öeldes, murettekitav. Budapestis toimunud kaitseministrite kohtumiselt avalikkusesse jõudnud sõnumid kui ka mitme NATO kindrali väljaütlemised viitavad sellele, et järgmine aasta Afganistanis võib olla raskem kui senised. Oma osa mängivad kindlasti planeeritud presidendivalimised ja ka plaanitavad parlamendivalimised Afganistanis, samuti ülipingeline situatsioon naaberriigis Pakistanis.

Võrreldes Iraagiga ja Iraagi valitsusega on Kabuli keskvalitsus väga nõrk, tema võim on hõimupiirkondades pea olematu. Erakordne on ka suuri raskusi põhjustav kontrollimatu maaala Afganistani ja Pakistani piirialadel. Seal tuleb peale pidev vool võitlejaid, kes suudavad läbi viia aina keerulisemaid rünnakuid. Kuni NATO vägede osakaal jääb madalaks ning kuni ei suudeta kaasata hõimujuhte, võivad pessimistide sõnad allakäiguspiraalist isetäituvateks ennustusteks saada.

Et mitte olla pessimistlik, kõlab üleskutse lisada vägesid. NATO ei saa endale lubada kaotust. Asi pole mitte ainult tervele regioonile osaks saavast kriisist, vaid ka NATO enda alustaladest. Seetõttu on NATO jaoks Afganistan olnud prioriteediks algusest peale. Praegu me võime pidada aina tõenäolisemaks seda, et USA toob lisatoetust Iraagi arvel ja oma panust tõstavad ka teised NATO liikmesriigid. Möödunud nädalal pikendas ja suurendas kõige pessimistlikum Euroopa Liidu suurriik Saksamaa oma osalust Afganistanis. Eesti puhul on üksuse suurendamine samuti põhjendatud, sest lisandub improviseeritud lõhkeseadeldiste vastane meeskond. Arves-

tades seda, millised ohud ähvardavad meie kaitseväelasi aina keerulisemaks muutuvate ja vähem metalli sisaldavate lõhkeseadeldiste näol, on selline tugi ülioluline. Kaitseminister ütles täna siin, et Afganistani puhul võib arvestada missiooni kestust veel väga pikaajalisena. Nii nagu Iraagi missiooni puhul, peab tegelikult Eesti valitsusel olema väljumisstrateegia ka Afganistanis. Ära saab minna siis, kui Afganistani võimud on valmis ise oma riigis vastutust võtma ning Afganistani armee on võimeline ise tagama turvalisuse. Siin saavad oluliseks OMLT üksused ehk NATO ISAF-i koolitustiimid, mis õpetavad välja Afganistani enda üksusi. Eesti on seni neist kõrval, kuid samas me panustame tsiviiltoetusesse, mis on samuti väga oluline. Me ju kõik teame, et ainult sõjalisi lahendusi sellele konfliktile ei ole olemas.

Afganistani missiooni puhul ei saa me tähelepanuta jätta meie kaitseväelaste senist ränkrasket tööd, mille põhiraskust kannavad Eesti jalaväekompanii ja jalaväekompanii toetuseks saadetud miinipildujarühm Helmandi provintsis. Eesti kaitseväelased välismissioonidel väärivad meie tunnustust, aga ka praktilist tuge ja seda tuge saame me eelkõige anda ühe teise eelnõuga ehk kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõuga, millega antakse lisatagatise neile kaitseväelastele, kes teenistuses olles haigestuvad, saavad haavata või hukuvad. Tehes otsuse Afganistani missiooni pikendamise kohta, peame me ka neid ränki võimalusi selgelt silmas pidama. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised.

Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Määratud eelnõu 356 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 20. oktoobri 2008 kell 10.30. Esimene lugemine on lõpetatud. Kaheksanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

9. Laevade kahjulike kattumisvastaste süsteemide kontrolli rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõu (315 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme üheksanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud laevade kahjulike kattumisvastaste süsteemide kontrolli rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud parlamendiliikmed! Seaduse vastuvõtmisega ühineb Eesti Vabariik laevade kahjulike kattumisvastaste süsteemide kontrolli rahvusvahelise konventsiooniga ehk AFS-konventsiooniga. Kuna nimetatud konventsiooni rakendamiseks on vaja muuta Eesti Vabariigi seadusi, eelkõige meresõiduohutuse seadust, siis ühineb Eesti Vabariik konventsiooniga seaduse vastuvõtmisega.

Seaduseelnõuga sätestatakse AFS-konventsiooniga ühinemine. Teiseks määratakse konventsioonis nimetatud teabe valdajad ja esitajad. Kolmandaks nähakse ette AFS-konventsiooni nõuete täitmise üle järelevalvet teostav sihtasutus ja järelevalve teostamise põhimõtted.

See konventsioon jõustus rahvusvaheliselt s.a 17. septembril. AFS-konventsioon on raamkonventsioon, mis võimaldab kattumisvastaste süsteemide keelamist selgesti kindlaksmääratud korra kohaselt. Konventsiooni rakendamise käesoleval etapil keelatakse konventsiooniga järk-järgult laevade kattumisvastastes süsteemides kahjulike tinaorgaaniliste ühendite kasutamine biotsiididena. Vastavat konventsiooni kohaldatakse nii AFS-konventsiooni osalisriikide kui ka kolmandate riikide laevadele, mis sisenevad osalisriigi jurisdiktsiooni all olevasse sadamasse, laevatehasesse või kaldalähedasse terminali. Konventsiooni rikkumise keeldu Eesti õigusaktides eraldi ei sätestata, kuna konventsiooni lisas 1 nimetatud tinaorgaanilisi ühendeid sisaldavate kattumisvastaste süsteemide kasutamise keeld tuleneb

otsekohalduvast Euroopa Ühenduse määrusest tinaorgaaniliste ühendite keelamise kohta laevadel. Vastavalt konventsioonile on konventsiooniosaliste üks põhilisi kohustusi tagada kontroll tema lipu all või tema volituste alusel tegutsevate laevade üle ja anda nendele laevadele konventsioonikohaseid tunnistusi. Eelnõu §-s 3 on sätestatud sel eesmärgil, et Veeteede Amet teostab konventsiooni artiklis 11 nimetatud järelevalvetoiminguid sadamasse saabuvatel ja sadamast lahkuvatel laevadel ning territoriaalmeres asuvatesse terminalidesse saabuvatel ja nendest lahkuvatel laevadel. Konventsioon sätestab kohustuslikus korras ülevaatuse ja tunnistuste andmise vaid nendel laevadel, mille kogumahtuvus on enam kui 400 registerttonni ja mis tegelevad rahvusvaheliste meresõitudega. Need laevad peavad asjaomaste nõuete täitmise tõendamiseks omama AFS-tunnistust. Laevad pikkusega 24 meetrit või enam, kuid kogumahtuvusega alla 400 registerttonni peavad omama nn AFS-deklaratsiooni. Deklaratsiooni allkirjastab laevaomanik või tema esindaja. Euroopa Ühenduse määruse kohaselt laieneb AFS-tunnistuse ja AFS-deklaratsiooni nõue ka nendele laevadele, mis rahvusvahelist meresõitu ei teosta. Ülejäänud konventsioonist tulenevad nõuded laienevad ka muudele laevadele.

Konventsiooni ja kõnes oleva Euroopa Ühenduse määruse jõustumiseks kehtestatakse asjakohased sanktsioonid meresõiduohutuse seadusega. Meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu kohaselt saab laevade kattumisvastaste süsteemide alaste rikkumiste eest määrata väärteokaristusena füüsilisele isikule kuni 100 trahviühikut ja juriidilisele isikule kuni 250 000 krooni trahvi. Laevade kattumisvastastest süsteemidest proovide võtmise ja analüüsimise asutus on seni veel määramata. Keskkonnaministeerium on sel eesmärgil ette valmistamas riigihanget. Lisaks eeltoodule sätestab konventsioon nõuded laevalt kahjuliku kattumisvastase süsteemi eemaldamisel tekkivate jäätmete käitlemisele, samuti nõuded konventsiooniosalistele esitavatele ettepanekutele lisada potentsiaalselt kahjulik kattumisvastane süsteem AFS-konventsiooni reguleerimisalasse. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh! Hea minister! Miks on eelnõus määratud järelevalvajaks Veeteede Amet, kui üldisemalt pädevaks asutuseks on meil siin rahvusvahelises suhtluses Keskkonnaministeerium? Kas ei oleks ratsionaalsem sisuliselt keskkonnanõuete täitmise mõttes panna järelevalvet tegema Keskkonnainspektsioon?

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Vastavalt nendele kokkulepetele, mis enne selle konventsiooni käsitlemist siin Riigikogus on toimunud, on jõutud seisukohale, et Veeteede Amet organina oleks neid ülesandeid täitma mõttekam, siit tulenevalt ka see ettepanek.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan teid! Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks keskkonnaministri liikme Harri Õunapuu!

Harri Õunapuu

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Selle eelnõu keskkonnaministri menetlemise tulemusena võib ministri jutule lisada paar asja. Seda konventsiooni täidab Eestis Balti Laevaremonditehas, kes lähtub juba oma tegevuses siin püstitatud nõuetest. Kui siit lugeda, et konventsiooniga ei ole seni ühinenud Saksamaa, Soome, Eesti, siis Saksamaa ja Soome ei ole seda teinud praktiliselt samadel põhjustel mis meiega – lihtsalt ei ole veel jõutud. Need olid paar asja, mis võis komisjonis juurde lisada ja komisjoni otsus oli saata eelnõu esimesele lugemisele siia saali, kus ta praegusel hetkel on, ja esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 29. oktoober kell 18. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Ei soovi.

Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 29. oktoober 2008 kell 18.

Esimene lugemine on lõpetatud. Üheksanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

10. Metsaseaduse, keskkonnatasude seaduse ja riigi eraõiguslikes juriidilistes isikutes osalemise seaduse muutmise seaduse eelnõu (350 SE) esimene lugemine

Aeesimees Jüri Ratas

Läheme kümnenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud metsaseaduse, keskkonnatasude seaduse ja riigi eraõiguslikes juriidilistes isikutes osalemise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Selle eelnõuga täiendatakse ja muudetakse metsaseadust, keskkonnatasude seadust ja riigi eraõiguslikes juriidilistes isikutes osalemise seadust. Muudatuste eesmärk on viia Riigimetsa Majandamise Keskuse tulude kandmine riigieelarvesse samadele alustele riigi osalusega äriühingutega. Eelnõu kohaselt kinnitab RMK majandusaasta puhaskasumist riigieelarvesse kantava summa Vabariigi Valitsus rahandusministri ettepanekul. Taotluse koos RMK nõukogu kinnitatud majandusaasta aruandega esitab rahandusministrile keskkonnaminister. Muudatus võimaldab paindlikumalt riigieelarve vahendeid planeerida ning vajaduse korral suurendatakse RMK kulutusi investeeringuteks ja kasutatakse vahendeid muude tähtsate riiklike eesmärkide täitmiseks. Muudatusest tulenevalt on korrigeeritud ka keskkonnatasude seaduse alusel Sihtasutusele Keskkonnainvesteeringute Keskus raha eraldamise aluseid. Riigieelarvesse kantavast RMK puhaskasumi osast eraldatakse Sihtasutusele Keskkonnainvesteeringute Keskus kuni 15% keskkonnaseisundi hoidmiseks, loodusvarade taastootmiseks ja keskkonnanahjustuste heastamiseks. Lisaks täiendatakse riigi eraõiguslikes juriidilistes isikutes osalemise seadust riigitulundusasutusele õiguse andmisega asutada riigi nimel eraõiguslikke juriidilisi isikuid ja osaleda nendes riigi

eraõiguslikes juriidilistes isikutes osalemise seaduse kohaselt. Nimetatud juhtudel esindab riiki eraõigusliku juriidilise isiku osaniku või aktsionäri õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel riigitulundusasutuse nõukogu, kes kannab kõiki riigi eraõiguslikes juriidilistes isikutes osalemise seadusega ministrile pandud kohustusi ja õigusi. Kõnesolev seadusmuudatus on kooskõlas Riigikogu poolt 13. novembril 2002 heaks kiidetud Eesti metsanduse arengukavaga aastani 2010, millega nähakse muu hulgas ette järgmist: osa RMK seniseid tegevusvaldkondi antakse üle äriühingutele, mis täielikult või enamusotsustusõigusega kuuluvad riigile ja moodustavad metsaseaduse kohaselt koos keskusega kontserni.

Selle punkti juurde tahaks öelda seda, et see seadusmuudatus ei ole sisse viidud mingist abstraktsest soovist, et äkki võiks selline vajadus kunagi tekkida. Siin on täiesti konkreetne ettepanek, mis puudutab AS-i Eesti Metsataim. Nimelt aastal 2001 asutati koos Soome metsafirmaga AS Eesti Metsataim, mis eksisteerib tänase päevani. Ettevõtte majandustegevus on olnud viimastel aastatel edukas. Kasvatatakse metsataimi ette nii Eesti riigimetsade jaoks kui ka Soome vastavate metsade jaoks. Praeguses olukorras, kui Soome-poolne partner on riigitulundusasutus Metsähallitus, oleks ka väga mõttekas Eesti-poolse partnerina näidata seal RMK-d ja panna see aktsiaselts vastavalt toimima. Praegusel hetkel on Eesti-poolne esindaja Keskkonnaministeerium ja üldkoosolek on keskkonnaminister. Palju mõttekam oleks seda tegevust teostada RMK kaudu. Siit ka ettepanek, mis puudutab seda seadusmuudatust.

Üks asi veel. Nende tütarettevõtete asutamise otsust ei langeta mitte RMK juhatus või nõukogu, vaid selle otsuse langetab Vabariigi Valitsus, nagu siit seadusmuudatustest saate välja lugeda, ja asutajaõigusi teostab RMK nõukogu. Aitäh!

Aeesimees Jüri Ratas

Tänan! Ettekandjale on küsimusi. Karel Rüütli, palun!

Karel Rüütli

Aitäh! Hea minister! Meil alles hiljuti oli siin Riigikogus metsaseaduse eelnõu. Miks on

Keskkonnaministeerium otsustanud metsaseadust muuta kahe erineva eelnõuga?

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Seda otsust, et muuta metsaseadust veel teise seaduseelnõuga, ei langetanud üksinda Keskkonnaministeerium, tegemist on valitsuskabineti ühise otsuse ja seisukohaga, teatavasti tulevad seaduseelnõud Riigikogusse läbi valitsuse otsuse. Ja sel seaduseelnõul on väga tugev seos riigieelarve tasakaaluga ja sellega seonduvate probleemidega.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh! Hea minister! Mille poolest hakkab RMK pärast selle seaduse jõustumist erinema mõnest suvalisest riigi äriühingust?

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Ta erineb päris selgelt, sest teatavasti RMK-s on tõepoolest majanduslik pool, mis puudutab metsade majandamist, ja teiselt poolt see pool, mis puudutab nn igameheõigust ja avalike huvide rahuldamist, mis teatavasti majanduslikku tulu ei anna, kuid mis on pandud kohustuseks RMK-le ja selle tõttu on ka RMK nõukogul võimalik teatud otsuseid langetada, mis puudutavad just nimelt puhkemajandust ja igameheõiguse teostamist metsas, sest äriühingutes põhimõtteliselt ka ettevõtte nõukogu ei saa langetada otsuseid, mis on ettevõttele majanduslikus mõttes kahjulikud. Kui me vaatame puhtmajanduslikust seisukohast, siis see nn igameheõiguse teostamine ja avaliku huviga tegelemine RMK-s ju mingisugust majanduslikku efekti ei anna. Tegelikult on päris otseses mõttes, kui rahanduslikust seisukohast vaadata, puhas kulu.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh! Härra minister! Te rääkisite läbipaistvuse suurendamisest ja siit on näha läbipaistvalt, et teie soov RMK rahakotile ligi pääseda on ilmne ja valitsus on teid teatavasti

tanki pannud. Aga ma tahaksin küsida otseselt, kas RMK nõukogu on juba võtnud vastu otsuse majandusaasta aruandest lähtuvalt anda kasumist 680 miljonit riigieelarvesse. Või ta annab?

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Nii palju, kui mina oskan kalendrisse vaadata, käesoleva aasta majandusaasta aruande kinnitamine tuleb järgmisel aastal. Ja vastavad otsused langetatakse siis.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Täna ausa ülestunnistamise eest, et see eelnõu on seotud järgmise aasta, 2009. aasta eelarve tulupoole tasakaalustamisega. Kui käesoleval aastal on 200 miljonit planeeritud tulu, siis järgmisel aastal on üle 600 miljoni planeeritud eelarvesse tulu, mis tuleks võtta RMK-st. Aga praegune seadus seda ei luba. Minu küsimus on: kui palju see eelnõu ja raha eraldamine juba järgmiseks aastaks RMK rahakotist takistab metsanduse arengukava täitmist?

Jaanus Tamkivi

Ma tänan! See ei takista selle arengukava täitmist. See, et erakorraliselt on väljavõetav omanikutulu sellest asutusest nii suur, tuleneb eelmiste perioodide jaotamata kasumist. RMK-le jäävad majandustegevuseks vahendid alles, seda on kalkuleeritud ja see, et RMK igapäevased ülesanded saavad täidetud, on päris kindel.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh! Seda kümne aastaga korjatud raha asja ma oma sõnavõtus natuke lahkan, aga ma tahaksin küsida, et see oleks tegelikult läbipaistev ja üheselt arusaadav. Te ütlete, et nüüd antakse Keskkonnainvesteeringute Keskusele kuni 15% ülekantavast tulust. Kas see on 0, 1, 2 või 14,5 või 14,2 protsenti – kus see läbipaistvus täpselt on, et mina kui Riigikogu liige ka sellest aru saaksin, mis siin läbi paistab?

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Seda, milline see osa saab täpselt olema, otsustab igal aastal Vabariigi Valitsus sõltuvalt tegelikust olukorrast ning täpselt niisama selge ja läbipaistev see ongi. Vabariigi Valitsuse otsused on tavapäraselt avalikud ja kõigile kättesaadavad.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh! Kas pärast seda, kui Vabariigi Valitsus selle otsuse langetab, RMK-le ka avalike ülesannete täitmiseks, sealhulgas nende avalike ülesannete, mida te ise soovite looduskaitse reformiga juurde anda, veel raha alles jääb?

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Ka nendeks jätkub seal vahendeid. Siis need vahendid tuleb planeerida. Teatavasti kõik tegevused, mis on ette nähtud vastavalt tegevuskavale, vastavalt planeeritud tegevustele, toimuvad enne seda, kui arvutatakse välja vastava perioodi majandusaasta tulem.

Aseesimees Jüri Ratas

Karel Rüütli, palun!

Karel Rüütli

Aitäh! Praegusel hetkel on Riigimetsa Majandamise Keskusega selge pilt, ta on riigitulundusasutus ja riigil on väga selged hoovad ja võimalused seda Riigimetsa Majandamise Keskust juhtida. Aga kas me selliste juriidiliste isikute asutamise ja nendes osalemise kaudu ei loo mitte võimalust RMK-d hiilivalt erastada ja ühel hetkel võib meid tabada tõesti suur üllatus, kui me ise enam ei olegi Eesti riigimetsa peremehed ja ühel hetkel ei ole ka riigil võimalust enam nii suurt kasumit RMK-st välja võtta?

Jaanus Tamkivi

Täna küsimuse eest! Nagu ma enne sissejuhatavas sõnavõtus rääkisin, tuleneb ettepanek seadusmuudatus sellisel kujul teha konkreetselt ühest asutusest, nimelt AS-ist Eesti Metsataim, mis oleks vajalik lülitada RMK tegevussfääri, aga teisest küljest, nagu ma ütlesin, vastavat tütarettevõtte asutamise

otsust ei langeta mitte RMK juhatus ega nõukogu, vaid Vabariigi Valitsus ja mitte keegi teine. Nii et selle protseduuri kaudu peaks olema tagatud, et mingisugust hiilivat erastamist ei saa toimuma.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, minister! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks keskkonnakomisjoni esimehe Marko Pomerantsi!

Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Keskkonnakomisjonis arutati seaduseelnõu 350 7. oktoobril. Keskkonnaministeeriumist olid seda eelnõu tutvustama kutsutud looduskaitse ja metsanduse asekanstler Jaanus Kala ja õigusosakonna jurist Merike Laidvee. Sellest, millest seaduseelnõu räägib, tegi keskkonnaminister siin juba kokkuvõtte. Keskkonnakomisjonis esitati küsimusi, et suuremat selgust saada. Esitati enam-vähem analoogseid küsimusi, mis siin saalis on hetkel kõlanud. Näiteks, kuidas liiguvad rahad, kui teostub see reform või muudatused Keskkonnaministeeriumi haldusalas ja Riigimetsa Majandamise Keskus hakkab töid korraldama. Selle kohta ütles asekanstler, et RMK nõukogu teeb ettepaneku, milline on looduskaitsetööde maht ja milline on riigieelarvele laekuv eraldis. Komisjoni liige Villu Reiljan küsis, mis lugu selle läbipaistvusega on, et praegu ju tegelikult on olukord väga läbipaistev ja kriteeriumivabalt plaanitakse valitsusse või siis riigieelarvesse raha võtta. Selle kohta oli vastus, et protsess on ju täiesti läbipaistev, aga uus, kus Riigimetsa Majandamise Keskusest liigub see asi keskkonnaministrini ja sealt saab rahandusministri kaudu Vabariigi Valitsuse otsuseks. Küsiti ka, kui suur on raha maht, mis praegu riigieelarvesse laekub. Suurusjärk on 170–180 miljonit krooni. Villu Reiljan küsis ka, mis on tütarde mõte. Meil puudus hetkel värske tütre isa Mart Jüssi, aga see ei käinud ilmselt Mardi tütre kohta. Küsimuse mõte oli ikkagi see, miks tahetakse teha tütarettevõtte. Ka siin oli vastus tegelikult seesama, et arendada edasi taimekasvatuse osa, ja see ei saa toimuda niisama, erastamine kui selline, mida kardetakse, vaid ikka Vabariigi Valitsus peab siin oma käe alla panema, kui tal selline halb plaan

on. Samuti oli küsimus selle kohta, et praegu ju on erakapital juba metsakasvatuses kasutusel – seesama AS-i Eesti Metsataim näide. Ka siin oli vastus, et kui seda otsustab Riigimetsa Majandamise Keskuse nõukogu, siis läheb asi paindlikumaks. Sellised olid küsimused ja vastused keskkonnakomisjonis.

Pärast nende ärakuulamist otsustati komisjonis saata seaduseelnõu esimesele lugemisele täna, ettepanek on esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatuseettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoober kell 18. Selle poolt oli 7 komisjoni liiget, vastu 0 ja 1 jäi erapooletuks.

Mis puudutab veel siin saalis juba kõlanud küsimust, et metsaseaduse eelnõu on meil menetluses ja nüüd tuleb teine metsaseaduse muudatuste eelnõu, siis printsiibis ma komisjoni esimehena isegi ei välistaks, et need eelnõud saab kokku panna, sest muudatuseettepanekud metsaseaduse kohta on laekunud, nad tuleb ära menetleda. Ega seal mingit imet ju ei ole, kas ettepanekud saavad heaks kiidetud või mitte ja võib-olla jõuavadki nad üheaegselt siia saali. Nii et ma seda lubada ei saa, aga seda ei peaks ka välistama. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja Villu Reiljani!

Villu Reiljan

Austatud juhataja! Head kolleegid! Alles see oli, kui riigimetsas läbiviidavad reformid kutsusid esile suure protesti, pea 50 000 inimest andsid allkirja riigimetsa kaitseks. Täna tundub, et oht on suurem, kui pealt paistab. Selle organisatsiooni jõuetuks tegemine on tänaseks tõeks saanud ja faktid, mis me riigimetsa puhul näeme, on kahjuks tõepoolest, ütleme niimoodi, suhteliselt võikad, sest mõõdupuuks on saanud ainult raha, ja vaatamata viletsale ilmastikule lõhutakse metsa nii uuendus- kui harvendusraietel, niipalju kui jaksatakse. Praegu on läbipaistvuse suurendamiseks asunud Riigimetsa Majandamise Keskuse säästetud vahendite kallale. Selleks on vaja muidugi seadust muuta. Kas see seadus selleks võimaluse

annab või ei anna, seda võib-olla näitab tulevik, aga tahe on ilmne. Praeguses seisus on asi väga üheselt ja läbipaistvalt tehtud, mis seisneb selles, et omal ajal, kui tehti seadus, kus riigimetsa majandamiseks tehti spetsiaalne riigitulundusasutus, Riigimetsa Majandamise Keskus, siis nähti talle ette konkreetsed kohustused riigi ees, mis seisnesid selles, et kuna tol ajal oli 26% tulumaksu, siis sisuliselt nii müüdüd kasvava metsa kui puidu pealt tuli see 26% maksta ja vahepeal tuli maksta isegi raieja veotööde käibe pealt (selle võttis Riigikogu eelmine koosseis maha), mis tähendab, et 150–200 miljonit läks igal aastal riigieelarvesse. Kuna metsandus on tõepoolest ilmastikuga väga kõvasti seotud, siis Riigimetsa Majandamise Keskus on väga konservatiivselt ja säästlikult majandanud ja deposiiti on kogunenud umbes 700 miljonit, mis on leidnud valitsuse väga tõsist tähelepanu. See 26% jagunes muuseas veel väga läbipaistvalt, 22% sellest läks riigieelarve üldkuludesse ja 4% KIK-i ning see on seadusandja poolt nii täpselt ja läbipaistvalt paika pandud, et enam täpselt seda teha ei saa, sest igaüks, kes mõistab protsenti võtta ja seda nende summadega läbi korrutada, mis seal RMK-s liiguvad, saab summa välja rehkendada. Kui tal muidugi aritmeetika ei edene, siis võib tulla väikesi raskusi. Täna räägitakse läbipaistvusest selles kontekstis, et kõigepealt valitsus vaatab, kui palju seda raha on, võtab selle raha ära ja ütleb, et see neile meeldib, sest raha on praegu hädasti vaja. Ütleme niimoodi, et häda on teinud mehed meeletuks. Ja mul on, keskkonnaminister Tamkivi, sinust päris kahju, sind on tanki pandud. See on ikka hirmus tegelikult, kui nii võtta. Et lihtsalt sa pead, ütleme niimoodi, hädadiktaadile alluma ja ühe tubli, järjepideva asutuse kümme aastat kokku korjatud raha sealt ära korjama, et siis auke lappida. Sa pead tulema siia pulti, et rääkida läbipaistvusest. Eks ta ole ikka jama küll. Aga täna ma rääkisin ühe vana metsamehega, kes ütles, et häbiasi pidi olema nagu sisetunne, et sellepärast ei maksaks väga muretseda. Ju on siis nii. Tähendab, täna tahetakse ütelda, et RMK nõukogu on juba 680 miljonit otsustanud tuleva aasta eelarvesse ja see on nii. See on umbes pool RMK käibest. Miks seda raha korjati? Eks seda korjati ikka sellepärast, et metsanduses võib tulla väga tõsiseid turu-

langusi ja suurt süsteemi ei saa rahapuudusse jätta ega ka laiali saata. Peale selle nõuab riigimets väga palju investeringuid. Neid on vaja väga palju teha. Nüüd saab sellest murest lahti ja sellele lisaks võetakse ära ka kõik varud ning peale selle pannakse uusi kohustusi peale ja öeldakse, et kõik on väga korras. Sama ebaläbipaistev ja mõistmatu on see kuni 15% määramine KIK-i, see tähendab, et me ei teagi, kui palju tegelikult looduskaitsele raha antakse. Sellise segaduse puhul on meil Rahvaliidus ainult üks ettepanek – see eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata ja ma tahaksin selle paberi ka üle anda. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised.

Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Samas on Riigikogu juhatusele tulnud Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ettepanek. Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon teeb ettepaneku seaduseelnõu 350 esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamist.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ettepaneku seaduseelnõu 350 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 22 Riigikogu liiget, vastu 44, erapooletuid ei ole ei leidnud ettepanek toetust.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 29. oktoober 2008 kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud. Kümnennda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

11. Elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu (335 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 11. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud Riigikogu! Lugupeetud Riigikogu juhataja! Teie ees on elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille eesmärk on viia elektriturseadus koosõlla Euroopa Komisjoni otsusega 2007/394/ET, millega muudeti Euroopa Nõukogu direktiivis esitatud elektri- ja gaasihindade andmete kogumise ja esitamise metoodikat, ning seetõttu on vajalik muuta ka sellekohast regulatsiooni meie elektriturseaduses. Sisulise poole pealt loob see võimaluse, et nii nagu Euroopa Liidu Statistikaamet erinevaid andmeid elektritootjatelt, võrguettevõtetelt kokku kogub, oleksid nad siis esitatud ka Eestis Euroopa Liidu ühtsete vormide kohaselt. Tegemist on selles mõttes suhteliselt tehnilise eelnõuga, aga ometi on meil vaja see muudatus ära teha, et me täidaksime Euroopa Liidus kokkulepitud reegleid. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Ma tänan, minister! Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks majanduskomisjoni liikme Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Majanduskomisjon arutas seda eelnõu oma istungil 6. oktoobril. Istungile oli kutsutud ka majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts, kes esitas ülevaate eelnõu eesmärkidest. Riigikogu Kantselei juriidilisel osakonnal märkusi eelnõu kohta ei olnud, niisiis otsustati saata eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks s.a 15. oktoobril, teha täiskogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. oktoober kell 12. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita.

Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrän eelnõu 335 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. oktoobri 2008 kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud. 11. päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

12. Digitaalallkirja seaduse ja haldusmenetluse seaduse muutmise seaduse eelnõu (320 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 12. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud digitaalallkirja seaduse ja haldusmenetluse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu! See seaduseelnõu tegeleb kolme küsimusega. Esiteks loob ta õigusliku raamistiku selleks, et on võimalik kasutusele võtta digitaalne tempel. Kui te küsite, mis vahe on digitaalsel templil ja juba nii juriidikas kui ka praktikas kasutusel oleval digitaalsel allkirjal, siis digitaalne tempel võimaldab ennekõike elektrooniliselt suhelda ettevõtetel, asutustel, aga samuti avalik-õiguslike ametite kandjatel nagu notarid, vandetõlgid ja kohtutäiturid. Tehnoloogia on analoogne digitaalallkirjaga, kuid see on mõeldud kasutamiseks lisaks füüsilistele isikutele ka juriidiliste isikute poolt. Digitaalne tempel kinnitab digitaalse templi sertifikaadi omaniku seost dokumendiga ja dokumendi terviklikkust. Digitaalse templi kasutusele toomine võimaldab muuta erinevaid lepingulisi suhteid turvalisemaks ja usaldusväärsemaks ning lihtsustab kliendi poolt võimalikku teenuse kasutamist või kauba ostmist. Olulisemateks digitaalse templi kasutajateks, kui see seadus vastu võetakse, saavad olema kindlasti krediitiasutused, aga ta laiendab ka riigiasutuste, kohtute, notariaadi, kohtutäiturite, arhiivide ja muude registripidajate võimalusi. See on esimene teemade ring.

Teine on see, et eelnõu lisab digitaalallkirja seadusse uue peatüki "Turvaline allkirja andmise vahend". See on peatükk VI¹ ja selle lisamisega võtame Eesti seadusse üle Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu direktiivi elektroonilisi allkirju käsitleva ühenduse raamistiku kohta lisas III toodud nõuded.

Kolmas teemade ring puudutab sertifitseerijate registri küsimusi ja täpsustab praegusega võrreldes erinevaid nõudeid, mis on

seotud sertifitseerimise ja registri pidamisega. Palun Riigikogu toetust sellele eelnõule! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Minister, ma tänan teid! Küsimusi ei ole. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks põhiseaduskomisjoni liikme Hannes Rummu!

Hannes Rumm

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu 7. oktoobril. Kohal olid peaaegu kõik komisjoni liikmed, puudus ainult üks kolleeg. Eelnõu tutvustasid majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts ning sama ministeeriumi riigi infosüsteemide osakonna infotehnoloogia arhitektuuri talituse juhataja Uno Vallner. Eelnõu arutelu möödus soojas ja sõbralikus õhkkonnas. Komisjoni liikmed tundsid huvi, et kui varem seadustati digitaalallkirja kasutamine, siis loodeti, et see vähendab kasutatava paberi hulka, paraku ei ole aga nõnda läinud. Siis tuntu huvi, kas digitaaltempli seadustamine lahendab selle probleemi, ning Uno Vallner andis teada, et lähitulevikus hakkavad ka arhiivid vastu võtma digitaalselt allkirjastatud dokumente ja see probleem laheneb. Arutelust lähtuvalt otsustas komisjon üksmeelselt saata eelnõu esimesele lugemisele ja teha Riigikogu täiskogule ettepanek esimene lugemine lõpetada. Riigikogu juhatajale teeme ettepaneku määrata muudatuseettepanekute esitamise tähtaeg 29. oktoober kell 18. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat!

Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita.

Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Siin täiskogu saalis sõbralikus õhkkonnas on vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele muudatuseettepanekute esitamise tähtaeg 29. oktoober 2008 kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud. 12. päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

13. Tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (347 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 13. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle eelnõuga nähakse ette 2009. aasta riigieelarvega seotud muudatused tulumaksu, käibemaksu ja riigilõivude osas.

Esiteks tulumaksuseaduse muudatused. 2009. aasta riigieelarve koostamisel on selgunud, et tulumaksukoormuse edasine vähendamine ei ole praegusel hetkel riigile finantsiliselt jõukohane. Seepärast jäetakse tulumaksu määr, mis praegu on 21%, 2009. aastal vähendamata, ja maksuvaba tulu, mis on 27 000 krooni aastas, suurendamata. Samuti kaotatakse võimalus kasutada 2009. aastal täiendavat maksuvaba tulu esimese lapse eest. Maksuvaba tulu saab järgmisel aastal kasutada alates teisest lapsest. Tulumaksu määr vähendamise aasta võrra edasilükkamine suurendab tulumaksu laekumist 2009. aastal 1,045 miljardit krooni. Sellest 825 miljonit krooni moodustab füüsilise isiku tulumaks ja 220 miljonit krooni juriidilise isiku tulumaks. 2010. aastal on selle mõju kokku samuti 1,045 miljardit krooni ja 2011. aastal umbes 1,1 miljardit krooni. Maksuvaba tulu suurendamise aasta võrra edasilükkamine suurendab tulumaksu laekumist 2009. aastal umbes 405 miljonit krooni, samas suurusjärgus siis 2010. ja 2011. aastal. Esimese lapse täiendava maksuvaba tulu ärajätmine 2009. aastal suurendab tulumaksu laekumist 2010. aastal umbes 1,050 miljardi krooni võrra.

Teiseks käibemaksuseaduse muudatused. Selleks et hoida kokku kulusid riigieelarves, vaadati kriitiliselt üle seni kehtiv käibemaksu soodusmäär ja valdkonnad, millele seda rakendati. Soodusmäär soovitakse tõsta 5%-lt 9%-le, sellega säilitatakse ikkagi 50%-line soodustus teatud sektoritele. Vähendatakse

valdkondade arvu, millele rakenduks soodusmäär. Vastavalt seaduseelnõule hakatakse 9%-lise käibemaksu määraga maksustama järgmisi valdkondi: raamatud ja töövihikud, ravimid, perioodilised väljaanded ja majutusteenus. 18%-lise käibemaksu määraga hakatakse maksustama ohtlike jäätmete käitlemist, matusetarbid, etenduse- ja kontserdipileteid. Vastavate muudatustega loodetakse suurendada 2009. aasta riigieelarve tulu 401 miljoni krooni võrra.

Kolmandaks riigilõivuseaduse muudatused. Eelnõuga tõstetakse erinevate liiklusregistritoimingute riigilõivumäärasid. Samuti tõstetakse ID-kaardi, viisakutse kinnitamise ja elamisloa taotluse läbivaatamise riigilõivumäärasid. Riigilõivumäärade tõstmisel on lähtutud sellest, et need kataksid toiminguga seotud kulusid. Liiklusregistritoimingute eest võetavate riigilõivumäärade tõstmine vastavalt eelnõus esitatud määradele toob arvestuslikult riigieelarvesse 151,5 miljonit krooni. Välismaalaste seaduse alusel võetavate riigilõivumäärade tõstmine vastavalt eelnõus esitatud määradele toob arvestuslikult riigieelarvesse juurde 24,5 miljonit krooni.

Seaduse jõustumiseks on planeeritud 2009. aasta 1. jaanuar. Tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Eelnõu seletuskirjast ei näe, et oleks lisatud, missugused on seaduse mõjud peredele, ütleme, lastega peredele, töötutele, eakatele ja puuetega inimestele. Kas teil, minister, on niisugused mõjuarvestused olemas? Kui need on, siis palun avaldage need siin, ja kui ei ole, siis ma loodan, et saan need kirjalikult.

Jaanus Tamkivi

Lugupeetud Riigikogu liige! Nende materjalide alusel, mis täna siin minu käsutuses on, ma neid numbreid teile siit puldist öelda ei oska ja kuna rahandusminister on hetkel sõna otseses mõttes lennus, siis me esitame need andmed teile kirjalikult. Ma loodan väga, et need andmed on olemas.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks rahanduskomisjoni esimehe Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Härra juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas eelnõu 7. oktoobril ja otsustas lõppkokkuvõttes saata see esimesele lugemisele ja esimene lugemine lõpetada. Eelnõu on muidugi põnev ja küsimusi oli päris palju. Riigilõivude puhul on mõistagi küsimus, kas need on kulupõhised, ja vastus on alati ju ühesugune, et seda ei ole kunagi võimalik väga täpselt välja arvutada. Aga üldjoontes selliseid suuri lõivude hüppeid, mida ei saaks kuludega põhjendada, ei ole võimalik siin märgata. Selge, et tegemist on eelarveküsimusega, kuid suuri hälbeid komisjon ei leidnud. Muidugi erutasid komisjoni liikmeid käibemaksu määrade muudatused ja sotsiaalsed mõjud, mis nendel muudatustel on. Üldiselt on ju selge, et nende käibemaksusoodustuste puhul on tegemist riigieelarve suure kuluga. Kõiki soodustusi need poliitilised kompromissid ei kaota. Mõned jäävad alles ja eksisteerivad ka kompensatsioonimehhanismid, näiteks ravimite puhul, mis leevendavad probleemi tarbija jaoks. Aga üldiselt ei saa ka öelda, et käibemaks oleks see, mis määraks kauba põhi- või lõpphinna. See on eri kaupadel erinev, kuid üldjoontes on ikkagi nõudlus ja pakkumine see, mis määrab, ja riigi valik on see, kas ta saab sealt lõpphinnast rohkem või vähem osa. Lõppotsus on see, et esimene lugemine lõpetada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Ja muudatusettepanekute esitamise tähtaeg?

Jürgen Ligi

Muudatusettepanekud on küll siin ette nähtud, 29. oktoobriks. Ma palun vabandust!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ettekandjale on küsimusi. Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Ma ei tea, kas ma sain teist õigesti aru või kuulsin valesti, et te hindasite selle eelnõu

puhul sotsiaalseid mõjusid, märkides ära, et sellega suurenevad riigi tulud. Aga ma küsin sõna otseses mõttes, kas te komisjonis tegelikult ka arutasite selle seaduse sotsiaalseid mõjusid või te ei arutanud. Kui arutasite, siis rääkige sellest lähemalt, palun!

Jürgen Ligi

Ikka arutasime, aga ega see nüüd liiga keeruline teema ei ole. Mõistagi on teatud mõju kõikidel nende määrade muutustel, aga mõistagi on ka riigieelarvel teistsugune sotsiaalne mõju. Need valusad otsused, need vähesed maksukoormuse tõusud, mis järgmise aasta eelarvega kaasnevad, on ju tehtud tegelikult kõik sotsiaalsete probleemide vähendamiseks. Need kroonid ei lähe ükski kuhugi hundi kurku, kõik lähevad riigi kätte, kes siis lahendab nendega ka sotsiaalseid probleeme. Ei ole saladus, et kontrollarvud, mida sai Sotsiaalministeerium, olid kõige karmimad kõigist. Nii et kõige keerulisem eelarveseis oli just nimelt Sotsiaalministeeriumil. Nendest täiendavatest tuludest, võib öelda, läks põhiosa just nimelt sotsiaalsete probleemide lahendamisele. Ja kindlasti need viisid, kuidas Sotsiaalministeerium oma eelarves need lahendab, on efektiivsemad, kui on maksusoodustuste kaudu lahendamine, kuna maksusoodustustel ei ole otsemõju, vaid eelkõige nõudluse-pakkumise kaudu.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Kas te komisjonis arutasite seda ka, et tegemist on siin, nagu sa ütlesid, eelarveküsimustega, see tähendab eelarveaukude lappimisega, ja et paneks ühe suurema lapi, et ei teeks mitte kolm väikest ja veel pisikesi lapikesi, et tegeleks selle tulumaksupoolega, mis on minu arvates paljude nende hädade põhjus, et teeks seal niisuguse tõsisema otsuse ja lõike ning jätaks need teised asjad rahule? Kas ei olnud sellist arutelu?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ei olnud jah arutelu lapikeste üle.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Minu küsimus puudutab riigilõivumäärade tõstmist. On ära märgitud, et lõivusid tõstetakse sellisel määral, et need kataksid toimingutega seotud kulud. Kas komisjonis oli ka juttu, kuidas nende riigilõivumäärade muutused nüüd toimuvad, kas protsentuaalselt või kordades? Kas lähevad ülespoole? Selge, et on tegemist tõusuga.

Jürgen Ligi

Aitäh! Kui uus number on suurem kui eelmine, siis on tegemist tõusuga. Õige tähelepanek! Aga mis täpselt toimingukulu on, sel teemal küll natuke mõtteid vahetati ja jõuti arusaamisele või õieti jõuti taasarusaamisele, et see kulude spekter on väga lai, mida annab ühe toiminguga siduda. Põhimõtteliselt on ju riigiaparaat väga suur ja nende toimingutega seotud kulud on hästi erinevad. Nii et täpselt toimingut omahinda – tegelikult sellist vaieldamatut ei eksisteeri. Lõive tuleb ka korrigeerida ajas.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu teine küsimus puudutab käibemaksuseaduse § 15 lõike 2 muutust, kus käibemaksu määrat tõstetakse 5%-lt 9%-le. Tundub, et see protsenditõus kas haavab või halvab meie elanikkonda kõige rohkem. Kas see on seotud ikkagi eelarvega või on siin Euroopa Liidu teatud nõuded või on lihtsalt koalitsiooni tahe, et täiendavaid tulusid juurde saada praegusesse 2009. aasta eelarvesse?

Jürgen Ligi

Aitäh! Üldiselt on tõepoolest tegu sooviga tulusid saada. On tegemist ka Euroopa ühtse käibemaksupoliitika taotlusega neid soodumäärasid ohjeldada. Need tekitavad turutõrkeid ja on üldise arvamuse kohaselt väga ebaefektiivsed. Mina olen täheldanud, et neid on hakatud tõsiselt toetama. Veel ei ole küll sellist direktiivi muudatust. On keskkon-

nasõbralikke kaupu, mille puhul poliitilised kompromissid on viinud selleni, aga üldiselt ei peeta neid väga headeks toetusviisideks. Need on hästi huupi rahajagamised.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat!

Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised.

Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Inara Luigase!

Inara Luigas

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Käsitletavat seaduseelnõu 347 tuleb vaadelda kui elnõu, mis läbib neid auke järgmise aasta riigieelarves, mida kulude vähendamisega ei suudetud reguleerida. Kuigi seaduseelnõu on otseses sõltuvuses 2009. aasta riigieelarvest, on ta vastupidises toimimises eelarve seletuskirja teooriaga. Viimased aastad on riik maksu määrade iga-aastase vähendamisega loobunud teadlikult ja tahtlikult teatavast osast maksutulust, aga oleks pidanud toimima vastupidiselt. Valitsuse kohustus oli koguda majandustõusu aegadel varusid ja kasutada neid nüüd, mitte veel kord asuma koormama oma saamatusega elanikkonda, kes on niigi pikadest juhtimisvigadest koormatud. Nüüd, selle seadusmuudatusega maksustatakse käibemaksuga neid teenuseid ja tooteid, mis maksupoliitiliselt veelgi halvendavad majanduskeskkonda. Alates järgmisest aastast otsustas valitsus koolilapsi 1. septembril rahaliselt mitte toetada ja kaotas 450-kroonise koolitoetuse. Menetletava seaduseelnõu jõustumine karistab veel kord iga lapsevanemat, kes läheb lapsele poest lisatarkust juurde tooma. See tähendab, et õppeprogrammivälisele õpikutele, raamatutele ja töövihikutele suurendatakse käibemaksu 5%-lt 9%-le. Selle sättega soovitakse kokku koguda 43 miljonit lisakrooni. Millega kohe üldse ei nõustuks, on käibemaksu tõstmine ravimitele ja puudega isiku isiklikuks tarbeks mõeldud meditsiiniseadetele ja abivahenditele ning sellise abivahendi kasutada andmisele puudega isikule. Olukord on päris häbiväärne! Ajal, kus tarbimiskeskond on kallimaks läinud ja puudega inimeste toetused on väga väikesed, maksustatakse lisaks kõrgemalt puuetega inimeste toimetulekuks vajaminevaid

abivahendeid. Kokku teenitakse selle tõusuga 182 miljonit krooni. Valitsuse poolt päris kindla peale minek tulude suurendamise osas eelarvesse on selle seaduseelnõu sätte osa, kus suurendatakse matusetarvete ja matuseteenuste käibemaksumäära 5%-lt 18%-ni. Miks kindla peale minek? Sellepärast, et nendele kaupadele alternatiivi pole. Kaup ostetakse ja lisandväärtusmaks, mis tõuseb 13%, on riigieelarvesse kindel tulija. Matusetarvete ja -teenuste käibemaksu tõusuga soovitakse teenida 16 miljonit. Majutusteenuste käibemaksu tõus 5%-lt 9%-le seab majutusteenuste pakkujad ja kogu turismisektori olukorda, kus on võimalikud tõsised suuremad hinnatõusud. Pole arvestatud seda, et teenuste pakkumiseks vajalikud vahendid on niigi kallinenud. Teenuste osutajad on kurnud, kuigi valitsus pole seda kuulda võtnud, et täiendav võimalik hinnatõus lööks meie turismi konkurentsivõimet väga valusalt. Riik võidaks aga sellelt vaid 15 miljonit. Tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadusega teenitakse riigieelarvesse 401 miljonit. Rahandusminister ütles maksumuudatuste debati ajal, et ta peab õigeaks automaksu sisseseadmist ja luksuskaupade maksustamist. Tsiteerin: "Olukorras, kus igal aastal registreeritakse kümneid tuhandeid sõidukeid, ja mida võimsam mootor, seda parem, oleks siiski vaja seda valdkonda reguleerida. Seda enam, et autode ostmise suurendab meie väliskaubanduse defitsiiti. Luksuskaupade maks on jätkuvalt aktuaalne ja mina isiklikult pooldan seda. Leian, et ületarbimine tuleb maksustada." Miks rahandusminister selle ideega lõpuni ei läinud, ei tea. Aga see oleks olnud kindlasti hea alternatiiv praegusele. Seda eelnõu Keskerakonna fraktsioon ei toeta. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja Tarmo Männi! Kaheksa minutit.

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Kuulanud täna neid ettekandjaid, kes püüdsid meile musta valgeks rääkida (ma palun vabandust nende ees!), toon ma sellest välja ühe sellise tõe, millele kunagi juhtis minu tähelepanu nüüdseks siit elust lahkunud suur

poliitik, kes ütles nii: "Vilets on see poliitik, kes räägib seda, mida mõtleb ja teab." Sellele mõttele viis mind see käsitlus, kuidas me räägime täna käibemaksu ja eriti riigilõivu suurendamise vajadusest, öeldes, et see tegelikult kõik ongi nii ja nendel alustel, nagu siin eelnõus kirjas on. Ma olin samuti rahanduskomisjoni istungil ja me käsitlesime seda asja pisut sügavamalt ning ka teiste tahkude pealt, seades kahtluse alla nende maksumuudatuste objektiivsuse ja aluse.

Aga ma alustaksin võib-olla selle seaduse hindamist siiski asja positiivse poole pealt. Sellel on osa, mida opositsioonipoliitikutel ei ole võimalik mitte toetada, ja on väga sügav riigimehelik osa see, et otsustati üheks aastaks peatada tulumaksu alanemine. See annab tulu juurde tõesti üle miljardi. Kuigi ma arvan, et sellel eelnõul oli ka koalitsiooni püsimise hind, ometigi on tegemist riigimeheliku otsusega. Kuid ma kahtlen, kas ühest aastast piisab selleks, et meie eelarve tasakaalus hoida, võib-olla seda riigimehelikkust peaks jätkuma märksa pikemaks ajaks.

Nüüd, mis puudutab ülejäänud kahte osa, ma julgen ka öelda, et see on tegelikult eelarvealase lappiv käsitlusviis igal juhul. Käibemaksu tõstmine 5%-lt 9%-le ja eriti tundlikes valdkondades, mis puudutab sotsiaalministri valitsemisala ja ravimite osa, on see teema, mis väärrib tähelepanu ja väärrib seda, et inimesed oleksid kaitstud. Ma küsisin sellel rahanduskomisjoni istungil Rahandusministri esindaja käest, kas seda mõju on uuritud. Tema vastus oli väga lakooniline: pensionid tõusevad märkimisväärsel määral. See oli kogu uurimise sisu. See on õige, et pensionid tõusevad, selles mina ei kahtle, et koalitsioon selle ära teeb, eelarves läheb see ka läbi ja seda me ei tauni. Kuid me ei ole küll kuidagiviisi kindlad, kuidas inimesed sellega hakkama saavad. Ravimeid ja meditsiiniteenuseid kasutavad siiski need inimesed, kellel on reeglina praegu väiksem sissetulek. See puudutab väga suurt gruppi inimesi. Mis puudutab turismi, siis eile ütles üks äriees välja mõtte, et see käibemaksumuudatus on turismivastane kuritegu. Kas nii radikaalne peaks olema? Ma tuletan meelde ühte asja, mille eest me siin hoiatasime, kui viinaaktsiisi tõsteti. Sellel oli oma tagajärg ja viinaturistid on Riias. Sellel on täpselt samasugune tagajärg, mida kardavad

restoraniomanikud, hotelliomanikud. Ta ei ole kaugele ulatuv ega lähe valitsuse väljaõeldud prioriteetidega kooskõlla, väitega, et meie valitsus toetab ekspordi. Turism on ekspordi osa, see kindlasti halvendab ekspordi olukorda, mitte ei paranda. Ma ei saa väita, et see on meie tulude otsustav osa, aga igal juhul on ta kõnekas fakt, et teod ja lubadused ei lähe kokku.

Nüüd sellest, mis puudutab riigilõivude osa. Austatud keskkonnaminister! Ma ei tahagi seda küsimust teile esitada sellisel kujul. Sellele peaks vastama rahandusminister. Mina julgen väita vastupidist. See ei ole tekkepõhine, mis puudutab riigilõivu osa. Vastupidi, võtke lahti need numbrid, vaadake, see on nagu kirvega löödud. Tuhat oli, kaks tuhat tuleb. Viissada oli, kaheksasada tuleb. Tähendab, millest me räägime? Kas tõesti ütleme, et kallinemised kogu riigis on läinud nii palju suuremaks, võrreldes majandusega, kui me räägime 10%-lisest inflatsioonist, kui me räägime kallinemisest veel protsentides, mitte kordades? Kindlasti on see maksutulu liik, millega on arvestatud. Kuigi see on 151 miljonit ning ei anna märkimisväärset tulu, aga rahvale riigiga suhtlemise teeb ta ikka märksa kallimaks küll. Jälle küsimus: kas inimesed on suutelised, vanemad inimesed, oma tehinguid teostama sellise raha eest? Igaühel tuleb paratamatult ette, see ei vali, kui palju on sissetulek, põhjus on inimestel tavaliselt üks, miks riigiga tehinguid teha ja riigilõivu maksta. Ma ei pea seda vastutustundeliseks. Tulen tagasi selle põhjenduse juurde, mida ütles rahanduskomisjonis Rahandusministeeriumi esindaja, et ei ole tehtud arvestust, kuidas inimesed hakkama saavad, ja pensionid tõusevad. Ma enne ütlesin, jah, pensionid tõusevad küll. Mina ei tea olevat meil praegu arvestust, kui palju inimese jaoks kõik on kallimaks muutunud, kui suures ulatuses. Ma julgen öelda, et selle pensionitõusu määrast on kallinemised kindlasti kaks korda ja võib-olla rohkem ees. Me peame ju rääkima inimeste toimetulekuvõimest ja mina julgen sügavalt kahelda, et kõik ühtemoodi hakkama saavad. Julgen öelda: need kaks asja on otse väljendades käe rahva taskusse ajamine eelarveaukude lappimiseks. Natuke pahasti öeldud, aga praegu võetakse valitsuse mõõdalaskmisi maksupoliitikas inimeste taskust. Ma arvan niimoodi,

et riigis oleks ükskord aeg maksupoliitilised abinõud üle vaadata ja korda sättida otseste ja kaudsete maksude vahel, et uuesti tarbimine suureneks ja et ettevõtlusel tekiks huvitatus. Kahjuks need eelnõud, mis on eelarvemenetluses praegu esitatud, seda ei teeni, kuigi ma mõõnan, et valitsusliidus olid palju radikaalsemad plaanid, kui praegu on nendes seadustes väljendatud. See tähendab, et tänases eelnõus kavandatud abinõud tegelikult jätkavad inflatsiooni. Ka meie ei toeta seda eelnõu, peale selle ühe punkti, millele me vastu ei ole, ja tervitame seda, et riigimehelikkust jätkub. Ma tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Marek Strandbergi!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Nagu erinevad huvigrupid on majanduskomisjonile seoses n-ö riiklikult olulise tähtsusega majandusküsimuse arutelu ettevalmistamisega Riigikogus väga selgelt rääkinud, on paanilised maksumuutused suhteliselt kehv tee, eriti arvestades olukorda, kus me praegu räägime vajadusest korraldada majandus ümber hoopis teistsugustele turgudele, hoopis teistsugusele tootmisele ja millele kõigele veel. Selles mõttes, kui rääkida käibemaksu tõstmisest, ka 5%-lt 9%-le, eriti näiteks, kui kõne all on ajakirjandus, mille tulubaas arusaadavalt majanduse jahenedes ju väheneb, mitte ei kasva – see sõnavabadust tagav tulubaas tuleb reklaamikäibest, mille maht väga suure tõenäosusega, arvestades praegusi majandusmuutusi, on pigem vähenemas kui kasvamas –, oleks pigem põhjust orienteeruda just nimelt sellistele toimingutele, mis muudaksid majandust suunas, et see muutub säästlikumaks, arukamaks, ressursi ja inimest, inimese aega kokkuhoidvamaks. Selmet rakedada ajakirjandusele 9%-list käibemaksu määra, võiks lahendada ära hoopis teise küsimuse. Nimelt ühekordsete trükiste taaskasutuse küsimuse, mis praegu on majanduse vaatevinklist välja jäänud. See, kui kogu Eestis trükkitav ajakirjandus ja reklaammaterjalid suunata taaskasutusse, annaks samuti märkimisväärset majanduskasvu ja mitte vähest. Selle asemel, et tõsta kõikvõimalikke tasusid

ja lõive, mõelgem selle peale, kas äkki nende alandamine võiks tekitada majanduses muutusi säästlikkuse suunas, mida me ootame. Kas või näiteks erisoodustustu ärajätmine sõidukitelt, kui need on näiteks elektrisõidukid või nende energiakulu liikumisühiku kohta on madal, muudaks märkimisväärselt meie sõidukipargi ülesehitust ja sellega väheneks märkimisväärselt meie sõltuvus imporditavatest kütustest. See on otseselt ju selge, et meie kütusesõltuvus, meie energiasõltuvus halvendab meie majanduslikku julgeolekut, meie majanduse konkurentsivõimet ja kes teab mida veel.

Kui me küsime, et kust küll tuleks siis raha sel juhul riigikassasse, kui hakataks makse alandama, tegema mitmesuguseid erisoodustusi, kuigi need erisoodustused muudaksid oluliselt libedamaks ja mugavamaks kõikvõimalike oluliste muutuste läbiviimise ühiskonnas, siis vastus on ju lihtne. Kui me vaatame sedasama põlevkivi kaevandamise mahtu, kui me vaatame seda, kui palju tegelikult põlevkivitööstusse, olgu see siis energia tootmine elektriks või kütuste tootmine põlevkivist, tuleb raha eelkõige üleilmse naftahinna tõusu tõttu, siis ei juhtu, head kolleegid, mitte midagi, kui me tõstaksime põlevkivi kaevandamise tasu kas või viis korda, mis muudaks elektri kodutarbijale kallimaks võib-olla 15, võib-olla 22 senti, kuid selle tulemusena saaks riigikassa märkimisväärselt korvatud rahaga, millest me praegu nii väga puudust tunneme. Kallinevad maavara kasutustasud ei suretaks ettevõtlust mitte välja, nagu sageli väga lihtsal moel öeldakse, vaid vastupidi, nad elavdaksid ettevõtlust, nad elavdaksid tehnoloogia uuendusi ja kõike muud sinna juurde kuuluvat. Täpselt sama moodi ei tekitaks kõrgem elektrihind mitte kodutarbijatel sügavaid sotsiaalseid probleeme, vaid rajaks võimaluse, mismoodi leida põhjuseid ja allikaid, kust märkimisväärselt parandada kodude valgustuse, elektritarbimise seadmete tõhusust. Ehk, head kolleegid, tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmine sellisel moel on rabelemine, rahmeldamine ja see ei vii tulemusteni, mida me tegelikult ootame ja loodame ning mis parandaksid ühiskonna ettevõtlusseisundit ja konkurentsivõimet. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Rohkem kõnesoove ei ole. Ma palun Riigikogu kõnetooli Reformierakonna fraktsiooni esindaja Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Täna sel arutelul valati palju pisaraid maksumuudatuste sotsiaalsete mõjude pärast ja räägiti päris palju sellest, mida eelnõu ei lahenda – pean silmas viimast ettekandjat. See nimekiri, millega eelnõu ei tegele, on tegelikult palju pikem, aga selle ettelugemine ei ole ilmselt praktiline tema menetlemisel. Tuleb tunnustada, et selle eelnõu sotsiaalsed mõjud ei ole väga suured. Kui ikkagi silmas pidada, et tegemist on riigieelarvesse kogutava rahaga, siis tuleks ära tõestada, et see raha, mis on riigieelarves, on mahavisatud raha. Tegelikult ei ole see mahavisatud raha, see läheb valdavalt Sotsiaalministeeriumi eelarvesse, mille mahtu suurendati viimases etapis üle kahe miljardi, aga siin on tegemist ju mõnesaja miljoniga. Nii et võib öelda, et ta oli killuke sellest puudujäägist, mis oli Sotsiaalministeeriumil seadusega ettenähtud kuludest. Igal juhul võib öelda, et selle raha kasutamine Sotsiaalministeeriumi otsetoetustega on palju efektiivsem, kui tema laialilaotamine maksusoodustuste kaudu. Jätame selle lõivujutu kõrvale, me võime jäädagi vaidlema, kui palju riigi toimingutest sinna omahinda tuleb arvata – näiteks tee, mis viib riigiasutuseni, või katuseremont või majandusministeeriumi mingisugused juhtimiskulud –, see omahinna arvutus on väga loominguiline. Kuid käibemaksuerisused on muidugi mõjult väga erinevad. Üldiselt on käibemaks ju neutraalne maks. Selle eesmärk on koguda maksu kaubalt ja teenuselt neutraalselt, ilma diskrimineerimata. Nii nagu võetakse väikelaste kaupadelt ja leivalt ja piimalt ühtemoodi käibemaksu, nii tuleks võtta ka etendustelt, isegi matusetarvetelt ja kõigelt taoliselt, sest see raha kasutamine on ju eesmärgipärane, see ei ole mingi jaanitule jaoks kogumine. Samas, kui juba kord need käibemaksuerisused on populistlikult seadusse kirjutatud, siis jah, nad tekitavad suurt müra ja muret, et kuidas nad ikkagi mõjuvad. Meie, Reformierakonna fraktsioon, oleksime olnud nõus – selle seaduse puhul on ju tegemist poliitilise kompromissiga – jätma sisulistel põhjustel muutmata ravimite

ja turismiteenuste käibemaksu. Turismi puhul sellepärast, et Euroopa Liidu reegel on, et eksport on nullmääraga ja kirik keset küla oleks siis mingisugune vahepealne soodusmäär. Ravimite puhul on maksusoodustuse kaudu toetamine erandlikult kontrollitav – ravimi definitsioon, tema turule lubamine, soodusravimite nimekiri, retseptisüsteem, see kõik on see, mis tagab kontrolli selle raha liikumise üle, sellepärast ei oleks olnud väga suurt otsust põhjust ravimi käibemaksu muuta. Aga tõsi ta on, ega kõiki ravimeid ei kasutata ka otsustarbekalt, kokku võttes on seegi käibemaksumuudatus oma kasutegurilt tagasihoidlik ja antud juhul seda, mis on tõesti efektiivne osa, haigekassa kompenseerib, see ei jää lihtsalt tarbija või haige kanda. Samas on väga palju selliseid meditsiinitarbeid, millega arenenud riigid ikkagi liialdavad ja mida ei peaks kunstlikult odavamaks tegema. Kokku võttes ei ole mõtet hirmutada nende sotsiaalsete mõjudega, pigem peaks muretsema selle pärast, et halbadel aegadel oleme üldse sunnitud mingisuguseid makse tõstma. Õnneks võib öelda, et selle tõstmise osa kogu eelarvevajadusest on väga tilluke. Me peaksime tegelikult kahetsema neid muudatusi, mis tehti tulumaksuseadusse, sest just raskel aastal oleks tulumaksuäär karpimine olnud majandusele hea, aga selline oli poliitiline kompromiss ja selle külge ehitati terve maailm. See üks miljard oli koguvajadusest võib-olla kümnekordne, aga jutt oli, nagu ta oleks olnud rohkem kui sada protsenti, nii et liiga palju müra tehti selle ümber. Majanduslike mõjude pärast tuleks muretsema, mitte selle pärast, et sotsiaalselt tehakse haiget – ei tehta praegusel juhul. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised.

Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 29. oktoober 2008 kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud. 13. päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

14. Tulumaksuseaduse ja tulumaksuseaduse muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (352 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 14. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud tulumaksuseaduse ja tulumaksuseaduse muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Austatud Riigikogu! Nagu te mäletate, võeti kevadel vastu tulumaksuseaduse muudatused, mille kohaselt äriühinguid hakatakse maksustama aastapõhiselt ja mõnel juhul tuleks aasta sees tasuda tulumaksu avansilisi makseid. Uus kord pidi hakkama kehtima 2009. aastal. Aastapõhine maksustamine tähendaks süsteemi esimestel aastatel aga auku, täpsemalt nihet äriühingu tulumaksu laekumises. Kõige suurem auk tekiks esimesel aastal. Sellepärast otsustas valitsus riigieelarve koostamise käigus muudatuste jõustumise aasta võrra edasi lükata. Nagu me teame, otsustati rahanduskomisjonis kevadised seadusmuudatused kehtetuks tunnistada, niisiis neil mitte jõustuda lasta. Nende hulgas on aga mõningad muudatused, mis tuleks järgmisel aastal siiski ära teha ja selleks ongi koostatud lugemisel olev eelnõu. Viimase poole aasta jooksul on nimelt palju räägitud maksuõidust, juhul kui äriühing ei maksagi dividende, vaid vähendab selle asemel aktsiakapitali või ostab aktsiaid tagasi. Selle olukorra me seaduseelnõuga kaotame. Ükskõik, kuidas kasumit äriühingust välja võetakse, tuleb äriühingul endal sellelt tulumaks ära maksta. Tulu saaja käest üldjuhul täiendavat maksu ei taheta. Erandiks võib olla olukord, kus äriühingusse on tehtud mitterahaline sissemakse, sest sedakaudu võib tekkida võimalus makse n-ö optimeerida. Kui tegu on ema- ja tütarettevõttega, siis Euroopa Liidu direktiiv keelab võtta maksu nende vahelistelt dividendimaksetelt. See kehtib sellisel juhul, kui emavõtetel on tütarvõttes piisavalt suur osalus. Hetkel on selline osalus 15% ja rohkem nii direktiivis kui ka tulumaksuseaduses. Aastast 2009 väheneb see direktiivis 10%-le ja sama tuleb teha ka

tulumaksuseadusega. Eelnõu suurendab tulumaksu laekumist 2009. aasta eelarves ligikaudu 1,295 miljardit krooni. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas on küsimusi? Ettekandjale küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Härra juhataja! Austatud kolleegid! Ministri ülevaade nendest muudatustest oli ammendav. Aga selguse mõttes, et opositsioon hakkaks õiges suunas tulistama, ütlen, et käesoleval juhul me tühistame need muudatused, mis eelmine kord said kõva, karmi kriitika osaliseks, kui peaaegu et ettevõtlust hävitavad. See oleks muutnud kehtiva maksukorra avansiliseks ja tekitanud ja tegelikult ka tekitas vajaduse raamatupidamises ümber orienteeruda, mis on tülikas. Selle muudatusega jätkub vana süsteem, samas peab nüüd tunnistama, et kuna see maksu laekumise ajaline auk kaob ära, siis ettevõtete maksukoormus sellega tõuseb. See kriitika tookord oli natuke ebaõiglane või ühekülgne. Sellele kriitikale tuleme selle muudatusega vastu, kuid uus kriitika on ka alati võimalik. Nüüd makstakse maksu natuke varem. Põhjus, miks me sellele sammule läksime, oli kindlasti eelarveline, aga mitte ainult. Juba eelmise lugemise ajal, ma usun, me vihjasime, et on mõningad kohtulahendid Euroopa Liidus, mis näitavad, et meie kehtiv süsteem tegelikult Euroopa direktiiviga vastulus ei ole ja lihtsalt see 2002. aasta Euroopa Liiduga liitumise leping surus meile peale oma süsteemi muutmist. Need, nagu hilisemad kohtulahendid on näidanud, olid pigem poliitilised põhjused, miks seda konkreetset punkti suruti. Probleem meie seaduses, mida me siin muudame või kõrvaldame, tegelikult on seesama "maksuvaba" dividendi väljavõtmise võimalus. Selle me siiski paneme nüüd kinni, olulises osas vähemalt. Kindlasti on maksu maksjad alati kavalad, kuid selle kõige suurema maksu optimeerimise või maksu vältimise koha me paneme kinni, samas säilib põhiolemuselt endine maksurežiim. Komisjon arutas seda eelnõu 7. septembril ja leidis, et esimene lugemine tuleks lõpetada ning muuda-

tusettepanekud on rahanduskomisjoni oodatud 29. oktoobril kell 18. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ettekandjale on küsimusi. Taavi Veskimägi, palun!

Taavi Veskimägi

Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Mul oleks küsimus selle kohta, mis tekitas minus veidi hämmingut. Kui me eelmist muudatust siin heaks kiitsime, oli komisjoni ettekandjale teada, et juba olid olemas Euroopa Komisjoni vastavad lahendid, mis oleksid võinud tollal kehtinud süsteemi, mida me siis aastapõhiseks ja avansiliseks muutsime, toetada. Mul oleks küsimus: millal, mis kuupäeval tehti Euroopa Kohtu kaasuse lahend Burda *versus* Saksa-maa?

Jürgen Ligi

Aitäh! Seda kuupäeva ma ei tea. Aga enne nende muudatuste sisseviimist, mis me nüüd tühistame, olid olemas eellahendid. Selles suunas olevaid lahendeid oli paar tükki veel, mis olid tõlgendatavad meie kasuks. See on minu praegune teadmine, ma täpselt kuupäeva ei suuda teile öelda. Ei maksa pead raputada, nii täpselt oli.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma isegi enne konsulteerisin sinuga. Kas ma saan nüüd õigesti aru, et selle seadusmuudatusega lükatakse avansiliste maksete rakendamine praegu ühe aasta võrra edasi ehk hetkel peaks see siis 1. jaanuaril 2010 ju kehtima hakkama? Või ma saan millestki valesti aru?

Jürgen Ligi

Aitäh! Teie, härra küsija, teate seda eelnõu, mis saabus komisjoni, kuid komisjon saatis selle eelnõu saali muudetud kujul ja edasilükkamise asemel tühistab need sätted. Mul vist jäi see alguses mainimata.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad

avada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Keskerakonna fraktsiooni esindaja Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Keskerakond on täpselt samamoodi nagu ilmselt ka kõik teised erakonnad Eestimaal praegu siiralt mures sellepärast, kuidas käib lähematel aegadel meie ettevõtluse käsi. Ettevõtluse käekäik on ju teatavasti ainus võti teel viie rikkama Euroopa riigi hulka, sest mingit teist ja paremat valemit pole meil kusagilt võtta. Vähemalt oma hinges – avalikult ei saa nad seda välja öelda – on suur hulk keskerakondlasi ilmselt ka nõus Reformierakonna väitega, et nad tahaksid elada viie rikkama Euroopa riigi hulgas või ühes viiest rikkamast Euroopa riigist. Seetõttu, kui see avansiliste maksete küsimus on nüüd päevakorralt maha võetud, siis on see selles mõttes üsna positiivne areng ja ta on positiivne areng just selles osas, et seni oleks juhtunud selline lugu, et me oleksime pidanud hakkama arvestama neid avansilisi makseid nagu kõrgkonjunktuurist tulenevalt ehk sellest perioodist, kui ettevõtetel läks tõesti hästi, ja ma arvan, et see oleks olnud ebaõiglane, ning seetõttu on mul siiralt hea meel selle üle, et on üks väheseid küsimusi, milles kõik poliitikud on ühel meelel, et terve ja arenemisvõimeline ettevõtluskeskkond peaks säilima, ja seni tuleb tunnustada, et Eesti ettevõtete maksustamine on olnud väga mõistlik. Ja kui Euroopa suruks meile selles suhtes peale mingeid omi seisukohti, mis sunniksid meid seda progressiivset maksusüsteemi üle vaatama, siis oleks see ääretult kurb ja seetõttu ma arvan, et nii mina isiklikult kui Keskerakond kui iga tervelt mõtlev ning ettevõtlusest aru saav ja ettevõtlust armastav inimene Eestimaal mõistab, et vaatamata väikesele segadusele meie ümber läheb elu Eestimaal selle seaduse valguses ju ainult paremaks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Taavi Veskimäe! Kaheksa minutit.

Taavi Veskimägi

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin sissejuhatuseks kiita rahanduskomisjoni ja kindlasti rahanduskomisjoni esimeest, kes vaatamata küll teatud ebatäpsustele oma kõnes tegi komisjonis põhimõtteliselt väga õige otsuse, et eelnõu, mis Vabariigi Valitsusest Riigikokku tuli, ei jõudnud siia täiskokku, vaid täiskogus on meil juba see eelnõu muudetud kujul, sest ma arvan, et see segadus, mis tegelikult maksukeskkonnas ettevõtte tulumaksu ja ettevõtete tulumaksuga maksustamisel on praegu 1. jaanuarist 2009, kindlasti kasuks ei tule. Kui me räägime siin, võib-olla eriti tänases kontekstis, et me peaksime midagi tegema, et Eesti majanduskeskkonda kuidagi atraktiivsemaks muuta, siis mis majanduskeskkonna atraktiivsemaks muutmisest me räägime, kui tegelikult kaks kuud enne aasta algust ei ole sisuliselt teada, milline ettevõtte tulumaks hakkab 1. jaanuarist 2009 kehtima. Ilmselt ükski ettevõtte ei plaani oma tegevust ühe või kahe kuu kaupa, vaid kõik ilmselt vaatavad üsna palju pikemalt ette. Ja kindlasti, kui see eelnõu ei oleks jõudnud mitte tühistamise sättega, vaid edasilükkamise sättega siia täiskogusse, siis kindlasti oleks see segadust süvendanud, mitte vähendanud.

Selle segaduse juures teeb mulle kindlasti muret üldse ka Rahandusministeeriumi suutlikkus tegelikult maksuseadusi ette valmistada. Ma küll vaataksin veidi kriitilise pilguga – rahandusministrit täna siin ei ole ja keskkonnaminister, kes oli siin rahandusministri ülesannetes, on ka juba lahkunud –, aga mulle teeb Rahandusministeeriumi suutlikkus maksuasjade ettevalmistamisel siirast muret. Selline kolmanda korruse kompetents, mis on aastaid olnud üsna tugev Rahandusministeeriumis, on ikkagi oluliselt nõrgenenud ja ma paneksin selle mõneti selle arvele, mida me nägime ka 2009. aasta riigieelarve koostamise protsessis, kus sisuliselt Rahandusministeerium on paljuski seda suutlikkust, mis tal on aastaid olnud, kaotanud. Ma arvan, et tugev Rahandusministeerium ei ole olnud mitte ainult selline büroopoliitiline asi, vaid tegelikult tugev Rahandusministeerium on Eesti riigis päris palju lollusi ära hoidnud ja päris palju selliseid häid asju suutnud teha ja see ei ole mitte tuginenud sellele, kes on olnud üks või teine konkreetne minister, vaid see on pigem

tuginenud sellisele professionaalsele kultuurile ja korporatiivsele identiteedile, mis seal on olnud. Ka seesama Rahandusministeeriumi põhimääruse muutus, mis sai üle-eelmisel nädalal Vabariigi Valitsuse heakskiidu, ei tee seda asja paremaks. Pigem peaksime riigi finantsjuhtimise juures päris murelikult ka siin Riigikogus vaatama Rahandusministeeriumis toimuvale otsa ja ma arvan, et seesama ettevõtte tulumaksu eelnõuga seonduv segadus on tegelikult üks päris hea näide. Kindlasti ei saa selles mõttes panna nende süüks kuidagi seda, et kevadel – ja siin ma küll toonitan, alles kevadel, sel kevadel, 2008. aasta kevadel – jõuti siia saali sellesama aastapõhise ja avansilise maksustamise süsteemiga, millega oleks võinud ju jõuda siia oluliselt varem, põhinedes mitte n-ö praegu teada olevale Burda kaasusele, mis muutis oluliselt Euroopa Kohtu tõlgendust ja mis võis öelda, et meie praegune süsteem ei ole põhimõtteliselt ema-tütärühingu direktiivi mõttes topeltnmaksustamine. Varasem kaasus, millele tuginevalt ka liitumislepingusse sai see kohustus süsteemi muuta sisse kirjutatud, oli ju teada. Ma arvan, et see isenesest ei olnud sugugi positiivne, et me selleni alles kevadel jõudsime. Iseküsimus on muidugi üldse see, kas tegelikult see süsteem, mis meil praegu *de facto* kehtib, on pikas vaates kõige efektiivsem. Ma olen olnud selles suhtes ka ise mingitel hetkedel üsna kriitiline, aga ma olen möönnud ja möönan tänagi, et kui maksumaksjate hulgas on väga lai konsensus selles osas, et see praegune süsteem on parim, ja see konsensus on väga selgelt väärtus omaette, ning kui maksumaksjad tahavad maksu maksta, siis see on just kõige olulisemaid tegureid tegelikult maksusüsteemi juures. See on mind üsna selgelt veennud, et praegust süsteemi tuleb hoida, kuna seal taga on maksumaksjate lai konsensus seda süsteemi aktsepteerida olemuslikult ja sellest lähtuvalt ka valmisolek seda maksu maksta. Küll aga arvan ma, et kui me täna teeme selle muudatuse ja jätame süsteemi selliseks, nagu ta on, siis me kindlasti peame selle süsteemi ja üldse maksustamise juurde laiemalt tagasi tulema juba lähiajal. See ei ole tegelikult positiivne selles suhtes, et maksusüsteemi stabiilsus on ka kindlasti väärtus, mida tuleb hoida, aga teisalt on riikidevaheline maksukonkurentents päris tõsine ja me peame astuma samme ning

ma arvan, et meil on riigi arenguks vaja lisakapitali. Me peame tegema panuse Eesti kapitalile, mis täna ju mõneti hääletab olemasoleva, võib-olla viimase aasta jooksul väljakujunenud mentaliteedi vastu väga paljuski jalgadega, ehk tegelikult läheb ka Eesti kapital Eestist paljuski minema. Värsket raha peale ei tule. Siit ja sealt on kõlanud arusaam, et meil ei ole vaja tegelikult neid, kes Eestis kapitali omavad. Tingimustes, kus pankade kaudu värsket raha peale ei tule, on siis küsimus selles, mis teeb Eesti tegelikult just uute välisotseinvesteeringute jaoks atraktiivseks. Mulle tundub, et tuleb hoida seda, mis on hea, aga ma arvan, et see ei ole praegu piisav. Me peaksime tegelikult minu hinnangul just sellise väga selgelt proportsionaalse maksustamisega edasi minema. Kindlasti on siin määrade ülevaatamise küsimus ja kindlasti on siin muidugi küsimus, kuidas tegelikult proportsionaalse maksustamise süsteemi sees motiveerida, et inimesed rohkem oma sääste aktiivselt majandusse investeeriksid. Nii et toetagem seda eelnõu, aga tulgem maksustamise küsimuste juurde juba lähiajal tagasi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun, Reformierakonna fraktsiooni esindaja Jürgen Ligi, sõnavõtt kohalt!

Jürgen Ligi

Aitäh! Reformierakonna poolt võtab rahanduskomisjoni esimees komplimentid omaks, aga järgmisel lugemisel õiendab ära süüdistused ettekande ebatäpsuses. Ma väidan, et need ei vasta tõele.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Eiki Nestori!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Sotsiaaldemokraadid toetavad selle eelnõu menetlemist ja on kindlasti selle poolt, et maksuseadusi menetleda tulevikuski – lähitulevikus, kaugemas tulevikus, millal iganes, seda tuleb kindlasti teha. Ma siiski tahan öelda, et rahanduskomisjon võttis selle eelnõu valguses Euroopa Kohtu otsuste najal tunduvalt julgema positsiooni, kui seda tegi

Vabariigi Valitsus. Ja see on loomulik Riigikogu õigus. Selle jaoks parlamente valitaksegi, et nad seadusi arutaksid ja neile näival kõige paremal moel vastu võtaksid. Küll aga tahaksin ma, et selle eelnõu menetlemist ei segataks ära millegi muuga. Mulle on väga sümpaatsed ambitsioonikad inimesed ja ka nende ambitsioonid on mõistetavad, aga seda ei maksa nii valjuhäälselt alati üle elada. Võib-olla leitakse selleks mingi teine parem koht. Nii et Rahandusministeeriumi põhimäärusega ei ole praegusel juhul mingit seost.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised.

Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 29. oktoober 2008 kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud. 14. päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

Austatud ametikaaslased! Täna Riigikogu istung on lõppenud. Jõudu teile teie töös! Ma tänan teid!

Istungi lõpp kell 18.13.

Istungi kestus 5 tundi ja 13 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 16. oktoober 2008

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Autoveoseaduse, riigilõivuseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu (284 SE) kolmas lugemine

2. 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (346 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere hommikust, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu viienda töönädala neljapäevast istungit. Kas head kolleegid soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi? Palun, Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson!

Heili Tõnisson

Austatud proua juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kaks seaduseelnõu. Esiteks, kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Ivvari Padar. Teiseks, Keskkonnaministeeriumi keskkonnateenistuse, Riikliku Looduskaitsekeskuse ja Kiirguskeskuse Keskkonna- ja Looduskaitseametiks ühendamise seaduse Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust keskkonnaminister Jaanus Tamkivi. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Head kolleegid! 15 Riigikogu liikme nimel annan üle arupärimise rahandusminister Ivvari Padarile. Jätkates eilset arupärimist, mis puudutas justiitsminister Rein Langi õigusarvamust, et Eesti riik ei tohtinud minna kompromissile kolme välispangaga, kes esitasid

Eesti Vabariigi vastu hagi rahvusvahelisse investeringute kaitse vahekohtusse, küsime Ivvari Padarilt vastust kolmele küsimusele. Kas rahandusminister on arvamusel, et Eesti Vabariik ei võtnud kohustusi investeringute kaitse lepingutega, ja kas Eesti Vabariik ei pidanud täitma välislepingutega võetud kohustust tagada investeringute, sealhulgas pankade poolt Esva kalapulgatehase rajamiseks antud laenu aus ja võrdne kohtlemine? Kas Rahandusministeeriumil oli oma kindel seisukoht selles kohtuasjas, kui jah, siis milline ja kas sellest teavitati ka peaministrit? Kolmandaks, mis kuupäevadel, mis summas ja kellele on Eesti Vabariigi eelarvelistest vahenditest tehtud ülekandeid, et nimetatud otsusega väljamõistetud summad tasuda? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Urmas Reinsalu!

Urmas Reinsalu

Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Annan kuue Riigikogu fraktsiooni nimel üle Riigikogu töökorra töörühma ettevalmistatud kaks seaduseelnõu, järjekorras kolmas ja neljas selle töörühma ettevalmistatud eelnõu. Esimene seaduseelnõu teeb järgmised täiendused meie parlamendi töökorda. Esiteks, muudab juhtivkomisjonile kohustuslikuks koostada kõikide seaduseelnõude menetlemisel teiseks lugemiseks uus seletuskiri. See tähendab, see seab ka parlamendile kohustuse seletuskirja tasemel selgitada, miks on mingit muudatusettepanekut toetatud ja mis on selle eesmärk. Teiseks, seab sisse uue instituudi parlamendi töökorras, raportite koostamise süsteemi. See tähendab, et lisaks seaduseelnõudele peaks fraktsioonide arusaama järgi tulevikus hakkama nii parlamendikomisjonid kui komisjonide arusaama kohaselt ka parlamendi täiskogu menetlema eri valdkonnapoliitika käsitlevaid raporteid. Täiskogu tarbeks koostab raporti

komisjon, kes omakorda määrab konkreetse parlamendiliikme raportööriks, kusjuures raporti kinnitab parlamendikomisjon ning kõigil komisjoni liikmetel on õigus ka eriarvamusele.

Teise seaduseelnõuna annan kuue parlamendifraktsiooni nimel menetlusse riigi kõrgemate ametiisikute ametipalkade seaduse eelnõu. Selle eelnõuga seotakse kõrgemate ametiisikute palgad lahti palgamäärast, mis on praegu vastava kordajaga seotud keskmise palgaga, ning määratakse ühtse hierarhiana kindlaks lisaks kõrgemate poliitiliste ametikandjate palkadele ka muude kõrgemate riigiametnike palgad vastavate koefitsientide abil, kokku 27 ametikoha puhul. Lisaks fikseeritakse, et isikutel, kes nimetatud hierarhias on, ei ole õigust saada lisatasusid. Mis puudutab ametipalkade aluseks olevat ametiisikute kõrgemat palgamäära, siis seaduseelnõu kohaselt hakkaks seda palgamäära järgmiste parlamendikoosseisude tarbeks kõikidele kõrgematele ametiisikutele määrama parlament sisemise protseduuriga, milleks on Riigikogu esimehe ettepanek, kusjuures on konsulteeritud kõikide fraktsioonidega. Eelnõu kohaselt peaks palgamäära hakatama indekseerima indeksiga, mille väärtus on 50% tarbijahinnaindeksi aastase kasvu ja sotsiaalmaksu laekumise aastase kasvu aritmeetilisest keskmisest. Tuleb öelda, et eelnõu menetlemisel jäid mitu fraktsiooni mitmes küsimuses eriarvamusele. Need eriarvamusel on fikseeritud seaduseelnõu seletuskirjas. Ma tahan avaldada tunnustust kõigile töörühmas osalenud parlamendiliikmetele ja samuti kõikidele fraktsioonidele eelnõu asjakohase ja avatud menetlemise eest, mis võimaldab meil anda see eelnõu konsensuslikult parlamendi menetlusse, seda asjakohaselt menetleda ning tuua välja oma arusaamad, kuidas seda eelnõu tuleks muuta. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatusel nimel olen vastu võtnud neli seaduseelnõu. Kui seaduseelnõud vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, siis otsustab juhatus nende menetlusse võtmise kolme tööpäeva jooksul. Olen vastu võtnud ühe arupärimise. Kui arupärimine vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, edastan arupärimise otsekohe adressaadile.

Head kolleegid! Olen edastanud 14 Riigikogu liikme arupärimise justiitsminister Rein Langile.

Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 84 Riigikogu liiget, puudub 17.

1. Autoveoseaduse, riigilõivuseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu (284 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Tänase päevakorra esimene punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud autoveoseaduse, riigilõivuseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Läheme lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud autoveoseaduse, riigilõivuseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu 284. Palun hääletada!

Poolt hääletas 78 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 7.)

2. 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (346 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks kõnepuldi rahandusminister Ivari Padari!

Ivari Padar

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Olen täna siin teie ees 2009. aasta riigieelarvega. See, millest ma täna kõnelda tahan, on aga suurem ja olulisem kui ühe aasta eelarve. Ma tahan teile kõnelda kümnest meie riigi majandust, rahandust ja eelarvet puudutavast küsimusest, mis seisavad meie ees ning millele saab vastus tulla mitte käskude, vaid üldise arutelu ja ühise mõistmise teel.

Lugupeetud Riigikogu! Üleilmsed finantsraputused tabavad praegu riike, mis on meist

sadu ja tuhandeid kordi suuremad. Raputuse lained rulluvad börsilt börsile, riigist riiki, mandrilt mandrile suisa üheainsa päeva jooksul, turgude väärtus käib mõne päeva jooksul üles ja alla nagu Ameerika mägedel. Maailm meie ümber pole kunagi olnud ühel ajal nii suur ja nii väike, mitte kunagi varem pole meie elu ja otsused olnud sedavõrd otse seotud USA, Uus-Meremaa, Uus-Guinea, Uruguay või Ugandaga kui täna.

Jah, nii mõnelegi võib tunduda, et see on torm, mille eest peaks otsima varju enesesse sulgumises. On ka neid, kes kuulutavad, justkui oleks neil pakkuda mingi teine maailm, mingid teised reeglid, mis on paremad kui kõik senised. Neid ei tasu uskuda, sest kehtvat heaolu ei too mitte taastumatud loodusvarad, vaid ennast taastootev demokraatia ja vabadus.

Me ei tohiks praeguses raputuses näha midagi suuremat, kui see on. Küsin seega esimese küsimuse: mis on praegune globaalne kriis? Vastus on, et see on tsükliline kriis demokraatliku turumajanduse maailmas. See on ühe majandustsükli pöördehetk, periheel. Aga see on kriis süsteemi sees, mitte süsteemi lõpp. Võttes kuulda ja arutledes isekeskis päevast päeva tulevaid väga ärevaid uudiseid ning tehes nendest järeldusi, ärgem unustagem Juri Lotmani sõnastatud kibedat tõde, et vaid totalitaarses ühiskonnas pole uudiseid.

Austatud Riigikogu! Et osata uudistele arukalt reageerida, tuleb aru saada, kus me täna oleme. Esitan seega küsimused kaks, kolm ja neli: mis on Eesti tänane seis, kuidas me tänaseni oleme jõudnud, mis on senise arengu õppetunnid?

Aasta tagasi tähendasin siinsamas Riigikogus seistes, et meid ootavad ees muutused, osutades oma eelkäijatele Mart Opmannile ja Siim Kallasele. Ütlesin ka: "Majanduse areng on tsükliline ning kiirema kasvu perioodid vahelduvad vääramatult rahulikumate aegadega. See on majanduse loomulik käik ja me peame ette vaatama, et me selle juures ise oma toa lage liiga mustaks ei värviks."

Tänaseks on muutused ilmsed. Tormiline majanduskasv – aastast 2004 alates keskmiselt 8,4% aastas – on peatunud, kasvunumbrid on nüüd suisa miinuskärgiga. Ametlikult oleme praegu majanduslanguses, lugupeetud Riigikogu!

Praegu on Eesti majanduslanguses, aga mitte majanduskriisis, on vastus teisele küsimusele. Homset silmas pidades toimuvad meie majanduse languse taustal just need struktuursete muutused, mida on vaja: valitsuse võlgnevus välismaailma ees kahaneb, meie ettevõtetus on asunud otsima ekspordivõimalusi, ülikiire palgakasv on pidurdumas, hinnatõus samuti. Niimoodi, märkamatu, haarduvad täna homse kasvu juured.

Lisaks sellele, et objektiivselt hinnata praegust olukorda, on mõistlik vaadata laiemalt ringi nii ruumis kui ka ajas. Meie lähedal, Põhjamaades, puhkes praegusele globaalsele kriisile küllaltki sarnane kriis kohalikus mastaabis 18 aastat tagasi. Soomes kestis majanduslangus kokku kolm aastat, ulatudes halvimal aastal suisa üle 6%. Tööpuudus kerkis 18%-ni, hakates alanema alles viis aastat pärast tõusma hakkamist. Sellised on kriisi parameetrid.

Mina ei julge sugugi väita, et me oleme võimekamad kui soomlased või rootslased toona. Ma rõhutan ka, et täna on tegemist globaalse surutisega. Aga üks eelis meil on: see on võimalus õppida naabrite toonastest kogemustest ja tegemistest, et hullemat ära hoida.

Suures plaanis ja põhjanaabrite kogemusele tuginedes peab eesmärk olema selge: majanduse vundamendi tugevdamine ning usalduse tagamine. Selle eeldus on majanduse restruktureerimine, lihtsamalt öeldes: et kellu asemel ikka keerulisemad riistad kätte passiks.

Aga on ka teine viis näha ja hinnata praegust olukorda, mis on vähemalt niisama tähtis kui probleemide tajumine: kui meie jõukus, meie ostujõud oli 2003. aastal 54% Euroopa Liidu keskmisest, siis 2007. aastal oli see juba 70%. Nähem ka positiivset, mitte ainult süngust.

Kolmas küsimus: kuidas me tänaseni oleme jõudnud? Esimene vastus on, et kõva töö ja vaevanägemisega, mis on sulatõsi. Arvestades seejuures, et meie pingutuse tulemusi tiivustas väga kiire laenukasv: 2003. aasta erasektori võlgnevuse tasemelt 35% siseriiklikust kogutoodangust oleme jõudnud tasemele 108%, mis on Euroopas jätkuvalt pigem madal tase.

Ärgem hinnakem seda arengut praeguses valguses liiga tõtlikult halvaks. Meil tegutsevate krediitiasutuste laenuportfellide kva-

liteet on ka täna hea, teisisõnu, me oleme suutnud seda tõuget valdavalt mõistlikult ja hästi ära kasutada. Aga me peame realistlikult aru saama, et selline kasvu hüpe toimub elus vaid üks kord – murdeeas. Ka riigil.

Neljandaks: mis on õppetunnid? Neid on mõistagi mitmeid ning osa on ka sellised, kus me saame õppida teiste vigadest. Alustan üldisemast. Rahandussektori võimendus maailma turgudel oli ilmselgelt liiga suur. See tähendab, et rahandussektori kasv eemaldus reaalse majanduse kasvust, nagu eriti teravalt on näha praegu Ameerika Ühendriikides. Meile see võimendus õnneks nii teravalt ei jõudnud ning ka meie pankade omanikud on olnud õnneks ettevaatlikumad või õnnelikumad kui mitmed nende Euroopa kolleegid.

Õppetund on see, et selle valdkonna regulatsiooni ja tegutsemiseeldusi tuleb ümber hinnata. Teatud määral tugevam järelevalve on vajalik. Vajalik on olnud ka see, et hoiustajate kindlustunne peab olema tagatud, sest just nende eest, mitte panga aktsionäride eest, on valitsus väljas ka siis, kui puhkeb kriis. Eesti valitsuse äsjane otsus tõsta hoiuste tagamise määra on olnud hädavajalik ja õiglane.

Aga oluline on regulatsiooni arendada ka nii, et last pesuveega välja ei visataks: riskide võtmine ning tulususe motiveerimine on majanduskasvu alus ja selle hävitamine mõjuks kaugemas perspektiivis märksa rängema hoo- bina kui praegu raputus.

Nüüd Eestist. Meil on olukorrast tarvis võtta kaks õppetundi: majandusele ja riigieelarvele. Alustan viimasest ja küsin järgmised kolm küsimust, järjekorras viienda, kuuenda ja seitsmenda: mis olukorras on meie avaliku sektori rahandus, millised on praegused eelarvepoliitika valikud ja mida sisaldab 2009. aasta riigieelarve?

Eesti riigi rahandus ei ole halvas olukorras. Riik suutis kiire kasvu aastatel koguda reserve, mille maht on praeguse seisuga 28 miljardit krooni, moodustades 11% prognoositavast siseriiklikust kogutoodangust 2008. aastal ning 29% 2009. aasta eelarve prognoositavast mahust. Meil on jätkuvalt olemas vahendid võtta vastu veelgi tõsisemad väljakutsed, kui neid seni meile esitatud on.

Ometi, reservid on meie kindlustus ning kindlustust ei tehta rahaks siis, kui on võimalik säästliku majandamisega toime tulla. Kiire

kasvu aastate peamine õppetund, mida 2009. aasta eelarve ka näitab, on see, et riigieelarve mahu kasv, avaliku sektori kulude kasv oli kiire kasvu aastatel liiga kiire. Jah, see ei ületanud isegi märkimisväärselt majanduse reaalkasvu, aga kui majanduskasv peatub, tahavad avaliku sektori kulutused kehtivate õigusaktide toel ikka endise hooga jätkata. Eelarve ülejäägid oleksid pidanud olema suuremad, kasvutempo oleks pidanud olema aeglasem.

Siit kuues küsimus: millised on eelarvepoliitika valikud? See valik on täna siin saalis tegelikult juba teist korda sellel aastal. Esimest korda kinnitasite te valitsuse valiku suvel, võttes vastu negatiivse lisaeelarve 2008. aasta kohta. Täna on teile esitatud 2009. aasta eelarve. See valik on põhimõtteliselt senise Eesti riigi rahanduspoliitika joone jätkamine: tasakaalus valitsussektori eelarve planeerimine.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teie ees olev tasakaalus planeeritud eelarve eelnõu tähendab seda, et riigi kulude kasvu alan- damine samasse rütmi eelarve prognoositavate tuludega on juba tähendanud tulevaks aastaks eelarvekasvu kahandamist sisuliselt poole võrra. Olukorras, kus sisuliselt kolm neljandikku riigi kuludest on fikseeritud, on see väga ränk kärbe, uskuge mind. Ma tunnustan valit- suserakondi, kes suutsid seada riigi huvid ettepoole oma poliitilistest prioriteetidest.

Ometi tuleb arvestada, et riigi ülesanded on laiemad kui pelgalt maksude kogumine ja tulude jaotamine. Riigid võivad ja kohati on suisa sunnitud võtma ka turu rolli, kui turg ise tõrgub või ei tööta, nagu me oleme viimastel nädalatel näinud maailma suurimas majan- duses. See ongi riigi ülesanne – stabiilsuse tagamine.

Kui meie majanduskasv jääb järgmisel aastal kasinaks, on meie eelarvepoliitika üles- anne tagada, et sellised eelarvelised sektorid nagu meditsiin, sotsiaalsfäär, haridus ja julge- olek ei langeks kriisi, mis süvendaks eba- kindlust veelgi. Meie ülesanne on tagada, et riigi investeeringud ja ka eurotoetused hoiak- sid tööhõivet ja kindlustunnet.

Tänane eelarveraamistik on see tasakaal, mis on leitud nii normaalse arengu kui ka võimalike languste tugipunktiks. See tähendab, et kui majanduskasv jääb prognoositust

madalamaks, on riigi ülesanne mitte tagasi tõmbuda, vaid kasutada jõulisi vahendeid kriisi kiireks ületamiseks, majandustegevuse taastamiseks ja turu elavdamiseks. See omakorda tähendab, et ei välista olukorda, kus jääme järgmise aasta lõpuks eelarvega defitsiiti ning peame puudujääva osa katma varutud reserve arvel.

Siit jõuamegi seitsmenda küsimuseni: mida eelarve sisaldab? 2009. aasta riigieelarve sisaldab stabiilsust, muutumist ja väljakutset edasiseks.

Järgmise aasta riigieelarve tulude maht on 97,8 miljardit krooni ja kulude maht 98,7 miljardit krooni. Kuigi riigieelarve seaduse projektis ületab kulude maht tulude mahtu, siis nii nagu paljudel eelnevatel aastatel on ka 2009. aasta eelarve koostamisel lähtutud tasakaalus valitsussektori eelarve eesmärgist, mitte otseselt riigieelarve tasakaalust.

Järgmise aasta üks põhilisi prioriteete on julgeolek, nii konkreetses kui ka kõige laiemas mõttes. Konkreetselt pole vist isegi põhjust naasta nende augustikuiste sündmuste juurde Kaukaasias, mis ütlesid meile valjult ja selgelt: lisaks majanduslikule ebakindlusele on muutunud ka globaalne julgeolekuolukord. Kaitsekulude kasv on raske, ent tarvilik valik, sama puudutab sisejulgeoleku võimekuse hoidmist.

Laiemas mõttes tähendab julgeolek meile seda, et ühiskonna sotsiaalne lõime ei purune, et tarkuse taganõudmine oleks väärtus. See tähendab panustamist haridusse, Euroopa Liidu toetuste maksimaalset ärakasutamist ning ka pensionitõusu, mis ületab isegi elukalliduse tõusu.

Lugupeetud Riigikogu! Erinevalt tavapärasest eelarvekõnест ei kavatse ma eelarve sisu praegu rohkem avada. See seisab meil järgnevas dialoogis ees niikuinii. Tunnistan aga häbenemata, et 2009. aasta eelarve ei lahenda veel kõiki probleeme ning raskete otsustega silmitsi seismist jätkub valitsusel veelgi. Me keegi ei tea, mis pöörideid toob maailmamajandus Eestisse tulevikus.

Seega jõuan ma kaheksanda, üheksanda ja kümnenda küsimuseni: millised on majanduse arenguvajadused, milliseid muutusi on vaja riigi eelarvepoliitikas, et tagada fiskaalpoliitiline järjepidevus, ja kuidas riik neid edendada saab ning mis peaks olema Eesti esmane eesmärk? Ehk lühidalt: kuidas edasi?

Riigil on võimalus ettevõtlust edendada nii otseselt kui ka kaudselt. Aktiivne kujundamine tähendab eksportiva ettevõtluse selget soodustamist ettevõtlustoetuste vahenditega. See puudutab otsest toetust turgude leidmiseks või välisurgudele pääsemiseks. Ent see võib tähendada ka ettevõtluse toetamist laiemalt, näiteks võimalust osaliselt garanteerida ekspordipotentsiaaliga ettevõtluse arenguks vajaminevat laenamist. Kiire kasvu aastatel keskendus laenukasv meil eelkõige suletud sektorile, nüüd peame leidma ja teadlikult otsima kasvu avatud sektorist. Muud varianti tegelikult polegi.

Passiivne mõjutamine tähendab eelkõige keskkonna kujundamist selliselt, et me saavutaksime tarvilikke muutusi ettevõtluses. Meie maksukeskkond on juba soodsamaid Euroopas, sealt lisaimpulssi leida on keerukas. Ometi, töötamise maksustamise osaline kergendamine ning varanduse maksustamise tõstmine võiks olla mõistlik lahendus nii majanduse elavdamise kui ka riigi rahanduse stabiilsuse parandamiseks.

Siit jõuangi loogiliselt üheksanda küsimuseni: milliseid muutusi on vaja eelarvepoliitikas? Siin on minu arusaam väga selge. Me vajame eelarvepoliitika kriitilist ümberhindamist. Me vajame eelarvepoliitikat, mis võimaldab kiiremini ja paindlikumalt muutustele reageerida. Täna, nagu olen öelnud, on meie käed sisuliselt seotud kolmveerandi eelarve ulatuses. Meil on vaja süsteemi, mis ei eelda automaatset majanduskasvu, vaid liigub käsikäes majanduskasvuga.

Eelarve stabiliseerivat rolli saame suurendada parema planeerimisega. Me peame eelarvet tegema riigi eelarvestrateegia alusel ja pikemaks perioodiks ning me ei tohi kaasa mängida majanduskasvu muutustega. Kui on järsk majanduslangus, peab meil olema võimalus vastutsükkliliseks eelarvepoliitikaks.

Kolmas teema on kõikide riigieelarve kasutajate vastutuse suurendamine. Ministrid peavad vastutama oma valdkonna eelarve täitmise eest nii, et seda vastutust kantakse ka Riigikogu ees. Tulemusjuhtimise tõhustamine ning eelarvestrateegia edasiarendamine tähendab, et vastutusega valdkonna eest võib kaasneda suurem vabadus otsustada ressursside jaotuse üle valdkonna sees.

Need on järgmise aasta ülesanded, millega me kindlasti ühe aastaga hakkama ei saa. Aga ilma alustamata ei saa kunagi lõpule jõuda.

Ja ma jõuan, austatud Riigikogu, viimase, kümnenda küsimuseni: mis on meie esmane eesmärk? Selleks on kindlasti kindlustunne, palju on viimastel aegadel ka öeldud, et finantsjulgeolek.

Meie rahapoliitika on olnud meile suurim kindluse allikas. Valuutakomitee süsteemi ja fikseeritud vahetuskursi hoidmine ja kindlustamine on aga väga suurel määral fiskaalpoliitiline küsimus. Tasakaalustatud eelarve imperatiivile võib teha ajutisi järeleandmisi väga keerulistel ja kiire majanduslanguse aegadel.

Eelarve tasakaalu saavutamine senisest tunduvalt madalama, aga potentsiaalse majanduskasvu tingimustes on majanduskeskkonna usalduse majakas ja see peab olema meie eesmärk. Mis on kõige olulisem? Vaid eelarve tasakaalustamise ja eelarvedistsipliini kaudu saame kindlustada Eestile võimalikult kiiresti koha nende riikide hulgas, kes saavad nautida euro pakutavat kindlustunnet ja hinnastabiilsust. Täna maailma kõige tugevama ja kindlama rahasüsteemi voorusi pole vist enam kellelegi vaja rõhutada.

Austatud Riigikogu! Ma ütlesin alguses, et pole mõtet loota, justkui meil oleks võimalik maailma ees ukсед sulgeda. Meil pole ka realistlikult võttes väga suuri võimalusi mõjutada kõike, mis juhtub majanduses ja globaalselt. Meil on paremad võimalused kui kunagi varem mõjutada seda, mida teeb Euroopa Liit, ja seda me püüame ka kasutada.

Aga peamine on siiski olla ise valmis, osata mõista muutuste olemust ja kasutada keerulisi olukordi ära, tehes raskeid, ent hädavajalikke otsuseid, millest kõigest olen ma täna rääkinud.

Lugupeetud Riigikogu! 2009. aasta eelarve kui üks samm sel teel on teie kätes.

Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra rahandusminister, ettekande eest! Teile on väga palju küsimusi.

Ivari Padar

Ennäe!

Esimees Ene Ergma

Alustame küsimusega kolleeg Evelyn Sepalt.

Evelyn Sepp

Aitäh! Austatud rahandusminister! Ma pean ütleva, et ma olen pisut pettunud. Ma kohe ütlen, miks. Te tulite meie ette kõnega ja ütlesite, et te ei räägi eelarve sisust. Millele muule kui eelarve sisule oleksite pidanud suurema osa oma kõnest pühendama? Ma ootasin, et te vähemalt sõnastate selle Eesti, mida te eelarve kui vahendiga tahate luua. Ka sellele ei kuulnud ma mingit vastust. Ma soovin täpsustada, milline Eesti see on, milleni te viite meid selle eelarvega, kus tõuseb kultuuriliselt oluliste asjade maksukoormus, kus tõusevad põhjendamatult riigilõivud, ja seejuures te räägite, et te tahate suurt ja pändlikku eelarvepoliitikat sisse viia, mis tõenäoliselt igasuguste reservide kiire ärasõõmisega valitsuse poolt viib meid veel suuremasse populismi ja turbulentsi.

Ivari Padar

Aitäh! Mul on sügavalt kurb meel, et minu eelarvekõne ei pakkunud teile rahuldust, aga mis puudutab aegasid ja mis puudutab kombeid, siis on selge, et aastad on erinevad ja eelarved on erinevad. Kui me võtame praeguse olukorra, kus ühelt poolt on meil globaalne finantssurutis ja teiselt poolt julgeolekupooliitiline surutis, siis tegelikult neid kahte olulist teemat on selle aasta eelarves selgelt käsitletud. Need olid mu kõnes ka välja toodud. Üks asi on finantsjulgeolek. Tegelikult nüüd mõõdetakse seda, kui usaldusväärsed on riigid ja eriti noored demokraatiad, kes on oma murdeest väljumal, kuidas nad suudavad keerulisemates olukordades oma finantspoliitikaga käituda või on nad niisama kekutajad ja räägivad, kui uhke on nende majanduskasv. Teine pool on siin kindlasti kogu see teema, nii välisjulgeolek kui ka sisejulgeolek. Kui me võtame kärped ja eelarve panustamise, siis on selge, et tegevuskulude kärped praktiliselt ei puudutanud sisejulgeolekut. Mis puudutab kaitsekulutusi, siis kaitsekulutuste puhul jälgiti selgelt joont jõuda 1,9%-ni SKT-st ehk vahendid on üle 800 miljoni krooni suuremad. Kui me räägime tegevuskulude kärbetest, siis tegevuskulude kärped näiteks ei puudutanud

Välisministeeriumi puhul diplomaatilist korpus ehk välisesindusi. Need on sellised kolm asja, mis ma praegu välja tooksin. Lihtsalt nii see on, et kõike keerulistel aegadel ei saa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Härra minister! Ehitajana võrdleksin seda 2009. aasta eelarvet kaardimajakesega või kolme pörsakese muinasjutu Nif-Nifi õlemajaga, mis peatselt tormide tagajärjel või millegi muu tõttu kokku kukub. Aga minu küsimus on järgmine. Justiitsministeeriumi valitsemisalas prognoositakse seoses registrite, sealhulgas äriregistri ja kinnistusraamatu toimingute ning kohtuasjade arvu suurenemisega riigilõivude enamlaekumist tervelt 66 miljoni krooni võrra. Millel rajaneb selline ülioptimistlik prognoos selles majandusolukorras ning kas tegelikult ei ole selle prognoosi taga hoopis riigilõivude järsk tõstmine?

Ivari Padar

Aitäh! Vastuseks sellele küsimusele ütlen, et lõivude tõstmise määrad on läbi arvatud nii Justiitsministeeriumis kui ka Rahandusministeeriumis ja meil ei ole olnud põhjust neid arvutusi ebatõenäoliseks pidada. Me oleme seisukohal, et lõivude määrade selline tõstmine katab ära need kulutused, mis nende toimingute taga realselt on.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Karel Rüütli!

Karel Rüütli

Aitäh, austatud eesistuja! Hea minister! Oma kõnes tõite välja, et valitsusel on vaja justkui vabu käsi, sest kolm neljandikku eelarvest on planeeritud. 2008. aasta maksukoormuseks kujuneb 32,2% SKT-st, suure tõenäosusega jääb see samale tasemele ka 2009. aastal. Kas sellise maksukoormusega on võimalik üles ehitada ja ülal pidada toimivat ning õiglast, sotsiaalse turumajandusega riiki ehk riiki, mis hooliks inimesest?

Ivari Padar

Aitäh! Väga sisuline küsimus. Kindlasti on need jätkuva diskussiooni teemad, mis lähevad edasi nii 2010. aasta eelarve tegemisel kui ka 2011. aasta eelarve tegemisel: milline peaks tulevikus olema tulubaas, milline peaks olema maksukoormus ühes sellises riigis, mis on õige põhjamaine, kus majad tuleb ehitada soojad ja neid tuleb kütta, kas see on Rumeenia variant, 28%, või on see Taani variant, 49%? Ma ütlen täna niimoodi, ma usun, et mõistlik on praegustes proportsioonides selle maksukoormusega jätkata need aastad, kuni Eesti ühineb euroga. Ma usun, et pärast seda, kui me oleme euroga ühinenud, on märksa rohkem üleval need teemad, millised hakkavad tulevikus olema maksud, sest igal juhul on selge, et me peame tänaste askeldamiste kontekstis väga selgelt mõõtma kas või seda, mis puudutab inflatsiooni, inflatsiooni tõusu. Kõik need teemad on kindlasti jätkuvate poliitiliste arutelude teemad ja ma ei ole päris kindel, et 32%-lise maksukoormusega saaks tulevikus väga kaugele minna.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Enn Eesmaa!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Austatud minister! Minu küsimus puudutab Välisministeeriumi valitsemisala ja see tuleb riigieelarve seaduseelnõu leheküljel 35 oleva tabeli kohta. Tuleb välja, et meie välisesinduste täitmine ja selle arengukava elluviimine on järgmiseks aastaks peatatud ja põhjus on selles, et Välisministeeriumi majanduskulud on järgmisel aastal 4% väiksemad kui sellel aastal. Austatud minister! Kas te võite loota või kinnitada, et me suudame järgmisel aastal vähemasti samal tasemel oma välisesindusi töös hoida?

Ivari Padar

Aitäh küsimast! Nagu ma enne märkisin, olid välisesindused ja välisesinduste tegevuskulud need teemad, mille puhul üldises tegevuskulude kärpes, mis oli 8%, tehti erand. Igal juhul oleme selles olukorras eeldanud, et välissuhtlemise võimekus ja välisesinduste kvaliteet säilib ja läheb paremaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lauri Laasi!

Lauri Laasi

Aitäh, proua esimees! Austatud minister! Kui suures osas on riigieelarve vastavuses riigi eelarvestrateegiaga ja millises osas on teie arvates toimunud suuremad möödalaskmised?

Ivari Padar

Mis puudutab eelarvestrateegiat, siis on selge, et arvestades heitlikke olukordi, võeti selle aasta strateegia nn numbriline pool sellel kevadel vastu n-ö lihtsustatud variandis ja tehti selles mõttes võib-olla õigesti. Tõesti, kõik see, mis oli kevadel veel prognoositav, oli sügiseks juba aktuaalsuse minetanud. Aga üldises plaanis võib öelda, et mis puudutab neid eesmärke, mis eelarvestrateegiates on viimasel viiel aastal olnud, siis üldiselt kõiki neid eesmärke see riigieelarve üldisel juhul katab. Selge, et neid tegevusi on märksa vähendatud. Kas või see, mis puudutab investeringuid, ka seal on ootusi märksa rohkem olnud, aga sellist üldist joont riigi eelarvestrateegia kontekstis see eelarve hoiab.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar!

Vilja Savisaar

Aitäh, proua esimees! Hea minister! Kuu-lasin seda kõnet, mida te meile siin pidasite, ja selle põhjal tekkis mul küsimus. Te tunnistasite esimest korda avalikult, et Eestis ei räägita enam aeglustunud majanduskasvust, vaid Eestis on majanduslangus, mis minu mõistes vastabki sellele, et majanduskasv on -1, mitte midagi muud. Aga ka see eelarve, mis te Riigikogule olete toonud, on tehtud 2,6%-lise majanduskasvu põhjal. Siit minu küsimus: kas te siis tõite Riigikogule vale eelarve?

Ivari Padar

Täna! See eelarve, mis teile on esitatud, on esitatud selle suvise majandusprognoosi pealt, mille Rahandusministeerium avalikustas 25. augustil. Tõsi on see, et 25. augustist saadik on maailmas väga palju toimunud. Terve september ja oktoober on aktiivset tegevust täis olnud. Kusagil käib aktiivne pankade natsionaliseerimine ja kõik sellest tulenev. Aga

üks on üheselt selge: keegi ei oska väga täpselt hinnata, mis järgmise aasta majanduses tegelikult toimuma hakkab. Täiesti võimalik, et tulebki arvestada kas null-majanduskasvuga või isegi miinusega majanduskasvuga, aga igal juhul on minu soovitus olla selle eelarve menetlemisel stabiilselt 2,6%-lise majanduskasvu juures. Sest nagu ma ütlesin, on kaks asja. Esiteks näen ma selles eelarves väga vähe kohti, praktiliselt ei näegi kohti, kust lisakärpeid teha. Ühe aastaga ühte eelarvet totaalselt ära kärpida lihtsalt ei saa. See mõjuks riigile ruineerivalt. Teine asi on see, et loomulikult, kui majanduskasv osutub teiseks, kui on prognoositud, siis on selge, et meil on reserve ja võimalusi, et ka kehvematest olukordadest üle saada. Kolmandaks, on loomulik, arvestades kõikvõimalikku suhtlust, millega minul rahandusministrina ja teil kui parlamendiliikmetel tuleb kokku puutuda, et sellel püüdlusel, et eelarvet on püütud tasakaalus hoida, on oma väärtus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud rahandusminister! Need kümme teemat või küsimust teie kõnes olid küllaltki aktuaalsed, aga vastused nendele jäid tagasihoidlikuks. Eelarve – 97,8 miljardit krooni tulusid – olete püüdnud tasakaalu viia ja olete eelarvet esitanud valitsuskabinetile 24 korral. Mida lähemale eelarve esitamise tähtaeg tuli, seda tihedamini te koos käisite ja niipalju, kui opositsioonile ja ka minule teada on, oli tegemist tasakaalu viimisega. Pidevalt oli teil puudu kas viis miljardit või kümme miljardit. Kuid mis oli see imevits või imesõna, mis andis võimaluse eelarve lõpuks tasakaalu viia? Kust te leidsite lõpuks need neli kuni kümme miljardit krooni?

Ivari Padar

Ma täpsustan, et need olid 23 väga meeldivat õhtupoolikut valitsuskabinetis ja üks hommik, kus eelarve valmis küpsetati. Selge, et valikud on olnud rasked, valikud on ka teie ees. Kui rääkida maksupoliitilistest valikutest, siis kindlasti on oma oluline roll siin tulumaksumuudatuste edasilükkamisel, mis

puudutab tulumaksu langetamist või tulumaksuvaba miinimumi tõstmist või tulumaksusoodustuse rakendamist alates esimesest lapsest. Selge, et on võetud ka dividende osast riigiettevõtetest ja samamoodi riigi metsamajanduse organisatsioonist. Niimoodi, samahaaval kulusid kärpides ja võimalikke ressursse vaagides on selle resultaadini jõutud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud minister! Tõesti, väga vahva oli kuulata, et eelarvet tehes peaks pikalt ja pidevalt ette vaatama. Rääkisite homse kasvu juurtest ja mis meil ikka selle vastu on! Aga ma natuke vaatasin eelnevalt meie võimalikke reserve ja kõikvõimalikke kassasid, alates haigekassast ja lõpetades mitmesuguste reservidega, ja vaatasin, kuhu on meie raha paigutatud. On paigutatud erinevatesse finantsinstrumentidesse, küll Belgias, Hollandis või Austrias asuvatesse erinevatesse krediidiastutustesse. Mis on nende tootlikkus? Ma toon ilmestamiseks mõned protsendid. Näiteks Hollandis on see -7,09, Austrias -10,88, mingis krediidiastutuses -18,41. Ma võiksin seda nimekirja jätkata. Aga nüüd on mul niisugune küsimus. Kui suur see positiivne mõtlemine ja positiivne arusaamine selle raha paigutamise puhul on ja kuidas see edaspidi ka tulupoolt mõjutab?

Ivari Padar

Mis puudutab riigikassa vahendite paigutamist, siis seda asja tuleb kindlasti vaadata märksa kaugemas perspektiivis kui viimase aja finantssurutise tagajärjed. Samas, mis puudutab neid miinusnumbreid, millest te rääkisite, siis me kaugemas perspektiivis vaatame, kuidas riigikassa on oma vahendeid paigutanud. Riigikassa vahendite paigutamine on Eestis olnud igati mõistlik ja ta on igati välja võtnud maksimumi, mida finantsturgudelt üldse on võimalik võtta. Selge, et kui on surutis, siis on ka miinusmärki, on ka kahjumit, aga kui me võtame kaugemas perspektiivis, siis riigikassa on meie vahendeid hoidnud eeskujulikult.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valdur Lahtvee!

Valdur Lahtvee

Aitäh! Hea minister! Mul on väga kahju, et te oma eelarvet tutvustavas kõnes jätsite mulje, et olete selles valitsuses juba teine minister, kes, pehmelt öeldes, oma valdkonnas toimuvat ei jaga. Kui te püüdsite välja tuua meetmeid, mida teha siis, kui majanduskasvu prognoos ei täitu, siis te tõite meile ainult tühje sõnakõlke, te ei kirjeldanud meetmeid. Ma küsin nüüd: milliseid meetmeid valitsus kavandab puhuks, kui majanduskasvu prognoos ei täitu ja eelarvelaekumisi ei tule nii palju, kui planeeritud?

Ivari Padar

Siin tuleb rääkida asjast kahes astmes. Üks aste on see, et 2009. aasta eelarve planeerimisel on märkimisväärselt kulusid kärbitud ja ma ei näe väga palju võimalusi, et selles eelarves oleks võimalik neid kulusid veel edasi kärpida. Millega tuleb praegu tegelda ja millega praegu tegeldakse? Praegu tegeldakse sisuliselt 2010. aasta eelarvega, tuleb ette valmistada kõik seaduseelnõud, millega eelarvet tehakse paindlikumaks, sest praegu on 72% eelarvest seadusega fikseeritud, jäigaks tehtud ja see võimaldab väga vähe paindlikkust kogu eelarve menetlemise jooksul. Nii et uus finantsjuhtimise kontseptsioon, mida me tegelikult pool aastat tagasi valitsuskabinetis korras tutvustasime, ja sellest tulenevalt eelarve paindlikkuse suurendamine on üks asi, mis kindlasti aitab meil tõhusamalt teha 2010. aasta eelarvet. Mis puudutab konkreetset situatsiooni 2009. aastal, siis kui eelarvesse ei laeku seda, mis on planeeritud, siis on selge, et on võimalus kasutusele võtta reservid. Nii lihtne see ongi, härra Lahtvee.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Ratas!

Rein Ratas

Täna, proua esimees! Väga austatud hea minister! Järgmise aasta riigieelarve eelnõu kohaselt võetakse meie metsanduse lipulaevalt Riigimetsa Majandamise Keskuselt 680 miljonit krooni metsatulu. Seda on ligi kolm korda rohkem kui praegu. Sellises hulgas metsatulu äravõtmine seab otsesesse ohtu meie

riigimetsa majandamise jätkusuutlikkuse. Mi-da teha, et seda vältida? Olen rääkinud.

Ivari Padar

Täna teid! Ütlen nii, et ei ole tradit-siooniline eelarve tegemise aasta. On eelarve tegemise aasta õige raskes finantssurutises. Selge, et riik kasutab siin ära kõik võimalused ja kõik ressursid, mis tal kasutada on, ja selle tulemusena on jõutud selleni, et praegu me siiski menetleme tasakaalus valitsussektori eelarvega riigieelarve projekti. Ütlen teile kindlalt ja veendunult, et RMK-st 680 miljoni krooni kasutusele võtmisega mitte mingil juhul ei paralüüsita selle tähtsa ja olulise institut-siooni tööd ega arengut.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Olga Sõtnik!

Olga Sõtnik

Aitäh, proua juhataja! Austatud minister! Järgmise aasta eelarve paistab silma Euroopa Liidu raha kasutamise poole pealt. Minu küsimus puudutab ühte Euroopa Liidu toetust. Nimelt, me seletuskirjast näeme, et 172,5 miljonit krooni läheb energiasäästu toetamisele elamumajanduses, samas on kulude poole peal ainult kaks miljonit krooni nende sihtprog-rammide finantseerimiseks. Kuhu läheb üle-jäänud summa?

Ivari Padar

Palun vabandust, mulle jäi arusaamatuks, kus oli see kulude pool, millest te rääkisite. Ma usun, et seletuskiri annab sellele küsimusele piisava vastuse. Minule jäi praegu küsimus arusaamatuks. Me saame hiljem täpsustada, kus probleemi olemus on.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Palun küsimused esitada täpselt! Palun, järgmine küsimus, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Aitäh! Hea rahandusminister! Küsimus mõnevõrra kordab juba varem esitatut, aga palun sellele täpsemat vastust. Nimelt, kui see eelarve on oma kulude ja tegelikult ka tulude poolest orienteeritud augustis tehtud majan-dusprognoosile, kus arusaadavalt kasutati veel

varasema perioodi globaalseid ja lokaalseid majandusnäitajaid, siis kuidas on võimalik, et see eelarve, mida me täna siin arutame, saab olla vastavuses tänaste oludega, sest me faktiliselt teame, et need ei erine mitte natukene, mitte mõnevõrra, vaid erinevad täiesti drastiliselt nendest oludest, mida me nägime või oskasime aimata augustikuus?

Ivari Padar

Jah, siin see on. Rahandusministeerium on kahjuks alati ja igal aastal olukorras, et ta peab oma järgmise aasta prognoosiga esimesena välja tulema, sest ühel hetkel tuleb lihtsalt hakata eelarvet kokku panema. Selge, et kui me räägime augustikuisest ja tänasest olu-korrast, siis kindlasti on siin vahe olemas. Kui suur see vahe täpselt järgmisel aastal on, seda, nagu ma ütlesin, on väga raske hinnata. Nagu ma olen öelnud, ma ei näe praegu ei poliitilist ega füüsilist võimalust, et sellest eelarvest korruga veel rohkem kulusid maha võtta. Kui me võtame augustikuisse prognoosi ja kevadise majandusprognoosi, siis sellest tulenevalt meil juba tuli leida lahendus täiendavalt nelja miljardi krooni puhul. Siit on ka välja öeldud seisukoht, et me ei saa välistada, et kui eelarve järgmisel aastal ei täitu, siis võetakse kasu-tusele reserve. Igal juhul on oluline, et väga tõsiselt suhtutaks 2010. aasta eelarve tege-misse, sest ega selliseid eelarvemuudatusi ja majanduskeskkonna muudatuste eelarves ka-jastamist päriselt lõpuni ja briljantselt valmis ühe eelarvega paraku teha ei jõuagi. Ütlen seda teile omast kogemusest.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud rahandusminister! Teie sissejuhatavas kõnes ja vastustes kõlanud arvamused, et kui 2009. aasta eelarve ei täitu, siis tuleb kasutada reserve, jätab vägisi mulje, et tegemist on sellise ehku peale tehtud eelarvega. Ma tahan küsida teie eelnevatel läbirääkimistel kõlanud seisukohavõtu kohta, et väga paljudes elutähtsates küsimustes tuleb teha kärpeid selle jaoks, et panna raha Euroopa Liidu projektide kaasfinantseerimisse. Palun öelge, kas 2008. aasta kaasfinantseerimise kasutamise võimekus lubab ennustada, et kõik

2009. aastal eelarvesse planeeritud summad saavad kasutatud ega jää ministeeriumide võimetuse tõttu lihtsalt tühjaks eelarvereaks, mida valitsus aasta lõpul oma äranägemise järgi kulutab millekski muuks.

Ivari Padar

Täna! Tuleb ütelda, et see, mis puudutab finantsperioodi 2007–2013, seda struktuuri vahendite kasutamise perioodi, siis selle nimel, et seda raha hakata rakendada, on ju tehtud kaks aastat tugevat eeltööd. Selle aasta lõpuks on ka valmis kõik määrused, sada rakendusakti. Paljude puhul on praegu ka eeltöö käima läinud. Ma võin ütelda, et stardilävi või valmisolek järgmisel aastal neid vahendeid märksa rohkem kasutada on tegelikult olemas. Ega Rahandusministeerium ministeeriumidelt välja nüianud, et andke suuremaid numbreid. Me oleme palunud ministeeriumidelt, et andke see adekvaatne number, mida te leiate ja mida te näete, et te võite järgmisel aastal kasutada. See on olnud ministeeriumide seisukoht. Kuna seda eeltööd on sedavõrra pikalt tehtud ja kuna väga paljude projektide puhul on ettevalmistav tööjärg õige kaugele jõudnud, siis ma eeldan, et see võib olla täiesti õige.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Teie kõne üks märksõna oli vastutustundlik eelarvepoliitika. Ma ei tea, mis maksab siin roosamannajutt pensionide tõusust, hariduse prioriteedist, tervishoiu hoidmisest, kui tegelik elu näitab hoopiski, et ühe käega antu võetakse kolme käega tagasi, ikka madalapalgalistelt töötajajatelt, eakatelt, puuetega inimestelt ja lasterikastelt peredelt. Hea minister! Tutvustage meile sotsiaal-majanduslikke analüüse, mida siis tähendavad need aktsiiside tõstmised ja käibemaksu tõstmised, kui samas ei tõsteta mitmeid olulisi sotsiaaltoetusi, isegi toimetulekupiir jääb samaks. Kas inimesed tulevad järgmisel aastal selle sotsiaalmõjude analüüsi järgi toime või satuvad rohkem vaesusesse? Tutvustage, palun!

Ivari Padar

Täna! Ma arvan, et selline pikem tutvustamine vajaks võib-olla täiesti eraldi ettekannet komisjonis. Kindlasti on Rahandusministeerium ja rahandusminister selleks valmis. Kui me vaatame, mis on võimalikud kärped või võimalikud samaks jäetud määrad, olgu siis toimetulekutoetus või kärped Sotsiaalministeeriumi valdkonnas, ja kui me vaatame, milline on sotsiaalvaldkonna kasv eelarves, siis need kärped jäävad kaugele maha sellest, mis on tegelikult järgmise aasta eelarves sotsiaalvaldkonna kulude kasv. Üksinda riigieelarvest antakse kas või pensionidele juurde ligi 2,6 miljardit krooni, riigieelarvest, mitte pensionireservist. Kui me need kaks poolt kõrvuti paneme, siis võib ütelda, et kindlasti järgmise aasta eelarve inimestele võlgu ei jää.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud härra rahandusminister! Parafraaseerides sinu kõnet, kus oli öeldud, et demokraatias on alati uudiseid, ütlen, et tõepoolest, uudiseid eelarve koostamise kohta tuli üsna palju. Aga need uudised ei viinud paraku tähelepanu demokraatlikule ja stabiilsele riigile, vaid nädal aega enne eelarve esitamist Riigikogule olid põhimõttelised eriarvamused maksualastes küsimustes, selles, kui suur peaks olema käibemaks või misuguseid uusi makse tuleb kehtestada. See on üsna kehv lugu. Siit minu küsimus. Kuidas saab niisuguste suurte lahkarvamuste pinnalt rääkida üldse mingisugusest stabiilsest eelarveprotsessist ja millised ühised poliitilised eesmärgid üldse saavad olla niisugusel pinnal tegutseval valitsusliidul?

Ivari Padar

Täna! Jah, selle aasta eelarveprotsess on olnud õige värvikas ja on kindlasti teile pakkunud palju uudiseid. Mis puudutab maksutõususi, siis nagu te eelarveprojektist näete, on selge, et kõik sellised väga tormilisi ja negatiivseid arenguid järelmina toovad maksuideed on eelarvest välja jäänud. Ei ole siin ei käibemaksu üldise määra tõstmist, ei 18%-lt 19%-le või 20%-le, mis oleks andnud

inflatsioonile juurde peaaegu 2%, ei ole siin aktsiisimäärade tõusu, ei ole siin ka põllumajanduses kasutatava erikütuse aktsiisimäärade tõusu. Kõik need suured ideed on ideedeks jäänud. Aga mis puudutab seda, et eelarveprotsessi raames olid erimeelsused, siis valitsuses on kolm erakonda ja igal erakonnal on omad poliitilised tõekspidamised. Selge, et täpselt niimoodi, vaidlustes see eelarveprotsess mööduski. Tuleb tunnustada tõde, et ühes teises kolmikliidus, mis enne seda oli, tundub, ideoloogilisi erimeelsusi väga palju ei olnud. Siit need erinevused.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Villu Reiljan!

Villu Reiljan

Aitäh, austatud juhataja! Härra minister! Teie ettekanne oli pikk ja kirjanduslikult täiesti keskpärane teos, millest selgus, et meie edasimineku väga suur pidur on kuri välisvaenlane, kes idapiiril meid ohustab, ja aktiiveerunud sisevaenlane, kelle kujud jäid teil identifitseerimata, aga nad viibivad meie hulgas, nad tuleb ainult paljastada. See võtab ka, muide, palju raha. See drastiline olukord on teinud teid kaunis meeletuks. Ma tulen Riigimetsa Majandamise Keskuse juurde tagasi. RMK on kõik kohustused riigi ja kohalike omavalitsuste ees muidugi täitnud, kuid te märkasite, et nad on investeringuteks ja halbadeks aegadeks kogunud raha. Te võtate nüüd ära investeringute raha ning halbade majandus- ja ilmastikutingimuste riski likvideerimiseks mõeldud raha ja lisate veel ka opereerimisülesanded ning ikkagi arvate, et ta on jätkusuutlik. Kes teist aru ei saa?

Ivari Padar

Kas jutt oli kohalikust omavalitsusest või RMK-st? Selge, et RMK-st nii suure omanikutulu väljavõtmine on olnud tõsise arutelu teema, ega me Riigimetsa Majandamise Keskusele olulist kahju ei tekita. Kõik need analüüsid ja hinnangud, mis on antud, on kinnitanud, et siin olulist töö paralüüsumist ei toimu. Ma usun, et Riigimetsa Majandamise Keskuse stabiilne areng on kindlustatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Aitäh, hea juhataja! Austatud minister! Mul on teile selline küsimus. Kas te isiklikult, eeskätt ühe erakonna esimehena ja ka rahandusministrina näete seda võimalust ja kui te seda näete, kas te peate seda õigeks või mitte, et lähiaastatel võiks Eesti riik, valitsus ja parlament tõsiselt mõelda sellele, et me räägime üksikisiku tulumaksu tõusust, mitte külmutamisest või langetamisest? Ma ei pea silmas, et see peab juhtuma selle valitsuskoalitsiooni ajal, aga kuidas te põhimõtteliselt sellesse suhtuksite?

Ivari Padar

Nagu ma ka enne rääkisin, meil on kaks arengujärku. Me peame kindlasti ühte asja väga silmas pidama, seda, et olgu see finantssurutis ja majandusolukord milline tahes, aga me peame eelkõige silmas pidama neid kolme Maastrichti kriteeriumi täitmist ehk kolme asja, mille puhul me räägime sellest, et Eestis võetakse euro kasutusele. Kui inimestele see ära seletada, kas või minu enda kodukülas, siis saadakse aru, et see on finantsstabiilsuse jaoks ja selle jaoks, et tõesti midagi reaalselt majanduse tervendamiseks ära teha, väga oluline samm. Ka meie maksupoliitilised otsused peaksid olema orienteeritud sellele. Aastatel 2011–2012 ei saaks kindlasti teha väga kiireid ja ennatlikke otsuseid ühegi maksu tõusu kohta. Ma olen pidanud väga mõistlikuks ja õigeks, et mis puudutab kõiki kolme tulumaksu komponenti, mis praegu on laua peal, siis need oleks edasi lükatud selle ajani, kui on võimalik euro kasutusele võtta. Ma usun, et pärast seda lähevad edasi need diskussioonid, milline peaks Eestis maksustamine olema. Aeg on ju näidanud, et kui meil panus on liigselt tarbimise maksustamise peal ehk konkreetsetel käibemaksu peal, siis heitlikes olukordades võib see meid alt vedada. Riigieelarve tulude poolel peab olema rohkem stabiliseerivaid elemente. Meil oli siin üleval kas või autode registreerimise maks, mis oleks kindlasti olnud väike, aga selge panus sellele, et riigieelarve tulude pool oleks stabiilsem. Need diskussioonid on kõik avatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Tõenäoliselt kõige suurem tõus selles eelarves on Integratsiooni Sihtasutuse eelarves, lausa 1200%. Tahangi küsida: kas oskate öelda, mis projektidele need 43 miljonit lähevad ja kas selline tõus on majanduslanguse tingimustes üldse põhjendatud?

Ivari Padar

Kas jutt on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest? Ma arvan, et Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus on praeguses situatsioonis ja tulevikusituatsioonis võtmekoht. Vaieldamatult on niimoodi, et Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusse on kokku toodud vahendeid, eelkõige just eurovahendeid, aga lisaks riigisiseseid vahendeid, selleks et ettevõtlust elavdada. Eelkõige on siin tähtis koht ekspordival ettevõtlusel. Ma tahan väga loota, et Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja ettevõtjad leiavad väga meeldiva teineteisemõistmise, et ettevõtjad saaksid mõistlikele projektidele ka mõistlikud lahendused. Ma panustaksin selle peale, et Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse kaudu teha reaalseid samme majanduse elavdamiseks. Selles suhtes ma usun, et need summad on põhjendatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Mina näen kõige suuremat surutist just nimelt tervishoiuvaldkonnas, kuigi sellest on vähe räägitud. Ühest küljest tõstab ravimite käibemaksu tõstmine ravimite hinda patsiendi jaoks, teisest küljest võetakse ravimite kompenseerimise tõttu haigekassalt rohkem raha ära, mis tähendab pikemaajad järjekordi ja halvemat teenust. Samuti hakkavad haiglate kapitalikulud jälle tulema ravirahast. Haigekassa investeeringute intressid riigistatakse. See tähendab, et tervishoiust läheb see raha välja eelarveaukude lappimiseks. Miks me võtame selle raha ära, tõesti, võiks öelda, et isegi kõige nõrgemast kohast? SKT-st läheb Eestis tervishoiule vaid 4,9% Euroopa Liidu 8–9% kõrval.

Ivari Padar

Ma ei näe praegu eelarve kontekstis valdkonda, kus kärbet ei toimuks. Loomulikult on tervishoid väga sensitiivne valdkond, aga ma julgen haigekassa nõukogu liikmena ütelda, arvestades ka seda, mida me praegu sellises finantssurutises näeme, et ma olen kindel, et tervishoiu garanteerimine sellises mahus, nagu ta vähemalt praegu on, on võimalik. Ei ole valdkonda, kus ei toimuks kärbet, see on selge.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tiit Kuusmik!

Tiit Kuusmik

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus puudutab koolieelset valdkonda ja nimelt: kuivõrd jätkusuutlik on lasteaedade programm, kas ta jääb ja kui jääb, siis millises mahus?

Ivari Padar

Täna! Lasteaedade programmi jaoks on praegu järgmise aasta eelarvesse planeeritud 150 miljonit krooni ehk see osa, mis puudutab lasteaiapedagoogide palka, nende palga hoidmist algklassipedagoogide palgaga samas suurusjärgus, pluss õppevahendid ja kõik selle juurde kuuluv. Välja on praegu jäänud investeeringukomponent, aga 150 miljoni krooni ulatuses on olemas kõik see, mis puudutab nii sisulist tööd kui ka lasteaiapedagoogide palka.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, austatud proua juhataja! Austatud minister! Te mainisite oma ettekandes mitmel korral eelarve paindlikkuse suurenemist. Mida see täpsemalt tähendab? Kas see tähendab ebastabiilset maksupoliitikat või mida te selle all mõtlete? Palun avage meile!

Ivari Padar

Kui me vaatame otsa eelarve eri ridadele, siis 72% eelarvest on tegelikult varem seadustega ära otsustatud. On need siis sotsiaalvaldkonna seadused, mis puudutavad ühtede või teiste toetuste sidumist väga selgete määradega, mis juba seadusest tulenevad, või

kas või Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valdkonna seadused, mis puudutavad aktsiise, aktsiiside kasutamine – 75%. Igal juhul on niimoodi, et järgmise aasta alguses läheb väga tõsisele poliitilisele arutusele see, kas ja kus on meil võimalik eelarvet paindlikumaks teha. Enne veel, kui raha laekub riigikassasse, on praegu juba ära öeldud, kuhu ta täpselt läheb. Keerulistes olukordades hakkab see pärssima. Samas tuleb ka selle asja teist poolt vaadata, seda, et need valdkonnad, mis on praegu seadusega fikseeritud, ei saaks kannatada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaak Aab!

Jaak Aab

Täna, austatud juhataja! Hea minister! Minu küsimus puudutab käibemaksu soodumäärade tõstmist 5%-lt 9%-le, näiteks ravimite ja puuetega inimeste isiklike abivahendite puhul. Teema on väga raske. Näiteks ravimid kallinevad ka selle tõttu, et on tõstetud Raviameti toimingute riigilõive ehk nii ravimitootjad kui ka hulgimüüjad, kes sinna pöörduvad, peavad rohkem raha välja käima. Kust nad seda raha võtavad? Eks ikka inimese taskust. Tegelikult ootab ravimeid palju suurem hinnatõus, kui ainult see käibemaksu-määrade tõstmine tähendaks. Lisaks lööb nende riskigruppide pihta, kes on eakad inimesed, puudega inimesed, ka toasooja hinna tõus, mis on väga suur. Kas valitsus või Rahandusministeerium on arutanud, kuidas neid hinnatõuse riskigruppidele kompenseerida, või langeb see kõik kohalike omavalitsuste kaela?

Ivari Padar

Aitäh! Kui me võtame kas või pensionitõusu järgmisel aastal, siis me räägime 14,7%-st. Selge, et tegemist on märkimisväärse tõusuga, mille puhul on ruumi ka kõikvõimalike muude komponentide kallinemiseks. Mis puudutab käibemaksuerisusi, siis väga draamatiline oleks asi, kui oleks tõusnud 5%-lt 18%-le. Mis puudutab praegust kompromissi, 5%-lt 9%-le, siis käibemaksu soodumäärade puhul jääb alati üks küsimus: kui palju see tegelikult mõjutab hinda lõpptarbija jaoks ja kui palju on soodumäärade puhul tegemist ikkagi sellega, et vahendajal on

suurem või väiksem kasum? Ka seda tuleb kindlasti selles kontekstis vaadata. Mis puudutab puudega inimesi, siis on selge, et puudega inimeste toetused on läbi väga raskete vaidluste säilinud. Ma julgen ütelda, et neid riske on maandatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vladimir Velman!

Vladimir Velman

Täna, proua juhataja! Austatud minister! Politseiteenistuse seaduse § 21⁴ lõike 4 kohaselt kuulub politseiametniku pension maksamisele Siseministeeriumi eelarvest, kuid eelnoõ seletuskirjas on selgelt öeldud, et eelneval aastal maksti seda Sotsiaalministeeriumi eelarvest. Miks on valitsus seadust rikkunud ja miks seda juba eelmisel aastal ei makstud Siseministeeriumi eelarvest?

Ivari Padar

Julgen teile ütelda, et suurusjärgus 40 miljonit krooni, mis maksti politseinike pensionideks varem Sotsiaalministeeriumi eelarvest, on nüüd ette nähtud Siseministeeriumi eelarves. Siseministeeriumi eelarves on see ette nähtud, tuginedes kehtivale seadusele, mis käsib neid kulutusi hoida Siseministeeriumi juures. Aastatega oli lihtsalt välja kujunenud olukord, et see ei olnud Siseministeeriumi, vaid Sotsiaalministeeriumi juures, aga see raha on Siseministeeriumi eelarves selgelt ette nähtud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Isiklikult kuulun nende hulka, kes on peaaegu et veendunud, et järgmisel aastal on meil jälle tarvis võtta arutlusele miinuseelarve. Ka teie vastustest on kõlanud, et kindlasti on olemas võimalus, et see eelarve täis ei tule. Aga küsimus käsitleb konkreetset riigivara müüki. Selle aasta eelarves on riigivara müügist ette nähtud saada tulu 1 miljard 489 miljonit krooni. 17. septembri seisuga oli vara realiseeritud ainult 226,5 miljoni krooni eest ehk 15,2%. Tõenäosus, et rohkem kui miljardi eest veel suudetakse sel aastal realiseerida, on

nullilähedane. Kust tuleb optimism, et järgmise aasta riigivara müük on edukam? Eelarve projekti on planeeritud riigivara müügist jälle üle miljardi krooni.

Ivari Padar

Kui te vaatate eelnevaid aastaid, siis järgmiseks aastaks on planeeritud riigivara müüki tõesti miljardi krooni eest, mida on märkimisväärselt vähem, kui eelnevatel aastatel on eelarves olnud. Mis puudutab seda aastat, siis ma olen ka varem öelnud, et kui turukonjunktuur on halb ja riigivara, mida müüa on kavatsetud, hind muutub naeruväärseks, siis on mõistlikum mitte müüa, vaid tuleb vaadata, millised on arengud turul, mitte võileivahinna eest ära anda. Ka nendes olukordades eelistan ma pigem miinusemärki eelarves, kui seda, et me teeksime otsuseid, mis oleksid riigi ja rahva raha raiskamine. Mis puudutab järgmist aastat, siis seal on märkimisväärselt sageli tegemist riigimaa müügiga. Ma ei ole üldsegi nii pessimistlik. Maal on ka rasketel aegadel oma väärtus olemas ja tal on rohkem väärtust kui võib-olla muul kinnisvaral. Ma usun, et see järgmiseks aastaks planeeritud miljard on iseenesest küllalt realistlik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Nelli Privalova!

Nelli Privalova

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Mul on küsimus Kaitseministeeriumi eraldiste all olevate kaitseväelaste pensionide kohta. Teatavasti saavad kaitseväelased varem pensionile ja sellist pensioni saavate isikute arv aina suureneb. 2008. aastal eraldati pensionideks 38 miljonit krooni. 2009. aastaks on kavandatud 52 miljonit krooni. Kas te oskate öelda, kas selline suurenemine võib lähitulevikus viia olukorrani, kui nn personalikulud näiteks palkade, pensionide, koolituste jne näol hakkavad pärssima muudeks kuludeks, näiteks varustuseks ettenähtud summasid?

Ivari Padar

Kui võtta Kaitseministeeriumi eelarve, siis on selge, et kui me võrdleme neid kulutusi, mis te siin tõite, kas 38 või 52 miljonit krooni, siis nad siiski moodustavad sellest eelarvest

õige väikese osa. Järgmise aasta eelarve kasv Kaitseministeeriumil üksinda on enam kui 800 miljonit krooni. Aga ma usun, et mingi kasvutendents on selles numbris kindlasti olemas. Ma olen kindel, et see kasvutendents ei mata ära kas või suurepärasest võimalust Eestisse tanke osta. Selles suhtes on nii, et küll need proportsioonid ikka paigas on.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lauri Laasi, teine küsimus!

Lauri Laasi

Aitäh, proua esimees! Austatud minister! Riigikogu komisjonides on arutatud Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava aastateks 2008–2011 Lissaboni strateegia rakendamiseks, kus mainitakse, et edasise rikkuse kasvatamiseks peab ennekõike suurenema Eesti ettevõtete tootlikkus. Siit küsimus: kas ja milliste meetmetega eelarve seda toetab?

Ivari Padar

Aitäh! Siin oli enne küsimus, mis puudutas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutust ja seda, et Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse eelarve kasv on õige märkimisväärne. See on üks konkreetne näide selle kohta, kuidas on võimalik tootlikkust tõsta ja millised peaksid olema need projektid, mida Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus toetab. Ka maksupoliitika. Kui me räägime, et riik on olnud väga aktiivne ettevõtete tulumaksustamise teemal, pidanud tuliseid läbirääkimisi Brüsselis ja lõpuks toonud teie ette võimalikud muudatused tulumaksusüsteemis, siis see on teine element, mille ma praegu välja tooksin. Kui me räägime kas või eurotoetustest, siis järgmisel aastal on koos kaasfinantseerimisega eurotoetusi võimalik kasutada 14 miljardi krooni eest. Selge, et märkimisväärne osa nendest eurotoetustest on nii või naa seotud ettevõtluskeskkonnaga, ettevõtluskeskkonna parendamisena. Ei ole selle riigieelarvega ettevõtluse jalgu maha saetud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aadu Must!

Aadu Must

Aitäh! Austatud rahandusminister! Head kolleegid Evelyn Sepp ja Valdur Lahtvee

pahandasid, et te ei tahtnud oma kõnes rääkida mitte eelarvest, vaid rääkisite muidu targa inimese juttu. Minule see küll meeldis. Sellist õnnetut eelarvet esitades oleksin ka mina proovinud mõnusat juttu veeretada. Vaatasin igaks juhuks ka eelarve numbraid. Seal on selline asi. Võrreldes eelmise aastaga laekub füüsilise isiku tulumaksu enam kui 500 miljonit krooni vähem, sotsiaalmaksu laekumine suureneb enam kui 3 miljardi krooni võrra. Kas teie meelest on need prognoosid reaalsed ja omavahel kooskõlas? Kas te olete kindel, et see 3 miljardi krooni võrra suurem summa tõepoolest laekub ja kust pagana kohast see sotsiaalmaks siis ikkagi tuleb?

Ivari Padar

Eks ta tuleb ikka nendeltsamadelt väljamaksetelt, mida ettevõtjad palga maksmiseks teevad. Nii see täpselt ongi. Usun, et kõik need prognoosid ja need proportsioonid, mis eelarves on, on usaldusväärsed ja järgmise aasta eelarve saab vastu võtta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar, teine küsimus!

Vilja Savisaar

Aitäh! Härra minister! Minu teine küsimus tuleneb ka otseselt sellest kõnest, mida te meile siin pidasite, ja osaliselt vastusest, mille te minu eelmisele küsimusele andsite. Nimelt rääkisite te eelarvete kasvust. Olen neid eelarveid siin menetlenud nii mõnedki korrad ja minu mäletamist mööda oli hüppeline eelarvekasv eelmisel aastal, pärast seda, kui 2007. aastal see valitsuskoalitsioon ametisse astus, nimelt suurenes eelarve 25 miljardi võrra. Miks te loobusite seni Eestis enamasti tavaks olnud konservatiivsest eelarvepoliitikast ja läksite üle progressiivsele eelarvepoliitikale? Nüüd olete hädas, et nii kiiresti ei saa kohe kõike tagasi toppida. Nii ongi, aga millest selline ülemäärane ja ülikiire eelarve paisutamine?

Ivari Padar

Oleme ikka objektiivsed. Kui me vaatame seda, mis on alates 2004. aastast eelarveprotsessis toimunud, siis on selge, et üldises kontekstis saame paika panna, millised

kulutused ja millal on eelarvesse lisandunud ja millal nad seadustega ära on fikseeritud. Mis puudutab kõiki meie tegemisi kas või aastal 2008, on see eelarvekärbe 2008. aastal või on see 2009. aasta eelarve vastuvõtmine, kus ootusi on kärbitud võib-olla isegi kuni 10 miljardi krooni ulatuses, siis ma ütlen, et need protsessid on olnud õige alalhoidlikud ja mõistlikud. Kui me 2010. aasta eelarve kontekstis suudame samamoodi seda protsessi jätkata, siis me oleme oma riigile head teinud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Trapido!

Toomas Trapido

Aitäh! Hea minister! Elu on näidanud, et edasiminekuks toimub siis, kui on olemas mingisugune eesmärk või idee. Näiteks oli ligi kümme aastat Eesti riigi eesmärk jõuda Euroopa Liitu ja NATO-sse, paljud inimesed võtsid ennast kokku, ka riik, ja need eesmärgid saavutati. Samuti oli eesmärk eelisarendada infokommunikatsioonitehnoloogiat ja selles vallas on Eesti väga tugev. Minu küsimus seisneb selles, kas valitsusel järgmise aasta eelarvega seoses on mingi selge idee või eesmärk, mis võiks edasi viia, või on see eelkõige püksirihma pingutamise eelarve.

Ivari Padar

Püksirihma pingutamist on selles eelarves kindlasti ja seda püksirihma pingutamist hakkab olema kindlasti ka veel 2010. aasta eelarves. Aga ma tõin ka ühe termini välja, mida on viimasel ajal kasutatud, finantsjulgeolek. 2008, 2009, 2010 – need ei ole sellised aastad nagu 2004, 2005, 2006. Selge on, et siin väga tõsiselt mõeldakse riike ning riikide reaalselt sisu ja väärtust selle koha pealt, kuidas keerulistes olukordades suudetakse kas või püksirihma pingutada. Kui me räägime ideedest, Euroopa Liidust, NATO-st, kõigist nendest ideedest, mida me oleme rakendanud, siis üks tõsine idee, mille poole tuleb püüelda, on nendesamade kriteeriumide täitmine, et Eesti oleks valmis ühinema euroga. See ei ole teps mitte sõnakõlks. See on ikkagi tõsine kvaliteedi näitaja, kui riigis on selline finantspoliitika, et ta vastab teatud usaldusnormatiividele, eurotsooni usaldusnormatiividele. Siis on ka investoril näiteks, süüvimata

sellesse, millised on selle riigi rahvariided, olemas väga selge märk, et selles riigis kehtib teatud standard. Majanduskasvu puhul on räägitud, et eurosooniga liitumisel võib majanduskasvule vähemalt 2% hüppeliselt juurde panna. See on kindlasti üks selline suund, mida selle aasta eelarve ja järgmise aasta eelarve järgivad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek, teine küsimus!

Toomas Varek

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud rahandusminister! Minu eelmine küsimus puudutas eelarve viimasel minutil tasakaalustamist, aga sellele ma õiget vastust ei saanud. Teine küsimus on konkreetsem. 82% meie ettevõtetest on sellised, kus töötajate arv on alla kümne. Te ütlesite, et eelarve tasakaalu viimiseks olete püüdnud kärpeid teha, aga neid on ka ettevõtluse arvel tehtud, te toidate ettevõtluse arvel eelarvet. Nimelt, sõiduautode erisoodustusmaks – 2000-lt 4000-le, see on 50 000 aastas – on ettevõtetele, kus on alla kaheksa töötaja (üks auto ikka olemas on), küllaltki suur koorem. Kas see maks kehtib ka omavalitsustele, riigiametitele, ministereeriumidele?

Ivari Padar

Mis puudutab ettevõtluses kasutatavate autode maksu määra tõstmist 2000-lt 4000-le, siis ma ütlen niimoodi, et see on väga mõistlik samm. Kui makstakse palka, siis makstakse palka. Sellisel juhul kõikvõimalike palgakulude ja palgakomponentide viimine eri sahtlitesse, olgu see kas või sõiduauto kasutamine, ei ole mõistlik. Mina usun, et isenesest see, et see määr tõuseb 2000-lt 4000-le, on igati õige ja õiglane. Kui on palga maksmine, siis on palga maksmine. Soodustused ja palk tuleb lihtsalt lahti siduda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu, teine küsimus!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud minister! Teie optimism on

imetlusväärne ja nakkav. Ma loen praegu siin maapiirkondade kõrgeist elukvaliteedist ning hästiasustatud töökohtade juurdekasvust maal. Ma sõidan koju ja hakkam kindlasti otsima, kus kohas need hästiasustatud töökohad on. Aga Põllumajandusministeeriumi rea alt ma veel vaatasin, et on 4,3 miljonit MTÜ-de toetusi, kus investeringuid ette nähtud ei ole. Mure on Leader-programmi pärast. Kuidas nemad suudavad eurotoetusi ära kasutada, kas neile tuleb siis kuskilt raha või ei tule? Ka peaminister on muret tundnud selle pärast, kas eurotoetusi ikka kasutatakse ära või mitte.

Ivari Padar

Aitäh! Ma usun, et kui me räägime kas või Leader-programmist, siis seda ettevalmistust on ju nii tugevalt tehtud. Kui me räägime mittetulundusorganisatsioonidest, siis kas või liikumine Kodukant on aastaid ette valmistanud, et seda võimalust rakendada. Kui me vaatame maaelu arengukava, siis maaelu arengukavas on selgelt kuni 10% võimalik nn pehmeteks meetmeteks kasutada. Mul on küll usku, et neid programme rakendatakse. Mul on ka usku, et kõiki teisi maaelu arengukavas ettenähtud meetmeid võetakse tõsiselt kasutusele. Ajad on rasked ja saak ikaldub, aga ega siis ettevõtluse vaim pole maalt kuhugi kadunud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Ratas, teine küsimus!

Rein Ratas

Täna! Hea minister! Kõrge loodusväärtusega maade ostuks on järgmise aasta riigieelarve eelnõus kavandatud ülimalt väike summa, vaid 64 miljonit krooni. Ilmselt on seda tublisti vähem kui kümnendik vajadusest. Mida siis teha, sest rahakest ju pole? See on küsimus mulle. Veel äsja kehtis armsal Eestimaal hea ja asjalik kord, mis on otstarbekas mitte just väga kõhuka rahakotiga riigile. Meil oli kõrge loodusväärtusega maade naturaalvahetus. Kas meil ei tuleks selle korra juurde tagasi pöörduda? Olen rääkinud.

Ivari Padar

Mis puudutab kõrge loodusväärtusega maade vahetamise protsessi, siis sellest on Eestis palju räägitud. On võetud vastu

poliitiline otsus, et eeldatavasti usaldusväärsem ja vähem kirgi tekitav on olukord, kui riik ostab seda maad tagasi. Selle nimel on ka võimalus realiseerida juba riigi käes olevaid maid. Seda protsessi on alustatud. Summa on väike. Ma ütlen ka, et see 64 miljonit krooni, mis seal on ette nähtud, katab, võin hinnanguliselt öelda, võib-olla 5% vajadusest. Selge, et lihtsalt ressursse on vähe, aga see on pikaajaline protsess. Lõppude lõpuks olen ka mina üks selline maaomanik, kellel on Natura alal maa. Mis teha, vanaisa maa, maksan maamaksu, pühin higi ja *so what*. Lõpuks on niimoodi, et see maa on hoitud ja hooldatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Mänd!

Tarmo Mänd

Täna, proua juhataja! Austatud minister! Ka mina kuulun nende inimeste hulka, kes väidavad, et see eelarve on tasakaalust väljas. Tõestada seda, et 97,8 või 98,7 on tasakaalu näitaja, üks on tekkepõhine, teine on kassapõhine – see kõik on butafooria. Tuletan ka meelde seda 2,6% majanduskasvu, mis on jälle poliitilise sisuga nii nagu eelmisel aastal. Ma ei kuulu sinu vaenlaste hulka, Ivari, aga ma küsin, miks sa võtad kanda vastutuse sellise eelarve eest ajal, kui valitsus juba otsib süüdlast selle praktika kujunemise eest. Või väidad sa jätkuvalt, et see on tõesti tasakaalus eelarve, nagu peaminister siin saalis 25. septembril väitis?

Ivari Padar

Aitäh! Mis puudutab seda eelarve eelnõu, mis teie ees on, siis on selge, et täna me räägime tasakaalus valitsussektori eelarvest. Kui me räägime nendest mõõdupuudest, kuidas eelarveid hinnatakse, siis statistilised parameetrid mõõdavad valitsussektori tasakaalu. Aga miks ma sellega siin teie ees olen? Lihtsalt minu visiitkaardi peal on kogemata kombel kirjas rahandusminister. Peab vastutama. Ja vastutangi!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi, teine küsimus!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud härra rahandusminister! Mõni aeg tagasi, täpsemini, aasta tagasi, olite siinsamas ja rääkisite, et Eesti rahvas on rikkam kui kunagi varem, eelarve on suurem kui kunagi varem. Eelarve kasv oli planeeritud 25%, eelneval kahel aastal oli see teatavasti olnud 15%. Seda oluliselt suurt kasvu rünnati igalt poolt ja väideti, et see on ebareaalne. Teie väitsite, et see sobib väga hästi ja peabki nii olema, et ühelt poolt vähendame makse, teiselt poolt suurendame kulusid. Kõik on väga hea. Täna oleme keerulises olukorras just sellepärast, et meil oli niivõrd suureks kasvatatud baas. Minu küsimus on väga lihtne: kas tänase tarkusega olete valmis tunnistama, et omal ajal sai tehtud viga ja ei oleks pidanud nii suure kasvuga eelarvet tegema?

Ivari Padar

Täna! Ma arvan, et oma vastuse olen ära ütelnud sellega, et sellel aastal on juba vastu võetud negatiivne lisaeelarve. Kui selle aasta põhieelarvet eelmisel aastal kaitsti, siis oli selge, et sinna planeeriti sisse küllalt märkimisväärne ülejääk võimalike muutuste katmiseks. Aga nii tark ei ole olnud mitte keegi, me võime vaadata majandusanalüüsi paari aasta vältel, ükskõik mis pank, ükskõik mis institutsioon on hinnanguid andnud, nii tark pole mitte keegi olnud, et arvata, et finantssurutis, finantsturbulents sedavõrd suureks läheb. Mina olen oma hinnangu selle aasta eelarvele andnud negatiivse lisaeelarve tegemisega. See on fakt ja see on saanud teie heakskiidu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Ratas, teine küsimus!

Jüri Ratas

Täna, austatud Riigikogu esimees! Hea minister! Seda eelarvet tehes, täiesti alguses, kui te pidite panema paika järgmise aasta majanduskasvu prognoose, siis kas olid ja kui olid, siis kui tõsised olid arutelud ja diskussioonid näiteks arengufondi inimestega, samuti teadlastega ja professoritega ülikoolidest, kes tegutsevad nendes valdkondades?

Ivari Padar

Täna! Konkreetselt, mis puudutab suvist prognoosi, siis suvise prognoosi tegemisel korraldas Rahandusministeerium terve seminari, kuhu kutsuti eri pankade analüütikuid, keskpanga spetsialiste, kus me analüüsisime, milline olukord võib tulla. Konsultatsioonid ja analüüs meil tegelikult toimuvad. Rahandusministeeriumis on olemas ka väga soliidsetest liikmetest koosnev nõukoda, kes meile erinevates situatsioonides nõu ja jõuga abiks on. Üldiselt kasutame me kõiki neid võimalusi, mis Eestis ja väljaspool Eestit praegu olemas on.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Villu Reiljan, teine küsimus!

Villu Reiljan

Aitäh! Härra minister! Enne te selgitasite mulle, et kui autost võtta bensiin välja ja tagavararatas ka ära, siis tema sõidustabiilsus ja suur tulevik ei halvene sugugi. Aga ma ei taha selle kohta küsida. Ma tahan küsida järgmist. On selline asutus, kus üle 300 inimese hoiavad laeva kindlalt kai ääres õigel kursil, ehk Eesti Pank. Kui palju Eesti Pank siis sellel raskel tunnil panustab?

Ivari Padar

Eesti Pangast n-ö tuleneb raskel tunnil 2009. aasta eelarvesse 100 miljonit krooni.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Maret Merisaar!

Maret Merisaar

Aitäh! Riigikogu on vastu võtnud kõrgharidusstrateegia, on muutnud ülikooliseadust ja on muutnud ülikoolidele esitatavad nõuded palju rangemaks. Selle strateegia rakenduskava järgi peaksid kõik baasmaksumused kasvama 10% aastas. Tegelikult näeme nüüd riigieelarves, et näiteks riiklik koolitustellimus väheneb 2009. aastal 3,3%. Rektorite Nõukogu palus küsida, kas Riigikogu ei peaks lisaks andma signaali, et on loobunud ühe pikaajalise arengu strateegia elluviimisest.

Ivari Padar

Ei ole valdkonda, kus ei ole kärbet. Kui me võtame haridusministeeriumi eelarve ja

haridusministeeriumi eelarve kasvu, mis on 6,4%, siis see kasv ei ole raskel ajal ju üldsegi väike. Haridusministeeriumi eelarvesse anti n-ö viimasel tunnil ressursse juurde. Kui me räägime sellest suurest eesmärgist, teadus- ja arendustegevuse jõudmine 2%-ni SKT-st, sellest 1% oleksid näiteks avaliku sektori kulutused, siis praeguste prognooside järgi me jõuame 2010. aastaks olukorda, kus me täidame seda strateegilist eesmärki juba suurusjärgus 1,13% SKT-st. Aga selge, et haridusministril on ka oma võimalused, oma prioriteedid, mida ta eelarve sees rakendab. Need on täna kätketud siia eelarve projekti. Kui peetakse oluliseks, et menetlemise käigus teha komisjonides muudatusi ja haridusministeeriumiga kooskõlastatult ühte või teist rida muuta, siis on see kõik võimalik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus, teine küsimus!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud härra minister! Mina nimetaksin seda eelarvet isegi võltsinguks ja pettuseks. Me näeme, et majandus langeb, nagu te ütlete, eelarve on aga üles ehitatud kasvule. Maksude laekumine väheneb, tööjõud väheneb, tarbimine väheneb, paberil aga majandus justkui kasvaks! Eelarve tasakaal on sisuliselt tekitatud teatud summade ümberkantimisega ja tasakaal on saavutatud paberil. Eesti Energia tõstab elektri hinda sellepärast, et riik võtab sealt dividende välja. Tegemist on ju kaudse maksustamisega. Ma küsin: miks valitsus sellise pettusega tegeleb, miks ei taheta välja öelda, et eelarve on defitsiidis?

Ivari Padar

Kui tegemist oleks võltsingu või pettusega, siis te peaksite pöörduma politseisse. Aga ma ütlen niimoodi, et täna on tegemist küllalt keerulise olukorra eelarvega, kus ei saagi olla briljantseid ja häid lahendusi. On otsitud lahendust valitsussektori tasakaalu hoidmiseks ja on otsitud lahendusi selleks, et elementaarsed vajadused oleksid riigis ka 2009. aastal rahuldatud. See ei ole kerge eelarve ja see on kindlasti palju kriitikat saav eelarve.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tiit Kuusmik, teine küsimus!

Tiit Kuusmik

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Tulen tagasi hariduse juurde, sedapuhku alghariduse ja selle toetamise juurde. Kas eeloleva aasta eelarvest on jäädavalt välja viidud koolitoetus ja ranitsatoetus või on mingisugune mehhanism, millega kooliminevate laste vanemaid toetada?

Ivari Padar

Jah, ranitsatoetus on sellest eelnõuversioonist, mis teie ees on, välja jäetud. Võimalused on kõik need, mida te teate. On selge, et komisjonides on ees pikk töö eelarve lõppviimistluse tegemiseks. Kui Riigikogu liikmed leiavad, et mingi teise kulutuse ärajätmise teel oleks võimalik taastada näiteks ranitsatoetust, siis on see kindlasti aktsepteeritav. Mis puudutab üldse neid toetusi, kus on nii, et toetab nii riik kui toetavad ka omavalitsused, siis kindlasti järgmise ja 2010. aasta eelarve kontekstis tuleks paika panna positsioonid, millised on need toetused, mille eest vastutab kohalik omavalitsus, mis on rohkem kohaliku omavalitsuse funktsioonina nähtavad, ja millised on riigi toetused. Headel aegadel on loomulikult antud siit ja sealt, aga selge, et praegu on need ajad, kus me peame olema objektiivsed nende võimaluste suhtes, mis meil on. Aga see võimalus on iseenesest olemas, Riigikogu sees samuti.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaak Aab, teine küsimus!

Jaak Aab

Täna, austatud juhataja! Hea minister! Küsimus on tervishoiu kohta. Nii nagu te ütlesite, olete te ka ise haigekassa nõukogu liige, samuti mina. Aga võrreldes selle aastaga on rahalistes vahendites tõesti küllaltki suured muudatused. See on põhimõtteliselt tervishoiust teatud raha mahatõmbamine või koomaletõmbamine. Puudutab see kõigepealt ligi 200 miljonit krooni, mis varasema seadusega oli ette nähtud kapitalikuludeks, teenitavatelt vahenditelt võetakse ära intressid, 140 miljonit krooni, ja ravimite hinna tõus lisab üle 100 miljoni krooni. Siin kipub olema juba pool miljardit krooni selle aastaga võrreldes. Samas on sotsiaaldemokraadid kogu aeg teinud ettepanekuid rahastada tervishoidu

riigieelarvest. Kas sotsiaaldemokraatide maa-ilmavaates on midagi muutunud, et koalitsioonis tehakse selliseid otsuseid?

Ivari Padar

Teie ees on 2009. aasta eelarve. 2009. aasta eelarves on kindlasti hästi palju raskeid valikuid. See on mu vastus teile.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vladimir Velman, teine küsimus!

Vladimir Velman

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Eraldist Narva Linnavalitsusele (riigipiiri seaduse § 8 lõike 1 alusel sõlmitud Siseministeeriumi ja Narva Linnavalitsuse vahelise halduslepingu kohaselt), mille objekt on Narva linnas Narva 1 piiripunkti suunduvate transpordivahendite liiklemise korraldamine, vähendatakse 321 000 krooni võrra. Millistel prognoosidel selline vähendamine rajaneb ning kas on arvata, et veokeid tuleb piirile järgmisel aastal vähem, või kavandab valitsus lükata probleemi lahendamise hoopis Narva linnavõimude kaela?

Ivari Padar

Aitäh! Olemata küll selle valdkonna spetsialist, ütlen ma ühte. Valitsuses on olnud tõsiselt arutusel lisavõimaluste loomine parkimiskohtade tekitamiseks Ida-Virumaale, maa-alale, mis ei piirne Narva linnaga. Minu andmetel toimuvad ka läbirääkimised Euroopa Komisjoniga. Euroopa Komisjon annab oma toetust selleks, et selline Narva linnast väljapoole jääv ala hakkaks toimima. See töö käib. Ma usun, et kuna tuleb n-ö alternatiivne võimalus transpordi suunamiseks, siis eeldatavasti on nii võimalik probleem lahendada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kallo, teine küsimus!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Hiljuti, vist 7. oktoobri Postimehest võisime lugeda, et mure on riigiettevõtete investeringutega, raha ei ole. On küsimus, kas müüa need ettevõtted maha või viia börsile. Aga nüüd näeme üllatusega, et eelarveprojekti ka

järgmisel aastal kavatakse riigiettevõtetest välja võtta küllalt suuri dividende, kokku ligi miljard. Millest see tuleneb, kas riigiettevõtted nagu ei olegi raskustes, või on mingi majandusteooria, et röövime riigiettevõtted paljaks, siis langeks nende turuväärtus ja saaks nad odavalt erastada? Millest selline lähenemine, et eelarve täitmisele iga hinna eest toome ohvriks isegi riigiettevõtted, mis võib-olla veel normaalselt funktsioneerivad?

Ivari Padar

Täna! Kui me võtame eelarve ja vaatame, kui palju on eelnevatel aastatel riigiettevõtetest dividende võetud, siis on seda, mis me järgmisesse aastasse oleme planeerinud, ikka märkimisväärselt vähem. Kindlasti, kui oleks võimalik leida mingeid muid, kolmandaid või neljandaid allikaid, kust riigieelarvesse tulust juurde tuua, siis oleks kindlasti mõistlik riigiettevõtetest dividende vähem välja võtta. Samas on selge, et need riigiettevõttest dividendide võtmised on ju olnud kooskõlas nende riigiettevõtete juhtkondade seisukohtadega, et sellisel määral ja just niimoodi on võimalik riigil neid dividende saada. Ma usun, et me ei kahjusta riigiettevõtete investeeringuid ega riigiettevõtete tulevikku.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial, teine küsimus!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Ega ma oma eelmisele küsimusele sotsiaalsete mõjude kohta analüüsi osas vastust ei saanud ja ma tahan teid paluda, et te saadaksite mulle selle analüüsi kirjalikult. Küsimusi oleks palju, aga ma tegin valiku. Küsimus puudutab pensionireserve. Kui palju pensionireservis praegu on raha, mida on võimalik kasutada? Kas seda juba praegu kasutatakse või kuidas selle reserviga lood üldse on?

Ivari Padar

Ma ei hakka siit täpselt seda dokumenti välja võtma, mis puudutab reserve hetke seisuga, aga ütlen niimoodi, et pensionireservis on praegu enam kui viie miljardi krooni ulatuses akumulieritud vahendeid. Mis puudutab järgmise aasta eelarvet, teie eesolevat dokumenti, siis selleks, et pensionide

tõus toimuks varem kokkulepitud tasemel, 14,7% on järgmisel aastal pensionide kasv, ei kasutata pensionireservi vahendeid, selleks kasutatakse riigieelarve vahendeid. Seda on enam kui 2,5 miljardit krooni, mis riigieelarvest pensionidele lisaks antakse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Nelli Privalova, teine küsimus!

Nelli Privalova

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Võrreldes 2008. aastaga on vähendatud Kaitseressursside Ametile ettenähtud summamid. Kutsealuste ajateenistusse kutsumisega on aga probleeme. Lisaks on seadusega pandud ametile ka muid kohustusi, näiteks mobilisatsiooniks ettevalmistamisega seonduv. Kas teie arvates selline kulutuste vähendamine pigem ei süvenda probleeme kutsealuste ajateenistusse kutsumisel ega vähenda valmisolekut riigikaitseks?

Ivari Padar

Mina ei ole muidugi kaitseminister, aga ma võin teile väita, et ma täiesti usun, et nende suurte summade ulatuses, mis eelarve Eestile riigikaitseks ette näeb, on kindlasti tehtud väga mõistlikud otsused. Ma usun, et kui rääkida Kaitseressursside Ametist, siis kindlasti nende ettenähtud vahenditega on kõik vajalik Kaitseressursside Ameti efektiivseks tegutsemiseks tagatud. Aga ma ei ole kaitseminister.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aadu Must, teine küsimus!

Aadu Must

Aitäh! Austatud minister! Aitäh senise väga vapra esinemise eest! Usun (see "usun" ongi tänase diskussiooni põhiväide), et saan optimistliku vastuse ka järgmisele küsimusele. Nimelt on Eestis selle aasta viimase kuuga töötus kasvanud umbes 50% ja annaks jumal, et see trend ei süvene. Ometigi näete te ette keskmise palga tõusu 9%. Nähtavasti see tähendab, et mõnel sektoril läheb suhteliselt hästi. See teeb rõõmu. Või äkki ma eksin? Öelge, palun, millised sektorid seda palgatõusu veavad ja millised on need sektorid,

mille üle me võime heameelt tunda, sest neil hakkab paremini minema.

Ivari Padar

Lihtsam oleks öelda, kellel hästi ei lähe. Ühel hetkel oli Eestis umbes 85 000 ehitustöölisi, peaaegu 15% kogu aktiivsest elanikkonnast. Kindlasti on ehitussektor see koht, kus tagasimineku on kõige suurem. Ma usun, et kui me räägime töötuse kasvust, siis sinna see ka välja jõuab. Mis puudutab muud majandust, siis eksport areneb, aga loomulikult mitte nii tormakalt, mitte selles tempos, mida me täna võiksime eeldada. On ka selge, et kui vaadata palju mainitud EAS-i, palju mainitud eurotoetusi üleüldises plaanis, mis on järgmise aasta eelarves samamoodi rakendatud, siis ma usun, et küll nendest muudest majandusvaldkondadest seda kasvu tuleb. Aga mis puudutab ehitussektorit, siis ehitussektor selles kontekstis langeb.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb, teine küsimus!

Valeri Korb

Aitäh, lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Oma kõnes te natuke juba mainisite 2010. aasta eelarve ettevalmistamist. Aga ma mõtlen, et veel peab elama üle päris raske 2009. aasta. Seoses sellega küsisin ma Eesti Panga presidendilt ja tahan küsida teilt teie ministeeriumi soliidse nõukoja prognoosi. Kas 2009. aastal tuleb negatiivne lisaeelarve või ei?

Ivari Padar

Ma võin teile ütelda oma seisukoha täna, 16. oktoobril aastal 2008. Ma ei näe väga suurt võimalust, et selle n-ö surutud eelarve pealt, mis täna siin teie ees on, oleks võimalik järgmisel aastal teha negatiivset lisaeelarvet. Loomulikult on see kõik aga poliitiliste valikute koht ja lõppude lõpuks on niimoodi, et kui Riigikogu seda nõuab, siis see ka tehakse. Ma ütlen, et pigem tuleks praegu panna rõhk sellele, milline tuleb 2010. aasta eelarve ja kuidas vastu võtta 2011. aasta eelarve.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Mänd, teine küsimus!

Tarmo Mänd

Täna, proua juhataja! Minu küsimus haakub väga hästi kolleegi küsimusega, mis äsja esitati. 22. oktoobril saame teada Eesti Panga majanduskasvuprognosi. Pank on korduvalt hoiatanud valitsust väga optimistliku prognoosi eest. Kui nüüd juhtub see, et panga prognoos olulisel määral erineb Rahandusministeeriumi prognoosist ja koguni laskub miinusesse, mida te kavatsete ette võtta?

Ivari Padar

Prognoosid on alati prognoosid. Tõe kriteerium on siin aeg. Lõpuks on ju niimoodi, et järgmine aasta ise omas konkreetsuses näitab, milline on tegelik seis Eesti majanduses, kas käivituvad miinusprognoosid või ollakse nulli lähedal. Sellisel juhul, kui tulem on kehvem, kui täna eelarves on kajastatud, kasutatakse Eesti riigis reserve, sest eelarve peab olema ka majanduse stabilisaator.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Ma loen siin Riigikogus riigieelarvet kolmandat korda. Esimene kord, kui ma lugesin riigieelarvet, ei saanud ma mitte midagi aru (ma mõtlen 2007. aasta riigieelarvet). Siis oli veel Liina Tõnisson Riigikogus ja ta ütles, et riigieelarved ei kõlba üldse lugemiseks, nendest niikuinii keegi midagi aru ei saa. Aasta-aastalt on riigieelarved läinud paremaks. Sellel aastal on seletuskiri tõesti hästi kirjutatud, seda on hea lugeda. Seal on viited majandusõpiku algtõdedele, Rahvusvahelise Valuutafondi soovitudele jne. Aga kui ma lähen arvude ja tulude-kulude ülesehituse juurde, siis mulle tundub, et see teine pool ei ole mitte nendele algtõdedele üles ehitatud, vaid sinu kabinetti on tulnud üks kuri mees, kes on andnud arvud, ja kogu see eelarve on üles ehitatud selliselt. Kas sa kinnitad minu sellist uskumust? Siis ma saan aru, miks eelarve selline on.

Ivari Padar

Kas mina olen see kuri mees siis nüüd või? Tegelikult on mul hea meel kuulda, et seletuskirja on sellel aastal lihtsam lugeda. Ma olen, muide, varemgi ühe opositsiooni inimese

käest seda kuulnud. See on selge edasiminekuks. Kui selle arutelu käigus tuleb välja, et midagi tuleks näiteks järgmise aasta eelarve tarbeks veel rohkem lahti kirjutada, siis Rahandusministeerium on selleks valmis.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Mulle teeb natukene muret see, et selle aasta eelarves oli Rahandusministeerium planeerinud käibemaksu osakaaluks ainult 25%. Varem oli käibemaksu osakaal eelarve formeerimisel oluliselt suurem. Milline on sinu kommentaar, kas see tendents on Eesti riigile ohtlik? Me ju tundub, ei taha enam üldse tarbida.

Ivari Padar

Mis siin muud ütelda, kui et Eesti rahvas on tark. Ta on Rootsi kuningast saadik ju kirjaharidust saanud ja praktiliselt oli kirjaoskamatus likvideeritud juba enne esimest ilmasõda. Ta on nii reageerinudki, et ostab ja tarbib vähem. Nii see põhjendus on. Ma ka varem rääkisin, et käibemaks ehk maks, mis on emotsioonidega seotud selles suhtes, et kas tarbimist on või tarbimist ei ole, on õige ebastabiilne eelarve jaoks keerulistel aegadel. Tulevastes aruteludes tuleb kindlasti leida võimalusi, kuidas tulubaas teha stabiilsemaks ja käibemaksust vähem sõltuvaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Maret Merisaar, teine küsimus!

Maret Merisaar

Aitäh! Minu teine küsimus puudutab põllumajandust, nimelt ühtseid pindalatoetusi Euroopa Liidu põllumajanduspoliitika esimesest sambast ja veel konkreetsemalt meie omariiklikke lisandusi nendele otsemaksetele. Nad on eelarves kajastatud ühel real: nii ühtne pindalatoetus kui ka omariiklikud juurdemaksud. Mida te arvate, kas need omariiklikud lisamaksud, mis eelkõige toetavad intensiivtootmist suurtes majandites ja mida keskkonnakaitseringkonnad ei pea seetõttu üldse mõistlikuks kulutuseks, võiksid Eestis,

kus riigieelarves on üldse selleks vähe raha, olla antud näiteks ainult mahetootjatele?

Ivari Padar

Aitäh! Mis puudutab riiklikku lisamakset, *top-up'i*, siis ma arvan, et uhke on seegi, et selles eelarves on see 70%-ga siiski säilinud. Tõesti, nagu kõikides valdkondades on ka seal kärbet tehtud. Me peame siin kahte poolt vaatama. Ühelt poolt on õige mõistlikult soosida mahepõllumajandust ja mahepõllumajanduse edasist arengut. Seal tuleb selgelt vaadata, kus on mahepõllumajanduse arengu ja arendamise reaalsed kitsaskohad. Jätkuvalt on see olnud turuletulek. Ma tean seda asja suhteliselt hästi. Teiselt poolt tuleb vaadata põllumajanduse kui majandusvaldkonna üldist konkurentsivõimet. Kui me teeme kärpeid kas või pindalatoetuste puhul, siis me peame vaatama, et kui me ühte poolt põllumajanduses toetame rohkem ja teist poolt vähem, siis ei tohi me traditsioonilise põllumajanduse puhul silmast lasta üldist konkurentsivõimet ja ka seda, et tegelikult need meie riiklikud juurdemaksud on võrreldes konkurentidega teistes Euroopa Liidu liikmesriikides siiski väiksemad. Nii et tuleb kogu konteksti vaadata ja siis otsused teha. Iseenesest selline vaikne soosiv suhtumine ökoloogiliselt puhtasse põllumajandusse peaks kogu selle asja juurde käima.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg, teine küsimus!

Marek Strandberg

Tervist, minister, uuesti, huvitava jutu järgelt! Minu küsimus on seotud energiasäästuga ja energiasäästuprogrammidega, mille mahud on arusaadavalt allapoole igasugust efektiivsuspiiri. Minu küsimus on lihtne: kas riigieelarve koostamisel sellisel kujul, nagu ta esitatud on, kaaluti arusaama, et laiaulatuslik energiasääst elamumajanduses, mille toetamiseks on vaja märkimisväärselt suuremaid summasid kui siin kirjas, võiks olla nii ettevõtluse arendamise seisukohast kui ka inimeste sotsiaalse heaolu kasvatamise koha pealt üks väga hea koht, ja miks see toetus nii väikeseks on jäänud?

Ivari Padar

Ma olen sinuga ühel meelel, et kui me räägime väga palju sellest, millised on uued võimalused ammutada energiat, siis proportsionaalselt vähem räägitakse sellest, kuidas energiat säästa. Tegelikult on see Eestis väga suur probleem. Mis siin ikka rääkida, meie majad lihtsalt kiirgavad ja ega inimese elu ei tohi olla seatud selle peale, et kogu ta elu ja rõõm on küttearvete maksmine. Loomulikult on kogu seda konteksti valitsuses eelarve tegemisel arutatud. Lihtsalt on nii, et ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poole pealt on peetud 2009. aasta eelarve kontekstis olulisemaks kas või näiteks ühistranspordidotatsiooni, mille puhul on siiski enam kui 800 miljoni krooni ulatuses leitud probleemile lahendust. See tähendab, et ühistransport toimib ja inimestel on võimalik liikuda. Aga ma arvan, et ka sellistes pikemaajalistes programmilistes seisukohtades tuleb selle teema juurde kindlasti tagasi pöörduda, sest niisama ei ole mõtet energiat toota, kui me energiat liiga kergekäeliselt raiskame.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Karel Rüütli, teine küsimus!

Karel Rüütli

Aitäh! Hea minister! Miks valitsus ei ole seni välja töötanud inflatsiooni ohjeldamise kava? Miks ülepaisutatud eelarvega ning teatud käibemaksumäärade suurendamisega tõstetakse seda veelgi? Viimase aasta jooksul on inflatsioon olnud üle 10% aastas. See sööb ära inimeste hoiused ja muudab igasuguse säästmise mõttetuks. Kas valitsus on seisukohal, et teatud käibemaksumäärade tõstmine ei suurenda inflatsiooni, ning loodab, et inflatsioon taandub iseenesest, või näete hoopis inflatsioonis salarelva, mille abil lükatakse käsi veel sügavamale inimese taskusse ja loodetakse sellega hoopis eelarvet täita?

Ivari Padar

Kuidas teile ütelda? Võib ju ütelda, et tänu valitsuse õige resoluuksel sekkumisele on nafta hind maailmaturul praegu oluliselt alanenud. Kui me vaatame, mis meid järgmisel aastal ees ootab, siis kindlasti tuleb märkida, et kui me räägime sellest dokumendist,

2009. aasta eelarvest, siis selle eelarve puhul on eeldus, et nafta hinna prognoos on 130 dollarit barrelilt. Täna me teame, et olukord on hoopis teistsugune. Aga milliseks see järgmiseks aastaks pöördub, seda ma ei tea. Igal juhul võib pigem eeldada, et järgmisel aastal on pidur peal nii toiduainete hinna tõusul kui ka energia hinna tõusul. Selles suhtes võib inflatsioon, mille prognoos järgmiseks aastaks on 6%, tegelikult olla veel madalam. Need kaks olulist parameetrit, mis on inflatsiooni tõusu tagant tõuganud, pigem taltuvad. Ma usun, et meil on 2011. aastal võimalus jõuda ka alla 4%, 3%-ni.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh, proua eesistuja! Lugupeetud minister! Te olete eelarve tulupoolele planeerinud aktsiisidest üle 1,5 miljardi krooni. Kust selline enesekindlus? Võib-olla läheb ellu meie edukas karskuspoliitika, rahvas jätab joomise ja suitsetamise maha, kust see raha siis tuleb?

Ivari Padar

Aitäh! Te esitasite mulle väga keerulise küsimuse. Ma ei ole märganud olulist murrangut rahva arusaamades, aga kui see on toimunud ja kui riigieelarvesse tulev tulude hulk väheneb selle tõttu ja mitte selle tõttu, et illegaalne kaup tuleb turule (ma saan aru küll, et Heimar Lenk peab siin silmas 11. valimisringkonda), siis igal juhul on väga tervitav, kui tarbitakse vähem.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu, teine küsimus!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Eks see eelarve asi sel aastal sihukene keeruline ole. Peaministergi siin mõni aeg tagasi ütles, et ega eksperte ei saa eriti usaldada, samas kellegi arvamusele tuleb ju tugineda. Kujutame nüüd endale ette, et mina olen oma elus teinud murrangu ja tahaksin saada sotsiaaldemokraadiks, aga minu ainus tingimus on see, et minu erakonna esimees kinnitaks mulle, käsi piiblil, et see jutt eelarvest, mida ta puldist räägib, on aus ja õiglane. Kas sa võid öelda, et see eelarve

täitub sellisena? Siis saab minust sotsiaaldemokraat!

Ivari Padar

Hüva. Kus on avaldus? Ma ütlen nii, et see jutt, mis ma siit puldist olen täna rääkinud, ma võin selle kohta allkirja kirjutada, on aus ja õiglane.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Evelyn Sepp, teine küsimus!

Evelyn Sepp

Aitäh! Pärnis mitme eelneva küsimusevastuse käigus seletasid sa pikalt käibemaksu mõju eelarvele ehk selle ebastabiilsust ja sisuliselt seda, et käibemaks ei ole praeguses Eestis eelarve täitmise vahend kui selline. Teatavasti eksisteerib Eesti riik rahva, keele ja kultuuri säilimiseks. Siit ka minu küsimus. Lähtudes kõigest eelnevast, miks te karistate Eesti kultuuritarbijaid kõrgema käibemaksu määraga, kui te teate, et tegelikult sellel eelarvele mõju ei ole ja see ei too eelarvesse rohkem raha? Kas see on järjekordne Reformierakonna poliitiline ämber, lihtsalt üks mõttetu kultuuriminister on pandud ametisse, kes ei kaitse kultuuri huve ja on sisuliselt, ma ei tea, kas kultuuripõlgur või lihtsalt kultuuripidur? Rahenduslikku mõtet sellel ei ole, nagu te just enne ammendavalt seletasite. Ma tõesti usun teid, et see nii on.

Ivari Padar

No mis ma siin pikalt seletan. Vaieldamatult on see teema, mis puudutab kultuuri käibemaksu, käibe maksustamist, olnud pika poliitilise vaidluse teema Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide vahel. Ühel hetkel tuli lihtsalt leida mingi kompromiss. See kompromiss on täna teie ees ja selle kompromissi tulemusena ei ole näiteks kas või ravimite käibemaks mitte 18%, aga on 9%. Nii see poliitikas on. Eks te ise teate ka (te olite omal ajal valitsuses), et ikka tuleb leida kusagil see koht, kust edasi minnakse. See on olnud lihtsalt tänase poliitilise kompromissi vili.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Inara Luigas, teine küsimus!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Ma olen ühte meelt kõikide nendega, kes on öelnud, et järgmise aasta eelarve on äärmiselt pingeline. Valitsus on otsinud tulusid päris paaniliselt. Eile me menetlesime siin saalis käibemaksu, tulumaksu ja riigilõivu muudatustega seonduvat. Tuleb välja, et te maksustate ikkagi käibemaksu kaudu kõrgemalt ettevõtlust (turismiteenused jne) ja maksustate ka ühiskonna nõrgemaid gruppe (puuetega inimeste abivahendid, ravimid jne). Ühes ajalehes oli kirjas, et teie isiklikult olete seda meelt, et oleks pidanud pigem maksustama luksuskaupu. Miks te selle ideega lõpuni ei läinud ja miks te maksustate sellel raskel perioodil ikkagi ühiskonna nõrgemaid?

Ivari Padar

Ütleme, et poliitilise kompromissi vili on siin teie ees. Selge, et selle poliitilise kompromissi vilja valmimisel on eri erakonnad teinud erinevaid mõõndusi. Täpselt nii see on. Ka praegusel juhul on turismiteenuste käibemaks tõusnud 5%-lt 9%-le, mitte 18%-le, ja see 9% mahub nendesse piiridesse, mis on praegu meie konkurentidel, olgu mainitud kas või Soomet 8%-ga. See on poliitilise kompromissi koht olnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee, teine küsimus!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud härra minister! Minu küsimus puudutab selle maja, Riigikogu eelarvet. Suure eelarvega on niimoodi, et teie usute, aga mina ei usu, mina ei ole utopist. Selle maja eelarve kohta tahan küsida järgmist. Selle maja eelarve väheneb 50 miljoni krooni võrra, 350 miljonilt 301 miljonile. Kes oli selle idee autor, kas Ene Ergma või Heiki Sibul või teie? Kes selle ideega välja tuli? See minu arvates tegelikult pärsib Riigikogu toimimist.

Ivari Padar

Aitäh! Ütleme niimoodi, et riigieelarve on valminud nii, et on saanud kõikide valitsusliikmete heakskiidu. Ta on konsensuslikult valminud. Selge, et ei ole ühtegi valdkonda,

mida kärbe ei puudutanud, välja arvatud, nagu ma ütlesin, kas või julgeolekuvaldkonnad. Nii see täpselt ongi. Ma usun, et selle riigieelarvega ei ole Riigikogu tööd pärsitud. Riigikogu tööd saab hästi arendada ka järgmisel aastal.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk, teine küsimus!

Heimar Lenk

Aitäh! Paistab, et ma olen viimane küsija, võib midagi kergemat küsida. Härra rahandusminister! Saatus mängis nii, et te sattusite ministri väga tähtsale ametikohale äärmiselt huvitaval ajaloohetkel. Kas mälestusteraamatu käsikiri, millest võiks kujuneda ka õpik tulevastele majandusmeestele, on juba alustatud?

Ivari Padar

Aitäh! Teie ees on äärmiselt halb kirjamees. Ei veel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Enn Eesmaa, teine küsimus!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Austatud minister! Sa oled tuntud kui lahe ja rahvalik inimene. Sellepärast tuletan meelde eesti vanasõna, et kes viga näeb laita, see tuleb ja aitab. Võluvitsa majanduse ja finantsolukorra parandamiseks on raske pakkuda. Võib-olla tasub meelde tuletada kogu maailma praktikad. Üheks hoovaks, üheks vahendiks, mis olukorda võiks parandada, võiks pidada astmelist tulumaksu. Venemaal ei ole astmelist tulumaksu ja Islandil ei ole astmelist tulumaksu. Islandil läheb praegu eriti nigelalt (arvatavasti mitte ainult sellepärast, et seal ei ole astmelist tulumaksu). Sa oled viimasel ajal tõsiselt tegelnud finantsprobleemide ja rahandusega. Kas selline variant on sulle või sinu meeskonnale pähe tulnud?

Ivari Padar

Aitäh! Eestis on ju tegelikult kaheastmeline tulumaks ehk on tulumaksuvaba miinimum ja kõik see, mis sealt edasi tuleb. Ma olen korduvalt öelnud, et see, milline on Eesti maksupoliitika tulevikus, on kindlasti väga tõsise arutelu koht. Aga ma olen rääkinud ka sellest, mis on minu tänased seisukohad,

kuidas me võiksime käituda kuni euro tulekuni. Mis puudutab rahvusvahelist kogemust või üldse kogemust, siis pean mainima, et mul on olnud väga head kontaktid Soome rahandusministeeriumiga ja Soome kolleegidega kriisi haldamise koha pealt, selle koha pealt, mida nemad tegid 18 aastat tagasi. Ma ütlesin väga tunnustavalt põhjanaabrite kohta, et nad on õige hüva nõu andnud, kuidas sellises olukorras käituda. See on kindlasti väga hea praktika. Samamoodi Rootsi praktika, see, kuidas nad 18 aastat tagasi käitusid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Täna oled sa korduvalt küsimustele, eriti teravatele küsimustele vastates öelnud, et tegemist on poliitilise kompromissiga ja paremat ei olnud praegu võimalik saavutada. Võib-olla on selle eelarve tegemise jooksul saanud ka sotsiaaldemokraatidele selgeks, et selliseid poliitilisi kompromisse, mis tulevad kõige nõrgemate arvel, enam ei ole vaja, sest see ei olnud ju teie valimislubadus. Võib-olla on vasakpoolsetel aeg erimeelsused kõrvale jätta ja hakata lõpuks üheskoos tööle, et meie valijate jaoks saaks täidetud ka see poliitiline lubadus, mida on lubanud sotsiaaldemokraadid ja mõned teised vasakpoolsed ka.

Ivari Padar

Jah, ka see teema on täna korraks juba üles tulnud. On selge, et eelarve vaevaline protsess, 23 öhtut ja üks hommik, on olnud just seetõttu nii vaevaline, et on olnud väga selged poliitilised erimeelsused ja väga erinevad positsioonid. Mul on hea meel tõdeda, et näiteks sellel valitsuskoalitsioonil, kes oli enne meid ja kus samuti oli kolme erakonna koostöö, ei tekkinud selles suhtes erimeelsusi. Seal oli teil mingi tõmme. Igal juhul on niimoodi, et meie eelarve on valminud tõsistes heitlustes.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps, teine küsimus!

Mailis Reps

Teise küsimusega lähen eelarve sissepoole ja tahan küsida pretsedendi kohta. Kas on see tulnud poliitilistest erimeelsustest või majanduslikult raskest olukorrast, aga on tekkinud huvitav pretsedent, vähemalt hariduseelarves. Me jagame hariduseelarve üsna paljudes valdkondades, alajaotustes enam-vähem kaheks, nimetame neid majanduskuludeks ja muudeks kuludeks ehk palgakuludeks, võtame majanduskuludelt teatud protsendi, milleks on 8, ja siis tõstame selle täpselt teise viiekümnesse protsenti ja ütleme, et näed, nii palju said juurde. Tegelikuses ei saanud ei kutsekoolid, ei riigikoolid ega kohalikud omavalitsused õpetajate paljaks mitte ühtegi senti. Küll aga peavad nad õpetajate palka tõstma. Kas tulevikus, kui valitsus kinnitab alampalkasid, võiksime iga kord järgida sama loogikat?

Ivari Padar

Ei saa ju ütelda, et haridusministeeriumi eelarve kogu selles eelarve valmimise kontekstis oleks jäänud vaeslapse ossa. Haridusministeeriumi eelarve kasv on märkimisväärne ja peaaegu ainukene valdkond, kus me praegu saame rääkida ka palgatõusust eelarvevahendite kaudu, on tegelikult haridusministeerium. Selge, et on olnud ka haridusministri valikud, kuidas ta nende ridade vahel on opereerinud, milliste koolide õpetajaid on ta esile tõstnud ja kus on kärpeid vähem tehtud, aga igal juhul on haridus see valdkond, kus peaaegu ainukese valdkonnana räägitakse praegu palgatõusust.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra rahandusminister, küsimustele vastamise eest! Suur tänu, lugupeetud kolleegid, küsimuste esitamise eest! Palun nüüd kõnepulti rahanduskomisjoni esimehe kolleeg Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Eelarve põhiküsimused on tasakaal, prognoos, kulude suurenemine või vähenemine ja tuluallikate muutused. Mul on hea meel öelda, et rahanduskomisjon oma põhiarutelul keskenduski põhiliselt nendele suurtele teemadele, mitte üksikutele artiklitele eelarves. Peale selle me oleme arutanud eelarvet ka haridus-

sotsiaal- ning majandus- ja kommunikatsiooniministriga, lisaks on eelarve teemal suvi läbi muid koosolekuid toimunud.

Alustame tasakaalust. Kindlasti tuleb eelarve koostajaid tunnustada eelkõige püüdluse eest eelarve tasakaalu saada ja mitte esitada see defitsiidiga. See näitab tõsist pere-mehelikku suhtumist riigi rahandusse ja seda, et praeguse inflatsioonimäära juures ei mängita mingisugust heategijat, kes läheb majandust veel kütma laenude või reservide ärasõomisega. Samas peab ütleva, et rohkem kui 6%-lise inflatsiooni ja 2,6%-lise majanduskasvu prognoosi kuulmise peale ei olnud rahanduskomisjonis küll ühtegi väga vaimustatud reageeringut näha. Ka mina isiklikult sean need arvud tõsise kahtluse alla, eelkõige majanduskasvu prognoosi.

Aga olgem pragmaatikud! Riigieelarveprotsess ei jõua iial kaasas käia majandusuudistega, kui need väga kiiresti halvenevad või üldse väga kiiresti uuenevad. Mitte ükski riik ei suuda jooksvalt eelarvet kiiresti ümber mängida ja loomulikult tuleb valitsuse otsuseid eelkõige sellest vaatevinklist vaadata. Kindlasti oleks meil parem meel olnud, kui kulude kärpimise osas oleks valitsuses valitsenud parem koostöö. Selles aga, mis tehti ära tegevuskulude osas, oli see koostöö mõistlik, kõik said aru, et ühe lauaga lähenetakse enam-vähem kõigile. Kuid siiski jäi hulk poliitilisi tabusid kahtlemata õhku. Või mõni poliitiline tabu – nii oleks ehk õigem öelda.

Oli ka rahanduskomisjonis raske vastata küsimusele, mis siis saab, kui eelarve ei tule täis. Majanduses loomulikult protsessi jälgitakse, eelarvelaekumisi jälgitakse ja nõupidamisi peetakse. Aga kindlust, et järgmine aasta suudetakse veel negatiivne lisaeelarve koostada, selle põhjal, mis me juba näinud oleme, olla ei saa. Võib öelda, et kuluartikleid, mida ei kärbitud või mis koguni suurenevad, võib nimetada tuleva aasta eelarves prioriteetideks. Kahju, et rahandusminister ei näidanud seina peale ühtegi joonist. Muidu me näeksime, et paremad neist on eelarve seletuskirjas olemas, näeksime, et enamik valdkondi siiski kärbib kulusid, kui me kuludest välistoetused maha arvestame. Eelarve kasv – näiline kasv tegelikult – tuleneb põhiliselt eurotoetustest ja sotsiaalmaksu enamlaekumisest. Üldiselt võib rääkida inflatsioonilisest kasvust kõiges, mis ei

ole toetustega seotud. Kõik valdkonnad tõmbavad väga kõvasti koomale. Ja kes tõmbab vähem koomale, seda võib nimetada prioriteediks. Valdonnad, mis selles staatuses on, on kindlasti eelkõige julgeolek – kaitsekulud kasvavad osatähtsusest üsna kõvasti – ja haridus. Ainus valdkond, kus nähakse ette otsene palgatõus, on haridus.

Eelarve kasv on seotud teatud sundkuldudega, ülejäänud osas, mis ei puuduta eurotoetusi, on see põhiliselt sotsiaalmaksu juurdekasv. Palgad endiselt ikkagi kasvavad. Seda prognoosid seni ei ole ümber lükanud. Aga nende kulude otstarve on teada. Pensionide kasv on otsene prioriteet, pensionideks makstakse rohkem, kui on sotsiaalmaksu laekumist. Sama toimub ka haigekassas, kus hakatakse reserve kasutama.

Selle eelarve puhul tuleb tunnistada suurt jäikust, mille me oleme seadustega riigi rahandusse sisse kirjutanud. Sel aastal tuleb see väga selgelt esile. Kõigile fraktsioonidele, kõigile Riigikogu liikmetele tuleks panna südamele, et hoidugem sundkulude juurde- tekitamisest riigieelarvesse. Pigem tegelgem sellega, et nendest vabaneda. Minu jaoks on kõige kummalisem prioriteet, mis on tõstetud sisuliselt samale tasemele ravikindlustuse ja pensionidega, teedeehitus. See ei ole normaalne. Me teeme kümneid miljoneid puudutavaid väga valusaid kärpimissamme. Teede puhul aga on tegemist mitmemiljardilise summaga. Just meie seaduse tasemel paindumatus on põhjus, miks me ei saanud neid rahasid muuks kasutusele võtta. Tegelikult peaks selle seaduse ära muutma, oleme ausad! Ja neid seadusi on veel, kuhu on mõttetuid asju sisse kirjutatud – mõttetuid heategusid, mis seaduse tasemel ei tohiks olla jäigalt fikseeritud. *Summa summarum* on just need järgmise aasta eelarve probleem, mitte raha vähenemine. Raha ju ei vähene.

Komisjoni üldine otsus oli teha ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute tähtjaks määrata 28. november kell kuus. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Vabandust, kas november või oktoober?

Jürgen Ligi

Minul on kirjas oktoober, aga ma ütlesin november. Palun vabandust! Tõde on paberil.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jürgen Ligi! Teile on ka küsimusi. Palun, kolleeg Kadri Simson, teine küsimus!

Kadri Simson

Lugupeetud rahanduskomisjoni esimees! Te mainisite oma sõnavõttus, et majandusprotsesse jälgitakse kaugemas perspektiivis. Ma kujutan ette, et kõlanud mõtte sundkuludest, sealhulgas pensionidest, ravikuludest ja teedeehitusrahast, oli ka mõeldud kaugemas perspektiivis. Me kõik teame, et tuleva aasta eelarves on suuri- mad kulud Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas, näiteks pensionideks läheb 20,3 miljardit krooni. Samas me mäletame, et koalitsiooni juhterakond – Reformierakond – andis koos oma esimehe Andrus Ansipiga enne eelmisi Riigikogu valimisi lubaduse, et nelja aasta jooksul tõstata te pensione kaks korda. Kas 2009. aastaks planeeritav kasv lubab ennustada, et Ansip selle viimase tema jaoks veel elus oleva lubaduse täidab?

Jürgen Ligi

Praegu me oleme sellel teel. Ja aitäh, et te meenusite seda valimislubadust, mille pärast ei tule silmi peita. Pensionid on prioriteet, pensionide suurendamiseks kasutatakse eelarve vahendeid ja ka varusid. Sellest lubadusest peetakse kinni ja see oleks ka vastus neile, kes arvavad, et halbadel aegadel võib suhteliselt rohkem kulutada. Järgmisel aastal kulutatakse suhteliselt rohkem põhiliselt kahes valdkonnas. Üks on eurotoetused ja teine on sotsiaalkindlustus. Eelarvest läheb 43 miljonit – 98,8-st tervelt 43! – käiku Sotsiaalministeeriumi kaudu. Nii et igauks, kes siia tuleb ja kritiseerib neid pisikesi-pisikesi maksutõuse – suuremad meil õnnestus ära hoida –, peab endale aru andma, et see raha suunati Sotsiaalministeeriumi eelarvesse, mida viimasel hetkel täiendati rohkem kui 2 miljardi krooniga.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Olga Sõtnik, teine küsimus!

Olga Sõtnik

Lugupeetud ettekandja! Õelge, palun, kas te olete sama meelt, mis teie erakonnakaaslane Keit Pentus, et Isamaa ja Res Publica Liit ning sotsiaaldemokraadid segasid selle eelarve kokkupanemist. Kas te olete neid teemasid ka oma komisjonis arutanud?

Jürgen Ligi

Komisjonis meil mõned arvamused läksid risti küll. Kui te isiklikult minu käest küsite, siis jah, üheparteisüsteemis oleks selle eelarve tegemine olnud palju lihtsam. Erakondade arvamused läksid kahjuks lahku ja mitte kõik erakonnad koalitsioonis ei mõistnud meie väga mõistlikke seisukohti.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Silver Meikar!

Silver Meikar

Hea ettekandja! Arve on palju ja ma teen protokollis huvides väikese paranduse: Sotsiaalministeeriumi kaudu ei lähe käiku mitte 43 miljonit, vaid 43 miljardit. Mõeldes sellele arvule ja asjadele, mis järgmise aasta eelarves on kasvuprotsentidega, kas teile ei tundu veider opositsiooni poolt mitmeid kordi kõlanud väide, et eelarve tegemisel karistatakse kõige rohkem kõige vaesemaid ja kõige väetimaid? Pensionide ja üldse sotsiaalkindlustuse kasv ju tegelikult näitab hoopis vastupidist.

Jürgen Ligi

Ausalt öeldes siin eelarves karistusparagrahvid puuduvad üldse! Kõik on ainult heategevusparagrahvid! Eriti palju heategevussummasid on ette nähtud just nõrgematele. See on tohutult sotsiaalne eelarve: peaaegu pool eelarvest läheb sotsiaalkindlustusse ja taolisteks asjadeks. Tunnistagem, et see on ikka väga sotsiaalne.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Jürgen Ligi!

Head kolleegid! Riigikogu juhatusel on saabunud Reformierakonna fraktsiooni ettepanek pikendada tänast istungit kuni päevakorra ammendumiseni või kuni kella kaheni. Me hääletame selle ettepaneku läbi.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Panen hääletusele Reformierakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada Riigikogu tänast täiskogu istungit kuni päevakorra ammendumiseni või kuni kella kaheni. Palun hääletada!

Poolt hääletas 63 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei olnud. See tähendab seda, et me töötame täna, kuni päevakord ammendub, aga mitte kauem kui kella kaheni.

Alustame nüüd läbirääkimisi. Kutsun kõnepulti Keskerakonna fraktsiooni esindajana kolleeg Vilja Savisaare. Kaheksa minutit, palun!

Vilja Savisaar

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Reformierakonna eestvedamisel on täna Riigikogu saali esimesele lugemisele jõudnud riigieelarve, mis on vaenulik nii töövõtjate, laste kui ka eakate inimeste vastu. Näib, nagu oleks eelarve koostamisel osalenud Maaelised jõud. Kogu eelarve koostamise protsessi on varjutatud saladuslooriga. Valitsuse suutmatusele selgitada avalikkusele riigieelarve koostamise põhimõtteid juhtis tähelepanu ka ajakirjandus. Andrus Ansipi valitsus rakedab 2009. aasta riigieelarve ettevalmistamisel mõttetult ranget infosulgu, kirjutati juba 31. juuli Eesti Ekspressi juhtkirjas. Asjasse puutuvad dokumendid varustatakse juurdepääsupiiranguga ning valitsuse nõupidamise kohta avaldatud ametlik teave kuulub oma infokülluselt samasse klassi sõnumitega, mida avaldas Eesti NSV juhtkonna koosviibimistest Rahva Hääl. Seetõttu kujunes eelarveprotsess väga pingeliseks ning Riigikogule anti üle toores ja vigasid täis eelarve.

2009. aasta eelarve on koostatud fundamentaalselt valesi. Kõigepealt pandi paika kulud ja seejärel hakati vaatama, kust selleks raha võtta. Kui juba eelarve alused on valed, siis on raske välja tulla mingitegi konkreetsete parandusettepanekutega. Praegune vigane eelarve sai alguse juba eelmisel sügisel, kui 2008. aasta eelarve kasvuks planeeriti ligi 20% ehk anti välja katteta lubadusi. Peaminister Andrus Ansipil jätkus jultumust korduvalt tulla Riigikogu ette ja valetada rahvaesindajatele majanduse olukorra kohta. Viinud Eesti majanduskriisi, tundis Ansip end ikka viie rikkaima Euroopa riigi hulka kuuluva riigi peaministrina. Reformierakonnale oli tähtis

eelarve võimalikult suureks paisutada, et seejärel kiiresti asuda oma valimislubadusi täitma. Paraku tegid reformistid seda kogu Eesti ühiskonna arvel. Reformierakonnale ongi iseloomulik saavutada ajutisi võite, eirates ühiskonna jätkusuutliku arengu vajadusi.

Nii polegi imestada, et kevadel saabus valitsuses tõehetk ning kavandatud lubadusi tuli vähendada negatiivse lisaeelarvega. Peaminister Andrus Ansipi ja Reformierakonna lemmikpõhjendus on olnud, et süüdi on maailmamajandus ja valitsus on õigesti käitunud. Kahjuks ei jaga seda seisukohta ei eksperdid, keda peaministri sõnul enam usaldada tohi, ei opositsioon ega ka viimase küsitluse järgi avalik arvamus. On ka loogiline arvata, et riigi majanduse käekäigu eest kannab vastutust peaminister, kes meil kahjuks viimastel aegadel tegeleb rohkem arutlemisega tulnukate kui majanduse teemal.

Möödunud aastal alguse saanud majanduskriis Eestis ei ole niivõrd maailmamajanduse muutuste, kuivõrd Reformierakonna liberaalse majandus- ja maksupoliitika tagajärg. Meie majanduse põhiprobleem on, et valitsuse täieliku passiivsuse tõttu ei tekkinud Eestis küllaldaselt lisandväärtust andvat ja ekspordile orienteeritud ettevõtlust – selleks puudusid igasugused stiimulid ja eeltingimused. Eestist sai koht, kust on mugav kasumit ja kapitali maksuvabalt välja viia ning teenida tarbimiskultuse õhutamise ja elanikkonna võlakoorma kiire suurendamise abil.

Kõnealune eelarve on koostatud 2,6%-lise majanduskasvu baasil, mis kahjuks jällegi on ebarealistlik. Tekib küsimus, kas valitsus ei ole eelmisest aastast mitte midagi õppinud. Käesoleva aasta eelarve koostati algselt 7,4%-lisele majanduskasvule tuginedes, kuid reaalselt kujunes meil majanduslangus 1%. Valitsus on kaotanud oma usaldusväarsuse – ei usuta, et ta suudab majandussituatsiooni reaalselt hinnata ning vastavalt sellele tegutseda. Seetõttu ei kavatse Keskerakonna fraktsioon vastutust selle eelarve eest jagada.

Selle eelnõu kohta võib öelda, et juuste kammimisega vähki ei ravi, vaja on kirurgilist sekkumist. On arusaamatu, miks Reformierakonna juhitud valitsus loobus eelmisel aastal konservatiivsest eelarvepoliitikast, mis oleks võimaldanud majanduse olukorda tõsiselt muuta. Kevadel oleks negatiivse

lisaeelarve asemel saanud vastu võtta hoopis positiivse lisaeelarve, nagu seda tegid Tallinn ja mitmed teised kohalikud omavalitsused. Valitsus hoiab kiivalt kinni eelarve tasakaalu põhimõttest, kuid on ilmselge, et tänavune eelarve jääb mitme miljardi krooniga miinusesse ning järgmisse aastasse on puudujääk juba sisse planeeritud. On arusaamatu, kuidas näeb koalitsioon sotsiaalmaksu laekumise kasvu 3 miljardi krooni võrra ehk 10% tõusu olukorras, kus töötus on aastaga kasvanud 50% ning suurt palgakasvu pole samuti oodata. Samas kavandatakse füüsilise isiku tulumaksu laekumist 10% vähem kui möödunud aastal. Kuidas saadakse nii erinevad arvud?

Valitsuse suurimad kokkuhoiuvõlkkonnad arutatavas eelarves on käibemaksusoodustuste kaotamine, ranitsatoetuse kaotamine, kohalike teede rahastamise oluline vähendamine. Kuigi valitsuse otsuse järgi tõusid kütuse- ja elektriaktsiisid, mille tagajärjel on kallinenud nii toiduained kui ka toiduvalmistamine, on valitsus loobunud koolitoidu rahastamise suurendamisest ja valitsuselt saadav osa katab heal juhul vaid poole vajaminevast rahast. Käibemaksu tõus ootab ees ravimeid ja meditsiiniseadmeid, mis paneb raskesse olukorda haiged inimesed ja vanurid. Lisaks tõstab valitsus matusetarvete ja matuseteenuste käibemaksu, et inimestest veel viimane kätte saada. Jääb mulje, et valitsuse soov on meie haigetelt ja vanurilt ravimite pealt raha välja lüpsta ja siis veel surma pealt ka natuke juurde teenida. Keskerakonna fraktsioon ei saa sellega nõustuda.

Kuigi aasta on möödunud, võib öelda, et Reformierakonna valitsus ei taju ikka veel, kui kergekäeliselt on Eesti edu maha mängitud. Ja mitte ei taha valitsus eest võtta roosasid prille, läbi mille kõik tundub nii ilus ja hea. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Vilja Savisaar! Palun kõnepulti kolleeg Marek Strandbergi Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Meenutan kõigepealt, et eelmisel aastal me osutasime puudustele sellesamas riigieelarve esitluses. Need puudused on ka praegu olemas. Esmalt väike

närimine selle kallal, et esitatud dokumendid on küll elektroonilised, aga näiteks needsamad kaasasolnud failid, PDF-failid, on vaadatavad ainult ekraanil ja mitte sisu järgi otsitavad. Meie e-ühiskonnas on astuda väga pikki samme, et me suudaksime esitatud eelnõudes ja nende seletuskirjades leida vajalikke seoseid ning neid analüüsida. Aga see selleks!

Meil pole praegu tegelikult ettekujutust, kui ressursimahukas on meie eelarve. Me ei tea, kui palju kütuste ja muude üleilmselt kaubeldavate ressursside hinnad mõjutavad riigieelarve täitumist ja ka kulude poolt. Autotki ostes aga on ju täiesti tavaline, et selle tulevane kasutaja küsib, kui suur on selle kütusekulu. Täna me pakume maksumaksjale järjekindlalt teadmata kütuse- ja muu ressursi kuluga riiki. See ei ole mõistlik.

Aastate eest pöördusid rahandusminister Palts ja tema ametkond säästuriiki kavandades minu ja paari mu kolleegi poole, et küsida säästuideid riigi jaoks. Analüüsisin ka toonaseid riigisektori kulutusi ja uskuge, nii energia kui vee kulutused riigisektoris olid märkimisväärsed. Muutused energeetikas ja energiamajanduse olemuses on majanduse elavdamiseks üliolulised. Üliolulised on need aga just selle tõttu, et energiasäästu ja ka hajutatud energeetika korral õnnestub kaasata väga palju väikesi ja keskmisi ettevõtteid. Sellest tegevusest ei ole kõnealuses eelarves mitte jälgegi.

Arvude maagia on muidugi meeldiv ja lootust andev. Oleme kuulnud juba sellest, et ühelgi moel ei saa kasutada ei madalamaid ega muusuguseid majandusprognoose, kui on teinud Rahandusministeerium. Ja need augusti lõpul valminud Rahandusministeeriumi majandusprognoosid ei ütle meile kahjuks mitte midagi üleilmse finantskriisi kohta. Nagu me praegu teame, on muutused majanduses märkimisväärsed ja suuremadki kui pelk hindade korrigeerimine, nii nagu sellest pikka aega räägiti. Kinnisvaramull ei ole lõhkenud mitte ainult Eestis, see mull oli olemas üleilmselt ja ka sellest ei olnud augustikuises majandusprognoosis jälgegi.

Ärge pahandage siinkohal, aga valitsuse esitatud eelarveprognoos on mõnes mõttes nagu lapik ja elevantidele või vaaladele või kilpkonnadele või kellele iganes tuginev Maa mudel. Ja seda oludes, kus me tegelikult juba

teame, mis majanduses juhtunud on ja mis siin juhtuma hakkab. Majanduskasvu taastamise lootus tugineb sisenõudluse taastamise ja ekspordi osakaalu kasvu lootusele. Kellele aga neid kaupu müüakse ja kuidas sisenõudlus taastuma peab, ei selgu ei eelarvest ega eelarve seletuskirjast. Reaalselt on näha, et 2008. aasta on kehv, aga seesama majandusprognoos augustist ütleb, et ühtäkki muutub aastal 2009 kõik paremaks. Aru saada, kust see paranemine tuleb, ei ole võimalik. Eratarbimise vähenemine, selle muutlikkus ja selle raskelt ennustatavus peab olema kompenseeritud suuremate erainvesteeringutega, mis lõppkokkuvõttes muudaksid eratarbimise iseloomu. Tahan siinkohal loomulikult rääkida kulutuste tegemisest energiasäästuks, mis valdava hulga tarbijate jaoks on nii eeloleval talvel kui järgnevatelgi aastatel tegelikult võtmeküsimus. Me peame toetama mehhanisme, mille abil erainvesteeringud energiasäästuks suurenevad. Ja kui me räägime majanduse konvergenstist, siis me peame rääkima sellest, kuidas eraisikute majanduslik käitumine tõesti ka muutuks.

Lugedes nii riigieelarve seaduse seletuskirja kui ka eelarvet ennast, tekib paratamatult küsimus: milline on valitsuse idee 2009. või ka järgnevateks aastateks, mis avaldub selles eelarves? Seda ideed pole. Tegemist on tekstiga, objektiivselt võttes on leevendatud võimupingeid ja ainus nähtav idee on see, et koalitsioon peab jätkama. Kahjuks ei saa me eelarvest vastust, miks see peaks nii olema.

Me oleme praegu olukorras, kus me ei suuda märkimisväärselt suurendada riigi tulusid valdkondades, kus see on võimalik. Me võiksime ressursside kasutamise tasusid, põlevkivi kasutamise tasusid kordades suurendada, ilma et majanduses sellest midagi tõsiselt muutuks. Vastupidi, riigikassa laekumised paraneksid, investeeringud tööstusse ja majandusse üldse suureneksid. Ressursikasutuse jõulisem ja julgem maksustamine looks eeldused majanduslikuks konvergenstiks, tooks riigikassasse raha ja looks märkimisväärsed eeldusi tööstuse ja turgude orienteerituse muutumisel. See oleks mehhanism, mille abil oleks võimalik märkimisväärselt vähendada maksutõuse, mis puudutavad otseselt igäht meist. Ning seda saaks teha, jättes näiteks tõstmata ajakirjanduse ja muudegi artiklite

käibemaksu. Roheliste ettepanek on vähendada ka mahetoidu käibemaksu – meie stressirohkes elus parandaks see inimeste heaolu.

Me oleme veendunud, et eeldused, millest eelarve koostamisel lähtuti, ei ole täna enam paikapidavad. Kuristikku ei ole võimalik ületada kahe sammuga ja nii me peame praegu välja nuputama, kuidas ühiskonnas too kuristik ikkagi ületada. Kõnealune eelarve augustis koostatud majandusprognoosi alusel on selgelt väga optimistlik. 2,6% majanduskasvu ei paista mitte ühestki kohast! See eelarve ei aktiveeri majandust, see eelarve ei toeta mitte ühelgi moel energiasäästu kavasad, mis on kõige paljulubavamad majanduse edendamise kavad Eestis järgnevateks aastateks. Sellest eelarvest ei paista selgeid majandust elavdavaid mehhanisme. See on tehtud rabeldes, ülejala ja taas teisi osapooli, milleks võiks olla ka opositsioonierakonnad, kahjuks kaasamata.

Sellega seotult teeb meie fraktsioon ettepaneku see seaduseelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata ja tunduvalt paremate prognoosidega tunduvalt kaasataval moel see küsimus uuesti Riigikogu ette tuua. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Tarmo Mänd Eesti-maa Rahvaliidu fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! 25. septembril kuulsid selle ruumi seinad siin niisugust kõnet, nagu neid peeti umbes 25 aastat tagasi. Jutt käib vägisi sündinud eelarve eelnõust, mida me täna arutame. Sellega seotud kokkulepped sündisid viimasel hetkel – kui üldse sündisid. Kõige nõrgem koht on eelmine aasta alguse saanud vale tulude prognoos ja ülikallid valimislubadused, mida iga hinna eest püütakse täita ja millest enne valimisi ongi võimatu loobuda. Jutt tasakaalus eelarvest ei ole autoritele endalegi selge küsimus, poliitilistel kaalutlustel ei saa nad sellest lihtsalt rääkida. Juba see, kui rääkida 97,8-st ja 98,7-st, on ju viide sellele, et tasakaalu pole. See tekkepõhine ja kassapõhine on küll poliitiline mäng. See võimaldaks isegi vahet suurendada umbes 2 miljardini. Aga see ei ole peamine sisu. Me peame rääkima tõsiselt

sellest, et me lõpetame käesoleva aasta miinusega. Peame rääkima sellest, et prognoos, millele on üles ehitatud kogu see eelarve, on ülioptimistlik. On olemas veel kolmas asi: kolme protsendi defitsiidi piir. Ja kui see inflatsiooni kõrvale kerkib, siis oleme eurost veel kaugemal, kui me oleme seda praegu. See on üsna karm hinnang, aga ma julgen öelda, et tasakaalus eelarve tähendab tulude ja kulude tasakaalu.

Tuletan meelde, mis juhtus eelmisel aastal majandusprognoosidega. Ja selle vastu eksi-takse ka tänavu. Tegime eelarve 7,3 pinnalt, rahandusminister korrigeeris küll detsembris selle 5,2-le, aga eelarves seda ei muudetud. Kevadeks muutus majanduskasv 3,6-ks, nüüd ehitame eelarve 2,6%-le, teades, et see 2,6 täis ei tule ja et me oleme juba täna miinuses. Mingit elavnemist majanduses ei ole ja tead-jamad mehed ütlevad, et tegelik majanduskriis on alles ees, täna me räägime eelarvekriisist. Ma küsisin lugupeetud rahandusministrilt, mis saab siis, kui Eesti Panga prognoos tuleb miinusega. Tõenäoliselt miinus tuleb, Eesti Pank on meid korduvalt selle eest hoiatanud. Komisjonis rääkis minister konkreetsemalt kui täna siin saalis. Ta ütles, et meil ei ole selleks poliitilist tahet, võimekust ega aega. See tähendab seda, et sellega taas ei arvestata ja minnakse jõuga edasi. Ei ole väga kiiduväärt praktika!

Ka mina julgen öelda, et hoolimatust selles eelarves on, ja küllaga. Aga ma puudutan ainult üksikuid kategooriaid. Eile ma rääkisin siin kõnepuldis käibemaksu teemadel ja ma olen sunnitud täna veel kord sellest rääkima. Ettekandjad ju mõlemad kiitsid selle poole tugevust. Küsimus puudutab inimeste toimetulekuvõimet. Tõsi on: pensionid kasvavad, palgad kasvavad, teatud toetused kasvavad. See kõik on õige. Tegelikuses, ma julgen pakkuda, on kõik võimalikud kallinemised inimese ümber kaks-kolm korda suuremad kui eeldatavad sissetuleku tõusud. Seda oleks tarvis avameelselt öelda. Täna anti lubadus, et saate paberi, kus need arvud on olemas. Ma ei usu, et need arvud olemas on. Aga see on probleem, mida inimesed peaksid teadma. Vaid ühest küljest lubadusi täita – see ei kindlusta inimeste toimetulekuvõimet, kui kulud on suurenenud.

Murelikuks teeb suhtumine omavalitsustesse. Meil on juba selline praktika olnud, et me käsitame neid justkui riiklike üksustena: et me saame kõike ette kirjutada, kõike teha. Aga nad ongi omavalitsused omavalitsuse mõttes. 1 miljardi äravõtmine on küll täiesti lubamatu. Kohalikud omavalitsused on sellega arvestanud, oma plaanid teinud, projektid teinud. See on ju vastutustundetu! Kusjuures üha enam leiame eelarvest kohti, kus vargsi veeretatakse omavalitsuste peale kohustusi, mida riik enam ei täida, aga omavalitsus täitmata jätta ei saa. Hariduses tuli välja 50–60 miljonit sellist raha ja neid kohti on veel. Ma tahan öelda, et see suhtumine ei ole päris õiglane. Kui riik paneb kohustusi juurde, siis vastavalt seadusele peab ta need ka rahaga katma. Samas tuletan meelde, et tööhõive prognoos eelarves on ülioptimistlik. Kas see maks aga ikka järgmine aasta planeeritud mahus laekub? Ma sügavalt kahtlen selles. Nii et võib-olla räägime järgmine aasta omavalitsuste tasakaalust väljas olevatest eelarvetest.

Arusaamatu on ka suhtumine ettevõtlusse. Mina küll ei leia eelarves kohta, mis viitaks heade majandustingimuste loomisele või eesmärgile, et ettevõtlusel tekiks huvitatus, tekiks motivatsioon. Meie aga tegutseme vastupidi. Me eile just arutasime seda, et maksude tõstmine paneb veel inflatsioonile hoogu juurde, tõsi, mitte selles tempos kui eelmine aasta. Aga majandus ootab lahendusi. Täna meie fraktsiooni juht küsis, millal inflatsiooni vastu võitlemine pihta hakkab, millal tulevad selleks konkreetset sammud. Me ei ole sellele vastust saanud.

Ma oleksin ülekohtune, kui ma ei nimetaks neid valitsemisalasid, kus minu arvates ministrid käitusid riigimehelikumalt, kui paljudel seda õnnestus teha. Jutt käib meie sisekaitsest. Kuigi seal minister kaotas ka 2%, suutis ta tagada struktuuri säilimise. See on väärtus omaette! Kuigi on küsitav, kuidas toime tullakse, kuna kõik ka selle valitsemisala ümber kallineb. Kui järgmine aasta kuritegevus hakkab kasvama, kui Päästeametil on rohkem tööd ja võimekust vähem, siis ei ole mõtet süüdistada ministrit, vaid seda, kes selle eelarve lõpuks vastu võtab. See oht on olemas. Aga riigimehelikkust jätkus selles süsteemis! Tunnustamist väärrib ka Haridus- ja Teadusministeeriumi positsioonide kaitsmine. Ma

ütlesin seda ka rahanduskomisjonis, et haridus ongi meie tuleviku alus, ja õnneks sealne protsess möödus suuremate valudeta. Tunnustan täiesti ka majandus- ja kommunikatsiooniministri tegevust regionaalsete rahade ja dotatsioonide kaitsmisel ning tunnustan ka seda, et ta suutis tagada teede vajalike rahaeraldiste jätkumise.

Kuidas sellesse eelarvesse tuleks suhtuda? On kaks võimalust. Kolleegid roheliste fraktsioonist tulid välja ettepanekuga see tagasi lükata. Kaalusime seda ja leidsime, et selleks ei jätku meil jõudu. Teine võimalus on hakata tegema muudatusettepanekuid. Kindel on, et Riigikogu seda eelarvet oma ettepanekutega tasakaalu viia ei suuda ehk peamist küsimust ei lahenda. Samas ettepanekuid esitades me tunnustaksime sellist tasakaalust väljas olevat eelarvet tema olemuses. On kolmas tee: Vabariigi Valitsus võiks eelarve tagasi võtta, viia selle vastavusse reaalsete tulude baasiga ja siis uuesti siia esitada. Selleks on võimalus olemas, aga see tähendab tunnustada valijatele tühjade lubaduste andmist. Selle nimel krokodill võitles terve suve, aga päris hakkama ei saanud.

Küsisin komisjonis lugupeetud rahandusministrit, miks ta võtab endale sellise vastutuse. Ma küsisin seda ka täna siin. Komisjonis oli ta märksa konkreetsem ja ütles, et palju hullem oleks olnud jätta eelarve tähtjaks esitamata, kui esitada ta tasakaalust väljas olevana. Sellega on väga palju öeldud.

Arvan, et see eelarve võetakse jõuga vastu ja et aasta alguses me räägime taas miinuseelarvest, mida tuleb korrigeerida. Minu järeldus on selline: Vabariigi Valitsus tahab lükata vastutuse tasakaalustamata eelarve eest Riigikogule. Aga sellist vastutust ei ole mõtet võtta, Riigikogu ei ole selleks suuteline. Valitsus on justkui hea ilma peremees – tormisel merel ta laeva enam hästi juhtida ei suuda. Seda aga oleks vaja teha. Ma tänan tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Tarmo Mänd. Palun, kolleeg Eiki Nestor Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Ma palun ette aega juurde juhuks, kui ma heietamisega väga hoo-
gu lähen.

Esimees Ene Ergma

Palun, kaheksa minutit heietamiseks!

Eiki Nestor

Hea juhataja! Austatud Riigikogu! Esimene lugemine on ju vaidluse pidamise koht ja ilmselt oleks mõistlik pidada vaidlust opositsiooni ja koalitsiooni vahel. Või vähemalt öelda oma erakonna saadikurühma arvamused selle eelnõu kohta. Ma mõnan, et mul on seda keeruline teha. Ning mitte seetõttu, et nad oleks vait olnud, vaid seetõttu, et nad rääkisid, aga mitte midagi ei öelnud. Sel põhjusel ma jätkan samas vaimus, nagu siiamani seda eelarvet on tehtud: põhiliselt on vaieldud hoopis koalitsioonipartnerite vahel. Kogu seda temaatikat ma siin laiali ei tiri. Aga arvestades seda, mis maailmamajanduses toimub, on väga paljudel meist ees sügava mõtlemise ajad. Ainukesed, kes vahest ei peaks siinkohal majanduspoliitika peale mõtlema, kellel puudub selleks vajadus, on kommunistid ja populistid – nendel tõesti ümbermõtlemise vajadust ei ole. Aga vaatame kas või seda, mis on toimunud Ameerika Ühendriikides, kes on ju liberaalse majanduse lipulaev. Piltlikult öeldes ollakse liberaalsed küll mingi piirini ja siis maksab riik kõik kinni. Ma usun, et väga paljudel erakondadel ja majanduspoliitika kujundajatel tekib tahtmine mõelda, et järsku on odavam kuidagi teistmoodi. Äkki võiks liberaalsuses mingit pidi järele anda ja samal ajal kokku hoida kõigile kallist maksumaksjate raha, mis on ju ka oluline osa maailmamajandusest.

Teine teema puudutab võib-olla juba 2010. aasta eelarve debatti. See kerkis meil pidevalt omavahel päevakorra, kuigi selle kohta küsiti küll natuke erineval moel. Kuidas sellise maksukoormusega on võimalik riigis toime tulla ja riiki pidada? Sõltuvalt maailmavaatest küsisid poliitikud seda erinevalt. Parempoolsemad poliitikud küsisid, kas sellise maksukoormusega on võimalik heoluriiki üleval hoida. Vasakpoolse maailmavaatega inimesed küsisid, kuidas riik on võimeline niimoodi toime tulema. Selles kontekstis ei

maksa üliinnustuda Sotsiaalministeeriumi eelarvest. Kui te vaatate eelnõu juurde käivat tulpade rida, kui palju eri ministeeriumid kulutavad, siis te näete, et tõesti sinna läheb 44% riigieelarve kuludest. Aga palun vaadake ka ühte teist rida ehk kui palju Euroopa Liidu liikmesriigid eraldavad oma sisemajanduse kogutoodangust sotsiaalkulutusteks. Euroopa Liidu keskmine on 26,3%. Eesti kulutab 12,3, meist vähem kulutab Läti: 11,9%. Opositsioonisaadikutel palun ka mitte innustuda, sest need arvud on aastast 2005. Nii et tegelikult on siin mõtlemise koht ja kui Marek tundis huvi, mis võiks olla selle riigieelarve idee, siis ütleme selle veel kord ja ausalt välja. Selle riigieelarve idee on rasketel aegadel eelmisel aastal tehtud pikaajaliste pensioniotsuste edasine elluviimine. See on aus vastus. Kõigi muude lubaduste täitmine on tulnud võimuliidu erakondadel kas hoopis edasi lükata või kokku tõmmata. Selline on seis.

Nüüd ka paar sõna opositsioonile. Ma loodan, et te saate aru: Eesti Vabariik ei ole pirukapood. Seal on tõesti nii, et täna teed lihapiirukaid ja müüd nad kohe maha. Kõik läheb kaubaks. Siis ei hakka minema, järgmine kuu teed kapsapiirukaid, siis võib-olla porgandipiirukaid. Ja kui üldse pirukad kaubaks ei lähe, paned äri kinni. Saabki niimoodi elu planeerida. Riigi puhul aga nii ei saa. Riik ei saa oma kulutusi planeerida nii, et võib-olla me maksame teile, tuletõrjujad, palka. Või et võib-olla rahvas saab järgmine aasta lastetoetusi. Riik ei saa nii toimida. Ühel hetkel, kui kell lööb, tuleb öelda: 2,6%, ja punkt. See on see, millega riigieelarve tehakse valmis sõltumata sellest, mis uudis pärast seda tuleb. Muidu ei ole võimalik riigieelarvet teha.

Aga järgmiseks aastaks, kui opositsioon soovib samal teemal jätkata, et mis te siin hõiskate oma 2,6%-lise majanduskasvuga, mul on selline ettepanek: tehke ennustajate vahel avalik konkurss 2010. aasta eelarve asjus, kes suudab Eestile välja pakkuda kõige väiksema majanduskasvu. Aga tingimus olgu, et prognoos olgu öeldud augustikuuks. Kõik see, mis hiljem tuleb, ei lähe arvesse. Ja kui te olete selle konkursi läbi viinud, kõige negatiivsema numbri välja hõisanud, siis sellel pinnal tehke muudatused riigieelarvesse. Aga ärge muutuge tavalise kõmulehe ajakirjanikuks. Rohkem

riigimeheliikkust, härrased opositsionäärid!
Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Eiki Nestor! Palun nüüd kõnepulti kolleeg Mart Laari Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana!

Mart Laar

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! 2009. aasta riigieelarve eelnõu on Riigikogu ees. Me oleme ära kuulunud rahandusminister Ivari Padari ettekande ning vastused küsimustele. Lühidalt kokku võttes süüdistati rahandusministrit talle esitatud küsimustes korraga kahes asjas. Esiteks olevat eelarve tasakaalust väljas, selle aluseks olevad majandusprognoosid olevat valed ja järelikult tuleks eelarvet veelgi kärpida. Teiseks olevat valitsus jätnud samal ajal rahastamata mitu ülimalt olulist valdkonda, paisanud kaosesse tervishoiusüsteemi ja sotsiaalsüsteemi või vähemalt tekitanud neile tõsise ohu. Jne, jne, jne. Lugupeetud opositsioon! Valige endale lõpuks üks positsioon välja! Kui te leiate, et eelarve on tõesti tasakaalust väljas ja tulud on üle paisutatud, siis tehke ettepanekud, mida kärpida, kust kärpida, ja teine võimalus, milliseid makse ja kui palju te tõsta soovite. Kui te aga leiate, et eelarves on raha vähe, siis esitage ettepanekud, mida te soovite täiendavalt finantseerida ning kust te selleks raha kavatsete võtta. Lugupeetud opositsioon! Ärge tehke mõlemat asja korraga ehk ärge nõudke samal ajal eelarve mahu vähendamist ja teiselt poolt kulude suurendamist. See trikk ei ole lihtsalt võimalik.

Loomulikult polnud selle eelarve tegemine lihtne ja ütelda, kas eelarve aluseks olevad prognoosid tõesti teostuvad, on praegu võimatu. Samas on positiivne, et valitsus ei läinud lihtsama vastupanu teed ega viinud eelarvet otseselt tasakaalust välja. See oleks küll mitmed mured ja vaidlused ära jätnud ning toonud eelarvesse miljardeid juurde, ent samal ajal oleks see tegelikult probleemide lahendamise väga kaugele tulevikku edasi lükanud.

Meie poolt vaadates, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni poolt vaadates on eelarves väga positiivne ka see, et Eesti praegused prioriteedid on selles selgelt paigas. Tänapäeva muutavas maailmas on nendeks kahtlemata

meie riigi julgeoleku, nii välise kui ka sisemise julgeoleku tagamine, ning teiseks haridus. Eriti hea meel on meil loomulikult õpetajate 8%lise palgatõusu üle. Positiivne on ka see, et eelarve toetab ettevõtlust ega sae oksa, millel Eesti istub. Ettevõtluse, eeskätt ekspordi arengut piiravad ettepanekud, mis olid ju ka arutlusel, jäid teostamata. Ma arvan, et see on äärmiselt positiivne, sest see loob meile eeldused praegusest olukorrast välja tulla.

See ja paljud teised positiivsed valikud, mis on eelarves tehtud, annavad meie fraktsioonile kindluse seda eelarvet toetada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Mart Laar! Palun, kolleeg Keit Pentus Reformierakonna fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Keit Pentus

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eiki on saalist kahjuks juba lahkunud, oleks in tahtnud vastu võtta tema üleskutse debateerida ka koalitsiooni sees. Aga las see jääb mõneks teiseks korraks.

Austatud opositsioon, keda praeguseks ka ei ole saali väga palju jäänud! Mitte ainult Reformierakonna fraktsioon, vaid tõesti kogu valitsusliit ootab teilt sisulisi ettepanekuid, mida eelkõneleja mainis. Selle eelarve eelnõu tasakaal on väga habras, seda ei eita keegi. Kuidas tasakaalu kindlamaks muuta, neid ettepanekuid tahaks tõesti teilt kuulda ja nende üle arutada. Kust veel kulusid kokku hoida? Mida kärpida, mida muuta? Poliitiliselt võib ju väga hästi mõista teie soovi tulla siia pulti ja põhiliselt kiruda peaministrit või loopida ühe või teise aadressil isiklikke märkusi. Aga praegusel ajal on selliste juttude kõrval vaja ka sisulist tööd ja sisulist arutelu.

Ei ole midagi lihtsamat, kui tulla opositsiooni esindajana pulti ja teatada, et meie ei kavatses küll selle eelarve puhul väikest näppugi liigutada ja meie ei kavatses vastutust võtta. Midagi ei ole teha, selle lihtsa lahenduse asemel tuleks eelarve kallal tõsist tööd teha ka opositsioonil. Opositsiooni jaoks on kindlasti väga suur ahvatlus teha seda, mida roheliste esindaja puldis olles ette pani. Ehk siis tekitada suur segadus ja hääletada 2009. aasta eelarve oktoobri keskpaigas menetlusest üldse välja. Aga, head opositsionäärid! Vahest ei ole

praegu kõige õigem aeg pärast siit saalist välja minekut nurga taga käsi hõõruda ja rõõmustada, et küll on vahva! Sest mida halvem on valitsusel ja koalitsioonil, seda parem on meil. Vahest peaks selliste mängude mängimise asemel praegu lähenema eelarvele ja kogu majandusolukorrale palju sisulisemalt ja tõesti tegema sisulist tööd.

Järgmisel neljapäeval toimub siinsamas saalis Reformierakonna algatatud ja praegu majanduskomisjoni veetav ettevõtluskeskonna arutelu. See on üks järgmisi võimalusi, kus kõik saavad välja tulla komplekssete ja sisuliste ettepanekutega, mida teha, et meie majandus uuesti hoo sisse saaks. Minu arvates see ei ole koht, kus opositsioon võiks teatada, et meie lihtsalt ei viitsi vastutust võtta ega taha selle eelarve kallal, Eesti majanduskeskkonna kallal tööd teha. See ei ole see koht!

Mis puutub 2009. aasta eelarve eelnõusse, siis asi on kaugel sellest, et võiks öelda: see on ideaalne eelarve või ideaalne eelnõu. Eelarve on endiselt liiga jäik, seal on endiselt liiga palju maksutuluseid, mis on ette ära suunatud konkreetsete kulude tegemiseks. Seal on endiselt sees liiga palju ebaefektiivseid laus-toetuse süsteeme. Samas on eelarves kõigest hoolimata ka häid asju. Reformierakonna jaoks on opositsiooni poolt pisut kummalises valguses nähtud pensionide tõus ja pensionide süsteemi püsimine praegustel alustel hea ja oluline asi. See on meie jaoks väga-väga tähtis. Samamoodi on meie jaoks tähtis, et vanemahüvitise süsteemi põhimõtetele ei mindud kirvega kallale, et haridusse panustatakse. Ja ehkki seda vist ükski eelkõneleja ei maininud, on Reformierakonna jaoks väga tähtis, et 2009. aastal ei minda suurte ja üldiste maksutõusude teed. Arutelud, mis vahepeal olid, puudutasid küll plaane tõsta käibemaksu üldine tase 20%-ni. Need soovid ei saanud teoks. Reformierakond on väga rahul, et need plaanid on laua pealt ära ja mingit üldist maksutõusu järgmisel aastal ei tule.

Tõepoolest, see eelarve eelnõu ei ole ideaalne. Selle kallal tuleks teha üksjagu tööd ja tuleks arutada ka mitte ainult järgmist aastat puudutavate muudatuste, vaid palju kaugemale ulatuvate muudatuste üle. Seda saab ja tuleb teha siis, kui me jätkame sellesama meile saadetud eelnõu kallal tööd. Reformierakonna fraktsioon ei toeta kindlasti saalis kõlanud ettepanekut tekitada paras segadus ja eelarve menetlusest välja hääletada. Me peame mõistlikuks, et tööd eelarve eelnõu kallal siin saalis ja komisjonides jätkatakse. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Keit Pentus! Kuna kõikide fraktsioonide esindajad on saanud sõna, lõpetan läbirääkimised. Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon on teinud ettepaneku eelnõu 346 esimesel lugemisel tagasi lükata ja see tuleb meil läbi hääletada.

Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni ettepaneku eelnõu 346 ehk 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 7 Riigikogu liiget, vastu oli 49, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Head kolleegid! Määrän eelnõu 346 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 28. oktoobri kell 18. Eelnõu 346 esimene lugemine on lõppenud. Tänane istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 13.12.

Istungi kestus 3 tundi ja 12 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 20. oktoober 2008
Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine Vabadussõja võidu samba kohta (nr 79)
2. Arupärimine ühistranspordi nõrgestamise kohta (nr 83)
3. Arupärimine Põllumajandusministeeriumi endise nõuniku pistisekahtluse kohta (nr 84)
4. Arupärimine vedurimeeste töö- ja puhkeaja kohta (nr 85)
5. Arupärimine piirialade elanike viisakorralduse kohta Schengeni viisaruumis (nr 82)
6. Arupärimine hädaolukordadeks valmisoleku kohta (nr 90)
7. Arupärimine maakondlike bussiliinide tuleviku kohta (nr 87)
8. Arupärimine majanduse arendamise kohta elukeskkonna arvel (nr 89)

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, lugupeetud peaminister ja sise-minister! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kuuenda tööpäeva esmaspäevast istungit. Kas soovitakse üle anda arupärimisi või eelnõusid? Palun, Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson!

Heili Tõnisson

Austatud proua esimees! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kolm seaduseelnõu. Esiteks, sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust sotsiaalminister Maret Maripuu. Teiseks, Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu põhikirja ja konventsiooni 2006. aasta muutmise aktide ratifitseerimise seaduse eelnõu,

seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Kolmandaks, 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Ivare Padar. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Proua esimees! Head kolleegid! Austatud peaminister! Härra minister! Mul on üle anda arupärimine peaminister Andrus Ansipile seoses põlenguga Estonia kaevanduses, mis algas kümme päeva tagasi. Alla on kirjutanud kolm rahvasaadikut Ida-Virumaalt: Lembit Kaljuvee, Tiit Kuusmik ja Valeri Korb. Küsimusi on neli ja nad käsitlevad põlengu tekke põhjuseid, kahjude suurust ja kahjude käsitlemist. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatusel nimel olen vastu võtnud kolm seaduseelnõu. Kui seaduseelnõud vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus nende menetlusse võtmise kolme tööpäeva jooksul. Olen vastu võtnud ühe arupärimise. Kui arupärimine vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse sätetele, siis edastan ta otsekohe adressaadile.

Head kolleegid! Nüüd teated. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja on määranud juhtivkomisjonid. Esiteks, Vabariigi Valitsuse s.a 16. oktoobril algatatud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon. Teiseks, Vabariigi Valitsuse s.a 16. oktoobril algatatud Keskkonnaministeeriumi keskkonnateenistuse, Riikliku Looduskaitsekeskuse ja Kiirguskeskuse Keskkonna- ja Looduskaitseametiks ühendamisega seonduva Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste

seaduste muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon. Kolmandaks, Eesti Keskerakonna fraktsiooni, Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni, Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni s.a 16. oktoobril algatatud Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon. Neljandaks, Eesti Keskerakonna fraktsiooni, Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni, Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni s.a 16. oktoobril algatatud riigi kõrgemate ametiisikute ametipalkade seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon.

Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 16. oktoobril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, milles sätestatakse ehitustoodete ühtlustatud turustustingimused, eelnõu kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning eelnõu kohta arvamust andma majanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 3. november kell 13. Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 16. oktoobril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise "Varjupaigapoliitika kava. Ühtne lähenemisviis kaitse andmisele Euroopa Liidus" kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning teatise kohta arvamust andma põhiseaduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 6. november kell 16.

Olen edastanud 15 Riigikogu liikme esitatud arupärimise rahandusminister Ivari Padarile.

Head kolleegid! Tähelepanu! Kolmapäeval, s.a 22. oktoobril osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas, kultuuriminister Laine Jänes ja sotsiaalminister Maret Maripuu.

Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 91 Riigikogu liiget, puudub 10.

Läheme nüüd päevakorra kinnitamise juurde. Palun, lugupeetud Riigikogu, tähelepanu! Põhiseaduskomisjon on teinud ettepaneku viia

teisipäevase päevakorra punkt nr 4, eelnõu 262 teine lugemine, teisipäevase päevakorra kuuendaks punktiks pärast eelnõu 255 teise lugemise arutelu. Riigikogu juhatus on selle ettepanekuga nõus. Selle täiendusega panem selle nädala päevakorra kinnitamise hääletusele. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt hääletas 83 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine Vabadussõja võidu samba kohta (nr 79)

Esimees Ene Ergma

Alustame arupärimistele vastamist. Riigikogu liikmed Kadri Simson, Jüri Ratas, Lauri Laasi, Toomas Varek, Ain Seppik, Vilja Savisaar ja Mailis Reps esitasid 9. septembril arupärimise Vabadussõja võidu samba kohta. Ma palun kõnepulti kolleeg Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Seitse Riigikogu liiget, mina nende hulgas, esitasid täpselt 41 päeva tagasi arupärimise peaminister Andrus Ansipile seoses Vabadussõja võidu sambaga. Meie arupärimist ajendas mure, et peaminister on end tagandanud paljudest riigile olulistest küsimustest, sealhulgas kogu riigile sümboliväärtusega mõjuma pidava Vabadussõja võidu samba rajamise protseduurist. Ometi tõstatus avalikkuses selle ristisamba rajamisega seotud inimeste ning nende organiseeritud ehituslepingutega seoses võimalik korruptsioonikahtlus. Tõsi, Aivar Reivik on oma lepingulise suhte Kaitseministeeriumiga lõpetanud, kuid selge vastuseta jäi, kas otsustuskorras toimuv ehitusprotsess oli ikka aus ja läbipaistev. Kuna samba ehituseks tuleb raha ka valitsuse reservfondist, palusime peaministril end probleemistikuga kurssi viia ja valgustada ka Riigikogu. Eelkõige huvitas meid, kas Vabadussõja võidu samba kavandi muundumise üle dolomiitsambast klaassambaks toimus kunstnike, arhitektide ja linna-kujundajate avalik arutelu või said otsustavaks eelnevad kokkupuuted võimaliku klaassamba rajaja Sans Souciga. Samuti palusime selgitusi, kui korrekselt ja läbipaistvalt sõnastati allhankelepingud samba ehitustööde teostaja

ning võidusamba maa-ala infrastruktuuri rajajaga. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kadri Simson! Palun, härra peaminister, kõnetool on teie päralt!

Andrus Ansip

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Head arupärijad! Vastan teie küsimustele. Aja kokkuhoiu mõttes ma küsimusi ette ei loe, sest need on teil kõigil kirjalikult laua peal. See võimaldab meil kiiremini vastusteni jõuda.

Vastus esimesele küsimusele. Ideekavandi autorite sõnul selgus pärast arupidamist ekspertidega, et dolomiit ei ole materjalina kõige vastupidavam ega kvaliteetsem. Ka Vabadussõja võidu samba ideekonkursile esitatud ideekavandeid hinnanud komisjon juhtis võidutöö puudusena tähelepanu dolomiidi halvale vastupidavusele ilmastikule. Alternatiivina nägid ideekavandi autorid klaasi, mis teatavasti sai kohe ka üldsuse poolehoiu osaliseks.

Vastus teisele küsimusele. 28. veebruaril 2008 sõlmitud leping Kaitseministeeriumi ja Sans Souci s. r. o. vahel ei sätesta allhankepartnerite kooskõlastamist tööde tellijatega.

Vastus kolmandale küsimusele. Viimastel andmetel, seisuga 24. september 2008, on valgustuslahenduste pakkujad ART Vision spol. s. r. o. ja BV Lumex spol. s. r. o.

Vastus neljandale küsimusele. See on Celandor Ehitus OÜ otsustada, kes rajab Vabadussõja võidu samba maa-ala valgustuse. Kriteeriumiks on, et firmal ei ole riiklike maksumade võlgnevusi ning valgustus peab olema kooskõlas ideekavandi autorite nägemusega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Palun, kolleeg Kadri Simson, küsimus!

Kadri Simson

Lugupeetud peaminister! Suur tänu selle pooliku vastuse eest Vabadussõja võidu samba rajamisega seotud allhankelepingute kohta! Aga te tõenäoliselt saite aru, millest see küsimus tulenes. Kes te tuvastasite neis lepingutes seoseid Aivar Reiviku või tema lähisugulaste ringi kuuluvate inimeste ja nende

ettevõtetega? Kui te seda tegite ja tuvastasite mingi seose, siis millised on teie järgmised sammud selles küsimuses?

Andrus Ansip

Ei, Aivar Reivikul ei ole olnud mitte mingisugust mõju samba materjali vahetusele. Ei sellele, et esialgu oli seal kavas kasutada dolomiiti, ega sellele, et hiljem otsustati kasutada klaasi. See on samba ideekavandi autorite otsus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lauri Laasi!

Lauri Laasi

Aitäh! Austatud peaminister! Vabadussõja võidu sammast on kavandi valmimisest saati saatnud salastatuse ja üldiste eetikanormide vastuolu. Kas te peate end isiklikult vastutavaks selle sümboliväärtusega rajatise valmimise eest?

Andrus Ansip

Jah, loomulikult olen ma isiklikult vastutav selle eest, et Vabadussõja võidu sammas Tallinnasse kerkiks. Kuid mingit salastamist või salatsemist mina selle samba juures küll ei näe. Avalik arvamus ei ole tegelikult muutunud, kaks kolmandikku toetab samba valmimist, toetab ideekavandit, kolmandik ei ole sellega rahul olnud. Selliseks on see proportsioon kõikide nende diskussioonide jooksul ka jäänud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea peaminister! Ametist lahkuv kantsler Lauri Almann tegutses äärmiselt kiiresti, kui tekkis korruptsioonikahtlus, ütleme siis nii, ta alustas kiiresti tegevust, vastas väga delikaatselt ja resoluutselt kõikidele kahtluse kohta tekkinud küsimustele. Kas teil on kaitseministriga olnud tõsisid jutuajamisi, kes võiks olla järgmine, vähemalt sama karmi sõna ja tugeva juhtimisstiiliga kantsler Kaitseministeeriumis?

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Jääme ikka arupärimise juurde!

Mailis Reps

See seondub võidusambaga väga otseselt!

Andrus Ansip

Jah, meil on jutuajamisi olnud, kuid konkreetset kantslerikandidaati ei ole kaitseminister veel nimetanud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud peaminister! Te rääkisite meile siin kenasti klaasist ja muudest ehitusmaterjalidest, aga ega me teid siia ehituseksperdina ei kutsunud! Mind huvitab see, millal teie sellest Aivar Reiviku loost teada saite ja miks teie arvates lõpetas Kaitseministeerium kiiresti temaga selle, ma ei teagi, mis lepingu, see ei puudutanud klaasi ega muid ehitusmaterjale.

Andrus Ansip

Aitäh! Hea arupärija! Tuletan teile meelde, et teie oma arupärimine käsitleb just dolomiidi vahetamist klaasi vastu ja sellele arupärimisele mina siit kõnepuldist praegu vastan. Kuid kõik riigihanked ei pea olema mitte ainult selged, läbipaistvad, ausad ja seaduslikud, vaid nad peavad kõigile inimestele ka näima sellistena. Ma mõenan, et Aivar Reiviku asetumine mõneti kahetsusväärset kahetisse rolli ei tule kindlasti selle samba valmimise läbipaistvusele kasuks. Seda on ta mõistnud ka ise ja ühest rollist loobunud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud härra peaminister! Kahtlemata saab Vabadussõja võidu samba püstitamisega üks väga pikk ja vana võlg tasutud. Ometi on meil olnud üsna palju vabaduse eest langenuid ja kannatanuid erinevatel aegadel ka pärast Vabadussõda. On räägitud ka Eesti vabaduse eest langenute ausamba püstitamise vajadusest. Kas teie

arvates sellest ühest sambast piisab või oleks mõistlik ja vajalik püstitada veel üks sammas ja kui, siis millal ning kuidas see olukord lahendada?

Andrus Ansip

Aitäh! Kõigepealt tuleks püstitada Vabadussõja võidu sammas. Teatavasti on Riigikogu sellise otsuse langetanud ja Riigikogu on olnud just see, kes on teinud Vabariigi Valitsusele kohustuseks Vabadussõja võidu samba püstitamise. Vabariigi Valitsus on delegeerinud selle kohustuse täitmise Kaitseministeeriumile ja Kaitseministeerium praegu seda ülesannet ka täidab. Meil ei kerki sambad ja monumendid mitte ainult valitsuse algatusel, enamasti kerkivad nad hoopis kohalike omavalitsuste algatusel või kodanikualgatuse korras. Küllap tuleb monumente ja sambaid ka pärast Vabadussõja võidu samba püstitamist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud härra peaminister! See on muidugi kena, kui see Vabadussõja võidu sammas nüüd lõpuks valmis saab, ja loodetavasti jääb ta ilusastikenasti korda. Aga küsimus puudutab seda, mis saab nendest mälestusmärkidest, mis juba on valmis, aga mis kohutava kiirusega lagunevad ja mille korrashoiuks ei leita raha, näiteks Paju lahingu mälestusmärk.

Andrus Ansip

Aitäh! Enamasti hooldavad kohalikud omavalitsused nende territooriumil asuvaid amsambaid, monumente korrektselt. See, et mõnel pool ei ole asjad kõige paremas korras, on muidugi kahetsusväärne, kuid ma usun, et pärast kohalike omavalitsuste valimisi saavad igal pool valituks sellised inimesed, kes hoolivad ka mälestussammastest ja ausammastest.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Küsin ka seoses eelolevate eelarvedebattidega ja praeguse majandusolukorraga, aga

tegelikult inspireeris mind kolleeg Marrandi küsimus. Kas te jagate kolleeg Marrandi seisukohta, et mida rohkem vabadussambaid, seda suurem on vabadus?

Andrus Ansip

Vabadussõja võidu sambaid on peaaegu kõikides valdades ja üle poole nendest kujutavad vabadusristi nagu ka see keskne Vabadussõja võidu samm. Ma ei julgeks näha mingisugust seost Vabadussõja võidu sammaste või vabadussammaste ja vabaduse tegeliku ulatuse vahel. Vabadus on see, mida eelkõige kannavad kodanikud. See, kuidas vabad kodanikud väljendavad oma tänutunnet vabaduse eest langenutele, näitab ka, kui palju tegelikult selles riigis vabadust osatakse hinnata.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra peaminister! Kas kolleegid soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

2. Arupärimine ühistranspordi nõrgestamise kohta (nr 83)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde. Riigikogu liikmed Kalle Laanet, Ain Seppik, Vilja Savisaar, Arvo Sarapuu, Mailis Reps ja Jaak Aab esitasid 17. septembril s.a arupärimise ühistranspordi nõrgestamise kohta. Ma palun kõnepulti kolleeg Kalle Laaneti!

Kalle Laanet

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Head ministrid! 17. septembril s.a esitasid kuus Keskerakonna fraktsiooni liiget arupärimise regionaalminister Siim Valmar Kiislerile. Selle teemaks on ühistranspordi nõrgestamine.

Ajaleht Oma Saar kajastas 6. septembril, et Saaremaal Tagamõisa poolsaarel on bussiliiklust vähendatud poole aasta pealt, mille tagajärjel puudub kohalikel elanikel igapäevane ühistranspordi kasutamise võimalus. Nii Saare Maavalitsus kui ka Kihelkonna Vallavalitsus tõlgendavad praegu olukorda aga erinevalt. Kihelkonna Vallavalitsus peab erinevalt Saare Maavalitsusest sellist olukorda kodanike põhiseaduslike õiguste rikkumiseks.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 34 näeb ette õiguse vabalt liikuda, seda toonitas ka Saaremaal külastanud õiguskantsler Indrek Teder. Põhiseaduse § 14 paneb kohustuse tegelda inimeste õiguste ja vabadustega nii seadusandlikule ja täidesaatvale võimule kui ka kohalikele omavalitsusele. Kui lähtuda ajalehe Oma Saar 17. septembri andmetest, siis on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumil kavas bussiliiklust Saaremaal veelgi vähendada. Sellest lähtuvalt on meil regionaalministrile järgmised küsimused.

Kuidas te regionaalministrina hindate olukorda, kus Saare Maavalitsus tõlgendab ühistranspordiseadust kohalike inimeste kahjuks? Kuidas teie arvates üldse selline segadus, kus maavalitsus ja kohalik omavalitsus tajuvad ühistranspordiga seotud probleeme erinevalt, sai tekkida? Millist lahendust pakute olukorra lahendamiseks Tagamõisa elanike kasuks? Milliseid ettepanekuid olete teinud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile selle õigusakti täpsustamiseks? Kas selline olukord on probleemne ka teistes Eesti piirkondades? 16. septembri ajalehe Meie Maa väitel peaks liinide kogupikkus vähenema Saaremaal ligi 15% ehk umbes 200 000 liinikilomeetrit aastas. Kuidas suhtute sellesse kavasse regionaalpoliitilisest aspektist? Kui suures mahus teie andmetel vähendab riik bussiliikluse liinikilomeetreid üle kogu Eesti? Kuidas kommenteerite olukorda, kui rahapuuduse ettekäändel rikutakse inimeste põhiseaduslike õigusi? Kas olete analüüsinud, mida tähendaks bussidotatsiooni vähendamine Saaremaa tööhõivele? Millist lahendust te näete inimeste põhiseaduslike õiguste tagamiseks? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kalle Laanet! Palun kõnepulti regionaalminister Siim Valmar Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Austatud Riigikogu! Vastan küsimustele ükshaaval.

Esimene küsimus: "Kuidas Te regionaalministrina hindate olukorda, kus Saare Maavalitsus tõlgendab ühistranspordiseadust kohalike inimeste kahjuks?" Ühistranspordiseaduses on ühistransporti kavandavateks ja korraldavateks asutusteks määratud eelkõige

omavalitsusorganid ja maavalitsused. Oma-
valitsusorgani kohustus on korraldada ühis-
transporti oma haldusterritooriumil, mida
teatakse vajaduse korral koostöös, omavalit-
suste omavahelisel kokkuleppel ja kokkuleppel
maavalitsusega. Minu hinnangul ei tõlgenda
Saare Maavalitsus ühistranspordiseadust koha-
like inimeste kahjuks. Saare Maavalitsuse
ülesanne on korraldada maakonnaliine ning
tagada sellega inimeste transport suuremate
asulate vahel ning suurematest asulatest
maakonnakeskusesse ja tagasi. Võimaluse
korral on maavalitsused aidanud maakonna-
liinidel pakkuda teenust ka vallasiseste vaja-
duste katmiseks. Siiski peaks vallasisest
sõitjate vedu üldjuhul korraldama asjaomane
vallavalitsus. Kindlasti on võimalik leida
mõistlik kompromiss maavalitsuse ja valla-
valitsuste vahel. Parim lahendus on võimalik
leida ainult sellisel juhul, kui ühistranspordi
korraldamises jõutakse omavahelisele kokku-
leppele.

Teine küsimus: "Kuidas Teie arvates üldse
selline segadus, kus maavalitsus ja kohalik
omavalitsus tajuvad ühistranspordiga seotud
probleeme erinevalt, sai tekkida?" Seaduse
erinev tajumine ei ole midagi erakordset.
Ühistranspordi puhul ei ole tegemist süstee-
miga, mis on ajas muutumatu. Kuna vajadus ja
nõudlus ühistransporditeenuse järele muutuvad
pidevalt, siis on paratamatu, et ka liinivõrku
tuleb sellele vastavalt kohendada. Probleemid
tekivad tavaliselt siis, kui süsteemi muuta, sest
muudatusi võetakse alati raskelt vastu. Samas
saab nende muudatuste mõjusid leevendada,
kui muudatustele eelneb põhjalik teavitustöö.

Kolmas küsimus: "Millist lahendust pakute
olukorra lahendamiseks Tagamõisa elanike
kasuks?" Minu arvates peaksid Tagamõisa
elanike sõiduvõimaluste tagamisele mõtlema
nii Saare Maavalitsus kui ka Kihelkonna vald.
Maakonnaliinid ja vallaliinid tuleb sellisel
käima panna, et Tagamõisa elanikel oleks
võimalik vähemalt ümberistumisega jõuda
maakonnakeskusesse ja sealt tagasi koju.
Praegu on Tagamõisa külas olukord järgmine.
Tagamõisa poolsaarel hõrendati 14. juunist
2008 bussiliine nii, et endise seitsme korra
asemel sõidab buss poolsaarele viiel korral
nädalas, kohalikud inimesed ise valisid päevad
ja kellaajad. Kuni Kihelkonnani on säilitatud
bussiliiklus endises mahus.

Neljas küsimus: "Milliseid ettepanekuid
olete teinud Majandus- ja Kommunikatsioon-
nõuvalitsusele selle õigusakti täpsus-
tamiseks?" Tean, et Majandus- ja Kommu-
nikatsiooninõuvalitsus valmistab praegu ette
ühistranspordiseaduse uut tervikteksti, ja tean,
et Majandus- ja Kommunikatsiooninõu-
valitsus on teie välja toodud probleemidega
kursis. Seetõttu pole ma pidanud vajalikuks
teha selles küsimuses täiendavaid ettepane-
kuid.

Viies küsimus: "Kas selline olukord on
probleemne ka teistes Eesti piirkondades?"
Jah, analoogsed probleemid on ka teistes
maakondades ning neid saab lahendada ainult
asjaomaste maavalitsuste ja kohalike oma-
valitsuste koostöös.

Kuues küsimus: "16. septembri ajalehe
Meie Maa väitel peaks liinide kogupikkus
vähenema Saaremaal ligi 15% ehk umbes
200 000 liinikilomeetrit aastas. Kuidas suhtute
sellesse kavasse regionaalpoliitilisest aspek-
tist?" Meile teadaolevalt on Saare maakon-
naliine 2008. aastal vähendatud siiski ligi
160 000 liinikilomeetrit. Muudetud on ka
linnaliine. Seejuures on toetust riigieelarvest
Saare Maavalitsusele 2008. aastal suurendatud
2007. aastaga võrreldes üle 40%, mis on
oluliselt suurem tõus kui enamikus teistes
maavalitsustes. Liinikilomeetrite mahu muutu-
mine on iga-aastane protsess. Sel aastal on
mahu vähenemist näha ette kaheksas maa-
konnas, aga osas maakondades maht hoopis
suureneb. Liinide ja liinikilomeetrite arvu on
maakondades igal aastal muudetud vastavalt
teenuse tarbimise vajadusele ja vahendite
eraldamise võimalustele. Vahenditeks saavad
olla toetused riigi ja kohalike omavalitsuste
eelarvetest ning piletitulu. Seega, igal
konkreetsel juhul jälgitakse inimeste liikumis-
vajaduste muutust ning korrigeeritakse liiniveo
mahtu vastavalt sellele.

Seitsmes küsimus: "Kui suures mahus Teie
andmetel vähendab riik bussiliikluse liinikilo-
meetrid üle kogu Eesti?" Maakonna bus-
siliinide läbitud liinikilomeetrite arv väheneb
2008. aastal võrreldes 2007. aastaga kokku
kaheksas maakonnas prognoositavalt üle
900 000 liinikilomeetri. Suureneb liinikilo-
meetrite arv seitsmes maakonnas, sealhulgas
seoses kaugliiniringide asendamisega, kokku
300 000 liinikilomeetrit. Prognoositav vähene-

mine 2008. aastal on seega kokku 1,9%. Oleme koos majandusministriga eelarvedebatis saavutanud, et toetused kasvavad 2009. aastal 339 miljoni kroonini ehk võrreldes 2008. aastaga 26%, mis on üks selle eelarve suuremaid regionaalpoliitilisi otsuseid. Tegelikud võimalused sõltuvad eelkõige sellest, kui palju muutuvad bussijuhtide palgad ja kütusehinnad. Toon võrdluseks ka mõned numbrid välja. 2007. aasta tegelik liinikilomeetrite arv oli 32 007 530, 2008. aastal oli planeeritud 31 744 906 liinikilomeetrit ja prognoositav arv, kui palju tegelikult tuleb selle aasta lõpuks, on praeguse seisuga 31 426 457 liinikilomeetrit. Seega on vähenemine umbes 600 000 liinikilomeetrit ehk 1,8–1,9%.

Kaheksas küsimus: "Kuidas kommenteerite olukorda, kui rahapuuduse ettekäändel rikutakse inimeste põhiseaduslike õigusi?" Eesti Vabariigi põhiseaduse § 34 näeb ette õiguse vabalt liikuda ja § 14 paneb kohustuse tegelda inimeste õiguste ja vabadustega nii seadusandlikule ja täidesaatvale võimule kui ka kohalikele omavalitsustele. Inimeste vaba liikumist ei saa tagada maavalitsus üksinda. Rõhutame veel kord, et ka inimeste vaba liikumise tagamisel peavad asjaomased maavalitsused ja kohalikud omavalitsused tegema tihedat koostööd. Kitsastes oludes tuleb leida alternatiive ja veelgi tõhustada olemasolevat liinivõrku. Õiguskantsler Indrek Teder ütles 1. augustil s.a BNS-ile: "Tuleb leida paindlikud mehhanismid, mis tagavad selle, et ühistransport säiliks. [- -] Kuidas see toimib, kas riikliku struktuuri või kohaliku omavalitsuse kaudu, see on teisene ülesanne .. on ju ka kohalik omavalitsus riik." Seega on vahendite ebapiisavuse korral vaja neid kõigilt osapooltelt juurde. Kuid samal ajal tuleb teha liinivõrgu analüüsi, nagu praegu Saaremaal ka tehakse, et tagada mõistlik ja optimaalne ühistranspordikorraldus, mitte lähtuda seejuures pelgalt seisukohast, et nii on alati olnud.

Üheksas küsimus: "Kas olete analüüsinud, mida tähendaks bussidotatsiooni vähendamine Saaremaa tööhõivele?" Nagu ma juba eespool viitasin, on Saaremaa bussidotatsiooni kasv 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga tähelepanuväärne ja 2009. aasta riigieelarve eelnõu kohaselt bussidotatsioonid kasvavad. Ma usun, et auväärt Riigikogu seda kasvu toetab ja seega ei ole see küsimus enam aktuaalne.

Kümnnes küsimus: "Millist lahendust Te näete inimeste põhiseaduslike õiguste tagamiseks?" Bussiliine tuleb doteerida ka edaspidi ja me kavatseme seda teha. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud eesistuja! Hea regionaalminister! Tänu kõigepealt põhjalike vastuste eest! Ma alustan õiguskantsleri arusaamast, et nendele probleemidele lähenemine peaks olema paindlik. Minu küsimus lähtubki sellest. Kas teie arvates maavalitsus ja kohalik omavalitsus on üritanud seda probleemi paindlikult lahendada ning kas tegelikult kogu Eesti riigis üritatakse mitte ainult lihtsalt vanadele tingimustele toetuvalt dotatsiooni suurendada, vaid läheneda ka paindlikult selles mõttes, et võib-olla oleks targem hoopis väiksemaid transpordivahendeid soetada, paindlikumalt läheneda eri piirkondadele, võib-olla oleks tark hoopis väikese bussiga inimesi vedada, buss ei peaks olema 40–50-kohaline? Kas te nendele probleemidele olete koostöös majandus- ja kommunikatsiooniministriga tähelepanu pööranud?

Siim Valmar Kiisler

Jah, olen seda teemat arutanud konkreetse maavanemaga ja ka kohtumisel konkreetse vallavanemaga. Ma arvan, et siin on tõesti vaja paremat koostööd. Kui te küsite, kas Saare Maavalitsus tõlgendab seadust kohalike inimeste kahjuks, siis võiks küsida ju ka teistpidi, et kuidas vallavalitsus tõlgendab seadust, kas kohalike inimeste kahjuks. Mõlemad pooled peaksid otsima sellist lahendust, mis on kohalike inimeste jaoks parim. Üldine loogika on seni olnud, et maakonnaliinidel liiguvad pigem suuremad bussid ja vallaliinidel võiksid sõita väiksemad transpordivahendid, mis on mõeldud väiksemale arvule reisijatele. Seda vajadust tuleb pidevalt analüüsida. Iseendast ei välista see aga, et ka maakonnaliinide tasemel ei võiks teenindamiseks kasutada väiksemaid transpordivahendeid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, proua juhataja! Austatud minister! Te refereerite suurepäraselt seadust, mis reguleerib ühistransporti, samuti statistikat. Aga kas te teate, millises vallas see Tagamõisa küla asub, ja kas te pärast arupärimist kontakteerusite selle omavalitsuse esindajatega ja ka Saare Maavalitsuse esindajatega?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Ma tean küll, kus ta asub. Olen veetnud ühe suve selle valla territooriumil ja tean seda olukorda üsna hästi. Olen ise jala Veere sadamasse läinud, nii et olen kursis. Pärast arupärimise saamist ei ole ma spetsiaalselt selles küsimuses maavanema ega vallavanemaga kontakteerunud, kuna mul on nende mõlemaga ja veel ühes ruumis sellest juttu olnud enne arupärimise esitamist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud minister! Te tsiteerisite väga hästi teise põhiseadusliku institutsiooni ehk õiguskantsleri seisukohta bussiliikluse korraldamise kohta. Aga mind huvitab siiski teie enda arvamus. Te olete päris hästi siin rääkinud haldusreformi vajadusest. Oletame, et neli valda liituvad, praeguste seaduste kohaselt vallasisesed liinid ei saa siis enam riiklikku toetust ja on ilmselgelt oht, et bussühendus halveneb, kui see kohustus jääb ainult omavalitsuse kanda. Minu küsimus ongi: kas te peate võimalikuks, et on vaja analüüsida ja muuta seadust, et riikliku toetamise alla kuuluksid ka need liinid, mis pärast valdade liitumist osutuvad valdadesiseseks, kuigi nad enne olid valdadevahelised liinid?

Siim Valmar Kiisler

Jah, nagu ma siin viitasin, on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil uus terviktekst töös. Ma arvan, et seal peaks selle probleemi lahendama. Ma arvan, et kui Saaremaal oleks näiteks üks kohalik omavalitsus, siis võiks maakonna ühistranspordi dotatsiooni

määramise julgelt usaldada selle omavalitsuse kätte ja ta saaks ise vaadata, kuidas optimaalselt seda võrku korrastada. Jääks see omavaheline palli edasi-tagasi viskamine sealt vahelt ära ja oleks palju lihtsam asju ajada. Aga teiselt poolt, nagu te näete, ka praegu jätkuvalt doteeritakse seda liini, mis läbib üsna pika vahemaa vallasiseselt, lihtsalt väiksemal arvul päevadel nädalas. Hea tahte ja koostöö korral on kõik võimalik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud minister! Ministril on praegu päris keeruline vastata, sest siin on vastuolu maavalitsuse kui hanke korraldajaga. Ma mõtlen maavalitsuse poolt, sest tegelikult on ju MKM-il raha, aga maavalitsusel see puudub. Regionaalminister peab nüüd siin vastama. Teine vastuolu on see, et kui dotatsioon on väiksem, siis on pileti hind kõrgem, ja kui dotatsioon on suurem, siis on pileti hind madalam. Minu küsimus ongi seotud sellega. Kuidas teie prognoosite Saaremaal piletihinna tõusu või langust järgmiseks aastaks, arvestades võimalusi, mis maavalitsusel praegu liinide tellimiseks on, ma mõtlen rahalisi võimalusi?

Siim Valmar Kiisler

See on küll väga raske küsimus. Juhin tähelepanu, et see kasv on olnud rahalises mõistes tõesti muljet avaldav. Ma saan aru, et ka kulud on kõvasti kasvanud. Tõsi on seegi, et Saaremaal oli liinivõrk väga palju aastaid optimeerimata. Ta oli üle vaatamata, analüüs oli tegemata. Seal on optimeerimise võimalusi. Kui nüüd 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga ikkagi jätkub dotatsiooni rahaline kasv ja üsna oluline protsentuaalne kasv, siis ma arvan, et maavanemal on võimalus leida väga mõistlikke ja talutavaid lahendusi kohalike elanike jaoks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla!

Jaan Kundla

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud minister! Selge on, et kulud bussiliiklusele kasvavad, aga samas on hea koostöö ja hea majandusliku analüüsi korral bussifirmade sees ilmselt võimalusi olemas, mida näitab see, et Hansabuss vähendas oma piletihinda Viljandi–Tallinna liinil üle 10%. See on suurepärase näide. Kas ei võiks ikkagi siitki tulla välja need põhjused ja põhjendused, et ka teised bussifirmad niimoodi käituksid?

Siim Valmar Kiisler

Küsimus on ju selles, et liinidotatsiooni saamiseks korraldatakse riigihange. Tähtis on, et säiliks konkurents vedajate vahel. Kui konkurents on realselt olemas, siis hinnad tulevad ka mõistlikud. Teiselt poolt peavad hangete korraldajad seaduse kohaselt järgima, et hinnad ei oleks põhjendamatult madalad ehk ei tegeldaks dumpinguga. Kui tegeldakse dumpinguga, siis tekivad sellised mullistused, teenus on tükk aega väga odav, ühel hetkel avastatakse, et konkurendid on turult välja söödud, ja siis tahetakse järsult hinda tõsta. See on selle probleemi tagamaa. Ma arvan, et vedajad on huvitatud mõistlikest hindadest just sel juhul, kui neil on konkurendid kõrval. See on see peamine mehhanism – reaalne turukonkurents.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Te ütlesite, et olete enne selle arupärimise esitamist vestelnud või kohtunud nii Saare Maavalitsuse kui ka omavalitsuse juhtidega, aga kas te ei pidanud vajalikuks ka pärast arupärimise esitamist nendega kohtuda ja täpsemalt seda kohapealset olukorda selgitada? Teiseks, te mainisite, et kindlasti on optimeerimise võimalusi. Millele teie selliseid väited tuginevad, kas on olemas mingisugused analüüsid?

Siim Valmar Kiisler

See analüüs on praegu Saaremaal tegemisel. Ma tuginesin oma väites eelkõige sellele, et üle kümne aasta ei ole seda liinivõrku sisuliselt korrastatud, küllaltki palju on jätkatud vanas

rütmis. On isegi selliseid näiteid, et liin pandi omal ajal käima selle mõttega, et ta viis sõjaväeosa juurde, mida enam ei ole. Selliseid näiteid on olemas. Pidev analüüs on vajalik ja iga-aastane analüüs on vajalik. Küsimus oli kohtumise kohta. See polnudki nii ammu, kui me arutasime seda maavanemaga ja vallaavanemaga. Kindlasti kohtume nendega sel teemal ka edaspidi. Kui nad omavahel ei saa asju ära lahendatud, siis ma aitan kindlasti kaasa, et nende koostöö tiheneks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Peep Aru!

Peep Aru

Aitäh, proua esimees! Hea minister! Siin on mitu korda selle tähtsa küsimuse juures olnud kõne all kaks teemat: koostöö ja optimeerimine. Mulle meeldib see koostöö pool ja sellepärast on küsimus sellest valdkonnast. Kas seda väikest logisemist koostöövaldkonnas, mis küsimustest ja vastustest välja tuli, saaks parandada nii, et anda vastav kohustus seaduse alusel koos rahaga julgesti maakondlikele omavalitsusliitudele?

Siim Valmar Kiisler

Kindlasti saab, kui maakondlik omavalitsusliit on sellest huvitatud. Me näeme, et kolmes Eesti maakonnas toimivad ühistranspordikeskused, seal ongi omavalitsused kaasatud, koostöös maavalitsusega arutatakse need probleemid läbi, saadakse koos oma asjad lahendatud ja ka omavalitsused osalevad oma panusega ühistranspordikeskuste dotatsioonide finantseerimisel. Küsimus on selles, kas omavalitsustel lihtsalt selleks soovi on. See eeldab omavalitsuste tahet, seda, et nad ka ise omalt poolt rahaliselt panustavad. See on see alus. Kui ei soovita panustada, siis see veel automaatselt ei lahenda probleemi, et see korraldaja keegi teine on.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Hea minister! Olukord on tõesti raske ja keeruline, aga mul tekkis siin niisugune mõte, et kas ei ole hanketingimustes teatud käärid sees. Praegu on

niimoodi, et mõnes kohas sõidavad suured bussid kahe-kolme inimesega, kõige rohkem viie inimesega, aga väiksemat ja ökonoomsemat bussi ei saa konkursi võitja sellepärast sõitma panna, et hanketingimustes olid sellised klauslid sees. Midagi pole teha, hanketingimused on sellised ja talle vastu ei tulda. Võib-olla peaks hanketingimused üle vaatama ja tegema nad paindlikumaks. Mis te sellest arvate?

Siim Valmar Kiisler

Jah, vastavalt maakonna spetsiifikale on kindlasti võimalik jagada neid liine eri hangetesse. Kõik ei pea toimuma ühe hankega, kõiki liine ei peaks täitma ühesuguste suurte bussidega. Kui vedaja peaks ülal pidama suuri busse osa liinide jaoks ja teisi busse veel eraldi n-ö liiniotste jaoks, siis ei pruugi see automaatselt efektiivsem olla. Aga ma juhin tähelepanu, et kui ikkagi sõitjaid on väga vähe, kui me räägime üksikutest sõitjatest, siis sellel liinil on kohaliku liini tunnused. See ei ole üldtunnustatud mõistes maakonnaliin, kui seal on näiteks kolm sõitjat.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Kas kolleegid soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

3. Arupärimine Põllumajandusministeeriumi endise nõuniku pistisekahtluse kohta (nr 84)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde. Riigikogu liikmed Jaanus Marrandi, Karel Rüütli, Ester Tuiksoo, Tarmo Mänd ja Villu Reiljan esitasid 17. septembril arupärimise Põllumajandusministeeriumi endise nõuniku pistisekahtluse kohta. Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud põllumajandusminister! Head kolleegid! Mõni nädal tagasi jõudis meediasse uudis, et põllumajandusministri endist poliitilist nõunikku, Isamaa ja Res Publica Liidu kõrgesse parteinomenklatuuri kuuluvat ning Isamaa ja Res

Publica Liidu põllumajanduspoliitika üht peaideoloogiat Alar Opparit kahtlustatakse pistise võtmises.

Üsna lühidalt asjaoludest. Kaitsepolitsei pidas 48 tunniks kinni taanlasest ettevõtja Nielsenini ning esitas talle kahtlustuse Põllumajandusministeeriumi endisele ametnikule pistise andmises. Lääne Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokurör kinnitas meediale, et pistist anti ministeeriumi endisele poliitilisele nõunikule Alar Opparile. On ka esitatud pistise võtmise kahtlustus. Mäletatavasti oli aasta tagasi mitmes ajakirjandusväljaandes juttu põllumajandusministri poliitilise nõuniku ning Isamaa ja Res Publica Liidu põllumajanduspoliitika ühe peamise kujundaja Alar Oppari kahtlusi tekitavatest rahalistest suhetest ja pidevatest võlgadest. Tookord kommenteeris põllumajandusminister oma poliitilise nõuniku rahaasju nii, et see ei olevat kuidagi seganud nõuniku igapäevatööd ja asjad olevat tegelikult korras.

Praeguseks ilmnenu kahtlustused annavad põllumajandusministri endise poliitilise nõuniku tegevusele hoopis uue mõõtme ja heidavad halba varju kogu tema poliitilisele tegevusele Põllumajandusministeeriumis. Kuna endine poliitiline nõunik on olnud ka üks Isamaa ja Res Publica Liidu põllumajanduspoliitika peaideoloog, siis tekib avalikkuse jaoks paratamatult kahtlusi tema nõuannete kohaselt vastu võetud poliitiliste otsuste kohta. Teadaolevalt asus poliitiline nõunik Alar Oppar juba enne siirdumist kalandusärisse aktiivselt toetama oma praeguse tööandja tegevust ja tema äriplaane, jagades ajakirjanduses kiitvaid hinnanguid ja seisukohti nimelt selle ettevõtja tegevuse kohta. Umbes samasse ajajärku langeb ka Eesti kalanduse arengukava väljatöötamine, mille järgi jagatakse sadade miljoni kroonide eest Euroopa Liidu kalandus-toetusi. Täna on endine poliitiline nõunik asunud koos oma tööandjaga tervelt 18 erineva kalandusega tegeleva ettevõtte juhatusse, mille nimesid ma siin ette lugema ei hakka, mis aga on äriregistri andmete põhjal kontrollitud.

Tuginedes eespool toodule, on arupärijatel üsna mitu küsimust. Esiteks, kas ja kuidas suudab põllumajandusminister ümber lükata kahtlustused, et poliitilise nõuniku Alar Oppari osalusel vastuvõetud põllumajanduspoliitilised otsused ei lähtunud nõuniku isiklikest huvi-

dest? Teiseks, kuidas lükkate ümber kahtlustused, et euroraha taotlemiseks koostatud "Eesti kalanduse strateegia 2007–2013" meetmete koostamine ei ole olnud mõjutatud nõuniku isiklikest huvidest? Kolmandaks, kas te tunnistate, et teie poliitilisel nõunikul Alar Opparil võis tekkida, valmistudes töökohavahetuseks, ministriumis töötades huvide konflikt? Neljandaks, kas on välistatud olukord, kus tegelikkuses ühtede ja samade omanike omanduses olevad kalandusettevõtted ei saa Euroopa Liidu toetusi kordades rohkem, kui sisuliselt eeldab arengukava? Viidendaks, kas te olete nõus võtma poliitilist vastutust oma poliitilise nõuniku tegevuse eest, kui ilmneb, et kahtlustus pistise võtmise kohta osutub tõeks?

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jaanus Marrandi! Palun, härra põllumajandusminister, teid kõnepulti!

Helir-Valdor Seeder

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Tahan tänada arupärijaid, kes võimaldavad mul anda selgitusi ning võib-olla lükata ümber ja hajutada kahtlusi, mida Põllumajandusministeeriumi endise nõuniku kohta meedias on esitatud.

Esimene küsimus: "Kas ja kuidas Te suudate ümber lükata võimalikud kahtlused, et Teie poliitilise nõuniku Alar Oppari osalusel vastuvõetud põllumajanduspoliitilised otsused ei lähtunud Teie nõuniku isiklikest huvidest?" Põllumajandusministeeriumis valmivad õigusaktid kollektiivse töö tulemusena ja üldjuhul ka konsensuspõhimõttest lähtuvalt. Nendesse aruteludesse on kaasatud sektori esindajad, ettevõtjad, erinevad ametnikud ja poliitikud. Ühel ministeeriumi ametnikul ei ole väga suurt rolli, veelgi enam, määravat rolli nende otsuste langetamisel. Lisaks, kalandusvaldkonna küsimused ei kuulunud nõunik Alar Oppari tööülesannete hulka. Ta ei olnud kalanduse seirekomisjoni liige ja minu teada ei osalenud ta mitte ühelgi kalanduse seirekomisjoni koosolekul. Seetõttu ma arvan ja mitte ainult ei arva, vaid olen täiesti kindel, et Alar Opparil ei olnud võimalik mõjutada kalanduspoliitilisi otsuseid, mis ministriumis langetati. Lisaks, kui mul oleksid sellised kahtlused tekkinud sel

ajal, kui härra Oppar töötas nõunikuna, oleksin ma kohe reageerinud.

Teine küsimus: "Kuidas Te lükkate ümber kahtlustused, et euroraha taotlemiseks koostatud "Eesti kalanduse strateegia 2007–2013" meetmete koostamine ei ole olnud mõjutatud Teie nõuniku isiklikest huvidest?" Vastus sellele küsimusele kõlas tegelikult juba eelmisele küsimusele vastamisel. Aga ma lisan niipalju, et neid kahtlustusi saab ümber lükata kas härra Oppar ise või käimasolev juurdlus. Minul tema töötamise ajal Põllumajandusministeeriumis selliseid kahtlusi ei tekkinud.

Kolmas küsimus: "Kas Te tunnistate, et Teie poliitilisel nõunikul Alar Opparil võis tekkida, valmistudes töökohavahetuseks, ministriumis töötades huvide konflikt?" Seda, kas tegemist oli huvide konfliktiga, peab loomulikult selgitama juurdlus. Minul ei olnud tema töötamise ajal Põllumajandusministeeriumis selliseid kahtlusi ja samuti on mul täna keeruline hinnata, kas tegemist oli huvide konfliktiga, kuna mul puudub info, millal härra Oppar otsustas töökohta vahetada, kas vahetult enne seda, kui ta lahkumisavalduse esitas, või tunduvalt varem.

Neljas küsimus: "Kas on välistatud olukord, kus tegelikkuses ühtede ja samade omanike omanduses olevad kalandusettevõtted ei saa Euroopa Liidu toetusi kordades rohkem, kui sisuliselt eeldab arengukava?" Jah, selline olukord on välistatud. Põhimõte on ühine kõikide investeeringutoetusmeetmete puhul. See tähendab lihtsustatult öeldes, et omanikeringi kaudu seotud ettevõtted loetakse üheks taotlejaks ning neile rakendub ühele taotlejale kehtestatud toetuse maksimummäär, sõltumata sellest, kas neid ettevõtteid on 7, 17 või 70. Minu teada on see maksimummäär kaheksa miljonit Eesti krooni. Seega, selline olukord on välistatud.

Viies küsimus: "Kas Te olete nõus võtma poliitilist vastutust oma poliitilise nõuniku tegevuse eest, kui ilmneb, et kahtlustus pistise võtmise kohta osutub tõeks?" Arvan, et selline küsimus on ilmselgelt ennatlik. Nendele küsimustele ja kahtlustustele peab andma vastuse eelkõige juurdlus. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Küsimused. Palun, Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra minister! Suur tänu teile vastuste eest, aga paraku need väga palju uut informatsiooni ei sisaldanud. Siit minu küsimus. Mäletatavasti oli ju ka aasta tagasi tegelikult probleeme inimesega, kellel olid ilmselgelt rahalised probleemid. Tookord te rahustasite avalikkust ja ütlesite, et probleeme ei ole. Samas, liikudes ringi, oli kuulda üsna palju sellist juttu, et ühe või teise inimese käest on Alar Oppar laenanud ega ole oma võlgu likvideerinud. Ühesõnaga, inimesel olid ilmselgelt rahalised probleemid. Tavaliselt on sellised inimesed suhteliselt altid kõikvõimalikke pistisevõimalusi kasutama. Kas teil on pärast kõiki neid juhtumeid tagantjärele olnud võimalus kohtuda Alar Oppariga ja paluda täpsemalt selgitust, n-ö mees mehe, silm silma vastu, et ta selgitaks teile täpsemalt neid asjaolusid? Kas ta on neid ka lahti rääkinud?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Ma võin teid rahustada ja kinnitada, et mis puudutab Alar Oppari töötamist Põllumajandusministeeriumis, siis ei ole mul ka praegu andmeid või informatsiooni selle kohta, et võiks olla mingisugunegi seos nende süüdistuste ja tema tegevuse vahel Põllumajandusministeeriumis. Mul ei ole ka praegu etteheiteid härra Oppari erialasele tegevusele Põllumajandusministeeriumis. Seda võin ma teile kinnitada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, proua juhataja! Austatud minister! Tegemist on kindlasti väga suure spetsialisti ja iga ala tundva inimesega, kes oli teie nõunik. Te ütlesite, et ta kalandusega ei tegele, aga millest olid siis tingitud teie nõuniku väga asjatundlikud väljaütlemised ja pikad artiklid meedias kalanduse teemal? Palun seletage seda!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Seda peate te nüüd küll nende meedia- või ajakirjandusväljaannete käest küsima, kust nende professionaalsus ja informatsioon pärit on. Mina seda kommenteerida ei oska. Võin kinnitada, et Alar Oppar oli

Põllumajandusministeeriumis töötades väga töökas ja täiel määral pädev alal, mis talle tööülesannetega oli pandud. Võin kinnitada, et kalandusalased küsimused härra Oppari tööülesannete hulka ei kuulunud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Erki Nool!

Erki Nool

Aitäh! Austatud minister! Siin on päris palju küsitud või mitmel korral on teid süüdistatud selles, et te ei tea oma alluvate sissetulekuid-väljaminekuid ja kohustusi. Kas varem on Eesti poliitilises ajaloos olnud ministeeriumides selline komme või traditsioon, et ministrid teavad kõikide oma alluvate kulusid-tulusid ja laenukohustusi?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Minul tõesti puudub selline ülevaade Põllumajandusministeeriumi töötajate kohta, kui suured on kellegi sissetulekud või väljaminekud ja millised on sissetulekute allikad. Ma tean küll seda, et need, kellel on majanduslike huvide deklareerimise kohustus, seda Põllumajandusministeeriumis teevad ja seda informatsiooni me saame vallata kõik ühtviisi, nii minister, Riigikogu liige kui ka tavakodanik. Aga ülejäänud osas, mis puudutab ametnike sissetulekuid-väljaminekuid ja nende sissetulekute allikaid, mul ülevaade puudub ja ma ei ole ka püüdnud seda saada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh! Auväärt minister! See küsimus pole küll väga otseselt seotud pistisekahtlusega, küll aga sellesama nõunikuga. Las pistisekahtlust arutab tõesti kohus. Aga te nimetasite, et teil ei olnud temale mitte ühtegi etteheidet. Kas tõesti ei jõudnud teieni ühtegi signaali talunikelt, et isand Oppar mõnel nõupidamisel käitus avalikult väga ülbelt ja ebameeldival?

Helir-Valdor Seeder

Ei, minuni küll ei ole sellist teavet jõudnud. Esimest korda kuulen. Ka teie ei ole mulle seda varem maininud. Kummaline, et te teete seda praegu avaliku diskussiooni käigus. Kui

selliseid juhtumeid oli, ja te seda teadsite, siis te oleksite võinud seda varem teha. Me oleme teiega erinevatel tasemetel korduvalt kohtunud.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra põllumajandusminister! Nüüd soovitakse pida läbirääkimisi. Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud põllumajandusminister! Head kolleegid! Mul on väga hea meel, et põllumajandusminister arupärimisele vastas. Ma saan aru põllumajandusministri kergest kimbatusest, sest loomulikult on oma kaastöölise ja võib-olla lähima poliitilise nõuandja kohta suhteliselt ebamugav vastuseid anda ja tema tegevuses kahelda. See on arusaadav.

Küll aga teeb mind mõni asi natukene murelikuks. Mina lootsin küll, et me saame ministri käest lisainformatsiooni vahepealsete arengute kohta. Mina ei usu päris hästi, et ministril ei ole olnud nendel teemadel isiklikku vestlust endise Põllumajandusministeeriumi kõrge ametniku ja poliitilise nõuniku Alar Oppariga. Sest ilmselt oleks ikkagi kas või inimlikult pingete mahavõtmiseks ja kahtluste hajutamiseks olnud vaja täpsemat informatsiooni.

Kui minna selle teema juurde tagasi, siis kahjuks pean tunnistama, et ma võin kinnitada hea kolleegi, Riigikogu maaelukomisjoni aseesimehe seisukohta, et Alar Oppar esines üsna paljudel nõupidamistel ja üritustel just nimelt peaideoloogi ja põllumajanduspoliitika peamise väljakujundajana. Miks ma siin nimetasin Alar Opparit (see tekitas ka teatud ebalust Isamaa ja Res Publica Liidu inimeste hulgas) kõrgesse parteinomenklatuuri kuuluvas? Sellel on väga selge põhjus. Mäletavasti, kui põllumehed kurtsid meedias, et on tegemist inimesega, kes on laenanud ja tekitanud üsna palju probleeme, sest ta ei ole pikka aega laenu tagasi maksnud, siis teatas seesama nõunik, et tegelikult ei ole tema rahalistes suhetes mitte mingisuguseid probleeme, vaid põhjus on selles, et tema on väga aktiivselt võidelnud endise nomenklatuuri vastu. See pani mind muigama, sest tegelikult

kuulus ta ise juba tookord nn kõrgesse parteinomenklatuuri, olles ministri otsene poliitiline nõunik.

Siinkohal tahan ma ministrit natukene parandada. Minu arvates ei ole kohane see jutt, et ministri poliitiline nõunik ei tegele otse kalandusküsimustega ega oma mingisugust otsest seost ühe või teise teemaga. See päris kindlasti ei ole õige. Poliitiline nõunik võttis sõna väga paljudel teemadel, rääkis sellest-samast kalandusest, andis kiitvaid hinnanguid selle ettevõtte tegevusele. Need arvamused olid ikkagi kuid varem avalikkusele teada antud.

Ühe sellise väikese nüansikesena toon siin välja selle kahtlustuse, et on soov hästi paljude ettevõtete tegevuse abil, registreerides need varem, et nad oleksid vähemalt aasta otsa tegutsenud, saada toetust. Siin on mõistlik tähelepanu juhtida, et oma varasemates väljautlemistes oli Alar Oppar alati äärmiselt negatiivselt meelestatud selliste ettevõtete tegevuse suhtes, kui näiteks ühel omanikeriingil oli mitu ettevõtet, mis tõsimeelselt tegelesid kas või tavapõllumajanduse valdkonnas põllumajandustootmisega. Ta on seda alati halvustanud ja pidanud väga kehvas olukorraks. Nüüd me näeme, et tema enda tegevus pärast poliitilise nõuniku ametist lahkumist on suisa kummaline, silmas pidades just tema eelnevaid sõnu.

Nii et ei tuleks mitte selle endise poliitilise nõuniku sõnade järgi vaadata, vaid tuleks pigem tema tegusid vaadata. See on nüüd saanud selle lühikese aja jooksul selgeks. Ma tänan tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Täna, kolleeg Jaanus Marrandi! Palun, kolleeg Kaia Iva!

Kaia Iva

Austatud juhataja! Head kolleegid! Üks väike tähelepanek. Hea kolleeg Jaanus Marrandi rääkis kõrgest parteinomenklatuurist. Mina tänu oma noorusele ilmselt väga täpselt ei tea, mida tema selle all mõtleb, mis võiks olla kõrge parteinomenklatuur. Aga kui ta viitab sellele, et sinna võiksid kuuluda parteis või erakonnas tööl olevad nõunikud või ministrite nõunikud, siis ilmselt on eri erakondades erinev poliitiline kultuur ja erinev

arusaam sellest, kes on erakonnas kõrgel kohal. Kui me räägime praegu endisest nõunikust Alar Opparist, siis julgen väita, et ta ei ole Isamaa ja Res Publica Liidu eestseisuse ega volikogu liige ega ole seda ka kunagi olnud. Need andmed on võimalik välja võtta ka koduleheküljelt ning seda fakti kontrollida.

Teine märkus. Mind paneb imestama, et Rahvaliit nõuab uurimise käigus ministrilt lisainformatsiooni, täiendavat faktimaterjali, ise väga hästi teades, et uurimine ning kohtumõistmine on ikka vastavate institutsioonide pärusmaa. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun, siin on ilmselt repliik!

Jaanus Marrandi

Täna! Kuna lugupeetud kolleeg nimetas sõnavõttus minu nime, siis on mul õigus vasturepliigiks. Me oleme Kaia Ivaga täpselt ühealised ja teame täpselt sama palju eri parteide nomenklatuuridest, usun mina. Ma ei tea, mis parteid tema täpselt mõtleb, kuid mina liitusin parteiga alles pärast Nõukogude Liidu lagunemist.

Esimees Ene Ergma

Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbi-rääkimised.

4. Arupärimine vedurimeeste töö- ja puhkeaja kohta (nr 85)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde. Riigikogu liikmed Jaak Aab, Kalle Laanet, Valeri Korb, Tiit Kuusmik, Vilja Savisaar, Aivar Riisalu, Helle Kalda, Arvo Sarapuu, Rein Ratas ja Aadu Must esitasid 18. septembril arupärimise vedurimeeste töö- ja puhkeaja kohta. Palun, kolleeg Aadu Must!

Aadu Must

Austatud esimees! Lugupeetud proua minister! 18. septembril esitas rühm Eesti Keskerakonda kuuluvaid Riigikogu liikmeid teile arupärimise, mis oli ajendatud Eesti Vedurimeeste Ametiühingult saadud informatsioonist.

Eesti Raudtee vedurimehed töötavad sihtjaama sõites järjest kuni 12 tundi, sellele

järgneb puhkeae ning ettevalmistus tagasisõiduks 6–11 tundi nn pöördepunktis, millele järgneb jälle tagasisõit lähtepunkti, mis kestab kuni 12 tundi. Nende väitel kujuneb nii järjest kestva tööperioodi pikkuseks kuni 35 tundi ning vedurimees tegevat aastas keskmiselt ligi 300 ületundi.

Sellest tulenevalt on esitatud teile, lugupeetud minister, järgmised küsimused. Kas vedurimeeste töökorralduse puhul on tegemist töö- ja puhkeaja seaduse rikkumisega? Kas Tööinspeksioon on teostanud järelevalvet töö- ja puhkeaja seaduse täitmise üle raudteel? Kui tegemist on seadusrikkumisega, siis mida plaanib ministeerium teha, et seda olukorda lahendada? Loomulikult on arupärijad ülimalt rahul, kui te kirjeldate, mis arupärimise esitamisest möödunud kuu aja jooksul on head juhtunud, võib-olla on küsimus tõesti juba päevakorralt maas. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Aadu Must! Palun, proua sotsiaalminister, kõnepulti!

Maret Maripuu

Austatud Riigikogu esimees! Hea Riigikogu! Head arupärijad! Vastan Riigikogu liikmete Jaak Aabi, Kalle Laaneti, Valeri Korb, Tiit Kuusmiku, Vilja Savisaare, Aivar Riisalu, Helle Kalda, Arvo Sarapuu, Rein Ratas ja Aadu Musta esitatud arupärimisele vedurimeeste töö- ja puhkeaja kohta.

Esimene küsimus: "Kas vedurimeeste töökorralduse puhul on tegemist töö- ja puhkeaja seaduse rikkumisega?" Arupärimise kohaselt kujuneb järjest kestva tööperioodi pikkuseks kuni 35 töötundi, mis teeb aastas ligi 300 ületundi. Tegemist on eksliku väitega. Nimetatud tunnid sisaldavad endas lisaks töötatud ajale puhkeajaga. 35 tundi on jagatud kaheks: 12-tunniseks vahetuseks ja 11 tundi kestvaks puhkeajaks. 12-tunnised vahetused on kooskõlas töö- ja puhkeaja seaduse nõuetega. Töö- ja puhkeaja seadus lubab alla 11-tunnist vahetustevahelist puhkeajaga sätestada kollektiivlepinguga. Puhkeaja andmisel lähtub AS Eesti Raudtee Eesti Raudteelaste Ametiühingu ja Eesti Vedurimeeste Kutseliiduga sõlmitud kollektiivlepingust, mille kohaselt ei tohi vedurimeeskondade vahetustevaheline puhkeae pöördepunktis olla lühem kui 50% eelnevalt

tööl oldud ajast, kuid mitte lühem kui kolm järjestikust tundi. Täiendavalt on AS Eesti Raudtee võimaldanud töötajatel valida, kas nad puhkavad pöördepunktis 11 tundi või alla 11 tunni, nagu näeb ette kollektiivleping. Töötajate vastavasisulised avaldused fikseeritakse kirjalikult. Tuginedes arupärimisele, ei ole võimalik töö- ja puhkeaja seaduse rikkumist tuvastada.

Teine küsimus: "Kas Tööinspeksioon on teostanud järelevalvet töö- ja puhkeaja seaduse täitmise üle raudteel?" Viimased kaks Tööinspeksiooni kontrolli AS-is Eesti Raudtee toimusid Tallinnas 21. augustil 2007 ja 14. augustil 2008. Viimasel korral kontrolliti Muuga ja Tartu vedurimeeskondade 2008. aasta juuni ja juuli töökorraldust. Kontrollimise käigus ei avastatud töö- ja puhkeaja seaduse nõuete eiramist AS-i Eesti Raudtee poolt.

Kolmas küsimus: "Kui tegemist on nimeetatud seaduse rikkumisega, siis mida plaanib ministeerium teha, et olukorda lahendada?" Kuigi rikkumist ei tuvastatud, saab kinnitada, et Tööinspeksioon jätkab ka edaspidi järelevalvet selle üle, kuidas tööandjad, sealhulgas AS Eesti Raudtee, töö- ja puhkeaja seaduse nõudeid täidavad. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, proua minister! Teile küsimusi ei ole. Kas kolleegid soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

5. Arupärimine piirialade elanike viisakorralduse kohta Schengeni viisaruumis (nr 82)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde. Riigikogu liikmed Inara Luigas, Eldar Efendijev, Valeri Korb, Heimar Lenk ja Tiit Kuusmik esitasid 17. septembril arupärimise piirialade elanike viisakorralduse kohta Schengeni viisaruumis. Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Austatud minister! Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 2006. aasta määrusega nr 1931/2006 kehtestatakse kohaliku piiriliikluse kord Euroopa Liidu liikmesriikide

välispiiril maismaal ja kehtestatakse sel eesmärgil kohaliku piiriliikluse luba. Kohaliku piiriliikluse korra rakendamiseks on liikmesriikidel, praegusel juhul Eestil, lubatud sõlmida kahepoolseid lepinguid kolmandate naaberriikidega, praegusel juhul Venemaaga. Määrusest tulenevalt on lubatud liikmesriikidel jätkata kolmandate naaberriikidega juba sõlmitud, piiriliiklust käsitlevaid kahepoolseid lepinguid. Määruse rakendamisega lõpeb aga 19. jaanuaril 2009. aastal Narvas ja Kagu-Eestis senise tasuta viisade ning soodusviisade korra kehtivus ning seoses sellega lõpeb ka piiriäärsete elanike viisataotlemise lihtsustatud kord. See aga tähendab, et selle kuupäevaga lõpeb viisakoordinaatori kaudu viisade taotlemine, lõpeb samuti tasuta viisa väljastamine 4000 isikule nimekirja alusel ja lõpeb mitmekordsete viisade väljastamine soodustatud isikutele, keda on ligikaudu 6000. Seoses sellega on meil ministrile küsimused, millele ootame vastust. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Inara Luigas! Palun, härra siseminister, kõnepult on teie käsutuses!

Jüri Pihl

Lugupeetud proua esimees! Hea küsija! Head Riigikogu liikmed!

Vastan kõigepealt küsimusele nr 1. 15. novembril 2007 kiitis Vabariigi Valitsus heaks Välisministeeriumi ettepaneku jätkata kuni 18. jaanuarini 2009 piirialade elanike viisakorraldust senise praktika alusel. 7. veebruaril 2008 otsustati valitsuskabineti nõupidamisel, et regionaalminister koostöös rahandusministriga valmistab ette ning esitab valitsuskabineti nõupidamisele ettepanekud Eesti piiriäärsete alade elanikele viisade kompenpeerimise mehhanismi kohta, juhul kui Eesti ja Venemaa piiriäärsete alade elanike piiriületuses minnakse üle tavalisele režiimile. Tulenevalt julgeolekuriskidest, suurtest rahalistest kulutustest ning õiguslikest probleemidest, mis kaasnevad Euroopa Liidu ja nõukogu määruse 1931/2006 alusel kohaliku piiriliikluslepingu sõlmimisega, ei toetanud valitsuskabinet kohaliku piiriliikluslepingu sõlmimist ning pidas vajalikuks enne lõplikku otsust analüüsida ka teisi, alternatiivseid võimalusi, mis võimaldaksid piirialade elanikel külastada oma

lähisugulasi ja matmispaiku praegustega sarnastel tingimustel. Samal kabinetinõupidamisel otsustati, et regionaalminister koostöös rahandusministriga valmistab ette ning esitab valitsuskabineti nõupidamisele ettepanekud Eesti piiriäärsete alade elanikele viisade kompenseerimise mehhanismi kohta, juhul kui Eesti ja Venemaa piiriäärsete alade elanike piiriületusel minnakse üle tavalisele viisarežiimile. See dokument on ettevalmistamisel ja peaks lähiajal jõudma kabinetti.

"Millised on Teie ministeeriumi poolt konkreetsed lahendused Narvas ja Kagu-Eestis tasuta ning soodusviisadega piiriületuse korraldamiseks alates 19. jaanuarist 2009?" See sõltub sellest, milline otsus tehakse. Kui jätkatakse viisarežiimi ja kompenseeritakse, siis selles osas ei ole Siseministriumil mingisuguseid takistusi. Ka praegu toimub Schengeni viisade saamisel kooskõlastamine. Kui otsus on teistsugune ehk minnakse üle meie arvates väga riskantsele variandile, kohalikule piiriloale, siis vaatame edasi, kuidas selleks valmistuda.

"Millised on Teie pakutud konkreetsed tähtajad Narvas ja Kagu-Eestis Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse rakendamiseks?" See sõltub valitsuse otsusest, sellest, mida kabinet otsustab, kas seda rakendada või mitte. Näiteks Soome seda ei ole rakendanud ja on pidanud paremaks minna üle viisarežiimile, lähtudes Schengeni *acquis*'st.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra siseminister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Te ütlesite, et üleminek kohalike piirilubade süsteemile on riskantne variant. Olge hea, tooge need ohud siin välja!

Jüri Pihl

Riskid on järgmised. Eesti ametivõimud ei kontrolli enam neid inimesi, kes selles piiritsoonis ühe aasta jooksul on viibinud. Need ei ole ainult Venemaa kodanikud, seal võib olla ükskõik mis riigi kodanikke. Eesti pool, kui ta selle lepingu sõlmib, peab kõigile automaatselt andma piiriületusload, nende

tausta ja muid teatud riske mitte kontrollides. Sellepärast ei ole ka Soome sellele üle läinud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister! Kas ma sain õigesti aru, et aastaid eksisteerinud kord, et kvoodi järgi Eesti pool ja kvoodi järgi Venemaa pool said omavahel lihtsustatud lube, aluseks oli see mudel, mis oli seotud haudadega, mis oli seotud omandiga, sünnikohtadega jne, see kõik lähemal ajal tühistatakse ja see rohkem ei kehti?

Jüri Pihl

Ei ole nii. Me näeksime ikka, et see jätkuks. Küll ei saa enam tasuta viisasid anda. Aga kui viisade eest peavad tasuma need Eesti kodanikud, kes said viisa varem tasuta, siis riik nendele kompenseerib. Sellepärast saigi valitsuskabinetis nii otsustatud, et kaalutakse mõlemad variante, ka sama korra jätkamist, nagu praegu on, küll uutel tingimustel ja uute võimalustega just kompenseerimise osas.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Võib-olla tõmbate paralleele, milline on praegu see olukord Lätis ja Leedus?

Jüri Pihl

Lätis ja Leedus on praegu sama olukord. Näiteks Ungari püüab seda korda rakendada. Aga seda ei saa ka niimoodi teha, et kaks riiki lepivad kokku, et näiteks Venemaa ja Eesti lepivad kokku. Asja peab saatma kooskõlastamiseks Euroopa Komisjoni ja näiteks Ungari puhul ei andnud Euroopa Komisjon nõusolekut. Siin, nagu ma oma kõnes mainisin, tekib keeruline juriidiline probleem. Meil võivad tekkida siin juriidilised küsimused, julgeolekuküsimused. Kõiki neid asju arvestades näeksime ikkagi parema meelega seda (aga ma ütlen veel kord, valitsuskabinet lõplikku otsust ei ole siin teinud, eks me arutame), et oleks lihtsustatud korras viisa-

režiim ja kompenseeritakse, et need inimesed ei satuks halvemasse seisu, kui nad praegu on.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

6. Arupärimine hädaolukordadeks valmisoleku kohta (nr 90)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde. Riigikogu liikmed Valdur Lahtvee, Marek Strandberg, Aleksei Lotman, Mart Jüssi, Maret Merisaar ja Toomas Trapido esitasid 25. septembril arupärimise hädaolukordadeks valmisoleku kohta. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Meie arupärimine siseministrile on seotud asjaoluga, et Muuga sadamas on kaubandustegevus langusele vaatamata siiski jätkuvalt intensiivne ja see on seotud väga mitme ohuga, mis selgelt mõjutavad Viimsi valla, Maardu linna ja Jõelähtme valla elanike turvatunnet, aga ka turvalisust riigis laiemas mõttes. Ohtlike kaupade käitlemine toimub seal küllaltki intensiivselt, rääkimata asjaolust, et planeeritult suureneb ka näiteks konteinerivedude hulk läbi Muuga sadama. On ju teada, et kõigist konteineritest, mida maailmas on kontrollitud (need moodustavad mõne üksiku protsendi kõigist konteineritest), kuni pooled ei sisalda seda, mis on saatedokumentides kirjas.

Seoses sellega, mis puudutab erinevaid kindlustussuhteid, on meil siseministrile mitmeid küsimusi. Kui suurte kindlustussummadega arvestab Siseministeerium võimalike kahjude likvideerimisel, mis võiksid laekuda ohuallikatelt Muuga sadamas? Kas Siseministeeriumile teadaolevalt on modelleeritud ja hinnatud kahjusid, mida erinevate ohtlike ainete käitlemine ja nende kooskäitlemine suhteliselt kitsastes sadamaoludes võib tekitada? Kui suures ulatuses kontrollitakse Eestis merekonteinerite sisu vastavust saatedokumentidele ning millised on nende kontrollimiste tulemused, juhul kui on olemas statistika selle kohta? Milline on Siseministeeriumi faktiline tegevusvõimekus erinevate suur-

õnnetuste puhul? Milliste suurõnnetuste riskistsenaariumid on Eestis läbi töötatud ja analüüsitud? Milliseid sekkumismehhanisme, vältimaks suurõnnetuste riskide kasvamist ülenedega toimetuleku võimekuse, kavatseb Siseministeerium kasutada? Millised võimalike suurõnnetuste ning tõsiste terviseriskide tõenäose ilmnenemise asukohad Eestis on Siseministeeriumile teada? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun, härra siseminister, teil on võimalus vastata!

Jüri Pihl

Proua esimees! Hea küsija! Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Vastan küsimusele nr 1. Riskianalüüsides tuuakse välja suurõnnetuste tagajärgede ulatus. Kahju likvideerimise maksumust ning kindlustusseltsidest laekuvate summade suurust riskianalüüsides ei hinnata. Kindlustus hüvitab kolmandatele isikutele tekitatud kahju, kahju likvideerimisel läbiviidud päästetöid kindlustus ei hüvita. Suurõnnetuse ohuga ettevõtete kindlustuse olemasolu järelevalvet Siseministeerium ja tema haldusala asutused ei teosta. Teatavasti teeb seda Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi haldusalas olev Tehnilise Järelevalve Amet. Meil on olemas Tehnilise Järelevalve Ameti ülevaade suurõnnetuse ohuga ettevõtete kindlustuste kohta. Ülevaade on antud enamiku suurõnnetuse ohuga ettevõtete kindlustuse kohta (38 ettevõtet 44-st). Sõlmitud lepingutes jäävad kindlustussummad vahemikku 0,5 miljonit krooni kuni 1,73 miljardit krooni (150 miljonit USA dollarit). Konkreetselt AS DBT kindlustussummaks on selle ülevaate järgi 20 miljonit krooni.

Vastus küsimusele nr 2. Ohtlike ainete käitlemisest tulenevate õnnetuste ulatust ja tagajärgi on modelleeritud ja hinnatud. Erineva ulatusega tagajärgede ja kahjude hindamine toimub suurõnnetuse ohuga ettevõtete riskianalüüsides, territoriaalsetes riskianalüüsides (näiteks Maardu ja Tallinna riskianalüüsides), kokkuvõtte sisaldub ka riiklikus hädaolukordade riskianalüüsis. Samuti hindavad õnnetuse tagajärjel tekkivaid kahjusid kindlustusettevõtjad vastutuskindlustuse lepingu sõlmimisel. Hädaolukorrad on riikliku häda-

olukordade riskianalüüsi kohaselt liigitatud tõenäosuse (suure, keskmise ja väikese tõenäosusega) ja tagajärgede raskusastmete järgi (väga raskete ja raskete tagajärgedega). Suure tõenäosuse ja raskete tagajärgede hädaolukordadeks, kui rääkida arupärimise teemaga seotult, on liigitatud suure tulekahju/plahvatusse seotud hädaolukord (muu hulgas suurõnnetuse ohuga ettevõtete ja ohtlike kemikaalide ladudes), transpordiõnnetusega seotud hädaolukord (muu hulgas ohtlike veostega õnnetus raudteel), massiline mürgistus (muu hulgas avarii korral mürgiste kemikaalide transpordil või ümberlaadimisel) ning ulatuslik keskkonnareostus. Riskianalüüsi kohaselt nähakse kõigi selliste olukordade puhuks ette riske vähendavaid tegevusi ning nende eest konkreetset vastutavad ametkonnad, samuti koostatakse hädaolukorra likvideerimise plaanid.

Vastus kolmandale küsimusele. Siseministerium ja tema haldusala asutused merekonteinerite sisu vastavust sadamadokumentidele ei kontrolli. Kontrolli viib läbi Maksu- ja Tolliamet ning vajaduse korral kaasatakse kontrollimisse ka piirivalveteenistujaid. Maksu- ja Tolliamet on 2008. aasta algusest kuni oktoobri alguseni kontrollinud 1139 kaupa sisaldavat merekonteinerit. Võrdluseks võib tuua, et Tallinna sadamaid on 2008. aastal läbinud keskmiselt 15 000 konteinerit kuus. Seejuures tuleb arvestada, et kõik konteinerid selles arvestuses ei kuulu tollijärelevalve alla. Need on sellised konteinerid, mis veetakse Eestisse mõnest teisest Euroopa Liidu riigist, ning nende puhul rakendatakse kaupade vaba liikumise põhimõtet. See tähendab, et toll sellist ühendusesisest kaupade liikumist ei kontrolli, sest tollikontroll ja tollivormistus on juba tehtud mõnes teises riigis. Kaupade kontrollimise käigus on avastatud 41 rikkumist ning 175 rikkumise kahtlust. Rikkumised on erinevad, näiteks kauba tegeliku koguse mittevastavus dokumentidele, vale kaubakirjeldus, intellektuaalse omandi rikkumine või vale tollimaksumäär. Rikkumise kahtlus tähendab, et kontrolli tulemus ei ole veel näiteks lisaanalüüside tegemise tõttu selge.

Vastus neljandale küsimusele. Läbitöötatud suurõnnetuste riski stsenaarium on ülevahtlikult kirjeldatud Vabariigi Valitsuse 6. märtsi

2008. aasta korraldusega nr 19 kinnitatud 2007. aasta riiklikus hädaolukordade riskianalüüsis. Kes soovib, võib sellega tutvuda. Peame tunnustama, et ükski riik üksinda ei ole valmis võimaliku suurõnnetuse tagajärgede likvideerimiseks. Kuna suurõnnetuse kõikides riikides samal ajal toimumise tõenäosus on väga väike, tehakse Läänemere-äärsete riikide vahel intensiivset koostööd, et võimekusi kombineerida. Siseministerium ja tema haldusala asutuste praktiline tegevusvõimekus suurõnnetustele reageerimiseks ei ole kunagi sellel tasemel, nagu me sooviksime, aga ta on paremal tasemel kui kunagi varem. Seda võimekust on suurendatud eeskätt Euroopa Regionaalarengu Fondi toel rahastatavate projektide abil, millega hangiti ja hangitakse suurõnnetuste likvideerimiseks vajalikku varustust, muu hulgas multifunktsionaalseid reostustõrjelaevu, Päästeameti varustust reostustõrjeks, metsapõlengute ja raudteeõnnetuste likvideerimiseks ja muud sellist. Nagu ikka, on sellise võimekuse parandamise põhiline probleem eelarvevahendite nappus.

Vastus küsimusele nr 5. Suurõnnetuste riskide piiramiseks on Siseministeriumil koostöös Sotsiaalministeriiumiga valminud kemikaaliseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis saadetakse lähiajal Vabariigi Valitsuse istungile. Eelnõu kohaselt tuleb suurõnnetuste riskidega arvestada planeeringute koostamisel ja ehituslubade väljastamisel. Samuti tuleb suurõnnetuste riskidega arvestada olemasolevate suurõnnetuse ohuga ettevõtete tegevuse laiendamisel. Suurõnnetuse ohuga ettevõttest lähtuvasse ohualasse jäävad planeeringud, ehitusprojektid ja ettevõtte tegevuse laiendamine tuleb kooskõlastada pädeva asutusega ehk Päästeametiga, et oleks tagatud suurõnnetuste riskidega arvestamine ja nende riskide vähendamine.

Viimane küsimus: "Millised võimalike suurõnnetuste ning tõsiste terviseriskide tõenäose ilmumise asukohad Eestis on Siseministeriumile teada?" See on kirjas sellises suures dokumendis, mida ma ei hakka ette lugema. See on toodud Vabariigi Valitsuse 6. märtsi 2008. aasta korraldusega nr 119 kinnitatud 2007. aasta riiklikus hädaolukordade riskianalüüsis. Lisaks sellele käsitlevad suurõnnetuste riske Päästeameti ja Keskkonnaministeriumi riskianalüüsid. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra siseminister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh! Härra minister! Kas teie senised riskianalüüsid, millest te põgusalt üle libisesite, lähtuvad üksnes praegustest kaubakäibe mahtudest, kusjuures väetise ja naftasaaduste suurte koguste kõrvuti käitlemise puhul on siin osutatud üsna suurele plahvatusriskile, või on arvestatud ka neid mitmeid kordi suuremaid mahtusid, mida kavandavad praegu Muuga sadamas opereerivad ettevõtted?

Jüri Pihl

Ma juba vastasin, et igasugune laiendamine kuulub riskianalüüsi alla. Selge on see, et kui veomahtusid suurendatakse, kui veoste struktuur muutub, eriti selliste ainete ja veoste puhul, mis on plahvatusohtlikud, keskonnaohtlikud, siis seda ka analüüsitakse ja meetmed võetakse koos pädeva asutusega ehk Päästeametiga, Keskkonnaministeeriumiga, Kiirguskeskusega jt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea minister! Kas teie hinnangul, praegust sisejulgeolekuolukorda arvestades, eelarvevahendite olukorda arvestades, kannaks Eesti välja veelgi suuremat riski tekitavate ettevõtete tuleku Eestisse? Kas välisinvesteeringute Eestisse kutsumisel või meelitamisel (nimetage seda, kuidas tahate) arvestatakse asjaolu, et ettevõtete profiil, kes tulevad siia välisinvesteeringute toel ja tõttu, oleks selline, mis on meile ka siseturvalisuse mõttes jõukohane?

Jüri Pihl

Sellel asjal on kaks poolt. Mida edukam majandus, seda rohkem on riigil raha, seda rohkem on vahendeid riiki pidada. Samas, selliste keeruliste asjade puhul nagu väga riskantsed tehnoloogiad, väga riskantsed ja ohtlikud ettevõtted tuleb väga hoolega kaaluda seda probleemi, mis võib tekkida seoses uute väljaminekutega kas või nende riskide minimeerimiseks. Tehnoloogia rakendamine võib panna riigile nii palju kohustusi, et see ei tasu

riigil ennast ära. Alati vaadatakse kahte aspekti. Üks aspekt on see, et majandus toob riigile raha sisse, teine aspekt on see, et meie inimesed tahavad turvalist keskkonda, turvalist elu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Maret Merisaar!

Maret Merisaar

Kas on arutatud, millised on riskid seoses tuumajaama võimaliku tulekuga?

Jüri Pihl

Sellist ülesannet Siseministeeriumil veel püstitatud ei ole. Mina saan aru, et sellega tegeldakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis ideede tasandil. See ei ole jõudnud sellisesse staadiumisse, et me peaksime hakkama päästeautosid ja muid vahendeid varuma.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Kas kolleegid soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

7. Arupärimine maakondlike bussiliinide tuleviku kohta (nr 87)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde. Riigikogu liikmed Karel Rüütli, Ester Tuiksoo, Tarmo Mänd ja Mai Treial esitasid 22. septembril arupärimise maakondlike bussiliinide tuleviku kohta. Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Austatud proua juhataja! Austatud härra minister! Head kolleegid! Nelja arupärijat teeb murelikuks ühistranspordi hääbumine maa-piirkondades. Tõepoolest, nii maakonnad kui ka autoettevõtjad on olnud sellepärast väga murelikud. Tõsi, vahepeal, pärast arupärimise ministrile esitamist on järgmise aasta eelarves number suurenenud, mis on muidugi igati positiivne. Aga arupärijad esitavad ministrile kuus küsimust ja need on järgmised. Kui palju maakondlikke bussiliine on sel aastal suletud ja kui palju tuleb teie hinnangul sulgeda järgmisel aastal? Kui palju on sel aastal

tõusnud maakondlike bussiliinide piletihinnad ja kui suur on piletihinna prognoositav tõus järgmisel aastal? Millist mõju avaldab teie arvates bussiliinide kadumine maapiirkondadele? Mis saab ühistranspordist maapiirkondades siis, kui bussifirmad keelduvad dotatsioonide vähenemise korral osalemast liinikonkurssidel ning lõpetavad oma tegevuse? Mida kavatseb ministeerium sellisel juhul ette võtta? Millised on ministeeriumi kavad praami- ja bussipiletite hindade reguleerimise osas? Mida kavatseb ministeerium ette võtta, et korraldada kogu bussitranspordi ühtset juhtimist üle riigi?

Loodame, et majandus- ja kommunikatsiooniminister annab meile sisulised vastused ja paremad vastused, kui äsja samal või lähedasel teemal andis regionaalminister. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh, kolleeg Ester Tuiksoo! Palun majandus- ja kommunikatsiooniministri andma sisulisi vastuseid! Palun mobiiltelefon välja lülitada!

Juhan Parts

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud arupärijad! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin sellele arupärimisele muidugi vastata pikalt ja põhjalikult, mul on kaasas kõik tabelid ja numbrid. Kutsun ka neid Riigikogu liikmeid saali, kes ei ole veel siin, seda debatti pidama. Te ütlesite õigesti, ma vaatasin järele, teie arupärimine oli dateeritud 22. septembri kuupäevaga. Valitsus on ju eelarvet ette valmistanud aprillist peale. Need arusaamad ühistranspordi osas on olnud suhteliselt läbimõeldud juba 2007. aastast. Nii et rääkides maakonna ühistranspordi seisust ja laiemalt ühistranspordist, peame silmas pidama neid arenguid või probleeme, muresid, mis on olnud, millega tuleb tegelda, ja kindlasti ei ole võimalik neid lahendada väga lühikese ajaga, ka mitte ühe eelarvega, mille me oleme esitanud. On õige, et vaatamata riigieelarve suhteliselt keerulisele olukorrale on maanteetranspordi sihtotstarbelise toetamise summat suurendatud võrreldes 2008. aastaga peaaegu 26%. See kindlasti näitab seda arusaama, et bussitransporti tuleb arendada, sealhulgas maapiirkondades. Ma väga loodan, et ka küsijad aitavad sellele kaasa. Tihti peale,

nagu Eestis tavaks, me mõtleme mingi probleemi välja ja siis seda endale sada korda ja võib-olla ka tuhat korda korrutades ongi ta juba olemas, vähemalt on ta olemas meie mõtetes, iseasi, kas ta tegelikult olemas on.

Nüüd konkreetsed küsimused. Teie esimene küsimus on, kui palju maakondlikke bussiliine on käesoleval ajal (tõenäoliselt te mõtlete seda aastat) suletud ja kui palju ministri hinnangul tuleb sulgeda järgmisel aastal. Ma vaatasin numbraid. Kui kogu Eesti kokku võtta, siis sellel aastal suurendatakse liinide arvu 14 võrra, järgmisel aastal planeeritakse 29 uut liini. Kui võtta kokku tänase päeva seisuga võimalik liinikilomeetrite arv kuni 2009. aastani, siis liinikilomeetrite arv n-õ toetatavatel maakonnaliinidel peaks kasvama 1,5 miljonit liinikilomeetrit. Sellel kohal on asjalik teha mõttepaus. Teisisõnu, kui me vaatame tegelike numbraid, siis kogu see jutt väljasuremisest ja muudest asjadest lihtsalt numbriliselt ei vasta tõele. Tõsi küll, alati võib leida maakondi või kohti, kus üks või teine liin lüheneb, liine asendatakse, sõltuvalt muutustest kaugliinidel ja paljudest muudest asjaoludest. See on igapäevane töö, mida ei korraldata Tallinnas, seda korraldavad maavalitsused koostöös tugevate omavalitsustega, kahtlemata. Nii et soovime neile selleks tööks jõudu! Neil on olemas selleks piisavad vahendid ja kui kohapeal neid asju targalt aetakse, siis ma ei näe selle sõnumi, et miski asi välja sureb, tõestust reaalses elus. See ei tähenda, et ühistranspordis justkui ei oleks probleeme, et kõik oleks pilvitu, kõik oleks muretu.

Teine küsimus: "Kui palju on sel aastal tõusnud maakondlike bussiliinide piletihinnad ja kui suur on piletihinna prognoositav tõus järgmisel aastal?" Vastuseks tahan veel kord korrata seda, mis on Riigikogu tasemel heaks kiidetud, see on põhimõte, kuidas peaksid olema jaotatud doteeritavate bussiliinide kulud: reisija omakulu ehk piletiraha ja see, mida doteeritakse. See on, muide, Eestis erinev. Mõnes maakonnas on ainult maakondlik ühistranspordidotatsioon, kuid seal, kus maakonnad suudavad teha koostööd nende ülitugevate omavalitsustega, on pilt hoopis teine. Omavalitsused panevad teatud raha, on rohkem liine ja seetõttu see proportsioon on natuke teistsugune. Riik dotatsiooni andmisel

üldiselt järgib reeglit, et kulud peaksid olema kaetud: 50% dotatsiooni, 50% piletitulu. See varieerub, aga see on sellises suures plaanis kehtiv reegel, kuid võib olla maakondi, kus lihtsalt inimeste elukohtade tiheduse ja muude asjaolude tõttu see ei pruugi kehtida ja tuleb teha mingeid erandlikke otsuseid. Aga see toimub koostöös kohalike omavalitsustega, maavalitsustega. On täiesti loogiline, et tegelikult ei saa dotatsioonidega kogu vajadust katta. Muidu kaob lihtsalt mingisugunegi majandusloogika ära. Selle tõttu on piletihinda ka tõstetud. Neid otsuseid langetatakse kohapeal. On maakondi, kus pole üldse piletihinda tõstetud, on maakondi, kus mõnel liinil on piletihind tõusnud isegi 30–35%. Need on sellised suhteliselt kohapealsed otsused, sõltuvalt vajadustest ja kuludest sellel liinil. Aga ma arvan, et see üleriigiline reegel, 50% : 50%, peaks olema Riigikogu jaoks oluline. Kui suur on piletihinna prognoositav tõus järgmisel aastal? Seda on väga raske öelda. Me oleme küsinud eri maavalitsuste käest. Mõned arvavad, et võib-olla peab natuke tõstma, mõned arvavad, et ei ole vaja. Veel kord kordan, et see on maavanema otsus. Meie lähtume dotatsiooni andmisel sellest 50% : 50% üldreeglit.

Kolmas küsimus: "Millist mõju avaldab Teie arvates bussiliinide kadumine maapiirkondadele?" Näete, teie ka juba mõtlete, et bussiliinid on kadunud. Numbrite järgi on see olukord siiski suhteliselt teistsugune. Mõnes kohas on liine vähem, mõnes kohas mitte. Aga on täiesti selge, et maapiirkondades, maakondades ja tervikuna Eestis tuleb hoida normaalset regulaarset bussiliinivõrku. See on täiesti selge. Mis on normaalne? Kus on see majanduslikult mõistlik? Milline peab olema omavalitsuse panus? See on see kohtade tasemel otsustamine. Kui me vaatame liinikilomeetreid üldiselt, siis ma arvan, et kui on olemas asjalikud omavalitsused ja asjalik maavalitsus, siis peaks olema võimalik sellega hakkama saada.

Järgmine küsimus: "Mis saab ühistranspordist maapiirkondades siis, kui bussifirmad keelduvad dotatsioonide vähenemise korral osalemisest liinikonkurssidel ning lõpetavad oma tegevuse? Mida kavatses ministerium sellisel juhul ette võtta?" Kõigepealt, majandusministeriumi eksperdid ei näe ette, et

bussifirmad teenindamisest praegustes tingimustes täielikult keelduksid. Kui selline asi juhtub, siis tegelikult n-ö majanduslik loogika seiskub. Me pakume neile raha, me pakume riigihankeid, ja kujutage ette, Eestis ei ole ühtegi bussifirmat, kes tahaks seda teenust osutada! Kuid me mõõname, et mõningatel juhtudel nendel riigihanke pakkumistel on ka selliseid hindasid, et lihtsalt pakutakse tohutult üle nendest hinnaprognosidest, mida võiks ette näha. Me tuginame siin sõltumatute audiitorite tehtud ühistranspordi kulukomponentide uuringutele. Peab ütlema, et tuleb neid murelikke sõnumeid, et näete, ei ole võimalik saadud pakkumist aktsepteerida, kuna lihtsalt pakutakse liiga kõrgelt. Sellele tulebki öelda ei, sõbrad! Kui ettevõtjad küsivad lihtsalt raha, kui on selgelt näha, et miskit on mäda, majanduslikult miski asi ei saa töötada, siis järelikult seda lepingut maavalitsus ei saagi sõlmida. Tal on mitu võimalust. Tal on, esiteks, võimalus asuda läbirääkimistesse, analüüsida eri kulukomponente, ja teine võimalus, mida minu arvates peaks rohkem kasutama, on ikkagi see, et neid maakondade liinivõrke võiks tükeldada, vaadata üksikute liinide kaupa ja töötada väikeettevõtjatega. See võib olla täiesti mõistlik lahendus. Ma tahan juhtida tähelepanu sellele, et praegu on ka Euroopa Liidu tasemel vastav õiguslik regulatsioon kohe-kohe tulemas, mis võimaldab meil anda avaliku bussiliiniveo tellijatele suuremad võimalused valida väikeettevõtjaid. See võimalus peaks järgmise aasta jooksul tekkima. Praegu kehtivad ju ikkagi avaliku bussiveo tellimisel Euroopa siseturust tulenevad reeglid, kus suhtelist subjektiivsust ei saa olla, turul peab olema võrdne kohtlemine.

Järgmine küsimus: "Millised on ministeriumi kavad praami- ja bussipiletite hindade reguleerimise osas?" Bussipiletite hindadest me rääkisime – need on maavalitsuste käes. Me lähtume sellisest üldisest põhimõttest, samas arvestades, mida üks või teine maakond on teinud või tahab teha. Mingid eripärad ju on. Oleme valmis dotatsiooniga üht- või teistmoodi toetama. Teiseks, järgmisel aastal ei ole kavas praamipiletite hindasid tõsta.

Viimane küsimus: "Mida kavatses ministerium ette võtta, et korraldada kogu bussitranspordi ühtset juhtimist üle riigi?" Vastus on selline, et me oleme Riigikogule

esitanud ühistranspordiseaduse muutmise seaduse eelnõu. See peaks olema Riigikogu menetluses. Selle muudatuse sisu on ühistranspordi korralduse ja järelevalvega seotud ülesannete andmine Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi asemel riiklike autoregistrikeskusele. Selle muudatuse eesmärk on tõhustada ühistranspordi üleriigilist korraldamist, teenuse optimeerimist, koordineerimist, hankimist, rahastamist ja järelevalvet. See eelnõu on toodud teie pilkude alla, teil on võimalik seda kriitiliselt analüüsida, teha ettepanekuid või kiita meie plaan heaks. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea minister! Täna maksab, kui te ehk ei tea, elanike jaoks bussipilet umbes üks kroon kilomeetri kohta, kui jutt on linnadevahelisest ühendusest või muudest linnast väljas asuvatest ühendustest. Lisaks sellele maksatakse loomulikult veel dotatsiooni. Minu küsimus on see. Ma kujutan ette, et naabri-Jüri võiks naabri-Mari selle ühe krooni eest rahulikult viia lähedal asuvasse linna või kuhu iganes. Millal teie meelest saabub see hetk, kus suurte bussiettevõtete ülalpidamine ei ole mõistlik ja hakatakse kinni maksuma n-ö kodanikualgatust või autoühistuid, nimetame seda kuidas iganes, kus üks auto või muu sõiduk on mitme inimese kasutuses ja riik maksab ühistranspordi kompenseerimise eesmärgil selle ka kinni?

Juhan Parts

Aitäh! Ma arvan, et näide, mis te tõite, puudutab neid kaugbussiliine, kus maksumus on väidetavalt üks kroon kilomeetri pealt. Need on n-ö isetasuvad, neid riik ega omavalitsused ei doteeri. Maakonnaliinide puhul, kus riik doteerib, on sõidukilomeetri tariif odavam. See on maavanemate pädevuses. Asi on maakonniti erinev, aga ta on suurusjärgus 50 sendist kilomeetri kohta kuni mõningatel erandjuhtudel 80–85 sendini. Teie küsimuses peitub absoluutselt teistsugune kontseptsioon. Selleks et seda arutada, peaks selle kuidagi põhjalikumalt välja käima, mida ma soovitan

teil kindlasti teha. Siis oleks seda võimalik arutada, kui arutatakse ühistranspordi arengukava või ühistranspordiseaduse eelnõu. Praegune rahastamisskeem on selline. Kui seda on võimalik mingit moodi targemini üles ehitada, siis on kõik ettepanekud teretulnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, proua juhataja! Austatud minister! Ma tänan teid optimistliku vastuse eest! Vihjasite siin, et kui on asjalik omavalitsus, kui on asjalik maavalitsus, siis probleeme nagu polegi. Teie kolleeg ei teadnud, millises vallas asuva küla kohta ta parasjagu meile vastas, aga ma loodan, et teie vähemalt tunnete Eesti maavalitsusi ja ka omavalitsusi. Tahan teie käest küsida: mis saab nendest omavalitsustest, kes ei ole nii asjalikud, aga kus inimesed tahaksid ka ühistransporti kasutada? Mis te nende jaoks olete välja mõelnud ja kuidas te neile appi lähete?

Juhan Parts

Aitäh! Mul on raske kommenteerida mitte-asjalikku omavalitsust. Ma eeldan, et kõik omavalitsused ja maavalitsused on asjalikud, nad võtavad eeskuju nendest piirkondadest, kus need asjad lähevad sujuvamalt. On täiesti selge, et ilma omavalitsuse ja maavalitsuse ühise panusega ei ole võimalik inimeste liikumist punktist A punkti B mõistlikult korraldada. See ei ole võimalik, sest ühistranspordiseaduse kohaselt on vallasisene ühistransport ikkagi valla korraldada. See käib ka linnade kohta. See on ühistranspordiseaduses kirjas, see on selline reegel. See, et inimesel oleks võimalikult mugav ühistransporti kasutada, eeldab koostööd. Ma ei tea, mis külast te eelnevalt rääkisite. Ma ütlen, et jah, Eestis on erinevaid pilte, mis joonistuvad välja. Mis ma oskan nendele inimestele öelda? Tõenäoliselt on suhteliselt tarbetu soovitada, et vaadake endale siis parem valla juhtkond. Minu arvates võiksime me ise üksteisele otsa vaadata. Tegelikult on ühistranspordi korraldamist mõistlik teha maakonna tasemel. Aga me teame väga hästi, et maavalitsus riigiasutusena ei saa võtta üle omavalitsuse funktsioone. Meie poolt palavalt armastatud

omavalitsusliidud, need tohutu suure potentsiaaliga haldusüksused – ma ei usu, et nad sellega väga hästi hakkama saavad. Kelle eest nad vastutavad? Kellele nad aru annavad? Ma arvan, et ühistransport on üks tüüpiline näide, kus oleks mõistlik, kui maakonna tasemel, maakonnakeskusest kuni viimase külani välja korraldataks seda ühe koha peal ja ka raha ja tulu tuleks ühe koha pealt. Praegu tegelevad väga paljud kohtadel sellega, et rääkida teiega, rääkida Kaia Ivaga, Tiina Orastega, võib-olla Jaan Kundlaga, Aadu Mustaga, kindlasti Jaanus Marrandiga, et andke nüüd raha. Te kujutage ette! Siis tulevad bussiettevõtjad ja räägivad, et neil on raha vaja. Me teame neid bussiettevõtjaid. Siis esitate teie mulle arupärimise ja me siin ilusasti vestleme ja nii edasi. Tegelik loogika oleks pidanud olema ju selline, et see on selline tüüpiline funktsioon, mis Eesti tingimustes oleks maakonna tasemel väga hästi korraldatav. Ka tulud võiksid olla nendel ette nähtud, siis nad teavad, kui palju raha nad sinna täpselt kulutavad. Aga seniks, kuni meil on tugevad omavalitsused ja neid on üle 200, töötame edasi selle skeemi järgi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Tänan! Lugupeetud härra minister! Doteeritakse teatavasti maakondlikke bussiliine. Nüüd on selline olukord, et omavalitsused liituvad. Seda on ka teie erakond üsna palju ju propageerinud. Oletame, et viis omavalitsust ühinevad ja siis osutub nende endine väga selge maakondlik liin vallasiseseks liiniks ega kuulu doteerimisele, mistõttu oluliselt suureneb valla eelarveline koormus transpordi korraldamisel. See töötab vastu nii liitumise mõttele endale kui tegelikult tekitab ka ohu, et ühendus muutub kehvemaks, kui vald seda kohustust endale ei võta. Nüüd minu küsimus: kas on teil plaanis ette näha teatud seadusandlike muudatusi, et seda ebakohta kõrvaldada? Muidu võib juhtuda, et kui meil on 15 valda, nagu teil plaanis oli, siis polegi enam maakondlikke liine.

Juhan Parts

Aitäh teile! Praegu ei ole sellist laia poliitilist kokkulepet, see võtab veel aega. Võib-olla te näete seda aega, millal kõigile saab selgeks, et mõistlik omavalitsuskorraldus Eestis 21. sajandil eeldab, et ka riigil (Riigikogul, valitsusel) on mingi oma terviklik nägemus. Kui seda poliitilist kokkulepet ei ole, siis seda ei ole. See on reaalsus. Aga see näide on tüüpiline. Selliseid küsimusi on väga palju, kus vabatahtlik liitumine (ma ei räägi muudest ja suurematest asjadest) tegelikult vajab n-ö õlitamist. Ma olen nõus sellega, et kui on sellised juhtumid ja omavalitsused liituvad, siis tähendab see praktilist koostööd regionaalministriga, vähemalt teatud ülemineku perioodil ei tohiks need omavalitsused näiteks sellise asja puhul kaotada. Teisisõnu, kujutame ette, et kui liitub viis omavalitsust, kellel on seni maakonnaliin olnud, seda doteeris riik, siis nüüd muutub see vallasiseseks liiniks ja seda enam ei doteerita. Siin peaks olema mingisugune ülemineku periood. Aga me teame, et reegel räägib pigem sellele vastu. Minu arvates ei ole Eesti nii haaramatu riik, et me ei suudaks ükskord seda teha, kui me tõsiselt tahame ja lõpetame selle jama ära, mida me siin arutame seda omavalitsuste liitumist ja mitteliitumist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla!

Jaan Kundla

Aitäh, proua esimees! Hea minister! On teada juhuseid, kus bussifirmad ei kasuta neile riigi poolt eraldatud vahendeid sihipäraselt ja otstarbekalt, rääkimata juhtumitest, mis lõhnavad kuritegelikkuse järele. Olen sellest juba korra siit Riigikogu kõnetoolist rääkinud, kui vaja, räägin ka edaspidi. Minu küsimus: millised on teie ministeeriumi võimalused bussifirmade ja maakondade töö analüüsimiseks ja kontrollimiseks, vajaduse korral ka karmiks karistamiseks?

Juhan Parts

Aitäh! Need võimalused tulenevad sellest, mida seadus meile annab. Kõige otsesemad võimalused on ikkagi maavalitsusel. Maavalitsus on tellija, tema sõlmib lepingu, tema kuulutab välja hanke, tema vastutab selle eest,

et seda lepingut täidetaks, et omatulud laekuksid, et need oleksid arvel, neid kontrollitaks jne. Ärme genereerime sellist õhk-konda, et maavanem ei vastuta mitte millegi eest. Selle puhul vastutab ta saba ja karvadega. Seda esiteks. Loomulikult on teatud pädevused ka ministeeriumis. Kui meil on olemas sellised andmed, siis me saame neid asju vaadata. Aga esimene vastutaja peab olema siin maavanem, kes saab vahendid riigieelarvest, et need hanked korraldada, lepingud tellida ja nende täitmist jälgida. Tallinnast ei ole võimalik (ja me ei taha sellist Eestit) korraldada näiteks Tõrva ja Valga, Põlva ja Räpina või Orissaare ja Kuressaare vahelist bussiliiklust ja jälitada neid kahtlusi, mida bussiettevõtjate kohta siin saalis levitatakse. See on üsna tarbetu tegevus. Me ei taha sellist Eestit.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Teil on kindlasti ministeeriumis väga põhjalikud ülevaated ja analüüsid ühistranspordi kohta. Kas te saate nimetada neid piirkondi, kus teie arvates on olukord väga keeruline ja kohapeal nende probleemide lahendamiseks toime ei tulda, kus riigil oleks, ütleme siis nii, ministeeriumipoolselt kavas või vaja sekkuda?

Juhan Parts

Aitäh! Ma ei nimetaks siin ühtegi maakonda, küllap te pidasite seda silmas piirkonna all. Koostöö on praegu üsna hea. Ministeerium on välja töötanud ühtsed riigihanketingimused, ühtsed lepingu näidised, kulubaasi analüüsid. Kui maakondades on mingisuguseid küsimusi, siis me alati toetame. Aga loomulikult me ikkagi usume, et igas maakonnas on piisavalt tarku inimesi. Maavanemad tunnevad vastutust ja nad saavad selle tööga hakkama. Aga me oleme alati valmis neile nõu või jõuga abiks olema, kui seda on vaja. Praegu öelda, et on üks või teine maakond, kus selliste protseduuridega hakkama ei saada – ma jätkaksin selle nimetamata.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

8. Arupärimine majanduse arendamise kohta elukeskkonna arvel (nr 89)

Esimees Ene Ergma

Läheme viimase arupärimise juurde. Riigikogu liikmed Valdur Lahtvee, Marek Strandberg, Aleksei Lotman, Mart Jüssi, Maret Merisaar ja Toomas Trapido esitasid 25. septembril arupärimise majanduse arendamise kohta elukeskkonna arvel. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Hea minister! Arupärimine lähtub samadest eeldustest, millest lähtus varem siseministrile esitatud arupärimine. Nimelt asjaolust, et Tallinna lähedal Muuga sadamas on juba tekkinud ja võimalik, et on ka süvenemas erinevate riskide kogusumma, mis mõjutab Viimsi valla, Maardu linna ja Jõelähtme elanikke otseselt ja kaudselt. On teada, et seal on mitmeid ettevõtteid, mille käideldava kauba iseloom ja nende kaupade omavaheline lähedus paratamatult põhjustavad tervise- ja keskkonnanriske. Sellest tulenevalt on meil majandusministrile kaks küsimust.

Esiteks. Millises korras toimub erinevate riiklikult huvipakkuvate majanduslike ettevõtmiste õnnetustega ja inimese tervisele ohtu kujutavate asjaoludega seotud riskide hindamine ja kas see riski hindamine on majandusministeeriumi ülesanne või on see kellegi teise mure? Teiseks. Kas majandusminister peab oluliseks Muuga sadama arengus arvestada ka ümbruskonna elanike huvidega? See on valdavalt seotud asjaoluga, et inimesed soovivad turvalist ja vähese ohuga elukeskkonda. Siin ennist ka siseminister rääkis, et rohkem kui tuhandest Eestis kontrollitud merekonteinerist mõnesajal ei vastanud sisu kirjeldatule või oli rikutud muid reegleid. Neid majandustegevuse laiendamiseks seotud riske on küllaltki palju. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marek Strandberg! Palun kõnepulti majandus- ja kommunikatsiooniministri!

Juhan Parts

Lugupeetud Riigikogu esimees! Riigikogu liikmed! Ma vastan konkreetsetele küsimustele väga konkreetsetl.

Vastus esimesele küsimusele kõlab niimoodi. Riskide hindamisel ning inimeste elu ja tervise kaitsmisel ei ole vahet, kas tegemist on majanduslikult olulise valdkonnaga või mitte, riskide hindamisele ja nende vältimisele kohaldub üldine kord. Näiteks, hädaolukorraks valmisoleku seadus, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus, kemikaaliseadus. Märgin ära ka näiteks sadamaseaduse ja sadamaseaduse eelnõu, mille valitsus on heaks kiitnud ja mis tuleb lähinädalatel Riigikokku, kus puudutatakse muu hulgas sadamate ohutut tegevust. Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt ei ole Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi funktsioon n-ö erapooletu keskkonnariskide hindamine ja järelevalve nende üle. Kuid kahtlemata erinevate majanduspoliitikate ja majandustegevust reguleerivate õigusaktide väljatöötamisel neid arvestatakse.

Teine küsimus puudutas seda, kas Muuga sadama arengus tuleb arvestada ümbruskonna elanike huvidega. Vastus on, et loomulikult on oluline, et ükskõik millise ohtliku või suurõnnetuse ohuga ettevõtte arengus arvestataks ümbruskonna elanike huvidega. See kehtib kindlasti ka Muuga sadama puhul. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh, härra minister! Nüüd küsimused. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea minister! Siseminister just mainis, et sisejulgeoleku ja muuga seotult on probleeme eelkõige meie nappide vahenditega seonduvalt. Sellest tulenevalt on mul küsimus. Kas te välisinvesteeringuid Eestisse kutsudes ka fokuseerite oma tegevust võimalike investorite valikul sellele, et mõju Eesti looduskeskkonnale, Eesti inimeste turvalisusele oleks võimalikult väike, või seda küsimust üldse ei

käsitleta välisinvesteeringute Eestisse kutsu-
misel või meelitamisel?

Juhan Parts

Aitäh! Täiesti kindlalt on keskkonnaküsimused äärmiselt olulised, sealhulgas siis, kui Eesti kui maa vastu, kuhu investeerida, tunneb huvi keegi väljastpoolt. Aga meie lähenemine on ju väga selge. Meil kehtivad kõik Euroopa Liidu keskkonnareeglid, normatiivid, seadused, protseduurid, selleks et keskkonnariskid oleksid hallatud täies ulatuses. Kui nendes reeglites-seadustes on midagi puudu või tehnoloogia on arenenud ja on ilmnenud uued teemad, siis tuleb seda käsitleda. Ma usun, et ei ole vist väga viljakas, kui me lihtsalt n-ö abstraktselt arutame erinevaid riske, mis võivad ühe või teise ettevõtte tegevuse tõttu tekkida. Tuleb loomulikult rakendada kõik jõud selleks, et need riskid minimeerida, selleks et õnnetusi ei juhtuks. Selleks on meil olemas seadused ja tuleb tagada nende seaduste täitmine.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Härra minister! Mul oli rõõm kuulda, et teiegi peate nii Muuga sadama kui ka teiste selliste ettevõtmiste arendamise juures oluliseks kohalike elanike arvamuse arvestamist. Kas teie hinnangul praegune halduspraktika nii keskkonnamõju hindamise menetlemisel kui ka lubade andmisel laiemalt arvestab piisavalt kohalike elanike õigustatud huve?

Juhan Parts

Aitäh! Ma ei oska praegu hinnata, kas teie küsimus puudutas konkreetsetl Muugat või tahate teada minu üldist arvamust. On olemas ka teistsugused juhtumid. Tihtipeale on võimalik ka inimeste arvamusega manipuleerida või mängida. Me elame kiirel ajal, on palju informatsiooni, tihtipeale jääb teadlikkust puudu. Elu ümberringi muutub. Alati on võimalik joonistada selliseid kolle ja inimesi hirmutada. Ma usun, et kindlasti on väga oluline ja kindlasti on see kõigi nende ettevõtete ja miks mitte ka riigiasutuste huvi, kes ühel või teisel moel selliste valdkondadega

kokku puutuvad, et ikkagi seista hea inimeste teadlikkuse tõstmise eest. Kõige hullem, mis juhtuda saab, on inimeste hirmud hästi kõrgele ajada. Kui asi konkreetseks läheb, siis on väga raske erapooletut arvamust saada. Nii et siin näen ma ka vastupidiseid ohte: võib hullutada inimesi ja joonistada seinale tonte. Ma ei oska öelda konkreetset Muuga kohta. Te oleksite pidanud oma küsimuse natuke konkreetsemalt sõnastama, siis ma oleksin saanud võib-olla järele küsida. Kindlasti on tegemist väga suure objektiga, seal on palju erinevaid probleeme, mis puudutavad Muuga elurajooni jne. Praegu on selline olukord. Edaspidised arengud peaksid olema võimalikult avalikult läbi räägitud. Muide, teie kujutate demokraatiat ette niimoodi, et siis võib midagi teha, kui kõik on 100% nõus ja on saabunud selline totaalne nõusolek. Aga te teate, kus ainult on totaalne nõusolek võimalik. Selle tõttu on eriti oluline adekvaatne, objektiivne informatsioon. Ma tahan väga loota, et see informatsioon oleks tõeliselt adekvaatne. Näiteks roheliste erakonnal on väga palju mitmeid fonde, mida te suunate ja juhite. Ma olen kokku puutunud mitme Saaremaal oleva objektiga, mille puhul on samamoodi võib-olla lõpuks palju kära ei millestki. Mõelgem ka selle peale.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Maret Merisaar!

Maret Merisaar

Tahtsin küsida: kas te tooksite mõne konkreetse näite, kus on põhjendamatult hirne üles puhutud ja mingeid kolle joonistatud?

Juhan Parts

Kui ma siin praegu nimetan midagi väga konkreetset, siis te küsite mu käest järgmine kord sõltumatute ekspertide raporteid, keskkonnaaudiitorite hinnanguid, keskkonnaorganisatsioonide seisukohti, küsite, kas nad ikka kinnitavad seda. Aga elu on näidanud, et mitme objekti puhul on viimasel kümnel aastal Eestis seda olnud. Mõnel puhul, muide (ma võin ka jääda üldisele tasemele), on jälle vastupidi, on tõepoolest jäetud keskkonnamisriskid võib-olla kahe silma vahele, pole nendele piisavat tähelepanu pööratud ja on probleemid tekkinud.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Ma ei ava läbirääkimisi.

Palun registreeruda esinemiseks vabas mikrofonis pärast minu haamrilööki! Kõnesoove ei ole.

Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 17.14.

Istungi kestus 2 tundi ja 14 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 21. oktoober 2008
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu 2002. aasta 4. detsembri otsuse "Üleriigilise jäätmekava heakskiitmine" kehtetuks tunnistamine" eelnõu (314 OE) teine lugemine

2. Riigikogu otsuse ""Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" kinnitamine" eelnõu (300 OE) teine lugemine

3. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (337 OE) esimene lugemine

4. Maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu (298 SE) teine lugemine

5. Liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja 10 muutmise seaduse eelnõu (255 SE) teine lugemine

6. Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu (262 SE) teine lugemine

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere hommikust, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kuuenda töönädala teisipäevast istungit. Kas lugupeetud kolleegid soovivad üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Kõigepealt palun ma kõnepulti Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud proua esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna raamatupidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust rahandusminister Ivari Padar. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatuse nimel olen vastu võtnud ühe seaduseelnõu ja kui seaduseelnõu vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, siis

otsustab juhatus selle menetlusse võtmise kolme tööpäeva jooksul.

Üks lühike teade. Olen edastanud kolme Riigikogu liikme esitatud arupärimise peaminister Andrus Ansipile.

Head kolleegid! Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 83 Riigikogu liiget, puudub 18.

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu 2002. aasta 4. detsembri otsuse "Üleriigilise jäätmekava heakskiitmine" kehtetuks tunnistamine" eelnõu (314 OE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame tänaste päevakorrapunktide menetlemist. Esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu 2002. aasta 4. detsembri otsuse "Üleriigilise jäätmekava heakskiitmine" kehtetuks tunnistamine" eelnõu teine lugemine. Ma palun ettekandeks kõnepulti keskkonnakomisjoni liikme kolleeg Rain Rosimannuse!

Rain Rosimannus

Austatud juhataja! Hea Riigikogu! Otsuse "Üleriigilise jäätmekava heakskiitmine" kehtetuks tunnistamise otsuse eelnõu esimene lugemine lõpetati s.a 24. septembril. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrati s.a 8. oktoober kell 18. Muudatusettepanekuid otsuse eelnõu kohta ei esitatud. Keskkonnakomisjon arutas nimetatud Riigikogu otsuse eelnõu oma s.a 14. oktoobri istungil ning otsustas konsensusega teha ettepanek lõpetada eelnõu teine lugemine ja eelnõu otsusena vastu võtta. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Toomas Trapido!

Toomas Trapido

Austatud juhataja! Head kolleegid! Me tahame selle otsuse eelnõuga seoses öelda lihtsalt seda, et kahjuks on Riigikogu eelmine koosseis vähendanud Riigikogu sisulisi volitusi, vähendanud Riigikogu sisulist tööd. Nimelt eelmine koosseis muutis jäätmeseadust niimoodi, et jäätmekava ei pea Riigikogu enam kinnitama, vaid seda teeb Vabariigi Valitsus. Samas säästva arengu seaduse alusel tuleb olulised arengukavad kinnitada Riigikogus. Siin on selline mõtlemise koht. Kuna selline olukord on tekkinud, siis me ei saa hääletada ei poolt ega vastu. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Toomas Trapido! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Otsuse eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei ole ja me võime minna nüüd lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud kolleegid! Palun tähelepanu! Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu 2002. aasta 4. detsembri otsuse "Üleriigilise jäätmekava heakskiitmine" kehtetuks tunnistamine" eelnõu 314. Palun hääletada!

Poolt hääletas 74 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei olnud keegi. Eelnõu on otsusena vastu võetud. (Tabel 8.)

2. Riigikogu otsuse ""Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" kinnitamine" eelnõu (300 OE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse ""Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" kinnitamine" eelnõu teine lugemine. Palun ettekandjaks keskkonnakomisjoni liikme kolleeg Kalle Pallingu!

Kalle Palling

Austatud juhataja! Head kolleegid! Riigikogu otsuse ""Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" kinnitamine" eelnõu

esimene lugemine lõpetati 2008. aasta 24. septembril. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrati s.a 8. oktoober kell 18. Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon esitas ühe muudatusettepaneku. Muudatusettepanekuga tehti Vabariigi Valitsusele ülesandeks tühistada oma 12. juuni s.a protokolliline otsus nr 24 "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" vastuvõtmisest ning võtta vastu ja esitada Riigikogule kinnitamiseks "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" redaktsioon, mis valmis huvigruppide koostöös 18. aprillil 2007. aastal. Keskkonnakomisjon arutas muudatusettepanekut oma 2008. aasta 14. oktoobri istungil. Keskkonnakomisjon otsustas häältega 1 poolt, 6 vastu, 3 erapooletut mitte toetada muudatusettepanekut, sest energeetika- ja elektrimajanduse arengud on ebaselged ja asjakohased arengukavad on veel koostamisel. Eelnõusse on tehtud tehnilisi ja keelelisi muudatusi, mis ei muuda eelnõu sisu. Keskkonnakomisjon otsustas teha ettepaneku lõpetada otsuse ""Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" kinnitamine" eelnõu teine lugemine ja eelnõu otsusena vastu võtta.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Hea ettekandja! Esimesel lugemisel tegi meie lugupeetud rahanduskomisjoni esimees etteheiteid kõigile meile, et me ei ole nagu sisuliselt lähenenud selle arengukava arutelule. Kas nüüd, enne teist lugemist komisjon arutas sisuliselt neid numbreid, mis need 15 miljonit ja 20 miljonit on ja kuidas see arutelu käis? Võib-olla räägiksite sellest?

Kalle Palling

Aitäh! Seoses selle päevakorrapunktiga komisjon seda teemat ei arutanud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Kas komisjon arutas ja jõudis veendumusele, et kõnealune põlevkivi

arengukava on oma sisu ja kasutatavate meetmete poolest parim viis, mil moel majanduslikult kehvades oludes maavara kasutada riigile võimalikult tulusalt, ja parim viis, kuidas maavara, milleks on põlevkivi, kasutada nii, et selle kaudsed kulutused ühiskonda võimalikult vähe koormaksid.

Kalle Palling

Aitäh! Komisjon arutas seda teemat ja leidis, et käesolev arengukava käsitleb seda parimal võimalikul viisil.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Kalle Palling! Avan läbirääkimised. Palun esimesena kõnepulti kolleeg Lembit Kaljuvee! Kaheksa minutit.

Lembit Kaljuvee

Proua juhataja! Head kolleegid! Ma tulen selle juurde tagasi, et rahanduskomisjoni nimel tehti siin etteheide kogu koosseisule, et tuleks selliseid tõsiseid dokumente sisuliselt arutada. Mina mõtlesin nende asjade peale päris tõsiselt, mitte ainult nüüd, aga ka nüüd, ja otsisin nädalalõpul kodus kapist välja põlevkivi arengukava aastateks 1998–2010, mis peaks kehtima. Näete, see on siin, üks väga tark dokument. Tegelikult ma ütlen, et sellest arengukavast räägitakse niimoodi, et paberipahn aetakse kokku ja unustatakse sahtlinurka ja kes seda ikka vaatab, elu teeb oma korrektiivid. Mul on nende arengukavade tegemisele eri ettevõtetes, nii Kunda Nordic Tsemendis kui Eesti Põlevkivis kui lubjatehases kaasa elatud ja kümneid aastaid neid arengukavasid tehtud ja vaadatud ning minu arvates on arengukava üks ääretult tähtis dokument. Tegelikult on hea vaadata, kuidas need asjad, mida nii praktikud kui teadlased on kirja pannud, ellu lähevad. Ja näiteks ma võin öelda, et mis puudutab energeetika osa selles paberis, siis on see praktiliselt kümne aasta jooksul täide läinud, tähendab see põlevkivi maht, mille kohta arvati, et see ahjus põletatakse, on aasta-aastalt praktiliselt alla 10%-lise täpsusega paika läinud. Mis puudutab õli tootmist, siis selles osas on olnud vahe sees. Ma olin 15 aastat tagasi ise põlevkivinõukogu liige ja siis me hakkasime seda arengukava tegema. Siis arvati, et põlev-

kiviõlitööstusel eriti tulevikku ei ole, praegu me räägime sellest, et õlitööstusel ongi tulevik, et ei ole mõtet põlevkivi ahju ajada.

Niipalju natuke tagasi vaadates ja nüüd siis sellest arengukavast. Ma arvan, et see arengukava on hea. Selle on teinud inimesed, kes seda asja jagavad, seda on tehtud umbes 1,5 aastat. Mis puutub sellesse, mida rohelised räägivad, et seda on hirmsasti nülitud, siis mul on kahju. Mul on eriti kahju, et siit on välja võetud see klausel, mis puudutab põlevkivi juhtimist. Aga ma usun ka minister Tamkivisse, et ta selle energeetika arengukavasse sisse paneb. Samal ajal tahaksin veel ühe paralleeli tõmmata, et see arengukava, mida ma näitasin, töötati välja seoses arengusuundadega energeetikas ja täna peab see meie vastuvõetav dokument ka vastama energeetika tulevikuvisionidele, mis on tegelikult ministeeriumi poolt enam-vähem juba paberile pandud ja millega on ka võimalik tutvuda.

Ma tahaksin juhtida teie tähelepanu ühele asjale, nimelt: mida me arutame? Kui me räägime nendest kuuest või kaheksast aastast, siis me arutame tegelikult 80 miljardi, 90 miljardi käibe kasutamist. Põlevkivi annab umbes 10 miljardit käivet aastas elektri ja õli kaudu. Ja kui me räägime kaheksa-aastasest programmist, siis tegelikult me arutame täna nagu ühe meie riigieelarve suuruse rahasumma kasutamist. Tegelikult on see päris tõsine dokument. Tuleksin nende numbrite juurde tagasi. Vaadake, hea sõber Indrek Saar on nende numbrite pärast mures ja teistpidi on Valdur Lahtvee mures. Mina nende numbrite pärast ei muretse. See 20 miljonit on selles mõttes õige number, et see on juriidiliselt õige. Selle 20 miljoni sisu ongi see, et need load, mis on välja antud, oleksid juriidiliselt kaetud. Mina võin ausalt öeldes pea anda, et 20 miljonit ei ole lähiaastatel keegi suuteline Eestis kaevama ega ole keegi suuteline seda 20 miljonit ära kasutama. Selleks ei ole tootmisvõimsusi, põlevkivitootmisvõimsusi ega ole ka põlevkivi kasutamise võimsusi. Nii et sisu on 20 miljoni kasutamises ja praktiliselt üle selle 15 miljoni – me võime naba paigast ära pingutada, aga me seda teha ei suuda. Nii et selles mõttes ei ole vaja muretseda ega üksteise närve rikkuda – selle 15 miljoni ringis kaevamine toimub, muidugi kui me vahepeal kaevandust maha ei põleta. Maha me võime

selle põletada siis, kui on selline juhtimis-süsteem, nagu viimased poolteist-kaks aastat on toimunud Eesti Energias, siis võib see tõesti niimoodi juhtuda. Me teame tõesti, et kümme päeva oli väga tõsine tulekahju Estonia kaevanduses. Miks ta oli? Oli sellepärast, et lihtsalt seal ei ole direktorit. Eesti Energia on koos praeguste põlevkivijuhtidega teinud sellise süsteemi, et lihtsalt ei olegi kohapeal kamandajat. Üks mees käib kaks kaevandust aeg-ajalt läbi, mehed ei kontrolli pärast vahe-tust, kuidas asi on, jne. Tegelikult on peaaegu igal aastal olnud kaevanduses tulekahjud. Need kustutatakse kohe ära. Neid märgatakse. Kord on selline, et neid märgatakse. Nüüd on kord käest ära, juhatakse Laki tänavalt ja siis võib tõesti juhtuda niimoodi, et seda arengu-kava, mis on suhteliselt, nagu ma ütlesin, hea dokument, ei täideta.

Mul hakkab aeg täis saama. Ma tulen täna siia pulti veel teist korda, kui me räägime maapõueseadusest. Siis ma räägin neid numbreid, neid kaevamislubasid natuke lahti. Ma arvan, et mina ja Villu teame nende ajalugu selles saalis peaaegu kõige rohkem, aga ma arvan, et ka teil on huvitav teada, miks see 20 miljonit välja tuli. Keskerakond on selle eelnõu poolt. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Suur tänu, kolleeg Lembit Kaljuvee! Ma palun nüüd järgmisena kõnepulti kolleeg Marek Strandbergi! Kaheksa minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Me kuulsime äsja keskkonnakomisjoni ettekandest, et käesolev arengukava tagab piisavalt põhjalikult kõik-võimalike kulude ja mõjude arvestamise, aga tegelikult see ju nii ei ole. Välja on jäetud terve rida põhimõttelisi aspekte sellest samast arengukavast, mis selle väljajätmise tõttu ei mõjuta mitte ainult meie keskkonda, vaid mõjutavad väga selgelt ka meie majanduslikke võimalusi. Ehk nagu Lembit Kaljuvee selgelt ütles, me räägime umbes 80 miljardi kroonise käibega tegevusest – mis tööpoolest vastab tõele –, aga jätame sealjuures sellest tegevusest maksimaalse riigitulu võtmata ja täiesti põhjendamatu.

Nüüd, seesama arengukava, mille kohta me oleme ka oma seisukohti öelnud ja siingi

puldis kõnelnud, on ju koostatud hea kaasamistava reegleid rikkudes. Inimesi on küll kaasatud, aga nende tööpanus on jäetud arvestamata, sest see kava ei ole kahjuks ei riigimajanduse ega ka keskkonna huvides tehtud. Selgelt on jäetud arvestamata põlevkivi kaevandamisega kaasnevad mõjud põhjaveele, majanduslikult on kõnealune kava ütle mata pinnapealne ja turu olusid mittearvestav, mistõttu jääb mõistetamatuks, kuidas niivõrd liberaalse majandusmudeli pooldamisega tegelev erakond seda üldse toetada saab. Välja on jäetud võimalus tõsta põlevkivi kaevandamise tasusid ja enamgi veel, välja on jäetud võimalus korraldada majanduslikult kõige tulutoovamaid tegevusi ehk oksjone, mis oleks mõistlikem viis oludes, kus kütusehinnad, energiahinnad maailmaturul märkimisväärselt kõiguvad, saada maksimaalset riigitulu, mille saamise probleem on meil praegu tõsine. Seesama põlevkivi arengukava, sallides põlevkivi kasutust, jätab täiesti selgelt arvestamata ja välja toomata põlevkivi kasutusega seotud kaudsed kulud ühiskonna jaoks. Neid kaudseid kulusid võib olla 1,3–1,4 krooni 1 kilovatt-tunni kohta ja seda mitte müüdnud elektri-energias, vaid elektrijaamas toodetud elektri-energias, mida on märkimisväärselt rohkem kui see, mis müüki jõuab – kadude võrra nimelt! Saksamaal ja Poolas tehtud analüüsid näitavad, et need kulutused pruunsöe kasutamisel energiatoormena on just sellised ja see kulu jaguneb ühiskonnas küll sotsiaalsete, küll keskkonna-, küll tervislike probleemide lahendamiseks ja need ei ole mitte olematud kulud, vaid reaalselt väljamakstav raha erinevatest allikatest, mis läheb kaotsi selle tõttu, et kasutatakse sedavõrd kummalise mõjuga tooret nagu põlevkivi.

Kõnealune arengukava ei sisalda mehhanisme, millega stimuleeritaks ettevõtjat kasutama parimat võimalikku tehnoloogiat. Kõige lihtsam neist mehhanismidest, head kolleegid, ei ole arusaadavalt mitte midagi muud kui aktsiisitasud või võimalus hankida põlevkivikasutust vaid oksjonite kaudu. See on lihtne majanduslik stimulatsioon ja selle arvestamata jätmine, nagu juba enne kordasin ja kordan ka nüüd, jätab meid ilma märkimisväärselt osast riigi tuludest.

Ja veel, kõige peamisem osa sellest arengukavast. Küsimus pole ju tegelikult mitte

põlevkivi kasutamise ulatuses – kas 15 miljonit tonni või 20 miljonit tonni. See arengukava ei sätesta mitte ühelgi arusaadaval ja kasutataval moel seda, milline on tegelikult põlevkivi keskkonnamõju. Tegelikult ei peaks me hindama põlevkivi kasutusmäära mitte sellest lähtuvalt, mituteist miljonit tonni me kirjutame sellesse arengukavasse sisse, vaid sellest lähtuvalt, milline on reaalne keskkonnamõju. Just nimelt see argument, lisaks majanduslikele argumentidele, millest oli juba juttu, nagu oksjonid ja kõrged kaevandustasud, oleks mehhanism, mis paneks põlevkivi kasutajaid investeerima tehnoloogia uuendustesse. Praegu ei ole me märganud mitte mingisugust tehnoloogia uuendust põlevkivisektoris, mis märkimisväärselt kasvataks põlevkivi kasutamise efektiivsust, sest riik ei loo ega kavatsegi selle arengukava alusel luua mitte ühtegi stiimulit, mis sunniks ettevõtjaid selleks. On selge, et majandusmudel, mis ütleb meile, et riik eksisteerib ettevõtjate jaoks, on tänasel päeval natuke ekslik. Me oleme seda ekslikkust näinud maailma mastaabis. Riik eksisteerib ennekõike oma kodanike demokraatlike soovide ja vabaduste realiseerimiseks, nii nagu Riigikogu, nii nagu valitsus, nii nagu ka ettevõtted on mehhanismiks, mis seda tagab. Riigi aluseks ei ole mitte ettevõtlus, vaid vabadus, ja eksivad need, kes arvavad, et see on kuidagi teistmoodi või võiks olla kuidagi teistmoodi. See on lihtne tee korruptiivselt käituva riigini, see on lihtne tee ettevõtluse teenistuses oleva riigini. Ja ettevõtlus peaks olema teenindatud riigi poolt samaväärselt kui kodanikud.

Ja nüüd, seesama jutt, mida kuulsime Lembit Kaljuvee suust ehk et tema kui põlevkiviasjanduses tõepoolest ekspert ütleb, et see 20 miljonit tonni on faktiline liialdus ja mitte keegi mitte kunagi ei jaksagi Eestis sellist kaevandusmahtu saavutada, tähendab seda, et ka ekspert ütleb meile, et selle põlevkivi arengukava alused ei ole paikapidavad. Samamoodi, nagu me oleme siin saalis kritiseerinud riigieelarvet, mille majandusprognoosi aluseks on augustis olnud 2,6%-line lootus 2009. aastaks majanduskasvu mõttes – ja me teame täna, et see ei ole pädev –, kuulsime me just äsja siit sedagi, et ka see arv, 20 miljonit tonni aastas, ei ole pädev. Meil ei ole põhjust, kolleegid, tegelda ebapädevate dokumentide

kinnitamise, vastuvõtmise ja heakskiitmisega siin saalis. Ma arvan, et minu toodud näidetest piisab, et aru saada, et see kava on sisutühi, see kava on kõvasti kallutatud ja sellel kaval ei ole mitte midagi pistmist demokraatliku riigi arenguga, eriti oludes, kus meil on tõesti tõsised probleemid riigikassa täitmisega. Ja selles vist mitte keegi ei kahtle. Seetõttu kutsun ma üles, ja kinnitan ka, et roheliste fraktsioon ei hääleta selle kava kinnitamise poolt ja ma arvan, et iga mõistlik Riigikogu liige saab aru, et valitsusel on põhjust teha sisulist tööd selleks, et see kava oleks tõepoolest toimiv ja lähtuks riigi huvidest. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun nüüd, kolleeg Marko Pomerants!

Marko Pomerants

Tere! Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Ma olen näinud, et nooremad kolleegid käivad siin *laptop*'iga, et siis on nagu moodsam värk. Ma püüan ka olla noortepärane ja mul on kõik sisse lülitatud ka, et oleks ikka asja pärast.

Nüüd sellest arengukavast. Kui keegi arvab, et arengukava aastani 2015 saab olema selliseks suureks dominandiks, millest konkreetsed otsused kas sünnivad või sündimata jäävad, siis seda on sellelt arengukavalt natuke liiga palju tahta. Küll on ta võib-olla üks esimene püüe või katse kirjeldada seda olukorda, millised tundmused või tahtmised seoses põlevkivi kasutamisega on ja kui suur meie vajadus ühte või teist liiki toodete järele peaks olema. Minu meelest ei ole väga mõttekas viis liikuda edasi niimoodi, et liigume jälle sellisama kavaga tagasi ja varsti jõuamegi kenasti aastani 2015. Palju targem on vaadata ettepoole ja minu meelest ka peaks valitsus tööle hakkama, aga tööle hakkama selles suunas, et jõudma selgusele, mis saab pärast seda perioodi, mis tegelikult kohe saabub, see on aasta 2015. Nüüd, miks ma selle arvuti siia kaasa võtsin? Seda juttu, nagu nägite, oskasin ma ju peast ka rääkida. Ma arvan, et mitte ainult minu, vaid veel mitmete Riigikogu liikmete kätte jõudis eelmistel nädalatel mitmeid e-kirju, mis olid adresseeritud Eesti Rohelise Liikumise veebilehe kaudu, kus siis minu valija kutsus mind üles selle kava vastu

hääletama, ja ma arvan, et neid on teisigi. Lugupeetud valijad! Ma olen endiselt kättesaadav omaenda koordinaatidega ja selle asemel, et kirjutada näiteks Marek.Strandberg@riigikogu.ee, võib kasutada Marko.Pomerants@riigikogu.ee. Mu telefoninumber, mille Juhan Parts kunagi Eesti rahvale teada andis, on täpselt samuti sama. Võime siis sisuliselt teie oma sõnade ja mõtete ning esitatud küsimustega arutada Eestimaa arenguid. Ma olen seda siin kõnetoolis pidanud juba korra ütlemata: lühim tee kahe punkti vahel on sirge. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marko Pomerants!
Palun, kolleeg Villu Reiljan!

Villu Reiljan

Austatud eesistuja! Hea Riigikogu! Ma vana kooli mehena kannan peast selle teksti ette, aga ma olen teda jälle korranud mitu korda, nii et mul on täiesti meeles see asi.

Teema on muidugi huvitav, aga mis nendes arengukavadesse ja plaanidesse puutub, siis mulle meeldib tuletada meelde kadunud suurmeister Paul Kerest, kes ütles, et isegi vilets plaan on parem kui ilma plaanita. Selles mõttes lisab Lembit Kaljuvee seisukoht usku, et plaane tasub teha. Hea on, kui neid plaane teevad inimesed, keda selline poliitiline kellelegi äratagemise mõte ei ole väga tumestanud, et ta saab suhteliselt vabalt mõelda – suhteliselt vabalt, jah –, siis võib asjast ka asja saada. Ja eks aeg ongi see kohtumõistja, kes praktika kaudu näitab, kes siis on olnud asjatundja, kes ei ole olnud asjatundja. Loomulikult on põlevkivi puhul mitmeid aspekte, millest peab sisuliselt rääkima.

Esimene aspekt on see, et tegemist on tõepoolest väga suure Eesti rahva rikkusega. Kas seda aktiivset varu on praegu 600 miljonit tonni või 700 miljonit tonni, kas see varu kokku on 2 miljardit tonni või on teda veel kusagil peidus – selle üle võiksin ma targutada, aga see meid väga palju edasi ei vii. Selge see, et ta on meile üks iseseisva energiamajanduse garantii ja vaatamata kõikidele pingutustele ei ole praegu sellist vägevat alternatiivi kusagilt tulemas, millega lambid põlema ja masinad tööle panna. Selles mõttes elektrienergiaga varustamise kindluse seisu-

kohalt me peame sealt kivi välja võtma ja ahju panema. See, et selles ahjumajanduses on siiski ka mõningaid edusamme saavutatud ja tegelikult Eestis põletatakse siiski põlevkivi elektri saamise eesmärkidel mitu korda vähem, kui seda kunagi tehti, on ka fakt. Lembit Kaljuveele tahan mina ütelda nii. Sina ütled, et kes seda 20 miljonit sealt välja võtab, mina ütlen sulle, Lembit, et Eestis on võetud 32 miljonit tonni välja – okupatsiooni tingimustes küll. Aga ärgem neid siis viljastavateks nimetame. Ei, see 20 miljonit meie osavkäppade juures, kus tegelikult just nimelt õlitööstus on see, mis näeb selles tooraines päris head raha ja päris suurt kasumit, ollakse võimeline sealt välja võtma küll. Ei selles ole probleemi. Seda näitavad ka muuseas surve põlevkivikaevandusele ja uute kaevanduste avamisele, uuringulubade konkursid. Tegelikult on asi nagu üheselt väga selge, aga see ei eralda muuseas põlevkivi teistest maavaradest. Kõik tahavad maapõuest võtta raha välja. Ja kui ma vaatan siin härra Õunapuu poole, kes on mu vana relvavend, siis isegi kruusast pidavat saama väikest tulu. Nii et mis me siin põlevkivist räägime!

Tegelikult on see normaalne protsess. Ja mis on riigi asi? Riigi asi on ikkagi vaadata, kuidas suunata sellisele hästi säästlikule kasutusele. Selleks on kahtlemata maavara kaevandamise õiguse tasude reguleerimine. Sinna on sisse kirjutatud teatud tõusud. Ma ei julge väita, et see on piisav. See peaks olema arengukava üks teemasid, aga paraku selle asjaga ei ole tegeldud. See ei tähenda seda, et sellega valitsus tegelda ei saa. On sellega enne tegeldud, tegeldakse kindlasti veel. Asi väärub seda. Ja seal on ka kaks iseasja. Üks asi on ikkagi elektrimajandusse suunatav põlevkivi, sest pole midagi teha – elektrienergia hind on üks kodumajapidamiste ja terve majanduse konkurentsivõime aluseid. Nii et ma tahaksin öelda, et siin on, mille üle mõelda. See kava on hoopis teistsuguseks tehtud, kui ta 2006 sai alustatud ja mis ka omal ajal sai kokku lepitud, seetõttu Rahvaliit seda toetama ei hakka, aga ta ei ole ka sellele vastu, sest kes tegid, küll need ka vastutavad. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Villu Reiljan! Kolleeg Jürgen Ligi, palun!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Eks see arengukava on nii hästi tehtud, kui on suudetud. Aga tuleb tunnistada, et natuke üksikuks ja alasti ta jääb, sest me saame siin kirjutada põhimõtteliselt sellest, et põlevkivi tuleb kasutada säästlikult, kuid milles täpselt see kasutamine seisneb, see on hoopis teiste arengukavade ja äriplaanide teema. Neid vastuseid me praegu alles ootame. Selle alastioleku tõttu on kogu poliitiline energia siiaamaani – ma ei saa öelda, et nüüd täna siin saalis, aga siiski varem – keskendunud sellele, et fetišeerida mingisugust kaevandamise numbrit. Jällegi – see 20 või 15 miljonit ei oma tegelikult sisulist tähendust, kui me ei tea, kui kauaks ja milleks me põlevkivi kasutame.

Milleks siis minu arust peaks seda põlevkivi kasutama? Imselt on elektrimajandus lähiaastatel põhiline ja loodetavasti CO₂ regulatsioonid ei tõrju elektritootmist välja, kuna lihtsalt see on julgeolekupoliitiliselt Eestile niivõrd riskantne. Samas, et teada, kui palju me seda täpselt vajame elektri tootmiseks, peaksime langetama otsuse näiteks tuumaenergeetika koha pealt. Jällegi – siin on keeruline otsustada, kui partnerid ei otsusta. Võimalikud koostööpartnerid seda teinud ei ole. Nii et võib-olla peame rohkem hakkama kodusele jaamale mõtlema juba praegu.

Mis veel põlevkivi kasutamisel käegakatsutav perspektiiv on – loomulikult õlitööstus. Õli tootmine tähendaks selle tooraine tõsisemat väärimist kui lihtsalt põletamine, vähemalt praeguste arvestuste seisukohalt. Ja sel juhul tuleb seda toorainet hakata teistmoodi maksustama. Meie õlitööstus on väga keskkonda koormav, üpris tulus (sõltuvalt muidugi nafta hinnast), kuid maksumaksja saab sellest väga vähe osa ja selles mõttes on see maapinna uuristamine mõneti ebaõiglane tegevus. Aga et laiendada õlitööstust, peaksime maksustamise küsimuse üle vaatama. Aga sellisel kujul, nagu ta on, on see arengukava sammuke edasi. Midagi ohtlikku temas pole, see tobe numbriline piirang ei tähenda sisuliselt midagi, aga õnneks ei tähenda ta ka juriidiliselt midagi. Nii et las see arengukava olla! Võtame ta vastu, ta on tehtud parimate soovide pinnalt ja see numbritega mängimine on praegu olnud poliitiliselt peale surutud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jürgen Ligi! Palun, kolleeg Indrek Saar!

Indrek Saar

Tervist, head kolleegid! Minu õpetaja Kalju Komissarov ütleb ikka, et elus on valida halva ja veel halvema vahel. Tema teeb seda küll, tõsi, veidi rahvalikemate sõnadega, mida ma siinkohal päris täpselt tsiteerima ei hakka. Ja ma arvan, et selle arengukava puhul oleme me jälle täpselt selles tüüpilises seisus, et me peame valima halva ja veel halvema vahel.

Tõepoolest, see arengukava ei ole kaugeltki mitte ideaalne juba ainuüksi sellepärast, et ta jätab määratlemata riikliku huvi, mis puudutab põlevkiviõli ja teiste põlevkivikeemiasaaduste tootmist nii sisemaiseks tarbimiseks kui ekspordiks, mis võiks põlevkivi arengukava absoluutselt lahutamatu osa olla. Paraku seda selles arengukavas määratletud ei ole. Ja kuna see arengukava oleks pidanud tegelikult vastu võetud olema vist umbes kaks aastat tagasi, siis loomulikult on olemas ka põhjendus, miks see arengukava on lootusetult moraalselt vananenud.

Aga siiski on veidi kummaline, et Keskkonnaministeerium toodab arengukava, mis näeb ette tunduvalt suuremaid elektri tarbimise määrasid, kui näiteks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, mis tegeleb elektri- ja energiamajanduse arengukavadega. Ma loodan, et need dokumendid jõuavad peatselt Riigikokku ja me saame sealjuures teha vigade parandust ja seada endale eesmärgid, mis praegustes majandusoludes ja Euroopa Liidu direktiividest lähtudes on tõepoolest reaalsed.

Aga kuna me tõesti seisame olukorra ees, kus meil praegu ei ole mitte mingisugust kava ja põlevkivi kaevandamiseks on välja antud lube suurusjärgus 24 miljonit tonni aastas, siis on targem täna siiski anda selge signaal, et see ei saa olla rohkem kui 20 miljonit tonni aastas, ja püstitada endale vähemalt selles arengukavaski eesmärk, et see ei peaks olema aastal 2015 rohkem kui 15 miljonit tonni aastas. Selle numbrilise võimalikkuse poolt ja vastu on siin saalis räägitud piisavalt. Kindlasti ka täna veidi hiljem arutusele tuleva maapõueseaduse puhul arutletakse selle teema üle veel. Sellepärast ei hakkaks siinkohal teie aega pikemalt raiskama. Kokkuvõtvalt on minu

üleskutse ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna seisukoht, et parem halb kui väga halb ja parem hilja kui mitte kunagi ehk siis ma kutsun teid üles hääletama selle põlevkivi kaevandamise arengukava vastuvõtmise poolt. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Indrek Saar! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Otsuse eelnõu kohta on esitanud ühe muudatusettepaneku Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon. Juhtivkomisjon on jätnud arvestamata, kuid vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2 ei kuulu see hääletamisele. Niisiis võime nüüd minna lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud kolleegid, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" kinnitamine" eelnõu 300. Palun hääletada!

Poolt hääletas 73 Riigikogu liiget, vastu oli 4, erapooletuid ei olnud. Eelnõu on otsusena vastu võetud. (Tabel 9.)

3. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (337 OE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine päevakorrapunkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu. Kuid enne ma tuletan teile meelde, kuidas me seda menetleme. Kõigepealt on eelnõu esitaja esindaja ettekanne, siis on küsimused, eelnõu juhtivkomisjoni esindaja ettekanne, küsimused. Ja palun nüüd tähelepanu! Riigikogu liige võib kummalegi ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Läbirääkimistes osalevad ainult fraktsioonide esindajad. Ja muudatusettepanekud ja otsuse eelnõu lõpphääletus. Ja nüüd ma kutsun kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni liikme kolleeg Arvo Sarapuu. Palun!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Käesolev otsuse eelnõu näeb ette kriisikomisjoni loomise Vabariigi Valitsuse juurde, kuhu kuuluksid peale Vabariigi Valit-

suse esindajate ka Riigikogu fraktsioonide esindajad, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja esindajad, Eesti Talupidajate Keskliidu esindajad ja Eesti Põllumeeste Keskliidu esindajad. Kuna teema on piisavalt tõsine ja selle vastu on palju huvi tuntud, siis ma võtaksin mõned asjad algusest, miks siis põllumajanduses on praegune olukord tekkinud. Kevadel olid need, kes olid külvi varakult maha saanud, raskustes põua tõttu, augusti teises pooles hakkasid pihta üle kuu aja väldanud vihmasajud ja sadude tagajärjel on üle Eesti suurel hulgal vilja lamandunud, põllud on liigniisked, raskendatud ja kohati võimatu oli koristustööde teostamine. Liigniiskus soodustab mükotoksiinide teket (mükotoksiine tekitavad hallitusseened, mille vohamiseks on see aasta olnud ideaalne keskkond). Mükotoksiinid muudavad viljast tehtud sööda loomadele ohtlikuks. Need on kõige kangemad looduslikud mürgid, mis üldse on olemas, ning neid ei hävita enam termiline töötlemine, kuivatamine ega üldse mitte miski. Mükotoksiini proovide tegemine võtab 240 krooni, kes seda teha laseb. Põllumajandusuuringute Keskuse andmetel on tänavustes analüüsides ilmnenud 400% rohkem mükotoksiine kui eelnevatel aastatel. 400 protsenti! On võimalus segada sööda sisse mükotoksiinide eraldajaid, mis on äärmiselt kallid ning mille toime on kaheldav. Saasteained avaldavad negatiivset mõju nii toidu kvaliteedile kui ka inimeste tervisele. Toksiinid on ka üheks põhjuseks, miks Eesti piimakarja keskmine toodang on 7000 liitrit lehma kohta aastas, samas kui Soomes on see arv 8000. Põllumajandusuuringute Keskuse kinnitusele jääb ligi 70% Eesti teraviljast loomadele söödaks ning kui kaubavilja üle on kontroll, siis söödaks minevaga sageli vaeva ei nähta. See on ka üks märkimisväärne probleem, mis alles hakkab pead tõstma – on juba ilmnenud esimesed tagajärjed põrsaste suremisega seakasvatustes, riknenud teravilja söötmine vähendab lehmade piimatoodangut, kanadel munatoodangut ning lihaveistel ja sigadel kasvu.

Viimaste ametlike andmete järgi, mis Statistikaamet avaldas 30. septembril (see oli viimane), oli septembri keskpaigas koristamata ligi pool teraviljast, kaks kolmandikku kartulist ning 85% rapsi ja rüpsi kasvupinnast. Samas võib selgelt öelda, et see teravili, mis

pärast 15. septembrit koristatud sai, on märkimisväärselt kahjustada saanud ning selle kvaliteet on alla igasugust arvestust. Päikest on olnud nii vähe, et kasvatatud leivavili ja nisu ei sobi leiva ja saia küpsetamiseks. Palju teraks külvatud vilja koristatakse haljasmassiks. Tavalisel aastal oleks suurem osa saagist selleks ajaks ammu salves. Mullu oli samaks ajaks koristatud 94% teravilja, 28% rapsi ja rüpsi ning 30% kartuli kasvupinnast. Praeguseks on selge, et vähemalt 70% planeeritud toiduviljast jääb saamata, kuna selle kvaliteet lihtsalt ei vasta nõuetele ning puudujääv osa tuleb Eesti toiduainetööstusel sisse osta. Näiteks OÜ Estonia sai toiduvilja müüa vaid 4,5% eelmise aasta kogusest, AS-il Tartu Veski tuleb kaks kolmandikku vajaminevast nisust väljastpoolt sisse osta. Kogu saagist jääb eri põllumeeste organisatsioonide andmetel maha 10–15% ning ligikaudu 25–30% on mükotoksiinide tõttu kasutuskõlbmatu. Keskmiseks saagikuseks oodatakse 2500 kg hektari kohta. Samuti on raskendatud sügiskülv, mis muudab ka järgmiseks aastaks põllumeeste olukorra raskeks. Põllumajanduses on tänu eurotoetustele viimastel aastatel tehtud märkimisväärsed investeeringuid, kuid omaosaluse finantseerimiseks on paljud põllumehed võtnud laene ja liisinguid, mis praeguses olukorras seavad väga paljud neist raskustesse. Eriti raske olukorras on väiketalunikud, kellel puudub kaasaegne tehnika ja kuivati.

Head kolleegid! Kas me võime öelda, et oleme riigi poolt teinud kõik, et oma põllumajandust toetada? Jah, maksudega küll. Oma märkimisväärse panuse lisavad töstetud aktsiisid nii kütusele, gaasile, elektrile, mille tõttu on väga paljud sisendmaterjalid kallinenud, väetise hind on viimase paari aastaga kolmekordistunud. Märkimist väärib veel asjaolu, et need tootjad, kes kasutavad teraviljakoristusel renditeenust, on sel aastal eriti raske olukorras, kuna teenusehinnad on lihtsalt kõrged või neid pakkujaid üldse ei ole. Suurte täiendavate tootmiskulude ning teravilja, rapsi ja piima hinna languse tõttu jäävad talveperioodiks töötuks paljud inimesed või makstakse neile miinimumpalka. Lisaks teeb olukorra raskeks veel Reformierakonna läbi surutud *top-up* toetuse vähendamine enam kui 200 miljoni krooni võrra, millega küll põllumajandusminister – au ja kiitus talle! – on

lubanud viimse veretilgani võidelda, kuid tänaseks on meie lugupeetud minister vist verest tühjaks jooksnud või kohe jooksmas.

Head kolleegid! Kas meil on vaja verest tühjaks jooksvat ministrit või tasuks talle appi tulla? Riikliku põllumajanduse arvestuse andmebaasi peab Maainfokeskus Jänedal, kes on koostanud ka teatud omahinna arvutamise mudeli, mis on avalikult saadaval ehk kõik saavad võrrelda, mis on tulud, mis on kulud. Näiteks saagikuse 3000 kg/ha, väetise keskmise hinnaga 8222 krooni tonn, omahind on 2,94 krooni. Kui nüüd tõe huvides öelda veel, et investeeringutoetused võivad mõjutada omahinda, siis kui me räägime vilja kokkustuhinnast, said toiduvilja realiseerijad augusti alguses toidunisu eest 2,4 krooni kilogramm ja rukki eest 2,1–2,3 krooni kilogramm, otra osteti kokku hinnaga 2 krooni kilogramm ja praeguseks on hinnad viimase kolme nädalaga langenud 50 senti ehk söodavilja hind on 1,3 krooni kilogramm. Olukord rapsiga ei ole põrmugi soodsam. Saagikuse numbrid on ka Statistikaameti andmetest näha, see jääb kokkuvõttes eeldatavasti 1,5–1,7 tonni kasvupinnast juurde, kuna ka seal jääb osa saaki koristamata. Rapsi omahind on poole kallim kui teraviljal. 16. oktoobri seisuga ostetakse rapsi kokku hinnaga 4400 krooni tonn ja hind on pärast seda pidevalt langenud.

Nüüd ühtepidi rõõmustavat, aga ka kurvastavat. Rõõmustama peaks see, et Saksa- ja Prantsusmaal on suhteliselt hea vilja-aasta olnud, saagikus on üle keskmise, mis on teraviljahinnad meie jaoks siiski alla viinud ja süvendanud olukorda veelgi – ei teagi, kas selle üle rõõmustada või kurvastada. Samuti mõjub käesolev ikaldus ja tekkinud raske olukord kohalikule toidukorvile, kuna kodumaist toorainet on lihtsalt vähem ning importimine on aktsiiside tõttu kallim kui varem. Praegune situatsioon seab omakorda ohtu väga paljud tööstused ja põllumajanduses, kus me alles rääkisime sellest, kui raske on olukord, viitab see tervikuna üsna raskele olukorrale ka tööhõives maal. Toome mõned näited. Osaühingu Karpo juhataja Kalev Nurk on öelnud, et enamikul põllumeestel tuleb tegelda ennekoike liisingu- ja laenumaksete tasumisega, sest pangad tahavad oma raha nende raskest majandusseisust hoolimata kätte saada. Väetised ja kütus on viimastel aastatel muudkui

kallinenud. Vilja eest tänavu eriti palju raha ei saa – see läheb peamiselt söödaks, mille pakkumine on suur, hind aga madal. Nii ongi sageli pankrotid käes, mis sunnivad tootmist maha müüma ja põllumehed ütlevad, et isu sellest tegevusest on juba täis.

Lahendusena näeb Keskerakond ette kriisikomisjoni moodustamist, kuhu kuuluvad kõikide fraktsioonide, valitsuse ja Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja, Eestimaa Talupidajate Keskliidu ja Eesti Põllumeeste Keskliidu esindajad. Mis oleksid siis need peamised teemad, mida peaks ja arvatavasti, kui see kriisikomisjon moodustatakse, ta hakkaks lahendama?

Kõigepealt oleks vajalik kriisiolukorra ulatuse määramine ja selle lahenduste otsimine, olukorra leevendamine, võimaliku ikaldustoetuse maksimine – kogu see teemade ring oleks vaja kõigepealt objektiivselt selgeks saada.

Teiseks, võimaluse leidmine 2008. aasta otsetoetuse kiirendatud korras väljamaksimiseks, mida kõik pikisilmi ootavad ja mis leevendaks olukorda üsna palju.

Kolmandaks, tuleva, 2009. aasta otsetoetuste mittevähendamine oleks üks võimaluste leidmine, mis olukorda väga tõsiselt leevendaks.

Neljandaks, põllumajanduskindlustusfondi loomine, kuhu on kaasatud kõik osapooled – riik, põllumehed, kindlustusseltsid. Ja tõenäoliselt, kui sellise fondiga hakatakse tõsiselt tegutsema – selge, et siin on oma plussid ja oma miinused, selle üle on palju diskuteeritud, ühtedel on huvi, teistel ei ole –, kuid kindlasti, kui selline fond oleks olemas, siis võimalik, et tänast arutelu Riigikogu saalis ei oleks vaja.

Viiendaks. Vajaduse korral leida võimalus ja taaskäivitada teravilja interventsioonikokkuost, tagamaks riiklike vajaduste täitmine. (Eelnevalt ma siin rääkisin, milline on tegelikult olukord toiduteraviljaga.)

Kuuendaks. Leida võimalused kokkulepeteks finants- ja toormeteenuse pakkujatega, ka riigipoolseteks garantiideks, ajatada laenuid ja liisinguid, luua riigipoolne tagatissüsteem. Selge on see, et ka see süsteemi loomine vajab väga pikka arutelu, väga tõsiseid otsuseid ja kes siis veel oleks selleks pädevam kui Vabariigi Valitsus.

Kuna hea kolleeg Jürgen Ligi ütles, et aitab küll, ja ma saan sellest nii aru, et kõik on ääretult selge, siis ma tahaksin kõige lõpuks öelda: tõesti, mõnes mõttes aitab küll, kriisi olemasolu tunnistasid nii põllumajanduskaubanduskoda kui ka põllumeeste keskliit, kes toetasid komisjoni loomist. Küll aga oli talupidajate keskliidu juht – kuidas seda hästi delikaatselt öelda – natuke hirmunud, vaatas kogu aeg ministri poole ja lõppkokkuvõttes arvas, et probleem on, aga järsku komisjoni tegema ei pea. Aitäh, head kolleegid, kuulamast!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Arvo Sarapuu! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Kaia Iva!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud ettekandja! Me viibisime ühel ja samal maaelukomisjoni istungil, kus seda teemat arutati, ja ma mäletan ka hästi seda, et mõlemad tootjate esindajad, nii talupidajate liidu esindaja kui ka suurtootjate esindajad kahtlesid selle komisjoni vajalikkuses. Nad tõdesid küll, et situatsioon on väga keeruline põllumajanduses, kuid mõlemad väitsid ka, et otsesõnu kriisist pole vahest alust rääkida, kuna põllumajandus ei koosne ainult teraviljakasvatusest. Nad leidsid mõlemad, et nad ei oska näha neid plusspunkte, miks on lisaks toimivale ministriumile ja ka toimivale maaelukomisjonile veel ühte institutsiooni vaja. Nad olid rahul selle koostöövormiga, mis on seni olnud maaelukomisjoniga, kus on ka väiksemate fraktsioonide esindajad. Millel põhineb sinu arvamus, et sinu hinnang või teie erakonna hinnang põllumajanduse olukorrale on pädevam kui suurtootjate ja väiketootjate arvamus?

Arvo Sarapuu

Suur tänu! Meeletult hea küsimus, sest kui inimesed arutavad ega oska näha neid plusse ja miinuseid, siis tegelikult tuleks neil aidata neid näha. Ehk ütleme siis nii, et maaelukomisjonis, loomulikult, põllumehed on suhteliselt delikaatsed, ei räägi alati seda, mida nad mõtlevad: võtame või ajalehed lahti, kuulame raadiot, vaatame televiisorit. Aga selge on see, et kui nad ei osanud selles komisjonis suurt midagi näha, siis ilmselt seda komisjoni ei ole

varem olnud sellisel kujul. Me arvame loomulikult, et Põllumajandusministeeriumis on kompetentsed ja asjalikud inimesed, ehkki peab möönma, et minister jäi paljudele küsimustele vastuse võlgu. Aga meie oleme siiski seisukohal, et proovime ära, vaatame ja anna me võimaluse kas siis süvendatult teemaga kurssi saada või vastavad otsused teha, mida tegelikult praeguseni ei ole suudetud teha. Võtame näiteks kas või kindlustusfondi küsimuse: miks siis seda ei ole praeguseni tehtud? Ma rõhutan veel kord, et väga paljud alad on kindlustatud, ja kui kindlustussüsteem toimib, siis tegelikult selliseid kriisikomisjone sageli mõnes mõttes vaja ei oleks. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Aitäh, austatud ettekandja! Kaia Iva eksib, kui ta ütleb, et komisjoni loomiseks pole põhjust, sest Keskerakond leiab alati põhjuse kriisist rääkida ja komisjone moodustada. Põllumajandus moodustab ju meie majandusprobleemidest tibatillukese osa nagu ikka. Õelge, milliseid komisjone ja kriisikomisjone te veel planeerite? Ma eeldan, et see on alles algus.

Arvo Sarapuu

Lahendame kõigepealt ära põllumajanduse. Suur tänu muidugi Jürgen Ligile selle küsimuse eest! Aga mul on meeles, kui ma olin rahanduskomisjonis ja ütlesin, et võib tulla defitsiidiga eelarve, siis lugupeetud komisjoni esimees arvas, et seda ei juhtu mingil juhul, aga lubas lasta selle ära protokollida. Hiljem ma vaatasin, protokollis sellist lauset ei olnud, et ma sellest miinuseelarvest rääkisin. See oli aasta tagasi, ma ei valeta. Ja nüüd ma tahaksin öelda nii, et kui me arvame ja näeme, et rahandusasjad on ka väga keerulised, siis ma ütlesin, et põllumajandusasjad sõltuvad looduslikest tingimustest, mis on tegelikult veel tunduvalt keerulisemad kui rahandusküsimused, ja ma usun, et alustame põllumajanduse kriisikomisjonist ja küll me jõuame rahandusküsimuste juurde ka.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Aitäh! Hea Arvo! Täna väga põhjaliku ettekande eest! Sain ka ise teada, kuidas siin Põhja-Eestis hinnad on, Lõuna-Eestis on need vilja hinnad natuke allpool ja kindlasti on põllumeestel tänavu natuke raskem aasta. Aga sa mainisid ka kartulit ja eks me kõik ETV ekraanilt nägime, kuidas Kalle Hamburg oma kombaine sealt välja tõmbas ja kartulit kätte ei saanud, aga mina julgen väita, et kartuli hinnad on meil paarkümmend protsenti tõusnud ja viimaste kuude toredamad ilmad on lasknud kartuli üles võtta. Nii et kriisist me igas põllumajandussektoris rääkida ei saa ja tõesti väiksemad talumehed ongi oma riskid maandanud – kasvatavad köögivilja, kartulit, teravilja ja niimoodi oma riske maandanud. Aga küsimus on, mis on Keskerakonna arvates see põhjus, miks ei ole põllumehed tänasel päeval oma saaki kindlustanud ja mille taga see võib olla?

Arvo Sarapuu

Kui me räägime saagikusest, siis on selge, et saagikus oli tänavu hea, looduslikud tingimused rikkusid selle saagikuse ära ja lõppkokkuvõttes ütleme nii, et eks selge on see, et teravilja osas on kõige raskemad ajad, kartuli osas on tõesti natuke paremad, tuleb tunnistada. Aga nüüd, kui rääkida sellest kindlustusfondist, siis on alati põhjuseks see, et kes sellesse kindlustusfondi raha panevad. Ehk tegelikult meie näeksime ette, et see oleks n-ö 30 : 30 : 30 ehk siin oleks siis nii riik osaline, kindlustuskompaniid ise osalised kui ka tootjad. Aga alati on see, et põllumajandustootjatel on elu üsna vilets olnud, ja kui me vaatame, millised on nende tulud ja kulud ja kui vähe on nad tegelikult suutnud investeerida, selleks et olla Euroopa põllumajandustootjatega n-ö konkurentsisis, siis tegelikult neid vahendeid, mida kindlustuse alla panna, põllumeestel ei ole endal olnud. Ehk ütleme siis nii, et loodame, et nende elu läheb paremaks, et tekib see võimalus, et nad saavad ise kindlustusfondi tööst osa võtta, siis riigi vedamisel kindlasti see tuleks välja. Kõige lõpuks ütlesin nii, et ilma riigi vedamiseta põllumeeste kindlustusfond kindlasti välja ei tule. Riigipoolse vedamisega see tuleks välja.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Harri Õunapuu!

Harri Õunapuu

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! On heameel tõdeda, et Keskerakond on saanud ühe põllumajanduse asjatundja juurde. Sind on päris hästi valgustatud või on ka eksitatud. Ja nüüd minu küsimus. Asjatundjana ma küsin, miks sa kasutasid ettekandes septembri keskpaiga andmeid koristuspindade kohta, kuid praegu on juba 20. oktoober möödas. Ja teiseks. Miks sa valetad, et söödateravilja hind on 1,3 krooni tonn? Helistasin ühele suurettevõtjale, kus on 600 hektarit teravilja. Ta müüb praegu 1,8–2 krooni tonn.

Arvo Sarapuu

Kui statistikast rääkida, siis on selge, et kui saaks viimaseid statistikaandmeid kasutada, siis oleks suurepärane. Ma oleksin heameelega nõus seda tegema ja väga hea, kui seda nõu antaks ka põllumajandusministrile, et ta siis ka saaks oma küsimustele vastates kasutada viimaseid statistikaandmeid – miks mitte, kui nad on olemas. Mis puudutab söödavilja hinda, siis on selge, et eri tootjatel on võimalus saada erinevat hinda. Lugupeetud küsija teab väga hästi, et müüakse siis kas väiksemates või suuremates kogustes. Ma arvan, et ma ei valeta, kui ma räägin 1,3 kroonist ja kui keegi maksab 1,8, siis ma annan selle teate kindlasti edasi. Ma pärast tulen sinu juurde, et sa ütleksid mulle ka, kus sellise hinnaga on võimalik müüa, ja juba sellest arutelust, näed, on kasu olnud, mehed saavad hinda juurde.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Talupidajate keskliidu juht Kaul Nurm väitis maaelukomisjoni koosolekul, et temal ei ole andmeid, et seda kahtlemata rasket olukorda peaks kriisiks nimetama. Ta lisas, et pikas ajaperspektiivis võib see eelnõu hoopis kahju tekitada, külvates paanikat ja vähendades põllumeeste usaldusväarsust pankade ees, kellelt niigi on raske laene saada. Samuti võib see tõsta nende kindlustuspreemiaid. Kaul Nurme taga on tuhanded põllumehed. Millegi-

pärast ei tundu teie jutt tänaseni nii usaldusväärne, kui tema oma. Miks te siis tahate põllumeestele halba ja kas selle taga on tegelikult põhjus, et te tahate põllumeeste arvel oma reitingut tõsta?

Arvo Sarapuu

Suur tänu, väga hea küsimus! Ma arvan, et tänaseni on siin saalis enamik neid inimesi, kes oma reitingut soovivad tõsta. Oleneb sellest muidugi, milline see reiting on. Sama ma soovitan ka sulle, heale kolleegile. Kui rääkida sellest maaelukomisjoni arutelust, siis on selge, et Kaul Nurm oli natuke heitunud küll ja mina olin ka väga imestunud, kui ta väga sõnu otsides ja väga tagasihoidlikult arutas põllumajanduse olukorda. Ehk tegelikult on väga tore see, et ta üldse selle asja pärast muret tundis. Aga ma küsiksin niiviisi vastu, et kui 70% teraviljast on võimalik kasutada loomastõudaks (kui sedagi, arvestades, et ega me ei tea, mis mükotoksiinide toime võib teha), kas siis on kriis või ei ole? Ja lõpuks, Kaul Nurm opereeris mingite numbritega ja ausalt öeldes, eks ta võiks need numbrid ka avalikkusele teatavaks teha, et milliste protsentide puhul on siis kriis ja milliste protsentide puhul ei ole kriis. Väga hea, kui me suudaksime teha mingisuguse tabeli siia ja näidata ära, et teatud protsentide puhul on kriis olemas, siis oleks meil kindlasti lihtsam. Suur tänu, hea kolleeg, küsimuse eest!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Raivo Järvi!

Raivo Järvi

Suur tänu! Siin kõlas kriitika põllumajandusministri pihta, ehkki erinevalt paljudest teistest tema erakonna ministritest, on tema väga hästi aru saanud, milline on riigieelarve seis, kus tõesti sotsiaalkohustused on meeleletud. Reformierakond on n-ö terve mõistuse piires tihtipeale küsinud, et aga miks te siis ei kindlusta oma saaki. Ja tegelikult on põllumeeste suust kõlanud ikka üks ja seesama vastus: see on lihtsalt liiga kallis. Nendele ei ole see taskukohane, sest meie kliimavöötmes on riskid väga suured. Aga minu kõrv teritus nende sõnade peale, et kindlustusfond riigi abiga. Mida see siis tähendab? Ma eeldan, et kui luuakse komisjon, siis on ka mingi

strateegiline plaan olemas, mitte et loome komisjoni ja siis vaatame. Mida tähendab see kombinatsioon – kindlustusfond riigi abiga?

Arvo Sarapuu

Suur tänu! Ütleksin nii, et mina olen alati ministrist lugu pidanud, kes on siin saalis olnud, ja kui ma olen eelnevaid küsimusi esitanud, siis on alati juurde käinud see, et austatud minister, kes on oma tööga hästi hakkama saanud. Minu mure oli pigem seotud sellega, et ta ei jookseks verest tühjaks, et ta nii hullusti võitleb põllumeeste eest.

Teine on küsimus sellest, mis puudutab kindlustusfondi. Kindlustusfond on tõsine ettevõtmine. See tähendab, et keegi peab sinna raha alla panema. Ja kui me vaatame, kui paljudesse küsimustesse riik tõsiselt suhtub, kui paljudesse tootmisharudesse – alles me siin arutasime põlevkivi. Seal on ka, ütleme siis, teatud niisugune tõsine riigipoolne ressursside kindlustamine olnud ja on ka edaspidi. Miks siis ei või põllumeestel, kellel on looduslikest tingimustest tulenevalt nii keerulised tootmistingimused, olla kindlustuses riigi osa? Ja kõige lõpuks ma ütleksin, et see peaks riigi osa olema sellepärast, et kui seda oleks võimalik ilma teha, siis oleks see ammu juba loodud ehk kindlustuskompaniid oleksid selle ammu ära teinud. Järelikult siin on küsimus, mille tõttu teatud doteerimine või teatud lähenemine oleks mõistlik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mati Raidma!

Mati Raidma

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud kolleeg! Tuleme korra selle komisjoni teema juurde. Kriis on mulle väga hingelähedane ja vana teada tõde on see, et kriisi tekitamise üks võimalus on luua kriisikomisjon. Minu küsimus: millest on tulnud idee, et maaelukomisjon ei saaks kõike seda, mida te rääkisite, käsitleda ja kutsuda ja arutada ja pakkuda? Miks selle komisjoni idee on tekitada järgmine komisjon? Kust jookseb see piir, kas te selles mõttes annate väga negatiivse hinnangu ühele Riigikogu komisjonile?

Arvo Sarapuu

Aitäh! Ei, no ma ütleksin nii, et maaelukomisjon on üks tõsisemaid ja tasakaalukamaid komisjone, mille töö on alati selline, et seal arutatakse sisu ja poliitikat on, ütleme siis, suhteliselt vähe. Miks on siis selline arvamus, et võiks olla kriisikomisjon? Eeskätt on see tulnud ikka põllumeestelt endilt. Kõigepealt sellepärast, et põllumehed ei ole tagasiside korras rääkinud paljudest oma probleemidest mitte ainult meile, vaid, ma ütleksin, et vaadake igapäevast ajakirjandust – ka selle vahendusel on selgeks saanud, et asi on tõsine. Mis puudutab maaelukomisjoni võimalusi ja kriisikomisjoni võimalusi, siis on selge, et seal on vahe suur. Maaelukomisjonil on teatud võimalusi, need on pikaajalisemad, võib-olla ei saa nii kiiresti reageerida. Kui ma rääkisin siin otsetoetustest, siis näiteks otsetoetuste küsimuses saab ju minister kohe võtta ette samme. Või näiteks, kui räägime PRIA protsesside kiirendamisest, siis mis maaelukomisjon selle PRIA protsesside kiirendamisega tegeleb, see on paras Põllumajandusministeeriumi valdkond ja ma ei hakka praegu näiteid tooma, aga võib-olla õnnestub veel täna tuua näiteid, kus tegelikult need investeeringud, mis on ette nähtud, seisavad praegu PRIA-s ja ma ei tea, mis on teatud tegevusetuse põhjuseks, aga kindlasti saab minister ja ministeerium kiiremini reageerida kui maaelukomisjon.

Ma ikkagi arvan kokkuvõtteks, et see kriisikomisjon on praegu väga tänuväärne põllumeestele ja kindlasti tänuväärne ka nendele Põllumajandusministeeriumi asutustele, kelle kitsaskohti saaksid minister ja komisjonis olevad inimesed täiendavalt üle vaadata – no näiteks võib-olla tuleb kusagile ressurssi juurde suunata, võib-olla kusagil tuleb teatud struktuure muuta, mida iganes. Mina näeksin ikkagi ja meie erakond tervikuna näeb, et kindlasti on see komisjon abiks ministrile, andes ka ministrile tuge teatud küsimuste lahendamiseks ja tal on kindlasti seda tuge vaja.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Aidma!

Rein Aidma

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Sa rääkisid mõni aeg tagasi põllumajanduse verest tühjaks jooksmisest. Noh, jah, mis sümboolikaga seda tituleerida. Eks me mäletame kõik ühte kunagist panku, mis ka rahast tühjaks jooksis. Ja ma küsin niimoodi eelküsijate võtmes, et ega te ei ole äkki arvestanud kokku, mis sellise kriisi pealesurumine põllumajandussektorile puldist esineja reitingu tõstmiseks ka maksma võib minna. Kas te rahalisi arvestusi olete teinud?

Arvo Sarapuu

Aitäh küsijale! Väga paljude arvestuste aluseks on ikkagi vastava ministeeriumi kompetentne töö. Selge on see, et kui komisjon soovib saada neid arvestusi, siis ta kindlasti need saab. Kui mul õnnestub maaelukomisjonis või mõnes hilisemas komisjonis töötada, siis ma igal juhul palun need arvestused ministeeriumi inimestel teha, ja miks ka mitte? Muuseas, minu täpne formuleering ettekandes – ma loen, lugupeetud kolleeg, ette – on see, et põllumajandusminister lubas viimse veretilgani võidelda, ja minu mure oli seotud sellega, et ehk ikkagi meie hea minister jääb tervise juurde ja suudab paljud küsimused lahendada. Kui tulla selle panga juurde, millest jutt oli, siis ma ütlesin nii, et see oli Eesti Panga otsus ja see oli Rootsi pankade nõue, et Eesti pangaturg korrastada. Kui me praegu vaatame, siis see on tõesti korrastatud ja täna meil on Rootsi pangad. Nii et väga hea, aitäh küsimuse eest! Ma sain vastata sellele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Urmas Klaas!

Urmas Klaas

Aitäh, proua Riigikogu esimees! Ma vaatan, härra Sarapuu, teid ja teist vaatab vastu niisugune emotsionaalne inimene. Aga minu arvates ei ole sellistest ülekeevatest emotsioonidest üsna tõsistes situatsioonides alati mitte kasu. Ma tahaksin ka taunida täiesti selgelt teie anatoomilisi võrdlusi. Minu arvates ei sobi need Riigikogu saali ja ma ikkagi leian, et tuleks jääda oma väljütlemistes asjalikumaks ning tugineda oma sõnavõtus faktidele. Ma olen tõsiselt mures sellepärast, et teie siin nii suurejooneliselt kriisist ja millest kõigest veel

rääkides, tõesti tõsiselt kahjustate põllumajanduse mainet. Põllumehed on selle pärast mures. Kõik sektorid ei ela sugugi nii, nagu te siin praegu pilti maalite. Aga minu küsimus teile on selline. Kuulates teid, tekib mul arusaamine, et me oleme Eestiga täielikus kriisis. Praeguses olukorras tuleks ametisse määrata üks jõuline direktor, kes asub Eestit kui täielikku kriisi kukkunud ühiskonda saneerima. Kas ma saan sellest õigesti aru?

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud kolleeg! Kui ma teid vaatan, siis te muutusite väga emotsionaalseks. Nüüd, kui samas stiilis vastata, siis muidugi, kui anatoomilisi võrdlusi teeb koalitsioon, siis on see asjakohane, aga kui neid teeb opositsioon, siis ei ole see asjakohane. See on tõesti nii. Võimalik, et edaspidi tuleks opositsioonis olles ettevaatlikum olla, mida koalitsioon endale lubada saab, seda meie endale lubada ei saa.

Mis puudutab kriisiküsimusi, siis selge on see, et Eestis on analoogselt põllumajandusega tõesti väga palju asju, mida oleks väärt arutada, ja minu teada, me hakkame siin saalis varsti arutama ettevõtluse olukorda ja ma ütlesin seda, et ega ettevõtluse (ma mõtlen muu ettevõtluse peale põllumajanduse) olukord ei ole Eestis praegu sugugi parem. Me oleme teinud eelarve 2,6%-lise majanduskasvuga. On selge, et seda majanduskasvu ei tule. Ja tõsine küsimus on see, kust eelarve tuludepool kätte saada, ja loomulikult, miks seda mitte arutada. Minu mure on ja meie erakonna mure on seotud sellega, et ka põllumehed annavad üsna suure osa tulu poolest eelarve täitmiseks ja kust mujalt kui käibemaksust ja üksikisiku tulumaksust see tulla saab. Lisaksin loomulikult, et meie oleme seda meelt, et me kaudseid makse ei tohiks tõsta, ja kindlasti me oleme seda meelt, et aktsiisid ei ole praegu tervendav lahendus meie majanduskeskkonnale, vaid siis, kui majanduskeskkond on langusfaasis, me peaksime maksude suurendamisest hoiduma ja mõtlema hoopis teistele meetmetele. Nii et ma arvan küll, et see, et põllumajanduse kriisikomisjon peaks arutama praegu neid küsimusi, mis on tervikuna seotud ettevõtlusega alates tulubaasist, maksubaasist ja lõpetades kulküküsimustega, on asjakohane. Ma arvan, et

meie kui Riigikogu liikmete kohus on siin väga paljudele nendele küsimustele vastust otsida – olgu siis komisjonide abil või ministeeriumide kaasabil. Ükskõik, kes soovib siin initsiatiivi näidata, on minu meelest teretulnud. Nii et miks panna seda siin praegu opositsioonile pahaks, pigem võiks öelda, et me oleme tõstatanud väga hea küsimuse ja loomulikult selle tõstatuse ja küsimuse erinevate vaatenurkade kaudu saab otsida lahendusi. Miks mitte? Ega meie ei pruugi kõiki lahendusi teada – koalitsioon on täna igal juhul targem, selge see.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Aitäh! See on väga hea, et te siin põllumajanduse eest seisate, kuid minu arust tuleks ikkagi üritada tervikpilti vaadata ja ilmast sõltub meil ka väga palju muid ettevõtlusharusid: kas või turism, mis on põhiline eksporditüüp, või ehitus jne. Aga kui nüüd selle kindlustusfondi juurde tagasi tulla, siis kui tegemist on tõsise eelnõuga, mis ta võiks olla, ja ettevalmistatud eelnõuga, siis ta võiks rääkida ikkagi juba summadest. Kui palju peaks riik sinna kindlustusfondi raha eraldama ja kust sektorist see raha võtta, teades olukorda – mis on siis vähem tähtsam?

Arvo Sarapuu

Suur tänu väga hea küsimuse eest! Selge on see, et kindlustusfond on nende küsimuste kaudu, ma näen, saavutanud täna tõsise toetuse. Ja teatava mure koha pealt vaadatuna on selge, et kõik seda ideed toetavad ja tahavad selle ideega vaeva näha. Ma juhiksin muidugi tähelepanu sellele, et meie eesmärk ei olnud mitte kindlustusfondi, ütleme siis, niisugune kohene loomine, vaid meie eesmärk oli praegu komisjoni loomine. Ehk tegelikult ütleme siis nii, et põhimõtteliselt me näeme, et selline kindlustusfond on vajalik. Me näeme siin riigi kindlustuskompaniide ja ettevõtete enda võimalusi ja osa. Kindlasti saab siis selle komisjoni kaudu neid asju teha, mis aitavad kindlustusfondi luua. Seda, et fondi ei ole siia maani tekkinud, annab kindlasti parandada. Ma arvan, et see on väga hea asi ja kindlasti aitab komisjon sellele kaasa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Täna on näha ja teada, et kliima või ilmamuster Euroopas on selline, et kohtades, kus on hästi, on hästi, ja on kohti, kus on põllumajanduse mõttes halvasti. Ehk kliimamuster üle Euroopa on väga mitmekesine ja ühtede õnnetus on kompenseeritud Euroopa mastaabis kellegi teise õnnega. Minu küsimus on see, et milline on teie isiklik või ka erakonna seisukoht selles suhtes, et seda laadi kindlustusmehhanismi rakendada üle Euroopa, ja kas sel juhul oleksime meie näiteks valmis juhtudel, kui mujal ja suurtel aladel on halvasti, kompenseerima nende kehva olukorda, kui nemad on valmis kompenseerima vastupidisel juhul meie n-õ kehvi olusid. See tunduks nagu ühtses kauplemisreeglistikus õiglasem või mis teie sellest arvate?

Arvo Sarapuu

Aitäh, hea küsija! Ütleksin nii, et muidugi eks see põllumajandusturg on praegu avatud, nii nagu mis tahes turg praegu. Selles mõttes oleme me sellises avatud tururuumis töötades igal juhul kümme korda haavatavamad, kui näiteks suudaksime oma turgu mingite meetmetega hoida. Ma igal juhul ei kutsu siin üles praegu selleks, et me peaksime põllumajandusturule mingeid piiranguid tehes tekitama olukorra, et me saaksime vaadelda seda tururuumi eraldi, mis praegu on Eesti põllumeestel. Küll aga ütleksin nii, et looduslikud tingimused on tõepoolest erinevad. Tõesti, midagi ei ole teha, näiteks Prantsusmaal ja Saksamaal on suurepärane aasta. Muuseas, ka meil kasvas vili väga hästi, aga meil ei õnnestunud lihtsalt seda koristada. Nüüd, kui vaadatagi, siis majandusruum on tõesti tervik, aga looduslikud tingimused on lokaalsed. Ehk siin ma näen tõsist vastuolu ja loomulikult, miks mitte ei peaks ka see olema üks niisugune diskussiooni koht ja üks arutelude koht, kuidas seda vasturääkivust ületada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Taavi Rõivas!

Taavi Rõivas

Aitäh! Õige viivuks jäi mulle mulje, et te kõnelete siin täna põllumeeste nimel, aga üha enam selgub, et nii pole see tepts mitte. Võttes oma lipukirjaks komisjoni moodustamise, mis ometi iseenesest ju ühtegi probleemi ei lahenda, räägite te juba jupp aega, kui õnnetu ja kui perspektiivitu sektor see põllumajandus ikkagi on. Õelge mulle, kui te maalite Riigikogu kõnepuldil üsna pika aja vältel põllumajandussektorist täiesti võimetu pildi, et nad ei saa mitte millegagi hakkama, et sel sektoril puudub igasugune perspektiiv, kuidas see mõjutab näiteks pankade laenupoliitikat põllumeeste suhtes, kui neil on vaja, ütleme, investeringuteks või ka lühiajaliseks tarbeks laenu saada.

Arvo Sarapuu

Aitäh, hea kolleeg! Kõigepealt, kust te teate, et sellest komisjonist asja ei ole? Ma küll ei kujuta ette, kust selline teadmine. Me ei ole veel selle komisjoni hääletamise juurdegi läinud. Ehk tegelikult, selline eelarvamuslik lähenemine siit saalist ei tundu kõige arukam, see on nüüd üks asi. Teine on muidugi see, et vaevalt, et keegi soovib täna maalida pilti ühest tootmisharust, kus keegi millegagi hakkama ei saa, ma ei usu seda. Vaid pigem on see, et looduslikud tingimused seavad oma piirangud ja see ongi üks põhilisi põhjusi, miks põllumeestel sageli tuleb asjadest rääkida nii, nagu nad on. Ja loomulikult on meie küsimus see, kas me seda kõike näha tahame või ei taha. Kuigi ütleme, kui istuda niisuguses mõnuses ruumis ja kui ei pea olema traktoriga väljas ega märgade kartulivagude vahel, siis loomulikult tundub elu teistsugusena. Ma arvan küll, et vaevalt, et meil on soovi, minul kaasa arvatud ja meie erakonnal, seda majandusharu raskemasse olukorda panna, kui ta tegelikult on, vaid loodus on seda teinud.

Mis puudutab pankasid, siis on meie erakond arvamusel, et nende jaoks tuleks luua tagatissüsteem. Ma ei mõtle siin mingeid derivatsioonide või *forward*-tehinguid, vaid ma mõtlen seda, et need oleksid niisuguse klassikalise panganduse raames olevad finantsinstrumendid, mille kaudu luua sellised tagatissüsteemid, et meil ei ole vaja panku veenda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Tarkadel inimestel pole kunagi keelatud ministrile nõu anda ja tark minister kuulab ka neid, sellepärast ei ole vaja veel nimetada mingit komisjoni. Mina arvan, et see eelnõu on teil esitatud seetõttu, et te otsustasite olukorda põllumajanduses oma parteipoliitilistes huvides ära kasutada. Kas sa vaidled mulle vastu?

Arvo Sarapuu

Eiki Nestor on mulle andnud väga head nõu ka varasematel aastatel, kui ma meelde tuletan, siis aastat 17 tagasi. Ja ka mina olen andnud Eiki Nestorile nõu, mida tema kuulas, ja mulle tundub, et tänu sellele nõule me suudame täna omavahel kenasti diskuteerida, on arenenud lugupeetud Eiki Nestor ja kindlasti püüan arengutendentse luua mina. Nii et siit eeskuju võttes arvan ma niiviisi, et miks mitte, me võiksime ka koos põllumajandusministriga areneda, kes on minu endine kolleeg. Kindlasti ta kuulab mind ja vastupidi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, austatud juhataja! Hea kolleeg! Vaid vähesed erakonnad on väärtustanud Eestis põllumajandust viimastel aastatel. Praegu on tunnetatav koalitsioonierakondade esindajate niisugune kohatine teadmatus ja ka lausa vihkamine põllumajanduse suunas. Olgu teada, et kõik Euroopa Liidu riigid on põllumajanduskindlustust toetanud, just need riigid, kus see kindlustus toimib. Palun ütle, mida arvasid põllumajandusorganisatsioonid sellel koosviibimisel, kus te olite, põllumajanduskindlustuse algatamisest Eestis.

Arvo Sarapuu

Nad ütlesid üsna selgelt välja – ma loodan, et minu kolleeg komisjoni ettekandes ka seda teeb –, et kindlustusfond on vajalik, aga loomulikult on kindlustusfond seotud teatud probleemistikuga ehk teda ei ole võimalik luua ilma riigi toe ja osaluseta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Leino Mägi!

Leino Mägi

Aitäh, proua esimees! Hea ettekandja! Teil on päris hea käsi: 15. septembril te esitasite selle ettepaneku Vabariigi Valitsusele ja pärast seda tuli päike välja ja koristustööd saadi teostada sel ajal ja kõik. Mis sa arvad, kui selline ettepanek teha järgmisel aastal kevadkülvilvi paiku, äkki on siis kõik korras?

Arvo Sarapuu

Aitäh, hea kolleeg, küsimuse eest! Kui see päike aitaks mükotoksiinide vastu! Aga me oleme juba selgeks teinud, et ei aita. Ehk see tähendab siis, et mu eelnev jutt, see, millest ma rääkisin, oli seotud mükotoksiinidega, mis on seotud teraviljaga, mida söödaks kasutatakse. Me tegime selle juba kindlaks, et 70% on sellist teravilja, mida toiduteraviljana, ütleme pagaritööstuses, kasutada ei saa. Ehk tegelikult loomade söödaks saame kasutada tingimusel, et mükotoksiinid ei voha nii kõvasti. Kui päike selle vastu aitab, siis mul ei ole päikese vastu midagi. Aga mulle tundub, ja kahjuks ma tean, et see ei aita.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Peep Aru!

Peep Aru

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea ettekandja! Hulk aega on ära raisatud, suur tüüpiline keskerakondlik jutt – palju vahtu, sisu ei olegi. Kui hakkad sisu üle mõtlema, siis üks küsimus mul tekkis. Miks Keskerakond alati oma plaani välja käies jätab ühe osa plaanist õhku ja sellepärast neil ei õnnestu? Näiteks, võtame sellegi jutu, et teeme kindlustusfondi põhimõttel 30 : 30 : 30, aga tervikus on 100%! Kuhu 10% jäi, lugupeetud ettekandja?

Arvo Sarapuu

Meil on saalis häid matemaatikuid ja täpsuse huvides loomulikult oleksin ma pidanud siis rääkima nii, et 100% kokku saab. See oli nüüd teatud määral utreerituna toodud. Aga aitäh hea märkuse eest! Ma järgmine kord jagan saja täpselt kolmeks.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Arvo Sarapuu! Nüüd palun ettekandjaks maaelukomisjoni aseesimehe kolleeg Aleksei Lotmani!

Aleksei Lotman

Auväärt Riigikogu esimees! Head kolleegid! Arvestades tavapäratult suurt huvi maaelu vastu, mis küsimustes vastu kajas, väärinuks muidugi kõik kolm protokollil üksipulgi ettekandmist. Maaelukomisjon arutas kõnealust eelnõu koguni kolmel korral. Et aga meie protseduurireeglid ei võimalda mul nii pikalt rääkida, siis keskendun ainult olulisimale ja üritan mahtuda ajalimiidi piiridesse.

Esiteks, eelnõu arutelu oli üsna erakorraline nii selle tõttu, et seda arutati koguni kolmel koosolekul, kui ka selle tõttu, et maaelukomisjon, kes siiani on kõik otsused langedanud konsensussega, hääletas selle menetluse käigus koguni kaks korda. Eelnõu väga lühike käsitlemine oli neljapäeval, 18. septembril, kui hääletati, kas küsitakse Vabariigi Valitsuse arvamust. Kolme vastuhäälega lükati see tagasi kaks oli selle poolt, et küsida Vabariigi Valitsuse arvamust, ja üks oli erapooletu.

Järgmine kord käsitleti eelnõu 6. oktoobril ja siis juba põhjalikumalt. Enne seda palus komisjoni esimees fraktsioonide arvamused kokku võtta. Kolleeg Arvo Sarapuu andis võrdlemisi põhjaliku ülevaate, mis oli üsna sarnane sellega, mis te täna kuulsite. Seejärel esitati küsimusi, millesse ei jõua täna süveneda, kuid annan kokkuvõtte arvamustest, sest need olid meie seisukoha kujundamisel olulised. Komisjoni esimees rõhutas, et eelnõus käsitletakse kõiki põllumehi korraga, kuigi probleemid on eelkõige teraviljakasvatases. Kindlasti tuleks enne otsustamist täpsustada, milline on põllumajanduse hetke seis, sealhulgas saagikoristusel. Ta edastas ka oma fraktsiooni, sotsiaaldemokraatliku fraktsiooni seisukoha, et probleem on kahtlemata olemas ja sellega tuleks tegelda, kuid tundub, et eelnõu on koostatud kiirustades. Näiteks kriisikomisjonist on välja jäetud Eesti Põllumeeste Keskliit, mis küll koondab põllumeeste vähemust, aga enamust nii toodetud teravilja kui ka toodetud piima järgi. Sotsiaaldemokraatide fraktsioon sellisel kujul eelnõu ei toetanud.

Imre Sooäär rõhutas, vastupidi, et probleemi tuleks käsitleda laiemalt ja et vihmad on mõjutanud ka maaturismi. Selles valdkonnas on oluline langus. Teie alandlik teener esitas roheliste fraktsiooni arvamuse. See on selline, et põllumeestel on tõesti tõsised probleemid, kuid on kaheldav, kas neid suudab lahendada kriisikomisjon. Rohkem kasu oleks sellest, kui suudaksime taastada järgmise aasta eelarves nn *top-up*'i ehk siis riikliku juurdemakse. Samuti juhtisin tähelepanu sellele, et me pöördusime ka talupidajate keskliidu poole välkarvamuse saamiseks ja sealt ei tulnud kindlat seisukohta, et sellest komisjonist kasu oleks. Seega rohelised toetavad seda algatust, kuid ei toeta seda eelnõu. Jaanus Marrandi avaldas arvamust, et Vabariigi Valitsus võiks küll moodustada komisjoni ja vaagida üldisi probleeme sektoris kogu praeguse majanduskriisi valguses. Rein Aidma rõhutas, et Reformierakonna fraktsioon ei toeta kriisikomisjoni moodustamist.

Arutati, kuidas jätkata otsuse eelnõu arutelu ja keda arutelule kaasata. Otsustati, et otsuse eelnõu arutelu jätkatakse 13. oktoobril ja kutsetakse kohale põllumajandusminister, põllumajandus-kaubanduskoja esindaja, Eestimaa Talupidajate Keskliidu esindaja ja ka Eesti Põllumeeste Keskliidu esindaja.

13. oktoobril arutati koos nimetatud külalistega seda eelnõu. Kolleeg Arvo Sarapuu andis uuesti ülevaate eelnõust ja siis oli külaliste kord avaldada arvamust. Põllumajandusminister tõdes, et igasugused arutelud põllumeeste raske olukorra üle on küll teretulnud, kuid sellise komisjoni moodustamist valitsus ei toeta. Meil on Riigikogu maaelukomisjon ja meil on muud pädevad asutused olemas. Eestimaa Talupidajate Keskliidu direktor Kaul Nurm tänas kutse eest ja märkis, et kui rääkida olukorrast põllumajanduses, tuleb vaadelda eri sektoreid eraldi. Näiteks piimakarjakasvatajatel erilisi probleeme ei ole. Ta juhtis tähelepanu, et eelkõige on tähtis põllumeestele pindalatoetuste õigeaegne väljamaksmine, veel parem, kui saaks natuke seda kiirendada. Samuti oleks väga hea, kui õnnestuks taastada eelarves *top-up* summad täies ulatuses.

Põllumajandus-kaubanduskoja juhatuse liige Olav Kreen oli külalistest ainus, kelle seisukohavõtust mina lugesin välja, et tema selgelt toetab sellise komisjoni moodustamist. Põllumeeste keskliidu direktor Üllas Hunt ka

tänas kutse eest – kuigi eelnõus põllumeeste keskliitu ei ole nimetatud, kutsuti nende esindaja siiski komisjoni koosolekule. Ta juhtis tähelepanu üsna samadele probleemidele, mis talupidajate keskliidu direktor. Ja ei mina ega protokollija ega ka kolleeg Kaia Iva ei lugenud tema sõnavõtust välja seda, mida luges lugupeetud Arvo Sarapuu: nimelt et tema oleks toetanud selle komisjoni moodustamist. Aga tõepoolest, kuna tema jutt oli suhteliselt keeruline, siis ilmselt eri inimesed said sellest natuke erinevalt aru.

Aja puudusel ma küsimustel ei peatu, aga peamised arvamused komisjoni liikmetelt olid sellised. Komisjoni esimees Kalev Kotkas rõhutas, et puuviljanduses istikute osas ja lillekasvatuses, mesinduses, piimatootmises kriisi ei ole. Suuremad probleemid on teravilja, sealhulgas seemnevilja kasvatajatel. Ta sõnas, et meil on vaja kiireid ja häid lahendusi, ent mõistet "kriis" ei tohi devalveerida ja eraldi kriisikomisjoni loomist ta ei poolda. Jagame ülesanded ja saame uuesti kokku maaelukomisjonis, et samu teemasid arutada, arvas ta. Kolleeg Arvo Sarapuu loomulikult toetas uuesti oma eelnõu väga jõuliselt. Ta rõhutas, et maaelule rohkem kahju teha, kui praegune valitsuskoalitsioon on juba teinud, enam ei saa ja et tõeline kriis on alles tulemas.

Vahepeal palus põllumajandusminister protokollida oma märkuse, et ülevaate tegelikust olukorrast on võimalik saada alles pärast saagikoristuse lõppu ja see vajab enam aega. Kohe paraku ei ole võimalik hakata välja maksma toetusi, sest see oleks seadusvastane. Ka tema arvas, et kriisi mõistet ei tohiks devalveerida.

Teie alandlik teener tunnustas Keskerakonna algatatud eelnõu, sest see on põhjus, miks me maaelukomisjonis neid teemasid nii põhjalikult arutame. Probleemid on kahtlemata olemas ja need on vaja lahendada, kuid komisjoni loomist rohelised ei poolda. Kolleeg Jaanus Marrandi rõhutas, et teemaga tuleb tegelda, ja toetas eelnõu. Ta soovis ka PRIA-lt ülevaadet toetuste väljamaksmise kohta. Tootjate esindajad märkisid lõpetuseks, et probleemid on olemas ja neid on vaja teadvustada, aga selget toetust komisjoni loomisele ei olnud minu arvates küll nende sõnavõttudest võimalik välja lugeda – ei talupidajate keskliidu ega ka põllumeeste keskliidu esindajatelt.

Lõpetuseks arutati eelnõu menetlemist ja hääletati ettepanekut toetada Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu. Selle ettepaneku poolt oli 3 ja vastu 4 inimest, 1 oli erapooletu. Seega ettepanek ei leidnud toetust. Konsensusega otsustati saata eelnõu Riigikogu täiskogule lugemiseks 21. oktoobril, määrata teie alandlik teener siin ettekandjaks – seegi oli konsensuslik otsus – ja, nüüd pange tähele, see on oluline asi: otsustati, et komisjon tuleb oma istungil käsitletud probleemide juurde veel tagasi. Jätkatakse selle aasta novembrikuu esimesel tööpäeval ning siis kutsutakse komisjoni põllumajandusminister, rahandusminister, keegi PRIA juhtkonnast ja samuti põllumajandustootjate esindajad ning põllumajanduskaubanduskoja esindaja ka loomulikult. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Aleksei Lotman! Teile on ka küsimusi. Palun, kolleeg Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Austatud ettekandja! Me oleme siin saalis sattunud täna väga kummalisse olukorda. Tavaliselt on ühiskonnas huvigrupid, kellel on mingid teemad, mingid mured, ja nad leiavad poliitilised jõud, kes toovad need mured Riigikogu saali. Praegu me oleme olukorras, kus väidetavalt põllumeeste nimel või nende eest kõnelev Keskerakond on põllumehed kõrvale lükanud ja seisab ainult enda huvide eest siin saalis. Põllumehed ei ole seda eelnõu heaks kiitnud – nii on nende esindajad komisjonis öelnud. Ka opositsioon ei ole üksmeelel, nagu tavaliselt opositsiooni eelnõude puhul siiski on. Miks teie seda eelnõu komisjoni aseesimehena ei toetanud?

Aleksei Lotman

Hea kolleeg, sellele küsimusele saad sa vastuse, kui ma räägin hetke pärast oma fraktsiooni nimel. Komisjoni aseesimehena mul ei ole midagi lisada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Lugupeetud ettekandja! Te nimetasite mitu korda sellist mõistet nagu kriis ja et seda sõna

ei tohiks devalveerida. Ma küsingi teie käest, missugune peab olukord näiteks põllumajanduses olema, et seda saaks nimetada kriisiks. Ja mis see siis praegu on?

Aleksei Lotman

Ka sellele küsimusele, hea kolleeg, saate vastuse siis, kui ma kõnelen enda nimel. Praegu ma pidasin komisjonipoolse kaasettekande ja refereerisin seda, et mitu koosolekul osalejat rõhutas, et tegemist ei ole kriisiga. Miks mina arvan, et tegemist ei ole kriisiga, kuulete hetke pärast.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tõnis Kõiv!

Tõnis Kõiv

Lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus komisjoni esindajale. Kõigepealt tänan sisuka ja informatiivse ettekande eest, mida me siin kõik kuulsime! Saime asjast palju rohkem teada kui põhiettekandest. Ütlesite, et maaelukomisjon on juba kolmel korral arutanud põllumajanduses toimuvat ja plaanib seda ka edaspidi teha. Kas te arutasite maaelukomisjonis ainult selle pärast põllumajanduses toimuvat, et teil oli vastav eelnõu ees või te oleks arutelu pidanud ka ilma selle eelnõuta?

Aleksei Lotman

See on tõesti hea küsimus, aga ma saan vastata ainult isikliku oletusega. Ma loodan, et me oleksime selleni jõudnud ka ilma selle eelnõuta, aga pead ma anda ei saa. Seetõttu ma tunnustangi eelnõu algatajaid, et üks arutelu ajendeid oli just nimelt too eelnõu. Ma ei saa garanteerida, et sama põhjalik arutelu oleks toimunud ka ilma selleta. Just sel põhjusel me ei ole ka eelnõu vastu ega jaga iroonilist suhtumist selle suhtes, mis siin saalis on läbi kõlanud. See kindlasti algatas üsna sisuka diskussiooni.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Aidma!

Rein Aidma

Hea ettekandja! Ole nii kena ja meenuta repliike, mis komisjoni viimase arutelu lõpus ütles eelnõu teise esitaja esindaja, kes seni oli vaikinud.

Aleksei Lotman

Vabandust, ma ei saanud väga täpselt küsimusest aru. Kas meie reeglid lubavad küsimust täpsustada?

Esimees Ene Ergma

Tegelikult ei luba, aga palun täpsusta!

Rein Aidma

Palun siis lihtsalt iseloomustust, et kui me tuliselt olime arutlenud, kuidas me sellesse arutelusse pidime tema arvates suhtuma.

Aleksei Lotman

Ma pean tunnistama, et ma olen vist vanaks ja rumalaks jäänud. Aga sellest küsimusest ma siiski aru ei saanud.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Aleksei Lotman! Nüüd on meil võimalus avada läbirääkimised, kus fraktsioonide esindajad saavad sõna võtta. Palun veel kord, Aleksei Lotman roheliste fraktsiooni esindajana!

Aleksei Lotman

Lugupeetud Riigikogu esimees! Kolleegid, nagu näete, ma olen kiiresti kübara vahetanud ja nüüd esindan Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni. Põhjendan, miks meie ei ole selle eelnõu vastu, aga ei saa seda samas ka toetada. Me ei ole eelnõu vastu, kuna tahame avaldada tunnustust Keskerakonnale nende oluliste probleemide tõstatamise eest. Kas siin taga oli mingeid muid kaalutlusi, mida eelkõige meie suurim fraktsioon, aga ka mõnede teiste fraktsioonide esindajad Keskerakonnale ette heitsid, ei ole minu otsustada. Fakt on see, et komisjonis toimunud arutelu oli valdavalt sisukas. Kuigi jah, aeg-ajalt läks ka seal natukene selliseks vastastikuseks andmiseks, kui kasutada maakeelset sõna, aga vähem kui suures saalis. Tõepoolest, tänavu sügisel on põllumeeste ees hulk probleeme ja need on päris tõelised, mitte väljamõeldud. Ning need tulenevad mitme asjaolu kokkusattumisest.

Esiteks, majanduse üldine jahtumine, mis põhjustab ka põllumeestele probleeme kreddiidiga, nii nagu kõigile teistele ettevõtjatele, kuid põllumeestele ehk mõnevõrra rohkem. Siis probleem, mis tuleneb Euroopa Liidu

ühise põllumajanduspoliitika, Eesti poolt Euroopa Liiduga ühinemisel kokkulepitud reeglite ja meie tänavuse eelarve koostõjust. Meie põllumees ei saa kõiki põllumajandustoetuste esimese samba toetusi ainuüksi Euroopa Liidu rahast, vaid sõltub ka sellest, et me oma maksumaksja rahaga talle midagi juurde maksame. Ma loodan, et kõik teavad, mis see tähendab. See ongi see nimetatud *top-up*, mida tänavune eelarveaasta ei võimalda meil täismõõdus rakendada. Kahtlemata põhjustab see põllumeestele lisaprobleeme.

Linnameestele meeldib väita, et oh, põllumehel on alati halb ilm. Ent tänavu oli tõepoolest ilm üsnagi halb, kuigi mitte katastroofiline. Kevade poole oli meil põud, heinaajal ladistas vihma, kõige hullemad aga olid suured sajud sügisel viljakoristuse ajal. Samas selline asi, mis laias plaanis on pigem hea, kuid meie põllumehe olukorda halvendab: nimelt oli paljudes juhtivates Euroopa põllumajandusriikides just väga hea aasta. See on selles mõttes hea, et vaatamata halvale aastale põllumajanduses näljaohtu ei paista meil isegi kaugemal silmapiiril – rääkides muidugi tänavusest aastast. Samas põhjustab see erilist survet kokkuostuhindadele ja loomulikult raskendab Eesti põllumeeste olukorda veelgi.

Seega probleemid on täiesti tõsised. Siin ei ole mingit naljategemise kohta. Kuid kas me tõesti saame rääkida kriisist? Sellele vastates ma pigem ühineks talupidajate keskliidu direktori Kaul Nurmega, kes rõhutas, et iga kord, kui me nimetame põllumeeste eeskerkivaid probleeme kriisiks, me devalveerime seda mõistet. Ja siis kostabki sealt tagant ridadest mõne noore kolleegi turtsatusi, et põllumehel on alati kriis, ja muid sääraseid repliike. Probleemid on tõesti, kuid ma tõepoolest kahtlen, kas me saame tõsiselt rääkida kriisist.

Samas üks probleem on veel, mille tõttu me ei saagi väga kindlalt öelda, kas meil on kriis või ei ole. On nimelt küsimus, kas meil on piisavalt teavet selle kohta, mis toimub põllumajanduses. Tuleb välja, et kuigi toetuste menetlemise tõttu jälgib meil kõike põllumajanduses toimuvat päris võimas bürokraatia, me päris täpselt ikka ei tea, mis seal toimub. Seega probleemide ulatust me väga täpselt ei teagi. Ei tea ei eelnõu algatajad ega ka valitsus. Seetõttu on probleemi ulatus mõnevõrra ebaselge.

Rohelised on veendunud, et selline komisjon valitsuse juures suurt midagi juurde ei annaks. Kuid me oleme veendunud, et probleemiga tuleb tegelda, ja sel põhjusel me igati tunnustame eelnõu algatajat, kes võimaldas meil maaelukomisjonis pidada tõsiseid arutelusid, mille juurde me veel tuleme tagasi. Aga eelnõu sellisel kujul me toetada ei saa. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Aleksei Lotman! Palun, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Protseduuriline küsimus! Kuidas pääses kolleeg Lotman praegu kõnet pidama? Asi on nimelt selles, et ta ei käinud oma koha peal, ta ei registreerinud ennast sisse, tema kaart on seal alles, nupule ta kuskile ei vajutanud. Kuidas ta sai mütsi vahetada, lihtsalt tehes tiiru ümber puldi? Ta ei küsinud ju sõna! Ta ei tahtnudki sõna võtta, aga ta sunniti pulti!

Esimees Ene Ergma

Kolleeg Lotman esines roheliste fraktsiooni nimel. Kuidas ta niimoodi tegi – ilmselt ta hingeliselt lülitas ennast sisse. Palun vabandust! Ja nüüd, kolleeg Jaanus Marrandi Eestimaa Rahvaliidu nimel. Kaheksa minutit, palun!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Vähe on võimalusi, kui saab siin saalis nii hea foorumi ees rääkida põllumajanduspoliitika küsimustest. Ja ma julgen arvata, et see ei jookse mööda külgi maha mitte kellelgi. Isegi kui te ei taha, olete sunnitud kuulama. Nii et see on hea võimalus ja seda kasutamata me kindlasti ei jäta.

Tänavune aasta on olnud põllumeestele äärmiselt keeruline, eriti teraviljakasvatuses. Kui arvuliselt öelda, siis põllumehed on välja rehkendanud, et teraviljakasvatuse omahind oli sel aastal umbes 2800 krooni tonn, müügihind on söödaviljal olnud keskmiselt 1500 krooni tonn ja toiduviljal 2100 krooni tonn. Samas on viimase paari aasta jooksul näiteks kompleksväetiste hinnad kõvasti tõusnud. Mõni aasta tagasi maksis kompleksväetis 3000–4000 krooni tonn, tänavu on hind 8000–9000 krooni

tonn. Tegelikult on reegel, et põllumehed kevadel külvavad ja alles sügisel tasuvad väetiste eest. See tähendab, et tänavu võtsid nad endale topeltriskid ja tegelikkuses need topeltriskid ei ole end õigustanud. Seda lihtsal põhjusel, et meie ilm ei ole võimaldanud hea kvaliteediga vilja saada ja ka teraviljakaod on olnud suured. See ongi omahinna üles viinud. Mujal Euroopas on hinnad head olnud, mistõttu põllumeestel väga suuri probleeme praegu ei ole. Samas ei tahaks ma siin rääkida eurobürokraatiast ja sellesse ära uppuda.

Me oleme praegu liiga teraviljakesksed! Tegelikult on tegemist probleemide kompleksiga, me peame vaatama kogu seda asja tervikuna. Ja kui me vaatame asja komplekselt, siis tõepoolest, eurobürokraatia tingimuste järgi on kriis siis, kui on kolme aasta keskmisena saagi langus 30%. Võib ka nii asja vaadata. Aga asja võib ka vaadata koosmõjus – maailma finantskriisi, meie riigieelarve kriisi ja ilmastiku koosmõjus. Ilmastik on tegelikult ainult katalüsaatorina kõik need mõjud välja toonud ning minu arvates oleks mõistlik arutada kõiki neid teemasid koos, nii nagu nad on. Ei ole nii, et teraviljakasvataval on halb ja piimatootjal justkui ei ole probleeme. Kui me vaatame neid koos ja laiemalt, siis me näeme, et praeguses majandusolukorras on ilmselge, et meil seisab üsna varsti, mõne kuu pärast ees küsimus reaalmajanduse püsimisest.

Tuleb rääkida reaalmajanduse võimalustest, sest mullimajanduse aeg on läbi. Neljapäeval me tuleme siia saali ja hakkame arutama reaalmajanduse arengule üles ehitatud Eesti majanduse arengu väljavaateid. Minu arvates võiks seda foorumit täna siin ja seda kriisikomisjoni, ükskõik, kuidas me seda ka ei nimeta, kasutada põllumajanduse kui reaalmajanduse osa arenguperspektiividest rääkimiseks. Ja teraviljakasvatusest rääkides räägiksin natuke ka piimandusest, mis on tegelikult ekspordiks tootev sektor. 40% toodetavast Eesti piimast läheb ekspordiks. Me räägime sageli suurtest eurotoetustest, mis on kohe tulemas. Ilmastiku, finantskriisi ja eelarvekriisi koosmõjus on tekkinud olukord, kus need suured investeringutoetused, näiteks farmide renoveerimiseks ja ehitamiseks, on ohus.

Üsna väikesel lihtsal küsitlusel, sõites nimelt autoga esmaspäeva hommikul Riigi-

kogu istungile, samale komisjoni istungile, millest siin täna on palju räägitud, selgus selline tõsiasi, et väga paljud põllumehed on meie konkurentsivõimelisemas valdkonnas ehk piimanduses, kus seni oli tormiline areng, praegu investeringutega kinni jäänud. Juba 15. juulil oli PRIA otsustanud neile eraldada toetusraha, et nad saaksid farme renoveerida või ehitada hakata. Täna kuupäevaks ei ole nad jõudnud mitme pangaga läbi rääkides kokkulepeteni, et nad saaksid farme ehitada – lihtsalt neile ei ole laenu antud. Mida see tähendab? See tähendab seda, et eurotoetused jäävad kasutamata. Investeringud reaalmaajanduse arengusse jäävad tegemata. See tähendab ka seda, et sadade miljonite kroonide ulatuses jääb ehitusfirmade töö tegemata. Seadmete tarnijate äri jääb seisma, sotsiaalmaksud jäävad laekumata. See tekitab veereva lumepalli efekti ja selle juures on teraviljakasvatuse olukord üks väga oluline tegur. Põllumehed ei saa pangast laenu, sest nende majanduslik seisund seda ei võimalda.

Kui nüüd rääkida sellest, missugune informatsioon on Põllumajandusministeeriumis olemas ja kas seal on ka mingisugune tegevusplaan, siis komisjoni istungil ilmnis väga selgelt: Põllumajandusministeeriumil pole nendest asjadest mingit informatsiooni. Kui paljusid põllumehi ähvardab oht põhjusel, et ei suudeta investeringutoetusi ära kasutada – selle kohta igasugune teave puudus. Praegu, pärast seda komisjoni istungit, Põllumajandusministeerium tegeleb sellega, et saada üldse ülevaadet, kui palju investeringutoetusi ja kuidas kasutatakse. See on üks küsimus.

Teine teema on bürokraatia teema. Kui me asja laiemalt vaatame, siis räägime ka külaelul arendavatest meetmetest. Selliste meetmete toetamiseks väga palju taotlusi ei olnud. Taotlused laekusid juba 30. aprilliks ja oli selge, et peaaegu kõik, kes taotlevad, ka saavad seda toetust. Paraku alles 4. novembril kinnitatakse nimekiri. Vahepeal on ehitushooaeg mööda läinud, bürokraatia on tegutsenud, ja tulemust ei ole.

Kui me räägime kõikide nende asjade koosmõjust, siis kerkib ka seesama eelarvekriisi küsimus. Jälle too *top-up*'i teema. Põllumajandustoetused ja *top-up* ei ole mingisugune toetus kehvakestele, kes hakkama ei saa. Praeguses majanduse arengu kontekstis – me

tuleme siia neljapäeval arutama, kuidas Eesti majandust ümber orienteerida, nii et minu sõnavõttu võib võtta osana sellest arutelust – on seesama *top-up*'i küsimus põllumeeste jaoks just nimelt võimalus reaalmaajandust toetada. See on võimalus investeerida – seega võimalus tegelikult katta neid maksmata liisingu- ja laenusummasid. Siin on täna see koht, kus põllumehed saavad mõelda ka uute investeringute peale. Mõelgem selle peale! Kui me jätkame samasuguse bürokraatia, samasuguse eelarvamusliku suhtumisega ja mitte mõistes põllumeeste ja kogu maaelu vajadusi, siis meil midagi head oodata ei ole.

Ma ei arva, et põllumajandusküsimused on tibatillukesed küsimused suurte kõrval, nagu siin üks kolleeg ütles. Need hõlmavad üle 90% Eesti territooriumist ja see on tegelikult kogu Eesti arengu küsimus. Kõiki asjaolusid arvestades Rahvaliidu fraktsioon leiab, et on äärmiselt vajalik arutada põllumajanduse ees seisvaid küsimusi ja teha seda tõsiselt, komplekselt, kogu põllumajanduse ees seisvaid valdkondi vaadates. Seetõttu me toetame seda eelnõu. Ma arvan, et üsna paljudes valdkondades tuleb varsti samasuguste asjadega tegelda. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jaanus Marrandi! Palun nüüd, kolleeg Arvo Sarapuu, Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsioon tänab kõiki meeldiva arutelu eest! See meeldiv arutelu tõestab veel kord, et me oleme koos teiega õigel teel. Meie eelnõus tõstatatud probleemid said väga tänuväärse arutelu osaliseks siin saalis ja komisjonis ning ehk saavad ka edaspidi. Me tahaksime mõningaid asju rõhutada. Keskerakonna väljatoodud probleeme on ju tunnistanud kõik erineva nurga alt ja võib-olla erineva aktsendiga, aga keegi ei väida, et neid probleeme ei ole ega ole ka tulemas. Järelikult meie erakond on saanud oma tahtmise, olemata sellest, kuidas saal hääletab. Igal juhul on teema, mis puudutab seda tõsist ja üsna suurt majandusharu, aktuaalne. Sama tulemuse me saime tol päeval tegelikult ka komisjonis: Keskerakonna

algatatud arutelul lepiti kokku, et novembri esimesel töönalal tullakse uuesti kokku, kutsutakse kohale ka PRIA esindaja, lugupeetud rahandusminister Padar ja võib-olla veel keegi. See näitab, et meie komisjon võttis asja tõsiselt.

Nüüd veel paar asja hästi lühidalt. Tegelikult kõik tootjate organisatsioonide esindajad ootavad, et otsetoetusi ei vähendataks, et tänavused otsetoetused makstaks kohe välja, sest see leevendab märkimisväärselt olukorda. Kõik tootjad on päri, et tuleb luua riigipoolne tagatissüsteem, et maksimaalselt ära kasutada Euroopa Liidust tulevaid toetusi ja kindlustada põllumeeste investeerimisvajadused. Ma toon ka ühe näite, kuidas käivad asjad meie Põllumajandusministeeriumi süsteemis. Põllumeestele oleks suureks abiks PRIA protsesside kiirendamine. Praegu seisavad mitmed investeeringud PRIA tegevusetuse tõttu. Näiteks meede 1.4.1, mille kohta tehti otsus juba tänavu 16. juunil ja mille raames väljamaksed pidid toimuma vastavalt sätestatule kolme kuu jooksul, kui taotlusega ei ole ilmnenud probleeme. Tegelikult on selline, et väljamaksed oleksid pidanud toimuma juba 16. septembril, kuid seni on paljudel taotlejatel raha saamata, kuigi neil olid kõik dokumendid korras. Samas põllumehed on investeeringu teinud. Nagu eelmine kõneleja rääkis: kulupool on tehtud, aga tulupoole küsimused tänaseni lahendamata.

Kokkuvõtteks võib öelda, et ükskõik, kuidas me seda komisjoni ka ei nimetaks, see ei ole oluline. Oluline on, et kui paljud riigid üle maailma tulevad praegu pankadele appi, siis ka meie riik tuleks. Et ta mõistaks ja lahendaks põllumajanduses tekkinud probleeme – süüa me tahame ju kõik. Meile, Keskerakonnale, on tähtis see, et tõstatatud probleemi arutatakse tõsiselt, võetakse tõsiselt ja jõutakse ka reaalsete lahendusteni. Suur tänu teile kõigile arutelu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun järgmisena kolleeg Imre Sooäär Reformierakonna fraktsiooni esindajana!

Imre Sooäär

Hea juhataja! Austatud kolleegid! Ma teen väga lühidalt. Selle pika arutelu siin saalis

võttis väga ilmekalt ühe väikese küsimusega kokku kolleeg Eiki Nestor. Kahjuks ta ei saanud sellele küsimusele vastust, nii nagu jäid vastuseta paljud teised küsimused siin saalis. Põllumeeste esindaja Kaul Nurm ütles maaelukomisjonis: see on olukord, kus me peame kõik üles näitama vastutustunnet. Me ei saa vehkida selliste sõnadega nagu kriis asja ees, teist taga. Sest kui tõesti kriis on käes, siis võib-olla ei kuula meid enam keegi. See, et üks erakond on täna selle eelnõuga enda huvid tõstnud kõrgemale nende huvidest, keda nad esindavad, ehk antud juhul siis põllumeeste huvidest, on taunitav. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Imre Sooäär! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Muudatusettepanekuid ei olnud ja me võime minna otsuse eelnõu lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud kolleegid! Kuna selle otsuse eelnõu vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust, siis teeme kohaloleku kontrolli.

Registreerus 74 Riigikogu liiget, puudub 27. Läheme nüüd lõpphääletuse juurde.

Panen lõpphääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 337. Palun hääletada!

Poolt hääletas 27 Riigikogu liiget, vastu oli 47, erapooletuid ei olnud. Eelnõu ei leidnud toetust ja langes menetlusest välja. (Tabel 10.)

4. Maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu (298 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Palun ettekandeks kõnepulti keskkonnakomisjoni liikme kolleeg Valeri Korbi!

Valeri Korb

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu lugemine lõpetati 23. septembril 2008. aastal ning muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrati 7. oktoober kell 18. Keskkonnakomisjon arutas

seda seaduseelnõu teist korda 14. oktoobri istungil, kohal olid peaaegu kõik komisjoni liikmed, puudus kolleeg Erki Nool, keda asendas kolleeg Tarmo Kõuts. Komisjoni istungil andsid eelnõu kohta selgitusi Keskkonnaministeeriumi keskkonnakorralduse ja -tehnoloogia osakonna juhataja härra Rein Raudsep ja proua Janne Tamm, maapõue büroo peaspetsialist. Muudatusettepanekuid esitati kaks, millest ühe esitas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon ja teise Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon. Mõlemad muudatusettepanekud puudutasid põlevkivi aastast kaevandamismäära ja alates 2015. aastast pakuti kaevandamismääraks 15 miljonit tonni.

Head kolleegid! Maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu algatas Vabariigi Valitsus. Eelnõu § 25 ütleb, et põlevkivi aastane kaevandamismäär on kalendriaastas kõigi lubade alusel kokku maksimaalselt kaevandada lubatud põlevkivi kogus ja et põlevkivi aastane kaevandamismäär on 20 miljonit tonni. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni muudatusettepanek oli järgmine: põlevkivi aastane kaevandamismäär on kuni 2015. aastani 20 miljonit tonni, alates 2015. aastast on põlevkivi aastane kaevandamismäär 15 miljonit tonni. Keskkonnakomisjoni liikmed hääletasid ja selle muudatusettepaneku poolt oli 2 liiget, vastu 8 ja erapooletuks ei jäänud keegi. Juhtivkomisjoni otsus oli jätta muudatusettepanek arvestamata.

Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni muudatusettepanek oli täiendada § 25¹ teksti lausega: "Põlevkivi aastane kaevandamismäär alates 2015. aasta 1. jaanuarist on 15 miljonit tonni." Komisjoni liikmete hääletamine näitas, et seda muudatusettepanekut toetab ainult 2 komisjoni liiget, vastu oli 8 ja erapooletuid 0. Komisjoni otsus oli jätta muudatusettepanek arvestamata.

Keskkonnakomisjon otsustas hääletega 9 poolt, vastu 0, erapooletuid 1 teha Riigikogu juhatusel ettepaneku lülitada maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu 298 teine lugemine Riigikogu IV istungjärgu kuuenda töönädala päevakorda teisipäeval, 21. oktoobril 2008. aastal, lõpetada eelnõu teine lugemine ja saata eelnõu kolmandale lugemisele. Juhul kui maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine 21. oktoobril lõpetatakse,

teha Riigikogu juhatusel ettepanek lülitada eelnõu kolmas lugemine Riigikogu IV istungjärgu kuuenda töönädala päevakorda neljapäeval, 23. oktoobril 2008, lõpetada maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine ja teha täiskogule ettepanek panna eelnõu lõpphääletusele ning seadusena vastu võtta. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud keskkonnakomisjoni esindaja, kolleeg Valeri Korb! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Teatavasti näeb võimuliidu koalitsioonilepe ette just nimelt seda 15 miljoni tonni piiri. Kas komisjoni istungil jagasid koalitsioonierakondade esindajad selgitusi, miks nad selles küsimuses koalitsioonileppest taanduvad? Ning kui jagasid, siis millised need selgitused olid?

Valeri Korb

Komisjoni istungist võtsid osa kõik komisjoni liikmed, kõik fraktsioonide esindajad, aga koalitsioonilepingust ühtegi sõna ei olnud.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Veel kord aitäh, kolleeg Valeri Korb! Avan läbirääkimised. Esimesena kutsun kõnepulti kolleeg Lembit Kaljuvee. Palun!

Lembit Kaljuvee

Proua esimees! Head kolleegid! Arengukava lugemise juures ma lubasin, et võtan sõna ka maapõueseaduse muutmise kohta, selgitamaks neid 15–20 miljonit. Tahan öelda, et see on väga vajalik seadus, mida me praegu arutame. Vajalik on see põhjusel, et järgmine on küsimus: mis see maksab? Kui me siin rääkisime, saime härra Strandbergiga kokkuleppele, et umbes 80 miljardist oli juttu. Arengukava puhul puudutab seadus põlevkivi osas umbes 300 miljardit. Selle maavara kinnitatud varud on 500 miljoni tonni ringis, 500–600 miljoni tonni ringis, ja tegelikult neid varusid on veel. Kui need rahasse ringi arvestada, siis on umbes sellise summaga tegemist.

Villul oli õigus, kui ta ütles, et 32 miljonit on ahju aetud. Aga praegu me ei saa seda teha,

sest meil neid ahjusid enam ei ole. Sellepärast ei ole selle 20 miljoni pärast vaja pabistada. Eestis ei ole enam selliseid elektritootmise võimsusi, nagu oli kümme või viis aastat tagasi. Need ahjud on juba katki lõigatud ja korstnad Balti Elektriijaamas maha võetud. 1000 megavatti võimsust on kadunud. Samuti pole meil võimsusi õli tootmiseks. Kui Villu andis need 5–6 luba välja, või tegelikult vähem, 3–4 luba, 6 miljoni tonni peale, siis tegi ta seda sellepärast, et seadus sundis teda. Ta ei tahtnud seda teha. Ma nägin, kuidas ta vintskles. Õlimehed pressisid peale, õli hind läks kõrgeks ja ei olnud põhjendusi keelduda. Ka seadus ei kaitsnud ministrit, et ta oleks saanud ära öelda.

Nüüd see seadus paneb paika 20 miljoni. Kui keegi tahab rohkem teha, siis peab teistega kokku leppima. Too 20 miljoni on minu arvates piir – selline piir, kust alates investorid tuleksid, hakkaksid õli tootma ja oleks mõtet põlevkivist ka elektrit teha. Selles mõttes on see juriidiliselt vajalik, et arengukava saaks oma elu elada ja töötada.

Mida öelda tolle seaduse tuleviku kohta? Eks me pea selle teatud aja pärast üle vaatama, aga võib-olla mitte põlevkivi pärast, vaid muude maavarade pärast. Metallid lähevad hinda ja meil on Eesti maapõues väga palju selliseid metalle, mida varsti hakatakse tahtma kaevandada. Ja siis me tuleme selle seaduse juurde tagasi. Mina isiklikult toetan selle seaduse vastuvõtmist. Ma leian, et see on meie praeguse tarkuse juures, teoreetilise ja praktilise kogemuse juures täiesti mõistlik asi. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Lembit Kaljuvee! Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Sellise kultuuriilmingu puhul, mille nimi on koalitsioonileping ja mida arvestatakse Eestis juba pikemat aega võimukokkulepete tegemisel, on praktikas korduvalt kinnitust leidnud, et tegemist ei ole mitte mingisuguse seadusandliku dokumendiga, vaid meelevaldselt käsitletava blufiga. Antud juhul on seda bluffi käsitletud meelevaldselt sel moel, et ettevõtluse surve tõttu on vaatamata sellele, et koalitsioonileppes – mis iganes see

tekst siis ka pole, muinasjutu erivorm või mingisuguse muu ühistegevuse erivorm, raske öelda – on põlevkivi kaevandamise piiriks seatud 15 miljoni tonni, nüüd see piir nendesamade koalitsioonipartnerite soovil tõstetud 20 miljoni tonnini. Arusaadavalt ei jäta erinev lähenemine eri dokumentides just kõige paremat muljet. Kordan veel üle, mida ma juba varem põlevkivi arengukavaga seoses rääkisin. Tegelikult on põlevkivi kaevandamise mahu piiramine kaudne ja võib-olla mitte kõige efektiivsem viis optimeerida ja vähendada põlevkivi kaevandamisest tulenevaid keskkonnamõju, mõju inimeste tervisele, sotsiaalsele heaolule ja millele iganes veel. Aga see on siiski kasutatav viis. Selline piirang – pange tähele! – on ühtpidi, jah, konkreetsete ettevõtjate laiskust või inertsit – kuidas soovite – silmas pidades justkui ebamugav. Teistpidi loob sellise piirangu selge seaduslik sätestamine terve rea eeldusi ja võimalusi uute ning efektiivsete tehnoloogiate kasutuselevõtuks. Seega tähendab tegelikult juba eelmise aasta kevadel kokku lepitud piirist taandumine majanduskeskkonna muutmist vanamoelisemaks, laisemaks ja ebaefektiivsemaks. Selle tõttu on kõnealune seadus natukene poolik. See ei lähtu arusaamast, et loodusvaradesse tuleb suhtuda säästlikult. Kõigile on ju teada: säästlikumalt toimides on võimalik nii riigisiseseks tarbeks kui vajalikuks ekspordiks põlevkivivarusid tunduvalt efektiivsemalt kasutada.

Me soovime, et seda siin saalis veel kord hääletatakse – just nimelt sedasama 15 miljoni tonni piiri. See oleks ühiskonnale väga selge märk, et me oleme valmis vähendama ressursimahukat tootmist, et me oleme valmis astuma samme selles suunas, mida kutsutakse mõistusekeskseks majanduseks või arukaks majanduseks. Ja see ongi siinse saali teha, milliseid suundi riik oma tegevuses võtab ja valib. Nii et vaatamata kõikidele eelnevatele lepetele majanduskomisjonis ja kus iganes, kutsun sedasama koalitsioonilepingu muinasjutulisust ja meelevaldsust aluseks võttes mõistusele tuginevaid saadikuid üles vähendada ressursikasutust vähemalt 2015. aastast 15 miljoni tonni peale. Jutt käib mõistagi põlevkivist. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun nüüd, kolleeg Villu Reiljan! Kaheksa minutit.

Villu Reiljan

Ma võib-olla kogu seda aega ei kasuta, aga siis on hooletu võtta vähemalt.

Austatud juhataja! Hea Riigikogu! Kõigepealt sellest eelnõust ja sellest parandusettepanekust. Ega ma tegelikult ei oleks siia pulti tulnud, sellest 15 ja 20 miljonist tonnist on siin jahatud õige palju. Aga see sotsiaaldemokraatide ettepanek on selline väga hästi kirja pandud ettepanek, mis väärrib tõsist tähelepanu ja tahab siin puldis natuke ümberseletamist. Seoses sellega, et sotsid väidavad, et keskkonnaminister Villu Reiljan on andnud lube välja 23,75 miljoni tonni ulatuses, on asi väga halb ja katastroof ja kriis on siinsamas. Seega on asi vaja ümber teha.

Vaadake, sotsiaaldemokraadid avaldasid selliseid mõtteid ka enne 2007. aasta valimisi. Ütleme, et on olemas vale, on olemas mõdukas vale ja on ropp vale. Ja see kuulub nüüd küll viimaste hulka. Tõepoolest, siin saalis ei ole väga palju inimesi, kes teavad, kuidas need asjad siin maailmas on käinud. Ajaloo huvides tuleks neist natuke rääkida. Nimelt on lõviosa nendest kaevandamislubadest välja antud 1994. aastal. See on umbes 17 miljonit tonni ja oleks hea, kui sotsiaaldemokraadid saaks vaba aega ja selgitaks välja, kas siis oli minister Tarand või oli Vootele Hansen. Üks kahest ta oli, nagu hiidlased ütlevad. See teeks teile natuke au, ausalt ütelda. Sest kui te ei viitsi endale asju selgeks teha, siis võib öelda, et äkki on tegemist ebakompetentsete inimestega. Ma ei hakka siin ütleva, kuidas see maakeeles kõlab.

Mis edasi sai? Edasi sai nii, et kõik ministrid on ju midagi välja andnud. Sest nagu Kaljuvee väga õigesti ütles: seadus oli selline ja muid aluseid polnud. Alus hakkas tekkima aastal 2006, kui me panime lubade andmise seisma, kuni see kava valmis saab tehtud. Aga mis vahepeal toimus? Vahepeal toimus lubade ümbervormistamine. Selle mõte oli selles, et kuna 1994. aastal ei olnud maakasutuse asjad selged, siis tolleks ajaks, kui neid ümber vormistati, juba olid selged. Ja ikkagi on nii, et te ei leia nendelt kaevandamislubadelt – mitte üheltki, muuseas! – ainsatki ministri allkirja.

Need on alati kantsleri allkirjaga käinud. Enamik neid allkirju 1994. aastast on auväärse Rein Ratase omad, aga ta tõepoolest pidi vastavalt seadusele ja Eesti arengu huvides neid andma – ei olnud teist võimalust.

Vahepeal on merre palju vett voolanud ja olukord on selles mõttes teistsuguseks muutunud, et surve põlevkivi uurimisele, kaevandamisele ja temast produktide tegemisele on kõvasti tugevnenud. Seetõttu on vaja uusi plaane, uusi regulatsioone, uusi sätteid. Kui peaminister Andrus Ansip koalitsioonileppe asju meile rääkimas käis, siis ma küsisin tema käest ka, kas see 2015. aasta asi on bluff. Aga siis ta seda omaks ei võtnud, seda 15 miljonit tonni, tänaseks on ilmselt võtnud. Sest mis teha? Elu teeb korrektiive! Tõepoolest, meil pole siin Eestimaal varandust ja ressursse ja valikuid nii palju, et me saaksime lihtsalt öelda, et me seda ei kasuta ja tööstust ei arenda. Meil on küll Eestis olnud pikka aega seisukoht, et ega tootmine ei olegi oluline, põhiline on vahendamine, pankade pidamine, kindlustamine ja kõik muud säärased asjad. Tegelikult siiski on otstarbekas, et keegi riigis midagi toodaks ka. Näiteks elektri puhul ei saagi niimoodi – keegi peab sinna juhtmete sisse need elektronid ajama. Ja kui seda ei tehta, siis on pimedik. Vaadake, nii on lood!

Selles mõttes meil valikuvõimalused väga suured ei ole. Ja kuna valikud on tänase päevaga palju karmimaks läinud, siis tegelikult on lugu niimoodi, et see 20 miljonit tonni ilmselt on reaalsus ja sellest me ei pääse kuhugi. Kui see siin seaduses on sees, siis seaduse koha pealt peab see 20 miljonit tonni tüki maad rohkem kui arengukavas toodu. Seadus on seadus, arengukava on visioon, plaan. Toda 20 miljonit saigi toetatud põhjusel, et alternatiivid on küll arvuliselt olemas, aga sisult on need kahjuks lahjavõitu.

Nüüd sai mitu asja korraga ära aetud – ka see 23,75 miljoni tonni asi sai ära õiendatud. Tuleb muidugi öelda, et suurem osa sellest on kõik Eesti Energia käes, vanal ajal oli see Eesti Põlevkivi. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Villu Reiljan! Palun, kolleeg Indrek Saar!

Indrek Saar

Head kolleegid! Kõigepealt ma palun Villu Reiljanilt vabandust! Kui sotsiaaldemokraadid on huupi lendu lasknud asju, mis tõele ei vasta, on see tõepoolest lubamatu, ja kõige siiramad vabandused. Püüan järele kontrollida, mis nendest ei kehti.

Aga samas, kuulanud kolleegi kõnet, pean ma tõdema, et keskkonnaministritel on tavaks saanud mõelda ja mäletada selektiivselt. Kui me täna siin seisame ja arutame seda seadust ning räägime sellest, et Eesti peab kindlasti kaevandama vähemalt 20 miljonit tonni aastas, siis olen mina ausalt öeldes hämmelduses. Olen hämmelduses, sest seda seaduseelnõu kaitseb keskkonnaminister, kelle prioriteet peaks olema kaitsta keskkonda. Samas teame väga hästi – vähemalt need meist, kes on püüdnud süveneda sellesse, mida räägib Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja mida räägib Eesti Energia: et Euroopa Liidus olles me oleme endale võtnud eesmärgid, alla kirjutanud lepped, meid kohustavad direktiivid ja meid ahistavad CO₂ kvoodid, mis vähenevad ja kallinevad. Ning mis viivad meid selleni, et aastaks 2015 ei kaevanda me Eesti Energia väitel rohkem kui 6–7 miljonit tonni aastas, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi väitel 4–5 miljonit tonni aastas. Igatahes mitte rohkem kui 7 miljonit tonni põlevkivi aastas, et toota elektrienergiat. Mida me teeme ülejäänud 13 miljoni tonniga aastas?

Millegipärast püütakse meile rääkida, et see on vajalik energiapuuduse tagamiseks ja selleks, et me saaksime oma Iljiti lambikese, nagu üks lugupeetud akadeemik seda nimetab, põlema panna. See ei vasta paraku absoluutselt tõele. Tegemist on valikuga, kus me peame valima, kas me hakkame üles ehitama suurejoonelist põlevkivinaftatööstust või ei hakka, ja sellest on vähemalt praegune keskkonnaminister väga hästi teadlik. Aeg oleks ka meil see teadmiseks võtta ja aeg oleks mõelda selle peale, mille poolt me hääletame, kui me tahame selle piiri tõsta võimalikult kõrgeks. Kas me oleme läbi arvutanud, mida tähendab see, mis me korda saadame, Virumaa, eelkõige Ida-Virumaa keskkonnale, sealsele põhjaveele? Kas see lühikeses perspektiivis saadav hõlptulu katab ära selle sotsiaalse riski, mis me selles piirkonnas võtame?

Ei ole mingi saladus, et Eesti Energia on välja töötanud suurejoonelise plaani, mis seab tasuvaks investeringuks vajaduse kaevandada aastas rohkem kui 13 miljonit tonni põlevkivi, mis läheks siis puhtalt põlevkivist nafta tootmisesse. Ehk siis selleks, et oleks võimalikult hästi õigustatud investering järeltöötlemiseks, on nemad välja arvutanud, et peaks olema võimalik kaevandada aastas vähemalt 13,1 miljonit tonni põlevkivi, millest saab toota ligikaudu 30 000 barreelit naftat päevas.

See on valik, mille ees me praegu seisame. Asi ei ole meie energeetilises sõltumatuses, asi ei ole meie elektrienergiavajaduses. Nimetagem palun asju õigete nimedega, ma kutsun teid kõiki üles mitte hāmama. Palun hāāletage sotsiaaldemokraatide muudatusettepaneku poolt, mis kõrvaldab vastuolu āsja vastuvōtetud arengukava ja maapōueseaduse vahel ning sātetaks, et aastaks 2015 me seame endale eesmärgi kaevandada mitte rohkem kui 15 miljonit tonni põlevkivi aastas! Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Indrek Saar! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Läheme muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Eelnõu kohta on kaks muudatusettepanekut. Esimene on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud, juhtivkomisjon on selle jätnud arvestamata. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Ma palun seda ettepanekut hāāletada.

Esimees Ene Ergma

Kas roheliste fraktsiooni nimel?

Marek Strandberg

Roheliste fraktsiooni nimel.

Esimees Ene Ergma

Tāānan! Lugupeetud kolleegid, panen hāāletusele muudatusettepaneku nr 1, mille on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Palun hāāletada!

Poolt hāāletas 11 Riigikogu liiget, vastu oli 62, erapōoletuid ... Milles on kōsimus? Aparaat ei tōōta? Tūhistan hāāletuse. Jaanus Marandi, milles on asi?

Jaanus Marrandi

Mul on lihtsalt küsimus, et kuidas see nii on, et vahepeal Lotmani pult lülitab siis sisse, kui ta ise ei vajuta nupule, ja kui ta vajutab, ei tööta üldse. Millest selline eripära?

Esimees Ene Ergma

IT pärast vaatab, mis seal toimub. Nii, head kolleegid, palun veel üks kord! Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Aitäh, proua esimees! Protest, käsi püsti, oleks pidanud olema juba hääletamise ajal, aga oli pärast hääletamist. Kas oli nii?

Esimees Ene Ergma

Tal oli hääletamise ajal käsi püsti. Ma ei kinnitanud hääletamise tulemusi.

Head kolleegid, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 1, mille on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 12 Riigikogu liiget, vastu oli 64, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepaneku nr 2 on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon. Juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata. Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Palun seda muudatusettepanekut hääletada.

Esimees Ene Ergma

Suurepärane! Lugupeetud kolleegid, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 2. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 12 Riigikogu liiget, vastu oli 64, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud kolleegid! Me oleme läbi vaadanud kõik muudatusettepanekud. Seaduseelnõu 298 teine lugemine on lõpetatud.

5. Liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja 10 muutmise seaduse eelnõu (255 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja

10 muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Palun ettekandeks kõnetooli majanduskomisjoni liikme kolleeg Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Majanduskomisjon arutas Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud liikluskindlustuse seaduse § 3 muutmise seaduse eelnõu teisele lugemisele saatmiseks oma 14. oktoobri istungil. Kuulanud ära eelnõu algatajate esindaja, Riigikogu liikme Aivar Riisalu selgitused, arutas komisjon töögrupi tehtud muudatusettepanekuid. Esimene neist puudutas riigisiseid liinivedusid tegevatele reisiparvlaevadele mootorsõidukite pealesõidu ja laevadelt mahasõiduga seonduvat kindlustuskaitset. Teine muudatusettepanek annab liikluskindlustajale õiguse võtta kolmandatesse rohelise kaardi süsteemiga liitunud riikidesse sõitvatelt isikutelt täiendavat kindlustusmakset rohelise kaardi väljastamise eest. Muudeti ka eelnõu pealkirja, mis sõnastati järgmiselt: liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja 10 muutmise seadus.

Komisjon otsustas lisada teise lugemise tekstile seletuskirja, mis on laiali jagatud. Samuti otsustati saata Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja 10 muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogu ette teiseks lugemiseks koos muudatusettepanekute loetelu ja seletuskirjaga s.a 21. oktoobril; teha täiskogule ettepanek eelnõu teine lugemine lõpetada ja juhul, kui teine lugemine lõpetatakse, viia eelnõu kolmas lugemine läbi s.a 5. novembril ning eelnõu seadusena vastu võtta. Lisan ka – enne jäi see mul ütlemata –, et Eesti Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepanekuid arvestati sisuliselt. Töögrupis valminud ettepanekuga olid nad nõus. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Toomas Tõniste! Kas on küsimusi ettekandjale? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Vaatame läbi muudatusettepanekud, neid on esitatud kolm. Ettepanekud nr 1 ja 2 on esitanud majanduskomisjon, juhtivkomisjon on neid arvestanud täielikult. Kolmanda muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna

erakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on seda arvestanud sisuliselt.

Head kolleegid! Me oleme läbi vaadanud muudatusettepanekud. Seaduseelnõu 255 teine lugemine on lõppenud.

6. Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu (262 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud võrdse kohtlemise seaduse eelnõu teist lugemist. Palun ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni aseesimehe kolleeg Evelyn Sepa!

Evelyn Sepp

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kuna see eelnõu ei ole meie menetluses mitte esimest korda ja tegemist ei ole ka esimese lugemisega, siis ei ole siinkohal ehk nii oluline loetleda, mitu korda seda on komisjonis menetletud. Lugemine kipub sassi minema – neid kordi on vähemalt kümme ja seda juba kõnealuse eelnõu lugemise faasis.

Peatun lühidalt eelnõu põhilisel vaidlusobjektil. On kaks olulist aspekti, mille üle on kulgenud valdavalt kõik komisjoni senised vaidlused. Üks neist puudutab praegu ametis olevat soolise võrdõiguslikkuse volinikku. Kui kellelgi on juhtumisi meeles, siis päris pikka aega oli tungiv soov lisada talle ka võrdse kohtlemise seadusest tulenevad voliniku kohustused. Mingil hetkel arutati pikalt ja põhjalikult ka selle üle, et ehk liita kaks seadust ja ühitada nende reguleerimisalad – jutt on soolise võrdõiguslikkuse seadusest ja võrdse kohtlemise seadusest. Praegu me oleme selles faasis, et need on väga erineva ulatusega reguleerimisalad ja eraldi seadused jäävad kehtima.

Teine väga tähtis ja olemuslik vaidlus toimus selle üle, mis täpselt hakkaks olema selle konkreetse seaduse reguleerimisala. Teatavasti põhiseadus näeb diskrimineerimise keelu ja selle aluste loetelu n-ö näitloeteluna, avatuna. See konkreetne seadus piirab selle aga väga kitsaste alustega. See on küsimus, millele väga murelikult juhtis meie tähelepanu ka õiguskantsler, paludes tungivalt lähtuda

sellest, et Eesti Vabariigil on mitmesuguseid rahvusvahelisi kohustusi. Kuna põhiseaduses kehtiv loetelu on avatud loetelu, siis õiguskindluse ja õigusselguse huvides võiks ka võrdse kohtlemise seadus olla analoogne põhiseadusega, kaasates vähemalt sellesama loetelu ja nähes ette sellesama menetluskorra kõikide võimalike diskrimineerimisjuhtumite puhul.

Menetluse käigus põhiseaduskomisjon hääletas seda ja toetas alguses sellist laiemat lähenemist. Kuid kui me jõudsime töö käigus konkreetse sõnastuseni, mis oli analoogne põhiseaduse vastava paragrahvi, siis milligipärast eelnõu algatajate meel muutus ja põhiseaduskomisjonilt selline ettepanek siia paranduste tabelisse kahjuks ei jõudnud.

Nüüd me oleme seisus, kus meil on koostatud seadus, mis kannab võrdse kohtlemise seaduse nime. Ühelt poolt kohustab meid sellist seadust vastu võtma Euroopa uus õigusruum. Selle aluseks on kolm direktiivi. Kui peaks tekkima praktilisi vaidlusi – ja tõenäoliselt need varem või hiljem inimestel erinevate diskrimineerimisjuhtumite lahendamisel tekivad –, siis kohus peab hakkama leiutama protseduuri, menetluskorda, mille alusel ta neid lahendab. Tõenäoliselt ei jää kohtul muud üle kui rakendada analoogiat. Aga kas see on õiguse ökonoomika seisukohalt põhjendatud? Kas see on põhiõiguste tagamise seisukohalt õigustatud ja põhjendatud? Julgen kinnitada, et ei ole. Ja seda üldiselt komisjon ka mõõnis, kuid mingil arusaamatul egoistlikul põhjusel siiski selge sõnaga seadusesse sisse ei kirjutanud. Samas ei ole mul ka võimalik viidata, et komisjoni valdav seisukoht oli, et seda seaduse analoogiat ei tohiks või ei tuleks edaspidi võimalike vaidluste korral rakendada. Ega muud ju selles menetluses ei olegi spetsiifilist kui tõendamiskohustus. Kui haldus- ja kriminaalmenetluses eeldatakse süütuse presumptsiooni, siis selliste vaidluste puhul, nagu see eelnõu käsitleb, peab tõendama oma süütust see, keda süüdistatakse mingis diskrimineerivas tegevuses.

Pöördusime menetluse käigus väga erinevate huvirühmade poole, loen need lühidalt ette. Oma suure panuse andis eelnõu menetluse käiku loomulikult soolise võrdõiguslikkuse volinik, kes mitmel korral juhtis meie tähelepanu mitmesugustele probleemidele,

sealhulgas kutsenõuetega seonduvates ja tõendamisküsimustes. Probleem, mille ta veel praktikast tulenevalt esile tõstis, on voliniku pädevus või selle pädevuse tõhustamine. Praegu saab volinik küll nõutada konkreetse menetluse käigus informatsiooni ja dokumente, ent praktikas neid sageli ei esitata või ei esitata neid mõistliku aja jooksul. Sisuliselt puudub volinikul igasugune võimalus menetlust efektiivsemaks ja kiiremaks muuta. See probleem leidis küll arutamist, ent kahjuks mitte eelnõu parandusettepanekuna vormistamist. Oli kaalumisel, kas anda volinikule õigus teha ettekirjutus dokumentide või informatsiooni väljanõudmiseks. Siin tuleb väga selget vahet teha selles mõttes, et volinik ei ole säärane institutsioon, kes saaks karistada ühe või teise asja tegemata jätmise eest, aga just menetluse sujuvuse tagamiseks on mõeldav tema pädevust natuke suurendada.

Järgmine institutsioon, kes andis meile väga kasulikku informatsiooni, oli õiguskantsler. Tema peamine mure, mille ta sõnastas oma kirja teises alalõigus, on küsitavus võrdse kohtlemise seaduse eelnõu tolles osas, kus on diskrimineerimistunnuste loetelu. Tsiteerin: "Leian, et võrdse kohtlemise seaduse eelnõus sätestatud piiratud diskrimineerimistunnuste loetelu on problemaatiline põhiseadusest ning rahvusvahelistest lepingutest tulenevate kohustuste valguses." Sellel sai juba pikemalt peatunud ja siinkohal ma seda rohkem ei ava. Õiguskantsler avaldas ka arvamust, et võib-olla on mõistlikum ühitada soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise seaduse reguleerimisalad, kuid pärast pikemaid arutelusid sellest loobuti. Sellel on kindlasti oma põhjused ja kaalukad argumendid.

Oma arvamuse andsid komisjonile teada ka Eesti Naisteühenduste Ümarlaud ning Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kirikukogu. Põhiselt juhiti tähelepanu sellisele probleemile. Eelnõu § 2 lõike 2 kohaselt on keelatud diskrimineerimine isiku usutunnistuse, veendumuse, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel. Aga praktilise näitena toodi esile, et juhul, kui usuorganisatsioonid on tööalases tsiviilõigussuhtes, siis tööalane diskrimineerimine justkui ei olegi tööalane diskrimineerimine, vaid õigustatud tegevus nende usulistest vaadetest või veendumustest tulenevalt. See vaieldi päris põhjalikult selgeks ja sellist vahe tegemist

rahvusvaheline õigus ja Eestis kehtiv õigus meile ei võimalda. Siin peetakse silmas pigem konkreetseid ametikohti, kus näiteks teise religiooni kandjate ametisse palkamine ei ole põhjendatud ja mõeldav. Ei peeta silmas muid tööalaseid suhteid – olgu need siis kiriku-teener, koristaja, sekretär ehk siis ametid, mis ei ole otseselt seotud selle religiooni kandmisega.

Meie arutelus osales väga aktiivselt ka Eesti Ametiühingute Keskliit. Päris mitu nende märkust on jõudnud paranduste näol tabelisse. Kahjuks võib teatavaid küsitavusi tekitada see, et hetkel menetluses olev töölepinguseadus enam diskrimineerimist kui sellist käsitlema ei hakka. Selle juurde võib aga konkreetse eelnõu menetlemise käigus tagasi tulla. Kas sellel oleks mingit lisaväärtust, kui nii tundlikku valdkonda ja nii olulist küsimust edendada või reguleerida paralleelselt mitmes seaduses? Võib-olla rakendamise seisukohalt oleks see põhjendatud, ent heade õigusloometavade kohaselt mitte. Aga omad plussid sellel kindlasti on.

Nüüd tsiteerin veel seda õnnetut komisjoni ettevalmistatud parandusettepanekut, mis küll kahjuks tabelisse ei jõudnud, aga millest ka õiguskantsler pikalt rääkis. See puudutas eelnõu § 1 lõiget 1. Oli kaalumisel selle muutmine sõnastuses, et seaduse eesmärk on tagada isikute kaitse diskrimineerimise eest rahvuse, etnilise kuuluvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste ja muude veendumuste, vanuse, puude, seksuaalse sättumuse, samuti varalise või sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. See oli n-õ kompromissi kompromiss, arvestades põhiseaduse vastavat paragrahvi. Aga, nagu juba öeldud, nii palju ei olnud komisjonis meelekindlust või järjepidevust, et see oleks jõudnud tabelisse.

Nüüd protseduuriliste otsuste juurde. Komisjon on teinud ettepaneku täna teine lugemine lõpetada ja viia sellel nädalal läbi kolmas lugemine. Lõpphääletus võiks olla käesoleva nädala neljapäeval. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Evelyn Sepp! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Lugupeetud ettekandja! Sa nimetasid ühena viimastest õiguskantsleri ettepanekut. Kui ma vaatan enda tehtud muudatusettepanekut § 1 lõike 1 kohta, siis seal on väga palju kattuvust. Sa ütlesid, et see muudatusettepanek tabelisse ei jõudnud. Tegelikult on see ettepanek tabelis olemas, aga samas ei ole komisjon seda muudatust arvestanud ja kahjuks ei kuulu see ka saalis hääletamisele, sest see ei saanud komisjonis vajalikku arvu poolthääli. Kas see muudatus puudutas sama situatsiooni või pisut ka midagi muud?

Evelyn Sepp

See on väga hea, väga asjakohane küsimus. Kahjuks kannab vastus endas väga halba töökultuuri või väga halba poliitilist praktikat. Nimelt, kui komisjon on teatud põhimõtted läbi hääletanud ja täiesti rutiinse töö käigus otsustanud ühe või teise sõnastuse kasuks ja siis eelnevast kokkuleppest lähtudes hääletanud läbi ülejäänud paranduste tabeli, arvestades, et kokku lepitud põhimõtte kehtib, ainult sõnastuslik pool on veel vormistamisel, siis on üllatav, kui ühel hetkel siiski otsustatakse ümber mõelda. Tabelis on ju kõik muu lähtuvalt eelnevast kokkuleppest otsustatud ja läbi hääletatud. Aga tõepoolest, kuna me otsustasime konsensusliku hääletusega, et meil on avatud loetelu, siis oli sinu väljapakutu kahjuks teatud mõttes kitsendav. See ei olnud enam selles kontekstis kõige parem sõnastus ega leidnud seepärast toetust. Kahjuks olime lõpuks selles seisus, kus meil ei olnud enam ei üht, teist ega kolmandat. Ma arvan, et Eesti kohtuorganid ja muud õiguskaitseorganid, samuti inimesed, kelle põhiseaduslikke õigusi mõni säärane vaidlus riivab või tulevikus riivama hakkab, ei ole õnnelikud selle üle, et neil ei ole selge, millise menetluskorra alusel nende probleeme lahendatakse. Nendel ei ole selge ja nendel, kes neid asju lahendada peavad, samuti ei ole selge. Kokkuvõttes see ei ole kindlasti positiivne.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Erik Salumäe!

Erik Salumäe

Hea ettekandja! Sa ei nimetanud oma ettekandes üht kirja, mis saabus Eesti Kirikute

Nõukogult ja puudutas eelnõu § 10 lõikeid 1 ja 2. Ma küsin: mis seal kirjas oli? Väga pikkade traditsioonidega kirikutes on juba kaks aastatuhandet või vähemalt mitmeid sajandeid esitatud nendele, kes võetakse vaimuliku ametisse või ametisse mõnel muul kiriklikul tegevusalal, kõrgendatud moraalseid nõudmisi, mis puudutavad näiteks kas või seksuaalset sättemust. Kas põhiseaduskomisjon kinnitab, et selle eelnõuga ja selle aluseks oleva eurodirektiiviga ei sunni riiki ega Euroopa Liit kirikuid neid moraalseid põhimõtteid muutma? Ning ega selliste kõrgendatud moraalinoorte esitamine ei ole tõlgendatav diskrimineerimisena?

Evelyn Sepp

Ei, komisjon ei saa seda kinnitada. Pärast pikka ja põhjalikku analüüsi jõudsime seisukohale, et see laiendav tõlgendamine puudutab väga kitsast ja piiratud loetelu ametikohti, mis on tõepoolest kirikute tegevusega seotud. Küll aga ükskõik, on see sugu, nahavärv, seksuaalne sättemust – nendel alustel ei või ka kirikuorganisatsioonides inimesi diskrimineerida.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud ettekandja! Seesama eelnõu jäi kord siin vastu võtmata, kuna koalitsiooni-saadikud otsustasid miskipärast, et see väga suurt toetust ei vaja, ja jätsid hääletamata. Kui jälgida seda teistkordset käsitlust siin saalis, n-ö teisel ringil olevat arutelu, siis tundub, et poleemikat on rohkem, kui enne oligi. Järsku ei ole see eelnõu ka nüüd küps, et teist lugemist lõpetada? Võib-olla ilmnevad veel mingid detailid, mida on vaja arutada ja vaielda? Tundub, et see teema ei olegi nii lihtne, sest teisel ringil on arutelu rohkem, kui võiks oodata.

Evelyn Sepp

Kui see oli küsimus, kas selle eelnõu reguleerimisala ei olegi lihtne, siis olen absoluutselt nõus, et tõesti ei ole. Kindlasti ei jookse see arutelu mööda külgi maha ühelgi põhiseaduskomisjoni liikmel ja ma loodan, et ka teiste komisjonide liikmetel siin saalis. Mida aeg edasi, seda sisulisemaks käsitlused

lähevad. Mõni aeg tagasi oldi ilma häbenemata valmis deklareerima, et see on mingi mõttetu asi, mida lihtsalt Euroopa Liit nõuab, siis nüüd nii primitiivselt enam asjale ei läheneta. Tegemist on väga keerulise sotsiaalsuhete valdkonnaga ja samas valdkonnaga, mis kätkeb endas väga suurt ressursi ja potentsiaali – on see siis kogu ühiskonna sidususe seisukohalt, kitsamalt võttes tööturu mõttes kui seni kasutamata ressursid võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste näol või mis iganes valdkond. See on kahtlemata positiivne. Kui meil peaks olema täna mõttes otsustada seda eelnõu veel pikemalt menetleda ehk mitte teist lugemist lõpetada, siis ma usun, et kõik järgmised arutelud on veel rohkem sisulised. Kui meie ise jagame seda valdkonda rohkem, siis kindlasti on meil ka avalikkusele rohkem pakkuda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial, teine küsimus!

Mai Treial

Lugupeetud ettekandja! Meil on menetluses ka töölepingu seaduse eelnõu, milles ei ole kohta paragrahvidel, mis sätestaksid võrdse kohtlemise põhimõtteid. Tahan küsida muudatusettepanekute tabelis selle seaduseelnõu kohta, mida me praegu menetleme, muudatusettepaneku nr 2 kohta. Kas muudatusettepanek nr 2 lahendab kogu selle valdkonna, mis on praegu kehtivas töölepingu seaduses sätestatud võrdse kohtlemise ülesannetena?

Evelyn Sepp

Ma olen selles suhtes pisut skeptiline, et üks väike säte saab lahendada kõik probleemid. Töösuhete valdkonnas on parandusi ju veel. Aga tõepoolest, see on väga tõsise kaalumise koht, kas poleks õige lisada seda temaatikat puudutav regulatsioon töölepingu seadusesse, arvestades seda, kui suur on nende inimeste hulk, keda see seadus puudutab. Võrdse kohtlemise ja võrdõiguslikkuse temaatika ei ole Eesti ühiskonnas liialt eksponeeritud või kuidagi üle kasutatud. Vastav teadlikkus ei ole nii suur, et me ei võiks kasutada võimalusi selle tõstmiseks – mõtlen loomulikult nii tööandjaid kui ka töövõtjaid.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Evelyn Sepp. Head kolleegid! Kuna meie istungi aeg on läbi, siis me jätkame selle seaduse menetlemist homme. Suur tänu!

Istungi lõpp kell 13.00.

Istungi kestus 3 tundi.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 22. oktoober 2008
Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Struktuurifondid
2. Laste koolikott
3. Tööturupoliitika
4. Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarve
5. Kultuuriministeeriumi eelarve

Istungi rakendamine

1. Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu (262 SE) teise lugemise jätkamine
2. Riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ning sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seaduse eelnõu (267 SE) kolmas lugemine
3. Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu (285 SE) kolmas lugemine
4. Geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (268 SE) kolmas lugemine
5. Riigikogu otsuse "Eesti kaitseväge isikkoosseisu suurendamine ja nende kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel rahutagamissioonil Afganistanis" eelnõu (356 OE) teine lugemine
6. Piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (296 SE) teine lugemine
7. Kogumispensionide seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (313 SE) teine lugemine
8. Elektrituruseaduse täiendamise seaduse eelnõu (311 SE) esimene lugemine
9. Tööstusomandi õiguskaitset reguleerivate ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (281 SE) esimene lugemine
10. Lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (330 SE) esimene lugemine
11. Ohvriabi seaduse, ravimiseaduse, töötervishoiu ja tööohutuse seaduse, riigilõivu-

seaduse, riiklike peretoetuste seaduse, töö- ja puhkeaja seaduse ning puhkuseseaduse muutmise seaduse eelnõu (349 SE) esimene lugemine

12. Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (319 SE) esimene lugemine

13. Maksukorralduse seaduse ja sellega seotud teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (333 SE) esimene lugemine

14. Käibemaksuseaduse ja tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (353 SE) esimene lugemine

15. Eesti Haigekassa seaduse, töötuskindlustuse seaduse ja keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (348 SE) esimene lugemine

16. Kaitseväeteenistuse seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (324 SE) esimene lugemine

17. Rahuaja riigikaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (339 SE) esimene lugemine

18. Kohaliku omavalitsuse üksuste ühineamise soodustamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (318 SE) esimene lugemine

19. Masina ohutuse seaduse eelnõu (292 SE) esimene lugemine

20. Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (323 SE) esimene lugemine

Infotund

Asesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame 22. oktoobri infotundi. Kõigepealt teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 46 Riigikogu liiget, puudub 55. Täna ses infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: kultuuriminister Laine Jänes, sotsiaalminister Maret Maripuu ning haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas.

1. Struktuurifondid

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme infotunni küsimuste juurde. Esimese küsimuse on esitanud Riigikogu liige Helle Kalda. Sellele vastab valitsusliige Maret Maripuu ning teemaks on struktuurifondid. Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh! Lugupeetud sotsiaalminister! Hiljuti Soomes toimunud koolitulistamine, mis nõudis kümme elu, toob uues valguses esile laste ja noorte vaimse tervise kõrvalekallete probleemi praeguses ühiskonnas. Sihtasutus Tallinna Lastehaigla esitas sel aastal taotluse 63 miljoni krooni saamiseks struktuurifondidest laste tervisekeskuse ehitamiseks. Taotlus jäi rahuldamatada. Lastehaigla täidab regionaalhaigla funktsiooni Põhja-Eestis. Just Põhja-Eesti laste vaimse tervisega seotud probleemid, sealhulgas sõltuvushäired, on Eestis teravalt väljendunud. Sõltuvushäirete ennetamiseks on üks ja ainus võimalus – laste psüühikahäirete õigeaegne avastamine ja ravi. Kuidas hindab Sotsiaalministeerium laste vaimse tervise häireid praeguses ühiskonnas, kui te ei eraldanud selle probleemi lahendamiseks raha, ja kas Eestis on võimalik psüühikahäiretega lapsi kuidagi teistmoodi ravida?

Maret Maripuu

Aitäh! Kes- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimise meetmete osas raha eraldamise otsuse tegi Vabariigi Valitsus eelmisel kuul, eraldades raha Põhja-Eesti Regionaalhaiglale ja Tartu Ülikooli Kliinikumile. Selles meetmes on eelarve reservi 179 920 000 krooni. Pärast seda, kui nii regionaalhaigla kui ka kliinikum täpsustavad oma eelarve, saame teha eelarve jäägi kohta järgmised otsused.

Aseesimees Jüri Ratas

Küsiljal on täpsustavaid küsimusi. Helle Kalda, esimene täpsustav küsimus, palun!

Helle Kalda

Aitäh! Kurb, et te mu küsimusele ei vastanud! Kui raha ei eraldatud, siis pidi põhjendus olema. Järelikult lahendatakse psüühikahäirete probleem teistmoodi. Aga läheme teise probleemi juurde. Ühiskonnas ja pere-

konnas toimuvad protsessid koormavad üha enam laste vaimset sfääri ja kutsuvad esile kõrvalekaldeid, mille väljendus on ka vägivald ja hoolimatus. Soomes juhtunu eest pole ka Eesti kaitstud. Sihtasutuse Tallinna Lastehaigla initsiatiiv aidata kaasa laste vaimse tervise probleemide lahendamisele pole esmakordne. Juba 2004. aastal oli valmis ehitatud vaimse tervise keskus. Selleks taotleti samuti raha struktuurifondidelt. Ka tookord oli vastus ei. Kas Sotsiaalministeeriumi arvates on Eestis efektiivselt toimunud struktuurifondide raha eraldamine laste raviks, kellel on kalduvus psüühikahäirete tekkimiseks, ja kas leitakse teised meetmed nende probleemide lahendamiseks?

Maret Maripuu

Aitäh! Nagu ma ennist mainisin, taotles lastehaigla raha kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimise meetme kaudu ja Sotsiaalministeerium koostöös Poliitikauuringute Keskusega Praxis töötas välja kriteeriumid, millele pidid haiglad vastama. Hindamiskriteeriumid töötati välja eesmärgiga selgitada välja haiglate projektid, mis kõige enam toetavad meetme üldeesmärki korrastada aktiivravahaiglate infrastruktuuri, optimeerida ravitegevust ning parandada haiglasest logistikat. Laste vaimse tervise temaatika on oluline ja, nagu ma ütlesin, selles meetmes ei ole kogu raha ära kulutatud. Me püüame leida parimaid lahendusi ka laste vaimse tervise projektile.

Aseesimees Jüri Ratas

Kolm kohapeal registreeritud küsimust. Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Ma küsin ka tervishoiu kohta. Me räägime ravimite kallinemisest, et tõuseb käibemaksumäär, aga tegelikult tõusevad ravimihinnad ka seetõttu, et Ravimiameti toimingute riigilõivud tõusevad, näiteks ravimite tootmise, hulгимүүги puhul jne. Kust see raha võetakse? See võetakse ikkagi kaudselt tagasi patsiendi taskust. 3,5 miljonit on planeeritud. Ka Tervishoiuameti kallinevate toimingute nimekiri on mitme lehekülje pikkune. Üks näide: üldhaigla eriarstiabi osutamise tegevusloa taotluse

läbivaatamise tasu tõuseb 3000 kroonilt 12 000 kroonile, keskhaigla puhul 5000 kroonilt 23 000 kroonile jne. Kui palju mõjutab see arstirohtude hinna kasvu ja kui palju üldse patsiendi omaosalus suureneb?

Maret Maripuu

Aitäh! Ma meenutan, et praegu me peaksime arutama struktuurifondide temaatikat. Teie küsimus ei puuduta struktuurifonde.

Asesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Jääme teema juurde! Helle Kalda, teine täpsustav küsimus, palun!

Helle Kalda

Aitäh! Kahjuks ei jää vastaja teema juurde. Ma küsisin struktuurifondide raha kohta. Ministril peavad olema põhjendused, miks ei eraldatud struktuurifondide raha. Aga ma pole kahjuks saanud vastust. Optimeerimine ei puuduta minu küsimust, minu küsimus on lastehaigla kohta. Pöördusin teie poole ka selle aasta septembris, aga tänaseni pole saanud vastust põhjendustega, miks raha ei eraldatud. Ja mis oli põhjendus? On olemas valitsuse seisukoht, et need kaks haiglat, mida te nimetasite, Põhja-Eesti Regionaalhaigla ja Tartu haigla, saavad raha sellepärast, et sellest on inimestele rohkem kasu. Kas lapsed ja noored pole sellele valitsusele absoluutselt olulised? Kuni 19-aastasi lapsi on Eestis 20%! Kas te vastate mu küsimusele: kas lastehaigla saab struktuurifondidest raha ja kas see probleem on valitsusel ja Sotsiaalministeeriumil lahendatav? Kui ei ole, siis miks, ja kuidas lahendatakse siis sõltuvushäiretega laste probleem, et meil ei tekiks sellist juhtumit, nagu toimus Soomes?

Maret Maripuu

Aitäh! Piirkondlike ja regionaalhaiglate meetme projektil oli viis kriteeriumi, millele pidid kõik kandideerivad haiglad vastama. Neid hindasid oma eriala eksperdid ja koondhinnete tulemusena kujunes pingerida, mille järgi raha eraldati. Nagu ma ütlesin, oli kuus haiglat, kes sellele rahale konkureerisid. Me ei saa öelda, et üks või teine haigla oleks vähem oluline. Kõik need haiglad on Eesti riigi jaoks olulised. Ma usun, et me suudame lähitulevikus välja pakkuda ka need võima-

lused, kuidas kõiki haiglavõrgu arengukava haiglaid toetada, et nad saaksid tegelda oma põhitegevusega – osutada inimestele kvaliteetset tervishoiuteenust.

Asesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Me saame kõik aru, et psüühikahäiretega laste ravimine on äärmiselt oluline. Ma tahangi teada, kas Sotsiaalministeeriumil on olemas vastav programm ja millistest struktuurifondide eraldistest rahastatakse psüühikahäiretega laste ravimiseks voodikohtade loomist.

Maret Maripuu

Aitäh! Kõikide, nii laste, noorukite kui ka täiskasvanute ravi rahastamine toimub haigekassa kaudu. Ka praegu on psüühiliste erivajadustega laste ravi haigekassa kaudu tagatud. Lastehaigla on ellu kutsunud olulise projekti, laste vaimse tervise keskuse ehituse, et laiendada teenusepakkumist. Praegu saab seda projekti rahastada piirkondlike keskhaiglate meetme kaudu, kus on meil olemas ka eelarve reserv, 179 miljonit krooni. Me ootame Põhja-Eesti Regionaalhaigla ja kliinikumi eelarve täpsustusi, ootame, mida ütleb Euroopa Komisjon Põhja-Eesti Regionaalhaigla projekti kohta. Kui on selgunud eelarve jääk, selle meetme jääk, saame teha järgmisi otsuseid nende haiglate kohta, kes esimeses voorus finantseeringut ei saanud.

Asesimees Jüri Ratas

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea minister! Te küll väga ladusalt vastate küsimustele, aga sisust nagu hästi aru ei saa. Vastust küsimusele pole minu meelest veel tulnudki. Ma küsin natuke laiemalt, võib-olla on siis kergem vastata. Miks praegune Sotsiaalministeerium, mida juhite teie, ei ole eriti tähelepanu osutanud ei lastele, ei haigetele lastele, ei puuetega inimestele ega pensionäridele? Mingisugune keskmine täiskasvanud elanikkond on teie eelistatud grupp. Millest selline

kõige nõrgemate alahindamine meie ühiskonnas praegu tuleneb? Sellest on peaaegu iga päev ka meedias juttu.

Maret Maripuu

Aitäh! Pean ütlema, et ma ei jaga teie arvamust. Sotsiaalministeeriumi jaoks on olulised nii lapsed, noored kui ka eakad. Ma arvan, et meie igapäevane tegevus seda tõestab.

Aseesimees Jüri Ratas

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Laste koolikott

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme teise küsimuse juurde, mille on esitanud Riigikogu liige Marek Strandberg. See on esitatud valitsusliikmele Tõnis Lukasele ja teemaks on laste koolitoit. Marek Strandberg, palun! Vabandust, koolikott! Aga koolikotti võib mõnikord ka koolitoit sisse minna. Palun!

Marek Strandberg

Jah, tõsi! Küsimus on koolikotist, mitte -toidust. Sotsiaalministeerium on reguleerinud koolikoti n-õ raskuse ülempiiri. Minu küsimus on seotud sellega, milliseid meetmeid on haridusministeerium võtnud, et need raskuse ülempiirid oleksid tõepoolest saavutatavad, või mida peaks tegema, et koolikott ei kaaluks algklassides mitu kilo rohkem, kui lubatud on.

Tõnis Lukas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud küsija! Väga hea küsimus. Seda, mida kõike koolikotti panna saab, härra juhataja juba käsitles, näiteks võileivad võib kaasa võtta. Üldse, paljudel juhtudel ongi olnud opositsiooni mure see, et koolitoitu piisavalt ei rahastata ja igaüks peab oma leivakotiga käima. Ju see siis mahub ka sinna kotti. Tõsi ta on, et need piirid eri vanusegruppidele on kindlaks määratud. Siin on veel vanast ajast kirjas "ranitsa lubatud raskus", kuigi päris klassikaliste ranitsatega praegu enam keegi koolis ei käi. Natuke on oluline ka see, missuguse koti vanemad ostavad. Aga lühidalt öeldes oleks kõige parem, kui õpikute komplekt oleks olemas nii kodus kui ka koolis.

Selle rahastamiseni pole me veel jõudnud. Seda esiteks. Teiseks, ma tahan riigile rohkem volitusi õpikute kirjastamise kohta pealt sõnaõiguse saamiseks. Ma tahaksin reguleerida ka õpikute kaalu, et neid ei tehtaks näiteks paksude kõvade kaantega.

Aseesimees Jüri Ratas

Küsiljal on täpsustavaid küsimusi. Esimene täpsustav küsimus, Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Minu täpsustav küsimus on seotud sellega, et kui me vaatame mõningas mõttes oma haridusideaalide poole, mis olevat olemas Soomes, siis seal on asi lahendatud lihtsalt õpikute topeltkomplektiga, üks osa on koolis ja teine osa kodus. Kas haridusministeerium näeb võimalust, et sellist mehhanismi käivitada juba järgmisest aastast, kuna, nagu ka minister ütles, peamine probleem ongi õpikute mass, mis praegu rasket koolikotti põhjustab?

Tõnis Lukas

Aitäh küsimuse eest! Ma tõstsin ka põhilise lahendusena esile selle, et võiks olla kaks komplekti, üks kodus ja üks koolis. Kui me teeme eelarvet, siis vaatame, kas selleks on võimalusi. Idee järgi võiks kohustus lisavajadusi katta olla ka omavalitsusel. Riigil ei ole seadusega pandud kohustust igale lapsele kaks õpikukomplekti tagada. See tähendab, kui omavalitsustel on see võimalus, võiks kooli osta teise õpikukomplekti. Ka suur osa muid õppevahendeid on omavalitsuste vastutada. Riigieelarves ei ole praeguseks jõutud selleni, et riigieelarve kohustuste hulka võiks kuuluda see, et finantseerida kahekordset komplekti õpikuid. Võib-olla me liigume sellele lähemale, kui me õpikute hinna kontrolli all hoiame, ei lase sel kasvada lihtsalt kirjastuste plaanide alusel, vaid püüame kuidagi sellele päitsed pähe saada. Aga järgmise aasta eelarvele mõeldes ei kujuta mina praegu ette, et riik saaks ühe aastaga kaks korda nii palju raha õpikute jaoks anda. Kuid arutame seda.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaheksa kohapeal registreeritud küsimust. Raivo Järvi, palun!

Raivo Järvi

Suur tänu! Austatud minister! Just sai siin mainitud, et koolikotti pannakse ju eelkõige õpikud. Riigikogus liigub praegu idee, et koolil võiks olla vabadus valida talle sobilik ja paslik õpik. Teada on, et hiljuti oli intsident, kui üks kirjastus üllitas üpriski innovatiivse, multimeediavariantidega õpiku, mille haridusministeeriumi kõrgelt kvalifitseeritud komisjon lükkas tagasi ainsa põhjendusega, et nii pole varem tehtud. Kuidas te suhtute sellesse, et tulevikus võiks koolidel olla pädevus otsustada, et nende kooli formaadiga sobib just säärane õpik?

Tõnis Lukas

Aitäh! Jah, eitavaid otsuseid on tehtud mitme õpiku kohta ja ega ma väga detailselt kõiki neid põhjendusi ei tea. Ei ole ise konkreetselt tegelnud näiteks sellega, miks Igor Gräzini osalusel koostatud õpikuid on REKK tagasi lükanud. Tõenäoliselt on ka töökorralduslikult probleeme ja kirjastused arvavad, et teisi kirjastusi eelistatakse neile. Aga kui üldises plaanis riigi huvidest rääkida, siis mina siiski loodan, et Riigikogu, menetledes seadusmuudatust, mis kõne all on, andes kirjastustele õigused ja pannes neile ka vastutuse selle eest, mida nad kirjastavad, ja pannes koolile sajabrotsendilisel tellija rolli (muidugi, riik peaks olema huvitatud sellest, et natuke asja jälgida, sest suurelt osalt on seal riigi raha), siiski vaataks, et me ei annaks võimalust kirjastada õpikuid, mis ei vasta Eesti õppekavale. Näiteks võib ju juhtuda, et venekeelses gümnaasiumis on mõnel õpetajal soov näha õpikus mingit muud käsitlust. Siis peab olema riigil mingi roll otsustada, et kui normid on ületatud ja õpik õppekavale ei vasta, siis võib need kokku korjata või käibelt muul moel kõrvaldada. Riigi rolli ma päris ära ei laseks kaotada.

Aseesimees Jüri Ratas

Ester Tuiksoo, palun!

Ester Tuiksoo

Täna väga, austatud juhataja! Austatud minister! Kuulates teie väljaütlemisi teemal, et koolijuhtidele tuleb anda politsei õigused, tekib küsimus, millega te sel juhul välistate

võimalikud veelgi tugevamad vastuolud ja ka selle, et koolikotis ei oleks tulirelva.

Tõnis Lukas

Ma loodan, et sel hilisel tunnil, kui seda infotundi televisioonis üle kantakse, võimalike kuritegude huvilised seda ülekannet ja niisuguste teemade käsitlust ei vaata. Ma arvan, et see on natuke ülepingutatud küsimus! Koolikotiteemaga see kokku ei lähe. Aga ma võin öelda, et haridusministeerium ja kogu Eesti avalikkus peaksid tegema kõik selleks, et väga halbu ja kurbi intsidente Eesti koolis ei juhtuks.

Aseesimees Jüri Ratas

Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Teemaks on laste koolikott. Koolikotiga on seostatud ka nn koolitoetust ehk ranitsatoetust, mida makstakse enne kooli algust 450 krooni. Minu küsimus ongi: kuidas te, hea minister, näete, kas te toetate seda, et koolitoetus ehk ranitsatoetus kaob ja me selle abil hoiame kokku 78 miljonit krooni?

Tõnis Lukas

Aitäh! Valitsus, tehes eelarve eelnõu, mida teie siin Riigikogus hoolega arutate, oli raskete valikute ees. Jah, mina valitsuskabineti liikmena toetasin nendes valikutes, mis meie ees olid, ka seda, et teie nimetatud toetusliik eelarvest välja võetaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Me oleme rääkinud koolikoti raskusest. Kui lubate, siis räägin korra ka koolikoti sisust. Väga palju oli erinevaid eelarve-eelseid teemasid seoses koolitoiduga ja seoses muuga. Üks hirmudest, mis läbi jooksis, oli see, et riigi toetus töövihikute ja õpikute ostmiseks kas kaob üldse ära või väheneb. Kas te siit puldist võite öelda, milline on see toetus järgmisel aastal ja kuidas te tulevikku näete? Eelmises valitsuses, küll veidi teises majanduslikus olukorras, oli jutt, kui me tõstisime selle 260

kroonilt 750 kroonile, et arvestuslikult tege-likult umbes 1500 krooni on see summa, mille eest oleks võimalik koolides tagada topelt-õpikud. Kuidas on see järgmisel aastal ja kuidas seda on edaspidi ette nähtud minis-teriumi poole pealt?

Tõnis Lukas

Aitäh! Järgmise aasta eelarves on õpikute ja töövihikute toetuse maht jäänud samaks mis sellel aastal. Mis puudutab tulevikku, siis seda ma pisut käsitlesin. Eks see ole üldine valikute küsimus. Nagu ma ka nn ranitsatoetusest rääkides ütlesin, ega selliseid toetusi, mida kas või kellelegi vaja on, kerge südamega ära ei võeta. Samas tuleb valikute tegemisel vaadata, mis asjad on olulisemad ja millest saab rohkem inimesi kasu. Ma arvan, et kõiki peresid puudutav õpikute ja töövihikute probleem on asi, millega võiks tegelda ja peaks tegelema, ütleme, rahamahukamalt kui seni. Kuid ma ei taha praegu küll luua niisugust tunnet, et me saame järgmisel aastal astuda rahaliselt väga pika sammu õpikute ja töövihikute lisafinantseerimisel.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh! Hea minister! Koolikoti raskus pole seotud mitte ainult sellega, kas on õpikute ühekordne või topeltkomplekt, vaid ka otseselt sellega, kui palju antakse kodutööd. Praeguste tavade kohaselt on olukord selline, et üks korralik koolilaps peab tegema tegelikult topeltkoolipäeva, mis viib selleni, et keskmine koolilaps kirjutab suhteliselt palju kodutööd klassikaaslaste pealt maha, mis kindlasti ei ole meie koolihariduse eesmärk. Kuidas suhtuks minister sellisel viisil programmide läbivaata-misse, et oluliselt suureneks sisuline töö klassis ja selle võrra võiks natuke väheneda kodutöö maht? Ma ei räägi siin kodutöö kui niisuguse kaotamisest, aga n-ö raskuspunkti ülekandmisest.

Tõnis Lukas

Aitäh, hea küsija! Ma saan aru, et sinu pealt omal ajal kirjutasid teised maha ja sa olid tahtmatult kaasosaline. On tublimaid ja vähem tublimaid. Neid, kes maha kirjutavad, on igal

ajal. Õppekavaarendusel on praegu siht teha ainekavad niisugused, et võimalikult vähen-dada koormust, mis nõuaks ainult uue materjali läbivõtmisega seonduvat pingutust, vaid tuleb jätta aega ka läbimõtlemisele, analüüsile, katsetustele, avastamisele. Tõe-poolest, kui õppematerjal teha vastavaks ja nii õpikuid kui ka töövihikuid saab kaasa võtta ainult nii palju, kui palju parasjagu vaja on (võib-olla kümne aasta pärast me ei räägigi üldse mingist ekstra kaasavõtmisest, sest võib-olla kaob koolikotki, eks me vaatame, kuhu tehnoloogia võimalused meid viivad), siis tõesti, kui õppeainesiseseid mahtusid vähen-dada, mis on meie eesmärk, oleks võimalik selle võrra vähendada ka koolikoti kaalu. See on õige, aga see on kaunis keeruline, sest aine sisu kallale minek ei ole populaarne ühegi aine õpetajate hulgas. Kuid meil on päris konst-ruktiivne koostöö nii matemaatikute kui ka teiste aineõpetajatega. Eks katsume seda teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Mul on samasuunaline küsimus – koolikott ja kilogrammid. Kui me võtame esimese klassi lapse, siis koolikott kaalub praktiliselt juba pool tema kaalust. See võib ka rohkem olla. Küsimus ei ole ainult selles, et raske on koolikotti tassida, vaid see on varsti ka tervisele ohtlik. Mida ministeerium kavatseb teha, sest see areng on juba piiri peal, võib ütelda?

Tõnis Lukas

Aitäh! Eks see kõik olegi kaunis individuaalne. Nagu te ütlete, mõne õpilase puhul tahaks tõesti öelda, et kott, kuhu sa poisi või tüdruku viid. Mõnel juhul see kindlasti nii dramaatiline ei ole. Kodu kaugus koolist on ka ju paljudel lastel erinev. Ma ei hakka siin praegu hindama, kas need kilogrammid on õigesti määratud ja kas nad treenivad organismi või katkestab see hoopis konti. Tähtis on see, et kui meie ühiskonnas on suund vähendada koolikoti kaalu, et me siis püüaksime seda teha kõigi võimalike vahen-ditega, millest siin juba enne sai räägitud.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Ka koolikotist. Kas te olete kindel, et praeguses lapse koolikotis ei ole ühtegi mõnes kolmandas riigis väljaantud õpikut? Kas te peate üldse võimalikuks, et riigil ei ole kontrolli või informatsiooni selle kohta, kus need õpikud on välja antud, millised nad on, olenemata sellest, kas neid on kaks või üks õpilase kohta?

Tõnis Lukas

Aitäh! Kõige kohutavam on see, et meie laste koolikotis, osal neist kindlasti, on näiteks Euroopa Liidu õpik, mille on koostanud Euroopa Liidu partnerid, autorid teistest riikidest. Aga me oleme selle tõlkinud eesti keelde ja ma arvan, et selles, et selle on teinud teiste riikide kodanikud, pole midagi halba. Kui rääkida aga nüüd tõsisemalt, kohustuslikest ainetest, siis üldiselt on klassikaliste õppeainete puhul suund, et tegemist on originaalõpikutega. Seda on peetud Eesti haridussüsteemi tugevuseks. Me katsume võimalikult palju õpikuid ise koostada. Nagu ma ütlesin, näiteks valikkursuste puhul tuleb mitmel juhul, nii majandusõppes kui ka mitmel muul juhul sagedamini ette, et kasutatakse mujal koostatud õppevahendeid. Kui te mõtlete, et materjale, mis Eesti õppekavaga üldse kokku ei lähegi, kantakse kooli ja kasutatakse õppetöös, siis seda ma ei usu. On palju räägitud, eriti räägiti eelmise aasta palangutes, et venekeelses koolis kasutatakse näiteks Venemaal trükitud ja väljaantud õpikuid. Venekeelses koolis on täpselt samamoodi õpikud meie õppekava järgi, on tõlkeõpikud eesti keelest vene keelde. Kui seal keegi illustreeriva materjalina kasutab füüsika ja matemaatika paremaks selgitamiseks mujal välja antud materjale, siis üldiselt seisavad need asjad õpetaja enda käsutuses. Aga ma julgen väita, et see asi on Eesti riigis kontrolli all ja Eestile mittesõbralikke õppematerjale ei kannu õpilased oma kotis ega kasuta neid ka õpetajad.

Aseesimees Jüri Ratas

Ivi Eenmaa, palun!

Ivi Eenmaa

Ma tänan, härra juhataja! Lugupeetud minister! Ma saan teist aru, kui te väga palju avalikkuse ees räägite koolist, koolivägivallastki, mis toimub, õpetajatest, eelkõige nende palgast või palga väiksusest jne. Aga minu küsimus puudutab hoopis teist asja. Nimelt, kas Eesti ühiskonnas ei oleks vaja teatud paradigma muutust? Meil on ju nii palju suurepäraseid sotsiaalteadlasi, kes kõik teavad, mis ühiskonnas toimub. Paradigma muutuse all mõtlen ma seda, et võib-olla rohkem kui õpetajatest ja nende palkadest peaksime rääkima kodust ja lastevanematest ning õpetama õpetajaid rääkima lastevanematega, sest muidu me nendest asjadest jagu ei saa. Aga see oleks koolis paradigma muutus. Mis on teie seisukoht?

Tõnis Lukas

Aitäh! See, et kõik hakkavad õnnelikult koos elama, oleks paradigma muutus ja seda me peame taotlema. Eks omal väiksel viisil praegu needsamad katsed ju toimuvad, nii õpetajakoolituses kui ka lastevanemate koolitamises on spetsiaalsed programmid ja õpetatakse nii partneriga suhtlemist kui ka oma töö hästi tegemist, õpetajal on õpetaja töö, lapsevanemal on lapsevanema töö. Muidugi, õppust võetakse nii, kuidas keegi. Õpetajate puhul me saame seda rohkem kontrollida, aga lastevanemate puhul on kahjuks ükskõiksust ikkagi tohutult palju. Tihti on nagu kinnisvaraga, et võtmed kätte, et anname lapse esimesse klassi ja tahame 12 aasta pärast tagasi valmis ja hästikasvatatud last. Nii see ei lähe. See on õige, et kool ei ole üksi õpilased. On räägitud väga palju õpilaskesksest koolist, aga kool on õpilased, õpetajad ja lastevanemad – kõik koos.

Aseesimees Jüri Ratas

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Tööturupoliitika

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kolmanda küsimuse juurde, mille on esitanud Mai Treial. Sellele vastab valitsusliige Maret Maripuu ja teemaks on tööturupoliitika. Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Mitte väga ammu toimus Riigikogus üks väga tõsine arutelu, kus arutleti Eesti Arengufondi ja 2007. aasta inimarengu aruande teemadel. Nendes keskenduti majanduse uue mudeli käivitamise vajadusele ja hariduse ning majanduse vahekordadele. Samas tunti muret, et meie tööhõive struktuur ei ole majanduslanguse ajal jätkusuutlik, ja juhiti tähelepanu, et Eesti ei kuluta tööpoliitikameetetele teiste Euroopa riikidega võrreldes kuigi palju, vaid me kulutame selleks väga vähe raha. Ka järgmisel aastal koolitustellimus väheneb. Minu küsimus ongi: kuidas täidab Eesti riik oma ülesandeid, et kaitsta tööturгу ja näidata üles hoolivust, et inimesed meilt ära ei läheks?

Maret Maripuu

Aitäh! Mul on hea meel tõdeda, et elukestvas õppes osalejate arv on suurenenud. Siin on suur panus just Euroopa Sotsiaalfondi rahal. Kui aastatel 2001–2006 osales elukestvas õppes 5,1–6,7%, siis 2007. aasta lõpus oli see protsent 7 ja selle aasta esimeses kvartalis oli see tõusnud juba üle 10. Kui mu mälu ei peta (või nagu hea haridus- ja teadusminister mulle ette ütles), oli selleks protsendiks 11,6. Ka aastateks 2007–2013 on nii Sotsiaalministeeriumis, Haridus- ja Teadusministeeriumis kui ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis ette nähtud töötajate täiendus- ja ümberõppe finantseerimine, eelkõige suunitlusega, et töötajad suudaksid paremini tööturul hakkama saada ja olla konkurentsivõimelised tööturul toimuvate muudatuste raames.

Aseesimees Jüri Ratas

Küsiljal on täpsustavaid küsimusi. Esimene täpsustav küsimus, Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, lugupeetud juhataja! Proua minister! Kuid ometi väga arvestatavad teadlased ja ettevõtjad märgivad, et tegelikult meie haridussüsteem ning täiendus- ja ümberõppe ei arvesta tööturu vajadusi. Praegu tundub ka, et Riigikogule esitatud töölepingu seaduse eelnõu on justkui andnud vale signaali, et on valmis tööturg, mis on paindlik, sotsiaalselt kaitstud, aga samas, kui töölepingut vaadata, siis eriti

materiaalse vastutuse osas on väga palju uut. Minu küsimus ongi: kas tööturule tuleb kasuks või kahjuks, kui töötaja kannab vastutust täies ulatuses, ka saamata jäänud tulu eest, millest on vähe räägitud?

Maret Maripuu

Aitäh! Töölepingu seaduse eelnõu, mis on Riigikogule esitatud, juhindub eelkõige nendest muudatustest, mis on tööturul toimunud. Kõik need muudatused on läbi arutatud nii tööandjate kui ka ametiühingujuhtidega. Eelnõu on saanud mõlema sotsiaalpartneri heakskiidu, mis tähendab seda, et töötajad võivad tunda ennast turvaliselt ja uus eelnõu tagab ka paindlikkuse, mis on oluline tööandjatele, et nad saaksid kiiremini reageerida majanduses tekkinud muutustele. Küsimuse teine pool puudutas varalist vastutust. Ma arvan, et loogiline on, et kui kahju on tekitatud tahtlikult, siis see eeldab täielikku varalist vastutust. Kui aga on tegemist hooletusega, siis igal juhul peab tööandja tõestama, milline see kahju määr on, ja siis kohus või töövaidluskomisjon hindab, milline on see hooletusega tekitatud kahju. Niisama ei saa mitte kelleltki midagi sisse nõuda.

Aseesimees Jüri Ratas

Viis kohapeal registreeritud küsimust. Aga küsiljal on veel täpsustavaid küsimusi. Teine täpsustav küsimus, Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Ühelt poolt teeb mind kurvaks, et ametiühingud olid liialt optimistlikud, kui selle seaduseelnõu puhul selliseid kompromisse tehti. Eeskätt just vastutuse küsimus on töövõtjale väga raske ja keeruline. Samas kohtuprotsessid, mis võivad selles küsimuses tulla, on väga pikad. Kas on õige, et me jätame selle seaduses täpsemalt kindlaks määramata ja jätame lõppotsuse tegemise kohtupraktika kanda?

Maret Maripuu

Aitäh! Ka praegu on nii, et kui kahju on tekitatud, siis kohus või töövaidluskomisjon hindab, kui suures ulatuses kahju on tekitatud. Keegi teine ei saa seda määrata.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, juhataja! Hea minister! Te väga kindlameelselt teatasite, et meil on täiskasvanuharidus tõusuteel. Kas te täna võite siin sama kindlalt öelda, et kui inimesel ei ole põhiharidust või tal on ainult põhiharidus ja ta soovib minna ennast täiendada, oma kvalifikatsiooni tõstma, siis tal on praegu selleks võimalusi? Pidasin silmas kvalifikatsiooni.

Maret Maripuu

Aitäh, hea küsija! Ma ei julge anda kolme tilka verd, et iga konkreetne inimene leiab just nimelt selle võimaluse, mida ta hing ihkab, aga Tööturuametis on pakutud võimalusi kõikidele inimestele, sõltumata sellest, kas inimene on töö kaotanud või käib ta tööl. Kui inimene tunneb, et situatsioon töökohas teda ei rahulda, saab ta minna Tööturuametisse, kus ta saab karjäärinõustamist. See peaks olema see koht, kus inimene nõustaja abiga jõuab arusaamale, mis on see, mida ta tahab, ja mis suunas ta peaks oma kvalifikatsiooni tõstma. Seal juba juhendatakse teda edasi, kuhu minna õppima, et ta saaks tunda ennast õnneliku ja täisväärtusliku ühiskonnaliikmena. Haridus- ja Teadusministeeriumi kaudu finantseeritakse töötajate omaalgatuslikku õpet ESF-i programmide kaudu. Kui me võrdleme praegust olukorda mõne aasta taguse olukorraga, siis saan öelda, et olukord on muutunud paremaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Minu küsimus on seotud konkreetse piirkonnaga. Ma toon näite Narva kohta. Eelmise ja selle aasta jooksul, te teate, on Kreenholmist koondatud ligi 2000 inimest, mitusada inimest on koondatud energeetikavaldkonnast ning sel ja tuleval aastal koondatakse veel. Umbes 2000 inimest, kes töötasid ehitusvaldkonnas, on tulnud tagasi Tallinnast ja Soomest. Eelarvelised asutused ka koondavad, sest arenguvõimaluste seis on väga piiratud. Mul on selline küsimus: kui me räägime juba tuhandetest inimestest, kes ei ole laisad, nad

on head töötajad oma valdkonnas, aga neil töökohti ei ole ...

Aseesimees Jüri Ratas

Palun küsimust!

Eldar Efendijev

... siis kuidas riik vaatab sellist olukorda konkreetsetes piirkonnas?

Maret Maripuu

Aitäh! Teie nimetatud Ida-Viru piirkonnas on ka olemas Tööturuameti esindus. Kui Kreenholmist tulid esimesed teated, et nad plaanivad koondada, siis Tööturuameti inimesed läksid Kreenholmi, tegid seal kohapeal infopäevi ja koolitusi. Ma usun, et kõik inimesed, kes on töö kaotanud, pöörduvad piirkonna Tööturuametisse, kus nad saavad parimat nõu ja kus neile pakutakse vabu töökohti.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Aktiivsetele tööturumeetmetele on plaanitud kulutada lähiaastatel sadu miljoneid kroone. Euroopa Komisjon on olnud murelik Eesti suutlikkuse pärast absorbeerida eurotoetusi ehk neid vastu võtta ja tulemuslikult kasutada. Kas näete probleeme ja kui, siis milliseid, aktiivsetele tööturumeetmetele mõeldud summade tulemuslikus ärakasutamises?

Maret Maripuu

Aitäh! Praegu on lõppemas eelmine periood ja on veel vara lõplikku numbrit öelda, aga võin öelda, et tööturuvaldkonnas on enamik Euroopa Liidu raha ära kasutatud. Kui jääb mingi ülejääk, siis ei ole kasutus olnud sihtotstarbeline ja on olnud tagasinõudmisi. Aga ma võin öelda, et tööturu poole peal on aktiivseteks tööturumeetmeteks saadud projektiraha kasutatud, inimestele on teenuseid pakutud ja inimesed on abi saanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Te ütlesite töölepingu seaduse kohta, et sotsiaalpartnerid on omavahel kokku leppinud ja justkui ei olekski enam millestki rääkida. Ma arvan, et paljud töövõtjad võib-olla ei tahagi, et ametiühingud selliselt nende eest justkui seisavad, aga tegelikult kaotavad töoinimesed väga palju oma praegusi õigusi. Miks te alati toonitate just nimelt sotsiaalpartnerite kokkulepet? Meil tehakse otsused ikkagi parlamendis ja ma usun, et parlament ei ole kummitempel, kes vaid kinnitab sotsiaalpartnerite kokkulepitut.

Maret Maripuu

Aitäh! Loomulikult on see saal see, kes lõplikult otsustab, milliseks kujuneb uus töölepingu seadus, küll aga on Euroopa Liidus välja kujunenud tava, et kõiki neid regulatsioone, mis puudutavad tööturgu, tööõigust, valmistatakse ette nii, et räägitakse läbi ka sotsiaalpartneritega. Esmakordselt Eesti Vabariigis on töölepingu seaduse eelnõu, mis Riigikogusse on esitatud, saanud nii tööandjate kui ka ametiühingute kooskõlastuse. Ma arvan, et selline sotsiaalne dialoog on väga oluline ja see on see, mida peaks mõne teisegi seaduse puhul rohkem juurutama.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarve

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme neljanda küsimuse juurde, mille on esitanud Riigikogu liige Mailis Reps. Sellele vastab valitsusliige Tõnis Lukas ning teemaks on Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarve. Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Eelarve on ikka selline dokument, kus ridade iseloomustust oskab kõige paremini esitada selle koostaja. Palungi, et te meile natukene selgitaksite Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvet, mille puhul on suure positiivsusega (ka Riigikogu liikmed on selle positiivsuse vastu võtnud) räägitud õpetajate palga tõusust. Samal ajal, kui vaadata seda eraldise rida, mis läheb KOV-idele, siis kasvu nagu eriti märgata

ei ole, sest samavõrra on vähendatud nn investeeringukomponenti. Kas oleme meie, Riigikogu liikmed, siin omaette tudeerides millestki ilma jäänud või ongi see nii mõeldud, et vahepeal tõmmati ministeeriumi eelarvest suur hulk raha ära ja siis pandi tagasi, aga eraldis KOV-idele on kokkuvõttes enam-vähem sama summa?

Tõnis Lukas

Aitäh, austatud juhataja! Hea küsija! Siin peaks rääkima ilmselt kaunis selgesti, nii et kõik kuulajad, mitte ainult meie omavahel, asjast aru saaksime. Jah, juttu on olnud muredest järgmise aasta eelarve koostamisel seoses sellega, et püsikulud, need põhikulutused, mida süsteemi kooshoidmiseks on vaja, on pidanud vähenema ja selle võrra tuleb rohkem sisse Euroopa raha, et teha ka olulisi asju, ehitada kutsekoole, teadusasutusi ja muud. Ometi kulges eelarve koostamine sellist rada pidi, et raha eri ministeeriumidele ei võetud sellest esimesest piirsummade kehtestamise ajast alates enam maha, vaid anti aga juurde. Alguses oli piirsummade seis selline, et me ei saanud päris mitmeid olulisi asju minu meelest piisavalt finantseerida. Eks need kirjad Rahandusministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi vahel nii käisid, et Rahandusministeerium tegi lõpuks oma ettepanekud, milline rida võiks milline välja näha. Kaasa arvatud ettepaneku, et selles seisus, mis hetkel oli, jääks 50 miljonit krooni kohalike omavalitsuste koolide investeeringurahaks riigi poolt. Viimases järgus oli Haridus- ja Teadusministeeriumil võimalik raha juurde saada ja selle ma suunasin peamiselt kahele prioriteedile: õpetajate palgaks ja riikliku koolitustellimuse mahu taastamiseks. Nii ongi õpetajate palk prioriteetseks saanud, mitte et mina oleksin viimasel hetkel midagi ära võtnud.

Aseesimees Jüri Ratas

Kolm kohapeal registreeritud küsimust. Aga küsijal on täpsustavaid küsimusi. Esimene täpsustav küsimus, Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh! Selguse huvides küsin, sest võib-olla tõesti on huvilisi veel. Kohalikule omavalitsusele minev toetus õpetajate palga tõusuks, õpikuteks, investeeringuteks, nii nagu ta oli

eelmisel aastal, läheb kogusummana. Kas hariduse osa suureneb, jääb samaks või väheneb?

Tõnis Lukas

Aitäh küsimuse eest! Sihtotstarbelisena on eraldiste summa sees õpetajate palga ja sotsiaalmaksu raha, õpetajate täienduskoolituse raha, õppematerjalide, s.o õpikute raha, ja viimane asi, mis sinna on lisatud, on olnud investeringukomponent. Need summad on sihtotstarbelised, nende kasutamist saab kontrollida. Investeringukomponenti ei saa kasutada palga maksmiseks ega vastupidi. Kui te küsite, kuidas üldsummaga on, siis kui arvestada õpilaste arvu mõningast vähenemist, võib öelda, et üldsumma õpilase pealt, mis omavalitsus saab, ei vähene. Jah, kahjuks peab ütleva, et mõnes valdkonnas on selle hind, et me õpikute toetuse jätsime samaks ja et me õpetajate palka saime tõsta, investeringukomponenti oluline vähenemine. Kahjuks on see alasti tõde selles eelarves.

Aseesimees Jüri Ratas

Teine täpsustav küsimus, Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Eelmisel aastal võtsime seaduses vastu viite koolieelse lasteasutuse seadusele, mille alusel me võtsime vastu uue raamõppekava. Ka teie olete kõige positiivsema reklaamina sealt välja toonud selle, et 1. septembrist on kohustuslik õpetada eesti keelt 3–4-aastastele. Kui me seda Riigikogus arutasime, anti meile ausõna, et see tähendab, et eelarves nähakse 3–4-aastastele lastele eesti keele õpetamiseks ette lisavahendeid. Riigikogu liikmed olid mures nii õpetamise kvaliteedi kui ka tagamise pärast, sest esiteks ei ole meil eesti keele õpetajaid piisavalt ja teiseks ei suuda kohalikud omavalitsused rahastamist tagada. Täna me teame, et vajadus on oluliselt suurem kui rahaline võimalus. Kuidas te näete ette tulevikku?

Tõnis Lukas

Aitäh! Tõesti, järgmisest aastast peaks kõigis Eesti lasteaedades kolmandast eluaastast peale õpetatama eesti keelt. Seni oli see lasteaias ette nähtud vanematele lastele. On

kindlasti vaja lisapingutusi teha. Ega need lisasummad nii rõõgatult suured ka ei ole, sest õpetajad on üldjuhul olemas, neid ei ole vaja igale poole juurde muretseda. Aga lisavahendeid see omavalitsuselt nõuab. Oli jutt, et riik näeb vahendid ette. Hinnata, kas see on piisav, võib eri mätaste otsast tõenäoliselt erinevalt, aga riigieelarves on ette nähtud lisavahendid omavalitsustele selleks, et korraldada eesti keele õpet. Ma eile kontrollisin, kuidas ettevalmistused käivad. Kõiki tegevusi, mis on planeeritud, on riik ka rahastanud. Nii et kas piisab või mitte, selle üle võib vaielda, aga meie hinnangul ei tohiks sõit sellepärast seisma jääda. Lisaraha on ette nähtud.

Aseesimees Jüri Ratas

Kolm kohapeal registreeritud küsimust. Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Minu küsimus on rahaliselt väike, aga põhimõtteline. Majanduses on raske aeg, raha tuleb kokku hoida, aga minister laiutab. Ministeeriumi maja on Tartus, seal on kabinet, Tõnismäel on kabinet, haldusaparaat on Tartus, haldusaparaat on Tallinnas, inimesed sõidavad edasi-tagasi kahe linna vahet. Minister ja ministeerium võiksid näidata eeskuju, tõmmata kokku ning likvideerida see kunagi tehtud rumalus, et ministeerium laiali veeti.

Tõnis Lukas

Aitäh, austatud juhataja! Hea küsija! Praegusel ajal rääkida selle päris suure operatsiooni ettevõtmisest... Ausalt öeldes ei saanudki ma väga hästi aru, mida ma pean likvideerima, kas ministeeriumi Tartus või selle sillapea, see tähendab esinduse Tallinnas. See on võimalik. Mingid kabinetid tuleb tõenäoliselt rentida siiski ka Tallinnas selleks, et siin peatutaks. Lõpuks sõideti ka siis, kui ministeeriumiametnikud olid Tallinnas, Eestis ringi. Kõigil ministeeriumidel on see õnn komandeeringu korras mujal käia ja seal peab kuskil peatuma. Mis puudutab kabinette, siis nende suurust võib võrrelda. Ma ei usu, et halduskulud praegu võiksid kõrvaltvaatajale nii suured tunduda ja ka reaalselt ei ole nad suured. Minu hinnangul ja meie analüüside järgi ei ole meie halduskulud, arvestades

paljusid erisusi, ka seda, et Tartus on osa kulusi selgelt väiksema turuhinnaga kui Tallinas, suuremad kui teistel ministereeriumidel. Järelikult pole mingist dramaatilisest olukorrast mõtet rääkida ja haridusministeerium Tartus töötab hästi.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Minu küsimus on seotud ühega teie viimastest avaldustest, kui te rääkisite vene koolis eesti keelele üleminekust. Minu küsimus on selline: kas on arvestatud, kui palju läheb see üleminek maksma ja kas eelarves või strateegias on ette nähtud need kulud, mis on selle üleminekuga seotud?

Tõnis Lukas

Aitäh! Tõepoolest, presidendi kärajatel ülikooli aulas oli juttu sellest, et lisaks gümnaasiumi üleminekule eesti õppekeelele peaks pingutama selle nimel, et lasteaiast peale oleks lastel eesti keelega kokkupuude. Anna Levandi ettepanek oli, et lasteaiad oleksid eestikeelsed. Teda toetas Veronika Kim Tartust, kes ütles, et venekeelses põhikoolis peaks olema rohkem eestikeelset õpet. Kuna see teema tuli tõesti teiste inimeste algatusel sisse, siis mina olin see, kes pidi rahustama, et selleks on ka õpetajaid vaja ja kõike väga kiiresti ei saa. Aga ühtse haridussüsteemi nimel tuleb kahtlemata tegutseda. Mina haridusministrina näen põhiprobleemina siin seda, et on vaja õpetajaid, kes looksid koolis või lasteaias sellise keskkonna, et eesti keeles saaks korralikult õppida. Ega seda nii järsult, ühe aastaga ei tee. Strateegiat põhikooli ja lasteaias totaalseks eesti õppekeelele üleminekuks praegu ei ole. See oli tõesti mõne inimese ettepanek Tartu Ülikooli aulas toimunud presidendi kärajatel.

Aseesimees Jüri Ratas

Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Haridusministeeriumi eelarves on näha, et riiklikule koolitustellimusele on eraldatud vähem raha. Aga samas on praegu paljudel

tudengitel, peaaegu pooltel, probleemiks võlgnevus õppelaenu tagasimaksmisel. Milles te näete väljapääsu? Ühelt poolt peaks inimene ise rohkem panustama, teiselt poolt riigi tellimus väheneb. Milline võiks olla väljapääs?

Tõnis Lukas

Eesti riigil on üliõpilaste sotsiaalsete garantiide rahastamisel mitte just punase laterna roll, aga paljudes uuringutes tuakse meid esile kui riiki, kus riik suhteliselt vähesel määral üliõpilaste sotsiaalsetesse garantiidesse panustab. Sellest tuleneb palju probleeme. Neid peaks koos analüüsima, kui me hakkame uuesti rääkima õppetoetuste süsteemi muutmisest. Aga kui me räägime üksikisiku osast ja riigi osast rahastamisel praeguse süsteemi raames, siis jah, järgmise aasta eelarve mingit suurt läbimurret siin ei tee. Kuigi kõrghariduse üldine rahastamine suureneb seoses investeeringute kasvuga Euroopa Liidu tőukefondidest, jääb see probleem tulevikus lahendamiseks.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Kultuuriministeeriumi eelarve

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme viienda küsimuse juurde, mille on esitanud Riigikogu liige Eldar Efendijev. Sellele vastab valitsusliige Laine Jānes ning teemaks on Kultuuriministeeriumi eelarve. Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Eelmise viie aasta jooksul toetas Kultuuriministeerium silmapaistvalt kohalikke kultuuri- ja spordiprojekte ning ka -objekte. See andis kohalikule omavalitsusele kindlust osaleda seal oma ressurssidega, mis oli kinnitatud nende arengukavades. Nüüd on olukord muutunud. Kultuuriministeeriumi eelarvet on kärbitud ja KOV-ide arengukavad ja sellega seotud eelarved on maa ja taeva vahel. Siit küsimus: millised valdkonnad ja millised suuremad projektid, objektid eelmistest aastatest jäävad eemale, teiste sõnadega, lähevad külmutamisele?

Laine Jänes

Aitäh, hea küsija! Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! See on erakordselt lühikene aeg nii põhjalikule küsimusele vastamiseks. Võin lihtsalt öelda, et kuna Kultuuriministeeriumi eelarve vähenes samamoodi nagu kõikide teiste valdkondade eelarve, siis ei olnud võimalik ühtegi alavaldkonda või erinevat investeringut, toetust kohalikule omavalitsusele või riigiasutusele nendes tingimustes suurendada. Samuti ei olnud võimalik jätta neid samale tasemele. Kultuuriministeerium püüdis kohalike omavalitsuste osas toetada kõigi maakondade esimesi prioriteete. Esimeses variandis oli kohalike omavalitsuste investeringutoetus null ja me suutsime välja võidelda variandi, et see tõusis 30 miljonile, igas maakonnas toetatakse vähemalt ühte objekti ja, mis on eriti oluline, päris mitu järgmise aasta suurt ettevõtmist said juurde suure summa raha, nagu laulupidu, ka ETV 2 (see diskussioon on kaua aega kestnud) sai toetuse, koolinoorte olümpia sai raha juurde ja programm "Tallinn 2011" suurenes üle 100% võrreldes selle aastaga. Need suurendused pidid millegi arvel tulema. Loodame, et järgmistel aastatel läheb paremini.

Aseesimees Jüri Ratas

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

Austatud valitsusliikmed! Ma tänan teid vastamast! Head ametikaaslased! Ma tänan teid küsimast! Infotund on lõppenud.

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kuuenda tööädala kolmapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Mul on Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni nimel au anda üle otsuse "Abinõud riigi infotehnoloogia kulutuste vähendamiseks ja infotehnoloogilise innovatsiooni soodustamiseks" eelnõu. Nagu me kõik teame, kasutab enamik Eesti riigiasutustes

olevatest arvutitöökohtadest oma töös tarkvarahiiu Microsoft tarkvara, mis tuleneb kasutajate harjumusest ning vähesest teadlikkusest. Enamik riigiasutusi plaanib jätkata töötamist Microsofti tarkvaraga ka tulevikus, kindlustades nimetatud hiidfirmale sisuliselt monopoolse positsiooni maksumaksja rahaga ostetava tarkvara turul. Ometigi näeb riigihangete seadus ette võrdse kohtlemise samalaadsetele toodetele. Samuti nõuab riigi IT koosvõime raamistik hangetes vabavaraliste alternatiivide arvestamist. Paraku pole riigiasutused neid põhimõtteid riigihangetes enamasti sisuliselt järginud. Microsofti tarkvarale on olemas avatud koodidel põhinevad töötavad alternatiivid, mida tuleb kasutada. Seetõttu algatabki Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon eelnõu, tegemaks Vabariigi Valitsusele ettepaneku asuda täitma omaenda spetsialistide soovitusi ja hakata riigiasutustes laialdaselt juurutama avatud lähtekoodiga tarkvara ning avalikult dokumenteeritud failiformaate. Kõnealuse otsuse täitmine mõjub soodsalt teadmispõhise majanduse arengule Eestis ja ühtlasi võimaldab eelarvevahendite märkimisväärset kokkuhoidu. Teadupärast, kes miljonit ei korja, kolleegid, see miljardit ei kogu! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Olen Riigikogu juhatusel nimel vastu võtnud ühe eelnõu. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatus selle edasise menetlemise.

Läheme teadete juurde. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja on määranud juhtivkomisjonid. Esiteks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaalhoolekande seaduse ja nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on sotsiaalkomisjon. Teiseks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud Rahvusvahelise Telekomunikatsiooni Liidu põhikirja ja konventsiooni 2006. aasta muutmise aktide ratifitseerimise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on majanduskomisjon. Kolmandaks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon. Neljandaks, Vabariigi Valitsuse eile algatatud raamatupidamise sea-

duse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on majanduskomisjon.

Austatud Riigikogu! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 86 Riigikogu liiget, puudub 15.

Austatud Riigikogu! Täna ses päevakorras on tehtud järgmised täpsustused. Riigikogu juhatus otsustas töökorralduse huvides viia eile pidamata jäänud eelnõude 333, 353, 311, 281 ja 330 esimeste lugemiste arutelud tänase päevakorra esimeste lugemiste ette. Teiseks, Vabariigi Valitsus tegi ettepaneku viia eelnõude 333 ja 353 esimese lugemise arutelud pärast eelnõu 319 esimese lugemise arutelu. Riigikogu juhatus on selle ettepanekuga nõus. Kolmandaks, tänase päevakorra punktide 8, 9 ja 10, eelnõude 311, 281 ja 330 esimese lugemise arutelul teeb juhtivkomisjoni ettekande majanduskomisjoni esimees Urmas Klaas. Neljandaks, tänase päevakorra punkti 12, eelnõu 319 esimese lugemise arutelul teeb algatajate ettekande rahandusminister Ivori Padar. Viiendaks, tänase päevakorra punktide 13 ja 14, eelnõude 333 ja 353 esimese lugemise arutelul teeb juhtivkomisjoni ettekande rahanduskomisjoni aseesimees Tarmo Mänd.

1. Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu (262 SE) teise lugemise jätkamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Eile jäi meil istungiaja lõppemise tõttu pooleli eelnõu 262 teise lugemise arutelu. Me jäime täpselt sinna kohta, et ma küsin, kas soovitakse pidada läbirääkimisi. Soovitakse. Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Maret Merisaare!

Maret Merisaar

Austatud Riigikogu! Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu menetlemise puhul võib rääkida ühest suuremast üldsuse osalemise ja avalike konsultatsioonide näitest Eesti seadusloomes. Sellele vaatamata on seaduse lõppversioonist kadunud suurem osa naisorganisatsioonide esialgsetest ettepanekutest. Olu-kord on sarnane näiteks põlevkivi kasutamise riikliku arengukava koostamisega. Möödunud

laupäeval, 18. oktoobril toimunud üleriigilisel naistefoorumil märgiti, et esiteks, vähe on ...

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Ma palun korraks vabandust! Austatud Riigikogu! Palun austame ettekandjat! Ma tänan!

Maret Merisaar

Naistefoorum eelmisel laupäeval märkis, et vähe on valdkondlikke seadusi, kus üldse ei mainita järelevalvet. Iseseisva soolise võrdõiguslikkuse voliniku ametikoht kaotatakse ära. Sooline diskrimineerimine on seaduseelnõus vähe oluline. Naisorganisatsioonidel puudus Riigikogus ühtne adressaat, kelle poole pöörduda ja kirju tuli saata eri fraktsioonidele ning komisjonidele.

Rohelised leiavad, et ei maksa alahinnata kõnealuse seaduse rolli sotsiaalse sidususe suurendamisel ning tagamisel. Kui sihtgrupp, kelle jaoks seadus on mõeldud, ei ole kaasamise tulemusega rahul, siis järelikult peaks Riigikogu siit üht-teist õppima. Seaduseelnõu praegusel kujul on kompromiss, millele rohelised otseselt vastu ei tööta. Positiivne on ka soolise võrdõiguslikkuse osakonna ametnike suur arv Sotsiaalministeeriumis. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna n! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised ning alustame eelnõu 262 muudatusettepanekute läbivaatamist.

Esimese muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Teise muudatusettepaneku on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. Kolmanda muudatusettepaneku on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. Urmas Reinsalu, palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh! IRL-i fraktsioon palub seda muudatusettepanekut täiskogul arutada ja see nagu üks mees tagasi lükata.

Aseesimees Jüri Ratas

Vabandust! Ma ei kuulnud, arutada ja ... Kas te soovite seda muudatusettepanekut hääletada või mitte?

Urmas Reinsalu

Hääletada ja sellele vastu olla.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Alustame kolmanda muudatusettepaneku hääletamise ettevalmistamist. Kas võime minna hääletuse juurde?

Panen hääletusele kolmanda muudatusettepaneku, mille on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon ja mida palus hääletada Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 37 Riigikogu liiget, vastu 44, erapooletuid 0. Ettepanek ei leidnud toetust.

Neljanda muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on sisuliselt arvestada. Viienda muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Kuienda muudatusettepaneku on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on sisuliselt arvestada. Seitsmes muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. Kaheksas muudatusettepanek on Heljo Pikhofilt, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. Üheksanda muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. Kümnenda muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. 11. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. 12. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 13. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 14. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 15. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 16. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on

jätta arvestamata. 17. muudatusettepaneku on esitanud põhiseaduskomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. 18. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 19. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 20. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 21. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 22. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. 23. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Mai Treial, palun!

Mai Treial

Lugupeetud juhataja! Te võib-olla peaksite protokollis huvides märkima, et neid ettepanekuid, mida ma olen teinud, komisjon ei toetanud ja kahjuks ei saa ma neid panna ka saalis hääletusele.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna selle märkuse eest! 24. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata ja see ettepanek ei kuulu täiskogus hääletamisele Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt. 25. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on osaliselt arvestada. 26. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on osaliselt arvestada. 27. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on osaliselt arvestada. 28. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata ning meie kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt ei kuulu see hääletamisele täiskogu istungil. 29. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata, muudatusettepanek ei kuulu täiskogus hääletamisele Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt. 30. muudatusette-

paneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata, 30. muudatusettepanek ei kuulu täiskogus hääletamisele Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt. 31. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata ja muudatusettepanek ei kuulu täiskogus hääletamisele Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt. 32. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata, Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt ei kuulu see täiskogus hääletamisele. 33. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata, 33. muudatusettepanek ei kuulu täiskogus hääletamisele Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt. 34. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata, ettepanek ei kuulu täiskogus hääletamisele Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt. 35. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata, kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt ei kuulu see täiskogus hääletamisele. 36. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata, muudatusettepanek ei kuulu täiskogus hääletamisele Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõike 2 kohaselt. 37. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. 38. muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. 39. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. Oleme eelnõu 262 kohta laekunud muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Austatud Riigikogu! Riigikogu juhatusele on tulnud Keskerakonna fraktsiooni ettepanek eelnõu 262 teine lugemine katkestada. Alustame selle ettepaneku hääletuse ettevalmistamist.

Panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku eelnõu 262 teine

lugemine katkestada. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 26 Riigikogu liiget, vastu 55, erapooletuid ei ole. Ettepanek ei leidnud toetust.

Eelnõu 262 teine lugemine on lõpetatud.

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ning sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seaduse eelnõu (267 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ning sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Vilja Savisaare!

Vilja Savisaar

Lugupeetud kolleegid! Nagu nädal tagasi olen ma täna jälle sellesama teemaga teie ees, aga ma arvan, et see on tõepoolest nii tähtis teema, et seda tuleb iga nädal uuesti ja uuesti üle korrata.

Nagu ma eelmisel nädalal ütlesin, tõi valitsus Riigikogule arutamiseks päris positiivse seaduseelnõu. Aga sotsiaalkomisjon mõtles ja mõtles, mõtles krokodillide valitsuse peale ning kukkus seda head eelnõu muutma ja täiendama. Juhtuski nii, et sellest heast eelnõust jäi järele suhteliselt halb eelnõu, ja meie sellega kuidagi nõus olla ei saa.

Esiteks, me leiame, et sellist eelnõu, mis oluliselt mõjutab üsna paljude inimeste elu, saatust ja käekäiku, oleks pidanud arutama korralikult uue seaduseelnõuna kolmel lugemisel siin saalis, aga mitte nii, et salamisi poetatakse sotsiaalkomisjonis muudatusettepanekud sisse. Põhiline muudatusettepanek, millega meie nõus ei ole, on see, et kuni

70 000 pensionäri peaksid nüüd selleks, et saada oma väljateenitud pension kätte postiljoni käest, kirjutama pensioniametile palvekirja, et neile pension koju toodaks. Aga palvekirjale reageeritakse positiivselt ainult sel juhul, kui pensionär on kas liikumispuudega või elab hajaasustusalal.

Vahepeal püüdsid mõningad poliitikud justkui näidata, kui suur võit sellega saavutati, et sisse kirjutati "hajaasustusala", et nüüd kõik pensionärid, kes tahavad, saavad oma pensioni kodus kätte. Tegelikult ikkagi nii välja ei näe, ka sellel pensionäril tuleb siiski kirjutada pensioniametile avaldus ja paluda, et riik, ole kena, ma olen sinu heaks töötanud, ma olen oma pensioni välja teeninud ja nüüd tooge see mulle tasuta koju ja ärge vähendage minu väljateenitud pensioni.

Teiseks, kui me mõtleme selle peale, et sageli on postiljon võib-olla üks vähestest inimestest, kes kauges metsakülas asuvat pensionäri külastab, sageli lastakse postiljonil maksta oma elektriarved, lastakse tal käia poes ja tuua üht-teist koju, siis kui me võtame ära selle võimaluse, et postiljon kodus käib, võib see vaene pensionär jääda väga pikaks ajaks nii, et keegi teda ei külasta. Te ütlete küll, et võib ju võtta pangakaardi ja maksta pangakaardiga, aga naabrimehele sa siiski kahjuks oma pangakaarti kaasa ei anna, kui sa palud tal poest midagi tuua. Nii et pensionäril selles kauges maakohas peaks siiski olema käes sularaha, mis ta on välja teeninud.

Pikemalt sellel eelnõul peatumata – sellest on juba väga palju räägitud, eelmisel nädalal võtsid nii mitmedki sellel teemal sõna –, ütlen ma Keskerakonna fraktsiooni nimel, et Keskerakonna fraktsioon sellist eelnõu küll toetada ei saa. Meie arvates ei saa kõige vaesema elanikkonnakihi arvel riigieelarvet lappida. Lugupeetud valitsuskoalitsioon! Mõelge midagi paremat välja! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Heljo Pikhofi!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Riigikogu liikmed! Mul on väga kahju, et Eesti Keskerakond põhjustab lausvale rääkimisega meie pensionäridele

magamata öid. Pensionärid ei pea riigilt midagi paluma. Sotsiaalkindlustusamet saadab kõigile, kes praegu saavad posti teel pensioni, kirja koju ja selles kirjas on makstud vastus, kus inimene peab täitma ainult mõne lahtri, et saada ka tulevikus pensioni koju. Pension ja puuetega inimeste toetus viiakse koju just nendele inimestele, kes seda kõige enam vajavad, kes on vanad ja väetid, kellele pangateenus on kättesaamatu, kelle tervis on vilets, samuti neile, kes elavad kaugel küldes, kuhu bussiliiklus ei ulatu ja pangateenus on selle tõttu kättesaamatu. Mul on küll väga kahju, et Keskerakond põhjustab meie pensionäridele ja puuetega inimestele nii palju magamata öid. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Ma täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Reformierakonna fraktsiooni esindaja Tõnis Kõivu!

Tõnis Kõiv

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Mõne hetke pärast saavad seaduseks muudatused, mis tulenevad põhiliselt järgmise aasta riigieelarve eelnõust. Põhilist tähelepanu on siin pälvinud pensionide ja muude toetuste kojukande küsimused. Loogiliselt võiks järeldada, et riigieelarve puhul tõuseb põhiküsimuseks järgmise aasta pensionikasv ja selleks kuluvad miljardid kroonid. Aga kuna see on ilmselt positiivne asi, siis ma loodan, et see siin nii suureks teemaks ei tõuse.

Ma tahan siiski märkida, et pensionide maksmiseks vajalikud muudatused seadustati aasta tagasi eesmärgiga, et pensionid nelja aasta jooksul kahekordistuksid.

Pensionide väljamaksmise süsteem peab olema paindlik ja turvaline. Numbrid näitavad, et juba praegu kantakse enamik pensione ja toetusi saaja pangaarvele ning ka edaspidi kantakse pension pangaarvele neile pensionäridele, kellel ei ole liikumistakistust, kes ei ela hajaasustusaladel ja kellele pangateenus on kättesaadav. Need, kellel need eelnimetatud mured on, saavad ka edaspidi maksumaksja kulul pensioni koju kätte. Kasvab kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate roll, kogu sotsiaaltöö roll, sest kohalik omavalitsus, kohalik kogukond teab kõige paremini, millist abi või teenust eakas inimene lisaks vajab. Appi

tulevad üha rohkem ka postipank ja pangabuss.

Kuulda on võetud Riigikontrolli soovitusel Sotsiaalministeeriumi 2007. aasta raamatupidamise aastaaruande juurde, et tuleb täpsustada seadusi, nähes ette, mis juhtudel kojukanne toimub, ning vähendada väljamaksmisega seotud kulutusi.

Viimaste aastate jooksul on inimesed Eestis pidanud üle elama palju muutusi, erinevaid reforme, ja seda küsimata nende vanusest. Arusaadavalt on noortel kergem muudatustega kaasa minna kui eakatel. Aga kui me näiteks vaatame mobiiltelefoni kasutamist, vaatame Interneti kasutamist eakate päevakeskustes, siis saame rõõmu tunda ka eakate üle, selle üle, et nad käivad ajaga kaasas.

Igäihe jaoks on turvalisus oluline, aga oluline on ka igapäevatoimingutega kaasas käiv kulu. Kaardimaksud on tavaliselt odavamad ja turvalisemad, sularahas elektri eest tasumisel tuleb maksta teenustasu ja sularaha kodus hoidmine on kindlasti väga ebaturvaline viis oma raha hoida. Reformierakonna fraktsiooni soovil ja nõusolekul on seadusesse kirjutatud, et liikumistakistus, hajaasustuselal elamine ja pangateenuse kättesaamatus on põhjused, miks edaspidigi maksumaksja kulu pension koju tuuakse. Samas tuleb panna südamele: väga lihtsustatud on lähenemine, et inimesele piisab ainult raha koju toomisest. Inimesel on vaja käia poes, apteegis, arsti juures, maksta elektri eest. Seega vajab üksi elav eakas inimene varem või hiljem üha rohkem kõrvalist abi, hoolt ja hoolitsust. Pakkugu seda siis lapsed, sugulased või kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad, hoolidajad. Ainult raha kätteviiemisest ei piisa, et tagada eakale inimesele inimväärne elu, ikka palju rohkem on vaja.

Pensionäride elu muutub järgmisest aastast paremaks, kui ta on sel aastal. Riigieelarve kitsikuse tõttu ja riigi raha säästlikuma kasutamise huvides muutub küll pensionide ja muude toetuste kojukanne, kuid pensionid tõusevad ning raha kasutamine muutub paindlikumaks ja turvalisemaks. Positiivne ellusuhtumine tuleb alati kasuks, soovitan seda kõigile. Reformierakonna fraktsioon toetab selle eelnõu vastuvõtmist. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Alustame eelnõu 267 lõpphääletuse ettevalmistamist. Kas võime minna lõpphääletuse juurde?

Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ning sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seaduse eelnõu 267. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt on 50 Riigikogu liiget, vastu 25, erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ning sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seaduse eelnõu 267 on seadusena vastu võetud. (Tabel 11.)

Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

3. Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu (285 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Alustame eelnõu lõpphääletuse ettevalmistamist.

Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu 285. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt on 75 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse algatatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu 285 on seadusena vastu võetud. (Tabel 12.)

Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

4. Geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (268 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme neljanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Alustame eelnõu lõpphääletuse ettevalmistamist.

Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 268. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 72 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse algatatud geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 268 on seadusena vastu võetud. (Tabel 13.)

Neljanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

5. Riigikogu otsuse "Eesti kaitseväge isikkoosseisu suurendamine ja nende kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel rahutagamissmissioonil Afganistanis" eelnõu (356 OE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Eesti kaitseväge isikkoosseisu suurendamine ja nende kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel rahutagamissmissioonil Afganistanis" eelnõu teine lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe Mati Raidma!

Mati Raidma

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Selle eelnõu kohta, mis pikendab Eesti kaitseväge üksuse kasutamist rahvusvahelisel rahutagamissmissioonil Afganistanis, ettenähtud tähtajaks muudatusettepanekuid ei esitatud, mistõttu eelnõu teisel lugemisel tuleb lähtuda eelnõu esimese lugemise tekstist muudetud kujul.

Tegemist on NATO juhitava missiooniga, millele laieneb lisaks varasematele ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidele ka s.a 22. septembril vastuvõetud ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon nr 1833. Meeldetuletuseks, riigikaitsekomisjonis leidis s.a 9. oktoobril toetust taotlus suurendada Eesti kaitseväge isikkoosseisu ülempiiri Afganistanis kuni 170 kaitsevaelaseni ning selle eelnõuga lisandub võimalus suurendada kaitsevaelaste korrektseks rotatsiooniks ja missiooni järjepidevuse tagamiseks rotatsiooniperioodil ühe kuu jooksul kaitsevaelaste ülempiiri 340-ni. Selline rotatsioon on oluline ka kaitsevaelaste turvalisuse seisukohast.

Eelnõu tavapärasemast veidi kiirema menetluse tingis asjaolu, et Eesti üksuse roteerumine Afganistanis sõltub otseselt teise NATO liikmesriigi logistikast.

Riigikaitsekomisjon otsustas 2008. aasta 9. oktoobri istungil konsensusega, et kui esimene lugemine 15. oktoobril lõpetatakse, siis teha Riigikogu juhatajale ettepanek lülitada eelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu s.a 22. oktoobri istungi päevakorda. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon konsensuslikult teha Riigikogule ettepanek eelnõu Riigikogu otsusena vastu võtta. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Eelnõu 356 kohta muudatusettepanekuid laekunud ei ole. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et otsuse eelnõu tuleb panna täna lõpphääletusele. Alustame lõpphääletuse ettevalmistamist.

Panen lõpphääletusele eelnõu 356. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 59 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Eesti kaitseväge isikkoos-

seisu suurendamine ja nende kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel rahutagamismissioonil Afganistanis" eelnõu 356 on otsusena vastu võetud. (Tabel 14.)

Viienda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

6. Piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (296 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli õiguskomisjoni liikme Ain Seppiku!

Ain Seppik

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu komisjoni istungil 14. oktoobril s.a. Tähtjaks muudatusettepanekuid Riigikogu täiskogust ei esitatud. Koostöös Siseministeriumiga on õiguskomisjon välja töötanud kolm muudatusettepanekut, mille komisjon ka heaks kiitis. Komisjon otsustas suunata piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 269 täiskogu päevakorda teisele lugemisele ettepanekuga teine lugemine lõpetada. Kui eelnõu teine lugemine lõpetatakse, siis suunata eelnõu Riigikogu täiskogu päevakorda kolmandale lugemisele homme, neljapäeval 23. oktoobril 2008 ettepanekuga eelnõu seadusena vastu võtta. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita.

Alustame eelnõu 269 muudatusettepanekute läbivaatamist. Eelnõu kohta on esitatud kolm muudatusettepanekut, kõik on esitanud juhtivkomisjon. Esimene muudatusettepanek, teine muudatusettepanek, kolmas muudatusettepanek. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni seisukoht on teine

lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

Kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

7. Kogumispensionide seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (313 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme seitsmenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud kogumispensionide seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni liikme Eiki Nestori!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Lühidalt meeldetuletuseks. See eelnõu on algatatud seetõttu, et järgmisel aastal tekib esimesel 9256 inimesel õigus saada ka kogumispension. Pikemalt ma oma esimese lugemise ettekannet teile ei korda. Aga komisjon on teinud eelnõus mitmeid olulisi muudatusi ja nendele ma teie tähelepanu siiski juhin.

Nimelt, tegu ei ole mitte ainult kogumispensionide seaduse, vaid ka temaga seonduvate seaduste muutmisega. Üks selline seadus on Tagatisfondi seadus. Kolm Riigikogu fraktsiooni esitasid muudatusettepanekute esitamise tähtjaks ettepaneku muuta ka Tagatisfondi seadust. Eelnõu ise räägib Tagatisfondist seetõttu, et seal tekib üks uus tagamine. Kui siia maani on Tagatisfondi kaudu tagatud hoiused, kogumispensionifondi osakud ja ka investorikaitse osafond on seal kirjas, siis järgmisest aastast tekib uus alaliik ehk tagatakse ka need kindlustuslepingud, mille kogumispensionär kindlustusseltsiga sõlmib. Mõõnan, et selle muudatusettepaneku võttis komisjon arvesse, kuigi tema sisu on natuke teine.

Ilmselt kõik saavad aru, et olukord maailma rahandusturgudel on selline, mis nõuab kiiret reageerimist. Kolm fraktsiooni esitasid muudatusettepaneku, mille sisuks on see, et kui kehtiva seaduse alusel on hoiused tagatud 90%-liselt ja tagatakse kuni 20 000 eurot, siis nüüd see omavastutusmäär, 10%, kaotatakse

ära. Teine pool muudatusest on seotud sellega, et ka investeringute puhul see omavastutus ära kaoks. Selle juurde on toodud ka suur tabel teie jaoks. Võite võrrelda seda tabelit tabeliga, mis on järgmise muudatusettepaneku juures.

Järgmise ettepaneku tegemisel oli muudatusettepanekute tegemise aeg Riigikogus juba otsa saanud, aga Euroopa Liidu rahandusministrid Luxembourgis üksmeelselt otsustasid tõsta hoiuste tagamise piirmäära 50 000 euron. Rahanduskomisjonile tegi ettepaneku selline muudatus teha eelnõu algataja ehk Vabariigi Valitsus. Rahanduskomisjon üksmeelselt nõustus eelnõu algatajaga ja seetõttu on tabelis muudatus nr 23, mille alusel on tagatav hoiusesumma 50 000 eurot. See hakkaks kehtima juba 9. oktoobrist s.a. Komisjon toetas seda ettepanekut üksmeelselt.

Muudest muudatustest niipalju, et valdavalt on nad tehnilist laadi, täpsustavad sõnastust. Ühes kohas arvestas komisjon Riigikogu Kantselei juriidilise osakonna ettepanekut. Nimelt, muudatusettepanek nr 12 räägib ühest võimalikust kogumispensioni väljavõtmise vormist, selle pensioni väljavõtmisest fondipensionina sellest samast pensionifondist, kuhu inimene raha kogus. Kui see summa ei ole suur, siis ei ole mõtet kindlustuslepingut sõlmida ja inimesed hakkavad saama raha kokkulepitud ajal. Enne oli eelnõus säte, mis volitas teatud tingimusi selle fondipensionilepingu sõlmimiseks kinnitama rahandusministrit. Komisjon arvestas Riigikogu Kantselei juriidilise osakonna arvamusega ja leidis, et see säte on küllalt oluline ja peaks olema sätestatud seaduses. Rahandusministri määruse eelnõu, mis oli teil teada juba varem, muutus seega seaduse paragrahviks.

Komisjon oli ühenduses ka asjast huvitatud huvigruppidega. Nendest seekord kõige aktiivsemalt osales Eesti Kindlustusseltside Liit. Neil oli kokku neli ettepanekut, nendest ühte pidas komisjon võimalikuks arvestada. See käsitleb seda, kuidas kogumispensioni kättesaamiseks kindlustuslepingu sõlminud pensionäri pension tulevikus kasvab selle võrra, et kindlustusseltsil on võimalik kasutada seda raha, mis tema käes on, ehk kuidas arvutatakse seda suurust, mille alusel pensionäri pension tõuseb. Mõõnan, et kindlustusseltside liidul oli ka selliseid ettepanekuid, mida komisjon ei pidanud vajalikuks heaks kiita. Mõne kohta

ma ütleksin välja isikliku arvamuse, et on natuke isegi häbi, et kindlustusseltside liit sellise ettepanekuga välja tuli. Neid ettepanekuid komisjon arvesse ei võtnud.

Meie üksmeelne otsus täielises üksteisemõistmises ja arusaamises oli, et teine lugemine tuleks täna lõpetada, eelnõu suunata kolmandale lugemisele ja võimalikult ruttu seadusena vastu võtta, et kogumispensionäridel oleks üheselt selge, mis nendest järgmisel aastal saab. Eriti tähtis aga on see, et hoiuste tagamise suhtes oleks Tagatisefondil seadusega etteantud piir, kui palju ta tagama peab, ja ka kõigil hoiustajatel oleks selge, kui palju neile tagatakse. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita.

Alustame eelnõu 313 muudatusettepanekute läbivaatamist. Esimesed 21 muudatusettepanekut on esitanud rahanduskomisjon: esimene, teine, kolmas, neljas, viies, kuues, seitsmes, kaheksas, üheksas, kümnes, 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20. ja 21. 22. muudatusettepaneku on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon ja Eesti Reformierakonna fraktsioon ning juhtivkomisjoni seisukoht on osaliselt arvestada. 23. muudatusettepaneku on esitanud rahanduskomisjon. 24. muudatusettepaneku on esitanud rahanduskomisjon. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et teine lugemine tuleks lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

Seitsmenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

8. Elektriturseaduse täiendamise seaduse eelnõu (311 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kaheksanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud elektriturseaduse täiendamise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli regionaalminister Siim Valmar Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Elektriturseaduse täiendamise seaduse eelnõu eesmärk on anda võimalus toetada neid üksikisikuid liitumistasude maksmisel, kelle rahvastikuregistrijärgses alalises elukohas, mis asub hajaasustusega piirkonnas, puudub elektrivarustus. Eelnõu koostamise põhjuseks on asjaolu, et kehtivas elektriturseaduses sätestatud võrgutasude arvestamise alused ei võimalda regionaalpoliitilisi eesmärke silmas pidades toetada füüsilisi isikuid liitumistasude maksmisel.

Liitumistoetus on suunatud hajaasustusega piirkonnas elutegevuse säilimisele, sealhulgas põlistalude ja -külade säilimisele, et neis kestaks järjepidev elutegevus ning inimesed ei lahkuks maapiirkondadest põhjusel, et nende majapidamises ei ole elektrit. Valdavalt elavad liitumistoetuse kriteeriumidele vastavad potentsiaalsed taotlejad talumajapidamistes. Liitumistoetuse abil parandatakse hajaasustusega piirkondades elavate inimeste elukvaliteeti ning aidatakse kaasa piirkondade sotsiaalsele jätkusuutlikkusele.

Kuigi liitumistasu arvestamise alused on elektriturseaduse kohaselt kõigile turuosalistele samad, on regioonide piirkondlikku eripära arvestades maapiirkondades elektrivõrguga liitumine kulukas tingituna suurtest vahemaadest hajaasustusega piirkondades asuvate elamute vahel ning ei ole jõukohane paljudele maapiirkonna elanikele. Tulenevalt asjaolust, et Eesti elektrimajanduse areng on olnud ebahütlane ning regionaalsest aspektist lähtuvalt on turuosalisi selles mõttes koheldud ebavõrdselt, tuleks aidata maksta elektrivõrguga liitumise tasu alaliselt ja püsivalt elektrita majapidamisse elama asunud isikutel, arvestades samas võrguettevõtja poolt turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipi.

Riigieelarvest eraldatavat liitumistoetust on eelnõu kohaselt õigus taotleda füüsilisel isikul hajaasustusega piirkonnas asuval kinnistul paikneva hiljemalt 1995. aasta 1. oktoobriks ehitisregistrisse kantud ja püstitatud elektriühenduseta elamu varustamiseks elektriga, kui taotleja omandis või õiguspärases valduses olev aastaringseks elamiseks sobiv elamu, esiteks, kas oli elektrivõrguga ühendatud, kuid enne 2001. aasta 17. maid elektriühendus isikust olenemata põhjustel katkes, või, teiseks,

ei ole kunagi olnud elektrivõrguga ühendatud. Mõlema tingimuse puhul kehtib veel nõue, et see elamu on taotleja rahvastikuregistrisse kantud alaline elukoht hiljemalt 2008. aasta 1. jaanuarist, selle aasta algusest. Selgituseks veel, et eelnõus toodud kuupäev, 1995. aasta 1. oktoober, mis ajaks hiljemalt pidi olema elektrivõrguga ühendatav elamu püstitatud, on valitud lähtuvalt asjaolust, et nimetatud kuupäeval jõustus majandusministri määrus, millega nähti ette, et tarbija elektripaigaldise ühendamiseks elektrivõrguga tuleb tarbijal sõlmida elektrivarustusega liitumise leping ja tasuda selleks ettenähtud liitumistasu. Enne seda kuupäeva ühendati elamud vooluvõrguga riigi kulul. On ka grupp inimesi, kellel oli elekter aastal 1995, kui uus liitumistasude kord kehtima hakkas, kuid vahepealsel ajal kadus turult ära neile võrguteenuse pakkuja. Seda peamiselt kolhooside ja sovhooside likvideerimise tagajärjel. Tekkis olukord, kus piirkond ei olnud ühegi teenusepakkuja hallata. Kui liinid hävisid või ka varastati, nagu sageli juhtus, siis ei olnud otseselt kellegi kohustus tagada, et seal elektriühendus alles oleks või et see taastataks. 2001. aasta 17. mail jõustunud energiaseaduse redaktsiooni kohaselt pandi võrguettevõtjale kohustus arendada tema omandis või valduses olevat energiavõrku selliselt, et oleks tagatud kõigi võrguettevõtja tegevuspiirkonnas olevate tarbijate ja energiatevõtjate võrku ühendamine. Sellest ka eelnõus viide 2001. aastale.

Toetuse andmine toimub sel viisil, et omaosalus peab olema mitte vähem kui 10 000 krooni, omaosalus on 10% liitumistasu sellelt osalt, mis jääb alla 200 000 krooni, ja 1% osalt, mis ületab 200 000 krooni. Taotluste esitamise lõpptähtaeg on 1. aprill 2010 ja sellest hetkest on taotluste nimekiri lõplik. Võrdsete taotluste puhul eelistatakse ajaliselt pikaajalisi elanikke ning taotlusi, milles märgitud elamus elab suurem arv kuni 18-aastasi lapsi.

Kokkuvõtteks ütlen, et see eelnõu on väga olulise märgilise tähendusega. Riik annab selge signaali, et just hajaasustusega piirkonnas elavate inimeste toetamine on riigile oluline. Meile on oluline, et vaatamata materiaalselt mõnevõrra raskematele tingimustele ei koliks siiski kõik inimesed linnadesse, vaid hoiaksid alles traditsioonilist Eesti elustiili. Seetõttu on

sellel eelnõul väga suur sümbolne väärtus. Ma palun väga Riigikogul seda eelnõu toetada! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ettekandjale on küsimusi. Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Kas kõnealune eelnõu loob üheselt konkurentsieeliseid vaid võrguettevõtetele või saab kõne alla tulla ka selline lahendus, et sama mehhanismi alusel õnnestub luua autonoomseid ja paikseid jõujaamu, selleks et tagada energiavarustus ka võrgust lahtiühendatult?

Siim Valmar Kiisler

Eelnõu räägib elektrivõrguga liitumisest. Praegune elektrituruseadus lihtsalt ei võimalda elektrivõrguga liitumist eraldi üleüldse toetada. See seadusmuudatus loob selle võimaluse.

Aseesimees Jüri Ratas

Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh, eesistuja! Lugupeetud minister! See on kahtlemata tõsine samm regionaalpoliitikas, paljudesse majadesse võib tänu sellele valguse saada. Aga minu küsimus on selline. Kõigepealt palun ma informatsiooni, kui palju või mitmesse majja sinu arvates sellel aastal valgus jõuab ja kui palju selleks aastaks eraldatud vahenditest me suudame ära kasutada. Lõpuks siis küsimus: kas oleks olnud võimalik see eelnõu kiiremini siia Riigikokku saata, et paljude inimeste elu kohe valgumaks teha?

Siim Valmar Kiisler

Selle aasta võimaluste kasutamine sõltub ka eelnõu Riigikogu menetlemiskiirusest. Eelnõu kiideti valitsuses heaks ja saadeti Riigikogu poole teele sel ajal, kui Riigikogu töös oli vaheaeg, see juhtus juba suvel. Sellel aastal oli tinglikult selleks ette nähtud 11 miljonit krooni. Seda raha saab kasutada tegelikult ka järgmisel aastal, kuna seda on võimalik üle kanda sihtasutusele. Sealt ta taotlejate jaoks kaotsi ei lähe. Kas oleks võimalik seda kiiremini menetleda? Oleks võinud ju kõik

eelnõud juba aastaid tagasi valmis teha, aga minu tööloleku ajal on kogu aeg sellega väga intensiivselt tegeldud. See defineerimine iseendast ei olnud kerge. Praegu tundub, et kaks punkti on eelnõus kirjas, et mis seal siis ikka! Aga läbirääkimised eri osapooltega, võrguettevõtjatega, eri ministriumidega, et leida lahendus, mis ühelt poolt tagaks lahenduse neile, kes on tõsiselt hädas, ja teiselt poolt ei oleks kinnisvaraarendajate rahapumbaks, võttis mõne kuu aega. Suveks me selle valmis saime.

Aseesimees Jüri Ratas

Valdur Lahtvee, palun!

Valdur Lahtvee

Aitäh! Hea ettekandja! Kas teil oli selle eelnõu ettevalmistamisel energiaspetsialistidega juttu, et selleks, et elektrit inimeste heaks tööle panna (mis on väga vajalik inimestele, kellel elektrit ei ole), on võimalik toimetada elektrit inimestele traate mööda, millele praegune eelnõu kahtlemata kaasa aitab, aga elektrit on võimalik toota ka kohapeal? Paljudel juhtudel, kui alajaam on tarbijast väga kaugel, jääb selle kauguse tõttu voolu kvaliteet, ükskõik milliseid tänapäevaseid seadmeid kasutada ja liitumisi välja ehitada, kehvaks. Kas poleks mõistlik nende voolust ilmaolevate inimeste elektrimure lahendada autonoomseid seadmeid paigaldades?

Siim Valmar Kiisler

Nagu ma rõhutasin, see eelnõu käsitleb just elektrivõrguga liitumise küsimusi. Ega ta ei välista seda, et keegi tahab endale elektritootmist rajada. Aga meie toetame siin elektrivõrguga liitumist, mitte elektri tootmist kui niisugust.

Aseesimees Jüri Ratas

Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Ma näen seletuskirjas ja ka seaduseelnõus seda, et arvestatakse tähtsena 2008. aasta 1. jaanuar, millal elamu pidi olema rahvastikuregistrisse kantud taotleja alalise elukohana. Aga miks on arvestatud ainult selle 2008. aasta 1. jaanuari seisuga, mitte ei ole

arvestatud reaalsete vajadustega, mis on sellel aastal ja ka järgmisel aastal veel juurde tulemas? Ilmselt ei saa vaadelda üksnes nii, et küsimus on võib-olla seotud kinnisvaraarendajatega. On ka ju palju teisi valikuid.

Siim Valmar Kiisler

Selle eelnõu mõte on aidata inimesi, kes praegu elavad ja on juba enne selle eelnõu seaduseks saamist reaalset elanud sellistes majapidamistes, kus ei ole elektrit, ja inimesed ei suuda seda ka ise hankida, sest nad ei suuda liitumistasu maksta. Ma arvan, et riik peaks esmajärjekorras tegelema nende inimestega. See on ka märk, et me hoolime nendest inimestest. Kui programm saab täidetud, need inimesed saavad endale elektriühenduse, siis miks mitte, kui riigil on võimalusi, võib hakata järgmises etapis soodustama ja toetama seda, et keegi läheks täiendavalt hajaasustusega piirkonda elama. Aga ma arvan, et esmajärjekorras peaks meie prioriteet olema inimesed, kes juba seal elavad ja kes ei saa näiteks pesumasinat kasutada sellepärast, et neil elektrit ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Valdur Lahtvee, palun!

Valdur Lahtvee

Hea minister! Oma eelmise küsimusega ei pidanud ma kindlasti silmas elektri tootmist elektri müügi pärast, vaid ikka sedasama, et pesumasinates oleks vool, mida ka teie praegu siin näiteks töite, ikka sedasama baasvarustuse tagamist igapäevavajadusteks ühel perel, ühel talul. Ma küsin siis uuesti ja teistmoodi. Kas eelnõu ette valmistades ei kaalunud te asjaolu, et väga paljud autonoomsed seadmed, mis selle vajaduse rahuldavad, on praegu turul odavamad kui kalli elektriühenduse väljaehitamine, mis ei taga voolu kvaliteeti, kuna vahemaa alajaama ja tarbija vahel on liiga pikk? Seetõttu oleks maksumaksja raha kasutamise efektiivsust silmas pidades õige, kui kohalikest oludest lähtuvalt oleks võimalus ka autonoomsete elektritootmiseseadmete soetamist ja rajamist sarnastel alustel toetada.

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! See eelnõu tähendab ühe peatüki lisamist ja see on liitumistasu maksmise

toetuse peatükk. Jutuks olid ka olukorrad, kui võiks kaaluda teisi lahendusi, aga see eelnõu neid ei käsitle. On väga palju taotlejaid, kellel on olnud alaline elektriühendus ja kellelt see lihtsalt ära varastati. Keskmiseks liitumistasuks on arvestatud 300 000 krooni majapidamise peale. Mitmel juhul on see odavam, aga osal juhtudel ka kallim.

Aseesimees Jüri Ratas

Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Ega ikka päris ei saa aru küll, miks peab olema selleks tärmiks just 1. jaanuar 2008, kui väga hästi ja selgelt on sõnastatud, et see kriteerium on kehtestatud regionaalpoliitilise tasakaalu tagamiseks ja et seda kasutatakse ka elu tagasitoomiseks hajaasustusega piirkonda. Minu küsimus on aga hoopis arvude kohta. Kui palju Eestimaal on praegu peresid või talusid, kus ei ole elektrit, kes seda vajavad ja kes teie esitatud kriteeriumi kohaselt elektri saavad, ja kui palju järele jääb neid, kes elektrit ei saa?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! 2007. aasta alguses oli Siseministriumis teadaoleva info kohaselt umbes 700 elektrita majapidamist. Kui me maavalitsuste kaudu kogusime täpsustavaid andmeid, siis saime detailsemad andmed 500 majapidamise kohta. Aga pärast täpsustamist laekus veel andmeid üksikute majapidamiste kohta. Selles suhtes ei ole loetelu päris ammendav. Me oleme analüüsinud neid andmeid, mis meil olemas on, ja me räägime praegu tinglikult kuni 100 majapidamisest. Me ei saa päris täpselt hinnata, aga tinglikult me hindame, et on 100 majapidamist ja kokku võttes 30 miljonit krooni.

Aseesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Viimasest vastusest sai selgeks, et tegelikult on just nagu 500 majapidamist, aga toetuse saajate hulka kuulub 100 majapidamist. Mis saab ülejäänud 400 maja-

pidamisest, kes ilmselt vajaksid ju ka liitumiseks toetust?

Siim Valmar Kiisler

Nagu ma siin rõhutasin, kriteeriumide paikapanek ei olnud sugugi lihtne. Aga praeguses sõnastuses nad ilmselt kõige paremini väljendavad just õigluse aspektist seda, et toetus läheks nendele, kes on juba mõnda aega hajaasustusega aladel elanud ja kelle elamu on vana. Ei ole mitte nii, et hiljaaegu tuli mõte suvila ümber ehitada teiseks koduks, vaid on tegemist suhteliselt vana talumajapidamisega, kust elektriliin näiteks ära varastati. Lahendame kõigepealt nende inimeste probleemi ära. Kui on jõukust toetatavate ringi laiendada, siis võib seda edaspidi arutada ka selles kontekstis, kuidas ikkagi on tagatud võrdse kohtlemise põhimõte. Nagu te näete, me oleme siin väga hoolega kaalunud neid juhtumeid, kui inimesed jäid seaduste tõttu sellesse aega, et teised said liituda tasuta, aga nemad mitte, ja siis öeldi neile ühel päeval, et ole hea, liitu, aga maksa turuhinda. Samamoodi see, et kui osal juhtudel oli korralik võrguettevõtja, kes jäi turul elama ja tagas inimestele ühenduse ka edaspidi, siis olid teatud majapidamised, kelle võrguettevõtja kadus ära, kõik pesid käed probleemist puhtaks ja ütlesid, et nende asi see ei ole. Me lahendame nende inimeste probleemi, kes jäid sellesse õnnetusse auku ja teistega võrreldes ebavõrdsesse olukorda. Ma arvan, et nende inimeste mure on meie jaoks esmajärguline.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Hea minister! Küsime siis kolmandat korda ja veel selgemalt. Kui elektrivõrguga liitumine on maksumaksja jaoks kallim kui autonoomse elektritootmiskompleksi rajamine, kasutagu see siis generaatorit, päikesepaneele või väikest tuulegeneraatorit ja akuparteid, kas siis teie ministrina eelistate kasutada kallimat või odavamalt lahendust, selleks et elektrita majapidamisele tagada elektrivool?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Mul on teile ettepanek. Esitage eelnõu autonoomse elektritootmise toetamise kohta vastavalt tingimustele. Kui seadusandja peab seda vajalikuks, siis võib ju seda toetada.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma täpsustan, kas ma sain õigesti aru, et jutt oli erinevatest arvudest majapidamiste kohta, kus ei ole elektrit. Kas vastab tõele, et valdavalt on nendel juhtudel, mis nende kriteeriumide alla hetkel ei mahu, tegemist suvilate, suvemajade ja teiste selliste hoonetega?

Siim Valmar Kiisler

Jah, need, kes toetust nende kriteeriumide järgi ei saaks, on, esiteks, inimesed, kes reaalselt praegu seal ei ela, aga kes hea meelega näeksid, et neil võiks olla kuskil teine majapidamine, näiteks elukoht ainult suveks. Kindlasti ka kinnisvaraarendajad, kes jälgisid väga tähelepanelikult, kui me seda eelnõu ette valmistasime, et äkki saaks mõne maatüki hinna selle abil üles lüüa, sest kui me saame maksumaksja toetusega sinna elektriühenduse, siis on ju selge, et kinnistu väärtus väga tugevasti tõuseb. Need olid eelkõige need kategooriad, keda me püüdsime välistada. Tõesti, neil, kes praegu reaalselt raskustes elavad ja võib-olla kõhklevad, kui kaua nad veel jaksavad, kas nad peavad ilma elektrita vastu ja võitlevad edasi või ei, on nüüd kindlustunne, et riik on ka nende poolel.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan teid, minister! Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi!

Urmas Klaas

Härra juhataja! Head kolleegid! Austatud minister! Vabariigi Valitsuse algatatud elektrituruseaduse täiendamise seaduse eelnõu 311 arutelu esimesele lugemisele saatmiseks suure saali oli majanduskomisjoni päevakorras s.a 13. oktoobril. Eelnõu esitlesid meile regionaalminister Siim Valmar Kiisler ja tema

nõunik Aivo Vaske. Peab ütleva, et minister Kiisler andis komisjoni liikmetele põhjaliku ülevaate eelnõust, küsimused olid täpsustava iseloomuga ja arutelu oli põhjalik nagu ka täna siin suures saalis.

Kui anda ülevaade, millel komisjon täpselt peatus, siis komisjoni liikmed viitasid muu hulgas võimalusele, et maapiirkondades võib olla palju selliseid elamuid, mis ei ole nõuetekohaselt registreeritud kantud. Samuti tunti huvi, kui palju on ilma elektriühendusest majapidamisi, kuidas nad geograafiliselt jaotuvad. Paluti täpsustada, kas selle projekti elluviimiseks 2008. aasta riigieelarvesse planeeritud 11 miljonit krooni kandub üle järgmisesse, 2009. aastasse, sest tõenäoliselt ei jõuta neid summasid ju mõistuspäraselt rakendada. Tunti huvi, milline on kohalike omavalitsuste roll selle eelnõu valguses. Minister Kiisler täpsustas meile, nagu me ka täna kuulsime, et kokku on sadakond kriteeriumidele vastavat majapidamist, mis asuvad üle Eesti. Kuulsime, et riigieelarves kuulub kõnesolev elektriprogramm hajaasustuse programmi alla, kuhu kuulub ka meile juba tuntud veeprogramm, nn kaevuprogramm, mis, mul on hea meel öelda, Kagu-Eestist alguse sai, juhtprojekt viidi kõigepealt ellu Võru maakonnas sealsete tublide meeste eestvõttel. Selleks ei olnud vaja seadusmuudatust. Liitumistoetuse eraldamise ja kasutamise järelevalve ning tagasinõudmise ülesanne antakse halduslepinguga osaliselt üle EAS-ile, mille asutajaks on riik, nagu me teame. Põhimõtteliselt on nõnda, et kui riigieelarves ettenähtud vahendid on EAS-ile üle antud, siis saab neid toetusi sama sihtasutus välja anda ka järgmisel aastal. Nii et sealt tuleb see paindlikkus ning raha ei ole riigieelarvega üksüheselt jäigalt seotud. Proportsiooni ministereerium muuta ei kavatse, omaosaluse ja riigi abi proportsioon jääb samaks, ning samuti jääb samaks proportsioon veeprogrammi ja elektriprogrammi vahel. Kohalikud omavalitsused on kaasatud, et koguda andmeid, ning taotluste esitamine hakkab käima kohalike omavalitsuste kaudu, mis on täiesti normaalne, sest kes siis paremini teavad inimeste vajadusi kui kohalikud omavalitsused.

Juhtivkomisjoni ettekandja, eelnõu menetleja meie komisjoni poolt on kolleeg Hannes Astok, kes andis komisjonis ülevaate töögrupis

toimunud aruteludest ning märkis, et eelnõu läheb esimesele lugemisele muudetud kujul, sest on tehtud redaktsioonilisi ja tehnilisi korrastusi tulenevalt Riigikogu Kantselei juriidilise osakonna arvamusest, keeleteimetaja märkustest ja töögrupi ettepanekutest sõnastuse kohta. Ta tegi ettepaneku saata Vabariigi Valitsuse algatatud elektrituruseaduse täiendamise seaduse eelnõu 311 Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks algataja nõusolekul muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga s.a 21. oktoobril. Ettepanek on esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 29. oktoober kell 12. Majanduskomisjon toetas neid ettepanekuid konsensuslikult. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Valdur Lahtvee Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindajana!

Valdur Lahtvee

Härra juhataja! Head kolleegid! Meie fraktsiooni paneb küll imestama härra ministri suutmatuse aktsepteerida seda teadmist, et maksumaksja raha tuleb efektiivselt kulutada. Ta kohe keeldub sellel teemal arvamust avaldamast. Me oma järjest täpselt minevate küsimustega tahtsime ministrilt teada, et kui on ikka mõistlik odavamalt asi korda saada ja täita seda eesmärki, milleks on regionaalsete erinevuste silumine hajaasustuses, nende inimeste toetamine, kes on elektrivooluta (see on väga õige ja vajalik tegevus ja eesmärk, mida meie erakond täiesti toetab), siis miks ei või me seda teha efektiivselt, mõistlikult. Need inimesed peavad voolu saama. Kui on mõistlik, kui on odavam seda voolu neile viia traate pidi, siis teeme seda. Aga kui ei ole mõistlik? Me näeme eelnõu seletuskirjast, et keskmine liitumistasu hajaasustusega alal on 300 000 krooni, mis tähendab, et kui majapidamine on alajaamast keskmisest kaugemal, siis see tasu on 500 000 või 800 000 või 1 200 000 krooni. Kui me teame, et turul on autonoomsed elektritootmise seadmed, mis ühe majapidamise vajaduse sellesama 230 voldiga rahuldavad ära 250 000 krooni eest või 350 000 krooni eest, miks me siis nelja

majapidamise asemel ainult ühe majapidamise elektrivooluga varustame, kuna raha ei jätku, sest me läheme kõige kallima variandi peale? Ei ole mõistlik piirduda ainult võrguühenduse toetamisega. Vastavalt energiaspetsialistide seisukohale on mõistlik konkreetse juhtumi puhul anda võimalus samadel alustel taotleda ja saada toetust ka autonoomsete elektri-varustusseadmete soetamiseks ja püstitamiseks, kui see tuleb odavam ja tagab kvaliteetse voolu. Ma olen neli aastat Eesti Energia töötanud ja kinnitan teile, et see küsimus – vooluta majapidamiste varustamine – oli pidevalt üleval Eesti Energia juhtkonnas. See, et see investeering kallis on, et sealt raha tagasi ei tule ja et riik toetama peaks, oli kogu aeg teada. On väga hea, kui riik toetama hakkab, me igati toetame seda, aga tuleb lähtuda tervest mõistusest ja samadel alustel toetada, kui on mõistlikum, kui on odavam, autonoomsete elektritootmiseseadmete rajamist. Me tuleme välja selle parandusettepanekuga. Väited, just nagu elektrituruseadusega ei saaks seda probleemi lahendada ja seda sellisel moel ette panna – no tule taevas appi! Ei ole need seadused pühad lehmad, need on meie muuta, et eesmärk saaks saavutatud, ning võimalikult optimaalselt ja efektiivselt. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna teid! Ma palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Hea minister! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon on seda seaduseelnõu juba mõnegi kuu oodanud. See on väga vajalik seaduseelnõu ja sellega saab lahendatud maal sama oluline küsimus, nagu lahendati kaevuprojektiga ehk hajaasustuse veeprogrammiga. Peab tõdema, et ka hajaasustuse veeprogrammist ei saa rahastada vesioinaste ehitust. See on praegu mõistlik, sest toetatakse neid veelahendusi, mis annavad pidevalt vett. Võib-olla tullakse kunagi ka hajaasustuse veeprogramm selle juurde, et vesioinad saaksid rahastuse, ja kui rohelised teevad selle ettepaneku, et me kunagi siin saalis arutame ka väiksemaid ja ühe majapidamise jaoks mõeldud elektrilahendusi ja nende riigipoolset

toetamist, siis võime seda teha. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon toetab selle seaduseelnõu kiiret menetlemist Riigikogus ja loodame, et kuhugi metsatallu juba sellel aastal valgus jõuab. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrán eelnõu 311 muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 29. oktoobri 2008 kell 12. Esimene lugemine on lõpetatud.

Kaheksanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

9. Tööstusomandi õiguskaitset reguleerivate ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (281 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme üheksanda päevakorrapunkti juurde, milleks on eelnõu 281 esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhani Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Tööstusomandi õiguskaitset reguleerivate ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu on toodud teie ette kolmel põhjusel.

Esiteks, siin on esitatud regulatsioon, mis võimaldab meil käsitleda patenditaotluste salastamist võimaldavaid juhtumeid, need on nn riigikaitselehted. See vajadus tuleneb ühtepidi elust enesest, aga teistpidi ka sellest, et Eesti on NATO liige ja see eeldab, et me saaksime liituda kaitsealaste leiutiste salajasuse vastastikuse kaitse lepinguga. Need on lepingud, mille kohaselt lepinguosalistel riigid kohustuvad vastastikku kaitsma patenditaotlustega esitatud kaitsealaste, riigikaitse seisukohalt oluliste leiutiste salajasust. Sellised leiutised võivad olla näiteks leiutised, mida kasutatakse sõjalises tegevuses. Kehtiva riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadusega on loodud küll võimalus, et kaitseminister saab tunnustada neid riigikaitselehted leiutisi riigisaladuseks, kuid samas ei näe patendiseadus

praegu ette võimalust salastada selliste leiutiste kohta esitatud patenditaotlusi. See eelnõu loob sellisteks võimalusteks õiguslikud alused.

Teine põhjus on see, et seadus näeb ette üldpõhimõtted patentitud leiutiste riiklikuks ärieesmärgita kasutamiseks. See regulatsioon praeguses praktikas seondub ennekõike aidsivastase võitlusega. Seaduseelnõu täienduse eesmärk on võimaldada riigil teatud juhtudel, näiteks epideemia korral või eriolukorras, patentitud leiutise kasutamist patendiomaniku loata. Tuleb märkida, et eelnõu loob raamregulatsiooni. Süsteemi reaalne kasutamine saab võimalikuks siis, kui seadustes on reguleeritud ärieesmärgita kasutamise otsuse tegemise ja patendiomaniku kompenseerimise tingimused. Sotsiaalministeerium valmistab praegu sellist regulatsiooni ette.

Kolmas eelnõu algatamise põhjus on, et on vaja kõrvaldada mõningad tööstusomandi valdkonnas olevad praktilised probleemid, mitmetimõistetavused ja kitsaskohad. Olgu näitena toodud, et on vaja võimaldada suulist menetlust, täpsustada tööstusomandi apellatsioonikomisjoni otsuse jõustumisega seonduvat ja reguleerida muid üksikküsimusi.

Ma tänan teid tähelepanu eest ja palun Riigikogu toetust sellele eelnõule!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi!

Urmas Klaas

Härra juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud majandus- ja kommunikatsiooniminister! Vabariigi Valitsuse algatatud tööstusomandi õiguskaitset reguleerivate ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu 281 arutelu esimesele lugemisele saatmiseks toimus meie töökas komisjonis s.a 15. oktoobril. Me olime palunud komisjoni istungile majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi, ministri nõuniku Ago Pelisaare ning Patendiameti nõuniku Raul Kartuse.

Minister andis meile ülevaate eelnõu eesmärkidest, nagu ka teile, head kolleegid, täna siin. Ei pea vajalikuks neid korrata. Patendiameti nõunik Raul Kartus esitas lisaselgitusi eelnõus tehtud muudatuste kohta. Toon välja,

et need muudatused, mida eelnõu ette näeb, võib jagada kolme suurde rühma. Esiteks, patenditaotluste salastamist võimaldava regulatsiooni loomine. Siin on mõeldud nn riigikaitseleisi leiutisi. Teiseks, patentitud leiutiste riiklikku ärieesmärgita kasutamist võimaldavate üldpõhimõtete loomine. See regulatsioon seondub HIV- ja aidsivastase võitlusega. Täienduse eesmärk on võimaldada riigil teatud juhtudel, näiteks epideemia korral või eriolukorras, patentitud leiutise kasutamist patendiomaniku loata. Kui on tõesti tegemist eriolukorraga! Kolmas rühm on praktikas ilmnunud probleemide ja kitsaskohtade likvideerimine tööstusomandi õiguskaitse valdkonnas.

Komisjoni liikmed esitasid küsimusi eelnõu rakendamise seotud kulude kohta, apellatsioonikomisjoni töö kohta ja kompensatsioonimehhanismiga seonduvalt. Patendiameti nõunik märkis, et salastatud patenditaotluste süsteemi käivitamisega seoses vajab Patendiamet ühekordselt 457 000 krooni oma ruumide ja IT-süsteemide salastatud teabe töötlemise nõuetega vastavusse viimiseks ja samuti igal aastal orienteerivalt 24 000 krooni valveteenuse lisakulude katmiseks. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi nõunik Ago Pelisaar selgitas, et kehtiva regulatsiooni kohaselt ei jõustu apellatsioonikomisjoni otsus juhul, kui see leiab vaidlustamist kohtus. Kohus aga ei pruugi jõuda otsusele või võidakse mitte võtta asja menetlusse ja seega on ka eelnõusse sisse viidud muudatus vajalik apellatsioonikomisjoni otsuse täitmiseks.

Juhtivkomisjoni ettekandja Hannes Astok esitas ülevaate, mida on töörühm teinud selle eelnõuga seda esimeseks lugemiseks ja siia saatmiseks ette valmistades. Saime teada, et suve jooksul on algataja esindaja välja töötanud ja läbi rääkinud eelnõu täiendavad muudatused. Eelnõu muudetud tekstis tehtud täiendused ja redaktsioonilis-tehnilised korrektiivid tulenevadki eelnõu algataja ettepanekutest, samuti meie kantselei juriidilise osakonna arvamuses sisaldunud märkustest ning töögrupi arutelu käigus selgunud vajadusest täpsustada mõne sätte redaktsiooni. Loomulikult, kuna eelnõu tuli saali muudetud kujul, siis on ka seletuskiri vastavalt muudatustele ja täiendustele muudetud ja on saalis uues redaktsioonis.

Kolleeg Astok tegi ettepaneku saata kõne all olev Vabariigi Valitsuse algatatud eelnõu täiskogule esimeseks lugemiseks algatajaga kooskõlastatult muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga täna, 21. oktoobril s.a ettepanekuga esimene lugemine lõpetada ning teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 29. oktoober kell 12. Komisjon toetas kõiki ettepanekuid konsensuslikult. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Ettekandjale on küsimusi. Marek Strandberg, palun!

Urmas Klaas

See on vist kõnesoov.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan ettekandjat! Kas härra Strandberg soovib pidada läbirääkimisi? Selge. Avan läbirääkimised! Ma palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Marek Strandbergi!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Tegelikult selle eelnõuga lood nii roosilised ei ole, nagu majanduskomisjoni esimees just kõneles või minister meile esitas. See, mis seda roosilisust häirib, on nimelt küsimus, mis puudutab neidsamu salastatud patente või leiutiste salastamise mehhanismi. Mõnes mõttes on küllaltki tavatu see, millisel moel see on kõnealuses eelnõus ette nähtud. Nimelt näeb eelnõu ette mehhanismi, et kui leiutaja või patenditaotleja esitab patenditaotluse, siis on – kujutage ette! – patendiametnikul õigus esitada kahtlusi, et tegemist võib olla riigikaitse huvidega seotud patendiga, ja algatada n-ö selle asja salastamise menetlus. See on suhteliselt veider. Kust võtab patendiametnik selle pädevuse või milline on patendiametniku pidev juurdepääs kõnealusele salastatud informatsioonile, mille alusel ta üldse sellist otsust teha saab? See tähendab leiutaja jaoks võimalust, et tema leiutise registreerimine nihkub edasi kuid, enne kui see mehhanism käivitub ja mingitele arusaamadele jõutakse, aga see tekitab ka olukorra, et agaramad patendiametnikud (kes võivad ju täiesti olemas olla) tekitavad taas ühe kummalise tulva, millest meil siin saalis

korduvalt on juttu olnud, nimelt, liigsete riigisaladusena käsitletavate tekstide tekke ühiskonnas, mida ei saa pidada mitte ühelgi moel mõistlikuks. Täpselt samal moel on antud sellesama eelnõuga kaitseministrile küllaltki märkimisväärne õigus otsustada riigisaladusena käsitleva leiutise leiutajale kompenseerimise üle majanduslike hinnangute andmise mehhanismi alusel või selle alusel, mis tulu selline asi turul vabalt kaubeldes võiks tuua, mis on ju ka tegelikult Kaitseministeeriumi pädevusest ja kaitseministri kui poliitilise isiku pädevusest küllaltki väljaspool olev asi.

Selgitan siinkohal. Mul on kurb meel, et ei majandusministeerium ega komisjon ei suvat-senud vaeva näha ja leida üles need mehhanismid, kuidas see on reguleeritud riikides, kus seda praktiseeritakse. Loogika, millest eelnõu lähtuma peaks, peaks olema selline, et arusaadavalt ei saa leiutaja n-ö lambist või asjana iseeneses leiutada midagi, millel on riigisaladuslik tähendus, riigikaitseiline tähendus või midagi muud sellist. Sellel inimesel peab olema eelnevalt lepinguline puutumus, riigisaladusele juurdepääsust tulev puutumus kõnealuse informatsiooni ja kõnealuste seostega. Just nimelt lepinguline suhe, mis on eelnevalt paika pandud, peaks olema aluseks, et ühte, teist või kolmandat leiutisena käsitlevat asja saaks üldse salastada. Seda ei saa teha ametnike suvast lähtuvalt, sest me teame, et ametnike suva, kui see on liiga suur, võib olla omavoli aluseks ja võib olla täiesti selgelt põhjuseks, miks alusetult genereeritakse juba mainitud riigisaladusi. Seda enam on väga veider, kui ühtäkki leiutaja, kellel on vaba voli kasutada enda käsutuses olevat informatsiooni, mis tulevikus võib kujuneda riigisaladuseks, juhul kui ta soovib patenteerida, peaks nagu ette teadma, kellele millist patenteerimise või leiutise kohta käivat informatsiooni ta võiks levitada või mitte. Tegelikult läheb seesama eelnõu päris märkimisväärselt vastuollu nii tavalooikaga kui tegelikult ka inimese põhiseaduslike õigustega. Selle tõttu oleks otstarbekas see osa komisjoni edaspidises tegevuses väga põhjalikult läbi töötada ja eelnõu sellistest lapsikustest priiks teha. Roheliste fraktsioon sellekohased parandused kindlasti teeb. Loodetavasti leiavad need

sisulist arutelu nii komisjonis kui ka ministeeriumi poolt ja me ei tekita järjekordset seadusteksti, millega nagu imekatlas keedetakse saladuste putru meile n-ö järamiseks siia aina juurde ja juurde. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Määrän eelnõu 281 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoobri 2008 kell 12. Esimene lugemine on lõpetatud.

Üheksanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

10. Lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (330 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kümnenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Riigikogu liikmed! Lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu on päris mahukas ja põhiliselt keskendub see Euroopa Liidu määrustest tulenevatele kohustustele. Samuti näeb see ette, kuna lennundus on väga rahvusvaheline valdkond, muude rahvusvaheliste organisatsioonide, põhiliselt ICAO ehk Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni kehtestatud valdkondlikest nõuetest tingitud muudatusi ning seni Eesti lennundusseaduses reguleerimata lennundusjulgestusalaseid sätteid.

Ma annan lühikese loendi sellest, mida muudetakse. Kõigepealt täpsustab seadus õhusõiduki lennukõlblikkust ja jätkuvat lennukõlblikkuse kontrolli puudutavat regulatsiooni, laiendades Lennuameti õigusi ja kohustusi lennukõlblikkuse kontrolli teostamisel. Seadus laiendab oluliselt riiklikku järelevalvet teostava ametniku järelevalvelaseid õigusi, andes muu hulgas õiguse kõrvaldada lennundustegevusega seotud ülesannete täitmiselt isik,

kui kontrolli tulemusel ilmneb, et tema pädevus ei vasta nõuetele või kui isiku tegevuse või tegevusetuse tulemusel ei ole tagatud käitumise ohutus, lennu- ja keskkonnaohutus või turvalisus. Vähendamaks raadioside väärtõlgendamise võimalikkust õhusõidukite käitumisel Eesti õhuruumis, lisandub nõue juhitud kahepoelses raadiosides lendamisel ühtlustatud raadioside reeglitest. Regulatsioon täiendab lennundusspetsialistide tervise seisundi kontrolli reegleid, täpsustades, milliseid otsuseid teevad ning tervisetõendeid väljastavad erialaarstid, arstlik komisjon ja Lennuamet. Seadusega täiendatakse nõudeid meeskonnaliikmetest esmaabi andjatele, esmaabivahenditele ja koolitusele. Eelnõuga lisandub lennunduse erialakeele oskustaseme testimist puudutav regulatsioon ärilises lennutranspordis, tagamaks lennujuhtide ning pilootide võõrkeeleoskuse taseme vastavus Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni konventsiooni lisa 1 sätestatud vähemalt neljandale keeleoskustasemele. Eelnõu täiendatakse lennuvälja ja kopteriväljaku lähiümbruse ning kaitsevööndiga seotud sätetega. Selle seni puuduva täpsema regulatsiooni lisamine on vajalik seoses lennuvälja kaitsevööndis keelatud tegevuste kindlaksmääramisega. Seaduses täpsustatakse lennundusjulgestuse korralduslikke aluseid, millest moodustati seadusesse iseseisev peatükk. Muudatuse alusel kuulub asutamisele kaitse lennunduse õhusõidukite register, mille eesmärk on reguleerida kaitse lennunduses riigikaitseks kasutatavate õhusõidukite andmete töötlemist. Muudatused tehakse ka seoses tsiviilõhusõidukite registri ümbernimetamisega õhusõidukite registriks.

Riigilõivuseaduses viiakse riigilõivuseaduses olevad Lennuameti toimingute sätted kooskõlla lennundusseaduses tehtud riigilõivualaste muudatustega. Eelnõus on tõstetud Lennuameti tehtavate toimingute eest võetavaid riigilõivusid, sest praegu kehtivad määrad ei ole kulupõhised. Uues seaduses on lõivu suuruse arvestamisel võetud arvesse Lennuameti toimingute töömahtu ja konkreetse toimingu kulu, arvestatuna tunnihinnas. Seejuures on oluline märkida, et seaduses sätestatud toimingute tegemisel võivad olenevalt toimingust olla ühel ajahetkel kaasatud Lennuameti eri struktuuriüksused. Uute riigilõivumäärade kehtestamisel on

lähtunud Lennuameti analüüsist toimingute kulupõhisuse täpsustamiseks.

Aitäh ja palun seda eelnõu toetada!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi!

Urmas Klaas

Härra juhataja! Head kolleegid! Austatud minister! Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 330 arutelu täiskogusse esimesele lugemisele saatmiseks toimus meil s.a 11. oktoobril. Komisjoni istungile olid kutsutud majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts, tema juhitava ministeeriumi lennundus- ja merendusosakonna juhataja asetäitja Allan Mäll, peaspetsialist Kertu Martšenkov, Lennuameti peadirektor Koit Kaskel ja Lennuameti juriidilise osakonna juhataja kohusetäitja Gerli Rebane.

Ma ei hakka, head kolleegid, andma teile täiendavat ülevaadet eelnõu kohta, sest härra minister äsja just teie ees ülevaate esitas. Kuid toon välja kõige olulisema muudatuse, mis on eraldi sisse viidud. See on peatükk lennundusjulgestusalaste ülesannete ja vastutuse kohta. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi lennundus- ja merendusosakonna juhataja asetäitja Allan Mäll selgitas, et need seadusmuudatused peaksid tagama lähiaastatel lennuohutuse, lennujulgestuse korraldamise ja lennundustegevuse järelevalve alused. Suur osa muudatustest tuleneb Euroopa Liidu määrustest tulenevate kohustuste täpsustamise vajadusest ning Lennuameti ja ministeeriumi koostöös kaardistatud probleemidest. Valdkonnapõhiselt on eelnõusse suurema muudatusena lisatud lennundusjulgestuse peatükk.

Tuleb märkida, nagu selgus ministeeriumi esindajate sõnavõttudest, et on valmimas uus ja täiuslik lennundusseaduse eelnõu, mis loodetavasti peaks seadusandja laudadele jõudma selle aasta lõpuks.

Küsimusi esitasid kolleegid, eeskätt kolleeg Kalev Kallo, kõrghoonete kõrgusepiirangute kohta seonduvalt sellega, kuidas lennuliikluse korraldamine läheb kokku tiheasustusega alade, linnade ehitustegevusega. Samuti

avaldati arvamust, et sertifikaadi muutmise aluseid peaks selguse mõttes täiendada. Küsimustele vastasid ja lisaselgitusi andsid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Lennuameti esindajad.

Lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõus on enne esimest lugemist tehtud vastavalt majanduskomisjoni töögrupis arutatule tehnilisi muudatusi ja täpsustusi ning viidud eelnõu vastavusse Riigikogu normitehnilise eeskirjaga, mistõttu majanduskomisjon esitab eelnõule täiendava seletuskirja.

Juhtivkomisjoni ettekandjaks või eelnõu vedajaks meie komisjonis on kolleeg Hannes Astok, kes tegi kolleegidele ettepaneku saata Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks algatajaga kooskõlastatult muudetud kujul ja koos majanduskomisjoni seletuskirjaga s.a 21. oktoobril ettepanekuga esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 28. oktoober kell 18. Komisjon toetas neid ettepanekuid konsensuslikult. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrati eelnõu 330 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 28. oktoobri 2008 kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud.

Kümnenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

11. Ohvriabi seaduse, ravimiseaduse, töötervishoiu ja tööohutuse seaduse, riigilõivuseaduse, riiklike peretootuste seaduse, töö- ja puhkeaja seaduse ning puhkuseaduse muutmise seaduse eelnõu (349 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 11. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud ohvriabi seaduse, ravimiseaduse, töötervishoiu ja

tööohutuse seaduse, riigilõivuseaduse, riiklike peretoetuste seaduse, töö- ja puhkeaja seaduse ning puhkuseseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Mul on suur rõõm näha juba Riigikogu kõnetoolis sotsiaalminister Maret Maripuu. Palun!

Maret Maripuu

Austatud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Valitsus on Riigikogule esitanud ohvriabi seaduse, ravimiseaduse, töötervishoiu ja tööohutuse seaduse, riigilõivuseaduse, riiklike peretoetuste seaduse, töö- ja puhkeaja seaduse ning puhkuseseaduse muutmise seaduse eelnõu. Muudatused loetletud seadustes on seotud 2009. aasta riigieelarve tulude ja kulude planeerimisega.

Nüüd kõigest täpsemalt. Ohvriabi seaduse muudatus toob kaasa selle, et abi ei saa telefoni teel öisel ajal. Seni töötas telefon iga päev ka öhtul kella 5-st öösel kella 3-ni. Tööpäeviti jäävad riikliku ohvriabi töötajad telefoni teel nõu andma endiselt kella 8-st kella 17-ni ja nii nagu praegugi kutsutakse ohvriabitöötajad ka edaspidi eriolukordade puhul operatiivselt välja.

Ohvriabi on mõeldud hooletuse või halva kohtlemise, füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalda ohvritele. Helistajatele anti nõu, kust nad abi saavad, ning suunati vastavate organisatsioonide poole. Tuleb tunnustada, et seni pole ohvriabitelefoni väga populaarne olnud. Selle töös on olnud puudujääke ja seepärast teeme ettepaneku lõpetada selle rahastamine riigieelarvest. Küll aga näeme ette selle teenuse ümberkorraldamist ning rahastamist hiljem Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu.

Ravimiseaduse muudatustega võib Ravimiamet ravimituru arengu ja parema toimimise eesmärgil osutada tasulisi statistikaga ja laboriuuringutega seotud teenuseid. Näiteks koostab Ravimiameti ravimistatistika büroo regulaarselt ravimiturgu iseloomustavaid statistilisi koondaruandeid aruannete alusel, mida esitavad apteegid ja ravimite hulgi müüjad. Koondaruanded kajastavad ravimite müüki pakendite arvuna, käibena või defineeritud päevadooside arvuna 1000 inimese kohta ööpäevas. Viimane võimaldab võrrelda ravimite tarbimist ajas ja eri riikide kaupa. Koondaruanded on Ravimiameti veebilehel kõigile

kättesaadavad. Spetsiifilisemate aruannete koostamine ei kuulu Ravimiameti põhiülesannete hulka, kuid nendest on huvitatud ravimitootjad, müügiloa hoidjad ja hulgi müüjad, näiteks oma turundusplaanide tegemiseks. Kuna Ravimiametil on andmeid kogu Eesti ravimituru kohta, on otstarbekas seda teenust huvilistele pakkuda. Samuti teeb Ravimiamet tavapäraselt laboratoorseid ravimite kvaliteedi kontrolli uuringuid, kuid on huvilisi, kes soovivad ravimipartiisid või näiteks ravimtaimi ise analüüsida, milleks on võimalik kasutada Ravimiameti laborit. Muudatustega luuakse võimalus teha statistika- ja laboriteenused tootjatele, apteegi- ja hulgi müügiteenuste osutajatele paremini kättesaadavaks. Sotsiaalministri määrusega kirjeldatakse selgelt, milline teenus on kõigile tasuta kättesaadav ning milliseid teenuseid on ettevõtjal võimalik lisaks tasu eest tellida.

Riigilõivuseaduse muudatusega tõstetakse Ravimiameti toimingute ravimiseaduse alusel võetavate riigilõivude määrasid, et need kataksid toimingutega seotud kulud. Näiteks tõstetakse Ravimiameti toimingute eest võetavate riigilõivude määrasid üldapteegi, haiglaapteegi või veterinaarapteegi tegevusloa andmise või uuendamise taotluse ning tegevusloa muutmise läbivaatamisel.

Riigilõivude määrasid tõstetakse ka selleks, et need kataksid Tervishoiuameti toimingutega seotud kulud. Ametnike tööaeg mitmesuguste taotlustega tegelemisel on pikenenud. Seni kehtiv kord ei ole ka võrdne: näiteks proviisori tunnustamise eest, et ta saaks Euroopa Liidu liikmesriikides tööd teha, peab riigilõivu tasuma, kuid samaväärsete tervishoiutöötajate tunnustamise eest mitte. Nüüd see erinevus kaob ja kõiki koheldakse võrdselt.

Riigilõivu peab hakkama maksma ka töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muudatuse järgi. Töötervishoiuteenuse osutajana registreerimist taotlev inimene peab enne registreerimistaotluse esitamist tasuma taotluse läbivaatamise eest riigilõivu riigilõivuseaduses sätestatud määras. Enne seda riigilõivu ei olnud.

Ka peretoetuste seaduses on tehtud muudatusi. Toetusi üle vaadates lähtusime sellest, et kui me millestki loobume, siis on see toetus, ilma milleta on halb, aga on võimalik hakkama saada. Oluline on see, et säilivad kõik

põhilised peretoetused. Eelnõuga lõpetatakse koolitoetuse maksmine. Koolitoetust said lapsed, kes õppisid algkoolis, põhikoolis, põhikooli baasil kutseõppeasutuses või gümnaasiumis. Toetust maksti 450 krooni kooliaasta alguses. Koolitoetust hakati maksma 1994. aastal, toonane ja tänane olukord ei ole aga võrreldavad. Näiteks ei olnud toona koolitoiduprogramme, riik ei toetanud põhikooli töövihikute eest maksmisel. Suurpered ja pered, kellel on toimetulekuga raskusi, saavad taotleda sotsiaaltoetust kohalikust omavalitsusest. Paljud kohalikud omavalitsused maksavad puudust kannatavatele peredele ka nn ranitsatoetust.

Järgmine muudatus on see, et ajateenija lapse toetuse finantseerimine läheb Kaitseministeeriumi eelarvesse, sest tegemist on väga spetsiifilise toetusega. Kõiki riiklikke peretoetusi finantseeritakse praegu riigieelarvest Sotsiaalministeeriumi eelarve kaudu. Ajateenija lapse toetus on 750 krooni kuus, toetuse suurus ja selle maksmise tingimused ei muutu. Muutub ainult see, et väljamaksjaks on Kaitseministeerium.

Eelnõuga lõpetatakse ka lapsehooldustasu maksmine vanemahüvitist saavale vanemale. Vanemahüvitis ja lapsehooldustasu on asendussissetulekud vanema jaoks sel perioodil, kui ta tööl ei käi. Praegu ei maksta vanemahüvitist ja lapsehooldustasu üheaegselt sama lapse kohta. Järgmisest aastast ei maksta lapsehooldustasu koos vanemahüvitisega ühegi lapse kohta peres. Teisi peretoetusi, sealhulgas lapsetoetust, makstakse endiselt koos vanemahüvitisega. Lapsehooldustasule on õigus ühel vanematest, seda makstakse alates vanemahüvitise maksmise lõppemisest kuni lapse 3-aastaseks saamiseni summas 600 krooni kuus. Lisaks makstakse lapsehooldustasu 3–8-aastase lapse kohta, kui peres on veel alla 3-aastane laps või kui peres on kolm või enam last, summas 300 krooni kuus.

Samuti muudetakse töö- ja puhkeaja seadust. Kehtiv seadus annab töötavale vanemale alla 1,5-aastase lapse kasvatamisel vaheaegu lapse toitmiseks. Vaheaeg lapse toitmiseks on vähemalt 30 minutit iga kolme tunni järel. Eelnõu täiendades ei anta vaheaegu juhul, kui lapse kasvatamise eest makstakse vanemahüvitist. Kehtiva puhkuseseaduse järgi on isal õigus saada ema rasedus- ja

sünnituspuhkuse ajal või kahe kuu jooksul pärast lapse sündi kümme tööpäeva isapuhkust. Muudatusega on isal õigus saada kümme tööpäeva tasustamata isapuhkust kahe kuu jooksul enne arsti määratud eeldatavat sünnituse tähtaega ja kahe kuu jooksul pärast lapse sündi. Isal säilib õigus kasutada tasustamata puhkust. Muudatus puudutab ka rasedus- ja sünnituspuhkust. Nimetatud puhkust saab üksnes töötaja või avalik teenistuja. Seega saab praegu isa enne lapse sündi võtta puhkust vaid juhul, kui tulevase lapse ema on töötaja või avalik teenistuja. Selline vahe-tegemine ei ole põhjendatud ja tekitab ebavõrdsust. Eelnõu kaotab erisuse ning isapuhkuse kasutamisel enne ega pärast lapse sündi ei ole lapse ema õiguslik seisund oluline. Seega saab enne lapse sündi kasutada puhkuse õigust ka see isa, kelle lapse emal ei ole õigust rasedus- ja sünnituspuhkusele.

Seadus jõustub üldises korras. Palun Riigikogu liikmeid eelnõu toetada!

Asesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, teile on küsimusi. Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Muudatusega kaotatakse ohvriabi vältimatu abi korras telefoniteenusena osutamise kohustus. Kui palju siis meie armas valitsus nüüd ohvrite arvel eelarvesse raha säästab?

Maret Maripuu

Nagu ma ütlesin, teenust osutatakse edasi. Kohustus öösel, kella viiest õhtul kella kolmeni öösel teenustelefoni valves olla kaob seaduses sätestatud kohustusena. Me otsime võimalusi, kuidas seda teenust pakkuda. Selle konkreetse telefoniteenuse ärajätmine toob kokkuhoidu 525 000 krooni.

Asesimees Jüri Ratas

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Proua minister! Paar tundi tagasi oli meil infotunnis juttu, kuidas Sotsiaalministeerium laste eest hoolitseb. Ja nüüd ma kuulen siin – see oli muidugi

ka enne teada –, et koolitoetus, ranitsatoetus ja mitmed teised asjad kaovad meil ära. Mispärast niimoodi tehakse? Jälle võetakse ära kõige nõrgematelt – nendelt peredelt, kus on palju lapsi ja igal sügisel läheb suur raha laste kooli saatmise peale jne?

Maret Maripuu

Aitäh! Nagu te teate, pidid sellel aastal kõik ministriumid kokku hoidma, ja nii pidi ka Sotsiaalministeerium kokku hoidma. Oma kärpeid tehes me analüüsisime igat toetust ja selle mõju perekonnale. Koolitoetusest loobumine avaldas pere vaesusriskile kõige vähem mõju, kui me võrdlesime koolitoetust teiste peretoetustega, näiteks lastetoetusega. See oli üks põhjus. Nii et oma kärpeid tehes lähtusime sellest, et selle toetuse kaotamine on halb, aga ilma selle toetuseta on võimalik hakkama saada. Ja ma meenutan, et 2008. aastast on alates esimesest lapsest tulumaksuvabastus, nii et peredele tuleb teiste meetmetega raha juurde. Tulumaksuvabastus esimest lapsest alates läks riigieelarvele maksma pea miljard krooni.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Tundub, jah, et see on praegu see eelnõu, kus kraabitakse kokku, mis veel kraapida annab. Võtame kas või selle isapuhkuse kompenseerimise lõpetamise, mis ei saanudki juurduda, ja ranitsatoetus ja lapsehooldustoetuse maksmine vanemahüvitist saavale maksjale jne. Just nimelt tervishoiust! Kui Ravimiameti toimingud muutuvad kallimaks, siis on selge, et ka arstirohtude hind tõuseb. Ja Tervishoiuameti puhul kasvab sisuliselt see tervisehoiu omaosalus. Ma küsiks ka ikkagi, et miks me jälle võtame lastelt ja peredelt, nendelt kõige nõrgematelt. Ja just nimelt see koolitoetus oli tegelikult väga hinnatud, ma arvan, et isegi kõige rohkem hinnatud.

Maret Maripuu

Aitäh! Siin on ühte küsimusse päris mitu küsimust sisse põimitud. Kordan veel kord, et Sotsiaalministeerium vaatas väga tõsiselt kõiki oma eelarve ridu ja me kärpisime neid toetusi,

ilma milleta on halb, aga on võimalik hakkama saada. Mis puudutab riigilõivude tõusu nii Ravimiameti kui Tervishoiuameti puhul, siis see peab tagama parema järelevalve ja ei puuduta patsiendi rahakotti.

Aseesimees Jüri Ratas

Taavi Rõivas, palun!

Taavi Rõivas

Aitäh! Kõigepealt ma soovin tänada proua Tuusi jõulise toetuse eest isapuhkusele! Tol ajal, kui me selle valimislubadusena välja käisime, ja ka siis, kui see algselt eelnõusse sisse kirjutati ja kui see seaduseks sai, ma nii suurt toetust ei märganudki. Ma usun, et nüüd, kui see toetus on väga suur ja majanduslikud võimalused aastate jooksul paranevad, võime selle kindlasti tagasi tuua.

Aga Heimar Lengil oli konkreetne etteheide, et kraabitakse kõige nõrgematelt, ja ta nimetas konkreetset lapsi. Ma rõhutan, see asi ei puuduta mitte vaesemaid lapsi, vaid see puudutab absoluutselt kõiki lapsi. Mu küsimus teile, proua minister, on: kas Sotsiaalministeeriumi eelarves üldse on mõni selline koht, kus me eraldame toetusi ainult rikastele, et seal oleks nagu lihtne kraapida, või ongi Sotsiaalministeerium oma loomult selline, et seal on kõik asjad suunatud nendele, kes abi vajavad?

Maret Maripuu

Lastetoetuse maksmise põhimõtetes me juhindume universaalsuse printsiibist, kus me toetame lapsi sõltumata sellest, millistes peredes elavad.

Aseesimees Jüri Ratas

Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh! Austatud minister! Minu küsimus puudutab ka siiski emapalka, sest me teame, et see on eelarvest üle kahe miljardi. Ma ei taha tõstatada selle vajaduse või mittevajaduse küsimust, sest see on nii otsustatud ja kindlasti on ta ka vajalik, kuigi sündimuse kasvu selle tõttu ei ole tõepoolest täheldatud. Sündimus oleks kasvanud niisamagi, kui me võtame statistika aastate kaupa, siis me oleme just selles tipus, kus sündimus oleks ka ilma

emapalgata tõusnud. Aga ma küsin hoopis teist asja: kas te olete vaadanud, milline on lastekodudes tulevate laste kontingent ja kas seal on ka mingeid muutusi? Minul on vestlustest konkreetselt lastekodudega selline tähelepanek, et pärast emapalga kehtima hakkamist on poolteise kuni kaheaastaste laste hulk lastekodudes suurenenud.

Maret Maripuu

Aitäh! Viimased numbrid küll näitavad, et lastekodudes jääb laste arv väiksemaks, ja eelmisel aastal me tegime siin üheskoos seadusmuudatuse, mille kohaselt peredesse kasvatada võetavate laste eest maksab riik 1500 krooni asemel 3000 krooni. Nii et lastekodudes on laste arv vähenenud.

Aseesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Siin üks eelkõneleja küsis, kas on mõni artikkel, mis on ainult rikastele ette nähtud. Nii ma küsiksingi siis: kas emapalga ülempiiri tõstmine on mõeldud rikastele või vaestele inimestele?

Maret Maripuu

Aitäh! Ma teeks ettepaneku jääda selle eelnõu raamidesse, mis siin on. Aga kuna teema tõstatati, siis vanemahüvitise lagi – kokkuhoid oleks 12 miljonit krooni, kui me ei oleks seda muutnud. 55% vanemahüvitise saajatest on need pered või need naised või mehed, kes saavad oma põhipalka, ja keskmine vanemahüvitis, mida pere saab, on 10 044 krooni.

Aseesimees Jüri Ratas

Taavi Rõivas, palun!

Taavi Rõivas

Aitäh! Ma palun juba ette vabandust, et see läheb pisut eelnõust eemale, aga siiski ei saa jätta reageerimata väitele, mis siit saalist kõlas, et sündimus oleks tõusnud ka ilma emapalgata. Ma rõhutan, et jutt saab olla üksnes ja ainult vanemahüvitisest, mida on võrdselt emadega võimalik saada ka isadel. See on väga oluline, et poliitikud räägiksid selles osas õigesti. Aga mulle näib, et selle väite esitaja ei ole lugenud

demograafilisi ülevaateid, mis räägivad hoopis vastupidist. On ilmne, et 20,7% – mõne aastaga sündimus ikka niimoodi päris juhuslikult tõusta ei saa. Sellesama eelnõu kontekstis on tekitatud hästi palju hüsteeriat selle ümber, et äkki peaks ikkagi vanemahüvitisel midagi muutma. Nagu te näete, soov selleks on väga suur, ainult et sellest pole kasu!

Aseesimees Jüri Ratas

Küsimus, palun!

Taavi Rõivas

Kas te kinnitaksite, et vanemahüvitise põhimõtted jäävad samaks ja noortel peredel ei ole põhjust muretsemiseks?

Maret Maripuu

Jah.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Tatjana Muravjova!

Tatjana Muravjova

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud ohvriabiseaduse, ravimiseaduse, töötervishoiu ja tööohutuse seaduse, riigilõivu-seaduse, riiklike peretoetuste seaduse, töö- ja puhkeaja seaduse ning puhkuse-seaduse muutmise seaduse eelnõu 349 oma istungil s.a 9. oktoobril. Sotsiaalminister Maret Maripuu andis ülevaate seaduseelnõust. Praegu ta peatus selle eelnõu sisul väga põhjalikult ja seetõttu jätan ma ära selle, mida mina kavatsesin öelda. Teatan teile ainult, et komisjon otsustas saata eelnõu 349 esimesele lugemisele s.a 22. oktoobril ja teha täiskogule ettepanek esimene lugemine lõpetada. Muudatuse ettepanekute tähtaeg on s.a 5. november kell 18. Selle otsuse poolt hääletas 5 komisjoni liiget ja 3 oli vastu. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna

fraktsiooni esindaja Marika Tuusi! Kaheksa minutit.

Marika Tuus

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! See seaduseelnõu on nüüd tüüpiline näide valitsuse peataolekust ja närvilisest tõblemisest, kuidas perede käest, tarbijatelt, ettevõtelt, ettevõtjatelt raha tagasi võtta või siis neid kõrgemalt maksustada. Ikka selleks, et teha oma vigade parandust, päästa veel, mis päästa annab, raha juurde saada, lappida veel, mida lappida annab. Olgugi et kokku kerjatav rahahulk on tühine, võrreldes sellega, milline puudujääk on tegelikult ja teadlikult eelarvesse sisse planeeritud.

Selle seaduseelnõuga tehakse muudatusi seitsmes seaduses. Võetakse tagasi nii valimislubadusi kui ka kaotatakse juba aastaid toimunud ja hinnatud toetusi. Keskerakonna fraktsioon ei saa kuidagi nõustuda, et kaotatakse 450-kroonine kooli- ehk ranitsatoetus, mida riik on aastaid kooliaasta alguseks andnud. Seda kummalisem, et just selles eelarves on haridus prioriteediks kuulutatud! Pealegi, kuna koolis käijaid lapsi iga aastaga on vähemaks jäänud, on need summad ka aastatega kahanenud. Lapsevanemad peavad koolitoetust ikkagi väga suureks abiks, sest kooliaasta algul tuleb suured summad välja käia ja iga lisakroon on teretulnud. Mulle isiklikult helistas kolme lapsega lesk ja kurtis, et mis teha, Internetist tuleb ilmselt nüüd loobuda. Arvan, et see on nüüd küll kõige hellem koht, kust võiks raha ära võtta. Kas see 78 miljonit tõesti kaalub üles selle kahju, mis me peredele tekitame? Seletuskirjas on huvitavalt öeldud, et seadusandja võib halvendada mõnede ühiskonnaliikmete olukorda juhul, kui avalik huvi ümberkorralduse järele kaalub üles isiku mõistliku ootuse õigusliku olukorra püsimisse, ning et koolitoetuse maksamise lõpetamise põhjenduseks on ülekaalukas avalik huvi säilitada riigieelarve tasakaal.

Et see valitsus sööb oma sõnu, näitab ka isapuhkuse kompenseerimise lõpetamine. Alles jaanuaris hakkas see kehtima ja eelmise aasta detsembri keskel, n-ö viimasel tunnil sai see seadus siin kuumade sõnavõttudega vastu võetud. Küll räägiti pere- ja tööelu ühitamisest, uutest rollijaotustest, riigi hoolimisest, perede stressi vähendamisest kuni isadepäevani välja.

Nende mõne kuuga hakkas juba 4000 isa seda toetust kasutama ja see protsent muutus tõusujoones. Nüüd siis on lõpp! Heale kolleegile Taavi Rõivasele ütlen, et ei maksa fantaseerida, Eesti Keskerakonna fraktsioon hääletas selle eelnõu poolt, aga me küsisime, kas meil ikkagi raha jätkub ja kas me oleme selleks piisavalt rikkad.

Niisamuti lõpetatakse vanemahüvitist saava vanemale lapsehooldustasu maksmine iga lapse kohta peres. Eelnõu seletuskirjas on öeldud, et õiguste kokkusattumine ei tohiks tekitada ülekompenseerimist.

Ja siis veel, millest oli juttu – kokku hoitakse ohvriabi vajajate pealt! Kokkuhoid vaid 525 000 krooni! Nii et võtta saab ka sealt, kust midagi võtta ei ole. Ja kui me räägime ravimite hinnatõusust seoses käibemaksu määrade tõstmisega, siis on veel teinegi põhjus, miks ravimid kallinevad. Nimelt tõstetakse Ravimiameti toimingute eest makstavaid riigilõive, näiteks ravimite tootmise, müügiloo jne saamise eest jne. Nii et tulude laekumise kasvuks loodetakse saada umbes 3,5 miljonit. Aga küsime, kust see raha tagasi võetakse? Loomulikult ikka inimestelt ja arstirohtude hinna tõstmise abil.

Samuti on siin Tervishoiuameti toimingute nimekirja, mis teenused kõik kallimaks muutuvad. See on lausa väga mitme lehekülje pikkune. Toon ühe näite. Üldhaiglas eriarstiabi osutamise tegevusloa taotluse läbivaatamise tasu suureneb 3000 kroonilt 11 400-le, hool-dushaigla puhul 2000 kroonilt 7800-le, keskhaigla puhul 5000-lt 23 000-le jne. Nii et kasv on enamasti ikka kolmekordne ja eeldatavasti loodetakse juurde saada 1,28 miljonit. Küsime jälle: kes selle siis kaudselt kinni maksab? Eks ikka tervishoid! Ja võimegi öelda, et praegu tõesti kraabitakse raha täiesti arutult kokku. Siin pole põhimõtteid, siin ei ole maailma-vaatelist lähenemist! Lihtsalt kaudseid makse tõstetakse ja arstiabi läheb järjekordselt kallimaks. Keskerakonna fraktsioon sellist lastelt ja peredelt ärakraapimise ja kaudseid makse tõstvat eelnõu toetada ei saa ja me teeme ettepaneku eelnõu 349 esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud

ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Samas on tulnud Riigikogu juhatusel Eesti Keskerakonna fraktsioonilt ettepanek eelnõu 349 esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist. Kas võime minna hääletuse juurde? Täna!

Panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku eelnõu 349 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 26 Riigikogu liiget, vastu 45, erapooletuid ei ole ei leidnud ettepanek toetust.

Esimene lugemine on lõpetatud. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 5. november 2008 kell 18.

11. päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

12. Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (319 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 12. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valituse algatatud Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 319 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahandusminister Ivori Padari!

Ivori Padar

Lugupeetud härra juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus on esitanud Riigikogule ratifitseerimiseks Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu. See on Euroopa Majanduspiirkonna laienemisleping, millega kehtestatakse nimetatud kahe riigi Euroopa Majanduspiirkonnaga ühinemise tingimused. Euroopa Majanduspiirkonna leping jõustus 1994. aastal ja andis Euroopa vabakaubandusühenduse riikidele võimaluse osaleda soovi korral Euroopa Liidu siseturul. Praegu laienevad Islandile, Liechtensteinile ja Norrale Euroopa Liidu siseturul kehtivad kaupade, inimeste, teenuste ja kapitali vaba liikumise

põhimõtted ning konkurentsi ja riigiabi reeglid. Lisaks võimaldab leping neil teha koostööd Euroopa Liiduga ka teistes valdkondades, näiteks keskkonna- ja teadusküsimustes. Leping ei hõlma põllumajandus- ja kalandussaaduste kaubandust.

Euroopa Majanduspiirkonna tõrgeteta toimimine eeldab, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalised. Eelmine Euroopa Majanduspiirkonna laienemisleping oli tingitud Euroopa Liidu laienemisest 2004. aastal, see sõlmiti 14. oktoobril 2003, seda kohaldati ajutiselt alates 1. maist 2004 ning see jõustus 6. detsembril 2005. Käesolev Euroopa Majanduspiirkonna laienemisleping on tingitud Bulgaaria ja Rumeenia liitumisest Euroopa Liiduga. Sellel lepingul on 31 osalist, Euroopa Ühendus ja 25 Euroopa Liidu liikmesriiki, Island, Liechtenstein ja Norra ning Bulgaaria ja Rumeenia. Leping allkirjastati 25. juulil 2007 Brüsselis ning seda kohaldatakse ajutiselt alates 1. augustist 2007. Euroopa Ühendus ja 11 Euroopa Liidu liikmesriiki ei ole veel Euroopa Majanduspiirkonna laienemislepingut ratifitseerinud ega heaks kiitnud. Leping jõustub esimesel päeval pärast seda, kui viimane ratifitseerimise ja heakskiitmiskiri on hoiule antud. Täna teid tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi!

Urmas Klaas

Austatud juhataja! Head kolleegid! Majanduskomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 319 täiskokku esimesele lugemisele saatmiseks oma 14. oktoobri s.a koosolekul. Me olime palunud majanduskomisjoni selgitusi jagama Välisministeeriumi büroo direktori Hellika Kirdi ja Välisministeeriumi lauaülema Veikko Montoneni. Nad andsid selgitusi, millega on tege mist, ja seda tegi täna ka lugupeetud rahandusminister Ivori Padar. Ma ei pea mõttekaks hakata seda kõike taas üle kordama. Oluline on, et seadusega me ratifitseerime Bulgaaria

Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ning see leping kehtestab nende kahe riigi Euroopa Majanduspiirkonnaga ühinemise ja selle tingimused.

Komisjonis võeti minu ettepanekul vastu järgmine otsus: saata kõnealune eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks s.a 22. oktoobril, teha täiskogule ettepanek seaduseelnõu 319 esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatsettepanekute tähtajaks s.a 5. november kell 18. Kõiki neid ettepanekuid toetas meie komisjon konsensuslikult. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatsettepanekute esitamise tähtaeg 5. november 2008 kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud ja 12. päevakorrapunkt käsitletud.

13. Maksukorralduse seaduse ja sellega seotud teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (333 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 13. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud maksukorralduse seaduse ja sellega seotud teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahandusminister Ivari Padari!

Ivari Padar

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Eelnõu eesmärk on muuta maksude maksmine ja tasaarvestamine lihtsamaks ja efektiivsemaks nii maksumaksjale kui riigile. Senise ligi saja eri tüüpi viitenumbri asemel võetakse kasutusele üks, maksumaksjapõhine nn ettemaksukonto. Ettemaksukontole raha kandmise aeg on isiku enda otsustada, kohustuse kontolt mahaarvestamine toimub automaatselt kohustuse tähtaja saabudes. Ühe ja sama tähtpäevaga maksukohustused täidetakse seaduses toodud järje-

korras, esimeses järjekorras tasutakse isikutatud maksud ja maksed, mis on isikutelt kinni peetud, seejärel muud maksud ja kõrvalkohustused ning kõige viimases järjekorras muud riigieelarvesse laekuvad kohustused. Loetelust on võimalik erandit taotleda vaidlustatud asjade puhul, millel on tasumata jätmisel erinevaid tagajärgi, näiteks sunniraha trahvide ja asendustäitmise kulude puhul. Erinevad tagajärjed seisnevad selles, et kui jätta maks tasumata, hakkab jooksmas intress, kui jätta trahv tasumata, siis intressi ei jookse.

Uue süsteemiga paraneb maksuhalduri haldussuutlikkus. Eelnõu võimaldab maksuhalduri initsiatiivil tasaarvestada erinevates maksuliikides olevaid võlgasid ja enammakseid. Kehtiva seaduse alusel tuleb tasaarvestamiseks esitada eraldi taotlus. Samuti lihtsustub maksuvõlgadelt arvestatavate intresside jaotamine. Intresse ei jaotata enam maksutulu saajate vahel, sest intressisummade haldamise ja edasikandmise kulud on ebaoproportsionaalselt suured, võrreldes saadava tuluga.

Koos maksukorralduse seadusega muudetakse ka käibemaksuseadust, sotsiaalmaksuseadust, töötuskindlustuse seadust ja väärtemenetluse seadustikku. Seaduse jõustumiseks on planeeritud 2009. aasta 1. jaanuar. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas kõik, austatud ettekandja? Teile on küsimusi. Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh! Kohalikud omavalitsused on teinud selle eelnõu kohta märkusi ja nad ei ole kõigega nõus. Miks peaks maksukorralduse muutus, st rahavoogude nihkumise koormus selle eelnõuga jääma kohaliku omavalitsuse kanda?

Ivari Padar

Täna teid tähelepanu eest! Me oleme seda asja arutanud ka sellel aastal kohalike omavalitsustega läbirääkimisi pidades. Selle tulemusel oleme omavalitsuste jaoks suurendanud tulumaksuosa 11,95%-le ja tasandusfondi 25 miljoni krooni võrra.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh, härra Riigikogu aseesimees! Lugupeetud minister! Selle eelnõuga muudetakse ka tulumaksuseadust. Nimelt hakkavad tulumaksu ja maamaksu intressid laekuma nüüd riigieelarvesse, sellega jääb siis kohaliku omavalitsuse tulubaas väiksemaks. Olete püüdnud kompenseerida kohalikele omavalitsustele 0,03 protsendipunktiga üksikisiku tulumaksu laekumist. Kas see rahuldab kohalikke omavalitsusi? Kas see teeb selle tasa, mis jääb praegu laekumata? Kas on välja arvestatud, et 0,03% ei jäta miinusesse, vaid vähemalt jääb sama tase, mis oli eelmisel aastal?

Ivari Padar

Täna küsimuse eest! Jah, see on tõsi. Need arvutused me oleme teinud ja oleme need ka omavalitsustega läbi arutanud. Need näitavad, et kui me nüüd tulumaksu osa suurendame ja suurendame tasandusfondi 25 miljoni võrra, siis on nende intresside mittelaekumine omavalitsustele kompenseeritud.

Aseesimees Jüri Ratas

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh! Lugupeetud minister! Te vastasite viiviste osas, ma küsisin maksukorralduse seaduse § 105 muudatusega seoses. Kui praegu on majandus madalseisus, siis tõenäoliselt hakkab nihkeid tulema ja maksud ei laeku õigeaegselt, mis tekitab kohalikele omavalitsusele väga ränga olukorra. Kuidas te hakkate seda küsimust kohaliku omavalitsuse tasandil lahendama?

Ivari Padar

Mina arvan, et üleüldse on selle seaduse loogika ikkagi see, et ka rasketes olukordades tehakse maksumaksmine ja Maksuametiga arveldamine pigem lihtsamaks. Nii et mina ei näe, et praegu selle seadusega küll mingit täiendavat survet loodaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud eesistuja! Hea minister! Kas te tooksite ühe praktilise näite, kuidas juuriidilise isiku puhul need maksud automaatselt kokku korjatakse, millises järjekorras?

Ivari Padar

Praktika on see, et kui seni on olnud maksu arvestamisel ligi sada erinevat viitenumbri tüüpi, siis nüüd jääb üks ettemaksukonto. See on tegelikult selline väga selge ja n-ö tunnetuslik maksumaksmise lihtsustamine ja inimestele meeldivamaks tegemine.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Hea minister! Nii maksumaksmise lihtsamaks tegemine kui ka ettevõtluse soosimine selle kaudu on igati mõistlik tegevus. Oleme nii ministri kui ka teie abiliste ja nõunikega vestelnud paaril korral teemal, et riik võiks teha maksumaksmise, arveldamise, arvete saatmise ja nende laekumise üle arvepidamise, samuti statistilise arvepidamise ettevõtja jaoks lihtsamaks vastava ettevõtlusserveri kaudu. Millal reaalselt võiks siin saalis näha sellist ettevõtluskeskkonna mugavamaks muutmist, mille Rahandusministeerium on ette valmistanud ja valitsus Riigikogule esitanud?

Ivari Padar

Aitäh! Kui vaadata järgmise aasta riigieelarve eelnõu, mis on siinsamas menetluses, ja kui me vaatame näiteks Rahandusministeeriumi ja tema allasutuste investeeringuid, siis täiesti valdavas enamikus on need investeeringud infotehnoloogilised investeeringud ja puudutavad väga valdavalt just Maksu- ja Tolliameti tööd. Ma usun, et kogu infotehnoloogilise keskkonna edasiarendamisel ja sinna investeerimisel me saavutame niisuguse olukorra, kus selline Interneti-põhine suhtlus maksumaksja ja maksuhalduri vahel muutub veelgi paremaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Sa ütlesid, et enne on olnud 100 viitekontot ja nüüd tuleb saja viitekonto asemele üks ettemaksukonto. Kas see võib tähendada ka seda, et teatud ametnike hulga asemele tuleb vähem ametnikke?

Ivari Padar

Jah, vaadake, lugupeetud rahvasaadik! Kui me tänasel juhul räägime 417 ametikoha koondamisest Maksu- ja Tolliametis, siis ma arvan, et see on number.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan, minister! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni aseesimehe Tarmo Mändi!

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud minister! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas kõnealust eelnõu 22. septembril oma istungil, kus ülevaate andis ka tänane ettekandja ehk rahandusminister. Ma ei pea vajalikuks hakata sisu uuesti üle jutustama, aga ütlen seda, et rahanduskomisjonis tekkis diskussioon vaid kahes küsimuses. Üks oli ettemaksukontolt maksude mahaarvestamise järjekord, kus minister selgitas asja nii, nagu ta tegi täna kõnepuldist. Teine oli see, et maksuvõlglaste intressid hakkavad laekuma riigile ja neid ei jaotata maksutulule järgi. Elavamat diskussiooni tekitas kohalikesse omavalitsustesse suhtumise küsimus, mida minister selgitas täpselt samal kombel nagu täna siit puldist. Midagi muud mul lisada ei ole. Komisjoni otsus oli esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva, see on 2008. aasta 5. november kell 18. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teile on küsimusi. Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud eesistuja! Hea ettekandja! Ma küsin teie käest selle järjekorra kohta täpselt samamoodi, nagu ma küsisin ministri käest. Millises järjekorras makse maha

arvestatakse, võib-olla te oskate mulle selgitada?

Tarmo Mänd

Ma võin väga täpselt vastata, kuidas minister seda komisjonis selgitas. Loen väljavõtte protokollist. Kas sobib? Muidu üldises järjekorras, laekumise järjekorras, kinnitas minister, aga kui raha ei jätku, siis kehtestatud korras, ja loetelus olid pensionid, toetused, maksed, sotsiaalmaks jne. See tähendab, et üldises kontekstis või kokkuvõtlikult öeldes kohustuste tekkimise järjekorras, sealjuures algul isikustatud maksud ja maksed ja siis kõik muu.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Helle Kalda! Kaheksa minutit.

Helle Kalda

Lugupeetud juhataja! Keskerakonna fraktsioon ei saa toetada valitsuse algatatud maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu sellisel kujul. Seaduseelnõu on vastuolus põhi-seaduse ja kehtiva tulumaksuseadusega ning toob kaasa negatiivseid tagajärgi füüsilistele isikutele. Kohaliku omavalitsuse olukorda ei ole eelnõu seletuskirjas analüüsitud, mis tähendab, et eelnõu on ette valmistatud puudulikult. Leiame, et seaduseelnõusse tuleb teha mitmeid muudatusi, et tagada kõigi isikute õiguste kaitse. Seda on võimalik teha eelnõu võimalikke positiivseid mõjusid vähendamata.

Kuna minister jättis väga palju rääkimata, siis ma pean natuke rääkima ka eelnõust. Käesoleval ajal kehtiva maksukorralduse seaduse § 105 lõike 1 kohaselt on maksukohustuslane kohustatud maksusumma ja maksu kõrvalkohustustest tulenevad summad tasuma selleks määratud pangakontole maksuseaduses või tollieeskirjades sätestatud tähtpäevadeks või seadusega ettenähtud juhtudel maksuhalduri määratud tähtpäevaks. Valitsuse esitatud eelnõu kohaselt laekuvad aga maksukohustuslaste kõik maksed Maksu- ja Tolliameti talle avatud ühele kontole, ettemaksukontole, ning maksukohustuslase raha-

lised kohustused tasutakse või tasaarvestatakse kohustuste tekkimise järjekorras. Esitatud eelnõu kohaselt maksukohustuslaste maksuvõlgade korral saab riik kõigepealt kätte nii oma maksud kui ka maksuvõlad (sh sotsiaalmaksu) ja seejärel jaotab Maksu- ja Tolliamet omavalitsustele neile kuuluva osa füüsilise isiku tulumaksust ja maamaksust. Maksuvõlgade tasaarvestamine on ebaõiglane kohaliku omavalitsuse üksuste kui maksusaaja suhtes. Enamik töötajate füüsilise isiku tulumaksust, 11,9% maksustatavast tulust, on vastavalt tulumaksuseadusele ette nähtud üle kanda selle kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvesse, kus töötaja rahvastikuregistri andmetel elab, kus talle osutatakse selle raha eest avalikke teenuseid. Juhul, kui maksukohustuslasel on varasematest perioodidest riigieelarve tulu, käibemaksu või aktsiisi võlg, siis kantakse ettemaksukontole laekunud füüsilise isiku tulumaksu ja maamaksu käibemaksu- ja aktsiisivõla katteks. Kui aga maksukohustuslane pankrotistub või lõpetab tegevuse, ei ole võimalik maksukohustuslaselt kohaliku omavalitsuse üksusele seadusega ettenähtud maksu ka hiljem kätte saada.

Täna, kui majandus on madalseisus, on tõenäoline ajutine nihe maksutulude laekumisel või halvemal juhul (juhtumil, kui maksu kinnipidaja pankrotistub) oht ka nendest ilma jääda. Halveneb omavalitsuspoolne rahavoo-gude prognoosimine, kuna omavalitsustele maksude ülekandmisel on uue süsteemi rakendamisel ette näha nii ajalisel kui summaliselt suuri kõikumisi ning viiviseid raha laekumisel. Eeltoodu võib viia selleni, et omavalitsused on sunnitud oma tegevuste finantseerimiseks kaasa-täiendavad käibevahendid nt arvelduskrediidi näol, millega kaasnevad täiendavad finantskulud.

Seaduse vastuvõtmine rikub ka töötajate õigusi. Füüsilise isiku tulumaksu puhul tekib veel üks vastuolu. Tööandjal, kes arvestas ja kandis maksu kinnipidajana Maksu- ja Tolliametile oma töötajate füüsilise isiku tulumaksu, võetakse ettemaksukontolt kõigepealt tema käibemaksu- ja aktsiisivõlg, ja seda vaatamata sellele, et füüsilise isiku tulumaksu ülekandmisel on maksukorraldusele märgitud "füüsilise isiku tulumaks". Füüsilise isiku tulumaksu maksukohustuslane on töötaja, tööandja on maksu kinnipidaja, kes on kohustatud

teise isiku poolt tasumisele kuuluva maksusumma kinni pidama ja maksuhalduri pangakontole tasuma. On ebaõiglane katta tööandja võlg tema töötajalt kinni peetud füüsilise isiku tulumaksu arvel. Sisuliselt tekitatakse niisuguse korraldusega olukord, kus ühele isikule kuuluvaid vahendeid kasutatakse teise isiku võlgade katteks. Seda enam, et tulumaksu arvel saab just füüsiline isik avalikke teenuseid omavalitsusüksuses.

Seaduseelnõu on vastuolus põhiseaduse ja maksukorralduse seadusega. Kavandatav muudatus maksukorralduses toob kaasa olukorra, kus seaduses sätestatud makse ei koguta selleks ettenähtud eesmärgil ja need ei laeku konkreetse maksu saajale, mis on vastuolus tulumaksuseaduse § 1 lõikega 1 ja § 5 lõike 1 punktiga 1. Kehtiva tulumaksuseaduse § 1 lõige 1 ja § 5 lõike 1 punkt 1 ei näe ette tulumaksu laekumist muul otstarbel (näiteks aktsiisi katteks) kui ainult 11,9% ulatuses maksumaksja elukohajärgsele kohalikule omavalitsusele. Järelikult ei saa ühe ja sama tähtpäevaga nõuete täitmisel likvideerida tulumaksuga näiteks töötuskindlustusmakseid, sotsiaalmakse, aktsiisimakse jne.

Seadusmuudatus on vastuolus ka põhiseaduse §-ga 154 ja riigieelarve seaduse §-ga 9, sest kohalikule omavalitsusele maksude ülekandmata jätmise kahjustab omavalitsuse autonoomiat ja institutsioonigarantiid ning muudab võimatuks omavalitsuste kohalike ja riigi poolt seadusega pandud ülesannete täitmise.

Kokkuvõtteks. Seaduseelnõu jõustumisel saab riik oma maksuvõlad kätte suures osas kohalikule omavalitsusele ülekandmisele kuuluvate vahendite arvel, mis on ka tänase valitsuse võimalus, et saada riigieelarve täis. Kuigi seaduse vastuvõtmine võib aidata kaasa maksuameti haldussuutlikkuse tõstmisele ja lihtsustab mõnevõrra maksude ülekandmisega seotud toiminguid, on seaduseelnõus siiski olulisi negatiivseid mõjusid. Samas leiame, et maksukorralduse lihtsustamise hinnaga ei tohi kahjustada füüsilise isiku ja kohaliku omavalitsuse õigusi. Kohaliku omavalitsuse üksusele laekuva raha hiline mine sunnib võtma töötajate palkade väljamaksmiseks ja riigimaksude tasumiseks arvelduskrediiti. Kui omavalitsusüksus ei suuda tähtaegselt riigile oma töötajate tulu- ja sotsiaalmaksu maksta, siis Maksu- ja Tolliamet arvutab 0,06% intressi

võlguolevatelt summadelt päevas. Riigi poolt kohaliku omavalitsuse üksustele tähtjaks üle kandmata summadelt intressi ei arvestata. Juhtumil, kui ettevõtte pankrotistub, ei saa omavalitsusüksus talle seadusega ettenähtud tulu- ja maamaksu suure tõenäosusega mitte kunagi kätte.

Seaduseelnõu on vastuolus põhiseadusega ja kehtiva maksuseadusega. Maksukorralduse seaduse negatiivseid tagajärgi füüsilistele isikutele, kohalikele omavalitsustele ei ole eelnõu seletuskirjas analüüsitud. Leiame, et seaduseelnõusse tuleb teha mitmeid muudatusi. Tooksin teile ühe näite. Võtame maksukorralduse seaduse 2008. aastal ja 2009. aastal pärast selle seaduseelnõu jõustumist. Riik tõstab x kuupäeval alkoholi- ja tubakaaktsiisi, kaubandusettevõtte ostab enne aktsiisitõusu suures koguses alkoholi- ja tubakatooteid lattu, kuid jääb riigile võlgu kolme miljoni krooni ulatuses aktsiisimakse. Järgmise kuu 10. kuupäeval on ettevõttel kohustus tasuda 800 000 krooni oma töötajatelt kinni peetud füüsilise isiku tulumaksu ja 1 miljon krooni sotsiaalmaksu ning 15. kuupäeval 100 000 krooni maamaksu. Ettevõtte tasub nimetatud kuupäeval ettenähtud maksud, kuid jätab maksmata aktsiisimaksu. Mõelgem selle peale, head kolleegid! Aitäh teile!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Helle Kalda! Palun, kolleeg Marek Strandberg Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindajana!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Nagu eelmisest ettekandest kuulda oli, on kõnealune maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu, ütleme, mõnevõrra rabistades tehtud. Rabistamiseks on ka mitmeid põhjusi. Arusaadavalt tekitab eesolev majanduslangus, mida me võime Eesti Panga andmete pealt selgelt uskuda, tõepoolest terve hulga probleeme, nii maksutehnilisi kui majanduslikke. Ja arusaadavalt nõuab seesama eelnõu täiendamist, läbiarutamist ja lisaks veel kõikvõimalikke diskussioone mitmete eba-kohtade väljatoomiseks. Aga teistpidi on täiesti selge, et ilma maksumehhanisme muutmata on märkimisväärnes majanduslanguses päris raske toime tulla.

Sellea seotult osutame siinkohal veel kord vajadusele märkimisväärselt lihtsustada väiksemate ettevõtete arvepidamist ja maksu- maksmismehhanisme, just nimelt samas seoses, nagu ma ka rahandusministrile küsimuse esitasin. Ehk vajadusele üles ehitada ettevõtja jaoks lihtsal moel toimiv elektrooniline lahendus maksete tegemiseks ja paralleelselt n-ö jooksvalt maksude maksmiseks, ka selline lahendus, kus ettevõtja saaks raamatupidamise mõttes toimida mitte tekkepõhiselt, vaid kassapõhiselt ehk tasuta käibemaksukohustusi juhul, kui ta on ennast sellise süsteemiga liitnud, mitte siis arve väljakirjutamise järgselt, vaid selle laekumise järgselt. Selliste mehhanismide juurutamine arusaadavas sularahakriisis, mis paratamatult meie ettevõtjaid ja ühiskonda järgmisel aastal tabada võib, on paratamatu.

Seepärast ma arvan, et selle eelnõu puhul oleks rahanduskomisjonil, kuhu küll meiegi poolt on tulemas täiendused, otstarbekas silmas pidada just seda, et arutelud oleksid sisulised. Võib juhtuda ka, et peaks eelnõu menetlemist ehk pikendama või eelnõu ümber tegema, sest vaatamata vajadusele kiirustada, on selle eelnõu puhul põhjust olla sisukam. Juba on ette näha mitmesuguseid probleeme, mis selle eelnõu seaduseks saamisega kaasneda võivad.

See oleks meie poolt lühidalt kõik ja me loodame sisuliselt kaasa lüüa, et see eelnõu toimima hakkaks. Samuti loodame, et täiendustega õnnestub minu kirjeldatud ettevõtlusserveri mehhanismile samm-sammult lähemale liikuda – eks ikka selle jaoks, et ettevõtluskeskkond oleks kiiremini toimiv, mugavam ja käepärasem. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marek Strandberg! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbi- rääkimised.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 5. november kell 18. Eelnõu 333 esimene lugemine on lõpetatud.

14. Käibemaksuseaduse ja tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (353 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud käibemaksuseaduse ja tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu esimest lugemist. Ma palun ettekandjaks kõnepulti rahandusminister Ivari Padari!

Ivari Padar

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu koostamise eesmärk on üle võtta käibemaksu direktiivi 2006/112 uued sätted. Eelnõuga reguleeritakse täpsemini maksuhalduri õigust määrata seotud isikute vaheliste tehingute puhul uus maksustatav väärtus, suurendatakse väljastpoolt Euroopa Liitu saabuvate reisijate pagasis olevate kaupade maksuvaba piirnõrmi (väärtuse piirnõrmi tõusis 2700 kroonilt 4700 kroonile ning lennu- ja meretransporti kasutataval reisijatel 6730 kroonini). Uued piirnõrmiid hakkavad kehtima 1. detsembrist 2008. Eelnõuga muudetakse ühendusevälistele isikutele osutatav garantiiremonditeenus maksustatavaks käibeks. Hetkel seda teenust ei maksustata, mis on direktiiviga vastuolus. Samuti muudetakse direktiivile vastavalt maksustatavaks eluruumide hoolduse teenus.

Muudatus puudutab ka ühe maksukohustuslasena fikseeritud isikuid. Eelnõu kohaselt on edaspidigi praegu kehtivate tingimustel isikutel õigus registreeruda ühe maksukohustuslasena ehk käibemaksugrupina. Edaspidi tegutseb käibemaksugrupina registreeritud isik kolmandate isikute suhtes kui üks isik. Praegu teevad ühise maksukohustuslasena registreeritud isikud tehinguid kolmandate isikutega igauks oma nimel. Muudatus jõustub 1. jaanuaril 2010.

Tulumaksuseaduse muudatus. Tulumaksuseaduse muudatusega tõstetakse sõiduautode erisoodustushinna ülempiir 4000 kroonini kuus. Erisoodustuse puhul on oluline, et erisoodustuse hind ehk maksustatav väärtus vastaks tegelikule hüvele, mida töötaja saab. Eesmärk on kõikide töötajatelt saadud hüvede võrdne maksustamine. On täiesti selge, et ettevõtte autoga erasõitute tegemine on sageli töötajale suurem boonuse kui 2000

krooni. Seega tuleb ajale jalgu jäänud määra tõsta. Samas peab rõhutama, et tegemist on hinna ülempiiriga. See tähendab, kui peetakse sõidupäevikut, on erisoodustushinna aluseks endiselt erasõitute kilometraaž. Täna teid tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra rahandusminister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud rahandusminister! Kas erisoodustusmaksu kasv sõiduautode puhul 2000-lt 4000 kroonile haarab ka omavalitsusi, ministeeriume ja riigiameteid?

Ivari Padar

Täna teid küsimast! Absoluutselt. Selle seaduse valguses pole vahet, kes on töötaja, kes on töövõtja, kas tegu on avaliku teenistuse või erasektoriga. Nii et see laieneb kõikidele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek, teine küsimus!

Toomas Varek

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud minister! See küsimus on mul natuke teisest vaatevinklist. Praegu makstakse nendele ametnikele, kellega on sõlmitud leping isikliku sõiduauto kasutamiseks, maksuvabalt kuni 2000 krooni. Kas on plaanis suurendada seda summat 4000 kroonini ka neil, kes kasutavad oma tööülesannete täitmiseks isiklikku sõiduauto?

Ivari Padar

Aitäh! See on tõesti mõte. Ma arvan, et eelnõu menetlemisel Riigikogus võiks seda ettepanekut komisjonis arutada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud eesistuja! Hea minister! Kas te olete arvestanud ka, kui palju orienteerivalt võiks avalik sektor selle muudatusega raha ühest taskust teise tõsta?

Ivari Padar

Ütleme niimoodi, et meil on üldine prognoos, mis puudutab kogu Eestit, ja selle prognoosi järgi me räägime 370 miljonist kroonist. Praegusel juhul mul on küll väga raske vahet teha, kui palju sellest tuleb erasektorist ja kui palju avalikust sektorist. Igal juhul on niimoodi, et selline autode kasutamine on Eesti kontekstis ääretult mahukas.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Küsin erisoodustustasu määra kohta. Kas teie hinnangul võiks selle sõltuvusse seada sootuks sõidukite keskkonnamõjust lähtuvalt ja maksustada väiksema keskkonnamõjuga sõidukeid vähem? Vajadus nn sõidukipark välja vahetada on ju arusaadavalt olemas. Mida väiksema energiamahuga me oma mobiilsuse saavutame, seda parem, seda suurem on energiajulgeolek. Kas selline seostatus, juhul kui kõnealune parandus esitada, võiks leida Rahandusministeeriumi toetuse?

Ivari Padar

Aitäh! Ideena on see kindlasti arutamise teema. Omaette teema on, kui palju oleks selline lähenemine administreeritav. Me oleme ju teinud sellel aastal riigieelarvet arutades ka ettepaneku autode registreerimismaksu kohta, mis ilmselgelt oleks olnud keskkonnapõhine maks. Selle järgi oleksid elektriautod registreerimismaksust hoopis vabastatud ja hübriidid oleksid vabastatud n-ö oma elektriajami kontekstis. Ma arvan, et ühel hetkel on võimalik mõistlikum selle teemaga edasi tegelda, ja selle kaudu laheneb ehk siis ka see, milliseid autosid Eestis kasutatakse. Aga tegelikult on see muidugi arutamise teema! Meenutan kas või sedasama Maailmapanga kongressi Ameerikas. Ameerika seadused annavad terve rea soodustusi, et soodustada hübriidautode kasutamist, kas või kiirteedel. Need on kindlasti asjad, mis vajavad arutamist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalle Laanet, teine küsimus!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud eesistuja! Hea minister! Me teame, et erisoodustuse puhul on kahesugune maksmine. Üks on see, kui kasutatakse sõidupäevikut, teine on siis *full price* ehk makstakse kogu summa. Kas selles osas on rikkumisi kontrollitud? Väidetakse, et kasutatakse küll sõidupäevikut, aga tegelikult seda ei peeta. Kui palju on riik nende rikkumiste tõttu kaotanud?

Ivari Padar

Aitäh! Maksu- ja Tolliamet teeb loomulikult pistelist kontrolli selle mahu piires, mis nende eelarvesse mahub. Mul on teile väga raske öelda, kui palju on avastatud rikkumisi, mis on seotud sõidupäevikute näiliku kasutamisega. Aga ma võin seda küsida ja anda teile siis informatsiooni.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu veel kord, härra rahandusminister! Nüüd ma palun ettekandjaks rahanduskomisjoni aseesimehe kolleeg Tarmo Männi!

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud minister! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas kõnealust eelnõu 14. oktoobri istungil. Seekord andis seletusi eelnõu ideoloogia kohta rahandusministri asemik maa peal, tema nõunik Rein Järvelill. Ma ei pea vajalikuks hakata eelnõu sisu uuesti üle kordama, vaid ütlen lühidalt: põhilises osas väideti, et kõik tuleneb direktiividest. Nii see kindlasti ka on, peale kahe asja, millele Euroopa Liit ei osanud nähtavasti tähelepanu juhtida. Üks on seesama erisoodustusmaks ja teine on kasutus- ja kapitalirendilepingu küsimused, mille üle oli rahanduskomisjonis diskussioon.

Erisoodustusmaksu suurendamise kohta vastati niimoodi, et praegune määr 2000 on ajast ja arust, see ongi vaja tõsta 4000 peale, mis vastab aja nõudele. Küsimusele, kuidas suudab Maksu- ja Tolliamet seda kontrollida, vastati, et 2% sõidupäevikutest võetakse kontrolli alla, see peaks olema ammendav alus hinnangu andmiseks.

Teises küsimuses, mis puudutas ajalehtedes pikalt olnud dialoogi või diskussiooni kasutus- ja kapitalirendi üle, oli komisjonis pikem diskussioon, kus arutati, kuidas korra muut-

mine – eelkõige kasutusrendi korra muutmine ja sealt omandiõiguse väljaviimine – mõjutab meie turgu. Arutati konkurentsivõime küsimust, käibe vähenemise võimalikkust ja käibemaksu alalaekumist või suurenemist. Võttes arvesse, et rahanduskomisjoni poole on üsna detailse kirjaga ja ka ettepanekutega pöördunud Eesti Liisingühingute Liit, otsustas komisjon seda küsimust kahe istungi vahel veel kord arutada. Komisjoni ettepanek suurele saalile on esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtjaks kümme tööpäeva, see on siis jällegi 5. november 2008 kell 18.

Esimees Ene Ergma

Aitäh, lugupeetud kolleeg Tarmo Mänd! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Näha on, et soovitakse avada läbirääkimisi. Kolleeg Marek Strandberg roheliste fraktsiooni esindajana, palun!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Tahan siinkohal veel kord peatuda selleksamal erisoodustustasu määral ja põhjendada, mille tõttu selle sidumine kasutatavate sõidukite keskkonnamõjuga, kasutatavate sõidukite kütusekuluga, kui soovite, on oluline.

Ökoloogilise maksureformi arutamisel on korduvalt selgusele jõutud, et ühte universaalset keskkonda mõjutavat ja inimeste tegevust säästlikumaks muutvat lahendust ei ole olemas. Erinevad maksumeedmed peaksid sisaldama võimalikult palju argumente keskkonnasäästlikumaks käitumiseks ja toimimiseks ja nii võiks see olla ka sellesama erisoodustustasu määra küsimuses. Juhul kui see seostada küllaltki selgelt teemaga, kui suur on ühe või teise sõiduki imporditavate fossiilkütuste kasutamise ulatus, siis tegelikult oleks see üks lisamõjur, millega paratamatult hakkaks muutuma ettevõtete käsutuses ja sealtkaudu ka eraisikute käsutuses oleva sõidukipargi iseloom. Öelda nüüd, et see on hüve, mida pakutakse ainult kodanikele, kes kasutavad neid sõidukeid, oleks ebapiisav, sest iga selline sõiduki kasutus tagab ikkagi teatava mobiilsuse. Kui see erisoodustustasu määr on säästlikumatel sõidukitel, olgu siis elektrisõidukitel või hübriidsõidukitel, madalam või puudub see tasu üldse, siis garanteeritakse

sellega ka märkimisväärne osa riiklikust kütuse- või energiajulgeolekust, vähendades sisseveetava kütuse vajadust. Ma arvan, et selline kombineeritud lähenemine keskkonnamõju vähendamisele, selline kombineeritud lähenemine just nimelt kütuse kasutuse intensiivsuse vähendamisele peaks lõppkokkuvõttes parandama nii üldist julgeolekuseisundit kui arusaadavalt ka konkurentsivõimet tervikuna.

Ega meie tänane olukord ei ole aastate tagusega võrreldes märkimisväärselt paremaks muutunud. Majandusliku languse tingimustes kerkib küsimus, kui palju kütust kulutatakse Eestis ühe rikkusekrooni teenimiseks, tõenäoliselt veelgi rohkem päevakorrale. Kui võrrelda Euroopa Liidu keskmisega, siis praegu me kulutame ühe krooni teenimiseks energiavääringus kolm-neli korda rohkem kütust, kui seda tehakse Euroopa Liidus. Arvestame, et majanduslanguse tingimustes (kusjuures kütuse hinnad tõusevad veel) võib see olukord muutuda veelgi kehvemaks ja kõikvõimalikud meetmed, sealhulgas ka seesama erisoodustusmaks, mis võimaldavad muuta ühiskonda säästlikumaks, on mõistlikud. Kui me räägime majanduse konvergensist, siis me peame rääkima sellest konvergensist ka kasutatavate igapäevatehnoloogiate mõttes, sealhulgas sõidukipargi mõttes. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 5. november kell 18. Seaduseelnõu 353 esimene lugemine on lõpetatud.

15. Eesti Haigekassa seaduse, töötuskindlustuse seaduse ja keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (348 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Haigekassa seaduse, töötuskindlustuse seaduse ja keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu esimest lugemist. Ettekandeks

palun järjekordselt kõnetooli rahandusminister Ivari Padari!

Ivari Padar

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu! Käesoleva eelnõuga muudetakse Eesti Haigekassa seadust, töötuskindlustuse seadust ja keskkonnatasude seadust nende seaduste alusel moodustatud juriidiliste isikute vahendite haldamist puudutavate sätete osas. Vabariigi Valitsus algatas eelnõu eesmärgiga, et maksumaksja poolt riigi otseste ülesannete tarbeks kasutamata jäänud vahendite paigutamise tingitud tulu jääks riigieelarvesse. Seda muu hulgas selleks, et avalikke teenuseid pakkuvad institutsioonid, kes on sisuliselt täiel määral maksumaksja poolt rahastatavad, ei oleks motiveeritud teenuse pakkumist edasi lükkama riigi poolt eraldatud vahenditelt lisatulu teenimise eesmärgil.

Seni on käesoleva eelnõuga seonduvatel avalik-õiguslikel juriidilistel isikutel, Eesti Haigekassal, Eesti Töötukassal ning Sihtasutusel Keskkonnainvesteeringute Keskus lasunud lisaks oma põhiülesannetele ka täiendav kohustus olla finantseksperdi rollis. See on põhjutanud täiendavat koormust nimetatud institutsioonide eelarvetele, mille kaudu on antud tubli panus pankade kasuminumbritesse. Eelnõuga võimaldame Eesti Haigekassal, Eesti Töötukassal ning Keskkonnainvesteeringute Keskusel täiel määral keskenduda eelkõige riigi eraldatud vahendite sihtotstarbelisele kasutamisele. Nii ei pea nad muretsema ravi-kindlustuse, töötuskindlustuse või keskkonnakaitse eest vastutamise ajal põhiülesannetest nii kaugele jäävate asjaolude pärast, nagu on ülejäänud raha investeerimine ning sellelt tulu teenimine ning tänastes oludes ka vara väärtuse säilitamine.

Praeguses maailma finantsturgude segases olukorras on investeerimine üha keerulisem ja vastutusrikkam tegevus. Nagu iga inimene, peab ka riik hoolega kaaluma, kuidas kõige heaperemehelikumalt oma rahaga ümber käia ning olemasolevaid funktsioone võimalikult vähe dubleerida. Riigil on juba olemas pädevad finantseksperdid, kes oma põhitegevusena hoolitsevad riigi rahakoti ja reserve eest. Vabariigi Valitsuse hinnangul peaks investeerimise kui lisakohustuse ja sellega seotud riski võtma nende juriidiliste isikute eest täita

riik, kellel on riigikassa näol juba olemas vajalik pädevus ja oskused.

Lugupeetud Riigikogu! Täna esimesel lugemisel oleva eelnõu kohaselt luuakse täielikult riigikassa haldamise sihtasutusele Keskkonnainvesteeringute Keskus riigieelarvest eraldatud vahendid. Nende vahendite haldamisest laekuvad intress ja finantstulud jääksid riigieelarvesse. Samuti tegeleks riigikassa eelnõu järgi haigekassa ja töötukassa reservkapitalide haldamisega. Kuigi praeguse lahenduse juures ei laeku haigekassa ja töötukassa vahendite haldamisest saadav intress ning muu finantstulu riigieelarvesse, maksaks haigekassa ja töötukassa edaspidi riigile nende vahendite haldamise eest teenustasu.

Käsitleme sotsiaalkomisjoni muudetud eelnõu esimese sammuna eelnevalt nimetatud eelnõu aluspõhimõtte elluviimisel. Kindlasti on aga siinkohal tegemist teemaga, millega tuleb jätkata järgnevate aastate riigieelarvete koostamise kontekstis. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Kas ettekandjale on küsimusi? Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Kas, hea minister, selline intressitulu vahetu siirdamine asutuste alt riigikassasse ei või vähendada nende asutuste huvi loovama majandustegevuse vastu? Või see ongi eesmärk? Aitäh!

Ivari Padar

Ma ei usu, et see nende asutuste põhifunktsioonide täitmisele mingit mõju avaldab. Põhimõtteliselt on minu arvates mõistlik, et vahendite paigutamisel kasutatakse riigikassa ekspertide abi. Aeg on näidanud, et riigikassa rahapaigutused on olnud maksimaalse väikese riskiga ja samas ajast tulenevalt ka võimaliku maksimaalse tootlikkusega.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar!

Vilja Savisaar

Lugupeetud minister! Minu küsimus puudutab muudatusi Eesti Haigekassa seaduses. Siin on kirjas, et reservkapitali haldamise eest

makstava tasu suurus ja kord määratakse konkreetsetel lepinguga. Kui me vaatame töötuskindlustuse seaduse kohta käivat, siis seal on kirjas, et haldamise eest makstakse teenustasu. Mis nendes kahes muudatuses erinevat on? Miks ühel puhul ei ole meile öeldud, et see on teenustasu, ja teisel juhul on? Millest selline erinevus?

Ivari Padar

Sõnastuslikult on need erinevad, aga põhisisu on sama. Need on kokku lepitud määrad: lepatakse kokku, milline võib sisuline teenustasu nende haldamiste eest olla.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Austatud minister! Öelge palun, millest see tuleb, et valitsuskoalitsioon kirjutab seaduse valmis, see kiidetakse kenasti valitsuses heaks, ent kui ta tuleb Riigikogu komisjoni, siis seesama valitsuskoalitsioon teeb asja totaalselt ümber?

Ivari Padar

Sellega on nii, et kellelegi ei ole saladuseks, et tuleva aasta riigieelarve kokkupanemisel on tegutsetud viimase minutini. Ja selge, et selles viimasel minutil ehk kell 23.59 valminud eelarves on nüansse, mille puhul me teadsime ette, et need vajavad täiendavat arutelu eelarve menetlemise käigus. Seega ma pean mõistlikuks, et kui Riigikogus pakutakse paremaid lahendusi, siis neid ka rakendatakse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg, teine küsimus!

Marek Strandberg

Hea minister! Kui suured on olnud möödunud aastatel intressitulud, mis nende kogumise õigusest nüüd selle eelnõu alusel ilma jäävad asutused reaalselt teeninud on?

Ivari Padar

Mul on siin kohe võtta intressitulu, mis puudutab riigikassa pakutud protsente. Näiteks 2008. aasta üheksa kuu stabiliseerimiseks paigutatud raha tulusus on 5,22% ja kassareservi

tulusus 6,53%. Samas ma tean, et näiteks töötukassa puhul on need numbrid mõnevõrra väiksemad ja ka riskid mõnevõrra erinevad. Selles suhtes on vahe erinevate rahapaigutuste vahel täiesti olemas.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud rahandusminister! Te olete seletuskirjas öelnud, et kui seadusmuudatus seaduseks saab, siis laekub järgmisel aastal riigieelarvesse täiendavalt vähemalt 158 miljonit krooni intressitulu. Kui palju sellest tuleb haigekassa arvelt?

Ivari Padar

Haigekassa arvelt tuleb hinnanguliselt veidi enam kui 100 miljonit krooni, kui ma õigesti mäletan.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar, teine küsimus!

Vilja Savisaar

Ma jätkan põhimõtteliselt samal teemal. Võib-olla minu loogikas on viga, aga saan nii aru, et kui seni said needsamad asutused kasutada oma kogutud raha ja selle pealt ise intresse teenida ja seda ära kasutada oma süsteemi arenduseks, siis nüüd võtab riik selle raha endale. Kasutab seda, teenib intresse ja need asutused peavad selle eest veel riigile ka teenustasu maksma. Kas see ei ole loogikavastane? Katsuge mulle seda nõnda seletada, et ma saaksin aru, miks see nii hea seadus on?

Ivari Padar

Nagu ma sissejuhatavas kõnes rääkisin: selge, et erinevate maksumaksja rahade kontsentreerimine ja kasutamise tsentraliseerimine on igati mõistlik. Praeguses kontekstis, kui me räägime riigieelarve ja selle võimaluste hoolikast läbivaatamisest, on see eriti aktuaalne. Samas, kui me vaatame valdkonniti – ega ei ole ühtegi valdkonda, mille puhul saaks rääkida, et kulude kärpeid pole tehtud. Kui me võtame sotsiaalvaldkonna ja vaatame eelarvele näkku, kui palju on sotsiaalvaldkonnas kärpeid tehtud ja kui palju raha juurde tuleb, siis vahe

sellega, mis juurde tuleb, on ikkagi mitmekordne.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps!

Mailis Reps

Hea minister! Te vastuses juba ütlesite, et haigekassa arvelt tuleb umbes 100 miljonit. Arvestades uut Eesti Panga prognoosi ja ka seda, mis Rahandusministeerium on osaliselt juba nentinud, et meie menetluses olev eelarve on võrreldes tänaste arvudega selgelt liiga optimistlik, tahan küsida: kui palju on arvestatud selle optimismi vähendamiseks veel haigekassalt võtta ja juurde arvestada eelarvesse – kas täna või näiteks lisaeelarvega?

Ivari Padar

Ma olen ka varem siitsamast puldist öelnud, et sõltumata sellest, millised tulevad majandusprognoosid, on selge, et eelarvet ei saa praeguses situatsioonis ja järgmise aasta kontekstis, samuti ülejäämise aasta kontekstis üksnes finantsinstrumendina käsitleda. Seda tuleb ühel hetkel käsitleda ka majanduse stabilisaatorina. Seepärast on igasugustel kärbetel ühel hetkel omad piirid. Sellest loogikast tulebki lähtuda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps, teine küsimus!

Mailis Reps

Kas sellest loogikast lähtuvalt on see 100 miljonit praegu piir või kui majanduskasv on miinus 2%, kas siis on see piir näiteks 300 või 400 või 500 miljonit?

Ivari Padar

Ei usu, et see piir eriti palju muutub. Olgu majanduse olukord Eestis milline tahes, haiged meil ravimata ei jää.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik!

Ain Seppik

Lugupeetud minister! Ma küsin niimoodi: kui eelarveraskusi ei oleks olnud, kas te oleksite ka siis selle seaduseelnõuga välja tulnud?

Ivari Padar

Seadus ütleb, et riigieelarve seadus tuleb esitada kolm kuud enne uue riigieelarveaasta algust. Sellest tulenevad ka kõik muud seadusmuudatused, mis selle riigieelarve seadusega on koos esitatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik, teine küsimus!

Ain Seppik

Lugupeetud minister! Teil on asjast arusaamisega selged lood, aga mina ei saanud sellest mitte tuhkagi aru. Ma küsin siis täpsemalt: kas see on eelarveaukude lappimise seadus?

Ivari Padar

Ei ole. See on riigi raha kasutamise efektiivistamise seadus.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Palun ettekandjaks sotsiaalkomisjoni esimehe kolleeg Heljo Pikhofi!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas kõnealust eelnõu 16. oktoobril täies koosseisus. Tatjana Muravjovat asendas Kalle Palling ja Taavi Rõivast Leino Mägi. Komisjoni koosolekule olid kutsutud Kati Lõbu, Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse osakonna peaspetsialist, Helen Trelin, Sotsiaalministeeriumi tervishoiuosakonna nõunik, Ülle Mathiesen, Rahandusministeeriumi riigikassa osakonna juhataja, Rein Järvelill, rahandusministri nõunik, Meelis Paavel, töötukassa juhatuse esimees, Hannes Danilov, haigekassa juhatuse esimees, ja Kätlin Atonen, sotsiaalministri nõunik.

Eesti Haigekassa seaduse, töötuskindlustuse seaduse ja keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu 348 kohta andis selgitusi rahandusministri nõunik Rein Järvelill. Komisjon polnud valitsusest tulnud eelnõuga päri ja otsustas esitada seaduseelnõu Riigikogu täiskogu saali esimesele lugemisele muudetud kujul. Hääled olid poolt 5, vastu 3.

Eelnõu muudetakse Eesti Haigekassa seaduse muutmise osas ja töötuskindlustuse seaduse muutmise osas. Eesti Haigekassa

seaduses muudetakse § 39 lõiget 3. Tehtava muudatuse kohaselt lepatakse reservkapitali haldamise eest makstava tasu suurus ja tasumise kord kokku haigekassa ja Rahandusministeeriumi vahel sõlmitavas reservkapitali haldamise lepingus. Töötuskindlustuse seaduses muudetakse § 34 lõiget 4. Tehtava muudatuse kohaselt hakkab töötukassa maksma Rahandusministeeriumile reservkapitali haldamise eest tasu, tasu suurus ja tingimused lepatakse kokku reservkapitali haldamise lepingus. Jutt on mõlema kassa reservide kasutamisest ja sellest saadavast tulust, seega sellest, mida võib riigieelarvetuluna kasutada, mida mitte.

Komisjonis eelnõu muudetud kujul täiskogu saali saatmise poolt hääletanud Riigikogu liikmed peavad oluliseks, et nii haigekassa kui töötukassa otsustaksid ise endiselt oma varade üle. Seega ei toeta sotsiaalkomisjoni enamus investeeringutulu riigieelarvesse minekut. Sotsiaalkomisjonis tehtud muudatuste kohaselt jäävad nii Eesti Haigekassa kui Eesti Töötukassa edaspidi iseseisvateks ja täidesaatvast võimust sõltumatuteks.

Keskkonnatasude seaduse täiendamise osas jäetakse algatatud eelnõu muutmata. Komisjon soovis keskkonnatasude seaduse muutmise osas arvamust Riigikogu keskkonnakomisjonilt. Nüüdseks on see olemas. Keskkonnakomisjon nõustub Eesti Haigekassa seaduse, töötuskindlustuse seaduse ja keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu §-s 3 sätestatuga ja toetab eelnõu menetlemist esitatud kujul. Ka rahandusminister Vabariigi Valitsuse esindajana nõustub käsitletava eelnõu esimesele lugemisele saatmisega sotsiaalkomisjonis 16. oktoobril otsustatud kujul. Eelnõu muudetud kujul menetlemisele ütlesid oma jah-sõna sotsiaalkomisjonis nii haigekassa juhatuse esimees kui töötukassa juhatuse esimees. Ka sotsiaalpartnerid on sellise lahendusega rahul.

Komisjon otsustas saata eelnõu esimesele lugemisele muudetud kujul ja teeb ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Ettekandmine usaldati komisjoni esimehele ja komisjon teeb ettepaneku esitada muudatusettepanekud 5. novembriks 2008. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Heljo Pikhof! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole.

Avan läbirääkimised. Kutsun kõigepealt kõnetooli Taavi Veskimäe Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit. Palun!

Taavi Veskimägi

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Tahaksin selle eelnõu puhul peatuda nii selle esialgsel kujul, nagu Vabariigi Valitsus selle Riigikogu menetlusse esitas, kui ka selle muudetud kujul, nii nagu see täiskogu ees täna on. Siin on nii positiivseid kui negatiivseid aspekte ja nendel ma tahaksingi peatuda.

Esiteks põhimõttest, et kõigi riigiasutuste ja ka riigi asutatud sihtasutuste, avalik-õiguslike isikute varasid paigutab riigikassa. See on olnud üsna pikaajaline printsiip ja minu arust põhimõtteliselt õige. Kõik muu selles eelnõus ei ole kahjuks enam nii õige. Esiteks see, et kui Vabariigi Valitsus esitas ta sellest loogikast lähtudes, et varakogumi viljad koguks valitsus ehk riik kui avalik-õiguslik isik ära, siis see ei ole printsiibina õige. Viljad kuuluvad alati vara juurde, mis neid loob. Me ei saa öelda, et me oleme loonud avalik-õiguslikud isikud, sihtasutused, aga me käsitame neid kui riigi, kui avalik-õigusliku isiku organeid. Siin on põhimõtteline vahe! Isik on tegelikult oma vara peremees – ükskõik, kas ta saab need tulud ise otse, nagu näiteks kohalik omavalitsus osaliselt tulumaksu laekumisest, või need tulevad tema eelarvesse eraldistena, näiteks riigieelarvest. See on printsiip, mille vastu minu arvates ei tohi eksida, aga mille vastu selles eelnõus, nagu see algsel kujul oli, eksiti. Vara ja sellelt varalt teenitavaid vilju ehk intresse ei saa käsitleda eraldi – need peavad kuuluma sellele isikule, kelle oma see vara on.

Teine ja veel printsiipiaalsem probleem, miks ma siia ette tegelikult tuln, on minu jaoks väga suur probleem. Ning see jääb püsima ka muudetud kujul eelnõus. Tegu on küsimusega, miks ühtedelt võetakse ja teistelt ei võeta. Ma arvan, et ükskõik kui keeruline riigi ees seisev olukord ka pole, mingid printsiibid peavad kehtima. Kui me võtame sihtasutustelt, siis võtame kõigilt sihtasutustelt. Kui me võtame avalik-õiguslikelt isikutelt, siis võtame kõigilt avalik-õiguslikelt isikutelt.

Praegu rajaneb see eelnõu meeletul suval, millistelt isikutelt võetakse, millistelt ei võeta.

Meil on tõesti käes enneolematult keerulised ajad. Aga riik peab toimima siiski mingite printsiipide alusel ja riik peab minema ka pärast 2009. ja 2010. aastat edasi. Kui kõik see asi on pärast nagu rosolje, siis on väga keeruline seda mingite printsiipide järgi edasi viia.

Kindlasti on probleem ka see, et muutmata kujul eelnõus oli riigieelarve tulude poolle arvestatud ca 160 miljoni krooniga. Rahandusministeerium ja vastav isik lepivad haldamise eest saadava tasu suuruse kokku. Ma ei kujuta ette, kuidas riigikassa küsib kolme isiku varade haldamise eest kokku 160 miljonit krooni! See on tegelikult meeletult kõrge hinnaga varahaldusteenus. Vara haldamisest ka üht-teist teades väidan ma, et 160 miljonit haigekassa, töötukassa ja Keskkonnainvesteeringute Keskkuse raha paigutamise eest küsida tundub mulle olevat mitte väga põhjendatud, vähemalt riigikassa tehtava töö seisukohast ja lisandväärtuse seisukohast, mis riigikassa suudaks luua. Aga kui see ei ole 160 miljonit, siis on meie ees kohe teadagi mis küsimus: kust tuleb see raha, millega see vahe kaetakse? Mõtlen nende tulude vahet, mida näevad ette muudetud kujul eelnõu, mida me siin täna menetleme, ja valitsuse poolt riigieelarve aluseks olev eelnõu.

Nii et ma ei oleks selle eelnõu poolt ka täna muudetud kujul. Kindlasti on sotsiaalkomisjon püüdnud anda oma parima, aga just nende printsiipide puudumise tõttu ei ole see siiski minu arvates mitte kõige parem eelnõu, mida menetleda. Kui me tahaksime – ja see võiks olla õige –, et riigikassa haldab kõigi riigi sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikute vara ning saab selle eest haldusteenuse tasu, siis võiks too 160 miljonit, mis on riigieelarvesse planeeritud, olla õigustatud, kui me räägiksime kõikidest isikutest. Sel juhul vahest võiksime rääkida, et tegu on summaga, mis on proportsionaalne riigikassa tehtava tööga, mille juurde arvestatakse teatud raskete aegade koefitsient.

Sellised mõtted tolle eelnõu edasi menetlemiseks, eelkõige võib-olla komisjonis esimese ja teise lugemise vahel arutamiseks ja Rahandusministeeriumiga analüüsimiseks. Ma

arvan, et ka Rahandusministeerium ei saa selle eelnõu üle kuigi õnnelik olla. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Taavi Veskimägi! Nüüd palun kõnepulti kolleegi Ain Seppiku Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindajana!

Ain Seppik

Lugupeetud esimees! Lugupeetud kolleegid! Mina olen eelkõnelejaga täiesti nõus peale lõppjäreltuse. Esimese ja teise lugemise vahel pole siin midagi teha. Ma olen nõus, et see on üks printsiibitu seadus, et see on üks rosolje. Ja sel on üks omadus: see on hapuks läinud rosolje. Kõigile on selge, et majanduskasv muutub miinusmärgiga arvuks. Seetõttu on mõttetu rääkida sääraсте seaduste vastuvõtmisest, mis lapivad eelarvet, mis teatavasti niikuinii täis ei tule. Kuna minister ei osanud ka öelda, miks ta selle eelnõuga just täna sellel aastal siia tuli, siis ma arvan, et sellist eelnõu ei ole mõtet vastu võtta ja see tuleb esimesel lugemisel tagasi lükata. Ning selle targa ettepaneku Eesti Keskerakonna fraktsioon siin Riigikogus ka teeb. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Ain Seppik! Palun, kolleeg Eiki Nestor Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Loomulikult kandis eelnõu meile esialgu väljapakutud kujul seda loogikat, et seda tuleb Riigikogus menetluse käigus korralikult arutada ja kui on vaja, ka muuta. Mina ei kuulu nende inimeste hulka, kes arvavad, et kõigi avalik-õiguslike isikute vara peaks olema riigikassa hallata. Ju võiks see kuskil jääda ka kellegi teise otsustada. Aga ma olen kindlasti nõus Taavi Veskimäega selles osas, mis puudutab varasid ja nende vilju. Kui te eelnõu muudetud kujul vaatate, siis nüüd on varad viljad kokku viidud. Küll on kõigi kolme seal toodud näite puhul tegemist natuke erineva olukorraga. Kahe puhul on tegemist kindlustusega, seejuures töötuskindlustuse korral on tegemist sellise kindlustusega, kus ei tulud ega kulud kajastu riigieelarves mitte kuidagi. Tegemist on kindlustusmaksega, riigieelarvest

ei näe, et sellised tulud on. Ja te ei näe ka neid kulusid – ei peagi nägema. Teistmoodi on lood ravikindlustusega, kus on selge nii riigieelarve tulu- kui ka kulupool, aga tegemist on kindlustusega. Vahest keskkonnatasude osas on pigem tegemist seaduses ettenähtud sihtots-
tarbega ja sealt laekuva raha kasutamisega.

Kõigil kolmel on natuke erinev taust. Selles mõttes kindlasti sotsiaalkomisjonis tehtud muudatused, mis kindlustuste puhul näevad ette ühe korra, pole halvad. Ma ei ole Taavi Veskimäega nõus: ei pea olema 100% täpselt samamoodi, nagu on keskkonnainvesteeringute puhul. Ma mõõnan, et siin võib ka teatud erinevusi olla. Selles ei ole minu meelest midagi imelikku.

Nüüd ka tollest tasumäärast. Praegu on töötuskindlustuse puhul kohustuslik reserv avalik-õiguslikul isikul 10% tema mahust, kusjuures ta on kohustatud seda hoidma riigikassas. Ja kuna seadus selle kohustuse paneb, siis puudub juriidiline alus, et riigikassa saaks nende rahade hoidmise ja paigutamise eest töötukassa käest raha küsida. Ta ei küsi ja töötukassa ei maksa ka. Ehk teisisõnu: seadusega ettenähtud kohustuse eest teenustasu ei maksta. Selles mõttes on tekst korrektne, et kui riigikassa mõnele avalik-õiguslikule isikule sellist teenust pakub, siis hakatakse seaduses ettenähtud korras ka teenustasu maksma.

Ma arvan, et seda eelnõu saab veel arutada. Aga ühest asjast ma küll aru ei saa. Vaatamata kõigele ja kogu austuse juures kõrgealuse opositsiooni vastu ma siiski tahan öelda, et see, kui eelarve tuleb vastu võtta majanduslikult keerukas olukorras, ei tähenda seda, et seda ei peagi vastu võtma. Ikka tuleb vastu võtta, midagi ei ole teha. Kolleeg Seppiku sellekohaseid seisukohti ei saa mitte kuidagi jagada.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Eiki Nestor! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Kuna on saabunud Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepanek seaduseelnõu 348 esimesel lugemisel tagasi lükata, siis tuleb meil see läbi hääletada.

Lugupeetud kolleegid! Kunagi mulle tehti märkus, et ma ei pea ettenähtud ühte minutit vahet. Selle tegi Keskerakonna fraktsiooni

esindaja Mihhail Stalnuhhin. Ma võtsin seda väga tõsiselt südamesse.

Lugupeetud kolleegid, panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku seaduseelnõu 348 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun hääletada!

Poolt hääletas 20 Riigikogu liiget, vastu oli 49, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 5. november s.a kell 18. Seaduseelnõu 348 esimene lugemine on lõppenud.

16. Kaitseväeteenistuse seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (324 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimest lugemist. Palun ettekandeks kõnetooli kaitseminister Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Austatud eesistuja! Hea Riigikogu! Valitsus on esitanud eelnõu muuta kaitseväeteenistuse seadust ja tervishoiuteenuste korraldamise seadust. See on tingitud asjaolust, et tervishoiuteenuste seadus praegu Kaitseministeeriumi valitsemisala tervishoiukorraldusele mõistlikul määral ei laiene. Sellest tulenevalt oleks vaja täiendada kaitseväeteenistuse seaduses tervishoiuteenuse osutamist puudutavaid sätteid ja laiendada tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ulatust Kaitseministeeriumi valitsemisalas, määrates ühtlasi tervishoiuteenuste osutamise rahastamise riigieelarvest Kaitseministeeriumi kaudu ja samuti järelevalve teostamise Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsevate tervishoiutöötajate üle.

Paari sõnaga nendest muudatustest, mis olulises osas kannavad tehnilist iseloomu. Lepingulisse tegevteenistusse võetavad isikud ei pea muudatuste vastuvõtmise korral arstlikuks läbivaatuseks enam tulema Tallinnasse Kaitseressursside Ametisse, vaid saavad seda teha ka elukohajärgses kaitseväeteenistuse kõlblikkuse määramise arstlikus komisjonis. Kaitseväe tervishoiutöötajatel lubatakse tööta-

da erialasel tööl väljaspool kaitseväge. Seda selleks, et nad ei kaotaks oma kvalifikatsiooni seoses sagedase väikese koormusega kaitseväes.

Täpsustatakse püsiva töövõimetuse ja korduvekspertiisi tähtaegasid töövõimetuspensionimise määramiseks nendele kaitseväelastele, kes määramise ajal ei ole enam kaitseväelased. Reguleeritakse kaitseväes tervishoiuteenuste osutamist ja sätestatakse, et kaitseväge struktuuriüksuste koosseisu kuuluvaid meditsiinikeskusi, kus kaitseväelastele osutatakse üldarstiabi, kaitseväge kiirabiteenust ja haiglavälisest eriarstiabi või vajaduse korral ka abi lahinguväljal, on 12: kokku 11 laatsaretti ja eraldi kaitseväge tervisekeskus. Seadusse tuuakse uus mõiste "kaitseväge kiirabi" vastava teenuse osutamiseks kaitseväge valitsemisalas.

Olulises osas olen ma sellega selle eelnõu läbi käinud ja ma loodan, et see leiab teie poolt heatahtlikku menetlemist. Tänan!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Nüüd palun ettekandeks kõnetooli riigikaitsekomisjoni liikme kolleeg Tõnu Juuli!

Tõnu Juul

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Riigikaitsekomisjon arutas seda seaduseelnõu enne esimesele lugemisele esitamist 13. oktoobri istungil. Eelnõu algatajate esindajatena osalesid Kaitseministeeriumi riigikaitse planeerimise osakonna juhataja Margus Pae, tervishoiubüroo juhataja Mari-Ann Lõõnik ning õigusloomebüroo nõunik Marju Aibast.

Arutluse all oleva eelnõu eesmärk on täpsustada ja täiendada kaitseväeteenistuse seaduses ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduses kaitseväelastele tervishoiuteenuse osutamisega ning töövõimetuspensioniga seonduvat. Oluline on täpsustada asjaolu, et muudatuste kohaselt laieneb isikule õigus kaitseväge töövõimetuspensionimise saamiseks eeldusel, et töövõime tekkis teenistuskohustuste täitmisel. Tõsi täpsustus on tingitud sellest, et kaitseväelane ei pruugi olla pärast töövõime kaotust enam kaitseväeteenistuses. Eelnõu annab kaitseväes töötavatele meedikutele võimaluse töötada osalise koormusega tsiviil-

meditsiinis, mis tagab personali kvalifikatsiooni parema säilimise.

Riigikaitsekomisjon otsustas oma istungil 13. oktoobril 2008 konsensusega teha Riigikogu juhatasele ettepaneku lülitada eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu kuuenda töö-nädala päevakorda kolmapäevaks, 22. oktoobriks. Riigikaitsekomisjoni nimel ettekandjaks määrati siinkõneleja. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon teha Riigikogule ettepaneku seaduseelnõu esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtaegaks s.a 5. november kell 18. Tänan!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Tõnu Juul! Kas on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 5. november kell 18. Seaduseelnõu 324 esimene lugemine on lõppenud.

17. Rahuaja riigikaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (339 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud rahuaja riigikaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimest lugemist. Palun veel kord ettekandeks kõnepulti kaitseminister Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Hea eesistuja! Hea Riigikogu! Teine eelnõu, mis mul on au teile täna esitada, on rahuaja riigikaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Sellel on Eesti riigikaitse arendamisele olulisem mõju kui eelkäsitletud eelnõul. Eesmärk on rakendada terviklik kaitseplaneerimisprotsess ja erinevate planeerimisdokumentide omavaheline hierarhia. Teatavasti on praegu kõige olulisem dokument, mis puudutab Eesti riigi julgeolekut, Riigikogu poolt vastuvõetav julgeolekupoliitika aluste dokument. See on julgeolekupoliitiline dokument, mis käsitleb julgeolekupoliitikat laial tasemel, hõlmates sealhulgas ka julgeolekupoliitika sõjalist komponenti.

Lisaks on planeeriva sisuga dokument Vabariigi Valitsuse tasemel sõjalise kaitse strateegiline kava. See on strateegiline dokument ja määratleb Riigikogus vastuvõetud julgeolekupoliitika alustest lähtuvalt üldisemad strateegilised valikud sõjalise kaitse korraldamiseks. Strateegilises kavas ei seata konkreetseid ajaliste ja ressursipiirangutega eesmärke. Muud dokumendid senisel tasemel on lühemaajalised dokumendid, näiteks igaaastane riigieelarve, riigieelarve strateegia ja mõned teised.

Praegu kehtib keskmise ajaperspektiiviga planeerimisdokumentina Vabariigi Valitsuse poolt ilma seaduse aluseta vastu võetud KSAP aastani 2010, mis teatavasti võeti vastu enne Eesti NATO-ga liitumist ja mis käsitles NATO-ga liitumise järgse Eesti sõjalise kaitsevõime ülesehitamist. KSAP-i täitmisel on ilmnenud terve rida probleeme. Arutades meie planeerimislikku perspektiivi, konsulteerides NATO partneritega ja püüdes oma planeerimisprotsessi maksimaalselt ühitada teiste NATO riikide protsessiga, leidis Kaitseministeerium, et tuleks kehtestada kümneaastane planeerimisperiood, ühitades selle NATO planeerimisperioodiga, ja näha selle dokumendina sõjalise riigikaitse arenguplaani. See seisukoht sai heakskiidu ka Vabariigi Valitsuselt. Tegu oleks Kaitseministeeriumis koostatava dokumendiga, mille kinnitab Vabariigi Valitsus ja mille sisu oleks kümneaastase perspektiiviga konkreetsete sõjaliste võimete väljaarendamise plaan, mis tuleneb omakorda julgeolekupoliitika alustest ja sõjalise kaitse strateegilisest kavast. Niisuguse dokumendi koostamist on Kaitseministeerium juba alustanud ja osa sellest protsessist on ka avalikkuseni jõudnud. Kaitseministeerium on plaani tutvustanud riigikaitsekomisjonile.

See seadusmuudatus annaks niisugusele süsteemsele planeerimisele seaduslikult tugeva aluse ja koos selle põhimõttelise otsusega täpsustaks ka tervet rida juba olemas olevaid planeerimisdokumente, parandades siin ja seal sõnastust ja muutes ka mõningate planeerimisdokumentide nimetusi ja täpsustades nende sisu. Need on väiksemad muudatused, millest ma oleksin valmis rääkima siis, kui on vastavaid küsimusi. Küll aga tahan siinkohal rõhutada, et Kaitseministeerium peab seda dokumenti äärmiselt oluliseks ja loodab selle

menetlemisele lähimal ajal. Too dokument võimaldaks alates uuest aastast viia kvaliteetivselt uuele tasemele kaitse planeerimise eelseisvaks kümneks aastaks ja ühitaks meie kaitse planeerimise teiste NATO riikide planeerimisega. See, kui oluline säärane NATO-ga kooskõlastatud protsess on, ei vaja minu arvates Riigikogu saalis pikemat selgitamist. Täna teid!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Kas ettekandjale on küsimusi? Palun, kolleeg Mati Raidma!

Mati Raidma

Austatud minister! Soovin täpsustada ühte planeerimisformaati, mis selle eelnõuga tuleb, ehk sõjalise kaitse strateegilist kava. Ministeerium on teinud väga head tööd sõjalise riigikaitse arenguplaani kallal ja see on kestnud umbes aasta. Sellest kõrgem tasand on eelnõu järgi sõjalise kaitse strateegiline kava. Eelnõu rakendussäte ütleb, et olemasolev, mis on 2005. aastast, kaotab oma kehtivuse hiljemalt 1. jaanuaril 2010. Seega järgmise aasta jooksul peaks uus põhjanev dokument tekkima. Kas ministeerium on selle koostamist alustanud või kas on ideid? Komisjonis ma sellele vastust ei saanud!

Jaak Aaviksoo

Ettepanek, et Vabariigi Valitsus võtaks vastu uue strateegilise kava järgmise aasta jooksul, on sisuliselt läbi mõeldud. See on vajalik samm. Ma olen veendunud, et Kaitseministeerium suudab selle Vabariigi Valitsusele järgmise aasta jooksul esitada – selles mingit kahtlust ei ole. Õigustatud on küsimus, miks me oleme põhirõhu asetanud kümneaastasele kavale, kui me samal ajal saame aru, et sõjalise kaitse strateegiline kava vajab uuendamist ja et see on kõrgemalasetsev dokument. Sama arusaam asjast on Vabariigi Valitsusel ka julgeolekupoliitika aluste osas. Ma ütleksin, et küsimus on otstarbekuses. Tegemist on muna ja kana küsimusega. Kuskilt peab alustama. Olemasolev KSAP oli kõige suurem pudelikael meie hinnangul, me alustasime sellest. Järgmisel aastal peaks kindlasti valmima sõjalise kaitse strateegiline kava ja ma usun, et ka julgeolekupoliitika alused, mis on küll Välisministeeriumi hallatav dokument, jõuab

peatselt Riigikogusse. Nii et me saame lähiaastatel endale uuendatud julgeolekupoliitilise planeerimise dokumendid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Raivo Järvi!

Raivo Järvi

Austatud kaitseminister vastas oma viimase repliigiga ära minu peas küpsenud küsimuse, aga pärin siiski. Meil väliskomisjonis oli ka arutlusteemaks Euroopa Liidu julgeolekustrategia, mille kõrge esindaja Solana teatavasti peab detsembrikuus esialgses redaktioonis üllitama. Kui see nüüd välja tuleb ja sealt ilmneb selle seaduse seisukohalt midagi uut, kas see siis eeldab parandusi või me suudame selle katta vaid uute seadustega?

Jaak Aaviksoo

Ma kasutan võimalust vastata natuke üldisemalt ja juhtida heade rahvasaadikute tähelepanu ühele olulisele lüngale meie julgeolekupoliitilises planeerimises. Õigustatud on minu paremat arusaamist pidi nende inimeste mure, kes väidavad, et meie julgeolekupoliitika tervikuna on oma sõjalises komponendis paremini seadustatud ja realiseeritud kui oma teistes komponentides. Kui me küsiksime täna, missuguses seisus on meil mittedõjalise riigikaitse – nimetame seda tootakaitseks – sellised komponendid nagu tsiiviilkaitse, kogu ühiskonna toimimine kriisi ja sõja ajal, ettevõtluse toimimine sõja ja kriisi ajal, energiajulgeolek ja terve rida valdkondi, siis me näeme, et sõjaline komponent on võib-olla kõige tugevamini välja arendatud. Ma arvan, et see on olnud õigustatud, aga me eksiksime, kui me ei hakkaks tähelepanu pöörama ka julgeolekupoliitika teistele komponentidele, sealhulgas seaduste tasemel. Kaitseministeerium teeb seda omalt poolt, aga arusaadavalt ületab see Kaitseministeeriumi praeguse mandaadi ja selle juurde me pöördume kindlasti ka Vabariigi Valitsuses tagasi. Kui julgeolekupoliitika käsitus Riigikogusse jõuab, siis me jõuame kindlasti arutada ka selle üle, kas julgeolekupoliitika alustes ei tuleks ette näha veel Riigikogu tasemel poliitilisi dokumente. Et ei jääks ainult julgeolekupoliitika alused, ja siis oleks tühi maa. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mati Raidma, teine küsimus!

Mati Raidma

Suur tänu! Austatud minister! Ma ei saa mitte jätta küsimata komisjonis olnud arutelu kohta sõnakasutamise üle. Kasutatakse sõnu "kava" ja "plaan". Eelnõus toodud planeerimisformaatide hierarhias on kirjas – võib-olla ma loetlen illustreerimiseks: julgeolekupoliitika aluste põhjal tehakse kava, kava põhjal tehakse plaan, plaani põhjal tehakse kava ja selle kava põhjal tehakse jälle plaan. Kas te olete valmis meiega sel teemal arutama ja Kaitseministeerium pakkuma välja ideid, kuidas seda natukene keeleliselt korrigeerida, et seda hierarhiat lihtsamaks ja mõistetaavamaks teha?

Jaak Aaviksoo

Füüsikuna ma ei tahaks sellesse terminoloogiasse väga süüvida, aga on võimalus teha kava alusel plaan, plaani alusel plaan ja plaani alusel kava. Siis on võimalus veel kava alusel teha kava. Me oleme kõiki neid arutanud. Kui Riigikogus leitakse filoloogilist kompetentsi, leitakse inimene, kes suudab selle teile rahuldaval moel sõnastada, siis ma oleksin selle eest tänulik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Lugupeetud härra kaitseminister! Küllap ta on niimoodi, et kindla peale kõigepealt peaksid olema väga täpsed ja uuendatud julgeolekupoliitika alused, mille põhjal töötatakse välja seesama sõjalise riigikaitse arenguplaan jne, jne. Tahan küsida järgmist. Te ütlesite, et praegu kehtivat KSAP-i nagu ei ole eriti järgitud. Mis annab meile garantii, et neid uusi plaane või kavasid hakatakse täpsemalt järgima?

Jaak Aaviksoo

Hinnang, et KSAP-i ei ole järgitud, ei ole minu arvates päris adekvaatne. Ma usun, et KSAP on koostatud omal ajal parimate soovidega ning selle kompetentsi, nende oskuste ja nende teadmiste baasil, mis toona olemas olid. Planeerida aastal 2004 aastani

2010 ja püüda arvesse võtta kinnisvarahindade liikumist seoses infrastruktuuri arendamisega või seda, mil määral meil õnnestub osta sõbrahindadega asju ja mil määral ei õnnestu – see on suhteliselt tänamatu tegevus. Seetõttu on meil selle plaani praktilisel realiseerimisel tõepoolest olnud raskusi. Praegu me valmistame ette sõjalise riigikaitse kümneaastast arenguplaani, mille erinevus KSAP-ist on selles, et see on esimene kord, kui NATO-s kokku lepitud metoodika alusel on A-st kuni O-ni läbi käidud kogu planeerimistsükkel. Ma ei saa teile väita, et see on ideaalne kava, aga see on parim, mida me täna suudame. Ja seda ma julgen väita, et see on kindlasti parem nii kvantiteedis kui kvaliteedis sellest, mida me suutsime aastal 2004.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Trivimi Velliste!

Trivimi Velliste

Lugupeetud härra minister! Ma tuleksin korraks tagasi kolleeg Mati Raidma üles tõstetud terminite semantika juurde. Võib-olla oleks lihtne väljapääs tollest tautoloogilisest olukorrast see, et me valime ühe kahest: kas jääme kava juurde või plaani juurde, embkumb, ja siis vastavate täienditega täpsustame, millega on tegemist. Neid kavasad või plaane võib olla kolm või neli – igähele saab anda täpse täiendi ja tänu täiendile on selge, mis astmega on tegemist. See seletab lahti. Võib-olla ei ole tarvis kasutada mõlemat terminit ühes seaduses, plaani ja kava, vaid valida neist üks?

Jaak Aaviksoo

See tuleb nüüd küll eksprompt ettepanekuna, aga teen selle siiski. Kui teil selline soov peaks olema, siis pakuksin muudatust: sõjalise kaitse strateegiline kava võiks olla sõjalise kaitse strateegia. See ei muudaks mitte midagi, sisuliselt ongi tegemist strateegilise dokumendiga. Omaette küsimus on selles, et see on ühe dokumendi pealkiri ja pealkirja muutmine oleks mõistlik võib-olla siis, kui seda dokumenti ennast ka muudetakse. Otsige sellele mingi ajaline raamistik, millal see jõustub, et ei tekiks mingeid tehnilisi vastuolusid.

Mis puutub arengukavasse ja -plaani, siis ma kaitseksin ühte terminit, mis on kaitseväge kõnepruugis ja ka rahvusvahelises kõnepruugis väga sügavalt juurdunud. See termin on operatiivplaan – *op plan* ingliskeelse lühendina. See on nii juurdunud termin, et selle ükskõik kui hea keeleline ümbersõnastamine tekitaks pigem segadust. Ma mõistan, et "plaan" ei ole kaugeltki nii eestikeelne sõna kui "kava", aga selle võiks siiski jätta nii, nagu ta on.

Kui sellest minu repliigist mingit abi on selles terminoloogilises segaduses, siis väga hea. Ja veel kord: see ei ole kindlasti mingi dogmaatiline seisukoht, mida Kaitseministeerium peab vajalikuks kaitsta. Nii et iga hea lahendus on teretulnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Kõuts!

Tarmo Kõuts

Austatud minister! Tulles tagasi KSAP-i mittetäitmise küsimuse juurde, tahaksin küsida: kas te olete väga veendunud, et KSAP oli nõme ja et seda ei saanudki täita? Või kuidas seletada seda, et aastatel 2004-2005 jäid kasutamata sajad miljonid kroonid just infrastruktuuri väljaarendamise valdkonnas?

Jaak Aaviksoo

See kava ei olnud kindlasti mitte nõme. See kava, nagu ma ütlesin, oli tehtud parimatele teadmistele tuginedes ja asjaosalised teavad, kui palju sinna pandi viimasel hetkel sisse kompromisse, kohati ka printsipiituid kompromisse, kui ma võiksin niimoodi öelda. Aga see oli parim, mis me toona suutsime.

Mis puutub märkuse, et Kaitseministeerium jättis riigieelarves ettenähtud vahendid terve rea aastate jooksul täiel määral rakendamata, siis paraku see on fakt. Ja õigustada seda ei ole minu arvates mingit põhjust. Aga ma oleksin väga pealiskaudne, kui ma hakkaksin siin Riigikogu kõnepuldil süüdlasi otsima. Meie eesmärk on sellest õppust võtta, teha kava, mis peab, ning kulutada kavas ja riigieelarves ettenähtud summad nii sel kui järgmisel aastal ära.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Rohkem küsimusi ei ole. Nüüd palun kõnetooli riigikaitsekomisjoni liikme kolleeg Tarmo Kõutsi!

Tarmo Kõuts

Austatud proua Riigikogu esimees! Head kolleegid! Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu enne esimesele lugemisele esitamist s.a 13. ja 14. oktoobri istungil. 13. oktoobri riigikaitsekomisjoni istungil osalesid eelnõu algataja esindajatena Kaitseministeeriumi riigikaitse planeerimise osakonna juhataja Margus Pae, tervishoiubüroo juhataja Mari-Ann Lõõnik ning õigusloomebüroo nõunik Marju Aibast. 14. oktoobril keskenduti eelnõus sisalduvale riigikaitsele planeerimisele, sh arengukavadele ja arenguplaanidele. Siis osalesid riigikaitsekomisjoni istungil kaitseminister Jaak Aaviksoo, ministri nõunik Andreas Kaju, Kaitseministeeriumi kaitseplaneerimise ase-kantsler Lauri Tumm ning Kaitsejõudude Peastaabi analüüsi- ja planeerimisosakonna ülem kolonelleitnant Hannes Toomsalu. Nagu ma juba mainisin, puudutab kõnealune eelnõu eelkõige riigikaitse planeerimist ehk siis korrastatakse riigikaitse planeerimise dokumentide hierarhia ja täpsustatakse nende omavaheline sidusus.

Komisjonis tõstus, nagu juba juttu oli, küsimus mõistete "plaan" ja "kava" eri tähenduste kohta. Samuti tõstusid mõningad muud terminoloogiaküsimused, arvestades Riigikogu vastuvõetud, kuid veel jõustumata kaitseväge korralduse seadust. 14. oktoobri istungil käsitleti eelkõige riigikaitse arenguplaaniga seonduvat, seda plaani Kaitseministeeriumis praegu koostatakse. Riigikaitsekomisjonil on kaitseväge arenguplaaniga seonduvalt kavas kaitseministri uuesti kohtuda.

Riigikaitsekomisjon otsustas 13. oktoobri istungil konsensusega teha Riigikogu juhatusele ettepanek lülitada eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu kuuenda töönädala päevakorda kolmapäevaks, 22. oktoobriks. Komisjonipoolseks ettekandjaks määrati siinkõneleja. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon s.a 13. oktoobril teha Riigikogule ettepaneku selle seaduseelnõu esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra

seadusele kümme tööpäeva ehk siis 5. novembri kell 18. Tänan!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Tarmo Kõuts! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 5. november kell 18. Seaduseelnõu 339 esimene lugemine on lõppenud.

18. Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (318 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimest lugemist. Ettekandeks palun kõnepulti regionaalminister Siim Valmar Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Austatud proua esimees! Austatud Riigikogu! Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse muutmise seaduse eelnõu algatamise eesmärk on soodustada kohaliku omavalitsuse üksuste vabatahtliku ühinemise protsessi jätkumist. Eestis on väga suur osa kohaliku omavalitsuse üksusi liialt väikesed, et tulemuslikult ja efektiivselt omavalitsuslikku haldamist teostada. Seda asjaolu on rõhutanud korduvalt ka riigikontrolör oma avalikes esinemistes ja toonud esile kohaliku omavalitsuse kohta koostatud auditites. Eelnõu eesmärk on toetada neid kohaliku omavalitsuse üksusi, mis soovivad vabatahtlikult ühineda või liituda, et saavutada suurem haldusvõimekus ja hakata maapiirkondades üha väiksearvulisemaks kahanevale elanikkonnale avalikke teenuseid efektiivsemalt osutama.

Eelnõuga kehtestatakse uued ühinemistoetuse määrad. 2004. aastal jõustunud seadusega kehtestati ühinemistoetuse määraks 500 krooni ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse elaniku kohta. Kehtiva seaduse rakendamis-sätetes nähti ette selle määra vähenemine,

praeguse seaduse kohaselt oleks see 250 krooni elaniku kohta. Ühinemistoetuse minimaalne määr on praegu 0,75 miljonit, maksimumaalne määr 1,5 miljonit krooni. Eelnõu kohaselt arvutatakse ühinemistoetus iga ühinenud omavalitsusüksuse kohta arvestusega 625 krooni elaniku kohta, minimaalne ühinemistoetuse määr on 2 miljonit krooni ja maksimumaalne määr 4 miljonit krooni iga ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse kohta.

Eelnõus antakse ka riigieelarvestrateegia alusel koostatavate ministeeriumide investeringuprojektide kavade ja perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse seadusest tulenevate piirkondliku tähtsusega investeringuobjektide kavade koostamisel ja toetuste eraldamisel otsustajatele võimalus võtta kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemist arvesse kui ühte toetuste saamise eelisasjaolu, kui muud tingimused on võrdsed. See võidakse sätestada näiteks meetme tingimustes toodud soodustava valikukriteeriumina. Praegu kehtivas seaduses sätestatud regulatsioon on praktikas raskendatud ja reaalsuses jäänud pelgalt tühjaks lubaduseks.

Eelnõus laiendatakse ühinemise mõistet, andes kohaliku omavalitsuse üksusele võimaluse lisaks ühinemisele naaberomavalitsusega liituda. Omavalitsusüksuste ühinemisel moodustub uus kohaliku omavalitsuse üksus, liitumise puhul jääb aga üks kohaliku omavalitsuse üksus alles ja mõni kohaliku omavalitsuse üksus liitub sellega. Kumb ühinemisvariant valida, on ühinejate endi otsustada. Langetatud otsust põhjendatakse ühinemislepingus.

Veel sätestatakse eelnõus moodustunud vallavalitsusele kohustus tagada avalike teenuste osutamine vähemalt samal tasemel ja samades asustusüksustes, kus see toimus enne kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemist. Sellega tagatakse kohalikule omavalitsusele õigus korraldada iseseisvalt oma sisemist töökorraldust ja osutada avalikke teenuseid suurema territooriumi ja suurema elanike arvuga vallas majanduslikult kõige efektiivsemal viisil. Tähtis on seejuures asjaolu, et kehtiks nõue, mille kohaselt elanikele pakutavate teenuste kvaliteet ei tohi halveneda.

Austatud Riigikogu! Loodan, et te toetate endiselt omavalitsusüksuste vabatahtlikku ühinemist, mis on praegusest olukorrast suur

samm edasi. Tegu ei ole administratiivse liitumisega, aga see annab siiski head võimalused ja katab eelkõige ühinemisega tekkivad kulud, luues tugeva platvormi tegelikuks ühinemiseks. Ma arvan, et need, kes vabatahtlikult ühinevad, on tulevikus võidumehed, eriti raskenenud finantsolukorras. Loodan, et ka Riigikogu toetab ühinemisprotsessi jätkumist. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud minister! Palun nüüd küsimused! Kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Lugupeetud härra minister! Minu meelest on see igati tervitatav eelnõu. On väga kena, et siiski järgitakse vabatahtlikkuse printsiipi ja seda igati toetatakse. Küsimus aga on järgmine: kas valitsus on enda jaoks kaardistanud need omavalitsusüksused, mis võiksid ühineda, kuna see oleks soovitatav ja nendele ka kasulik? Kas nendele omavalitsusüksustele on tehtud ühinemissetpanek ja kas on uuritud, et kui nad ei taha ühineda, mis on selle põhjused? Ühesõnaga, kas on välja selgitatud kohad, kus oleks vaja eriti soodustada ühinemist?

Siim Valmar Kiisler

Soodustamise ja eriti soodustamise vahel õigusaktides vahet ei tehta. Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus näeb ette mehhanismid, kuidas tekib ühinemissetpanek, kes kellele saab ettepaneku esitada. Seal on põhimõtteliselt kaks varianti: kas üks omavalitsus esitab teisele või teistele või valitsus esitab omavalitsustele ettepaneku. Vastavalt selle seaduse lisale on ka määratletud soovitatavad ühinemispirkonnad ja toetust saavad need, kes ühinevad ühinemispirkonna piires. Seal on see vahe tuleb. Aga valitsus saab neid ühinemispirkondi ka muuta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea minister! Vabatahtliku liitumise toetamine on igati tänuväärne. Aga üks põhjus, miks omavalitsused väldivad liitumist, on seotud sellega, et mitmesugused toetused – abirahad ja muu selline –, mis omavalitsustele

eraldatakse, sisaldavad sageli klauslit, et see on taotlus, mis rahuldatakse ühe omavalitsuse kohta. Kas te näete võimalust või toetate seda juhul, kui selline ettepanek teha, et toetusmehhanism peaks olema seotud pigem elanike arvuga kui omavalitsuste arvuga?

Siim Valmar Kiisler

Võib-olla ma sain küsimusest valesti aru, aga eelnõu lähtubki pearaha põhimõttest ja samast lähtub kehtiv seadus. Mis puutub ühinemise takistusena toodud põhjustesse, siis tõepoolest, selliseid meetmeid on, aga neid jääb järjest vähemaks. Me jälgime olukorda pidevalt. Kaua aega põhjendati vastuseisu näiteks haridusraha jagamise süsteemiga: kasulikumi oli olla eraldi. Nüüd on olukord sisuliselt muutunud, kooli pidamise seiskohast enam vahet ei ole. Viime neid asju järjest kooskõlla. Regionaalvaldkonnas on vaid üks meede, kus on lubatud üks taotlus taotleja kohta ühes voorus – see on hasartmängumaksust jagatav toetus. Me tahame kindlasti teha ettepaneku, et seda muudetak. Ja tegelikus elus see ei ole enam takistus.

Küll aga on probleem, et kui omavalitsus taotlejana esitab mitu taotlust, siis kahjuks praktikas tihtipeale otsustajad puhtpsühholoogiliselt rahuldavad ühe taotluse mitmest. Seda me näeme tegelikus elus mitmel pool ja seetõttu ma pidasingi vajalikuks lähtuda muudatustes põhimõttest, et kui oled ühinenud, siis teenid boonuspunkti: saad täiendava plusspunkti ja sinu taotlused tänu sellele tõusevad. See kompenseeriks seda subjektiivset ja väga raskesti mõõdetavat komponenti, mis praegu, ma mõõnan, tihti töötab ühinenud omavalitsuste kahjuks: et psühholoogiliselt ei taheta ühele taotlejale mitme projekti jaoks raha anda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Margus Lepik!

Margus Lepik

Hea minister! Õelge, palun, kas nende toetuste hulgas, millest te rääkisite, on ka mõni selline toetus – ütleme, ühinemiseelne toetus –, mida ühinemist plaanivad omavalitsused saavad taotleda asjaomaste uuringute läbi viimiseks?

Siim Valmar Kiisler

Norra rahadest on võimalik selleks summasid taotleda. Hiljuti just lõppes üks taotlusvoor. See toetus on eelkõige ette nähtud omavalitsuste koostöö soodustamiseks ja sealt sai küsida raha ka ühinemise mõjude analüüsiks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla!

Jaan Kundla

Lugupeetud minister! Kindlasti on väga positiivne, kui kohaliku omavalitsuse üksused ühineksid vabatahtlikkuse alusel. Kuid praktika näitab, et me ei saa loota ainult ühinemisele vabatahtlikkuse alusel. Ootame seda ehk veel kümme aastat ja lõpptulemusena võime saada ikkagi väga erineva suurusega omavalitsusüksused. Need, kes ei ühine, jäävad ikkagi väikeseks, kuigi on ka teisi, suuri. Miks ei soovita kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemist Vabariigi Valitsuse poolt väljatöötatava korra alusel? Kas see mõte on täiesti maha maetud?

Siim Valmar Kiisler

Ma nõustun teie seisukohaga. See ühtib ka minu isikliku arvamusega, aga poliitiline reaalsus on see, et koalitsioonis ei ole piisavalt toetust administratiivseks liitmiseks ja me teeme praeguses olukorras parima. Ega see teema lõplikult maha maetud ei ole. Seda ei ole võimalik teha, eks ta tõuse ikka jälle mullast uuesti üles, nagu seda on aastate jooksul näha olnud. Kui vajadus on, siis ühel hetkel see tuleb niikuinii. Küsimus on vaid, millal.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Hea minister! Kui me haldusreformi oleme arutanud, siis olete tihti toonud näiteks, et paljudel omavalitsusüksustel pole üldplaneeringuid ja see on üks põhjus, miks haldusreformi peaks tegema. Küsimus on selline, et kui kaks omavalitsusüksust liituvad, kui pika või kui lühikese aja jooksul sellel ühinenud omavalitsusüksusel peaks olema üldplaneering tehtud. Peaaegu 1/3 sellest

rahast, mis nad liitumise eest saavad, läheb üldplaneeringu koostamiseks?

Siim Valmar Kiisler

Kui mõlemal liituval omavalitsusüksusel on üldplaneering olemas, siis ma ei näe erilist probleemi. Elanikele ei tähenda see praktilises elus mingeid probleeme, kui nad lähevad ühtse omavalitsusüksuse alla. See, et osal ei ole täna üldplaneeringut, on kurjast ja kindlasti takistab ettevõtlust. See takistab inimeste elu, ei anna neile kindlustunnet, mis nende kinnistu väärtus võiks edaspidi olla – kas sinna kõrvale tuleb tööstusrajoon, kas sinna kõrvale tuleb elumuraajoon või jääb ta kenaks pargiks või metsasaluks. Kahjuks on kõik tähtjad ammu üle ja sanktsioone kehtivas seaduses ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Leino Mägi!

Leino Mägi

Austatud minister! Taasiseseisvunud Eesti ajaloo on olnud kunagi üks vabatahtlik ühinemine. Minu esimene küsimus on: kas te mäletate, millised omavalitsusüksused Vabariigi Valitsuse, presidendi ja õiguskantsleri ettepanekutel ühinesid? Kas teil on nende kahe omavalitsuse nimed meeles?

Siim Valmar Kiisler

Te küsisite vabatahtliku ühinemise kohta? Vabatahtlikke ühinemisi on olnud palju. Ma eeldan, et te peate silmas Keila linna ja Paldiski linna. Aga ma ei saa kindel olla, kuna vabatahtlikke ühinemisi on siiski suhteliselt palju olnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg, teine küsimus!

Marek Strandberg

Minu teine küsimus on selline. Kas te peate võimalikuks, et valdade liitmisel või liitumisel, omavalitsusüksuste liitumisel võiks läbi viia ka haldusterritoriaalseid korrektiive külade piire pidi? On juhtumeid, kus mõni küla sooviks omavalitsuslikku alluvust vahetada ning olemasoleva informatsiooni ja paikapandud piiride puhul ei peaks see ju raske

olema. Kas te pooldate sellise võimaluse lisamist sellesse eelnõusse?

Siim Valmar Kiisler

Piiride muutmine on päris hästi reguleeritud Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduses ja seal on kirjas küllalt täpsed mehhanismid, kuidas sünnib Vabariigi Valitsuse otsus selles küsimuses. Need võimalused on täiesti olemas ka praegu. Ma arvan, et kui on selge põhjendus ja vajadus, siis tuleb seadusega antud võimalusi ka kasutada. Kui on reaalne vajadus – miks mitte, siin ei maksa liiga dogmaatiline olla.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Leino Mägi, teine küsimus!

Leino Mägi

Vastus oli õige, need olid Keila ja Paldiski. See liitumine toimus tasuta, aga tänaseks on teisel poolel väga suur võlg ning regionaalministri institutsioon ei ole tahtnud süviti analüüsi teha, kas Keila linnal on kohustus maksta võlad, mis tol ajal jäid. Praegu on Riigikogu saalis ka tollane peaminister ja mitmed teised Riigikogu liikmed, kes teavad väga hästi, mis alustel see asi tehti. Nüüd küsimus: kas Vabariigi Valitsus ei peaks seda süviti analüüsima ja selle probleemi lahendamata?

Siim Valmar Kiisler

Me oleme seda asja süviti uurinud. Küsimus ei ole mitte kahe omavalitsusüksuse ühinemises, vaid selles, millistele dokumentidele kirjutasid omavalitsuste esindajad alla hetkel, kui nad taas jagunesid. Ja kui seal jäeti mõned asjad kahe silma vahele, siis midagi ei ole parata – neid tagajärgi tuleb ka täna alla neelata. Kui dokumendid oleks tookord korrektselt vormistatud, siis seda probleemi ei oleks. Nii et ühinemist siin küll süüdistada ei maksa, pigem asjade vormistamist hilisemal jagunemisel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Lugupeetud minister! Avaldan ka tunnustust, et üks väike samm on selle eelnõu

menetlusse andmisega edasi astunud. Kindlasti tekitab see omavalitsusüksustes aktiivsust. Kuid on üks praktiline küsimus. Kui see aktiivsus nüüd tekib, on näiteks kolm või enam omavalitsust, kes tahavad omavahel ühineda, ja nüüd järsku sealt vahelt üks omavalitsus hüppab alt ära ja tagajärg on, et teistel omavahel piirid ei puutu kokku? Kas Eesti territooriumi haldusjaotuse juhtimise seadus ja kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus annab ühinemiseks võimaluse, kui piirid kokku ei puutu?

Siim Valmar Kiisler

Praegu valitsuse kinnitatud soovitatavad ühinemiskiirkonnad sellist võimalust ei anna. Valitsus saab selles vallas edaspidi muudatusi teha, aga seni ei ole eri valitsuste lähenemine selline olnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek, teine küsimus!

Toomas Varek

Ma arvan, et võiks ju mingisuguse lähenduse leida, et need tõmbekeskused oleksid ääremadele esialgu nagu väikeseks sponsoriks, ja lükata haldusterritoriaalne elu käima. Aga minu teine küsimus on vastavate summade kohta 2009. aasta eelarves. Nagu ma seletuskirjast loen, selleks on 40 miljonit krooni. Kui eraldatakse 625 krooni elaniku kohta, siis see tähendaks, et 70 000 kohalike omavalitsusüksuste elanikku saaks ühineda. Kui võtta aluseks minimaalne summa 2 miljonit omavalitsusüksuse kohta, siis saab ühineda 20 omavalitsusüksust. Kas seda ei ole liiga vähe järgmist aastat arvestades? On ju tegemist kohaliku omavalitsuse volikogude valimise aastaga.

Siim Valmar Kiisler

Esimese märkusega olen ma nõus. Minu arust võiks ühinemiskiirkonnad olla näiteks maakondade piire mööda. Mis puutub teise küsimusse, siis ega me ei suuda lõpuni ette näha, kui palju ühineda soovitakse. Meie omavalitsused on selles mõttes 100%-liselt vabad, lõppotsus on nende teha. Ühinevad, paljud ühinevad. Aga esialgne arvestus on ka seletuskirjas lisatud ja praegu oleme pidanud

õigeks eraldada kokku 40 miljonit. Ma juhin tähelepanu sellele, et vastavalt seadusele tuleb sellest välja maksta ühinemise ja valimise korraldamise aastal veerand, 1/4. Sisuliselt tähendab see eelarve mõttes põhilise koormuse langemist 2010. aastale. Aga ma arvan, et iga kroon, mis selleks makstakse, läheb asja ette. See on kindlasti üks asjalik ja õige raheraldus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen, teine küsimus!

Toivo Tootsen

Oma esimese küsimusega ma tahtsin teada saada, kas valitsusel on ettekujutus nendest piirkondadest või kohtadest, kus ühinemine oleks väga soovitatav. Ma sain aru, et on määratletud piirkonnad, mille omavalitsustel soovitatakse ühineda, ainult kahjuks me ei tea, millised need piirkonnad on. Kui selline kava on olemas ja need piirkonnad on määratletud, siis kui palju on tehtud seal selgitustööd, et nad ühinemise ilusti ja kenasti ka ette võtaksid?

Siim Valmar Kiisler

Ma ei taibanud seda valitsuse määrust siia kaasa võtta, aga Riigi Teatajas saate sellega tutvuda. Seal on kõik piirkonnad kenasti omavalitsuste kaupa üles loetud – selline pikk nimekiri.

Kui palju selgitustööd on tehtud? Avalikkuses on see debatt ju kogu aeg käinud. Kas seda on olnud piisavalt? Võib öelda, et ju siis ei ole piisavalt, kui ei ole ühinetud nii palju, kui meie sooviks. Aga nagu te väga hästi aru saate, mängus on ka subjektiivsed põhjused, mis panevad tegema teistpidist selgitustööd. Me jätkame selgitustöö tegemist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Austatud minister! Ma mõistan, et loomulikult on sul raske selgitada neid olukordi, millest kolleeg Leino Mägi Paldiski ja Keila linnaga seonduvalt rääkis. See oli ju juba mituteist aastat tagasi, mil võib-olla kehtinud seadus ei nõudnudki ühinemise puhul mitme-

suguste paberite konkreetset täitmist. Aga see selleks.

Tahan küsida praegu arutusel oleva eelnõu pinnalt: kas ma mäletan õigesti, et sellest eelnõust tulenevalt on seaduse plaan säärane, et too 2–4 miljonit krooni ühinevatele omavalitsusüksustele ei kuulu väljamaksmisele ainult ühinemisaastal, vaid see makstakse välja mõne aasta jooksul? Mis tähendab seda, et olemasolev raha ei pruugi olla mõeldud ainult 20 omavalitsusüksuse ühinemise toetuseks?

Siim Valmar Kiisler

Jah, nagu ma rõhutasin: vähemalt neljandik tuleb välja maksta ühinenud omavalitsusüksustes valimise toimumise aastal. Nii et põhikoormus jääb, kui me vaatame praegust perspektiivi, 2010. aasta riigieelarvele. Mis puutub eelmisse küsimusse, siis ma rõhutan veel kord, et Keila ja Paldiski puhul ei ole probleem mitte ühinemises, vaid selles, et hiljem, kui lahku mindi, ei vaadatud kõiki objekte ja kõiki dokumente piisava tähelepanelikkusega läbi. Sealt on need küsimused tekkinud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra minister! Ma sooviksin vaadata kogu seda toetuse suurust ajaloolises perspektiivis. Kui omal ajal ühinesid Türi vallaks neli omavalitsust, siis see summa, mis eraldati, oli kõvasti suurem kui see summa, mis praegu eraldatakse. Kas teil on ülevaade, kui suured olid ühinemistoetused varem? Et nad vahepeal kahanesid ja nüüd on nad teatud suuruseni kasvanud, see on üks teema. Teine teema on: kas teie arvates on see summa piisav ja stimuleerib ühinemist ette võtma?

Siim Valmar Kiisler

See on minu jaoks küll üllatav väide, et need summad varem suuremad olid. 2004. aastal, kui see seadus esimest korda vastu võeti, siis oli määr, ma kordan üle – alguses ma juba nimetasin need summad – 500 krooni ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse elaniku kohta. Praegu on meie ettepanek 625 krooni elaniku kohta.

Miks 625 krooni? Me võtsime arvesse Rahandusministeeriumi nimetatud tarbijahinaindeksi tõusu. Mingi kriteerium pidi olema, et regulatsioon võrreldavale alusele viia. Tõepoolest, vahepeal need summad vähenesid. Kehtiva seaduse järgi oleks määr praegu hoopis 250 krooni elaniku kohta. Asja mõte oli tõesti ergutada omavalitsusi kiiremini ühinema. Aga praegu sel enam seda efekti ei ole, sisuliselt me suurendame toetust elukalliduse tõusu võrra.

Võib vaielda, kas seda on vähe või palju. Kui 2004 arvati, et summa on piisav, ja regionaalminister Jaan Õunapuu ta sellisena pakkus, siis ma arvan, et kui nüüd on määr elukalliduse võrra tõstetud, siis on esialgne tase taastatud. See on mõistlik kompromiss. Praegustes oludes on üldse väga raske leida katet seaduseelnõudele, mis riigi kulusid kasvatavad. Nagu te näete, selliseid eelnõusid on menetluses väga vähe. Nii et kõnealune seadus on ikkagi suur asi.

Ütleksin veel juurde, et olen hämmastusega lugenud mõne omavalitsusjuhi avaldusi teemal, et see on justkui kommiraha, liiga väike raha. Hiljem vaatan, et kaks miljonit moodustab sellesama väljaütleva aastaeelarvest 10%. Tõesti kummaline suhtumine. Kindlasti see ei ole nii suur summa, mille pärast tasub otseselt ühineda, et lihtsalt raha kätte saada. Aga kindlasti see eemaldab ühe olulise takistuse. Jutt ongi sellest, et me soovime maha võtta mitmesugused takistused või tihtipeale ka ettekäänded, miks ei saa ühineda. Me ükshaaval kõrvaldame neid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi, teine küsimus!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra minister! Üks asi on kindlasti stimuleerida mingi summa abil, olgu see nimetatud kommirahaks või milleks tahes. Aga teine võimalus on ka ja seda on varasematel aegadel tegelikult kasutatud, vähemalt sõnades: see on eelistada ühinevaid omavalitsusi teatud investeeringute pingeridaesse seadmisel. Luua selliseid täiendavaid võimalusi, et omavalitsused hakkaksid asja kaaluma. Siit minu küsimus: kas te ei ole pidanud vajalikuks või võimalikuks mingite teiste

seadusandlike käikudega liitumissoovi tekitada?

Siim Valmar Kiisler

Taas pean tõdema, et ma olen sellest täna juba rääkinud. Oma algses sõnavõtus ma tõin välja, et me sätestame selgelt sõnastuse, kuidas saab eelistada ühinenud omavalitsusi. Seadusest tulenevate investeringuprojektide kavade koostamisel ja toetuste eraldamisel antakse võrdsete tingimuste olemasolul otsustajatele võimalus võtta kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemist arvesse kui ühte eelistavat asjaolu toetuste saamiseks. Seda saab sätestada näiteks meetme tingimustes toodud soodustava valiku kriteeriumina. Selle sõnastuse me täpsustame. Kehtivas seaduses on see seadusandja tahe küll mõttena selgelt väljendatud, aga see ei ole niisugusel kujul, nagu see sõnastus on, rakendatav. Tegu on kena deklaratsiooniga, mida ei ole reaalses elus rakendatud. Praegu me mõtlesime just sellest aspektist sõnastuse läbi, et selle sätte saab konkreetselt kasutusele võtta.

Esimees Ene Ergma

Kolleeg Strandberg! Lubatud on kaks küsimust. Palun nüüd teie küsimus, kolleeg Peep Aru!

Peep Aru

Hea minister! Minu meelest on tegemist hea eelnõuga. Loomulikult vabatahtlik ühinemine saab tulla südamest ja riik näitab siin õiget poliitilist suunda, toetades seda. Selles mõttes ma igati toetan seda eelnõu kui edasiarengut. Küsimus on mul lihtsalt teadmiste täiendamiseks. Tahaksin ikkagi aru saada sellest Keila ja Paldiski *case*'ist. Kas tollel ajal, kui Paldiski linn seaduse alusel sai korraldada omavalitsuse valimisi ja oli sisuliselt alus kohaliku omavalitsuse üksuse tekkimiseks, nõudis seadus kahe lahkumineva omavalitsuse vahel mingisuguste dokumentide koostamist? Kui nõudis, kas need siis koostati või ei koostatud? Küsin seda, et asi oleks selge.

Siim Valmar Kiisler

Ma olen näinud dokumente, kus on kirjas, millise omavalitsuse bilanssi jäävad millised objektid ja millised on kohustused. Kas seadus seda nõudis tol ajal või mitte, selle vastuse ma

kahjuks jään võlgu. Aga sellised dokumendid alla kirjutati.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Palun nüüd kõnepulti põhiseaduskomisjoni liikme kolleeg Urmas Reinsalu!

Urmas Reinsalu

Austatud Riigikogu esimees! Austatud minister! Austatud Riigikogu liikmed! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu oma istungil nr 83. Komisjon otsustas teha täiskogule ettepaneku esimene lugemine lõpetada ning muudatusettepanekute tähtajaks määrata 5. novembri. Otsused langetati konsensusega. Olulisi probleeme selle eelnõu arutelul komisjonis esile ei kerkinud. Tunti huvi küsimuste vastu, mis puudutasid ühinemisi ja liitumisi, ning minister andis asjakohased vastused. Tunti huvi ka küsimuste vastu, mis puudutavad võimalikku koormust 2009. aasta eelarvele. Selles küsimuses andis minister samuti asjatundlikud vastused ning sellega oli eelnõu menetlemine komisjonis lõppenud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Urmas Reinsalu! Üks moment! Võib-olla keegi soovib teie käest midagi küsida! Küsimusi ei ole. Ma näen, et soovitakse avada läbirääkimisi. Kolleeg Marek Strandberg Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni nimel, palun!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Rahastiimulid omavalitsusüksuste liitmiseks on üks võimalus ja kindlasti on omavalitsusi, kes sellest kinni hakkavad. Me tahame aga tähelepanu juhtida veel ühele stiimulile, mille lisamine omavalitsusüksuste liitmise hoobade hulka peaks oluline olema. Tegu on demokraatia rikastamise stiimuliga, mis vaieldamatult võiks elanikele huvi pakkuda ja tekitada nende seas toetust omavalitsusüksuste liitmisele. Peame silmas õigust algatada liituvates omavalitsustes siduvaid rahvahääletusi, või õiguslikult oleks ehk korrektsem öelda siduvaid rahvaküsitlusi.

Praegu on olukord selline, et kui omavalitsusüksused liituvad, siis tekib uus ja suurem omavalitsusüksus. See tekitab elanikes

muret, et otsustamine jääb neist kaugemale, et otsustajad ei pruugi nende probleeme sellisel moel käsitleda, nagu nad sooviksid. See puudutab eelkõige kõikvõimalikke planeeringuid ja muud sellist, mis ühinenud omavalitsuse territooriumil hiljem sündima hakkab.

Meie soov on ja selle ettepaneku me ka esitame, et piitsa ja prääniku mehhanismile lisaks tekiks olukord, kus juba liitunud omavalitsuse territooriumil oleva osavalla – või kuidas seda iganes nimetada – territooriumil säiliks inimestel oma territooriumi puudutavates küsimustes – või õigemini tekiks, mitte ei säiliks – siduvate rahvahääletuste algatamise õigus. Nende rahvahääletuste otsused oleksid uue suure omavalitsusüksuse volikogu jaoks kohustuslikud. See arendaks ja mitmekesistaks demokraatiat ning oleks ühinemisel üks lisa-stiimul. Ma olen sügavalt veendunud, et Eestis ei lähtuta praegu omavalitsuste liitumisel üldse mitte ainult majanduslikust pragmatismist. Inimesed soovivad ka oma sõnaõigust säilitada. See meede elavdaks Eesti demokraatiat ja tõenäoliselt stimuleeriks aktiivsete kodanikega omavalitsusüksusi suuremateks liituma, sest demokraatia uutes valdades mitte ei vaesustuks, vaid rikastuks. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marek Strandberg! Palun nüüd kolleeg Urmas Reinsalu Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni volitatud esindajana! Kaheksa minutit.

Urmas Reinsalu

Austatud parlamendiliikmed! IRL-i fraktsiooni nimel ma kutsun teid üles ikka kahe jalaga maa peal olema. Me toetame selle eelnõu menetlemist, see on mõistlik samm. Kuid meie arvates on praeguses reaalsuses, praeguses majanduskriisis hädavajalik loobuda senisest omavalitsuste n-õ vabatahtliku liitumise paradigmat. Küsimus on selles, millisena me kujutame ette Eesti omavalitsusmudelit ja neid probleeme, mille ees me seisame. Ma tsiteeriksin ühe koalitsioonipoliitiku seisukohta: "Lähtudes Euroopa Liidu keskmistest näitajatest, võiks Eestis olla 1190 omavalitsust, kui lähtuda pindalast." 1190 omavalitsust! Iga paneelmaja piltlikult öeldes teha omavalitsuseks! Ka peaminister on toonud esile loogika, et mida väiksem on

omavalitsus, seda väiksemad on *per capita* halduskulud. Ehk teisisõnu: kui me teeme igast paneelmajast omavalitsuse, siis sellega saab ka majandusliku stabiilsuse omavalitsuste lõikes.

Tegelik olukord on muidugi vastupidine. Ma tsiteerin vastuseks eeltoodud koalitsioonipoliitiku seisukohale sotsiaaldemokraat Marju Lauristini: "Jah, Eesti vajab hädasti haldusreformi. Praegune olukord suurendab piirkondlikku ebavõrdsust, mis riigi rahakoti kõhnumisel end vaesemates valdades eriti valusalt tunda annab. Pealegi on väikestes valdades süvenev inimressursi defitsiit hea kasvupinnas teatud isikute või gruppide võimumonopolile ja korrupsioonile, mitte suurendades demokraatiat, vaid otse vastupidi." See oleks vastus ka eelkõnelejale. Ja Marju Lauristin jätkab: "Lootus valdade vabatahtlikule ühinemisele on utoopia."

Tsiteerin slide, mis esitati sellel suvel omavalitsusjuhtidele 27. augustil. Eestis on toiminud juba 20 aastat kapitalism, meil on tarkust ja kogemust, kuid meie realiteediks on hõre ja vähenev rahvastik. Paraku on meil seisukoht, et haldusreform on vajalik, kuid mitte meil. Samas puudub selge funktsionaalne ühiskonna haldusmudel. Selle asemel on hiiliv ja segane harukondlik haldusreform, mille kulud jäetakse teiste kanda. Meil valitseb mugavusvalitsemine ja kardetakse vastutust ning ebapopulaarseid otsuseid. Need seisukohad esitas härra Aare Heinvee, Rapla vallavanem, Eesti Reformierakonna poliitik. Ma arvan, et need on mõistlikud seisukohad, eriti praeguse majanduskriisi tingimustes.

Kui me räägime haldusreformist, siis selge seisukoht peaks olema, et me vajame ühetaolist haldusreformi, me vajame haldusreformi, mis tugevdab kohalikku kogukondlikku demokraatiat ja tõstab teenuste kvaliteeti eri omavalitsustes. Mis tähendab: tõstab teenuste kvaliteeti? Riigikontrolör on toonud välja väga selge seisukoha, et seadusele vastavate teenuste kvaliteet on meil praegu üksnes paarikümnes omavalitsuses 220-st. Üksnes paarikümnes omavalitsuses! See, mis täna toimub, on paraku praktilistel võimukaalutlustel oma silmade kinni pigistamine, ja ma arvan, et see on vastutustundetud.

Meie seisukoht on, et selle eelnõu menetlemine on samm õiges suunas selle paradigma raames, mis praegu Eesti riigi poliitilises

juhtimises valitseb. Meie üleskutse on väga selge: seda poliitilise juhtimise paradigmat tuleb muuta. Reformid on valusad, kuid vajalikud, ja selles osas peab Eesti riigis mugavusvalitsemise lõppema.

Meil on kaks ettepanekut. Esiteks, see eelnõu vastu võtta, kuid teiseks, kutsuda regionaalministrit üles jõudsalt ja asjalikult tegelema ühetaolise haldusreformi ettevalmistamisega. Sellele on toetajaid esiteks laia avalikkuse näol, teiseks ekspertide näol, kes on vabad poliitilisest distsipliinist, ja kolmandaks, nagu ma tsiteerisin, sellele on palju toetajaid ka mõistlike poliitikute seas kõikidest erakondadest. Nii et jõudu meile kõigile mugavusvalitsemise lõpetamisel! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Urmas Reinsalu! Palun, kolleeg Kalvi Kõva Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Kalvi Kõva

Head sõbrad! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon toetab seda seaduseelnõu. Iga lisakroon, mis aktiivsete kohalike omavalitustuste kohal sirendamas on, on teretulnud. Aga nagu Peep Aru ütles: liitumine peab tulema südame häälega. Mida ütleb suur ja punane sotsiaaldemokraadi süda? Head sõbrad, asume teele maakonnatasandi loomisele ja lõpetame esimese tasandi solgutamise! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 5. november 2008 kell 18. Seaduseelnõu 318 esimene lugemine on lõppenud.

19. Masina ohutuse seaduse eelnõu (292 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud masina ohutuse seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandjaks majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Riigikogu esimees! Riigikogu liikmed! Aeg on hiline, ma olen täiesti veendunud, et 101 Riigikogu liiget on selle seaduseelnõu läbi töötanud, seletuskirja lugenud, põhjalikud analüüsid teinud ja et erinevalt eelmisest päevakorrapunktist, mille puhul teil otsustusjulgust ei olnud, siin teil otsustusjulgus on. Palun toetust sellele masina ohutuse seaduse eelnõule! Sisu poole pealt mingit väga kardinaalset muutust ei ole, tervikteksti esitamise vajadus tulenes paljudest üksikutest muudatustest. Et seadus oleks lihtsamini jälgitav, esitasime masina ohutuse seaduse tervikteksti uue variandina. Ühtlasi võtame selle seaduseelnõuga üle ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu masinaid käsitleva direktiivi 2006/42/EÜ. Aitäh teile!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud minister! Kas on küsimusi? Palun, kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Hea minister! Aitäh kiire ja asjakohase ülevaate eest eelnõu sisu kohta! Aga küsin, millest tulenevalt oled sa teinud selle eelnõu menetlemisel järelduse, et Riigikogul puudub eelmise päevakorrapunkti osas otsustusjulgus, nagu sa väitsid.

Juhan Parts

Ma pigem seostas in seda enne mind siin puldis olnud rahvasaadiku härra Reinsalu sõnavõttus toodud probleemiga, et selles osas puudub otsustusjulgus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Lugupeetud minister! Kas §-s 4 toodud masina mõiste on ikka kõikidele elanikele täielikult arusaadav? Kas mõiste "masin" on piisavalt lahti kirjutatud?

Juhan Parts

Ma usun, et on.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Palun nüüd kõnetooli majanduskomisjoni liikme Margus Lepiku!

Margus Lepik

Austatud istungi juhataja! Austatud minister! Head kolleegid! Tänan neid kolleege, kes tunnevad huvi selle vastu, et üks masin võiks ohutu olla, ja on siia saali jäänud seda väga olulist eelnõu kuulama! Vastuseks hea kolleegi Toomas Vareki küsimusele võin mina kui diplomiga insener kinnitada, et ma vaatasin seda eelnõu ka inseneri pilguga ja mulle tundus see täiesti arusaadav olevat. Aga läheme komisjoni teemade juurde.

Majanduskomisjonis oli eelnõu arutusel 14. oktoobril. Seda tutvustasid meile lugupeetud minister Juhan Parts ja sama ministeeriumi siseturuosakonna kvaliteedi infrastruktuuri talituse nõunik Ago Pelisaar. Nende tutvustus oli sarnane sellega, millest meile rääkis minister, ma seda enam ette lugema ei hakka. Me saime teada, et sisuliselt on tegemist juba kehtiva seaduse muutmisega, mille ajend on vajadus võtta üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu masinaid käsitlev direktiiv.

Majanduskomisjon tegi järgmised otsused: saata Vabariigi Valitsuse algatatud masina ohutuse seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks algataja nõusolekul muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga s.a 22. oktoobril. Teha täiskogule ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatustettepanekute tähtajaks s.a 5. november kell 18. Kõik need otsused tegi majanduskomisjon konsensusega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Margus Lepik! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

See definitsiooni küsimus hakkas mind paeluma. Minu küsimus on: kas kõikidel masinatel peab olema vähemalt üks liikuv koostisosa või oskate kujutleda ka masinaid, millel ei ole ühtegi liikuvat osa?

Margus Lepik

Otseselt me seda teemat komisjonis ei arutanud. Mina saan sellest mõistest niimoodi

aru, et masinal vähemalt üks osa peaks olema liikuv.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg, teine küsimus!

Marek Strandberg

Kas sellest lähtuvalt näiteks laevalgusti, meremiini või muud sellised ilma ühegi liikuva osata esemed on masinad või mitte?

Margus Lepik

Minu arusaamist mööda need ei ole masinad.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Margus Lepik! Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatustettepanekute esitamise tähtaeg s.a 5. november kell 18. Seaduseelnõu 292 esimene lugemine on lõppenud.

20. Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (323 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Viimane päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandjaks kõnetooli uuesti majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seadus tegeleb ühe küsimusega. Eesmärk on täpsustada KredExi ehk seadusandja loodud eraõigusliku sihtasutuse välja antud tagatiste õiguslikku staatust. Teadupärast KredEx ehk Krediidid ja Ekspordi Garantseerimise Sihtasutus tagab teatud ulatuses pankade väljastatud ettevõtlike ja eluasemelaenu nõudeid. Tänu sellise tagatise olemasolule muutub paljudele ettevõtjatele laenu ja tagatise saamine

reaalsemaks ja võib-olla ka odavamaks. Teisisõnu, me aitame kaasa ettevõtluse arengule.

Samas on tekkinud probleem, et tulenevalt Euroopa Liidu vastavatest regulatsioonidest vajab kehtivas seaduses KredExi garantii staatus täpsustamist. Seda just selles mõttes, et KredExi väljastatud tagatisel oleks nn riigigarantii staatus. Ja kuna tegemist on tõepoolest riigigarantiiga, siis see seaduseelnõu täpsustab mehhanismi, kuidas see garantii juhul, kui midagi peaks juhtuma, sissenõudmisele pööratakse.

Põhimõtteline lähtekoht peaks olema see, et KredEx on eraõiguslik sihtasutus. Ta vastutab ennekõike ise väljaantud garantiide eest, ta peab oma tegevust ja riske korraldama niimoodi, et vajadust pöörata sissenõue riigile ei teki. Vaadates KredExi tegevust viimase seitsme aasta jooksul, näeme, et see ongi niimoodi olnud. KredEx on isetasuv, garanteerimistegevuses tuleb erinevaid projekte ette, ja loodetavasti see saab nii ka tulevikus olema.

Käesolev õiguslik täpsustus on vajalik selleks, et pangad ja võimalikud teised finantseerimisasutused saaksid täpselt arvestada, millise staatusega garantii KredEx annab. Seaduseelnõu on iseenesest lühike, neli paragrahvi, aga selle vastuvõtmine on praeguses majandussituatsioonis hästi vajalik samm, et parandada meie ettevõtluskeskkonda. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Margus Lepik!

Margus Lepik

Hea minister, võib-olla üks täpsustus. Justiitsminister on selle eelnõu puhul jäänud ühes seisukohas väikesele eriarvamusele. Öelge, palun, kas see eriarvamus on nüüdseks lahendatud?

Juhan Parts

Justiitsminister jäi valitsuskabinetis asja käsitledes eriarvamusele ja ta pidi selle ka kirjalikult fikseerima. Nii valitsuskabinet otsustas. Nii palju, kui ma mäletan – aga seda tuleb justiitsministri enda käest küsida – oli asi poliitilises maailmavaates, mitte niivõrd juriidilises nüansis.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Palun nüüd ettekandeks uuesti kõnetooli majanduskomisjoni liikme kolleeg Margus Lepiku!

Margus Lepik

Austatud juhataja! Head kolleegid! Majanduskomisjon arutas eelnõu oma istungil 14. oktoobril. Meil olid külas seda tutvustamas minister Juhan Parts ja KredExi juhataja Andrus Treier. Eelnõu sisu rääkis minister juba lahti, ma seda üle kordama ei hakka. Komisjoni liikmed esitasid mitmesuguseid küsimusi, mis kõik ei olnud seotud eelnõu sisuga. Tunti huvi KredExi tegevuse vastu üldse ja selle vastu, kuidas KredExil läheb. KredExi juhataja rääkis meile, et selle eelnõu puhul ei ole mitte tegemist KredExi pankrotiohu või muude probleemidega, vaid Euroopa Liidu ja pankade karmistunud regulatsioonist tulenevate nõuetega. Küsiti ka, kas see seadusmuudatus mõjutab riigi riske. Saime KredExi juhatajalt vastuseks, et tulenevalt juba senises seaduses sõnastatud riikliku tagatise olemusest seadusmuudatus sisuliselt riigi riske ei mõjuta.

Majanduskomisjon tegi järgmised otsused: saata Vabariigi Valitsuse algatatud ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks s.a 22. oktoobril, teha täiskogule ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatuseettepanekute tähtajaks s.a 29. oktoober kell 12. Need otsused olid konsensuslikud. Suur tänu!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Margus Lepik! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Lugupeetud ettekandja! Te küsisite valitsuse esindaja härra ministri käest selle kohta, et justiitsminister jäi selle eelnõu puhul eriarvamusele. Kas te selgitaksite seda eriarvamust ja kas komisjon arutas seda?

Margus Lepik

See oli komisjonis jutuks küll. Minister andis juba põhjaliku vastuse, see on päris pikk seletus, äkki leiate selle paberi riulist ja loete

ise? Justiitsminister on vihjanud sellele, et praegu eraõiguslik asutus KredEx võiks tema arvates olla avalik-õiguslik juriidiline isik.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Margus Lepik! Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõne-soove ei ole. Määrán eelnõu 323 kohta muudatustettepanekute esitamise tähtajaks s.a 29. oktoobri kell 12.

Seaduseelnõu 323 esimene lugemine on lõppenud. Head kolleegid! Meie istung on läbi!

Istungi lõpp kell 18.51.

Istungi kestus 5 tundi ja 51 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 23. oktoober 2008

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu (262 SE) kolmas lugemine

2. Maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu (298 SE) kolmas lugemine

3. Piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (269 SE) kolmas lugemine

4. Kogumispensionide seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (313 SE) kolmas lugemine

5. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti ettevõtluskeskkonna areng" arutelu

6. Geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (301 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärku kuenda tööpäeva neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni 12 liikme nimel on mul au üle anda arupärimine regionaalminister Siim Valmar Kiislerile. Selle sisu on järgmine. 20. oktoobri Eesti Päevaleht toob välja audiotorfirmat Ernst & Young järeldused Harju, Jõgeva, Lääne, Põlva ja Rapla maavalitsuse 2007. aasta tegemiste kohta. Analüüsis on väga kriitilisi tähelepanekuid, millest selgub, et maavalitsused kulutavad väga palju ressursse, nii inim- kui ka materiaalseid ressursse, tunnustamis- ja esindamisüritustele. Viie maavalitsuse peale loeti kokku 41 sellise tööga hõivatud ametnikku. Ka on maavalitsustes palju juhte. Juhtimise ja koordineerimisega

tegeleb ligi pool ametnikest. Lisaks selgub, et kolmandik maavalitsuse ametnikest tegeleb põhiliselt asutuse enda majandamisega. Lisaks maavalitsuste ebatõhusale tööle on kaua räägitud ka kohalike omavalitsuste liitude vajadusest uute funktsioonide ja rahastamismudeli järele. Tänuväärset mõttetööd tegi valdkonna muutmiseks endine regionaalminister Vallo Reimaa, kes avaldas juba eelmisel aastal asjaliku artikli Riigikogu Toimetistes. Praeguseks on süvenenud olukord, kus maavalitsused on arusaamatute eesmärkidega ning maavalitsuste partnerid – omavalitsusliidud – on riigi poolt alafinantseeritud. Ja sellest lähtuvalt on Keskerakonna fraktsiooni 12 liikmel seitse küsimust regionaalministrile. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hannes Rumm, palun!

Hannes Rumm

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Riigikogu liikmete Hanno Pevkuri, Urmas Reinsalu ja Hannes Rummu nimel annan üle seaduseelnõu, mis muudab politseiteenistuse seadust, kaitseväeteenistuse seadust, piirivalveteenistuse seadust, prokuratuuriseadust, õiguskantsleri seadust ja veel mitut seadust ehk täpsemini, nendes seadustes sätestatud eripensionide maksmise korda. See seaduseelnõu on ajendatud Herman Simmi juhtumist. Politseiteenistuse seaduse alusel on Herman Simmil praegu õigus saada eripension, mis tunduvalt ületab tavalist vanaduspension. Praeguste seaduste alusel säilib Simmil isegi süüdimõistva kohtuotsuse korral õigus saada pärast vangistuse lõppu eripension. Eripensionide praeguse maksmise kord on kirjas erinevates seadustes ning see on väga ebaühtlane. Käesoleva eelnõu eesmärk on ühtlustada neid tingimusi, mille alusel kaob õigus eripension saada ning mis kõige olulisem, eelnõu annab võimaluse võtta eripension neilt

isikutelt, kes juba pärast eripensioni määramist on sooritanud raskeid riigi- või aususevastaseid kuritegusid. Eelnõu kohaselt võetakse eripension neilt isikutelt, kes on süüdi mõistetud karistusseadustiku 15. peatüki või 17. peatüki 2. jao kohaselt süüteo eest, mille eest KARS näeb ette vähemalt kuni viieaastase vanglakaristuse. On ebaõiglane ja ebamõistlik, kui riik väärtustab eripensioniga selliseid inimesi, kes on sooritanud kuriteo kas Eesti riigi või aususe vastu. Loodan teie koostööle selle eelnõu menetlemisel. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu ja ühe arupärimise ning vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele otsustab Riigikogu juhatus nende edasise menetlemise.

Austatud Riigikogu! Viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 80 Riigikogu liiget, puudub 21.

1. Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu (262 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Nüüd alustame oma tänaste päevakorrapunktide menetlemist. Esimene päevakorrapunkt on Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud võrdse kohtlemise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Seega võime alustada eelnõu 262 lõpphääletuse ettevalmistamist. Kas võime minna lõpphääletuse juurde?

Austatud Riigikogu! Vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele nõuab eelnõu 262 koosseisu häälteenamust ning enne lõpphääletust viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 83 Riigikogu liiget, puudub 18.

Austatud Riigikogu, panen lõpphääletusele Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud võrdse kohtlemise seaduse eelnõu 262. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 50 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei ole keegi jäi Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud võrdse kohtlemise seaduse eelnõu 262 seadusena vastu võtmata. (Tabel 15.)

Protseduuriline küsimus. Evelyn Sepp, palun! Palun mikrofon Evelyn Sepale!

Evelyn Sepp

Kuna mulle tundus, et istungi juhataja oli seda peaaegu välja kuulutamas, tahtsin juhtida tähelepanu, et see nõuab 51 häält. Aga me oleme vist saanud juba vastastikku aru, et see jäi vastu võtmata.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan teid! Istungi juhataja, tulenevalt ka stenogrammi huvidest luges ette selle päevakorrapunkti täispika pealkirja ja ütles, et seda ei võetud vastu. Ma tänan selle tähelepaneku eest. Esimese punkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu (298 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine.

Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Soovivad.

Austatud Riigikogu! Ma palun vaikust! Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Austatud härra juhataja! Palun kaheksa minutit.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun, kaheksa minutit!

Lembit Kaljuvee

Austatud härra juhataja! Head kolleegid! Keskerakond toetab maapõueseaduse muutmise seaduse eelnõu ja teeb seda selle pärast,

et see on ettevõttesõbralik seadus. Kui meil üleile, teisipäeval oli selle seaduseelnõu teine lugemine, oli teisel lugemisel ka põlevkivi arengukava.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Ma palun vabandust! Väga austatud Riigikogu! Ma palun, austame ettekandjat!

Lembit Kaljuvee

Head kolleegid! Ma saan aru, et eelmine hääletus läks paljudele hinge, aga me oleme jõudnud juba järgmise päevakorrapunkti juurde. Ma meenutasin teisipäeva selle pärast, et teisipäeval käisid rohelised ja sotsid siin puldis ja võitlesid numbrite eest ja kogu see võitlus käis, tõesti, selle eest, kas 15 või 20. Kui ma püüdsin praktikuna ja inimesena, kes on sellel alal pikki aastaid töötanud, selgitada nende numbrite sisu, siis tundus, et seda kuulda ei tahetud. Aga mulle meenus see ka, kuidas rohelised 1992. aastal, kui Kundas tehti lepingut tehase renoveerimiseks, käisid, loo-sungid käes, ja nõudsid tehase kinnipanemist selle pärast, et tehas tolmaab, et linnas pole võimalik elada, et karjäärid on korrastamata jne.

Miks ma Kundat meenutan? Eelmisel aastal, vaatamata sellele, et roheliste, sotside ja punaste ja muude triibuliste nõudmised olid sellised, et tehas kinni panna, jäi tehas tööle. Eelmisel aastal andis tehas 400 miljonit kasumit, käive oli 1,2 miljonit. Linn elab ja elab hästi. Käisin ka eelmisel aastal sealsamas vanas renoveeritud või taastatud karjääris – täiesti korralik mets, aastakasvud pikemad kui mujal. Ja elu läheb edasi.

Läheme kümme aastat tagasi, aega, kui Viru Keemia Grupis oli ääretult keeruline aeg. Õli hinnad olid all ja tegelikult taheti põlevkivi-keemiatööstus kinni panna.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Ma palun veel kord vabandust! Head ametikaaslased! Meil on kaks võimalust: kas me läheme edasi oma täiskogu istungiga või me teeme viieminutilise vaheaja. Ma palun nendel Riigikogu liikmetel, kes soovivad omavahel tõsiseid teemasid arutada, mitte teha seda täiskogu istungite saalis. Ma väga palun! Palun, ettekandja!

Lembit Kaljuvee

Mul jäi jutt katki kümne aasta tagusest Kohtla-Järvest ja Viru Keemia Grupist, kus õlitehas taheti seisma panna. Riik läks appi ja Eesti Põlevkivi müüs keemiatööstusele teatud soodustustega põlevkivi, et õlitööstus ellu jääks. Toome sinna kõrvale sellise näite, et kümme aastat tagasi ei maksnud neljatoaline korter Kohtla-Järvel mitte midagi. Kui omanik sai neljatoalise korteri ära anda ja maksudest lahti, oli ta õnnelik. Eelmisel aastal maksis neljatoaline korter Kohtla-Järvel 800 000 krooni.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun vabandust, ettekandja! Urmas Reinsalu, protseduuriline küsimus, palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma pean siiski parlamendi üldise töökorra huvides ära märkima, et eelmise hääletuse puhul, mis läks nii, nagu jumal juhatas, on siiski tehnilistel seadmetel ka oma kaal. Nimelt hääletas 52 parlamendiliiget. Kahe parlamendiliikme – Raivo Järvi ja Marko Pomerantsi – hääletust pult ei fikseerinud. Selles on küsimus. Kahtlemata tuleb protest esitada kohe pärast hääletust, kuid ma pean siiski parlamendi töökorra huvides vajalikuks seda seisukohta siin väljendada.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ametikaaslane Urmas Reinsalu! Te kindlasti teate seda sama hästi kui mina, et sellised tehnilised protestid, kui need esinevad hääletuse jooksul, tuleb esitada kohe hääletuse ajal. Meie hääletus ei kesta mitte üks sekund, vaid 20 sekundit ja sel ajal tuleb tõsta käsi ja öelda: "Protседuuriline küsimus". Kui see esitatakse, siis juhataja katkestab automaatselt hääletuse, kuulab ära, milline on protseduuriline küsimus, püüab seda probleemi lahendada ja teeb uue hääletuse. Kui me räägime eelmisest päevakorrapunktist ning eelnõust 262, siis hääletuse ajal ei tõstetud kätt protseduuriliseks küsimuseks. Aga ma tänan teid!

Urmas Reinsalu, protseduuriline küsimus, palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh, austatav istungi juhataja! Minu küsimus puudutab seda, et tõepoolest minul ei olnud võimalik protesti esitada, kuigi ühiskonda mõjutab selle seaduse mittevastuvõtmine, olgugi et parlamendi kvalifitseeritud enamus soovis seda seadust vastu võtta. Teine küsimus on mul selle kohta, kas on võimalik tehniliste vahenditega tuvastada, kas need isikud osalesid hääletamises või mitte? Kas see aparaat, mille nupule vajutati, on nii tundlik või mitte?

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan teid ja kindlasti me vaatame kogu infotehnoloogilise süsteemi üle selle istungi lõppedes. Imre Sooäär, palun, protseduuriline küsimus!

Imre Sooäär

Aitäh, härra juhataja! Te tsiteerisite väga õigesti kodukorrasedust. Aga kui tehnilistel põhjustel ei ole seda kohe, hääletuse käigus võimalik näha? Kuna see ilmneb alles, ütleme, minut aega pärast seda, siis ei ole seda võimalik hääletamise ajal tuvastada. Seda näeb alles siis, kui tabloole ilmub tulemus.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ametikaaslane Imre Sooäär! Minu käes on üks tööriist, milleks on Riigikogu haamer. Kui selle löök on kõlanud ja enne seda ei ole protseduurilist küsimust esitatud, siis on otsus vastu võetud.

Hea ettekandja! Nüüd on teie aega kõvasti kulunud! Ma palun tehnilisel personalil lisada ettekandele üks minut.

Lembit Kaljuvee

Aitäh! Milleks ma need kaks näidet tõin? Ma tõin need näited sellepärast, et nendel hetkedel tegelikult läks riik ettevõtjatele appi. Ja kui me täna räägime majandusest ja ettevõtlusest ka oma järgmises päevakorra teemas, siis ma tahaksin öelda, et tegelikult me tuleme oma majandusraskustest välja ikkagi tänu ettevõtjatele ja tänu sellele, et riik ja meie teeme siin õigeid seadusi, selliseid seadusi, mis soodustavad ettevõtlust, mis aitavad igati kaasa, et elu meie riigis läheks edasi ja siis tuleb ka eelarvesse raha. Siis on raha, mida jagada! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Marek Strandbergi! Kaheksa minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Nagu eelmine ettekandja läks minevikku, lähen ka mina. Ja ajaloost siis sedavõrd, et ma kujutan ette, kui trilobiidid teadnuks, kui palju nende surnukehad sadade miljonite aastate pärast probleeme tekitavad, oleksid nad ilmselt kusagil mujal käinud massiliselt suremas – neist ka ju meie põlevkivi.

Aga nüüd asjakohaste juttude juurde, mis puudutab maapõueseadust, mis koos põlevkivi arengukavaga moodustab sellise tervikliku kogumi, mis paratamatult hakkab meie keskkonda mõjutama. Olgu öeldud, et seesama küll mitte maapõueseadusele, aga põlevkivikavale tehtud strateegilise keskkonnamõju hinnang näitab selgelt, et juhul kui põlevkivi kasutamise piir seatakse 20 miljoni tonni peale aastas, nii nagu ka maapõueseadus seda ultimatiivselt ütleb, siis võrreldes 2005. aastaga kasvavad heitmed, mis paratamatult mõjutavad nii inimeste tervist, sotsiaalset keskkonda kui ka tegelikult väga selgelt majanduskeskkonda, ca 35%. Kui meenutame teksti, mille nimeks on koalitsioonileping, kus 15 miljonit tonni on ka kaalutletult ja läbiräägitult sisse kirjutatud, siis kõnealune maapõueseadus on üks näide sellest, kuidas koalitsioonilepingut ei võeta tõsiselt, ja tundub, et seda teksti ei ole ka tulevikus mitte ühelgi põhjusel mõtet tõsiselt võtta ühelgi osapoolel, kuna teatavate oluliste asjade üle – ja tõepoolest, vaidlus 20 ja 15 miljoni tonni üle on siiski keskkonna ja majanduse mõttes oluline vaidlus – see koalitsioonileping meil otsustada ei võimalda.

Kõige suurem probleem selle maapõueseadusega on see, et, nagu teame, ettevõtted, ettevõtjad ja äri üleüldse toimivad väga üldisel pinnal ju teatavate signaalide alusel, mida majandusteoreetikud ja praktikud kutsuvad hinna-, turu- ja seadusesignaalideks. See seadusesignaal, kõnealune 20 miljonit tonni põlevkivi, sisendab optimismi. Samas võib see optimism, kui vaadata, milline on Euroopa Liidu kliima- ja keskkonnapoliitika, osutada alusetuks. Ehk vaatamata sellele, et eksisteerib Eesti maapõueseadus, vaatamata sellele, et

eksisteerib meie põlevkivikasutamise arengukava, eksisteerib ka Euroopa Liidu kliima- ja keskkonnapoliitika, mille suundumused – juhin tähelepanu! – on hoopis teistsugused, kui meil tavatsetakse tõeks võtta.

Need suundumused on sedavõrd teistsugused, et ka vastuvõetud seadus võib osutada pärast seda, kui ettevõtjad on teinud ära oma investeeringud, selliseks, et nad peavad asuma soetama lisakvoote selleks, et kasutada fossiilseid tooraineid, ja lõppkokkuvõttes võivad nad tunda ennast petetuna, et neile on esitatud seadus, mis ei täida kõiki neid ootusi, mis neil on. Ja selles mõttes oleme me juba tegelikult pikemat aega näinud seda, millisel moel Eesti täitevvõim suhtes Euroopa Liidus üldiselt tavaks võetud keskkonna- ja kliimapolitikaga üritab sõna otseses mõttes sellele vastu sõdida, kuni selleni välja, et paljud ühiskonnas lugupeetud inimesed avaldavad aeg-ajalt intervjuusid ja artikleid selle kohta, kuidas mitte mingisuguseid kliimamuutusi kui selliseid maailmas üleüldse ei ole ja üleüldse inimese tegevus ei puutu nendesse muutustesse mitte kuidagimoodi. Selline ideoloogiline ja vaimse isolatsiooni tekitamine ei saa kindlasti olla meie ettevõtete ja meie ühiskonna huvides mitte ühelgi moel.

Tahangi öelda siin seda, et dramatiseerida põlevkivi kasutamise määra vähendamist, nii nagu me eelmises ettekandes kuulsime, ja idealiseerida seda, et põlevkivi kasutamine on kasvatanud – mida me siin kuulsime? – korterite hindu Kohtla-Järvel ja mida iganes, on küllaltki eksitav tegevus. Julgen väita, et keskkonna- ja kliimaküsimustest ning keskkonna- ja kliimahoolest lähtuvalt on fossiilsete loodusressursside kasutuse piiri seadmine igal juhul õigustatud. See suunab igal juhul ettevõtteid ressursisäästlikumale tegevusele. Meie majanduses ei ole ju küsimus mitte põlevkivi hulgas, nagu sageli ka siin saalis, nagu sageli ka valitsuses ja avalikkuse ees üritatakse rääkida, vaid kasutatavate tehnoloogiate iseloomus. Miks küll ühtedel juhtudel me eemaldume totaalset teadmispõhisest majandusest ja ütleme, et vaid tooraine hulk on see, mis majandust edasi viib, ja teistel juhtudel heietame lootusi sellest, kuidas meie majanduskeskkond mingis muus valdkonnas võiks muutuda teadmispõhisemaks, edukamaks ja ekspordivõimelisemaks. See mõtlemine ei saa

olla ühiskonnas sedavõrd skisofreenne ja lahutatud – kui me räägime teadmispõhisest majandamisest, siis me peame seda rääkima nii toorainemahukate kui ka muude ettevõtmiste puhul. Ja kinnitan teile, et põlevkivi kasutusmäära vähendamine pigem suurendaks investeeringuid, pigem suurendaks otsinguid selles suunas, millisel moel väiksema, aga efektiivsemalt kasutatud fossiilse tooraine määraga toime tulla, ja tegelikult on ju selle saali asi anda pikemaajalisi suuniseid, kuidas ettevõtjad võiksid toimida ja peaksid toimima, ning luua seadustest tulenevaid eeldusi arukamaks ressursikasutuseks, mida kõnealune maapõueseaduse parandus mitte mingil moel ei tee.

Kuna eiratakse lubadusi, mis on antud koalitsioonilepingus, leiame meie rohelistena, et seda seadust ei ole võimalik toetada, ning veel kord on minu palve kõigile, kes tunnevad, et selles ettekandes, mis ma just pidasin, on mõni argument selles suunas, et meie majandust tõepoolest arukamaks, ettevõtlikumaks, paindlikumaks ja innovatiivsemaks muuta, hääletaksid selle eelnõu vastu. Aitäh!

Asesimees Jüri Ratas

Ma tänan! Palun Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja Villu Reiljani!

Villu Reiljan

Hea juhataja! Austatud kolleegid! See temaatika kütab endiselt siin kirgi ja eelkõneleja kutsus just kogu ettevõtluskonda ja teadlasi loomingulistele otsingutele. Suur kunstnik Pablo Picasso on ütelnud otsingute kohta niimoodi, et otsimine on väga oluline ja loomulikult on otsingud väga tähtsad, aga veel tähtsam on leidmine. See ei tarvitse alati olla otsimisega seotud, sest otsijaid on palju ja leidjaid vähe ning see võib kogu asja ka nurjata. Et näha, kui vähese hapnikuga näiteks inimene üldse läbi saab, võiks väga palju katsetusi teha, aga peab vaatama, et mõned vahepeal ära ei koole. Kui me vaatame praegust Eesti majandust, siis eile vaidlesid väga lugupeetud inimesed telekraanil tuliselt ja pikalt, aga faktid, mis kõnelevad, on sellised, et Eesti majandus saab keerulisemates finantstingimustes kuidagi nagu rohkem räsida. Loomulikult ei saa meie erakordsete,

tarkade ja kordumatutena seda süüd oma peale võtta, seal peavad olema süüdlased väljastpoolt ja me oleme nad enam-vähem ka paljastanud, no mõned sisesüüdlased ka.

Kui sisuliselt võtta, siis on üheks põhjuseks minu meelest see, et meil on tõepoolest väga palju pangandust, väga palju kindlustust, väga palju vahendust, väga palju nõustamist, väga palju ärijuhtimist, aga ühte asja on meil vähevõitu – see on otsene toodang, selline kohe käegakatsutav asi, mida saab kellelegi anda, kellelegi müüa. No viina ikka veel teeme, suitsu ei tooda enam, panime tootmise kinni, õigemini laskime kinni panna. Neid näiteid võiks rohkem tuua.

Paraku on see põlevkiviasjandus seotud ka väga otseselt tootmisega, mistõttu temasse tuleks suhtuda tõepoolest väga tõsiselt. Mina olen Strandbergiga mõnes mõttes nõus, et uued tehnoloogiad, kaasaegsed käsitlused on väga olulised, aga ma tahaksin ütelda nendele pessimistidele, et selleks ei ole Eestis väga palju vaja, ütleme, Ameerikat avastada ega loomingulisi otsinguid. Parimad põlevkivispetsialistid ongi Eestis, paraku. Kui neid kuidagi sellele teele, sellele paremale teele tahetakse suunata, siis selleks on tõepoolest ressursikasutusmaksud, kaevandamistasud olemas. Neid saab kasutada. Aga anda neile kindlasti selline sõnum, et me neid siiski sinna kaevandamise juurde ei lase ja me seda kivi mitte mingil juhul välja ei võta – ma veidike kahtlen selles asjas.

Siin tuli juttu ka kliimamuutustest. Kliima muutub küll, see on kindel. Kes teda täpselt liigutab, selle üle käivad vaidlused ja viimasel ajal tükk maad tulisemad vaidlused. Ma tahan ütelda siin ühte asja: praegune CO₂-poliitika on Euroopa Liidus ja kogu maailmas kahjuks selline, et sellega välistatakse arengumaade ja arenevate maade võimalused areneda. Kui te katla alla tuld ikka teha ei saa, siis te ei keeda mingit suppi, rääkimata mingist muust suurest asjast. Ja sellesama variandiga, muuseas, pigistatakse praegu Euroopa Liidu uusliikmeid. Ma arvan, et te olete kõik hästi kursis, et struktuurireformid, mis vahetult pärast taasiseisvumist Eestis aset leidsid, olid Eesti majandusele väga kallid, väga rasked ja CO₂ emissiooni suudeti tõepoolest üle poole vähendada. Võib vaielda meetodite üle, kas see emissioon oli 37 miljonit tonni, oli ta 38

miljonit tonni, aga nüüd on ta võib-olla 15 miljonit tonni. Nüüd on Euroopa võtnud suuna, et seoses kaasvastutusega unustame need asjad ära, mis on toimunud. Et me oleme ühe väga tõsise ohverduse, struktuurimuutuse teinud, nüüd tehkem teine, aga ärgem mitte mingil juhul mitte midagi tootkem, ärgem mitte mingil juhul toimetagem. Vanadel liikmetel on kvoodid olemas, uued hakkavad ostma. Vaadake, kui me päris topelthaardesse jääme, siis ma kardan, et ongi niimoodi, et loomingulised otsingud jäävad väga pikkadeks aastateks, aga leidmist ei tule. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Mark Soosaare!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Sotsiaaldemokraadid tänavad Keskerakonna esindajat härra Kaljuveed suurepärase teadusliku avastuse eest, et nendes hädades, mis Ida-Virumaal on põlevkivikaevandamise ja muu tööstusega, on süüdi sotsiaaldemokraadid. Nii et nüüd te siis teate, kes on kõikides hädades süüdi. Kuid räägiksin asjast. Me oleme üsna kurvad, sest Riigikogus tundub, et parem käsi ei tea päris hästi, mida teeb vasak käsi, ja vastupidi. Üleeile, võttes vastu põlevkivi arengukava, tõmbasime me punase joone aastaks 2015, mil põlevkivi kaevandamine peab piirduma 15 miljoni tonniga. Täna oleme kolmandal lugemisel seadusega, kus see piir on tõmmatud 20 miljoni tonni peale. Tasub edasi töötada teemaga, mis saab meie rahvuslikust maavarast. Kas on ikka õige seda ohjamatult kütta ahjus ära sel ajal, kui me temast ainult mõnikümmend protsenti kasutame? Võib-olla tuleks suurem osa temast jätta meie lastelastele, kes on loodetavasti meist targemad ja oskavad sellest Eesti kõige väärtuslikumast maavarast võtta rohkem välja, kui võtame meie täna. Võib-olla tasuks võtta eeskuju mõnest teisestki riigist, kes oma rahvuslikke maavarasid väga läbimõeldult ja täpselt hoiavad, nagu näiteks meie pikaajaline koostööpartner Ameerika Ühendriigid.

Nii et kutsun küll üles hääletama selle eelnõu poolt, sest parem seegi kui mitte midagi, parem ka 20 miljoni tonni piir kui

täiesti vabaks jäetud number. Kuid mõelgem, kas mitte tulevikus pole 15 miljonit ikkagi see piir, mis sunnib ettevõtjaid mõtlema, kust leida uusi energiaallikaid, sest energiavajadus meil kindlasti ei vähene. Nii et andes täna hääle selle eelnõu poolt, ei tohi arutelu siin Riigikogu saalis sellega, mida me oleme saavutanud, lõppeda. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Alustame eelnõu 298 lõpphääletuse ettevalmistamist.

Austatud Riigikogu, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu 298. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 72 Riigikogu liiget, vastu 5 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole on Vabariigi Valitsuse algatatud maapõueseaduse ja säästva arengu seaduse muutmise seaduse eelnõu seadusena vastu võetud. (Tabel 16.)

Oleme teise päevakorrapunkti käsitlemise lõpetanud.

3. Piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (269 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita, võime asuda lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 269. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 74 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei ole keegi on Vabariigi Valitsuse algatatud piirivalveteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seadusena vastu võetud. (Tabel 17.)

Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

4. Kogumispensionide seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (313 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi neljanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud kogumispensionide seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Võime alustada lõpphääletuse ettevalmistamist.

Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud kogumispensionide seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu 313. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 73 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei ole keegi on Vabariigi Valitsuse algatatud kogumispensionide seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu seadusena vastu võetud. (Tabel 18.)

Oleme neljanda päevakorrapunkti käsitlemise lõpetanud.

5. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti ettevõtluskeskkonna areng" arutelu

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti ettevõtluskeskkonna areng" arutelu.

Austatud Riigikogu! Enne selle päevakorrapunkti ja ettekandjate juurde asumist, tutvustaksin ma teile lahkesti selle menetlemise reegleid. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-le 153 on juhatus majanduskomisjoni ettepanekul määranud selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamiseks järgmise korra. Majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi ettekanne – kuni 20 minutit. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimehe Toomas Lumani ettekanne – kuni 20 minutit. Tartu Ülikooli majandusprofessori Urmas Varblase ettekanne – kuni 20 minutit. Riigikogu liige võib esitada ettekandjatele kokku kaks küsimust. Igal ettekandjal on küsimustele vastamiseks aega kuni 30 minutit.

Samuti on pärast neid punkte võimalus avada läbirääkimised. Meil on palve, et kõigepealt teeksid oma ettekanded fraktsioonide esindajad ja siis Riigikogu liikmed. Arutelu lõpetamisel Riigikogu otsust vastu ei võta. Kas on küsimusi? Ei ole.

Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi!

Urmas Klaas

Härra juhataja! Head kolleegid, Riigikogu liikmed! Austatud koostööpartnerid! Külalised! Riigikogu majanduskomisjon algatas Reformierakonna ettepanekul Eesti ettevõtluskeskkonna arengu teema kui riiklikult olulise küsimuse arutelu oma 26. augusti koosolekul. Täna siin teie ees seistes on mul heameel tõdeda, et komisjon toetas seda ettepanekut täielikus üksmeeles ning sellises töökas ja tõsisel vaimus oleme seda teemat ka täiskogu jaoks ette valmistanud. Tahan teie tähelepanu, head kolleegid, juhtida asjaolule, et küsimust ette valmistades oleme lähtunud pikemast vaatest.

Eesti on olnud paljude aastate vältel väga edukas oma majanduses. Meid on hellitatud Balti tiigri ja teiste kaunite nimetustega, kuid täna on küsimuseks, milline on Eesti majandus 10–15 aasta perspektiivis. Seepärast pean oluliseks, et lisaks iga-aastasele riigieelarve menetlemisele käsitleksime Eestit kui ettevõtluskeskkonda ja majandusruumi ka kaugemas perspektiivis. Räägime täna ettevõtluskeskkonnast, sest selle kujundamine on meie kätes. Avaldan lootust, et tänased arutelud tulevad riigimehelikult asjalikud ja tulevikku vaatavad. Riiklikult olulise küsimuse algatamise juurde komisjoni esimesel sellesisulisel koosolekul palusime majanduskomisjoni Tartu Ülikooli majandusprofessori Urmas Varblase, kes täna ka teie ees esineb. Ettevõtluskeskkonna arengu teemat käsitledes on majanduskomisjon kahe kuu vältel kohtunud paljude ettevõtlusorganisatsioonidega: Eesti Välisinvestorite Nõukoguga, Eesti Fondihaldurite Liiduga, majandusministri ja justiitsministriga, Riigikantselei strateegiabürooga – täielik loetelu on toodud slaidil. Siinkohal tänan kõiki koostööpartnereid! Kahjuks ei võimalda aeg mul täna peatuda kõigil kohtumise käigus väljatoodud teemadel, kuid majanduskomisjon jätkab kindlasti esitatud

ettepanekute läbitöötamist ja ma olen kindel, et neist kohtumistest said mõtlemisainet ka parlamendi fraktsioonid. Kõik kohtumiste protokollid ja esitlused on kättesaadavad majanduskomisjoni koduleheküljel. Kuid alustame probleemidest selliselt, nagu neid näevad ettevõtlusorganisatsioonid.

Majanduskasvu perioodil on meie tootmine olnud liigselt orienteeritud sisetarbimisele. Sellega on kaasnenud suur laenu raha, mis on toonud kaasa tööjõukulude kiire kasvu ja peab kahjuks ütleva seda, et tootlikkuse kasv selle kõige taustal ei ole viimastel aastatel olnud proportsioonis palgatõusuga. Me teame, et Eesti ekspordi-impordi bilanss on aastaid olnud negatiivne ning probleemina, faktina on välja toodud ka erasektori kõrge laenukoormus. Nimelt on see 46% SKT-st, mis on Kesk- ja Ida-Euroopas suurim näitaja erasektori laenukoormust silmas pidades. Põllumajandusorganisatsioonid, põllumajandustootjad tõstasid majanduskomisjonis kõige teravamana probleemina selle, et Eesti põllumajandustootjate ja toidusektori ebavõrdne kohtlemine Euroopa Liidu otsetoetuste süsteemis on teemaks – nimelt on toetuste tase kolm kuni neli korda väiksem. Ettevõtjad on hoiatanud riiki üle jõu käiva sotsiaalpaketi pärast ja tähelepanu on juhitud liigsele bürokraatialle. Aga ma lisaksin sellele, kui me asume arutelu juurde, Eesti Panga asepresidendi Märten Rossi seisukoha, mida tuleb silmas pidada: kui majanduskasv on tõepoolest aeglustunud viimastel aegadel, siis ei pea see kindlasti tähendama halba ettevõtluskeskkonda, küll aga tähendab igal juhul seda, et ettevõtjad peavad olema valmis kiiresti ümber orienteeruma.

Pikemalt peatuksin ettepanekutel olukorra parandamiseks. Kuna minul on privileeg teada, millest räägivad järgmised ettekandjad, siis ei peatu ma pikemalt nendel teemadel, millest te õige pea täpsemalt kuulete. Kui me räägime ettevõtluskeskkonnast, räägime me konkurentsist majandusruumide, ettevõtluskeskkondade vahel: kuhu liiguvad investeringud, kuhu liigub tööjõud, mis annab ühele ettevõtluskeskkonnale konkurentsivõime. Kõik on ühel nõul selles, et Eesti majandusstruktuur peab muutuma ning meie ettevõtete ekspordisuutlikkus peab oluliselt kasvama. Tootlikkuse kasvatamine, innovatsiooni kasutamise

võimekuse arendamine, juhtide ja töötajate arendamine – need on selles kontekstis kindlasti võtmevaldkonnad. Kuid juhin teie tähelepanu siin täna sellele, et kõigist meie kohtumistest on läbiva joonena läbi jooksnud teema, mis räägib vajadusest teha suuremat koostööd ja tõsist infovahetust riigi, kohalike omavalitsuste ja ettevõtjate vahel. Jutt, head kolleegid, käib pidevast infovahetusest ja reaalsest koostööst.

Edasi, väga palju tähelepanu pühendasime nende kohtumiste raames maksukeskkonnale ja riigi eelarvepoliitikale. Kokkuvõtte sellest on teie ees ekraanidel. Ettevõtjad peavad tähtsaks, et riik jätkaks ranget eelarvepoliitikat, et maksusüsteem oleks lihtne, läbipaistev, motiveeriv ning kohtleks kõiki võrdselt. Me ei tohiks teha maksupoliitikas järske muudatusi. On räägitud üldise maksukoormuse külmutamisest ja pigem maksude alandamisest ning järgmine näide või ettepanek, mis on välja toodud sotsiaalmaksulae kehtestamise näol, räägib just nimelt eespool öeldud sõnu. Jutuks on olnud see, kuidas kvalifitseeritud võõrtöötajõudu Eestisse juurde tuua, ja sellega seonduvast sotsiaalmaksu ja sotsiaalsete garantiide ülevaatamisest. Ja kuivõrd aktuaalne teema on olnud ka käibemaks ja käibemaksu erisused, siis on oldud pigem seda meelt, et käibemaksu erisusi tuleb vähendada.

Edasi tööturust. Tööturust rääkides on olnud peamiseks märksõnaks töötajate paindlikkuse nõue. Tõepoolest, head kolleegid, lubage mul värskendada teie mälu. Rahvusvaheline hinnang Eesti töötajate paindlikkuse kohta on karm. Töötajate paindlikkuse näitaja järgi oleme 181 riigi hulgas 163. kohal. Täna on parlamendi menetluses uus töölepinguseadus ja pole liialdus öelda, et selle menetlemisega on kiire. Olulise eesmärgina tööturust rääkides olen sõnastanud kokkuvõtvalt kohtumiste järel püüde teha kõik, et targad töötajad jääksid ja tuleksid Eestisse. Eraldi tähelepanu all on olnud küsimus, kuidas tööandjaid senisest enam motiveerida erinevate vahendite abil töötajasse investeerima.

Haridusvaldkond. Majanduskomisjoniga toimunud kohtumise lõpul sõnastas majandus- ja kommunikatsiooniminister: parim majanduspoliitika on hariduspoliitika. Maailmapank toob oma 2008. aasta riikide konkurentsivõime edetabelis välja, et Eesti ettevõtlusvaldkonna

üheks peamiseks takistuseks on ebaadekvaatselt haritud tööjõud. Järgmisel slaidil te näete, milliseid ettepanekuid on meie koostööpartnerid teinud. Esimesele kohale on asetatud vajadus korrastada koolivõrk, mis eriliselt omandab aktuaalsuse olukorras, kus meil õpilaste arv pidevalt väheneb. Väga tõsiselt on ettevõtjad avaldanud oma valmisolekut ja senisest sügavamalt tahet kaasa rääkida koolitusprogrammide, koolitustellimuse kokkupanekul ja ka nende ainekavade akrediteerimisel, et nad tõepoolest oleksid kooskõlas töötajate vajadustega. Loomulikult, töötajate paindlikkuse kontekstis on tõsine märksõna ümberõppesüsteemi kättesaadavamaks muutmine, seda mitte ainult töötutele, või teisisõnu öeldes, elukestev õpe, mis peab selliste teemadega kaasas käima. Üksmeelselt on olnud kandvaks teemaks haridusest rääkides vajadus edendada ettevõtlus- ja haridust ja seda kõigis koolides. Me ei pea silmas mitte üksnes üldhariduskooli, vaid näiteks ka meie kõrgkooli. Kui inimesed omandavad kõrgkoolis sellise klassikalise väikeettevõtja kvalifikatsiooni nagu näiteks hambaarst, siis on täiesti loomulik, et nad saavad ka teadmised, kuidas selles valdkonnas ettevõtjana toimetama hakata. Ja väga oluline on siin, et koolidesse jõuaks sisuline, ma rõhutan – sisuline – kutse- ja karjäärinõustamine.

Väga tõsine teema, millele on ka korduvalt juhtinud tähelepanu Euroopa Liit oma näiteks väikeettevõtjaid toetavate algatuste raames, on ettevõtluse kui väärtushinnangu esiletõstmine ja tähtsustamine. Eestis on ainult 1,3 miljonit inimest. See on väike ressurss ja seda enam peame hindama, väärtustama ja aitama kaasa sellele, et ettevõtlus kui mentaliteet, kui väärtushinnang oleks meie ühiskonnas kindlasti rohkem väärtustatud. See on eriliselt oluline, kui me peame silmas, et valdava osa meie ettevõtete struktuurist moodustavad ju mikro- ja väikeettevõtted. Siin on Riigikogul kahtlemata võimalik ja vajalik palju ette võtta, teisisõnu avalikku arvamust kujundada.

Jõuame välismajanduspoliitika ja ekspordi juurde. Seda küsimust tõstatati just nimelt sellises seoses ning ma tooksin siinkohal teile ühe näite, mida majanduskomisjon koges oma maikuus tehtud Ukraina-visitide käigus. Kiievis resideeruv majandusdiplomaat vastutab majan-

dusteema eest kolmes riigis – Ukrainas, Gruusias ja Moldovas. On selge, et see ei ole piisav ning kindlasti on meie majandusdiplomaatia edukuseks tõsine koostöö nii Välisministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kui ka Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse vahel.

Kuivõrd aega on napilt, peatuksin ma lähemalt selle slaidi viimase punkti juures. See on nimelt topeltnmaksustamise vältimise lepingute sõlmimise kiirendamine, mida majanduskomisjon kindlasti lähiaegadel koos Rahandusministeeriumi ja Välisministeeriumiga oma päevakorda võtab. Praegu on Eestil kaubavahetus 135 riigiga. Kuid eelmainitud leping on sõlmitud vaid 38 riigiga. Topeltnmaksustamise vältimise lepingute sõlmimise kiirendamine on oluline rahvusvahelistele firmadele ning eraisikutele, kes investeerivad Eesti firmade kaudu välismaale ning kel on kaubavahetus või kes teevad äri välisriikidega.

Edasi jõuame investeringute juurde. Ettevõtlusorganisatsioonid tõid välja, et riik peaks oma investeringute planeerimisel tõsiselt arvestama majandustsüklitega. See tähendab seda, et kui majanduses on viletsamad ajad, siis ei peaks riik sel ajal kärpima oma investeringuid, vaid just nimelt sel ajal tuleks mõelda investeringute tegemisele. Selles kontekstis on muidugi heameel öelda, et kui me räägime ehitussektorist, mis praegu on languse faasis, siis aastani 2013 on Euroopa Liidu tõukefondide vahendusel võimalik teenida 31 miljardit krooni. See on üks näide, mis seda esimest teemat kindlasti illustreerib. Palju kriitikat teenis tõukefondide jaotusstruktuur, sealhulgas rahastamisskeem. Räägiti sellest, et siin on liigset bürokraatiat ning rohkem tuleks suunata raha reaalinvesteeringutesse – nendes investeringutesse, mis meie tootmist ja ekspordijõudu suurendaksid.

Sellelt slaidilt tooksin välja ka väärt-paberitulude 0%-lise maksustamise. Nimelt on just Fondihaldurite Liit rõhutanud, et selleks, et tuua Eestisse investeringuid ja jõukaid eraisikuid, on tarvis mõelda väärt-paberitulude nullprotsendilise maksustamise peale.

Oluline teema Riigikogu jaoks ja kogu avaliku sektori jaoks on kahtlemata riigihaldus. Riigihalduse kontekstis tooksin kõige olulisema teemana välja selle mõtte, mis on küll kirjas juba eelmisel slaidil ja millest

Toomas Luman räägib kindlasti põhjalikumalt, aga see kõlab: vajadus analüüsida põhjalikult ja mõõta mõjusid enne poliitilisi otsuseid. Et me tõesti realselt analüüsiksime, mida üks või teine seadusandlik akt endaga kaasa toob. Oluline on, et me säilitaksime majanduskeskkonna üldise stabiilsuse, tema etteaimatavuse, lihtsuse.

Ma tutvustasin kogutud seisukohti nädal tagasi ka Põlvamaa ettevõtjate ümarlual ja seal, rääkides haldusreformist, tõid ettevõtjad välja sellise mõtte, et Riigikogu peaks tõsiselt mõtlema selle peale, kuidas muuta meie kohalike omavalitsuste rolli ja ka nende maksubaasi selliselt, et nad oleksid senisest enam motiveeritud olema ettevõtlust toetavad üksused. Kahtlemata on märksõnaks efektiivsus. Riik peaks olema märkimisväärselt efektiivsem ja mõtlema selle peale, kas seadusandlik regulatsioon on optimaalne, kas ei ole siin tegemist üleregulatsiooniga. Ettevõtjate sõnul on tegemist üleregulatsiooniga, mis just nimelt soodustab – õigemini öeldes ta ei soodusta kedagi, vaid seab suuremasse ohtu väikeettevõtjad ja vaevalt, et see kellelegi meeldib. Riigihalduse ja riigi efektiivsuse koha pealt on teemaks olnud ka vajadus avaliku teenistuse reformi järele, mille eelnõu, me teame, on justiitsminister välja käinud.

Jõuame seadusandluse teema juurde. Seadusandlus, see, kas ta soodustab ettevõtluskeskkonda või mitte, on kahtlemata väga oluline. Justiitsminister informeeris meid, et Justiitsministeeriumis on käimas tõsine inventuur erinevate õigusaktide kogumis sellise vaatenurga alt, kas nad on üksteist täiendavad ja kuidas nad mõjutavad ettevõtluskeskkonda. Selge on see, et kõik need keskkonnaseadustikud, ehitus- ja planeerimisseadustik jne, peavad olema selged ja arusaadavad, nad peavad olema eesmärgikohased ning ei ole normaalne olukord, kus kohtus üks osapool lehvitab ühe määrusega, teine teisega – selliselt on kooskõla leida üsna keeruline.

Teemana oli üleval rahvastikuregister, mis riigihalduse mõttes kindlasti takistab tööd sellepärast, et inimesi on võimatu üles leida, kuivõrd neile on keeruline posti koju saata. Meil ei ole sissekirjutuse nõuet. Äriseadustiku juures on olnud märksõnadeks täisühing ühe liikmega ja osahinguga osakapitali miinimumsuuruse kehtestamine. Aja kokkuhoiu mõttes

ma ei loe neid ette, need on slaididel teile jälgitavad.

Mõne sõnaga ka teistest ettepanekutest, mida oli raske süstematiseerida märksõnade alla. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse roll – see on kõigile väga hingelähedane teema. Öeldakse, et tuleks tuua otsustamist allapoole, aga mõõdikud tuleks samaks jätta. Tõsine teema on olnud Statistikaameti roll, kas statistiline aruandlus ei ole mitte liiga üle jõu käiv ja mahukas – ta on seda kahtlemata.

Head kolleegid! Ma lõpetan kohe! Ideed on välja käidud. Meie ülesanne, Riigikogu ülesanne on vaadata neid kogumis teiste eluvaldkondadega ning anda endast parim Eesti kui terviku, mille kandvaks osaks on ettevõtluskeskkond, arendamisel. Tänan teid!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Austatud ettekandja! Teile on küsimusi. Nii nagu me, head ametikaaslased, varem teiega kokku leppisime, on teil nüüd 30 minuti jooksul võimalik küsida ja vastata. Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Kõigepealt suured tänud selle initsiatiivi eest, et see Eesti riigi jaoks oluline teema on Riigikogu suurde saali jõudnud! Kuid minu arvates oleme võib-olla natuke aeglased selles osas, oleks pidanud kiirema spurdi tegema ja kiiremini selle siia tooma. Kuid minu küsimus on suuresti ajendatud tegelikult järgmisest ettekandest ehk Toomas Lumani, minu jaoks väga lugupeetud inimese ettekandest, kus ta oma slaidil "Mis takistab arengut" toob kõige olulisemana esile kõrge maksukoormuse, 46%, koormava seadusandluse, liigse bürokraatia, arvete maksmata jätmise või viivitamise ja tööjõupuuduse. Aga teie ettepanekutes, ma vaatan, on just nimelt seadusandluse pool üks viimaseid ettepanekuid, riigihaldus on eelviimane ja samamoodi just nimelt maksude pool. Kas siin ei ole nagu kerget vastuolu?

Urmas Klaas

Ma tänan teid küsimuse eest! Kõigepealt ma ütleksin, et komisjon valmistab teemat ette kaks kuud. Pidasime oluliseks neid kohtumisi ja kui me olime neid kohtumisi korraldanud, sai selgemaks, et vajadus sellise tugeva ja

tõsise infovahetuse järele on tõepoolest väga suur, et teemat tõsiselt ette valmistada. Toomas Lumani käest on teil võimalus samuti küsida, aga ma ütlen teile seda, et siin ei ole vastuolu, sest kokkuvõttes on öeldud nõnda, et me räägime maksukoormuse külmutamisest ja pigem langetamisest.

Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Kreitzberg, palun!

Peeter Kreitzberg

Suur tänu! Lugupeetud ettekandja! Meie majandusele heidetakse ette vananenud majandamisparadigmat: st odav tööjõud, madal innovatsioon. Samas me teame, et Eesti kuulub oma haridustasemelt Euroopa parimate hulka, me rahastame avalikust eelarvest ka teadust, 1% SKT-st, nii nagu teevad seda arenenud riigid. Minu küsimus on: kas te oskate seletada, miks on Eesti majanduses innovatsioonitase nii madal, vaatamata kõrgele haridustasemele?

Urmas Klaas

Suur tänu! Juhin tähelepanu, et sellel teemal räägib kindlasti ka professor Urmas Varblane. Aga nendest aruteludest tuli välja see, et meie teadus- ja arendusasutuste ning ettevõtete vaheline koostöö ja tulemuslik koostöö on paraku nõrk.

Aseesimees Jüri Ratas

Urmas Reinsalu, palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh! Austatud ettekandja! Palju mõistlikke ideid, neid ideid tuleb täna tõenäoliselt veel lisaks järgnevates ettekannetes. Küsimus on selles, kas meie käsutuses on ja kuidas me kavatsame saada Vabariigi Valitsuse selge ülevaate, milliseid ideid ta kavatses realiseerida, milliste tähtaegade jooksul, ja milliseid mitte. Ja ma arvan, et kõige olulisem küsimus, mis siin täna võiks õhku jääda, on ikkagi küsimus, mis puudutab riigiaparaadi ja riigi korraldamiskulude kokkuhoidu, bürokraatia vähendamist, märksõnaga "haldusreform". Kes konkreetselt majanduskomisjoniga arutades pani ette haldusreformi läbiviimise ideid, kes konkreetselt seda selgelt toetas ning

millise kavaga peetakse võimalikuks ja mõistlikuks seda teha?

Urmas Klaas

Täna teid! Majanduskomisjon kohtus Riigikantselei strateegiabürooga, kes esitles meile ja me koos arutasime Vabariigi Valitsuse väljatöötatud majanduskasvu ja tööhõive kava. Tuleb tunnistada, et paljud initsiatiivid, ettepanekud, millest ma täna rääkisin, on juba ka sellesse majanduskasvu ja tööhõive kavva sisse võetud. Kahtlemata on parlamendil, kaasa arvatud meie majanduskomisjonil väga oluline roll selles, et need ideed, mis on välja käidud, jõuaksid ellu. See on väga tähtis. Haldusreformist on rääkinud nii Eesti Kaubandus-Tööstuskoda kui ka Eesti Töandjate Keskkliit. Sellest oli juttu ka minu ümarlauakohtumisel Põlvamaa ettevõtjatega. Konkreetsest kavast, tehnoloogiast, tehnikast, meetoditest, kuidas teha, ei ole täpselt juttu olnud. See on ilmselt poliitikute ülesanne.

Aseesimees Jüri Ratas

Arvo Sarapuu, palun!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea ettekandja! Te rääkisite siin täna ekspordist ja viimasel ajal on eksport kujunenud niisuguseks moeasjaks. Minu küsimus on seotud riigi efektiivsuse ja ka ekspordiga. Kui ma vaatasin Rahandusministeeriumi aruandeid, siis ajavahemikus 2000 kuni 2007 kasvavad riigieelarve kulud 1,7 korda rohkem kui ekspordikäive. Ja riigi tegelikku konkurentsivõimet näitab mitte SKT elaniku kohta, vaid töö tootlikkus töötunni kohta, mille puhul võiks öelda, et Eestis on esimene 70% Euroopa Liidu keskmisest ja viimane 47. Viimastel aastatel on kasvatatud eelarvet proportsioonis SKT kasvuga, mitte töö tootlikkuse kasvuga, nagu iga mõistlik ettevõtte teeb. Minu küsimus ongi seotud sellega, et kas teie ja majanduskomisjon ja Reformierakond kavandate ikka järgmisi eelarveid mõistlikkuse ja efektiivsuse printsiibil?

Urmas Klaas

Ma täna! Ma olen teiega täiesti sama meelt, et tööjõu tootlikkus on väga tõsine teema ja palgad – nendest põhjustest oli

eespool juttu – on kiiremini kasvanud, kui oleks normaalne, rääkides tootlikkusest. Ja ma olen kindel, et Riigikogu on nii tark, et kavandab tarku eelarveid.

Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Austatud esimees! Lugupeetud ettekandja! Minu kõige hellemaid hingeallikaid kõlistas see koht, kus sa rääkisid ettevõtluse väärtustamisest. Olen täiesti nõus. Kui me arvestame siia juurde, et 80%, kui mitte rohkem, on meil väike- ja keskmised eraettevõtjad, ja seda kogu maailmas, siis ütle mulle palun, kas meie ettevõtluskeskkond ei ole väike- ja keskmisele ettevõtjale mõnevõrra hirmuäratav? Ja hirmuäratav kahes mõttes. Ühelt poolt konkurentsi kadumine ja väga selge kartelliseerumine Eesti majanduses ning teiseks väike- ja keskmiste ettevõtjate lohakas ja vastutustundetu represseerimine meie justiitsorganite poolt, kes tegelikult algatavad ja lõpetavad asju väike- ja keskmiste ettevõtjate vastu ilma vähemagi aluseta. Ühelt poolt kartellid, teiselt poolt riik – ja mina, see väikeettevõtja, kahe-kolme mehaanikuga. Kas see ei ole natuke õudsevõitu situatsioon?

Urmas Klaas

Aitäh! Täna küsimuse eest, hea kolleeg! Nendele küsimustele juhtis väga tõsiselt tähelepanu EVEA, Eesti Väikeettevõtjate Assotsiatsioon. 80% sellises sõnastuses see mure ka kõlas, et kohati võib tõesti avalikus ruumis jääda mulje, et sõna "ettevõtja" on justkui sõimusõna. Ma ütlesin, et me oleme siiski läbi teinud arengu seeläbi, et kui me nimetasime ettevõtjaid mõni aeg tagasi hellitavalt ärikateks, siis nüüd ütleme siiski "ettevõtjad".

Aga uuringud näitavad tõepoolest seda, et üheks peaaegu et peamiseks takistuseks, miks inimene ei alusta ettevõtlust, on hirm avaliku arvamuse ees, kui ta ebaõnnestub. Ebaõnnestumise risk on alati väga suur. Me teame, kui paljud alustatud ettevõtetest realselt edu saavutavad. Hirm selle ees, et naaber ütleb: ma ütlesin kohe, et see on soss-sepp, ta ei saa millegagi hakkama! See on asja üks pool.

Seega on avaliku arvamuse kujundamisel meil kõigil siin kindlasti väga suur roll täita.

Mis puudutab bürokraatiat ja suurt aruandlust, millele sa ka vihjasid, siis sellele on tõepoolest tähelepanu juhitud. See on tõsine koormus väikeettevõtetele. Ja tõsine küsimus on ka tõepoolest selline õigusturvalisuse või õiguskaitse küsimus, millele ka tähelepanu juhiti. Kas see nüüd nii ekstreemses sõnastuses oli, aga oli küll juttu.

Aseesimees Jüri Ratas

Raivo Järvi, palun!

Raivo Järvi

Suur tänu! Jätkates just äsja kõlanud küsimust, võin omalt poolt öelda, et nüüdseks ettevõtluse apoloogediks tunnistatud Benjamin Franklin tegi oma elus läbi seitse pankrotti. Kuid mitte seda ei tahtnud ma küsida. Me kõik otsime praegu seda sädelevat innovatiivset ideed. Mõne aja eest – ja mul on hea meel, et see tuli meie erakonna poolt –, oli selliseks ettevõtte reinvesteeritud tulu nullmääraga maksustamine. See on jätnud ellu väga paljud väikeettevõtted Eestis. Mu tähelepanu keskendus sellele punktile tabelis, kus oli juttu väärtpaberitulu nullmääraga maksustamisest. Kas me oleme selles suhtes, nagu viimasel ajal kipub olema, järelsõrkijad või kuulume siiski n-õ innovatiivsete riikide hulka kas või Euroopa Liidu mõttes?

Urmas Klaas

Aitäh küsimuse eest! Siin on õige mitu ettepanekut, mis kindlasti aitaksid ettevõtluskeskkonda edasi arendada. Neist tuleb veel ka allpool juttu. Ja üks on kindlasti sotsiaalmaksu lae kehtestamine. Kui me räägime sellest, et me peame tegema kõik selleks, et Eestisse jääksid ja tuleksid targad töötajad ja ettevõtjad, siis see on kindlasti üks meede, mida peab tõsiselt arutama ja ma ütleksin, rakendama. Mis puudutab nüüd Eestisse investeringute meelitamist seeläbi, et ka rikkad eraisikud siin oma sellised n-õ toimetusi teeksid, siis kahtlemata aitab see nullprotsendilise väärtpaberitulude maksustamise ettepanek sellele ainult kaasa. Eesti ei ole siin pioneer, aga see on üks šanss meile.

Aseesimees Jüri Ratas

Tiit Kuusmik, palun!

Tiit Kuusmik

Aitäh! Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ettevõtluskeskkonna arengu juures on üheks pärssivaks asjaoluks olnud maaküsimus. Ma mõtlen investeringuid, uute ettevõtete rajamist. See puudutab eelkõige maade munitsipaliseerimist reformimata maadel. Ma tahaksin seda kujukalt öelda Narva näitel, kes on aastaid selle asjaga tegelnud ja ausalt öelda, mitte erilisel suurte tulemustega. Te olete kindlasti seda arutanud ja äkki te kommenteeriksite mõne sõnaga, milliseid arenguid on lähiajal selles suhtes oodata.

Urmas Klaas

Aitäh! Majanduskomisjon otseselt maade munitsipaliseerimist ei arutanud selle küsimuse kontekstis. Endise maavanemana olen ma loomulikult selle küsimusega palju kokku puutunud ja kinnitan, et see on probleem. See on probleem omavalitsustele, sõltumata nende suuruselt. See on probleem kindlasti ka riigile, ma julgen öelda, sest me hoiame enda käes siiski liiga suures koguses reformimata riigimaad. Meil on raskusi selle valitsemisega. Ma tean, et keskkonnaminister on siin astunud ja astumas teatud samme. Ma ei tahaks tema eest vastata. Küsime seda, kui ta on siin kõnepuldis.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud komisjoni esimees! Minu küsimus käib meie tööjõu kvaliteedi kohta. Kas tulid majanduskomisjonis arutusele ka näiteks töötajate keeleoskuse küsimused? Isiklikult ma arvan, et meie riigi asukoht nõuab vähemalt kahe võõrkeele oskust ning konkurentsieelis saabub ikkagi alles kolmanda võõrkeele omandamisega. Milliseid võimalusi nägi majanduskomisjon töötajate võõrkeelteoskuse parandamisel ja nii meie konkurentsivõime tõstmisel? Ja kas te olete ka mõelnud, millised võõrkeeled võiks need neljandad keeled näiteks olla – hiina, hispaania?

Urmas Klaas

Täna teid, hea kolleeg, küsimuse eest! See on kahtlemata väga asjakohane küsimus. Majanduskomisjon keeleõpet selle teema kontekstis nii üksikasjalikult ei arutanud. Selle võiks võtta hariduse alla ja ka natuke üldistades rääkida, võttes aluseks kolleeg Peeter Kreitzbergi sissejuhatuse küsimusele. Tõepoolest, me oleme diplomite arvu ja diplomite taseme järgi üks Euroopa haritumaid rahvaid. Küsimus on selles, kas need diplomid aitavad meid ka tööjõuturul. Kindlasti on keeleoskus oluline. Tuletame meelde seda, et 20. sajandi alguses oli tavaline, et Eestis ettevõtlusega tegelev inimene rääkis vähemalt kolme kohalikku keelt – see on siis eesti, saksa ja vene keelt.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Täiesti õigustatult suunasite te täna oma ettekandes esimesena tähelepanu just eelarvepoliitikale ja maksupoliitikale. Kuid samas märkisite, et aluseks on range eelarvepoliitika ja maksusüsteemis konservatiivsus, stabiilsus, maksude külmutamine ja isegi langetamine. Kuid viimased kolm nädalat oleme me tegelnud siin paljude eelnõudega, mis puudutavad maksude muutmist – olgu selleks siis käibemaksu tõusud, riigilõivude tõusud kordades, erisoodustuse tõusud kordades, töötuskindlustuse tõus, välja arvatud ainult üksikisiku tulumaks, mille külmutamisega on meil olnud tegemist. Miks teil sõnad ja teod lahku lähevad?

Urmas Klaas

Täna teid, hea kolleeg, küsimuse eest! Tõepoolest, esitades teile koondkokkuvõtte meie konsultatsioonidest, kohtumistest ettevõtlusorganisatsioonidega, on seal selle seisukoha esimene pool, mida te äsja refereerisite, väga selgelt kõlama jäänud. Võin teile ainult seda kinnitada, et isiklikult mina olen ja ka minu fraktsioon on kindlalt seda meelt, et Eesti ettevõtluskeskkonna arengu seisukohalt on vajalik konservatiivse eelarvepoliitikaga jätkamine ning maksude mittetõstmine, pigem

alandamine selle pärast, et ettevõtluskeskkond vajab seda.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud kolleeg! On selge, et Eesti pikki aastaid kestnud majandusedu on üles ehitatud paljuski tänu välisinvestoritele, mitte n-ö sukasääres hoitud rahale. Ma saan aru, et Riigikogu majanduskomisjon on kohtunud ka välisinvestoritega ja neid kuulanud. Kas Eestis tegutsevate välisinvestorite arvamus ühtib meie enda majandusliidrite arvamusel või on nad eriarvamusel? Kas me arvestame nende arvamusel?

Urmas Klaas

Aitäh! Hea kolleeg! Üldistatult, laskumata detailidesse, võib öelda, et Eestis tegutsevate välisinvestorite ja Eesti ettevõtlusorganisatsioonide seisukohad on võtmeküsimustes ühised ning kindlasti majanduskomisjon jätkuvalt konsulteerib ja kohtub nende inimestega. Majanduskomisjoni kasutuses oli ka üks dokument, mille välisinvestorite nõukoda oli teinud peaminister Andrus Ansipile – sama dokument oli ka meile esitatud. Nii et selle järgi ma järeldan, et ka valitsuse tasemel on kontaktid olemas.

Aseesimees Jüri Ratas

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Aitäh! Austatud kõneleja! Kui me päris ausalt räägime, eks me oleme selliseid slide näinud juba aastaid ja ole sa valitsuses parempoolne või vasakpoolne, ega eriti midagi juhtunud ei ole. Ja kuna viide oli siin Andrus Ansipile, siis ma viitaksin ka Andrus Ansip ütles umbes aasta aega tagasi sellise lause, et majanduskasvu eurole üleminekul ohvriks ei tooda. Praegusel hetkel ei ole meil kumbagi. Kas nüüd teie kui majanduskomisjoni juht hakkate neid slide ka realselt ellu viima?

Urmas Klaas

Ma täna teid! Slide realselt ellu viia ei ole muidugi võimalik. Slaidid ongi reaalsus, nad on siin seina peale kuvatud. Me peame

ellu viima kahtlemata need ideed, mida slaidid endas kätkevad. Seda teemat, millest ma praegu räägin, ei ole me majanduskomisjonis otseselt arutanud selle pärast, et Eesti Panga majandusproгноos tuli alles eile. Ma olen päri sellega, et Eesti järgmiseks suureks väljakutseks ja eesmärgiks peab olema eurole üleminek. Kui me räägime sellest, et liitumine Euroopa Liiduga andis olulise tõuke Eesti ettevõtluse arenguks, siis kindlasti on üleminek eurole järgmiseks tõukeks ettevõtluse arengus ja ma tean, et see on ka peaminister Andrus Ansipi juhitud valitsuse prioriteet.

Aseesimees Jüri Ratas

Harri Õunapuu, palun!

Harri Õunapuu

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ettepanekud olukorra parandamiseks sinu ettekandes tõid välja kohaliku omavalitsuse motivatsiooni puudumise ettevõtluse arendamisel. See on praegu tõesti niimoodi. Võib-olla 1990. aastate alguses oli kohaliku omavalitsuse töö natuke seotud ettevõtlusega, kuid praegu on see täiesti kadunud. Kas arutluse ettevalmistamise käigus tulid mingid konkreetsed meetmed selles suhtes välja?

Urmas Klaas

Täna küsimuse eest! Peab ütlema, et nii üksikasjalikuks me selles küsimuses ei läinud. Küll aga mainiti seda, et kohaliku omavalitsuse tulubaas peab olema ilmselt suuremas sõltuvuses ettevõtlusest teenitava tuluga selle omavalitsuse territooriumil.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, lugupeetud juhtaja! Hea kolleeg! Te rääkisite kohaliku omavalitsuse motivatsiooni laiendamist. Tahaksin küsida teie käest, kas te võiksite natuke rohkem seletada, millisenä te näete seda motivatsiooni uuendamist tulevikus?

Urmas Klaas

Aitäh! Ma just vastasin kolleeg Harri Õunapuu küsimusele ja ütlesin, et majanduskomisjon selle teemaga väga süvitsi ei

tegelnud. Idee, mis välja käidi, oli just nimelt ettevõtlustulu ja kohaliku omavalitsuse tulubaasi vaheline seos.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Viimasel ajal on palju räägitud elukestvast õppest ja ka sinu jutust käis see teema läbi. Kas te olete oma kohtumistel eri instantsidega arutanud ka seda, millised võiksid olla, ütleme, kolm olulisemat asja, mis tuleks ära teha, et seda elukestvat õpet tõesti reaalsuseks muuta või suurematesse massidesse viia?

Urmas Klaas

Aitäh! Hea kolleeg! See on kahtlemata nii kultuurikomisjoni, mille liige sina oled, kui ka majanduskomisjoni, kuhu mina kuulun, ühine teema ja ühine ülesanne. Kahtlemata peab elukestev õpe saama reaalsuseks ja meie kõik, ka täna siin, head kolleegid saalis, peaksime korraks mõtlema selle üle ja küsima enda käest, millal mina viimati midagi õppisin, mida ma juurde õppisin. Parlamendi roll on siin samamoodi suunanäitajana väga oluline. Kahtlemata on väga tähtis see, et meie koolid oleksid valmis koolitama ja vastu võtma inimesi, kes on juba ühe või teise hariduse omandanud. Kahtlemata on tähtis nende koolide infrastruktuuri taseme tõstmine. On heameel selle üle, et juba käimasoleval Euroopa Liidu tõukefondide kasutamise perioodil läheb kutsehariduse infrastruktuuri parandamisse kolm korda rohkem raha kui eelmisel perioodil. Kõrghariduse ning teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri arendamisse läheb 4,7 korda rohkem vahendeid kui eelmisel perioodil. Kindlasti on õpikeskkond see, mis edasi aitab. Aga ma seaksin esikohale, ja ilmaasjata ei alustanud sellest punktist, et tähtis on väärtushinnangu, mentaliteedi kujundamine. See on vajalik, sest õppida saab ka ise, saab iseseisvalt õppida, see ei pea tähendama, et tuleb kindlasti koolipingis istuda, kuigi see on tähtis.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Kindlasti te arutasite neid küsimusi väga laialt ja sügavalt ning leidsite võib-olla isegi sellise seose, et majandus on üks vahend meie ühiste eesmärkide ja paljudel inimestel ka oma eraeesmärgi saavutamiseks. Kas te jõudsite ka sinnamaani, et lähtudes inimarengu aruanne- test on jõutud väga selgele seisukohale, et meie areng on takerdunud meie viletsa tervise ja paljude muude hädade pärast. Haridus on meil veel hea, SKT nüüd ei kasva, langust tuleb veel. Kas te jõudsite ka selle arutluseni, kas on siis kusagil mõni põhjamaa, kus ümberjagatav osa on alla 40%? Kuidas te arvate, kas see ümberjagatav osa on kuidagi seoses selle sotsiaalselt sidusa ühiskonnaga, mis meie rahva kestmajäämisele peaks nagu väga oluline olema?

Urmas Klaas

Suur tänu! Hea kolleeg! Majandus- komisjonis – mul on väga hea meel selle üle – on töökad ja haritud liikmed. Rääkides ettevõtluskeskkonnast – ja seda mõtet ma ka oma ettekande lõpus rõhutasin –, me tõdesime, et Riigikogu, rääkides Eestist, peab nägema eluvaldkondi, teemasid kogumis. Ettevõtlus ja majandus on üks valdkond, mis peab toetama teisi valdkondi oma arengus. Küsimus on nende mõistlikkus koosmõjus ja kooskõlas.

Aseesimees Jüri Ratas

Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Minu küsimus tuleneb otseselt teie ettekandest ja nendest ettepanekutest, mis te siin tõite. Loomulikult ei ole nende vastu ju midagi öelda – kellel oleks? Aga minu küsimus on selles, millal te ikkagi valetate: kas siis, kui te toote meile neid ilusaid ettepanekuid, või siis, kui te esitate meile menetlemiseks eelnõusid, mis otseselt halvendavad ettevõtluskeskkonda? Ma toon ainult mõned näited. Spordi- ja kultuuriettevõtete piletite ja teenuste käibe- maksu tõstmine 18%-ni, majutusteenuste käi- bemaksu tõstmine 18%-ni, millel on otsene seos ettevõtluskeskkonna halvendamisega. Millal te siis nüüd nii targaks saite ja miks te

siis enne tõite need mittetargad eelnõud meile Riigikogusse menetlusse?

Urmas Klaas

Täna teid väga, hea küsija! Küllap te teate ise ka seda, et seadusandlus ja seadusandlik töö on üks pikk protsess, mille raames me kaalume kõiki arvamusi ja kõiki seisukohti. Ma kirjutaksin kahel käel alla Toomas Lumani sellele seisukohale, et Eesti tervikuna – nii valitsus, Riigikogu, aga sealhulgas ka oposi- sioon – peab arendama enda võimekust. Võimekust selleks, et analüüsida, mida üks või teine seadusandlik akt kaasa toob. Kahtlemata on siin meil kõigil väga palju ühistööd ära teha. Ja konkreetselt, millest te rääkisite, need eelnõud on leidnud arutelu komisjonides ja täiskogu saalis. Ma usun, et Riigikogu on neid otsuseid teinud kõige parema tarkuse juures, mis tal sellel hetkel on.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma pean ütleva, ja ma arvan, et nii mõnigi teine Riigikogu liige tõdeb täna, et midagi uut ja väga rabavat teie ettekandes ei olnud. Need ohud, need signaalid, need soovid ja soovitusel olid õhus juba tükk aega, lihtsalt nad on praegu paberile vormunud. Ma arvan, et need signaalid olid kokkuvõtvalt väga hästi välja toodud juba aasta algul, kui oli arengufondi konverents, kus paluti ka riigil lahendusi otsida. Just sealt oleks riigil ja ettevõtlus- sektoril tulnud käsikäes edasi liikuda. Mulle tundub, et 2008. aasta on kuidagi tühja läinud aasta. Kui vaadata järgmise aasta eelarvet, siis tundub samamoodi, et me pole üldse valmis muutusteks. Minu küsimus on: kuidas edasi? Kuidas me saame käsikäes edasi minna, et me ei elaks kahes eraldi maailmas: riigisektor elab oma ja ettevõtjad oma maailmas?

Urmas Klaas

Täna küsimuse eest! Ettevõtluskeskkonna arendamise arutelu algatas majanduskomisjon ja tõepoolest on väga kahju, hea kolleeg, et te seda ettepanekut varem ei teinud. Kui te oleksite selle ettepaneku teinud, siis kahtle- mata oleks majanduskomisjon sellega arves-

tanud. Teema on tõepoolest aktuaalne ja tõsine. Ma olen seda laadi mõtlemisega inimene, et ma ei keskenduks ega keskendugi teiste kritiseerimisele, vaid pigem oleksin orienteeritud lahendustele ja uutele võimalustele. Kahtlemata nii erinevaid seadusandlikke akte siin käsitledes, ka eelarvet või mis tahes teisi seadusi käsitledes, peame me silmas pidama seda, et praegune aeg, praegune problemaatika majanduskeskkonnas annab meile võimaluse ja vajaduse tõsiselt tegelda selle teemaga: tegelda majanduse struktuuri muutustega. Kõik asjad nõuavad õiget aega ja aega tegelemiseks ning uue majandustõusu ettevalmistamine, ma usun, on just nimelt meie kätes ja praeguses situatsioonis.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Ühe probleemina tõid sa ka esile, ja sellest oli tõesti komisjonis juttu, et välispoliitika ja n-ö äridiplomaatia peaks ettevõtlusele kaasa aitama. Pahatihti kuuleme hoopis teistpidi juttu, et välispoliitika on nagu kusagil omaette sõltumatult riigi ettevõtlusprobleemidest. Kuna välispoliitika juhtimine on sinu erakonna käes, siis millised on lähimad kiiremad sammud, et äridiplomaatia ja välispoliitika rakendataks samuti eduka ettevõtluse vankri ette?

Urmas Klaas

Aitäh! See on väga asjakohane küsimus, hea kolleeg! Välismajanduspoliitika ja äridiplomaatia on ka mulle väga südamelähedane teema, me oleme sellest ka rääkinud koos. Ma tean seda, et Välisministeerium on oma järgmise aasta tööplaanis ja ka oma järgmise aasta eelarves tõsiselt arvestanud seda vajaka jäämist. Mulle valmistab suurt heameelt, et Välisministeeriumis on seda valdkonda asunud asestantsena juhtima meie tuntud ja tubli suursaadik Marina Kaljurand.

Aseesimees Jüri Ratas

Keit Pentus, palun!

Keit Pentus

Aitäh! Minu küsimus jätkab natuke eelküsija oma. Majandusministeeriumi, majan-

dusministri haldusalas tegutseb üks selline sihtasutus nagu EAS. Kas te seda arutelu ette valmistades analüüsisite oma komisjoniga EAS-i tegevust just nimelt väljaspool Eestit? Kui aktiivne on EAS Eesti tutvustamisel ja Eestisse investeringute meelitamisel? Kas selle kohta on mingi ülevaade, kui palju investeringuid on meil näiteks tänu EAS-i tegevusele väljastpoolt Eestit Eestisse tulnud? Kas selle sihtasutuse töös on midagi sellist, mida võiks korraldada võib-olla pisut teistmoodi, et neid investeringuid tuleks rohkem ja et selline teavitustöö just nimelt potentsiaalsete välisinvestorite hulgas oleks efektiivsem?

Urmas Klaas

Aitäh! Hea kolleeg! Te andsite oma küsimusega tegelikult väga paljudele küsimustele vastuse. Majanduskomisjon kohtus EAS-iga kevadel, mitte nüüd sügisel, ja see teema, mille kohta oli see küsimus, oli meil seal päevakorral. Päevakorral oli just nimelt küsimus sellest, kui palju kõigepealt ja kuivõrd tõsiselt töötavad EAS-i välisesindajad. Neid on vähe, võib ühe käe sõrmedel üles lugeda. Mul on heameel selle üle, et järgmise aasta eelarve järgi saavad nad siiski edasi tegutseda. Aga mis siin võiks olla märksõna? Märksõna võiks siin olla see, et nii EAS, nii Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium kui ka Välisministeerium tegeleksid tõsisemalt ja üheskoos selle välismajanduse teemaga välisinvesteringute juurdemeelitamisel. Ja ma olen nõus sellega, et EAS-i tegevust, tema eesmärgipärasust ja kõike seda peab majanduskomisjon jätkuvalt käsitlema.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Ma tänan teid ettekande eest, ma tänan teid teie vastuste eest! Ma tänan küsimast! Meie kokkulepitud 30 minutit esimesele ettekandele on läbi saanud. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimehe Toomas Lumani!

Toomas Luman

Austatud Riigikogu esimees! Riigikogu liikmed! Daamid ja härrad! Mul on suur au seista täna siin teie ees. Esmakordselt nende aastate jooksul, mil mina ja mu kolleegid

kaubanduskojas ettevõtjate huvide esindamise ja kaitsega oleme tegelnud, olen kutsunud Riigikogu täiskogu istungile. Aastaid oleme olnud küll sagedased külalised Riigikogu komisjonides ning pidanud tihedat kirjavahetust ettevõtjate puudutavate seaduseelnõude menetlemise käigus.

Täna, arutades olulise tähtsusega riikliku küsimusena Eesti majanduse arengut, tahan kohe alguses öelda, et meie praegust olukorda pole võimalik lahendada ühe või teise seaduseelnõuga. Tahangi teile rääkida laiematest, riiklikult olulistest asjadest, mis märkimisväärselt puudutavad ettevõtluse ja majanduse käekäiku. Ma usun, et igal Riigikogu liikmel on oma kokkupuude ettevõtjatega, oma arusaam sellest, kuidas äri käib, kuid alustuseks räägin, kuidas meie kaubanduskojas mõistame ettevõtja olemust ja rolli.

Ajast aega on ettevõtja oluliseks omaduseks peetud julgust võtta riske ning rahalist motiveeritust ehk kasumit. Tänapäevase käsitluse näitab aga seda, et võrreldes reakodanikuga on edukas ettevõtja hoopis riski vältivam, kuid tema saavutusvajadus paneb teda ressursse organiseerima uudsel ja senisest väärtuslikumal moel. See väärtuse kasvatamine toob muidugi kaasa ka majanduslikud hüved. Eurobaromeetri küsitlus näitab, et ligi pool Eesti elanikkonnast pole kunagi mõelnud ettevõtluse alustamise peale ja vaid 2% elanikkonnast märkis rahvaloenduse ajal oma põhiliseks elatusallikaks ettevõtlus- või omanikutulu. Ilma pikema jututa võib öelda, et ettevõtjate ülejääki meil ei ole. Ka meie ettevõtete struktuur suurusjärguti ütleb ette, kellele tuleb regulatsioon suunata. Üle 80% Eestis tegutsevatest äriühingutest annab tööd vähem kui kümnele inimesele. On päevselge, et mikroettevõtte juht ja omanik ei ole füüsiliselt võimeline olema kursis meie küllalt keeruliste ja pidevalt muutuvate ettevõtlus- ja maksualaste seadustega.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministri ja Saare Polli suvise väike- ja keskmiste ettevõtete uuringuga küsitleti enam kui 1700 Eesti ettevõtjat. Küsiti ka, mis takistab nende arengut enim. Tulemused olid järgmised: 46% leidis, et takistab suur maksukoormus, 44% leidis, et koormavad seadused ja liigne bürokraatia (30% mainis selle juures veel eraldi Statistikaameti ja Intrastati

aruandlust), 43% oli hädas arvete maksmata jätmise või maksimisega viivitamisega, 41% mainis töajapuudust ja peaaegu sama palju, 40%, on hädas madala tootlikkusega kiire palgakasvu taustal, 34%-l on probleeme turuleidmisega. Viimane probleem näitab konjunktuuriinstituudi kolmanda kvartali baromeetri järgi isegi kasvutrendi. Juba 57%-l ettevõtetest oli septembris probleeme ebapiisava nõudlusega. Selline on ettevõtjate arvamus. Need on faktid. Ma usun, et nii mitmedki on üllatunud, et kõige suurema probleemina mainitakse suurt maksukoormust. Sellel on aga täiesti mõistlik seletus. Kui vaatame viimaste aastate kiiret palgakasvu, siis iga lisandunud palgakroon tähendab keskmise palga puhul ettevõtjale tegelikult kulu 1,73 krooni. Väikeettevõtete puhul on see märkimisväärne lisakoormus. Siinkohal tuleb tõdeda, et töajapuuduse maksustamine, eriti selles osas, kui palju maksavad tööandjad, on Eestis Euroopa üks kõrgemaid.

Ma ei tahaks täna küll pikalt maksude teemal peatuda, aga usun, et te kõik nägite valitsuses toimunud eelarvevaidluste käigus, et ükski maksukoormust tõstev idee ei leia ettevõtjate hulgas ja ka ühiskonnas tervikuna praegustes oludes toetajaid. Praegune Eesti asukoht rahvusliku rikkuse edetabelis, mis ütleb, et meie ostujõud on vaid 72% Euroopa Liidu keskmisest, sunnib meid jätkuvalt tegelema maksubaasi laiendamise ja ikka sellele tähelepanu pöörama. Ma ei väsi kordamast, et maksulaekumine pole null vaid siis, kui maksuprotsent on null, vaid ta on null ka siis, kui maksubaas, millelt protsenti võetakse, on null. Teie poolt menetletav autode erisoodustusmaksu baasi tõstmine 4000 krooni peale ei too tõenäoliselt kaasa praegusest suuremat maksulaekumist, sest kulu kasvades kasvab ka motivatsioon täita sõidupäevikuid ja kasutada isiklike autosid ametisõitudeks, sest ka isiklike autode ametisõitudeks kasutamise maksuvaba hüvitise piirmäär tõuseb samale tasemele. Isiklike sõidukeid on aga mitu korda rohkem kui ametiautosid. Ühtlasi kasvab maksuhalduri administreerimiskulu. Aga see selleks. Maksuteemat kokku võttes tahan austatud Riigikogule meelde tuletada, et ükski ettevõtja ei tegele ettevõtlusega ainult selle nimel, et maksta rohkem makse. Seetõttu peab maksusüsteem olema lihtne nii maksumaksjale

kui ka -kogujale. Administreerimiskulu ei tohi ületada laekumist, mis, ma kardan, mõnegi maksuliigi puhul praegu nii võib olla. Maksusüsteem peab olema läbipaistev, motiveeriv ning kohtlema kõiki võrdselt.

Mitte ainult maksusid puudutav, vaid ka kogu ettevõtlust puudutav õiguslik keskkond vajab stabiilsust, eriti just praeguses situatsioonis, kui enamik ettevõtteid on karmistumas konkurentsisis ja halvenevas makromajanduslikus keskkonnas võitlemas ei rohkema ega vähema kui ellujäämise nimel. Suur hulk väikeettevõtjaid lihtsalt ei tule isegi parima tahtmise juures toime pidevalt muutuvate seaduste jälgimise ja täitmisega. Lihtsustamine ja aruandluse automatiseerimine on ainsad võimalused selle probleemiga toime tulla. Kujutage ennast ise ette väikeettevõtja rollis, kes püüab käituda seaduskuulekalt ja heauskselt, aga ta lihtsalt ei ole võimeline kogu selle muutuva mürgliga kursis olema, ja siis ühel kenal päeval saabub maksuhaldur, kes ütleb, et ta on kõik valesti teinud. Ma ei usu, et pärast seda on tal mingit motivatsiooni tegutseda edasi väikeettevõtjana ehk ettevõtjana üldse. Taas ei tohiks ära unustada ei seadusandja ega ka täidesaatva võimu rolli ettevõtjate motivatsiooni säilitamisel. Paraku on ettevõtjad inimesed nagu iga teine. Sama väikeettevõtjate uuring näitas, et 85% neist saab infot Internetist ja 57% muust meediast. Kui lugeda iga päev lehest, et maksud kasvavad ja kriis on õhus, siis see tekitab frustratsiooni.

Mulle isiklikult tekitavad enim frustratsiooni aga kaks Eesti Vabariigis juba pikka aega lahendamist vajavat küsimust, õigemini küll nende küsimuste pikaajaline mittelahendamine. Need küsimused on haridusreform ja haldusreform.

Esimene neist on väga tihedalt seotud ettevõtjate jaoks kõige tähtsama küsimusega – tööjõuga. Ühiskonna toimimiseks ja tasakaalustatud arenguks on vaja tänapäevaste teadmiste ja heade kutseoskustega töötajate olemasolu tööturul täna ja ka kümne aasta pärast. Praegune Eesti haridussüsteem ei toimi ühtse tervikuna ja ühtse eesmärgi nimel. Senine maksimaalne detsentraliseerimine on kaasa toonud kooliliigi- ja haridustaseme-põhise pideva n-ö teki enda peale tõmbamise efekti. Kuna keegi ei suuda ohjata kogu

haridussüsteemi ühtse tervikuna, on juhtunud nii, et see valmistab ette vaid äärmusi. Kandev keskkiht on kokku kuivamas. Majanduslikult edukates ühiskondades arvestatakse, et 50% töökohtadest eeldavad kutsehariduslikku ettevalmistust, 25% rakenduslikku ja 25% akadeemilist kõrgharidust. Meil läheb aga 71% noortest hankima akadeemilist kõrgharidust. Eesti ega minu teada ka mitte ühegi teise riigi majanduse struktuur aga ei paku töökohti, mis 70 juhul 100-st nõuaksid akadeemilist kõrgharidust. Ma olen kümneid kordi kuulnud lauset: no ja mis siis, kui oma raha eest õpivad, miks mitte, kõrgharidus ei tule kellelegi kahjuks. Enesekindlust lisab õigustajatele veel ka statistika, et kõrgharidusega inimestel on kõrgem palk. Aga niipea, kui vaatame, kas need kõrgharidusega noored asuvad tööle õpitud erialal, siis selgub, et kahjuks mitte. See tähendab seda, et õppimine jätkub esimese tööandja juures, tegelikud oskused saadakse alles siis.

Eesti majandus ei saa olla konkurentsivõimeline, kui meie noored saavad vaid paljukiidetud laiapõhjalise kõrghariduse, aga mitte mingisuguseid tööturul realselt rakendatavaid oskusi. Tööturu tasakaalu tekkeks on vaja adekvaatset ja kõikidele kättesaadavat kutse- ja karjäärinõustamist. Kuna see on juba sündimas, siis ma sellest praegu pikemalt ei räägiks. Palju olulisem on lahutada põhikooli ja gümnaasiumi õppekavad, vajaduse korral ka koolid. Lisaks väljaastumiseksamitele tuleb sisse viia ka lävendid või sisseastumiseksamid nii gümnaasiumisse, kutsekooli kui ka ülikooli, et jõuda selgusele õpilase sobivuses tehtud valikuga. Ma ei karda öelda seda, et samamoodi, nagu mõni aasta tagasi korrastati kutsekoolide võrk, tuleb teha üldhariduskoolide ja ülikoolidega. Koolivõrk tuleb korrastada, võttes arvesse, et põhikool peab kogu riigis rajanema võrdsuskooli põhimõttel. Kodu lähedal peab kogu Eesti Vabariigis saama võrdselt kõrge tasemega põhiharidust. Gümnaasiumikohtade ja koolide planeerimiseks on sobivam suurus maakonnatasand. Ei saa märkimata jätta, et kutsekoolide võrgu korrastamisel mõistuspäraseks ja majanduse vajadusi realsemalt arvestavaks mängis olulist rolli fakt, et peaaegu kõik need on n-ö ühe omaniku ehk riigi majandada. Ülikoolide puhul ei karda ma teha sama ettepanekut. Vaja

on konsolideerimist. See, et Eestis on praegu akrediteeritud kõrgharidusliku õppekava järgi võimalik õppida enam kui 30 õppeasutuses, on absurd. Nagu ütleb akadeemik Lippmaa: "Igasugune akrediteerimine ilma atesteerimiseta on mõttetu." Täna on raske leida tõestust, et need 30 ja rohkem kooli suudavad anda rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist haridust ja teha teadustööd.

Maailmamajanduse hetkeseisust õppides tuleks kiiresti teha midagi selleks, et Eestis väljaantud kõrgharidust tõendavad dokumendid ei osutuks osaliselt n-ö rämpsivolakirjadeks. Kuna olen siin teie ees uuesti mõne nädala pärast, kui käib teise olulise riikliku küsimuse, hariduse arutelu, siis säästan mõned ettepanekud 13. novembriks. Riigikogu on menetlemas ka uut töölepingu seadust. See tõttu tahan haridusteema lõpetuseks öelda vaid seda, et seadusandlus peab arvestama tegelikult kujunenud olukorda tööturul, Eesti ettevõtete omapära – väiksust – ja võimaldama kiiret kohandumist.

Teine mainitud oluline teema – haldusreform – on praegu sama suure tähtsusega. Ma ei tea, kas siin saalis viibijad mõistavad, kui valulisi ja ulatuslikke ümberkorraldusi peavad muutunud olude tõttu läbi viima äriühingud. Struktuurimuudatused, koondamised, eelarvete ülevaatamine, tootearendus, müügistruktuuride tugevdamine – üksikud jäävad sellest puutumata. Kõik selleks, et majanduslikku lisandväärtust oleks võimalik üldse tekitada ja seda maksusüsteemi kaudu osaliselt ümber jagada. Seda arusaamatumaks jääb majanduse juhtidele poliitikute seisukoht, et kujunenud olukorras on riiki võimalik juhtida muutusi läbi viimata. Oleks veel nii, et meie haldusterritoriaalne mudel pärineks uue iseseisvuse algusaegadest. Me tegutseme praegu sisuliselt hoopis ennesõjaaegse haldusterritoriaalse jaotuse alusel. Aga juba kaheksa aastat on meil 21. sajand. Käimasolevat perioodi maailma majanduses nimetatakse infotehnoloogiaajastuks. 100% ettevõtetest ja 90% eraisikutest suhtleb maksukorralduses riigiga elektrooniliselt. Miks ei saa see olla samamoodi kohaliku omavalitsuse teenuste puhul? Kas pole häda mitte selles, et me pole korralikult ära defineerinud ja kokku leppinud, mis on kohaliku omavalitsuse ülesanne ja teenused? Praegune mudel, kus mõnel puhul on kohalik

omavalitsus ise valla kõige suurem töandja, ei ole lihtsalt jätkusuutlik. Praegu viljeldav vabatahtlik liitumine tähendab ju sisuliselt liitumist häda sunnil. Ma ei kujuta ette, et ettevõtluses oleks võimalik ilma omaniku kindlakäelise juhtimiseta struktuure liita. Kui riik küsib, siis oleme lahkesti nõus jagama ettevõtjate kogemusi muutuste juhtimisel.

Millised on siis meie ettepanekud auväärt Riigikogule praeguses maailma ja Eesti majanduse arengufaasis? Esmalt, säilitada majanduskeskkonna üldine stabiilsus, etteaimatavus, lihtsus. Ajas ja tingimustes püsimatud riigid väljuvad kriisidest aeglasemalt. Teiseks, esimese mõtte jätkuks, maksude jätmine samale tasemele on ainus mõistlik otsus. Meie maksubaas ja sisemajanduse kogutoodang ei ole veel nii kõrged, et lubada Skandinaavia riikidele omast heaolu. Ma saan aru, et te soovite oma valijatele lubada paremat elujärge, aga sinna tuleb enne jõuda, majanduskasv peab käima sotsiaalkulutuste kasvust ees. Kolmandaks tuleb kiiremas korras ära teha ebamugavad ja poliitiliselt kindlasti ebapopulaarsed hariduskorralduslikud otsused. Meil ei ole kahjuks aega oodata järgmistele parlamendivalimistele järgneva aastani. Sama kehtib haldusreformi kohta. Pole ühtegi ratsionaalset põhjust, miks edasi lükata otsuseid, mis vähendavad valitsemiskulusid.

Lõpetuseks üks üldine soovitus. Eesti riik on valmis, meil ei ole enam kiiremas korras vaja õiguskorda taastada või mõne ühendusega liituda, teisisõnu, me ei ole kindlasti enam revolutsioonilises, vaid oleme evolutsioonilises faasis. Sellepärast peavad muudatused, mida me praegu teeme seadustesse ja seeläbi elukorraldusse, olema põhjendatud objektiivse vajadusega. Igale eelnõule peab eelnema põhjalik analüüs, sisuline mõjude ja ühiskonnale sündivate lisakulude hindamine peab olema menetluse kohustuslik osa ning ilma selleta ei tohiks Riigikogu eelnõusid töösse võtta. Ma ei hakka teile kirjeldama hetkeolukorda maailma finantsturgudel, kuid soovitan lisaks ajalehtede lugemisele kindlasti rääkida mõne Eesti pangajuhiga. Ühte võib aga täie kindlusega öelda: täna puuduvad signaalid, et meidki mõjutavas maailmamajanduses oleks paranemise või kiire taastumise märke. Sellises olukorras pole mingit põhjust arvata, et riik või poliitikud teevad ratsionaalsemaid majandus-

otsuseid kui ettevõtjad. Seega, mida rohkem raha ringleb äris, seda kiirem on kasv ja kohandumine majanduses. Kui tulla tagasi alguses mainitud ettevõtja olemuse ja saavutusvajaduse juurde, siis selles osas pole poliitikud ja poliitikasse pürgijad ettevõtjatest erinevad. Vajadus midagi ära teha lükkab meid takka. Nagu teiegi siin saalis väga hästi teate, pole viinamarjad alati magusad. Saavutusvajadust peab toetama motivatsioon. Ettevõtlus on emotsionaalne tegevus, paljusid olulisi otsuseid ei tehta mitte ainult arutluse või arutluskäigu alusel, vaid lisanduma peab positiivne emotsionaalne veendumus. Teie saate motivatsiooni ja seeläbi lisandväärtuse genereerimise kasvule kaasa aidata, tagades seadusandluse kaudu majanduskeskkonna stabiilsuse, avaliku halduse efektiivsuse ja haritud ning oskustega tööjõu kättesaadavuse. Täna kuulamast!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teile on küsimusi. Peeter Kreitzberg, palun! Ma palun tehnilisel personalil anda mikrofon Peeter Kreitzbergile!

Peeter Kreitzberg

Nüüd on olemas, aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kõigepealt tahan tunnustust avaldada kaubandus-tööstuskoolidele, kes on väga aktiivselt aastate jooksul osalenud hariduspoliitika käsitlemisel, kindlasti aktiivsemalt kui Eesti ülikoolid, kes põhiliselt on lobinud omaenda huvisid. Aga minu küsimus on järgmine. Alati, kui ma kuulan majandusalaseid ettekandeid, siis ma kuulen, et maksusüsteem segab, vilets haridus segab, bürokraatia segab, viletsad seadused segavad. Minu küsimus on: kas te näete probleemi ka ettevõtluskeskkonna enda sees? Näiteks seda, et te panustate võib-olla liiga vähe innovatsiooni? Haridus, mis algab koolides ja ülikoolides, jätkub tegelikult ju töökohal. Sõltub sellest, millised ülesanded inimesele antakse, mida ta tegema peab. Kogu aeg jääb mulje, nagu väljaspool asuvad sfäärid oleksid need ainsad takistajad, miks Eesti ettevõtlus ei arene nii nagu vaja.

Toomas Luman

Aitäh hea küsimuse eest! Kindlasti ei ole see nii, et ainult ettevõtluskeskkonnavälised mõjurid on takistavad, ja ei saa öelda, et nad

on selles mõttes takistavad, et nendes tingimustes ei oleks üldse võimalik midagi ette võtta. Need ettepanekud ja kriitika on suunatud sellele, et neid asju saab meie hinnangul veel paremaks ja efektiivsemaks teha. Mis aga puudutab kulutusi innovatsioonile, siis paraku pean tõdema, et ilmselt ei ole meie statistika täpne ega õige. Ka minu juhitud ettevõtted on viimastel aastatel infotehnoloogiliste lahenduste väljatöötamisse ja juurutamisse investeerinud kümneid miljoneid kroone, aga ma ei usu, et need on kuidagi seal kajastatud, sest ma arvan, et tegelikult, väikeettevõtete puhul eriti, puudub korralik statistika ja puuduvad korralikud juhendid, kuidas neid statistilisi aruandeid täita.

Aseesimees Jüri Ratas

Hanno Pevkur, palun!

Hanno Pevkur

Aitäh! Austatud ettekandja! Aitäh ettekande eest! Ma tahan täpsustada mõnda punkti teie ettekandest. Ühest küljest te ütlesite, et ettevõtjatele oleks hirmus tähtis stabiilsus, sealhulgas seadusandlik stabiilsus, ja teisest küljest võiksid maksud jääda samale tasemele. Samas oli eespool slaididel kirjas, et peamine probleem on suur maksukoormus, liigne bürokraatia ja tööjõupuudus. Kui oodata vähem bürokraatiat ja selgemat regulatsiooni, siis see eeldab selgelt ka seaduste muutmist ja samamoodi maksude eeldatavat vähendamist, et ettevõtjatel parem elu oleks. Kuidas seda väikest vastuolu teie hinnangul tuleks vaadata? Milline on teie hinnang ka uuele töölepingu seadusele, ATS-ile ja saneerimisseadusele, mis on kõik menetluses, mis muudavad õiguslikku keskkonda, aga samas tahaksid ettevõtjad stabiilsust, ettevõtte arengu seisukohalt oleks see vajalik?

Toomas Luman

Aitäh! Ma ausalt öeldes siin seda vastuolu ei näe. See, et maksud on kõrged, on probleem. Nagu olete märganud, on ka valitsusk koalitsioon esitanud terve hulga igasuguseid parandusi, ma just nimetasin mõne neist, näiteks autode erisoodustusmaksu piirmäära tõstmine, ja ma ei saa seda kuidagi nimetada maksude langetamiseks. Teiste sõnadega (minu arvates oli see ka minu ettekandes

küllalt selgelt kirjas), kui me langetada ei suuda, siis, nagu öeldakse, halbadest valikutest parim variant on see, et midagi ei tõsta. Praegu kipub paraku siiski ikka tõstmiseks minema. Teine teema on see, mis stabiilsust puudutab. Ega ei olnud öeldud, et kuigi meil on puudu mõningad seadusandlikud aktid, nagu sanearimisseadus, ei ole neid mõistlik vastu võtta. Aga te ilmselt ei ole lihtsalt kursis, kui palju Rahandusministeerium teeb pidevalt parandusi näiteks tulumaksuseadusesse, igasuguste proportsioonide arvutamisse jne. Kui küsida, kus on analüüs, kui palju see riigikassasse raha juurde toob, ja mida see pull, vabandage väljendust, tegelikult maksuma läheb, mitte ainult riigile, vaid ka ettevõtjatele, siis keegi ei tea. Kõige kõvem argument, mis tuuakse, on tavaliselt see, et mingisugusest eurodirektiivist on keegi suutnud seda välja lugeda. Ütlen ausalt, et näiteks kaubanduskoja juristid enamikul juhtudel ei suuda samast direktiivist seda välja lugeda. Ilmselt on nende keeleoskus nii kehv.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud härra Toomas Luman! Teie ettekandest jäi kõlama mõte, et suurt lisandväärtust tootvat ettevõtlust ei saa arendada ilma pädevate töötajateta. Te mainisite ka, et Eesti riigi kohustus on ettevõtjaid varustada haritud ning oskustega tööjuga. Kas teil on ka nägemus, mida peab Eesti riik tegema selleks, et Eesti inimesed ei eelistaks töötada mõnes teises Euroopa Liidu riigis, vaid jääksid Eesti ettevõtjate teenistusse? Või pidasite te silmas pigem seda, et Eesti riik peaks tegema ettevõtjatele kergemaks kasutada kolmandatest riikidest pärit haritud tööjõudu?

Toomas Luman

Aitäh küsimuse eest! Ei, ma kindlasti ei pidanud silmas, et me peaksime massiliselt tööjõudu importima. See, mida ma silmas pidasin, on tegelikult pikemaajaline tegevus. Me ei saa öelda, et meil täna on tööjõuga väga pahasti, sest vaadake, kui külmaks on väljas läinud, nii et kohe-kohe on tööjõudu turul jälle saada. Aga kui me vaatame meie haridussüsteemi, siis ettevõtjate meelest võib küll ühel

kenal päeval kümne või kahekümne aasta pärast olla haritud tööjõu saamisega Eesti elanike hulgast väga suuri probleeme. See on seesama asi, et kui me vaatame näiteks juba põhikoole eri valdades, siis taseme erinevus on ju kohutav. Kõige tugevamate ja kõige nõrgemate põhikoolide vahel haigutab kuristik. Kui me uurime, mis asi on see Soome Nokia, siis Soome Nokia ei ole kindlasti mitte Nokia telefon koos oma süsteemidega, vaid see sündis Soomes tänu sellele, et Soomes on väga targasti korraldatud haridussüsteem. Teiste sõnadega, meie kandev ettepanek on ikkagi see, et üle terve Eesti oleks põhikool ühtluskool ja ta tagaks võrdsed võimalused igas vallas, kus ta eksisteerib. Sealt hakkab asi pihta. Me lihtsalt näeme, et vundament möraneb. Praegused statistilised uuringud ja aruanded näitavad tõesti, et Eesti õpilased on üle keskmise, isegi, ütleme, heal tasemel. Aga vundament mureneb, praod on sees.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Härra Luman! Te oma ettekandes juhtisite tähelepanu ka üldiselt hästi teada olevale asjaolule, kui suure osa Eesti majandusest kannab oma õlgadel tegelikult väikeettevõtlus, ettevõtted, kus on kümmekond töötajat. Samas juhtisite te tähelepanu sellele ja tõite ka eilses telesaates esile, et väikeettevõtted on põhiliselt orienteerunud siseturule. Väikeettevõtete suur osakaal peaks iseenesest ju paindlikkuse seisukohast väga hea olema, samas orienteeritus siseturule nii suures mahus ei ole võib-olla nii väga hea. Kas te näete mingeid võimalusi ja kumba võimalikku valikut te eelistaksite: kas väikeettevõtete mingisugust suunamist sellele, et nad suudaksid samamoodi toota rohkem ekspordiks, või seda, et suuremad ettevõtted domineeriks rohkem kui praegu?

Toomas Luman

Ma arvan, et tegelikult ettevõtete suurus palju minu tahtest sõltuma ei hakka, ei täna ega ka homme. Aga jah, tõsi, see on täpselt nii, et umbes 25% töökohtadest Eesti erasektoris on ettevõtetes töötajate arvuga kuni 9 ja umbes 25%, isegi natuke peale, on töötajate arvuga

10 kuni 49. Paraku see nii on, et nii väikesed ettevõtted ilmselt väga suurt eksporttoodangu mahtu ei ole võimelised tootma ja seetõttu on nende turg põhiliselt ikka koduturg. Kui me vaatame üldse Eesti olukorda, väikeriigi olukorda ja majandusmudelit, siis loomulikult peab eksport olema eelisarendatud ja ei ole väga vahet, kas ekspordivad väikesed või suured. Siin peab ilmselt olema kaks arengut. Esiteks peame püüdma kaasa aidata nende ekspordivõime suurendamisele, peame suutma neid nõustada jne. Loomulikult oleks kena, kui vähemalt osa nendest väikeettevõtetest suudaks kas liituda või rohkem üksteisega kooperaeruda. Eks see muidugi Eesti inimese häda on, et ega ta naabrimehega oma teadmisi jagada ei taha ja teise ettevõtjaga kooperaeruda ka ei taha. Aga ma usun, et küllap aeg annab siin arutust.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Trapido, palun!

Toomas Trapido

Aitäh! Hea ettekandja! Ma olen veendunud, et soodsate riigi regulatsioonidega saab ettevõtlust elavdada ainult teatud piirini. Sellest piirist ülespoole jääb ikkagi see, et ettevõtte toodab inimeste jaoks midagi kasulikku, nii tooteid kui ka teenuseid. Mida te arvate, kas riigil ja ettevõtjatel oleks mõtet mingil kujul kokku leppida eelisarendatavates valdkondades (pakun välja näiteks infotehnoloogia ja energia), et oleks ka selle elavdamise teatud suund kokku lepitud?

Toomas Luman

Aitäh hea küsimuse eest! Kindlasti on see võimalik, kui mõlemalt poolt on hea tahe olemas. Praegu me oleme, ausalt öeldes, Eesti riigis mures lihtsamate asjade pärast, see on seesama pidev seaduste muutmine ebaselgetel asjaoludel ja alustel jne. Teie ettepanek on kindlasti äärmiselt hea. Me oleme kindlalt selle poolt. Me kõik tahaksime, et Eesti elanike elatustase oleks kõrgem, kui see praegu on. On selge, et väikeriik ei saa seda teha nõndaviisi, et üritab massiliselt toota mingeid odavaid tarbekaupu suurtele turgudele. Meil pole selleks võimsusi, võimalusi ega elanikkonda. Loomulikult on infotehno-

loogia üks suurema lisandväärtusega valdkond ja loomulikult on hea siin kokku leppida.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Ratas, palun!

Rein Ratas

Täna, juhataja! Austatud härra Luman! Kas te näete Eesti Kaubandus-Tööstuskoja aspektist vaadatuna reaalseid väljavaateid ja võimalusi Eesti tootva majanduse kasvuks või on meie paratamatu pärisosa ikkagi jätkuvalt vahendustegevus ja teenindus? Olen rääkinud.

Toomas Luman

Ma ütleksin nii, et vahendusel ja teenindusel ei ole ju midagi häda, kui seda heas kvaliteedis n-ö kvaliteetlul pakkuda. Aga olen teiega selles mõttes sama meelt ja me oleme palju aastaid mitme valitsusega (eri erakondadest koosnevate valitsustega, muuseas) murdnud sellel teemal piike, et EAS peaks hakkama jagama ka tehnoloogiatoetust meie tootvatele ettevõtetele, nagu teevad teised riigid, näiteks Läti ja Soome, kellega me konkureerime. Tasapisi on sealt juba midagi võimalik saada, aga selge on, et võrreldes teiste riikidega ei ole see piisav. Ühes tuleb teiega täiesti nõustuda: kui me ei tooda midagi käega katsutavat, mida teistele kalli raha eest müüa, siis vaevalt me kunagi väga rikkaks saame.

Aseesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Me võime tõdeda, et riigi osa ettevõtluskeskkonna kujundamisel on üpriski suur. Ma tahan teada teie hinnangut. Praegune valitsus, praegune valitsuskoalitsioon – millised ettevõtmised, eelnõud, sammud te kannaksite positiivse poole peale ja millised negatiivse poole peale?

Toomas Luman

Aitäh hea küsimuse eest! Ma pean muidugi vabandust paluma, sest kaubanduskoja, kuidas öelda, poliitika on selline, et me ei kiida ega laida valitsusi, me ei kiida ega laida erakondi sellepärast, et nad on parem- või vasakpoolsed.

Me üritame kõikide tegevuste kohta võtta seisukoha ainult majanduse arengu aspektist, kas see kiirendab arengut või ei kiirenda. Ma ei taha väga ajalool peatuda, kuid viimase aja asjade kohta on meie seisukoht küll, et need mitte väga hästi põhjendatud ja meie jaoks sageli isegi segastel asjaoludel siin menetletavad võimalikud maksutõusud ei aita kindlasti praegu kaasa majanduse arengu kiirendamisele, vaid need pidurdavad seda. Samal ajal see, et on otsustatud ettevõtete tulumaksu süsteem säilitada, ja veel paljud teised otsused jälle raudkindlalt aitavad kaasa ettevõtluse ja majanduse arenemise kiirenemisele. Nii et tulebki vaadata iga asja eraldi. Minu, meie koja juhatuse ja muude ettevõtlusorganisatsioonide etteheide praegu on see, et meie arvates on küll positiivne, et valitsus vähemalt formaalselt tasakaalus eelarve esitas, kuid meie hinnangul see sellisel kujul järgmisel aastal realselt tasakaalu siiski ei jää. Meie arvates oleks pidanud valitsus reageerima jõulisemalt ja järsumalt. Aga oleme realistid. Mina isiklikult ei arva, et mõne teise koosseisuga valitsus oleks praegu oluliselt jõulisemalt reageerinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Harri Õunapuu, palun!

Harri Õunapuu

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Ega vist keegi ei kahtle, et haldusreform oleks vaja ära teha. Viga on ainult selles, et kõigil on erinevad arusaamad ja sellepärast see natuke toppabki. Aga kui nüüd kuskilt peaks alustama, siis ma toon kaks valikut ja küsin, kummas tuleks peale hakata. Kas alustada haldusreformi funktsioonide ümberjagamisega eri tasandite vahel, omavalitsuste liitmisega, e-teenuse parema pakkumisega või olemasolevate omavalitsuste ettevõtluse motiveerimise seostamisega tulubaasi suurendamisega? Kummas hakkaksite pihta?

Toomas Luman

Aitäh küsimuse eest! Ma pean ütlema, et minu meelest ei ole kumbki ettepanek haldusreform. Mina hakkaksin pihta, nii nagu ma ettekandes ka ütlesin, kõigepealt avaliku teenuse mõiste defineerimisest kohaliku omavalitsuse tasandil. Minu arvates see, miks edasi

ei saada ja miks kõigil on oma arvamus, tulenebki sellest, et ei ole alustatud kohaliku omavalitsuse pakutava teenuse defineerimist. Me ei tea, mis asi see on, mida elanik vajab. Ma vestlesin mõni aeg tagasi professor Leimanniga. Ta ütles, et ta elab ka vallas ehk maal ehk väikeses omavalitsuses ja ta isegi ei tea, kus vallamaja on, sest tal ei ole kümme aastat seda vaja läinud. Ta arvas, et võib-olla esimene kord on see, kui ta siit ilmast lahkub, sest siis on vaja surmatunnistust. Aga asi on selles, et me ei tea, mis asi on see kohaliku omavalitsuse teenus. Palju aastaid tagasi, siis oli vist härra Laar peaminister, loodi isegi üks töörühm. Mul oli au seal osaline olla. Kui me koos kolleeg Jüri Raidla ja praeguse ministri Jaak Aaviksooga olime teinud juba kolmandat korda ettepaneku, et alustaks kohaliku omavalitsuse tasandil avaliku teenuse definitsioonist, siis, ma pean ütlema, ei olnud meil kellelgi au enam neljandat korda selle komisjoni istungil osaleda.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Täna! Austatud härra Luman! Te nime-tasite siin maksukoormust n-õ laiemalt. Aga võib-olla räägiks pisut ka kaudsetest maksudest, mida tihti maksudeks nagu ei peetagi. Kui me vaatame riigieelarvet, siis riigilõive, julgen öelda, on siin sadade kaupa tõstetud, kas või justiitsvaldkonnas või tervishoius: Ravimiameti, Tervishoiuameti, autoregistrikeskuse tehingud jne. Loomulikult, veel kord nimetaks käibemaksusoodustusi. Me teame, mis on kaotatud, mida on vähendatud. Euroopas väga paljudes riikides, kaasa arvatud Leedu ja mõnelgi juhul Läti, on see määr lausa null. Aktsiisitõusud loomulikult, mis on mõjutanud kaudselt kõiki hindu. Kas teie arvates on selle kõigega arutult liiale mindud, kuidas see ikkagi mõjutab kaudselt ettevõtlust ja kas see takistab eurole üleminekut?

Toomas Luman

Aitäh! Ma hakkaksin tagantpoolt pihta, räägiksin maksudest, siis tuleksin riigilõivude juurde tagasi. Mina isiklikult olen seisukohal, et käibemaksuerisusi peaks olema võimalikult vähe. Aga paraku on nad tõesti põhjendatud

aladel, mis on naaberriikidega rahvusvahelises konkurentsisis, kui nendes riikides kehtivad alandatud määrad. Turismimajanduses paraku praegu nii ka selgelt on. Selles mõttes olen seda meelt, et neid määrasid tõstma ei peaks. Mis puudutab üldiselt maksude tõstmist, siis ma ka oma ettekandes ütlesin, et võrdsete majandustingimuste puhul igasugune maksude tõstmine aeglustab majanduse arengut ja igasugune alandamine kiirendab seda. Seda on ka nobelistid tõestanud, nii et siin ei ole mitte minu autorsusega tegemist. Mis puudutab üldse riigilõivuasjandust Eesti Vabariigis, siis pean ütleva, et siin me oleme järjekordselt olukorras, kus riigilõivude määrad on sellised, millised nad ei tohiks ideoloogiliselt üldse olla. Minu arusaamist mööda võtab riik lõivusid teatavate riiklike toimingute tegemise kulutuste katteks. Mina ei tea, et Eesti riigis (muuseas, ma pean ütleva, et ega siin ei ole midagi uut) taasiseseisvumise järel oleks ükskõik millisel eelarveaastal võetud riigilõivu ainult nende kulutuste katmiseks. Kahjuks on Eesti Vabariigis riigilõivuga kogu aeg täidetud riigikassat. Ma ei oska öelda, kes on hea ja kes on paha, aga ideoloogiliselt on kõik valesti olnud kogu taasiseseisvumisjärgse aja. See on küll minu isiklik seisukoht, aga seda jagavad väga paljud ettevõtjad. Riigilõivu mõiste iseenesest eeldab, et seda korjatakse nõnda palju, kui palju riik teeb kulutusi nende riiklike toimingute teostamiseks. Meie korjame mitu korda rohkem, kahjuks oleme teinud seda kogu aeg, nii et ei ole midagi uut siin päikese all.

Aseesimees Jüri Ratas

Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud härra Luman! Mulle oli hästi sümpaatne, et kui te hakkasite analüüsima meie ettevõtluskeskkonna kitsaskohti, siis te alustasite haridussüsteemist. Olles ise ka mõnes Ameerika Ühendriikide ülikoolis kursusi lugemas käinud, olen ma täheldanud, et sealsetes ülikoolides on väga sagedased külalised ettevõtjad, kes tunnevad huvi üliõpilaste edukuse vastu ja püüavad viimaselt kursuselt paremaid endale saada. Mis Eesti ettevõtjatega lahti on, miks nemad ei käi mööda meie ülikoole ja õppeasutusi ega otsi sealt edu-

kamaid ja targemaid vendi ja õdesid, kes võiksid Eesti ettevõtlusele appi tulla?

Toomas Luman

Täna küsimuse eest! Ma ei julgeks teiega nõustuda, et nad ei käi. Muidugi, me ei ole teinud statistikat ja ma ei tea, mida teised teevad, küll aga nendes ettevõtetes, mida minul on au juhatada, on tööl kümneid viimaste kursuste tudengeid, kusjuures me isegi eraldame neile üldjuhul ametisõiduki, et nad saaksid loengutel käia, kuna meie ainus tingimus neile raha juurdemaksimisel on see, et nad lõpetavad studiumi normaalajaga. Ei ole nii, et nad ütlevad, et nad ei saanud sellepärast loengutel käia ja eksameid teha, et ühis-transport on aeglane või tööandja koormab tööga. Meil on kohe algusest saadik kokkulepe: meie maksame, meie anname kasutada auto, maksame ka selle kulud ja maksud, aga tingimus on üks – studium lõpeb normaalajaga.

Aseesimees Jüri Ratas

Marko Pomerants, palun!

Marko Pomerants

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite, et ettevõtja ei tegele ettevõtlusega selleks, et maksta makse. Ma saan sellest aru. Üks teine suurettevõtja on öelnud, et ta ei tegele ettevõtlusega ka mitte sellepärast, et pakkuda tööd. Sellest saan ma ka aru. Te olete suurelt mõtlev inimene. Räägime nüüd taas maksudest. Kujutame ette teoreetilist olukorda (ärge otsige minu küsimusest irooniat), et ühel hommikul tuleb peaminister Ansip teie juurde ja ütleb, et uuest aastast enam ühtegi kehtivat maksu ei ole vaja maksta. Aga päris maksudeta me siin ka läbi ei saa. Olge hea, pakkuge välja, lugupeetud ettevõtjad, milliseid makse ja miks te olete nõus maksma.

Toomas Luman

Aitäh küsimuse eest! Ma kardan, et ma ei jõua kogu maksusüsteemi analüüsi siin lühikese aja jooksul teha, sest teised tahavad ka küsida ja jäänud on mõned minutid. Ega ettevõtjad ei ole kunagi väitnud, et makse ei ole vaja maksta, sest avalik teenus ilmselt ilma rahata ei ole võimalik, nii nagu ka ettevõtlus. See, mida ettevõtjad väidavad, on praegu

ikkagi see, ärge pange nüüd pahaks, et riik suudab selle raha eest, mis ta kokku korjab, ikka uskumatult vähe teenust pakkuda. See on see probleem. Ega me ei räägi seda, et ärme kogume makse. Me räägime, et need kokkukogutud maksud siiski väga sageli kulutatakse ära uskumatult ebaefektiivselt. Kui meie räägime näiteks riigiasutuste koosseisude teatavast koondamisest, siis meile öeldakse alati, et see ei hoia kulusid kokku, sest tuleb maksta koondamishüvitist jne. Aga keegi ei kuula meid lõpuni. Me ei ole kunagi öelnud, et see konkreetne tegevus peab hoidma riigieelarvele oluliselt raha kokku. Meie hinnangul paneb see konkreetne tegevus riigiaparaadi oluliselt efektiivsemalt tööle. Isegi siis, kui neid inimesi füüsiliselt ära ei koondata, aga kui on teada, et näiteks iga 25. koondatakse, siis ei tea ju sellel hetkel keegi, kes on see 25. Siis ei ole ilmselt selline olukord, nagu praegu, et kui ettevõtja trügib ametiasutuse uksest sisse, siis ei ole ainus mure mitte teda kuulata, vaid katsutakse ta sealt legaalselt välja saada.

Aseesimees Jüri Ratas

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Aitäh! Austatud ettekandja! Nagu te ilmselt teate, ei ole majanduse elavdamiseks ainuke vahend see, et me arendame haridust ja koolitame oskustöölisi, vaid tähtis on ka see, kuidas vähendada impordi-ekspordi rahavoogude negatiivsust. Minu küsimus on järgmine. Suur-ettevõtjad käituvad oma tegevuses kindlasti seaduste alusel, aga kas suurettevõtjad on arutanud ka selliseid situatsioone, kus riigihanke tingimused, näiteks ehitussfääris, mis on meie viimaste aastate majandusliku tõusu eelduseks olnud, on kaugemas perspektiivis kujunenud riigile kahjulikuks ja lähiperspektiivis ettevõttesõbralikuks? Piltlikult öeldes laseme halva ehituskvaliteedi tõttu mitme miljardi eest kütust aknast välja.

Toomas Luman

Aitäh küsimuse eest! Enne, kui läheme riigihangete teema juurde, käsitlen hangete teemat. Ma ei tea, kui mitu aastat ja kui mitme valitsusega olen mina isiklikult piike murdnud teemal, et ei ole oluline, millisest rahalisest määrast all- või ülevalpool algavad riigi-

hanked. See määr ei ole üldse oluline, aga ainult ühel juhul: kui riigihanke piirmäärast allapoole jäävate hangete puhul kehtib Eesti riigis üheselt mõistetav, selge ja avalik hangete kord. Mina ei tea, mis on see põhjus, kuid Eesti riigis ei ole siiamani soovitud seda rakendada. Ilmselt on riigiasutusi, kus seda on rakendatud, on ka riigile kuuluvaid ettevõtteid, kus seda on jõuliselt rakendatud, aga valdaval enamikul juhtudel siiski nõnda ei ole. Ma kirjeldan olukorda oma isikliku arvamusena. Kõik see, mis jääb riigihanke piirmäärast allapoole, on ametniku suva: tahan, ostan, tahan, ei osta, ja mitte kellelegi ei pea midagi seletama. Seda ei saa ma pidada mõistus-päraseks olukorraks. Mis puudutab riigihankeid, siis te ilmselt viitasite sellele, et väga paljudes hangetes on ainus kriteerium hind ja see ei pruugi alati tagada kvaliteeti. Ausalt öelda võimaldab riigihangete seadus siiski ka muid kriteeriume kehtestada. See, et sageli on ametnikud kas ebakompetentsed või ei taha nad muudel mulle arusaamatutel põhjustel objektiivseid ja selgeid kriteeriume kehtestada, ei ole tegelikult riigihangete seaduse viga. Loomulikult on seda seadust parandatud, sest kunagi võis hästi palju ja hästi paindlikult lisatingimusi kehtestada. Ma võin teile öelda, et olen kunagi ühe riigile kuuluva äriühingu autode ostu hanketingimustest välja visanud kaks värvikat tingimust. Palusin neid selgitada, aga väga mõistuspäraselt ei suudetud selgitada. See on tõestisündinud lugu. Nimelt pidi hool- dustöötajate nn piruka-Moskvitšide (me nõu- kogude ajast teame neid väikesi furgoon- autosid) hanke tingimuste järgi olema täidetud kaks tarvilist tingimust. Esiteks, pidi olema digitaalkell, mis pidi asuma armatuurlaua keskkohas, ei mingil juhul sentimeeter pare- male ega vasakule. Mina ei saanud aru, milleks lukkseppadele üldse autosse kella vaja oli. Teine tingimus oli see, et mootor ei tohtinud olla võimsam kui ... Sellest ei saanud ma ka aru. Kui keegi tahab sama raha eest anda meile paremat mootorit, miks me seda vastu ei või võtta? Vaadake, need ei olnud tegelikult riigihangete seaduse probleemid. See, et ametnik oli leidnud riigihangete seadusest augud, et asja vähe sättida, ei ole otseselt seaduse viga. Aga jälle on sama lugu, et ilmselt ei olnud piisavalt kontrollimehhanismi ametniku tegevuse kontrollimiseks või vähe-

malt oli tal varasemast kogemus, et ega tal ei olegi vaja selgitada. Ma mäletan ka, et vist kodakondsuse ja migratsiooni asja ei saanud Eesti Vabariigis üksvahe ajada ei väiksema ega suurema mikrobussiga kui see, millel oli pamprist pamprisse 4887 millimeetrit. Pean ütleva, et mina olen saanud elus igasuguseid asju ajada nii väiksemate kui ka suuremate mikrobussidega.

Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Austatud ettekandja! Euroopa Kohus tunnistas, et 100 000 leheküljest Euroopa seadustest ja direktiividest on selliseid, mis käibivad reaalselt ja reguleerivad midagi, 5000 lehekülge ja seda, mis sisaldub ülejäänud 95 000 leheküljel, ei ole kordagi ükski otsingumootor leidnud. Ma arvan, et kui me 25% Eesti seadustest maha tõmbame, siis keegi ei pane tähelegi. Olete te mõelnud ka selle peale, et teha mingisugused oma ettepanekud? Riik on ju valmis. Millised seadused on Eesti riigis liigsed? Ma ei räägi mitte sellest, et muuta määrasid jne, vaid kas Eestis on olemas valdkondi, mis tuleks lihtsalt ettevõtluse huvides dereguleerida? Ahju visata, ühesõnaga.

Toomas Luman

Aitäh hea küsimuse eest! Loomulikult oleme. Ma ei hakka neid siin kõiki üle kordama. Kui te meenutate taasiseseisvumisjärgset aega, siis oli Eestis ju igasuguste vahvate litsentside ja kõige muu aeg. Neid oli väga raske ära lõpetada, aga nad on enamikus tänaseks ikkagi ära lõppenud. Küllap selliseid asju on veel. Aga meie põhisoo on järgmine. Vähe sellest, et me peaksime kehtivaid ja mittetarvilikke regulatsioone kehtetuks tunnistama, meil on üks teine suur soov. Meil on tõeliselt suur soov, et riigiametnikud ei töotaks välja uusi seadusandlikke akte, mille pealkirju ei ole tavakodanikul võimalik leida valitsuse tööplaanist. Praegu kahjuks sageli niimoodi juhtub, et ilmuvad seadusandlikud aktid, aga kui vaatad läbi valitsuse tööplaani, siis seal mitte midagi sellist ei ole ette nähtud. Kui küsid, kust ta tuli, siis vastatakse, et jutujamamise käigus selgus, tuli mõte, on vaja.

Erasektoris, muuseas, ei ole nii, et tuli mõte, on vaja.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Ma tänan teid väga ettekande eest, samuti tänan ma teid küsimustele vastamise eest! Ettenähtud aeg on lõppenud.

Toomas Luman

Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Riigikogu juhatusel on tulnud järgmine avaldus. Reformierakonna fraktsioon teeb ettepaneku pikendada Riigikogu täiskogu istungit neljapäeval, 23. oktoobril 2008. aastal kuni päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Kas me võime minna hääletuse juurde?

Panen hääletusele Reformierakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada Riigikogu täiskogu istungit neljapäeval, 23. oktoobril 2008. aastal kuni päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 57 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Täna istungit on pikendatud kuni päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni.

Läheme päevakorraga edasi. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Tartu Ülikooli majandusprofessori Urmas Varblase!

Urmas Varblane

Austatud Riigikogu juhatus! Head Riigikogu liikmed! Külalised! Mul on nüüd võimalus rääkida pärast kahte väga põhjalikku ettekannet ja sellepärast on minu jutt võib-olla natukene teise nurga alt. See on haridusametuse inimese kõne. Ma püüan rääkida sellest, mida teha, et saada tulevikus rohkem ettevõtjaid, saada uusi ettevõtteid ja saada uut tüüpi ettevõtlust. Tegelikult on tuleviku jaoks oluline küsimus just see, kuidas seda teha.

Alustuseks mõni sõna sellest, mis praegu siin arutlusel on. See praegune küsimuse arutamine Riigikogus on minu arvates väga hea just selles mõttes, et see võib-olla loob protseduuri, kuidas tulevikus seda regulaarselt teha. Kui me räägime näiteks sellest, kui tubli on olnud Soome või Iirimaa, siis nende jõud

on olnud selles, et see toimub regulaarselt. Aga praegu tuli välja, et härra Luman oli esimest korda selle teemaga Riigikogus. Regulaarsus tuleks igal juhul proovida käivitada.

Teine asi, millest siin väga palju räägiti, on küsimus ettevõtlussektori mõjude hindamise süsteemist. See on hästi tähtis. Just oli Riigikantselei seminar, kus arutati, millisel moel praegu neid mõjusid hinnatakse. Tavaliselt oli üks lause, mõnikord kolm lauset, paremal juhul neli lauset, mõnda üksikut oli natukene põhjalikumalt uuritud. Tegelikult on see äärmiselt tähtis, sest mõjude hindamine on otsuste aluseks. Tekib muidugi küsimus, et peab olema ka suutlikkus hinnata. See on juba väga suur teema, millist kompetentsi tuleb omada, et neid analüüse teha. See ei ole hoopiski nii lihtne. Kompetentsi loomine on tegelikult väga oluline praktiline küsimus, mida on vaja praegu teha, ja just ettevaatavalt. Ettevõtlussektori häält tuleb kuulata, dialoogi vajadusest räägiti siin hästi palju, ma ei hakka seda kordama, aga ma rõhutan ka teist poolt, et seda häält tuleb kaaluda riigimeheliku tarkusega. Ma mõtlen just seda, et riigimehelikkus tähendab pikaajalist perspektiivi, seda, et me mõtleme tükk maad kaugemale kui üks periood Eesti riigis. Näiteks täna siin kuulsin ma täiesti juhuslikult Eesti maapõuevarade ja loodusvarade küsimusest. Kui me arutame põlevkiviprobleemi, kas siis teised energia-küsimused on samal ajal ka laual? Neid ei saa ju ükshaaval arutada, tegelikult on nad seotud. Aga see on muidugi kõrvalepõige juba teise teemasse. Kompetentsi arendamine on äärmiselt oluline. Selles mõttes ei poolda ma väga lihtsustatud arusaamist majandusest ja riigist, et õhuke või paks riik. See on palju keerulisem. Õppimine on igal tasandil vajalik ja sellest ma siin pikalt praegu ei räägiks.

Jõuame jätkusuutlikkuse ja ettevõtluskeskkonna teema juurde. Mida see sõna "jätkusuutlikkus" tähendab? See on ju tegelikult konkurentsivõimelisuse küsimus. Kas meie ettevõtlussektor on ka tulevikus üldse konkurentsivõimeline? Nüüd teisest mõistest. Ettevõtluskeskkonda on väga tihti mõistetud kitsas mõttes, ettevõtluspoliitika toetuskeemidena, mis on tõepoolest ebapiisav arusaamine. Palju olulisem on laiem mõte ja terves reas ettepanekutes see laiem mõte domineeris. Edasi sellest, mis on väga oluline,

aga mis vahel tundub ununevat. Me ei asu kuskil isolatsioonis, ettevõtluskeskkonda puudutavate seaduste puhul on oluline see, et me konkureerime teistega. Me ei konkureeri mitte ainult kapitali, vaid ka inimeste teadmuse pärast, selle pärast, milline on Eesti ettevõtete koht maailma väärtusahelates.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Suure tõenäosusega on teie taskus mobiiltelefon, mis võib olla küll hääletu režiimi peale pandud, aga see segab meie infosüsteemi. Kui te saate selle välja lülitada, siis ma olen teile väga tänulik. Aitäh!

Urmas Varblane

Jah! Eesti konkureerib siin teiste riikide ja regioonidega ning selle konkureerimise juures on väga tähtis, et me seda ka seadusandlike aktide juures arvesse võtame. Konkurentsivõitluses võib juhtuda niimoodi (sellest oli ka täna juba juttu), et mingisuguse aktiga, mis tundub riigi sees küll väga mõistlik, me paigutame oma ettevõtjad äärmiselt ebasoodsasse seisu. Selle juures on praegu väga tähtis rahvuslike huvide ja ärihuvide küsimus ning see, kuidas neid kombineerida. Meil on praegu see väga selgelt üleval näiteks Venesuunalise ärisuhtlemise puhul.

Ma tõin mõned võrdlevad pildid sellesama süsteemikonkurentsiga kohta. Me räägime maksumaksustamisest, täna oli sellest väga palju juttu. Me näeme, et näiteks ettevõtte tulumaksu maksimaalne tase Eestis on praegu uute liikmesriikidega üsna samasugune ja teistel riikidel on see tulumaksu tase, mis on efektiivne, tegelikult veel madalam. See tähendab, et ega nad seda maksimaalset ei pruugi maksta. Kui me võtame üksikisiku tulumaksu, siis on pilt natukene teine. Siin on selgelt näha, kuidas uued liikmesriigid on selles maksukonkurentsiga madalama tasemega kui arenenud riigid Euroopa poole pealt.

Järgmine pilt kirjeldab seda, mis on praegu meil väga oluline arutluste teema. See on küsimus sellest, milline on tööjõumaksude suhe tööjõukuludesse ehk see, kui kõvasti me maksustame oma tööjõudu. Selle pildi peal on Eesti üsna ühte moodi Poola, Leedu, Läti ja Slovakkia ning natuke madalamal kui Ungari ja Sloveenia. Vahe suuremate maksustajatega on 10%, 7–8%. Viimane näide, mis

majanduskomisjonis tuli kõne alla, on erinevad aktsiisid. Ma otsisin üles, milline on tegelikult Euroopas miinimumtase ja kuidas eri riigid seda rakendavad. Selle pildi peal on näha, et Eesti näitaja on 330 eurot 1000 liitri kohta, Euroopa miinimum on 21. Näiteks Belgia, Läti ja Prantsusmaa kasutavad praktiliselt miinimumtasest ja Itaalias on see natukene kõrgem.

Eesmärk ei ole loomulikult seda analüüsima hakata, aga rääkida süsteemikonkurentsist. Praegu on selline periood, kus on selgelt uute alguste aeg. Siin on hästi oluline see, millised on uued ettevõtjad, kas nad tulevad turule, kas neil on võimalik tulla, kas nad saavad oma ideede jaoks raha, kas on neid võimalik rakendada? Praeguses olukorras paistab, et kõige suurem ressurss, millest puudus on, on lähematel aastatel ilmselt rahastamine. See hakkab olema see takistus.

Teine samasugune probleem on küsimus, kes teevad neid uusi ettevõtteid ja uusi ärisid. Siin on üleval kaks küsimust. Esiteks, kuidas saada uusi hakkajaid ettevõtjaid juurde ja kuidas ära hoida, et olemasolevad väsivad ja lahkuvad? Selle kõrval on teine küsimus see, kas meil on vähe uudseid ideid või lihtsalt väga vähe ideid teostatakse. Nende uute hakkajate ettevõtjate puhul on päris ilmselge küsimus see, et tuleb väga kiiresti viia ettevõtlusõpe sisse ikkagi igale poole, kus õpetatakse noori. Eriti puudutab see kõikvõimalike loodusteaduste ja infotehnoloogia õpetamist. Peale selle oleks ideaaljuhtum ka konsultatsioonitoe küsimus, sest meil on vaja uusi äriideid. Uued äriideed ei teki mitte ainult vanadest ettevõtetest, vaid nendetsamadest uutest õppuritest, kellel on teised loodusteaduslikud ideed, kellel on infotehnoloogilised ideed, aga need ideed võivad jääda realiseerimata. On küsimus, kas need ideed on olemas ja kas nad saavad realiseeritud. Veelgi enam, tänapäeva maailmapraktika ütleb, et uued äriideed tekivad just erinevate tehnoloogiate, majandusharude lõikepunktides, mitte haru sees, vaid just seal, kus ta lõikub teistega. See uus põlvkond peaks tegelikult muutma meie majanduse struktuuri. Küsimus on, kuidas. Me arutame, kuidas muuta majanduse struktuuri. Nende uute ettevõtjate, uue tööjõu või teistmoodi ettevalmistatud tööjõu kaudu tekivad uued ettevõtluse vormid. Siin on täna väga palju arutatud tootmise ja

ekspordi, ekspordi ja tootmise üle. Aga me unustame ära, et samamoodi võib ka teenuseid ekspordida. Eesti tulevane koht maailmamajanduses on ilmselgelt väga suures osas teenuste ekspordimine, aga mitte madala lisandväärtusega teenuste ekspordimine, vaid just nn teadmusmahukate teenuste pakkumine, kus maailma väärtusahelas me teeme ühte väikest osa koostöös teistega. Seal on koht, kus isegi mikroettevõtetel on võimalusi. Võib vabalt olla niimoodi, et seitsme, kaheksa või kümne töötajaga firma on Eestis ja juhib mingisugust protsessi hoopis teises riigis meist väga kaugel. Või vastupidi, nagu praegu juba toimub, Austriast juhitakse näiteks Eesti kuivatite tööd. See on juba tegelikkus. Seda laadi tulevikumajandus muudab ilmselgelt inimeste paiknemist, seda, kus nad elavad, kus nad töötavad. Visiooni mõttes, 10–20 aasta peale ette mõeldes on raudselt vaja mõelda just nendele kõrge lisandväärtusega teenustele.

Edasi minnes, need inimesed, kes peaksid olema need ettevõtjad, õpivad ju juba praegu. Nende mõtteviisi arendamine on põhiküsimus. Kuidas me kasvatame niisugust põlvkonda, kes ei ole valmis ütleva kohe õiget vastust, mille ta on pähe õppinud, vaid kes tegelikult mõtleb ise, tal on iseseisev arvamus, ja seda käitumist ka tunnustatakse? See on küsimus ja sellest algab uus Eesti ettevõtlus. Nende muutuste käigus ei ole minu arvates põhiline küsimus mitte see, kui palju on keskharidusega inimesi ja kui palju kõrg- või algharidusega inimesi. Ma olen nõus, et siin on ka disproportsioonid. Siin tuleb rääkida näiteks akrediteerimisest. Aga veelgi olulisem on see, millised on need horisontaalsed, läbivad oskused ja mõtteviis. Ma ei näita seda slaidi, kus need kõik liigitatud on, aga põhimõtteliselt on see iseseisva otsimise, loomise, uue teadmuse otsimise, oskuste omandamine. Need on hoopis teistsugused oskused kui need, mida on vaja mingisuguse väga spetsiifilise töö tegemiseks. See inimene ongi paindlik ja tööturg on ka palju paindlikum, kui sellised inimesed on seal tööl. Ma toon ühe näite paindlikkuse ja õppeprotsessi kohta. Vaatasin, kuidas on infotehnoloogiat eri riikides kasutatud. Küsitleti õpetajaid, kui palju on nad kasutanud oma aine õpetamisel viimase 12 kuu jooksul arvatit. See küsitlus tehti üle kogu Euroopa Liidu. Meie protsent oli 60. Siis

küsitati, miks õpetajad seda ei tee. Aga neil ei ole arvuteid. Siia panin ma mõned numbrid juurde. Eesti koolides oli 100 õpilase kohta 7,3 arvutit, kusjuures üldhariduskoolides on see number 6 ja kutsekoolides on see palju suurem. Rootsis on see näiteks 17, aga on riike, kus see on veel suurem. Tekib küsimus, kas me kasutame koolis arvutit kui mingit Exceli või Wordi programmi õppevahendit või me õpetame selle kaudu mõtlemist, näitame huvitavaid asju, mis tekitavad loovuse- ja tundeinimese. See on väga oluline küsimus, kus, ma arvan, me oleme maha jäänud.

Sellest edasi minnes on väga oluline küsimus ettevõtjate väsimine. Siin on oluline suhtumine ettevõtjatesse, mis on muutunud negatiivseks. Ma kardan, et lähema kahe aasta jooksul näeme me veelgi negatiivsemat suhtumist, sest ettevõtjad lasevad töötajaid lahti, teevad ebapopulaarseid samme. Aga selle juures on vaja mõelda, miks nad seda teevad. Sellepärast, et ettevõtte ellu jääks, et ta edasi töötaks. Järelkult on vaja põhjusi selgitada, asja olemust avada ja mitte lihtsalt niisama, et see on hea või halb, vaid tuleb selgitada, miks seda tehakse, kas see on põhjendatud või mitte. Positiivset kajastamist oleks palju rohkem vaja. Teine pool on muidugi see, et tuleb tulla appi võimekuse arendamisele, sest see on praegusel ajal väga tähtis. See on seesama uute ideede leidmine, kuidas ikkagi otsida uusi kohti maailma turgudel.

Lõpuks tahtsin ma natukene rääkida ettevõtjalikust või ettevõtjasõbralikust käitumisest avalikus sektoris. Ma arvan, et see on äärmiselt oluline teema, mida on siin võib-olla keeruline hästi avada. See on küsimus sellest, kas igal avaliku sektori ametikohal mõeldakse niimoodi, nagu üks ettevõtja mõtleb, kuidas teha asja uut moodi, loominguliselt, lihtsamalt. See tundub võib-olla väga naiivse jutuna, aga sellest mõtteviisist algavadki radikaalsed lahendused. Näiteks küsiti siin EAS-i kohta. Küsimus, kas EAS peab olema auditeerimisfirma. Mujal maailmas antakse see töö välja, keegi teine auditeerib ja nemad ei pea seda tegema, nad peavad tegema sisulist tööd. See oli lihtsalt näide selle kohta. Aga niisuguseid näiteid leiab kindlasti igast töökohast. See on mõtteviisi küsimus ja sellest oli ka härra Lumani kõnes juttu.

Teine pool on see, et oma tegevuses tuleb mõelda ikkagi sellele, milline on minu vastutus, kui ma teen midagi ettevõtlussektori jaoks, kas see samm, mis ma teen, ka kuidagi mõjub sellele. See ahel tuleb tegelikult välja peaaegu igas sellises ametis. See on küsimus sellest, kuidas me hindame nende ametnike tööd, kes tööd teevad, kuidas mõõta kvantiteeti ja kvaliteeti. See on muidugi veel suurem küsimus. Sellest oli siin ka enne juttu. See on küsimus, kas me maksuraha eest saame piisavalt palju teenust, see on küsimus avaliku sektori töö efektiivsuse mõõtmisest. See on väga raske küsimus, aga sellega on vaja tegelda. Efektiivsuse teema kohta sain ma Riigikogu majanduskomisjoni materjalid ja EVEA tõi kaasa selle pildi, kus nad olid pildistanud originaali ja kahte koopiat. Tegu on taotlusega saada 350 000 krooni, et keskmise suurusega ettevõtte saaks personali täienduskoolitust teha. Selle taotluse ettevalmistamiseks kulus professionaalsel konsultandil 108 töötundi, turuhinnaga 75 000 krooni. See ei ole ju veel kõik! Oletame, et projekt rakedub, siis tuleb see projekt kirjutada, pärast tuleb aruanne kirjutada, tuleb kõik kulukirjed üle analüüsida. Ma arvan, et vabalt tuleb teine 75 000 juurde, võib-olla rohkemgi veel. Mõtleme nüüd: 350 000 krooni, mis Euroopa Liidust on mingi otstarbe jaoks antud, tekitab 200 000 krooni kulusid. Midagi on kuskil paigast ära. Seda on vaja radikaalselt muuta. Mitte nii, et me tuleme jälle kokku ja arutame seda. See oli siin võib-olla oluline.

Nüüd on mul uuesti pandud kirja need märksõnad, millest on enne väga palju räägitud. Ma toon ainult paar siit välja. Minu arvates on eurole ülemineku teema nii tähtis, et see tuleks võtta ikka täiesti selgelt orbiidile. See on Eesti jaoks äärmiselt oluline. Kõik see, mis on nüüd juhtunud, Islandi ja Ungari ja kõik need näited, näitab, et on vaja see samm ikka ette võtta ja teha selleks kõik. Stabiilsusest ja mõjuanalüüsist on räägitud, dialoogist oli ka juttu, oli juttu ettevõtlusharidusest, bürokraatiast. Seesama e-riigi lahenduste teema peaks olema üks võimalus, kuidas suurendada avaliku sektori efektiivsust. Aga paraku on see ind seal kuidagi vähenenud. Siin on veel terve hulk paindlikkuse teemasid ja valikulise migratsiooni küsimus, mis on kõik tähtsad.

Aga mulle endale on südamelähedane rääkida lõpuks paar lauset tööst välisinvestoritega. Me oleme seda päris palju uurinud. See on üks valdkond, kus oleks vaja palju rohkem teha kui praegu. Hea küll, EAS-il on praegu välismaal esindused, kes tegelevad välisinvestoritega. Aga suhtlemiskanaliid nendega, kes juba on Eestis kohal, on praegu selgelt ebapiisavad.

Ma lõpetan praegu. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Raivo Järvi, palun!

Raivo Järvi

Suur tänu! Lugupeetud ettekandja! Väga hea, et ma jäin eelmisest voorust maha, sest tegelikult tahtsingi ma oma küsimuse fokupeerida nendele punktidele, mida te mainisite, ehk tegelikult igivanale teemale. Te ilmselt ei saagi kohe vastata, aga võib-olla saate markerida mõned mõtted. Te mainisite näidetena ära Soome ja Iirimaa. Tegelikult, niipalju kui mina olen Riigikogus olnud, räägitakse ikka ja jälle seda, kuidas me saaksime n-ö üllitada oma Nokia. Singapuri mudel on ära langenud, on jäänud Iirimaa ja Soome mudel. Meil ei ole olnud sellist Ameerikas elavat seltskonda nagu iirlastel, nii et jääb justkui ainult Soome mudel. Just praeguses n-ö talveune seisundis on aeg seda atra seada. Milles on ikkagi asi? Mis on meil riigi poolt vajaka, kui vaadata soomlaste poole, ja mis on meie, ma ei tea, genofondis vajaka? Me oleme justkui väga sarnased, aga miks ei ole Eestis õnnestunud see, mille tegid ära soomlased oma Sitra loomisega?

Urmas Varblane

Võib-olla ei ole võimalik väga pikalt vastata, aga ma toon mõned märksõnad, mis on olulised. Soome on järginud dialoogi oma majanduses, riigis, valitsuses, kogu aeg on toimunud eri osapoolte dialoog. Lahendusi on arutatud, on leitud konsensus ja siis on see ära tehtud. Mitte nii, et kui on leitud mingisugune lahendus, siis see ei ole, esiteks, üldse konsensuslik lahendus või vähemalt kompromisslahendus, ja, teine asi, seda ei viida ellu. Kui palju on meil arengukavasid, mis lihtsalt seisavad sahtlis, sest neid ei ole realiseeritud!

Ma siin algul ütlesin: regulaarselt toimiv. See tähendab, et meil on mingi süsteem, kuidas me arutame küsimusi, kui on arutatud, viime ellu ja kontrollime, kuidas läks. Aga see, kuidas läks, ja see tagasisidesüsteem on meil äärmiselt vähe rakendust leidnud. See on üks asi. Teine asi on see, et Soomes on poliitika tegemisel tunduvalt rohkem toetunud teadlaste uuringutele, analüüsidele. Neid on seal mitmeid kümneid kordi rohkem, seal on iga sektori, iga teenustevaldkonna kohta tehtud uuringuid. Need uuringud ei ole jäänud lihtsalt uurijate rõõmuks, vaid neid uurijaid on pärast edasi küsitletud: mis on praktilised sammud, kuidas sealt edasi minna? Aga selleks on vaja tarka küsijat, kes neid küsimusi küsib. Ma arvan, et siin võib-olla ei ole võimalik nii pikalt sellele vastata. Seda võib teine kord edasi arutada.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud ettekandja! Ettevõtlukskeskkonnast rääkides peatusite te avalikul sektoril, toonitasite, et ka siin me oleme konkurentsisis teiste riikidega. Minu küsimus on: kas te olete analüüsinud, milline on praegu teiste riikidega võrreldes meie kohalike omavalitsuste olukord, kui võimelised on nad olema partneriks ettevõtjatele ja kohaliku omavalitsuse tasandil seda avalikku keskkonda looma?

Urmas Varblane

See ongi hea näide selle kohta, et seda peab uurima. Mina ei ole näiteks ise seda uurinud. Ma tean, et on kolleege, kes on seda teinud, kes on kohaliku omavalitsuse kohta uuringuid teinud. Nende töödest tuleb küll välja, et on terve hulk valdkondi, kus kohalikud omavalitsused lihtsalt ei ole selleks võimelised. Tegelikult tuleb ju välja, et meil on küllalt selliseid valdasid, kus on küsimus, mitu kõrgharidusega inimest me sealt leiame. Seal ei ole enam küsimus selles, kas mingi kompetents on või ei ole, vaid küsimus on selles, kui palju üldse on mingil elementaarsel tasandil suutlikke inimesi. See on suur teema. Kui me räägime sellest samast dialoogist, partnerlusest ettevõtluks, siis seal on selgelt

olemas see mastaabiefekti küsimus. Ühesõnaga, mingisuguses väga väikeses piirkonnas ei ole inimressurssi, mida pakkuda, et üldse kellegagi minna arutama seda, mida me teeme. Ma ei arva, et ma peaksin oskama selle valdkonna kohta väga kompetentselt vastata. Aga see on, muide, näide selle kohta, kui palju on asju, mida tegelikult oleks vaja uurida ja rakenduslikult ka tulemused välja käia. Need on loomulikult olulised küsimused.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab kutseharidust. Eelkõneleja härra Luman ütles, et edukas majanduses eeldab 50% töökohtadest kutsehariduslikku ettevalmistust. Me kõik teadvustame endale väga selgelt, kui oluline on tegelikult kutseharidus, kuid ometigi on meil sel teel veel väga pikk maa minna. Milline on teie nägemus, mida me ikkagi saaksime teha, et kutseharidust õppijate hulgas populariseerida?

Urmas Varblane

Ma arvan, et siin me jõuame hoopis kaugemale. Küsimus on ikkagi kuskil mujal. See on küsimus sellest, millised on huvid ja valikud juba kooliajal ning millised on ühiskonna väärtushinnangud. Näiteks Saksamaal on see noor, kes läheb *Fachhochschule*'sse õppima, lugupeetud inimene. Ta tahab olla ühes valdkonnas tugev, ta läheb optikatööstusele mõeldud kooli, saab seal hariduse ja läheb tööle näiteks Carl Zeissi Jena firmasse. See on selline mudel, kus tal on selge orientiir. Meil on praegu pigem probleem ühelt poolt kutsehariduse maine ühiskonnas, aga teiselt poolt on võib-olla ka hoopis teine küsimus. Mina näiteks ei arva, et selliseid protsente on vaja niimoodi ette panna. Praegu võib olla vabalt ka nii, et me teatud valdkonnas tekitame ületootmise. Neidsamu kõrgharidusega inimesi võiks olla rohkem, praegu meil tulebki neid rohkem. Aga küsimus on, kuidas nad leiavad rakenduse, et nende haridust oleks vaja, et nende töö juures oleks seda haridust vaja, et nad ei teeks tööd, mis on palju lihtsam, kui nende haridus nõuab. Siin on asi sageli tegelikult ka ettevõtete ärimudelite küsimuses.

Näiteks, praegu on niimoodi, et hotellinduses on Eestis Euroopa kõige haritum tööjõud, kõrgharidusega töötajate osakaal hotellinduses on Eestis kõige suurem. Nüüd on küsimus, kuidas me neid ära kasutame. Kas meie hotellinduses on teistsugused teenused, mitu korda paremad, tõepoolest e-lahendustel põhinevad, kus seda haridust on vaja, või see ei ole nii? Tegelikult ma arvan, on lahendus ka selles, kas me suurendame seda autoriteeti ja tekitame huvi kutsehariduslike suundade vastu. Me ei saa käskida, me saame ainult huvi tekitada. Teiselt poolt, me peame tegema nendele, kes lähevad kõrgharidusliini pidi, töökohti, kus nad saavad rakendada oma kompetentsi. Ma ei oska rohkem selle kohta öelda.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh! Austatud ettekandja! Teatud poliitikud püüavad väga sageli vastandada n-ö rikkaid ärimehi vaesele rahvale, sest see toob neile häali. Härra Lumani ettekandest tuli väga selgelt välja, kui vähe on tegelikult neid inimesi, kes ettevõtlusega tegelevad ja töökohti loovad, et kõigil oleks leib laual. Raha tekib ringlusesse ettevõtlusest ehk lisandväärtuse loomisest, nagu ka tema viimane slaid ütles. Järelikult, ilma ettevõtluseta poleks ei pensione, teid, sotsiaalhüvitisi ega koole. Teie olete neutraalse, haridussektori esindaja. Kuidas teie arvates saaks vähendada seda veelahet, mis praegu ühiskonda lõhestab? Kuidas murda seda müüti, et meil on ahned ettevõtjad ja vaene rahvas? Kas haridussüsteem paneb sellele piisavalt rõhku?

Urmas Varblane

Ma arvan, et väga oluline on selgitada, kuidas üks ettevõtte toimib, millised on tema valikud, miks ta mingeid asju teeb. See on see koht, kus tuleb mõista seda loogikat, mille järgi tegelikult toimub ärijuhtimine. Ma arvan, et ühiskonna arusaam majandusprotsessidest ei ole piisav. Meedia peaks selles osas palju rohkem tööd tegema. Hiljaaegu oli ettepanek, et teaduste akadeemia peaks rääkima maailma rahaturu kriisist. Isegi üks aste madalamal võiks olla inimesi küll, kes oskavad sellest

rääkida ja inimestele olukorda selgitada, et ei tekiks paanikat, vaeleusaamasid. See puudutab samamoodi seda küsimust. Ma arvan, et selgitustöö on väga oluline, ei tohi kütta üles vaenu. Pigem tuleks koos mõelda, millised võiksid olla rakendused ka nende inimeste jaoks, kes jäävad tööst ilma, mida teha, kuidas tekitada uut ettevõtlust, võib-olla nende endi hulgast. On selge, et see ei ole lihtne, aga proovige. Ma arvan, et see on üks võimalus.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh! Hea ettekandja! Teil oli väga sisukas, akadeemiliselt põhjendatud ja konstruktiivne ettekanne. Suur tänu! Vahel arutavad teadlased ka praktiliste küsimuste üle. Mina soovin kuulda teie hinnangut kolme küsimuse kohta. Kas te olete arutanud, kuidas suhtuda Vene transiiti, kuidas suhtuda Nord Streami ja kuidas suhtuda Hiina sadamate tulekusse meie sadamatesse?

Urmas Varblane

Kas Vene transiit, Nord Stream ja Hiina olid need kolm asja? Kõigepealt Vene transiidist. Minu arvates on see suhtumise küsimus küllaltki asjatu. See on pigem majanduslik küsimus. Siin enne oli ka ühe slaidi peal kirjas, et on olemas rahvuslikud huvid. Venemaal on omad rahvuslikud huvid. Transiidi ümbersuunamine käis ju ammu enne, kui kõik need sündmused siin olid. Otsused sadamaid ehitada võeti vastu juba kümme aastat tagasi ja nad järgemööda valmivad. Tegelikult toimub see kõik oma loogilist protsessi pidi. Ma arvan, et see on rahvuslike huvide realiseerimine Venemaa poolt, milleks neil on täielik voli. Teine oli Nord Streami küsimus. See on tegelikult veel laiem küsimus. See on suur teema, mis minu arvates meie ajakirjanduses on vähe kajastamist leidnud. See on Euroopa Liidu ühtse energiapoliitika küsimus. Kas selline asi on üldse olemas, on esimene küsimus. Kas on olemas ühtne energiapoliitika? Kahjuks pean tunnistama, et kui aprillis oli Balti seminar Londonis, kus esines Euroopa Parlamendi energiakomisjoni esimees, üks lätlane, siis tema väide oli, et seda ei ole olemas. Tema väide oli, et igal riigil on omad rahvuslikud

huvid ja nendest lähtutakse. See on tegelikult osalt vastus sellele Nord Streami küsimusele. Nii see ongi praegu. Selles raamistikus on päris olulised kõik otsused põlevkivi kohta, tuumaenergeetika kohta. Eestil on vaja otsustada oma energeetiline julgeolek, see on võib-olla ettevõtluskeskkonna jaoks tulevikus sama tähtis küsimus nagu töjöküsimus. See, mis toimub Leedus, on näide selle kohta, kui määramatus on nii suur. Leedu roll majanduses on suure küsimärgi all, sest Leedul ei ole muid valikuid. Ühendus Euroopa energiasüsteemiga neil praegu praktiliselt puudub, mitte praktiliselt, vaid täiesti puudub. Ainuke ühendus Baltimaade ja Euroopa energiavõrgu vahel on Estlinki kaabel, muid ühendusi ei ole. See jutt aga läheb juba väga pikale. Hiina transiidi puhul on lugu selline, et ma ei ole väga suur asjatundja selle detailides. Aga on selge, et Hiina vastu tuleb Eestil huvi tunda ja väga erinevate nurkade alt. Transiidiäri on ainult üks võimalus, aga on veel palju teisi võimalusi. Ma rääkisin siin teadmismahukatest teenustest. Miks ei võiks olla näiteks niimoodi, et Eesti keskkonnateadlased teevad projekte, et lahendada Hiina keskkonnaprobleeme? See on lihtsalt näide. Meil on vaja arendada seda laadi mõtteviisi, et Hiina ei ole mitte oht, vaid võimalus, suur-suur võimalus. Aga seal on väga palju barjääre: keelebarjäärid, Guangxi, see suhtlusraamistik ... On väga oluline näiteks neid hiinlasi, kes tulevad Eestisse õppima, kasutada meie saadikutena Hiina turule sisenemisel. See on üks mõte, kuidas seda võiks teha. Aga nüüd läks vastus juba väga pikale.

Aseesimees Jüri Ratas

Hannes Rumm, palun!

Hannes Rumm

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea professor! Minu küsimus puudutab maksutemaatikat, mis on olnud tänasel arutelul üks põhilisi teemasid. Eelkõneleja Toomas Luman ütles Kaubandus-Tööstuskoja nimel väga ühemõtteliselt, et ettevõtluse huvides on kindlasti võimalikult väike maksukoormus. Ta kritiseeris eelkõige praegust Eesti suhteliselt suurt sotsiaalmaksukoormust. Samas on Eesti üldine maksukoormus võrreldes Euroopa keskmisega tunduvalt madalam. Minu küsimus teile ongi: mida teie soovitaksite Riigikogul teha, et Eesti

tulevane maksukoormus arvestaks võimalikult tasakaalukalt nii ühiskonna üldiseid huve kui ka seda, et maksukoormus oleks soodus Eesti ettevõtjatele ja välisettevõtjatele?

Urmas Varblane

See küsimus on muidugi äärmiselt suur ja lai. Aga et kõige lihtsamalt pihta hakata, ütlen ma, et väikese riigi pidamine on suur luksus, kuid me peame seda pidama, kui me tahame olla täisväärtuslik riik. Väikesel riigil on terve hulk kulusid, mis jagunevad tegelikult väga väikese maksumaksjate ringi peale. Kuski tuleb ette piir, millest allapoole maksukoormust langetades tekivad väga suured probleemid riigi pidamisega. Ma arvan, et see on see põhjus, miks on Eesti maksukoormuse järkjärguline ja edasine langetamine ikkagi väga suure küsimärgi all. Tegelikult on ju küsimus, milline on selles riigis sotsiaalne pakett ja inimeste elukvaliteet, mida me tahame. See on seesama maksukoormuse ja elukvaliteedi küsimus ja tulevikku suunatuse teema. Ei ole võimalik tulevikuriiki kujundada, kui me järjest alandame maksukoormust. Kuski on olemas mingi piir ja seda on võib-olla võimalik arvutada võrdlusmeetoditel. See on sama küsimus, et mis laadi hüvesid me suudame oma inimestele pakkuda. Õieti on see küsimus, mis on meie riigi olemise mõte. Kas meie riigi olemise mõte on näiteks tasakaalus eelarve või on selle riigi eesmärk inimeste võimalikult hea elu, aga samal ajal nende võimete väga hea ära kasutamine? Siin on see koht, kus tuleb sisse efektiivsuse teema. Maksukoormuse määr sõltub väga palju sellest, kui efektiivselt me seda kogutud maksu kasutame. Nüüd me jõuame riigisektori ja erasektori efektiivsuse juurde. Mõlematega on vaja tegelikult tegelda. Maksumäärade langetamine on selges seoses tootlikkuse kasvuga nendes mõlemas pool. Kui me suudame seda teha, siis võib ka langetada. Kui me seda ei suuda teha, siis ei tule välja. Ma ei tea, keeruliseks läks see vastus. Aga umbes sinna poole võiks minu arust see mõtteviis minna.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Te mainisite ühes eelmises vastuses muu hulgas energeetilise julgeoleku küsimust. Ma lähen sellest edasi, räägin majanduslikust aspektist. Eestil on käimas läbirääkimised Leeduga, et üheskoos tuumaajaama arendada, sealt tuumaenergiat osta. Kas te olete arvanud või oskate öelda, milline on selliste variantide majanduslik mõju, kui me ostame tuumaenergiat Leedust või toodame tuumaenergiat ise Eestis?

Urmas Varblane

Lühikene vastus on, et ei ole arvanud. See ongi see koht, kus peab olema ülesande püstitus ning tuleb lasta seda uurida ja arvutada. Ma ei tea, võib-olla kellelegi on selline ülesanne antud, meile ei ole, me ei ole seda teinud, me ei ole sellel alal mingisugused asjatundjad. Sellepärast ei saa ma selle kohta midagi öelda. Samal ajal ma ütlen, et energiajulgeolek on hästi tähtis ja väga palju investoreid vaatab, otsustades, kuhu investeerida, ühe väga olulise argumentina energiat ja teisenä keskkonda. Need mõlemad on praegu juba arvestustes sees. Vanasti oli niimoodi, et esimene asi, mida investor vaatas, kui ta mingisse riiki läks, oli poliitiline stabiilsus, teine oli kvalifitseeritud tööjõu olemasolu, kolmas oli tööjõu olemasolu üldse ning siis tulid bürokraatia ja kõik need asjad. Energia ei olnud üldse nimekirjas. Nüüd hakkab aga energia kättesaadavus ja hind tõusma juba etteotsa. Selle tähtsus järjest suureneb. Nii et ma ei saa vastata, ma ei tunne seda asja.

Aseesimees Jüri Ratas

Hanno Pevkur, palun!

Hanno Pevkur

Aitäh! Austatud professor! Ma loodan, et ettevõtlushariduse koha pealt te saate vastata ja päris hästi. Nimelt, kui me siin Riigikogus oleme erinevaid teemasid arutanud, siis on riigikaitse spetsialistid öelnud, et riigikaitseõpetust tuleb koolis rohkem anda, õiguste adlased on öelnud, et õigusharidust tuleb rohkem anda, ja ettevõtjad ütlevad, et ettevõtlusharidust tuleb rohkem anda. Milline on teie hinnang, kuidas selles prioriteetide

rägestikus neid kõige tähtsamaid prioriteete leida ehk kus on see tasakaal? Kas peab hakkama seda tõesti gümnaasiumiastmes õpetama, osas koolides seda ju tehakse? Teisest küljest, selle teie kokkuvõtva slaidi peal oli kirjas "Ettevõtlushariduse kiire arendamine". Millised võiksid olla need kolm sammu, et ettevõtlusharidust kiirelt arendada, ja kas see toimub gümnaasiumitasemel või ikkagi kõrgharidustasemel?

Urmas Varblane

Kõigepealt, kui me räägime, et kasu peaks saama ruttu, siis ma arvan, et kõige rutem võiks praegu saavutada edu ülikoolide ja, ütleme, rakenduskõrgkoolide ja kutsehariduse raames. Praegu noored, kes kõrgkoolides õpivad mitmesuguseid tehnoloogiavaldkondi, paraku majandust praktiliselt ei õpi. Stockholm on hea näide. Stockholmis on olemas *school of entrepreneurs*, kellel endal ei ole mitte ühtegi üliõpilast, aga seal käivad õppimas Stockholmi tehnoloogiaülikooli, Stockholmi kunstiülikooli, Karolinska instituudi ehk kõrgema meditsiinilise ülikooli tudengid, kes kõik õpivad seal majandust. Sealt tulevad need kokkupuutekohad, sealt tulevad huvitavad uued ideed, ka need, mis võivad leida riskikapitali raha. Loomulikult kukub neid ideesid palju välja, aga midagi jääb sõelale. Mis kooli puutub, siis ma arvan, et koolis ei ole küsimus mitte niivõrd selles, et ma nüüd õpetan seda ettevõtlust, seda, kuidas see täpselt käib. Seda tehakse ka, aga koolides on praegu pigem õppekava ülekoormatuse küsimus ja koordineerituse küsimus. Mina arvan, et õppekava tegemisel peaksid olema osalised näiteks ettevõtjad või õppekava tegemisel peaksid osalema terve mõistusega inimesed väljastpoolt haridussüsteemi, kes vaatavad asjale otsa ja ütlevad: need asjad on need, mis on tõepoolest olulised, aga jätame midagi ka ülikooli jaoks, muidu on niimoodi, et ülikooli tulevad inimesed, kes on õppinud juba suure osa ära, keskkoolis on kõik juba ära õpitud. Aga ma tahan öelda, et ettevõtlus on mõtteviisi küsimus. See on vastuste otsimine, riski talumine on ju ebamäärasuse talumine, kõik ei ole ette selge. Selliseid otsinguid oleks vaja rohkem, aga selleks ei jää koolis praegu aega. Ma ei süüdistata üldse, et kooliõpetajad teevad midagi valesti. Nendel on oma lõpueksamite

kavad, hindamised, punktid ja järjestused. See on nende latt, mille järgi neid mõõdetakse.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Nagu teame, see osa finantskriisist, mis ka meid on tabanud, pärineb piiride mittepildamisest, piiride mittepildamisest virtuaalsete ja reaalsete väärtuste vahel. Praeguses maailmas me teame väga selgelt, et meie majandus tähendab moel või teisel mõõdetult ka seda, et me kasutame oma majanduse ja terve maailma majanduse käigushoidmiseks topelthulgas ja enamgi ressursse, kui õige oleks. Ehk elamiseks vajaksime justkui kahte maakera. Kui palju teie hinnangul selline looduskapitali arutu kasutamine võib põhjustada tulevikus probleeme majanduse, terve maailma majanduse jätkusuutlikkusele ja kui palju see võib mõjutada Eestit?

Urmas Varblane

Mis puudutab tervet maailma, siis see, et selline probleem on üleval, on täiesti vaieldamatu. Loomulikult on. Selle kohta võib väga lihtsaid näiteid tuua. Kui hiinlased hakkaksid kasutama sama palju sõiduautosid, nagu praegu kasutatakse Lääne-Euroopas, siis ei jätkuks kütuse jaoks maailma naftatoodangust. See tähendab, et piirid on juba füüsiliselt ees, see ei saa niimoodi edasi minna. Ma mitte juhuslikult ei rääkinud erinevatest keskkonnatehnoloogiatest ja ka erinevatest energia kasutamise tehnoloogiatest, mis on tulevikualdkonnad ja kus Eesti võiks leida oma koha, et anda panus, et loodusvarasid niimoodi ei kasutataks. See on raudselt üks kõige kiiremini kasvavaid valdkondi. Kui me siin kunagi arutasime, missugused on selle sajandi märksõnad maailmamajanduses, siis üks on energia ja teine on keskkond. Need kaks on selle sajandi märksõnad. Selles mõttes olen ma nõus, et see on hästi tähtis teema ja igal pool ning see mõjutab Eestit juba praegu. See mõjutab Eestit ka siis, kui me nägime toiduainete hindade järsku kasvu, kui me nägime naftahinna tõusu. See praegu langes, aga trend on sama. Ega see Aasia naftavajadus

kuhugi ei kao, see on alles. Praegu on ainult tsükliline langus.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud professor Varblane! Te mainisite oma ettekandes, et meie jaoks on väga oluline kaasata uusi äriideid ja uusi ettevõtlikke inimesi. Ma usun, et te jagate minu seisukohta, et Eesti on nii väike riik, et me ei saa keskenduda ainult linnades elavatele inimestele ja nende ideedele, vaid peaksime mõtlema ka maal elavatele inimestele. Ma ühel teie viimastest slaididest nägin, et te pidasite oluliseks riigi rolli infrastruktuuri arendamisel. Kas te ei näe praegu sellist olukorda, et riik on tühikäigul, pakkudes lahendusi ja teiselt poolt neid ise nullides? Näiteks, elukestvast õppest rääkides, kui ei ole infrastruktuuri, siis ei saa eeldada, et töötu maal elav inimene käib iga päev bussiga linnas ümberõppel. See lihtsalt ei ole võimalik riigi teiste poliitikate tõttu.

Urmas Varblane

Infrastruktuuri arendamine on üks väga oluline ettevõtluskeskkonna osa. Siin on vaja rääkida kahte tüüpi ettevõtlusest. Üks ettevõtluse suund on see, mida me kujutame ette praeguses tänapäevases ettevõtluses: toodetakse tohututes kogustes kaupu, mida on vaja liigutada ühest punktist teise. See tootmine jääb alati alles, küsimus on ainult selles, kui palju seda on tulevikus Eestis ja kui palju on seda kuskil mujal. Teist tüüpi ettevõtlus on see, kus tegelikult ettevõtluse infrastruktuur tähendab riigi korralikku kaetust näiteks Interneti-ühendusega. Need on mobiilsed lahendused, kus selleks, et tegelda ettevõtlusega, ei ole enam oluline, et inimene elaks Tallinnas. See on see võimalus, kuidas vähemalt püüda vähendada infrastruktuurivajadusi. Samas olen nõus, et meie infrastruktuuri küsimused on väga olulised. Praegu, ma saan aru, käib sinna investeerimine põhiliselt Euroopa rahaga, aga siiski kuigivõrd ka Eesti rahaga. Infrastruktuuri rajamine on selles mõttes oluline, et Eesti oleks ka tulevikus atraktiivne välisinvestoritele, et nad ei arvaks, et Eesti koosnebki ainult ühest väikesest piirkonnast, kus kõik on hõivatud, kus on väga palju

logistilisi probleeme, ja seetõttu nad enam siia ei tule, vaid et nad vaataksid, et ahaa, see on suurem maa, siin on võimalik investeerida ka kaugemale, seal saab toota, on võimalik seal kuskile transportida. Selles mõttes ei ole teede ehitamine ainult regionaalpoliitiline küsimus, see on ka ettevõtluskeskkonna küsimus. Me näeme seda ju ise, kui vaatame, kuidas kas või Tallinna–Tartu suunas ärid kerkivad järgemööda sinna, kuhu tulevad teed.

Aseesimees Jüri Ratas

Arvo Sarapuu, palun!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea ettekandja! Aitäh hea ettekande eest! Minu küsimus on riigi osast, riigi sekkumisest majandusse. Praegu on ju igal pool üle maailma näha seda, et selleks, et majanduskriis ei lööks tavalist inimest pikali, sekkuvad suurriigid majanduse päästmisse riigi rahaga, ja see on õige. Seda ei tehta kindlasti mitte selleks, et päästa panku, ja seda ei tehta ilmselt ka selleks, et päästa liigseid riske võtnud ettevõtteid. Eesmärk on päästa ettevõtlikkust ehk inimesi, et nad ettevõtlusest välja ei läheks, kui neid tabab ebaõnn. Eesmärk on päästa tavalist inimest, sest tema ei oska kriisile reageerida, nii nagu me oleme näinud, ka paljud ettevõtjad ei oska seda teha. Minu küsimus on teile kui teadlasele ja objektiivsele inimesele. Kuidas te tunnetate praegu väljastpoolt ja eemalt vaadates, kas meie valitsusk koalitsioon hoomab seda küsimust ja on piisavalt teinud riigi sekkumiseks ettevõtluse, ettevõtlikkuse päästmiseks?

Urmas Varblane

Sellele ma vastan niimoodi, et väga riskantne on hakata lauspäästma. Niisuguse tegevuse puhul on alati probleem, et neil, kes tegid ülemäära optimistlikke otsuseid, kes võtsid riske, mis olid põhjendamata, tekib tunne, et võib ka järgmine kord niisuguseid riske võtta. Tuleb ikkagi selge vahe sisse teha nende äriprojektidega, mille puhul oli lihtsalt, nii nagu praegu öeldakse maailma rahu-süsteemi kriisi kohta, märksõnaks "ahnus", mindi ahneks. Selle ahnuse eest tuli karistus. Nüüd on küsimus, kes seda karistust kannab: kas see, kes läks ahneks, või keegi teine? See

on praegu põhiküsimus. See ei ole veel, muide, otsustatud, kas see sekkumine praegu on õige või vale, kas see signaal, mis antakse, et ahned tegelikult ei saagi teatud juhtudel karistada, võib olla kaugemas perspektiivis signaal, et proovime tulevikus veel, teistmoodi. Ma räägin praegu juba maailma rahasüsteemist ja selle probleemide lahendamisest. Aga kui tagasi tulla Eesti juurde, siis on küsimus pigem selles, mida on vaja teha. See on paindlikkus tööjõuturul, et neil inimestel, kellel ei ole võimalik enam töötada, oleks juurdepääs ümberõppele. Siin küsiti infrastruktuuri ja ümberõppele juurdepääsu kohta, kas inimestel on üldse võimalik ümberõppe toimumise kohta jõuda, kas see makstakse neile kinni. Sealt edasi tuleb terve hulk samme, mis aitaksid kohanduda. Selles vallas on küll palju teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Ma tänan teid ettekande eest, ma tänan teid vastuste eest! See aeg, mis oli ette nähtud, on läbi saanud.

Urmas Varblane

Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ametikaaslased ja head fraktsioonid! Mul on teile palve: selleks et kõikide fraktsioonide esindajad saaksid läbirääkimistel oma arvamust avaldada, palun, kui teil on vähegi võimalik, planeerida oma sõnavõttud viieminutiliseks! Ma palun teid! Avan läbirääkimised. Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esimehe Taavi Veskimäe!

Taavi Veskimägi

Lugupeetud juhataja! Vaatamata sinu palvele, paluksin ma kaheksa minutit!

Aseesimees Jüri Ratas

Ma olen üsna raske valiku ees, sest tulevalt meie kodu- ja töökorrast võib juhataja anda kaheksa minutit, kuid ei pea andma. Palun, kaheksa minutit!

Taavi Veskimägi

Aitäh! Ma proovin teha kiiremini, et juhataja vastutulekut mitte kuritarvitada.

Ma arvan, et nende kõige rohkem kaheksa minuti jooksul on võimalik tõesti ainult markeerida mõningaid märksõnu, nii nagu tegi ka ettekandja Urmas Varblane oma vastustes. Ka pool tundi ei olnud tegelikult nende küsimuste arutamiseks sugugi mitte piisav. Sellest tulenevalt ma loodan, et see arutelu siin ei ole mitte lõpp, vaid tegelikult selliste arutelude algus.

Järgmine arutelu, mis peaks siin Riigikogu täiskogus toimuma või võiks siin toimuda, millest me oleme korduvalt rääkinud ja mitmed korrad ka kirjalikult selle kohta ettepanekuid teinud, et seda arutada siin riiklikult tähtsa küsimusena, on loomulikult Eesti täisliikmena liitumine majandus- ja rahaliiduga ehk Eestis euro kasutusele võtmine. Me tõesti arvame, et see on praegu, pärast Eesti liitumist NATO ja Euroopa Liiduga suur eesmärk, millel on oluliselt laiem tähendus kui ainult majanduspoliitiline. Sellel on oma selge julgeolekupoliitiline mõõde.

Kui me räägime eeldustest, mida me võiksime Eesti majanduse jaoks teha, siis minu hinnangul võiks need eeldused jagada sisuliselt kolmeks. On baaseeldused, on atraktiivsuseeldused ja tegelikult on alati see kirss tordi peal, mis loob sellise müüdi või kuvandi riigist, milleks senini on näiteks Eesti puhul paljuski olnud reinvesteeritud tulumaksu nullmäär, mis on loonud müüdi Eestist kui väga atraktiivsest ettevõtluskeskkonnast, ükskõik milline on olnud meie tegelik efektiivne maksukoormus ja milline on olnud maksude struktuur. Ma arvan, et euro võiks olla väga selgelt järgmine teema ja see, mis tegelikult annaks mingi kuuluvuse Eestile laiemalt, oleks järgmine samm integratsioonis ja konvergenstis arenenud maailmaga, et tulla välja arengu- ja kinnipüüdva majanduse staatusest.

Aga mis oleksid minu hinnangul need asjad, mida tuleks arutada või millises raamis võiks toimuda see arutelu ettevõtluskeskkonna üle? Ma arvan, et ettevõtluskeskkonda ei saa me siin rõhutatult arutada n-ö mikromajanduse loogikas. Me peame vaatama riiki, peame vaatama makropoolt, mis tähendab seda, et see arutelu peaks olema eelkõige arutelu ühiskonna efektiivsuse üle: kuluefektiivsus nii era- kui ka avalikus sektoris, ressurside paigutamise efektiivsus, mida me teeme, mida ei tee, mida teeb riik, mis jääb kodanike ja

ettevõtjate kanda. Aga et seda arutelu oleks võimalik eesmärgistatult pidada, on minu meelest esimene eeldus see, et see hakkab pihta olukorra tunnistamisest, ühesugusest arusaamast olukorrast. Ma arvan, et praegu on kõige suurem probleem see, et ettevõtjad ja riik (äraseletatult poliitikud ja ametnikud) tunnetavad olukorda ühiskonnas erinevalt. Ma arvan, et see veelahe tuleb ületada. Ühelt poolt on riigil vaja ettevõtjaid, sest ilma kapitalita ei ole arengut, ja teiselt poolt ettevõtjad, et oma varade väärtust maksimeerida, vajavad mõistlikult tegutsevat riiki. Nii et esimene asi, mida on vaja muuta, on suhtumine, on vaja leida dialoog ettevõtjate ja poliitikute vahel. Sest selge on, et see mudel, mis viis meid SKT *per capita* tasemelt 15% tasemele 70% Euroopa Liidu keskmisest, ei vii meid tasemele 125% Euroopa Liidu keskmisest. Tegelikult see, mida me nüüd näeme, ei ole mitte maailmajanduse mõju Eestile, vaid need on Eesti enda struktuursed probleemid. Ehk raskem seisab ees, meil on väga suur risk negatiivseks sünergiaks. Ühelt poolt maailma reaalmajanduse (ma ei räägi finantsturgudel toimuvast) mõju ja teiselt poolt meie enda struktuursed probleemid. On väga suur oht, et Eesti majandus küll restruktureerub, aga restruktureerub läbi pankroti. Tegelikult on see küsimus visioonist, sellest, millist ühiskonda me tahame, kas me tahame töövõtjate ja filiaalide ühiskonda või me tahame omanike ühiskonda. Meie vastus, Isamaa ja Res Publica Liidu vastus on selge: me tahame omanike ühiskonda. Kui järgmisel aastal algab mõneti varade ümberjagamine ühiskonnas, siis me kindlasti ei taha, et selle varade ümberjagamise tagajärjel oleks Eesti veelgi rohkem filiaalistunud, Eesti oleks veelgi rohkem töövõtjakeskne. Me tahame, et Eesti oleks omanike ühiskond.

See, mis tegelikult on toimunud, on see, et kapital hääletab jalgadega. Viimase poolteise aasta jooksul ei ole me näinud, et Eesti enda kapitali oleks mahukalt siia investeeritud, peale kinnisvarainvesteeringute. Aga ma arvan, et just kriisisituatsioonis me vajame Eesti enda kapitali, vajame, et kapital investeeriks siia, et see raha, mis on ära läinud, tuleks tagasi. Kapital ei ole abstraktne, kapitalil on omanikud. Jällegi kord tähendab see seda, et meil tuleb ühiskonnas saada poliitikud,

ametnikud ja kapitali omanikud ühtemoodi aru saama. See on seesama suhtumine, seesama dialoog.

Kindlasti on oluline, et meie ei defineeri majandusele reegleid. Sellist mõistet nagu Eesti majandus pole sellisel kujul tegelikult olemas. Pigem on küsimus selles, et kui defineeritakse uued reeglid, siis kuidas me suudame edukalt mängida nende teiste poolt seatud reeglite järgi. Meid on 1,3 miljonit, ainuüksi Euroopa Liidus on aga 492 miljonit inimest. Me peame oma mõju ja suurusjärku väga selgelt tunnetama. Aga vaatamata sellele, et me ise ei loo eeldusi, saame tegelikult teha väga palju asju, mis toetaksid seda, et areng oleks.

Üks märksõna, mis on n-ö see kirss tordi peal, on euro. Ma ei räägi siin riigieelarvest, millest on palju räägitud. Kindlasti on need omavahel selgelt seotud. Aga on ka baaseeldused. Baaseeldused tähendavad tegelikult seda, kuidas panna riiki efektiivsemalt toimima, kuidas riiki oma tegevuses eesmärgistada. See puudutab eelkõige haridust, tervishoidu, sotsiaaltoetusi, riigivalitsemist. Me vajame struktuurseid reforme, ilma struktuursete reformideta ei ole võimalik edasi minna.

Teiseks on atraktiivsuseeldused, millest siin väga palju on räägitud just konkreetse ettevõtluskeskkonna mõttes. Need on tegelikult needsamad: tööjõud, maksud, energeetika, konkurentsi tagamine, kuni tõesti väikeste asjadeni välja, et oleksid olemas reaalsed lennuühendused Eestiga, et kapitali omanikud saaksid siia tulla.

Ma väga loodan, et see on debati algus. Me saame kõigi nende üksikute teemade juurde tulla tagasi. Igal juhul on see väga vajalik. Kõik hakkab peale suhtumisest. Nii et muutkem oma suhtumist, siis on lootust, et me suudame asju paremaks teha! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Reformierakonna fraktsiooni esindaja Keit Pentuse! Vastavalt kõneleja soovile seitse minutit.

Keit Pentus

Hea juhataja! Head ettekandjad ja kolleegid! Ma loodan, esinedes Reformierakonna

fraktsiooni nimel, et tänase aruteluga ja kogu selle tähelepanuga, mis arutelule pööratud on, saab otsa selline nutune hoiak ja toon, mis tegelikult kuidagi Eesti majanduskeskkonna edendamisele kaasa ei aita, et lõpeb mõneks ajaks otsa sorav virin, mida, tuleb öelda, ka siin saalis aeg-ajalt kosta on olnud, jutt sellest, kuidas ei ole visiooni, ei ole ideid, kuidas üldse ei tea, kuidas ja kuhu peaks edasi minema. Ideid on terve hulk. Ma loodan, et minu järel siia pulti tulijad lisavad veel terve hulga konkreetseid ettepanekuid, mida tegema peaks.

Reformierakonna fraktsioon üldist ja ümmargust juttu väga ei armasta, seetõttu käin ma välja viis konkreetset sammu, mille teostegemine ei sõltu kellestki teisest kui sellest samast parlamendist siin. Muidugi ootab Reformierakonna fraktsioon nende sammude teostegemiseks toetust.

Esiteks, kui täna siin seina peal olnud numbrid ütlesid, et 46% ettevõtlusega tegelejatest leiab, et arengut takistab liiga suur maksukoormus, siis see ei ole see näitaja, mida võiks ignoreerida või peaks ignoreerima või millele võiks vastata sel kombel, et me lihtsalt konstateerime, et maksud jäävad sellele tasemele, kus nad praegu on. Praegusele tasemele jätmine lihtsalt ei aita, sest maksud, nii nagu ettevõtjad ise kinnitavad, on liiga kõrged. Mida siis teha? Esiteks, kehtestada sotsiaalmaksu ülempiir. See on spetsiifiliselt suunatud tippspetsialistide Eestisse meelitamisele, aga mitte ainult Eestisse meelitamisele, vaid ka Eestis hoidmisele. Teiseks, ikka seesama tulumaks. Tulumaksu vähendamisega praegu, kui majanduses on keeruline olukord, lähevad edasi ja saavad hakkama sellised riigid nagu Soome, aga ka näiteks Holland ja Kreeka. Kui nemad saavad sellega hakkama ja Eesti loobub, siis tähendab see lihtsalt seda, et me jääme maksukonkurentsis alla. Sellega Reformierakond leppida kindlasti ei kavatse.

Kohe küsitakse, et kuidas me ikkagi makse alandame, kui riigisektoris on niigi eelarvega keerulised lood. Teine samm on riigisektori kulutuste efektiivsemaks muutmine ja eelarve lahtisulatamine jäikusest. 2010. aasta eelarve, millega me peame ilmselt kõik hakkama tegelema juba mõni nädal pärast 2009. aasta eelarve vastuvõtmist, nendest muudatustest lihtsalt ei pääse.

Kolmas samm on tööturu paindlikkus. Reformierakonna fraktsioon räägib oma kolleegide veendes hääled kähedaks ja niikaua, kuni viimasel meist veel veidigi häält jagub, jäämegi kordama: uus töölepingu seadus tuleb kiiresti vastu võtta. Kiire vastuvõtmise vajadus ei ole millegi muu kui selle huvides, et inimesed lihtsalt ei jääks hätta, et neil oleks töökoht, et vajaduse korral oleks ümberõppevõimalusi ja seda juba enne, kui tegu on tööst ilma jäänud inimesega. Töölepingu seadusega on kiire. Reformierakonna fraktsiooni ettepanek on, et esialgu 1. jaanuarist 2010 jõustuma plaanitud seadus jõustuks pool aastat varem ehk me parlamendis tooksime selle jõustamistähtaja pool aastat varasemaks. See osa seadusest, mis ei too järgmisel aastal kaasa lisakulutusi riigieelarvele, võiks jõustuda juba 1. juulist 2009.

Neljas samm, teadusesse ja haridusesse panustamine. Ühelt poolt tähendab see suuremat panust näiteks doktoriõppesse, aga Reformierakonna fraktsioon nõustub selle täna siit puldist räägitud jutuga, kuidas just nimelt ka gümnaasiumitaseme õpe on vähemalt sama tähtis. Kui siin oli täna jutuks ja arutelu all ettevõtlusõppe muutmine gümnaasiumi õppekava osaks, siis see tuleb ära teha. Me ootame haridusministrilt selles vallas konkreetset tegutsemist. Ma usun, et sellel samal 13. novembril me saame sel teemal siin Riigikogus juba konkreetsemalt edasi arutada ja edasi minna.

Viies samm on ekspordi toetamine, aga selle kõrval ka praegusest palju läbimõeldum tegevus investeringute Eestisse meelitamiseks. See viimane peaks olema üks väga oluline osa ka iga Riigikogu liikme igast välisvisiidist või komanderingust.

Teeme need viis sammu teoks ja ma arvan, et kui me järgmisel aastal kas samal ajal või natuke varem sedasama arutelu siin saalis peame, siis pärast nende viie sammu teostegemist on meie südametunnistus oluliselt rahulikum. Aitäh!

Asesimees Jüri Ratas

Ma tänan ettekandjat ja samuti tänan ma mõistva suhtumise eest! Ma palun Riigikogu kõnetooli Keskerakonna fraktsiooni esindaja Kalev Kallo! Kaheksa minutit.

Kalev Kallo

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud külalised! On tervitatav, et Riigikogu ette on jõudnud arutamisele riiklikult tähtsa küsimusena Eesti ettevõtluskeskkonna areng. Kui me teadvustame endale, et kõik need rikkused ja hüved, mida me iga päev kasutame, ja need vahendid, mida me riigieelarve koostamise käigus ümber jagame, luuakse ettevõtluses, siis riiklikult tähtsamat küsimust ei saagi enam olla.

Täna, kui valitsuskoalitsiooni juhtivpartei Reformierakond koos oma partneritega on vähem kui poolteise aastaga viinud riigi majanduse vabalangusesse, on selle küsimuse arutamine eriti päevakohane. Igasugused väited maailmamajanduse tagajärgede kohta ei pea vett. Esiteks, maailmas on plahvatanud finantskriis, aga meie oleme sisenenud järsku majanduslangusesse. Eesti Panga värske prognoosi kohaselt ootab meid järgmisel aastal ees 2,1%-line majanduslangus. Tõenäoliselt on see Euroopa Liidu riikide hulgas halvim tulemus ja selleks on andnud suure panuse just juhtiv erakond. Selle põhjenduseks kolm näidet.

Esiteks, lihtne tõde on, et majanduse tõusu ja kuumenemise tingimustes makse ei alandata. Selle üle avaldasid hämmingut ka kohtumisel majanduskomisjonis osalenud Eesti Välisinvestorite Nõukogu esindajad. Nad väljendusid piltlikult, et majandus kuuenes silmanähtavalt, aga teie loopisite järjest sütt ahju. Nüüd on julgetud seda tunnistada ka 2009. aasta riigieelarve seletuskirjas: "Näiteks Eestis läbi viidud tulumaksu alandamine perioodil 2005–2006 oli vastuolus tollase majanduskasvu faasis soovitatava majanduspoliitikaga." Sellele on tähelepanu juhtinud ka Rahvusvaheline Valuutafond. Teiseks, ennaktempos aktsiiside tõstmisega kiirendati inflatsiooni kasvu. Kolmandaks, pronksõduri õõ varjus mööda linna ringi tassimisega kindlustati meie suure naaberriigi Venemaa halvav mõju meie majandusele.

Need kõik on olnud Reformierakonna initsiatiivid. Nüüd tuleb meil kõigil otsida väljapääsu. Välja peab meid vedama ettevõtlus. Et ta seda suudaks teha, tuleb teda toita, luua talle soodne keskkond. Peame siin esmatahtsaks keskkonna stabiilsust, eriti maksupoliitikavallas. Seda toonitas ka eelkõneleja. Kahjuks näeme tegelikkuses jälle

vastupidist: tõmblev kaudsete maksude tõstmine, ikka 100% ja 130%, küll erisoodustusmaksude, küll riigilõivude sildi all. Riigilõivude suurus ei vasta enam ammu põhimõttele katta teenuse osutamise kulud. Nendest on saanud riigieelarve aukude lapid. Majutamisteenuse käibemaksu tõstmisega tahame hävitada turismisektori konkurentsivõime ja ühe maksebilanssi tasakaalustava ettevõtlussektori. Seda käibemaksutõusu ei tohi kehtestada! Ettevõtted on oma partneritega järgmise aasta lepingud juba ammu sõlminud, teadmata ees ootavast hinnatõusust. Nüüd ei saa nad oma partneritele öelda: "Vabandage, me sooviksime raha juurde, sest riigil on vaja eelarveaugud lappida." Ettevõtlus nõuab tarku ja koolitatud töötajaid. Igasuguste koolituskulude erisoodustusmaksudest tuleks kohe loobuda.

Edasise majanduskasvu kindlustaks järgmiste faktorite olemasolu: sisetarbimise kasv, ekspordi märgatav kasv ja innovatsioon tootmises. Esimest odava raha lõppemise tõttu lähitulevikus enam loota ei ole. Panustada tuleks teisele ja kolmandale, kusjuures innovatsioon annab positiivseid tulemusi pikemal ajateljel. Teame, et eraldised innovatsioonile on riigieelarves aasta-aastalt kasvanud, maha jääb erasektor. Vaja on kiiresti seaduste paketti, mis looks märgatavad soodustused ettevõtetele, kes teevad kulutusi innovatsioonile ja toodavad ekspordiks. Kiiresti ja lihtsustatud korras on vaja nn reformimata riigimaa munitsipaliseerida, et ta jõuaks tsiviilkäibesse kohapealset ettevõtlust arendama. Riik peaks lõpetama olemise koeraks heinakupõhise otsas. Riigi välispoliitika tuleb rakendada majandusliku jätkusuutlikkuse teenistusse, riigi majandushuvide kaitsmisele, parandada tuleb äridiplomaatia võimekust. Tihti jääb mulje, et meie välispoliitika elab oma elu tegelikkusest ja majandusest midagi teadmata.

Lõpetuseks. Eesti ettevõtluskeskkonna areng riiklikult tähtsa küsimusena peaks olema Riigikogus arutlusel vähemalt üks kord igal aastal. Arutluse üks osa peaks olema ka valitsuse ettekanne. See peaks toimuma headest või halvadest aegadest sõltumata, sest ettevõtluses toodetakse meie heaolu. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja Karel Rüütli! Kaheksa minutit.

Karel Rüütli

Austatud eesistuja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Head külalised! Täna arutelu ettevõtluskeskkonna üle ning riigi rolli üle selle kujundamisel ja atraktiivsuse suuren-damisel on heaks jätkuks hiljuti siinsamas saalis toimunud Eesti Arengufondi tegevuse arutelule.

Ettevõtluskeskkonna arendamine on riigi üks tähtsamaid ülesandeid. Kui me vaatame Eesti majanduse ja ettevõtluse arengut alates taasiseseisvumisest, siis areng on olnud kahtlemata tormiline. Sellele on kaasa aidanud väliskapitalile soodsate tingimuste loomine ning senini valitsenud suhteliselt stabiilne makromajanduslik keskkond ja maksusüsteem.

Faktiliste andmete kohaselt toodetakse ligi-kaudu kolm neljandikku sisemajanduse kogu-toodangust Tallinnas ja Harjumaal, mis tähendab ettevõtluse äärmiselt ebahühtlast regio-naalset jaotust koos sellest tulenevate taga-järgedega maapiirkondades. Samas peame väga tõsiselt analüüsima riigi ja valitsuse tegevust just selles suunas, mis puudutab ettevõtlike inimeste jäämist maapiirkonda-desse, seda, et nad sealt ei lahkuks, et elu oleks võimalik igal pool Eestis. Samuti tuleb mär-kida, et viimaste aastate kiire majanduskasvu näitajad ei ole baseerunud mitte niivõrd täna-päevase innovaatilise ja efektiivse ettevõtluse arendamisel ja uute väärtuste loomisel, kui-võrd ülisoodsatele laenule tugineval tarbi-mis- ja kinnisvarabuulil.

Arvestada tuleb ka seda, et pärast ühinemist Euroopa Liiduga on Eesti muutunud üheks osaks kogu Euroopa Liidu ühtsest ettevõt-luskeskkonnast, mille põhimõtteks on ini-meste, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumine kogu ühenduse piires. Seega tehakse juba praegu mitmed suured majandus-poliitilised ja ettevõtlust puudutavad otsused tegelikult Eesti piiri taga ja meie võimalus neid mõjutada on suhteliselt väike. Me peame väga tõsiselt järele mõtlema, kuidas sellises olukorras ellu jääda, et Eesti ei muutuks inimestele ja ettevõtjatele Euroopa ääremaaks,

vaid oleks jätkuvalt koht, kuhu tahetakse tulla tööle ja kuhu tahetakse investeerida.

Kahjuks võivad valitsuse viimase aja rapsivad sammud maksude ja riigieelarvega aga maha mängida sellegi edu, mis meil varem oli saavutatud. Eesti Panga eilne prognoos järgmise aasta 2,1%-lise majanduslanguse kohta näitab selgelt riigi ja ettevõtluse ees seisvate probleemide tõsidust. Täiesti ilmselt on Eestis senini valitsenud üliliberaalne ma-jandusmudel ennast ammandanud ja vajalik on riigi senine roll ettevõtluskeskkonna kujunda-misel ümber mõtestada. Ettevõtluskeskkonna näol on tegemist keerulise ja kompleksse valdkonnaga, mis vajab terviklikku käsitlust ja kus ühekülgsed ja ühekordsete aktsioonidega edu saavutada ei ole võimalik.

Rahvaliidu arvates tuleks valitsusel ja Riigikogul lähemal ajal keskenduda eelkõige järgmiste probleemide lahendamisele.

Esiteks. Raha väärtuse ja hindade stabiilsus. Vaja on välja töötada ja viivitamata rakendada eurole ülemineku ja inflatsiooni ohjeldamise terviklik pakett.

Teiseks. Maksusüsteemi stabiilsus ja ette-võtlust soodustav maksupoliitika on ettevõtjate konkurentsivõime alus. Seda põhimõtet on viimasel ajal hakatud rikkuma, võtame kas või kütuse ja teiste energiakandjate aktsiiside tõu-su, sealhulgas elektrienergiale Euroopa Liidu miinimummääradest kolm korda kõrgemana kehtestatud määrad, majutusteenuste, kultuuri-teenuste käibemaksu järsk tõstmine jne. See kõik nõrgestab Eesti ettevõtjate konkurentsi-võimet.

Kolmandaks. Infrastruktuuri arendamine on eelkõige riigi ülesanne, aga lahendada on vaja ka ettevõtlusega seotud elektrienergiaga varus-tamine kaugemas perspektiivis. Kindlasti peame senisest oluliselt rohkem tähelepanu pöörama transiidisektori arendamisele.

Neljandaks. Eriti oluline meie arvates on alanud majanduslanguse tingimustes suuren-dada riiklike investeeringute mahtu ettevõtluse ja majanduse elavdamiseks, sealhulgas peame oluliseks omavalitsustele vajalike investee-ringutoetuste suunamist maapiirkondadesse, mis aitaks ühtlasi soodustada regionaalset arengut ja edendada kohalikku ettevõtlust. Riigil on majandusraskuste tingimustes häda-vajalik suunata senisest rohkem vahendeid

teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni edendamisse.

Kuuendaks. Ettevõtluse reaalse toetamise meetmete osas tuleks tõsiselt analüüsida ja üle vaadata ka Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse senise tegevuse tulemuslikkus.

Seitsmendaks. Ettevõtluslaenude poliitika. Olukorras, kus kommertspangad ei ole enam suutelised pakkuma väike- ja keskmistele ettevõtetele laenu, tuleb riigil kas soodustada pankade laenukraanide avanemist või panustada rahaliselt ise.

Kaheksandaks. Tööjõu- ja tööhõivepoliitika vajab ümbermõtestamist. Tööturu paindlikkuse tunduv suurendamine uue töölepingu seaduse abil, mis võimaldab töötajatest lihtsamalt vabaneda, vajab tasakaalustamiseks Tööturumeti ja töötukassa kaudu tegusalt toimivat ümber- ja täiendusõpet.

Üheksandaks. Senisest rohkem on vaja tähelepanu pöörata hariduse ja tööturu seostele. Innovatiivne ettevõtlus põhineb ainult heal ja väga heal haridusel, vajalik on ettevõtlusalase õppe viimine kõikidesse koolidesse ning tööpraktika võimaldamine põhikooli lõpust kõrgkoolini välja, mis annab kõikidele noortele inimestele võimaluse saada teadliku ja juhendatud esmase töökogemuse.

Kokkuvõtteks. Arengufond tegi tõsised järeldused, mille kohaselt praeguse majandusstruktuuriga ei jõua Eesti arenenud riikidele järele, muudatuste algatamine ja elluviimine eeldab riigi aktiivset ja sihipärast tegevust soodsa ettevõtluskeskkonna loomisel. Parim strateegia majanduse restruktureerimisel on töötleva tööstuse ja teenuste koos arendamine ning teadusmahukate välisinvesteeringute sisestoomine. Loodame siiralt, et praegune valitsus ja kõik Riigikogus esindatud erakonnad koos ettevõtjate esindajatega teevad ka tänasest arutelust tõsised järeldused ja asuvad üheskoos kohe tegutsema Eesti ettevõtluskeskkonnas kuhjunud probleemide lahendamiseks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Marek Strandbergi! Kaheksa minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Siin kuulnud jutt selle kohta, et majandusstruktuuri muutmine on möödapääsmatu, konvergens, kohandumine uute oludega on möödapääsmatu, on igati arusaadav. Praegu on küll ju juhtunud nii, et ka nõudlusstruktuur on terves maailmas seoses sellesama finantskriisiga muutunud, ja mõnes mõttes oleme enda majanduse muutmisega nüüd, kus muud turud on oma nõudlust vähendanud, kus rahaturgude pakkumine on vähenenud, veel topeltkeerulises olukorras.

Eesti majandus on mõnes mõttes võrreldav kas lainelauduri või purjetajaga, kes küll kasutab laineid ja tuult, kuid ise neid ei tekita. Seda suurem peab olema paindlikkus, kohanemisvõime ja, mis kõige peamine, ettenägemisvõime. Ettenägemisvõime mis valdkonnas? Just nimelt selles valdkonnas, millised võiksid ja saaksid olla majandamise alused ja põhimõtted juba lähitulevikus. Sest on selge, et olukord, kus tänane maailmamajandus tarbib topelt rohkem ressursse, kui maailmal taastekitavana, Maal kui planeedil taastekitavana pakkuda on, ei ole jätkusuutlik. See ei saa olla jätkusuutlik ja muutused mitte ainult majanduse struktuuris, vaid ka majandamise alustes ja põhimõtetes on ilmselt möödapääsmatud.

Meie ökoloogiline jalajalg tootmises on selline, et me tõepoolest vajame jätkusuutlikuks eksistentsiks kahte planeeti. Seda meil võtta ega osta parimagi võimaluse juures kusagilt ei ole. Seetõttu on nii globaalselt kui ka lokaalselt muutused majanduses möödapääsmatud. Kui me võtame laiemalt, siis ükskõik kus kohas maakeral toodetud kilogramm liha läheb tegelikult maksma 10–15 tonni magedat vett. Kui me võtame Eesti olud, siis me kulutame ühe krooni teenimiseks jätkuvalt 3–4 korda rohkem kütust, kui seda tehakse Euroopa Liidus keskmiselt. On täiesti selge, et selline olukord ei saa olla konkurentsivõimeline ega jätkusuutlik. See lisandub probleemina probleemide ritta, kus juba ees on hariduse paindlikkuse puudumine, ühekülgus ja võib-olla ka liigne kõrgharitus, millest siin täna on räägitud.

Kui me räägime uuest majanduslikust paradigmat või arvepidamise viisist, siis te olete ju kuulnud, et juba praegu kõneldakse sellest, kuidas kapitalism olla justkui lõppenud. On inimesi, kes räägivad, et peaks

tulema mingisugune uus ilmakord või koguni revolutsioon. Neid tuleks lohutada või jahutada just nimelt sel teemal, et vaevalt kapitaliarvestuse põhimõtetega maailmas midagi muutuda saab, neid proove on tehtud. Küll aga on meil võimalus kapitaliarvestuse aluseid oluliselt laiendada. Laiendada just nimelt sellisel moel, et muuta majandust juba ette jätkusuutlikumaks ja lisada rahas mõõdetavale kapitalile ka veel naturaalses ühikutes mõõdetav looduskapital, mida me tegelikult igasuguse majandussammu tegemiseks mõõdapääsmatult vajame.

Looduskapitali puhul on lugu see, et bioloogiliste olenditena vajame looduskeskkonda mõõdapääsmatult selleks, et bioloogilise olendina selles ökoloogilises nišis üleval püsida. Ja teistpidi, sotsiaalse ja majandusliku olendina kasutame sedasama looduskapitali selleks, et käigus hoida oma masinaid, masinavärke ja majandust laiemalt. Juhul, kui sotsiaalse olendina kasutatud looduskapital on üle kulutatud, mõjutab see paratamatult meie kui bioloogilise olendi eksistentsi. Seda mõju nähakse küll kliimamõjude, küll ökosüsteemi mõjude kaudu väga paljudes riikides, sealhulgas sellesamas Hiinas, mille kohta Urmas Varblane väga õigesti ütles, et tegelikult meie asi oleks, kui me ise suudaksime juba niimoodi toimida, õpetada ka teisi, et nende teiste, näiteks Hiina tulevane majandus põhineks hoopis teistel alustel. Õnneks on nii, et ka osa Tartu Ülikooli õpetlasi ongi just nimelt Hiinas õpetamas, kuidas ökoloogilisi tehnoloogiaid ja teistsugust majandust ellu viia. Ja pange tähele, just hiinlased on need, kes oluliselt rõõmsameelsemalt ja avasüli võtavad vastu seda teadmist, mis Euroopas, ja nii kurb, kui see ei ole, Eestiski sageli eemale tõugatakse.

Meie tänane globaalne majanduslik olukord on kujunenud kehvaks eelkõige selle tõttu, et me ei ole suutnud pidada kinni piiridest. Me ei ole pidanud kinni teatavatest finantspiiridest ja oleme tekitanud terve hulga väljamõeldud väärtuste kaudu mitmeid probleeme. Need on reaalsed probleemid, mis on mõjutanud realselt väärtuste kättesaadavust, rahasüsteemi toimivust. Ja oleks väga halb, kui me tekitaksime piiridest mittehoolimise oskusega samasuguseid probleeme keskkonnaga ja energiaga seonduvalt.

Lisaks sellele on tekkinud veel olukord, kus, nagu te näete, on nii Ameerikas kui paljudes Euroopa riikides pakutud ettevõtlusele abi – küll otse, küll pankade kaudu –, et finantskriisist välja tulla. See ilmselt ei ole õige lähenemine, aga ma olen juba kuulnud ka Eesti ettevõtjate suust väiteid, et tegelikult ootaksid nemadki – mõned neist, loodetavasti mitte kõik – sellist riigipoolset abi, et kujunenud finantskriisist mingit moodi välja ujuda. Meenutan siinkohal, et 1929. aasta järgselt kumuleerus kriis ennekõike selle tõttu, et tekkis väga tugev soov ja vajadus sekkuda sellesesamasse väljakujunenud finantsproblemaatikasse. Kui me ütleme, et majandus on isereguleeruv süsteem, siis lootkem selle isereguleerimis-, iseorganiseerimisvõime peale ja uskum, et kui seda süsteemi arukalt toetada ja mitte häirida, siis leitakse ka lahendused.

Lisaks lokaalsele keskkonna arvestamisele kapitalistlikus või kapitaliarvestussüsteemis ehk majanduse aluses on täiesti mõõdapääsmatu teha ka globaalseid muutusi. Siinkohal tuleb tõesti öelda, et meie välispoliitika võiks olla oluliselt intensiivsem ja selgem. Nimelt on täitsa selge, et niikaua kui globaalselt, näiteks vabakaubanduslepingu, WTO raames, ei hakata arvestama keskkonna- ja humanitaarnõudeid, ei ole lootust muuta majandust globaalsemas mõttes jätkusuutlikumaks.

Meie sõnum siinkohal on, et majanduse probleemid ei ole täna mitte ainult Eesti probleemid. Majanduse alused ja põhimõtted, millest lähtuda ja arvestada kapitali, tuleks uuesti läbi mõelda ja kohandada uutele oludele vastavaks tunduvalt laiemalt. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Jüri Tamme! Kaheksa minutit.

Jüri Tamm

Austatud kolleegid! Lugupeetud juhataja! Lubage mul esitada mõningad sotsiaaldemokraatide seisukohad. Kõigepealt tänu kõigile neile inimestele, kes aitasid meil seda kuulamist korraldada, ja neile, kes oma ettepanekud majanduskomisjoni saatsid.

Sotsiaaldemokraadid arvavad, et tänasel hetkel on meil vaja astuda järgmised sammud. Kõigepealt, leida laekunud muudatusettepanekutest kõige olulisem, mida oleks võimalik realiseerida. Võtame kas või erisoodustumaksu lõpetamise nendes valdkondades, mis puudutavad haridust ja inimeste tervist. Kõik me saame aru, et nii riigile kui ettevõtluskeskkonnale on vaja tarku ja terveid inimesi. Ma arvan, et me leiaksime neid kohti veel palju, ja otseselt meie kohustus ongi lahendused leida.

Teiseks, revideerida ja süstematiseerida kõik muud ettepanekud ning võib-olla tõesti, nagu siin eespool kõnelejad mainisid, hinnata ka nende maksumust. Järgnevatel aastatel oleks siis ehk võimalik vajalikud muudatused seadusandlikul tasandil sisse viia.

Kolmandaks. Riigikogusse tuuakse aasta lõpul majanduskasvu ja tööhõive kava aastateks 2009–2011, mis on koostatud lähtuvalt Lissaboni strateegia dokumendist. Ma soovitan väga teil kõigil seda dokumenti lugeda, temaga tutvuda ja oma edaspidises töös järgida seal toodud lähtekohti, sest nagu te teate, majandus kajastab kogu ühiskonna arengut ja protsesse.

Neljas ettepanek. Professor Varblane mainis, et meil oleks vaja luua kompetentsikeskus. See keskus võiks olla ka siin majas. Riigikogu mitu koosseisu on rääkinud sellest, et Riigikogu juurde võiks moodustada tulevikukomisjoni, kes hakkaks pikaajalistest arengukavadest ja riigile olulistest küsimustest rääkima mitte ainult kuulamiste käigus, vaid tegelema nende probleemidega sisuliselt, süstemaatiliselt ja pikaajaliselt. Aitäh veel kord kõigile!

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan ettekandjat! Austatud Riigikogu! Mul on heameel kutsuda Riigikogu kõnetooli Urmas Klaas. Palun!

Urmas Klaas

Hea juhataja! Austatud kolleegid! Lugupeetud koostööpartnerid, ettevõtlusorganisatsioonide esindajad, head külalised, head majanduskomisjoni ametnikud! Ma tahan majanduskomisjoni esimehena tänada kõiki neid tublisid inimesi, kes aitasid seda riiklikult olulist teemat "Eesti ettevõtluskeskkonna areng" ette valmistada, andsid oma panuse!

Avaldan arvamust ja lootust, et Riigikogu arutab tõepoolest juba õige pea ettevõtluskeskkonna arengu ja majanduse teemat uuesti, see rütm võiks olla kord aastas, ja loodan jätkuvalt kuulata häid, sisukaid ettepanekuid, nii nagu neid on ka täna meie arutelus kõlanud. Aitäh kõigile!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Sulgen läbirääkimised. Tänan kõiki esinejaid, kõiki küsijaid, kõiki vastajaid, samuti kõiki kuulajaid! Ühtlasi soovin tänada nii majanduskomisjoni esimeest kui kogu majanduskomisjoni selle teema püstitamise eest Riigikogu täiskogul!

Oleme olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu lõpetanud ja viies päevakorrapunkt on käsitletud.

6. Geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (301 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni algatatud geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni liikme Aleksei Lotmani!

Aleksei Lotman

Hea Riigikogu esimees! Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni algatatud geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seaduse muutmise eesmärk on viia seadus vastavusse ettevaatusprintsibiiga ja vältida geneetiliselt muundamata põllukultuuride geneetilist saastumist geneetiliselt muundatud organismidega ning geneetiliselt muundatud organismide esinemist vastavalt märgistamata toodetes. Seda nõuab meilt elu ja seda nõuab meilt ka Euroopa Liidu õigus, sest ühest küljest on kogu maailmas küllaga näiteid mitmesugustest probleemidest, mida GMO-de kasutamine on tinginud, ja teisalt on Euroopa Liidus nende probleemide tõkestamiseks ja ennetamiseks juba 2001. aastal kehtestatud direktiiv GMO-de keskkonda viimise kohta.

See on juba mõnda aega ka meile kohustuslik, kuid meie GMO-de keskkonna seadus paraku ei vasta sellele. Rikkumismenetlust meil õnneks küll kaelas veel ei ole.

Kiirendamiseks Keskkonnaministeeriumi tegevust meie GMO-alaste õigusaktide kooskõlla viimisel ettevaatusprintsipi ja Euroopa Liidu õigusega, esitas Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon kevadel Riigikogu menetlusse otsuse eelnõu GMO-de kontrollimatu leviku tõkestamiseks ja moratoriumi kehtestamiseks ajani, kuni seadusandluse areng elule järele jõuab. Teie, head kolleegid, hääletasite selle maha, sest lootsite, et kohe-kohe esitab Keskkonnaministeerium vastava seaduse. Paraku pole seda seadust meile veel esitatud. Ennetamiseks GMO-de kontrollimatust levikust tuleneda võivaid pöördumatuid ohte ja ka võimalikku rikkumismenetlust Euroopa Komisjoni poolt, otsustaski Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon ise sellesisulise eelnõu ette valmistada. Õnneks oli täiesti avalikult kättesaadav omal ajal, juba päris tükk aega tagasi Keskkonnaministeeriumi tublide ametnike, keskkonnaorganisatsioonide ja Tartu Ülikooli juristide koostöös valmima hakanud toorik, millega töötamine oli mingil põhjusel ministeeriumis seiskunud. Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon tegi koostöös keskkonnaorganisatsioonide esindajatega ja Tartu asjatundlike keskkonnajuristidega nimetatud toorikust praegu meie ees oleva eelnõu.

Eelnõu esimeses punktis tuuakse kooskõlas direktiivi nõuetega seadusesse sisse ettevaatusprintsip, mis kõnealuses kontekstis tähendab vajadust ära hoida geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise võimalikke riske nii inimese tervisele kui ka keskkonnale. Seaduse eemärki laiendatakse taotlusega vältida geneetiliselt muundamata põllukultuuride geneetilist saastumist geneetiliselt muundatud organismide ja nende saadustega ning geneetiliselt muundatud organismide ja nende saaduste esinemist vastavalt märgistamata toodetes. Seaduse reguleerimisala on seega laiendatud geneetiliselt muundatud põllukultuuride käitlemisele.

Eelnõuga laiendatakse geenitehnoloogia-komisjoni, suurendades akadeemiliste ringkondade, keskkonnaorganisatsioonide ja põllumajandustootjate esindatust. Ettevaatusprintsipi rakendatakse ka teavitamiskohustuse

puhul loa taotlemise käigus, kus loa taotlejale lisandub kohustus teavitada Keskkonnaministeeriumi uute võimalike riskide ilmnemisest. Laiendatakse Keskkonnaministeeriumi kohustust teatada loa andmise menetluse algatusest ja loa andmisest, lisaks kehtivas seaduses sätestatud ametlikele teadaannetele tuleb sellest teatada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga ajalehes, et tagada informatsiooni jõudmine asjahuvilisteni ja üldsuseni. See on kooskõlas Århusi konventsiooni põhimõtetega. Samuti täiendatakse kõnealust lõiget nõudega teavitada avalikkust samade kanalite kaudu Eestile arvamuse avaldamiseks edastatud Euroopa Liidu liikmesriigis esitatud GMO turustamisloa taotlusest, sest me oleme kõik ühtses turus. Eelnõu rakendab ettevaatusprintsipi lubade läbivaatamisel geenitehnoloogia komisjonis, andes selge suuna lubada vaid selliste GMO-de keskkonda viimist, mille ohutus on piisavalt tõendatud. Samuti saab keskkonnaminister anda luba vaid selliste GMO-de keskkonda viimiseks, mille ohutus on jällegi piisavalt tõendatud. Ettevaatusprintsipi laiendatakse GMO-de keskkonda viimise loa kehtivuse peatamise ja kehtetuks tunnistamise tingimustele, samuti GMO-de turustamise lubade menetlemisele.

Seadust täiendatakse geneetiliselt muundatud põllukultuuride käitlemise peatükiga. See sisaldab muu hulgas nõudeid käitleja koolitusele, samuti nõuet, et geneetiliselt muundatud põllukultuuri ja samast liigist geneetiliselt muundamata põllukultuuri vahel peab olema vahemaa. Viimane peab tagama selle, et kui mina kasvatan muundamata rapsi, naaber aga kasvatab muundatud rapsi, on ühel hetkel Monsanto detektiivid minu kallal, et miks ma muundatud rapsi kasvatan. Täpselt samadel põhjustel on eelnõus ka ajavahemiku nõue, veole ja ladustamisele kehtestatud nõuded ning geneetiliselt muundatud eelkultuurist tärgranud taimede eemaldamise nõue, et jällegi ei jääks geneetiliselt muundatud taimed keskkonda omapäi toimetama. Tootmisel kasutatavate seadmete ja tehnika puhastamise nõue pärast geneetiliselt muundatud kultuuride käitlemist – jällegi samal põhjusel. Samuti käsitletakse geneetiliselt muundatud põllukultuuride asukohtade ja käitlejate registrit ning nende kasvatajate kohustust teavitada naabreid. Jällegi sama põhjus – et naaber

teaks, kui keegi hakkab geneetiliselt muundatud põllukultuure kasvatama. Ja loomulikult täpsustatakse eelnõuga ka järelevalvet GMO-de keskkonda viimise üle.

Ma tänan, head kolleegid teid tähelepanelikult kuulamast, vähemalt ettekande lõpuosas!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Üks repliik ainult. Mul ei ole au olla Riigikogu esimees, kuid ma edastan teie head soovid Riigikogu esimehele.

Aleksei Lotman

Ma palun väga vabandust!

Aseesimees Jüri Ratas

Teile on ka küsimusi. Marko Pomerants, palun!

Marko Pomerants

Aitäh! Hea kolleeg! Roheliste võimekuses me oleme siin veendunud korduvalt. Aga ehk sa protokollis huvides ütled, kust teil õnnestus selline suurepärase eelnõu hankida.

Aleksei Lotman

Interneti avarustest. Täheleb, mitte eelnõu, vaid eelnõu toorik. Eelnõu me ikka tegime valmis, nagu ma ka korduvalt ütlesin. Aga eelnõu tooriku, jah, leidsime Interneti avarustest, see on seal juba pikemat aega ringi hulkunud.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma väga tänan ettekandjat! Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli keskkonnakomisjoni aseesimehe Mart Jüssi!

Mart Jüssi

Lugupeetud kolleegid! Keskkonnakomisjon menetles roheliste fraktsiooni esitatud GMO-de keskkonda viimise seaduse eelnõu s.a 9. septembril. Kuna eelkõneleja andis eelnõu sisust väga detailse ülevaate, siis ma keskenduksin sellele arutelule, kus käsitleti ka seda eelnõu päritolu üsna põhjalikult. Nagu me siingi kuulsime, on see tegelikult ühe vana eelnõutooriku edasiarendus. Vabariigi Valitsus oli keskkonnakomisjonile teada andnud, et valitsus seda eelnõu ei toeta, põhjendus oli, et

paralleelselt on Keskkonnaministeeriumis väljatöötamisel või edasiarendamisel sama algupärandi täiustatud, uuem versioon. Kuid neid asju vaagides ja võrreldes leidis komisjon siiski, et eelnõu, mida ei ole veel komisjonile üle antud, ei saa tegelikult takistada üleantud eelnõu menetlust, ja selles valguses me seda asja jätkasime. Kuigi, jah, tuli välja, et eelnõu menetluse takistuseks võis saada Euroopa Parlamendi direktiiv 98/34, mis sätestab, et juhul, kui eelnõus esitatakse toodetele või teenustele tehnilisi norme, mis võivad seada piiranguid Euroopa Liidu piires, tuleb see kooskõlastada teiste Euroopa Liidu riikidega või küsida vähemalt nende arvamust ja see võtab kolm kuud aega. Põhimõtteliselt peaks siis kolmeks kuuks eelnõu menetluse peatama. Kuid me arvasime, et praeguses varajases seaduseelnõu ettevalmistamise faasis ei tohiks see siiski komisjoni tööd otseselt segada. Toodi välja ka see, et eelnõu n-ö kaksikvennas, mida me keskkonnakomisjonis ei ole näinud, on olemas vastavad rakendusmäärused, mis sellise eelnõu juurde kuuluvad, ja meie käsitletavas eelnõus neid ei olnud. Kuid me leidsime siiski, et rakendusmääruste koostamine on ministeeriumide ülesanne, ja menetlesime oma eelnõu edasi.

Arutelu lõpptulemusena komisjon leidis, et me suuname selle eelnõu esimesele lugemisele, selle poolt hääletas 8 inimest, erapooletuks jäi 1 ja vastu ei olnud keegi. Komisjon tegi ettepaneku esimene lugemine lõpetada.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 6. november 2008 kell 18. Sellega on esimene lugemine lõpetatud ja kuues päevakorrapunkt käsitletud.

Austatud Riigikogu, sellega on tänane istung lõppenud. Jõudu teile komisjonides ja fraktsioonides!

Istungi lõpp 14.00.
Istungi kestus 4 tundi.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 3. november 2008
Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine ohtlike veoste tollikontrolli ja suurõnnetuste kontrolli rahastamise kohta (nr 91)

2. Arupärimine RAS-i Ookean kohustus-seotud kohtuvaidluse kohta (nr 97)

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, austatud rahandusminister! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu seitsmenda tööpäeva esmaspäevast istungit. Head kolleegid! Kas on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi? Palun, Vabariigi Valitsuse esindaja Aivar Rahno!

Aivar Rahno

Austatud esimees! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna viis seaduseelnõu. Esiteks, investeerimisfondide seaduse, väärtpaberituru seaduse, äriseadustiku ja Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu. Teiseks, maksukorralduse seaduse, äriseadustiku ja nendega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Nende eelnõude menetlemisel esindab valitsust rahandusminister Ivari Padar. Kolmandaks, konsulaarseaduse eelnõu. Neljandaks, Albaania Vabariigi ja Horvaatia Vabariigi ühinemist käsitlevate Põhja-Atlandi lepingu protokollide heakskiitmise seaduse eelnõu. Nende eelnõude menetlemisel esindab Riigikogus valitsust välisminister Urmas Paet. Viiendaks, maa-reformi käigus kasutusvaldusesse antud maa omandamise seaduse eelnõu, mille menetlemisel esindab Riigikogus valitsust keskkonnaminister Jaanus Tamkivi.

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatusel nimel olen vastu võtnud viis eelnõu. Kui eelnõud vastavad Riigikogu

kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus nende menetluse võtmise kolme tööpäeva jooksul.

Head kolleegid! Riigikogu juhatus on võtnud menetluse järgmised eelnõud ja on määranud juhtivkomisjonid. Esiteks, Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni s.a 22. oktoobril esitatud Riigikogu otsuse "Abinõud riigi infotehnoloogia kulutuste vähendamiseks ja infotehnoloogilise innovatsiooni soodustamiseks" eelnõu, juhtivkomisjon on majanduskomisjon. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on s.a 6. november kell 18. Teiseks, Riigikogu liikmete Hanno Pevkuri, Urmas Reinsalu ja Hannes Rummi s.a 23. oktoobril algatatud politseiteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse, piirivalveteenistuse seaduse, prokuratuuriseaduse, õiguskantsleri seaduse, Riigikontrolli seaduse, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu XII koosseisu ning Riigikogu VII, VIII ja IX koosseisu liikmete pensioni seaduse ning Vabariigi Presidendi ametihüve seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon.

Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 24. oktoobril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise "Energia-tõhususe parandamine info- ja sidetehnoloogia abil" kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning teatise kohta arvamust andma majanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 6. november kell 18. Head kolleegid! Andke andeks, aga ma ei kuule iseennast ka juba! Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 24. oktoobril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi, millega muudetakse direktiivi 1999/62/EÜ raskete kaubaveokite maksustamise kohta teatud infrastruktuuride kasutamise eest, eelnõu kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning eelnõu kohta arvamust andma majanduskomisjoni. Arva-

muse esitamise tähtaeg on s.a 6. november kell 18. Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 24. oktoobril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise "Interneti edendamise – tegevuskava Interneti protokollu kuuenda versiooni (IPv6) kasutuselevõtuks Euroopas" kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning teatise kohta arvamust andma majanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 6. november kell 18. Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 31. oktoobril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Liidu Nõukogu 10. septembri 2008. aasta töödokumendi 12873/08 "Konventsioon keskse tollivormistuse kohta seoses traditsiooniliste omavahendite EL-i eelarve kasutusse andmisel endale jäetavate siseriiklike sissenõudmiskulude määramisega" kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning töödokumendi kohta arvamust andma rahanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 10. november kell 12. Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 3. novembril esitatud Eesti seisukohad nõukogu direktiivi, millega muudetakse direktiive 92/79/EMÜ, 92/80/EMÜ ja 95/59/EÜ tubakatoodete suhtes kohaldatava aktsiisimaksu struktuuri ja määrade osas, eelnõu kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning eelnõu kohta arvamust andma rahanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 10. november kell 12. Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 3. novembril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 717/2007, milles käsitletakse rändlust üldkasutatavates mobiiltelefonivõrkudes ühenduse piires, ning direktiivi 202/21/EÜ elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste ühise reguleeriva raamistiku eelnõu kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ja eelnõu kohta arvamust andma majanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 20. november kell 18.

Olen edastanud 12 Riigikogu liikme esitatud arupärimise regionaalminister Siim Valmar Kiislerile.

Tähelepanu, kolleegid! Kolmapäeval, s.a 5. novembril osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: justiitsminister Rein Lang, põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder ja minister Urve Palo.

Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 87 Riigikogu liiget, puudub 14.

Head kolleegid! Läheme selle nädala päevakorra kinnitamise juurde. Päevakord on teie ees laudadel. Panen hääletusele selle nädala päevakorra kinnitamise. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt hääletas 81 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Selle nädala päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine ohtlike veoste tollikontrolli ja suurõnnetuste kontrolli rahastamise kohta (nr 91)

Esimees Ene Ergma

Läheme arupärimistele vastamise juurde. Esimene arupärimine on Riigikogu liikmete Valdur Lahtvee, Marek Strandbergi, Aleksei Lotmani, Mart Jüssi, Maret Merisaare ja Toomas Trapido 25. septembril esitatud arupärimine ohtlike veoste tollikontrolli ja suurõnnetuste kontrolli rahastamise kohta. Ma palun kõnepulti Riigikogu liikme Valdur Lahtvee!

Valdur Lahtvee

Austatud juhataja! Head kolleegid! Austatud minister! Täname arupärimine rahandusminister Ivori Padarile on ajendatud sellest, et Muuga sadamast, teadagi, veetakse läbi päris palju ohtlikku kaupa. Kauba nomenklatuur täieneb pidevalt ja kasvab nende kaupade hulk, mis on seotud kas või plahvatusehuga. Muuga sadamas on kavandatud päris mitmeid laiendusi, mis on seotud ohtlike kaupade käitlemise, töötlemise, ladustamise, veo ja laadimisega seonduvate riskidega ja negatiivsete keskkonnamõjudega. See tähendab, et need keskkonnamõjud võivad kasvada ja need riskid võivad ühel hetkel väga halvasti realiseeruda seal piirkonnas elavate inimeste jaoks. Me esitasime sellise kassett-arupärimise päris mitmele ministrile, et saada vastuseid ka mitme ministeeriumi või eri ministeeriumide haldusalade vahele jäävate küsimuste kohta. Täname härra rahandusministrit, kes sai tulla

vastama meie kolmele konkreetsele küsimusele, mis on järgmised. Kui suures ulatuses kontrollitakse Eestis tolliprotseduuride käigus merekonteinerite sisu vastavust saatedokumentidele ning millised on nende kontrollimiste tulemused (statistika lähima võimaliku perioodi kohta: kontrollitud konteinerite hulk, konteinerkäive kokku ja konteinerite sisu vastavus dokumentides kirjeldatule)? Millised Eestis paiknevad suurõnnetuse ohuga ettevõtted on kindlustatud, kui suures ulatuses ja milliseid tekkivaid kulutusi ja kahjusid need kindlustused katavad? Millistest allikatest ning millises faktilises ulatuses on riigil kavas võimalike suurõnnetuste puhul nende tagajärgede leevendamist ning likvideerimist rahastada? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Valdur Lahtvee! Palun, härra rahandusminister, teil on võimalus vastata!

Ivari Padar

Lugupeetud proua esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lugupeetud arupärijad! Vastuseks teie küsimustele teatan järgmist.

Küsimus nr 1: "Kui suures ulatuses kontrollitakse Eestis tolliprotseduuride käigus merekonteinerite sisu vastavust saatedokumentidele ning millised on nende kontrollimise tulemused (statistika: kontrollitud konteinerite hulk, konteinerkäive kokku ja konteinerite sisu vastavus dokumentides kirjeldatule)?" Maksu- ja Tolliamet kontrollis 2008. aasta algusest kuni oktoobri alguseni 1139 kaupa sisaldavat merekonteinerit. Võrdluseks võib tuua, et Tallinna sadamat on 2008. aastal läbinud keskmiselt 15 000 konteinerit kuus. Sealjuures tuleb arvestada, et kõik konteinerid ei kuulu tollijärelevalve alla. Järelevalve alla ei kuulu sellised konteinerid, mis veetakse Eestisse mõnest teisest Euroopa Liidu riigist ning millele rakendatakse kaupade vaba liikumise põhimõtet. See tähendab, et toll ühendusesisest kaupade liikumist ei kontrolli, kuna tollikontroll ja tollivormistus on juba teises riigis tehtud. Statistikat selle kohta, milline osa tuleb Euroopa Liidust ja milline kolmandatest riikidest, Maksu- ja Tolliamet ei tee. Nende andmete väljaselgitamine on väga ajamahukas, kuna andmed sisalduvad paber-

dokumentidel. Kaupade kontrolli käigus avastati 41 rikkumist ning 175 rikkumise kahtlust. Rikkumiste põhjused on erinevad. Näiteks, kauba tegeliku koguse mittevastamine dokumentidele, vale kaubakirjeldus, intellektuaalse omandi rikkumine või vale tollimaksu määr. Rikkumise kahtlus tähendab, et kontrolli tulemus ei ole veel näiteks lisaanalüüside tegemise tõttu selge. Alati, kui kontrollitakse kaupa, kontrollitakse ka sinna juurde kuuluvaid dokumente. Kaubad valitakse läbivaatuseks riskianalüüsi alusel. See tähendab, et info kauba kohta on tollil kasutada juba enne selle saabumist. Lähtudes kaupade rahvusvahelise liikumise soodustamise ja kiirendamise põhimõtetest, mida Eesti ja Euroopa Ühendus on tunnustanud, on oluline, et kaubad valitaks kontrolliks hoolikalt ja põhjendatult, riski alusel. Legaalse kaubavoo mittetakistamise kõrval on seega oluline tegur riskikriteeriumide valik. Maksu- ja Tolliamet tagab, et see valik oleks aktuaalne ja tulemuslik.

Teine küsimus: "Millised Eestis paiknevad suurõnnetuse ohuga ettevõtted on kindlustatud, kui suures ulatuses ja milliseid tekkivaid kulutusi ja kahjusid need kindlustused katavad?" Kemikaaliseaduse kohaselt peab suurõnnetuse ohuga ettevõtte omanik võimaliku kahju hüvitamiseks kindlustama oma vastutuse kahju eest, mis võib tuleneda suurõnnetusest. Seadus ei sätesta otsesõnu kindlustussumma suurust, kuid annab Vabariigi Valitsusele aluse keelustada, piirata või peatada suurõnnetuse ohuga või ohtliku ettevõtte tegevust juhul, kui ettevõtjal puudub vastutuskindlustus võimaliku raskema tagajärjega suurõnnetuse tekitatud kahju hüvitamiseks. Pädevad asutused suurõnnetuse ohuga ettevõtete ohutuse alal on Päästeamet ja selle kohalikud päästeasutused ning Tehnilise Järelevalve Amet. Suurõnnetuse ohuga ettevõtete loetelu peab päästeasutustelt saadavate andmete põhjal Päästeamet, kellel on ühtlasi andmed vastutuskindlustuse olemasolu ja kindlustussumma kohta. Need esitab päästeasutusele ettevõtja koos hädaolukorra lahendamise plaaniga. Ettevõtte on kohustatud hindama võimaliku õnnetuse järgse kahju ulatust ning esitama vastavad andmed koos riskianalüüsi ja õnnetuse ärahoidmise abinõude kirjeldusega päästeasutusele ja Tehnilise Järelevalve Ametile. Nimetatud asutused hin-

davad nõuete täitmise korda ning koguvad teavet nende nõuete täitmise kohta. Bensiini, diislikütust, mootorsõidukites kasutatavat vedelgaasi, petrooleumi, kerget kütteõli, põlevkiviõli või rasket kütteõli võib importida, eksportida, müüa või selle hoiu teenust osutada ainult majandustegevuse registris vastaval tegevusalal registreeritud äriühing. Seega on vastavate ettevõtete loetelu majandustegevuse registris. Registreeritud ettevõtte kohta avaldatud ka vastutuskindlustuse lepingu number, kehtivuse aeg, kindlustussumma suurus ning kindlustust tõendava dokumendi väljastanud kindlustusandja nimi ja registrikood. Vedelikütuse seadus kehtestab vastutuskindlustuslepingu nõuded. Vastutuskindlustuslepingu kindlustussumma peab olema vähemalt 500 000 krooni. Vastutuskindlustusleping peab katma kütuseettevõtte tegevuse tagajärjel kolmandatele isikutele tekkida võiva varalise kahju hüvitise.

Kolmas küsimus: "Millistest allikatest ning millises faktilises ulatuses on riigil kavas võimalike suurõnnetuste puhul nende tagajärgede leevendamist ning likvideerimist rahastada?" Keskkonnakahju heastamine on reguleeritud keskkonnavastutuse seadusega põhimõttel "saastaja maksab", mille kohaselt kannab kahju tekitaja kahjustatud keskkonna taastamise või asendamise kulud. Seadusega ei reguleerita näiteks merereostuse või tuumaõnnetuse põhjustatud keskkonnakahju, kuna need on reguleeritud teatud rahvusvahelises konventsioonis, millega Eesti on ühinenud. Suuremahuliste keskkonnakahjude leevendamise ja likvideerimise tööde rahastamine toimub Vabariigi Valitsuse reservi kaudu. Näiteks kaubalaeva Runner 4 juhtumil kulud kaeti esialgu Vabariigi Valitsuse reservist ja hiljem mõisteti kulutused osaliselt arbitraaži kaudu tagasi Eesti Vabariigi kasuks. Nimetatud Runner 4 juhtum näitas ilmekalt koostöövõimekust Läänemere keskkonnakaitse komisjoni HELCOM raames. Samuti on kõik ulatuslike metsatulekahjude ja ka Nõva mere-reostuse likvideerimise kulud kaetud Vabariigi Valitsuse reservist. Tänaise päeva seisuga on suuremates kaubasadamates, eelkõige Muugal ja Sillamäel, olemas keskkonnakahjude likvideerimise võimekus reostuse korje ja akvaatoriumi piiramise osas, reostuse likvideerimise kulud kannab saaste põhjustaja.

Suurendamiseks valmisolekut suurte keskkonnakahjude leevendamiseks ja likvideerimiseks, on 2009. aasta eelarvesse kavandatud vahendid Läänemere konventsiooni nõuete järgseks reostustõrjevõimekuse tagamiseks. Kokku planeeritakse aastatel 2008–2010 soetada kaks laeva kogumaksumusega 700 miljonit krooni. 2009. aastaks on kulutusteks kavandatud 202,5 miljonit krooni. Kahe multifunktsionaalse laeva soetamisega saavutatakse reostustõrjevõimekus 2,4 km² ehk 53% HELCOM-i nõuetest. Praegu on reostustõrjevõimekus meil ainult 0,6 km² ehk 13% nõuetest. Päästametile tuletõrje- ja päästetehnika hankimiseks, keskkonnahädaolukordadeks valmisoleku tagamiseks (see sisaldab 2008. aastal konteinerautode, olmekonteinerite, laiaulatuslike päästetööde juhtimise auto, reostustõrje-konteinerite, voolikukonteinerite, vahukonteinerite, prahipõlengu kustutamise tehnika hankimise) on summa peaaegu 77 miljonit krooni. See tehnika hankimine tuleneb valitsusliidu programmist, Riigikogu 14. veebruari 2007. aasta otsusega heaks kiidetud "Eesti keskkonnastrateegiast aastani 2030" ning selle alusel välja töötatud ja Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud rakendusplaani "Eesti keskkonnategevuskava aastatel 2007–2013". Täna teid!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra rahandusminister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Aitäh vastuse eest, hea minister! On ehk aimu, kelle asi on katta selliseid julgeolekuriske, mis on seotud konteinerkaubanduse suletud iseloomuga? Mahutites või pakendites võib olla midagi, mida me ei tea. Mida on kavas laiemalt ette võtta, kui konteinerite käive läbi Eesti sadamate võib suure tõenäosusega veel suurenedada? Sellega seonduv julgeoleku- ja keskkonnarisk on ju üldiselt mõistetav ja arusaadav.

Ivari Padar

Täna! Siin on kaks teemat. Üks teema on muidugi see, millest ei saa üle ega ümber, see on rahvusvaheline koostöö ja ennetava informatsiooni saamine. Sellistes valdkondades on see õige olulise tähtsusega. Teine

pool on see, et olukorras, kus mahud ja riskid suurenevad, ei ole ju teist võimalust, hoidmaks olukorda kontrolli all, kui et tuleb parandada Maksu- ja Tolliameti võimekust ning selle abil on kontrolli võimalik teostada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valdur Lahtvee!

Valdur Lahtvee

Aitäh! Hea minister! Rõõm kuulda, et ühinete meie arvamusega, et see statistika, mis praegu tollikontrollist on tulnud, et viiendik sellel aastal kontrollitud konteineritest ei sisalda mitte seda, mis on paberites kirjas, on väga alarmeeriv. Tõepoolest tulebki Maksu- ja Tolliameti võimekust parandada. Kuidas te kavatsete seda teha?

Ivari Padar

Kui vaadata kas või järgmise aasta Maksu- ja Tolliameti eelarvet ja kogu Rahandusministeeriumi valdkonna eelarvet, siis üks asi, mis silma jääb, on see, et olulisel kohal on tehnilise võimekuse parandamine, mis puudutab infotehnoloogiavaldkonda. Kindlasti on oluline, et Maksu- ja Tolliamet, sõltumata sellest, et ka seal on toimunud koondamised, on siiski säilitanud selle ressursi, et neid tublisid inimesi, kes seal tööl on, ka järgmisel aastal piisavalt motiveerida, et töö oleks tehtud. Mina usun Maksu- ja Tolliameti võimekusse ja töötan igati selle nimel, et see võimekus paraneks.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, lugupeetud minister! Vabandust, kolleeg Valdur Lahtvee! Oleks juba aeg endale selgeks teha, et arupärimiste puhul saab esitada ühe küsimuse! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

2. Arupärimine RAS-i Ookean kohustustega seotud kohtuvaidluse kohta (nr 97)

Esimees Ene Ergma

Järgmine on Riigikogu liikmete Kadri Simsoni, Inara Luigase, Enn Eesmaa, Jüri Ratase, Kalev Kallo, Olga Sõtniku, Vladimir Velmani, Toomas Vareki, Valeri Korbi, Lembit

Kaljuvee, Marika Tuusi, Aivar Riisalu, Vilja Savisaare, Mailis Repsi ja Evelyn Sepa 16. oktoobril s.a esitatud arupärimine RAS-i Ookean kohustustega seotud kohtuvaidluse kohta nr 97. Palun, kolleeg Kadri Simson, teil on võimalus nüüd oma arupärimine esitada.

Kadri Simson

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Koos 14 kolleegiga oleme esitanud rahandusministrile arupärimise seoses nn kalapulgatrahviga. See lugu sai alguse 1989. aastal, kui kolm välispanka andsid laenu ühele Eesti ettevõttele ja see saaga lõppes Eesti Vabariigi jaoks vahekohtus lüüasaamisega ja miljonite kroonide kaotusega. Selle vaidluse oleks võinud lahendada ka kompromisslääbirääkimistega, mille pidamist on Rahandusministeerium kaks aastat tagasi 4. jaanuaril Eesti Päevalehe andmetel kinnitanud. Riiki esindanud advokaat Aivar Pilv hoiatas, et riik võib jääda vahekohtus kaotajaks, kui kompromissile ei minda, ja kaotuse korral peab pankadele selle nõude kas osaliselt või täielikult kompenseerima. Ivari Padar kommenteeris valitsuse pressikonverentsil, kui vahekohtu lüüasaamisotsus oli juba tehtud, et oli võimalik arutada ka kompromissi, 75 miljoni krooni maksmist, aga selle kompromissi mittevastuvõtmise puhul läks Eesti Vabariigi valitsus suurele õiguslikule riskile, lootes edu, mille tõenäosus oli alla 50%. Sellest tulenevalt esitasime kolm küsimust.

Esimene neist oli, kas minister on arvamusel, et Eesti Vabariik ei võtnud kohustusi investeeringute kaitse lepingutega, ja kas Eesti Vabariik ei pidanud täitma välislepingutega võetud kohustusi tagada investeeringute aus ja võrdne kohtlemine.

Teiseks soovisime me teada, kas Rahandusministeeriumil oli oma kindel seisukoht selles kohtuasjas ja kui oli, siis milline ja kas sellest teavitati ka peaministrit?

Kolmandaks tahtsime teada, mis kuupäeval, mis summas ja kellele on Eesti Vabariigi eelarvelistest vahenditest tehtud ülekandeid, et nimetatud otsusega väljamõistetud summad tasuda? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kadri Simson! Palun härra rahandusministri kõnepulti vastamiseks!

Ivari Padar

Lugupeetud proua esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed ja arupärijad! See on tõsi, et Eesti värvikamad trahvisaagad on seotud toiduainetega, olgu siis suhkru või kalapulkadega.

Nüüd vastan teie küsimustele. Esimene küsimus: "Kas olete arvamusel, et Eesti Vabariik ei võtnud kohustusi investeringute kaitse lepingutega? Kas Eesti Vabariik ei pidanud täitma välislepingutega võetud kohustusi tagada investeringute, sealhulgas pankade poolt ESVA kalapulgatehase rajamiseks antud laenu, aus ja võrdne kohtlemine?" Eesti Vabariik on investeringute soodustamise ja vastastikuse kaitse lepinguid sõlminud ja ratifitseerinud kümnete riikidega. Loomulikult on lepingu sõlminud riigid võtnud vastastikku kohustusi ning leping on nende jaoks siduv. Küll aga oli Eesti Vabariik selles vahekohtuvaidluses arvamisel, et Eesti Vabariik ei ole investeringute vastastikuse kaitse lepingut rikkunud ning lepingute sätted selle kaasuse lahendamisel ei kohaldu.

Teine küsimus: "Kas Rahandusministeeriumil oli oma kindel seisukoht antud kohtuasjas? Kui jah, siis milline ja kas sellest teavitati ka peaministrit?" Vastus on selline, et kuna Rahandusministeerium korraldas riigi esindamist selles vahekohtu asjas, oli Rahandusministeeriumil oma seisukoht ning seda seisukohta esitasid ja kaitsesid meid esindanud advokaadid vahekohtuvaidluses. Riik oli vahekohtuvaidluses seisukohal, et investeringute soodustamise kokkuleppeid ei ole rikutud, Eesti Vabariik ei pea vastutama NSV Liidu riigiettevõtte laenukohustuste eest. Sellise seisukoha paikapidavuse ootuseks andsid alust mitmed positiivsed otsused Eesti Riigikohtus. RAS-i Ookean pankrotimenetluses tuvastas Riigikohus pankadega sõlmitud makselepingu tühisuse. Kuivõrd maksekohustust ei olnud RAS-il Ookean, ei oleks seda pidanud olema ka riigil kui RAS-i Ookean omanikul. Peaminister ja teised valitsusliikmed olid informeeritud kohtuvaidluse käigust ning riigi seisukohast selles.

Kolmas küsimus: "Mis kuupäevadel, mis summas ja kellele on Eesti Vabariigi eelarvelistest vahenditest tehtud ülekandeid, et nimetatud otsusega väljamõistetud summad tasuda?" Pangad palusid väljamõistetud summa üle kanda neid esindanud Advokaadibüroo Hannes Snellman Ab kontole. Rahandusministeerium kandis 5. detsembril 2007 vahekohtu otsuse täitmiseks üle 6,5 miljonit USA dollarit ja 11,2 miljonit eurot. Tänan teid!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Lauri Laasi!

Lauri Laasi

Aitäh, proua esimees! Austatud minister! Otsus mitte minna Ookeani vaidluses kompromissile tehti valitsuskabinetis. Siit ka küsimus. Kas siis, kui küsimus puudutab rahvusvahelisi lepinguid ja nende tõlgendamist, on justiitsminister teie jaoks valitsuskabinetis suurim autoriteet?

Ivari Padar

Tänan! Justiitsminister on sellistes juriidilistes küsimustes ja eriti sellistes keerulistes küsimustes kindlasti vaieldamatu autoriteet. Minul on raske otsustada selle üle ja teada seda, mis toimus mälestusväärsetel 13. veebruaril 2006. aastal valitsuskabinetis ja miks seal just selline otsus langetati, et ei mindud võimaliku kompromisslahenduseni, mis oleks olnud 7,5 miljonit eurot, sest mina olin tol ajal parasjagu ajutiselt opositsioonis.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Täna te olete koalitsioonis ja kommenteerite enda positsioonilt. Kas see rahvusvaheliste investeringute vahekohtu otsus, kus Eesti Vabariik lüüa sai, on üksikjuhtum või lõi see pretsedendi, et edaspidi on igasugused kompromisskokkulepete sõlmimised Eesti riigi jaoks märksa keerulisemad ja õiguslikust aspektist kulukamad?

Ivari Padar

Jah, lõpuks on ju niimoodi, et oma tõde tuleb kaitsta. Keegi, kaasa arvatud ükski valitsus, ei ole kindlustatud selle eest, et teatud instantsides kohtuvaidlused kaotatakse. Käesoleval juhul on tegemist väga pika ja keerulise kohtuvaidlusega, ühe riigi otsaasaamisega ja teise riigi taastamisega ning sellest tulenenud olukorraga, kus n-ö ühel hetkel oli taasisesiseisvunud riigi ministri allkirjal selline otsustav mõju selle kohtulahendi kujunemisel. See on küllalt keeruline teema ja tõesti, eks alati on tagantjärele tark öelda, kuidas oleks võinud käituda. Miks mindi 2006. aastal täiendavale riskile? Ma ütlen: lugupeetud arupärijad, teie teate seda isegi paremini kui mina!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aadu Must!

Aadu Must

Aitäh! Lugupeetud minister! Ma vaatan praegu seda valitsuse pressikonverentsi protokoll, kus sama asja arutati, ja sealt käib läbi selline rida, et selle kohtuasja õigusabi kulud olid 13 miljonit, ning samas resümeeritakse, et valitsus lähtus sellest, et Riigikohus on öelnud, et need nõuded ei ole Eesti riigi vastu pööratavad. Kas tõesti makstakse 13 miljonit nii lihtsa tõdemuse eest, et keegi teine on kusagil midagi ütelnud?

Ivari Padar

Täna küsimast! Ütleme nii, et see pole ka päris nii lihtne, et keegi kusagil on ütelnud. Siin on ikkagi vahepeal olnud kaks Riigikohtu otsust. Ja see, mis te räägite 13 miljonist kroonist õigusabi kulude katteks, see on nii. See on tõsi. Tõesti, selle pika perioodi jooksul on Riigikohus kaks korda teinud otsuse, kus ta on leidnud, et Eesti riigil ei ole kohustusi selles kaasuses. Paraku otsustas rahvusvaheline kohus teisiti.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar!

Vilja Savisaar

Aitäh, proua esimees! Austatud minister! Jah, ma tean, et te ei viibinud sellel kabinetistungil ja te ei saanudki seal viibida.

Aga nii, nagu Eesti Vabariik ei sünni mitte millestki, nii on ka kabinetidel järjepidevus ja ma siiski eeldan, et kui seda teemat ette valmistasite, et meie ette tulla, siis te küsisite oma praeguselt kolleegilt Rein Langilt, kes seda järjepidevust esindab, miks ta ikkagi jäi jäärapäiselt selle arvamuse juurde, kui oli ju teada, et tegelikult prognoos vahekohtus võita oli alla 50 protsendi. Kas te olukorras, kus meie riigil läheb niigi halvasti ja te korjate igalt poolt sente kokku, saate öelda, et Rein Lang on süüdi selles, et me sellise jäärapäise otsuse vastu võtsime?

Ivari Padar

Aitäh! Ma olen tõesti kuulnud erinevatest emotsioonidest, mis valitsuse istungil sel hetkel võisid tekkida, aga kuna ma pole ise seal juures viibinud, siis ei ole ma üldse autoriteetne neid hindama. Mul oleks meeldiv teie poole pöörduda ja küsida teie käest, mis seal täpselt toimus. Igal juhul on selge, et ma küsisin ka Rein Langi käest tolsamal valitsuse istungil, kui me tegime otsuse, et see asi tuleb ära lõpetada ja Eesti riik peab oma kulutused kandma, millised olid motiivid, kui 13. veebruaril neid otsuseid langetati. Selge, et üks oluline põhjus oli juba kaks korda Eesti oma Riigikohtult tulnud otsus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud härra minister! Eesti riik ei kaotanud mitte ainult selle trahviraha, vaid piltlikult öeldes ka 13 miljonit õigusabi kulu, mis oli makstud sisuliselt vale otsuse eest. Ja tahangi teada, kui palju Eesti riik aastas selliseid trahve ja õigusabikuluseid tasub? Kui suur oli umbes see summa eelmisel aastal ja kui suur see tänavu juba on?

Ivari Padar

Aitäh! Kui ma hakkam meenutama, siis sel perioodil, kui mina olen rahandusminister olnud, sellises mastaabis õiguskaitsekulude hüvitamist ei ole olnud. On küll olnud väiksemates mastaapides, on olnud väiksemaid juhtumeid, kus kohtud on mõistnud välja senistele kannatanutele summasid ja Eesti

Vabariik on neid hüvitanud, aga sellises mahus ei ole minu ajal olnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Taavi Rõivas!

Taavi Rõivas

Aitäh! Arupärimise esitajad küsivad siin teie käest, austatud vastaja, asjade kohta, otsuste kohta, mis võeti vastu siis, kui nende erakond oli valitsuses ja teie erakond ei olnud. Nad küsivad teie käest nende otsuste tagamaid, nad küsivad seda, mida võis arvata 2006. aastal nõupidamisel, mille juures teie ise ei viibinud, näiteks Rein Lang. Öelge, palun, kas teile tundub see, mis siin saalis tegelikult toimub, sama arusaamatu kui mulle. Minu arusaamist mööda te ei saagi ju nendele konkreetsetele küsimustele vastata, sest teil ei ole võimalik seda teha. Pigem peaksite teie olema küsija ja need inimesed vastajad.

Ivari Padar

Jah, ma arvan, et teie küsimuses sisaldus ka juba vastus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Härra minister! Kaduma on läinud riigi jaoks väga suur summa. Miks on seda küsitud? On küsitud ikkagi sellepärast, et riik peaks tegema siit järeldused. Tuleb need süüdlased üles otsida. Mitte üksi sellepärast, et neid karistada, aga selleks, et riik edaspidi niisuguseid vigu ei teeks. Meie, arupärijad, arvame, et rahandusminister, kes raha välja käib, peaks seda valitsuses nõudma. Mis te ise arvate sellest?

Ivari Padar

Aitäh! Loomulikult peab rahandusminister seisma hea selle eest, et riigi raha otstarbekalt kasutatakse, ja selle eest ka seistakse. Samas on selge, et on teatud asju, mille puhul, ütleme niimoodi, minul on kõige lihtsam siit letist süüdistada kõiki oma eelkäijaid ja näha selline hästi värske ja puhas kogu selles värgis välja. Igal juhul on niimoodi, et oli üks pikaajaliselt kerkinud probleem, mille puhul mina rahandusministrina võtsin selge seisukoha, kui

kohtuotsus oli tulnud, et nüüd me lõpetame selle ära, sest intress tiksuh. Ma ei välista üleüldse, et Eestis tuleb neid asju veel ja märksa traagilisemates rahalistes nootides, asju, mis on toimunud enne mind, mis on pikalt veninud, millele ei ole tulnud poliitilist otsust. Ja siis on nii. Kui võtta praegu näiteks Maksu- ja Tolliamet ja tema vaidlus, siis me saame öelda, et Maksu- ja Tolliamet on kõikides oma vaidlustes saavutanud 85%-liselt võidu. Me ju teinekord ei näegi seda asja tegelikult, millises ulatuses näiteks kas või Maksu- ja Tolliamet saab raha tagasi konkreetsetes situatsioonides.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud rahandusminister! Just tõtsid selle küsimuse uuesti üles, et Eesti riigi vastu võib tulla veel rahalisi nõudeid. Kas teile on teada, kas on praegu käimas kohtuprotsesse küllaltki suurtes summates või ka väiksemates summates Eesti riigi vastu ja kas on praegusel hetkel näha mingi suurusjärg, mis võib veel, ütleme, sel aastal või järgmisel aastal ohustada meie eelarvet?

Ivari Padar

Jah, on küll. Maksu- ja Tolliametil on erinevaid kohtuprotsesse, mis on käimas, ja nad on erineva mahuga. Ja on ka selliseid, mis on tõesti väga suure mahuga ja mille puhul on nii, et ega selgust enne ei ole, kui kohus on oma otsuse teinud. Need on täpselt samamoodi väga pika vinnaga, kusagil ühel hetkel tehtud otsustuste ajal üles tulnud teemad, ja selge, et nad on täiesti n-ö protsessis.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra rahandusminister! Kas kolleegid soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Head kolleegid! Registreerimine sõnavõtuks vabas mikrofonis toimub pärast minu haamrilööki. Kõnesoove ei ole. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 15.39.
Istungi kestus 39 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 4. november 2008
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Kodakondsuse seaduse § 5 muutmise seaduse eelnõu (306 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Kristiina Ojulang

Tere hommikust, lugupeetud kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu seitsmenda töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt on ette nähtud eelnõude ja arupärimiste üleandmine. Vabariigi Valitsusel täna eelnõusid üle anda ei ole. Nii et palun, kolleegid! Esimesena saab sõna kolleeg Marek Strandberg.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioonil on au üle anda Riigikogu otsuse "Riiklike tagatiste andmine energiasäästlikuks ehitamiseks ja renoveerimiseks" eelnõu. See on otsuse eelnõu, millega kohustatakse valitsust hiljemalt 1. aprilliks järgmisel aastal looma seaduslikku alust, et oleks võimalik sihipäraselt suunata järgmiseks kolmeks aastaks umbes 10 miljardi krooni ulatuses tagatise eesmärgiga märkimisväärselt suurendada kodude renoveerimisel või uute rajamisel energiasäästlikkust. Tegemist on majanduse elavdamist silmas pidava eelnõuga, mille eesmärk on, et ehitus- ja kinnisvarasektor suudaks edasi tegutseda ja et lõppkokkuvõttes väheneks märkimisväärselt kodude energiakulutus ja sellega suureneks ka riiklik energiajulgeolek.

Küsimus on selles, et praegune suund, milleks on valdavalt kulude vähendamine riigisektoris, ei saa olla põhimõtteliselt jätkusuutlik. On vaja leida meetmeid ja vahendeid, et majandust kohapeal elavdada, ja see oleks mitmesuguste riigi reservide kohapeal kasutamise võimalus. Küsime lihtsalt: miks meie reservid peavad toetama muude riikide

majandust, kui need võiksid toetada Eesti oma? Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojulang

Kolleegidel rohkem kõnesoove ei ole. Olen juhatusel nimel vastu võtnud ühe eelnõu, see läheb menetlusse vastavalt kodu- ja töökorra seadusele.

Head kolleegid! Mul on teile edasi anda kaks teadet. Esiteks, Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 3. novembril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise "Rahvusvahelist teadus- ja tehnoloogiakoostööd käsitlev Euroopa strateegiline raamistik" kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ja teatise kohta arvamust andma kultuurikomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 13. november kell 18. Ja teine teade: esitajad võtsid tagasi kaitseminister Jaak Aaviksoole 23. septembril esitatud arupärimise nr 1-7/88.

Head kolleegid! Teeme nüüd kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 82 Riigikogu liiget, puudub 19.

Head kolleegid! Ma täpsustan ka tänast päevakorda: eelnõu 306 esimesel lugemisel teeb juhtivkomisjoni nimel ettekande põhi-seaduskomisjoni esimees Väino Linde.

1. Kodakondsuse seaduse § 5 muutmise seaduse eelnõu (306 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojulang

Läheme tänase eelnõu arutelu juurde. Päevakorras on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud kodakondsuse seaduse § 5 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks kutsun kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni liikme Evelyn Sepa!

Evelyn Sepp

Austatud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Tegemist ei ole uue probleemiga ja tegemist ei ole ka eelnõuga, mis siin esimest korda arutusel on. Kuid igapäevane elu pakub uusi väljakutseid ja kohustab meid olema palju paindlikum kui seni. Mida aeg edasi me iseseisvas Eestis elame, seda enam on meil põhjust rääkida inimõigustest, eriti põhi-seaduslikest õigustest. Ühelt poolt sellepärast, et me muutume riigina küpsemaks. Meil hakkab jääma juba aega ka nende küsimuste jaoks, mis otseselt ei puuduta täis kõhtu või peavarju. Ja selliseid küsimusi ei ole vähe. Iseäranis tõsiselt tuleb neid võtta siis, kui need puudutavad lapsi. Teiselt poolt on asi selles, et meie enda ühiskond on viimase 16 aasta jooksul drastiliselt muutunud.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Ma palun vabandust, ettekandja! Kolleegid, palun vaiksemalt! Ettekandja häält ei ole saalis kuulda. Kui teil on midagi arutada, siis saab seda teha ka väljaspool istungisaali. Palun, ettekandja, võite jätkata!

Evelyn Sepp

Aitäh! Need hirmud või ka põhjendused ühe või teise normi vältimiseks, millel oli aastaid tagasi ehk mingi põhjendus, on praegu kaotanud oma tõsiseltvõetavuse. Seega ei ole neil põhiseadust puudutavates vaidlustes enam seda kaalu, mida mõned meie kolleegid neile püüavad omistada. Lühidalt on eelnõu sisu anda Eestis sündinud lastele sünnijärgne kodakondsus ka siis, kui nende vanematel ei ole ühegi riigi kodakondsust ja nad elavad siin pikaajaliste elanikena – see tähendab, et nad on siin elanud vähemalt viis aastat seaduslikul alusel.

Mis ajendas meid taas sellist ettepanekut tegema? Esiteks ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 7, mille kohaselt on lapsel õigus kodakondsusele. Seda kinnitavad ka inimõiguste deklaratsiooni artikli 15 lõige 1 ning ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 25 lõike 3 esimene lause. Siinkohal on oluline märkida, et lapsel on õigus kodakondsusele sünnihetkest. Muidugi ei tähenda see, et lapsel on õigus mingile kindlale kodakondsusele. Kuid mis on Eestis elava ja Eestis sündinud lapse valikud? Mis on

ka Eesti riigi valikud aastail 2008 ja 2009? Selles ongi meie arvates küsimus. Muide, kodakondsuseta lapsi on Eestis enam kui 14000 – see on umbes nii palju, kui sünnib Eestis igal aastal lapsi. Me peaksime endale aru andma, et me riigina tegelikult vastutame nii praegu kui ka tulevikus nende laste eest, selle eest, et nad tunneksid end tulevikus Eestis oma rahva hulgas olevatena ning et ka nende vanemad, kui nad on olemas ja teada, tunneksid end turvaliselt, sest nende laps on Eesti riigi kaitse all igas mõttes. Kui me sellest endale aru anname, siis ei ole palju laiendada neile võrdset kohtlemist ja seadustada neile sünnijärgne Eesti kodakondsus.

Austatud kolleegid! Ma saan aru, et laste õiguste küsimus on siin mõnele heale kolleegile ehk selge kui seebivesi, aga samas on siin saalis ka palju neid, kellele on see väga südamelähedane probleem. Võib-olla oleks kena lasta neil asjasse süveneda ja ehk ka teadlikult vajutada üht või teist nuppu. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojulang

Aitäh! Kolleegid, kas ...

Evelyn Sepp

Ei, ma ei ole kõnet lõpetanud! Mul lihtsalt ei ole võimalik rääkida. Ma ei kuule oma häält.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Kolleegid! Ma olen täna teist korda sunnitud tegema märkuse saalile, et te oleksite, palun, ettekandja vastu lugupidavamad! Palun vaikust! Palun, Evelyn Sepp, jätkake!

Evelyn Sepp

Aitäh! Põhiseadus teatavasti nõuab miinimumgarantiina kodakondsust Eesti kodanike lastele, kuid meie võimuses on seda soodustavat sätet arutletava eelnõuga laiendada. Ehk on asjakohane küsida ka, kelle arvel nimetatud laiendus toimuks? Vastus on lihtne: selle muudatusega ei kaota keegi midagi. See ei toimu kellegi arvel, see ei ohusta meid ei riigina ega rahvusena. Vastupidi, selline muudatus suurendab meie kõigi julgeolekut, kui soovite.

Samas on see ka üks parimaid integratsiooni motivaatoreid lapsevanematele. Nagu vaesus kipub taastootma vaesust, teeb seda ka kodakondsusetus. Lapsed aga ei saa valida

oma vanemaid ja riigil on laste ees reaalne, mitte formaalne kohustus tagada neile kodakondsus ja elustandardiks võrdsed võimalused. Seega on ilmselt loogiline, et Eesti riik on piisavalt ettenägelik, et tagada ka kõnealustele lastele Eesti kodakondsus, mitte aga soosida mõne teise riigi kodakondsuse teatud mõttes sundvaliku korras võtmist kunagi hiljem. Kodakondsusetus on rahvusvahelise praktika seisukohalt ebasoovitav ja mitte kuigi levinud staatus.

Teiseks ärgitas Keskerakonna fraktsiooni taas sellise ettepanekuga lagedale tulema üllatavalt soodne suhtumine, mis on juba kestnud mõned head kuud, kui mitte paar aastat, ühe valitsuskolitsiooni poliitiku poolt. Seda ideed on palavalt toetanud ka rahvastikuminiister Urve Palo. Mõnes mõttes võib teda pidada selle idee ristiemaks. Viimastel päevadel ja nädalatel on meid tabanud ka värsked üllatusmomendid sellel teemal ka teistelt valitsuskabineti liikmetelt. Võib-olla on teoks saanud mingi valgustav ärkamine. Nende ministrite avaldustest on jäänud mulje, et senine tegevus kodakondsuseta inimeste probleemi lahendamisel on ka nende arvates olnud hambutu ega ole rahuldanud elu vajadusi ja et võiks kaaluda küsimuse lahendamist just nimelt sellisel kujul, nagu eelnõus on pakutud.

Kolmandaks ajendas meid seda eelnõu esitama ka vastuolu laste õiguste kaitsel võetud, kuid täitmata jäetud rahvusvaheliste kohustustega, millele on tähelepanu juhtinud mitu inimõigustealast rahvusvahelist eksperti. Üks neist on olnud Euroopa Nõukogu rootslasest inimõigusevolinik Thomas Hammerberg.

Neljandaks ja ehk mitte päris viimaseks arvestasime me ka Eesti inimeste tervet mõistust ja ilmselget toetust säärasele muudatusele. Ühe viimase sellealase uuringu tulemused avaldati Eesti Päevalehes novembri alguses aasta tagasi. Küsimusele, kas Eesti peaks andma siin sündinud mittekodanikest vanemate lastele automaatselt Eesti kodakondsuse, vastas jaatavalt tervelt 68%, seega ligi 2/3. Vastu oli 28%, seisukohta ei avaldanud 7%. Seejuures alg- ja põhiharidusega vastajatest toetas seisukohta 65%, kõrgharidusega inimestest koguni 73%, eesti keelt kõnelnud vastajatest 55% ja muud keelt kõnelnud vastajatest tervelt 97%. Seegi on

piisav argument suhtuda siin saalis probleemi lahendamisse märksa tõsisemalt, kui seda seni on tehtud.

Juhin veel tähelepanu paarile pseudo-probleemile, millest püüdsid kinni haarata mõned kriitikud põhiseaduskomisjonis. Ja nad on seda ka varem teinud. Vahe, kas omandada kodakondsus sünnijärgselt või naturalisatsiooni korras, on siiski suur. Seadusmuudatus ei oleks mitte ainult bürokraatia vähendamise, vaid ka selgelt laste huvides. See tagaks neile püsiva võõrandamatu staatuse riigis, mille nimi on Eesti Vabariik. Lapse huvides ei saa olla diplomaatilise kaitse alt väljajäämine, nagu ka see, et tema võimalused tulevikus on piiratud. Argument ei ole ka see, et midagi toimub justkui vastu kellegi tahtmist. Juhin tähelepanu, et praegu omandab enamik Eesti lapsi kodakondsuse sünniga ehk siis samuti potentsiaalselt vastu oma tahtmist. Kodakondsusest loobumiseks on seaduses oma protseduurid, nagu ka võimaliku teoreetilise sünnijärgse topeltkodakondsuse tekkimise puhul. Nimelt on lapsel kolme aasta jooksul pärast 18-aastaseks saamist kohustus sellisel puhul end lõplikult määratleda – teatavasti Eesti seadus välistab reeglina topeltkodakondsuse võimaluse.

Nüüd ka nendest põhjustest, mis on meid viinud olukorrani, kus Eestis elab enam kui 14 000 last, kellel kodakondsust ei ole. See on valus teema ja selle põhjusi on palju, kuid enamik taandub sellele, et nende laste vanemad, kui nad on olemas ja teada, on tihti sotsiaalselt väheaktiivsed kas oma tervisest või eluviisist tuleneva sotsiaalse seisundi tõttu. Kuigi meile on kinnitatud, et riik on korraldanud sellistele vanematele suunatud kampaaniaid, et teavitada neid oma lastele naturalisatsiooni korras kodakondsuse taotlemise protseduurist, on ilmselge, et nendeni ei ole jõutud. Hiljaegu tabas säärane üllatus ajakirjanduse vahendusel ka välisminister Urmas Paeti. Loodame, et see on positiivne ärkamise märk.

Seega, head kolleegid, tulenevalt rahvusvahelisest praktikast ei ole kodakondsusetus aktsepteeritav. Meie võimuses on aidata lapsi, kaitsta nende õigusi ja võimalusi tulevikus, võita endale juurde lojaalseid kodanikke, täita nõuetekohaselt endale võetud rahvusvahelisi kohustusi ja mis peamine: olla riigina tark ja

ettenägelik ning mitte jätkata tulevikus probleemi taastootmist kodakondsuseta inimeste näol. Targem on olla paindlikum ja jõulisem ning vaadata lähiregioonis lahtiste silmadega ringi. Ning vaatamata saalis kestnud pikaagele elevusele on vahest siiski kindel, et kolleegid on täna valmis tegema heateo, tähistades novembris peetavat rahvusvahelist laste õiguste päeva väärika otsusega ning andes paljudele lastele kodanikupäeva eel mõtteainet, mis neid seob Eesti Vabariigiga, mida nemad selle sideme tugevdamiseks teha saavad ning mida Eesti riik teha saab, et siin elavate inimeste side selle riigiga oleks tugev ja ilus. Seega palun ma saali toetada eelnõu esimese lugemise lõpetamist. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojulang

Suur tänu! Kolleegidel on küsimusi. Esimesena saab sõna kolleeg Mark Soosaar.

Mark Soosaar

Hea ettekandja! Päris huvitav oli kuulata, aga mulle jäi üks asi selgusetuks. Palun väikest täpsustust. Nimelt põhiseaduse § 8 ütleb juba esimeses lauses, et kui üks vanematest on Eesti kodanik, siis on lapsel sünnijärgselt õigus Eesti kodakondsusele. Kas teie eelnõu ei lähe vastuollu selle paragrahvi? Äkki te selgitaksite seda seost ja kuidas eelnõu selle paragrahvi alla mahub.

Evelyn Sepp

Ma luban endale vastuseks tsiteerida lapse õiguste konventsiooni artikli 7 punkte 1 ja 2. Teatavasti seisab rahvusvaheline õigus siseriiklikust õigusest kõrgemal ja Eesti on selle konventsiooni ratifitseerinud. Kõnealused punktid kõlavad järgmiselt: "Laps registreeritakse kohe pärast sündi ning sünnihetkest peale on tal õigus nimele, õigus omandada kodakondsus ja võimaluste piires ka õigus tunda oma vanemaid ja olla nende poolt hooldatud." Ja punkt 2: "Osalisriigid tagavad nende õiguste ellurakendamise kooskõlas oma siseriiklike seaduste ja kohustustega, mis tulenevad selle valdkonna asjakohasest rahvusvahelistest dokumentidest, eriti kui vastasel juhul jääks laps kodakondsuseta." Käesolev eelnõu puudutab ju lapsi, kelle kummalgi vanemal ei ole ühegi riigi kodakondsust. Seega neil ei ole võimalik sünniga kodakondsust

saada, neil ei ole seda võimalik määratleda tulenevalt oma vanemate kodakondsusest.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Teiseks küsimuseks saab uuesti sõna kolleeg Mark Soosaar.

Mark Soosaar

Aitäh selle seletuse eest! Aga võib-olla siis tuleks alustada hoopis põhiseadusest ja see asi läbi töötada? Kui me võtame vastu seaduse, mis läheb vastuollu põhiseadusega, siis ei pruugi ju president seda välja kuulutada, mis me siin oleme otsustanud?

Evelyn Sepp

Mark Soosaar, sinu interpretatsioon on äärmiselt huvitav. Ma ei kujuta ette, kuidas võiks selline parandus olla vastuolus põhiseadusega! Kui nii, siis on võib-olla ka lapse õiguste konventsioon vastuolus Eesti põhiseadusega? Võib-olla on koguni Eesti Vabariik oma olemuselt vastuolus mõne muu dokumendiga? Seni on kõnealused põhimõtted olnud väga aktsepteeritud, laste õiguste kaitse on olnud prioriteetne ja seda ka meie põhiseaduse kohaselt.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Kolleegidel on veel küsimusi. Sõna saab Silver Meikar.

Silver Meikar

Ei ole küsimust. Palun vabandust!

Aseesimees Kristiina Ojulang

Kolleegidel rohkem küsimusi ei ole. Täname ettekandjat ja läheme edasi järgmise ettekande juurde. Palun kõnepulti põhiseaduskomisjoni esimehe kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Auväärt Riigikogu! Auväärt istungi juhataja! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu 21. oktoobril, valmistudes tänaseks esimeseks lugemiseks Riigikogu saalis. Ütlen kohe, et kohal olnud kaheksast põhiseaduskomisjoni liikmest toetas eelnõu menetlemist ehk andis sellele positiivse hinnangu kaks liiget. Nii et häältega 6 : 2 otsustati teha ettepanek täna eelnõu tagasi lükata.

Milles asi on, head kolleegid? Ka komisjoni istung algas sellega, et eelnõu autori ehk Keskerakonna fraktsiooni esindaja esitas oma seisukohad. Ta märkis, et Eesti on nende arvates üpris unikaalses olukorras, kuna meil on palju määratlemata kodakondsusega isikuid, kelle lapsed ei saa automaatselt ühegi riigi kodakondsust. Seda probleemi on üritatud aastate vältel lahendada mitmel viisil, nende pakutud variant on eelnõu esitajate arvates kõige otstarbekohasem. Edasi vastas eelnõu esitajate esindaja teiste kolleegide küsimustele.

Ka komisjoni liikmed andsid teada, milline on nende arvamus selle eelnõu kohta. Kolleeg Mart Nutt väitis, et eelnõu seadusena vastuvõtmine oleks fundamentaalne pööre Eesti konservatiivses kodakondsuspoliitikas: mindaks üle praegu kodakondsuspoliitika aluseks olevalt veresuguluse järgi kodakondsuse omandamise printsiibilt, mida tähistab ladina-keelne termin *ius sanguinis*, kodakondsuse sünnikoha järgi omandamise printsiibile ehk *ius soli* põhimõttele.

Komisjoni liikmed märkisid ka seda, et praegu ei ole tegelikult meie riigis probleemi, et kodakondsuseta isikud ei saa taotleda Eesti kodakondsust ja et kodakondsuseta vanemad ei saa taotleda oma alaealistele lastele Eesti kodakondsust. Komisjoni liikmed mõnsid, et võib-olla on valitsusel tarvis teha täpsemat ja tõsisemat selgitustööd, kuid ei peetud kindlasti õigeks automaatset kodakondsuse andmist.

Me peatusime pikalt ka põhiseaduskomisjonis eeltsiteeritud ÜRO lapse õiguste konventsioonil. Enamik põhiseaduskomisjoni liikmeid leidis, et laste õigusi tuleb loomulikult kaitsta. See on iga riigi ülesanne. Ent eelkõige tähendab see seda, et tuleb kaitsta lapse isiklikku identiteeti, kaitsta kogu riigi olemusega lapsi, aga sellest ei tulene veel riigi kohustus anda igale lapsele automaatselt kodakondsus. Need kaks printsiipi on teineteisest lahus ja kodakondsuse automaatne saamine ei ole kindlasti nõue, mis tuleneb ÜRO lapse õiguste konventsioonist. Selline tõlgendus oleks põhiseaduskomisjoni liikmete enamiku arvates meelevaldne.

Oli juttu ka sellest, et kodakondsuspoliitikat on mitmed Euroopa Liidu maad tänapäeval karmistanud. Toodi näiteks Iirimaa, kes muutis mõni aeg tagasi oma kodakondsuspoliitika rangemaks põhjusel, et naaberriikidest hak-

kasid tulema kodakondsuseta isikud Iirimaale ja tõid oma lapsed just nimelt Iirimaal ilmale. Iirimaal kehtis kodakondsuse omandamise sünnikohajärgne printsiip ja tänu sellele said nad oma lastele Euroopa Liidu kodakondsuse.

Komisjonis räägiti veel sellest, et eelnõu seadusena vastuvõtmine võib eelkõige tekitada probleeme tulevikus, mitte niivõrd nende isikutega seoses, keda me praegu nimetame halli passi omanikeks. Nende kodakondsuse taotlemise võimalused, nagu ma ütlesin, on seaduses olemas. Tulevikku vaadates tuleb aga arvestada ka Lääne-Euroopa ja Lõuna-Euroopa probleeme. Seal taotlevad asüüli mitmesuguseid teid pidi kohale tulnud teise riigi kodanikest isikud. Nad on oma dokumendid hävitanud ja neid tuleb käsitada kodakondsuseta isikutena. Selles mõttes arutatav eelnõu ei aitaks meie riigi julgeolekupoliitikale kaasa.

Oli ka viide, et eelnõu peaks vähendama võimalust, et meie suur naaber haarab endale täiendavalt kodanikke Eesti Vabariigist. Enamik komisjoni liikmeid leidis, et see argument ei ole päris asjakohane. Kas või viimase aja sündmused Abhaasias ja Lõuna-Osseetias näitasid, et tegelikult mängisid seal rolli ka Gruusia kodakondsusega isikud, kellel oli samuti Vene kodakondsus. Nii et topeltkodakondsuse andmine on meie naaberriigi poliitikale iseloomulik.

Mis siis veel? Andsime sõna ka spetsialistile, kelleks oli Siseministeeriumi migratsiooni- ja piirivalvepoliitika osakonna nõunik Kairit Mägi. Ta ütles ka meile, et Vabariigi Valitsus selle eelnõu seisukohti ei toeta. Seda teatas valitsus juba s.a 17. juuli istungil. Kairit Mägi märkis täiendavalt sedasama, mis ma siin enne välja tõin: ka Vabariigi Valitsuse arvates tooks eelnõu seadusena vastuvõtmine kaasa võimaluse topeltkodakondsuse tekkele. Samas ta mõnis, et Vabariigi Valitsusel on kindlasti üht-teist teha, et tõsta kodakondsuseta ja Eestis pikaajaliselt elavate vanemate teadlikkust selles osas, et neil on õigus ja võimalus taotleda üpris lihtsalt oma alla 15-aastastele lastele kodakondsust. Selleks on meil olemas kodakondsuse seaduse kolmas peatükk ja eelkõige § 13.

Kindlasti huvitavad ka teid asjakohased arvandmed. Väärrib märkimist, et 2005. aastal oli alla 15-aastasi määratlemata koda-

kondsusega Eestis sündinud lapsi 6451. Selle aasta 1. septembriks oli Eestis sündinud määratlemata kodakondsusega alla 15-aastaseid lapsi 2887. Nii et aastate lõikes on see näitaja üpris kõvasti vähenenud. Jutt käib muidugi Eestis alaliselt elavate kodakondsuseta isikute lastest.

Lõpuks viisime me komisjonis läbi hääletuse ja nagu ma juba ütlesin, hääletega 6 : 2 otsustasime teha teile, head kolleegid, ettepaneku see eelnõu täna esimesel lugemisel tagasi lükata. Täna!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kolleegidel on küsimusi. Esimesena saab sõna Eldar Efendijev.

Eldar Efendijev

Austatud ettekandja! Eelmine küsija käis välja nn pseudoargumendid selle eelnõu vastu. Ka teie nimetasite mõned argumendid. Mul on selline küsimus: kas pakutud mudel on Eestile ja sellele saalile absoluutselt vastuvõetamatu?

Väino Linde

Ma arvan, et see on absoluutselt vastuvõetamatu nendele isikutele, nendele erakondadele, nendele poliitikaga tegelevatele isikutele, kes on hääletanud kehtiva kodakondsuspoliitika ja selle aluseks olevate põhimõtete poolt. Tuletan meelde, et kui kodakondsuse seadus 1995. aastal vastu võeti, siis hääletas selle eelnõu seaduseks muutmise poolt ka Keskerakond. Ja selles seaduses on need põhimõtted, eelkõige kodakondsuse omandamine veresuguluse järgi, sees.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Evelyn Sepp.

Evelyn Sepp

Hea ettekandja! Sa tõid siin Iiri näite. Meil armastatakse selle Iiri näite valguses sageli rääkida Ameerikas kehtivast põhimõttest. Kas sa oleksid nii kena ja seletaksid siin saalis lahti, mille poolest Ameerikas kehtiv põhimõte erineb sellest, mida meie eelnõus välja pakutakse? Ma pean silmas, et sa peaksid ehk pikemalt selgitama seda n-õ maale saabumise hetke tähendust. Sest meie eelnõu räägib Eestis pikaajalise elamisloa alusel elavatest

inimestest ehk siis juba vähemalt viis aastat Eestis seaduslikel alustel elanud inimestest, mitte siin läbisõidul olevatest inimestest, kes juhtumisi peaksid siin lapse ilmale tooma.

Väino Linde

Ma ei pea selles kontekstis USA kodakondsuspoliitika pikemat seletamist vajalikuks. Head kolleegid, Ameerika Ühendriigid ja ilmselt ka Kanada on selles mõttes ju unikaalsed riigid ja nende kodakondsuspoliitikat pole kindlasti õige Eesti Vabariiki üle võtta. USA riik on alguse saanud just nimelt migrantidest ja selle põliselanikkonda käsitati ikka väga pikka aega isegi mitte teise sordi, vaid võib-olla seitsmenda sordi inimestena.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleeg Eldar Efendijev saab sõna teiseks küsimuseks.

Eldar Efendijev

Austatud ettekandja! Te tõite komisjoni istungist rääkides ühe argumendina esile, et kui Eestis on praegu primaarne mudel anda kodakondsus veresuguluse järgi, siis üleminek territoriaalsele ehk nn päikese alusele oleks suur pööre. Mul on sellega seotult küsimus. Ütelge, palun: kas naturalisatsiooni mudel vastab rohkem veresuguluse printsiibile või ikkagi territoriaalsele printsiibile?

Väino Linde

Mudel, millest te praegu räägite, vastab põhimõtteliselt Eesti kodakondsuseaduse aluspõhimõtetele märksa enam kui täna arutatavas eelnõus toodu.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Olga Sõtnik.

Olga Sõtnik

Lugupeetud ettekandja! Praegu on näha, et koalitsioon on hakanud tõsiselt muret tundma selle üle, kui palju on meil mittekodanikke. Seda näitavad reklaamid tänavatel ja ka ajakirjanduses ilmunud artiklid. Pakutud küllaltki lihtne, küllaltki odav ja ohutu meede saaks meid kas või sammukese viia sinna poole, et kodakondsuseta isikute arv Eestis väheneks, aga komisjoni arvates ei ole see õige. Kas olete arutanud muid meetmeid,

kuidas vähendada kodakondsuseta inimeste arvu?

Väino Linde

Kas te peate selle küsimusega silmas mind isiklikult või põhiseaduskomisjoni tegevust Eesti kodakondsusesse astuvate isikute arvu suurendamisel? Ma loodan, et see küsimus on laiem, aga ilmselt peate selle esitama vastavale ministrile või lugema võimalike koalitsioonierakondade programme või ühiskokkuleppeid. Põhiseaduskomisjon mõõnis, et Vabariigi Valitsuse ja Siseministeeriumi seisukoht, et vanematele tuleb jätta otsustusõigus, mis riigi kodakondsust nad oma lastele soovivad, on üpris oluline printsiip. Samas Vabariigi Valitsuse esindajad mõõnsid, et vastavat teavitustööd tuleb kodakondsuseta isikute seas märksa rohkem teha, ja kindlasti on ka teisi meetmeid. Aga seda eelnõu arutades nii laiahaardeliseks põhiseaduskomisjon oma põhimääruses toodud ülesannetest lähtuvalt minna ei saanud. Meie ülesanne on konkreetne eelnõu ette valmistada Riigikogu esimeseks lugemiseks.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Küsimuseks saab sõna kolleeg Tarmo Kõuts.

Tarmo Kõuts

Hea ettekandja! Oma ettekandes te tõite arvulise näite, et sünnijärgselt määratlemata kodanike arv on vähenenud 6000-lt umbes 2000-ni. Kas komisjonil oli ka teave, kummale poole see vähenemine suundus: Eesti või Vene kodakondsuse poole?

Väino Linde

Komisjonile sellist statistilist aruannet ei esitatud. Jutu põhjal võisime aga teha järelduse, et suuresti on kodakondsuseta vanemate soov olnud anda lastele selle riigi kodakondsus, kus nad elavad.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Küsimuseks saab sõna kolleeg Valeri Korb.

Valeri Korb

Hea kolleeg! Tahan küsida järgmist. Kas komisjonis on arutatud ja mida te ise mõtlete: miks inimesed, kellel ei ole kodakondsust,

võtavad iga aastaga üha rohkem Vene kodakondsust?

Väino Linde

See on hea küsimus, aga ma usun, et vastust tead sa, hea küsija, isegi paremini kui mina. Samas ma usun, et vähetähtis ei ole ka see, et kui jutt on Eesti Vabariigi ja suure naaberrigi teavitustööst, siis vastavale propagandale kuulutatavad summad on väga erinevad.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Teiseks küsimuseks saab sõna kolleeg Evelyn Sepp.

Evelyn Sepp

Hea ettekandja! Tarmo Kõutsil oli väga hea küsimus. Ma jätkaksin sealt samast. Suure tõenäosusega on suur hulk kodakondsuseta inimesi viimastel aastatel oma lastele võtnud kahjuks Vene kodakondsuse. Aga nüüd küsimus. Kui kodakondsuseta lapsi on jäänud veel paari tuhande ringis järele, kuidas need lapsed, kui nad sünnijärgselt omandaksid Eesti kodakondsuse, kujutaksid endast ohtu Eesti riigile? Palun rääkige sellest ohust! Mis on see oht, mille pärast me peaksime keelduma muutmast seadust, et need lapsed ei saaks sünnijärgselt Eesti kodakondsust?

Väino Linde

Mis puutub ohtu Eesti riigi julgeolekule, siis sellest oli põhiseaduskomisjonis juttu just nimelt tuleviku kontekstis. See eelnõu ei käsitle – kui me seda teksti sõna-sõnalt loeme – isikuid, kes on sattunud Eesti Vabariigi territooriumile seoses sellega, et nad on tulnud mingitel põhjustel meie naaberrigist siia ja siin on neil lapsed sündinud. See eelnõu käsitleb kodakondsuseta isikuid. Euroopa näidetele tuginedes võib karta, et tulevikus ei ole välistatud asüülitaotlused hoopis teistest riikidest. Ja see toob meile kindlasti julgeolekuohu. See mõni tuhat praegu tõesti ei kujuta endast ohtu. Tegu oleks ikkagi, nagu ma ütlesin, kodakondsuspoliitika põhimõtete muutmisega.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Küsimuseks saab sõna kolleeg Marek Strandberg.

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Kas asjaolu, et kodakondsuseta isikuil võib olla kodanikust laps, hõlbustab mingil moel Eesti Vabariigis kodakondsuse saamist või takistab see näiteks kodakondsuseta isiku riigist väljasaatmist või muid protseduure?

Väino Linde

Selles kontekstis põhiseaduskomisjon eelnõu ei arutanud. Mis puutub viimasesse võimalusse, siis selles osas kindlasti on kaalukamad argumendid, kui laps on kodanik. Aga esimese näite osas põhiseaduskomisjon mingit seisukohta ei võtnud ja ka praegu kehtivast seadusest mingeid selliseid võimalusi välja ei loe.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Heimar Lenk.

Heimar Lenk

Hea esineja! Mulle hakkas kõrva üleelmise küsimuse vastus, et Venemaa on suuri summasid eraldanud propagandaks, et inimesed astuksid Vene kodakondsusesse. Minu meelest on Eesti riik 17 aasta jooksul kulutanud kolossaalseid summasid kodakondsuspoliitikaks, aga tulemus on, nagu me näeme, nullilähedane. Kas mitte ei peaks hoopis seda tööd parandama, mitte eelkõige rahast rääkima?

Väino Linde

Ma usun ka, et seda tööd tuleb parandada.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegidel ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Täname ettekandjat! Fraktsioonide esindajad, kui te soovite avada läbirääkimisi, siis palun! Esimesena saab sõna Reformierakonna fraktsiooni esindaja kolleeg Paul-Eerik Rummo.

Paul-Eerik Rummo

Proua eesistuja! Lugupeetud Riigikogul! Ütlen kohe alguses ära, et Reformierakonna fraktsioon ei toeta seda eelnõu ja seega ühineb põhiseaduskomisjoni ettepanekuga eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Iseenesest võiks ju visadust vooruseks pidada. Kindlasti

võiks vooruseks pidada Keskerakonna fraktsiooni visadust korduvalt sama eelnõuga suure saali ette tulla ja seda ikka ja jälle algatada. Paraku on selles visaduses ka väga tugev automatismi element ja see automatism kipub üle kanduma eelnõu sisusse ja eesmärki.

Arutatava eelnõu seadusena jõustamisel võtaks riik endale teatud automatistliku käitumisjoone: annaks automaatselt teatud kontingendile inimestest ilma nendepoolse soovivalduseta Eesti kodakondsuse. Seda võiks tõlgendada umbes nii, et riik raputab enda kaelast mingisuguse tülrika probleemi ära. Teeme selle ära, ja enam me selle teemaga tegelema ei pea. Selline käitumine soliidsele ja korralikule riigile kindlasti ei kõlba.

Lisaks õiguslikele ja julgeolekupoliitilistele argumentidele, mis põhiseaduskomisjoni esimees oma komisjoni nimel esile tõi, kaasneb minu arust selle eelnõuga suur hulk eetilisi argumente, mis räägivad eelnõu vastu. Küsimus on selles, et kodakondsus on ikkagi konkreetne side isiku ja riigi vahel. Demokraatlik riik ei saa võtta endale ülesannet kirjutada oma elanikele ette, kuidas nad peavad otsustama, millise kodakondsuse või kas üldse mingi kodakondsuse valima. Laste eest otsustavad nende vanemad. Vanemad on täiskasvanud inimesed, kes on võimelised iseseisvalt otsustama. Riigil ei ole eetiliselt korrektne ega soliidne ilmutada oma elanike suhtes niisugust ülbust, et tunnistada nad *in corpore* otsustusvõimetuks või isikuteks, kes teevad tingimata vale otsuse või kellel on mingid valed huvid, ning selle argumendi toel peab riik üle võtma õigused, mis saavad kuuluda ainult isikutele endile, kõnealusel juhul siis vastsündinud laste vanematele. See ei ole soliidsele demokraatlikule riigile kohane käitumine.

Argumente oleks veel teisigi, aga ma arvan, et sellest piisab eelnõu tagasilükkamise põhjendamiseks, lisaks neile õiguslikele ja julgeolekupoliitilistele argumentidele, millest siin juba pikalt juttu oli. Selle eelnõu jõustamisel me läheneksime olukorrale, kus riik teeb suurele osale oma leaalsetest elanikest avaliku ja valjuhäälse märkuse, et nad ei ole otsustusvõimelised. Sisuliselt oleks see teatud osa vanemlike õiguste äravõtmine nendelt isikutelt. Ma palun kõikidel väga

tõsiselt kaaluda, kas meil on põhjust anda Eesti riigile niisugust ebasoodsat ilmet. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Keskerakonna fraktsiooni nimel saab sõna kolleeg Evelyn Sepp.

Evelyn Sepp

Head kolleegid! Ma ei kavatsenud lõpusõnavõtu võimalust kasutada, aga kuna siin läks jutt automatismile, siis midagi ei ole teha, paar asja vajavad üleseletamist.

Mind paneb praegu imestama, et räägitakse julgeolekuargumentidest. Ma küsisin ka kaasettekandja käest, mis on see julgeolekuargument, mis on see oht, mida võiks endast kujutada need kaks, kolm või neli tuhat last, kui nad saavad kodakondsuse sünnijärgselt. Kui te mäletate, siis mitte mingisuguseid argumente ei esitatud, lihtsalt korratakse nagu mantrat: julgeolek, julgeolek, julgeolek.

Me küsime siis teistpidi: kaks tuhat Eesti kodanikku rohkem, selle asemel et siin oleks näiteks kaks tuhat Venemaa kodanikku rohkem – kumb on väiksem julgeolekurisk? Mina arvan, et see on väiksem julgeolekurisk, kui Eestis elavad valdavalt Eesti kodanikud, mitte mõne teise riigi kodanikud, mis on palju võimukam, jõulisem ja võib-olla ka oma huvisid paremini kaitsev, kui üks väikeriik saab ja jaksab olla.

Käidi välja argument, et me võtaksime justkui osa vanemaõigusi ära, andes lastele sünnijärgse kodakondsuse. Vaadake, asi ongi selles, et ei eelistataks mitte vanemaid, vaid me räägime laste identiteedist, laste õigustest. Me ei ole Eestis selle debatiga kuigi kaugele jõudnud, aga tõepoolest, lapsel on õigus viisakale nimele, tal on õigus kodakondsusele, ja selle tagamine ei ole mitte vanemate õigus, vaid see on teatud juhtudel vanemate kohustus.

Puudutan natuke teises kontekstis ka seda automatismi. Olgem ausad: enamik Eesti kodanike järeltulijaid omandab ju kodakondsuse samamoodi automaatselt ehk sünnijärgselt. Nende käest ei küsita, kas nad tahavad sündides saada Eesti kodanikeks, nad lihtsalt saavad selleks. Mis vahe on nendel teiste lastega, kes siin sünnivad ja kellel ei ole n-ö pärida ühe või teise vanema kodakondsust? Aga loobuda kodakondsusest on mõlemal juhul võimalik, selleks on seaduses oma

regulatsioonid olemas. Nii et seegi argument ei ole tõsiselt võetav jutt.

Ja lõpetuseks seesama Iiri ja USA näide, millest ka kaasettekandja põgusalt rääkis. Milles on õigupoolest erinevus sellest, mida me Eesti puhul silmas peame? Me räägime eelnõus ju siin pikaajaliselt elanud elanike lastest. Vanemad peavad olema vähemalt viis aastat legaalselt Eestis elanud. Me ei räägi läbisõidusünnitamisest. USA-s kehtib tõepoolest põhimõte, et paned jala riigis maha, saad lapse, ja sellel lapsel on USA kodakondsus. Me ei räägi ju sellest variandist, pole kunagi rääkinud! Ma loodan, et nüüd on see täiesti ühemõtteliselt selgeks tehtud. Seega pole ka see argument tõsiselt võetav.

Automatism on tõesti halb, eriti kui see on muutunud dogmaatiliseks ja sisutuks, nagu see praegu kahjuks paistab olevat. Kui Eesti Vabariigi Riigikogu ei julge teha otsuseid, mida nõuab muutunud aja vaim, siis ma ei tea, kes neid otsuseid veel saaks teha. Igal juhul kutsun teid üles ümber mõtlema ja toetama selle eelnõu esimese lugemise lõpetamist! Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kolleegidel rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetame läbirääkimised. Kuna põhiseaduskomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 306 esimesel lugemisel tagasi lükata, siis alustame selle hääletamise ettevalmistamist.

Lugupeetud kolleegid, panen hääletusele põhiseaduskomisjoni ettepaneku lükata esimesel lugemisel Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud kodakondsuse seaduse § 5 muutmise seaduse eelnõu tagasi. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 46 Riigikogu liiget, vastu 25, erapooletuid ei olnud. Põhiseaduskomisjoni ettepanek on toetust leidnud, eelnõu 306 on menetlusest välja langenud. (Tabel 19.)

Head kolleegid! Meie tänane päevakord on ammendunud, täiskogu istung on lõppenud. Soovin teile head tööpäeva jätku!

Istungi lõpp kell 10.50.
Istungi kestus 50 minutit.

Juhataja

K. Ojuland
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 5. november 2008
Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Kodakondsusest
2. Rahvusvahelistest lepingutest
3. Kodumaise toidutootmise edendamine
4. Olukorrast põllumajanduses
5. Kaagvere Erikooli sulgemisest

Istungi rakendamine

1. Liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja 10 muutmise seaduse eelnõu (255 SE) kolmas lugemine
2. Väetiseseaduse, taimekaitseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (310 SE) teine lugemine
3. Veeseaduse muutmise seaduse eelnõu (287 SE) teine lugemine
4. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (294 SE) teine lugemine
5. 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu (372 SE) esimene lugemine
6. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (286 SE) esimene lugemine
7. Politseiteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (351 SE) esimene lugemine
8. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu (366 SE) esimene lugemine
9. Rahva ja eluruumide loenduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (354 SE) esimene lugemine
10. Soolise võrdõiguslikkuse seaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Eesti Vabariigi töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (317 SE) esimene lugemine
11. Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatuse ratifitseerimise seaduse eelnõu (355 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, lugupeetud valitsusliikmed! Alustame tänast infotundi. Palun, kõigepealt kohaloleku kontroll!

Hetkel registreerus kohalolijaks 43 Riigikogu liiget, puudub 58. Täna esimeses infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: justiitsminister Rein Lang, põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder ja minister Urve Palo.

1. Kodakondsusest

Esimees Ene Ergma

Alustame infotundi. Palun, kolleeg Vilja Savisaar, küsimus minister Urve Palole!

Vilja Savisaar

Kas te mikrofoni ka annate? Aitäh! Aitäh, proua esimees! Austatud minister! Jälgisin huviga, kuidas teie isiklikult asusite ja teie büroo asus aktiivselt tegelema kodakondsuse teemaga ja nende inimestega, kes ei ole teinud oma valikut kodakondsuse suhtes. Neid on teatavasti üle 100 000. Mis seal salata, mul oli päris hea meel, et ka teie olete lõpuks aru saanud, et see on Eesti riigi jaoks tegelikult probleem. Aga heameel läks väga kiiresti üle, sest kogu teie tegevus püüdis ainult sellega, et tänavale ilmusid mingid plakatid, mis tegelikult kedagi ei mõjuta. Eile te lükkasite tagasi Keskerakonna eelnõu, mis oleks andnud Eestis pikaajaliselt elavatele mittekodanikest lastele sünnijärgse Eesti kodakondsuse. Kas teile ei tundu, et teie kodakondsuspoliitika on kuidagi silmakirjalik?

Urve Palo

Aitäh küsimuse eest! Mul on väga kahju, et kui Keskerakond oli valitsuses, siis sama temaatikaga ei tegeldud nii aktiivselt kui praegu opositsioonis olles. Aga ajad muu-

tuvad, võib-olla muutuvad ka teie arusaamad. Tõepoolest, ma pean väga oluliseks, et kodakondsuseta inimeste arv Eestis väheneks ja just nii, et see oleks vabatahtlik soov. Samamoodi toetan ma teie ettepanekut (ma olen sellest ka kogu aeg rääkinud), et nendel lastel, kes sünnivad kodakondsuseta vanemate perre, oleks võimalus saada automaatselt Eesti kodakondsus. Samas näeb valitsusliidu kokkulepe ette, et kodakondsuspoliitikat ei muudeta. Me oleme juba väga palju teinud selleks, et needsamad lapsed siiski Eesti kodakondsuse saaksid. Näiteks, alates kevadest jagatakse igal pool, kui minnakse last kohaliku omavalitsuse perekonnaseisuametisse registreerima, nendele inimestele sellekohast informatsiooni ja küsitakse, kas nad on huvitatud, et Kodakondsus- ja Migratsiooniameti töötajad võtaksid nendega ühendust ja räägiksid võimalustest lapsele ainult avalduse alusel kodakondsust saada. Mul on väga hea meel öelda, et seda on väga hästi vastu võetud ja suurem osa nendest lastevanematest, kelle perre sellel aastal on sündinud laps ja kellel pole kodakondsust, on seda soovi avaldanud ja on soovinud teha koostööd Kodakondsus- ja Migratsiooniametiga. Mis puudutab reklaami tänavatel, siis, loomulikult, seda ei töötanud me välja mitte pärast valitsuskabineti istungit, sest seda ei ole võimalik teha kolme päevaga, vaid sellega me alustasime juba kevadel. Ma pean väga oluliseks, et Eesti riik ütleb inimestele, et ta hoolib kõigist, ootab, et inimesed otsustaksid Eesti Vabariigi kodakondsuse kasuks, samal ajal me ütleme ka eestlastele, et hoiame oma ühist kodu, kõik inimesed, kes siin elavad, on eestimaalased.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar, esimene täpsustav küsimus!

Vilja Savisaar

Aitäh! See on veel suurem üllatus mulle, et te terve suve töotasite selle kallal, aga saite ainult mingid mittemidagiütlevad plakatid linna üles riputatud. Aga see selleks. Te ütlesite küll, et suurem osa, aga kindlasti on teie bürool teada (te olete kindlasti teinud uuringuid, kuna see teema nii tähtis on), kui paljud nendest lastest, kes on sellel aastal sündinud, on saanud Eesti kodakondsuse.

Urve Palo

Sellel aastal on viimastel andmetel ligi 500 last sündinud perre, kus vanematel puudub kodakondsus. Ligi 300 nendest peredest on avaldanud soovi, et Kodakondsus- ja Migratsiooniameti töötajad võtaksid nendega ühendust ja aitaksid neil taotleda lapsele Eesti Vabariigi kodakondsust.

Esimees Ene Ergma

Kohapeal registreeritud küsimused. Neid on seitse. Alustame kolleeg Heimar Lengist.

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Proua minister! Mul on ka hea meel, et te selle teemaga tegelete. See on olnud palju aastaid Eestis üks valus küsimus. Ma ei saa ainult ühest asjast aru. Nüüd on tänavatel need plakatid, et Eesti riik hoolib meist kõigist, kaasa arvatud vene keelt rääkivatest inimestest. Plakat ise on väga nadi välja kukkunud, aga ikkagi on ta olemas. Kuidas seletada seda, et teie oma plakatiga hoolite kohalikest venelastest, aga haridusminister ütleb, et kui nad ei taha saada oma kodakondsuspoliitikat, istugu rongi ja sõitku minema? Mulle meenutab see kümme aastat tagasi kasutatud retoorikat.

Urve Palo

Mul on väga raske kommenteerida haridus- ja teadusministri sõnu. Ma arvan, et see küsimus on temale mõeldud. Aga minu seisukoht ja Vabariigi Valitsuse seisukoht on kindlasti, et meil on üks rahvas, meil võib olla erinev kultuuritaust, aga meil on üks kodumaa. Sellele keskendub ka kampaania põhisõnum: erinevad inimesed, üks rahvas. Kui te ütlete, et see on halvasti välja kukkunud, siis võib-olla järgmine kord kaasan ma teid sellesse gruppi, kes aitab turunduskampaaniat välja töötada. Aitäh selle noodi eest! Kuid olles ise väga pikalt turundusega seotud olnud, arvan, et see on esimene samm selles suunas, et ühiskonnas rääkida sallivuse teemal, rääkida sellel teemal, et kodakondsus on väärtus ja Eesti riik ootab, et inimestel, kes siin elavad, oleks ka Eesti Vabariigi kodakondsus. Mina isiklikult arvan, loomulikult, et see kampaania on hästi õnnestunud, kuna sellest nii palju räägitakse ja see on silma hakanud. Samuti oleks naiivne arvata, et pärast ühte kampaaniat kõik 112 000

kodakondsuseta isikut tuleksid ja avaldaksid soovi Eesti kodakondsus saada. Loomulikult ei käi see nii. See on ikkagi sotsiaalkampaania. Selliseid kampaaniaid tehakse ju eri ministeeriumide tellimusel ka teistes valdkondades, võtame kas või sotsiaalkampaania "Ära löö last!". Need on kampaaniad, mis mõjuvad inimese alateadvusele ja püüavad muuta väärtushinnanguid, hoiakuid ühiskonnas. Ühe kampaaniaga ei muuda midagi, küll aga tuleb seda teed jätkata. Ma arvan, et me oleme õigel teel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vladimir Velman!

Vladimir Velman

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Mul on väga kahju, et ma ei saa õnnitleda teid Kohtla-Järve tütarlapse Valentina Golubenko võidu puhul male MM-turniiril. Tüdruk on kahjuks Vene kodanik. Ta on kahekümne kuue kordne Eesti meister males, aga ta ei mahu Eesti koondise ridadesse, kuna tal on vale kodakondsus. Kuidas teie suhtute sellesse, ma ütlesin, nähtusesse ja kas teil ei ole piinlik, et tütarlaps, kes on Eestis sündinud ja elab siin, peab kaitsma Horvaatia lippu?

Urve Palo

See komme, et riiki saab esindada ainult selle kodanik – olümpiamängudel näiteks või maailmameistrivõistlustel –, on ju kõikides riikides. Ma arvan, et on täiesti loomulik, et Eesti riiki esindavad Eesti Vabariigi kodanikud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister! Kuidas teie konkreetselt kavatsete muuta olukorda, kus mitte-eestlaste usaldus riigi vastu väheneb ja silmapaistvalt väheneb? Nad väljendavad seda lihtsate lausetega: see on teie riik, see ei ole meie riik, riik ainult nõuab ja meie peame ainult nõudmisi täitma, võrdsust ei ole ega tule. Mõned näited praktikast. Ligi 50% mitte-eestlastest, kel oli valimisvõimalus Riigikogu valimistel, ei tulnud valimistele. Ligi 50% vanemate klasside õpilastest (ma

räägin gümnaasiumist ja üldkooli vanematest klassidest) näevad oma tulevikku väljaspool Eestit. Kodakondsuse taotlemine väheneb. Eelmistel aastatel oli taotlusi umbes 5000, praeguse seisuga on 1500. See on väga silmapaistev näide. Nende näidetega võiks jätkata, aga aitäh!

Urve Palo

Aitäh! Kui me paneme 1500 inimest ühte ruumi, siis on meil vaja päris suurt ruumi. Ma arvan, et 1500 inimest on päris suur hulk ja me ei saa seda alatahtsustada. Samal ajal on teie küsimuse sisu tegelikult see, kuidas muuta väärtushinnanguid ühiskonnas. Sellele saate teie kõik kaasa aidata, olles valitsuses, olles opositsioonis, olles poliitikud, eestkõnelejad. Ühiskonna väärtushinnanguid ei olegi võimalik muuta üleöö. Ma olen öelnud ja kordan seda veel, et kõigi, nii arvamusiandjate, poliitikute kui ka valitsuse sõnumites peab kajastuma, et me ei räägi mitte ainult ühe grupiga, eestlastega, vaid me räägime kõigi inimestega, kes Eestis elavad. Me ju ei ütle, et Eestis elab 900 000 inimest, me ütleme, et Eestis elab 1,34 miljonit inimest. See ongi see. Ma arvan, et väärtushinnangute muutmine võtab aega. Mis puudutab noorte vähest osalust riigi toimimises, osalust valimistel, siis see ei ole probleem ainult muukeelse elanikkonna hulgas ja ka mitte ainult Eestis. See, kuidas kaasata noori, on Euroopas ületuldsel probleem. Ma arvan, et siin on väga olulisel kohal haridussüsteem, näiteks ühiskonnaõpetus ja töö noorsooga. Mul on raske hinnata teie kommentaari, et 50% muukeelsetest noortest soovib Eestist lahkuda, sest uuringud, mida me oleme teinud, seda õnneks ei kinnita. Ma arvan, et see on mingi eksitus, see ei saa olla tõsi. Aga tõsi on see, et, tõepoolest, muukeelsete noorte hulgas on soov Eestist lahkuda suurem kui eestlaste hulgas. Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi kevadised uuringud ütlevad, et Eestist soovib lahkuda umbes 20% vene noortest ja 5% eestlastest.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tiit Kuusmik!

Tiit Kuusmik

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Ida-Virumaal on kodakondsuspoliitika

olnud ja on jätkuvalt aktuaalne. Te tegite mitte väga ammu Rahvastikuminiistri Büroo Ida-Virumaa esinduses muudatusi ja eeldatavalt muutsite teatud suundi kodakondsuspoliitikas. Kas te võite avada natukene seda teemat, millised kvalitatiivsed muudatused on ette näha lähiajal või lähemas perspektiivis?

Urve Palo

Kui ma küsimusest õigesti aru sain, siis oli küsimus suunatud Rahvastikuminiistri Büroo Ida-Viru nõunikule. Loomulikult ei ole Ida-Viru nõunik see, kes lahendab seal otseselt kodakondsusetuse küsimusi. Ida-Viru nõunik on Eesti riigi esindaja Ida-Virumaal. Küll aga on üks tema põhilisi tööülesandeid tegelemine noortega. Nagu ma ka eelmine kord infotunnis ütlesin, on ta endine õpetaja. Kogemusi noortega töötamisel tal on, ta on varem töötanud Jõhvi Vene Gümnaasiumis. Me pöörame väga palju tähelepanu just selle piirkonna noortele. Näiteks kodanikunädala raames on meil novembri lõpus tulemas Haljalas suur konverents, kuhu on kutsutud gümnasiste kõigist Ida-Viru ja Lääne-Viru koolidest, et omavahel rääkida ja vaielda teemadel, mis puudutavad integratsiooni, aktiivsemat osalust ühiskonnaelus. Samamoodi organiseerib Ida-Viru nõunik erinevaid kohtumisi koolides. Väga palju on näiteks poliitikuid minemas sellesama novembrikuu jooksul ühiskonnaõpetuse tundidesse rääkima Eesti riigi toimimisest, ka kodakondsusest. Lisaks sellele võtab nõunik iga nädal vastu inimesi, kodanikke meie büroo esinduses, mis asub ühes hoones maavalitsusega, sest me soovisime tugevdada koostööd maavalitsusega. Ma arvan, et see inimene teeb seal head tööd. Ta alles septembris alustas, juba on palju tehtud ja palju on plaanis.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Hiljuti pahandas minuga minu Kanadas elav onu, et Eesti valitsus ega parlament ei hooli oma rahva ühtsusest. Ta ütles, et ühelt poolt suured naabrid lõhuvad meie ühtsust, hallipassimehed saavad vabalt Venemaal käia, teiselt poolt Ameerika, meie suur sõber, lõhub sedapidi, et

osa inimesi saab Ameerikasse viisavabalt, teine osa ei saa, aga meie valitsus midagi ette ei võta. Miks see nii on? Võib-olla aitate mul talle vastata.

Urve Palo

Aitäh! Eesti valitsusel on väga raske muuta Venemaa Föderatsiooni valitsuse poliitikat. Kui Vene duuma tegi otsuse lubada halli passiga ehk kodakondsuseta inimestel viisavabalt reisida Venemaale, siis see on selle riigi otsus, te peate sealt küsima. Aga Eesti riik teeb omalt poolt väga palju, et aidata inimestel Eesti Vabariigi kodakondsust omandada. Näiteks, kodakondsuse taotleja põhiseaduse tundmise eksami ettevalmistuskursused toimuvad sagedasti. Need on tasuta kõigile soovijatele. Eksam ise ei ole raske. Samamoodi, mis puudutab eesti keele õppimist, siis on olemas tagasimaksesüsteem, et hüvitada eksami teinud inimestele keeleõppekursuste tasu. Tegelikult me soovime seda veel tõhustada. Hiljuti, kui ma käisin Valgas, selgus, et mõni aasta tagasi lõpetati Valgas näiteks keeleeksami vastuvõtmine, lähim koht on Tartus. Ma arvan, et see on viga. Võimalused teha keeleeksamit, kodakondsuse seaduse tundmise eksamit tuleb tuua inimestele lähemale, rohkem selgitada võimalusi. Samamoodi ütlesid kevadised uuringud, mida me tegime kodakondsuseta inimeste hulgas, väga selgelt, et üks probleemi põhjus on ikkagi see, et informatsiooni võimaluste kohta on vähe ja väga palju on levinud müüte, *à la* keeleksamil nõutakse kõrgemat taset ja kodakondsuse eksam on midagi väga rasket. Ka nende müütide kummutamisega tuleb tegelda. Kust need müüdid pärit on? Raske öelda, võib-olla juba 17 aasta tagustest aegadest.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud proua minister! Eile, kui arutasime Keskerakonna fraktsiooni esitatud kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, küsisin põhi-seaduskomisjoni esindajalt, kolleeg Väino Lindelt ja tahan nüüd küsida teilt teie arvamust: miks inimesed, kellel ei ole

kodakondsust, eelistavad praegu võtta Vene kodakondsust?

Urve Palo

Seda informatsiooni, et väga palju on võetud Venemaa Föderatsiooni kodakondsust, on mul raske kommenteerida, sest see info ei ole kontrollitav. Kui ma vaatan statistikat, mis on kättesaadav Kodakondsus- ja Migratsiooniametist, siis ma näen, et sellel aastal on nende inimeste arv, kes on Vene passiga taotlenud pikaajalist elamisluba, kasvanud umbes 1800 võrra. Neid numbreid, mis räägivad, et üle 3000, on mul raske kommenteerida, ma ei tea, kust need tulnud on. Aga aastast aastasse on alati olnud inimesi, kes on otsustanud Venemaa Föderatsiooni kodakondsuse kasuks. Sel on ka puhtpragmaatilisi põhjusi. Näiteks öeldakse, et siis on lihtsam minna Venemaale õppima, sugulastel külas käia või tööle minna. Põhjused on väga erinevad. Ometi ma rõhutan, et Eesti riik teeb omalt poolt kõik, et öelda inimestele, kes on valiku ees, millist kodakondsust võtta, et Eesti riik ootab, et see kodakondsus oleks Eesti Vabariigi kodakondsus, ja ta omalt poolt soovib kaasa aidata selle otsuse langetamisele ja nende eksamite tegemisele. See on Eesti riigi huvides.

Esimees Ene Ergma

Palun, viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud proua minister! Ma muidugi tunnustan teie tegevust selles valdkonnas, kuid mulle tundub, et te olete siin kuidagi üksinda jäänud. Muide, läbi aegade on Keskerakonna fraktsiooni selleteemalised eelnõud kõik maha hääletatud, ka siis, kui me oleme koalitsioonis olnud. Kas teile ei tundu, et me oleme selle küsimusega ikkagi praegu hiljaks jäänud ja enam ei tahetagi seda kodakondsust võtta, nagu just eelkõneleja ütles? Kas te ei arva, et anda tuleks ikka nii, et ka võtta saab?

Urve Palo

Kõige lihtsam oleks öelda, et me oleme kõigega hiljaks jäänud ja ärme teeme midagi. Oleneb, mis mõttes lihtsam. Mina arvan, et see

ei ole lihtne, sest meie südametunnistus ei ole siis puhas. Samal ajal ma arvan, et me ei ole millegagi hiljaks jäänud. Veel kord: kui 1600 inimest on sellel aastal otsustanud Eesti Vabariigi kodakondsuse kasuks, teinud kõik eksamid, siis see on ju väga suur hulk inimesi. Viimane kord, näiteks, kui mul oli kodakondsustseremoonia siinsamas Tallinnas Harjumaa inimestele, siis tuli minu juurde üks üle 40-aastane proua, kes tänas mind ja ütles, et tema laps, kes on 18-aastane, sai selle tunnustuse ja ta on väga-väga õnnelik, et riik ka tseremoonia abil seda tunnustab, see on tema jaoks väga tähtis. Teine näide. Minu kolleeg helistab kõik kodakondsustunnistuse saamise tseremooniale tulijad läbi. Ta küsis ühe proua käest, kes oli üle 60 aasta vana, miks proua selle tee ette võttis ja taotles Eesti kodakondsust. Selle peale ütles see proua (palun vabandust, et ma ei kasuta riigikeelt): "A kak že, eto že moja rodina!" Tõlkes tähendab see, et kuidas siis muidu, see on ju minu kodumaa. Me ei saa kindlasti lüüa käega ja öelda, et mitte midagi ei ole võimalik teha ja rong on läinud. Ei, rong ei ole kaugeltki läinud. Aga mingil määral on see loomulik protsess, et aastast aastasse soovijate arv mõnevõrra väheneb, sest need, kes on soovinud võtta kodakondsust, on seda juba varem teinud, ja on täiesti normaalne, et uute soovijate hulk väheneb. See ei tähenda, et me ei peaks mitte midagi tegema, et seda protsessi edendada.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, proua minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Rahvusvahelistest lepingutest

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Kadri Simsonilt justiitsminister Rein Langile.

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud justiitsminister! Nagu te Urve Palole esitatud küsimustest kuulsite, olid eile meil siin saalis kõne all Eestis sündinud lapsed, kelle vanematel ei ole ühegi riigi kodakondsust ja kes seetõttu jäävad ka ise kodakondsuseta. Koalitsioon lükkas Eestis sündinud lastele Eesti kodakondsuse andmise ettepaneku tagasi, kuigi Eesti on ühinenud

lapse õiguste konventsiooniga, mis peaks sellise asja välistama. Eesti riik ratifitseerib päris sageli rahvusvahelisi leppeid. Minu ettekujutuses on tavapärane protseduur selline, et kõigepealt võtab seisukoha Vabariigi Valitsus ning seejärel Riigikogu, kes lepped ka ratifitseerib. Kas teie justiitsministrina analüüsite, milliseid kohustusi üks või teine lepe Eesti riigile paneb, ja kas seisate hiljem selle eest, et Eesti riik võetud kohustusi täidaks?

Rein Lang

Täna väga! Väga huvitav küsimus. Kuidas siis teisiti, loomulikult peab Justiitsministeerium analüüsima ühest või teisest rahvusvahelisest lepest tulenevate kohustuste ülevõtmisel Eesti riigile tekkivaid kohustusi ja õigusi. Kuid Justiitsministeerium saab seda teha üksnes õiguskorda puudutavates küsimustes. Eesti praegune riigikorraldus on üles ehitatud selliselt, et kõik valdkonnapõhised analüüsid peavad tulema harukondlikest ministeeriumidest. Kui te räägite praegu näiteks laste õigustest, laste õigusi puudutavatest lepetest, mis panevad riigile rahalisi kohustusi või nõuavad seaduste muutmist, siis põhianalüüsi selles asjas peab kindlasti tegema eelkõige Sotsiaalministeerium.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, esimene täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Ma saan aru, et vastus oli, et kuidas siis teisiti. Aga samas tegelikkuses tundub, et teie seisukoht on see, et te tõlgendate rahvusvahelisi leppeid suhteliselt vabalt ja olete nõus, kui eri ministeeriumid võtavad omaks vaid need peatükid, mis teile sobivad. Oma justiitsministriks oleku algusaegadel andsite te sellist nõu seoses nn kalapulgatrahaviga. Vabariigi Valitsuse istungi stenogrammist võib lugeda, et te soovitasite eirata advokaatide antud nõu sõlmida 75 miljonit krooni maksuma minev kompromiss. Selle asemel langes paar aastat hiljem Eesti riigi õlule juba 240 miljonit krooni maksuma läinud kaotus. Kas rahvusvahelise leppe tunnustamine ja ka kompromiss Eestisse investeerinud ja riigiaktsiaseltsi poolt käendatud

välisinvestoritega oleks olnud vastuolus Reformierakonna ideoloogiaga?

Rein Lang

Aitäh! Mulle tundub, et teil on need asjad ikka päris sassis. Aga kui teil on olemas reaalselt eksisteeriv kompromissettepanek selles Ookeani vaidluses, millel on teise poole allkiri all, siis mina oleksin selle nägemisest väga huvitatud. Valitsus, mille liikmeteks olid ka teie erakonna ministrid, niisugust paberit küll näinud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, teine täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Ma usun, et te olete minuga nõus, et rahvusvahelistest lepetest tulenev trahv ja sellest tulenevad kaasused on Eesti riigile päris tõsised küsimused. Praeguses eelarveseisus on 240 miljonit krooni päris märkimisväärne summa. Kuidas teile tundus aasta tagasi, kas see oli tühine summa? Või peaks teie repüliikidest välja lugema midagi muud? Kuidas te andsite valitsuskabinetis nõu käitumiseks?

Rein Lang

Täna väga! Me võime muidugi tundide kaupa rääkida sellest kahetsusväärsest juhtumist, mille nimi on kalapulgatrahv. Väga hea termin, läheb hästi kokku suhkrutrahvi ja teiste võimalike trahvidega. Kuid see vaidlus oma iseloomult on tegelikult märksa tõsisem ja puudutab sellist mõistet nagu õiguslik järjepidevus, nii Eesti riigi õiguslikku järjepidevust kui ka siin toimetanud firmade õiguslikku järjepidevust. Selles osas on see vaidlus märksa keerulisem kui see, mismoodi teie üritate seda praegu avalikkusele serveerida. See ei ole mitte ainult investeringute kaitse kokkuleppes tulenev vaidlus, vaid ka õigusjärglusest tulenev vaidlus. Aga te üritate rääkida sellest, et oli olemas mingisugune kompromissettepanek. Ma kordan veel kord, et kui teil on olemas see kompromissettepanek, mis on sellisena vormistatud, siis oleks väga hea seda kompromissettepanekut näha.

Esimees Ene Ergma

Kolm kohapeal registreeritud küsimust. Kõigepealt, palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Ma jätkan selle nn kalapulgalooga. Minu arvates on (mulle on seda ka väga palju räägitud) Rein Lang üks väga kaval mees. Ma olen püüdnud uurida, et kuidas on, ja, tõesti, vahel see paistab nii välja, aga selle *case*'i puhul see kuidagi nii ei ole. Miks siis räägitakse, et Lang on see mees, kes andis valitsuses sihukest nõu ja nõudis, et mitte minna kompromissile jne? Kuhu see kavalus siis jäi Reinul?

Rein Lang

No aina huvitavamaks läheb! Täna küsimuse eest! Jutt puudutab selle valitsuse tegevust, kus teie oma erakonna liikmed olid ministrid, neist üks jalutab praegu teist mööda, ta oli minister ja istus minu kõrval. Äkki te küsite tema käest, mismoodi see debatt valitsuskabinetis täpselt käis. Saate kindlasti ammendava vastuse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kohapeal registreeritud küsimus, Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud härra minister! Esmaspäeval, kui arupärimisele vastas rahandusminister, siis ütles ta mureliku ohkega, et selliseid protsesse on veelgi käimas ja Eesti riiki ootavad ees üsna suured trahvid või kompensatsioonid. Justiitsministrina olete te ilmselt teadlik nendest protsessidest. Kas te valgustaksite ka meid, mis on veel ees ootamas?

Rein Lang

Täna väga! Ma ei tea, et oleks analoogseid kohtuasju, mis tuleneksid rahvusvahelisest investeeringute kaitse kokkuleppest. Küll aga on Eesti Vabariik pidevalt üheks pooleks näiteks Strasbourgis Euroopa Inimõiguste Kohtus asjades, kus üksikisikud nõuavad kompensatsiooni, näiteks ebamõistlikult pikade kohtuasjade pärast. Nii et neid asju on ja neid kindlasti tuleb ka tulevikus, aga analoogsetest nõuetest, nagu see kalapulgatrahv ja

suhkrutrahv, mis praegu on Euroopa Kohtu menetluses, mina teadlik ei ole. Küll aga on nii käimas kui kindlasti ka tuleb riigisiseseid kohtuprotsesse, mis tulenevad omandivaidlustest, omandireformist. Alles hiljuti on tulnud otsuseid, kus Eesti riik on jäänud kaotajaks ja on tulnud maksta päris ulatuslikke kompensatsioone. Võtame kas või Jõelähtme vallas golfiväljaku ehitamisest tuleneva vaidluse, mis lahenes Eesti Vabariigi kahjuks. Eesti Vabariigi kahjuks laheneb kahetsusväärsetl väga suure tõenäosusega ka vaidlus seoses Rävala puiestee maja müügi skandaaliga, kus Eesti riik peab ilmselt tagatisraha tagasi maksuma puhtformaalsete eksituste pärast, mida kahjuks üks eelmise valitsuse minister on läbi lasknud. Selliseid asju tuleb ikka ette, ega nende eest keegi kaitstud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Kodumaise toidutootmise edendamine

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Mart Jüssilt põllumajandusminister Helir-Valdor Seederile. Palun!

Mart Jüssi

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea minister! Me oleme tuvastanud, et keemiavabalt valmistatud toiduained ehk n-ö mahetoit on tervisele kangesti hea ja eriti veel siis, kui see toit tuleb kuskilt kodu lähedalt, sest siis on ta omasem ja omastatavam kui kaugemalt toodud toiduained. Sellepärast ma küsin: kas sellist asja on täheldatud ka Põllumajandusministeeriumis ja millised oleksid Põllumajandusministeeriumi suunised ja plaanid, et mahe-toidu osakaalu Eestis nii toiduainete tootmises kui ka turul ja toidulaual kasvatada?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud küsija! Jah, ka Põllumajandusministeeriumis on avastatud ja teadvustatud, et mahetoit ja keemiavaba toit on kindlasti tervislikum kui keemiat sisaldav toit. Lisaks on omatoodetud toidul emotsionaalne lisaväärtus, nimelt oled sa ise oma tööd sinna sisse pannud. Igal juhul peame me seda väga

oluliseks ja see on üks prioriteetidest. Kas ministriumil on olemas ka plaanid, arengukavad ja meetmed? On küll. Valitsus on heaks kiitnud ja Põllumajandusministeerium viib ellu "Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007–2013". Selline dokument on olemas ja seal on seatud ka päris mõõdetavad arvulised eesmärgid. Ma arvan, et need on võib-olla isegi liiga konkreetsetelt mõõdetavad eesmärgid, mis puudutab seda, kui suurel pinnal peaks mahetoodangu viljelemine Eestis toimuma. Praegu toimub see umbes 85 000 hektaril, eesmärk on jõuda vähemalt 120 000 hektarini. Kui praegu Eesti üldises toiduainete tootmise mahus on umbes 1,5% mahetoodangut, siis eesmärk on saavutada 2013. aastaks vähemalt kahekordne maht ehk suurendada seda osakaalu 3%-ni. Seal on seatud väga konkreetsed eesmärgid, mis on mõõdetavad, ja me püüame igati nende eesmärkideni jõuda. Selleks on Põllumajandusministeeriumil erinevaid meetmeid ja ta saab anda ka rahalist tuge.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mart Jüssi, esimene täpsustav küsimus!

Mart Jüssi

Aitäh! Mina olen iseenda kogemuse ja rahakotiga tuvastanud, et mahetoit, mis meil on kättesaadav (mitte küll väga kergesti kättesaadav), on tegelikult natukene kallim kui võib-olla samasugused toiduained, mis on teistmoodi toodetud. Sellepärast ma küsin: kas teie arvates ei oleks mõistlik mõte Eestis toodetud mahetoidule rakendada näiteks käibemaksusoodustusi või mingeid teisi maksulisi instrumente, mis tekitaksid sellele toidule võib-olla paremat konkurentsivõimet nii tootmise, töötlemise kui ka müügi osas, et seda valdkonda veel kiiremini edendada?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Võib-olla veel jätkuks eelmisele vastusele. Me näeme mahetootmise suurendamisel päris mitut probleemi, mis ei ole seotud ainult rahaga ja mida on võimalik tulevikus kindlasti muuta ja parandada. Kõigepealt see, et töötlev tööstus ei ole alati tulnud järele mahetootjate mahtudele. Tihtipeale me kasvatame mahetaimi ja saame teatud taimekasvatustoodangut või viljeleme

maheloomi ja saame toodangut, kuid see ei jõua tarbijani, sest vahepealt puuduvad töötleva tööstuse huvi ja võimalused. See on üks kitsaskoht mahetoodangu puhul. Teiseks, tihtipeale tootjad viljelevad mahetootmist ja tahavad ka elada mahedalt, mis on kindlasti väga keskkonnasõbralik ja oluline, kuid nad ei ole väga huvitatud sellest, et ka mahetoodanguni jõutaks. Me eri toetusmeetmetega püüame suunata, et lisaks mahedale elulaadile tekiks ka rohkem mahetoodangut. Mis puudutab käibemaksu, siis praktika näitab, et see ei pruugi olla ega olegi väga efektiivne abinõu. Lisatulu ei jää mitte sugugi mahetootjale, vaid läheb ahelas, mis koosneb vahendajatest ja kaubandusest, kaduma mujal. Nii et sellest ei pruugi võita ei tarbija ega tootja. Kui me võrdleme eri riike ja vaatame, millised on käibemaksuerisused toiduainete puhul, vaadake näiteks toiduainete turuhindasid, siis ei ole proportsionaalsust nendes turuhindades ja käibemaksusoodustustes.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mart Jüssi, teine täpsustav küsimus!

Mart Jüssi

Aitäh! Oma teises küsimuses käsitlen ma natukene riiklikku tegevuskava, nimelt programmi "Eesti toit", mille kohta te olete andnud meile väga põhjaliku ülevaate vastuses kirjalikule küsimusele ja me väga täname teid selle eest. Aga sellest vastusest ei olnud näha, et tulevikus, kus võib-olla küll rahalised vahendid vähenevad, seda programmi mingiski osas suunataks näiteks sellesama mahetoidu tootmise ja töötlemise edendamiseks, tutvustamiseks või promomiseks. Kas see ei ole selle programmi objekt?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Eesti toidu programmi rahaline maht ei ole olnud väga suur, see on seni ulatunud 10 miljonist kuni 20 miljoni kroonini aastas. Kindlasti aitab selline üldine Eesti toidu tutvustamine ja reklaamimine reklaamida ka mahetoodangut, mis on Eestis toodetud. Kuid mahetooted saavad Põllumajandusministeeriumist hoopis olulisemaid ja suuremaid toetusi. Sel aastal on seda enam kui 70 miljonit krooni ja see summa suureneb, kuna see on üks meie

prioriteet. Järgmisel aastal on kindlasti otseselt selle meetme maht üle 100 miljoni krooni, see on suunatud mahetootmise toetamiseks. Lisaks sellele on veel eraldi siseriiklik turuarendustoetus, mille maht on 17 miljonit krooni ja kus projektipõhiselt on võimalik taotleda rahalist toetust ka mahetoodangu realiseerimiseks, tutvustamiseks, töötajate koolitamiseks, messidel osalemiseks. See kindlasti veel lisandub. Mahetoodangu toetamise mahud on praegu kümneid kordi suuremad kui Eesti toidu programmi rahaline maht.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Nüüd kuus kohapeal registreeritud küsimust. Alustame kolleeg Marika Tuusiga.

Marika Tuus

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Minu meelest on praegu põhi-probleem see, kuidas kodumaist kaupa ära tunda. Näiteks, kui poes on Old Farmeri munad või Säästu majonees, siis tootjale viitab seal vaid pisikene ovaalne numbrikene ja mitteprofessionaalile ei ütle see mitte kui midagi. Teiseks, justkui on Eesti kaup, aga kui lähemalt vaadata, siis on toodetud Austrias, Leedus, Lätis, Soomes, kus iganes. Kasutatakse ka sealset toorainet. See on justkui tarbija eksitamine. Kui kursis te nende probleemidega olete ja kas teil on kavas midagi ka lähiajal ette võtta?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Ma olen küsijaga täielikult nõus, et tarbijal on praegu eri põhjustel väga raske ära tunda, milline on tegelikult Eestis toodetud kaup. See on väga keeruline küsimus, sest Euroopas on kaupade, teenuste ja tööjõu vaba liikumine. Ma toon teile ühe näite, kui raske on liigitada, millise riigi või kus toodetud tootega on tegemist. Kala püütakse Norrast, esmatöötlus tehakse Rootsis, edasi tuleb see Eestisse, Eestis panustatakse sellesse oluliselt käsitsitööd, siis viiakse see kala Soome, kus see pakitakse ja realiseeritakse see kaup Saksamaal. See näide ei ole välja mõeldud, vaid see ongi tegelikult nii. Öelge nüüd, millise päritoluga kaup see sel juhul siis on. Nii et see on väga keeruline. Tegelikult on määramine ühtlustatud üle Euroopa ühtsete

reeglite järgi. Neid reegleid soovib Euroopa Komisjon praegu muuta. Tõenäoliselt lähitulevikus võetakse vastu ja jõustatakse need muudatused, mis teevad mõnevõrra selgemaks toidukaupade päritolu märgistamise. Aga ilmselt jääb see kauba, tööjõu ja teenuste vaba liikumise olukorras väga keeruliseks tulevikuski.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, proua juhataja! Austatud minister! Kõigepealt ma tunnustan teid selle eest, et te olete kenasti mõistnud, et 10–20 miljonit krooni aastas Eesti toidu heaks ei ole olnud sugugi suur summa. Teisest küljest süüdistate te töötlevat tööstust selle eest, et mahetoode ei jõua tarbijani. See on vana jutt. Täna peaks see probleem olema kõrvaldatud. Ma tahangi küsida, mida te konkreetselt olete ära teinud selleks, et mahetoode jõuaks tarbijani, nii et ta seal vahetsüklites ära ei kaoks.

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kõigepealt täpsustus: ma ei ole kedagi süüdistanud, vaid ma tõdesin, kus on üks kitsaskoht, miks mahetoodang ei jõua tarbijani. Jah, jätkuvalt on üks probleem ka piisavate võimaluste puudumine töötlevas tööstuses. See puudutab eelkõige näiteks lambaliha töötlemist ja tootmist. Meil ei ole piisavalt liha töötlevaid tööstusi, kes oleksid huvitatud lammastest. Siin on väga palju probleeme, miks see nii on. See ei ole sugugi mitte ainult töötleva tööstuse probleem, vaid probleem on ka selles, et need kogused, mida kasvatatakse, on tihtipeale väikesed, tööstustel ei ole tarnekindlust jne. Siin on väga palju probleeme. Millal võiks tulla lahendus? Lahendus sõltub ikkagi sellest, kunas sektori ise on selleks valmis. Peab olema piisav kogus lambaliha. Mul on hea meel, et lammaste arv viimastel aastatel on väga kiiresti kasvanud. Aga see puudutab ka lihavedeid ja paljusid teisi valdkondi. Kui kogused kasvavad, küllap siis ka töötleva tööstuse huvi ja võimalused tulevad sellele järele. Aga mida ministeerium saab teha? Loomulikult on olulised toetused töötlevale tööstusele. Sellel aastal me esma-

kordselt selle finantsperioodi jooksul avasime 180 miljonit krooni. Taotlusi tuli kogu raha ulatuses. Ma arvan, et see annab kindlasti töötlevale tööstusele väga olulise tõuke ja võimaluse arenda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh, auväärt Riigikogu esimees! Hea minister! Nimetasite õigustatult seda muret, et meil on mahetoodangu kasv jäänud maha mahetootmise all oleva pinna kasvust, ja nimetasite peamise põhjusena õigustatult pudelikaela tootmises. Ometigi olete samas oma uue mahetoetuse määrusega toonud sisse tingimusi, mis justkui peaksid sundima mahetootjat rohkem tootma turule, vähem lihtsalt n-õ mahedat eluviisi harrastama, samas ei ole neid tingimusi heaks kiitnud enamik mahetootjaid, ka väga tõsiseid mahetootjaid, kes realselt toodavad turule. Kuidas teie hinnang on, kas uue määruse valguses jätkavad ikka kõik praegused mahetootjad ja arenevad edasi või on nende probleemid tõesti tõsised?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kõigepealt, probleemid on loomulikult tõsised, sellel sügisel eriti ja kogu põllumajandussektoris, mitte ainult mahetootjatel. Aga vastab tõele, et Põllumajandusministeeriumi initsiatiivil ja võib-olla kergel survele sai see mahetootmise meetme määrus muudetud ja just sellel eesmärgil, et maheda elulaadi ja eluviisi kõrval oleks rohkem ka mahetoodangut, et kui maksumaksja toetab, et siis sellel oleks väga kindel eesmärk ja oleks teatud sund ka mahetootjale, et tuleks toodangut. See ei ole tõepoolest kõikidele mahetootjatele meeldinud ja konsensuslikku kokkulepet selle määruse puhul ei saadud, aga ministeerium peab siiski neid eesmärke õigeks. Nüüd hakkab lisaks hektaripõhisele toetusele olema ka toetus looma kohta. Minu arvates on siin astunud suur samm võrdse kohtlemise suunas, sest kui enne näiteks üks mahetootja kasvatas kümnel hektaril 30–40 lammast, siis oli tal täpselt samasugune toetus kui mahetootjal, kes kümnel hektaril kasvatas 150 lammast. Nüüd, kus pool toetusest sõltub hektarite ja pool toetusest loomade arvust, on

ka kohtlemine riigi poolt kindlasti võrdsem. Ma arvan, et eesmärk on kindlasti õige ja küllap annab ka soovitud tulemusi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea minister! Palun selgitage! On ju teada, et kaubandusse, majandusse ja kuhu iganes tuleb raha jaetarbimisest just nimelt lõppkasutaja, tarbija käest. Praegu on mahetoodete hinnad, olgu need tooted kohapeal toodetud või imporditud, kõrged ja konkurentsivõimet vähendavalt kõrged. Seletage, palun, millise majandusmehhanismi tõttu ei soodusta mahetoodangu ja mahetöötlemise käibemaksu alandamine mahetoodete konkurentsivõime kasvu. See jääb täiesti arusaamatuks, sest raha tuleb ju ikkagi lõpptarbija käest ja kui lõpptarbija jaoks on hind kõrge, siis ta seda valikut ei tee. Sellises situatsioonis, kus kauba päritolu on reglemendi tõttu kontrollitav, on ju käibemaksu alandamine ometi konkurentsivõime parandamise alus.

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jah, lihtsa teoreetilise matemaatika järgi võib teil õigus olla. Praktikas kujunevad muidugi ka toiduainete hinnad turul nõudluse ja pakkumise alusel. See, milline on tarbija ostuvõime, on kõige määravam tegur, ja see, milline on maksustamine kogu ahelas, ei pruugi lõpphinna kujunemisel olla määrav. See on üks moment. Teiseks, see lisatulu või väiksem maks ei jää tõenäoliselt mitte mahetootjale, vaid läheb ahelas kellelegi teisele, on see siis vahendaja, töötleja või turustaja, see jääb hoopis teistele kätte ja me ei saavuta seda eesmärki, mida me oleme soovinud, ei tootja seisukohalt ega tarbija seisukohalt. See on minu arvates küll nii. Üks täpsustus veel. Loogiliselt on jah nii, et kogu raha peaks tulema n-õ lõppostjalt, aga põllumajandussektor erineb enamikust majandussektoritest selle poolest, et Euroopa Liidus tuleb põllumajandustootjal umbes 70% sissetulekust turult ja 30% maksumaksjalt ehk valitsustelt. Selline on tegelikult põllumajandussektori olukord. Seetõttu ei kehti siin täielikult ka kõik turureeglid. See on omaette küsimus, miks see nii on kujunenud ja miks

see nii on. Aga see on nii kogu Euroopas tervikuna.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Maret Merisaar!

Maret Merisaar

Aitäh, proua eesistuja! Lugupeetud härra minister! Te nimetasite ennist, et mahetootjatel on probleeme oma toodete turustamise, töötlemise ja kokkuostuga, võrreldes suurtootjate ja tööstuslikult toodetud põllumajandustoodete edasimüügiga. Kas siin ei saaks riik näidata oma poliitilist tahet sellega, et öelda, et Eesti maksumaksja raha eest ei tohiks seda konkurentsieelist suurendada? On olemas *top-up*'id ehk Euroopa Liidu omariiklikud lisamaksud põllumajandustoetustele. Kas ei võiks rohkem kasutada neid summasid keskkonnanahoidlike tootjate probleemide lahendamiseks, mis puudutavad kokkuostu ja töötlemist?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Täpsustan, et ei jääks vale mulje, justkui mahetootmise soovitus tagasihoidlikuma koguse põhjuseks oleks ainult töötlev tööstus. Tegelikult saavad kindlasti ka mahetootjad ise siin oma võimalusi oluliselt paremini ära kasutada. Üks selline võimalus on ühistegevus. Mahetootjad on tavapäraselt väiksemad tootjad, väiksemad kogused aga ei ole kaubandusele nii atraktiivsed, neid on raskem turustada, tihtipeale on nendega seotud suuremad kulutused jne. Ühistegevus senisest oluliselt suuremal määral oleks kindlasti üks võimalus. Järgmisel aastal me muudame maaelu arengukava ja viime sisse uue meetme, mis on suunatud ühistegevuse toetamiseks. See on veel üks võimalus, mida Põllumajandusministeerium tahab ära kasutada. *Top-up*'ide kasutamise võimalus on kogu toetuste ideoloogia küsimus, küsimus on, kui palju toetada intensiivset põllumajandustootmist, kui palju mahetoodangut, kui palju suurtootmist, kui palju talutootmist. See on tasakaalu küsimus. Jah, see on ilmselt lõputult diskuteeritav ja vaieldav küsimus, kus see tasakaal on. Põllumajandusministeerium on valmis läbi vaatama maaelu arengukava ka sellest aspektist, kui sektoris on selleks tungiv nõudlus ja on uusi ideid. Me oleme valmis seda

arutama. Aga täna ei oska ma teile valmis vastust siin kindlasti öelda.

Esimees Ene Ergma

Nüüd viimane mahe küsimus, palun, kolleeg Toomas Trapido!

Toomas Trapido

Aitäh! Austatud minister! Mahetoidu osakaalu suurendamisega, tundub, on tihtipeale, piltlikult öeldes, mitte otseselt, selline muna ja kana probleem. Vähene nõudlus ei soodusta pakkumist ja vähene pakkumine jällegi ei inspireeri tarbima. Mida te arvate sellisest mõttest, kui riigihangete puhul võiks tehniliseks tingimuseks seada (tasapisi, mitte sajabrotsendilisel) mahetoidu ja seda näiteks suurte hankijate puhul, nagu kaitsevägi, võib-olla koolid, lasteaiad jne?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kui see ei ole vastuolus ühegi Euroopa Liidu õigusakti ja sättega ega riigisiseste seadustega, siis mina isiklikult põllumajandusministrina kindlasti sellist lähenemist toetan. Aga siin peab lisaks õiguslikule aspektile vaatama ka rahalist aspekti, arvestama riigi rahakoti võimalustega. Kuid põhimõtteliselt ma arvan, et see on kindlasti mõeldav ja seda võib kaaluda, kas just kaitseväge puhul, aga ma arvan, et lasteasutuste ja paljude teiste asutuste puhul võiks seda tõsiselt kaaluda, alustades väiksematest kogustest. Selle praktika elluviimine võib tulevikus olla päris perspektiivne, olen teiega nõus. Aga ma tahan ka tänada roheliste fraktsiooni selle aktiivse küsitluse pärast ja tänada teid maheda mõttelaadi eest! Teie küsimuste hulgas ei olnud üldse kurje küsimusi. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh, lugupeetud põllumajandusminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Olukorrast põllumajanduses

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Arvo Sarapuult ja jällegi põllumajandusministrile. Palun!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud minister! Ma jätkan ka mahedate küsimustega. Maaelukomisjon on arutanud ja ka siin saalis oleme nüüdseks Keskerakonna algatusel mitmel korral arutanud põllumajanduse olukorda. Tõsi küll, see on tekitanud väga palju vastakaid arvamusi. Esmaspäeval maaelukomisjonis oli enamik põllumajandustootjaid siiski arusaamisel, et tegemist on keerulise olukorraga ja riigil oleks mõistlik põllumeestele appi tulla. Näiteks Kesko Agro, Kemira, Farm Plant on teada andnud, et üsna mitmetel põllumeestel on tekkinud märkimisväärsed makseraskusi. Võtame Kesko Agro, siin on maksetähtaega ületavaid arveid juba mahus üle 30 miljoni krooni. Samas selgus meie arutelul, et ministriumil puudub ühtne süsteem tervikliku analüüsi jaoks. Minu küsimus ongi seotud sellega. Kas Põllumajandusministeeriumil ei oleks mõistlik luua selge süsteem, et saada edaspidi ülevaade põllumajanduse olukorrast nendes piirkondades, kus on raskusi, saada ülevaade sellest, millised on põhjused ja mida ette võtta annab?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Stenogrammi huvides peab ütleva, et kogu selle informatsiooni, mis te siin ette lugesite, saigi maaelukomisjon põllumajandusministri käest. Ütlen seda sellepärast, et ei jääks mulje, nagu selgunuks see kusagilt mujalt. Meil on siiski ülevaade olemas. Ülevaade on mõnes valdkonnas päris hea, aga eelkõige on probleem see, mis puudutab põllumajandustootjate majanduslikku olukorda ja majanduslikku hetkeseisu. Selles osas kõikehõlmavat, usaldusväärset, kogu sektorit haaravat ülevaadet Põllumajandusministeeriumis ei ole. Tõenäoliselt ei suuda me seda ka luua rohkem kui n-ö hinnangulisel tasemel. Väga paljud põllumajandusettevõtjad ise praeguses ebastabiilses olukorras ei tea, milliseid majanduspoliitilisi otsuseid nad lähitulevikus vastu võtavad. Ka nendesamade maksumaksja poolt makstavate põllumajandustoetuste kasutamiseks, mis on mõeldud investeeringutoetustena, on põllumajandustootjatel otsuse langetamiseks aega kaks aastat. Kahe aasta jooksul võivad nad otsustada, millal nad selle investeeringu teevad, millal nad pangast krediiti võtavad, millistel tingimustel nad seda

saavad. Väga suur osa põllumajandustootjatest ei ole langetanud oma otsuseid ja tõenäoliselt ei langeta. Nii et absoluutset ülevaadet kõikide tootjate kohta ei olegi võimalik majanduslikus mõttes saada. Aga mis puudutab muid näitajaid – saagikust, saagi kvaliteeti, koristatud pindasid ja muud sellist –, siis sellest on Põllumajandusministeeriumil olemas päris hea ülevaade.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu, esimene täpsustav küsimus!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud minister! Eks teie vastus kinnitas ka minu küsimust. Kuid stenogrammi huvides tahan öelda, et neid andmeid saab mujaltki. Võtame näiteks kas või selle, et Eesti Põllumeeste Keskliidu andmetel on tänavune kahjum halbade ilmastikuolude tõttu vähemalt 420 miljonit krooni. Ma mõtlen siin teravilja. Tõsine probleem on kvaliteediga, millest loomulikult tuleneb ka hind. See seab omakorda küsimuse alla järgmiste aastate investeeringud, millest põgusalt oli juttu. Samuti võib Euroopa Liidu raha jääda kasutamata. Siin on väga palju räägitud sellest, kuidas ikkagi aidata Euroopa Liidu raha kasutada, ja *top-up*'i raha vähendamine seda kindlust, et raha ära kasutatakse, küll ei suurenda. Minu küsimus on seotud sellega, kas ei oleks mõistlik praegu üle vaadata *top-up*'i toetused, leida võimalused põllumeestele siin appi tulla.

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jah, tegelikult on see kahe poolega küsimus. Ühest küljest on Eesti põllumajandus viimase 10–15 aasta jooksul olnud kindlasti alafinantseeritud ja Eesti tootja on alakapitaliseeritud. Nii et investeeringud ja toetavad rahalised vahendid on väga vajalikud. Teisest küljest, praeguse majanduskriisi ajal on raskemas seisus need, kes lähiminevikus kasutasid aktiivselt toetusi ja võtsid pankadest laenu, et neid rahalisi toetusi kaasfinantseerida. Neil on praegu laenulepingud ja liisingud, mille maksed on väga suured. Nad on väga keerulises seisus, keerulisemas seisus kui need, kes neid investeeringuid võib-olla nii palju ei kasutanud. Nii et siin on tulenevalt

majanduslikust olukorrast väga erinevaid hinnanguid võimalik anda. Ka oht praegu n-ö üle investeerida on põllumajandussektoris olemas, üleinvesteerida just nimelt rahalise suutlikkuse mõttes, mitte tehnoloogilise vajaduse mõttes. Mis puudutab *top-up*'ide kasutamist, siis loomulikult, kui eelarves on vähegi võimalusi, ma põllumajandusministrina igal juhul toetan seda, et leida lisaraha *top-up*'ide suurendamiseks. Ma küll tean, et eelarve on Riigikogus ja praegu on pädevus muudatusi eelarves teha ainult Riigikogu liikmetel. Kahjuks esimese lugemise järel ei ole neid ettepanekuid teinud ka küsijad ega küsija fraktsioon. Võib-olla siis teise lugemise järel te teete omad ettepanekud.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Kaagvere Erikooli sulgemisest

Esimees Ene Ergma

Nüüd ma tahan anda sõna ka kolleeg Maret Merisaarele. Väga kiire küsimus justiitsminister Rein Langile.

Maret Merisaar

Aitäh, proua eesistuja! Justiitsministeerium on teinud ettepaneku sulgeda Kaagvere Erikool ja nii jääb esimeseks mõjutusvahendiks vangla ja vanglast tingimisi vabastamine. Kuidas on kavas see protsess ellu viia, mis saab nendest tüdrukutest ja kes hakkab nende eest vastutama, millised õiguslikud ja rahalised vahendid nendele antakse?

Rein Lang

Täna väga! Eks me peame siin natukene asjasse selgust tooma. Kaagvere Erikool on Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas ning tema sulgemine ja mittersulgumine, see, mis sellest koolist saab, on Haridus- ja Teadusministeeriumi pädevuses. Küll aga ei täida see kool Justiitsministeeriumi arvates praegu oma eesmärki, kuna ta ei resotsialiseeri sealseid kasvandikke, ei taga nende õpetamist ega õiguskuulekale käitumisele tagasitoomist. Samuti on Kaagvere Erikooli kasvandike hulgas nii neid, kes on toime pannud väiksemaid õigusrikkumisi, kuid on hoidnud pikemat aega koolikohustusest kõrvale, kui ka

neid, kellel on näiteks olemas juba vanglakogemus. Nende kahe kategooria kooshoidmine on Justiitsministeeriumi arvates ebaotsarabekas. Justiitsministeerium on kindlasti sellel arvamusel, et sellises vormis ja sellises ehitises, nagu praegu on Kaagvere Erikool, ei ole üldse võimalik mingisugust haridus- ja kasvatustööd läbi viia. Aga ma ütlen veel üks kord, et otsused, mis sellest asjast saab, on Haridus- ja Teadusministeeriumi teha. Meie peame selles küsimuses Haridus- ja Teadusministeeriumiga kindlasti sidet.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra justiitsminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

Head kolleegid! Meie aeg on läbi. Suur tänu Riigikogu liikmetele küsimuste esitamise eest! Aitäh, valitsusliikmed, vastamise eest!

Istungi rakendamine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Tere päevast, head kolleegid! Jätkame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu seitsmenda tööpäeva kolmapäevast tööpäeva. Alustame eelnõude ja arupärimiste üleandmisega. Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

Heili Tõnisson

Austatud proua juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna karistus-seadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku ja vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu. Nimetatud seaduseelnõu menetlemisel esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Rein Lang.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Sõna saab kolleeg Marek Strandberg.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioonil on au anda menetlusse jäätmeseaduse täiendamise seaduse eelnõu, millega tootjavastutuse põhimõtet jäätmete taaskasutamisel rakendatakse ka ühekordsetele ja perioodilistele trükistele, õigemini, nende jäätmetele. See suurendaks märkimisväärselt vanapaberi taaskasutust. Eelnõu kohaselt saaks keskkonnaminister õiguse kehtestada ühekordsetele ja perioodilistele trükistele taaskasutus-

kohustuse täpselt samal moel, nagu see kehtib praegu vanadele rehvidele, elektroonikaromule, kasutatud patareidele ja paljudele-paljudele muudele probleeme tekitavatele toodetele. Kommentaariks niipalju, et oleme sama täienduse eelnevalt esitanud ka rahanduskomisjonile käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu täiendusena ja arvame, et selline muudatus, mis tegelikult edendab majandust, võiks olla seotud ka asjaoluga, et ajakirjanduse käibemaks võiks olla hoitud 5% peal, mis oleks sõnavabaduse kontekstis igati mõistlik. Aga seda kõne all olev täiendus ei puuduta. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Head kolleegid! Olen vastu võtnud kaks eelnõu. Kodu- ja töökorra seaduse kohaselt võetakse need eelnõud menetlusse.

Mul on edasi anda ka mõningad teated. Kõigepealt, Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja on määranud juhtivkomisjonid: Vabariigi Valitsuse s.a 3. novembril algatatud investeerimisfondide seaduse, väärtpaperituruseaduse, äriseadustiku ja Eesti väärtpaperite kescregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 3. novembril algatatud maksukorralduse seaduse, äriseadustiku ja nendega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 3. novembril algatatud konsulaarseaduse eelnõu, juhtivkomisjon on väliskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 3. novembril algatatud Albaania Vabariigi ja Horvaatia Vabariigi ühinemist käsitlevate Põhja-Atlandi lepingu protokollide heakskiitmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on väliskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 3. novembril algatatud maareformi käigus kasutusvaldusesse antud maa omandamise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon; Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni poolt s.a 4. novembril esitatud Riigikogu otsuse "Riiklike tagatiste andmine energiasäästlikuks ehitamiseks ja renoveerimiseks" eelnõu, juhtivkomisjon on majanduskomisjon. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on s.a 18. november kell 18.

Head kolleegid! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 84 Riigikogu liiget, puudub 17.

Head kolleegid! Mul on tänase päevakorra kohta kaks täpsustust. Kõigepealt, Vabariigi Valitsus tegi ettepaneku pidada eelnõude 286 ja 351 esimese lugemise arutelud, s.o tänase päevakorra punktid 10 ja 11, pärast eelnõu 372 esimest lugemist. Riigikogu juhatus on selle ettepanekuga nõus. Teine muudatus on seotud eelnõuga 355, päevakorrapunkt 11. Keskkonnakomisjoni ettekande teeb komisjoni esimees Marko Pomerants.

1. Liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja 10 muutmise seaduse eelnõu (255 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Head kolleegid! Läheme esimese päevakorrapunkti juurde, milleks on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja 10 muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kui te soovite, fraktsioonide esindajad, pidada läbirääkimisi, siis, palun, selleks on võimalus! Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Alustame eelnõu lõpphääletuse ettevalmistamist.

Panen lõpphääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud liikluskindlustuse seaduse §-de 3 ja 10 muutmise seaduse eelnõu 255. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 82 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu 255 on toetust leidnud ja seadusena vastu võetud. (Tabel 20.)

2. Väetiseseaduse, taimekaitseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (310 SE) teine lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Läheme teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud väetiseseaduse, taimekaitseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Ettekandeks kutsun kõnetooli maaelukomisjoni liikme Arvo Sarapuu.

Arvo Sarapuu

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Esitan teile väljavõtte maaelukomisjoni istungist, mis toimus esmaspäeval, 20. oktoobril 2008. Kohal olid komisjoni liikmed, kutsutud olid Põllumajandusministeeriumi asjatundjad: taimetervise osakonna juhataja Evelin Hillep ja õigusosakonna peaspetsialist Raili Sillart. Arutati väetiseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 310, vaadati läbi eelnõu muudatusettepanekud. Muudatusettepanekute esitamise tähtjaks esitati komisjonile üks ettepanek, mida esitaja Aleksei Lotmani ettepanekul arutati kõige viimasena. Kõigepealt vaadati läbi komisjoni muudatusettepanekud, mis olid ette valmistatud koostöös algataja ja Riigikogu Kantselei juriidilise osakonnaga. Muudatusettepanekuid kommenteerisid ja komisjoni liikmete küsimustele vastasid Põllumajandusministeeriumi esindajad. Eelnõu täiendati taimekaitseaduse muudatusega, sest taimekaitseaduse rakendamisel on ilmnenud vajadus parema selguse huvides muuta nimetatud seaduse § 62 lõike 4 ning sama seaduse § 64 lõike 3⁵ sõnastust. Sellest tulenevalt muudeti ka eelnõu pealkirja.

Otsustati saata eelnõu 310 Riigikogu täiskogule teisele lugemisele 5. novembril 2008 ning teha ettepanek teine lugemine lõpetada (konsensusega), teiseks, kui eelnõu 310 teine lugemine lõpetatakse, saata eelnõu Riigikogu täiskogule kolmandale lugemisele 6. novembril 2008 ettepanekuga panna eelnõu lõpphääletusele ja seadusena vastu võtta (konsensusega). Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojaland

Suur tänu! Kolleegid! Kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Kui nüüd, kolleegid, soovite pidada läbirääkimisi, siis, palun, selleks on võimalus! Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Asume muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Eelnõu 310 kohta on esitatud üheksa muudatusettepanekut. Need kõik on laekunud maaelukomisjonilt. Esimene muudatusettepanek on leidnud täielikku arvestamist. Samamoodi on teine muudatusettepanek leidnud täielikku toetust. Kolmas muudatusettepanek on samuti leidnud juhtivkomisjoni poolt täielikku arvestamist. Neljandat muudatusettepanekut on juhtivkomisjon täielikult

arvestanud. Viies muudatusettepanek on täielikult arvestamist leidnud. Kuues muudatusettepanek on täielikult arvestatud, samuti seitsmes muudatusettepanek. Kaheksandat muudatusettepanekut on juhtivkomisjon arvestanud, ka üheksandat muudatusettepanekut. Muudatusettepanekud on läbi vaadatud.

Eelnõu 310 teine lugemine on lõpetatud.

3. Veeseaduse muutmise seaduse eelnõu (287 SE) teine lugemine**Aseesimees Kristiina Ojaland**

Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud veeseaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Ettekandeks kutsun kõnetooli keskkonnakomisjoni liikme Erki Noole.

Erki Nool

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu liikmed! Veeseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine lõpetati s.a 17. septembril ning muudatusettepanekute esitamise tähtjaks määrati 2008. aasta 1. oktoober kell 18. Viis muudatusettepanekut esitas seaduseelnõu kohta Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, millest neli muudatusettepanekut võeti tagasi, kuna need sisaldasid juba eelnõu tekstis. Täiendavaid ettepanekuid saatis seaduseelnõu kohta Keskkonnaministeerium. Keskkonnakomisjon kuulas viimati nimetatud ettepanekute osas ära Keskkonnaministeeriumi esindajate arvamuse ja arutas ettepanekuid oma 14. oktoobri istungil, lisaks veel 20. ja 21. oktoobri istungil ning vormistas nende ettepanekute põhjal seaduseelnõu kohta 23 muudatusettepanekut.

Seaduseelnõu teise lugemise teksti tehtud muudatusettepanekud käsitlevad järgmisi valdkondi. Esiteks, veepoliitika raamdirektiivist tulenevate nõuete senisest korrektsem ülevõtmine, näiteks, direktiivist tulenevate terminite sätestamine seaduses, seni olid need sätestatud alamaktides. Lisaks täpsustatakse veeseadust selliselt, et seaduses oleks toodud veepoliitika raamdirektiivi artikli 4 lõikes 1 toodud eesmärk ja selle saavutamise tähtaeg. Eesmärk on saavutada pinna- ja põhjavee hea seisund ning tugevasti muudetud veekogumite ja tehisveekogumite hea ökoloogiline potentsiaal 2015. aasta 22. detsembriks. Lisaks

reguleeritakse seaduse tasandil senisest paremini veekogu tõkestamise ja paisutamise seonduvat. Näiteks, vajaduse korral on kalapääsu rajamise kohustus, määratakse tähtjavad vee erikasutuslubade omamiseks paisuomanikele, kes ei ole vee erikasutusluba seni taotlenud. Lisaks tehakse muudatused vee-seaduse sätetes, mis käsitlevad valgalade kaitset põllumajandustootmisest pärineva reostuse eest. Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsioonist tulenevalt vähendatakse lubatud fosforikogust, mis antakse koos väetisega, 30 kilogrammilt 25 kilogrammile hektari kohta. Lisaks loobutakse nitraaditundliku ala kaitsekohustuse teatise koostamise ja maaomanikule posti teel saatmise kohustusest, sest info edastamine põllumajandustootmisele esitatava piirangu kohta on lahendatud odavamate ja vähem aega nõudvate meetoditega. See info on Maa-ameti veebilehel. Tegelikult tehakse siin lihtsalt puhttehniline muudatus, kuna siiaamaani keegi kunagi ei saanud kellelegi midagi, ikkagi saadi kogu info kohalikust meediast või Internetist.

Roheliste fraktsioon tegi ettepaneku põlluraamatu pidamise kaotamiseks. Keskkonnaministerium põhjendas selle tagasilükkamist sellega, et kuna põlluraamatu pidamise alusel toimub keskkonnajärelevalve, siis praegu on enneaegne seda välja jätta. Kuid kindlasti on Keskkonnaministerium järgnevate muudatuseettepanekute tegemise käigus võimeline siin kaasa rääkima.

Lõpetuseks: keskkonnakomisjon otsustas lõpetada veeseaduse muutmise seaduse eelnõu teise lugemise ja saata see seaduseelnõu kolmandale lugemisele. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojula

Aitäh! Kui kolleegidel on küsimusi, siis, palun, olge head! Kõigepealt saab küsimuseks sõna kolleeg Aleksei Lotman.

Aleksei Lotman

Hea kolleeg! Mina küll ei mäleta, et rohelised oleksid teinud ettepaneku põlluraamat täielikult kaotada. Kas sa protokollis huvides täpsustaksid, mis oli meie ettepaneku sisu?

Erki Nool

Teie ettepaneku sisu oli alla kümne loomaga põllumeestel põlluraamatu kaotamine. Mitte täielikult kaotada, jah. Olin natukene ebakorrektn. Kaotada väiketalunike põlluraamatu pidamine, ütleme nii.

Aseesimees Kristiina Ojula

Kolleegidel ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Oleme ettekande ära kuulanud. Täname ettekandjat! Kui, kolleegid, soovite pidada läbirääkimisi, siis palun! Kõigepealt saab sõna kolleeg Aleksei Lotman.

Aleksei Lotman

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Minu põgus täpsustus tuleneb kolleeg Erki Noole ütlusest. Nimelt tegid rohelised ettepaneku kaotada põlluraamatu pidamise kohustus nendel väiketalunikel, kes kasvatavad põllumajandusloomi vähem kui kümne loomühiku ulatuses, harivad maad vähem kui kümme hektarit ega kasuta mineraalväetisi ning pestitsiide. Meie hinnangul on sellistele talunikele praegune nõue selgelt ahistav. Piltlikult öeldes tähendab see, et me seadustame Keskkonnainspektsiooni kohustuse kontrollida, kas igal kitse pidaval pensionäril ikka on põlluraamat olemas. Kitse oled vali inimene pidama küll, aga kus su põlluraamat on?! Kolleegid, ärge lubagem seda absurdi, et me sellise seaduse siit nüüd välja laseme. Mingil määral on juba kehtivas seaduses see absurd sees, kuid n-ö sõnastuse täpsustuse tõttu, mida Keskkonnaministerium teeb, asendades "põllumajandustootja" "põllumajandusega tegeleva isikuga", kerkib see kirves kolme kitse pidava pensionäri kohale selgemalt. Sest võib ju küsida, kas ta on põllumajandustootja, aga põllumajandusega tegeleb ta kindlasti ja isik on ta, ma arvan, ka kõigi meie jaoks.

Seega, kolleegid, kui me natuke aega hiljem palume hääletada oma ettepanekut, mida komisjon ei toetanud, sest Keskkonnaministeriumi ametnikud olid suutnud eksitada nii keskkonnaministrit, kes oli varem siin saalis lubanud, et aktsepteerib meie ettepanekut, kui kahjuks ka keskkonnakomisjoni liikmeid, siis, palun, kolleegid, ärge lubagem seda absurdi, ärge tekitagem kolme kitse pidajale põlluraamatu pidamise kohustust! Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojulang

Aitäh! Kas Erki Nool soovib võtta sõna kohalt? Ei soovi. Ma ei näe ka kolleegidel rohkem kõnesoove. Oleme läbirääkimised lõpetanud ja asume muudatusettepanekute läbi vaatamise juurde.

Eelnõu 287 kohta on laekunud kokku 24 muudatusettepanekut. Esimene on keskkonnakomisjonilt ja on leidnud täielikku toetust, samuti teine muudatusettepanek, kolmas muudatusettepanek, neljas muudatusettepanek, viies muudatusettepanek. Ka kuues muudatusettepanek on keskkonnakomisjoni esitatud ja on leidnud täielikku toetust, samuti seitsmes, kaheksas, üheksas, kümnes ja üheteistkümnendal muudatusettepanek. 12. muudatusettepaneku on teinud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon ja juhtivkomisjon ei ole seda ettepanekut arvestanud. Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh! Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon palub seda ettepanekut hääletada.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Alustame muudatusettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Head kolleegid, panen hääletusele 12. muudatusettepaneku, mille on teinud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Muudatusettepaneku poolt hääletas 30 Riigikogu liiget, vastu oli 39, erapooletuid ei olnud. Muudatusettepanek nr 12 ei leidnud toetust.

Läheme edasi 13. muudatusettepanekuga, mille on teinud keskkonnakomisjon ja mis on leidnud toetust. 14. muudatusettepaneku on teinud keskkonnakomisjon ja seda on täielikult arvestatud, ka 15. muudatusettepanekut. 16. muudatusettepaneku on teinud keskkonnakomisjon ja see on täielikult arvestamist leidnud, nii nagu ka 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23. ja 24. muudatusettepanek.

Kolleegid! Oleme kõik muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Eelnõu 287 teine lugemine on lõpetatud.

4. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (294 SE) teine lugemine

Aseesimees Kristiina Ojulang

Läheme neljanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse, tubakaseaduse ning alkoholiseaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Ettekandeks tuleb kõnetooli rahanduskomisjoni liige kolleeg Eiki Nestor.

Eiki Nestor

Suurepärase juhatus! Vaimustavad Riigikogu liikmed! Tegemist on Vabariigi Valitsuse algatatud eelnõuga, mille sisu laias laastus on meil kehtivate õigusaktide vastavusse viimine Euroopa Liidu direktiividega. Muud suuremat siin ei ole. Kaasa arvatud ka vastavusse viimine nende lubadustega, mida me oleme andnud Euroopa Liidu ees. Eelnõu juures on ka muudatusettepanekute tabel ja siin ma olen kohustatud ütleva järgmist. Põhiliselt on muudatused sellelaadilised, et näiteks viide mingile paragrahvile ja lõikele asendati sõnadega sellest paragrahvist ja lõikest. Kahe muudatusega oleme laiendanud nende isikute ringi, kellel on õigus taotleda maksumärke. Neid muudatusi toetasid kõik komisjoni liikmed üksmeelselt.

Aga poliitiliselt kõige tähtsam on vast viies muudatusettepanek, mille on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon ja selle sisu, teile teadmiseks, seisneb selles, et me oleme võtnud kohustuse ja lubanud Euroopa Liidule, et me hakkame maksustama aktsiisimaksuga põlevkivi, kui seda kasutatakse otse sooja tootmiseks, sellisel moel, et aastal 2013 täies määras ja aastal 2011 pooles määras. Roheliste fraktsiooni ettepanek tähendab sisuliselt seda, et me juba 2011. aasta 1. jaanuarist rakendaksime täismäära. Selle ettepanekuga läks komisjonis nii, et selle poolt oli 2 liiget, vastu 6.

Komisjoni ettepanek teile on teine lugemine täna lõpetada ja see otsus võeti vastu üksmeelselt. Tänan!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegid! Kas soovite esitada ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Head kolleegid! Kui soovite avada läbirääkimisi, siis on selleks praegu võimalus. Esimesena saab sõna kolleeg Marek Strandberg.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Põhjendan siinkohal veel kord sedasama muudatusettepanekut, mida Eiki Nestor siin ka juba mainis, ja kutsun üles juhul, kui me selle muudatusettepaneku siin saalis hääletusele paneme, selle poolt hääletama. Vaadake, praegu on meil üldine olukord ju seotud sellega, et ei ole siin saalis ega Eestis tervikuna inimesi, kes ei kurdaks, et riigi tulud on vähenemas, ning on täiesti selge, et kõige mugavam viis ja kõige arukam viis riigi tulusid suurendada on kasvatada ressursikasutustasusid. See eelnõu puudutab, tõsi, vaid põlevkivi sooja saamiseks kasutamise ressursikasutustasu, aga ega see ei pea jääma ainsaks. On täiesti selge, et mida enam kasutatakse fossiilse päritoluga ressursse, seda enam arusaadavatel ning Euroopa kliima- ja keskkonnapoliitika põhijoontest tulenevatel põhjustel mõjutame me ka enda teada looduskeskonda, ning võtta makse valdkonnast, mis tegelikult ühtpidi lõppkokkuvõttes viib inimesed säästlikuma käitumise suunas, on igati arukas. Seda enam, et olen veendunud, et inimeste endi jaoks on selline maksuvõtmise keskkonna arvel igati mõistetav. See sunnib ettevõtjaid kasutusse võtma paremaid, säästlikumaid ja efektiivsemaid tehnoloogiaid ning teistpidi, maks, nagu me teame, on signaal ka selleks, et näidata inimestele, et aeg oleks hakata võimalikult kiiresti ja asjalikult energiasäästuga tegelema.

Minu üleskutse siin sellele saalile on toimida arukalt ja praegusi olusid arvesse võttes tekitada väga selgeid signaale ja märke selle kohta, milline peaks olema Eesti ühiskonnas nii ettevõtete, kes soovust toodavad, kui ka elanike käitumissuund. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kui kolleegidel rohkem kõnesoove ei ole, siis lõpetame läbirääkimised ja asume muudatusettepanekuid läbi vaatama. Eelnõu 294 kohta on laekunud kokku kuus muudatusettepanekut. Esimene on tulnud rahandus-

komisjonilt ja see on leidnud täielikku arvestamist. Samuti on teine, kolmas ja neljas muudatusettepanek rahanduskomisjonilt ning on täielikult arvestatud. Viienda muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata. Palun, kolleeg Toomas Trapido!

Toomas Trapido

Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon palub seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Head kolleegid! Alustame selle muudatusettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Head kolleegid, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 5, mille on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 6 Riigikogu liiget, vastu 41, erapooletuid oli 1. Muudatusettepanek nr 5 ei leidnud toetust.

Kuues ja viimane muudatusettepanek selle eelnõu kohta on rahanduskomisjonilt ja on leidnud täielikku arvestamist.

Eelnõu 294 teine lugemine on lõpetatud.

5. 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu (372 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Läheme viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks kutsun kõnetooli rahandusminister Ivari Padari.

Ivari Padar

Austatud proua juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Olen täna teie ees 2008. aasta riigieelarve seaduse muudatustega. 19. juunil võtsite te vastu 2008. aasta lisaeelarve, et kiiresti reageerida majanduses toimuvatele muudatustele. Kinnisvaramulli lõhkemine ja odava laenuraha ajastu lõpp tõid endaga kaasa uue olukorra, mis nõudis riigi poolt eelnevalt seatud plaanide muutmist. Lisaeelarve vastuvõtmisel lähtuti selle hetke teadmiselega ühest

olulisest eesmärgist – hoida valitsussektori eelarve tasakaalus. Eelarvepositsiooni parendamise nimel koostatud lisaelarve oli kujunenud olukorras ainumõistlik eelarvepoliitiline samm. Täna oleme uues situatsioonis. Maailma majandust räsitud finantskriis ja Eesti enda muutustes majandus on toonud majanduskasvu ette miinusemärgi. Praeguses turbulentses ja keerulises majandusolukorras ei tohi aga riik olemasolevat ebastabiilsust veelgi süvendada ega lubada endale heitlikku käitumist iga paari kuu tagant lisaelarve koostamisega. Meenutagem, et lisaelarvega langetati operatiivseid otsuseid vaid kulude kokkuhoiukohtade osas, suunamata seejuures eelarvelisi vahendeid ümber vastavalt muutunud plaanidele. Arvestades, et 2008. aasta riigieelarve sai koostatud eelmise aasta sügisel ning viimase aasta jooksul on toimunud olulised muudatused majanduskeskkonnas, on otstarbekas riigiasutuste seatud eesmärkide saavutamise sihil algatada riigieelarve muutmine, kohandumaks muutunud oludega. Samuti on riigieelarve muutmine vajalik, et vajaduse korral eelmise eelarveaasta lõpuks riigieelarve kulusid ületav tulude summa, millest on maha arvatud seaduskohased mahaarvamised, suunata mujale kui stabiliseerimisreservi. Eelnõu kohaselt oleme teinud ettepaneku suunata neli miljardit krooni möödunud aasta ülejääki kassareservi, et ühest küljest hoiaksime praeguses olukorras reserve piisavalt likviidsena võimalike plaanimata muutuste katteks ning teiselt poolt saaksime takistamatult jätkata europrojektide elluviimist ja sihtfinantseerimist, sest välisvahendid on oluliseks tõukeks riigi majanduse elavdamisel. Seetõttu, head kolleegid, olen ma täna teie ees 2008. aasta riigieelarve muutmise ettepanekutega ning mitte teise negatiivse lisaelarvega.

Head Riigikogu liikmed! Annan ülevaate olulisematest muudatustest. Teie ees oleva eelnõu näol on tegemist riigieelarve ridade ümbertõstmisega, mis ei muuda kulude ega tulude üldmahtu. Muudatuste eesmärk on tagada riigile praegu prioriteetsete tegevuste elluviimine ning suunata vahendid tegevustele, mis on muutunud majandusoludega kohandamiseks otstarbekad. Muudatused mõjutavad kõiki valitsemisalasid, välja arvatud Õiguskantsleri Kantselei ja Riigikontrolli eelarve.

Enamjaolt on muudatused valitsemisalasisesed ning valitsemisala eelarve kogumahtu ei mõjuta. Eelnõu kohaselt kavandatakse muudatusi mittemaksuliste tulude vahel, vähendatakse riigiasutuste tegevuskulusid pea 30 miljoni krooni võrra, suunates täiendavaid eelarvelisi vahendeid eraldistena riigisektorist väljapoole. Lisaks eelnevale tehakse täpsustusi järgnevate sotsiaaltoetuste väljamaksete vajaduste prognoosides. Muudatusettepanekute tulemusena kasvab Sotsiaalministeeriumi valitsemisala eelarve ning vähenevad Rahandusministeeriumi valitsemisala eelarve ja Vabariigi Valitsuse rea all olnud kulutused. Loodan, head kolleegid, et eelnõu saab teie heakskiidu. Täna!

Asesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegidel on ministrile küsimusi. Esimesena saab küsimuseks sõna kolleeg Marek Strandberg.

Marek Strandberg

Hea minister! Aitäh tutvustuse eest! Olge hea, loetlege, ka protokollis huvides, need otstarbekad valdkonnad, mida te mainisite oma esitluses, kuhu lisavahendite suunamine ja ümberkorraldamine on möödapääsmatu, arvestades meie kehvaks muutunud majanduslikku olukorda.

Ivari Padar

Ütleme niimoodi, et kui me võtame eelarve sisulise poole pealt, siis on selge, et Sotsiaalministeeriumis on terve rida muudatusettepanekuid, mille puhul nähakse, et arvestuslikud kulud ühes või teises valdkonnas vajavad ümberseadmist. Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkonnas on neid kulutusi, mille puhul nähakse, et senised kokkulepitud, kas või riigikoolidele ettenähtud kulutused on vajalik ümber suunata näiteks munitsipaal-koolide tarbeks. See on üks näide, mille puhul ministeeriumid on näinud, et eelarve muudatused on vajalikud. Mis puudutab ühte suuremat lõiku siin, 2007. aastast ületuleva nelja miljardi krooni suunamist kassareservi, ja mitte ühtegi teise reservi, siis ka selle puhul on ilmselgelt tegemist põhjendusega, et kassareserv peab olema operatiivselt kasutatav kõikvõimalike riskide hajutamiseks.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Tarmo Mänd.

Tarmo Mänd

Täna, proua juhataja! Austatud minister! Kas kassareservi täiendamine sellisel moel on teie arvates tõesti seaduskohane?

Ivari Padar

Kassareservi täiendamine on igati seaduskohane. Kui me vaatame ühte kassareservi ülesannet, s.o pakkuda sildfinantseerimist järgmisel aastal näiteks europrojektide rakendamisel, siis võimalik europrojektide maht koos riigi kaasfinantseerimisega on ikka 14 miljardit krooni. On selge, et siin on väga mõistlik, et kassareservil oleks seda võimekust.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Inara Luigas.

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Sellesama rahalise mahu suunamisega kassareservi te osutate tegelikult riigieelarve seaduse §-le 37, mis selgelt ütleb, et eelmise aasta tulude ja kulude vahe kantakse stabiliseerimisreservi. Miks sel aastal tehakse selline otsus ja kantakse see summa kassareservi?

Ivari Padar

Riigieelarve baasseadus annab põhimõtteliselt võimaluse suunata eelmiselt aastalt ületulevad kulud vastavalt sellele ettepanekule, mis seadusest tuleneb, nendesse reservidesse, mis me otstarbekaks peame.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Arvo Sarapuu.

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Kui Vabariigi Valitsuse reservi kasutatakse valitsuse kehtestatud korras (neid on üsna palju), siis tekib tõesti küsimus, mis-suguse korra alusel ja kuidas kasutatakse kassareservi.

Ivari Padar

See on see, mis puudutab kassareservist sildfinantseerimise võimaldamist. See ei ole uus asi. Seda on kasutatud juba mõnda aega. Niikaua kui me oleme kasutanud Euroopa Liidu struktuurfondi vahendeid, on kasutatud ka neid võimalusi, kus Vabariigi Valitsusele on antud volitus teostada sildfinantseerimist vastavalt sellele, milline on Vabariigi Valitsuse otsus. Nii et selles suhtes on see kõik seaduslik.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Jaak Aab.

Jaak Aab

Täna, austatud juhataja! Hea minister! Küsimus selle kohta, kas seda raha ei kaalutud kanda näiteks pensionikassa reservi, mida on siin mõned aastad järjest tehtud. Seda ei tehtud küll 2006. aasta rahaga, mis läks ka lihtsalt riigikassa reservi. Teame ju kõik, et pensionikassa jätkusuutlikkus on siiski küsimärgi all, kuna väljamaksed ületavad igal aastal päris tugevasti sotsiaalmaksust laekuvat 20%. Kas ei oleks olnud mõistlik sel korral teha selline otsus, et tagada paremini pensionikassa jätkusuutlikkust, sest lähiaastatel võib siin ju tekkida päris suuri probleeme?

Ivari Padar

Aitäh! Ma arvan, et need on sellised teemad, mida saaks näiteks arutada ka 2010. aasta eelarve käsitlemisel. Praegusel juhul, kui me räägime sellest konkreetsest peenest sõnast "finantsturbulents" ja sellest, et meil peab olema valmidus olla rinnutsi selle finantsturbulentsiga, ja teiselt poolt tõesti väga mahukate europrojektide rakendamisega, leid-sime me, et kuna meil on praegu pensioni-reservides piisavalt vahendeid, et neid turvata, oli mõistlikum suunata vahendid kassareservi. Täna on eelarve projekti esimene lugemine. Kõik paremad ettepanekud on teretulnud. Aga praegu ma ütlen, et targem on see, et kassareserv oleks tugevam ja selle muudatusega peaks ju kassareserv järgmise aasta alguseks olema kokku suurusjärgus 6,2 miljardit krooni.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Helle Kalda.

Helle Kalda

Aitäh! Lugupeetud minister! 2008. aasta eelarvega te vähendate kohalike omavalitsusüksuste hariduskulusid, koolilõunakulusid, toimetulekukulusid, koolieelsete asutuste munitsipaaltoetusi kahe miljoni ulatuses. Seletuskirjas on öeldud, et seda on vaja selleks, et 2009. aastal saaks saata kirjalikke teateid inimestele, kes saavad pensioni kätte. Kas ei oleks õigem olnud jätta see raha kohe kohalikele omavalitsustele – nad oleksid teinud selle töö ära ja teaksid täpselt, kellele on vaja? Miks sellist meetodit ei kasutatud ja see kaks miljonit läheb kusagile teadmata ja kontrollimata asutusele?

Ivari Padar

Ei saaks öelda, et see läheb teadmata ja kontrollimata asutustele. Ütleme, et üks see, mis puudutab ka haridusministeeriumi valdkonna kulusid ja nende kärpimist, on toimunud täpselt nende ettepanekute põhjal, mida haridusministeerium on teinud selle kohta, millised on reaalsed kulud sel aastal. Selge, et riigieelarve muudatusettepanek peab olema paindlik, katmaks neid kulusid, mis vajavad täiendavaid rahalisi võimalusi.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Teiseks küsimuseks saab sõna kolleeg Tarmo Mänd.

Tarmo Mänd

Täna, proua juhataja! Austatud minister! Ma küsin veidi teise kandi pealt. Kas teie arvates on neli miljardit piisav summa tänavuse aasta puudujäägi katmiseks?

Ivari Padar

Kindlasti, ma ütlen teile täiesti täpse vastuse. Näiteks jaanuaris 2009 on niimoodi, et kui me võtame selle võimaliku puudujäägi, mis võib selle aasta eelarvesse tulla, siis me ei välista, et see suurus võib olla ka neli miljardit krooni. Ärgem tõtakem ajast ette. Igal juhul on niimoodi, nagu te isegi aru saate, et praegu on kassareservi täiendamine mõistlik ettepanek.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleeg Helle Kaldal on teine küsimus. Palun!

Helle Kalda

Aitäh! Mul on täpsustav küsimus ikka samast valdkonnast. Okei, kui haridusministril ja sotsiaalministril ei ole vaja kulutusi toimetulekutoetusteks ja haridusele, aga kas ei oleks siiski põhjendatud olnud, et see raha, mis läheb kirjalike teadete saatmiseks pensionide kättesaamise kohta, oleks jäetud kohalikele omavalitsustele ja nemad oleksid seda toimingut teinud. Mis oli põhjus, et seda teistmoodi otsustati?

Ivari Padar

Eks need muudatusettepanekud on tulnud kõikidelt ministeeriumidelt endilt. Me ei ole selles suhtes mitte mingeid takistusi teinud, kui ministeeriumid on tulnud oma ettepanekutega välja, ja ma usun, et küllap on Sotsiaalministeeriumi ja haridusministeeriumi ettepanekute puhul ning nende ettepanekute suhestamisel omavalitsustega peetud läbirääkimistel leitud, et nii on kõige otstarbekam.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Teiseks küsimuseks saab sõna kolleeg Inara Luigas.

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Ma tulen ikka selle riigikassa juurde tagasi. Tõepoolest, sealt kassast on võimalik teha sildfinantseerimisi. Aga kui arvestada seda rahalist suurust, mis on juba peaaegu seitse miljardit krooni, siis võib tekkida kahtlus, et mitte ainult sildfinantseerimine, vaid juba omaosalus, võib-olla europrojektides, on see rahaline suurus. Aga küsiksin nii, nagu Tarmo Mänd küsis, et kas te tõepoolest lähete seda teed, et kasutate riigikassast raha lihtsalt kulude katteks?

Ivari Padar

Ütleme niimoodi, et kõikvõimalike ettenägematute asjaolude katmiseks saab Eesti Vabariigis kasutada neid vahendeid, mis meil praegu täpselt olemas on. Üks osa nendest reservidest on kindlasti kassareserv. Ja selge on see, et kassareservil peab olema piisavalt paindlikkust ja piisavalt mahtu, et kõiki neid ülesandeid lahendada, mis meie ees võivad olla. Äрге vaadake mulle otsa, nagu oleksin mina tekitanud ülemaailmse finantskriisi.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Toomas Varek.

Toomas Varek

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Ka minu küsimus puudutab ikkagi kassareservi, kui nüüd saab neli miljardit täiendavalt kantud kassareservi. Te olete paar korda küsimustele vastates puudutanud ka Euroopa Liidu tõukefondide rahade kaasfinantseerimist. Kas on praegu juba sellest neljast miljardist näiteks kolm miljardit või kõik neli miljardit planeeritud Euroopa Liidu tõukefondide rahade kaasfinantseerimiseks?

Ivari Padar

Tõukefondide riigipoolne kaasfinantseerimine on eelarves suurusjärgus 1,5 miljardit krooni ehk siis see sisaldub selles 14 miljardis kroonis, mis on järgmiseks aastaks umbes kokku planeeritud. Siin on küll selle kassareserviga arvestatud sildfinantseerimist, aga selle kassareserviga ei ole praegu kindlasti arvestatud mingite täiendavate kulude katmist, mis puudutab Euroopa Liidu tõukefondide rakendamist. Kui me vaatame seda, mis puudutab pikemat ja laiemat eelarvepoliitikat ka järgnevateks aastateks, siis kindlasti peab valmis olema selleks, et eelarvepoliitika pakuks neid võimalusi, et Euroopa Liidu struktuurifondi vahendid ei jääks kasutamata.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegidel ministrile rohkem küsimusi ei ole. Täname rahandusministrit! Läheme järgmise ettekandja juurde, kelleks on rahanduskomisjoni esimees kolleeg Jürgen Ligi.

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu 21. oktoobril ja otsustas üksmeelselt teha ettepaneku esimene lugemine täna lõpetada ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 10. november kell 6. Komisjonis ei tekitanud mõistagi erilisi kirgi ministriumisisesed ümberpaigutused eelarves. Rohkem huvi, nagu siin saaliski, pälvis kassareservi küsimus. Samas, kui ma tänast debatti kuulan, siis ega ei saa hästi aru, miks rahanduskomisjoni liikmed selliseid küsimusi veel esitavad. Kassareserv

on vajalik, hädavajalik ja ette nähtud kulutuste katteks, mingit omavoli seal ju toimuda ei saa. Veel kord üle korra – kassareservi osa on ka pensionireserv. Nii et kui headel kolleegidel rahanduskomisjonis on arvamus, et pensionide väljamaksmist tuleks vältida, siis teiseks lugemiseks saab sellise ettepaneku teha. Meie, enamus komisjonis, arvasime, et kassareserv on vajalik ja sinna suunamine põhjendatud. Ei ole küll välistatud, et enne kolmandat lugemist me anname talle täpsema sihi, selleks ajaks on ehk ka maksuproгноosid ja kuluproгноosid selgemad.

Aga sisulisem mure oli see, kas 2008. aasta eelarve puhul ei tuleks pöörata tähelepanu hoopis oodatavale puudujäägile endale ja sellega seoses üritada 2008. aasta eelarvet kärpida. See on väga sisuline küsimus, kuid eks me anname endale aru, ja nii ka rahandusministri esindaja seletas, et tõenäoliselt me nende kärbetega aasta lõpus enam toime ei tule. Alati on aasta lõpus kärpimine üpris keeruline, samas on maksulaekumiste defitsiit juba nähtav, tõenäoliselt see saab teoks. See oleks lühidalt ülevaade komisjonis toimunust. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kolleegid! Kas teil on rahanduskomisjoni esimehele küsimusi? Küsimusi ei ole. Oleme ettekanded ära kuulanud ja kui nüüd fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi, siis palun, olge lahked! Kõnesoove on. Esimesena saab Keskerakonna fraktsiooni nimel sõna kolleeg Inara Luigas.

Inara Luigas

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastavalt riigieelarve seadusele on Vabariigi Valitsusel õigus riigieelarvet muuta kulude kogumahtu muutmata ja muutmist algatada hiljemalt kaks kuud enne eelarveaasta lõppu. Sellisel juhul on tõesti tegemist riigieelarve seaduse muutmisega. Kui kulude kogumaht suureneb või väheneb, on tegemist lisaeelarve eelnõuga, millel on ühiskonnale aga hoopis teine sõnum ja mis annab selge signaali sellest, kas riigil läheb edukalt või riik on sattunud rahalistesse raskustesse. Küsimuse, millise eelnõuga on tegemist, tõstataks ka selle eelnõu juures. Valitsus kinnitab, et tegu on riigieelarve seaduse muutmisega. Meie

väidame, et tegemist on sisuliselt negatiivse lisaelarvega ja selle kauni maskeeringuga, kus suured puudujäägid kaetakse kinni 2007. aasta riigieelarve tulude ja kulude vahe 4,057 miljardi suuruse summa suunamisega kassareservi. Käesoleva aasta kassareservi maht on 2,99 miljardit krooni. Lisades juurde üle 4 miljardi, saame rahalise summa, mis teeb kassareservi suuruseks juba natuke üle 7 miljardi. Seega loome Eesti riigis pretседendi, kus kassareserv on suurem kui stabiliseerimisreserv.

Heidaks korra pilgu ka reservidele. Kassareserv pole mitte Vabariigi Valitsuse reserv, mida kasutatakse ettenägematuteks kuludeks ja mille eraldised on sihtotstarbelised ning millest raha eraldamise ja selle kasutamise korra on kehtestanud Vabariigi Valitsus. Kassareservi hakkab kasutama Rahandusministeerium riigieelarve seadusest tulenevalt tulude laekumist ületavate kulude finantseerimiseks, loomulikult sealhulgas ka välisabi sildfinantseerimiseks. Seega seitse miljardit kuludeks ja ei ühtegi kooskõlastust Riigikoguga, ei ühtegi kooskõlastust mingi nõukoguga ega ühtegi aruannet.

Viimasel ajal on palju juttu olnud stabiliseerimisreservi varade kasutamisest, mille maht oktoobri lõpu seisuga on vaid 6,99 miljardit, seega väiksem kui tekkiv kassareserv. Aga stabiliseerimisreservi kasutamist reguleerib riigieelarve seaduses peaaegu terve peatükk, kus räägitakse stabiliseerimisreservi olemusest, selle täitmise allikatest, haldamisest, reservinõukogu pädevusest, ülesannetest jne ning ka selle otsustamisest Riigikogus. Siit tekib küsimus, kas on õige tekitada kriisieelses riigis stabiliseerimisreservist, mida käsutab Riigikogu, suurem reserv, mida kasutab ja käsutab Rahandusministeerium. Oma äranägemisel saab täidesaatev võim teha väljamakseid mahus, mis ulatub peaaegu 10%-ni riigieelarvest. Sellisel juhul muutub Riigikogu roll pigem juba deklaratiivseks. Segased on ka seaduseelnõu teksti paragrahvide selgitused, kus nelja miljardi suunamiseks kassareservi osutatakse §-le 37¹, mis räägib stabiliseerimisreservi täiendamisest ja ei sõnakestki kassareservi täiendamisest. Sellest eelnõust koorub välja valitsuse selge soov mitte suunata miljardeid ei stabiliseerimisreservi, ei pensionikindlustuse erakorralisse

reservi, ei otsesteks kuludeks, ei ettevõtluse ega majanduse arendamiseks. Miljardid suunatakse sahtlisse ja Rahandusministeerium hakkab neid kasutama kulude katteks. Selle seaduseelnõuga antakse selgelt märku, kui õhukeseks ämblikuvõrguks on meie praegune eelarve kujunenud ning seitse miljardit on tõesti see rahaline suurus, mis katab eelarve võrku sisse kärisenud augud. Keskerakonna fraktsioon pole nõus selliste rahaliste mahtude muudatustega ja teeb kindlasti omapoolsed ettepanekud, kuidas miljardeid otstarbekamalt kasutada. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni nimel saab sõna kolleeg Tarmo Mänd. Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit.

Tarmo Mänd

Austatud proua juhataja! Head kolleegid! Ma palun väga vabandust, mure riigi rahakoti pärast on mu häält juba ära võtmas, nagu kuulete, aga ma püüan selgelt ja arusaadavalt kõnelda!

Selle eelnõu pealkiri on minu arvates küll õige, aga sisu ei vasta tegelikule taotlusele. Eelarve osades kulude ümbertõstmine on vaid kattevarjuks eelnõu tegelikule eesmärgile ja see on see, millest me siin rääkima asusime. Eesmärk on kassareservi täiendamine ja seda väga kindlal eesmärgil. Ma pean komisjoni esimehega pisut vaidlema. Meie komisjonis oli sellest juttu küll. Me ei ole seal vaikimisvannet andnud, et ei tohi rääkida sellest, mis komisjonis tegelikult toimub. Selle küsimuse esitasin mina ja vastuse sain täna täpselt samasuguse, nagu minister siit vastas. Aga võimalik, et see ei ole protokollis ja mälu on kõigil individuaalne. Ja nii ta oli.

Kuidas siis asi tegelikult on? Õiguslikult on see päris keeruline rägastik, aga ma püüan ka meiepoolse selgituse anda. 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse § 2 punkti 2 kohaselt täiendatakse 2008. aasta riigieelarve seadust §-ga 23 järgmises sõnastuses: "2007. aasta riigieelarve tulude ja kulude vahe, millest on maha arvatud seadusekohased mahaarvamised, 4 057 870 073,15 krooni suunatakse riigieelarve kassareservi." 2008. aasta riigieelarve seaduse § 3 lõige 12 kõlab: "Kassareservi suurus on 2,8 miljardit krooni."

Ja seda paragrahvi ei muudeta. Riigieelarve seaduse § 36 järgi on riigieelarve kassareserv riigieelarve vahenditest moodustatav likviid-reserv. Kassareservi suurus määratakse igaaastase riigieelarvega ja see on põhieelarve seadusega ka ära määratud. Seega on eelnõu seaduseks saamisel § 3 lõige 12 ja § 23 omavahel vastuolus, sest seadusest tulenev kassareserv on määratud 2,8 miljardit ja sinna ei ole kuidagi võimalik ära mahutada 2007. aasta ülejääki 4 miljardit.

Kuidas siis asi tegelikult seaduses kirjas on? Vastavalt riigieelarve seaduse § 37 lõikele 1 kantakse stabiliseerimisfondi eelarveaasta lõpuks eelarve kulusid ületav tulude summa, mille sihtotstarve ei ole järgmise aasta riigieelarve või muu seadusega määratud. See on kriteerium. Selle seaduse mõtte kohaselt võidakse eelarveaasta lõpuks ülelaekuvaid tulusid stabiliseerimisreservi mitte kanda, kui see on ette nähtud järgmise aasta riigieelarvega või muu seadusega. 2008. aasta riigieelarve seadusega sellist võimalust ette ei nähtud. Oleme seisukohal, et jooksva eelarveaasta kestel ei saa enam tagantjärele eelmise aasta tulude ülejääki 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise kassareservi kanda. Leiame, et selline tegevus on seadusvastane ja see summa peaks minema stabiliseerimisreservi. Tegelik põhjus on minu arvates siin see, et meie riik vajab teist miinuseelarvet. Seda pole loomulikult teatud poliitilistel kaalutlustel võimalik teha, see tähendaks tunnistada, et valitsuses valitseb eelarvekriis ja siin segavad ka väga tõsised raskused 2009. aasta riigieelarve kokupanemisel. Vaikselt luuakse seega võimalus katta reservist puudujääk ja seda teeb siis reservi kasutamise seaduse kohaselt kas Vabariigi Valitsus või selleks volitatud rahandusminister. Mina küll ei soovitaks Ivri Padaril sellist vastutust kanda võtta. Raskel hetkel on tark vastutust laiendada kõigile asjaosalistele. Kui olukord veel hullemaks läheb, on süüdlane teada ja seda ei jäeta kasutamata. See on küll päris selge.

Me peaksime täna eraldi rääkima veidi reservide kasutamisest üldiselt. Nende kasutamine peab olema Riigikogu pädevuses ja toimuma avalikkuse tähelepanu all. Eilne ministri avaldus oli kahjuks küll teistpidine, mis taotleb tegelikult Vabariigi Valitsusele veel volitusi juurde, et oleks operatiivselt võimalik

finantseerida, st seda kogu siin saalis välistades asju ajada. See tähendaks ju tegelikult seda, et Vabariigi Valitsus, kes vastutab eelarve praeguse seisuga eest, hakkab oma praaki tegelikult katma reservidega. Ja kõige ohtlikum on siinjuures see, et reserve võidakse kasutada jooksvate kulude katteks. Tegelik eelarve tasakaalu viimise koht asub valimislubaduste täitmiseks suunatud kulutuste vähendamises. Eriti teeb meid murelikuks pensionireservi küsimus. Minister on rahanduskomisjonis korduvalt väitnud, et see on kassareservi osa. Tegin ministrile kirjaliku järelepärimise reservide teemal ja mis puudutas pensionireservi. Ma tsiteerin teile kirja lõiku selle kohta, mis ütleb üheselt: "Investeermistevõime haldab riigikassa eraldi portfelliina stabiliseerimisreservi ja ühise portfelliina (kassareservi) kogu ülejäänud vara, seetõttu on muu hulgas pensionikindlustuse erakorraline reserv käsitletav kassareservi osana."

Mida see käsitlus tegelikult iseeneses võib tähendada? See tähendab lihtsalt võimalust selle reserviga vargsi toimetada ja sel juhul oleks asi äärmiselt vastutustundetu. Rahandusministeeriumi seletus opereerimise korra kohta riigikassas ei ole küll mingi seaduslik alus. See on formaalsus ja normdokument, mis reguleerib rahalist liikumist riigikassas, aga ta ei loo seaduslikku normi. Avalikus õiguses kehtib teatavasti printsip, et tehakse seda, mis on lubatud. Pensionireservi mõiste ja sisu annab pensionikindlustuse seadus, riigieelarve kassareservi mõistet ja sisu reguleerib riigieelarve seadus. Tegemist on erinevatel õiguslikel alustel kujunevate ja eksisteerivate reservidega. Mitte ükski seadus ei näe ette pensionireservi kuulumist kassareservi hulka või selle osaks olemist. Tegemist on meie arvates meelevaldse käsitlusega. Neid asju on vaja jälgida ja avalikkusele seletada. Valitsusel ei ole minu arvates ammu enam sellist usalduskrediiti, et lasta tal omapäi tegutseda ka veel reservide kallal. Minu arvates oleks aeg õiguskantsleril vaadata asja laiemalt ja anda kogu eelarve koostamise protsessile õiguslik hinnang. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel saab sõna kolleeg Eiki Nestor.

Eiki Nestor

Hea juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Mina ausalt öeldes saan täiesti aru, kui Riigikogu infotunni ajal Riigikogu liige tunneb huvi ja tõsimeeli arutatakse teemat, kuidas Soome kana saab muneda Eesti muna. See on mulle arusaadav. Aga ma ei saa aru, kui see kandub üle sellise dokumendi arutelusse, nagu me praegu arutame. Vaat siis saab mul mõistus otsa! Ja ma saan ka aru, et seaduse lugemine ei pea olema populaarne, selle eest ei saa muuseas isegi hääli. Loeme siis. See dokument on siia toodud, sest riigieelarve seaduse § 25 "Riigieelarves ettenähtud kulude otstarbe muutmise" ütleb, et ministril ei ole õigus muuta riigieelarves ettenähtud kulude otstarvet, riigieelarves määratud kulude otstarvet on võimalik muuta vaid riigieelarve muutmise teel. Punkt. See on kogu selle eelnõu mõte. Ja on tingitud ka sellest, et on veel § 24, mis ütleb: "Riigieelarve tulud on selle eelarveaasta tulud, millal nad riigieelarvesse laekuvad, olenemata sellest, millise aasta eest on nad arvestatud või millal nad oleksid pidanud laekuma. Nende tulude laekumisel ja nendest väljamaksete tegemisel kohaldatakse laekumise ajal kehtivates seadustes sätestatud tulude laekumise ja nendest väljamaksude tegemise aluseid ja korda." Siis on meil veel olemas paragrahv kassareservi kohta, mis ütleb, millal võib seda kassareservi kasutada. Et teid mitte tüüdata paragrahvide ettelugemisega, mis ei too hääli, siis kaks põhimõtet. Seda raha võib kasutada selleks otstarbeks, mille Riigikogu on juba ette määranud riigieelarve vastuvõtmisega, aga tulusid ei ole niipalju laekunud ja siis makstakse sealt kinni. Kassareservi võib kasutada ka teisel juhul, siis võtab Riigikogu vastu eraldi otsuse. Ilma Riigikogu otsuseta ei saa niikuinii kassareservi kasutada. Minu teada ja minu andmetel ei ole praegusel valitsusel ühtegi sellist kava, millest Varek siin rääkis. Ei kavatseta tagasi osta mitte midagi kassareservi arvel. Aga ka siis, kui kavatsetaks, otsustab ikkagi Riigikogu, et tehakse see tehing ära ja võetakse kassareservist raha. Sellist otsust nagunii plaanis ei ole. Aga kulude katteks, kui

tulusid ei laeku, kasutatakse kassareservi. Aga Riigikogu on juba ära otsustanud, mille jaoks see on, see on kõik kirjas riigieelarves, mille me selle aasta kohta vastu võtsime. Nii et lugege § 24 lõiget 2. Riigikogu on juba otsustanud, et me maksame õpetajale palka, et politseinik ajab pätte taga, et vangid on valve all – see on kõik Riigikogu poolt otsustatud asi. Siin ei ole mitte midagi ebaloomulikku. Nii et veel kord: riigieelarve seaduse § 25 on selle eelnõu mõte.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kui fraktsioonide esindajatel rohkem kõnesoove ei ole, siis oleme läbi-rääkimised lõpetanud.

Määrán eelnõu kohta muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 10. novembri 2008 kell 18. Oleme eelnõu 372 esimese lugemise lõpetanud.

6. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (286 SE) esimene lugemine**Aseesimees Kristiina Ojuland**

Läheme kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks tuleb kõnetooli justiitsminister Rein Lang.

Rein Lang

Väga austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Loomulikult on tegemist väga hea seaduseelnõuga, mis kannab endas eesmärgi korrastada kehtiv jälitustegevuse süsteem. See eelnõu näeb ette kindlad alused, mille olemasolu korral on lubatud teha isiku põhiõigusi riivavaid jälitustoiminguid ning tõhustada nende üle teostatavat järelevalvet. Julgeksin nüüd pöörata pilgu natuke ajaloo poole. Juba julgeolekuasutuste seaduse eelnõu väljatöötamisel rõhutasid eri osapooled vajadust korrastada olemasolev jälitustegevuse süsteem ning eristada korrakaitse ja kriminaalmenetluslik jälitustegevus ning jälitustegevuse seadus kui selline üldse kehtetuks tunnistada. Praeguseks on kokku lepitud lahenduses, mille kohaselt korrakaitse ehk ohutõrje eesmärgil teostatav jälitustegevus

reguleeritakse kriminaalmenetluse seadustikus ning jälitustegevuse seadus tunnistatakse kehtetuks. See küsimus oli arutusel ka Riigikogu õiguskomisjoni 2008. aasta 26. veebruari istungil, kus see lahendus heaks kiideti. Jälitustegevuse regulatsioon, mida kriminaalmenetluse seadustikus ei sätestata, reguleeritakse teistes seadustes, eeskätt maksukorralduse seaduses, politiseaduses ja vangistuseseaduses. Eelnõus on jälitustoimingute juures loobutud kuritegude ennetamisest ja tõkestamisest kui jälitustoimingu eesmärgist. Selle asemel on üritatud määratleda see eesmärgi kaudu tervikuna. Abstraktne ennetamine ja tõkestamine ei saa olla isikuandmete varjatud töötlemise eesmärk. Selle asemel tehakse eelnõu kohaselt jälitustoiminguid eesmärgiga koguda teavet ettevalmistatavate kuritegude kohta. Jälitustoiminguks on vaja endiselt eeluurimiskohtuniku luba. Üksnes erandjuhtudel võib jälitustoimingu teha prokuröri loal. Seega ei ole võimalik teha jälitustoimingut enam uurimisasutuse loal, mida kehtiv regulatsioon võimaldab. Korrastatud on ka jälitustoimingute aluste ja liikide süsteemi.

Tegemist on paljuski väga detailse, juriidilisi nüansse sisaldava eelnõuga, mille ettelugemine ministri suu läbi Riigikogu täiskogu istungil ei ole kindlasti otstarbekas. Toonitaksin lihtsalt siinjuures ühte olulist tõsiasja, et see eelnõu vajab vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu poolthääldenamust. Kindlasti toetan õiguskomisjoni otsust selle eelnõu esimene lugemine täna lõpetada. Täna väga!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegidel on ministrile küsimusi. Kolleeg Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Nii nagu kõige parema eelnõu puhul on ka selle puhul siiski mõned küsimused. Eelnõus on kirjas, et jälitustoimingu aluse äralangemisel tuleb jälitustoimingu viivitamata lõpetada. Aga kindlasti huvitab väga paljusid, kui kaua siis ikkagi võib jälitusmenetluse alustamise ajendiks olevat teavet kontrollida, sest ei saa ju pidada normaalseks, et varjatud meetoditega kontrollitakse vihjeid kuriteo

kohta lõpmatuseni ehk lootuses, et ehk ometi see isik selle kuriteo ikkagi ära teeb.

Rein Lang

Aitäh! See periood on kaks kuud, kui ma õigesti mäletan. Taotluse esitab ikkagi meneteleja kohtule ja kohtunikud annavad neid lubasid kestusega kuni kaks kuud.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Ain Seppik.

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Mul on natuke laiem küsimus. Praegune Justiitsministeerium annab sagedusega keskmiselt iga nädal menetluse kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse. Meil on neid nii palju, et õiguskomisjoni liikmenagi ei jaga enam täpselt ära, mida üks või teine parajasti käsitleb. Ma oma üllatuseks kuulsin, et täna anti jälle üks sisse. Öelge, kas teil on mingi hoogtöökuu kriminaalmenetluse seaduse muutmisega. Kas ei saaks kuidagi nii, et Riigikogule esitatakse üks mingisugune selge seadusmuudatus kas või poole aasta jooksul kriminaalmenetluse seadustiku muutmiseks? Ma kardan, et praktiseerivatele juristidele läheb raskeks järke pidada.

Rein Lang

Aitäh! See on väga hea küsimus ja ütleme, et võib nii ja võib naa. Üldiselt on ju kokku lepitud, et kui seadustik on üks kord vastu võetud, siis edasi selle muutmise käib probleemide kaupa. Mitte nii, et me ootame, kuni probleemid kuhjuvad, paneme nad üks kord aastas ühte tervikpaketti ja toome selle Riigikogu ette. See pakett on siis reeglina hoomamatu. Me teame ju, et menetlusseadustike vastuvõtmine on väga keeruline protsess, kui nad tulevad täiesti uudsete kontseptsioonide järgi. Ja kui me nüüd võtame ühe probleemi ühest nurgast ja teise probleemi teisest nurgast ning paneme kokku ühe mingi muudatuste paketi, siis on sama probleem, et see asi muutub väga keeruliseks ka õiguskomisjonil hoomata. Seepärast on senine praktika, ja see ei puuduta mitte üksnes menetlusõigust, vaid ka materiaaõigust, läheneda muutmistele eelnõudega n-õ probleemide kaupa. Ehk täna me räägime siin krimi-

naalmenetluse seadustiku ja ka teiste seaduste muutmise seadusest jälitustegevuse kontekstis. Selle seadusega ei minda lahendada mingeid muid kriminaalmenetluse probleeme. Aga meil on neid menetluslikke probleeme palju. Me teame, et need on näiteks seotud kohtumenetlusega, aga ka kohtueelse menetlusega. Ja nii nad ongi tulnud ning nüüd kuhjunud Riigikogusse. Ma ei välista sugugi seda, et neid võiks ühendada Riigikogu menetluse käigus. Aga me võime selle üle diskuteerida mõnikord õiguskomisjonis, kui selleks aega peaks olema, kuidas läheneda sellele probleemile. Väga paljudel juhtudel on tegemist Euroopa Liidu õigusest tulenevate muudatustega ning ka need tulevad tegelikult n-ö probleemide kaupa ja võivad tulla aastas mitu korda. Seegi tingib nii menetlusseaduste kui materiaalõiguse seaduste muutmist jällegi tükkhaaval. Nii et ma ütlen veel kord: võib nii ja võib naa. Selles küsimuses peaks ka Riigikogu oma seisukoha kujundama, kuidas oleks tema arvates asi otstarbekam.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Maret Merisaar.

Maret Merisaar

Aitäh! Küsimus on selline. Tavaline situatsioon: inimeselt näpatakse mobiil ja ta ise palub, et see positsioneeritaks, sest äkki saab selle veel enne kätte, kui sealt kiipkaart välja võetakse. Ja siis politseis öeldakse, et seadus on selline, et nad peavad ära ootama, kuni määratakse uurija, kuni uurija teeb taotluse prokurörile, kuni prokurör annab loa positsioneerimiseks, nii et nageni läheb vähemalt nädal, enne kui nad saavad hakata positsioneerima. Ja siis võib selle telefoni juba ise kusagilt komisjonikauplusest leida.

Rein Lang

Aitäh küsimuse eest! Siin on nüüd väike eksiarusaam. Jälitustegevus, milleks on vaja luba, käesoleval juhul siis reeglina kohtu luba või teatud juhtudel prokuröri luba, on isikuandmete töötlemine eesmärgiga varjata andmete töötlemise fakti andmesubjekti eest. Kui teile kuuluv mobiiltelefon on ära varastatud, siis see on teie mobiiltelefon, järelkult te olete nõusoleku selle positsioneerimiseks andnud.

Te teate seda ja selle leidmiseks peab politsei võtma tarvitusele abinõud. Kui on olnud selliseid kaasusi, et politsei on öelnud, et ta peab selleks minema prokuröri luba taotlema, siis andke sellest Justiitsministeeriumile teada.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Teiseks küsimuseks saab sõna kolleeg Ain Seppik.

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Kui me ütleme a ehk viime jälitustegevuse seaduse kriminaalmenetlusse, mis iseenesest on õige, siis millal kavatseb Justiitsministeerium öelda b ehk läheb julgeolekuasutuste seaduse kallale – ega see ei saa ju nii jääda?

Rein Lang

Aitäh! Aastal 2009.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegid! Kui teil ministrile rohkem küsimusi ei ole, siis täname härra Rein Langi ja läheme edasi. Järgmine ettekandja on õiguskomisjoni esimees kolleeg Ken-Marti Vaher.

Ken-Marti Vaher

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Õiguskomisjon arutas eelnõu 286 ehk kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu oma 13. oktoobri istungil. Tegelikult tõstatati see teema juba varem, selle aasta alguses paaril istungil õiguskomisjonis seoses korrakaitse seaduse eelnõu menetlemisega. Korrakaitse seaduse eelnõu algataja Vabariigi Valitsus nägi ette vajadust korrastada korrakaitse seaduse raames ka jälitustegevuse regulatsiooni ja selle tõttu tõusetus see teema paaril istungil, täpsemalt öeldes 2008. aasta 26. veebruari ja 21. aprilli õiguskomisjoni istungil. Õiguskomisjon leidis, et tegemist on mahuka valdkonnaga, mis vajaks eraldi regulatsiooni ja Vabariigi Valitsuse seisukohavõttu, mida Vabariigi Valitsus on ka teinud ja esitanud Riigikogule käesoleva seaduse eelnõu.

Konkreetselt seda eelnõu oleme arutanud ühel korral, 13. oktoobril. Peamised arutelu teemad piirdusid just nimelt kriminaal-

menetlusvälise isikuandmete varjatud töötlemisega ja teiseks selle plokiga, mis puudutab konkreetset tõendi hankimiseks tehtavate jälitustoimingute ehk kriminaalmenetluse raames tehtavate jälitustoimingute piiritlemist. Nimetatud seaduseelnõuga on tehtud praegusega võrreldes muudatus, mille kohaselt prokuratuuri luba on edaspidi vaja kriminaalmenetlusvälise ehk kriminaalmenetluseelse jälitustegevuse läbiviimiseks. See tähendab, et jälitustegevust kriminaalmenetluseelselt on võimalik edaspidi läbi viia ka nende kuritegude puhul, mis on esimese astme kuriteod või teise astme kuriteod minimaalse sanktsiooniga kolm aastat. Õiguskomisjoni istungil kinnitati meile Vabariigi Valitsuse poolt, et nimetatud eelnõuga on lahendatud ka mõned vaidluskohad Siseministeeriumi ja Justiitsministeeriumi vahel ning eelkõige puudutavad need praeguse eelnõu § 126³ ehk siis jälitustoimingu tegemiseks varjatud sisenemist hoonesse, ruumi, sõidukisse või piirdega alale, samuti arvutisüsteemi. Lisaks §-s 126¹³ välja toodud jälitustoimiku avamine, milleks loa annab edaspidi prokuratuur. Lisaks oli teemana põgusalt käsitluse all ka teavitamine ehk siis jälitustoimingu tegemisest teavitatakse isikut viivitamatult. Kuid teatud alustel pole see teavitamine kohustuslik ja jälitustoimingust teavitamata jätmise loa annab samuti prokuratuur kuni teavitamata jätmise aluste äralangemiseni.

Õiguskomisjon on esitanud eelnõu omalt poolt kooskõlastamiseks advokatuurile ja Riigikohtule, ootame ära ka Õiguskantsleri Kantselei seisukoha selleks, et minna teise lugemisega edasi. Ja lisaks ootame seisukohavõttu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjonilt. Riigikogu õiguskomisjon tegi täiskogule ettepaneku esimene lugemine täna lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrata kümme tööpäeva ehk 19. november kell kuus. Sellega ma praegu hetkel piirduksin. Aitäh!

Aeesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegid! Kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi on. Esimesena saab sõna kolleeg Toivo Tootsen.

Toivo Tootsen

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma jätkan sedasama teemat, mille kohta ma küsisin härra ministri käest ehk kui pikalt siiski võib see asi kesta. See on jumala õigus, et luba antakse kaheks kuuks, aga seda võib pikendada veel kahe kuu kaupa ja lõppu ei ole ikkagi ette näha. Kas ei oleks mõistlik siiski mingi lõpp-tärmin sättida?

Ken-Marti Vaher

Täna! Ma arvan, et ühtegi sätet ei saa selles mõttes vaadata eraldi seisvana ja väga kitsalt, alati on nii kriminaalmenetluses kui ka jälitustoimingute tegemisel kriminaalmenetluseelselt väga selged põhimõtted, millest vastavad kriminaalasutused peavad lähtuma. Eriti otstarbekuse printsii, eesmärgipärasuse põhimõte, seaduslikkuse põhimõte, mis tähendab seda, et loomulikult peaks olema eesmärgiks võimalikult vähene inimeste põhiõiguste ja vabaduste riive tekitamine ja sellest tulenevalt, ma arvan, ei tohiks see tähtaeg liiga pikaks venida. Aga see kahtlus loomulikult on, Toivo. See on õige, alati tulebki kahelda, ja me võime selle sõnastuse täpsustamise juurde loomulikult tagasi tulla. Me viime selle eelnõu puhul kindlasti läbi veel väga põhjalikud kuulamised, siin on erinevaid osapooli, kaitsjate pool kindlasti, tervikuna veel kriminaalasutuste seisukohad nii Siseministeeriumi kui Justiitsministeeriumi valitsemisalast ja kindlasti õiguskantsleri seisukohad, mida me osaliselt ka juba, kui sa mäletad, veebruaris-aprillis kuulsime. Nendepoolset täpsemat seisukohavõttu selle Vabariigi Valitsuse heakskiidu saanud eelnõu suhtes hetkel veel ei ole, aga see on vast õige pea tulemas.

Aeesimees Kristiina Ojuland

Kolleegidel ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Täname ettekandjat! Fraktsioonide esindajad! Kas te soovite avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 19. november 2008 kell 18. Oleme eelnõu 286 esimese lugemise lõpetanud.

7. Politseiteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (351 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojulang

Läheme seitsmenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud politseiteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Kõnetooli tuleb justiitsminister Rein Lang.

Rein Lang

Lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! See on suurepärane seaduseelnõu, mis sisaldab endas vaid politseiteenistuse seaduse § 24⁴ lõike 4 muudatust, ja ettekanne saab olema väga lühike.

Selle eelnõu eesmärgiks on soov muuta politseiteenistuse seaduses sätestatud politseiametniku pensioni saamise õigust omavale prokurörile politseiametniku pensioni maksmise korda. Täpsemalt muuta ministeeriumi, kelle eelarvereele vastav eripension kuulub. Muudatus on tingitud 2009. aasta riigieelarve eelnõu väljatöötamise käigus saavutatud ühisest arusaamast, et seadustest tulenevad ametnike pensionide suurendused on üks motivatsioonikomponendi osa ja sellest tulenevalt peab iga ministeerium planeerima vastavad rahalised vahendid omaenda eelarvesse. Riigieelarvelistest vahenditest makstava politseiametniku pensioni tasumine muudetakse üheselt Siseministeeriumi pädevusse kuuluvaks, sõltumata sellest, kas tegemist on politseiametniku või prokuröri, kellel on õigus saada politseiametniku pensioni. Praegu kehtiv politseiteenistuse seadus näeb ette politseiametniku pensioni saamise õigust omavale prokurörile makstava politseiametniku pensioni maksmise riigieelarve vahenditest Justiitsministeeriumi eelarve kaudu. Isikute olukord ei halvene. Kui prokuröri on õigus politseiametniku pensionile, siis see kord ei muutu ning tal on prokurörina töötamisel jätkuvalt õigus saada politseiametniku pensioni. Toetan kindlasti Riigikogu õiguskomisjoni ettepanekut eelnõu esimene lugemine täna lõpetada. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojulang

Suur tänu! Kas kolleegidel on ministrile küsimusi? Küsimusi ei ole. Läheme järgmise

ettekande juurde, milleks on õiguskomisjoni aseesimehe kolleeg Kalle Laaneti ettekanne.

Kalle Laanet

Austatud juhataja! Head kolleegid! Hea justiitsminister! Õiguskomisjon arutas seda eelnõu esmaspäeval 13. oktoobril 2008. aastal. Arutelust võtsid osa Kalle Laanet, Tiina Oraste, Hanno Pevkur, Jaanus Rahumägi, Erik Salumäe, Toivo Tootsen, Ken-Marti Vaher, Tiina Kärnsna, Raini Laide ja Carina Rikart. Kutsutud olid justiitsminister Rein Lang, justiitsministri nõunik Madis Timpson, karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Einar Hillep, karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Heili Sepp, Riigiprokuratuuri juhtiv riigiprokurör Lavly Lepp ning Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna juhataja Priit Heinsoo.

Eelnõu oli suhteliselt lühike ja väga palju küsimusi ei tekitanud. Ainuke küsimus oli minult endalt. Ma soovisin teada, millise ministeeriumi eelarvest makstakse käesoleval ajal politseiametniku eripension. Priit Heinsoo Siseministeeriumist vastas, et praegu kehtiv politseiteenistuse seadus ütleb, et käesolevas seaduses sätestatud politseiametniku pensioni ja politseiametniku töövõimetuspensionile makstakse riigieelarve vahenditest Siseministeeriumi eelarve kaudu. Staažide vastastikuse arvestuse kohaselt võib juhtuda, et kui isik on töötanud kümme aastat politseiametnikuna ning jätkab teenistust prokurörina, võib ta minna prokuröri teenistusest politseipensionile. Raini Laide sõnas veel, et aastal 2004, kui rakendati kriminaalmenetluse seadustikku, tehti muudatused ka politseiametniku pensionile õigust omavate isikute ringis. Nii et teatud juhtudel võimaldab teenistus prokurörina minna politseiametniku pensionile. Põhjuseks oli prokuratuuri soov täiendada oma ridasid väga võimekate politseis töötanud isikutega.

Rohkem küsimusi ei olnud ja komisjon otsustas suunata eelnõu nr 351 Riigikogu täiskogu päevakorda esimeseks lugemiseks kolmapäeval, 5. novembril 2008 ettepanekuga esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrata kümme tööpäeva ehk 19. november 2008 kell 18 õiguskomisjoni. Minu poolt on kõik. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kalle Laanet! Kas on küsimusi ettekandjale? Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 19. november s.a kell 18. Seaduseelnõu 351 esimene lugemine on lõpetatud.

8. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu (366 SE) esimene lugemine**Esimees Ene Ergma**

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu esimest lugemist. Ma palun ettekandjaks kõnepulti rahandusminister Ivari Padari!

Ivari Padar

Lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teie ees on kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu, mis on mitme aasta töö tulemus. Eelnõu on pikalt arutatud kohalike omavalitsuste esindajatega, omavalitsusliitudega, majandusarvestuse õppejõudude ja teiste oma ala spetsialistidega ning korduvalt ka laiale kooskõlastusringile saadetud. Arutelude ja kooskõlastamise käigus saadud tagasiside põhjal on eelnõu olulisel määral edasi arendatud ning seetõttu usun, et oleme saanud valmis eelnõu, mis tagab omavalitsustele raamistiku kaasaegse finantsjuhtimise edasiarendamiseks.

Eelnõus kasutame mõistet finantsjuhtimine, kuna eelnõu väljub kitsamast eelarvekorralduse kontekstist. Finantsjuhtimisena käsitleme me eelarvestamist, finantsriskide juhtimist, raamatupidamist ja aruandlust ühtse tervikuna. Kehtiv valla- ja linnaeelarve seadus võeti vastu 1993. aastal ja seda on vahepeal mitu korda muudetud. Samal ajal on kohalikud omavalitsused hakanud aasta-aastalt üha rohkem kasutama eelarvestamisel ja finantsjuhtimise korraldamisel uusi meetodikaid ning kapitalikulude finantseerimise erinevaid skeeme, mida kehtivas linna- ja vallaeelarve seaduses ei ole arvestatud. Riik peab käima kaasas

tegelikkusest tulenevate muudatustega, vähendades regulatsioone seal, kus toimetulemine on muude meetmetega tagatud, ning karmistades regulatsioone nendes valdkondades, kus see on üldiste huvide kaitsmiseks vajalik.

Eelnõu olulisemad eesmärgid on eelarvekorralduse kaasajastamine, eelarvestruktuuri muutmine, pikaajalise planeerimise kohustuslikuks muutmine, uute piirangute kehtestamine finantstegevusele, piirangutest mitte-kinnipidamise korral meetmete rakendamine ja menetluste kehtestamine. Eelnõu kohaselt peavad omavalitsused hakkama neli aastat ette planeerima, koostades selleks eelarvestraateegia. Eelarvestraateegia kaudu saavad nii avalikkus kui ka riik ülevaate omavalitsuste arengusuundadest ja finantsvõimalustest. Riigieelarve strateegia koostamise protsessis tekib riigil võimalus dialoogiks kohalike omavalitsustega ja vastastikuseks planeerimiseks. Eelnõu näeb ette eelarve ülesehituse muutmist, eristades põhitegevuse tulud ja kulud investimistegevusest. Eelnõu näeb ette miinimumnõuded nii eelarves kui eelarve seletuskirjas esitatud informatsioonile. Kõik eelarvega seotud dokumendid peavad olema omavalitsuse koduleheküljel avalikult kättesaadavad. Eelnõu seab uut moodi piirangud omavalitsuse finantsnäitajatele. Eelnõus on oluline uuenduslik põhimõte, et piirangute seadmisel oleme võtnud arvesse lisaks omavalitsusele ka tema valitseva mõju all olevad äriühingud, sihtasutused ja mittetulundusühingud.

Meile on juba pikemat aega teinud muret praktika, et omavalitsused asutavad pidevalt uusi nn tütreid, et nii laenupiirangutest mööda hiilida. Omavalitsused ei saa kindlasti lubada olukorra tekkimist, kus koolimaja, spordihoonet või veevarustust haldav sihtasutus või äriühing satub finantsraskustesse, sellisel juhul kannataks avalike teenuste osutamine. Netovõlakoormuse piirangu peamine eesmärk on ennetada suurest võlakoormast tekkida võivaid finantsraskusi. Rahvusvaheline praktika on näidanud, et headel aegadel tekitatud suur võlakoormus võib rasketel aegadel tekitada finantsraskusi. Võlakoormuse piirmäär seame sõltuvusse omavalitsuse vaba raha suurusest ja omavalitsuse individuaalsest võimekusest teha kapitalikulusid. Enamiku omavalitsuste jaoks jääb kehtima 60%-line piirmäär jooksva aasta

põhitegevuse tuludest, osa omavalitsuste võla-koormus võib aga küündida kuni 100%-ni põhitegevuse tuludest. Eelnõus näeme ette piirangu eelarve puudujäägile, et ohjeldada kiiret kohustuste suurendamist. See piirang mõjutab eelkõige nende omavalitsuste tegevust, kes võivad võtta laenu üle 60% tuludest. Kui omavalitsus või omavalitsuste konsolideerimisgrupp ei suuda kaks aastat järjest kinni pidada puudujäägi või netovõlakooormuse piirangust, tuleb tal koostada kolmeaastane kava finantsolukorra parandamiseks. Kui kava ei täideta, rakendub saneerimismenetlus ning riik tuleb appi saneerimiskava ja finantsplaani koostamisel. Kogu tegevus on suunatud finantsraskuste lahendamisele, piirangutest kinnipidamise tagajärjed on valitud sellised, et need oleksid võimalikult vähe omavalitsust koormavad, aga samas võimalikult tõhusad finantsolukorra stabiliseerimiseks. Omavalitsused on aastaid taotlenud riigilt tuge investeeringute teostamiseks ning riigile on aastaid teinud muret omavalitsuste eelarvete puudujääk, mille tõttu on tulnud riigieelarve koostada ülejäägiga. Lahendusena oleme välja pakkunud põhimõtte, et riik toetab omavalitsusi, kui nad suudavad ohjeldada laenude võtmist. Omavalitsuste jaoks on riigilt saadud toetusraha odavam kui laenuraha. Kuna praegu ja eeldatavasti ka järgmisel aastal on majanduskasvu väljavaated kesised ja valitsussektori eelarve tasakaalu saavutamine raske, võimaldab see meede parandada valitsussektori eelarve positsiooni. Praegu on muutunud aktuaalseks see, kuhu omavalitsused oma vaba raha paigutavad. Teame, et rahvusvahelised finantsturud on languses ning paljudes Euroopa Liidu riikides on see langus mõjutamas ka omavalitsusi. Eelnõus on nähtud ette nõue, et omavalitsused paigutavad oma vaba raha võimalikult riskivabalt. Eelnõu ei piira kuidagi omavalitsuste võimalusi mõistlikult tegutseda, vaid vastupidi, riigi huviks on tugev ja haldus-suutlik omavalitsussüsteem. Eelnõu aitab selle eesmärgi suunas liikuda. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud minister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Härra minister! Mul oleks väga palju küsimusi. Aga kas valitsus ja Rahandusministeerium annavad endale aru, kui tõsiste ja keeruliste tagajärgedega võib selle seaduse rakendamine olla? Praktiliselt tahetakse teha omavalitsuste koondbilansse, tuua see riigi, tähendab, kontserni kontole. Ma arvan, et sellises keerulises ja raskes majandusolukorras osutub see võimatuks ja toob endaga kaasa tohtu palju segadust. Mina küll kokkusin ära, kui ma seda seaduseelnõu lugesin. Minu arvates läheb see vastuollu ka meie põhiseadusega. Kas te olete ikka nii julge mees ja julgete vastutada sellise tohuvabohu eest, mida te selle seadusega tahate kaasa tuua?

Ivari Padar

Aitäh! Kindlasti ei ole tegemist lihtsa seadusega. Seda on, nagu ma ka ütlesin, ju aastaid tehtud ja aastaid proovitud konsensust saavutada. Pigem võib nimetada tohuvabohuks ju praegust olukorda, kus on aja jooksul tekkinud omavalitsustel ja omavalitsuste reaalse kohustuste täitmisel omajagu määramatust. Selle määramatusega on ikka tekkinud see olukord, kus on selge, et see ohustab väga ilmselt ka valitsussektori tasakaalu. Siin on igati mõistlik, et selle seadusega antakse raamid, mille piires tuleks püsida. Ma tahaksin kangesti, et me jõuaksime aja jooksul niikaugele, et me nii väga palju ei pilluks seda Pontut üle aia, et kus on riik ja kus on omavalitsused. Me võiksime käia rohkem ühte jalga.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Tahan küsida teilt, millise kooskõlastuse andsid eelnõule omavalitsusliidud?

Ivari Padar

Selge, et omavalitsusliidud ei ole andnud sellele eelnõule kooskõlastust, aga me oleme leidnud, et praeguses olukorras, ja kui on räägitud just nendest keerulistest aegadest, on igati mõistlik välja pakkuda raamistik, kuidas finantsjuhtimist kontrolli all hoida. Ma usun, et

ka eelnõu Riigikogus menetlemise käigus on kindlasti võimalik seda parandada sennapole, kuhu rahvasaadikud seda paremaks peavad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helle Kalda!

Helle Kalda

Aitäh! Lugupeetud minister! Oma ettekande alguses te ütlesite, et te saite kooskõlastuse Eesti Linnade Liidult, Eesti Maaomavalitsuste Liidult. Nüüd te vastasite, et te ei saanud nende kooskõlastust. Kas te võiksite öelda, kellega te siis lõpuks kooskõlastasite? Milline kohalik omavalitsus andis teile kooskõlastuse? Ka minul on rahanduskomisjoni liikmena eitav kooskõlastus ja eitav kooskõlastus veel esialgse eelnõu kohta. Suvel on eelnõu muudetud peaaegu 1000 muudatusettepanekuga valitsuse poolt ja sellel ei olnud üldse mingit kooskõlastust. Te alustasite oma ettekannet sellega, et ütlesite, et teie saite kooskõlastused. Millistelt kohalikelt omavalitsustelt te saite kooskõlastuse ja kes selle teiega kooskõlastas?

Ivari Padar

Ma ei öelnud oma kõnes, et omavalitsusliitudel oleks kooskõlastus tulnud. Ma ütlen selgelt ka siin teile välja – jah, omavalitsusliidud jätsid eelnõu kooskõlastamata.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Ratas!

Rein Ratas

Täna, proua esimees! Austatud härra rahandusminister! Eelnõu § 44 näeb ette raske finantsolukorra ohu komisjoni moodustamise, kuhu kuuluvad kaks Rahandusministeeriumi ja üks Siseministeeriumi ametnik. Sellele komisjonile on antud ulatuslik volitusmaht, sealhulgas pädevus kooskõlastada omavalitsusüksuse volikogu õigusaktide eelnõusid ja ka saada ülevaadet konsolideerimisgruppi kuuluvate ühingute kuludokumentide, lepingute *etc* kohta. Kuidas on sellise komisjoni pädevuse ulatus kooskõlas omavalitsuste põhiseaduslike õiguste, nende põhiseadusliku staatusega? Olen rääkinud.

Ivari Padar

Aitäh! Eelnõu ettevalmistamisel pidasime selgelt silmas, et selle eelnõuga seatavad piirangud ja sanktsioonid ei läheks vastuollu ühegi seadusega, kas või põhiseadusega, kaasa arvatud omavalitsuste hartaga. Seda me oleme selgelt silmas pidanud ja mis puudutab saneerimist, siis sellest seadusest sõltumata on meil olemas õige mitme aasta pikkune kogemus omavalitsuste saneerimiseks. Lõpptulemus on ju 10–11 omavalitsust, mis mulle praegu meelde tulevad, kus on need saneerimisprotsessid läbi viidud ja kõik need on olnud omavalitsuste suhtes väga tervendavad. Selles suhtes ma ei leia, et selliseid saneerimisvõimalusi peaks kartma. Ma arvan, et need on raskete olukordade puhul, kus kohalikust otsustusest jääb selgelt väheks ning riik tuleb oma abi ja otsustusega appi. Siin on sellest kindlasti väga palju abi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tiit Kuusmik!

Tiit Kuusmik

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Ma paluksin selgitust, kuidas on stabiilse maksukeskkonna põhimõtetega kooskõlas eelnõu rakendussätetes ettenähtud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 36 muudatus, mis näeb ette võimaluse muuta maksumäärasid ja kehtestada kohalikke makse lisaelarve vastuvõtmisel ehk teisisõnu, aasta keskel?

Ivari Padar

Ma ei näe ka ühtegi vastuolu, et selle sättega stabiilsele maksukeskkonnale midagi oluliselt halvavat tehtaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Mänd!

Tarmo Mänd

Täna, proua juhataja! Austatud minister! Te äsja väitsite, et te püüdsite eelnõu koostades jälgida, et ei tekiks vastuolu põhiseadusega ja Euroopa hartaga. Minu küsimus on, kellelt te tellisite ekspertiisi, kui tellisite, ja milline oli sealne seisukoht?

Ivari Padar

Ma olen ka ütelnud, et seda seadust on ju valmistatud ette õige mitme aasta jooksul. Selles suhtes on niimoodi, et siin on tellitud ekspertiisi parimatelt ja pädevaimatelt spetsialistidelt, kes meil Eestis on kasutada, kaasa arvatud see, mis puudutab Euroopa Liitu ja Euroopa Komisjoni ning neid eksperte, kes oskavad ka seletada seda, mis puudutab omavalitsuste hartat. See on väga pikk töö, see ei ole ainult selle valitsuse poolteise aasta töö.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Austatud minister! Ma olen kursis, miks omavalitsuste liidud ei ole tahtnud seda kooskõlastada. Üks põhjus on selles, et kohalike omavalitsuste eelarvete võimalused sõltuvad väga palju ministriumide ja valitsuse tasandil vastuvõetud otsustest. Need puudutavad iga-aastaseid summasid haridus- toetuseks, teede hooldamiseks, toimetuleku- toetuseks, koolilõunaks – neid võib üles lugeda üsna palju. Küsimus on, mil määral on kohalikel omavalitsustel üldse võimalik KOKS-is sätestatud kohalike omavalitsuste eelarvestrateegia kavandamisel tugineda riigi- eelarve strateegia dokumendile. See oli ka üks põhjus, miks nad ei tahtnud seda eelnõu kooskõlastada. Kas teie arvates on kohalikel omavalitsustel riigipoolsete eraldiste prognoosimiseks piisavalt adekvaatset informatsiooni?

Ivari Padar

Ma saan sellest murest väga hästi aru. Aga ma usun, et nii ekstreemseid aastaid, nagu on 2008, 2009 ja 2010, tuleb ette väga harva. Saan väga hästi aru, et kohalikud omavalit- sused olid ka 2009. aasta kontekstis arvestanud teatud investeeringutoetustega. Paraku riigiel- arve võimalused on eeldatust väiksemad. Usun, et kui me hakkame nii kohaliku oma- valitsuse eelarvestrateegiat kui riigieelarve strateegiat täpsemini planeerima ja võtame õpetust vigadest, mis me oleme riigieelarve strateegia tegemisel teinud. Nii on ehk võimalik taastada usaldus kohalike oma- valitsuste ja riigi vahel.

Selge, et järgmise aasta eelarve koostamisel kehtivad mõned printsiibid, mille puhul riik on kindlal positsioonil, et need on paika pandud ja neid me ei muuda. On see siis tulumaksu- protsendi 11,9 muutmine 11,95-ks, on need toetusfondi summad, mille kohta me oleme kinnitanud, et need on stabiilsed, neid me ei puutu. Aga me ütlesime ka ausalt välja, et võimalust miljardi krooni ulatuses täiendavaid investeeringuid teha meil ei ole. Aga ma siiski eeldan, et selle eelarve puhul ja ka tulevikus koostatavate riigieelarve strateegiate puhul on võimalik harmoneeritud koostöö kohalike omavalitsuste ja riigi vahel. Teisiti ma seda asja ette ei kujuta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Lugupeetud rahandusminister! Palun teie hinnangut järgmises küsimuses. Kui tegu on kohaliku omavalitsuse asutatud raviteenust korraldava struktuuri haiglagaga, mis tegutseb sihtasutuse vormis ning mis kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu mõistes kuulub arvestamisele kohaliku omavalitsuse konsolideerimisgrupi koosseisus, kas siis selle tegevustingimused määrab kohalik omavalitsus kui asutaja või haigekassa kui rahastav struktuur? Kas otsustav mõju on kohalikul omavalitsusel kui asutajal või hoopis haigekassal?

Ivari Padar

Haiglate puhul tuleb kindlasti arvestada seda, et haiglad kuuluvad valitsussektorisse, kui nende nõukogud määratakse omavalitsuste poolt. Seetõttu on haiglad omavalitsuste seisukohalt kindlasti eriklausliga äriühingud ja niimoodi tuleb neid ka käsitada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaak Aab!

Jaak Aab

Hea minister! Küsimus puudutab nn karistusmeetmeid ehk siis seaduse täitmise tagamist. § 54 ütleb ära, kui suur see määr on: 10% võib kinni pidada, kui mingi omavalitsus vastavaid seadussätteid ei täida. Ma arvan, et omavalitsused on niigi keerulises olukorras. Ja

kui nad neid sätteid täita ei suuda, võib tolle 10% kinnipidamine nad igapäevaselt väga raskesse olukorda panna. See puudutab teenuste pakkumist, sotsiaaltoetuste, sotsiaalhoolekande, hariduse tagamist – mida iganes. Aga kuhu see 10% siis jääb: kas omavalitsusel on ka mingi võimalus seda raha tagasi saada? Eelnõust ja seletuskirjast ma seda välja lugeda ei oska.

Ivari Padar

Ka see 10% on rahva raha ja seda kasutatakse selleks, milleks Riigikogu volitused annab. Ja mis puutub nende sanktsioonide rakendamisse, siis ma ei tea ühtegi negatiivset tagasisidet selle kohta, et kohalikud omavalitsused oleks saneerimise ja riigipoolse korralduse rakendamise tõttu kannatanud. Ei ole seda olnud. Nii et ei ole mõtet seda karta. Kindlasti võimalike sanktsioonide rakendamise puhul peetakse silmas väga selget eesmärki, et kohalik omavalitsus lõplikult kokku ei kukuks. Otsitakse ikka võimalusi, kuidas kohalikud omavalitsused saaksid oma ülesandeid täita ja olukorrast välja tuleksid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Härra minister! Kas ma saan õigesti aru, et peale selle rahva raha otstarbeka kasutamise ja finantsjuhtimise on selle seaduseelnõu üks eesmärk ikkagi väiksemad omavalitsused sundühendada?

Ivari Padar

Seda eelnõu ei ole kirjutatud eesmärgiga koostada väikeste kohalike omavalitsuste liitmise seadus. Teema, mis on üles kerkinud ja millele on Riigikontroll ka korduvalt viidanud, on see, et raamatupidamise ja finantsplaneerimise suutlikkus on kohalikel omavalitsustel väga erinev. Selle eelnõuga pakutakse kohalikele omavalitsustele teatud standardeid. Kui on kohalikke omavalitsusi, kes seda standardit ei suuda järgida, siis tuleb neil otsida võimalusi, kuidas oma kompetentsi suurendada. Selles mõttes on seaduseelnõul võib-olla jah oma mõju haldusreformile. Minu jaoks aga ei ole põhiline, kui suur või väike on kohalik omavalitsus. Põhiline on, kui häid teenuseid

elanikud saavad ja mis hinna eest. Aga ma ei välista, et see seadus mobiliseeriks kohalikke omavalitsusi ka ühinema.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tõnis Kõiv!

Tõnis Kõiv

Lugupeetud minister! Kõigepealt tunnustan teid selle eest, et olete jõudnud siia saali seadusega, mis seab omavalitsustele selged reeglid. Eks selgust ja finantsdistsipliini on vaja ka headel aegadel, aga halbadel aegadel eriti. Küsin aga sellesama konsolideerimisgrupi kohta. Seletuskirjast ma loen, et ühele omavalitsusele kuuluv haigla kuulub väga selgelt konsolideerimisgruppi. Ma saan asjast niimoodi aru, et kui Järvamaal näiteks on mitu omavalitsust loonud aktsiaseltsi Järvamaa Haigla, siis mitte ühtegi konsolideerimisgruppi see haigla ei kuulu. Sama on arusaadavalt ka teiste mitme omavalitsuse loodud äriühingute ja sihtasutustega. Kas sellest võib nii aru saada, et üks on lahti ka edaspidisteks võimalusteks: et kui on mitme peale, siis ei lähe ühtegi konsolideerimisgruppi ja piirangud puuduvad?

Ivari Padar

Mis ma oskan ütelda? Haiglad ilmselgelt kuuluvad valitsussektorisse. On selge, et nõukogud on omavalitsusel, ja sellest lähtuvad ka edaspidised otsused, kuidas neid haiglaid arvestatakse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helle Kalda, teine küsimus!

Helle Kalda

Lugupeetud minister! Loodan, et selle eelnõu koostamisega seoses on läbi viidud ka analüüs. Lisandub ju seadusega kohalikele omavalitsusele väga palju kohustusi. Kui palju on analüüsis arvestatud, et peab olema rahaline kate selleks, et töö maht suureneb? Ja kuidas on lahendatud see probleem, et nagu te ise ka viimasel rahanduskomisjoni istungil ütlesite, meie kohalikud omavalitsused on finantsanalüüsi ja töötajate osas küllaltki nõrgad? Kes selle enda peale võtab: kas riik või kohalik omavalitsus peab sellega tegelema hakkama?

Ivari Padar

Ma loodan, et ma sain õigesti aru, et jutt oli täiendavatest kuludest finantsanalüüsiks. Minu meelest on niimoodi, et iga viisakas omavalitsus planeerib oma eelarves kulusid, tegemaks finantsanalüüsi. Ma ei näe, mis selles taunimisväärsel on, et kohalikud omavalitsused sellega tegelevad. Pigem on nii, et nende omavalitsuste puhul, kes finantsanalüüsiga ei tegele ja kes selleks eelarvest raha ei leia, ongi tegemist üksustega, kellest rääkis härra Heimar Lenk. Nad ei suuda finantsjuhtimisega korralikult tegelda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Ratas, teine küsimus!

Rein Ratas

Hea rahandusminister! Eelnõu kohaselt peavad kohalikud omavalitsused esitama Rahandusministeeriumile vastavalt rahandusministri kehtestatud nõuetele eelarve täitmise aruandeid ja andma muud infot, sealhulgas esitama näiteks lepingute ära kirju. Siit võib järeldada, et Rahandusministeeriumil on tänu esitatavatele aruannetele ja muule infole pidev ning üksikasjalik info kohalike omavalitsuste tuludest ja kuludest. Rahandusministeerium hakkab ilmselt neid omavalitsuste esitatavaid aruandeid usinasti analüüsima. Milline on selle analüüsi väljund? Olen rääkinud.

Ivari Padar

Ma usun, et selle eelarve tulemusena saab Rahandusministeerium adekvaatsemat ja õigeaegsemat informatsiooni, mis kohalikes omavalitsustes toimub. Selge, et Rahandusministeeriumile on seda informatsiooni vaja, sest ministeerium on seatud seisma hea selle eest, et valitsussektor oleks keskpikas perspektiivis vähemalt tasakaalus. Ma ei leia, et kohalikele omavalitsustele on aruannete kuupäevaline esitamine ahistav. See on ühise asja edasiviimine, ei saa ju kohalikku omavalitsust ja riiki eraldi võtta. Valitsussektori tasakaalu seisukohalt on nad täna koos ja seda kõike arvestatakse koos. Igal juhul on see, et me peame osalt kohalikelt omavalitsustelt küllalt raske vaevaga kätte saama teabe nende finantsplaanide kohta, mis nad soovivad teha ja milliseid kohustusi tahavad juurde tuua,

anomaalne. Ma pean igati mõistlikuks, et selline infovahetus paraneb.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Olga Sõtnik!

Olga Sõtnik

Lugupeetud minister! Euroopa riikide õigussüsteem näeb reeglina ette, et kohalikud omavalitsused ei tohi oma vara koormata. Selle eelnõu § 38 aga muudab praegu kehtivat korda, mille kohaselt omavalitsustel ei ole võimalik oma vara pantida. Mis eesmärgil on eelnõus säte, mis võib tekitada reaalse ohu, et vara, mis on vajalik avalike teenuste osutamiseks, realiseeritakse võlgade katteks?

Ivari Padar

Ma pean vabandust paluma, aga mulle jäi see küsimus natuke segaseks. Nagu ma enne juba ütlesin: ühegi praegu kehtiva õigusaktiga selles eelnõus esitatu kindlasti vastuolus ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tiit Kuusmik, teine küsimus!

Tiit Kuusmik

Lugupeetud minister! Eelnõu § 38 sätted lubavad omavalitsusel sisuliselt omandada osalust igas ettevõttes, ka pankrotiohus olevas ettevõttes, kui see on kooskõlas KOKS-i §-ga 6 ja kirjas omavalitsuse arengukavas. Selles sättes peitub reaalne oht omavalitsuse finantsprobleemide tekkeks. Paljudes omavalitsustes puudub vajalik kompetents äriühingutes osalemiseks ja laenu tegevuse reguleerimiseks. Pealegi ei ole eelnõu seletuskirjas mainitud turutõrgete leevendamine sellel viisil kindlasti kohalike omavalitsuste ülesanne. Sisuliselt võtab kohalik omavalitsus endale riski, investori rolli. Too eelnõu säte toob praktikas kaasa kohalike omavalitsuste finantsdistsipliini nõrgenemise ja võib viia raharaskustesse. Mis te selle kohta ütlete, palun?

Ivari Padar

Eelnõu eesmärk on vastupidine. Eelnõu eesmärk on, et finantsdistsipliin tugevneks ja kohalikud omavalitsused saaksid tegutseda teatud kindlates raamides. Nii tugevneks kohaliku omavalitsuse ja riigi vastastikune usaldus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu, teine küsimus!

Arvo Sarapuu

Austatud minister! Teie eelmine vastus sundiski mind küsima. Te olete tegelikult kehtestanud uue eelarvestruktuuri ja selle eesmärk võiks olla tõesti hea tava ja fiskaalse läbipaistvuse nõuete arvestamine. Ma eile õhtul vaatasin seda uut struktuuri koos Paide linnapeaga. See uus struktuur puudutab aga ainult puudujääke ja ülejääke, ning seletuskiri on arusaadav ainult finantsvaldkonna spetsialistidele. Miks te olete ta koostanud justkui ainult finantsistidele? Mis selle eesmärk on?

Ivari Padar

Seda on ka varem küsitud, eelnõu peetakse tõesti liiga keeruliseks. Samas on selge, et ega selles vallas ühtse regulatsiooni leidmine ei ole kerge ülesanne. Me oleme plaaninud, et kui eelnõu seadusena vastu võetakse, anname välja käsiraamatu ja korraldame koolitusi. Teeme kõik võimaliku, et kohalikele omavalitsustele seaduse rakendamine vastuvõetavaks muuta. Tõesti ei ole tegemist lihtsa seadusega.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Austatud minister! Üks valdkond tekitab muret. See on seotud omavalitsuste ja riigi halduslepingutega, kus riik delegeerib omavalitsusele ülesande täita ühte või teist funktsiooni, mis ei ole tema kohustus, vaid vajadus: kohaliku omavalitsuse territooriumil on seda vaja teha. Piisavat rahalist katet nendel halduslepingutel ei ole ette nähtud. Kuidas võib see probleem tulevikus areneda? Omavalitsus võib sellisest tegevusest loobuda ja siis läheb kõik riigi kaela. Ka riigil pole piisavalt võimalusi neid valdkondi arendada ja nii võib tekkida suur probleem.

Ivari Padar

See on üks vana vaidlus, kas riigi poolt omavalitsustele pandud kohustused on alati piisavalt rahastatud või mitte. Nii palju, kui seda vaidlust on olnud, on riik ikka omal positsioonil ja omavalitsused omal positsioo-

nil. Sest raha on alati vähe. Samas on riigi ja omavalitsuste vahelised läbirääkimised siiski kõikidel aastatel mingite lahendusteni jõudnud, kui palju riigi roll võib suureneeda. Kas või järgmise aasta kontekstis: tulumaksu osakaal oli omavalitsustel varem 11,9%, järgmise aasta eelarves kasvas see 11,95%-ni. Tänu sellele, et kohalikele omavalitsustele anti teatud kohustusi juurde ning riik ja kohalikud omavalitsused leppisid kokku, et selle hind on just selline. Niisugust praktikat on meil ikka. Vaidlusi on alati ja ma ei näe ka, et need järgmise 200 aasta jooksul leeveneksid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek, teine küsimus!

Toomas Varek

Lugupeetud rahandusminister! Kas kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses kavandatakse uued regulatsioonid toetavad kohalikke omavalitsusi perioodil 2007–2013 Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamisel või hoopis vastupidi, raskendavad nende vahendite kasutusele võtmise võimalusi? Milline on Rahandusministeeriumi eesmärk selles protsessis?

Ivari Padar

Kindlasti seadus toetab nende vahendite kasutuselevõttu. Muidugi on mures ja paanikas need, kes siiani on kasutanud nn legaalseid võimalusi kohaliku omavalitsuse elu korraldamiseks ja kes on nüüd jõudnud mingite selliste tulemusteni, mille puhul finants-suutlikkus on küsimärgi all. Neid omavalitsusi on meil Eestis küll ja küll. Ise ka vaatasid kaks-kolm aastat tagasi, kui järsku hakkasid ilmuma n-õ tütreid, et ohoo, jälle kolmas rahakott. Igal juhul on niimoodi, et see valdkond saab raamistiku. On kindlasti omavalitsusi, kellele see ei meeldi, ja on omavalitsusi, kes selle mõistlikult vastu võtavad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Hea minister! Ma loen seletuskirja viiendalt leheküljelt sellist lõiku, et Eesti Reformierakonna, Isamaa ja Res Publica Liidu ning

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valitsuse programmis aastateks 2007–2011 on võetud eesmärgiks range – see on muidugi väga subjektiivne mõiste – ja ülejäägiga eelarve poliitika jätkamine. Mulle tundub, et see kõik on nagu tunamullune lumi, mis on ammu läinud. Aga küsimus tuleb hoopistükkis sellest valdkonnast, et 6. punkt räägib finantsdistsipliini tagamisest ja et üks eelnõu meede on kohaliku omavalitsuse üksuste finantsvõimekuse suurendamine. Mis meede see on, mis seda suurendab?

Ivari Padar

Kogu selle seaduse mõte on suurendada kohaliku omavalitsuse üksuste finantsvõimekust ja tekitada teatud standardiseeritud olukord, kus kohalikud omavalitsused ei tegutseks erinevalt. Ma tulin eile tagasi sellisest kohast nagu Brüssel – on üks säärane linn, mille nimi algab nõrga B-ga. Seal räägiti sellest, kuidas on võimalik finantsjuhtimise läbipaistvust suurendada. Seda Euroopa Liidu liikmesriikide suhetes ja veelgi rohkem: ka transatlantilisel, nagu lehed kirjutavad. Kuni sinnani välja, et Euroopa ja Ameerika omavahelistes suhetes läbipaistvust ja arusaadavust kogu finantsvaldkonnas suurendaks.

Sel taustal on kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus nagu hea algrakk tolele ilusale ja üllale eesmärgile. Elu on näidanud, et olid kenad ajad, kõik tegid, mis tahtsid, järelevalvet oli nii palju, nagu seda just oli. Loomulikult ei tohi selles olukorras teise serva kinni joosta ja midagi ülereguleerima hakata. Aga läbipaistvus ja usaldus peab olema ning selles mõttes on teie ees olev seadus üks osa suurest Euroopa ja maailma poliitikast.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Peep Aru!

Peep Aru

Lugupeetud minister! Teame seda muret, et omavalitsused mõjutavad valitsussektori eelarve tasakaalu. Mida näitab Rahandusministeeriumi analüüs: kas pärast seaduseelnõus ettenähtud konsolideerimisgrupi tasakaalu ja laenukoormuse arvestamist suuremate omavalitsuste, näiteks Tallinna võimalused laenu võtta ja sellega valitsussektori tasakaalu mõjutada suurenevad või vähenevad?

Ivari Padar

Seaduses on ju selgelt ja must valgel kirjas, et kõik sõltub sellest, milline on kohalike omavalitsuste tulubaas. Selge, et ühel osal omavalitsustel, kelle tulud on nii usaldusväärsed, et nad võivad võtta rohkem kui 60% ulatuses eelarvest endale kohustusi, see võimalus ka avaneb. Tallinn ei tohiks selles kontekstis end küll väga õnnetult tunda ja see kehtib veel terve rea omavalitsuste puhul, sealhulgas Tallinna-lähedaste omavalitsuste puhul.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tõnis Kõiv, teine küsimus!

Tõnis Kõiv

Lugupeetud minister! Ma läheksin selle haiglateemaga ikka edasi. Seletuskiri ütleb ja te ka ise ütlesite, et haiglad kuuluvad valitsussektorisse. Täiesti nõus! Aga samas me teame, et haigla puhul tuleb suurem osa tulust haigekassast ja tervishoiuteenuse osutamine ei ole otseselt kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse järgi kohaliku omavalitsuse kohustus. Miks peaks see haigla kõigi oma kohustustega olema kohaliku omavalitsuse konsolideerimisgrupis, mitte keskvalitsuse omas?

Ivari Padar

Sellelsamal põhjusel, mis ma ütlesin. Otsused selle kohta, mis selles haiglas toimub, teeb ikkagi nõukogu, kelle on ametisse seadnud kohalik omavalitsus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Leino Mägi!

Leino Mägi

Austatud minister! Ma puudutaksin eelnõu § 51, mis käsitleb raskes finantsolukorras oleva omavalitsusüksuse suutmatust täita saanerimiskava. Siin on kirjas, et kui finantsraskused on muutnud omavalitsusüksuse edasise iseseisva toimimise perspektiivituks, võib riik algatada omavalitsusüksuse nn sundliitmise naabriks oleva omavalitsusüksusega. Minu küsimus: aga kui naabrid teda ei taha?

Ivari Padar

Protsess algatatakse, protsessi käigus peetakse läbirääkimisi, millised võiksid olla kompromissid, et omavalitsusi ühendada. Siin kehtib nagu laiem loogika. See on aga olnud ka parteide vaidluse teema, kui tugeva käega peaks riik sekkuma kas või nn haldusreformi. Seda sõna ma eriti ei seedi. Võib ka ilma finantsraskusesse sattumata tekkida olukorrad, kus riik peab jõulisemalt kohalike omavalitsuste liitmisel kaasa rääkima. Teisiti me neid protsesse läbi ei vii. Igal juhul on selge, et tuleb leida kompromiss, kus leitakse omavalitsus, kellega liidetakse ja kelle puhul on mingid väljavaated, kuidas asja edasi edendada. Nii see loogika paraku on, et ainult vabatahtlikkusele loota ei saa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Hea minister! Ma olen, ütleme niimoodi, ka natukene finantsharidusest mööda käinud inimene. Jah, täpselt nii! Mind huvitab, miks see vajadus meil just nüüd tekkis. Kust see praktika on maha kopeeritud, et me peame oma elu suhteliselt keeruliseks ajama? Tegelikult me muudame väikeste omavalitsuste olukorra ilmselt märksa keerulisemaks, kui see praeguste seaduste kehtides olla võiks. Tallinn võidab sellest igal juhul, head koalitsioonikaaslased! Kust see praktika pärit on ja miks me sellele üle läheme?

Ivari Padar

Lugupeetud rahvasaadik Riisalu! Vastuseks teie küsimusele teatan, et kui te vaatate, mis on sellel maastikul, ütleme, viimasel viiel aastal toimunud, siis te näete, et omavalitsustes on toimunud suhteliselt anarhilised protsessid. On tekkinud hulgaliselt nn tütreid, mis ei olegi justkui kohaliku omavalitsuse kohustus, kohaliku omavalitsuse osa. Igal juhul on praegu olukord, kus tuleb otsida lahendusi, kuidas asjade seisu reguleerida. Kuidas saavutada, et ülevaated, mis me esitame, oleksid ka rahvusvahelise statistika, ka Eurostati seisukohalt adekvaatsed ja meil ei oleks valitsussektori tasakaalu arvestamisel n-ö miine sees. Nii et see on omavalitsustes

pikaajalise töö ülereguleerimise tulem, mis siia on kätketud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee, teine küsimus!

Lembit Kaljuvee

Hea minister! Mina tahaksin teid õnnitleda! IRL räägib, et tuleb teha haldusreform. Nemad kogu aeg räägivad, aga sotsid võtavad kätte ja eesotsas Ivari Padariga teevad niuhti ära! Kui palju omavalitsusi pärast selle seaduse rakendamist Eestisse jääb?

Ivari Padar

Sellist arvestust ei ole loomulikult mitte keegi pidanud, kui palju omavalitsusi järele jääb, kui seda seadust rakendatakse. Samas on Riigikontrollil olemas informatsioon, millised omavalitsused suudavad praegu korraliku raamatupidamise tagada ja millised mitte. Selle arvu ma võin teile kindlasti öelda. See on olnud Riigikontrolli sügavaimaid etteheiteid, kui on räägitud kohalikest omavalitsusest ja nende võimekusest. Aga mina olen rahandusminister ega pea haldusreformi tegema. Kui usaldataks, küll siis teeks ka, ärge muretsege.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb, teine küsimus!

Valeri Korb

Lugupeetud härra minister! Minu küsimus puudutab § 36 lõiget 5, kus on öeldud, et konsolideerimisgruppide konsolideeritud puudujäägi arvestamise põhimõtted määratakse kooskõlas selle seaduse § 33 lõikega 4 ja et toetuse väljamaksmise korra kehtestab Vabariigi Valitsus oma määrusega. Minu küsimus on: kas valitseva mõju all olevate äriühingute, sihtasutuste ja mittetulundusühingute kohta hakkavad kehtima samad netovõlakoormuse arvestuse põhimõtted või ei?

Ivari Padar

Netovõlakoormus läheb ikka arvestusse, teisiti seda konsolideeritud eelarvet ju kokku ei saa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Peep Aru, teine küsimus!

Peep Aru

Hea minister! Sa rõhutasid, et riik peab olema omavalitsustele hea ja usaldusväärne partner. Näide tegelikust elust. Mõni aasta tagasi leiutas riik rahaveski nn munitsi-paalkoolimajade remontimiseks Riigi Kinnisvara AS-i rüpes. Riik ütles, et kasutage seda võimalust, finantskohustused on aktsiaseltsil, teie saate rentimiseks kasutada hariduse pearahas sisalduvat kinnisvarakomponenti, investeringukomponenti. Nüüdseks on raamatupidamisjuhend kõvasti muutunud, kohustused on omavalitsustel, pearaha investeringukomponendist jääb järgmisel aastal alles 25% selle aasta tasemest. Kuidas saab sellise partneriga eelarvestrateegiat teha? Mida sul riigi väljavabandamiseks öelda on?

Ivari Padar

Mis siin öelda? See saatus oli nii teil kui meil. Me olime mõlemad ju sel hetkel ajutiselt opositsioonis. Aa! Teie ei olnud? (Naer ja elevus.) Palun vabandust! Selles suhtes aga on nii, et mul on väga raske vastutada kõigi lubaduste eest, mis mingitel hetkedel on välja antud. Selge, et täna võtab näo muigele küll, kui me tuletame meelde kõiki selliseid uhkeid lubadusi, mis on kindlasti väga üllad ja edumeelsed, et koolid korda 180 päevaga. Ega ele ikka nii lihtne ei ole.

Samas on selge, et raamatupidamistoimkond – nii palju, kui mina olen neid asju analüüsid aru saanud – eeldas, et kui need koolid korda tehakse, antakse need Riigi Kinnisvara AS-ile ka üle. Ja sellisel juhul me oleksime saanud rääkida n-ö kasutusrendist ja sellest, et need kulutused poleks läinud valitsussektori tasakaalu. Aga nagu praktika on näidanud, mitte ükski omavalitsus neid koole üle ei andnud. Raamatupidamistoimkond loomulikult, lähtudes sellest, et mitte ükski omavalitsus koole üle ei andnud, kvalifitseeris asja kapitalirendiks. Ja praegusel juhul täpselt nii targad me olemegi. Selles suhtes on siin tegu kahtemoodi asjaga. Üks asi on see, et ühel hetkel oldi küllalt hapra skeemi puhul liiga optimistlikud. Nüüd oleme olukorras, kus riigil on riitulile kogunenud mõnikümmend objekti, mille puhul eeldati, et neid ehitab edasi Riigi

Kinnisvara AS. Võin peast ütelda, et umbes 25 objekti puhul on ootused üleval, suurusjärk on 4–6 miljardit krooni. Praegu on olukord selline. Selge, et riik oli kaunis õhukesel jääl kogu selle teooriaga. Teiselt poolt on selge, et omavalitsused lootsid liiga palju. Ega ma õnnelik selles situatsioonis ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud ettekandja! See teema on märksa põnevam, kui rahanduskomisjoni arutelul välja tuli. Täna ma panin üht sinu vastust kuulates tähele, et haiglate konsulteerimise põhjendus on see, et tegemist on avaliku sektoriga. Kas loogika ei ütle mitte, et kuna haigla ei ole olemuslikult omavalitsuse funktsioonide hulgas, vaid kuulub avalikku sektorisse, siis peaks tegu olema riigi defitsiidi, mitte omavalitsuse defitsiidi küsimusega. *Summa summarum* tundub tõepoolest omavalitsuste pitsitamine haigla laenudega ebaloogiline. Ja selliseid piirijuhtumeid on veel. Kuidas sa seda kommenteeriksid?

Ivari Padar

Kõik need piiripealsed juhtumid kindlasti vajavad samasugust arutelu, mis Riigikogus tehakse. Aga kui me võtame otsused, mis haiglates tehakse, siis neid teevad nõukogu liikmed. Ja nõukogud on omavalitsuste delegeeritud. Seega on tegu kaudselt ka nende otsustega. Aga ma möönan, et jah, kindlasti on tegemist piiripealse juhtumiga, mis vajaks analüüsi. Praegu on teie ees parim lahendus, mida on aastate jooksul proovitud välja mõelda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Leino Mägi, teine küsimus!

Leino Mägi

Härra minister! Mitu korda oled sa rõhutanud, et riigi ja omavalitsuste vahel peab usaldus olema. Aga tundub, et Eesti riigis järjepidevus puudub. Ma ei räägigi Riigi Kinnisvara AS-i asjadest. Me kõik mäletame, et üks omavalitsus kunagi usaldas riiki ja laskis vabatahtlikult enda külge ühe militaarlinna liita. Nüüdseks on see tolele

omavalitsusele maksma läinud 15 miljonit ja riik on oma käed puhtaks pesnud. Pole nagu tema asi. Minu meelest oli see hind, mis tuli maksta Eesti Vabariigi kehtestamise eest selles linnas, ja see tuleks ikkagi aumehelikult välja maksta.

Ivari Padar

Tegemist ei ole otseselt seda eelnõu puudutava küsimusega. Jutt on Keila ja Paldiski vahelisest lahkelist ning iseseisvuse algperioodil tehtud otsustest. Meie oleme seda siiamani käsitlenud kui Keila linna kohustust. Kui tuleb muid poliitilisi kokkuleppeid, siis oleme nõus seda arutama. Sotsiaaldemokraatlikul Erakonnal on valitsuskoalitsioonis ainult kümme kohta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu, teine küsimus!

Aivar Riisalu

Mina kardan, et see ei ole hea seadus. Kõik koalitsiooniliikmed, kes on kohaliku omavalitsuse taustaga, on natuke erutatud seisundis. Siit minu küsimus: kui see kõik nüüd peaks vussi minema ja kohalike omavalitsuste elu lõpuni vussi keerama, kas siis on jälle rahandusminister Padar süüdi? Kas te vastutate selle seaduse hea käekäigu eest, härra Padar?

Ivari Padar

Aitäh, lugupeetud rahvasaadik Riisalu, kaasa tundmast! Ongi vähe valdkondi, kus rahandusminister ei oleks vastutaja, midagi teha ei ole. Aga kui see seadus on ärevust tekitanud, siis on see hea seadus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Mänd, teine küsimus!

Tarmo Mänd

Härra minister! Ma kuulan seda ja mõtlen, kes siin kellele võlgu on. Teatavasti kohaliku omavalitsuse korralduse seadus eeldab, et kui riik paneb omavalitsusele kohustusi, siis ta need ka rahaliselt katab. Täiesti heatahtlikult ma eeldan, et seda seadust koostades on teil see analüüs tehtud. Kas te saate öelda, kes kellele võlgu on: kas omavalitsused riigile või riik omavalitsustele?

Ivari Padar

Praegu on selge, et kui kohalike omavalitsuste kulud ületavad tulusid, siis see kulu kandub edasi valitsussektori defitsiiti. Riik maksab selle kinni ja riik peab selleks oma eelarves vahendid ette nägema. Tegu on märkimisväärse summaga. Ent seda ma räägin ikkagi järgmise aasta kontekstis. Esialgu oli planeeritud miljardikroonine puudujääk. Vaatame, kui suureks kujuneb puudujääk uue skeemi rakendamisel. Igal juhul on kulutused, mis kohalikel omavalitsustel tuleks ette näha, et oma finantsjuhtimine korda teha, märkimisväärselt väiksemad kui kulud, mis kaasnevad riigi iga-aastase kohustusega teada saada, kui suure uue koorma kohalikud omavalitsused valitsussektorisse kaasa toovad.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra rahandusminister! Palun järgmisena kõnepulti rahanduskomisjoni esimehe kolleeg Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Komisjon arutas eelnõu 21. oktoobril ning otsustas saata selle esimesele lugemisele ettepanekuga esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtjaks 19. novembri kell 6.

Täna saalis arutatu kajastas suuresti ka neid sisulisi küsimusi, mis komisjonis kerkisid. Kindlasti oli üks põhiteema omavalitsuste iseseisvus, nende võime toime tulla juhul, kui laenuitingimusi kaudselt piiratakse või teistpidi, mõne omavalitsuse laenuvõimet suurendatakse. Kuidas see kõik võimaldab eesmärki saavutada. Sellised küsimused olid ka rahanduskomisjonis. Kõige enam emotsioone tekitas arutelu, miks omavalitsused peavad kannatama, kui riik oma poliitikat päevapealt muudab. Kuidas saavad omavalitsused oma elu järjepidevalt korraldada, kui riik võib iga hetk ümber mõelda?

Tõepoolest, ega siin väga palju vastata ei ole. See eelnõu iseenesest on ikkagi suunatud omavalitsuste olukorra parandamisele ja korralikumale arvepidamisele. Aga selge see, et loosungid "Eestimaa korda!" ja "Koolid korda!" kibekähku ja ilma raha lugemata, aina laenu võttes – need maksavad nüüd kätte. Riik

on targemaks saanud, raamatupidamisreeglid on täpsemaks läinud, ja ühel hetkel see tõehetk tuleb. Seda tegelikult teadis juba vanarahvas, see ei selgunud 2001. aasta lõpul, et võlg on võõra oma. Ja nüüd tuleb kokkuvõttes riigis ühiselt seda koormat kanda, ühiselt vastutada.

Võimalik, et on punkte, mille üle tuleks diskuteerida. Võtame kas või sellised aktsiaseltsid või sihtasutused, mis otseselt ei kuulu omavalitsuste ülesannete hulka. Samas võtavad omavalitsused nende puhul oma esindajate kaudu justkui teatud kohustused ja vastutuse enda kanda. Kas siin on paremat lahendust, vara öelda. Loodame, et enne teist lugemist lähevad vaidlused konkreetsemaks ja tekivad paremad ideed. Igatahes eelnõu on huvitav, pälvib komisjonis suurt tähelepanu ja sama ka siin saalis. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jürgen Ligi! Kas on küsimusi? Ei ole. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Helle Kalda Keskerakonna fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Helle Kalda

Head kolleegid! Menetluses olevat valitsuse esitatud seaduseelnõu on ette valmistatud juba kolm aastat. Vahepeal on see töö peatatud ja sahtlisse pandud ning siis jälle edasi mindud. Varasematel aastatel olid eelnõu koostamise töögruppi kaasatud ka omavalitsuste esindajad: Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit. See oli nii kuni käesoleva aasta alguseni. Kahju, et täna meile esitatud eelnõu on kokku pandud praeguste koalitsioonipartnerite poolt. Kohalike omavalitsuste arvamust ja ettepanekuid, mis seaduseelnõu kohta esitasid Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit, ei arvestatud. Omavalitsusliidud ei ole kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu kooskõlastanud, nad andsid sellele eitava hinnangu. Praegune koalitsioon tegi suvel eelnõu kohta veel tuhat muudatustettepanekut, mida kooskõlastusringile ei saadetudki, kuid mis muutsid täielikult algset kontseptsiooni. Täna meile esitatud eelnõu on kõigist variantidest halvim, see pärsib kohaliku omavalitsuse arengut. Tooksin teile põhilised riivid selles eelnõus.

Esimene teema. Eelnõus sätestatu võib põhjustada praktikas finantsdistsipliini nõrgenemise ja viia omavalitsusüksused finantsraskustesse. Esiteks, § 38 "Nõuded muudele varadele". Lõige 1 sätestab, et kohaliku omavalitsuse üksustel on keelatud omandada aktsiaid, osi, muid omakapitaliinstrumente ja väärtpabereid, mida ei loeta likviidseteks varadeks vastavalt käesoleva seaduse §-le 37, kui see ei ole vajalik kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse §-s 6 nimetatud või muudest seadustest tulenevate ülesannete täitmiseks või kui see ei ole kavandatud arengukavas. Sisuliselt annab nimetatud säte omavalitsusele võimaluse osaleda igas ettevõttes ning sellest ka laenu anda. Ainuke piirang on, et osalus selles ettevõttes tuleb ette näha arengukavas. Selles sättes peitub reaalne oht, et omavalitsuses tekivad finantsprobleemid, kuna paljudel omavalitsustel puudub kompetents äriühingutes osalemiseks ja laenu-tegevuse reguleerimiseks. Pealegi ei ole turutõrgete leevendamine sellisel viisil kindlasti kohaliku omavalitsuse ülesanne. Sisuliselt võtab kohalik omavalitsus sellega omale riskiinvestori rolli.

Teiseks, § 39 "Nõuded kohustuste võtmisele" sätestab, et kohaliku omavalitsuse üksus võib võtta pikemaks perioodiks kui üheaastase tagastamise tähtajaga laenu, emiteerida võlakirju ning võtta kapitalirendi- või faktooringukohustusi ainult investeringuprojektideks, osaluste, aktsiate, osade ja muude omakapitaliinstrumentide omandamiseks, käesoleva seaduse § 38 lõikes 2 nimetatud laenude andmiseks ning § 35 lõikes 2 nimetatud võlakohustuste tasumiseks. Kui seni valla- ja linnaeelarve seaduse kohaselt võis omavalitsusüksus võtta laene üksnes arengukavas ettenähtud investeringuteks, siis selle eelnõu kohaselt lubatakse pikaajalist laenu võtta ka lühiajaliste võlgade katteks, st tähtajaks tasumata arvete katteks ja ettemakseteks. Sisuliselt lubatakse pikaajalist laenu võtta riigi võlgade katteks, mis ei vasta kindlasti avaliku halduse heale tavale.

Kolmandaks, §-s 38, mis käsitleb laenu andmist konsolideerimisgrupi liikmetele ning garantiide andmist, on lõikes 2 sätestatud: "Kohaliku omavalitsuse üksusel on lubatud anda laenu kohaliku omavalitsuse üksuse konsolideerimisgruppi kuuluvatele äriühin-

gutele, sihtasutustele ja mittetulundusühingutele ning tagada ainult nende poolt võetavaid kohustusi." Eelnõu muudab täiesti kehtivat korda, mille kohaselt kohalikel omavalitsustel ei olnud lubatud anda teistele subjektidele laenu ega ka pantida oma vara ega anda garantiisid. Seletuskirjas on väidetud: "Muudatused on vajalikud, sest praktikas on eespool nimetatud finantsskeeme otseselt vaid varjatud kujul rakendatud, kuid seni on puudunud selleks õiguslik regulatsioon." Kas tõesti on seaduseelnõu mõtte seadustada tegevust, mis seni seadusvastane on olnud? Ka eelnõu seletuskiri ütleb ju, et Euroopa riikide õigussüsteem näeb reeglina ette, et kohalikud omavalitsused ei tohi oma vara hüpoteegiga koormata.

Teine teema. Eelnõus sätestatud seaduse tagamise meetmed ei vasta kohati rikkumise suurusele ja on suunatud kodanike, mitte rikkumise toime pannud isiku vastu. Leiame, et karistusmeetmed on ebaprofessionaalsed ja mittekohased, sest eelnõu võimaldab peatada tulumaksu tasandusfondi ülekanded või neid vähendada ilma ette teatamata, andmata võimalust puudust mõistliku tähtaja jooksul kõrvaldada. Näiteks, ülekanded peatatakse, kui kohalik omavalitsus ei ole aruannet volikogus kinnitanud. Karistatakse selle eest aga omavalitsusüksust ja selle elanikke. Eelnõust ei selgu, kas väljamaksete peatamise ajal saamata jäänud tulumaks või tasandusfondi maksete raha hiljem ikka saadakse. Tegemist on arusaamatu karistusmeetmega, mille puhul puhtalt tööalase lohakuse või valede otsuste tegemise eest ei määrata karistust mitte rikkujale, vaid karistatakse kodanikke.

Kolmas teema. Konsolideerimisgrupp ja selle juhtimine. Esiteks, finantsdistsipliini meetmete rakendamisel võetakse aluseks puudujäägi ülemmäär, mida arvestades on kohaliku omavalitsuse üksuse konsolideerimisgrupi koosseisu maksimaalselt täiendatud, s.t arvesse võetakse lisaks valitsussektorile ülejäägid-puudujäägid arvestusse kuuluvates üksustes ja valitsussektorivälistes üksustes. Eelnõus sätestatud konsolideerimisgrupi ulatus väljub eelnõus püstitatud eesmärgi raamest ning seetõttu on niisugused piirangud omavalitsuste suhtes ebaõiglased. Teiseks, eelnõus kehtestatakse finantsdistsipliini tagamise meetmed nii kohaliku omavalitsuse üksuse kohta

eraldi kui ka kogu kohaliku omavalitsuse üksuse konsolideerimisgrupi kohta. Seega peab kohaliku omavalitsuse üksus finantseerimisel arvestama nelja piiranguga. Nelja piiranguga finantsdistsipliini kehtestamine ei ole läbinud kooskõlastusringi, seda ei ole kooskõlastatud kohalike omavalitsustega ega kohalike omavalitsuste liitudega. Samas on eelnõu omavalitsusüksustele ja avalikkusele tutvustades rõhutatud just seda, et võlakoormuse piirangud on vaid grupi kohta tervikuna. Kolmandaks, eelnõust ei selgu, kuidas peaks kohaliku omavalitsuse üksus oma konsolideerimisgruppi kuuluvaid üksusi juhtima. Seaduse reguleerimisalast on välja jäänud mehhanism, kuidas tagada finantsdistsipliin konsolideerimisgrupis tervikuna.

Probleemi sisu on laiem, sest oma olemuselt on vallale või linnale kuuluvate äriühingute ja mittetulundusühingute näol tegemist seaduse mõistes eraõiguslike juriidiliste isikutega, kelle tegevust reguleerib eelkõige eraõigus. Juhul, kui meil tahetakse anda omavalitsustele õiguslikult toimiv mehhanism finantsdistsipliini tagamiseks konsolideerimisgrupis, tuleks selleks õigusriigi põhimõtetest lähtudes alustada eraõiguse alusel kehtestatud õigusaktide muutmisest. Eriti kurioosne on eelnõu § 44, kus on ette nähtud erikomisjoni pädevus. Erikomisjoni käsitlev § 44 näeb ette raske finantsolukorra ohu komisjoni moodustamise ja lõike 3 kohaselt kuuluvad sinna Rahandusministeeriumi ja Siseministeeriumi ametnikud, kellele antakse seadusega uskumatu pädevus. Neile antakse pädevus kooskõlastada omavalitsuse volikogu õigusaktide eelnõusid, konsolideerimisgrupi liikmete kuludokumente ja lepinguid ning nõuda veel krediidasutustelt ja muudelt isikutelt kõikvõimalikke teateid ja dokumente kohaliku omavalitsuse kohta.

Kahjuks on eelnõu väga mahukas ja pean siinkohal lõpetama. Lõpetuseks võin öelda, et eelnõu ei täida oma eesmärki ja Keskerakond seda niisugusel kujul heaks ei kiida, sest valitsus kasutab selles teerulli meetodit. Keskerakonna fraktsioon teeb ettepaneku eelnõu valitsusele tagasi saata.

Esimees Ene Ergma

Tänan! Palun, kolleeg Tarmo Mänd Eesti-maa Rahvaliidu fraktsiooni esindajana! Kahaksa minutit.

Tarmo Mänd

Austatud proua juhataja! Austatud kolleegid! Vabariigi Valitsus on esitanud Riigikogu menetlusse seaduseelnõu kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise korraldamiseks eesmärgiga anda valitsuse kätte hoovad valitsussektori puudujäägi ohjamiseks, olukorra korrastamiseks ning luua õiguslik raamistik kohalike omavalitsuste finantsraskuste lahendamiseks. Kõrvuti positiivsete sammudega, mis võimaldavad näiteks omavalitsustel võtta laenu kinnisasja tagatisel ning näevad ette riigipoolse rahalise abi andmise finantsraskustest ülesaamiseks, läheb eelnõu meie arvates sügavasse vastuollu kohalikele omavalitsusele põhiseadusega tagatud iseseisvuse põhimõttega. Põhiseaduse § 154 lõike 1 kohaselt otsustavad ja korraldavad kõiki kohaliku elu küsimusi vallad ja linnad, kes tegutsevad seaduse alusel iseseisvalt. Põhiseaduse § 160 küll annab riigile aluse seaduse alusel sekkuda kohaliku omavalitsuse tegevusse, andes teatud juhtudel õiguse ette kirjutada kohaliku elu küsimuste lahendamise viise, kuid selline sekkumine peab olema vajalik avalikes huvides ning proportsionaalne taotletava eesmärgiga. Selle eelnõuga tahab valitsus kahjuks hakata dikteerima valdadele ja linnadele oma tahet hoopis laiemalt.

Eelnõu käsitleb omavalitsuse rasket finantsolukorda suutmatusest iseseisvalt kohalikku elu juhtida ning õigustab sellega riiklikku sekkumist. Samas on üldteada fakt, et riik on järjest rohkem pannud valdadele ja linnadele riiklikke kohustusi, mille täitmiseks vahendeid riigieelarvest vajalikus mahus eraldatud ei ole. Samuti on eraldatud riiklikke vahendeid hiljem vähendatud või üldse ära võetud, nii nagu 2008. aasta kultuuriobjektide ja lasteaedade investeeringud, arvestamata omavalitsuste sõlmitud hankeleppeid ja võetud kohustusi. Omavalitsustele vajalikke investeeringuid on 2009. aasta riigieelarves kavandatud vähendada ca 1 miljardi krooni võrra. Ainuüksi kohalike teede hoolduse ja korrashoiu vahendeid vähendatakse ligi 200 miljonit krooni, ühistranspordi toetuseks ettenähtud

summad ei kata teenuste kallinemist. Samas ei ole keegi neid seadusega pandud kohustusi valdadelt ja linnadelt ära võtnud ning valitsus ise oma tegevusega tahab panna vallad ja linnad raskesse finantsseisu.

Sellest tulenevalt on täiesti ebaõige ja ebaõiglane eelnõus kavandatud tasandusfondi ja tulumaksuvahendite ülekannete peatamine omavalitsuste finantsraskuste korral, kui omavalitsused raskuste tekitamises ise süüdi ei ole. Eelnõu näeb raske finantsolukorra ohu kõrvaldamise menetluse rikkumiste korral ette volikogu liikmete volituste lõpetamise võimaluse. See tähendab, et valla või linna finantsolukorra ohtlikkuse sildi all võib riik asuda ebaproportsionaalselt suurel määral sekkuma kohaliku kõrgema riigivõimu toimimisse. Vaat see on küll pretsedenditu.

Eelnõuga on kavas moodustada omavalitsuste raske finantsolukorra ohu komisjon, kuhu määratakse esindajaks Rahandusministeeriumi ametnik ja kaasatakse vaid üks omavalitsusliitude esindaja. Selline tasakaalutamata lähenemine ei ole meie arvates kooskõlas avaliku demokraatliku ühiskonna ja riigi ning omavalitsuste partnerluse põhimõttega. Eelnõu koostajad mõõnavad ka ise, et seaduse jõustumisel võivad laenuintressid tõusta, mis kahtlemata halvendab omavalitsuse laenuvõimet veelgi. Pretsedenditu on see, et nagu rahandusminister siin tunnistas, ei ole omavalitsused seda eelnõu kooskõlastanud. See tähendab, et tegelikult on riik, valitsus sellega omavalitsustele koha kätte näidanud ja head sellest loost küll midagi tulla ei saa.

Opositsiooni palvel on homme rahanduskomisjonis kohtumine omavalitsuste esindajatega, kus nad saavad siis nüüd, pärast esimest lugemist oma seisukohti põhjendada ja vastuväiteid esitada. Oleks väga viisaks olnud, kui seda oleks tehtud siiski enne tänast jutujamist siin saalis.

Meie fraktsioon on seisukohal, et seadusega valdadele ja linnadele ettenähtud ja lubatud rahaliste vahendite vähendamine kuni täieliku äravõtmiseni, samuti omavalitsuste pankrotiga ja volikogu liikmete volituste lõpetamisega ähvardamine tähendab sisuliselt seda, et valitsus jätkab valdade ja linnade sundliitmise kursil, kuid senisest varjatumal viisil. Lugupeetud Ivari Padar andis läbi lilled ka mõista,

et see eelnõu tõepoolest seda natuke võimaldab. See on kahetsusväärne.

Rahvaliidu fraktsioon ei nõustu praeguse valitsusliidu sellise omavalitsuste põhiseaduslikku õigust ahistava, Euroopa harta nõudeid eirava seaduseelnõuga. Ma pakuks sellele eelnõule uue pealkirja, see võiks olla seadus Eesti riiklikust omavalitsusest. Eelnõu vajaks meie arvates põhjalikku ümbertöötamist ja esitatud kujul selle menetluse jätkamine ei ole põhjendatud. Õiguskantsler teatavasti on Riigikogule vabatahtlikult või palvete alusel osutanud abi mitmel korral. Mina arvan ka, et tema sekkumine selles küsimuses vajaks erilist tähelepanu. Seda tasub kaaluda, tema poole lausa pöörduda. See eelnõu on minu arvates vaesuse jagamise akt, kus suur Peeter, st riik, on teatud mõodalaskmistega suutnud olukorda oma leivakotis märgatavalt halvendada ja topib nüüd käe väikese Peetri ehk kohaliku omavalitsuse taskusse. See ei ole ilus.

Lähtudes kõigest eeltoodust teeb Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel Riigikogu menetlusest välja arvata. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Kolleeg Eiki Nestor Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana, palun!

Eiki Nestor

Austatud juhatus! Austatud Riigikogu! Tegemist on kindlasti väga keerulise eelnõuga. Tal on kaks keerukat poolt, üks on finantspool ja teine on riigiõiguslik pool. Ma arvan, et debatid kujunevad tulevikus nii komisjonis kui ka siin suures saalis tuliseks, aga paar lühikest märkust ütlesin tänasel sissejuhataval arutelul. Mida rohkem Helle Kalda rääkis, seda rohkem see eelnõu mulle meeldima hakkas, kohe täiesti siiralt. Vaadake, mina ei usu, et Eestis on – ma ei kasuta võib-olla mitte väga parlamentaarset, aga selget eestikeelset sõna – nii lolli linnapead või vallavanemat, kes oleks nõus põhimõttega, et tema maksab ja teine otsustab. Lõppkokkuvõttes ei ole see võimalus normaalne ei omavalitsuse tasandil ega ka kogu avalikku sektorit tervikuna vaadates. Aga täna paraku kipub nii olema. Ja kui nüüd püütakse luua sellele mingeid ühtseid reegleid, siis tekib loomulikult see küsimus,

mis tuli siin ka küsimustes välja ja milles ma olen kindlasti kõigi küsijatega nõus: see otsustuse ja vastutamise vastavus peab olema nii kohustustes kui ka võimes neid otsuseid täita, sul peab nii palju raha olema, et sa saad neid otsuseid täita. See on kindlasti teema, mis vajab arutamist, ja võib-olla hoopis teisel kujul ja isegi teiste seaduste raames.

Kindlasti tekib ka selle eelnõu puhul hulk küsimusi, väga praktilisi küsimusi. Mina olen siiralt nõus kolleeg Peep Aruga, kes nii komisjonis kui ka siin saalis tõstatab ühe teema. Kui hästi diplomaatiliselt öelda, siis meil olid vahepeal selle finantsjuhtimise puhul valdavad selliste alkeemikute arusaamad, kes mõtlesid välja uue Mendelejevi tabeli. Et kui sa laenu võtad ja paberile alla kirjutad, siis see on nagu asi, mis tuleb täita, aga kui sa kirjutad alla paberile ja kohustud maksma, siis see ei ole kohustus. Nüüd muidugi selgus, et see arusaamine ei kõlba kokku ei meie ega muu maailma statistikaga, ja ausalt öeldes, ega ta loogilise mõtlemisega ka kokku ei lähe. Igal juhul, kui te oma tegelikus elus võtate kohustusi laenu näol või siis kohustuse maksta kellelegi, siis on see ikka teie kohustus. Miks ta siis riigis peaks teistmoodi olema? Jabur, tõesti. Nüüd oleme aru saanud, et see alkeemia ei toimi, aga samal ajal on meil hulk omavalitsusi jäänud sellel hetkel uskuma, mida neile räägiti, ja võtnud neid kohustusi. See on kindlasti teema, mis vajab selle eelnõu menetlemise käigus arutamist. Teades, et seda eelnõu on tehtud kaua, üks tänane Riigikogu liige alustas selle kirjutamist vist aastal 1999 või 2000 Rahandusministeeriumi ametnikuna, ja teades ka, millised on meetmed, ütleme, selle tasandusfondi kinnipidamise või millegi muu näol, on riike, kus omavalitsuste suhtes võetakse maksujõuetuse korral väga rangeid meetmeid, kutsun mina küll teid kõiki üles selle eelnõuga tööd tegema, kaasa mõtlema ja eelnõu edasi viima. Kui selles on neid kohti, mis näivad ebaloogilised või ka ebaõiglased, siis neid saab alati arutada. Aga ühel hetkel peaks see loogika, et ühed otsustavad ja teised maksavad, avaliku raha kasutamisel mingit pidi ikkagi otsa saama.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Eiki Nestor! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised.

Kuna kahe erakonna fraktsioonilt on tulnud soov seaduseelnõu 366 esimesel lugemisel tagasi lükata, siis läheme selle ettepaneku hääletamise juurde.

Lugupeetud kolleegid, panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ja Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ettepaneku seaduseelnõu 366 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun hääletada!

Poolt hääletas 21 Riigikogu liiget, vastu oli 48, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 19. november 2008 kell 18. Seaduseelnõu 366 esimene lugemine on lõpetatud.

9. Rahva ja eluruumide loenduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (354 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud rahva ja eluruumide loenduse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimest lugemist. Ma palun ettekandjaks kõnepulti rahandusminister Ivari Padari!

Ivari Padar

Austatud proua juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Selle eelnõuga muudetakse rahva ja eluruumide loenduse seaduse § 2 sätteid loenduse ja järelküsitleuse aja ning loendusmomendi määramise kohta. Seadusmuudatusega on vaja tagada senisest suurem paindlikkus loenduse ettevalmistamisel ja läbiviimisel. Vabariigi Valitsus algatas käesoleva eelnõu seoses sellega, et uueks loendusvooruks on Euroopa Liidu Parlament ja nõukogu vastu võtnud määruse, mille kohaselt peavad kõik liikmesriigid edaspidi korraldama loenduse ühel ja samal aastal. Määruse artikli 5 kohaselt tuleb järgmine rahva ja eluruumide loendus viia läbi 2011. aastal. Loenduse ajaks loetakse loenduse teostamise aega, loendusmoment on loendusaja alguskuupäev. Vastavalt kehtiva rahva ja eluruumi loenduse seaduse § 2 lõikele 4 ei saa määrata loenduse ajaks rohkem kui kümme kalendripäeva. Sama paragrahvi lõike 5 kohaselt peab Vabariigi Valitsus määrama loenduse aja ja loendusmomendi vähemalt kolm aastat varem rahandusministri ettepanekul. Kohustus mää-

rata loenduse aeg ja moment kolm aastat varem seob valitsuse varakult ette väga konkreetsete päevadega. Seda, milline on kuupäeva täpsusega loendusmoment ning sellele järgnev loenduse aeg, ei ole otstarbekas panna paika järgmiseks loenduseks ettevalmistamise protsessi nii varajases staadiumis. Samamoodi ei ole otstarbekas seaduses jäigalt sätestada, et loenduse aeg ei ole pikem kui kümme kalendripäeva. Loendusperioodi pikkus sõltub paljuski viisist, kuidas andmed kogutakse, ning loenduse läbiviimise perioodi võib olla otstarbekas pikendada. Täna esimesel lugemisel oleva eelnõu kohaselt võimaldab seadusmuudatus Vabariigi Valitsusel määrata loenduse aeg ja moment paindlikumalt. Kõnealuse muudatuste jõustamisega ei kaasne kulusid ega tulusid riigieelarvele. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra rahandusminister! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kutsun ettekandjaks põhiseaduskomisjoni esimehe kolleeg Väino Linde.

Väino Linde

Tere õhtust, head kolleegid! Austatud istungi juhataja! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnimetatud väärikat eelnõu 20. oktoobril. Peale komisjoni liikmete olid kohale palutud ka ametiisikud, kes selle eelnõu tehioludest väga palju teadsid – austatud rahandusminister Ivari Padar, Rahandusministeeriumi juriidilise osakonna juhataja Aet Sallaste, riigihalduse osakonna juhataja kohustetäitja Einike Uri, Statistikaameti peadirektor Priit Potisepp ja Riigikogu Kantselei valimiste osakonna nõunik Priit Vinkel.

Pärast kõiki arutelusid ja seisukohtade jagamist otsustasime põhiseaduskomisjonis selle eelnõu suhtes teha järgmised menetlusotsused: palusime võtta ta tänasesse päevakorda esimeseks lugemiseks, esimene lugemine lõpetada ning teha Riigikogu juhatusele ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 19. november kell kuus õhtul.

Aga nüüd veel eelnõu tehioludest natuke laiemalt, kui eelkõneleja rääkis. Komisjonis märkis rahandusminister, et rahvaloendust on Eestis tehtud juba üle 150 aasta ja need on alati toimunud kümneaastaste tsüklitena.

2008. aasta septembrist on Euroopa Nõukogu määrusega fikseeritud kord, et järgmine rahvaloendus peaks toimuma 2011. aastal. Statistikaameti peadirektor ütles, et selle ala asjatundjad soovivad Eestis loenduse läbi viia aasta esimese kvartali lõpus, see pidavat olema niisugune aeg, mis annab kõige adekvaatsema tulemuse. Kuna praegu kehtiv seadus ütleb, et valitsus peab juba kolm aastat enne alustama selle protsessi ettevalmistamist, siis tänaseks on see tähtaeg mööda lastud, mis omakorda tähendab, et siin ongi üks põhjus, miks kehtivat rahva ja eluruumide loenduse seadust oleks tarvilik muuta, oleks tarvilik muuta just tema § 2 lõiget 4 ning lõikest 5 välja arvata see Vabariigi Valitsusele antud õnnetu kolmeaastane tähtaeg.

Kõige selle juures on veel üks probleem. 2011. aasta, austatud Riigikogu liikmed, on kindlasti kõigile meile siin saalis olijatele tähelepanuväärne aasta, nimelt toimuvad siis järgmised Riigikogu valimised ja ka need toimuvad märtsikuus. Sellest tulenevalt oli ka komisjonis päris tõsine arutelu selle üle, kui õige ja kui otstarbekas on ikkagi korraldada kaks olulist ettevõtmist praktiliselt ühel ajal. See võib anda sellise tulemi, et üks või teine isik võib rahvaloenduse ettevalmistamise sildi all osaleda selles hoopis valimiseelse kihutus- töö eesmärgil. Seda ei pidanud põhiseaduskomisjon päris õigeks ja ka minister oli selle poolt, et siin tuleks mõelda, mis variandid kõne alla tulevad. Küll aga leidis ta, et täiesti otstarbekalt on siiski plaanitud, et rahvaloendus aastal 2011 peaks algama ikkagi veebruarikuus sellel ajal, kui on vastavate deklaratsioonide esitamise tähtaeg. Et sel juhul saab kehtestada ka niisuguse iseloenduse ja paljuski just registripõhise rahvaloenduse ning ükselt uksele loendus oleks siis täiendav või teisene. Aga siiski öeldi meile ka seda, et niisugune registri loenduse toetuseks levinud avalik optimism on tänases Eesti Vabariigis veel mõnevõrra põhjendamatu, kuna pidavat olema palju muutujaid, mida need registrid kahjuks ei kajasta, ja kindlasti on veel palju isikuid, kes ei pea mingisuguseid deklaratsioone esitama. Seetõttu niisugune veebipõhine rahvaloendus üksi veel ei anna lõplikku tulemit, vaid igal juhul jääb alles ka see ükselt uksele käimine. Räägiti veel, et võib-olla see ustele koputamise

kaudu läbiviidav rahvaloendus peaks olema pärast Riigikogu valimisi.

Igal juhul ma usun, et rahandusminister sai sellelt komisjoni istungilt endaga kaasa vajalikud soovitusel, mida Vabariigi Valitsus kogu selle ettevõtmise edaspidisel korraldamisel arvestada saab. Lõpuks küsiti ka seda, mis niisugune oluline ja tähtis asi nagu rahvaloendus võiks meile ka maksma minna. On arvestatud, et välitöödele minevate kulude summa on umbes 350 miljonit Eesti krooni. Kui aga niisugust registri kaudu tehtavat ja elektroonilist rahvaloendust saab rohkem praktilisse ellu rakendada, siis võib kulude kokkuhoid ulatuda isegi saja miljoni krooni kanti. Küsiti veel, milline on rahvaloenduse puhul eksimise protsent, ja see pidi olema 2% ringis. Niisuguse tõdemusega, auväärt kolleegid, põhiseaduskomisjon oma istungil selle päevakorrapunkti arutelu ka lõpetas. Nii nagu ma ütlesin, meie ettepanek on esimene lugemine täna lõpetada. Muudatusettepanekute tähtaeg, kordan, on 19. november kell 6 õhtul. Oli meeldiv!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Väino Linde! Teile on küsimus. Palun, Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Eks rahvaloendust on juba muistsetest aegadest peale tehtud ja ühe sellise loenduse käigus vist sündis koguni Jeesus Kristus. Aga kui paljudes riikides tänapäeval veel selliseid loendusi korraldatakse?

Väino Linde

Aitäh! Niisuguseid loendusi korraldatakse peale Euroopa Liidu riikide, kus rahvaloenduse korraldamist reguleeribki siis see Euroopa Liidu Nõukogu määrus, mida ma nimetasin, väga paljudes teistes riikides, kaasa arvatud Ameerika Ühendriigid ja Kanada. Asjatundjad väitsid meile, et tänapäeval on kaks rahvaloenduse läbiviimise koolkonda. Üks ongi just nimelt see puhtfüüsiline ükselt uksele käimisega seonduv, vaatamata sellele, et riigis võib olla väga kõrgel tasemel ja väga usaldusväärne registrite pidamine, tahetakse informatsiooni siiski täpselt nii viisi saada. Teine viis on see, kus on läbi põimunud

loendus elektrooniliste registrite kaudu ja täiendavalt siis ükselt uksele käimine ja seal andmete küsimine. Näiteks Kanada 2006. aasta rahvaloendusest tehti veebi kaudu umbes 20% ja 80% käis niimoodi silmast silma meetodil. Eesti ambitsioon võiks aastal 2011 olla ka üks viiendik, ei julge täna siiski suuremat numbrit öelda. Ma tsiteerisin Priit Potiseppa, kes on Statistikaameti ülemjuht.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud kolleeg! Tahaksin natuke täpsustust, kellele need reaalsed loenduse läbiviimise kohustused tulevad.

Väino Linde

Aitäh! Selle otsustab ja loenduse aja ning loendusmomendi määrab Vabariigi Valitsus rahandusministri ettepanekul. Pärast loendusaja määramist võib Vabariigi Valitsuse kehtestatud korras loenduse dokumentatsiooni ja metodoloogia kontrollimiseks läbi viia ka piiratud eelküsitlusi. Nagu ma ütlesin, võib paljuski probleeme püstitada see, et need-samad isikud, kes on seotud rahvaloenduse läbiviimisega, võivad samal ajal olla seotud ka Riigikogu valimiste ettevalmistamisega. On isikuid, kes arvavad, et väiksemates maa-kohtades võivad mõlemad ettevõtmised isegi samades ruumides toimuda. Siin on kindlasti Vabariigi Valitsusel mõtlemisainet.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Väino Linde! Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 19. november kell 18. Seaduseelnõu 354 esimene lugemine on lõpetatud.

10. Soolise võrdõiguslikkuse seaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Eesti Vabariigi töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (317 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud soolise võrdõiguslikkuse seaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Eesti Vabariigi töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõu esimest lugemist. Lugupeetud proua sotsiaalminister on juba ettekandeks kõnepulti tulnud.

Maret Maripuu

Aitäh, austatud Riigikogu juhataja! Head Riigikogu liikmed! Valitsus on Riigikogule esitanud soolise võrdõiguslikkuse seaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Eesti Vabariigi töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõuga võetakse üle kolme Euroopa Liidu naiste ja meeste võrdset kohtlemist käsitleva direktiivi sätteid. Samuti viiakse soolise võrdõiguslikkuse seaduse teksti sisse täpsustused ja täiendused, mis aitavad seaduse norme paremini järgida ja teevad seaduse selgemaks. Nüüd kõigest täpsemalt.

Muudatus puudutab töölepingu seadust, kus kaotatakse piirangud naiste kutsevalikus. Selleks tunnustatakse kehtetuks säte, mille alusel Vabariigi Valitsus on oma määrusega kehtestanud loetelu rasketest ja tervist kahjustavatest töödest, kus naistel on keelatud töötada. Samas ei tähenda piirangu kaotamine seda, et kedagi sunnitaks edaspidi temale sobimatut ametit valima. Luuakse vaid võimalus lähtuda elukutse valikul oma soovidest, võimetest ja oskusest, mitte soost. Näiteks võivad naised edaspidi töötada diisel- ja elektriveduri juhina, pootsmani, madruse, mootorsaanijuhi, tuukri, veevärgilukksepa ning korstnapühkijana. Seni oli see keelatud ja Euroopa Komisjon on algatanud meie suhtes rikkumismenetluse.

Soolise võrdõiguslikkuse seadus. Seadusmuudatusega keelatakse muu hulgas küsida töölesoovijatelt soolise kuuluvusega seotud andmeid. Näiteks ei tohi tööintervjuul uurida laste saamise plaane ega küsida laste arvu. Soovi korral võib töötaja ise nendel teemadel rääkida. Sellise info nõudmise keeld aitab

vähendada olukordi, kus naist ei võeta tööle sellepärast, et tal on plaanis paari aasta jooksul lapsi saada. Või olukordi, kus värbaja eeldab, et juba olemasolevad lapsed takistavad naisel piisavalt tööle pühenduda.

Eelnõu loeb diskrimineerimiseks ka seda, kui inimest koheldakse halvasti seepärast, et ta on astunud välja enda või teiste õiguste eest, kaitstes naiste-meeste võrdse kohtlemise põhimõtteid. Enne kehtis see keeld vaid tööelus. Muudatused keelavad lisaks diskrimineerimisele korraldused, mille täitmine põhjustab soolist diskrimineerimist. Seaduses muudetakse seksuaalse ahistamise mõistet, nüüd ei puuduta see vaid alluvussuhteid, kuna ahistajaks võib olla ka kolleeg. Lisatakse ka soolise ahistamise mõiste. Need muudatused on samuti tingitud sellest, et Eesti suhtes on algatatud rikkumismenetlus.

Täpsustakse soolise võrdõiguslikkuse voliniku õigusi. Näiteks tagatakse talle teabe parema saamise õigus – ta saab küsida andmeid töötajale arvatud, makstud või maksmisele kuuluva tasu, tasustamise tingimuste ning muude hüvede kohta.

Eelnõus muudetakse otsese ja kaudse soolise diskrimineerimise definitsiooni, jagatud tõendamiskohustuse olemus muutub konkreetsemaks, kaupade ja teenuste pakku-misel lubatakse naisi ja mehi erinevalt kohelda, kui selle eesmärk on õigustatud ja vahendid proportsionaalsed. Seni kehtis kaupade ja teenuste pakkujatele üldine diskrimineerimiskeeld, keelu rikkumisel aga oli õigus nõuda hüvitist.

Avaliku teenistuse seaduse muudatused puudutavad järgmisi valdkondi. Soolise võrdõiguslikkuse seaduse muudatustega luuakse soolise võrdõiguslikkuse voliniku kantselei. Avaliku teenistuse seadusesse lisatakse säte, millega kantseleis töötamist loetakse avalikuks teenistuseks. Voliniku juures praegu töölepingu alusel töötav voliniku nõunik nimetatakse seaduse jõustumise järel ametisse voliniku kantseleisse nõunikuna. See ei too kaasa lisakulutusi.

Seadus jõustub üldises korras, voliniku kantseleid puudutavad sätted jõustuvad pärast muudatuste tegemist voliniku põhimääruses. Austatud Riigikogu liikmed, palun eelnõu toetada!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, proua sotsiaalminister! Teile on ka küsimusi. Palun, kolleeg Marko Pomerants!

Marko Pomerants

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea kolleeg! Kas minu vanad kõrvad kuulsid tõesti õigesti, et laste arv kui selline on ka tööandja jaoks saladus? Et kui mu lastele on vaja jõulupakke, siis ma ütlen, et mul on neid kaks, aga muidu ei peaks see sind huvitama?

Maret Maripuu

Aitäh, hea küsija! See nõue tuleb Euroopa Liidu direktiivist. Tulevikus peab tööandja ütleva, et ta soovib teha lastele jõulupakke, ja töötajad, kes tahavad neid pakke, ütlevad, et neil on olemas lapsed – seda võib teha. Aga küsida, kas töötajal on lapsi, ei sobi. Kui te ütlete, et mul on soov jõulusid tähistada, lastele jõulupakke teha, ja töötajad vabatahtlikult annavad teada, mitu last neil on, siis see võimalus on. Aga tööintervjuul te ei tohi esitada küsimust, kas naisel või mehel on lapsi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Hannes Astok!

Hannes Astok

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Täna väga põhjaliku ülevaate eest! Mul jäi asi natuke segaseks, kuigi te osaliselt juba vastasite sellele küsimusele. Tööintervjuul ei tohi küsida laste arvu just sellest aspektist lähtuvalt, kas naisel on kavas täiendavalt lapsi sünnitada. Kas see laieneb ka meestele, kas see on proportsionaalne ja on võrdne kohtlemine? Sest minu laste arv ei sõltu kindlasti sellest, kas ma kavatsen neid edaspidi sünnitada või mitte.

Maret Maripuu

Aitäh! See tuleb eelnõu § 1 punktist 13, eelnõu keelab tööandjatel ja tööturuteenuste pakkujatel nõuda tööotsijalt infot laste saamise plaanide, laste arvu ja muude asjaolude kohta. Soovi korral võivad isikud sellist infot enda kohta ise avaldada. See säte aitab nii noortel naistel ja lastevanematel, st ka meestel võrdsemal alusel tööle kandideerida ja kinnistab tööpakkujates arusaama, et valiku

tegemisel ei tule kvalifikatsiooni asemel vaadata sugu või evida eelarvamusi, mis lähtuvad sellest, et väikelaste vanematel on raskem tööle pühenduda, kuna lapsed võivad olla haiged. Need sätted tulevad Euroopa Liidu direktiividest ja soolise võrdõiguslikkuse voliniku poole on pöördunud näiteks avaldustega, mille tegijad pidasid *on-line* CV keskkondades piiravaks selliste väljade kohustuslikku täitmist, kus on küsitud laste arvu või plaani laste saamise kohta. See on diskrimineeriv.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Kas sellest eelnõust tulenevalt on ka ahistusjuhtumite menetlemisel ja sellise menetluse tõendamise osas mingeid täiendusi või muutusi?

Maret Maripuu

Aitäh! Jagatud tõendamiskohustuse põhimõtteid on laiendatud ja täpsustatud. Inimene, kes tunneb, et teda on ahistatud, peab pöörduma kohtu poole, kus toimub konkreetne menetlemine.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Seoses selle seadusprojekti antiikse ajalooga on siin käsitletud diskrimineerimist väga mitmel alusel – usulisel, rahvuslikul, muudel alustel. Seoses USA presidendivalimistega kerkis automaatselt üles küsimus, kas soolise võrdõiguslikkuse põhimõtte rikkumine on sama ohtlik kui rassilise võrdõiguslikkuse põhimõtte rikkumine ja kas me võime siis öelda, et näiteks mustanahalise eelistamine naisele on õige või vale? Mis seal Ameerikas siis õieti juhtus, kas eri diskrimineerimistel on erinev kaal?

Maret Maripuu

Aitäh, hea küsija! Ma jääksin Eesti Vabariiki ega sekkuks Ameerika valimistulemustesse ja sellesse, millise otsuse valijamehed Ameerikas tegid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Hannes Astok, teine küsimus!

Hannes Astok

Aitäh! Oma eelmises vastuses ütlesite, et laste arv, nende olemasolu plaanid võivad tõepoolest mõjutada töandja otsust kellegi töölevõtmisel. Aga tegelikult on probleem veel laiem, inimese soost algavad ju paljud probleemid, mida see seadus püüab lahendada – seksuaalne ahistamine ja kõik muud asjad. Kas selle seaduse raames ei oleks meil võimalik olla õigem sätestada ka selline piirang, et töölevõtmisel ei tohiks küsida inimese sugu?

Maret Maripuu

See on väga huvitav ettepanek, ma loodan, et hea küsija vormistab selle ka muudatusettepanekuna, mida saab põhiseaduskomisjon tõsiselt arutada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Väino Linde, teine küsimus!

Väino Linde

Aitäh! Ma ikkagi jätkaksin sealt, kus kolleeg Astoki küsimus ja ettekandja vastus pooleli jäid. Kas te võiksite termini "sooline ahistamine" lahti mõtestada just selle eelnõu valguses, kuna see on selle eelnõu osas uus, võrreldes seni kehtiva seadusega?

Maret Maripuu

Aitäh! Tõepoolest, eelnõusse lisandub soolise ahistamise mõiste, mis võtab üle selle määratluse, nagu see on Euroopa Liidus olnud. Otsene sooline diskrimineerimine on uue definitsiooni järgi inimese ebasoodsam kohtlemine seoses raseduse, sünnitamise, lapsevanemaks olemise, perekondlike kohustuste täitmise või muude soolisest kuuluvusest tingitud asjaoludega.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Igor Gräzin, teine küsimus!

Igor Gräzin

Jurisprudents rajaneb väga selgetel piirjoontel. Must on must, valge on valge, kurjategija on kurjategija, õige mees on õige mees, täiskasvanu on täiskasvanu, alaealine on

alaealine jne. Kas see seadus arvestab seda, et mehed ja naised omavahel kuidagi erinevad, või on siin tegemist sellise suure halli alaga, kus on meesnaised, naismehed jne, ning kuidas tekib siin võrdõiguslikkuse situatsioon? Tähendab, kui inimene on ühtlasi nii mees kui ka naine, kas ta saab siis näiteks rikkuda iseenda võrdõiguslikkust?

Maret Maripuu

Aitäh! Kuna me elame 21. sajandil ja viibimine Sotsiaalministeeriumis on andnud mulle arusaamist, et maailmas on tunduvalt rohkem värve, kui ma alguses arvasin, ja kuna postmodernism annab võimaluse tõlgendada kõiki küsimusi väga erinevalt, siis ma arvan, et kui me räägime meestest ja naistest, siis ka siin on postmodernism andnud teatavaid uusi lähenemisi.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, proua sotsiaalminister! Ma loodan, et kõik said oma küsimustele vastused. Palun nüüd ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liikme kolleeg Hannes Rummu!

Hannes Rumm

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu ja arutelul viibisid sotsiaalminister Maret Maripuu, tema nõunik Kätlin Atonen, Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna juhataja Kadi Viik, Margit Sarv, kes on soolise võrdõiguslikkuse volinik, ja Kätlin Sander Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna peaspetsialistina.

Arutelu sissejuhatuseks tutvustas Maret Maripuu seda eelnõu, järgnes küsimustevastuse voor. Üks kolleeg tundis huvi, kas 30. juuli seisuga Eesti suhtes algatatud rikkumismenetluses välja toodud Euroopa Komisjoni tähelepanekud on nüüd käesolevasse seaduseelnõusse sisse kantud või on Sotsiaalministeerium lisanud sinna ka omaloomingut. Minister Maret Maripuu vastas, et igasugune omalooming puudub. Sotsiaalministeerium on seisukohal, et Euroopa Komisjon ei saa hakata igale riigile ette kirjutama konkreetse seaduse definitsioone. Seadusandliku kogu õigus on defineerida sooline diskrimineerimine sellises sõnastuses, nagu praegu eelnõusse sisse kirjutatud on.

Järgnevas arutelus vahetati veel informatsiooni ja lõpuks jõudis komisjon üksmeelselt otsusele, et eelnõu saadetakse Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks. Muudatusettepanekute tähtajaks jäetakse tavapärase kümme tööpäeva, mis tähendab 19. novembrit s.a. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Hannes Rumm! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad sõna? Kuna kõnesoove ei ole, siis läbirääkimisi ei avata. Vastavalt Riigikogu koduja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 19. november s.a kell 18. Seaduseelnõu 317 esimene lugemine on lõpetatud.

11. Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatuse ratifitseerimise seaduse eelnõu (355 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatuse ratifitseerimise seaduse eelnõu esimest lugemist. Ettekandjaks palun keskonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Austatud esimees! Lugupeetud parlamendiliikmed! Teile esitatud seaduseelnõu eesmärk on ratifitseerida tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatus, mis allkirjastati juba 2005. aasta 8. juulil Viinis. Konventsiooni muudatuste ratifitseerimisega tunnustab Eesti rahvusvaheliselt kokku lepitud tuumamaterjali füüsilise kaitse tagamise põhimõtteid ja abinõusid ning ühtlasi võtab endale rahvusvahelise kohustuse tagada konventsiooniga sätestatud nõuete täitmine. Konventsiooni parandustega seatud eesmärkide saavutamise tagamiseks tuleb riikidel: esiteks, kehtestada ja täiendada õigusakte füüsilise kaitse reguleerimiseks; teiseks, asutada või määrata pädev asutus või asutused, kes vastutavad õigusaktide rakendamise eest; kolmandaks, rakendada teisi asjakohaseid meetmeid, mis on vajalikud tuumamaterjali ja -rajatiste füüsiliseks kaitseks. Nimetatud nõuded on Eesti asjaomaste õigusaktidega põhiliselt juba

kehtestanud, seda peamiselt kiirgusseaduse ja selle alusel kehtestatud määrustega ning karistusseadustikuga. Konventsiooniga reguleeritud tuumamaterjali füüsilise kaitse kord sätestab osalisriikidele kohustused ka seoses tuumamaterjali kaitsmisega varguse ja muu ebaseadusliku hõivamise eest, abinõude rakendamise ja kadunud või varastatud tuumamaterjali asukoha kindlakstegemiseks ja vastavalt vajadusele selle tagastamiseks ning tuumamaterjali ja -rajatise kaitsmisega sabotaaži eest. Selliste kohustuste täitmise tagamine on Siseministeriumi valitsemisalas. Konventsiooni kohaselt määrab osalisriik keskorgani ja sideorgani, kes vastutavad tuumamaterjali füüsilise kaitse ja kooskõlastatud tagastamismeetmete ning vastuabinõude eest tuumamaterjali mis tahes ebaseadusliku ümberpaigutamise, kasutamise või muutmise korral. Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega ning teiste asjaomaste õigusaktidega.

Füüsilise kaitse korraldamisele on kaasatud peamiselt Siseministerium ning Keskkonnaministerium oma valitsemisala asutuste kaudu. Siseministeriumi vastutusallas on kohustused seoses tuumamaterjali kaitsmisega varguse ja muu ebaseadusliku hõivamise eest, abinõude rakendamise ja kadunud või varastatud tuumamaterjali asukoha kindlakstegemiseks ja vastavalt vajadusele selle tagastamiseks ning tuumamaterjali ja -rajatise kaitsmisega sabotaaži eest. Keskkonnaministeriumi valitsemisalas on muu hulgas keskkonna- ja loodukaitse korraldamine, kiirguskaitse tagamine ja keskkonnajärelevalve. Ühtlasi sätestatakse konventsiooni muudatuste kohaselt laiem koostöö riikide vahel, et kiiresti võtta kasutusele meetmed varastatud või salakaubana veetava tuumamaterjali leidmiseks ja ohutustamiseks.

Konventsiooni muudatuste ratifitseerimisega tunnustab Eesti rahvusvaheliselt kokkulepitud tuumamaterjali ja -rajatise füüsilise kaitse tagamise põhimõtteid ja abinõusid ning ühtlasi võtab endale rahvusvahelise kohustuse tagada konventsiooniga sätestatud nõuete täitmine. Seaduse rakendamine ei too kaasa otseseid kulutusi. Kaudse tuluna võib märkida inimeste paremat kaitsmist tuumamaterjalidest lähtuva ohu eest. Seadus jõustub üldises korras. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud minister! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Nüüd ma palun kõnepulti keskkonnakomisjoni esimehe kolleeg Marko Pomerantsi!

Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Tuumamaterjaliga ei ole tõepoolest nii nagu kaotatud rahakotiga, et palun ausal leidjal kaotatud tuumamaterjal tagasi tuua ja leidja saab leiutasu. Kui on läinud, siis on läinud ja seda ei tohi lasta juhtuda. Minister rääkis kenasti ära, mis on selle seaduse mõte ja eesmärk. Keskkonnakomisjonis toimus eelnõu arutelu 21. oktoobril ja selgitusi oli meile andmas Kiirguskeskuse kiirguskaitse osakonna juhataja Karin Muru. Komisjon otsustas peale arutelu lõpetada tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatuste ratifitseerimise seaduse eelnõu esimese lugemise ja teha Riigikogu esimehele ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 19. november 2008 kell 18. Aitüma!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Kas on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 19. november 2008 kell 18. Seaduseelnõu 355 esimene lugemine on lõpetatud.

Head kolleegid, suur tänu! Istung on lõppenud.

Istungi lõpp 17.17.

Istungi kestus 4 tundi ja 17 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 6. november 2008
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Väetiseseaduse, taimekaitseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (310 SE) kolmas lugemine

2. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (294 SE) kolmas lugemine

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere hommikust, lugupeetud Riigikogu liikmed! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu seitsmenda töönädala esmaspäevast istungit. Neljapäevast, vabandust! Pärast presidendivalimisi on raske. Head kolleegid! Kas soovite üle anda eelnõusid või arupärimisi? Palun, kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Lugupeetud kolleegid, Riigikogu liikmed! Lugupeetud Riigikogu istungi juhataja! Kõnekäänd ütleb, et jonn jumalast, kangus kuradist. Ilmselt see nii ka on. Igatahes on Eesti Reformierakonna fraktsioon, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon taas kord otsustanud algatada võrdse kohtlemise seaduse eelnõu. (Aplaus.) Tuletan meelde, et eelnõu sätestab võrdse kohtlemise põhimõtted, ülesanded võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamisel ja edendamisel ning vastavate diskrimineerimisvaidluste lahendamise korra. Lõpuks tuletan, head kolleegid, teile meelde ka selle, et see eelnõu vajab seadusena vastu võtmiseks minimaalselt 51 poolthäält ja mittevastuvõtmiseks maksimaalselt 50 poolthäält. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Kaua tehtud kaunikene. Olen järjekordselt võtnud juhatuse nimel vastu ühe

seaduseelnõu. Kui see eelnõu vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, siis juhatuse otsustab ta menetlusse võtmise otsekohe.

Head kolleegid! Kohaloleku kontroll.

Kohalolijaks registreerus 80 Riigikogu liiget, puudub 21.

1. Väetiseseaduse, taimekaitseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (310 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame tänase päevakorra punktide arutelu. Esimene punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud väetiseseaduse, taimekaitseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Läheme lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud kolleegid, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud väetiseaduse, taimekaitseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 310. Palun hääletada!

Poolt hääletas 78 Riigikogu liiget, vastuolijaid ei olnud, 1 jäi erapooletuks. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 21.)

2. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (294 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole,

läbirääkimisi ei avata. Läheme järjekordselt lõpphääletuse juurde.

Head kolleegid, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu 294. Palun hääletada!

Poolt hääletas 78 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 22.)

Lugupeetud kolleegid! Me oleme ammen-
danud kogu tänase päevakorra. Head tööd
komisjonides! Istung on läbi.

Istungi lõpp kell 10.06.

Istungi kestus 6 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 10. november 2008
Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine elanike tervise kaitse kohta (nr 93)

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärku kaheksanda töönädala esmaspäevast istungit. Kas head kolleegid soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi? Palun, Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson!

Heili Tõnisson

Austatud proua esimees! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna Eesti Vabariigi ja Bulgaaria Vabariigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Ivari Padar. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatuse nimel olen vastu võtnud ühe seaduseelnõu. Kui seaduseelnõu vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, siis juhatus otsustab tema menetlusse võtmise kolme tööpäeva jooksul.

Head kolleegid! Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja on määranud juhtivkomisjonid: Vabariigi Valitsuse s.a 5. novembril algatatud karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku ja vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon; Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni s.a 5. novembril algatatud jäätmeseaduse § 29 täiendamise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon; Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni

s.a 6. novembril algatatud võrdse kohtlemise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon.

Riigikogu juhatus on määranud põhiseaduskomisjoni algatatud Riigikogu liikme palga ajutise korralduse seaduse eelnõu 342 kohta dokumentide esitamise tähtajaks s.a 10. novembri kell 18.

Head kolleegid! Kolmapäeval, s.a 12. novembril osalevad infotunnis järgmised valitusliikmed: peaminister Andrus Ansip, kultuuriminister Laine Jänes ja välisminister Urmas Paet.

Nüüd, palun, teeme kohaloleku kontrolli!

Hetkel registreerus kohalolijaks 77 rahvasaadikut, puudub 24.

Lugupeetud kolleegid! Läheme päevakorra kinnitamise juurde. Palun tähelepanu! Kultuurikomisjon teeb ettepaneku arvata selle nädala kolmapäevasest päevakorrast välja eelnõude 325 ja 326 teised lugemised. Need on päevakorrapunktid 11 ja 12. Koos selle täpsustusega panen selle nädala päevakorra kinnitamise hääletusele. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt hääletas 75 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine elanike tervise kaitse kohta (nr 93)

Esimees Ene Ergma

Alustame arupärimisele vastamist. Vastamisele tuleb Riigikogu liikmete Valdur Lahtvee, Marek Strandbergi, Mart Jüssi, Aleksei Lotmani, Maret Merisaare ja Toomas Trapido 25. septembril s.a esitatud arupärimine elanike tervise kaitse kohta. Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Meil on sotsiaalministrile arupärimine, mis on seotud Muuga sadamaga, sellega piirnevate Maardu linna ning

Jõelähtme ja Viimsi vallaga ja asjaoluga, et Muuga sadamas, vaatamata sellele, et kaubavahetus Venemaaga on vähenenud, on jätkuvalt kõne all kavad, mis ohtlikke aineid ja tegevusi üksteise läheduses hoiavad. Selle tõttu on meil sotsiaalministrile neli küsimust. Milliseid abinõusid kavandab Sotsiaalministeerium Muuga sadama mõjupiirkonnas elavate inimeste tervise kaitseks? Millisel moel kasutab Sotsiaalministeerium teavet suurõnnetuste võimaliku toimumise ja reostusriskide kohta, et kaitsta inimeste tervist? Kuidas toimub Sotsiaalministeeriumi haldusalas teabe hankimine võimalike terviseriskide kohta, mis on seotud tööstuse ning kaubanduse tegevuse profiili ja ulatusega Muuga sadamas ning selle ümbruses? Millised võimalikest suurõnnetustest ja keskkonnareostustest tulenevate tõsiste terviseriskide tõenäose ilmne-mise asukohad Eestis on Sotsiaalministeeriumile teada? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marek Strandberg! Ma palun sotsiaalministri vastamiseks kõnepulti!

Maret Maripuu

Austatud Riigikogu juhataja! Riigikogu liikmed! Head küsijad! Vastan Valdur Lahtvee, Marek Strandbergi, Mart Jüssi, Aleksei Lotmani, Maret Merisaare ja Toomas Trapido arupärimisele elanike tervise kaitstuse kohta.

Esimene küsimus: "Milliseid abinõusid kavandab Sotsiaalministeerium Muuga sadama mõjupiirkonnas elavate inimeste tervise kaitseks?" Vabariigi Valitsuse seaduse § 57 alusel on kehtestatud ministeeriumide valitsemisalad. Vabariigi Valitsuse seaduse § 67 kohaselt on Sotsiaalministeeriumi valitsemis-alas sotsiaalprobleemide lahendamise kavade koostamine ja elluviimine, rahva tervise kaitse ja arstiabi, tööhõive, tööturu ja töökeskkonna, sotsiaalse turvalisuse, sotsiaalkindlustuse ja -hoolekande korraldamine, naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamine ja sellealase tegevuse koordineerimine ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine. Tervisekaitse on ministeeriumideülene horisontaal-valdkond, mille põhimõtteid tuleb arvestada ja järgida kõikides eluvaldkondades ning eri poliitikate rakendamisel kõigi ministeeriumide valitsemisalades. See põhimõte on selgelt

sätetatud ka Amsterdami lepingu artiklis 152, mis seab rahvatervise kui hüve ja selle kaitse kõrgemale mis tahes majandushuvist ja kohustab kogu ühenduse poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel tagama inimeste tervise kõrgetasemelise kaitse. Muuga sadama mõjupiirkonnas elavate inimeste tervise kaitsest rääkides ei tohi ära unustada, et asjakohased meetmed kuuluvad eelkõige kohalike omavalitsuste pädevusse, ehk Muuga sadama mõjupiirkonna puhul on need Viimsi valla, Maardu linna ja Jõelähtme valla peaaesanneteks. Need omavalitsused peavad kõiki, ka majanduslikke tegevusi planeerides ja ellu viies mõtlema eelkõige sellele, kuidas see mõjub kohalike inimeste tervisele. Elanike tervise kaitsmiseks Muuga sadama piirkonnas on vaja võtta kõiki keskkonnakaitsemeetmeid, kaitsmaks keskkonda ja seeläbi ka inimeste tervist, sest kui õhk, vesi, pinnas ja muu säärane on puhtad ning vastavad nõuetele, on ka inimeste tervis kaitstum. Väga hoolikalt tuleb jälgida, et tööstusettevõtted täidaksid kõiki ettekirjutusi, nii keskkonnavalitsusi kui ka eriti neid, mis on seotud suurõnnetuse ohuga. Sotsiaalministeeriumis on välja töötatud "Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020" ja selle rakendusplaan aastateks 2009–2012. Nendes on kavandatud üldised suunad keskkonnatervise arendamiseks, sealhulgas meetmed rahvatervise kaitseks. Selleks aga, et saavutada edu keskkonnatervise arendamisel, ei pea mõtlema ja tegutsema üksnes riigi tasemel. Piirkonna iseärasusi teavad kõige paremini ikkagi kohalikud omavalitsused. Kui kohalikud omavalitsused näevad, et Muuga sadamast lähtuvate riskide vähendamiseks ja seeläbi ka inimeste ja keskkonna kaitseks on otstarbekas muuta õigusruumi riigi tasemel, siis Sotsiaalministeerium on igati nõus ettepanekuid arutama ning neid vajaduse korral ka valitsusse viima. Keskkonnatervise meetmete võtmine, st rahvastiku tervise arengukava elluviimine, saab toimuda üksnes eri osapoolte koostöös ning tihedas seoses teiste valdkondade arengukavadega, eelkõige keskkonna omadega. Siinkohal võiks nimetada "Eesti keskkonnastrateegiat aastani 2030" ja "Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007–2013". Sotsiaalministeeriumi koordineerimisel on väljatöötamisel kemikaaliohutuse strateegiline arengukava. Selle arengukava koosta-

miseks on kavandatud esitada Vabariigi Valitsusele ettepanek 2009. aasta teisel poolel. Arengukava planeeritakse aastateks 2011–2020. Tulen tagasi Muuga sadama juurde. Siin saab Sotsiaalministeerium sadama mõjupiirkonnas elavate inimeste tervise kaitseks sekkuda keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse alusel. Selle järgi peab keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi koostamisel programmi sisu osas seisukohta küsima teiste hulgas Sotsiaalministeeriumilt. Sotsiaalministeerium on avaldanud arvamust AS-i Tallinna Sadam Muuga sadama keskkonnamõju hindamise programmi kohta 2006. aastal ja aruande kohta 2007. aastal ning on teinud ettepanekuid tervisekaitsest seisukohtadest lähtuvalt. Neid on enamikus ka arvestatud. Näiteks AS-i Tallinna Sadam Muuga sadama keskkonnamõjude hindamise programmi kohta oleme teinud ettepaneku programmis välja tuua, millised on arendaja kavandatavate tegevuste eeldatavad olulised mõjud inimeste tervisele, kuidas neid prognoositakse ja hinnatakse. Kirjeldatud on ka sobivad meetodid. Aktsiaseltsi Tallinna Sadam keskkonnamõjude hindamise aruande kohta oleme teinud ettepaneku seoses Muuga sadama lõhnaprobleemiga. Aruandes oli välja toodud, et viimastel aastatel sagenenud kaebused kohalikelt elanikelt ja tehtud mõõtmised näitavad, et käideldavad produktid sisaldavad lisaks klassikalistele aurustuvatele komponentidele ebaseeldivalt lõhnavaid väävliühendeid väävelvesinikku ja merkaptaanide. Nende saasteainete osas on mõõtmised korduvalt näidanud saastatuse taseme ületamisi. Keskkonnamõjude hindamise aruanne teeb ettepaneku küll väävelvesiniku seireks, kuid mitte merkaptaanide seireks. Keskkonnamõjude hindamise aruandes peaks välja tooma põhjused, miks merkaptaanide seiret ei kavandata. Samuti ei ole üheselt arusaadav, mitu päeva aastas on täheldatud lõhnavate väävliühendite põhjustatud ebaseeldivat lõhna. Lõhnaküsimustes võiks oma arvamuse välisõhu kaitse seaduse § 34 kohaselt öelda ka lõhnaaine esinemise määramise ekspertrühm. Samuti tuleks hinnata, milline on selliste lõhnaainete tekitatud pikaajalised mõjud inimese tervisele. Oleme tähelepanu pööranud keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes väljatoodule,

et Põhja-Eesti Päästkeskusel puudub päästetõrjere ressursid, mis tagaks valmisoleku võimalikele kütuseterminalide suurõnnetustele, rannareostusele, kütusetsisternide ja paakautode suurpõlengutele operatiivselt reageerimiseks ja päästetööde edukaks läbiviimiseks. Kõik terminalid ja tööstusettevõtted on kindlustatud ja suurõnnetuse toimumise korral korvavad kindlustusfirmad omanikule kahjusumma. Seadused ei näe ette, kuidas hüvitatakse linnale, eraisikute tervisele ja varale ning keskkonnale tekitatud kahju. Kuid keemikaaluseaduse § 13 lõike 2 punkti 8 kohaselt võib Vabariigi Valitsus keelustada, piirata või peatada suurõnnetuse ohuga või ohtliku ettevõtte tegevust, kui ettevõtjal puudub vastutuskindlustus võimaliku raskeima tagajärgena suurõnnetuse tekitatud kahju hüvitamiseks, ja võlaõigusseaduse § 510 kohaselt peab vastutuskindlustuse puhul kindlustusandja täitma kindlustusvõtja asemel kohustuse hüvitada kahju, mille kindlustusvõtja on tekitanud kolmandale isikule kindlustuse kehtivuse ajal toimunud kindlustusjuhtumi tagajärjel, ja kandma õigusabile tehtud kulud. Seega, saasteainete välisõhku suunamise ja välisõhu kaitse seaduse nõuete rikkumise tõttu tekitatud kahju, sealhulgas isiku tervise kahjustamise korvab võlaõigusseaduse kohaselt kahju tekitaja. Eelnevat arvestades ei ole õige väita, et seadused ei näe ette, kuidas hüvitatakse linnale, eraisikute tervisele ja varale ning keskkonnale tekitatud kahju. Keskkonnamõjude hindamise aruande väitel ei ole keskkonnamõju hindamise käigus tuvastatud keskkonnamõjusid, mis võiksid inimese tervisele otsest ohtu kujutada. Pöörasime keskkonna strateegilise hindamise teostaja tähelepanu asjaolule, et Maailma Terviseorganisatsiooni väljatöötatud tervise definitsiooni järgi on tervis füüsilise, vaimse ja sotsiaalse heaolu seisund, mitte üksnes haiguse või puude puudumine. Kui võtta aluseks Maailma Terviseorganisatsiooni definitsioon, siis ei saa väita, et Muuga sadama tegevus otsest ohtu inimeste tervisele ei tekitata, kuna ebaseeldiv lõhn pärsib töövõimet, tekitab peavalu, võib tekitada iiveldust ning kahjustab seega tervist. Kuid sekkuda saab riiklik järelevalve nii ennetava järelevalve käigus kui ka kaebuste korral. Tallinna Tervisekaitsetalituse andmetel on viimastel aastatel olnud

Muuga sadama lähedaste elamualade elanikel kaebusi. Elanikke häirib ebameeldiv lõhn. Välisõhu kaitse seaduse kohaselt on see Keskkonnainspektiooni küsimus, nii on ka kõik elanike pretensioonid sinna edastatud ja nendega on tegelnud Keskkonnainspektioon. Teine suur terviseriskitegur, mis levib keskkonnas, on müra. Tervisekaitseinspektioon teeb siin ennetavat järelevalvet detailplaneeringute läbivaatamisel. Muuga sadama territooriumil ja lähimate alade territooriumidel asuvate ettevõtete detailplaneeringud on suuremas osas saadetud Tallinna Tervisekaitsetalitusele kooskõlastamiseks. Detailplaneeringute läbivaatamisel nõutakse nende detailplaneeringute kohta, kus on tegemist tootmis- ja elamisala piiril asuvate aladega, ka detailset müraprognosi. Kuid müraprognos ei saa arvestada kõiki võimalikke muudatusi tulevikus, mis võivad viia mürataseme tõusule. Müra on kemikaalide kõrval üks olulisi terviseriskitegureid, mis levib keskkonnas. Muuga sadama territooriumil on alates 1993. aastast tehtud mitmeid uuringuid. Tervisekaitseinspektioon on ligi 40 juhul andnud eksperdiarvamusi koos ettepanekutega. Viimase uuringu "Muuga sadama lääneosa keskkonnamõju hindamine" käigus tegi akrediteeritud labor suuremahulised müramõõtmised. Selgus, et tööstusettevõtte kriitilist mürataset ületatud ei ole. Keskkonnamõju hindamise uuringus on väidetud, et põhiline müra allikas on sadamat teenindava transpordi müra, mille ekvivalenttase ületab normi. Keskkonnamõju hindamises on pakutud erinevaid müra leevendavaid abinõusid. Muuga sadamal on soovitatud koostada mürakaart sadamale tervikuna, nii lääne- kui ka idaosale, ning uurida müra levikut ka veepinnalt kaldaalale. Muuga ei kuulu piirkonda, mille kohta on välisõhu kaitse seaduse järgi kohustuslik koostada mürakaardid. Elanike arv peab olema vähemalt 100 000, kui saab nõuda seaduses ettenähtud mürakaardi olemasolu. Tervisekaitseinspektiooni ülesanne on ka järelevalve kaebuste alusel. Kodanike avalduste põhjal teeb Tervisekaitseinspektioon müra ja vibratsiooni mõõtmisi elukeskkonnas. Viimane kaebus laekus 2006. aastal aadressilt Maardu, Porrulaugu 12. Kaebuse lahendamise käigus tehti kindlaks, et probleemiks on Maardu raudteejaama ja Muuga sadama vahel liikuv

raudteetransport, mis otseselt ei kuulu Muuga sadamale. Kaebusest teatati Maardu Linnavalitsusele ja raudteeoperaatorile.

Teine küsimus: "Millisel moel kasutab Sotsiaalministeerium teavet suurõnnetuste võimaliku toimumise ja reostusriskide kohta, et kaitsta inimese tervist?" Suurõnnetustega seotud riskide ohjeldamist reguleeritakse vastavalt asjakohastele Euroopa Liidu õigusaktidele kemikaaliseadusega, samuti Riigikogu 14. juunil 2000. aastal ratifitseeritud tööstuslike suurõnnetuste ärahoidmise konventsiooniga. Eesmärk on ära hoida ohtlike ainete põhjustatud tööstuslike suurõnnetusi ning leevendada võimalike õnnetuste tagajärgi. Seda kohaldatakse suurõnnetuse ohuga ettevõtetele. Iga piirkonna võimalike riskide väljaselgitamine ja nende maandamise juhtimine on eelkõige kohalike omavalitsuste ülesanne, mis on üksikasjaliselt sätestatud hädaolukorraks valmisoleku seaduse alusel kehtestatud siseministri 26. juuni 2001. aasta määrusega nr 78 "Maakonna ning valla ja linna riskianalüüsi metoodika". Riskianalüüsi eesmärk on välja selgitada ja hinnata maakonna ning valla ja linna territooriumil esineda võivaid õnnetusi ja nende tekkimise tõenäosust, saamaks ülevaadet sellest, mis ohustab riigi julgeolekut, inimeste elu ja tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatuslikku majanduslikku kahju. Riskianalüüsi tulemused on aluseks kriisireguleerimisplaanide koostamisel, maakonnaplaneeringute koostamisel, valla ja linna üld- ja detailplaneeringute koostamisel, ehitiste ja rajatiste projekteerimisel ning kriisireguleerimisalase koolituse planeerimisel ja korraldamisel. Sotsiaalministeeriumis ja tema allasutustes peab olema tagatud valmisolek hädaolukordadeks, et vähendada võimalikke tervisekahjustusi ning osutada vajaduse korral kvalifitseeritud tervishoiuteenust. Hädaolukorraks valmisoleku seaduse § 7 lõike 2 punkti 5 kohaselt on Sotsiaalministeeriumi ülesanne tervishoiu-, sotsiaalkindlustuse ja -hoolekande korraldus, psühhosotsiaalse abi osutamine, põgenike ja evakueeritute abistamine. Sotsiaalministeerium tegutseb suurõnnetuste korral hädaolukorraks valmisoleku seaduse ja Vabariigi Valitsuse 10. juuli 2002. aasta määruse nr 222 "Tervishoiukorraldus hädaolukorras" kohaselt.

Tervishoiualase hädaolukorra, mille võib põhjustada mingi sündmus või sündmuste ahel, mis ohustab inimeste elu ja tervist, mis on põhjustanud või võib põhjustada paljude inimeste eluohtliku haigestumise, vigastuse või mürgistuse, lahendamise toimub Vabariigi Valitsuse, sotsiaalministri, Tervishoiuameti, Tervisekaitseinspeksiooni ja tervishoiuteenuse osutajate üheaegse kooskõlastatud tegevuse kaudu, rakendades mainitud määrusega ja hädaolukorraks valmisoleku seadusega ettenähtud meetmeid. Vajaduse korral tehakse tervishoiualase hädaolukorra lahendamiseks koostööd teiste valitsusasutustega, valitsusasutuste hallatavate asutuste ja kohalike omavalitsustega. Tervishoiuamet annab korraldused tervishoiuasutuste valmisolekuks. Väga oluline on elanike teavitamine võimalikest ohtudest ja terviseriskidest. Tervisekaitseinspeksioon...

Esimees Ene Ergma

Hea minister! Aeg on läbi.

Maret Maripuu

Väga kurb! Kui head küsijad küsivad vastust kolmandale ja neljandale küsimusele, siis ma saan jätkata.

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Aga praegu on aeg läbi. Palun küsimusi! Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Minu küsimus on seotud sellega, hea minister, kui suures ulatuses on valitsusel või ka haigekassal, ma ei oska täpselt öelda, kasutada selliseid vahendeid, mida ühe või teise prognoositava ja majandustegevusest tuleneva võimaliku suurõnnetuse puhul on võimalik pruukida inimestele esmaabi või terviseabi (kuidas iganes seda nimetada) andmiseks, ja kui suured on Eesti riigi varud selliseks puhuks, mitte ainult rahaliselt, vaid ka ravimite ja muude meditsiiniliste abivahendite näol.

Maret Maripuu

Aitäh! Need vahendid on piisavad ja tagavad valmisoleku kõigi võimalike suurõnnetuste puhuks. Lähtuvalt eri ohtudest on need välja arvatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Hea minister! Kõigepealt suur tänu sellise põhjaliku vastuse eest! Märkisite isegi, et juba praegu on lenduvate süsivesinike, nii väävelvesiniku kui ka merkaptaanide tõttu inimeste elukvaliteet halvenenud ja see mõjutab reaalselt nende tervist. Samuti on juba praegu müra kohati üle lubatud taseme. Kas sellises olukorras on teie kui Vabariigi Valitsuse liikme hinnangul üldse lubatavad sellised plaanid, mille kohaselt kavatsetakse oluliselt suurendada mahtusid Muuga sadamas?

Maret Maripuu

Aitäh! Nagu ma eespool ütlesin, saab Sotsiaalministeerium tegutseda lähtuvalt nendest piiridest, mis talle seadusega on pandud. Meie oleme juhtinud Muuga sadama tähelepanu nendele punktidele, mis vajavad suuremat tähelepanu, et viia miinimumini nii müra hulk kui ka võimalikud tervisekahjustused, mis puudutavad õhusaastet.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mart Jüssi!

Mart Jüssi

Aitäh! Hea minister! Me kunagi infotunnis seda teemat põgusalt käsitlesime, küsimus oli selles, kus mõõdetakse n-ö keskkonnaparametreid, ja te ütlesite tookord, et see on Keskkonnaministeeriumi valik. Aga täna peab selle juurde tagasi tulema. Te mainisite siin, et mürakaardi tegemine on vajalik või otstarbekas või seaduses ette nähtud juhul, kui see puudutab 100 000 inimest. Kuidas te sotsiaalministrina hindate seda inimhulka, 100 000 inimest Eesti kontekstis, kui meil on poolteist miljonit elanikku? Kas see äkki ei ole väga laialt või väga lõdvalt asetatud piir? Minu arvates võiks see number olla palju väiksem. Kuidas te kommenteerite seda 100 000 inimest sotsiaalministri seisukohalt?

Maret Maripuu

Aitäh! Ma arvan, et võib-olla tasuks rohkem vaadata piirkonniti, sest mõnes piirkonnas on 100 000 elaniku puhul oluline

teha see mürahinnang lähtuvalt inimeste arvust, mõnes piirkonnas, kus inimesi elab vähem, aga kus on suured tööstusettevõtted, oleks vaja mürahinnangut teha eelkõige lähtuvalt sellest, et seal on väga suur tööstusettevõtete kontsentratsioon. Kindlasti on tegemist teemaga, millega tuleb üheskoos tõsiselt edasi tegelda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tõnis Kõiv!

Tõnis Kõiv

Aitäh! Proua minister! Kui ma kuulen, et te räägite arupärimisele vastates välisõhu saastamisest, mürareostusest ja selle vastu võitlemisest, siis ma saan aru. Selleks on olemas seadus, määrused ja ka institutsioon, Tervisekaitseinspektsioon, mille abil saab Sotsiaalministeerium müra vastu võidelda. Aga ma loen siit arupärimisest konteinerkaubandusest tulenevatest riskidest, eriti just sellest riskist, et konteinerites võidakse vedada mitte seda, mis saatelehel kirjas on. Sellest tulenevalt on mul küsimus: millised on Sotsiaalministeeriumi võimalused kontrollida seda, mida konteinerites veetakse, kas kaup vastab saatelehele jne?

Maret Maripuu

Aitäh, hea küsija! Sellepärast ma alustasingi oma vastust arupärijatele sellest, mis on kirjas Vabariigi Valitsuse seaduses, mis on Sotsiaalministeeriumi pädevus ja millega saab Sotsiaalministeerium tegelda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Maret Merisaar!

Maret Merisaar

Aitäh! Millised võimalikest keskkonnanreostustest ja suurõnnetustest tulenevate tõsiste terviseriskide tõenäose ilmumise asukohad Eestis on Sotsiaalministeeriumile teada?

Maret Maripuu

Aitäh! Suurõnnetuse ohuga ettevõtete ja nende tegevusest tulenevate terviseriskide kaardistamine on reguleeritud kemikaaliseaduse ja selle alamaktidega, näiteks siseministri määrusega nr 55 "Ohtliku ja suurõnnetuse ohuga ettevõtete teabelehe, ohutus-

aruande ja hädaolukorra lahendamise plaanide koostamise ja esitamise kord ning suurõnnetuse ohuga ettevõtete loetelu pidamine". Sellekohane teave koguneb Päästeametisse ja Tehnilise Järelevalve Ametisse ning Sotsiaalministeerium saab teabe eelnimetatud asutustest. Meil on olemas Tehnilise Järelevalve Ametist saadud ülevaade suurõnnetuse ohuga ja ohtlikest ettevõtetest. Kemikaalide Teabekeskuses on andmeid teatud kemikaalide kohta, mida toodetakse või imporditakse suurtes kogustes. Samuti saab sealt ja mürgistusteabekeskusest teavet kemikaalide toksilise toime kohta, seal on olemas ohutuskaardid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla!

Jaan Kundla

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea minister! Kas peale Muuga piirkonna on Eestis veel sellise suure ohuga piirkondi ja kui ohtlikud on nad Muugaga võrreldes?

Maret Maripuu

See on hinnanguline küsimus. Kindlasti ei saa sotsiaalminister olla see, kes annab seda hinnangut.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, lugupeetud sotsiaalminister! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Palun registreeruda esinemiseks vabas mikrofonis pärast haamrilööki! Kõnesoove ei ole. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 15.29.

Istungi kestus 29 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 11. november 2008
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukavaga 2008–2015"" eelnõu (359 OE) esimene lugemine

2. Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (323 SE) teine lugemine

3. Elektrituruseaduse muutmise seaduse eelnõu (335 SE) teine lugemine

4. Liiklusseaduse ja karistusseadustiku ning nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (179 SE) teine lugemine

5. Eesti keskmise palgaga seotud ametipalkade maksmise ajutise korralduse seaduse eelnõu (296 SE) teine lugemine

6. Riigikogu liikme palga ajutise korralduse seaduse eelnõu (342 SE) teine lugemine

7. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2007. aastal

8. Riigikogu otsuse "Riigi 2007. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu (340 OE) esimene lugemine

9. Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (338 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kaheksanda töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt palun kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Eelnõusid ega arupärimisi üle anda ei soovita. Viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 73 Riigikogu liiget, puudub 28.

Austatud Riigikogu! Täna on teisipäev, 11. november 2008. Täna on kaks täpsustust. Päevakorra esimese punkti,

eelnõu 359 esimesel lugemisel teeb algatajate nimel ettekande Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni aseesimees Marek Strandberg. Teiseks, tänase viimase päevakorrapunkti, eelnõu 302 esimesel lugemisel teeb algatajate nimel ettekande Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni liige Jaanus Marrandi.

1. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukavaga 2008–2015"" eelnõu (359 OE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Alustame tänase päevakorra punktide menetlemist. Esimene päevakorrapunkt on Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukavaga 2008–2015"" eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni aseesimehe Marek Strandbergi!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Palun vabandust, kui palju mul aega on? Kakskümmend minutit?

Aseesimees Jüri Ratas

Ettekandeks on aega kuni kakskümmend minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Tutvustan siinkohal meie eelnõu tausta ja põhjusi, miks me soovime, et see Riigikogu otsusena vastu võetaks. Asi puudutab "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" redaktsiooni esitamist ja heakskiitmist valitsuse poolt. Huvigruppide koostöös valmis see 18. aprillil 2007. aastal.

Nagu te, head kolleegid, teate, esitas valitsus Riigikogule kinnitamiseks ja Riigi-

kogu ka kinnitas põlevkivi arengukava, mis oli selles mõttes valitsuse omalooming, et ei sisaldanud aspekte, mis huvigruppidega koostöös ja head kaasamistava järgides sinna sisse oli pandud. Seetõttu me leiame, et korrektuur või vigade parandus on möödapääsmatu.

Nüüd sellest, mida arengukava endas sisaldab, ja mõningatest põhjustest, miks eelnõu on vajalik ja miks selle redaktsiooni arutamine Riigikogus on hädavajalik. Esiteks muidugi tegur, millest kolleegid ka siin saalis on korduvalt rääkinud, et väga oluline on ühiskonnas eri huvigruppide kaasamine ja nende arvamusega arvestamine. See õnnestuks siis, kui eelnõu otsusena vastu võetak. Teine väga oluline aspekt on seotud sellega, et põlevkivi kasutamise arengukava selles redaktsioonis on selgelt välja toodud ka kulutused, mida põlevkivi kasutamine ühiskonnale tekitab. Tolle redaktsiooni arutamine ja vastuvõtmine on hädavajalik, kuna sellest järeldub selgelt, et põlevkivi kasutamine tekitab ühiskonnas paratamatult ka kaudseid kulutusi. Need võivad küündida kuni 1,3–1,4 kroonini ühe kilovatt-tunni toodetud elektrienergia kohta ja ühiskond peab selle nii või naa katma. Ja see katmine toimub varjatult, mitte-nähtavalt. Nii me otsime riigieelarves kohti, kuidas miljardeid kulutusi kokku tõmmata. Põlevkivi kasutamine põhjustab mitme miljardi kroonist kaudset kulutust ning majanduse ja sotsiaalsete abimehhanismide korrigeerimisega õnnestuks ühiskonna kulutusi selles vallas kaugemas perspektiivis märksa vähendada.

Vastuvõetud põlevkivi kasutamise arengukava ei sisalda sisulisi mehhanisme, et riik põlevkivi kasutamisel maksimaalselt tulu teeniks. Arengukavas ei sisaldu mitmesuguseid oksjonimehhanisme, mis on riigi parim võimalus tulu teenida. Selles mõttes räägib vastuvõetud põlevkivi kasutamise arengukava riigi huvidele selgelt vastu. Arengukava, mis on vastu võetud ja mis nõuaks uuendamist, ei sisalda endas majanduslikult arusaadavaid mehhanisme ja on eelkõige ... kuidas nüüd öeldagi ... majandusettevõtete sotsiaalabi programm. Kõnealusele arengukavale, mis on huvigruppide redaktsioon 18. aprillist 2007, on antud ka väga selge strateegiline keskkonnamõtjude hinnang. Viimane näitab, et arengukaval on eelkõige tänu punktile, mis

käsitleb põlevkivi kasutuse määra alandamist tasemele 15 miljonit tonni, keskkonnale pigem positiivsed mõjud kui vastupidi.

Nüüd peamisest, miks otsuse eelnõus käsitletav põlevkivi kasutamise arengukava redaktsioon tuleks vastu võtta, valitsuses heaks kiita ja Riigikogule esitada: see redaktsioon läheb rohkem kokku teadaoleva Euroopa Liidu keskkonna- ja kliimapaketiga, mis näeb selgelt ette keskkonnamahukate tootmiste piiramist, mitte nende laiendamist ja laiendamise jaoks õiguslike eelduste loomist.

Juhul, kui kasutusse jääb too juba Riigikogus vastuvõetud põlevkivi kasutamise arengukava aastaiks 2008–2015, on oht selles, et selle erinevus Euroopa Liidu keskkonna- ja kliimapaketist on nii kardinaalne, et ettevõtjad satuvad oludesse, kus Euroopa Liidus rakendatav õigus kehvendab nende olukorda. Neil tekib põhjendatud õigus riigi vastu pahameelt avaldada, kuna see on vastu võtnud kavad, mis ilmselgelt ei arvesta Euroopa Liidu kliima- ja keskkonnapoliitika aluspõhimõtteid.

Need on olulisimad aspektid, mille tõttu meie otsuse eelnõu on esitatud. Me teame, et Eesti ökoloogiline jalajälg on suuruselt maailmas üheksas. Peamine põhjus on ülimalt ekstensiivne ja ülimalt ebaefektiivne põlevkivi kasutus põhiliselt energiaks. On alust loota, et huvigruppide koostöös valminud otsuse eelnõu on ühel või teisel moel konstruktiivsem ja efektiivsusele suunav, kuna põhimõtteliselt pole meie majanduse edu, mis on seotud põlevkivi kasutamise või põlevkivienergeetikaga, sõltuv ju mitte põlevkivi kasutamise hulgast – praegu see küll niimoodi on, aga objektiivselt võttes mitte –, vaid ennekõike põlevkiviressursi kasutamise efektiivsusest, tehnoloogia uuendamisest ja muust sellisest. Vastuvõetud arengukava ei anna selleks mitte mingisuguseid lootusi, küll aga annab neid redaktsioon, mille vastuvõtmist kõnealune otsuse eelnõu silmas peab. Meie selge seisukoht on, et kui ühiskonnas on mitmesuguste seadusaktide ja strateegiate koostamisel kasutatud kaasamise põhimõtet või vähemalt üritatud seda teha, siis need tekstid, mis kaasamise käigus ja koosolekul on kokku lepitud, võiksid leida valitsuse poolt nii palju respekti, et ta neid arvestaks kui ühiskonna teatud gruppide kaalukat arvamust. Selle võiks lisada Riigikogule esitatavatesse

arengukavadesse niimoodi, et meil on võimalik selle üle arutleda. Ja kui seda on kord tehtud, siis loodetavasti on sellise kaasamise tulemusena tekkinud otsused ja kavad tunduvalt – see on küll äraleierdatud sõna – jätkusuutlikumad, sisulisemad ja keskkonnaga rohkem arvestavad. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Täna ettekandjat! Härra Soosaar! Kas soovite veel küsida või võtsite oma nime maha? Ma palun ettekandjal tagasi pulti tulla. Ma vaatsin, et nimi on maha võetud. Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Hea kolleeg Marek Strandberg! Sa tead ju küll, kui suurte raskustega läheb keskkonna- ja kliima soojenemise temaatika eri riikidele peale. Sa kindlasti oled tuttav viimaste Al Gore'i ja Ban Ki-mooni artiklitega – nad soovivad, et nii Poznanis kui Kopenhaagenis jõutaks uute otsusteni. Sa näed ka, kui suurte raskustega need teemad arenevad meil Riigikogus, kui halvasti me kaasa tuleme kõige sellega, mida sa siin oled teinud. Samas sa ju tead, et põlevkivi kasutamise arengukavas, mis alles hiljuti siin vastu võeti, on tõmmatud 15 miljoni tonni kaevandamise piir. Kuidas siis nii, et tahate selle suurte raskustega seaduseks muudetud arengukava tagasi võtta ja uuesti otsustada? Kas ei oleks siiski õigem olemasolevat arengukava täiustada ja tulla omapoolse veel parema kavaga välja?

Marek Strandberg

Põlevkivi kasutamise arengukava, hea küsija, ei ole mitte Riigikogu, vaid valitsuse teha. See kava, mille valitsus Riigikogule esitas, on juba töötlus – ja puudusi sisaldav töötlus – tollest redaktsioonist, mis meie arust tuleks Riigikogul vastu võtta. Juhin tähelepanu: Riigikogu ei teinud valitsuse esitatud põlevkivi kasutamise arengukavale mitte mingisuguseid täiendusi ega sisulisi parandusi. Vastu võeti arengukava, mille valitsus esitas. Selles kavas on meie hinnangul väga pinnapealselt käsitletud ja esitletud huve, mis on seotud Euroopa Liidu kliima- ja keskkonnapakettidega. Kordan veel kord: 2007. aasta 18. aprilli redaktsioon, mille me

soovime Riigikokku arutamiseks tuua, on sisult tunduvalt radikaalsem. See sunnib ettevõtet hõkkama märksa kiiremini ja sisulisel tasemel tegelema energeetika- ja keemiatööstuse innovatsiooniga ning vastab Euroopa Liidu kliima- ja keskkonnaküsimustega seotud ootustele palju paremini kui see arengukava, mille me vastu võtsime. Vastab just nimelt põhjusel, et see on loodud huvigruppe kaasates. Ka juba vastuvõetud arengukava puhul me esitasime selged vastuargumendid ja põhjendasime, miks seda ei tohiks vastu võtta. Loomulikult, seda võib vaadelda teatava võiduna, aga kas ka võiduna, mis viib pikemaajalise eduni – selles osas ma jään eriarvamusele ja väga kahtlevale seisukohale.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna ettekandjat! Palun ettekandeks kõnetooli keskkonnakomisjoni liikme Kalle Pallingu!

Kalle Palling

Austatud Riigikogu! Hea juhataja! Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukavaga 2008–2015" eelnõu algatas 9. oktoobril Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon. Eelnõu sisaldab ettepaneku Vabariigi Valitsusele võtta vastu ning esitada Riigikogule kinnitamiseks "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" redaktsioon, mis valmis huvigruppide koostöös 18. aprillil 2007. aastal koos põlevkivikava tolle redaktsiooni keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandega.

Riigikogus s.a 21. oktoobril vastu võetud "Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava aastateks 2008–2015" on Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni arvates mitmel põhjusel puudulik. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määras Riigikogu juhatus 28. oktoobri kell 18, muudatusettepanekuid eelnõu kohta ei laekunud.

Nüüd lühikokkuvõtte keskkonnakomisjoni arutelust. Keskkonnakomisjon arutas seda eelnõu oma 3. novembri istungil. Komisjon otsustas konsensusega teha Riigikogu juhatajale ettepanek lülitada otsuse eelnõu esimene lugemine Riigikogu IV istungjärgu kaheksanda töönaädala päevakorda s.a 11. novembriks.

Komisjon otsustas – 6 poolt, 2 vastu – teha ettepaneku mitte lõpetada Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukavaga 2008–2015"" eelnõu esimest lugemist ja lükata eelnõu tagasi.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Hea kolleeg! Sa libisesid väga sujuvalt üle argumentidest, mis panid komisjoni enamiku arvama, et otsus tuleb tagasi lükata. Ehk sa valgustaksid neid pisut põhjalikumalt?

Kalle Palling

Kui ma päris aus olen, siis komisjon väga põhjalikult seda küsimust ei arutanud. Käisime läbi võimalused, mismoodi oleks selline ettepanek üldse võimalik. Jõudsime arusaamale, et see tekitaks väga palju segadust, kuna üks arengukava on juba vastu võetud. Roheliste esindaja komisjonis meile ka põhjanevaid vastuargumente ei esitanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Kas komisjon arutas, millist segadust see tekitab, kui jääb kasutamata küllaltki tähtsa arengukava redaktsioon, mille arutamise käiku valitsus kaasas ka huvigruppe? Millist segadust see võiks külvata nendessamades huvigruppides ja millise mulje see neile jätab, kui kaasamise abil tekkinud tekst jäetakse Riigikogule esitamata? Ning mil määral see kõigutab usaldust riigi või ka valitsuse vastu nende huvigruppide silmis?

Kalle Palling

Seda komisjonis ei arutatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Marek Strandbergi!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Juhin tähelepanu imelikule ja piinlikule situatsioonile, mis meil täna tekkinud on. Asja sisu on selles, et valitsusel ei ole põhimõtteliselt olnud mingit huvi kuulata kaasamise käigus tekkinud arusaamu ja esitada Riigikogule kaalumiseks kaks erinevat arengukava varianti, et Riigikogu saaks teha otsuse, kumma variandi kasuks otsustada. Ühiskonna majanduslikud alustalad, mis panganduses ja majandussektoris üldiselt ei põhine millelgi muul kui usaldusel, on viimasel ajal ühel või teisel moel nii mujal maailmas kui Eestis kõikuma löönud. Ja teha sellistes oludes otsuseid, millega selgelt ignoreeritakse usalduspõhimõttel tekkinud arusaamu, on minu meelest kohatu ja vastutustundetu. Kui me kuuleme, et komisjon isegi ei ole arutanud võimalikku riski, mille toob endaga kaasa huvigruppide arvamus mittekulamine, siis on seda lihtsalt kurb kuulata ja see teeb nõutuks.

Kui me esitasime selle eelnõu Riigikogule arutamisele, oleks komisjoni puhul võinud ette kujutada, et ühe eelnõu lugemine peatatakse ja otsustatakse enne, kumb variantidest võiks Riigikogule meelepärane olla. Ka seda ei tehtud. Kordan veel: praegu Riigikogus vastu võetud "Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava aastateks 2008–2015" on pinnapealne ja tekitab paratamatult meie majandusele probleeme. Seetõttu jääb saamata kasu, mida riik põhimõtteliselt ressursikasutusest saada võib, jäävad selgelt kasutamata hoovad ja mehhanismid, mille abil on võimalik majandust kallutada enamaks innovatsiooniks põlevkivisektoris, ja ehk jääb arendamata majandus valdkonnas, mis meie jaoks on kõigi poolt kuulutatud rahvuslikuks rikkuseks, ehk sellisama põlevkivi valdkonnas.

Täna on teil, head kolleegid, võimalik teha vigade parandus ja tegevuse aluseks võtta eelnõu, milles enamik nimetatud puudusi on välditud. Juhin tähelepanu: me ei räägi mitte mõnedest miljonitest või mõnedest kümnetest miljonitest kuludest, mida tolle arengukava realiseerimine, mis Riigikogus juba vastu võetud on, endaga kaasa toob. Me räägime miljarditest kroonidest kahjustest, mida põlevkivi ekstensiivne kasutamine sellisel moel, nagu Riigikogus vastuvõetud arengukava seda ette näeb, tekitama hakkab.

Ma kutsun teid üles andma valitsusele sisulisi korraldusi, muutmaks seni tehtud otsuseid, nägemata selles midagi häbiväärset, nägemata selles midagi kohutavat, midagi tagasiastuvat oma seisukohtadest, ja lähtuma tervest mõistusest. Terve mõistus ütleb meile üht: põlevkivi ekstensiivne ja ebaefektiivne kasutamine on ühiskonnale suur kulu rahalises, sotsiaalses ja keskkonna mõttes. Sotsiaalne ja keskkonna mõttes tekkiv kulu halvendab meie konkurentsivõimet – seda, mida paljud siin Riigikogus pühaks peavad – ja nii teengi ettepaneku teha kõnealuse eelnõu vastuvõtmisega arukas vigade parandus. See on lihtne tee osa majandusprobleemide selgemaks lahendamiseks, lihtne tee innovatsiooniks ja mõistusepõhiseks majanduseks ka põlevkivi-sektoris, kus seda kahjuks aina vähemaks jääb.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Eelnõu 359 kohta muudatusettepanekuid esitatud ei ole. Juhtivkomisjoni seisukoht on lükata eelnõu 359 esimesel lugemisel tagasi. Alustame selle ettepaneku hääletamist.

Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 359 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 61 Riigikogu liiget, vastu 8 ning erapooletuid ei ole on Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukavaga 2008–2015" eelnõu 359 esimesel lugemisel tagasi lükatud ning langeb menetlusest välja. (Tabel 23.)

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

2. Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (323 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõne-

tooli majanduskomisjoni liikme Margus Lepiku!

Margus Lepik

Austatud juhataja! Kolleegid! Seaduseelnõu 323 oli meil esimesel lugemisel 22. oktoobril ja seda tutvustas majandusminister Juhan Parts. Seadus täpsustab riikliku tagatise mõistet, kirjeldab riigi vastutuse rakendumise mehhanismi ning näeb ette Euroopa Liidu direktiivides nõutava kohustuste otsese tagamise riigi poolt ning viib selle vastavusse Euroopa Liidu pangandusalaste direktiividega, mille kohaselt loetakse riiklikuks ehk riskivabaks tagatiseks vaid sellist kohustust, mis on otseselt riigi tagatud. See oli sissejuhatav info eelnõu kohta.

Majanduskomisjonis oli see seaduseelnõu teist korda arutusel 4. novembril. Kohal olid peale komisjoni liikmete Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi majandusarengu osakonna ettevõtluse talituse peaspetsialist Kadri Mats ning KredExi esindajad Andrus Treier ja Anto Viigi. Komisjonis tõdesime, et muudatusettepanekuid komisjonidelt, fraktsioonidelt ega Riigikogu liikmetelt ei laekunud. Ka eelnõu algataja esindajad ei soovinud teha muudatusi ega täiendusi. Seega, teiseks lugemiseks uut teksti täiskogule esitada ei ole vaja. Küll tegi keeleteimetaja mõned pisi-paranduste ettepanekud ning eelnõu kolmandaks lugemiseks esitatakse täiskogule lõpptekst.

Majanduskomisjon tegi järgmised otsused: saata Vabariigi Valitsuse algatatud ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule teiseks lugemiseks k.a 11. novembril, teha täiskogule ettepanek teine lugemine lõpetada ja juhul, kui teine lugemine lõpetatakse, saata eelnõu kolmandale lugemisele 12. novembril ettepanekuga eelnõu seadusena vastu võtta. Kõik need kolm otsust tegi majanduskomisjon konsensussega.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjon majanduskomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 323 teine lugemine lõpe-

tada. Nagu öeldud, eelnõu kohta muudatusettepanekuid laekunud ei ole.

Eelnõu teine lugemine on lõppenud. Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

3. Elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu (335 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli majanduskomisjoni liikme Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Majanduskomisjon käsitles Vabariigi Valitsuse algatatud elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu oma 4. novembri istungil. Juhtivkomisjoni nimel ettekandjana selgitasin, et muudatusettepanekuid komisjonidelt, fraktsioonidelt ega Riigikogu liikmetelt ei laekunud. Ka eelnõu algataja esindajad ei soovinud muudatusi ega täiendusi teha, seega teiseks lugemiseks uut teksti täiskogule esitada ei ole vaja. Keeletoimetaja tegi ettepaneku eelnõus mõned pisiparandused teha ning eelnõu kolmandaks lugemiseks esitatakse täiskogule lõpptekst. Komisjon otsustas saata Vabariigi Valitsuse algatatud elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu 335 Riigikogu täiskogule teiseks lugemiseks k.a 11. novembril, teha täiskogule ettepanek teine lugemine lõpetada ja juhul, kui teine lugemine lõpetatakse, saata eelnõu kolmandale lugemisele k.a 12. novembril ettepanekuga eelnõu seadusena vastu võtta.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Ei soovita. Läbirääkimisi ei avata. Eelnõu 335 kohta muudatusettepanekuid laekunud ei ole. Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada.

Teine lugemine on lõppenud. Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

4. Liiklusseaduse ja karistusseadustiku ning nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (179 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme neljanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud liiklusseaduse ja karistusseadustiku ning nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli õiguskomisjoni liikme Erik Salumäe!

Erik Salumäe

Austatud härra aseesimees! Head ametikaaslased! Lugupeetud riigikontrolör! Kõigil, kes vaatavad selle eelnõu numbrit 179 ja võrdlevad seda teiste selle nädala päevakorras olevate eelnõude numbritega, tekib õigustatud küsimus, mida selle eelnõuga on nii pikalt tehtud. Tõepoolest, see eelnõu algatati 2007. aasta detsembris ja juba talvel oli esimene lugemine. Aga vastus sellele küsimusele on, et eelnõu kallal on tehtud päris intensiivset tööd. Pärast esimest lugemist Riigikogu liikmetelt muudatusettepanekuid ei laekunud. Küll andsid eelnõu kohta põhjalikud arvamused õiguskantsler Indrek Teder ja Riigikogu põhiseaduskomisjon. Avaldan komisjoni nimel suurt tänu õiguskantslerile ja põhiseaduskomisjonile nende arvamuste eest, samuti advokatuurile, Riigiprokuratuurile, Riigikohtu ekspertidele ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, kes tegid olulisi märkusi. Lisaks tuleb märkida, et eelnõu kohta saabus terve hulk aramusavaldusi ka Eesti inimestelt ning mõistagi oleme neile kõigile selle eest tänulikud.

Seoses eelnõu teiseks lugemiseks ettevalmistamisega on toimunud kogunisti neli õiguskomisjoni istungit: 16. juunil, 6. ja 9. oktoobril ning 4. novembril. Komisjoni istungitel on osalenud mitmeid spetsialiste, kuid tõstaksin tunnustavalt esile viie inimese suurt panust selle eelnõu menetlemisel. Need on Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Einar Hillep, Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna juhataja Priit Heinsoo, Riigikohtu kriminaalkolleegiumi nõunik Sten Lind, Politseiameti menetlustalituse vanemkomissar Ele Nuka ja Justiitsministeeriumi asekancler

Martin Hirvoja. Komisjoni otsustustena on formuleeritud 20 muudatusettepanekut. Mul on rõõm juhtida heade ametikaaslaste tähelepanu sellele, et komisjon on koostanud nende muudatusettepanekute lahtiseletamiseks kümneleheküljelise seletuskirja, mis on teile kõigile koos eelnõu materjalidega kättesaadav. Seetõttu peatun ma oma ettekandes vaid ühel teemal, mida komisjon arutas, kuid mida seletuskiri ei hõlma, ja lisaks ka kahel olulisemal muudatusettepanekul.

Õiguskomisjonis tõstatati küsimus, kas eelnõusse võiks lisada sätte, mille alusel oleks võimalik regulaarselt avalikustada joobes juhtimise ees karistatud isikute andmeid. Mäletatavasti mõned aastad tagasi olid need andmed Politseiameti veebilehel avalikustatud, kuid eelmine õiguskantsler leidis, et selliseks avalikustamiseks puudub õiguslik alus, ning avalikustamine lõpetati. Konsulterinud nii Õiguskantsleri Kantseleiga, Andmekaitse Inspektsiooniga, Justiitsministeeriumiga kui ka Siseministeeriumiga, leidis komisjon, et sellise avalikustamise teema ei ole siiski lahendatav kitsalt vaid ühe kategooria väärtegade puhul. Komisjoni istungil lepidi kokku, et koostöös eelnimetatud institutsioonidega pöördume väärtekaristuste andmete kättesaadavuse küsimuse juurde peagi komplekssemalt tagasi.

Nüüd kahest olulisemast muudatusettepanekust. Need on ettepanekud nr 4 ja 16 ning need puudutavad peamiselt kirjalikku hoiatamismenetlust, mille puhul enim on räägitud nn kiiruskaameratega seonduvast menetlusest. Nende muudatusettepanekute sõnastamisel on püütud arvesse võtta põhimõttelisi märkusi, mida tegid õiguskantsler, põhiseaduskomisjon ja advokatuur. Komisjon leiab, et neljal istungil toimunud tuliste arutelude tulemusel on jõutud päris hea ja tasakaalustatud lahenduseni. Muudatuse alusel on võimalik tuvastada kiiruskaameraga nii sõiduki number kui ka isik, kes sõidukit juhtis. Eelnõus sisalduv hoiatamismenetlus on saanud aga uue kuju ning näeb üldistatult välja järgmine. Pärast liiklusrikkumise jäädvustamist politsei trahvikeskus kontrollib, kellele sõiduk kuulub, ja saadab kas sõiduki omanikule või vastutavale kasutajale trahviteate. Kui isik trahviteatega ei nõustu, siis on tal õigus 30 päeva jooksul trahviteade vaidlustada. Kui isik väidab, et tema ei juhtinud seda sõidukit, siis peab ta

avaldama, kes juhtis. Järgnevalt saadab politsei trahviteate sellele isikule, kes sõidukit väidetavalt juhtis. Kui ka tema trahviteate vaidlustab, siis uuendatakse väärtemenetlus kas kiir- või üldmenetluse korras, mis tähendab, et politsei peab tuvastama, kes tegelikult juhtis. Kui politsei seda kindlaks teha ei suuda, siis väärtemenetlus lõpetatakse. Kokku võttes on see paljuski menetlusökonomika küsimus. Hetkeseisuga on meil keeruline prognoosida, kui palju selliseid vaidlustusi võiks tulla, kuid teiste riikide kogemuste pinnalt arvatakse, et see saab olema mõni protsent trahviteadetest.

Enne menetluslike otsuste teatavaks tegemist olen sunnitud tähelepanu juhtima ühele kuupäevale, mida meedias on viimase nädala jooksul kahetsusväärsest kajastatud. Nimelt on väidetud, nagu jõustuks hoiatamismenetlus 1. aprillil 2009. See ei vasta tõe. Hoiatamismenetlus jõustub iseenesest üldises korras ning kiiruserikkujate suhtes jõustub see alates sellest ajast, kui esimene kiiruskaamera on üles pandud ja ettenähtud viisil töötama hakanud. Ärgem unustagem, et hoiatamismenetlust on võimalik rakendada ka näiteks parkimiskorra rikkujate suhtes ning see ju kindlasti kiiruskaamerate hankimisega mingil kombel seotud ei ole.

Nüüd õiguskomisjoni menetluslikud otsused: eelnõu teine lugemine täna lõpetada ning kui teine lugemine lõpetatakse, viia eelnõu lõpphääletusele 19. novembril. Need otsused olid konsensuslikud. Siinkohal tänan kõiki, nii opositsiooni kui valitsusliidu liikmeid selle väga hea koostöö ja toetuse eest kogu eelnõu menetlemise ajal! Aitäh!

Asesimees Jüri Ratas

Täna! Hea ettekandja, teile on ka küsimusi. Mailis Repts, palun!

Mailis Repts

Ma tahan küsida seonduvalt kaamerate ja eelarve menetlusega. Kui palju on seoses uue liiklusseadusega arvestatud järgmine aasta lisatulusid eelarvesse tänu trahvidele?

Erik Salumäe

360 miljonit.

Asesimees Jüri Ratas

Väino Linde, palun!

Väino Linde

Austatud ettekandja! Mul on põhiseaduskomisjoni liikmena hea meel, et te olete võtnud eelnõu teiseks lugemiseks ettevalmistamisel aluseks ka põhiseaduskomisjoni seisukohad hoiatusmenetluse läbiviimise kohta, et see ei tekitaks edaspidi põhiseaduslikke vaidlusi. Seetõttu usun, et eelnõu on läbinud menetluse väga loogilist teed pidi ja on vastuvõtmiseks valmis. Tahan siiski küsida ühe probleemi kohta. Esialgu oli siin küsimus jõu tarvitamise kohta isikute suhtes, keda tuleb alkoholijooke kahtlustamisel viia vereproovi andma. Kas vereanalüüsi puudutavad osad on selles eelnõus muutunud?

Erik Salumäe

Põhimõtteliselt selles küsimuses, mis põhiseaduskomisjon tõstatas, eelnõu muutunud ei ole. Seletuskirjas on lehekülgedel 3 ja 4 sunni kohaldamine vereproovi võtmisel lahti seletatud, sealt saab selguse, mis on eelnõu autorite argumendid oma kontseptsiooni poolt. Muu hulgas on märgitud, et kriminaalmenetluse seadustikus on ka praegu olemas võrdlusmaterjali võtmise puhul sunni kohaldamise võimalus. Lisaks juhiksin tähelepanu, et kui menetleti Siseministeeriumi esitatud nn pronksiööpaketti – ma arvan, et see oli tänavu kevadel –, siis seoses politseiseaduses lubatud elektrišokirelvade kasutamiseга tõusis ka probleem, millises olukorras ja kui palju võib sundi tarvitada. Kehtivasse politseiseadusesse lülitati reglementeeritud kord, mismoodi politsei võib sundi tarvitada.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Hea ettekandja! Kas sa võiksid teie arutluskäiku täpsustada: kui suure hulga trahvivatega on arvestatud ja kui palju keskmiseks trahvisummaks on arvestatud?

Erik Salumäe

Ma juhtisin oma ettekandes tähelepanu ka sellele, et eelnõu juures on olemas seletuskiri, ja selle viimasel leheküljel on Siseministeeriumi vastav kalkulatsioon. Ma ise korutasin need numbrid läbi ja sain aru, et kui määratakse säärasele arvule isikutele, nagu

nemad on oma prognoosis arvestanud, maksimumtrahv, siis oleks summa mitu korda suurem kui see 360 miljonit. Kindlasti on arvestatud sellega, et paljud menetlused ei lõpe trahvi väljamõistmisega ja et kõikidele ei määrata mitte maksimumsummat.

Aseesimees Jüri Ratas

Väino Linde, palun!

Väino Linde

See ei seendu kuigi sisuliselt arutatava eelnõuga, aga kolleeg Mailis Repsi küsimusest lähtudes pärin, kas põhimõtteliselt selle eelnõu seadusena jõustumisel võiks meie riigieelarve suhtelist pingelisust arvestades neid mõdukaid kiiruseületajaid pidada äärmiselt riigimeheliku käitumisega inimesteks, et aitavad riigieelarvet täita?

Erik Salumäe

See on igapäevase hoiaku küsimus, kellena ta mingisuguseid tegelasi ühiskonnas võtab. Komisjon sellist seisukohta, nagu hea ametikaaslane praegu väljendas, ei võtnud.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Mind tõeliselt erutab selle seaduse üks punkt ja teie väide, et need kaamerad peaksid eelarvesse sisse tooma 360 miljonit krooni lisaraha. See teeb 720 krooni aastas iga juhiloaga inimese kohta Eestis. Kas te ei leia, et oma rahva sellisel moel kuritegelikult risti löömine ja sellise küünilise rahanumbri sissekirjutamine igasugustesse arvutustesse on kuritegelik?

Erik Salumäe

Siis võib öelda, et kogu eelarveprotsess on mingis mõttes kuritegelik, kui plaanitakse mingisuguseid tulusid.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Vastake mu küsimusele: kas süüdistada iga eestlast või kohustada iga eestlast aasta jooksul

maksma 720 krooni liiklustrahvi on teie meelest normaalne?

Erik Salumäe

Kõigil oleks hea meel, kui see summa ei oleks nii suur.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Eelnõu 179 kohta on laekunud 20 muudatusettepanekut. Kõik need on juhtivkomisjoni ehk õiguskomisjoni esitatud: 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19. ja 20. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud, neljas päevakorrapunkt käsitletud.

5. Eesti keskmise palgaga seotud ametipalkade maksmise ajutise korralduse seaduse eelnõu (296 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on Eesti Keskerakonna fraktsiooni, Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni, Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud Eesti keskmise palgaga seotud ametipalkade maksmise ajutise korralduse seaduse eelnõu teine lugemine. Palun kõnetooli ettekandeks põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde!

Väino Linde

Tere, auväärt Riigikogu ja auväärt istungi juhataja! Eelnõu numbrimärgiga 296, Eesti keskmise palgaga seotud ametipalkade maksmise ajutise korralduse seaduse eelnõu, valmistas põhiseaduskomisjon teiseks lugemiseks ette oma kahel istungil: 4. novembril ja 10. novembril.

Eelnõu sisusse, head kolleegid, ei ole mul tarvis ilmselt enam tungida, me oleme nendel teemadel küllalt pikalt tööd teinud. Ütlen, et eelnõu kohta pärast esimest lugemist muudatusettepanekuid ei laekunud ei Riigikogu liikmetelt ega ka komisjonidelt ja frakt-

sioonidelt. Põhiseaduskomisjon ise, pidades silmas Justiitsministeeriumi pöördumist komisjoni poole ja seda, et kohtunikonna palga maksmise alused on mõnevõrra teistsugused kui näiteks Vabariigi Presidendi palga maksmise alused, leidis, et eelnõusse tuleks teha üks muudatus, nr 1. Seda põhjusel, et eelnõu § 1 punktides 2 ja 3 loetletud kõrgemate ametiisikute puhul on nende palk määratud aasta keskmise, mitte selle aasta neljanda kvartali keskmise palga järgi. On otstarbekas säilitada olemasolev ajutine palgakorraldus ja nende palkade määramisel silmas pidada Eesti keskmise palga aluseks olevaid põhimõtteid. Sellest tulenevalt on § 1 punktides 2 ja 3 välja jäetud sõnad "neljas kvartal". Põhiseaduskomisjon vormistas sellise muudatusettepaneku üksmeelselt, oli selle algatamise poolt ja konsensuslikult me viisime selle eelnõusse sisse.

Oli juttu sellest, et riikliku lepitaja palk ei ole seaduse tasandil reguleeritud. Tema ametipalgast ei ole sõnagi ka arutatavas eelnõus. Riikliku lepitaja palga määrab Vabariigi Valitsus, kes kindlasti võtab seda tehes aluseks selle seaduse, kui seadus jõustub.

4. novembril tekkis komisjonis küsimus, kui hästi on Eesti kohtunikond eelnõust informeeritud. Põhiseaduskomisjoni liikmed avaldasid soovi, et komisjoni järgmisel istungil osaleks ka Eesti kohtunikonna esindaja. 10. novembril oligi arutelusse palutud kohtunike ühingu esimees Meelis Eerik, kes vastas komisjonis meie küsimustele. Ta rääkis, et kohtunike ühingu juhatus pidas koosoleku, kus arutas ka seda eelnõu. Leiti, et arvestades riigi majanduslikku olukorda ning asjaolu, et eelnõuga ei muudeta kohtunikele palga maksmise põhimõtteid ega proportsioone kohtunikonna vahel või kohtusüsteemi sees, siis kohtunike ühing sellele eelnõule vastu ei vaidle. Mõõndi ühiselt, et praeguse majandussurutise tingimustes kindlasti tõusetuvad sellised küsimused, et juristidel on tööd rohkem, sest kuritegevuse vähenemisest pole alust rääkida. Mis tähendab seda, et kohtute töökoormus edaspidi suureneb. Me kõik mõõnsime seda samuti.

Kui eelnõu juurde tagasi tulla, siis me tegime 4. novembril juba menetluslikud otsused, et täna võiksime läbi viia teise lugemise ja teha ettepaneku teine lugemine, head

kolleegid, lõpetada. 10. novembri istungil võtsime seisukoha, et kolmanda lugemise võiks teha 19. novembril, juhul kui täna teine lugemine lõpeb, ja panna eelnõu 19. novembril lõpphääletusele ja eelnõu seadusena vastu võtta. Selles osas oli põhiseaduskomisjonis konsensus. Kõik kohal olnud kaheksa head kolleegi hääletasid üksmeelselt nende seisukohtade poolt. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Eelnõu 296 kohta on laekunud üks muudatusettepanek, mille tegi juhtivkomisjon. Oleme muudatusettepaneku läbi vaadanud.

Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud ning viies päevakorrapunkt käsitletud.

6. Riigikogu liikme palga ajutise korralduse seaduse eelnõu (342 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on põhiseaduskomisjoni algatatud Riigikogu liikme palga ajutise korralduse seaduse eelnõu teine lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde!

Väino Linde

Auväärt istungi juhataja! Head kolleegid! Eelnõu 342 valmistas põhiseaduskomisjon samuti ette oma kahel istungil. Ta tegi seda 4. novembril ja 10. novembril vaatasime veel kord eelnõu tehjolud üle. Peab ütlema seda, et selle eelnõu kohta muudatusettepanekuid Riigikogu liikmetelt, Riigikogu fraktsioonidelt ega Riigikogu komisjonidelt ei laekunud. Ka põhiseaduskomisjon ise ei pidanud vajalikuks selle eelnõu täiendamiseks ühtegi muudatusettepanekut algatada. Sellest tulenevalt on teile siin täna teiseks lugemiseks esitatud selle eelnõu varasem tekst. Vabariigi Valitsus on selle eelnõu kohta teatanud, et ta loobub arvamuse andmisest. Eelnõu üle enam pikemat sisulist dispuuti põhiseaduskomisjonis ei algatatud. Ma sain kolleegidest meie komisjoni istungitel aru niiviisi, et poliitiliselt ja

poliitilistest seisukohtadest lähtuvalt toetasid komisjoni liikmed selle eelnõu menetlemist Riigikogus ja selle eelnõu esitamist teisele lugemisele. 10. novembril otsustasime ära ka selle, kas eelnõu tuleks esitada kolmandale lugemisele ja teha seda järgmisel kolmapäeval nagu eelmise eelnõu puhul, et kõrgemate riigiametnike palkade ja Riigikogu liikmete palkade külmutamisega seonduvate eelnõude menetlus oleks paralleelne. Küll aga väljendas osa komisjoni liikmeid seisukohta, et neil on puhtõiguslikult tekkinud probleeme seoses selle eelnõu sätete vastavusega põhiseaduse §-le 75. Sellest tulenes ilmselt ka üks põhjus, miks põhiseaduskomisjon otsustas teha teile täna ettepaneku, head kolleegid, teine lugemine lõpetada ja tuleval nädalal kolmandal lugemisel eelnõu seadusena vastu võtta, sellisel moel, et eelnõu sellisele redaktsioonile andsid poolthääle 3 komisjoni liiget ja teised komisjoni liikmed ei hääletanud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Hea ettekandja! Ma tänan teid! Küsimusi ei ole. Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Eelnõu 342 kohta muudatusettepanekuid laekunud ei ole.

Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud ning kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

7. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2007. aastal

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme seitsmenda päevakorrapunkti juurde, milleks on "Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2007. aastal". Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli riigikontrolör Mihkel Oviiri!

Hea ettekandja! Enne kui te oma ettekannet alustate, annan ma oma ametikaaslastele lihtsalt infot, kuidas me seda ülevaadet menetleme. Kõigepealt on riigikontrolöri ettekanne kuni 40 minutit. Pärast seda on küsimused. Riigikogu liige võib ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Pärast küsimusi on läbirääkimised, mille käigus esinevad sõnavõttudega fraktsioonide esindajad. Pärast arutelu Riigikogu otsust vastu ei võta.

Palun, hea ettekandja!

Mihkel Oviir

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Ma tean, et aastaid on spekulieritud selle üle, kas ja kelle poole ma erakondlikult kaldu olen. Lõpuks pean ma selle otse välja ütleva. Pöördun teie poole nii riigikontrolörina kui ka ühe partei huvide ja põhimõtete esindajana. Olen seda parteid toetanud juba aastaid. Viimasel ajal on ajakirjanduses ilmunud lugudest näha üha suurenev toetus selle partei põhimõtetele. Selle parteiga olen ma seotud ka perekondlikult oma pastori isa ja talupojast vanaisa põhimõtete kaudu. Selle partei nimeks võiks olla Terve Mõistuse Partei ja selle partei programmile ma täna kõneldes toetun.

Just terve mõistus ütleb meile, et Eesti riik on taas jõudnud ühte olulisse arengupunkti, kus otsustatakse aastakümneteks, mis meist saab: kas jääme vinduma ja ainult iseenda ette nägema nagu puuris istuv kaagutav kana või suudame tõusta kõrgemale, näha maailma ja oma olukorda avaramalt, nii nagu see paistab näiteks kotkale. Valikust nende kahe vaatepunkti vahel, kana ja kotka oma vahel, lähtub ka mu tänane mõttearendus.

Meie ees on taas nagu ajaloo aken, mis avaneb ainult hetkeks. Seda hetke tuleks ära kasutada. Kuid milleks? Oluliste reformide tegemiseks riigi jätkusuutlikkuse nimel.

Ma ei hakka kordama ülevaadet, mis teil kõigil on kirjalikult käes. See on ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2007. aastal. Pole mõtet keskenduda üksikküsimustele, vaid tuleb otsida lahendusi sellistele probleemidele, millel on riigi arengu seisukohalt põhimõtteline tähtsus. Eesti vajab ratsionaalseid otsuseid ja ma püüan teid toetada nende otsuste kujundamisel.

Head kuulajad! Vaatasin siia tülles Toompea lossi esist väljakut ja julgen arvata, et suurem osa siin saalis istujaid puutub kokku autojuhtimisega. Sellepärast loen ma teile kõigepealt ette kaks lõiku B-kategooria mootorsõiduki juhi ettevalmistamise riiklikust õppekavast: "Kogenematu juhi tähelepanu kinnistub ebaolulisele ja sageli üksikobjektidele, jättes olulise täpsustamata. Kogenud juhi pilk haarab tervikut lähedalt ja kaugelt, see lubab ennustada liiklusolukordade kulgu ette. Õpetaja peab suunama õpilase tähelepanu

(mõtet) ka nendele ohtudele, mida õpilane hetkel ei näe." Sama õppekava jätkab: "Maanteesõit nõuab erioskusi. Seoses tunduvalt suurema sõidukiirusega kui linnas peab juhi pilk haarama informatsiooni märksa kaugemalt [- - -]. Ka oma kavatsustest tuleb teisi liiklejaid teavitada varem kui linnasõidul [- - -]."

Riigi ja auto juhtimisel on olulisi sarnasusi. Mulle teeb muret, et meie pilk on aasta-aastalt muutunud üha lähemale suunatuks ehk me ei käitu maanteesõitu tegevate juhtidena, vaid pigem nagu need, kes teevad lühikesi sutsse ühe maja hoovist teise. Teisisõnu: kui varem elati valimistest valimisteni, siis nüüd on hakatud elama eelarvest eelarveni või isegi lisaelarvest lisaelarveni.

Ükskõik, mis pakitsevaid igapäevaprobleeme meil tuleb lahendada, ei tohiks me lasta end nende alla matta. Nii kaob silmist kaugem siht. Rapsimine ei vii kuhugi. Loodan, et suudame kavandada vähemalt oma lähiaastate tegevust nii, et me ei lase käest võimalust liituda eurotsooniga. See on eesmärk, millel on tulevikule oluline stabiliseeriv mõju. See on väga oluline lähiaastate eesmärk.

Kuid meil tuleb saavutada olukord, kus Eestil on selged sihid mitte üheks ega kaheks aastaks, vaid kümneks, kahekümneks ja kolmekümneks aastaks. Nende sihtide saavutamiseks peavad olema ka selged tegevusplaanid.

Ma ei mõtle siin mitte praegust olukorda, kus riigis on tohutult kõikvõimalikke strateegiaid ja muid eri nimede all kokkukirjutatud pabereid, millest suurt midagi ei sõltu. Neid kavu olgu mitu korda vähem, kuid nad olgu selged, süsteemsed ning paindlikud. Neile olgu toeks rahastamine ja reaalsed teod.

Kuid nende sihtide seadmiseks on vaja initsiatiivi, pealehakkamist, eestvedamist, ideid. Siin on parlamendi šanss: olla värskete ideede looja, anda tõuge riigi tuleviku kavandamisele, olla omamoodi tulevikuforum. Kui siin varem ühe publiku meeli erutava päevakorrapunkti asjus on hõisatud, et parlament näitas, et tal on kõrvad, siis parlament saaks nüüd rohkem rakendada ka seda, mis jääb kõrvade vahele.

Praegu käib siin 2009. aasta eelarve vormistamine. Milline üldse saaks olla ja peaks olema parlamendi roll eelarvemenetluses? Eelarve detailne kavandamine ei saa tänapäeval paraku

olemuslikult toimuda parlamendis, kel puudub selleks vajalik info ja kel puudub selleks ka vajalik aparaat. Parlamendi roll eelarve kokkupanekul peaks olema tugev osalus nende visioonikavade kaudu, mis annavad üldised eesmärgid. Valitsus saab eelarve kui riigi arendamise plaani kaudu neid eesmäärke täita. Parlamendi töö oleks aga ka seirata, kuidas valitsuse poliitika ja otsused eri valdkondades toimivad. Kas me saame oma maksuraha eest seda, mida peaksime, ja seda, mida meile on lubatud? Teisisõnu: toimima peab ahel eesmärgid-tegevused-raha-resultaadid. Nii saab parlament olla sidustajaks poliitikate ja reaalse elu vahel.

Praegune eelarve ja tagasiside selle kohta muidugi eesmärkidele ja nende saavutamise tulemuslikkusele ei keskendu. On oluline, et Riigikogu ja avalikkus saaksid pildi riigi eelarvelisest jätkusuutlikkusest 10–15 aasta perspektiivis. Te ei tea ju praegu, kuidas eri õigusaktidest tulenevad riigi kohustused mõjutavad tulevikus riigi finantsseisundit. Samuti puudub enam kui poolte siin saalis vastu võetud seaduste puhul info selle kohta, milline on nende mõju eelarvele.

Lugupeetavad! Aeg-ajalt saab parlament ajakirjanduses sarjata selle eest, et siit tuleb liiga vähe seadusi. Ihalus võimalikult suure hulga seaduste ja ülidetailse reguleerituse järele näib olevat lõpmatu. Ma olen vastupidisel seisukohal: mida vähem tuleb kõikvõimalikke seadusi, mida vähem detailsed nad on, seda parem. Kahtlemata on valdkondi, kus on vajalik äärmiselt täpne reguleerimine, kuid suuremalt jaolt tuleks minu arvates lähtuda headest tavadest, kokkulepetest, kasutada rohkem kaalutusõigust ning läheneda mõistlikult. Teisisõnu: lähtuda ikka ja jälle tervest mõistusest.

Üks selline heade tavade kogumik on teile välja jagatud koos aastaülevaatega. See on e-riigi harta, mille loomise kavast ma teile möödunud aastal rääkisin. E-riigi harta koondab nimelt hea halduse põhimõtted ning on abiks kodanikule ja ametnikule.

Seega kutsun ma nii parlamenti kui ka valitsust üles tegema põhjalikku inventuuri kõikvõimalikes seadustes, kordades, kavades ning kõrvaldama kõik selle, mida tegelikult ei ole vaja ja mille puhul on tegu selgelt ülereguleerimisega. Inimesed kurdavad põh-

jusega, et asjaajamine on tehtud kohutavalt bürokraatlikuks ja jäigaks. Igasugune ebamõistlik halduskoormus peab kaduma. Kui mu mälu ei peta, siis Euroopa Liidus on alustatud samasugust protsessi.

Austatud Riigikogu! Riigikontroll on seadnud endale eesmärgiks toetada oma analüüsidega neid, kes peavad tegema otsuseid, mis on vajalikud riigi ja ühiskonna jätkusuutlikkuse tagamiseks. Ma kahjuks ei ole täheldanud erilist indu otsuseid teha. Markeerin ehk tavapärasest reljeefsemalt valdkondi, kus on vaja otsuseid teha. Siin ei ole midagi uut ega ootamatut, see kõik on teile teada. Mida paraku ei ole, need on selged otsused.

Kõigepealt on vaja selgeks saada ja välja öelda, mida me tahame. Teisisõnu: milline on selle riigi äriplaan või n-ö Suur Eesmärk? Sellest sõltuvad ülejäänud tegevused aastakümnete perspektiivis. Milline on meie majanduse nišš? Kust tuleb see raha, mida riik eksistentsiks ja arenguks vajab? Milleks seda raha kulutatakse? Kust tuleb kapital? Miks keegi üldse peaks Eestisse investeerima?

Me peame aru saama ka sellest, milline on meie olukord seoses vananeva rahvastikuga. Oleme äärmiselt piiratud majanduslike ja inimressurssidega miniriik. Meil on umbes 655 000 töötajat ning ligi 378 000 pensionisaajat, neist vanaduspensionäre umbes 294 000. Meie töövõimetuspensionäride arv on viimase seitsme aasta jooksul kasvanud ligi 56%. Arvuliselt tähendab see üle 24 000 töövõimetuspensionäri juurdetulekut. See on ligi 4000 rohkem kui Viljandi linnas elanikke. Eestis on töötajate ja pensionäride suhtarv praegu ebanormaalne ja see näitaja üha halveneb. Kui ettevõtjad ütlevad, et see tee viib sohu ning pensionieaga tuleks midagi ette võtta, on kohe tohutu kisa lahti.

Ma olen veendunud, et pensioniea tõstmine lähemate aastakümnete jooksul, näiteks 65.–66., aga võib-olla ka 67. eluaastani on möödapääsmatu. See ei lahenda olukorda, kuid pisut leevendab seda. Aus oleks aga seda teha ja öelda need seisukohad välja juba täna. Riigile tekitab ekstrakoormust ka suur hulk enne tähtaega ja soodustingimustel pensionile jääjaid. Peamine on siiski aga pensionäride ja töötajate vilets suhtarv.

Kas meil näiteks ei tuleks arutada, kuidas meelitada siia riiki näiteks juurde 300 000 täiselujõus tippkvalifikatsiooniga maksumaksjat või parem päris noort inimest, et kuidagi normaliseerida töötajate ja ülalpeetavate vahetulevikuperspektiivis? Tuleb aru saada, et neid inimesi, kes tööd teevad, jääb järjest ja järjest vähemaks. See probleem teravdub eriti 20–30 aasta pärast. Muidugi tuleb tegutseda ka selle nimel, et inimesi, kes meil on, Eestis hoida.

Otsuseid tuleks teha juba täna, mitte jätta see neile, kelle õuele selle probleemi lahendamise tuleb näiteks aastal 2040. Siis on juba liiga hilja. Me konkureerime teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega nii liidusisese kui ka liiduvälise tööjõu pärast ja ma ei julge väita, et me oleksime kõige atraktiivsemad.

Olukorda leevendab pensionisammaste süsteem, mis, jumal tänatud, õigel ajal ära tehti, kuid täit efekti annab see alles aastakümnete pärast. Nüüd on vaja aga astuda uued sammud.

Veel sotsiaalvaldkonnast. Niipea, kui peaminister võttis üles kõikvõimalike laustoetuste küsimuse, sattus ta rünnakute alla. Täiesti ebaõiglaselt. Ma olen kindlalt seda meelt, et igasugused laustoetused tuleb läbi vaadata ja need, mis võimalik, teha vajaduspõhiseks, et toetust saaksid ainult need, kes toetust tõesti vajavad.

Puuetega inimeste väikest toetust saab näiteks iga neljas vanaduspensioniealine inimene, Kagu-Eestis juba vähemalt iga kolmas vanaduspensioniealine inimene. See on vaid üks näide toetuse kohta, mis tegelikult ei toeta ja mis oleks mõistlik asendada inimestele vajalike teenustega.

Väga ettevaatlik tuleks olla sellise toetuse loomisega, mille suurus sõltub otseselt palga suurusest. Palgakasv dikteerib ka riigieelarve kulude kasvu. Riigieelarvet tehes tuleb see kasv võtta nii või teisiti teiste kulude arvelt.

Tunnetada tuleks ka teatud proportsionaalsust. Mõttemainet peaks pakkuma näiteks asjaolu, et iseenesest suurepärase vanemahüvitise kulud perioodil, kuni laps saab poolteiseaastaseks, on riigieelarves kasvanud mõne aastaga sama suureks kui riiklike pere-toetuste kulu lapse 19-aastaseks saamiseni.

Toetuste süsteem peab olema selline, mis ei soodustaks inimeste väljumist tööhõivest. Ei

tohi tekitada olukorda, kus eri toetusi noppides on võimalik lähedalt ära elada tööd tegemata. Aastate jooksul on igasuguseid laustoetusi järjest juurde tekkinud ja nüüd ei ole enam julgust neid reformida. Vaja oleks see julgus leida. Juba praegu läheb riigieelarvest kõikvõimalikeks sotsiaalvaldkonna kuludeks pisut vähem kui pool. See osa ähvardab samamoodi jätkudes suurenedagi, tulud aga vähenevad. Kust tuleb puudujääv raha?

Arvan, et muudatustest pole pääsu ka tervishoius. Siin on mõttemainet spetsialistidele, kuidas tervisekindlustussüsteemi muuta efektiivsemaks, kas tuua juurde näiteks era-kindlustuse elemente, nagu me näeme juba praegu pensionisüsteemi puhul. Samuti on vaja mõelda, kuidas suunata inimesi rohkem ise oma tervise eest hoolt kandma ja mida oleks mõistlik teha, et vähem kulutada võitlusele tagajärgedega ehk haigustega, muu hulgas kutsehaigustega ja tööõnnetustega, ning rohkem panustada nende ärahoidmisse.

Austatud parlament! Suur ja ülioluline valdkond, mis ootab samuti radikaalseid otsuseid, on haridus, kitsamalt võttes hariduse kvaliteet ja koolivõrk. Koolivõrgu reformi katseid on osa omavalitsusi aastaid saboteerinud ja seetõttu pole erilisi edusamme olnud. See on otseselt seotud ka haldusterritoriaalse reformiga, millest aga pisut hiljem.

Meie koolivõrgu struktuur vajab ümber-tegemist. Praegu püüab iga omavalitsus küünle ja hammastega kinni hoida oma koolist, eriti gümnaasiumist. Põhjus on selgelt majanduslik: omavalitsused kasutavad koole lihtsalt rahapumpadena. Muide, sellist avameelset pealkirja "Kool kui rahapump" kasutas ühel slaidil üks juhtiv omavalitsustegelane mõne aja eest oma kolleegidele ettekannet tehes. Sattusin kord kohalikust ajalehest lugema ühe vallajuhi arutlust, et siis pole ju vallal üldse mõtet, kui kool kinni pandaks. Vastaksin sellele vallajuhile: ei olegi mõtet.

Ma pooldan miinimumprogrammina gümnaasiumide riigile ülevõtmist ja seda kogu vastutusega nii hariduse kvaliteedi kui ka koolivõrgu eest. Ma ei imestaks, kui näiteks pool või kolmandik gümnaasiumidest tuleks kinni panna või reorganiseerida. Mitte ainult sellepärast, et meil lihtsalt pole noori, kes seal õpiksid, vaid ka sellepärast, et meil ei ole nii

palju kvalifitseeritud õpetajaid, kes neid noori õpetaksid.

Kordan veel: prioriteet peaks olema hariduse kvaliteet.

Üle tuleks vaadata põhikoolide ja algkoolide võrk. Riik peaks ütlema, missugusest minimaalsest õpilaste arvust alates ta kooli rahastab. Ühes Eesti vallas on näiteks neljaklassiline algkool, kus on neli õpilast ja kooli personal koosneb suisa viiest inimesest. Arvan, et kui õpilasi on teatud piirist vähem, võib ju kooli pidada, kui on neid, kes tahaksid seal õppida, ja kui on kvalifitseeritud õpetajaid, kuid siis valla või linna oma raha eest ja maksta tuleks neil minu arvates ka õpetajate palk, üldse kõik kulud. Tugevate põhikoolide süsteem on aga maapiirkondade laste hariduse ja tuleviku jaoks võtmetähendusega.

Koolivõrgu reform parandaks hariduse kvaliteeti ega halvendaks kättesaadavust. Koolibusside süsteem, mis pole võõras ka Eestis, lahendab täielikult kättesaadavuse küsimuse. Näiteks Soomes on omavalitsustel kohustus tagada õpilaste tasuta transport kooli, kui kooli kaugus õpilase kodust on viis kilomeetrit või rohkem või tema koolitee on muidu ohtlik. Põhja-Soomes on õpilaste koolibussi teekond 50–75 kilomeetrit ja on juhtumeid, kus see on 100 kilomeetrit või rohkem. Soome üldharidust peetakse aga väga kõrgel tasemel olevaks. Muide, Norras on suisa koolipaadid, mis korjavad lapsed kokku saarte pealt. Seega ei pea kool olema üldse üle hoovi. USA-s sõidab üle poole lastest kooli ja tagasi koju koolibussiga. Marsruudid on tehtud arvestusega, et sõit ei võtaks üle tunni aja. Väga detailselt on paigas kvaliteedistandardid, turvalisuse nõuded jne.

Ma soovin jõudu ja meelekindlust kõigile omavalitsustele, kes tahavad oma territooriumil või koos naabervaldadega näiteks mitu kooli kokku panna, kuid kelle mõistlikke kavasad oma laste tuleviku suhtes püütakse tihti eri vahenditega nurjata.

Kõige selle juures on Haridus- ja Teadusministeeriumil kindlasti võimalik võtta kõrvalseisja hoiak, sest koolikorraldus on justkui omavalitsuse kätte antud. Meenutagem, et reeglid on ikka riigi teha. Siin on iga reformiga viivitatud päev rohkem kui kurjast. Mul oleks väga hea meel, et kui neljapäeval on siin saalis riiklikult olulise küsimusena arutelul

hariduse kvaliteet ja kättesaadavus, siis tehtaks ka olulisi otsustusi.

Austatud parlamendiliikmed! Veel haridusest, täpsemalt, kõrgharidusest. Ka siin tuleks inimeste ja riigi tuleviku nimel teha jõulisi reforme. Kõigepealt, Eestis on devalveerunud juba ainuüksi kõrgkooli mõiste, rääkimata sellest, et nad on osalt muutunud halli keskparasust tootvaks vooluliinivabrikuks. Ülikoolid on leevendanud oma rahamuresid, laiendades järjest enam vastuvõttu n-ö pehmetele tõmbeerialadele.

Praegu õpib juba 54% tudengitest riigieelarvevälistel kohtadel ja just need noored täidavad sotsiaalvaldkonna perspektiivitu ületootmise riulit. Riik aga laseb sellel tarbetul tegevusel avalik-õiguslikes ülikoolides kesta. Riigi enda tellimus on küll mõistlik ning keskendub loodus- ja täppisteadustele, samal ajal ei ole tehtud suurt midagi, et noored otsustaksid nende valdkondade kasuks.

Põhikool ja gümnaasium annavad tehnika ja tehnoloogia valdkonnas lahja ettevalmistuse ning absoluutse valikuvabaduse tingimustes viivad noored oma vanemate raha vastutus-tundetult laienenud tasulise kõrghariduse popsektorisse. Lisaks näitavad meie auditid, et toimub ristsubsideerimine riiklikult rahastatavate õppekohtade ja tudengite enda kinnimakstavate õppekohtade vahel.

Ma arvan, et paljud asjad loksusid paika, kui lõpetada avalik-õiguslikes ülikoolides vastuvõtt eelarvevälistele kohtadele ehk lõpetada masstootmine, mis on nii riigi kui ka tegelikult noorte inimeste tuleviku seisukohalt üpris mõttetu. Näiteks oli Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas 2007. aastal 29 riigieelarvelist kohta, kuid tasuta võeti vastu 55 ning tasulistele kohtadele veel 243 sisseastujat. Lisaks asus 300 noort avatud ülikoolis juristiks õppima. Kokku võeti seega ühel aastal vastu peaaegu 600 juristiks tahtjat. Mujal on samalaadne olukord.

Mis puudutab ülikoolidele esitatavaid kvaliteedinõudeid, siis need peavad olema sellised, mis tagaksid nende lõpetajatele tipptasemel hariduse. Siis lõpeks ka olukord, kus Eesti-suguses riigis on 34 kõrgkooli. Viis aastat tagasi oli neid suisa 49. Paraku on see siin saalis omal ajal madalale seatud lati vilil. Eesti-suguses riigis jagub häid õppejõude ja raha ehk vaid kahe avalik-õigusliku ülikooli

mehitamiseks. Üks oleks Tartus ja teine Tallinnas katusorganisatsiooniks eri profiiliga kolledžitele.

Tehnika- ja tehnoloogiavaldkonnas vähenev inim- ja ajupotentsiaal toob kaasa olulisi muresid. Näiteks, üks absoluutselt kõiki puudutav teema on energeetika. Kus on need otsused, mis annavad meile kindluse, milline on meie energiavarustus 10, 20, 30 või 40 aasta pärast? Kus nad on? Taas käib ainult jutt ja kord nii, kord naa.

Kust tuleb raha, mida me vajame lähema 10–20 aasta jooksul oma energeetika säilitamiseks? Ma ei räägi praegu isegi tuumajaama ülesehitamisest. Kust tuleb elektrivool, kust tuleb soojus ja mis hinnaga? Pole ette näha mingi imemasina leiutamist, mis paekivist otsekohe sealihha või elektrit toodaks. Teadajaid ja tegijaid jääb samuti järjest vähemaks.

Nagu ütles hiljuti valitsuse esindaja: lähema kaheksa aasta jooksul vajab Eesti Energia vähemalt 60 miljardit investeeringuid. See on suur summa. See on kaks kolmandikku Eesti riigieelarvest. Kas see raha korjatakse kokku elektri hinna kaudu, mis ilmselt niikuinii kahekordistub aastaks 2013, kui turg avaneb, või tuleb kehtestada spetsiaalne maks?

Samuti vajab Eesti kaugküttevõrk ajakohastamist. Kaugküttest sõltub ligi miljoni inimese toasoo. Mitukümmend miljardit küttemajandusele tuleb kulutada, seda me täna ei tea. Eks elu näitab. Kuid energiasektori investeeringuvajadus järgneval kümnendil võib kokku ulatuda ligi 100 miljardi kroonini, kusjuures see summa ei hõlma veel tuumajaama.

Lisaks on Eestile ülimalt oluline energiat säästlikult kasutada ja muuta nii kodud kui ka tootmine energiat raiskavast energiasäästlikuks. Need on meie mõistes hiiglaslikud summad, kuid kõik on muidugi suhteline. Meil tuleb aru saada, et summad, millega me siin riigis tavaelus opereerime, on Euroopa ja maailma mastaabis marginaalsed.

Head kuulajad! Mõni sõna haldusreformist või haldusterritoriaalsest reformist, mis iganes nimetuse all keegi soovib seda käsitleda. Kõik justkui saavad aru, et reform on möödapääsmatu, aga ikka ei juhtu midagi. Kõik muudkui vindub ja vindub edasi. 227 valda ja linna on jätkuvalt alles. Aastal 2007 oli alla 3000 elanikuga omavalitsuste osakaal koguarvus 67%. Kahes kolmandikus omavalitsustes

elab kokku vaid 17% rahvastikust. Alla tuhande elanikuga valdu on aga suisa 35. Kogu meie riigis on sama palju inimesi kui ühe korraliku suure linna ühes linnajaos. Tegekkuses võib ju tervet Eestit mõtteliselt vaadelda kui üht omavalitsust Euroopa ruumis. Kui riik on saanud mitmed funktsioonid delegeerida Brüsselisse ja sellega oma koormust kergendanud, siis omavalitsustel ei ole kuhugi midagi delegeerida.

Tuleb aru saada: küsimus ei ole vaid selles, kas omavalitsusi on 15, 60 või 200. Eestis ei ole ei füüsilist ega intellektuaalset kapatsiteeti, et omavalitsused olemuslikult suudaksid neile antud funktsioone täita. Küsimus ei ole rahas. Seda kõike tõendab lugematu hulk materjali, mida ma ei kavatse hakata ümber jutustama. Praktika näitab: me võime oma audititega tõestada, et öösel on pime ja paremal juhul paistab kuu, aga ikkagi kostab kuskilt hääli, mis ütlevad, et neil paistab ka öösel päike.

Kahetsusväärset pole valitsusele juba ligi kahe aasta jooksul esitatud ühtegi süsteemset haldusterritoriaalse reformi plaani. Neid liivakastimänge parteide vahel haldusterritoriaalse reformi teemal on piinlik vaadata. Ma tunnustan kõiki omavalitsusi ja nende juhte, kes omal algatusel on ühinenud või kavatsevad ühineda, kuid on vaja läbimõeldud terviklahendust. Ühinemist pole mõistlik lasta kulgeda isevoolu, sest see toob kaasa vördalasid. Olukorras, kus riik on retoorikas toetanud vabatahtlikku ühinemist, pole ometi suudetud ühinejatele tagada asjatundlikku abi. Just abi ja nõu on omavalitsustes väga oodatud. Selle andmine on riigi kohus.

Haldusreform annaks lootust, et need inimesed, kelle silmad veel säravad ja kes soovivad oma elu korraldada väljaspool suuremaid linnu, saaksid elementaarsel tasemel teenuse, ettevõtlus areneks ühtlasemalt ja paraneks ka inimeste elujärg. Eesti saaks uue hoo.

Lisaks omavalitsustasandile tuleks läbi mõelda ka maavalitsuste ja maakondliku juhtimistasandi funktsioonid. Et kõigi otsustega muudkui venitatakse, on paljud nooremajapoolsed kvalifitseeritud töötajad maavalitsustest juba lahkunud, sest neid on aastaid vastutustundetult ebakindluses hoitud.

Lugupeetud parlamendiliikmed! Kõik see, millest ma täna rääkisin, seisab kinni kõige

olulisema reformi taga. See on mõtlemise reform. Ehk lõpetuseks tagasi algusesse, kana ja kotka juurde.

Mäletan, et aastaid tagasi, kui veel käisid liitumiskõnelused Euroopa Liiduga, tegi toonane Eesti Telegraafiagentuur uudise selle kohta, et Eestis tuleb kanalates teha ümberehitusi, sest puuride kõrgus pole piisav. Sellel aastatetagusel uudisel oli väga tabav pealkiri, mis on kujundina oluline ka tänases päevas. See pealkiri kõlas: "Euroopa Liit lubab Eesti kanal selga sirutada".

Tuleb meeles pidada, et ka selga sirutav kana jääb ikka kanaks. Meie endi seesmisest hoiakust sõltub, kas me oleme edaspidi kui kana takus, kes tammub paigal, või oleme kui kotkas, kes lendab hääletult, kuid see-eest kõrgele ja kaugele ning kelle maailmapilt ei lõpe iseenda ninaesisega.

Suure ja globaalse pildi loomiseks on vaja suur töö teha kõigil liidritel, sealhulgas poliitilistel liidritel. Valik on, kas orienteerida end vaimsele vaakumile või mõtlevale, avara pilguga, vastutustundlikule inimesele.

Minu arvates ei ole vastutustundlik mägida madalatele ihadele ja sügavatele kompleksidele, mis ei aita üsna tuntaval osal valijakonnast jõuda oma arusaamades 21. sajandisse. Eesti vajab tuleviku kindlustamiseks avarat vaadet.

Praegu tuleb majandusele luua soodsad tingimused taastumiseks ja uueks arenguhüppeks, toetada ettevõtjaid, kelle loodavast väärtusest tuleb ju see tulu, mida ühiskonna kui terviku huvides ümber jagatakse.

Terviklik riigireform on üks eeltingimusi, mis aitaks meie majandusel ise terveneda ja uusi töökohti luua. Selle optimistliku noodiga ma täna lõpetan. Ma tänan teid südamest tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud riigikontrolör! Täna teid! Teile on küsimusi. Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud ettekandja, hea erakonnakaaslane, sest ma soovin küll uskuda, et kõik siin Riigikogu saalis viibijad kuuluvad oma muude kohustuste kõrval kindlasti ka sellesse parteisse, millele sina siin viitasid. Küsida tahan

ettekandest johtuvalt seda. Austatud ettekandja! Ütlesid, et Eestis on palju bürokraatiat ja on ka palju seadusi, mille vajalikkuses tuleks kahelda. Kas võiksid tuua mõne näite või hiljem Riigikogule esitada võib-olla isegi nende tarbetute seaduste nimekirja? Ma usun, et Riigikogu on valmis siin kindlasti korrektiivte tegema.

Mihkel Oviir

Ma toon ühe näite, mis on minu arvates sümptomaatiline ja mida võiks vaadata ka laiemalt. See ei puuduta seadust, see puudutab regulatsiooni, aga asi ei ole mitte selles. Üks minu kolleeg tellis teenusena korteri sisseseade ja selle sees oli ka köögitehnika paigaldamine. Jah, köögitehnika paigaldati, see oli ilusasti oma kohal, ainult üks asi oli jäänud tegemata, see tehnika oli jäetud ühendamata elektrivõrku. Öeldi: "Vabandage, aga seda ju lepingus sees ei olnud, sees oli ainult paigaldamine." See ongi tegelikult minu märksõna, mille järgi me peaksime hakkama neid asju üle vaatama. Ma kogu aeg räägin, et peaks olema rohkem tervet mõistust. Me püüame detailsemalt ja detailsemalt reguleerida üksikuid elunähtusi, samal ajal pean ma oluliseks seda teist poolt, et me lepime kokku ja me käitumegi nii, et me võtame terve mõistuse oma suhete aluseks. Eks me hakkame ka parlamendile esitama oma ettepanekuid, kus oleks võimalik lihtsustada. Aga ma juhin tähelepanu, et olukord ei ole spetsiifiline või ainult Eestile omane. Ka Euroopa Liidus on ju täpselt seesama olukord. On hakatud neid mõttetu akte, mis reguleerivad kogu Euroopa Liidu tegevust, revideerima. Minu teada on neid juba tuhandete kaupa tühistatud, pandud kahtluse alla, tehtud ettepanekuid jne. See ei ole mitte lokaalne küsimus, minu arvates on see üle-euroopaline küsimus.

Aseesimees Jüri Ratas

Jürgen Ligi, palun!

Jürgen Ligi

Aitäh, ettekandja! Täna selle terve mõistuse eest! Aga *off the record*: kui oma perekondlike ja parteilisi suhteid lahterdada tervemõistuslikeks ja ülejäänuteks, siis see on mõningane risk. Teine risk, mille te võtsite, oli see, kui te heitsite poliitikutele ette ainult juttu

ja mitte otsuseid. Eks teie ametis ole otsuseid ju veel vähem ja juttu veel rohkem. Aga proovime seda juttu sisuga täita. Väga õige märkus oli teil sotsiaaltoetuste kohta. Kas te sisustaksite seda mõningate näidetega, milliseid sotsiaaltoetusi te peate ebaotstarbekaks ja milliseid mitte?

Mihkel Oviir

Ma tänan! Siin oli kolm küsimust koos. Esimene puudutas parteilist kuuluvust. Ega mina ei saa ju kedagi keelata kuulumast ühte või teise erakonda. Võib-olla teil, poliitikutel, on raske ennast mitme erakonna vahel jagada, sest nagu me teame, seadus reguleerib, et te võite ainult ühes erakonnas olla. Aga see ei ole praegu põhimõtteline küsimus. Teine küsimus oli see, et meil on väga palju juttu ja väga vähe otsuseid. Me teeme ettepanekuid. Ma pean ütleva, et riigieelarve kontrolli erikomisjon saab iga nädal meilt mingisugused ettepanekud, mis tulenevad audititest. Me teeme igal aastal 40–50 auditit, mis on kõik sisustatud ettepanekutega. Nüüd on küsimus, kuhu ja kuidas need ettepanekud edasi jõuavad. Kas need ettepanekud, mis me oleme komisjonile teinud, jõuavad täiskoguni? Kas komisjon võtab seisukoha nende ettepanekute kohta? Või võtab komisjon need ettepanekud teadmiseks? Seal on probleem. Küsimus on ka riigieelarve kontrolli erikomisjoni reorganiseerimises alaliseks komisjoniks, mille otseväljund oleks täiskogule. Ettepanekuid on tegelikult palju. Neid ettepanekuid on tehtud. Omaette küsimus on, kuidas nendes ettepanekutesse suhtutakse ja kuidas neid ettepanekuid realiseeritakse. Me oleme teinud näiteks terve paketi ettepanekuid kohalike omavalitsuste kohta. Ettepanekuid on kõikides valdkondades, on omavalitsuste jätkusuutlikkuse kohta, nende võimekuse kohta ühes või teises valdkonnas. Mul ei tule ette, et siin oleks väga palju väga olulisi otsuseid tehtud.

Aseesimees Jüri Ratas

Taavi Veskimägi, palun!

Taavi Veskimägi

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Sa tõid siin kana ja kotka võrdluse. On ilmselge, selleks et kotkaks saada, on vaja plaani, millele sa oma kõnes ka viitasid. Mida

sa arvad, kuidas tegelikult selline süsteemne reformipakett riigi jaoks peaks tekkima? Kes peaks võtma initsiatiivi? Kas sa kirjeldaksid omalt poolt n-ö seda mehhaanikat, kuidas tegelikult sinnamaani jõuda, et kotkana õhku tõusta ja mitte jääda kanana siblimas?

Mihkel Oviir

Ma tänan! Ma tahan öelda, et minu vastus saab olla siin ühene: see on parlament. Mina ei näe Eestis ühtegi teist täisvastutusega institutsiooni, kes peaks nende probleemidega tegelema. See on minu vastus.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kõigepealt tänan huvitava ja hea sõnakasutusega kõne eest, mis oli hea täiendus kirjalikule ülevaatele! Märkusena siia vahele, et kui vastuses üle-eelmisele küsimusele me otseselt ei kuulnud ettepanekuid, mida võiks sotsiaalvaldkonnas ette võtta, siis tuleb ära märkida, et näiteks pensionide kojukande rahastamise osas on üks Riigikontrolli ettepanek päris värskest siin saalis rakendamist leidnud. Aga nüüd küsimus. Olles mõnda aega riigikontrolõri tööd teinud, kas te saate 2008. aastal parlamendi ees olles öelda, et Eesti riik liigub oma arengutes vales suunas või liiga aeglaselt?

Mihkel Oviir

Aitäh! Kõigepealt pean ütleva, et Eesti riik ei liigu vales suunas. Eesti riik liigub õiges suunas. Ma olen jälginud Eesti riigi arenguid alates issanda aastast 1991, 1992, 1993 ja ma võin võrrelda. Ma olen tegev ka mõningates rahvusvahelistes organisatsioonides. Mul on hea võrrelda Eestit teiste Euroopa Liidu uusliikmetega ja mitte ainult. Ma pean ütleva, et Eesti liigub õiges suunas, aga kogu minu jutu mõte oli selles, et me oleme praegu murrangulises momendis, kus tuleks teha kiiresti õigeid otsuseid. Need otsused on niisugused, mis peaksid ulatuma 10, 20, 30 aasta taha. Me võime vaadata energeetikat, aga energeetika ei ole ainuke. Minu arvates on üks põhiline küsimus inimene, inimpotentsiaal, see, mis saab meist lähema 20–30 aasta jooksul, mis saab meie haridusest, haridus-

süsteemist, tuleb lahendada küsimus, miks meie inimesed, eriti noored, lahkuvad Eestist. See on terve küsimuste kompleks. Ma paneksin kesksele kohale inimeseküsimuse.

Aseesimees Jüri Ratas

Raivo Järvi, palun!

Raivo Järvi

Suur tänu! Ka minu poolt komplimendid, ilma irooniata, võimas ja hea sõnumiga ettekanne! Sinu kõnet kuulates meenus meie kunagine retk Hollandisse, kus tõepoolest säärane riigieelarve kontrolli komisjon on loodud, ja ma mäletan, et nad isegi olid sellega rahul. Aga loomulikult ei ole riigikontrolöri pädevuses, siin kolleeg Taavi justkui üritas vastust kätte saada, anda juhiseid. Tema asi on indikeerida, mis toimub. Nüüd küsimuse juurde. Ka mina kikitasin kõrvu, juba oma taustast lähtudes, ma tegelengi nende kujundlike metafooridega – kana, kotkas jne. Aga tulen väga kitsa episoodi juurde. Sa mainisid siin meie hariduspoliitikat ja seda, et toodetakse, ma julgen öelda, superpehmete alade esindajaid.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun küsimust!

Raivo Järvi

Ettekandes olid olemas näited teiste riikide haridusprogrammide kohta. Kas ei või siin tekkida momenti, et me jääme ilma haritud rahvast või suuname vägisi inimesi aladele, kus nad ei saa pädevaks?

Mihkel Oviir

Ma tänan! See oli väga huvitav küsimus. Haritud rahvas – see ei ole mitte kõrgharidust formaalselt tõendavate diplomite arv 1000, 10 000 või 100 000 inimese kohta. See on minu kindel seisukoht. Rahva haritus oleneb mitmest komponendist. Minu arvates on kõige olulisemad kaks komponenti. Esimene komponent on meie vanemad, teine on kool ja õpetajad. Minu arvates on siin terve hulk väikesi indikaatoreid, mille üle tuleb hakata mõtlema. Kui te lugesite mõni aeg tagasi ajalehest, siis te teate, et me oleme jõudnud olukorda, kus meil koolis ei ole enam õpetajaid, meil ei ole enam füüsikaõpetajaid ja

õpetamine toimub interaktiivselt. Ükski asi ei suuda tegelikult õpetajat asendada. Selles mõttes on sellised otsused paratamatud. Hariduse puhul on eelkõige oluline õpetajate kvaliteet, ülikooli puhul on eelkõige professorite kvaliteet see, mis teeb ülikoolist ülikooli. Te kõik lugesite ju tähelepanelikult 600 parima kõrgkooli kohta. Ma küll ei tea, kuivõrd objektiivne see analüüs on. Kus siin nimekirjas Eesti kõrgkoolid on?

Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Aitäh! Austatud riigikontrolör! Kõne oli tõesti värvikas. Ma ise olen küll Nestor, aga vähemalt istun Kotka kõrval. Paljude faktidega võib kindlasti nõus olla ja paljude asjade üle võib ka vaielda, aga oli üks koht, mis, ma ütlen kohe ära, mulle ei meeldinud. Meie sotsiaalkulutuste osakaal avalikes kuludes on üks näitaja, aga Euroopa Liidu keskmine kulutus sotsiaalkaitsele on üle 26% toodetud rikkusest ehk SKT-st ja Eestis on see ainult üle 12%. Kas see on ikka õige suund, kuhu riigikontrolör peaks meie riiki suunama, kui me teame, et meist vähem kulutab sellele ainult Läti?

Mihkel Oviir

Ma tänan selle küsimuse eest! Mulle eriti meeldis küsimuse sissejuhatav osa, kus lugupeetud Nestor ütles, et ta ei ole kõigega nõus. Ta ei peagi kõigega nõus olema. Tuleb aru saada ühest spetsiifikast, mis Riigikontrollil on. Riigikontrolli üks põhiülesanne, kõrgema kontrolliasutuse ülesanne on tihti tuua välja see teine seisukoht. Ei maksa kunagi karta neid teisi seisukohti. Mina juba oma vanuse tõttu kardan seda ainumat õigust ja ainumat tõe. Härra Nestor! Te olite ise kabineti istungitel, kus arutati neid sotsiaalkulutusi, arutati meie eelarveprobleeme. Seda saab ja tuleb vaadata ainult eelarve kontekstis. Ükskõik mis momenti me seal mainime, me peame ütleva, et meil on ka teised lahendused. Ma olen nõus, me võime sotsiaalkulutustele panna mitte 50%, vaid 70%. Probleem ei ole selles. Aga mille arvel, kust kohast me selle raha saame? Samas me ütleva, et meil on energeetikale vaja 100 miljardit. Õelge, palun, kust me selle raha

saame! Viime Eesti Energia börsile? Me räägime, et miljon inimest saab toasooja kaugküttest. Te ju teate väga hästi, milline on nende torude ja kõikvõimalike kommunikatsioonide olukord. See vajab raha. Vaat siis tulebki välja öelda, et kaugemas perspektiivis me teeme seda nii, me leiame võimalusi kõikvõimalikeks toetusteks. Ma ei ole iseenesest ühegi toetuse vastu, aga terve mõistusega inimene peab mõtlema, kust me midagi võtame ja kuhu me paneme. Te olete, härra Nestor, kõikidel kabineti istungitel olnud, seal on täpselt seesama probleem üleval. Ei maksa öelda, et siin on tegemist millegi inimvaenulikuga, see on terve mõistus. Reaalne elu on lihtsalt niisugune.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh! Täitsa huvitav on. Tänane ettekanne veenis mind kindlasti selles, et valgustatud Riigikontrolli monarhia oleks etem kui parlamentaarne demokraatia, aga otsustatud on teisiti, kahjuks. Suure elukogemusega juht, loomulikult, oskab palju nõu anda. Ma tahan küsida selle terve mõistuse kohta. On teil kindlasti andmeid, et siin saalis on inimesi, kellel on tõsiseid probleeme, ütleme, stabiilse seisundiga mõistuse osas?

Mihkel Oviir

Lugupeetud Villu Reiljan! Minu arvates on siin saalis 101 inimest, kes võiksid kõik kuuluda sellesse parteisse, mida mina esindan, üksainuke väike häda on: vaat seadus ütleb nii, et ei saa kuuluda kahte erakonda samal ajal. Selles on probleem. Mitte et ma paneksin kahtluse alla siin saalis olevate inimeste terve mõistuse ja kõik sellest tuleneva. Hoidku jumal! Ma ei ole isegi unes niisugust hullu olukorda näinud. Siin on Eesti rahva parimad pojad ja tütreid. Ma olen selles sügavalt veendunud.

Aseesimees Jüri Ratas

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea esineja! Te ütlesite umbes nii, et teie arvates on Eesti õigel

teel. Lääne ekspertide hinnangud meie kohta on tavaliselt täppi läinud, peaaegu 100%. Täna nased lehed tsiteerivad nendesamade ekspertide sõnu, et Eesti on lähiajal majanduslikult pankrotis. Kas see on teie arvates õige tee olnud?

Mihkel Oviir

Kõrgelt austatud küsija! Ma kordan. Ma ütlesin, et võrreldes teiste riikidega, kes on tulnud analoogilisest situatsioonist, kes on need nn Euroopa Liidu uusliikmed, on Eesti õigel teel. Seda esiteks. Teiseks, ekspertide arvamus. Kõikidesse ekspertide arvamustesse tuleks minu arvates suhtuda teatud kriitikaannusega. Miks? Tuletage meelde, mida needsamad eksperdid ütlesid aasta tagasi meie majandusvõimekuse kohta. Nendesamade ekspertide arvamus kohaselt võttis lugupeetud Riigikogu selle riigieelarve vastu. Nii et minu arvates tuleb ka ekspertide arvamustesse suhtuda teatud kriitikaga.

Aseesimees Jüri Ratas

Leino Mägi, palun!

Leino Mägi

Aitäh, härra aseesimees! Austatud riigikontrolör! Üle tüki aja oli hea kuulda, kuidas räägiti haridusest just selles keeles, mis praegu hariduses valitseb. Mis te arvate, näiteks, kui Eesti majanduses oleks selline kaos nagu hariduses, et kõik muudavad seda, aga midagi ei toimu, kui palju laekuks üldse makse Eesti riigis?

Mihkel Oviir

Ma pean ütlema, et haridusest räägitakse viimasel ajal väga palju. Kui me hakkame vaatama, kes kõige rohkem räägivad, siis ettevõtjad räägivad haridusest kõige rohkem. See king pigistab eelkõige ettevõtjaid. Ettevõtjatel on, jah, võimalik saada juriste, neil on võimalik saada avaliku halduse spetsialiste, aga ettevõtjal on raske leida korralikku inseneri. Selles on probleem. Küsimus ei ole mitte ainult ettevõtjas. Ka Riigikontrollil oleks rohkem vaja inseneriharidusega inimesi. Meil on väga palju juriste (kui need 600 lõpetavad, võiks juriste veelgi saada), aga inseneri on praktiliselt võimatu saada. See on meie probleem. Vaadake, kuidas orienteeruvad juba

põhikooli- ja gümnaasiumiõpilased, millele ja kuidas orienteerutakse. See on objektiivne paratamatus ja selle olukorraga tuleb tegelda kõige kiiremini. Aga see oleneb nüüd haredusest. Ma kujutan ette, et neid nn pehmeid erialasid võivad väga paljud meie hulgast õpetada, aga raske on leida tõsist inimest, kes suudaks õpilasele teha meeldivaks matemaatika, füüsika, keemia. Kui palju on meil probleeme programmeerijatega, keda oleks vaja, vaja ja veel kord vaja! See on objektiivne olukord ja paratamatult tuleb ümber orienteeruda. Kas see meile meeldib või ei meeldi, aga mida varem me seda teeme, seda parem.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Aitäh! Hea riigikontrolör! Tänu huvitava ettekande eest! Me kuuleme aina rohkem ja rohkem, kui võtame näiteks Maailma Looduse Fondi aruanded ja muud sellised materjalid, ühte lihtsat tõsiasja, et loodusressursside kättesaadavus, ökosüsteemi mitmekesisus ja toimivus on tegelikult inimühiskonna olemise üks olulisemaid aluseid. Mida enam me loodust kasutame, ja praegu me kasutame kolmandiku võrra loodust rohkem, kui seda tekib, seda kehvemaks muutub meie majanduslik ja sotsiaalne seis. Kas riigikontrolöril on plaane, et aruandlus n-ö riigi vara haldamise üle muuta oluliselt laiemaks ehk täiesti ökosüsteemi- ja ressursipõhiseks, et me näeksime, millised kulutused meie majandamisega mitte ainult ühiskonnale, vaid tervele loodusele tekivad?

Mihkel Oviir

Aitäh küsimuse eest! Jah, me tegeleme. Paratamatult, me peame midagi kokku tõmbama ja valima oma prioriteedid, kuid kogu keskkonnamatemaatika on ja jääb Riigikontrolli prioriteediks väga pikaks ajaks. Seal me püüame käsitleda kõiki aktuaalseid teemasid.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Aitäh ettekande eest! Täna ka isiklikus plaanis selle tunnustuse eest, mida te

jagaste inimestele, kes omavalitsuste ühendamise reaalselt on tegelnud ja sellega toime saanud! Minu küsimus ongi samast valdkonnast. Ütlesite, et riik vajab plaani haldusterritoriaalseks reformiks. Aga küsin otsesõnu: kas on teie meelest võimalik, et selle plaani järgselt on võimalik vaid vabatahtliku ühinemise teel seda korraldada või peaks vabatahtlik ühinemine ühel hetkel ja lähihetkel üle minema ka selliseks, et riik administratiivselt ise sekkub?

Mihkel Oviir

Ma tahan öelda, et ma ei vaata selles kontekstis mitte ainult omavalitsusi. Siin tuleb lahendada omavalitsuste küsimused, siin tuleb lahendada maavalitsuste küsimused ja üle vaadata teatud ministriumide pädevus teatud valdkondades. Seda tuleb komplekselt vaadata. Mis puudutab vabatahtlikku või mitte-vabatahtlikku ühinemist, siis loomulikult oleks kõige parem, kui toimuks n-ö vabatahtlik abielu, juhul kui ei tekiks nn värdalasi. Te teate, meil hakkavad need tekkima, mida mitte keegi ei taha. Tihti paremad, jõukamad omavalitsused ühinevad omavahel heameelega, aga samal ajal on ka omavalitsusi, kes on suurtes võlgades. Tuletame meelde, Võhma linnas oli probleeme, neid probleeme on terve hulk. Minu arvates tuleks seda komplekselt teha, vaadata tervikuna, lõpetada ka see niisugune regionaalne arusaamatu areng, sest me ei tea, kui palju meil on praegu regionaalseid tõmbekeskusi, kas neid on kaks, kas neid on neli, kas neid on kümme või mis iganes. Minu arvates tuleks kõike seda mõistlikult kasutada, nii ühte kui ka teist poolt.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud ettekandja! Täna kõigepealt põhjaliku ettekande eest, kus te muu hulgas aitasite valitsusel raha leida! Kuid te mainisite, et pensionile mineku iga peaks tõstma kohe, mitte sellega aastaid ootama, ja et justkui me kulutaks ka tervishoiule pisut liiga palju. Me saame seda kõike seostada ikkagi elueaga. Kas teile ikka on teada see fakt, et me oleme praegu inimarengu edetabelis langenud 78. kohale ja oleme eluea poolest Venemaa ja

Valgevenega kolm viimast ja et tervishoiu rahastamise koha pealt me oleme ka üks viimaseid, SKT-st 4,9% läheb meil tervishoiule Euroopa Liidu 8–9% kõrval?

Mihkel Oviir

Ma tänan selle küsimuse eest! Jah, ma tean Eesti rahva elu pikkust. Ma tean ka seda eluiga mõjutavaid faktoreid, tean, kuidas mõjutavad eluiga kõikvõimalikud õnnetusjuhtumid, tööõnnetused, liiklusõnnetused, kuriteod jne. Seda esiteks. Kui te tähele panite, siis ma ei rääkinud, et me peaksime kohe üle minema, jutt oli, et tuleks praegu kohe otsustada. Minu probleem on, kust tuleb see raha. Härra Nestor astus uksest sisse ja kummardas viisakalt. Tema ütleb, kui palju oleks meil vaja pensionifondi juurde maksta, sest olemasolevad laekumised ei kata kulusid. Te teate tervishoiuküsimusi ju väga hästi. Kui palju meil läheb mõne aasta pärast vaja raha? Kogu aeg on ju vaidlus, mida peaks riik sinna juurde andma. Ma olen täiesti nõus sellega, et meie inimene võiks minna pensionile 50-aastaselt. Kõik tervishoiukulutused peaks katma ja võiks katta riik. Ma olen ka sellega nõus. Aga tuletame meelde mõne aasta tagust kaasust, mis oli suhteliselt dramaatiline. See kaasus oli ju selline, et öeldi, jah, on olemas spetsiaalne ravim, mis võib selle inimese päästa, aga see maksab miljon krooni või miljon dollarit aastas. Kes ja kuidas selle eest tasub? Ma ju räägin pigem sellest, et otsused tuleb teha tervikuna. Me räägime kõikides valdkondades praegu rahapuudusest. Me räägime energeetikas rahapuudusest. No mida me teeme, kui me homme istume ilma elektrita? Siis ei ole meil ka haiglaravist ega haigekassast mingisugust tolku. Mis juhtub, kui meil soojamajanduse keskküttesüsteemid on ühel momendil amortiseerunud ja neid ei õnnestu vahetada? Küsimus on ju selles. Ega meil iseenesest raha juurde ei tule. Mul on mõnikord tekkinud tunne, muuseas, mitte ainult siin, vaid ka valitsuses, et igauks ütleb, et tal on kindlasti seda vaja. Ma olen täiesti nõus, et igale poole on raha vaja. Aga raha jagamine, mida teil tuleb siin ka järgmisel aastal teha, uue majanduskasvu tingimustes, on ääretult raske töö, sest igale poole on raha vaja. Selles mõttes ma ütlen: ma ei ole pensionäride vastu, ma ei ole haigekassa vastu,

ma ei ole kellegi vastu. Ma räägin sellest, et raha on üks kindel kogus ja see tuleb ära jagada. Kedagi ei tohi päris ilma jätta. See ongi küsimus. Teile, saja ühele targale inimesele.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaan Kundla, palun!

Jaan Kundla

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ka mina tänan omalt poolt väga sisuka ettekande eest! Me teame, et omal ajal löid Eestis laineid Euroopa Liidu seadused, mis kehtestasid nõudeid banaani kõveruse kohta, nõudeid külapoodide sisustuse kohta, mistõttu paljud külapoed üldse suleti jne. Te ütlesite, et neid tobedaid seadusi on juba palju tühistatud. Kas kuskilt võiks leida mingisugused koondandmed selliste seaduste kohta, mis on tänaseks tühistatud?

Mihkel Oviir

Kindlasti võib. Ma arvan, et ka siin parlamendis on isikuid, näiteks teie konsultandid, kes leiavad selle info üles. See on see töö, mis on tehtud kõikvõimalike Euroopa Liidu aktide korrastamisel. Seda teemat on Siim Kallas oma kõnedes korduvalt tõstatanud. See on üks moment. Teine moment on see, et me ise pugesime nende Euroopa Liidu kõikvõimalike soovitude taha, leides ja deklareerides, et need on kohustuslikud. Minu arvates ei ole see asi teps mitte nii hull. Tihti, et mingisugune eelnõu parlamendis läbi suruda, me ütlesime, et see on Euroopa Liidu nõue. Tihti võeti neid nõudeid puhta kullana, et kui on Euroopa Liidu nõue, siis on kogu jutt sellega lõppenud. Nii et sellel asjal on kaks poolt.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Mänd, palun!

Tarmo Mänd

Tänan, härra juhataja! Austatud riigikontrolör! Meil on nendel teemadel võimalik tihti vestelda, vaid protokollu huvides pöördun ma ka siin teie poole. Mina ei kahtle teie siiras mures riigi ja rahva pärast, aga olen hämmingus, kui laialdast kõneainet avab riigi vara teema. Siin on täna selles käsitluses

tegemist terve riiklusega, tähendab, Riigikontrollil on teatud volitused nähtavasti puudu. Aga teie kõnes oli üks moment, mis sunnib mind küsima. Te ütlesite, et me liigume õigel kursil. Kas te arvate seda ka meie maksupoliitika kohta, mis sai alguse eelmisel aastal, mis tähendab palju kohustusi, suuri lubadusi, aga makse kogutakse järjest vähem? Kas 31%-line maksukoormus võimaldab ehitada sotsiaalselt sidustatud riiki?

Mihkel Oviir

Ma tänan selle küsimuse eest! Ma saan aru, et lugupeetud Tarmo Mänd esitas kõigepealt küsimuse riigi vara kasutamise ja säilimise ülevaate kohta. Nagu te mäletate, ma alguses ütlesin teile, ja kuskil ei ole ära märgitud, millises vormis see peab olema. Ma olen aastaid esitanud ülevaadet kirjalikus vormis, ka ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2007. aastal. Selles mõttes on riigikontrolöri võimalus rääkida nendest probleemidest, mis mulle tunduvad olulised ja mis paratamatult mõjutavad neid protsesse. Me ei saa öelda, et ükski protsess oleks kuidagi eraldi seisev, ilma ühiskonna kui terviku mõjudeta. Nii et see ülevaade on teil kirjalikult olemas, ma alguses ütlesin seda. Nüüd küsimus maksupoliitika kohta. Niipalju suudetakse seda raha ümber jagada, nagu teie, targad inimesed siin saalis, otsustate, milline on Eesti Vabariigi maksukoormus, ja ümber saab jagada ainult sellest maksukoormusest tulevast raha. Mina kodanikuna saan ainult vaadata sügavalt silma sellele inimesele, kelle ma olen valinud siia Riigikokku. Seda esiteks. Teiseks, mis puudutab maksukoormuse suurendamise võimalust, siis kui te ütlete, et kõiki neid ülesandeid ei suudeta täita, siis mina millegipärast praegu paneksin prioriteediks majandusliku arengu. Ega kuskilt mujalt ju seda raha ei tule. Kui me ka ütleme, et me paneme maksukoormuseks 40%, 50% või 60%, siis raha tuleb ainult majandusest. Kuulake, mida räägivad majandusinimesed, kes tegelevad ettevõtlusega. See on minu arvates põhiline indikaator. Kui me saame oma majandusele uuesti jalad alla, kui majandus kasvab vähemalt 4–5% aastas, siis lahenevad ka paljud teised küsimused. Ma ei suuda praegu hinnata maksukoormuse tõstmise sotsiaalseid mõjusid meie ettevõtluskliimale.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmer Jõgi, palun!

Helmer Jõgi

Aitäh! Hea ettekandja! Tõepoolest, meie riigi väga suur vara on meie lapsed, õpetajad ja haridus. Tore, et te tõstasite selle teema oma ettekandes. Aga ma tahan küsida teie meelisriigist ehk linnuriigist pärineva küsimuse. Te tõite esile hariduse probleemid ja et see jutt ei oleks ainult koputus kanala katusele, kust kostab pärast natukene kaagutamist, esitasite te ka konkreetse ettepaneku gümnaasiumid riigistada. Kas Riigikontroll on analüüsinud ka edukate haridusmodelitega, eduka hariduskorraldusega riikide kogemust, et ta võiks pakkuda Riigikogule peale gümnaasiumide riigistamise võimaluse mingeid muid, alternatiivseid variante?

Mihkel Oviir

Aitäh teile! Lugupeetud küsija! Kuskil ei ole analüüsides puudus. Kui me võtame hariduskorralduse nendes riikides, mida me peame meile mingil määral etaloniks (kaugele ei ole vaja sõita, piisab sõitmisest üle lahe, et vaadata, kuidas seal on haridus korraldatud), siis analüüse on olemas väga palju. On lihtsalt vaja, et teie võtaksite vastu otsused nende analüüside pinnalt. Ma olen erinevatel põhjustel alati kartnud analüüside paljusust. Ma olen ise vana bürokraat ja ma tean, et kui ei soovita midagi otsustada, siis öeldakse: "Aga kuulge, meil oleks veel analüüsi vaja, teeme veel ühel või teisel teemal analüüsi." Eestis on olemas analüüsid, Euroopa Liidus on olemas analüüsid. Haridus on Lissaboni strateegia põhiline komponent. Ilma selleta ei ole võimalik ju tegelikult mitte mingisugune areng, ei majanduslik, ei sotsiaalne areng. Teil tuleb teha valik, mida te peate kõige õigemaks ja kõige otstarbekamaks situatsioonis, kus me teame, et laste arv väheneb, paratamatult väheneb. Minu arvates on lastel õigus saada kvaliteetset haridust. Mõtleme nende kahe komponendi peale. Kui palju noori läheb kooli õpetajaks? Mis juhtub tegelikult maapiirkonnaga? Ma ei ole mitte omavalitsuste, väikeste omavalitsuste vastu, aga vaadake, mis tegelikult toimub. Mõelge sellele, kui palju inimesi ütleb, et jah, ta seob oma elu selle maa või selle kodukohaga. Selles on minu arvates

probleem. See ei ole mitte minu subjektiivne soov või tahe, vaid see on minu arvates objektiivne paratamatus. Aga kindlasti ei ole mina siin teie jaoks mitte Delfi oraakel.

Aseesimees Jüri Ratas

Vilja Savisaar, palun!

Vilja Savisaar

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Te olete siin pannud meile väga suuri kohustusi ja kogu aeg räägite, et see kõik on meie kätes, ja rohkem või vähem siiralt meid siin meelitanud. Aga ma usun, et te teate täpselt sama hästi kui minagi, et tegelikult otsustab juba ammu Eesti Vabariigis asju valitsus ja selles Riigikogu koosseisus on tal 60 käepikendust, kes ka niimoodi hääletavad. Selles valguses oskate äkki meile nõu anda, kuidas taastada parlamendi roll, et kõiki neid soovitusi, mida te siit puldist hoolsalt jagate, ka tegelikkuses ellu viia.

Mihkel Oviir

Aitäh teile küsimuse eest! Mind pani kõigepealt mõtlema teie küsimuse sissejuhatav osa – enam või vähem siiralt. Ei ole viisakas daamile vastuküsimust esitada, aga millest on tekkinud see mõte või kartus, et ma ei ole siiras? Ma olen selles mõttes absoluutselt siiras, et te olete meie rahva valitud isikud, kes on siia saadetud, ja sellest vastutusest ei pääse te mitte kuhugi. Mina võin anda teile oma parema äratundmise ja meie organisatsiooni tegevuse põhjal nõu, et aidata oma seisukohta luua. Aga ma tahan teile öelda, et teie moodustate valitsuse. Te kõik ju teate seda väga hästi, te olete kõik ka ise valitsuses olnud. Keegi ei anna parlamendile võimu, parlament peab selle võimu võtma. Ma mõõnan, et see eeldab ka teatud arengut, teatud arengutaset. Kui me räägime parlamentaarsest demokraatiast, siis me ei saa rääkida sellest ilma parlamendi võimuta. Kui siin ei ole parlamendi võimu, siis see ei ole parlamentaarne demokraatia, siis on meil tegemist mingisuguse teise riigikorraldusega. Võib-olla härra Gräzin suudab pärast teoreetiliselt lahti seletada, millega meil tegemist on. Kõikides n-ö üleminekuriikides on probleem parlamendi ja valitsuse suhetes. Kui teie ei ole võimul, kes siis võimul on? See on minu

retooriline küsimus. Mina ei saa üldse teistpidi arvata, sest minu põhiline klient ei ole mitte valitsus, vaid parlament. Riigikontroll saab olla nii mõjus, nii tugev ja nii tegus, kui mõjus, tugev ja tegus on parlament.

Aseesimees Jüri Ratas

Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea riigikontrolör! Tõepoolest, meil ei ole sellist plaani, kuidas haldust ümber korraldada, muuta elu efektiivsemaks, haldussuutlikumaks. Viimasel ajal on selline plaan taandatud kahjuks väga primitiivsele küsimusele, kas omavalitsusi liita käsu korras või on neil vabatahtlik õigus liituda. Kui seda plaani ei ole, kas teil riigikontrolörina on soovitusi, milline peaks välja nägema sellise plaani koostamise protsess ja see plaan ise?

Mihkel Oviir

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt tahan päris tõsiselt öelda, et meil on aastate jooksul välja töötatud terve hulk erinevaid plaane. Eestis ei ole selles valdkonnas plaanide puudust. Minu arvates tuleb tõdeda, et väikesed omavalitsused, mida on Eestis enamik, ei ole jätkusuutlikud mitte sellepärast, et nad ainult väikesed on, vaid nendel puudub nii vaimne kui ka füüsiline kapatsiteet. Vaimse kapatsiteedi puudumine ei tähenda, et seal elaksid rumalad inimesed. Küsimus ei ole hoopiski selles. Kui me vaatame omavalitsustele pandud ülesandeid, siis need eeldavad väga professionaalsete spetsialistide, professionaalsete juhtide olemasolu. Aga kui me vaatame kõige lihtsamat asja, kui me vaatame kolme neljandikku omavalitsusi, seda, kui suur on ühes vallavalitsuses töötavate inimeste arv, siis see on 10–12 inimest. Kui me vaatame, kui palju on nendele pandud ülesandeid, ja need mingil määral ära jaotame, siis saame üle kümne ülesande. Me kunagi analüüsisime, millised on keskkonnavaldkonnas sellise töötaja pädevusnõuded. Kui me vaatame eri asju, kui me räägime ehitusjärelvalvest, kui me räägime arengukavade koostamisest, kui me räägime ükskõik mis valdkonnast, siis me peame tunnistama, et see ei ole Eesti riigi väikestes omavalitsustes mõeldav, sest lihtsalt

ei ole nii palju inimesi. Meil lihtsalt ei ole nii palju kvalifitseeritud spetsialiste, seda enam, et kõik otsivad neid tikutulega. Kes ei vajaks tänapäeval head spetsialisti? See on probleem pankades, see on probleem ettevõtetes, see on probleem riigiasutustes. Seal ei aita ka raha juurdeandmine. Tavaliselt öeldakse, et anname raha juurde. Ei aita ka raha juurdeandmine, sest osa olemuslikke ülesandeid jääb niikuinii nende peale ja nende kanda. Kui me seda tõde tunnistame, siis tulebki hakata nende otsuste tegemisega peale. Kui palju omavalitsusi võiks olla ja millise suurusega nad võiksid olla, et nad tuleksid ülesannetega toime? Ei ole mõeldav kasutada seda versiooni, mis oli Eesti Vabariigis enne 1940. aastat. Kui mu mälu ei peta, siis oli meil kuus kategooriat omavalitsusi, kellel olid erinevad ülesanded: esimese järgu omavalitsus, teise, kolmanda, neljanda, viienda ja kuuenda järgu omavalitsus. Viimase järgu omavalitsus sai ainult lipud riigipühadel üles ja kõige parem tegeles kõigega. Ka see idee on kuidagi läbi jooksnud, aga see ei ole võimalik, see ei ole tänapäeval mõeldav. Teiseks, noored inimesed lahkuvad maalt ega seosta oma elu maaga. See tuleks lihtsalt otsustada ja ära teha enne, kui päris hilja ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud riigikontrolör! Suur aitäh ettekande eest! Te oma ettekandes tõite välja riigi eksisteerimise põhisambad – inimese koos hariduse, sotsiaalvaldkonna ja rahaga. Kuid Eesti riik on küllalt väike riik ja me asume Euroopa Liidu piiri ääres. Ka selles aruandes, mis te esitasite, ei ole julgeolekustruktuuridest ühtegi sõna. Võib ainult öelda, et riigi varade poole pealt on toodud mõned ministriumid välja. Kas Riigikontroll on tähelepanu pööranud sisejulgeolekustruktuuride muutusele ja kuidas on see mõjunud meie maastikul?

Mihkel Oviir

Aitäh küsimuse eest! Me oleme pööranud tähelepanu mõningatele aspektidele. Küsimus on selles, et me räägime praegu struktuuri-muudatustest, me räägime protsessist. Prot-

sessi käigus ei ole mõeldav nende asjade auditeerimine. Me võime alles pärast protsessi lõpetamist auditeerida ja vaadata, mis välja tuli. Seda esiteks. Teiseks, me peame ütleva, et jah, me oleme tegelnud ka sisejulgeolekuküsimuste eri tahkudega ja erinevate asjadega, aga ühest asjast tuleb aru saada: me saame teha ainult niipalju, kuipalju meil ressursse on. Kui me vaatame, kui palju tuleb ettepanekuid ka Riigikogu poolt, mida me võiksim auditeerida, siis see ületab tegelikult mitu korda meie võimekuse. Me oleme koostöös riigieelarve kontrolli erikomisjoniga püüdnud paika panna optimaalsed kontrollivaldkonnad, eri aastatel erinevad valdkonnad, millele me oleme püüdnud tähelepanu pöörata.

Aseesimees Jüri Ratas

Urmas Reinsalu, palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh! Härra riigikontrolör! See oli mõneti tavatum ettekanne võrreldes teie eelnevate aastaülevaadetega, aga mitte sugugi kehvem, vaid tegelikult olulist põhiprobleemi, riigi poliitilise juhtimise kvaliteeti laiemalt käsitlev. Minu küsimus on selline. Sa puudutasid ka n-ö erinevaid reformivajadusi riigi sotsiaal- ja peretoetuste süsteemis. Millistest universaalsetest või inimlikest põhimõtetest lähtuvalt peaks olema meie sotsiaalne hoolekandesüsteem üles ehitatud, millised on need väärtused ja millist väärtuste nihet siin vaja oleks?

Mihkel Oviir

Ma tänan küsimuse eest! Ma tahan öelda, et nende universaalsete väärtuste kandjad olete teie. Meie oleme majanduskontrolli organisatsioon, me räägime pigem majanduslikust poolest, mida, kuidas ja kui palju on võimalik meil ühte või teise protsessi panustada. See on praegu minu põhisõnum. Me ei käsitlenud neid universaalseid väärtusi, millest teie peaksite juhinduma. See oleks minult liiga palju tahetud, kui ma peaksin suutma väärtuspõhiseid seisukohti teile välja tuua. Aga ma järgmine kord proovin.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh! Lugupeetud riigikontrolör! Mul on selline küsimus. Kui me vaatame 2007. aastat, siis 2007. aasta jääb riigikoolidele kindlasti üsna kurvana meelde. Hakkame peale sellest, et me ei ole ju aastaid riigikoole suutnud vajaliku tempoga inimväärsemaks või vähemalt lapsesõbralikumaks muuta, eriti mis puudutab erivajadustega lapsi. Päris mitu aastat kavandatud nn RKAS-lepingud ehk Riigi Kinnisvara AS-i kaudu koolide erivajadustega laste vajadustele vastavaks tegemine kukkus 2007. aastal ju ära. Kas teie riigi vara kontrollija poole pealt vaadates näete siin mingisugust lahendust? On ju ka täna räägitud, et raha meil ei ole. Aga samal ajal erivajadustega laste vajadustele need koolid ei vasta.

Mihkel Oviir

Aitäh selle küsimuse eest! Pean ütlema, et mul on sügavalt kahju, et riigikoolid jäid õigel ajal renoveerimata. Me teame väga hästi, et need sajad miljonid, mis läksid koolide renoveerimise peale, läksid ju tavaliselt munitsipaalkoolidele. Renoveeriti terve hulk munitsipaalkoole, mis on tõesti tehtud rohkem või vähem elamisväärseks, isegi väga elamisväärseks. Mis puudutab riigikoole, siis on mul sügavalt kahju, et riik ei olnud selle süsteemi tarbija, mille tema ise lõi ja kuhu tema selle raha andis. Teades praeguse eelarvega seotud olukorda ja eriti seda, mida te hakkate arutama ja veel aasta lõpus hakkate arutama, siis ma ei näe siin väga helget perspektiivi lähemal ajal, nii kahju kui ka ei ole, aga kindlasti on selle küsimuse lahendus teie käes.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud riigikontrolör! Tänan teid ettekande ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Jõudu teile!

Mihkel Oviir

Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Marek Strandbergi, Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Me kuulsime ülevaadet riigi vara kasutamise seisust 2007. aastal. Me näeme tegelikult ühte lihtsat asja, et ei ülevaade riigi vara seisust 2007. aastal Eestis ega ülevaade maailma majanduse seisust aastal 2007, kui me loeme sellest kust iganes mujalt, ei ole meile allikaks, et me oleksime võinud seda varem teada, ennustada kõikvõimalikke kriise ja majanduslikku ebamugavust, mis meid praeguseks hetkeks on tabanud. Seetõttu, nagu ma mainisin ka juba lühidalt oma küsimuses riigikontrolörile, leian ma, et meil on möödapääsmatu hakata lisaks riigi vara arvestusele aina selgemalt ja täpsemalt tegema ülevaateid, mis on – olen veendunud – kindlasti ennustusvõimelisemad, loodusressursside, loodusvarade ja ökosüsteemi kasutusest, mis paratamatult kaasneb nii riigi tegevuse kui majandustegevusega.

On täiesti selge, et kaasaegne arusaam majandusest ei saa põhineda ainult rahapõhisel kapitaliarvestusel, mis on selgelt puudulik, ühekülgne. Kõikidel juhtudel, kui me räägime sellest, et majanduse edu aluseks on ühel või teisel moel küll sotsiaalne kapital, küll kultuuriline kapitali ja, mis kõige peamine, eelkõige looduskapital, tunnustame ja tunnustame me väga selgelt, et majandus, ühiskond, kultuur, kõik inimesepõhine eksisteerib ökosüsteemis nendes piirides, mis ökosüsteem meile võimaldab. See on baastõde, aga ei tee paha seda baastõde siinsamas saalis korrata. Meenutan siinkohal uuesti Maaailma Looduse Fondi ökoloogilise jalajälje vägagi põhjalikku analüüsi, mis näitab üht: mida enam ja mida rohkem üle piiri me kasutame looduses olevaid võimalusi, seda kehvemaks muutub tegelikult meie enda olukord, mitte abstraktses, vaid täiesti konkreetnes mõttes. Mida vähem meie ümber on teisi liike, seda enam me peame panustama küll meditsiini, küll muudesse turvameetmetesse, selleks et ennast liigivaeseks muutunud ökosüsteemis elusana ja tervena tunda ja hoida ning seda suuremaks muutuvad meie kulutused. Lõpuks muutuvad need kulutused väga suureks ja selline mehhanism ei ole mõistlik. Ehk ressursikasutuse üle arvepidamine ja just nimelt loodusressursside ja ökosüsteemi seisundi üle arvepidamine peab olema möödapääsmatult väga oluline komponent riigi seisundi

hindamisel ja riigi tuleviku prognoosimisel. Ei saa öelda, et majanduskriisi ja finantskriisi selge põhjus oleks pikaajaline üle looduse taluvuspiiri toimunud majandamine, mis on kestnud juba viimaseid kümnendeid. Kuid oleme kindlad ka selles, et me ei saa väga selgelt välistada seda tõsiasja, et majanduskriiside ja sellise majanduslanguse üks põhjusi võib olla võimaluste ülehindamine ja ületarbimine.

Kui tulla veel kord meie enda Eesti probleemide juurde, siis on täiesti selge, et süstemaatiline loodusressursside väärkasutuse alahindamine ja nende mittetähelepanemine on kaudsete, mitte ainult keskkonna või tervisekahjude, vaid väga selgete majanduskahjude tekkimise põhjuseks. Ehk senikaua kuni me ei oska detailselt ja komplekselt vastata lihtsatele küsimustele, kui palju kütust kulutab meie riigieelarve, mis on selle riigieelarve ja riigi majanduse tegelik energeetiline kulu ehk teisisõnu, kui palju meie riigiauto 365 päeva läbimisel tegelikult kütust ja ressursse kulutab, on meil väga raske seda tegevust optimeerida. Nagu te näete, on täna keskseks küsimuseks energia hind, homme on keskseks küsimuseks võib-olla juba ka vesi. Mida kiiremini me sellist kompleksset arvestust suudame üles ehitada, seda ennustusvõimelisemaks muutuvad kõik meie analüüsid ja prognoosid, seda vähem peame me iga aasta majanduslikult kehvades oludes ümber hindama oma eelarvet, seda kärpima, vähendama ja tegema mida iganes muud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Taavi Veskimäe! Kaheksa minutit.

Taavi Veskimägi

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kuuates siin riigikontrolör Mihkel Oviiri ettekannet, võisime tõdeda, et see nõudlus reformide järele, mis majanduslangusega paratamatult koos käib, on üha teravamalt jõudmas ka siia saali. Ilmne on arusaam, et nii edasi minna nagu senini päris võimalik ei ole. Iseküsimus on see, kas praegu on ühiskonnas juba n-ö piisavalt väärtust selleks, et reformid ei oleks populaarsed mitte ainult abstraktsel tasandil, ehk ei oleks kena kõnelda refor-

midest, vaid ka konkreetsed lahendused oleksid juba populaarsed, ehk need konkreetsed ümberkorraldused, mida me põhimõtteliselt tegema peame. Ja selles mõttes on mul heameel, et Mihkel Oviiril oli julgust ja tahtmist nimetada siin ka tõesti konkreetseid ideid. Me võime ju arutada, kas need ideed on head või halvad, aga oluline on see, et oleks ideid, mille ümber ja üle arutada. Kui arusaam on see, et nii nagu senini ei ole päriselt võimalik edasi minna, et on vaja muutusi, siis selleks, et midagi muuta, on vaja ideid ja on vaja tuua ühiskond mõneti välja sellest mõttelaiskusest, mis paratamatult, ja mitte ainult riigis, vaid tegelikult täpselt samamoodi ka erasektoris, headel aegadel maad võttis.

Küsimus on ja seda üritasin ma ka oma küsimuses markeerida: kust tekib see süsteeplane plaan? Ma arvan, et praegu ei ole mitte nõudlust n-ö üksikute ideede järele, et kas langetame mõnda määra või kehtestame kusagile mõne lae. Ideed võivad olla üksikult võttes ju head ja ma võin paljusid neist ka isiklikult toetada, kuid kindlasti ei ole nad piisavad selleks, et sellist kvalitatiivset muutust ühiskonnas esile kutsuda. Sellest lähtuvalt ma ei arva, et on tingimata vaja teha mingeid uusi dokumente, sest ilmselt üks selline oluline töö, mis meil ees seisab, ei ole mitte niivõrd vaadata retrospektiivis, mis me teinud oleme, vaid minu arvates, kolleegid, on meil eelkõige vaja vaadata kõike seda, mida me täna teeme, neid konkreetseid eelnõusid, mis meie laua peal on.

Loomulikult, kui vaadata iga üksikut regulatsiooni, iga üksikut tahet midagi kusagil täiendavalt keelata, midagi piirata, mingit asja täiendavalt reguleerida, mingit aruandlust kehtestada, mingit registrit luua, sellise valdkonnapõhise lähenemisega, siis nad võivad olla kõik väga mõistlikud, kõik väga vajalikud riigi toimimiseks, aga 1,3 miljoni inimesega 30%-lise maksukoormusega 45 000 km²-l ei ole ka potentsiaalipõhise 5-6%-lise majanduskasvuga kõike seda võimalik finantseerida. Me vajame tegelikult selliseid põhimõttelisi, paradigmaatilisi muutusi, ma ütleksin sellist nn kolmanda põlvkonna reformipaketti ehk riik tuleb mõneti teisiti defineerida ja minu jaoks on selle riigi teisiti defineerimise võtmesõnaks "huvid".

Kui me vaatame kas või viimast kahte kuud maailmas, eelkõige pärast Lehmani pankrotti, siis kõik riigid on eelkõige tegutsenud oma huvide põhiselt. Kahjuks on Eesti riigis sõnal "huvi" selline korruptiivne tähendus, aga tegelikult ei peaks see nii olema. Huvid on täiesti loomulikud, naturaalsed asjad, mis käivad ühe riigi tegevusega koos. Eesti riik on tegelikult Eesti inimeste tahte väljendus ja nende huvide väljendus. Ma arvan, et kui me defineeriksime riiki teisiti, siis meil oleks võimalik päris palju ülesandeid, mida me praegu teeme, tegelikult maha laadida, teha neid oluliselt efektiivsemalt, näha asju võib-olla hoopis teises valguses ja see teises valguses asjade vaatamine annaks automaatselt kätte ka teatud lahendused.

Ma arvan, et see koht, kus oleks tegelikult võimalik demonstreerida sellist teistsugust lähenemist, on Eesti riigi käes ju üsna pea, võib-olla isegi liiga ruttu. Teatavasti peab valitsus novembri lõpus esitama uue konvergentsiprogrammi. See on tegelikult mõneti kõige tähtsam dokument sellise riigi tegevuse jaoks, kus me demonstreerime oma suutlikkust või mittesuutlikkust olla valmis Euroopa Liiduga liitumise lepingus võetud kohustuse täitmiseks liituda Euroopa Majandus- ja Rahaliiduga. Ma kardan, et see dokument saab jällegi olema üsna formaalne, senise retoorika ümberkirjutus, kuid ta ei paku tegelikult uusi lahendusi. Aga meil on vaja just uusi lahendusi selleks, et arengut saavutada ja arengut on võimalik saavutada siis, kui kapital tuleb siia. Tegelikult on Eesti rahvuslik kapital viimase poolteise aastaga peaaegalt hääletanud jalgadega, ei ole investeeritud siia, võib-olla välja arvatud kinnisvara. Väliskapitali jaoks ei ole Eesti praegu enam atraktiivne, kuna see muut, mis mõneti on 1990. aastatest, ütleme kuni viimase ajani kapitali sissevoolu toitnud, on praeguseks kokku kukkunud. Aga kapitalita pole arengut. Tegelikult ei ole ka seda, mida oleks võimalik ümber jagada. Ma ei arva, et me peame tegema tingimata mingi uue dokumendi, aga minu arust on tõesti siin täna see koht, kus ilma plaanita ei ole võimalik edasi minna. Ilmselt koalitsioonileping ei ole muutunud olude tõttu enam see plaan – meil on vaja uut plaani, konvergentsiprogrammi näiteks. Ma mõõnan, see tuleb liiga kiiresti ette. Võiks tegelikult olla mõneti selline

strateegiline dokument, kus oleks võimalik demonstreerida mingit uut lähenemist. Mis kõige olulisem, näidata tegelikult, kuidas oleks võimalik panna Eesti riiki efektiivsemalt tegutsema. Aga ma tahaksin veel kord korrata, et minu meelest ei ole võimalik efektiivsust saavutada mitte üksikute asjade muutmise teel, vaid tegelikult asjade põhimõtteliselt teistmoodi tegemise teel. Me peame teatud mõttes avalike ülesannete koormust riigi pealt maha laadima, kui me tahame samamoodi edasi minna. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Kuna riigikontrolör ise tõstis üles parteilisuse teema, siis alustan sellest. Ma olen täiesti nõus, et ta esindab terve mõistuse parteid. Ma ei tea, kuidas teised erakonnad, aga vähemalt kolm kolleegi minu parteist jõudsid selle aja jooksul öelda, et see on ju täiesti Reformierakonna jutt, mida ta räägib. Ma loodan, et ka teised erakonnad leidsid sellest tervest mõistusest väga palju sidet enda mõtetega. Samas, mul ega meil ei ole küll kunagi olnud mingit kahtlust, et Mihkel Oviir isiklikult mingit parteid kaitseb või eelistab, see on ikkagi olnud neutraalne jutt parteipoliitilises mõttes. Tema ettekannete juures on peale terve mõistuse ja sisu alati meeldiv see, et ta on kriitiline, aga ta ei ole samas kuri. Mitte kõigil põhiseaduslikel institutsioonidel seda omadust ei ole, kurjad on olnud erinevad isikud, kes seda on kandnud, kuid mitte alati nii konstruktiivselt kriitilised. See on kena. Esile tõstaksin muidugi seda aruannet, mis meie laudadele on jõudnud või vähemalt siia taha riulitele, kuidas kellelgi. Selle ülesehitus on hästi atraktiivne, võib-olla võib see kohati isegi kerglane paista, aga see on siiski parem kui need paksud kuivad paberid, mida keegi iialgi ei loe. Seda kontsentreeritud, illustreeritud paberit on hea vaadata inimestel, kes, andkem endale aru, tegelikult ei suuda kõiki aruandeid läbi lugeda. See on meie töös paratamatu.

Oma küsimusega püüdsin ma riigikontrolöri natuke provotseerida. Ta heitis ette otsusta-

matust ja jutuajamist, ilmselt siis meile, selle kiituse kõrval, mida ta meile ka jagas. Et me ei otsusta, me räägime teatud reformide teemal. Viskaksin selle palli tagasi. See on täpselt see, mida riigikontrolör teeb, ta jutustab ja teeb ettepanekuid. Meie ka jutustame ja teeme ettepanekuid, aga vahel me siiski otsustame. Tuleb lihtsalt rõhutada žanride erinevust. Kunagi ei saa me endale kodustatud riigikontrolöri. Alati me kuuleme seda kriitikat, see on positiivne. Meie eelis on see, et me otsustame. Aga see on ka meie nõrkus. Žanr on niivõrd erinev ja protsess, mida meie peame läbima, on niivõrd erinev. Neelame alla need okkad, mida ta meile siia puistab, ja tunnistame, et need on asjakohased. Aga tunnistame ka, et mõnda asja teeme meie Riigikontrollist rohkem.

Nii et tänan veel kord selle ettekande eest ja sellega ma lõpetan.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja Villu Reiljani!

Villu Reiljan

Austatud juhataja! Loomulikult on sellised ülevaated ja kriitilised käsitlused edasiviivad, sest see on teisene vaade teise pilguga sellelesamale asjale, mis meid kõiki huvitab, ja viib asja kahtlemata edasi. Mis mind natuke murelikuks teeb, on see, et jäetakse mulje justkui ei oleks siin Riigikogus tulevikku vaatamisega tegeldud. Võib-olla Riigikontroll ja tema juht ei ole saanud lihtsalt aega lugeda seda dokumenti, mille nimi on "Säästev Eesti 21", mis vaatab aastani 2030 ja mille koostamisest võtsid osa teadlased, ma ei räägi siin poliitikutest. Ei saanudki päris aru, kus see terve mõistuse pool on, kas ta on koalitsiooni pool või on ta opositsiooni pool. Meie väga palju praegu vahele ei sega tegelikult, sest meie käest ei küsi keegi midagi. Aga me oleme siin olemas. Kui nüüd asi hukka läheb, siis on ilmselt mõtlemist koalitsiooni poolel, et sinna Oviiri parteisse pääseda. Aga selle "Säästva Eesti 21" teema on tegelikult tõepoolest pikk vaade tulevikku. Selle tulevikuvaate põhiline põhjustaja ongi see, et seal on väga üheselt öeldud, et see paradigma, mida on siin pikka aega viljeldud, et turg reguleerib kõik, hästi

madalad maksud ja kõik läheb väga toredasti, ei vea. See on seal väga ilusasti teaduslikult põhjendatud. Nüüd me oleme lihtsalt praeguseks jõudnud sellesse kohta välja, kus praktika on tõestanud, et tõepoolest ei vea, ja teinud selle asja kuidagi väga ebameeldival kujul meile selgeks.

Kui me siin Riigikogus seda eelarvet, mis on tõepoolest kõige tähtsam dokument, meie poliitiline dokument, vastu võtsime, siis me kuulsime, et ta on üks kõige paremini tasakaalustatud dokument, mida see saal on iial näinud. Nüüd selgub, et ta polegi nii hästi tasakaalus, kuigi ta juba siis tasakaalus ei olnud. Murelik Padar on siin. Ma ütlesin Ivarile, vanale võitluskaaslasemale ilusasti, et valitsus ei peaks nii palju Riigikontrollile vahele segama, vaid laskma rohkem temal juhtnööre ja mõtteid anda, et siis läheksid mõned asjad paremini.

Tõsi ta on, et kui meil on eesmärgid, ja meie eesmärgid ei ole mõtet ka siin hakata välja mõtlema, need on meil põhiseaduses kirja pandud. Et selle suveräänse õiglusele ja õigusele rajatud riigi eesmärk on, et eestluse elujõud kasvaks ning keel ja kultuur säiliks, siis sellele peaks olema kõik muud asjad keskendunud. Praegusi maksu-, eelarve- ja muid poliitikaid on suhteliselt harva õnnestunud keskendada eestluse elujõu kasvule ning keele ja kultuuri säilimisele. Meil on suhteliselt popslik mõtlemine, väga rahakeskne, mammonakeskne ja see kahjuks ei võimaldagi nendele suurtele eesmärkidele väga keskenduda. Sellest räägib tegelikult ka "Säästev Eesti 21". Ma arvan, et kui Taavi Veskimägi rääkis siin õigesti, et on vaja uut plaani, siis ma ütlesin nii, et võiks vaadata need vanad kaugeleulatuvad ja kõikehõlmavad plaanid üle ja neid natuke korrigeerida. Aga see, et nii jätkata saab, ei ole ilmselt ka võimalik, sest tagasilöögid, mida see väike paljukannatanud rahvas peab taluma, on küllalt rängad. Ma soovitan veel kord pöörduda selle seaduseelnõu nr 21 juurde tagasi, millele muuseas vihjasid ka siin esinenud professorid, nii Lauristin kui ka Varblane, ja võtta need teaduslikud seisukohad aluseks, mis on tegelikult kaalukad. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Austatud Riigikogu! Oleme selles küsimuses, milleks on ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2007. aastal, arutelu lõpetanud. Seitsmenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

8. Riigikogu otsuse "Riigi 2007. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu (340 OE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi kaheksanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Riigi 2007. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks rahandusminister Ivari Padari!

Ivari Padar

Austatud härra juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Olen täna teie ees riigi 2007. aasta majandusaasta koondaruandega. Rahandusministeeriumi ettevalmistatud riigi majandusaasta koondaruande on kahtlemata eelarve kõrval üks olulisemaid Rahandusministeeriumi esitatud dokumente. Oluline ei ole mitte ainult riigi raha hoolikas ja mõistlik planeerimine, vaid oluline on pidada ka riigi varade ja kohustuste üle arvestust maksimaalselt läbi paistaval ja usaldusväärset viisil. Olen kindel, et riigi 2007. aasta majandusaasta koondaruande annab piisavalt selge ja põhjaliku ülevaade riigi raha kasutamisest ning on heaks aluseks ka järgmiste aastate eelarvete koostamisel. Majandusaasta aruande olulisemad järeldused tuleb integreerida järgmise aasta eelarve ning neljaks aastaks koostatava eelarvestrateegia ettevalmistamisse.

Head Riigikogu liikmed! Annan lühikese ülevaade koondaruande koostamise alustest ja sisust. Esitatud koondaruande on kokku pandud ministeeriumide ja põhiseaduslike institutsioonide majandusaasta aruannete, samuti teistelt avaliku sektori raamatupidamiskohustuslastelt laekunud aruandluse alusel. Koondaruande koosneb tegevusaruandest ja raamatupidamise aruannetest, mis sisaldab informatsiooni kohalike omavalitsuste, valitsus-

sektori ja avaliku sektori kohta tervikuna ning riigieelarve täitmise aruannet. Tegevusaruandes on välja toodud, et valitsussektori 2007. aasta ülejääk SKT-st oli 2,3% ehk 5,6 miljardit krooni. Valitsussektori võlakoorem SKT-st oli 2007. aasta lõpul 3,9% ehk 9,4 miljardit krooni. Raamatupidamise aastaaruande kohaselt oli riigi konsolideeritud varade maht 2007. aasta lõpu seisuga 177 miljardit krooni ning kohustuste maht 46 miljardit krooni. Kogu avaliku sektori varade maht oli 2007. aasta lõpuks 278 miljardit krooni ning kohustused moodustasid samal ajal 86 miljardit krooni. Riigi netovara oli 2007. aasta lõpu seisuga 131 miljardit krooni, millest 2007. aasta tulem moodustas 17 miljardit krooni. Avaliku sektori peale kokku oli netovara 193 miljardit krooni ning 2007. aasta tulem moodustas sellest 22 miljardit krooni. Riigieelarve tulused laekus 2007. aastal võrreldes esialgses eelarves prognoosituga 8,1% enam ehk kokku üle 82 miljardi krooni. 2007. aastal tehti riigieelarves kulutusi 76 miljardi krooni eest, mis oli lõplikus eelarves ette nähtud mahust 10,7% vähem. Riigieelarve tulud kasvasid võrreldes 2006. aastaga 20,9% ning kulud 17,6%. Riigieelarve tulude ja kulude vahe, millest saavad täiendust riigi reservid, moodustas 2007. aastal 4 miljardit krooni. Seega finantsnäitajate poolest saab 2007. aastat pidada riigile kordaläinuks. 2007. aasta lõpu seisuga oleme fikseerinud riigi varasemast tugevamat finantspositsiooni.

Koondaruande juurde kuulub tavapäraselt ka Riigikontrolli aruande, mis hindab aruande õigsust ja tehingute kooskõla riigieelarve seadusega. Mul on hea meel, head kolleegid, et Riigikontrolli üldhinnang aruandele kinnitab selle õigsust ning seadustele vastavust.

Lugupeetud Riigikogu juhataja ja liikmed! Riigi raha aruandlus, selle hindamine ja raamatupidamise põhimõtted peavad olema realistlikud, vastutustundlikud ning olema koostatud parimast praktikast ja tavadest lähtuvalt. Oleme neid printsiipe 2007. aasta majandusaasta aruannet koostades silmas pidanud ning kinnitan, et oleme meie maksu- maksjate raha kasutamist kontrollinud võimalikult parimal viisil. Loodan, head kolleegid, et koondaruande leiab teie heakskiidu! Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Austatud minister, ma täna teid! Küsimusi ei ole! Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks rahanduskomisjoni esimehe Jürgen Ligi!

Härra Ligi! Mul on see materjal olemas, ma annan teile!

Jürgen Ligi

Härra juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu 3. novembril ning otsus oli esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtjaks määrata 17. november kell 6. Komisjonis pälvib kõige rohkem tähelepanu kohalike omavalitsuste teema, kuna see haakub ühe teise eelnõuga, mida me siin menetleme. Mõneti oli tunda, et omavalitsused ja riigikontrolör näevad asja küll väga eri küljest ja nende huvid selle teema puhul on erinevad. Konkreetne asi on näiteks aruandlus, kus riigikontrolör kurdab liiga hilist aruandlust, aga omavalitsused jällegi liiga varast. Selle päevakorrapunkti juures me rääkisime ka riigikontrolöriga. Ja veel räägiti riigi varast. Rohkem huvi pakkus riigi vara üleandmise küsimus RKS-ile. Sellega ma piirduksin. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Määrin eelnõu 340 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtjaks s.a 17. novembri kell 18.

Eelnõu esimene lugemine on lõpetatud. Kaheksanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

9. Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (338 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme üheksanda päevakorrapunkti juurde, milleks on põhiseaduskomisjoni algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks põhiseaduskomisjoni liikme Igor Gräzini!

Igor Gräzin

Austatud esimees! Lugupeetud Riigikogu! Selle seaduseelnõu algatas põhiseaduskomisjon 15. septembril 2008, vaatas läbi komisjoni istungil 3. novembril 2008 ja eelnõu suunati esimesele lugemisele 11. novembril ning tehti ettepanek esimene lugemine lõpetada. Anti aeg muudatusettepanekute tegemiseks. Teeme ettepaneku määrata nende esitamise tähtjaks 25. november 2008 kell 18. Seda viimast numbrit ma hiljem kordan veel.

Ühesõnaga, stoori selle loo taga on küllaltki lihtne ja samal ajal poliitilisi kirgi tekitanud. Küsimus on nõndanimetatud välireklaami või avaliku reklaami keelustamisest valimiseelsetel perioodidel. Selle kohta saatis meile Riigikogusse kirja õiguskantsler ja tegemist on tema ametliku ettepanekuga, mille sisu seisneb selles, et see praegune regulatsioon tuleks ära muuta kui põhiseadusvastane. Viidatud on siin väga mitmete sätetele, mis puudutavad eri võimuorganite, esindusorganite valimisi Eestis. Omalt poolt see arutelu, mis leidis aset komisjonis, puudutas tegelikult veel ühte paragrahvi, mida küll õiguskantsleril märgitud ei olnud, aga mille rikkumisega – isegi mitte riive, vaid rikkumisega – näikse olevat kõige rohkem tegemist. See on nimelt Eesti Vabariigi põhiseaduse § 45, mis tagab igale inimesele õiguse vabalt levitada oma ideid, vaateid ja teha seda sõnas, trükis, pildis ja kõikvõimalike muude vahenditega. Kuna mul oli õnn ja au tegelda selle teemaga ka siis, kui seda piirangut hakati vastu võtma ja tollase

õiguskantsleri seisukoht on jäänud praeguseni segaseks, mis motiividel seda piirangut tehti, siis pöördus komisjon tagasi ka nende motiivide juurde, miks niisugune minu arvates jõhker ja demokraatliku ühiskonna jaoks lausa uskumatult jõhker piirang üldse sisse viidi, kus inimeste sõna- ja trükivabadust ja poliitiliste vaadete vabadust nii üksüheselt ja nii jämedalt piirati. Seda on õiguskantsler märkinud oma ettepanekus ning ühes meile saadetud kirjas on need motiivid ka meelde tuletatud. Meile saatis kirja Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit, kes nimetas need põhjused, miks omal ajal tundus nii vajalik olevat selle piirangu sisseviimine. Täpselt samu argumente kordab õiguskantsler oma kirjas ja sellepärast ma lihtsalt nimetan need viis põhipõhjust.

Esiteks, välireklaami keelamise aluseks oli vähendada valimiskampaaniate kulusid ja seeläbi suurendada erakondade rahastamise läbipaistvust. Kahjuks on see argument arusaamatu, sest mida suuremad on kulud, seda läbipaistvamad on eelarved. Sellega on tegeldud juba aastaid politoloogias sel lihtsal põhjusel, et suur eelarve võimaldab tekitada ju väga läbipaistva eelarve, sest eelarves jätkub vahendeid ka selle jaoks. Järelikult see argument langeb ära kui loogiliselt vastuoluline, sest teadus ütleb täpselt vastupidi.

Teiseks, vähendada raha osakaalu poliitilise võimu saavutamisel, tagades paremini kandidaatide võrdsuse. Kuidas seda suudab teha välireklaami piiramine, ei ole teada. Raha osa vähendamisest on kirjutanud väga palju mõlemad USA presidendid Rooseveltid, Woodrow Wilson, Eisenhower eriti. Muide, täna valitud USA president Barack Obama eelarve oli kaks korda suurem kui ülejäänutel. Kui nüüd uskuda seda, mida Obama tegema hakkab, siis igal juhul on Obama üle kehtiv raha võim oluliselt väiksem kui näiteks Dick Cheney üle, kes esindab Halliburtoni naftamagnaate. Samal ajal, kui Barack Obama esindab põhimõtteliselt ikkagi tööliskonda, proletariaati jne, oli tema kampaania eelarve kaks korda suurem. Nii et, ühesõnaga, selles mõttes ma ei leia, et tavainimeste esindatus peaks parlamendis tulevikus vähenema. Suuremad eelarved ja suurem raha osalemine valimiskampaanias tagavad rahva parema esindatuse – jällegi reaalne fakt.

Kolmandaks, suurendada valimiskampaania läbiviimisel sisulise poliitilise argumentatsiooni osakaalu. Küsimus: kes otsustab, mis on sisuline ja mis on mittesisuline? Teatavasti kõige sisulisema välikampaania viis läbi Reformierakond, kes trükkis kogu oma programmi ja põhikirja ühe loosungi peale ja sinna peale oli kirjutatud: "Sisu otsustab". Järelikult võime kõikidele ülejäänud erakondadele ette heita, et välikampaania tingimustes on nende kampaaniad olnud absoluutselt sisutud. Mitte ükski pole oma programmi kaanest kaaneni posterina trollipeatusesse üles riputanud.

Neljandaks, vabastada avalik ruum. Küsimus: kellele? Teisele reklaamile, millele veel.

Muide, isegi välireklaamil oli kõiki neid argumente, mida ma siin nimetan. See siin ei ole Gräzini sooloesinemine, vaid lihtsalt ma olin kogu aeg üks sellest vaidlevast poolest, tegelikult on see kõik siin protokollis olemas, aga natuke igavamalt kirjas. Ma ei saa salata seda, et ühte Res Publica poliitikut nägin ma iga päev oma majas täie majaseina ulatuses – hommikul, kui ma vihasena tööle läksin ja õhtul väsinult, kui ma töölt või peolt koju tulín. Tema oli esimene, kes mind hommikul tervitas, ja viimane, kes mu uinutas. Ja ma pean ütlema, et aja jooksul ma hakkasin teda armastama. Ja pärast, kui me temaga isiklikult tuttavaks saime, selgus, et ongi tegemist toreda inimesega. Aga selgus ka, et valituks ta kahjuks ei osutunud, valimised osutusid talle, sellele välikampaaniale vaatamata, ääretult ebaedukaks. Sel korral ta sinna parlamenti ei saanud, kuhu ta tahtis minna. Jutt on europarlamenti valimistest. Nii et selle avaliku ruumiga on nii, nagu ta on, pluss üks argument võib-olla siia veel juurde. Kui kõik leiavad, et suured plakatid on pahad, siis peab see reklaamifirma ja reklaamitav subjekt olema, palun vabandust, mudaloll, kui ta laseb endale teha sellist reklaami, mis inimesi vihastab. Tähendab, milline reklaamiagentuur või milline reklaamiandja on valmis maksma raha selle eest, et püstitada loosung: ärge jumala eest meid valige? Reklaami tehakse selleks, et meeldida.

Ja viies on vähendada massiivsetest valimiste välireklaamidest tekkinud avalikkuse vastumeelsust poliitilise reklaami ja poliitika suhtes tervikuna. Ühesõnaga, ma kordan

sedasama mõtet: reklaami, mis ajab vihale, saab teha ainult väga rumal inimene ja ta ongi seda väärt, et teda kuhugi ei valitaks. Aga probleem on käesoleval juhul mujal. Piirang võeti vastu ja nüüd tagantjärele ma võin öelda, ja õiguskantsler on siin kirjas seda eraldi rõhutanud, et tänu sellele piirangule sündis Eesti kõigi aegade kõige grotesksem, kõige vaimukam ja võib-olla omast kohast täiesti ületamatu PR-kampaania, mis väärrib kohta maailma ajakirjanduse ajaloos – K-kohuke, mis on saanud üldterminiks: K-korterid, K-kampaania, K-reklaamid, K-Riigikogu, K-see, K-teine, K-kolmas. Kantsler rõhutab, et ainuüksi K-kohukese pealt saadi 15 kohtuasja. Üleüldse on neid kohtuasju olnud üle 200, sh on siis kannatanud ka üks meie poiss, ma mõtlen, Reformierakonna mees, kes omaenese apteegis omaenese televiisorist vaatas Vene kanali pealt saadet loomadest, kus hüppas orav – elus, muide! – ja tähelepanelik kaaslinlane ütles, et tegemist on reklaamiga. Ühesõnaga, kogu see väärteomenetlus taandus sellele, kas elusat oravat tohib käsitleda logona või mitte. Arutelu käigus selgus, et neid möödahiilimise viise oli veelgi, nagu näiteks, tuletan meelde, mida see keeld meile andis. Ei tohi riputada reklaami transpordivahendi külge. Näiteks ka Tallinnas.

Oh sa pagan! Mul hakkab aeg varsti otsa saama! Kui palju seal jäänud on?

Aseesimees Jüri Ratas

Kui te soovite, teil on aega kuni üheksa minutit ja kümme sekundit. Te võite ka lõpetada hetkega.

Igor Gräzin

Ei, ei, ma teen väga siva. Aga see oli lihtsalt nii pull lugu. Ühesõnaga, Selveris ripub televiisor ja seal seisab pildina ühe erakonna logo või märk. Kas see on nüüd see välireklaami keelu rikkumine või ei ole? Ja leiti saalomoniik vastus: kui televiisor moodustab osa laest, siis on see keelatud, sest see on siis nagu sein, see on konstruktiivne osa ja seega on reklaam seal keelatud nagu mis tahes seinal. Aga kui ta on kruvide ja kronsteinidega sinna kinnitatud, siis on see ülespandud välireklaam. Vähemalt selles osas on nüüd selge, et on olemas sisseehitatud televiisorid ja ülesriputatud televiisorid. Kui teid huvitab, siis

neid lugusid on kümneid. Mul on kahju, et siin puudub minu tollane kaasvõitleja Evelyn Sepp, kellega me käisime küll erinevaid radu, aga oma tegevust kooskõlastades praktiliselt kuni Riigikoguni välja. Tõepoolest on väga hea meel, et me lõpuks oleme siia nüüd kohale jõudnud. Vaat sellest me seal muide rääkisimegi.

Komisjonis oli veel üks teema, aga kuna see on alles esimene lugemine, siis ma ei tahaks nagu sellel väga pikalt peatuda. Üldiselt räägiti palju sellest, aga miks me läheme ühest kraavist teise, et täiesti ära keelata on halb, aga täiesti vabaks lasta on ka nagu halb. Et paneme meetri või paneme poolteist ja siis no nii mitu korda päevas jne. Ma võtan selle kokku, tsiteerides praegusel juhul Evelyn Seppa, kellega ma täiesti nõus olen: vaadake, see on läbikäidud etapp. Seda trikki on proovitud ja prooviti seda variandiga meeter korda meeter, siis poolteist korda poolteist ja nii edasi. Noh, nagu öeldakse, jõudu tööle. Kes otsib nn kompromissi, laske käia. Meetriskala algab teatavasti nullist ja lõpeb lõpmatuses, variandid on olemas. Nii et palun! Ainult lihtsalt rõhutaksin, et läbi nelja Vabariigi Valimiskomisjoni protsessiistungit, läbi kahe maakohtu, kahe ringkonnakohtu ja ühe Riigikohtu eelistungit ei ole need asjad mitte millegagi lõppenud. Kordan veel kord, toetades Mihkel Oviiri metodoloogilist põhiprintsiipi: tervet mõistust! Saate aru, reklaam, mis käib närvidele, ei ole reklaam. Ja lisaks sellele: selle ühe kolleegi, kellega me nüüd sõbrad oleme, valimistulemus ei olnud see, mis oleks selle reklaamiga pidanud olema. Nii me sellest rääkisime ja nii see asi jäi. Kordan: õiguskantsleri ametlik ettepanek on olemas, vastavalt sellele me tegutsesime. Ainus asi, mida ma veel kordan, on see, et vaadake juurde § 45, ja sellega olekski nagu jah ja aamen.

Muudatusettepanekud palume esitada – juhul, kui see niimoodi sobib – 25. novembriks 2008 kella 18-ks. Komisjon hääletas selle poolt, et esimene lugemine lõpetada. Poolt 7, vastu 0, erapooletuid 2. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan, austatud ametikaaslane Gräzin! Olete oodatud tagasi täiskogu ette homme,

kolmapäeval kell 14. Täna istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 13.04.
Istungi kestus 3 tundi ja 4 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 12. november 2008
Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Riigieelarvest
2. Naabruspoliitikast
3. Euroopa kliimapaketist

Istungi rakendamine

1. Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (338 SE) esimese lugemise jätkamine

2. Euroopa Parlamendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (341 SE) esimene lugemine

3. Tulumaksuseaduse § 4 muutmise seaduse eelnõu (302 SE) esimene lugemine

4. Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (323 SE) kolmas lugemine

5. Elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu (335 SE) kolmas lugemine

6. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni põhikirja heakskiitmise seaduse eelnõu (336 SE) teine lugemine

7. Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (319 SE) teine lugemine

8. 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (346 SE) teine lugemine

9. Tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (347 SE) teine lugemine

10. Kaitseväeteenistuse seaduse, ravikindlustuse seaduse ja sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (289 SE) teine lugemine

11. Punase risti nimetuse ja embleemi seaduse ning karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (309 SE) teine lugemine

12. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (312 SE) teine lugemine

13. Muinsuskaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (331 SE) teine lugemine

14. Lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (330 SE) teine lugemine

15. Sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (370 SE) esimene lugemine

16. Riigivaraseaduse §-de 27 ja 34 muutmise seaduse eelnõu (329 SE) esimene lugemine

17. Ühistranspordiseaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (364 SE) esimene lugemine

18. Investeeringufondide seaduse, väärt-paberituruseaduse, äriseadustiku ja Eesti väärt-paberite keskreistri seaduse muutmise seaduse eelnõu (376 SE) esimene lugemine

19. Maksukorralduse seaduse, äriseadustiku ja nendega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (377 SE) esimene lugemine

20. Politsei ja piirivalve seaduse eelnõu (343 SE) esimene lugemine

21. Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse seoses Politsei- ja Piirivalveameti loomisega eelnõu (344 SE) esimene lugemine

22. Lennundusseaduse ja relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu (316 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, lugupeetud peaminister ja ministrid! Alustame tänast infotundi. Kõigepealt kohaloleku kontroll. Ei tööta?

Tühistan kohaloleku kontrolli, kuigi ma näen, et kohal on 53 rahvasaadikut ja puudub 48. Võtan viis minutit vaheaega.

V a h e a e g

Esimees Ene Ergma

Lugupeetud kolleegid! Palun kohaloleku kontroll!

Kohalolijaks registreerus 47 rahvasaadikut, puudub 54.

Tänases infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, kultuuriminister Laine Jänes ja välisminister Urmas Paet.

1. Riigieelarvest

Esimees Ene Ergma

Infotunni esimene küsimus on kolleeg Toomas Varekilt peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Toomas Varek

Lugupeetud peaminister! Täna on Riigikogus teisel lugemisel aasta kõige tähtsam eelnõu – riigieelarve eelnõu. Tegu on enneolematu olukorraga: me oleme jõudnud teise lugemiseni, kuid äkki esmaspäeval teavitati meedia kaudu üldsust, et on plaanis kärpida eelarvet mitte sadade miljonite võrra, vaid vähemalt 2,5 miljardi krooni võrra. Miks ei ole see seisukoht jõudnud rahanduskomisjoni? Miks ei ole Riigikogu sellest teavitatud? Kas Riigikogu autoriteet on jäänud valitsuse silmis tagasihoidlikuks või valitsus vaatab Riigikogu ainult koalitsiooni poole pealt?

Andrus Ansip

Eelarvet tehakse teatavasti Rahandusministeeriumi augustikuiste prognooside alusel ja tavaliselt need prognoosid oma olemuselt perioodil augustist kuni novembrikuuni oluliselt ei muutu. On olnud küll nii- ja naasuguseid suundumusi. Viimastel aastatel on oktoobris-novembris ja ka detsembris, kui eelarvet on Riigikogus menetletud, asutud seisukohale, et tegelikud eelarve tulud saavad olema märksa suuremad, kui on kajastatud valitsuse esitatud eelarves. On leitud, et esitatud eelarved on olnud liiga konservatiivsed. Praegu on prognoosid risti vastupidised. Ülemaailmne finantskriis ei tekita mitte kelleski tunnet, et majandus hakkab kohe kiiremini kasvama ja et eelarve tulud võiksid laekuda kas augustikuus prognoositud ulatuses või veelgi paremini. Meil ei ole uuemaid prognoose. Endiselt on aluseks võtta vaid

augustikuised prognoosid. Kuid me saame jälgida tendentse, mis on ühesugused terves maailmas. Ja lähtudes nendest meile teadaolevatest tendentsidest, otsimegi praegu juba võimalusi veelgi kärpida eelarvekulutusi ja eelkõige teha need kärped seal, kus neid on võimalik teha, lähtudes sisemajanduse kogutoodangu arvatavast väiksemast kasvust. See tähendab seal, kus eelarve tulud on otseselt seotud kas teatud maksulaekumistega või sisemajanduse kogutoodangu eeldatava suurusega. Näiteks kütuseaktsiis on otseselt seotud teedehoiu rahastamisega. On ka teada, et 1,9% SKT-st läheb kaitsekulutusteks, ja see konkreetne summa sõltub sellest, kui suur SKT tuleb. Lubadusest kulutada järgmisel aastal 1,9% SKT-st kaitsekulutusteks pean ma oluliseks kinni pidada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek, esimene täpsustav küsimus!

Toomas Varek

Lugupeetud peaminister! Ega ma esimesele küsimusele rahuldavat vastust ei saanud. Kas selle eelnõu puhul on tegemist 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu muudatustepanekutega või on tegemist hoopis negatiivse eelarvega? Mis valdkondadest ja kui palju te plaanite kärpida? Meil ei ole teist võimalust valitsuse esindaja käest küsida, sest praegune Riigikogu kodu- ja töökord ei nõua eelarve-seaduse puhul, et veel tuleb pulti valitsuse esindaja. Kas teil on plaanis riigieelarve täna päevakorrast üldse välja võtta või riigieelarve teine lugemine katkestada, et saaksime asjalikult Riigikogus, eelkõige rahanduskomisjonis, neid kärpeid arutada?

Andrus Ansip

Ei, seda plaani ei ole, et eelarve tagasi võtta. Teatavasti ei täitu eelarve mitte ühelgi aastal täpselt 100%-liselt, täpselt kavandatud mahus. Viimasel kuuel aastal on eelarvetesse laekunud raha rohkem, kui on vastuvõetud eelarves ette nähtud. Kui tahta, et eelarve täituks 100%-liselt, siis tuleks viimane eelarve lugemine teha eelarveaasta 31. detsembril, aga seda me ilmselt keegi mõistlikuks ei pea. Seega kõige parema teadmise juures, mis meil on, tuleb eelarve koostada. Ja loomulikult

tuleb eelarve täitmise nimel ka tegutsema hakata. Eelarvet ei tohi kindlasti võtta kui mingisugust iseenesest täituvat plaani, mis on vastu võetud, riigis pandud ja järgmine kord ei saa seda vaadata enne kui aasta lõpus. Tuleb juba 1. jaanuaril hakata pingutama selle nimel, et eelarve täituks. Me kavandame praegu täiendavaid kärpeid, lootuses teha Riigikogule ettepanek eelarve eelnõus muudatuste tegemiseks enne kolmandat lugemist, kuid selleks oleks vaja mingisugust usaldusväärset alust. Praegu ei ole meil usaldusväärset majandusprognoosi, mille alusel ettepanekuid teha. Uus prognoos Rahandusministeeriumist peaks tulema seoses konvergentsiprogrammi uuendamise ja selle alusel saab teha ka konkreetseid ettepanekuid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek, teine täpsustav küsimus!

Toomas Varek

Lugupeetud peaminister! Me peame positiivseks, et kärbe tehakse, kuid me ei pea positiivseks seda, et valitsus täna teist lugemist ei katkesta. Sest kui kärbe tehakse ja tänaseks ei ole veel valitsusel selget seisukohta, mis valdkondades kärpeid teha, siis oleks vaja lugemine katkestada ja asi rahanduskomisjonis kogu Riigikogu fraktsioonide esindajatega läbi arutada, et edasi minna ja teha korrektne otsus. Kas teil on otsustatud mingisugused valdkonnad või ministeeriumid, mille arvel te neid kärpeid teete?

Andrus Ansip

Juba vastates teie esimesele küsimusele ma kaks valdkonda nimetasin. Prognoosid ütlevad, et kütuseaktsiisi laekub järgmine aasta eelarvesse kavandatust vähem. Ja 75% sellest vähem laekuvast summast on väiksem summa, kui praegu teedehoiule eelarves on raha ette nähtud, ja järelikult tuleb teedehoiu summast kärpida. Ka sisemajanduse kogutoodang on uue prognoosi järgi väiksem kui augustikuise prognoosi järgi. On küllalt lihtne sellest väiksemast summast arvutada 1,9%, ja see saab olema siis kaitsekulutuste summa. Praeguses eelarve eelnõus olevaid summast tuleks vastavalt kärpida. Nagu arupärija ise väga hästi teab, ei ole eelarve kuigi lihtsakoeline

dokument. Kui eelarve paberile välja printida, siis see on väga tihedas kirjas enam kui 500 lehekülge teksti ja teist 500 lehekülge lisandub väga tihedas kirjas seletuskirja näol. Ja need 1000 lehekülge on Eesti riigi jaoks ülimalt olulised. Olulised on ka need parandused, mida tehakse kolmel või viiel real, aga kindlasti pole nende kolmel või viiel real tehtavate paranduste olulisus võrreldav 1000 leheküljel sisalduva informatsiooni olulisusega. Ma ei soovita teil taotleda kaost meie riigis ja jätta selle aasta riigieelarve vastu võtmata – see oleks väga vastutustundetu.

Esimees Ene Ergma

Ja nüüd, lugupeetud kolleegid, seitse kohta registreeritud küsimust. Palun kõigepealt, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud peaminister! Sel kevadel te võõrustasite Eesti meediaväljaannete peatoimetajaid ja sellest kohtumisest on välja tulnud selline infokild, et mitme peatoimetaja kinnitusel te ütlesite Eesti riigi eelarvest rääkides, kui Eesti riigi eelarve peaks sattuma sellisesse seisu, et see pole tasakaalus, siis te astute peaministri kohalt tagasi. Kui rahandusminister seda eelarvet meie ees kaitses, siis tema ei paistnud olevat väga kindel, et aastal 2009 on eelarve tasakaalus. Kas teie kinnitate täna Riigikogu ees, et muretseda pole põhjust ja eelarve on tasakaalus?

Andrus Ansip

Eelarve on esitatud Riigikogule tasakaalus olevana. Kuid ma olen ka varem siit kõnepuldist öelnud, et mul on kõhklusi ja kahtlusi, kas järgmise aasta laekumised kujunevad selliseks, nagu augustikuised prognoosid ennustasid. Nüüd tagasiastumisest. Ilmselt mitte ainult kuskil lõunasöögil räägitust kuuldes, vaid ka siit kõnepuldist öeldut kuulates olete te isiklikult korduvalt saanud veenduda, et minu vaated eelarve tasakaalu osas on samaks jäänud. Kindlasti ei ole teile uudiseks minu seisukoht, et riik ei kogu reserve selleks, et neid viimsepäeva laupäeval põlema panna, vaid ikka selleks, et neid halvavõitu aegadel kasutusele võtta. Usun, et see oli mul vähemalt viies kord seda siin väita. Küllap teiegi saate aru, et ma ei ole

inimene, kes siin kõnepuldis räägib ühte ja kusagil lõunasöögil, kus teie olete viibinud, rääkis midagi muud. Ei, mingeid selliseid lubadusi, millest teie kõnelete, minu suust kostnud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Austatud peaminister! Ega praeguse olukorraga ei ole rahul keegi, ei avalik sektor ega erasektor. Näiteks ma loen siin praegu Eesti Tööandjate Keskliidu volikogu esimehe Enn Veskimäe sõnu, et ettevõtjad ootavad riigilt tegusid. "26 000-st riigiteenistujast 1061 koondatud pole tõsiselt võetav number," on ta kommenteerinud. Ta on nõrдинud ja ütleb, et erasektoris käib palju karmim kokkutõmbamine. Ning et see, kuidas avalik sektor tööjõudu koondab, näitab formaalset, mitte sisulist lähenemist. Te räägite siin praegu eelarve ümbertegemisest, kõvast kokkutõmbamisest. Kust me teame, kuidas ja mida kokku tõmmatakse? Ka eelnev kinnitas, et ega me väga täpselt seda ei tea. Kuidas te kommenteeriksite Enn Veskimäe väljaöeldut?

Andrus Ansip

Ma arvan, et ma ei pea tema väljaöeldut kommenteerima. Kui meie erasektor oleks praegu sama tugevas seisus, nagu on valitsussektor, siis ei peaks näiteks reitinguagentuur Standard & Poor's ütleva, et ta jättis Eesti riigireitingu alandamata seetõttu, et meil on valitsussektoril väga tugev finantspositsioon. Praegune valitsussektori tugev finantspositsioon tasakaalustab erasektori mitte nii tugevat finantspositsiooni. Ja olgu veel kord üle korratud, milles see finantspositsiooni tugevus eelkõige seisneb. Meie valitsussektori võlakoormus on Euroopa Liidus kõige madalam, vaid 3,5% SKT-st. Ja viimase kahe aasta jooksul on eelarveaastad lõpetatud väga suure ülejäägiga: möödunud aastal 6,5 miljardit krooni, ülemöödunud aastal 6 miljardit krooni ja veel varasemal kolmel aastal oli ka ülejääk märkimisväärne, kõigil aastatel ümmarguselt 2,5 miljardit krooni. Ma tahan öelda seda, et viimase viie aasta jooksul on kogutud Eesti riigile märkimisväärsed reservid, mis selle-

sama viidatud Standard & Poor'si hinnangul moodustavad 10% meie riigi sisemajanduse kogutoodangust.

Nüüd suurtest koondamistest. Jah, koondamised nii avalikus sektoris kui ka erasektoris on saagenud, kuid Eurostati septembrikuine aruanne ütleb, et Eestis on tööpuudus endiselt läbi ajaloo ühel kõige madalamal tasemel ehk 4,2%. Viimase kolme aasta jooksul on ehitajate arv Eestis kahekordistunud ja struktuurimuutusi tööhõives veel toimunud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Mänd, kohapeal registreeritud küsimus!

Tarmo Mänd

Täna, proua juhataja! Härra peaminister! Minu küsimus puudutab eelarve tulude poolt, mis on teatavasti seotud ettevõtluse edukusega. Praeguseks on minu teada kujunenud olukord, kus nn kodumaised pangad annavad ettevõtetele laenu väga pika mokaga, st ülima konservatiivsusega. Samas on käivitunud protsess, kus ettevõtted ei ole suutelised omavahel arveldama. Sellel protsessil on selline nimetus, mida ma kuidagi ei tahaks suhu võtta. Minu küsimus on: kas valitsus tunnetab sellest tulevavat ohtu majandusele tervikuna ja mida plaanite ette võtta?

Andrus Ansip

Imselt peavad kõik ettevõtjad aru saama, et sellised ajad, nagu olid tunamullu ja tunatunamullu, mil eraisikutele ja äriühingutele antud laenude maht kasvas 50 ja 52% aastas, ei tule Eestisse enam mitte kunagi tagasi. Mitte kunagi tulevikus ei hakata Eestis laenuraha nii aktiivselt ja nii odavalt pakkuma. Ma ei saa nõustuda väitega, et Eestis ei ole enam võimalik kommertspankadest laenu saada. Seda väidet ei kinnita ka pangastatistika. Käesoleva aasta jooksul on eraisikute laenude maht kommertspankades kasvanud 108 miljardilt kroonilt 118 miljardi kroonini, äriühingute laenude maht 110 miljardilt kroonilt 118 miljardi kroonini. Äriühingutele ja eraisikutele antud krediidi kogusumma on järjepidevalt kasvanud. Kuid kindlasti tuleb arvestada, et kasv on olnud märksa aeglasem, kui see oli möödunud ja ülemöödunud aastal. Ja nii jääb see ka tulevikus. Praegu alustavad

ettevõtted peaksid kindlasti leidma võimalusi omakapitali summade leidmiseks kusagilt mujalt – võlakirju emiteerides, oma partneritelt investeeringuid kogudes jne.

Esimees Ene Ergma

Palun järgmine kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Austatud peaminister! Te olete korduvalt öelnud ja ütlesite ka täna, et meie majanduslanguse põhjus on ülemaailmne finants- ja üldse majanduskriis. Kuulge, Euroopa Komisjoni hiljutise suhteliselt optimistlike arvudega prognoosis ennustati Eestile koos Lätiga järgmiseks aastaks kõige suuremat miinust majanduslanguses. Kui nüüd võtta sellised vanad postsotsialistlikud riigid nagu Slovakkia, Rumeenia, Bulgaaria, Poola, Tšehhi – seal on kena majanduskasv, 3,9–4,9%. Milleks siis niisugune demagoogia, ma ütlesin isegi, et võltsing? Miks me ei ütle rahvale, et need on meie oma tegemata jätmised ja valed otsused? Paranduseks nii palju, et üheksa kuuga tuli meil 9000 inimese võrra töötuid juurde ja oktoobris maksis töötukassa välja juba rekordarvu töötushüvitisi.

Andrus Ansip

Kõigepealt töötutest. Tasub meenutada, et töötuid oli aastal 2000 Eestis 14%, praegu on 4,2%. See rekordiline summa väljamakseid on 31 miljonit krooni, mis on tegelikult väga väike summa. Ma küll tahaksin, et mitte kunagi ei tuleks töötukassal maksta rohkem välja kui see pisikene summa, kuid ilmselt elu nii ilusaks ei kujune. Te liialdate, kui te väidate, et mina olen öelnud seda, et Eestis on majanduse probleemid tingitud ülemaailmsest finantskriisist. See on üks meie praeguse olukorra põhjustaja. Kuid kõige suurem põhjustaja on meie riigi sees, ja see on selge kinnisvaraturu ülekuumenemine. See sündis kaunis kiiresti, vaid kolme aasta jooksul. Suhteliselt tagasihoidlik pakkumine, mis jäi tugevalt alla kolm aastat tagasi valitsenud nõudlusele, kasvas nii suureks, et praegu ületab kinnisvara pakkumine märgatavalt turul oleva maksejõulise nõudmise. Nii et see on meie kohaliku ettevõtja põhjustatud kriis. Teatavasti ehitajate arv 2005. aasta lõpus oli

pisut suurem kui 40 000, praeguseks, teise poolaasta lõpuks, on meil 84 000 ehitajat. Seega ehitajate arv on kolme aasta jooksul kahekordistunud. Kui Soomes öeldakse, et nende praegusest 150 000 ehitajast vähemalt 40 000 peab leidma uue elukutse, kuna ehitusboom on lõppenud, siis Eestis tuleb arvestada sellega, et ilmselt umbes 30 000 ehitajat peab ka leidma omale uue elukutse. Ja see ei ole ülemaailmse finantskriisi mõju.

Esimees Ene Ergma

Lugupeetud härra peaminister, kaks minutit on veel vastamiseks aega. Palun järgmine kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Härra peaminister! Eile esines Riigikogus minu arvates väga sisuka ettekandega Mihkel Oviir, meie riigikontrolör. Ta kritiseeris nii eelarve tulu- kui kulupoolt ja tegi rea tõsiseid ettepanekuid. Kas teil on kavatsus neid arutada ja siis neist midagi ka ellu viia?

Andrus Ansip

Kõik tõsised ettepanekud kavatseme läbi arutada ja ellu viia.

Esimees Ene Ergma

Palun kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Austatud peaminister! Olukord riigieelarvega on segane ja ebakindel. Kui me võtame ekspertide hinnangu Eesti kohta, siis on tulevik samuti päris udune. Ja kuna kohalike omavalitsuste eelarved on seotud riigieelarvega, siis ka kohaliku omavalitsuse tasemel on ebakindel olukord. Siit küsimus: kas te olete kindel, et kohalikud omavalitsused saavad sellises situatsioonis oma kohustuste täitmisega hakkama?

Andrus Ansip

Kohalikud omavalitsused peavad neile pandud ülesannete täitmisega hakkama saama. Sel aastal kohalikud omavalitsused ei tunne veel mitte mingisugust tulude vähenemist. Tänavu oli kohalike omavalitsuste tulude kasvaks planeeritud 15%, praeguseks on

näiteks üksikisiku tulumaksu laekumine kohalike omavalitsuste eelarvesse võrreldes möödunud aastaga 18,6% suurem. Seega läheb kohalikel omavalitsustel käesoleval aastal kavandatust märksa paremini. Kui tööpuudus suureneb – aga ilmselt meil ei ole kellelgi kahtlust, et tööpuudus Eestis suureneb –, siis tulumaks sellises ulatuses, nagu ta siiani kasvanud on, loomulikult kasvada ei saa. Ja vastavalt kahanevale maksu laekumise kiirusele peavad ka kohalikud omavalitsused oma töö ümber korraldama.

Nüüd ekspertidest. Mulle üldse ei meeldi, et kogu aeg räägitakse mingisugustest ekspertidest, kes kusagil nagu on. Me õieti ei näegi neid, aga nad teavad hulga rohkem kui need eksperdid, kes esinevad oma nime ja oma näoga. Ma väidan, et Rahandusministeeriumis, teistes Eesti valitsusasutustes ja Eesti Pangas on meie riigi kõige paremad makroanalüütikud, kõige paremad eksperdid, kellele Eesti riik saab oma kulusid ja tulusid kavandades toetuda. Loomulikult on eksperte ka erasektoris, kuid eeldada seda, et need eksperdid valdavad avaliku sektori spetsiifikat sama hästi kui meie riigi palgal olevad eksperdid, pole erilist põhjust.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Lugupeetud härra peaminister! Kahe ja poole miljardi kroonine kulude kärbe tähendab tegelikult seda, et siis peaks meie eelarve puudujääk mahtuma Maastrichti lepingu 3% sisse. Nii on vähemalt andnud mõista rahandusminister. Tegelik tulude laekumise puudujääk on arvatavasti 10 miljardi krooni piires. Kas te võite ütelda, millised artiklid tuludest ei laeku nii, nagu on kavatsetud? Kütuseaktsiisist oli juttu, mis veel?

Andrus Ansip

Olen täna juba mitu korda öelnud, et meil ei ole uut majandusprognoosi, millele toetudes saaks suurema usaldusväärusega väita, et üks, teine või kolmas tulu ei laeku järgmise aasta eelarvesse augustis kavandatud mahus. Sellist prognoosi on praegu ülimalt keerukas ja raske teha, sest muutujaid, mille käitumist praegu on

võimatu prognoosida, on väga palju. Aga ma olen ülimalt skeptiline selle defitsiidinäitaja – 10 miljardit krooni – suhtes. Teatavasti meie eelarve kavandatud laekumine käesolevaks aastaks on 90,2 miljardit. Järgmisel aastal peaks see eelarve eelnõu järgi olema 8,5 miljardit krooni suurem ja sellest 8,5 miljardist kroonist kasvust 5,5 miljardit krooni peab tulema Euroopa Liidu fondidest. Meil ei ole mitte mingisugust põhjust arvata, et need vahendid jäävad tulemata – nende puhul ei ole oluline, kas Eestis majandus kasvab või on majanduskasv miinusega. Need tulevad nagunii. Kogu ülejäänud kavandatud kasv on vaid 3 miljardit krooni. Põhiliselt peaks see kasv olema kindlustatud sotsiaalmaksu laekumise suuremal määral. Sotsiaalmaksu laekumise vähenemine saab olla põhjustatud eelkõige tööpuuduse suurenemisest. Loodan väga, et tööpuudus ei suurene rohkem, kui augustikuine prognoos on kavandanud. Kuid kindlasti väita seda, kuidas tööpuudus käitub, ei julge ilmselt praegu mitte keegi.

Esimees Ene Ergma

Aitäh, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Naabruspoliitikast

Esimees Ene Ergma

Järgmine on kolleeg Ester Tuiksoo küsimus välisminister Urmas Paetile. Palun!

Ester Tuiksoo

Austatud välisminister! Hiljutisel Euroopa Liidu välisministrite kohtumisel otsustati jätkata kõnelusi Venemaaga uue suhete aluslepingu sõlmimiseks. Olete avaldanud kahtlust, et Eesti ega teised liikmesriigid ei saa Euroopa Liidu – Vene läbirääkimiste käiku enam eriti mõjutada, kuna neid peab Euroopa Komisjon. Kui kõneluste käigus ei ole kuulda võetud ühe või teise riigi väga tõsiseid muresid, siis olete viidanud parlamentide võimalusele lepingut mitte kinnitada. See oleks aga mõistagi tagantjärele tarkus. Mul on teile küsimus: milliseid positsioone ja millisel tasemel on Eesti varem ametlikult esitanud Euroopa Komisjonile läbirääkimisteks Venemaaga ja milliseid uusi positsioone on nüüd esitatud läbirääkimiste taasalustamiseks?

Urmas Paet

Kõigepealt väike korrektiiv. Ma ei ole kunagi öelnud, et Eesti valitsus ei saa mõjutada läbirääkimiste käiku. Saab küll. Kui te kujutate ette Euroopa Liidu – Vene uue raamlepingu läbirääkimisi, siis see leping hõlmab väga paljusid teemasid ja küsimusi – kümneid, kui mitte sadu. Kui need läbirääkimised peaksid jätkuma, siis kõikide nende teemade puhul on liikmesriikidel kõneluste ajal võimalik nii eesistujale kui Euroopa Komisjonile ühes või teises asjas siis oma spetsiifilisi seisukohti väljendada. See võimalus on ka meil kogu selles protsessis olemas. Kindlasti on nendel läbirääkimistel küsimusi, mis vajavad põhjalikumat arutelu teiste liikmesriikidega. Lõpuks on tõepoolest parlamentidel võimalus anda sellele lepingule, kui kunagi selleni jõutakse, hinnang ratifitseerimise kaudu. Seda ma olen, jah, nimetanud sündmuste käiku kirjeldades – läbirääkimiste lõpul jõutakse tõesti selleni. Ma olen täiesti nõus, et kõneluste käigus tuleb jõuda sellise tulemuseni, et ühegi parlamendi ette ei tuldaks kokkuleppega, mis ühele või teisele liikmesriigile on vastuvõetamatu. Mis puutub meie positsioonidesse ühes või teises küsimuses, siis me esitame neid vastavalt edasisele kõneluste ajakavale ja töö käigus ka täpsustame, kui üks või teine küsimus kõnelustel konkreetset päevakorda tuleb. Seni veel ükski küsimus ei ole sisuliselt päevakorda võetud, kõnelused on alanud ainult formaalselt. Vahepeal on need olnud peatatud seisus, aga tõepoolest, eesistujamaal ja komisjonil on võimalik läbirääkimistega edasi minna. Konkreetset kuupäeva pole veel kokku lepitud. Ilmselt see saab olema kõige varem novembri lõpus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo, esimene täpsustav küsimus!

Ester Tuiksoo

Austatud minister! Kas te meile avaksite mõne positsiooni, mis Eesti on esitanud? Ja kas te näete ka mingeid ohte ja muresid Eestile nende läbirääkimiste käigus?

Urmas Paet

Kui tuua mõni näide, siis näiteks majandusvaldkonnas kindlasti on meie huvi

see, et raudteetariifid oleksid võrdsed kõigile, olenemata sellest, mis riigi kaup Venemaal või läbi Venemaa liigub. Teine näide puudutab teada ja tuntud piirijärjekordade teemat. Vene ametkonnad peaksid töötama nii, et piirijärjekorrad kaoksid. Muret teeb nii meile kui ka näiteks Soomele puidutollide temaatika. Need on mõningad teemad, mis kõnelustel kindlasti üles kerkivad ja mille puhul Eestil on väga selged huvid ja positsioonid. Teema, mis meid ehk kõige rohkem ettevaatlikuks teeb, puudutab viisadialoogi jätkamist Venemaaga. See on küsimus, millises tempos ja kuidas viisadialoogi Venemaaga on võimalik edasi pidada, arvestades viimaseid arenguid Gruusias ja ka seda, et Euroopa Liidul ei ole suhetes paljude teiste riikidega, kes on Euroopa Liidule lähemad partnerid – näiteks kandidaatriigid või naabruspoliitika partnerid –, veel viisarežiimis nii suuri leevendusi tehtud, kui juba on olemas suhetes Venemaaga. Selles kontekstis meie arvates ei saa Venemaaga peetavas viisadialoogis väga pikkade samumudega edasi minna enne, kui Euroopa Liidu lähemate partneritega ei ole vähemalt sama kaugele jõutud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo, teine täpsustav küsimus!

Ester Tuiksoo

Täna väga, lugupeetud minister, et te meile seda sisu siin vähe avasite. Tahan veel küsida: mis te arvate, millised tagajärjed on Baltimaade ühtsusele Poola ja Leedu eriseisukohtadel Venemaaga läbirääkimiste taasalustamise suhtes?

Urmas Paet

Ma arvan, et sellel ei ole mitte mingisuguseid pikaajalisi tagajärgi. Kõigepealt ma võtaksin sellest nimekirjast kohe Poola maha. Poola valitsuse esindajad väljendasid esmaspäeval välisministrite kohtumisel enam-vähem sama seisukohta, mis ülejäänud 25 riiki. Nii et ainult Leedu esindaja oli seisukohal, et see on viga, kui partnerlusleppe kõnelusi Venemaaga jätkatakse. Poola seda vähemalt valitsuse tasandil ei väitnud. Mis puutub koostöösse teiste Balti riikidega ja koostöösse Poolaga, siis sellel eriarvamusel

või pigem rõhuasetuse erinevusel ei ole kindlasti mingisugust mõju meie riikide koostööle.

Esimees Ene Ergma

Nüüd viis kohapeal registreeritud küsimust. Kõigepealt kolleeg Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Hea välisminister! Naabruspoliitikas, eriti ida suunas tehtavas, oleme me suhteliselt suure tõenäosusega läbi kukkunud. Naabruspoliitika alla käivad ka naabrite suhted riigisiselt. Me oleme läbi kukkunud naabruspoliitikas muukeelse elanikkonnaga. Me oleme läbi kukkunud naabruspoliitikas isegi erakondadevahelistes suhetes – ega koalitsioon opositsioonis olijaid eriti kuulata ei taha. Kas teie arvates pole saabunud aeg, et näiteks teie võiksite võtta varsti peaministri vastutuse ja naabrussuhetes riigis korra majja luua?

Urmas Paet

Enne kui ma vastan küsimusele, esineksin jälle väikese korrektiiviga. Kindlasti ma ei jaga seda seisukohta, et me kõikides nendes asjades oleme läbi kukkunud. Mis puutub Eesti suhetesse meist ida poole jäävate riikidega, siis kindlasti me ei ole läbi kukkunud. On väga palju häid asju, mis on nendes suhetes olnud, mis on nendes suhetes olemas ja mis nendest suhetest tulevad. Aga nagu ikka, headeks suheteks on vaja mõlemapoolset tahet. Eesti poolt on see kindlasti olemas.

Mis puutub naabritevahelistesse suhetesse Eesti riigi sees, siis üldiselt ma arvan, et Eestis ei ole iseenesest, kui te peate silmas eestlaste ja venelaste suhteid või suhteid teiste rahvusrühmade vahel, mitte midagi hullu. Meie õnn on see, et valdav osa siin elavatest eestlastest, venelastest ja teiste rahvuste esindajatest on väga kõrge emotsionaalse, sotsiaalse ja praktilise intelligentsusega inimesed, väga tolerantsed inimesed. Ma ütlesin, mu vastus tuleb hiljem, ma praegu veel täpsustan seda, miks ma ei ole nõus härra Riisalu väitega, et me oleme kõikides asjades läbi kukkunud. Minu väide on, et ei ole läbi kukkunud.

Vaadates Riigikogu valimiste tulemusi aastal 2007, mil Riigikogu moodustus rahva tahte alusel järgmiseks neljaks aastaks, kõige

sellest tulenevaga, olen ma absoluutselt kindel, et praegune valitsus ei vaja mitte mingisuguseid muudatusi. Ning tulenevalt sellest, et ma ei jaga härra Riisalu seisukohta, et me oleme nendes kolmes asjas läbi kukkunud, kuna me ei ole ka paljudes muudes asjades läbi kukkunud, ütlen ma, et mingisuguseid muudatusi ei ole vaja, selleks et Eesti riik saaks stabiilselt, normaalselt ja positiivselt edasi areneda.

Esimees Ene Ergma

Palun kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Raivo Järvi!

Raivo Järvi

Erinevalt väljaandest Riisalu News on näiteks Rootsi press üheselt ja kõige tähtsamate häälekandjate kaudu kiitnud Eesti välispoliitikat kui üpris selgroogset, arvestades meie riigi väiksust. Tulles sellesama Leedu küsimuse juurde, kus Leedu on justkui üksikvõitleja ja kus Eesti üritab leida mingisugust kompromisslahendust – võib-olla see on liiga ennatlik küsimus. Kas see, et meie ei vasta Leedu kõrval igale vihjele raevukate nootidega, on meile hakanud positiivseid lahendusi tooma? On see mingi uue avangu algus?

Urmas Paet

Minu seisukoht on alati olnud see, et rääkimine on alati parem kui mitterääkimine, ja seda ka suhetes Venemaaga. Kui me räägime partnerlusleppe kõnelustest, siis kõnelemine ja suhtlemine on alati parem kui mitte kõnelemine.

Kui loobuda Venemaaga partnerlusleppe kõnelustest ja ühisest positsioonist lähtuvast dialoogist Euroopa Liidu poolt, siis, olgem ausad, on olemas väga suur tõenäosus, et seda tugevamaks muutuvad igasugused kahepoolsed kontaktid. Venemaa on alati eelistanud ajada mingisuguseid kahepoolseid asju mõningate Euroopa Liidu riikidega mõningates teda huvitavates konkreetsetes küsimustes. Ja sellises olukorras ma küll ei ole kindel, et Eesti oleks võidumees.

Võib-olla jätkuks eelmise küsimuse vastusele ka mõningad numbrid. Kui me räägime sellest, et me oleme mingil suunal läbi kukkunud, näiteks majandussidemetes Vene-

maaga, siis muidugi, on raskusi. Raskused tulenevad sellest, et Venemaal sõltub majanduse käitumine paraku ikka veel otseselt poliitilisest tahtest, poliitilistest suunistest. Aga hoolimata sellest on viimased andmed Venemaale ekspordi osatähtsuse kohta – Leedul on see näitaja 14%, Eestil 12% ja Soomel 10% – enam-vähem võrreldavad suurused. Seda hoolimata tipp-poliitika tasandil olevatest pingetest.

Aga Raivo küsimuse juurde tagasi tulles: ma leian, jah, et rääkimine on parem kui mitterääkimine. Samas tulevad kõnelused raamlepingu üle äärmiselt rasked ja kindlasti ka äärmiselt kaua kestvad.

Esimees Ene Ergma

Palun kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Hea minister! Kui need kõnelused katkesid, ei katkenud need ju mingitel keerulistel põhjustel, vaid väga konkreetsel põhjusel: Venemaa agressiooni tõttu Gruusia vastu. Ja siis oli minu mäletamist mööda kõigi väga ühine seisukoht, et *business as usual* ei jätku. Ja kuni Venemaa ei ole täitnud kõiki rahu- plaani punkte, ei saa need taasalata. Mis siis nüüd juhtus, et Leedu üksi jäi? Ja mille poolest see praegune käitumine erineb *business as usual*ist?

Urmas Paet

Kõigepealt teen selle õienduse, et välisministrite kohtumisel ei olnud laua peal otsustamiseks, kas raamlepingu kõnelustega edasi minna või mitte. Selleks ei olnudki vaja poliitilise tasandi või ministrite otsust – seda, millal ja mis moel kõnelusi jätkata, sai otsustada Euroopa Komisjon koos eesistujaga. Niisugust otsust esmaspäeval välisministrid ei teinud – kui me räägime puhtalt asja faktilisest ja juriidilisest poolest. Esmaspäeval otsustasid välisministrid eesistuja deklaratsiooni üle. Selles rõhutati veel kord toetust Gruusiale, selget lähtumist Gruusia territoriaalse terviklikkuse printsiibist ja viidati ka Vene-Gruusia vaherahuleppe punktidele, mida tuleb täita.

Väike probleem on selles, et ei ole päris ühest tõlgendust Euroopa Liidus, kas neid punkte täidetakse või mitte. Me oleme

viimastel päevadel kuulnud, et mõningad Euroopa poliitikud on öelnud, et vaherahuleppe punkte on täidetud. Eesti ja veel terve rida riike leiab, et vaherahuleppes on terve rida punkte, mida sisuliselt ei ole täidetud. Nii et selles osas päris ühene arusaam paraku ei valitse.

Mis puutub *business as usual*'i temaatikasse, siis usaldus Euroopa Liidu ja Venemaa suhetes on pärast Gruusia sündmusi kõvasti kahanenud. See peaks väljenduma ka selles, et Euroopa Liidu sammud ja käitumine on teistsugused kui enne konflikti. See saab edasipidi väljenduda ja peabki väljenduma väga konkreetsetes läbirääkimiste punktides, ning hoiakutes, mis puudutavad partnerlus- ja koostööleppe kõnelusi. Nende teemade seas on ka naabuspoliitika, poliitilised teemad, sealhulgas seesama Venemaa okupatsioon osal Gruusia territooriumist.

Esimees Ene Ergma

Palun viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Marko Mihkelson!

Marko Mihkelson

Lugupeetud välisminister! Ma tõukuksin oma küsimuses sellest viimasest vastusest, mis kahtlemata on päris oluline nii meie välispoliitika põhimõtete elluviimisel kui ka Euroopa Liidu suhetes Venemaaga. Mis mulje sulle jäi viimasest välisministrite kohtumisest: millist mõju lõppkokkuvõttes tänase päeva seisuga on avaldanud Venemaa agressioon Gruusia vastu Euroopa Liidu hoiakutele Venemaa suhtes? Ja kuidas sa prognoosid, mis viisil need suhted edasi arenevad ja kui võrd jääb päevakorraale teema Medvedevi-Sarkozy rahulepete täitmisest?

Urmas Paet

Tagantpoolt ettepoole minnes: kindlasti see teema jääb päevakorraale väga pikaks ajaks juba ainuüksi seetõttu, et on ju loodud nn Genfi kõneluste formaat, mille järgmine kohtumine on tuleval nädalal. Nii et minu realistlik-pessimistlik arvamus on, et see teema jääb paraku päevakorraale aastateks, kui mitte aastakümneteks.

Mis puutub sellesse, millist mõju on too agressioon avaldanud, siis kindlasti usaldus on vähenenud. Kui tundus, et mõni aeg pärast

agressiooni ka Venemaa justkui soovis initsiatiivi üles näidata ja suhteid lappida, siis viimane president Medvedevi kõne, tema aastakõne, paraku näitas jälle, et Venemaa mõttemaailmas ei ole midagi muutunud. Seda hoolimata sellest, et Venemaa soovib justkui iga hinna eest näidata, et normaalne on *business as usual* suhtlemine Venemaaga.

Mis puutub hoiakusse, mida ka tihti kuulda on, et Venemaa on ikkagi väga oluline koostööpartner Euroopale nii energeetika kui üldse majandusvaldkonnas, samuti muude globaalsete murede lahendamise seisukohast, siis see arusaam ei ole muutunud. Ollakse aga vähem usaldavad ja rohkem ettevaatlikud. Ning niisugune emotsionaalne muudatus võib väljundi saada ka eelseisvate raamlepingu kõneluste käigus mingite konkreetsete teemade puhul. Ennekõike võivad need olla seotud julgeolekuaspektidega.

Esimees Ene Ergma

Aitäh, härra välisminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Euroopa kliimapaketi

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Mart Jüssilt peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Mart Jüssi

Lugupeetud peaminister! Hiljuti kajastas press teie kohtumist Poola peaministriga. Tuleb välja, et Euroopa kliimapaketi elluviimine kujutab endast Eestile ohtu ja seda just ebavõrdse konkurentsi tõttu. Kas te täpsustaksite seda ohtu ja seletaksite, kuidas ebavõrdne konkurents just Eestile ohtlikum on kui näiteks Taanile, kes on ka Euroopa Liidus ja peab samas paketi osalema?

Andrus Ansip

Selle peale on väga kerge tulla. Teatavasti on Balti riigid energeetilises mõttes kui isoleeritud saar Euroopa Liidus. Meil puuduvad ühendused Euroopa Liidu teiste liikmesriikide elektrienergiaturgudega. On vaid üksainus suhteliselt peenikene Estlinki kaabel, mis ühendab Soome elektrivõrke Eesti elektrivõrkudega. Kui uue korra järgi kõik tootjad, sealhulgas elektrienergia tootjad, hakkavad

avalikelt rahvusvahelistelt oksjonitelt ostma süsinikdioksiidi emissiooni kvoote, siis see mõjutab otseselt elektrienergia toodangu omahinda ka Eestis. Kui kolmandatest riikidest Euroopa Liitu imporditava elektrienergia kogused ei ole haaratud emissioonikaubanduskeemi ehk ETS-i, siis on kolmandates riikides toodetud elektrienergia odavam kui Euroopa Liidus toodetud elektrienergia. Meil on kindlasti vaja meetmeid, et ära hoida dumpinguhindadega elektrienergia tulek Eesti turule. Teatavasti mõnedes kolmandates riikides ei järgita samu sotsiaalseid standardeid, mida on kombeks järgida Euroopa Liidus. Ja mõnes kolmandas riigis ei ole süsinikdioksiidi atmosfääri paiskamine mingi probleem ja nii ei ole ka vajadust paiskamise mahte kvoteerida ja neid seeläbi piirata.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mart Jüssi, esimene täpsustav küsimus!

Mart Jüssi

Ma küll väidaksin, et ega Eestis ei ole ka energiatootmise sotsiaalsed ja süsihappegaasilised ja muud aspektid mitte kõige paremas korras. Minu täpsustav küsimus on järgmine. Te olete samas kontekstis väitnud, et paketi vastuvõtmine ei tohiks kuidagi halvendada meie energiajulgeolekut. Aga kas te võiksite öelda, kas äkki selle paketi väga hoolikas rakendamine ei tagaks meile selle energiajulgeoleku, mida me vajame?

Andrus Ansip

Just viimast meelt ma olen. Ma olen veendunud, et kõik Euroopa Liidus, ka meie vastuvõetavad otsused, peavad teenima Euroopa Liidu elanike huve ja ka Euroopa Liidu ettevõtete huve. Kindlasti ei tohiks need otsused kahjustada meie ettevõtete konkurentsivõimet, võrreldes kolmandate riikide ettevõtete konkurentsivõimega. Eesti põhiliselt toetab Euroopa Komisjoni pakutud kliima- ja energiapaketti. Ma leian, et selle paketi vastuvõtmine on kasulik Euroopa Liidule tervikuna, sealhulgas ka Eesti Vabariigile. Kuid meil on teatud mure ja see mure on kolmandatest riikidest Euroopa Liitu dumpinguhindadega tarnitava elektrienergia pärast,

mis võib kahjustada elektrienergia tootmist Euroopa Liidus.

Esimees Ene Ergma

Nüüd on võimalik esitada üks kohapeal registreeritud küsimus. Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Austatud peaminister! Ankrumehena ma tahan esitada suhteliselt lihtsa küsimuse. Nimelt üha rohkem riigipäid ja juhtivaid teadlasi on veendunud selles, et maakera kliima soojeneb ja see võib tuua kaasa ettearvamatuid muutusi, mis mõjutavad inimkonna ellujäämist üldse. Alles paar päeva tagasi esines ÜRO peasekretär Ban Ki-moon vastava avaldusega. Mida teie kui peaminister soovitate teha, et ka meie väikeses provintslikus pisiriigis veenda neid skeptikuid, kes ei usu seda juttu ja arvavad, et see on tühi lora? Et ei ta soojene midagi ja maailmamere pind ei tõuse.

Andrus Ansip

Ma arvan, et teaduslik diskussioon ükskõik missuguses teadusküsimuses peab olema tervitatud. Kindlasti ei tohiks mitte ühegi riigi peaminister sekkuda teaduslikku diskussiooni administratiivsete meetoditega või siis oma autoriteediga. Ükski peaminister ei tohi maha tappa teaduslikku diskussiooni. Me rääkisime eelmise küsimuse raames süsinikdioksiidi emissioonist, ka see teema on ju seotud kliima soojenemisega. Kui süsinikdioksiidi paisatakse õhku, siis see sünnib tavaliselt põlemise tagajärjel. Ja kui põlemine toimub õhu keskkonnas, siis väga suur kogus õhulämmastikku oksüdeerub põlemise käigus, põlemise tagajärjel tekkivad lämmastikoksiidid ja nende oksiidide ühinemisel veega tekkivad happed surmkindlalt kahjustavad inimeste tervist. Põlemine tekitab seega selliseid aineid, mis kõige otsesemalt lühendavad inimeste eluiga või tekitavad inimestele terviseprobleeme. Seetõttu igal juhul, olenemata sellest, kas süsinikdioksiidi emissiooni piiramisega hoitakse ära kliima soojenemine maakeral või mitte, need piirangud teenivad Eesti elanike parema tervise huve.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise, kuna aeg on läbi. Ma tahaksin proua kultuuriministrilt vabandust paluda! Me ei jõudnudki teieni, kuna teie meeskolleegid kasutasid väga täpselt oma aja ära. Aitäh, head kolleegid saalis, küsimuste esitamise eest! Aitäh, lugupeetud valitsusliikmed, küsimustele vastamise eest! Infotund on lõppenud.

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kaheksanda töönädala kolmapäevast istungit. Kas head kolleegid soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi? Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Proua esimees! Head kolleegid! Mul on üle anda arupärimine majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsile. Arupärimine puudutab AS-i Narva Elektriijaamad olukorda ja kõlab ta järgmiselt. Selle aasta 1. oktoobril teatas Eesti Energia, et plaanib lähima aasta jooksul hulganisti koondamisi, jättes täpsustamata, kui palju ja millistes struktuuriüksustes. 2. oktoobril s.a teatas AS Narva Elektriijaamad, et valmistatakse suuremaks töötajate koondamiseks, ent ettevõtte ei avalikustanud veel, kui paljusid inimesi see puudutada võib. 7. oktoobril teatas valitsus, et hakkab oktoobri lõpus kaaluma, millisel määral ja millal AS Eesti Energia erastada. Samuti on teatatud suurtest ümberstruktureerimistest Eesti Energias ja selle allasutustes, mille tagajärjel tekivad uued ettevõtted ja millega kaasnevad koondamised. Kuuldavasti on AS Narva Elektriijaamad sel majandusaastal tegutsemas kahjumlikult – ligi miljon krooni miinust päevas. Samuti olevat AS-i Narva Elektriijaamad kohta tehtud ettevõtte efektiivsuse analüüs. Seoses sellega palume vastata kuuetele küsimusele. Alla on kirjutanud Lembit Kaljuvee, Valeri Korb ja Eldar Efendijev. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatause nimel olen vastu võtnud ühe arupärimise. Kui arupärimine vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, edastan ta otsekohe adressaadile.

Nüüd üks teade. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse Vabariigi Valitsuse s.a 10. novembril algatatud Eesti Vabariigi ja Bulgaaria Vabariigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu ning on määranud selle juhtivkomisjoniks rahanduskomisjoni.

Head kolleegid! Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 78 Riigikogu liiget, puudub 23.

Lugupeetud kolleegid! Palun nüüd tähelepanu! Päevakorra täpsustamine. Esiteks, keskkonnakomisjon teeb ettepaneku mitte arutada täna eelnõu 287, tänase päevakorra esimest päevakorrapunkti. Teiseks, kolmapäevase 14. päevakorrapunkti arutelul, eelnõu 364 esimesel lugemisel teeb algatajate ettekande siseminister Jüri Pihl.

1. Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja Riigikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (338 SE) esimese lugemise jätkamine

Esimees Ene Ergma

Lugupeetud Riigikogu! Eile jäi meil istungi aja lõppemise tõttu pooleli eelnõu 338 esimese lugemise arutelu. Palun põhiseaduskomisjoni liikme Igor Gräzini kõnepulti! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kas teil on ettekandjale küsimusi? Palun, kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Eilse sisuka esinemise lõpetuseks küsin täna üle: kas sa võiksid lühidalt kokku võtta need argumentid, millega õiguskantsler on põhistanud oma väidet, et kehtiv seadus on valimisreklaami osas põhiseadusega vastuolus?

Igor Gräzin

Aitäh küsimuse eest! On niisugune lugu, et õiguskantsleri kiri lõpeb sellega, et on risti-rästi viidatud nende seaduste, mida me muuta tahame (Euroopa Parlamendi valimise seadus, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus, Riigikogu valimise seadus), vastavatele paragrahvidele, ning teiselt poolt sellele, kuidas need paragrahvid on vastuolus või ei klapi Eesti Vabariigi konstitutsiooniga. Minemata liigselt detailidesse võib-olla iga selle seaduse kohta eraldi, ütlen, et ta on viidanud vastuoludele põhiseaduse §-ga 57, mis räägib hääleõiguslikkusest, aktiivsest ja passiivsest valimisõigusest, §-ga 60, kus on juttu Riigikogu valimistest, ja §-ga 156, mis ütleb, et kohaliku omavalitsuse esinduskogu on volikogu, kes valitakse vabadel valimistel neljaks aastaks. Kõiki neid kolme paragrahvi käsitletakse koostoimes põhiseaduse §-ga 11, mis ütleb, et õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega, piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. See on see asi, millest ma eile oleksin pidanud tegelikult natuke rohkem rääkima, ma andsin ainult lõppjärelduse. See § 11 on kantsleri seisukohalt oluline sellepärast, et igasuguseid kodanike õigusi ja vabadusi võib piirata teatud juhtudel küll, kuid need piirangud peavad olema proportsionaalsed, mõistlikud, arukad ja ühiskonna huvides. Praegusel juhul oli aga väliagitatsiooni täielik keelustamine ka ebaoproportsionaalne. Samas, nagu ma rõhutasin, komisjoni koosolekul jõuti enam-vähem üksmeelselt järeldusele, et igasugune administratiivsete piirangute kehtestamine – mis värvi tohib plakat olla, kuhu nurgale võib selle riputada, kui suur, kui väike, mis tüüpi ta võib olla jne –, igasugune administratiivne reguleerimine on mõttetu või, nagu üks kolleeg ütles, ammu läbikäidud etapp. Meil kõigil on veel võimalus seda paranduste tegemise ajal proovida. Viimane, mis komisjoni enese poolt juurde tuli ja mida õiguskantsleri kirjas ei ole, on see, et tegelikult käis jutt ka §-st 45, mida ma eile tsiteerisin ja mis ütleb, et igal inimesel on õigus vabalt levitada sõnas, kirjas ja pildis oma poliitilisi veendumusi ja vaateid. Vaat nii!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Te oma eilses jutus mainisite, et põhimõtteliselt ei saa olla niimoodi, et saaks eksisteerida niisugune reklaam, mis kuidagimoodi häiriks, kahjustaks või mida iganes, et see, mida reklaamiagentuur majanduslikult teeb, on alati õigesti tehtud, muidu ta ei oleks reklaamiagentuur. Elamise praktika kinnitab kahjuks midagi muud. Majanduses tehakse kogu aeg vigu, vigu tehakse kõikjal. Minu küsimus on seotud sellega, milline on see oluline informatsioon, mida saab esitada ainult suurtel reklaamplakatitel ja ei ühelgi teisel moel, ja kas teile ei tundu, et reklaamimisel tehtud viga on enam-vähem samaugune nagu solk metsa all, ja mida suurem viga reklaamimisel tehakse, seda suurem solk tekib meie mentaalsesse sfääri.

Igor Gräzin

Nõus. Hakkame tagantotsast peale. Mis juhtub solgiga metsa all? Tulevad aktivistid ja koristavad selle ära. Mis juhtub solgiga reklaaminduses? Kui reklaamifirma on üks kord läbi kukkunud, antakse andeks, teine kord läbi kukkunud firma lahkub ärist. Sama juhtub, muide, erakondadega, mida me oleme siin ka tähele pannud. Lõppkokkuvõttes kõige reklaamitavam ja kõige suurem erakond, kellel oli 41 kohta siin saalis – kus ta on? Teda ei ole! Keegi ei mäletagi, kuidas teda kutsuti. Nii läheb ka kõigi teiste erakondadega ja nii läheb ka teiste reklaamiandjatega, kes sellest reeglist kinni ei pea. Igal alal tehakse vigu, on halba muusikat, on halba teadust ja on olemas halba reklaami. Aga turg on selles mõttes tubli! Ma mõtlen turgu laias mõttes, kui me võtame niimoodi, et reklaami tegijad on müüjad ja reklaami vastuvõtjad on tarbijad. Turg reguleerib selle asja lihtsalt sellega ära, et vigu võib juhtuda üks või kaks korda. Kui vead muutuvad aga süstemaatiliseks, siis on need firmad lihtsalt *out of business* ja ongi kõik. On reklaamifirmasid, kelle juurde ei lähe enam mitte keegi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Herkel!

Andres Herkel

Aitäh! Austatud ettekandja! Komisjon kuulutas selle õiguskantsleri ettepaneku menetlemisele üsna palju aega, aga ma pean tunnistama, et saali on see tulnud päris primitiivsel kujul ehk lauskeeld asendub kõikelukatavusega. Aga siin on külgnevaid aspekte, mis puudutavad erakondade rahastamist, kampaaniaraha kontrolli jne. Selle tõttu on mul säärane küsimus. Kas komisjon selle eelnõuga seonduvalt või mingis muus kontekstis on arutanud ka neid ettepanekuid, mida Eestile on teinud Euroopa Nõukogu korruptsioonivastane üksus GRECO, eeskätt erakondade rahastamist ja kampaaniaraha kontrolli puudutavates küsimustes?

Igor Gräzin

Minu teada viimasel ajal ei ole, kuigi sul on, jah, täiesti õigus. See küsimus, et see oli seotud rahastamise ja muu sellisega, üles kerkis ja komisjoni stenogramm muide ka kinnitab seda, et selle teemaga peab komisjon vajalikuks tegelda. Aga tervikuna, mis puudutab kogu rahastamiskeemi jne, siis sellega komisjon praegu eelnõu tasemel tegelnud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Mul on kahju, et ei saanud eile neid küsimusi esitada, sest teil oli väga värvikas ja huvitav algataja ettekanne. Nüüd küsin ma teie käest ikkagi sellise küsimuse. Te tõite selles eelnõus välja väga ühese positsiooni, et igasugused välireklaami piirangud tuleks kõrvaldada. Samas me teame, et on arutatud ka vahepealseid variante, seoses plakati suurusega, väljapaneku kohtadega jne. Kas sellel temal ka ikkagi komisjonis oli mingisuguseid arutelusid või oli ainult ühene jäik positsioon, et keelame igasugused plakatid ära?

Igor Gräzin

Anna andeks, kui sulle eilsest selline mulje jäi! Ma arvan, et kõik komisjoni liikmed, nii need, kes hääletasid selle poolt, kui ka need, kes mitte, nõustuvad, kui ma annan sellise hinnangu, et kõikvõimalikesse ettepanekutesse

vahepealsete variantide osas, on see siis piirata suurst, asukohta või muid selliseid asju, suhtus komisjon väga heatahtliku, isaliku üleolekuga ja kerge muigega. Ma selgitan seda. Kuni kella 18-ni 25. novembril 2008 on kõik ettepanekud plakatite suuruse, laiuse ja pikkuse kohta enam kui teretunud. Kui nende hulgas tõepoolest leidub selline, mida annab ka tulevikus ellu viia, siis ma arvan, et Riigikogul jätkub tarkust see tingimata ellu viia. Kordan Vilja Savisaare lauset: "Seda on kaks aastat tehtud, läbi 120 kohtuasja ja ühestki piirangust pole seniajani mitte midagi välja tulnud." Aga mine tea, proovime, võib-olla 121. korral tuleb. Nii et vastupidi, sellepärast ma alustasingi sellest täna, sest ma tundsin ise, et see vahepealne variant jäi nagu ütlemata, aga tegelikult on see ka õiguskantsleri puhul nii.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Hea kolleeg Igor! Sa arendasid hea ja halva reklaami teemat, aga see on maitseasi. Läheme edasi põhimõttelise teema juurde. Minu meelest on paljudel juhtudel tegemist ebamoraalse reklaamiga. Ebamoraalsega selles mõttes, et kui võimu hakatakse rahaliselt kokku ostma, siis on tegemist ikkagi ebamoraalse nähtusega. Kuidas seda vältida, et kõigile kodanikele, kandidaatidele anda võrdsed võimalused ja võrdsed õigused? Ise sa põhiseadusest lugesid ette vastavat paragrahvi ja toonitasid seda, õiguskantslergi juhul sellele tähelepanu. Kas ei tuleks ikkagi seada võrdsed tingimused reklaamile nii ajalises kui ka mahulises mõttes ja jätta vabaks vaid diskussioonid, ideede võistluse ning kehtestada võib-olla ka rahalised piirangud valimiskampaaniatele?

Igor Gräzin

Raha ja võimu teema on sada aastat vana. Kõige suurem viga, mis võidakse teha ja mida viimased Ameerika valimised tõestasid, on see, et see, kellel on kõige rohkem raha, esindab rahalisi huvisid. Vastupidi, Barack Obama ja Dick Cheney võrdlus peaks meile väga hästi selgeks tegema, et suure kapitali esindaja on väheste rahadega Dick Cheney ja ülisuur kulutaja kampaania ajal Barack

Obama, vastupidi, esindab just kõige laiemaid elanikkonnakihte. Selles mõttes ei tähenda see ühesugune finantseerimine kaugeltki mitte seda, et reaalsed võimalused ja reaalsed huvid on ka vastavalt esindatud. Muide, mis puudutab raha mõju poliitikale, siis minu arvates seda on ju Riigikogu praegu ise igati tunnistanud. Juba teist korda tuleb meie ette rääkima, seekord hariduspoliitikast, Toomas Luman, kes esindabki seda põlatud suurt raha, ja tegelikult me ju tahame kuulata ja käituda nii, nagu see suur raha meile soovitab. Ega Luman ilmaasjata siin ei käi, me ise ju kutsume ja palume teda, me ütleme: "Sinu taga on suur raha, ettevõtlus ja kõik, tule ja räägi meile." Selles mõttes olen ma väga kaugel lihtsustatud lähenemisest. Aga kordan veel kord, et tegemist on probleemiga ja arutame seda. See seadus seda ei lahenda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Kas ma sain õigesti aru, et põhiseaduskomisjonis domineeris seisukoht, et ohjeldamatu majade tapetseerimine majasuuruste nägudega on demokraatia vältimatu tunnus? Kas sellisel juhul on näidisdemokraatia meie idanaaber, kus mulle torkas valimisvaatluste ajal silma põhiliselt kaks plakatit: "Võbirai Putina" ja "Võbirai Land Rover"? Need olid ainsad, mis võistlesid suuruselt.

Igor Gräzin

Ma küsin vastu, kuigi ma tean, et sa kahjuks ei saa mulle vastata. Ütle mulle, palun, kui sinu maja otsaseinal ripub näiteks üle terve seina Gräzini pilt, mida sa ei salli, kas mul on siis mingit lootust, et sa hääletad minu poolt? Vastus on: ei ole, sest ma käin sulle närvidele. Saate aru, enne seda, kui kujunes välja praegune ökosfäär ja noosfäär, oli dinosauruste ajastu. Tähendab, vahepeal on gigantomaania faas ja pärast tuleb välja, et tuleb mingisugune väike uruhiire moodi asi, esimene imetaja, ja, näe, nüüd oleme meie sinuga looduse kroonid! See ongi niisugune värk, et gigantomaania on faas, mis on vaja läbi teha.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Herkel, teine küsimus!

Andres Herkel

Aitäh, proua juhataja! Austatud ettekandja! Kui te eile oma ettekande esitasite, pean tunnistama, viibisin ma selles riigis, millele härra Lotman eelmises küsimuses osutas ehk Venemaal, kus on tõeliselt probleeme sõna- ja trükivabadusega. Aga ma lugesin nüüd steno-grammist, mida te eile rääkisite. Teie osutus sellele, et tegemist on sõna- ja trükivabaduse uskumatult jõhkra rikkumisega, tekitab minul järgmise küsimuse. Millistest väärtuslikest ideedest siis Eesti rahvas on ilma jäänud selle aja jooksul, kui see välireklaami keeld on meil kehtinud?

Igor Gräzin

Ei, ma ei ütleks, et praegu seda on. Aga ma arvan, et väga lühinägelik on see seadusandja, kes mõtleb ainult homsele päevale ega mõtle selle peale, et võivad tulla komplitseeritumad ja raskemad ajad, kui need vabadused võivad ohtu sattuda. Kui vabadus on juba reaalselt ohtu sattunud, on hilja hakata põhiseadust parandama. Siis hakkavad rääkima sõjaväelased tänaval, politseinikud ja muud sellised asjad, okastraat ja muu selline. Ma arvan, et seadusandja funktsioon on näha sellest hetkest kaugemale. Aga üks lõök muidugi oli. Minu arvates on kogu K-kohuse *story* ikkagi hoop Eesti poliitilisele süsteemile.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi, teine küsimus!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Ma olen küll mures sinu suhtumise pärast võimesse seadusi täita. Sinu vastus minu eelmisele küsimusele oli selline, et Eestis niikuinii ei ole võimalik selliseid piiranguid kehtestada, et meil on sajad kohtuasjad. Hiljuti olid kahes riigis valimised. Leedus olid parlamendi-valimised, Soomes olid kohalikud valimised ja mõlemas meie naaberriigis on kehtestatud piirangud, mis töötavad. Polnud näha Soomes suuri plakateid, samamoodi polnud ka Leedus

suuri plakateid, isegi telereklaami Leedus ei olnud. Ma saan aru, kui see on nii Soomes, meist oluliselt vanemas demokraatias, aga Leedus? Kuidas seal on võimalik kehtestada mingit toimivat piirangut ja meil Eestis kohe mitte kuidagi ei oleks võimalik? Minu arust keerasid sa siin natuke vinti üle.

Igor Gräzin

Ma viimase kahe aasta jooksul muutunu kohta ei saa öelda, aga minu arvates juba viimastel valimistel seesama gigantomaania-fenomen lihtsalt kadus elementaarselt ära, sest üks kord ta töötas ja töötas halvasti ja seda teist korda enam ei proovitud. Põhimõte on väga lihtne: töötavad absoluutselt kõik seadused, mis on objektiivselt võttes täidetavad ja kus möödahiilimise viise ei ole liiga palju. Aga niipea, kui me võrdsustame näitliku reklaamiga televiisori, mis on seatud apteegi aknale, hakkab peale just nimelt seesama diskussioon ja kõik need 120 asja, millest ma olen rääkinud, on musternäide, kuidas sellest saab mööda hiilida ja mööda hiilitigi. Võib-olla sinu uued ettepanekud on niisugused, millest mööda ei hiilita. Sellepärast ma ütlesin, et me suhtusime heatahtlikult ja komisjon kindlasti kuulab kõik ära ja esitab teile.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Trapido!

Toomas Trapido

Aitäh! Hea ettekandja! Mulle jääb endiselt pisut arusaamatuks, milline unikaalne info see on, mida saab edastada nende suurte plakatitega ja mida ei ole võimalik edastada muul moel. Ehk valgustate.

Igor Gräzin

Komisjon seda teemat ei arutanud. Aga ühte võin ma väita, lähtudes kommunikatsiooni-teooriast: suur plakat on umbes nagu raamatu kaanepilt. Tähendab, raamatu kaanepilt ei räägi teile sellest, kes kelle tapab ja kes läbisõitvast teatrist millise ohvitseriga ära jookseb jne, te peate selle romaani ise läbi lugema. Aga suur Anna Karenina pilt kuskil raudteejaamas võib teid tegelikult juhtida selle asja juurde. See on minu arvates visuaalse reklaami üks kõige olulisemaid aspekte. Ta on kaanepilt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla!

Jaan Kundla

Aitäh, austatud esimees! Lugupeetud ettekandja! Mida rohkem ja suuremat reklaami tehakse, seda rohkem peab olema raha. Kuni riigieelarvest eraldatakse erakondadele kümneid miljoneid kroone, saab rohkem reklaami teha. Kui riik erakondadele raha ei eralda, väheneb reklaami maht iseenesest ilma piiranguvajaduseta. Kas ei tuleks lõpetada riigi poolt raha eraldamine erakondadele reklaami tegemiseks?

Igor Gräzin

Komisjon seda küsimust ei arutanud, aga kuna rahastamisest oli juttu, siis vastan niimoodi. Ma arvan, et riigi toe äravõtmine tekitab selle ebavõrdsuse, et kogu poliitilist kampaaniat hakkaks määrama ainult erakapital ja eraraha. Tegelikult see riigipoolne ots seal juures ongi üles kutsutud sellele, et anda vähemalt mingisugusedki võimalused või vähemalt mingilgi määral võrdsustada seda mänguväljakut, mis niigi ei ole alati nii sile. Rohkemast pole juttu olnud.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Igor Gräzin! Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõne-soove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 26. november kell 18. Lugupeetud kolleegid! Kui te tahate sõna võtta, siis palun tehke seda kiiremini! Ma ootas. Lõpetan praegu ära.

Seaduseelnõu 338 esimene lugemine on lõpetatud.

2. Euroopa Parlamendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (341 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab põhiseaduskomisjoni algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandjaks palun põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde!

Väino Linde

Tere päevast, head kolleegid! Lugupeetud Riigikogu istungi juhataja! 18. september oli see kuupäev, mil põhiseaduskomisjon algatas selle eelnõu, Euroopa Parlamendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu algatajad, põhiseaduskomisjoni liikmed, põhistasid seda sellega, et eesmärk on taastada olukord, mis kehtis varem, võrreldes kehtiva valimissüsteemiga. Poolt oli 6 komisjoni liiget, vastu 3, erapooletuid ei ühtegi, nii saigi see eelnõu sellel kuupäeval algatatud.

Selle eelnõu ülesanne või eesmärk, head kolleegid, on ka seletuskirjas kirja pandud. Tuletan meelde, et Euroopa Parlamendi valimise seaduse kehtiva redaktsiooni kohaselt kuulub erakonna nimekirjas kandidaatide reastamine selle erakonna ainupädevusse ja kui see erakond saab valimistel mandaate, siis osutuvad valituks just nimelt nimekirjas eespool olevad kandidaadid, sõltumata neile antud häälte hulgast. Selle eelnõuga muudetakse Euroopa Parlamendi valimise seaduse § 61 lõiget 2. Uue redaktsiooni kohaselt toimub esmalt mandaate saanud erakondade nimekirjades kandidaatide ümberreastamine vastavalt igäühele antud häälte arvule. Kui vähemalt kahele kandidaadile on antud võrdne arv hääli, siis reastatakse ettepoole kandidaat, kes oli erakonna esitatud nimekirjas tagapool. Erakonna ümberreastatud nimekirjas saab mandaadi kandidaat, kes on nimekirjas eespool.

Kindlasti võidakse küsida, mis argumendid on selle eelnõu poolt ja mis argumendid on selle eelnõu vastu, millisele seisukohale Riigikogu liikmed selle eelnõu puhul peaksid asuma. Kindlasti on see meie igäühe sisemise veendumuse ja ka oma poliitiliste tõekspidamiste küsimus, kuid selle eelnõu toetajate seisukohalt on nende arvates positiivne see, et suurendatakse valijate poolt antud häälte osatähtsust Euroopa Parlamendi valimise tulemuste kindlakstegemisel. Mis vastuargument võiks olla? Tekib erakonnasisene konkurents, just nimelt erakonnaliikmete, isikute vahel, mitte enam erakonnavaheliste platvormide vahel. See võib olla argument, mis ei pruugi seda eelnõu toetada.

Tuleb mõnda, et Eesti põhiseaduse kohased on mõlemad variandid, nii suletud nimekirjad kui ka avatud nimekirjad. Selles

mõttes kehtiv olukord ega ka eelnõu mingit põhiseaduslikku riivet ei tekita.

On võimalik vaadata ka näiteid teistest Euroopa riikidest, seda, kuidas seal on see küsimus lahendatud. Siin on vastus niisugune, et see on lahendatud riigis kehtivate riigiõiguslike traditsioonide või tavade kohaselt. On riike, näiteks Belgia, Hispaania, Kreeka, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, aga ka Taani ja Ungari, kus Euroopa Parlamendi valimisel kehtivad kinnised nimekirjad. See on see süsteem, mis meil praegu kehtib. Aga on ka riike, näiteks Holland, Rootsi, Slovakkia, Soome, ka Tšehhi, kus eelkõige kehtib põhimõtteliselt lahtiste nimekirjade printsiip.

Mida veel selle eelnõu kohta saab öelda? Seda, et skeptikud on välja toonud ühe tõsiselt võetava argumenti, mida tasuks kindlasti kaaluda. See on see, kas ja kui mõistlik on valimisseaduse printsiipide muutmine vahetult enne valimisi. Tuletan meelde, et juba järgmise aasta juuni alguses on europarlamenti valimised, mis tähendab seda, et see tähtaeg on praegu 7–8 kuud, eeldusel, et see seadus selle aasta sees vastu võetakse. Kui mõistlik see on ja kui õige? Riigikohus on ühes oma varasemas kohtulahendis viidanud mõistliku tähtaja vajalikkusele, enne kui asutakse olulisi printsiipe muutma.

Põhiseaduskomisjon valmistas seda eelnõu esimeseks lugemiseks ette 3. novembril 2008. Olime teinud kirja ka Vabariigi Valitsusele, küsisime Vabariigi Valitsuse arvamust selle eelnõu kohta. Vabariigi Valitsus loobus 23. oktoobril 2008 oma istungil arvamuse andmisest selle eelnõu kohta. Nii et, head kolleegid, kogu, piltlikult öeldes, õnn selle eelnõu puhul on meie enda teha. 3. novembril vaatasime eelnõu teksti üle ja otsustasime suunata eelnõu esimese lugemise aruteluks täna suurde saali. Ühtlasi teeme Riigikogu täiskogule ettepaneku seaduseelnõu esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määramise kohta on meie ettepanek tava-pärane – kümme tööpäeva. Nõndamoodi ongi. Täna! Lõpetasin.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Väino Linde! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Raivo Järvi!

Raivo Järvi

Suur tänu! Hea kolleeg! Kas teil komisjonis tehti ka ülevaade või äkki sa tead seda? Sa andsid meile indikatsioone, kuidas on eri Euroopa riikides need tavad, kas on kinnised või lahtised nimekirjad. Kas on ka pretsedenti olnud praeguses Euroopas, et mõni riik samamoodi n-ö valimiste eelõhtul ühtäkki hakkab kellegi innustusel neid asju üle vaatama, ümber mängima ja nii edasi?

Väino Linde

Aitäh! See on hea küsimus. Mulle teadaolevalt ei ole Euroopa riigid läinud seda teed, et, nagu sa ütlesid, oleksid järjekordsete valimiste eelõhtul asunud valimisseaduse printsiipe muutma. Küll aga, nagu ma ütlesin, Euroopa riikides on traditsioonid nii ühe kui ka teise süsteemi kasutamiseks olemas.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Põhiseaduskomisjon peaks olema põhiseaduslikkuse ja seaduste täitmise üks tugipost või peamisi kantse.

Väino Linde

Sul on õigus. Nii ongi.

Jaanus Marrandi

Ma tahan öelda, et tegelikult pole selle seaduse järgi ju ühtegi korda europarlamenti valitud. Millest nüüd äkki nii kiiresti selline suunamuutus? Pole ju pikka aega möödas sellest, kui eelmine seaduse variant kehtestati. Miks selline kiire suunamuutus? Kas ei võiks ära proovida, kuidas ikkagi see poliitiline tahe töötab, siis oleks võimalik võrrelda ja vaadata, kuidas edasi minna? Milleks selline juriidiline ebastabiilsus põhiseaduskomisjoni poolt?

Väino Linde

Aitäh! Komisjoni ühe liikmena jagan ma täielikult, hea kolleeg, sinu seisukohta. Olin isiklikult üks nendest, kes niisugust kiiret suuna muutmist ei pooldanud just nimelt nendel, sinu poolt välja toodud põhjustel. Küll aga, nagu ma ütlesin, tollel hetkel komisjoni liikmete enamus otsustas siiski, et on

otstarbekas seda eelnõu algatada. Sellest tulenevalt on see eelnõu ka siia toodud, nagu ma ütlesin, et taastada see olukord, mis oli viimasel europarlamenti valimisel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Herkel!

Andres Herkel

Aitäh, proua juhataja! Austatud ettekandja! Osutasite, et probleemiks võib tõusta see, kui seadust muudetakse liiga vähe aega enne valimisi. Aga kas see jutt valimisprintsipiide muutmisest alla aasta enne valimisi saab üldse tõsine olla olukorras, kui Eestis ei ole varem olnud valimisi suletud nimekirjade alusel? Kui inimesed lähevad valimisjaoskonda, siis nad ootavad seal avatud nimekirju, et nad saaksid konkreetse kandidaadi poolt hääletada. Tõenäoliselt avastatakse alles praegu, et nüüd tulevad mingid teistsugused valimised. See-tõttu, kas see printsiip on praegusel juhul pädev?

Väino Linde

Aitäh! See printsiip on praegusel juhul pädev sel põhjusel, et juba kaks viimast aastat on kehtinud just nimelt see valimisseaduse tekst, mis on varasemaga võrreldes muutnud süsteemi. See on just viinud sisse selle nn suletud nimekirja. Ei oska praegu küll keegi ilmselt hinnata iga juunis valimiskasti juurde mineva valija teadlikkust, kas ta on kursis kehtivate seadustega või tahab ta tegutseda nende seaduste alusel, mis kehtisid varem. Sellest oli ka põhiseaduskomisjonis sellises kontekstis juttu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Kas komisjon arutas küsimust, mida tähendab liiga vara või liiga hilja või liiga kiiresti? Kas sellel liiga äkiliselt või liiga hilja toimival muutusel on ka mingisugune mõõdetav sisu? Millega seda mõistet "liiga" siis komisjon mõttis? Kas valimiste kuludega, kas mingisuguste muude mitteteadavaolevate asjadega? On ju selge, et demokraatia mõttes on avatud nimekirjadega

valik alati mõistlikum kui suletud nimekirjadega valik. Palun selgitust!

Väino Linde

Aitäh! Komisjon ei asunud ise mõõtma ühe või teise seadusmuudatuse tähtsaja mõistlikkust. Küll ma aga viitasin, et selle mõistliku tähtsaja on sisustanud Riigikohus ühes oma varasemas lahendis, mis käsitles ka valimisseaduse muutmist. Seal on ta selle sisustanud, väites, et alla aastane tähtaeg valimisseaduste muutmisel ei pruugi olla mõistlik. Selle tõin ma, head kolleegid, oma ettekandes välja, et see on aluseks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Urmas Reinsalu!

Urmas Reinsalu

Armas istungi juhataja! Hea ettekandja! Kas mu mälu petab mind või tõepoolest selles Riigikohtu lahendis, mis puudutab seda n-ö kahe tooli juhtumit, kus on viide sellele, millal valimissüsteemi muudatuste tegemine võiks ajaliselt olla põhiseaduspäratu, mainitakse konkreetset ajamäärust ehk ühte aastat? Oled sa päris kindel, et see "üks aasta" on selles Riigikohtu otsuses sees?

Väino Linde

Kohtuotsust ei ole mul praegu siin laual ja seetõttu ei hakka ma seda tsiteerima. Küll aga olen kindel, et selle kohtuotsuse asjaoludest tulenes niisugune mõistlik tähtaeg küll. Mälu järgi olen seisukohal, et see tähtaeg oli aastane. Praegu jätan kuupäevalise suuruse teile ütle-mata.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, lugupeetud kolleeg Väino Linde! Avan läbi-rääkimised. Palun kõnepulti kolleeg Urmas Reinsalu Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni volitatud esindajana!

Urmas Reinsalu

Austatud istungi juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Tõepoolest, seda ühe aasta reeglit ei ole üheski Riigikohtu otsuses. Kes selle väite, kas tahtlikult või tahtmatult on nii käiku lasknud, viib avalikkust eksiteele ja see ei ole asjakohane. Kui me loeme Riigikohtu

otsuse läbi, siis võib väita, mida Riigikohus mõtles ja kas ta pidas mingit ajamäärust silmas. Kuid igasuguse ajamääruse otsimine või selle tuvastamine saab olla ainult Riigikohtu otsuse ulatusliku tõlgendamise tulemus, mitte sisalduv Riigikohtu varasemate otsuste tekstis.

Teiseks, mina tegin põhiseaduskomisjonile ettepaneku see eelnõu algatada. Mul on hea meel, et seda on tehtud. Ma arvan, et siin on mõnes mõttes läinud paigast ära tõendamise koormis. Need ei pea põhjendama muutust, kes soovivad eelmistel valimistel kehtinud süsteemi säilitamist, vaid peaks põhjendama seda, miks oli tarviline muuta valimissüsteemi nõnda, et inimestel ei ole Eesti demokraatia loogika kohaselt õigust hääletada eri kandidaatide poolt, vaid hääletada nimekirjade vahel. Neid põhjendusi pole ma kuulnud. Üks argument, mis on välja toodud, on säherdune, et praegusel segasel ajal ja inimeste võõrandumise tõttu poliitikast on inimeste kompetentsus poliitilistes valikutes vähenenud, seetõttu tuleb inimestele pakkuda nn lihtsat elu ehk lihtsamaid poliitilisi valikuid. Ma arvan, et see on sofistlik mõttekäik. See tegelikult alahindab valijaid. Vastupidi, olukorras, kus valijad on rahulolematud mingite poliitilise süsteemi elementidega, peaks neil olema avaram võimalus oma suhtumist väljendada.

Küsimusele, kas oleks mõeldav selle süsteemi jõustamine põhiseaduspäraselt enne järgmist Euroopa Parlamendi valimist, on minu vastus just nimelt riigiõiguslikust aspektist üheselt jaatav. Ma tuletan meelde, et ega me seda n-õ tagurpidi käänamise asja ei tee ju esimest korda. Mäletatavasti Euroopa Parlamendi valimise seadus, kui see esmakordselt parlamendis vastu võeti, nägi ette kinnisi nimekirju. 2004. aasta kevadel, paar kuud enne Euroopa Parlamendi valimist, kehtestas parlament avatud nimekirjade süsteemi, mille toonane president jättis välja kuulutamata. See oli uuesti arutamisel ja parlament jäi oma tahte juurde. Praeguses olukorras on minu meelest selle eelnõu arutamine sobimatu tänapäevases Eesti poliitilises kultuuris, niipalju kui meil on positiivseid ja traditsioonile üles ehitatud näiteid sellest poliitilisest kultuurist võtta. Meil ei ole ühelgi demokraatlike esinduskogude valimisel võetud valijalt ära võimalust meeliskandidaati

valida. See tähendab omakorda seda, et need üldised argumendid, mis on kõlanud suletud nimekirjade süsteemi vastu, pädevad täpselt samamoodi ka muude esinduskogude valimistel. Teisisõnu: Euroopa Parlamendi mõju ja tema tähendus on ehk riigisisises poliitilises ruumis väiksem kui kohalikel valimistel või parlamendivalimistel, aga me oleme loonud pretsedendi, mille puhul, ma olen kindel, hakatakse seda piiri laiendada ja liigutakse ka kohalikel ja parlamendivalimistel sellise süsteemi poole, mis oleks kinniste nimekirjade vahel hääletamine.

Loomulikult on see mõtteliselt ja täiesti vahetult seotud eelmise eelnõuga, mida me arutasime, välireklaami piiranguteta lubamisega. Teisisõnu: poliitilisest väitlusest ja diskussioonist enne valimisi soovitakse teha nn parteide kaubamärkide turunduslikku võistlust. Ma arvan, et ei ole palju selle taga näha kavatsust ehitada Eestis üles kartellipõhist kaheparteisüsteemi, n-õ Keskerakonna ja Reformierakonna vastandumise moel. Need mõlemad eelnõud teenivad seda huvi. Järelikult ei teeni need kogu poliitilise süsteemi huvi, mille eesmärk ei saa olla selline kartellistumine. Seetõttu tuleb välireklaami küsimuses astuda vastu selle piiramatu lubamisele, mis seda kaubamärgivõistlust looks, ja taastada eelmisel Euroopa Parlamendi valimisel kehtinud süsteem, mis on vastavuses Eesti demokraatia traditsiooni parema osaga. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Urmas Reinsalu! Palun järgmisena kõnepulti kolleeg Marek Strandbergi Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Meie erakonna volikogu on selles küsimuses avaldanud oma seisukoha. See on selline, et me oleme avatud nimekirjade poolt, kuid volikogu otsustas, et otstarbekuse põhimõttest lähtuvalt alates järgmistest valimistest, see tähendab, ülejäämisest Euroopa Parlamendi valimisest, mitte neist valimistest, mis nüüd tulevad.

Kuulates siin seda arutelu, mille kohta ei olnud aegu tagasi, kui see otsus meie erakonnas tehtud sai, veel aimdust, tundus

mulle, et aina selgemalt joonistub välja kaks poolust – valik otstarbekuse ja demokraatia vahel. Sellistel juhtudel, kui see valik niivõrd selgelt välja joonistub, on täiesti möödapääsmatu, et minu arusaama kohaselt tuleb lähtuda ja peab lähtuma loomulikult demokraatia huvidest. Siinkohal tuleb öelda, et kui siin saalis võib juhtuda, et näiteks meie erakonna seisukoht on kaalukeeleks, siis me oleme valmis oma erakonnas avama uuesti arutelu sel teemal, tooma välja palju selgemalt kui siis, kui meie erakond selle otsuse tegi, just nimelt selle otstarbekuse ja demokraatia kaalukeele küsimuse ja paluma erakonnalt uut seisukohavõttu neis küsimustes. Selles mõttes ei ole me oma valikut lõppkokkuvõttes tänaseks teinud ja kinnitan teile siin, et läbiarääkimised on meie poolt uuesti avatavad ja võimalik, et seisukoht muutub.

On täiesti selge, kui me vaatame täna seda, mis on viimase nelja aasta ja pikema perioodi jooksul toimunud, kui me oleme kanoniseerinud ja kooskõlastanud oma seadusreegleid ja muid põhimõtteid Euroopa Liidu omadega, siis tegelikult, kui me vaatame keskkonnaküsimusi, üldise ühiskonnakorralduse ja muid niisuguseid küsimusi, sealhulgas energeetikaküsimusi, et Euroopa Liit on olnud oma seisukohtades ja põhimõtetes oluliselt dominantsem, tähenduslikum ja sisukam, kui me oleksime võinud ette kujutada Eesti isevoolulist arengut sellest hetkest alates, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga. Seetõttu ei ole võimalik ülehinnata Euroopa Parlamendi, mis on ka muutuv, arenev ja mis kõik veel struktuur, mõju Eesti sisepoliitikale, Eesti poliitikale ja Eesti elukorraldusele üleüldse. See on vaieldamatult kasvamas. Selles mõttes peaks olema ka Euroopa Parlamendi valik tehtud võimalikult demokraatlikult ja võimalikult selgelt vastutussuhtes.

Erakonnad, nagu head kolleegid teavad, ei vastuta ju Eesti ühiskonnas tegelikult mitte millegi eest. See vastutus on abstraktne, see vastutus on väga tühi, kui nii võib öelda. See ilmneb aeg-ajalt, aga see ei ole pidev ja väljakujunenud traditsioon. Seetõttu on isikute valimine sellistesse kohtadesse väikeses ühiskonnas ja praegusel arenguetapil meie hinnangul möödapääsmatu ja igati otstarbekas. Valikuid tuleb teha selles suunas, et ühiskonna kaasatus oleks suurem, et demokraatlik

protsess oleks võimalikult mitmekesine. See on ainukene eeldus ja alus selleks, et me saaksime rääkida mitmekesisest ja loomult rikkast riigist, mitte ainult rahaliselt rikkast, vaid kultuuriliselt, majandusvormidelt, ühiskonna eri struktuuride mõttes rikkast ühiskonnast, mis on tugev ühiskond. Me näeme, et kodanikuühenduste ja kodanikuühiskonna tugi on meil riigi tegevusele küllaltki nõrk ja meie demokraatia on tegelikult habras. Seda iseloomustab lõppkokkuvõttes kas või seesama majanduskasvu pendel, mis 10%-lisest plussist on suuteline väga lühikese aja jooksul kukkuma umbes sama suurde või suuremassegi miinusesse.

Meie seisukoht on: valikute puhul tuleb eelistada demokraatia mitmekesistamist, vältida ühetaolise väheste parteidega poliitilise süsteemi teket ja püüda toetada arvamuste mitmekesisust, mis on kodanikuühiskonna möödapääsmatu eeldus ja alus. Meie ühiskond ei ole võrreldav, nii nagu siin paljudes eelnevates ettekannetes tehti, Ameerika Ühendriikide ühiskonnaga, kus poolehoidja raha tähendab ühte ja sedasama. Seetõttu on möödapääsmatu poliitiline mitmekesistamine ning teha tuleb seda arukal ja mõistlikul moel. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marek Strandberg! Palun järgmisena kõnepulti kolleeg Hanno Pevkuri, Reformierakonna fraktsiooni esindaja!

Hanno Pevkur

Austatud esimees! Head kolleegid! Ega ei olnudki alguses mõtet ja plaani siia pulti tulla, aga kogu see debatt sundis siiski seda tegema.

Kui me mõtleme natukene selle peale, mis see eelmine eelnõu ehk need välireklaami piirangud siis oli, siis me võime siin diskuteerida, vaielda ja arutleda selle üle, kas õige on ruutmeeter või 20 ruutmeetrit või sada ruutmeetrit, aga üks on selge: me peame mingisuguse lahenduse pakkuma. Õigus-kantsler on öelnud, et praegune süsteem ei vasta meie põhiseadusele ja seda süsteemi tuleb muuta. Selle debati käigus peab siis vaatama, kuhu me sellega jõuame.

Aga kui selle eelnõu kohta midagi öelda, siis, loomulikult, esimene asi, mis pähe kargab, on ju see, mille jaoks siis seadus üldse

loodud on. Seaduse mõte peaks olema see, et kui ta on vastu võetud, siis ta püsib sellisena, n-ö õiguskindlana piisavalt pika perioodi. Kõik, kes pärast seaduse vastuvõtmist selle järgi käituma hakkavad, teavad, et mingi teatud eluetapi jooksul tuleb arvestada selliste reeglitega. Kui hakata mõtlema selle peale, et europarlamendi valimiseni on jäänud vähem kui pool aastat, siis oleks äärmiselt nukker ja nutune, kui me hakkame lihtsalt jälle kokkulepitud reegleid muutma. See on üks asi.

Teine asi on see, et nende kokkulepitud reeglite juures ja nende valikute tegemisel peame siiski arvestama, miks need valikud tehti. Kui me mõtleme selle peale, et kinnise nimekirja üks mõte väga paljude seas oli see, et ärgitada võib-olla inimesi rohkem valima minema, siis see on minu arust üsna mõjuv argument. Kui me vaatame viimast europarlamendi valimist ja seda, milline oli valimisaktiivsus, siis me näeme, et see oli ikkagi naeruväärselt madal. Kui mõtleme selle peale, kuidas ja mille jaoks europarlamenti valitakse, siis seda valitakse ju riikide esindamiseks. Siia parlamenti me valime kohalikul tasandil ikkagi kohalikke inimesi ehk oma piirkonna inimesi Eesti riigi jaoks otsuseid vastu võtma. Europarlamendi me valime inimesi riiki esindama. Riigi esindamise puhul valiku tegemisel saabki lähtuda peamiselt ja põhiliselt programmist ehk me hakkame valikuid tegema programmide vahel, selle vahel, mida lubab üks erakond, mida lubab teine erakond selleks Euroopas teha, et Eesti oleks seal piisavalt hästi esindatud ja Eesti sõna pääseks Euroopas maksvusele.

Oluline on kahtlemata ka see, et kui kinniste nimekirjade asemel oleksid näiteks avatud nimekirjad, siis tuleb arvestada just nimelt asjaolu, et me valime programme, mitte missikandidaati, et ei tekiks seda situatsiooni, et ühe erakonna sees või ka erakondadeüleselt hakkab toimuma mingisugune hirmus kemplemine. Mina ei pea küll heaks tooniks, et kui me valime riigi esindajat suurde Euroopa Parlamenti, siis hakkavad näiteks erakonna sees kandidaadid üksteist üle trumpama või ütleva, et teine ei ole nii ilus kui tema või teine ei ole nii tark kui tema. Me peame ikkagi vaatama Eestit Euroopas Euroopa Liidu ühe osana ja sellest tulenevalt tegema valikud teadlikult sellest lähtudes, milline on ühe või

teise erakonna nägemus. Jutt sellest, et siin toimub mingisugune parteipoliitiline klannitumine ja kahe erakonna ülemvõimu sepi-tamine, on pehmelt öeldes naljakas. Eesti on minu teada küll demokraatlik riik. Juttu, et meil on kaheerakonnasüsteem, on natuke kurb kuulda.

Arutame edasi ja kindlasti on mõistlik, et Riigikogu langetab siin õiglase otsuse. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Hanno Pevkur! Palun, kolleeg Mark Soosaar Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Eriti suur tänu eespool kõnelnud kolleegile! On ülimalt tore, et me neid kahte eelnõu ühel päeval, ühel ajal, ühe tunni sees arutame. Kui me jääme kinniste nimekirjade juurde, siis olgem täiuslikud, olgem perfektsed, täiendagem siis ka seda esimest eelnõu nii, et välireklaam on lubatud, kuid mitte ühtegi nägu ei tohi seal peal olla. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbi-rääkimised. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 26. november kell 18. Seaduseelnõu 341 esimene lugemine on lõpetatud.

3. Tulumaksuseaduse § 4 muutmise seaduse eelnõu (302 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ja Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud tulumaksuseaduse § 4 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandjaks palun Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni liikme Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Teie ees on Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ja Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud eelnõu 302, tulumaksuseaduse § 4 muutmise seaduse eelnõu.

Eesti riik on üsna tõsisel eelarvekriisis. Nii ülemaailmsest finantskriisist kui ka valitsusliidu riigisisestest otsustest tulenevalt on järgmise, 2009. aasta riigieelarve üsna tugevas puudujäägis, erinevate ekspertide arvamuse järgi kolme kuni kümne miljardi krooni ulatuses, mis moodustab eelarve mahust halvemas variandis 10%. See on Eesti riigi jaoks mõneti enneolematu olukord, mitte kunagi varem pole prognoosidega nii viltu mindud, et Eesti riik peaks hakkama vaatama, kuidas hoida kokku 10% riigieelarvest. Meenutagem õige pisut, kuidas me nii kaugele oleme jõudnud. Paaril heal majandusaastal kasvas meie eelarve tervelt 15% aastas. See on väga suur kasv. Paraku otsustas 2007. aasta kevadel valimised edukalt läbinud valimisliit, et oma lubaduste täitmiseks on mõistlik eelarvet kasvatada tervelt 25%. Kõik see toimus õhkkonnas, kus valimised tiivustas tagant, ja nii olid ühekorraga lubadusteks vähendada üksikisiku tulumaksu ja suurendada oluliselt eelarve kulupoolt ehk nii erinevaid toetusi, palku kui ka investeeringuid. Kõike seda aga tehti, nagu juba öeldud, ülemaailmse finantskriisi eelõhtul, vähendades otseseid makse ja suurendades kulusid. Kulude katteallikana aga nähti kaudseid makse, mis suurendasid oluliselt inflatsiooni, lisaks objektiivsetele nähtustele, mis tulenesid finantskriisist. Selline rahanduspoliitika oli iseenesest majanduse kiire kasvu aegne poliitika. Asi oli lihtne: majandus kasvab ja eelarvesse laekub alati rohkem kui planeeritud. Kahjuks võib tänase päeva seisuga sellist maksude vähendamise ja kaudsete maksude suurendamise poliitikat nimetada lihtsa asemel juba lihtsameelseks. Naiivne on rääkida, praeguseid majanduspoliitilisi reaalsusi arvestades, et üksikisiku tulumaksu vähendamine 1% võrra aastas päästab valla suure initsiatiivi ja ettevõtluse arengu, kui teisest otsast suurenevad ettevõtluse jaoks kaudsed kulud. Ka tavakodanik, keskmise palgaga inimene, võidab üksikisiku tulumaksu vähendamisest 1% aastas, nii nagu see on viimastel aastatel olnud, keskmiselt 100 krooni kuus. Tegelikult suurenemine inimese jaoks eelarvekriisi õhkkonnas, kus me praegu oleme, on ühe perekonna eelarve jaoks aga mitu korda suurem kui 100 krooni kuus. Loomulikult võib jätkuvalt rääkida, et üksikisiku tulumaksu

vähendamine ja veel-veel jätkuv vähendamine päästab valla initsiatiivi ja inimesed võivad. See on olnud viimaste aegade pidev retoorika, vähemalt Reformierakonna esituses. Eriti jõuliselt on seda seisukohta siiani korranud peaminister Ansip, kes aga mitte kordagi ei ole siiani tunnistanud teist otsa, mille tõttu peaks iga perekond oma kulusid veelgi mitu korda suurendama, kui selline aastas rohkem kui miljardikroonine tulumaksu vähendamine jätkuks.

Praegu, 2008. aasta novembris, kui me arutame, kuidas üleüldse puudujäägiga eelarve otsad järgmiseks eelarveaastaks kokku saada (täna hakkame seda varsti arutama), on valitsusliit tunnistanud oma naiivsust ja päevakorralt on maha võetud nii üksikisiku tulumaksu jätkuva langetamise soov kui ka peaaegu kõik ülejäänud valimislubadused. Edukalt majandusarengust on saanud minevik, meie majanduskasv on Euroopa viimaste hulgas. On ilmselge, et riik peab oma majanduspoliitikat muutma, kui me tahame, et Eesti oleks riik, kes oma kodanikele pakub turvalisust ja heaolu kasvu. Selline põhimõtteline majanduspoliitika muutmine nõuab paratamatult ka rahanduspoliitiliste arusaamade muutmist. Eesti valitsus ja meie siin Riigikogus peame lihtsalt tõsiasjadele otsa vaatama. Pole näha, kuidas riigi areng võidaks jätkuvast üksikisiku tulumaksu langetamisest. Meie fraktsioonil on hea meel, et alates juunist, kui see eelnõu juba oli menetlusest üks kord välja arvatud, on ka valitsusliidule n-ö päralt jõudnud, et on vaja loobuda jätkuvast tulumaksu langetamisest. On hea meel, et meie sõbralikke soovitusi on kuulda võetud, mis siis, et kolm kuud hiljem. Täna, kui me arutame siinsamas saalis eelnõu, mis on samasisuline ja peatab üksikisiku tulumaksu jätkuva langetamise, on hea meel selle üle, et päralt on jõudmas arusaam, et primitiivsete lahenduste aeg nii Eesti majanduses kui ka rahanduspoliitikas on läbi. Koos selle teadmise ja jõuavad prügikasti naivistlikud arusaamad, et ühekorraga on võimalik vähendada makse ja suurendada eelarve kulupoolt. On ainult ajaküsimus, kui on vaja ümber hinnata kaudsete ja otseste maksude vahetust.

Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ja Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud eelnõu 302 teeb ettepaneku lõpetada edasine tulumaksu

langetamine. Pidades silmas ka valitsusliidu eelnõu, mis samamoodi käsitleb tulumaksu, võiks meie eelnõu toetamist võtta kui koalitsiooni ja opositsiooni ühesugust arusaama rahanduspoliitika muutmise vajadusest. See ettepanek oleks seega esimene kaine samm primitiivse rahanduspoliitika lõpetamiseks Eestis. Ma usun, et koalitsioonisaadikud on nõus meie eelnõu toetama, vaatamata varasematele valitsuse otsustele. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jaanus Marrandi! Kas on küsimusi ettekandjale? Küsimusi ei ole. Nüüd kutsun ma ettekandjaks kõnepulti rahanduskomisjoni esimehe Jürgen Ligi. Palun!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu 4. novembri istungil. Täevale tänu, ühtegi sellist lapsikut kirjandit seal ette ei loetud! Komisjoni otsus (6 poolt, 4 vastu ja 0 erapooletut) oli teha ettepanek see eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Eks me põhjust mõistame kindlasti ühtemoodi. See on ju poliitiline valik, mille teeb üldiselt koalitsioon, mitte opositsioon. Me kõik mõistame seda.

Võib-olla ettekandja teksti kohta väike lisandus. Üldiselt peetakse raskes majandus-situatsioonis majanduse stimuleerimise üheks kindlamaks ja läbiproovitamaks vahendiks maksude alandamist. Meil on väga kahju, et eelarve olukord seekord seda ei võimalda. Aga kui austatud eelkõneleja, kasutades erinevaid epiteete, rääkis eelarvepoliitikast kui väga vales ja väga ekslikust, siis juhin tähelepanu, et see 25%-line eelarve kasv, millest tõesti naised turul palju räägivad, toetus prognoosidele. Need prognoosid tegid inimesed, kes jäid Rahandusministeeriumisse maha rahandusminister Aivar Sõerdist, kes tegi ka olulisi personalimuudatusi Rahandusministeeriumis. Pärast seda on nii mõnigi poliitik ja institutsioon kurnanud, et tase ei ole endine. Aga veel kord: peasi on see, et Rahandusministeeriumi prognoos oli see, millele toetudes määrati kindlaks eelmine eelarve maht. Seda tasuks isegi igal maaelukomisjoni liikmel meelde jätta ja mitte selliseid süüdistusi enam siin levitada. Kui 25 tundub liiga suur, siis

juhin tähelepanu, et tegemist on eurorahaga, mis kasvab lisaks maksulaekumiste tõusule. Katsume omavahel pinnapealset kriitikat vältida ja rääkida siiski asjast. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jürgen Ligi! Kas on küsimusi? Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Sinu sõnavõtt pidi olema komisjoni sõnavõtt. Paraku sisaldas see väga palju epiteete ja poliitilisi rünnakuid, mis, ma kujutan ette, ei väljendanud väga selgelt komisjoni arusaama. Järsku oleks mõistlikum niisugused seisukohavõttud jätta fraktsiooni sõnavõtu ajaks.

Jürgen Ligi

Võib-olla tõesti, aga ma kasutasin ainult ühte epiteeti, see oli sõna "lapsik", aga see oli ka korduv väljend sinu kõnes, nii et võib-olla nakkas. Rahanduskomisjon on eelarvet korduvalt käsitlenud, ta on ka selle aasta eelarvet ja järgmise aasta eelarvet käsitlenud, ja ma kajastasin nende koosolekute tõdesid. Eelarve tehakse prognoosi järgi, mitte selle järgi, mida ütles Jaanus Marrandi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! See on tõepoolest niimoodi, et majanduslanguse ajal tavaliselt makse alandatakse. Aga miks, pagana päralt, alandas koalitsioon makse just siis, kui meil oli meeletu majandustõus ja andis omalt poolt hagu alla nii inflatsioonile kui ka kõigele muule? Miks te tegite valel ajal maksualandust?

Jürgen Ligi

Aitäh! Jällegi läheme natukene selle eelnõu raamest, võib-olla ka selle komisjoni koosoleku raamidest välja, aga eks ma olen seda isegi teinud. Nagu te tähele panete, on tulumaksu alandamine olnud peaaegu kõigi parlamendierakondade poliitika alates aastast 2003. Esimene kord alanes see alates 2004. aastast. See oli planeeritud pikaajalisena ja sõltumata majandustükkidest. Minu märkus

majanduslanguse ajal maksude alandamise positiivse mõju kohta oli mõeldud lihtsalt kahetsusena, et just sel ajal, kui see oleks kõige rohkem abiks, ka lühiajaliselt abiks, mitte ainult pikaajaliselt, ei ole me eelarvepoliitilistel põhjustel, eelarve probleemide tõttu seda tegemas.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi, teine küsimus!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Mulle siiski meenub, et kui juba eelnevalt arutati eelarvet, siis olid ülemaailmse finantskriisi eelõhtul väga selgelt olemas ekspertide arvamused, et selline kasv on võimatu ja eelarve maht on liiga suur. Seda väljendasid nii ettevõtjate ringkonnad kui üsna selgelt ka rahanduseksperdid. Aga see ei ole küsimuse teema, sest meie poliitiline mälu on teatavasti valikuline. Küll aga ma küsin, kas te rahanduskomisjonis arutasite seda, et Eesti riigis on väga ohtlikult muutunud olukord selliseks, et kaudsete maksude osakaal riigieelarves on liiga suureks muutunud ja seetõttu on riigieelarve kergemini haavatav, kui ta seda on otseste maksude puhul.

Jürgen Ligi

Aitäh! Poliitiline mälu on teil tõesti valikuline. Mineviku prognoosimine on kindlasti täppisteadus, aga eelmisel sügisel ei olnud Rahandusministeeriumi prognoos eri institutsioonide tehtud prognoosidest sugugi kõige optimistlikum. Selle kohta on igal rahanduskomisjoni liikmel olemas ka kirjalik statistika, ma usun, ja kõigele lisaks seda viimasel hetkel korrigeeriti allapoole. Jah, isiklikult mina ei oleks enam aasta lõpus nii suurt numbrit kirjutanud, aga tol hetkel, kui läks eelarve vastuvõtmiseks, oli jällegi see probleem, et eelarve oli väga valmis. Kogu sellest poliitilisest protsessist ja jäikusel, mis sinna juurde käib, tulenes, et reageerimine muutunud olukorrale oli keeruline, nagu ka tänavu. Mis puutub kaudsetesse või otsestesse maksudesse ja nende osakaalu, siis peamine probleem on siiski jäikus, selles mõttes, et liiga suur osa eelarvest on seadusega dikteeritud. Me ei saa reageerida lihtsalt

sellistele olukordadele, nagu oli eelmisel sügisel. Kui halvad uudised tulevad kiiresti, siis me ei suuda piisavalt efektiivselt, piisavalt kiiresti reageerida. Me ei suuda seda ka sel sügisel, see on juba silmanähtav. Me ei suuda reageerida sellele teadmisele, et järgmise aasta majanduskasv ei tule 2,6%.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Ma ei usugi, et me saame kätte vastuse, miks üksikisiku tulumaksu alandamine toimus perioodil, kus seda ei olnud mõistlik teha, ja ei saa ka seda vastust kindlasti kätte, miks aktsiise tõsteti perioodil, kui ei olnud ka seda mõistlik teha. Aga ma küsin nii viisi: kas te komisjonis arutasite, kuidas neid vigu parandada ja vältida? Kuidas majanduslanguse perioodil, mis tõenäoliselt läheb väga tõsiseks kriisiks üle, aktsiisidega käituda? Kuidas te selle tasakaalustaksite, lähtudes sellest otsusest, mis on tehtud üksikisiku tulumaksu kohta?

Jürgen Ligi

Aitäh! Komisjon selle eelnõu raames seda ei arutanud. Aga kui te tahate saada ettemääratud vastust, siis helistage Edgar Savisaarele. Esiteks sellepärast, et tema annab soovitud vastuseid, ja teiseks sellepärast, et ta oli majandusminister, kes seda tulumaksu alandamist ellu viis.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Jääme ikka selle eelnõu raamesse! Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud ettekandja! On ikkagi üsna, ma ütlesin, variserlik rääkida inimestele maksude langetamisest ja samal ajal mitu korda tõsta kaudseid makse ja riigilõive. Just riigilõivud mind praegu huvitavad. See on nagu mingi ammendamatu auk, kust alati võetakse täpselt nii palju, kui vaja. Seekord ikka kapaga kohe: autoregistri- ja kohtutehingud, meditsiini puhul Ravimiameti ja tervishoiutoimingud. Me ju teame, et nende eest tohiks võtta täpselt nii palju raha, kui

palju need toimingud tegelikult riigile maksma lähevad. See sõna ise ütleb seda. Miks me siis ikkagi niimoodi teeme?

Jürgen Ligi

Aitäh! Küsimus oli vist selle kohta, miks me tõstame mitmeid kordi kaudseid makse. Vastus on, et ei tõsta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Taavi Rõivas!

Taavi Rõivas

Aitäh! Austatud ettekandja! Mulle väga meeldis, kui Jaanus Marrandi ütles, et poliitiline mälu on valikuline. Mulle meenus see, kui ma olin teie asemel puldis kaitsmas sotsiaalkomisjoni seisukohta ja jutuks oli Eesti Keskerakonna esitatud eelnõu, mis suurendas riigi jooksvaid kulusi umbes viie miljardi krooni võrra aastas. Teate, see ei olnudki kaugemas minevikus kui pool aastat tagasi. Täna räägitakse siin saalis sellest, et kulud on ülepaisutatud, peaksid olema hoopis väiksemad numbrid. Siin selline järjepidevuse puudujääk teataval määral justkui on. Aga minu küsimus on hoopis selle kohta, mil määral arutati rahanduskomisjonis teiste riikide praktikat, näiteks Soome praktikat. Mul oli alles üleeile võimalus rääkida Soome rahandusministeeriumi väga kõrge ametnikuga, kes ütles, et Soome valitsus igal juhul kavatses lähitulevikus tulumaksu langetada.

Jürgen Ligi

Aitäh! Seda on komisjonis eri aegadel puudutatud. See on üldaktsepteeritud tõde, et tulumaksumäärad langevad rahvusvahelise maksukonkurentsi tingimustes igal pool. Eesti on nüüd kahetsusväärset peatanud selles konkurentsis osalemise ja väga kahetsusväärset ajal, see tähendab siis, kui maksumäär mängib eriti suurt rolli. Aga eks me kõik saame aru, et raha eelarves on kriitilise piirini kahanemas, võrreldes prognoositud ja seadusega dikteeritud kuludega. See on see kompromiss. Jah, seda ma usun, et rahanduskomisjoni liikmed teavad, et Eesti praegu kaotab oma maksukonkurentsivõimes.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu mälu muidugi nii hea ei ole kui Taavi Rõivasel, seetõttu ma teisi erakondi sõimama ei hakka ja Edgar Savisaarele ka helistama ei hakka, kuigi juhtimisteenust võiks ju seal saada. Küsin pigem niimoodi: mida te seal komisjonis siis üldse arutasite? Mulle jäi ikka segaseks, millised seisukohad olid komisjonis, kes millist seisukohta toetas jne. Te olete komisjoni ettekandja.

Jürgen Ligi

Oh, eks te aima, kes toetas ja kes ei toetanud. Häälte vahekorra ma ütlesin: 6 : 4. Selle, miks hääled nii jagunesid, põhjus oli eelkõige, nagu me poliitikud omavahel võime tunnistada, see, et opositsioonil ei ole kombeks lasta koalitsioonilepingut muuta ja koalitsiooni olulisi kokkuleppeid korrigeerida. See ongi see sisu. Meie koalitsioonisisesed eri vaated tulumaksu alandamisele on teada. Komisjonis ei olnud vaja sel teemal pikemat diskussiooni algatada. Väga lühike oli selle päevakorrapunkti arutelu, seda enam, et riigieelarve muudatusettepanekute raames on samasugune punkt ju olemas ja seda oli vist toleks hetkeks juba hääletatud ja arutatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus, teine küsimus!

Marika Tuus

Aitäh! Hea esineja! Te ei vastanud mu küsimusele. Ma küsisin, miks me ohjeldamatult riigilõive tõstame. See sõna – riigilõiv – tähendab ise, et me saame võtta ikkagi ainult nii palju raha, kui palju see asi riigile maksma läks.

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei tea, miks te ohjeldamatult tõstate. Meie selle eelnõu raames ei arutanud riigilõive üldse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Ei saanud aru, mida te arutasite. Ma kahjuks või õnneks ei ole rahanduskomisjoni liige. Te

arutasite koalitsioonilepingut. Mis vormis te seda arutasite ja kuidas see selle eelnõuga seondub?

Jürgen Ligi

Ei, me ei arutanud koalitsioonilepingut. Me arutasime muu hulgas eelnõu 302. Tutvuge, see on riulitel olemas.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kas teil oli arutusel ka see, et ühel teie koalitsioonipartneril, sotsiaaldemokraatidel, oli viimases ajalehes artikkel, et nad toetavad seda, et tulumaksu langetamine ei jää seisma mitte üheks aastaks, vaid ka edaspidi? Kas see paistis välja ka hääletuses?

Jürgen Ligi

Aitäh! Me ei tegele rahanduskomisjonis üldiselt ajakirjandusega. Vabal ajal võivad inimesed asju kirjutada ja lugeda. Siin meil keeldusid ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea esineja! Te nii kiidate seda maksuandamist. Õelge, palun, millised need selle maksupoliitika viljad siis on olnud viimastel aastatel. Mina saan aru, et majandus on meil päris põhja läinud.

Jürgen Ligi

Aitäh! Me komisjonis ei arutanud otseselt majanduse olukorda. Aga kui natuke statistikat jälgida, siis näete, et meil on majanduses päris hästi läinud. Alates tulumaksu alandamisest on majanduskasv olnud äärmiselt kiire, ei saa kurta. Mis ulatuses just see on põhjus, on alati diskussiooni teema.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar!

Vilja Savisaar

Aitäh! Ma küsin ikka sellesama koalitsioonilepingu kohta. Minu arvates te olete seda

juba rikkunud. Kui te üheks aastaks ikkagi peatate tulumaksu alandamise, siis on tegelikult koalitsioonilepingut juba rikutud. Teiseks puudutab minu küsimus seda, millal siis Riigikogu liikmetel see vaba aeg on, millal nad ajakirjandusega tegelevad. Mina näiteks ei tea kodu- ja töökorra seaduse järgi, millal mul vaba aeg on. Võib-olla siis, kui ma magan.

Jürgen Ligi

Aitäh! Teil on soovi korral võimalik ka unes ajalehte lugeda, aga koalitsioonileping ei ole mingi selline seadus, mille kohta kehtivad rikkumine ja mitterikkumine, sellised terminid. Koalitsioonileping on koalitsioonipartnerite kokkulepe, mida muudavad uued kokkulepped, aga kindlasti mitte opositsionisiseseid kokkulepped, näiteks Keskerakonna ja Rahvaliidu seaduseelnõu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Täna, hea esimees! Austatud ettekandja! Eelküsija Kadri Simson ei küsinud teie käest mitte küsimust ajakirjanduse kohta, vaid küsimuse sisuks oli see, et üks valitsuserakond on öelnud, et ta toetaks seda, kui tulumaksu langetamine ei oleks pidurdatud mitte ainult aastaks 2009, vaid palju pikemaks ajaks. Ma esitan siis selle küsimuse uuesti. Kas selle üle oli ka komisjonis arutelusid ja kuidas osapooled oma seisukohti kujundasid?

Jürgen Ligi

Aitäh! Vastus on ei. Ma olen seda vastust juba mitu korda eri vormides andnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk, teine küsimus!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud esineja! Eelmise küsimuse jätkuks. Nagu te ütlesite, on maksupoliitika andnud niivõrd hea majanduskasvu ja tulemused on väga toredad. Mul on küsimus: miks te siis sellel aastal tulumaksu alandamisele piduri peale tõmbasite, kui nii hästi läheb?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ka sellest me rääkisime.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, teine küsimus!

Kadri Simson

Lugupeetud ettekandja! Te olete tuntud kui inimene, kes on tundnud muret selle pärast, et järgmise aasta riigieelarves on liiga palju kulusid ette ära planeeritud, ligi kolmveerand. Kas te arutasite komisjonis seda, et just tulumaksu alandamise tõttu on see n-ö vaba raha, mida saab vastavalt poliitilistele ja majanduslikele olukordadele liigutada, kadunud ja seetõttu ongi eelarve nii pingeline?

Jürgen Ligi

Aitäh! Vastab tõele, et kui maksu alandada nii, et see moodustab ainult väikese osa eelarvest, siis on selle mõju tugevam. See vastab tõele. Selle maksualandamise positiivne efekt saab varjutatud eelarve probleemidest. Seda me ju olemegi siin käsitlenud nii täna kui ka varasematel kordadel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Hea kolleeg! Peaminister tund aega tagasi ütles, et eelarve täitmine läheb päris hästi. Riigikogu rahanduskomisjoni esimees räägib, et raha ei jätku. Ma tahan küsida: keda me peaksime siis uskuma?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma vist ei saanud küsimusest aru. Kas te tõlgiks või täpsustaks küsimust?

Esimees Ene Ergma

Lugupeetud Valeri Korb! Palun korrake oma küsimust!

Jürgen Ligi

Katsuge teiste sõnadega!

Esimees Ene Ergma

Läheme praegu edasi. Palun, kolleeg Jüri Ratas, teine küsimus!

Jüri Ratas

Täna, austatud esimees! Hea ettekandja! Ma teen siis eelmise küsija elu ja ka teil vastamise lihtsamaks. Küsimus oli selles, et vabariigi peaminister ütles infotunnis, et eelarve on tasakaalus, teie ütlete, et raha ei jätku, ja eelküsija tahtis teada, keda ta peab uskuma. Aga nüüd küsin ma oma küsimuse ära. Minu küsimus on selles: kas te rahanduskomisjonis selle eelnõu raames arutasite ka seda teemat, kas üksikisiku tulumaksu protsenti tulevikus võiks langetamise asemel hoopis tõstma hakata?

Jürgen Ligi

Kindlasti mitte.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik, teine küsimus!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud ettekandja! Mul on üks väike tagasihoidlik küsimus: kas te komisjonis eelnõu 302 üldse arutasite?

Jürgen Ligi

Niipalju, kui ta seda väärt on, niipalju arutasime. Seda ei olnud palju.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Jürgen Ligi! Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Aivar Riisalu Keskerakonna fraktsiooni volitatud esindajana!

Aivar Riisalu

Proua esimees! Head ametikaaslased! Mina tahan alati esineda, kui enne mind on puldis käinud Jürgen Ligi, sellepärast et kui ma siin Riigikogu saalis kohtan kõnemeest, kes oma selgete, ausate ja Eesti-meelsete vastustega teeb ka lihtsa rahvasaadiku südame soojaks, siis see mees on Jürgen Ligi.

Räägime nüüd natukene maksudest. Maksud on üks selline ebamugav asi. Mina ei saa üldse aru, milleks see riik siis loodud on, kui tema inimest oma maksudega tülitab. Aga ennäe imet, ilma nendeta kuidagi viisi ei saa!

Praegune valitsuskalitsioon, mille vaieldamatu liidererakond on Reformierakond, lubas

mulle minu õitsvas lapsepõlves, et Eesti on stabiilne, arenev ja väga progressiivne riik. Täna, kui ma olen jõudnud meheikka, juustes on juba halli, olen ma selgelt aru saanud, et ainus asi, millega Reformierakond tegelda suudab, on muuta üksikisiku tulumaksu, seda kord langetades, kord külmutades, aga mitte mingil juhul muidugi tõstes, sellepärast et see oleks nende jaoks juba liiga keeruline ja see oleks ka liiga selge otsene maks riigieelarve vahendite garanteerimisel.

Mina olen jälle see rumal inimene, kes vahel ka inimesi kuulab. Ma arvan, et üsna paljud Riigikogu liikmed kuulavad vahel inimesi. Inimesed kipuvad viimasel ajal olema eriti mures selle pärast, et riik kipub õhukeseks jääma ega edasta rahvale enam selget sõnumit. Võib-olla see üksikisiku tulumaks, mis tavalisele töötegijale Eestis tähendaks kuus umbes 200–300 krooni kulu, oleks võinud omal ajal jääda sinna, kus ta oli, siis oleks riigil olnud selge arusaam, kust raha saada, ja oleks meil olnud selge arusaam, et inimesed teavad väga täpselt, palju nad maksma peavad. Nagu eile selgus, peame me igatüks ka tuleval aastal maksma tuhat krooni trahvi, sest just niimoodi tahab riigieelarve meilt seda raha kätte saada.

Seetõttu on minu isiklik ja natukene ka keskerakondlik sõnum see, et Eesti võiks tõepoolest leida endale stabiilse, väljakujundatud ja ka ülehõime kehtiva maksusüsteemi, milles on oma kindel roll üksikisiku tulumaksul, aga see roll võiks olla nii kindel, et ta igal sügisel ära ei külmu, et kevadel jälle lahti sulada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Aivar Riisalu! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Kuna juhtivkomisjon on teinud ettepaneku seaduseelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, siis tuleb meil see läbi hääletada.

Lugupeetud kolleegid, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku lükata tagasi Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ja Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud tulumaksuseaduse § 4 muutmise seaduse eelnõu 302. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 53 Riigikogu liiget, vastu oli 32, erapooletuid ei olnud.

Seaduseelnõu 302 langes menetlusest välja. (Tabel 24.)

4. Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (323 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Alustame nüüd tööd kolmapäevase päevakorra punktidega. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Läheme lõpphääletuse juurde.

Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 323. Palun hääletada!

Poolt hääletas 76 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 25.)

5. Elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu (335 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Läheme lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud kolleegid, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu 335. Palun hääletada!

Poolt hääletas 77 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 26.)

6. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni põhikirja heakskiitmise seaduse eelnõu (336 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni põhikirja heakskiitmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun ettekandjaks kultuurikomisjoni liikme Maret Merisaare!

Maret Merisaar

Kultuurikomisjon arutas UNESCO põhikirja heakskiitmise seaduse eelnõu 4. novembril 2008. aastal. Kohal olid ka Kultuuriministeeriumi asekancler Anton Pärn ja Kultuuriministeeriumi õigusosakonna nõunik Siiri Pelisaar. Muudatusettepanekuid eelnõu kohta ei olnud laekunud, seetõttu otsustati konsensuslikult saata eelnõu täiskogu päevakorda 12. novembril 2008. Komisjoni ettepanek on panna see eelnõu lõpphääletusele ja vastu võtta. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Maret Merisaar! Kas on küsimusi? Palun, kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Kas komisjon arutas ka seda, et need põhikirjad, mida me täna asume heaks kiitma, on võib-olla mõnes mõttes tänaseks juba vananenud? Näiteks see põhikiri, mis on 1945. aastal Londonis vastu võetud ja mida me täna heaks kiidame, räägib mingist äsja lõppenud sõjast, aga selles kontekstis on raske aru saada, et tegemist on Teise maailmasõjaga.

Maret Merisaar

See võib ju nii olla, aga komisjon seda praktiliselt üldse ei arutanud. Me ei arutanud seda üldse rohkem pikemalt.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Maret Merisaar! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi

ei avata. Muudatusettepanekuid samuti ei ole ja me võime minna eelnõu lõpphääletuse juurde.

Head kolleegid, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni põhikirja heakskiitmise seaduse eelnõu 336. Palun hääletada!

Poolt hääletas 61 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 27.)

7. Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (319 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu teine lugemine. Ettekandjaks palun majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi!

Urmas Klaas

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Meil on tegemist Vabariigi Valitsuse algatatud Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu aruteluga. Majanduskomisjon käsitles seda pika nimega eelnõu tema teisele lugemisele saatmiseks s.a 6. novembri koosolekul. Kuna see eelnõu on juba läbinud suures saalis esimese lugemise, siis pole mõttekas ega vajalik tal pikemalt peatuda. Ütlen teile vaid seda, et 5. novembriks, mis oli määratud muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei laekunud. Ma tegin meie komisjonile ettepaneku saata Vabariigi Valitsuse algatatud eelnõu täiskogule teiseks lugemiseks s.a 12. novembril ettepanekuga eelnõu seadusena vastu võtta. Majanduskomisjon toetas seda ettepanekut konsensuslikult. Tänan teid!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Urmas Klaas! Küsimusi ettekandjale ei ole. Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi

ei avata. Kuna ka muudatusettepanekuid ei ole, siis võime minna eelnõu lõpphääletuse juurde.

Head Riigikogu liikmed, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 319. Palun hääletada!

Poolt hääletas 60 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 28.)

8. 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (346 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu teine lugemine. Ma palun ettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu viimati 3. novembril. Kui eelnõu 302 puhul võis öelda, et arutelu tõsidus ja pikkus oli täpselt proportsioonis eelnõu väärtusega, siis siin on vastupidi. Eelnõu on tõsine, aga arutelu pikkus oli pigem pöördvõrdeline. Väga pikalt me rahanduskomisjonis tegelikult ei vaielnud, tuleb tunnistada. Aga see ei tähenda, et selle eelnõuga oleks vähe tööd tehtud, lihtsalt üks osa erakondi on ennast sellest debatist distantseerinud.

Mis see põhiprobleem on? Jällegi ei ole kellelegi saladus, et me oleme aasta lõpus olukorras, kus senised majandusprognoosid on silmanähtavalt ebausutavad, aga nende järgi on paraku eelarve valmis tehtud ja eelarvet käigult suures mahus muuta on praktiliselt võimatu. Üks põhjus on loomulikult poliitiline, teine on seadusandlik. Nagu siin eelnevalt sai märgitud, see seadusega ette nähtud kulude hulk on ikkagi niivõrd suur, et muutunud majandusolukorras paindlikult reageerida ei õnnestu kuidagi.

Aga muudatusettepanekuid laekus eelnõu kohta Riigikogust viis, kõik roheliste fraksioonilt. Neid ei arvestatud, kuid autorid said soovitusel konsulteerida sel teemal ministritega. Nii nagu ikka, eelarve muudatused tehakse võimalikult tihedas koostöös valitsusega, kes valdab kogu informatsiooni võrratult

paremini, nii nagu ka riigikontrolör siin eile kordas. Need ettepanekud puudutasid Kodanikuühiskonna Sihtkapitali, nendele rahaeraldise suurendamist, kodanikuühenduste võrdset rahastamist. See oli üks ettepanek. Järgmiseks, Muinsuskaitseameti eraldiste suurendamine Eesti ajalooliste looduslike pühapaikade arengukava täitmiseks ja eraldiste suurendamine MTÜ-dele Eesti Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant ja Eesti Antarktika Ekspeditsioonid. Kuna tegemist on ministreerimisesise raha liigutamise, siis on ilmselt kõige parem, kui ministritega sel teemal läbi räägitakse.

Veel puudutas komisjoni arutelu MTÜ-de võimekust taotleda vahendeid Euroopa Liidu fondide rahast, loomulikult ka võimalikke kokkuhoiukohti, mida peaks dikteerima muutunud prognoos. Räägiti Maastrichti kriteeriumidest ja loomulikult eurokontekstis, kas see defitsiit, mis meid ähvardab selle eelarve järel, ei sea ohtu järgmist eurokriteeriumi ehk eelarvedefitsiiti alla 3% SKT-st. Hinnang üldiselt on, et veel mitte, aga seda ei saa kuidagi ka võimatuks pidada. Ettevaatus on ülimalt põhjendatud. Sellele võin komisjoni välise informatsioonina lisada, et ilmselt enne kolmandat lugemist siiski õnnestub mõningad olulised kärped siin veel teha, et seda kardetavat defitsiiti vähendada. Tõsi, defitsiidist rääkides peame ütleva, et Eesti riigieelarve tehakse (taas tahan härra Marandile eriti üle rõhutada) Rahandusministeeriumi prognooside järgi, Rahandusministeeriumi prognoos tuleb novembri lõpus ja pärast seda me anname hinnangu defitsiidile ning kärpevajadustele.

Opositsioon, mõistagi, sai võimaluse olla kriitiline, põhjusega kriitiline nende prognooside suhtes. Enamik opositsioonist ei esitanud muudatusettepanekuid.

Räägiti ka aktsiisidest. Siin on palju kõlanud süüdistus, et aktsiisipoliitika on justkui läbi kukkunud ja et see on meie hädade põhjus. Rahanduskomisjoni enamuse kindel seisukoht on vastupidine: aktsiiside tõstmine oli tehtud ikkagi väga õnnestunud ajal. Kui me oleksime jätnud selle tulevikku (tegelikult nõuavad euronõuded umbes aasta jagu hiljem tõstmist, kui meie tegime), siis oleksime me väga kehvast olukorras. Selles väga kehvast olukorras on näiteks Läti, kes jättis nende

euronõuete täitmise viimasele hetkele. Praeguses finantskriisis on aktsiiside tõstmine muidugi hoopis teine asi kui tõsta neid majandusliku stabiilsuse ajal, nagu tegime meie.

Tuletan meelde või kordan üle, et rahanduskomisjon teeb ilmselt ettepanekuid kärpe kohta enne kolmandat lugemist, kuid praegu ei pidanud me seda veel võimalikuks. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Ain Seppik!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud ettekandja! Mul on niisugune küsimus. Nii kaua, kui te seda Rahandusministeeriumi prognoosi (ma küll ei näe prognoosi, nimetaksin seda pigem nagu ennustuseks), seda ennustust pikisilmi ootate, kas meil on täna üldse mõtet alustada siin diskussiooni eelarve üle? Ma saan aru küll, et Reformierakonna tohutu soov on parlament diskussioonist välja lülitada, sest kui te teete miljardilisi eelarvekärpeid teise ja kolmanda lugemise vahepeal, siis diskussiooni ei teki ja rahandusministrit me siia ette ka ei saa. Kas meil ei oleks õigem selle eelnõu lugemine praegu, selles situatsioonis katkestada? Kas komisjonis arutati seda?

Jürgen Ligi

Aitäh! Komisjon ei pidanud seda tõesti vajalikuks. Mul jäid ütle mata protseduurilised tõsiasiad, et ootame muudatuse ettepanekuid 25. novembriks kella 18-ks. Lisan, et võimalik, et me pikendame seda tähtaega pisut, et anda Rahandusministeeriumile võimalus prognoose sättida ja uusi ettepanekuid sõnastada. Siis on ka opositsioonil võimalik uutele andmetele paremini reageerida.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Olga Sõtnik!

Olga Sõtnik

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kas te rahanduskomisjonis olete arutanud ka reservide küsimust? Täna kohtumisel Hiina parlamendi liikmetega te ütlesite, et tõenäoliselt tuleb reservid kasutusele võtta. Samas peaminister raiub, et reserve ei tohi

mitte mingil juhul kasutada. Kas teil on koalitsioonis mingi ühtne seisukoht reservide kohta?

Jürgen Ligi

Aitäh! Need andmed ei olnud riigisiseseks kasutamiseks. Te nüüd reetsite diplomaatilise informatsiooni. Ei ole saladus, et juhul, kui kärped ei õnnestu, mis on kindlasti meie esimene valik, lähevad reservid peaaegu päästmatult käiku, kui ei otsustata täita auku laenuga, mis ei ole ka tegelikult välistatud. Mõnes mõttes on reservide olemasolu oluline. Tegelikult on ka oht need päris ära süüa. Reservid ei ole mitte ainult sel ja järgmisel aastal. Eks me seda kaalume. Kindlasti tekib ka laenuvõtmise küsimus, aga kahju, et hiinlastele mõeldud informatsioon läks nüüd niimoodi liikvele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea esineja! Kuulsime mõni tund tagasi härra Ansipi käest, et kõik on hästi ja kriisi pole silmapiiril näha. Teie käest kuulsime äsja, et raha on ikka vähe ja eelarvet ei saa teha nii, nagu te tahaksite. On see nüüd teie meelest hea või halb eelarve?

Jürgen Ligi

Aitäh! See on halbade aegade eelarve, mida on raske heaks nimetada just selle prognoosi tõttu ja selle tohutu pinge tõttu, mis on kulude osas, ja selle tõenäolise defitsiidi tõttu. Aga Andrus Ansipi sõnade analüüsi me võime teha siis, kui me võtame need ette ja vaatame, mida ta täpselt teile ütles. Alati tasub jälgida konteksti.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Ma püüan korrata oma küsimust ja teen seda mitte ilma paberita, kui te lubate. Täna infotunnis rääkis peaminister, et raha jätkub täielikult, et sellel aastal eelarve katta. Ma tahan küsida, millega on õigustatud kohaliku omavalitsuse tehoiuks

vahendite eraldamise mahu vähendamine ühe kolmandikuni.

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma juba lootsin, et meil seda mängu ei teki, et hakatakse rääkima, millega on põhjendatud, et see number on väiksem, kui me tahaksime, või too teine number on väiksem, kui me tahaksime. Siia maani on hoitud suhteliselt mõistlikku joont ja ikkagi tunnustatud eelkõige seda makroprobleemi, et raha ongi vähem. Katsume selle juurde jääda. Me teehoiurahast rahanduskomisjonis, ma pakun, eraldi ei rääkinud. Kõik saavad reaalsest olukorrast aru. Kui raha ei ole, siis ei ole ka kulusid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud rahanduskomisjoni esimees! Kui nüüd tuleb seesama kärbe, millest on räägitud, et vähemalt 2,5 miljardit krooni järgmise aasta eelarvest võetakse tulusid vähemaks, mis on muidugi mõistlik, milline on siis jätkuv eelarve menetlemise poliitika või tegutsemine, kas rahanduskomisjon seda arutas? Kas on ka planeeritud, et rahandusminister Riigikogu ette tuleb, kui see kärbe tehakse?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma usun, et protseduuriliselt on see võimalik. Selles võib temaga kokku leppida, kui teda tahetakse auklikuks lasta. Ilmselt on ta kohustatud tulema. Aga te rääkisite 2,5-miljardilisest kärpest. Seda numbrit rahanduskomisjon küll ei julge kinnitada. Meil ei ole kordagi olnud ees konkreetset 2,5-miljardilist kärpeplaani. Samuti, kui justkui räägitakse suurest defitsiidi likvideerimise plaanist sel moel, et rahandusministrile antakse volitusi juurde, siis jällegi ei ole sinna lisandunud ühtegi ideed, kus need kärpekohad oleksid. Tegelik asi on ju selles, kust kärpida, mitte selles, kui suuri numbraid keegi oskab välja hõigata. Minu hinnang (ma natuke lähen sellest koosolekurollist välja) on, et miljardiline kärbe on ülimalt tõenäone, aga küsimus on, kas sellest suuremat õnnestub teha. See on jätkuvalt väga suur pingutus ja

meil ei ole andmeid, et sellega oldaks praegu ühele poole saadud. Rahanduskomisjonis selliseid mehaanilisi löikeid kindlasti ei tohiks teha. Ma olen selles mõttes Mihkel Oviiriga väga nõus, et eelarvet mehaaniliselt kärpida, ilma analüüsi ja piisava andmebaasita, Riigikogu ei tohiks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Täna, austatud Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Minu küsimus puudutab seda, et kui te rahanduskomisjonis arutasite järgmise aasta eelarvet, siis te kindlasti peatusite sellel, et kui tuleb võtta reservid kasutusele, mis-sugune võiks siis olla Eesti riigi fiskaalpoliitiline plaan aastaks 2010, kõige halvemal juhul, kui me peame kõik oma reservid järgmisel aastal kasutusse võtma. Kuidas see eelarvemenetlus võiks toimuda järgmise aasta lõpus, 2010. aasta eelarvet menetledes?

Jürgen Ligi

Aitäh! Me ei tegele komisjonis eelarve prognoosimisega ja me ei tegele ka tulevaste eelarvete arutelude prognoosimisega. Nii et seda me ei käsitlenud. Lihtsalt see reservide või laenu jutt on üldteada rahanduslik mehhanism. Ei ole mõtet eitada, et selline võimalus on, aga me ei läinud selles arutelus väga konkreetseks. 2010. aasta eelarvega on muret päris palju, komisjonis ka. Seda, kuidas sellega toime tulla, on praegu ikkagi hästi raske prognoosida. Aga me tegelikult ei oska prognoosida, mida teevad turud, mis majanduskeskkonnaga saab.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Vilja Savisaar!

Vilja Savisaar

Aitäh, proua esimees! Minu küsimus puudutab neidsamu reserve, aga natuke teise koha pealt. On ju selge, et tegelikult ei tule ka 2008. aasta eelarve täis. Kas komisjonis on arutatud, kas sellelsamal istungil või mõnel teisel korral, kui palju tegelikult reservidest selle aasta eelarve täitmiseks ära kulub ja kui palju neid üldse järgmiseks aastaks järele jääb?

Jürgen Ligi

Aitäh! Järele jääb neid kindlasti, võin öelda lihtsalt komisjoniliikme teadmisega. Aga me natukene puudutasime seda küsimust 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse kontekstis. Ma mäletan, et Keit Pentus oli see, kes selle küsimuse esitas. Aga räägiks jaanuaris sellest, kui palju ära kulus, või selle teise eelnõu raamides. Ega väga palju ei tea praegu öelda, aga see suurusjärg on üldiselt prognoositud, meil on õnnestunud näha prognoosist mahajäämise graafikuid ja ülimalt selge on, et ka sel aastal ei tule päris tasa see prognoos, uus prognoos.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik, teine küsimus!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud ettekandja! Nagu ma aru saan, kavatsete te tõesti teise ja kolmanda lugemise vahepeal eelarvest mitmeid miljardeid maha ampsata, ilma et parlament saaks üldse selle üle mõtteid vahetada, mis on võrdlemisi pretsedenditu, ma tunnistan. Aga nähtavasti on see teie erakonna poliitika. Minu küsimus on see. Kui ütlete a, siis te võiksite öelda meile ka b ehk avaldada selle (kui see jälle riiklik saladus ei ole), kust see miljard või enam kavatsetakse maha haugata, mis aladelt.

Jürgen Ligi

Aitäh! See ei ole hiinlastele avaldatud saladus. Võib-olla on meil vara sellest rääkida, kuid on vist siiski aimatav, et seadusega seotud kulud sõltuvad prognoosist kõige otsesemalt ja need siin poliitiliste erimeelsuste tõttu tõenäoliselt kärpimata ei jää. Me saame sellega lihtsamini hakkama, ma igatahes väga loodan. Aga jah, komisjon seda veel ei arutanud, seda arutasid erinevad erakonnad väljaspool komisjoni.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea kolleeg! Mind huvitab sotsiaalmaksu laekumise prognoos. Me teame, et eelmisel aastal laekus seda ju mitusada miljonit krooni vähem ja

järgmiseks aastaks oleme prognoosinud lausa kolm miljardit rohkem. Me teame, et töötus kasvab ...

Esimees Ene Ergma

Oot-oot! Mis nüüd katkes?

Marika Tuus

Katkes ära vahepeal.

Ka palgad on külmutatud. Mille arvelt te seda võtate, et see niimoodi peaks kasvama?

Jürgen Ligi

Kuidas peaks kasvama? Kas sõnad läksid vahepealt kaduma? Ma ei saanud aru terviklikust küsimusest. Võin sotsiaalmaksu kohta öelda, et sotsiaalmaksu prognoositakse nagu teisi makse ja kulud prognoositakse vastavalt tuluprognoosidele. See on niisugune reegel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus, esitage küsimus uuesti!

Marika Tuus

(Jah, see vahepeal lihtsalt ei töötanud.) Kuidas teil sotsiaalmaksu prognoos ikkagi sellisena välja kukkus? Me teame, et eelmisel aasta laekus sotsiaalmaksu ju mitusada miljonit krooni vähem ja sellele vaatamata me prognoosisime selleks aastaks veel kolm miljardit rohkem. Samas suureneb töötus praegu ikka kosmilise kiirusega ja palgad on külmutatud. Sellest ju sotsiaalmaks sõltub. Miks nii optimistlik prognoos, kust te selle võtate?

Jürgen Ligi

Aitäh! Kas teil on pakkuda oma prognoosiaparaat ja numbrid, mis on paremad kui Rahandusministeeriumi omad? Kui ei ole, siis on meil väga raske seda diskussiooni jätkata. Rahanduskomisjonil igatahes selline aparaat nurgas puudub. Me anname hinnanguid, aga toetume siiski ekspertidele. Mina usun, et nemad teevad seda tööd meist paremini.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Taavi Rõivas!

Taavi Rõivas

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Praeguseks on kõigile teada, et suurim opositsioonierakond on loobunud kõikidest võimalustest seda eelarvet paremaks muuta. Täiesti hämmastavalt minu jaoks on suurim opositsioonierakond täielikult loobunud kõige olulisema dokumendi juures oma valijate huvide kaitsmisest. Samas ütlesid mitu juhtivat keskerakondlast täna siin saalis, et ikkagi oleks üsna mõistlik teha ühte või teist kärbet, nad on avaldanud toetust ühele või teisele ideele. Õelge, palun, kas komisjonis tuli neilt mõni konstruktiivne ettepanek, kuidas seda eelarvet nende arvates paremaks muuta.

Jürgen Ligi

Aitäh! Minu arust oli opositsiooni käitumine konstruktiivne, sümpaatne ja riigimehelik. Oludes, kus kõik saavad aru, et kulud on suuremad kui tuleva aasta võimalused, on ikkagi hästi naljakas minna oma valijate huve kulude kaudu kaitsma. Tõsi, selline valijate huvide kaitsmine on võimalik ka sedapidi, et püütakse teha täpsem eelarve ja eelarve ümber kirjutada. See oleks ka hästi riigimehelik, aga nagu siin on öeldud, see, et koostada oma eelarve, mis paremini vastaks reaalsusele, käib ilmselt Riigikogul või Riigikogu fraktsioonil üle jõu. Mis seal salata, kui Rahandusministeerium ja, ütleme, valitsusaparaat ei suuda uudistega kaasa joosta, siis ammu ei suuda seda üks fraktsioon. Mina tunnustaksin seda, et ei ole mindud mingile peenraha jagamisele, kommade jagamisele, tunnistatakse, et jah, seda raha, mida käia maakondades kiitmas, pole praegu lihtsalt võtta. See hoiak on tegelikult igati konstruktiivne.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Tuleval aastal väheneb kohalike omavalitsuste tulubaas, seda kinnitas ka peaminister täna infotunnis. Niipalju, kui kohalike omavalitsuste eelarved on seotud riigieelarvega, tekiavad küsimused, kuidas omavalitsus suudab täita oma otseseid kohustusi, pluss topeltkohustusi, mis on seotud projektidega, kohustusi, mis on tekkinud varem sõlmitud

lepingute alusel jne. Kas riik kavatses tulla kuidagi, kui mitte appi, siis kas või kaasa, et omavalitsused saaksid korralikult eksisteerida ja saajaprotsendiliselt oma kohustusi täita?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma tegelikult ootan, et järgmine küsimus tuleb selle kohta, kuidas keskvõim suudab oma kohustusi täita oludes, kus raha napib. Siis oleks see küsimus proportsionaalne, sest maksude alalaekumine mõjutab mõlemat, nii omavalitsusi kui ka keskvõimu. Seejuures on omavalitsustel laekumised siia maani, ei taha küll kiita, olnud proportsionaalselt palju paremad kui keskvõimul. Nende olukord on tunduvalt parem, sest maamaks ja üksikisiku tulumaks on hästi laekunud. Kindlasti jõuab see negatiivne majandusolukord tulumaksuni väikese nihkega, aga öelda, et meil on kaks riiki, kus üks peab teist toetama – see ei vasta tõele. Kõik kannatavad ühtemoodi ja kõik inimesed elavad korruga nii omavalitsuses kui ka riigis. Seda vastandamist, et me ainult haletseksime omavalitsusi ja kiruksime riiki, on rahanduskomisjon alati püüdnud vältida.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra juhataja! Ma kõigepealt aitan natukene noort kolleegi, kes arvas, et Keskerakond ei räägi kaasa eelarve menetlemisel. Me andsime väga selge signaali, et meie arvates on tulude pool suuresti üle paisutatud, ja sellepärast ei saa me ka kulude poolel kaasa rääkida. Minu küsimus on aga see. Kas keegi koalitsioonipoliitikutest üldse ise ka midagi arvab või vaatasite ainult punnis- või kinnisilmi sellele prognoosile otsa ja lähete selle ebarealistliku tulupoolega kulusid jagama?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei vaata siin ei kinnisilmi, aga ma näen, et noor kolleeg võttis teie informatsiooni tänuga vastu. Ei, komisjoni liikmed jälgivad olukorda tähelepanelikult ja kõigil on olemas hinnangud nendele prognoosidele. Eks seda ole siin täna kajastatud. On ka üle korratud, et Riigikogu ei saa operatiivselt reageerida olude halvene-

misele. See on paratamatus. Seetõttu kutsun ma opositsiooni üles toetama kõiki ettepanekuid, mis vähendavad riigieelarve jäikust. Rahandusminister lubas sellise pakiga lagedale tulla. Kindlasti ei puuduta see näiteks sotsiaalmaksu sihipärasust, aga mõnda muud jäikust eelarves küll.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Härra juhataja! Head kolleegid! Ma tahan peatuda kolmel momendil. Esiteks, eelarve tasakaalul, teiseks tahan rääkida natuke tulupoolest ja kolmandaks rääkida kulupoolest.

Mis puudutab tasakaalu, siis kui Eesti ei suuda kindlustada oma eelarvepoliitikas kokkulepitud riigieelarve tasakaalu kriteeriumi, siis me kaotame kõik, kaotame riigina usalduse investeerimis- ja ärikeskkonnana ning kaotame lähiaastatel võimaluse liituda euroga. Mis siis saab? Minu ja ma usun, et ka paljude teiste poolt tunnustatud rahandusala teadja-meis kolleeg Taavi Veskimägi vastas hiljutises televisioonisaates reporteri küsimusele, mis siis saab, kui eelarve läheb tasakaalust välja. Taavi Veskimägi vastas, et siis jääb meil üle ainult ennast põlema panna. Arvan, et meil on, kui üldse, siis väga vähe inimesi, kes sellisest perspektiivist huvituksid.

Mida siis ikka praeguses raskes olukorras peale hakata? Süüdlaste nimeline otsimine ei vii meid kuhugi, sest siililegi on selge, et eelarve tulude pool on täiesti kihva keeratud. Ühelt poolt reformarite igati populistlik ja samal ajal riigi seisukohalt kahjulik tulumaksu alandamise poliitika järjekindel teistele ja endale pealesurumine, teiselt poolt koalitsiooni rapsiv ja kaootiline tõmblemine on viinud olukorrani, kus maksukoguja ei tea täpselt, kui palju üks või teine maks sisse toob. See muudab tulupoole hägusaks ja ebakindlaks. Segaduses on ka maksumaksja, sest ta ei tea ju, millega teda homme üllatatakse, järsku tiksuh kusagil millegi eest juba viiuis. Kulupoole on meil üles ajanud kõigi poliitikute, eriti aga koalitsioonipoliitikute rahvale roosamanna jagamise võistlus või

võidujooks. Seda muidugi eriti viimaste aastate paljuski kunstliku, välislaenu arvel tekitatud majanduskasvu eufooria tingimustes.

Mida siis teha? Head lahendused on lihtsad lahendused. Nendel on ainult see viga, et neid on väga raske ellu viia. Head lahendused nõuavad oma vigade tunnistamist ja, mis veelgi tähtsam, nende vigade parandamist, nõuavad parandamiseks julgust. Tulupoolt tuleb sisuliselt reformida. Sellest rääkis eile ka lugupeetud riigikontrolör. Kindlasti tuleks lõpetada tulumaksuga juntimine, ma julgen seda nii nimetada. Tahame olla Euroopas. Enamikus Euroopa riikides on tulumaksu protsent 40 või enam. Kui me tahame maksta inimväärset palka õpetajatele, arstidele ja teistele riigieelarvest palka saajatele, kui me tahame riigi kinnimaksud keskharidust, kui me tahame toetada kultuuri ja sporti, siis peaks tulumaksu protsent olema vähemalt 26. Riigilõivude absurdseks muutmise ja erinevate teiste maksuõngleerimistega me seda kindlasti ei saavuta. Kulupoolel on tegutsemine veelgi lihtsam. Meil, eriti aga koalitsioonipoliitikutel peaks olema julgust olla aus ning öelda rahvale, et siin me külmutame, siit me võtame vähemaks või siit võtame üldse ära. Ja ongi kõik. Nii lihtne see ongi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli Kalle Laaneti! Kaheksa minutit.

Kalle Laanet

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Riigieelarve on kindlasti aasta üks olulisemaid seaduseelnõusid. Minnes vastu 2009. aastale, ei tohi me otsuseid teha ainult järgnevast aastast lähtuvalt, vaid peame pikemalt ette vaatama. Vaadates tulevikku aga ei saa me unustada minevikku. Sellest tulenevalt tsiteerin "Eesti kroonikat 1932", mis on välja antud Eesti Kirjanduse Seltsi poolt Tartus 1933. aastal: "Maailmamajanduse kriis, mille rusuvas olustikus elame ühes kogu maailmaga juba mõnda aastat, on jätnud sügavaid jälgi ka meie majandusellu. Seetõttu on ka eelnevad lühikese majanduskroonika leheküljed kujunenud paratamatult süngemeliseks. Ent nad ei ole kirjutatud pessimismi, lootusetuse külvamiseks, vaid tõele, olgugi ebameeldivale, otseselt näkku vaatamiseks ja sellest tõest

vastavate järelduste tegemiseks. Riiklikult organiseerunud iseseisev rahvas peab olema teadlik oma olevikust ning püüdma ette näha lähimat tulevikkugi.

Maailmaturu olukorda, mis mitmete tunnuste järgi juba pisut paranemas, me muidugi ei suuda muuta, vaid peame teda võtma paratamatusena.

Ent oma võistlusvõimet maailmaturul peame püüdma tõsta niipalju, kui meil selleks vähegi jõudu on. Soodsamate kaubanduslepingute sõlmimine, suuremate kontingentide saavutamine ja uute välisturgude muretsemine jäägu endiselt meie majandusliku välispoliitika tähtsaks ülesandeks.

Eriti peame aga püüdma kõigi kasutada olevate abinõudega tõsta oma toodete, oma töö kvaliteeti. Teame, et meie rahvastiku koostis on majanduslikuks eduks täiesti soodus. Maateadus on tõestanud, et geograafiliselt ja ilmastikuliselt me asume võõtmes, mis pakub soodsaid võimalusi nii kehalise kui ka vaimse töö kõige edukamaks arenguks. Meie töö on õieti me ainus rahvuslik suurvarandus, ainus rahvamajanduslik tootmistegur, millega vastava kvaliteedi juures suudaksime edukalt võistelda tänapäeva vahetusmajanduse areenil – maailmaturul. Töösus, -tõhusus ja -tootlikkus on meil aga praegu keskmisest alles üsna madal. Meil tuleb veel lõpmata palju pingutada, enne kui küünime sel alal maailmaturgu valdavate suuremate võistlejate tasemeni.

Ent kahjuks me tunneme ja hindame oma tööd, majanduslikku töövõimet veel liiga vähe ning väärsti. Euroopa ja Anglo-Ameerika riikides pühendatakse tööle juba aastakümneid tähelepanu, uuritakse ja analüüsitakse teda, püütakse leida talle ratsionaalseid ning majanduslikule põhimõttele kõige vastavamaid rakendusvorme. Meil puuduvad aga vastavad uurimused ja uurimisasutised peaaegu täiesti. Ometi oleme vaesed ja jääme veel vaesemaks, kui me ei õpi oskuslikumalt töötama, ratsionaalsemalt majandama. "Eesti kuld on Eesti töö." Aga see kuld on veel suuresti segatud maakide, liiva ja mullaga. Teda on vaja veel väsimatult ning põhjalikult puhastada, pesta ja sõeluda, vormida ja poleerida. Meie kõikide kohus on teha seda rahvuslikku kultuurtööd suurema anduvuse ja hoolega. Meie kõrge-

väärtuslikus töös peitub kogu meie rahvuse tulevik."

Vaataks põgusalt, mis siis toimus 1920. aastate lõpus ja 1930. aastate alguses riigi tuludega. Tsiteerin: "Meie riigi tulud on viimaseil aastail järjekindlalt vähenenud: 1928./29. – 91,0 milj. kr., 1929./30. – 87,8 milj. kr., 1930./31. – 83,7 milj. kr., 1931./32. – 78 milj. kr.

Võrreldes riigi 1932./33. eelarveaasta esimese 10 kuu tulusid 1931./32. a. omadega, on tulud jälle tunduvalt vähenenud: 68,1 milj. kr-lt 1931./32. aastal 54,4 milj. kr-le 1932./33. aastal. Otsesed maksud langesid eelmise aasta esimese 10 kuuga võrreldes 74 milj. kr-lt 6,3 milj. kr-le, kaudsed maksud – 20,4 milj. kr-lt 15,7 milj. kr-le. Tollitulud vähenesid suuresti: 16,7 milj. kr-lt 11,6 milj. kr-le, tulud piiritusmonopolist – 10,0 milj. kr-lt 8,7 milj. kr-le. [- - -] Keskmiselt on tulud eelmise aastaga võrreldes vähenenud umbes 20% võrra."

Täna, 77 aastat hiljem oleme samade probleemide ees. Kas me oleme ajaloost piisavalt õppinud või me ei ole üldsegi õppimisvõimelised? Aeg on tegudeks, mitte sõnadeks! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Tarmo Männi! Kaheksa minutit.

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Ma pean täna alustama tavatult. Alles süüdistati siin opositsiooni selles, et me ei võtnud menetlusest osa, ei esitanud muudatusettepanekuid, aga nüüd, kui ma vaatan saali, kus opositsioon on valmistunud oma muresid koalitsioonile avaldama, siis näen, et saali on jäänud kaks koalitsioonisaadikut, kellest üks tegeleb sellega, et suhtleb välismaailmaga arvuti teel. See on suurepärase näide koostöö kohta, mida me oleme saavutanud, aga mure peaks olema ühine.

Mina julgen väita, et tänasel teisel lugemisel ei ole küll mingit olulist tähtsust riigieelarve tasakaalu seisukohalt. Need muudatusettepanekud, mis olid arutusel rahanduskomisjonis, on pelgalt valitsemisalasisesed, mõne miljoniga piirduvad muudatusettepanekud, millel eelarve tasakaaluga ei ole küll

mitte midagi ühist. Aga teatavasti eelarveprojekti peamine küsimus ongi täna tema tasakaal, see tähendab tegelikult, et kulud peaksid vastama 2009. aasta reaalset võimalikele tuludele. Midagi sellist nendes muudatustes leida ei ole. Ütlesin selle väga selges keeles välja ka rahanduskomisjoni istungil.

Miks me ei teinud muudatusettepanekuid? See on vastus kriitikale, millega koalitsioon on opositsiooni vastu esinenud. Minul on seda väga lihtne põhjendada. See oleks tähendanud tunnustada seda logisevat eelarve projekti. Oma seisukoha tema tasakaalutuse kohta me ütlesime välja eelarve esimesel lugemisel. Teiseks on valitsusel väga osav ja kaval plaan siduda Riigikogu, koalitsiooni kõrval siis ka opositsioon, vastutusega selle tasakaalustamata eelarve vastuvõtmise eest. Mind tegi selles küsimuses valvsaks peaministri kevadine avaldus miinuseelarve menetlemise ajal. Te mäletate kõik, kui ta ütles: "Riigikogu võttis eelarve vastu." See tähendas ka opositsiooni, kuigi me hääletasime sellele vastu. Nüüd oleme oma tahet väljendanud märksa selgemini, jättes menetluses osalemata kindla teadmise, et muudatusettepanekutega ei ole võimalik nii suures kaldes olevat eelarvet parandada.

Ma tuletan meelde ka seda, et meie lugupeetud komisjoni esimees hoiatas pärast esimest lugemist opositsiooni, et eelarve on nii pingeline, muudatusettepanekuteks ei olegi seal kohta, et ärge parem vaeva nähke. Opositsioonipoliitikud rahanduskomisjonis said aga mõni aeg hiljem teada otse vastupidisest pahameelest koalitsiooni juhtpoliitikute poolt, kes istuvad rahanduskomisjonis ja kes ütlesid, et me oleme käitunud täiesti vastutustundetult ja me ei tee oma tööd, jättes parandusettepanekud esitamata. Meie töö on täna selgem, kui oli varem. Me oleme selgelt öelnud, et see eelarve lihtsalt ei kõlba. Nii see ka on.

Ma olen täna täiesti veendunud, asjade käik on seda näidanud, et opositsioon on käitunud õigesti. Meil on olnud väga suur roll selle eelarve protsessis täita juba praegu. Vabariigi Valitsus on ju aru saanud, et eelnõu ei ole sellisel kombel vastuvõetav ega kinnitav. Seda tunnistas valitsus täna ise. Julgen öelda, et selle seisukoha ehk koalitsioonisese

"ristisõjaga" alustas (ma tunnustan seda täiesti) Reformierakond, kandes valitsusvastutust, öeldes välja, et eelarve vajab tasakaalustamist. Sellega liitus mõni aeg hiljem peaminister ja seda tunnistas ka rahandusminister.

Minu küsimus on: miks me seda teist lugemist siin täna peame? Julgen öelda, et kui tullakse välja kulude vähendamise uute ettepanekutega, siis näitab see, et meie valitsus on õppimisvõimeline. See tähendab, et arusaam asja tõsidsusest on jõudnud kohale, kuigi kõnepruuki on tulnud uus maagiline asi, mis ei olnud kellelegi uudis, see on see Maastrichti 3%. Seda me teadsime kogu aeg, teadsime ka möödunud aastal, et see on ohus. Seda oleks võinud arvestada juba 25. septembril.

Teine asi, mis minule rõõmu teeb, on see, et valitsus tunnistas, et 2,6%-line majanduskasv järgmisel aastal on ebareaalne. Mind pani imestama peaministri avaldus infotunnis, kui ta ütles, et meil on maailma parimad analüütikud, et nende oskustes ei ole põhjust kahelda. Mul jääb üle küsida, miks meie analüütikud maailmamajandusele tema hädas siis täna appi ei lähe. Siis oleks tarvis küsida nõu siit, riigilt, kes on ise kõrini hädas.

Meie arvates tuleks täna küll eelarve teine lugemine katkestada ja jätkata seda pärast seda, kui koalitsioon on teinud uued, radikaalsed muudatusettepanekud, andes sellega koalitsioonile võimaluse avalikult dialoogis osaleda. See oleks tõesti riigimehelik, need paar päeva siia-sinna ei annaks küll midagi. Kolmas lugemine tähendab seda, et komisjoni arvamusest lähtudes hääletab saal asjad paika. Väga demokraatlikuks seda praktikat pidada ei ole küll võimalik. Ma olen kindel, et kui opositsioon kaasatakse, siis oleme me kindlasti valmis tulema selles küsimuses appi. Sellest, kuidas üldse see eelarve kokku saadakse, hakkab saama riiklikult tähtis küsimus.

Nüüd konkreetselt. SKT korrigeerimine on kindlasti vajalik ja kui seda tehakse, on see ühest küljest vea tunnistamine, aga see väärib kiitust. See tähendab ka seda, et meie valitsus ei ole enam ilmeksimatu. Aga teadaolevatel andmetel see praegune kava korrigeerida SKT-d annab vaid kaks-kolm miljardit vaba raha, eelarve tasakaalu see mingil juhul ei taga. Kuid puudujääki, millest me täna räägime, millest räägib ka koalitsiooni pool, on kümme miljardit. Küsimus jääb ju õhku.

Kas Vabariigi Valitsus on suuteline kärpeid tegema või tekitab see tõsise valitsuskriisi, seda näitavad lähipäevad, aga oodata on siit nii mõndagi. Avalikkuseni on jõudnud veel mõned ettepanekud, mis väärivad igal juhul Riigikogu tähelepanu. Eile ilmus ärimeeste üleskutse tuua meie kuulsad reservid kodupankadesse, Eestimaale tagasi, et elavdada meie majandust. Minu esimene küsimus on see, millised on meie kodupangad. Teine küsimus on selles, millistele välispankadele võib praegu usaldada meie reservid. See on küll küsimus number üks. Kas need pangad, kes tegutsevad Eestimaal, on usaldusväärsed? See on küsimus omaette.

Ka reservide kasutamine ei annaks oodatud tulemusi, nendega saaks vaid mõni aeg eelarvet lappida, aga majandusele ei anna see millegagi hoogu juurde. Praegu on tekkinud olukord, kus nn kodumaised pangad ei anna ettevõttele laenu ja käivitunud on protsess, kus ettevõtteid ei ole suutelised omavahel arveldama. See on väga tõsine asi. Esitasin infotunnis peaministrile selle küsimuse. Ta ei tunnistanud seda, kuid ma soovitan valitsusel seda protsessi väga tähelepanelikult jälgida. Ma ei taha nimetada selle protsessi nime, aga see on tekkimas.

Rahvaliidu fraktsioonil on ettepanek eelnõu teine lugemine katkestada. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun! Kaheksa minutit.

Toivo Tootsen

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Ka mina alustan täna ühe tsitaadiga. Tsiteerin teile siinsamas saalis peetud kõnet: "Kuni käesoleva aastani on valitsus saanud Riigikogu ette alati tulla rõõmustava sõnumiga, et Eesti majanduse kasv on olnud oodatust suurem, riik on kavatsetud rohkem raha kogunud, meie tulud ületavad meie kulusid, ning Riigikogu on saanud ise raha jagada. Käesoleval aastal on lugu kahjuks teisiti. Eesti riigi tänavune eelarve võeti eelmise aasta lõpul vastu ülimalt optimistlikuna. [- - -] Tollane valitsuskolitsioon tegi ikkagi Eesti poliitilist ajalugu, koostades ja parlamendis läbi surudes seaduse, mida maailmapraktikas nimetatakse valimis-eelarveks. Poliitiliselt on see arusaadav, kuid

mitte heakskiidetav samm. Valusad tulemused on praeguseks kahjuks käes. Eesti majanduse kasv on jäänud oodatust aeglasemaks, maksude laekumine on osutunud oodatust tunduvalt väiksemaks. Selle tulemusena on Eesti riigieelarve paiskunud sügavasse puudujääki. [- - -] Rängad möödalaskmised on oluliselt kahjustanud ka Eesti seni laitmatut mainet. [- - -] ... mis omakorda toob kaasa välisinvesteeringute vähenemise, maksebilansi halvenemise ja languse majanduses. [- - -] Me oleme juba ära söönud eelmise aasta riigikassa jäägi. Selle aasta kulud ületavad tulusid märkimisväärselt. Ärgem vähemalt raisakem kildhaaval oma edasise arengu aluseks olevat raha."

Head kolleegid! Selle kõne pidas tookordne peaminister Mart Laar siin Riigikogu saalis 1999. aastal nn säästueelarvet üle andes. Aga saatuse pilkena on tema üks nendest, kes aitas kokku seada nii tänavuse aasta eelarve kui ka praegu menetluses oleva järgmise aasta eelarve. Ja kurb küll, te ju näete, et mõlema nende kohta kehtib kõik see, mida Mart Laar üheksa aastat tagasi ütles. Ma ei tea, kas ta koalitsioonis tuletas oma tookordseid sõnu ja üsna arukat juttu meelde, või miks ei suutnud koalitsioonikaaslased eelarve ettevalmistamisel mõistuse häält kuulda võtta või ise kuuldavale tuua, miks lasti peaministril nii jõuliselt kainetest argumentidest ja realistlikest prognoosidest üle rullida. Need olid tegelikult retoorilised küsimused, sest vastus on ju teada. Vastus on üks ja ainus: see on nimelt soov kärisevat koalitsiooni ikka veel koos hoida. Aga võib-olla loodeti ka salamisi, et hea küll, saadame selle eelarve Riigikogusse, siis on ta meie kaelast ära, meie peseme oma käed puhtaks, Riigikogu vastutab. Eks öelnud ju peaminister ka tänavuse vussis eelarve kohta, et miks teda süüdistatakse, Riigikogu võttis selle eelarve vastu. Me ei kavatse sellist eelarvet, mis siin esitatud on, vastu võtta. Meie fraktsioon ei teinud eelarve kohta ühtki muudatusettepanekut. Vanasõna ütleb: mis adruga rikutud, seda äkkega ei paranda. Teisisõnu: mõne üksiku ümberpaigutusega pole võimalik seda eelarvet paremaks siluda. Valitsus oleks teinud ausalt ja õigesti, kui oleks meile esitanud uue ja realistliku eelarve.

Aga tagasi tsitaatide juurde. Tolleksaamal 1999. aastal ütles tookordne kolleeg Arvo

Sirendi: "Austatud Riigikogu! See on muidugi hea, kui raskusi julgetakse ausalt ja avalikult tunnistada. Halb on see, et ei taheta rääkida nende raskuste põhjustest. Nende raskuste peamine põhjus on see, et praegune võim ei mõtlegi täita oma kohustusi kodaniku ja Eesti rahva ees. Ja just nimelt see loobumine oma põhikohustustest on viinud selleni, et riigieelarve ei tule täis. [- - -] Peab tõepoolest tunnistama, et kodanik ei armasta oma riiki. Ta ei armasta ja selles on süüdi võimukandjad peale kõige kõrgema võimu kandja. Meil on ju siinsamas saalis nii pikka aega ja korduvalt kinnitatud, et riik on halb omanik. Ja kõik, mis kuhugi kõlbas, püüti riigi käest ära anda. [- - -] Praegu me näeme ka, et riigi kohustusi pakutakse müüa, et kõike võib osta. Võib endale turvalisust osta, võib endale politsei palgata, koolihariduse eest tuleb maksta, kohtus on oma tõde ja õigust võimalik ainult maksu eest tõestada, sest sellel, kes ei jõua advokaati võtta ega tunnistajaid palgata, ei ole ei tõde ega õigust loota. [- - -] Pole enam asju, mida ei saaks osta. Sest see on rahaparteide ettekujutus, et kõike saab osta. Nüüd näeme, et seaduseparandused, mis me jälle teeme, on kodanikule vaenulikud. Trahvid kasvavad enam kui kahekordseks. Mille eest hakatakse lõpuks siis kodanikku trahvima? Või mõeldakse, et hakatakse kurjategijaid trahvima? Seda ei saa olla. Neid on ju trahvitud, kuid nad ei mõtlegi maksta. Nad istuvad kongis ja nõuavad maksumaksja raha sellegi eest, et neid on sinna pandud. Riigilõivud kasvavad poolteisekordseks. Aktsiisimaksud kasvavad. [- - -] Loomulikult ei saa kodanik armastada seda riiki, kes teda ei armasta. Ja seda peaksimegi praegusele võimukoalitsioonile meelde tuletama, et armastust ei tule niikaua, kuni te ei suuda asetada ennast kodaniku positsioonile, kuni teil puudub empaatiavõime."

Head kolleegid! See kõne peeti siinsamas saalis üheksa aastat tagasi. Aga kõik see jutt tundub väga ja väga tänases päevas olevat. Ka nüüd planeeritakse trahvisummade tohutut tõusu, ka nüüd tõstetakse käibemaksud lakke, ka nüüd kavandatakse mõningaid riigilõive tõsta koguni kuus korda. Kas me saame niimoodi edasi minna? Ei, me vajame muutusi, sõbrad, suuri muutusi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Marika Tuusi! Kaheksa minutit.

Marika Tuus

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Veel pisut enam kui kuu tagasi kinnitas peaminister Äripäeva konverentsil, et Eestis kulgeb kõik endiselt plaanipäraselt. Ta ütles, et maksutulud aina suurenevad, tööd ja palka jätkub, ning tundub, et jätkub isegi liiga palju, sest tööpuudus on läbi aegade madalaimal tasemel. Just siis jõudis üldsuse ette info, et koondatuid on tulnud üheksa kuuga 9000 inimese võrra juurde ja töötuskindlustus hüvitist on välja makstud juba rohkem kui terve eelmise aasta jooksul kokku. Oktoobris aga maksis töötukassa välja juba rekordilise summa hüvitisi – 31 miljonit krooni.

Hiljaaegu, mil sai reaalsuseks, et meid ohustab eelarve defitsiidi kriteeriumi ületamine, väitis peaminister, et Eestis ei ole majanduskriisi, et majanduskasv on kõikjal aeglustunud. Seda kordas ta peaaegu igal avalikul esinemisel. Peaminister poleks justkui kuulnudki, et Euroopa Komisjoni suhteliselt veel optimistlike arvudega prognoosis on aga just Eestil koos Lätiga ees kõige suurem majanduslangus võrreldes teiste riikidega ja et teistes postsotsialistlikes riikides, nagu Rumeenia, Slovakkia, Bulgaaria, Poola, Tšehhi, jätkub isegi väga kena majanduskasv vahemikus 3,6–4,9%. Rahvusvaheline reitinguagentuur muutis meie riigireitingu stabiilselt negatiivseks, kuid peaminister tundub ikka veel justkui uskuvat meie Rahandusministeeriumi poliitilist 2,6%-list majanduskasvu prognoosi, vaatamata sellele, et Eesti Pank on välja käinud majanduslanguse –2,1% ja musta stsenaariumi korral isegi –4%, SEB on pakunud –2,2% ja Äripäev –2%. Danske Bank prognoosis hiljuti, et Eestit võib tabada koguni riiklik pankrot. Veel aasta tagasi naerdi siin saalis Danske Banki ebameeldivad prognoosid selle aasta kohta valjuhäälselt välja, kuigi ka need osutusid tagantjärele vaadates hoopis veel liiga optimistlikuks.

Täna ei usu eelarve tasakaalu ilmselt enam ükski inimene siin Eestimaa pinnal. Sellist kombineeritud raamatupidamislikku eelarve tasakaalu trikki ei saagi uskuda, sest tegemist

on sisuliselt võltsinguga, kogu rahva lolliks tegemise ja väljanaermisega. Me teame, et tööhõive- ja palgaprognoos on aluseks tulu- ja sotsiaalmaksu arvestamisele. Kuidas me saame näiteks sotsiaalmaksu kasvuks prognoosida kolme miljardi võrra suurema summa kui sel aastal, kui tööpuudus kasvab tõepoolest juba kosmilise kiirusega ja palgad on enamikus asutustes külmutatud? Eesti Pank prognoosib ju palgakasvuks 0%. Kuidas me saame suuremale tulule loota, kui juba eelmisel aastal laekus sotsiaalmaksu oodatust 223 miljoni krooni võrra vähem kui praegu? Loomulikult on praegune laekumine alla igasuguste ootuste, kuid tööpuudus alles hakkab olulist mõju avaldama. Kuigi käibemaksu on tänaseks laekunud umbes 8% rohkem kui mullu, jääb see lausa 25% alla prognoositule. Ka eelmisel aastal laekus käibemaksu 700 miljoni krooni võrra vähem, aga meie planeerime käibemaksu laekumises 1,5-miljardilist tõusu. Võib eeldada, et reaalne puudujääk tuleb paari miljardi juures. Midagi täpsemalt aga ei osatud, ilmselt ei tahetudki ka lisaelarvega paika panna. Seda võib nimetada täielikuks läbikukkumiseks.

Ilmselt jääbki koalitsioon riigilõive tõstma. Ka mulle tuleb vägisi meelde Mart Laari kolmikliidu aeg, kui tõsteti kõikvõimalikke riigilõive. Üks väheseid, muide, mis langes, oli kange alkoholi müügi loa lõiv. Ju see puudutas valimiste rahastajaid. Te tõstate autoregistritehingute lõive, riigilõive kohtupidamise korral tõstate lausa viis korda, auto registreerimise maksu kahekordistate, rääkimata kümnetest, võib-olla isegi sadadest Tervishoiu- ja Ravimiameti toimingute riigilõivude tõstmisest, mis omakorda tõstavad tervishoiuteenuste ja ravimite hinda. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juht Toomas Luman ütles siin saalis ju väga selgelt, et riigilõivu ei tohiks korjata rohkem, kui riik teeb kulutusi nende riiklike toimingute teostamiseks.

Õhku on pandud eelarvesse riigi vara müügiga, ikka samal põhimõttel, et sel aastal müüakse realselt vaid 10–15% planeeritust, aga me tõstame seda summat jälle miljardi võrra. Väga iseloomulikult ütles Heido Vitsur, et ta pole näinud ühtegi riiki ega ühtegi organisatsiooni, kes oleks tulevaks aastaks planeerinud suurema majanduskasvu kui sel aastal. Te teete ju iseend sellega rumalaks!

Kui me vaatame, kust me kokku hoiame, siis ikka sealt, kust king praegugi kõige rohkem pigistab. Haiglate kapitalikulu – 125 miljonit krooni hakkab taas ravimiseks ja ravimiteks ettenähtud rahast maha minema. Samal ajal kui näiteks Soome vähendab toiduainete käibemaksu, meie hoopis tõstame käibemaksu. Isegi suremine läheb kallimaks. Paljudes riikides ravimite käibemaks üldse puudub, aga meie muudkui tõstame seda. Samas jääb juba praegu kasutamata ligi 50% arsti väljakirjutatud rohtudest, juba praegu ületab meie patsiendi omaosalus ravimite puhul igasugused mõistlikkuse piirid. Meil on see 46%, Euroopas keskmiselt aga 7%, Prantsusmaal isegi 4%. Meil nii väikseid arve ei tuntiagi! Te kraabite kokku isegi vanade ja väetite posti kojukande arvel. Kummaline, et oravapartei möödapanemisi asuvad alati kiivalt kaitsma sotsiaaldemokraadid, kes loomu poolt peaksid ikka inimeste õiguste eest seisma.

See kõik, mida te teete, ei ole enam mingi nipitamine, vaid mastaapne ettekavatsetud pettus, selleks et vaid koos püsida, võimul olla, mingi riik või pankrotti. Aga peaministri jaoks on ilmselt ikka veel tegemist kauaoodatud majanduslanguse ja tervendava hingetõmbega. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Rein Ratase! Kaheksa minutit.

Rein Ratas

Hea juhataja! Auväert Riigikogu! Väidetavalt on järgmise aasta riigieelarve seaduse eelnõu koostatud, võttes arvesse valitsussektori tasakaalustatud eelarve koostamise printsiipe ning tuginedes jätkusuutlikule fiskaalpoliitikale. Väga targad ja sisusügavad juhtsuunad! Selle poliitika evitamiseks nähakse ette kaht meetodit: automaatset fiskaalstabilisaatorit ja reguleerivaid meetmeid. Kuna meie riigi roll majanduses on vägagi tagasihoidlik, see ei ole üldse märkimisväärne, maksud on meil ülimalt väheprogresseeruvad ja sotsiaaltoetused on rohkem kui tagasihoidlikud, siis automaatsete fiskaalstabilisaatorite osa majandustsükli tasakaalustajana on usinalt kasin. Samas ei nähtu käsitletava

riigieelarve seaduse eelnõus reguleeriva eelarvepoliitika vähegi kaalukamaid elemente. Ei midagi niisugust, mida teevad oma majanduslanguse pidurdamiseks Ameerika Ühendriigid, meie suur sõber ja eeskuju! Seal on olulisel kohal toetuste suurendamine, kaasa arvatud isegi toidutšekid, kopsakamad töötud abirahad ning toetused kütte- ning arstiabikulude eest tasumiseks.

Meie eelarvepoliitika arendamine on saanud, vähemalt minu jaoks, ootamatult tugeva tõuke ja toe riigikontrolöri eilsest kõnest riigi vara kasutamise ja säilimise teemal läinud aasta andmetele toetudes. Mis võiks olla enam väärt riigi vara Eestis, kui seda on meie armas inimene? Hoolitsusest tema eest oligi ilmselt kantud riigi vara teemal kõneleva riigikontrolöri fundamentaalne seisukoht tõsta pensioniiga 67. eluaastani. See erakordselt väärt eelarvepoliitiline tarkus kuulub küll pigem Gracchus Babeufi sõnumiringi: "Töötage palju ja sööge vähe, või teil ei tule enam kunagi süüa!"

Suure, olgugi ehk meeletult julge ja hinnanguliselt saavutamatu eesmärgi püstitamine ei ole valetamine. Vähemalt selle klassikalisel kujul mitte. 2001. aasta hakul väitis lennukas rahandusminister Siim Kallas, et riigi juhtimisel tema mudeli järgi (tulumaks väheneb 26%-st 20%-ni) möödub Eesti Soome Vabariigist kümne aasta jooksul. See oli vägevast innustav sihiseadmine. Täpselt samuti kõlas *ober*-toonides meie istuva peaministri sõnum ja visioon: Eesti jõuab viieteistkümne aasta pärast viie Euroopa rikkaima riigi hulka.

Käsitletav 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu olevat tasakaalus eelnõu. Seda kuulsime täna ka peaministri käest. On aga hoopis midagi hullemat kui tasakaalustamata eelarve eelnõu. Selleks on oma rahvale, ka Riigikogule valetav eelnõu. Käsitletavas eelnõus on nurgakiviks 2,6%-line majanduskasvu prognoos. Me teame, et see on asendunud hoopis miinuskärgiga, mitte kasvu, vaid langusega. Sellest saab suurepäraselt aru ka igati sümpaatne, noor ja armas rahandusminister. Miks siis valitsus valetab rahvale, esitades teadaolevalt võltsi eelarve eelnõu?

Lõpuks lubage teile rääkida üks pisikene loomamuinasjutt. Käisid oma teed kolm sõpra: hunt, rebane ja lehm. Nälg tabas neid ja sõbrad otsustasid konsensusega, et tunnistavad igauks

üles oma tegudest kõige võikama ja kelle oma on kõige hirmsam, selle võtavad pruukostiks. Hunt: "Murdsin maha emise koos nelja põrsaga." Rebane: "Murdsin maha kuke ja kümme kana." Lehm: "Karjapoiss toppis märgadesse pasteldesse õlgi, pani need kivile kuivama ja mina sõin need õled pasteldest ära." Häälte vahekorraga 2 : 1 otsustati, et lehma tegu oli kõige ilgem ja vastavalt käituti, sest kõik oli JOKK. Olen rääkinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Lauri Laasi!

Lauri Laasi

Austatud juhataja! Head kolleegid! Eesti majandusel ei lähe kaugelki nii hästi, nagu me seda paar aastat tagasi ennustasime ja nagu me kõik siiralt ka praegu soovime. On tekkinud olukord, kus peale kriitika, mille koalitsioon halva eelarve kokkukirjutamise eest on loomulikult ära teeninud, peame igauks mõtlema ka sellele, kus on väljapääs ja kuhu oleks tulnud riigieelarves rohkem raha suunata, et tagada Eesti riigi jätkusuutlik areng.

Paljud analüütikud ja majandusspetsialistid on siin Riigikogus ja ka meedia vahendusel selgelt välja öelnud, et riigi järgmine edu võti on eksport ja väikeettevõtluse toetamine. Kahjuks pole eelarve see koht, mis annaks piisavalt rahalist tuge sellele teele.

Üks võtmetegur riigi arengus, et kindlustada ekspordi tootmist, on kindlasti õpe, igasugune õpe: ümberõpe, täiendusõpe jne. Arvan, et üks tulevikutegur kõigi õppevormide puhul on e-õpe, mida paljud mingiks kummaliseks viguriks peavad, kuid mis kindlasti oma mugavuselt, võimaluste mitmekesisuselt ja meie tehnoloogiaasaavutusi silmas pidades on tulevikumõtutuse tugev abivahend. Seda mitte ainult noorematele, vaid ka juba vanematele inimestele. See, et Eesti riik vajab haritud kodanikke, pole mingi saladus. Aga just selleks, et e-õpet hästi rakendada, tulnuks juba üleile sellega tugevalt alustada, otsida võimalusi lisarahastamiseks ja riigieelarvest selleks raha eraldada. Meil on aastaid olnud kasutada Euroopa Liidu struktuurifonde, selleks et muuta õppimisprotsessi. Ei tuleks karta, et e-õppimine kaotab sideme õpetaja ja õppija vahel. Nii just saabki noor varakult teha

sisukamat tööd ja, miks mitte, aktiivsemalt sekkuda ka riigi majanduse ja eelarve kujundamisse. Järgmiseks sammuks tulebki pidada riigieelarve veelgi suurema läbipaistvuse saavutamist ning mitmekülgsete IT-lahenduste leidmist ja rakendamist, et iga riigikodanik saaks jõudumööda seigelda eelarveridadel ja nendest aru saada.

Millist kasu annab e-õpe? Loomulikult annab see kasu ja seda eelkõige selles, et säästetakse aega, säästetakse raha, mida tudengil niigi napib. Ka majanduslikult on tulevikus kasulik, et hariduse juurde pääseb rohkem tudengeid ja õppejõude saab kasutada efektiivsemalt.

Praegu saavutatud tehniline tase tuleb tagada pideva arenguga. See peab sisaldama õppuritele ja õppejõududele mugavat teenusekomplekti: veebikeskkonnad, õppeinfosüsteemid jne, tehnilist ja tarkvaralist varustatust videokonverentside, arvutiklasside või muud õppekeskkonda puudutava osas.

Riigi eelarvestrateegias on sõnastatud: "Haridus- ja teaduspoliitika eesmärk on kindlustada Eesti elanikele konkurentsivõimelise, võrdseid võimalusi pakkuva hariduse kättesaadavus ning Eesti teaduse areng ja selle kaudu oskused ning teadmised edukaks toimetulekuks üleilmastumise tingimustes." Haridussüsteemi kaudu teadmiste, oskuste ja loovuse arendamine on ühiskonna ja rahvusvahelise edasikestmise tähtsaim tegur. Homme on Riigikogus arutlusel olulise tähtsusega riiklik küsimus "Eesti hariduse kvaliteet ja kättesaadavus". Täna võin öelda, et praegune koalitsioon on väga vähe teinud selleks, et hea haridus, sealhulgas e-õpe, oleks muutumas tähtsaks meie hariduse arengus, mis peaks tänapäeva situatsiooni arvestades olema tähtsaim. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Olga Sõtniku! Kaheksa minutit.

Olga Sõtnik

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! 2009. aasta eelarvet on nimetatud eri moodi: töövõtjatevaenulikuks, eakatevaenulikuks, tööandjatevaenulikuks. On raske mitte nõustuda ka nende inimestega, kes nimetavad seda

eelarvet laste- ja perevaenulikuks eelarveks. Selline on ta olnud sünnist saadik.

Eelarve menetluse käigus tekkisid koalitsioonipartneritel väga kummalised ja lausa hämmastavad ideed, kust kulusid kokku hoida: lastetoetuse ja koolitoidu arvel. Lastetoetus küll ei kaotata, aga eelarveridu, kus laste ja perede pealt kokku hoitakse, on küll ja küll. Nimetan vaid mõned.

Esiteks, ranitsa- ehk koolitoetuse kaotamine. Kord aastas makstav koolitoetus on toeks paljudele, eriti maapiirkondades elavatele peredele, seda oodatakse ja sellega arvestatakse. Koolimine kuga kaasnevad üldjuhul suured kulutused ja ilma selleta jääb nii mõnigi laps ilma ranitsast või vahetusjalatistest.

Teiseks, isapuhkuse kaotamine. Vaatasin koalitsioonileppes järele, isapuhkus on valitusprogrammis lausa teine punkt pärast vanemapalga maksmise pikendamist. Vabariigi Valitsuse otsus kaotada isapuhkus sellistel tingimustel, nagu ta praegu on, on väga kahetsusväärne. Minu peres sündis laps sellel suvel ja meie saime võimaluse isapuhkust kasutada. Mehe juuresolek oli väga suureks toeks. Pärast sünnitust vajab iga naine tuge ja abi. Samuti olen veendunud, et isa ja lapse tihe kontakt esimestel päevadel aitab tekitada usaldusväärset ja tihedat sidet nende vahel, mis on oluline nurgakivi headele suhetele tulevikus. Isapuhkuse kaotamise tagajärjeks on tõenäoliselt see, et paljud isad ei hakka pärast lapse sündi võtma palgata või minimaalse tasuga puhkust. Selle sündmusega kaasnevad üldjuhul suured väljaminekud ja osast sissetulekust loobumine ei ole sellisel juhul mõeldav.

Kolmandaks, lükatakse edasi täiendava maksuvaba tulu rakendamine alates esimesest lapsest. Kuigi väidetavalt lükkub see tore meede edasi ainult ühe aasta võrra, tundub mulle, et see jääbki ilusaks loosungiks, ilma et see soodustus kunagi kehtima hakkaks. Miskipärast jäi mulle väga hästi mällu see päev, kui me tulumaksuseaduse muudatuse eelnõu vastu võtsime ja IRL-i nimel tuli siia kõnepulti Mart Laar, keda juba mitu korda on täna meenutatud, aga kes käib siin kahjuks väga harva. Ta esines väga sütitava kõnega: "Samas on selles eelnõus aga ka üks otsus, mis on mulle isiklikult üsna oluline ja rõõmustav,

sest mis saab olla ühele poliitikule paremaks tasuks tehtud töö eest kui näha, kuidas üks eelnõu, mille esimest korda siinsamas saalis üle 15 aasta tagasi menetlusse esitasin, lõpuks vastuvõtmisele läheb. Jutt on nimelt laste arvu sidumisest tulumaksuvaba miinimumiga." Kuidas siis juhtus nii, et ühe koalitsioonipartei esimehe elusaavutus allavett lasti, millist kommi vastu pakuti või hoopis leiti mõni luukere kapist?

Need on vaid mõned näited selle kohta, kuidas koalitsioon laste ja perede arvel eelarveauke lapib. Jah, Eesti riik, nagu kogu maailmgi on praegu raskes majanduslikus olukorras, kuid kas meie lapsed peavad maksa nende vigade eest, mida praegune valitsus tegi: tulumaksu alandamine majanduskasvu ajal, aktsiiside tõstmine jne? Riigi ja inimeste jaoks rasketel aegadel ei tohi puudutada neid meetmeid ja toetusi, mis on otseselt seotud laste heaoluga. Jah, peretoetuste süsteemi võiks küll reformida ja muuta seda efektiivsemaks, kuid sellele tuleks läheneda komplekselt, mitte pisteliselt, üksikute toetuste kaotamisega. Linnar Priimägi ütles ühes saates: "Kui riik läheb oma laste kallale, siis võib olla õigus neil, kes arvavad, et seda riiki enam kümne aasta pärast ei ole." Raske on mitte nõustuda nende sõnadega. Täna teid tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Heimar Lengil!

Heimar Lenk

Palju mul aega on?

Aseesimees Jüri Ratas

Viis minutit ja kui te soovite, siis ...

Heimar Lenk

Paneme juurde ka, äkki läheb kaheksa.

Aseesimees Jüri Ratas

Siis, palun, kaheksa minutit!

Heimar Lenk

Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud eesistuja! Siin on juba nii häid kõnesid peetud, et raske on latti sama kõrgele tõsta, aga ma püüan omalt poolt midagi juurde lisada.

Kõigepealt, tunnike tagasi ütles rahanduskomisjoni esimees Jürgen Ligi, et Ansipi sõnu tuleb alati vaadata kontekstis ja mitte neid sealt välja kiskuda. Ma siis vaatasin tema tänaseid sõnu ja leidsin, et ta andis infotunnis meile kaasa väga ilusad õpetused. Ta ütles, et ei ole mingisugust põhjust vaadata tulevikku nukralt või negatiivselt, sest teatavasti ei täitu ükski eelarve mitte iialgi saajaprotsendiliselt, aga Eestil on viimastel aastatel väga hästi läinud, viimasel kuuel aastal on eelarve laekunud realselt ja eelarvesse on laekunud raha alati rohkem, kui me oleme lootnud. Nii et näete, kõik on väga kenasti ja midagi hullu meie riigis ei ole. Jürgen Ligi ütles küll, et see on halva aja eelarve. Seepärast küsime: kui halva aja eelarve, miks need halvad ajad on meie saanud, kust nad tulid? Tüüpvastus on see, et nad tulid Ameerika Ühendriikidest, aga ma lükkan selle väite ümber, sest Eestisse saabusid hoiatused halvadest aegadest tunduvalt enne, kui need tulid ookeani tagant või Euroopa Liidust. Minu meelest on see halb aeg saanud just nimelt oravapartei maksupoliitika tagajärjel. Üks eelkõneleja väga meeldivalt meenutas meie Euroopa hiiglaste Siim Kallase sõnu, kes oli 2001. aastal rahandusminister. Siin tsiteeriti, et Kallas lubas kümne aastaga Soomest mööda minna. Nii nagu Hruštšov lubas mööda minna Ameerika Ühendriikidest. Kuid eelkõneleja ei toonud välja veel ühte väga tähtsat fakti, mida Kallas sellesamas Postimehe intervjuus mainis. Ta ütles niimoodi, et meie majandus areneb tulevastel aegadel väga hästi edasi ja me läheme Soomest mööda ainult ühel tingimusel. Kas teate, millisel? Kui isiklikult temal, Siim Kallasel, oleks voli riiki juhtida täpselt nii, nagu tema õigeks peab. Need on 2001. aastal öeldud sõnad. Tuletage meelde, mida ütles mõni kuu tagasi neiu Keit Pentus Delfi infoportaal. Ta ütles umbes niimoodi, et nad ei saanud head eelarvet teha, sest sotsiaaldemokraadid ning Isamaa ja Res Publica Liit segasid neid. Ta lõpetas sõnadega, et ükskord nad teevad selle hea eelarve ngunii, siis, kui nad üksinda valitsema hakkavad. Vaat niimoodi!

Ma ütlesin, et seesama saali parempoolne osa on süüdi selles, kuhu me maabunud oleme. Selleks, et mitte rääkida ainult omaenda seisukohast, ma ütlen, et kui keegi arvas või

arvab, et Eesti majandus on läinud põhja Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu mahakäimise tagajärjel, siis tuletan meelde, et juba 2005. aastal meie eksperdid ja majandusteadlased hoiatasid, et selle riigiga ei saa kaugele sõita. Ma tsiteerin Maalehte, et keegi ei saaks jälle öelda, et see on keskerakondlik propaganda. Maaleht ütleb niimoodi: "Titanic, Eesti riik, liigub oma võlgutarbimisuiimas, võimukandjate magusa valega lohakaks muudetud reisijatega pardal. [- - -] Titanic aga liigub tippvaletajate poolt kindlalt juhitud vääramatult Oma Jäämäe suunas." See oli Maaleht, meie väga austatud ajaleht.

Kaks päeva tagasi võisime lugeda Äripäevast, kuidas ütles sotsiaaldemokraatide fraktsiooni aseesimees Indrek Saar, üks koalitsiooni liikmetest: "Madal tulumaks ja õhuke riik, odav töjõud ja odav energia on Eestis möödanik."

Et keegi ei saaks öelda, et emotsiooniderikas ettekandja teeb asju hullemaks, kui need on, siis ma võtan kätte ühe päris värske ajalehe ja loen teile ette pisikese lõigu selle kohta, mida arvab rahvas meist ja meie majanduspoliitikast, sellest majanduspoliitikast, mida Reformierakond on viimastel aastatel ajanud. Selle autor on elunäinud mees, praegu Eesti Pensionäride Ühenduste Liidu aseesimees. Kuulake nüüd, mida ütleb rahvas meie kohta. Rahvas ütleb, et aktsiiside, kultuuri-ruumis ning tervishoius käibemaksu tõstmine ei too meid välja majanduslanguse mustast august, kuhu on meid viinud kauboikapitalismi arutat laenamist ja odavat töjõudu soosiv majanduspoliitika, mida on viimased aastad aetud. Ettevõtete tulumaksust vabastatud kasumit ei suunatud mitte tootmisse, vaid investeeriti luksusautodesse, kaatritesse, korteritesse, äri- ja eluhoonetesse. Muidugi ei unustanud need mehed endale priskelt palka maksmast. Majanduse areng seiskus viimastel aastatel, struktuur vananes ja ülespuhutud majandusmullist langesime me Euroopa Liidu kõige madalamale tasemele. Valitsus, praegune valitsus, püüab abitust ja ebakompetentsust majanduse intensiivistamisel varjata pideva leierdamisega tasakaalustatud eelarvest ja kokkuhoiust.

Selline oli hääl rahva hulgast, see ei olnud opositsioonierakonna seisukoht.

Sellega ma lõpetan. Ma arvan, et on üsna selge pilt, kes on meid viinud sellisesse kaosesse, kus me praegu oleme. See on lugupeetud oravapartei ehk Reformierakond praeguse peaministri juhtimisel. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Järgmisena saab sõna kolleeg Jaak Aab. Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit.

Jaak Aab

Austatud juhataja! Head kolleegid! Täna arutusel oleva riigieelarve eelnõu põhiline puudus on üks: põhiolemuses on järgmise aasta eelarve tulekahju kustutamise ühekordne vahend, kusjuures valitsus ehk tuletõrjuja teab juba ette, et sellest kustutusvahendist ei piisa isegi tulekahju lühiajaliseks kustutamiseks, rääkimata juba kõige olulisemast küsimusest – mis saab riigi rahandusest, tuludest ja kuludest, strateegiast, prioriteetidest järgmistel aastatel, mis saab Eesti riigi tulevikust? Puudub konkreetne idee. Riik elab nagu uppuval laeval ja pääsemine on nagu alati iga uppuja enda asi. Kuidas tulla välja majanduslangusest, kuidas leevendada selle sotsiaalseid mõjusid ja tagajärgi? Mina nendele olulistele küsimustele 2009. aasta eelarve eelnõust vastuseid ei leia. Valitsus on eelarve ettevalmistamisel käitunud tõmblevalt, ilma selgete prioriteetide ja otsustusvõimeta, nagu tüüpiline ühepäevaperemees. Nagu Eestis on juba tavaks saanud, kasutavad paremerakondade poliitikud kehvemaid aegu ära oma poliitilise, ultraparempoolse ilmavaate läbilõõmiseks. Isamaa ja Res Publica Liit räägib järjekordselt pensionide kasvu lõikamisest, Reformierakond sotsiaal- ja peretoetuste vähendamisest. Koalitsioon koos aga kärbib tervishoiuraha ja suurendab käibemaksu ning riigilõivude kaudu inimeste kulutusi oma tervisele. Juhtivad parempoolsed poliitikud Mart Laar, Andrus Ansip, Jürgen Ligi toovad taas lagedale kulunud legendi, nagu kulutaks Eesti tohutult palju sotsiaalpoliitikale ning põhiline kokkuhoid nende arvates oleks just sotsiaalse kaitse vähenemine. 44% riigieelarvest ehk umbes 17% SKT-st sotsiaalse kaitse kuludele on nende arvates tohtu priiskamine. Targu jäetakse aga ütlemata, et nende numbritega oleme jätkuvalt Euroopa Liidu liikmesriikide nimistus kindlalt viimased.

Nagu ütlesin, kulutab Eesti sotsiaalsele kaitsele *ca* 17% SKT-st, Euroopa Liidu keskmine on 25–30%. Riigieelarvest läheb selleks otstarbeks Eestis 44%, Euroopa Liidus keskmiselt üle 60%. Kui kogu ülejäänud Euroopa Liit räägib Euroopa sotsiaalmudelist, siis meil ei julge sellest keegi isegi iitsatada, sest mahajäämus on kolossaalne ja suureneb veelgi.

Miks siis Eesti on nii erakordne, nagu väidetakse? Me oleme nagu mingisugused avastajad ja leiutajad. Seda erakordsust rõhutatakse igal sammul, ajuloputus meedia kaasabil on olnud räige. Euroopa mõistes erakordne maksupoliitika ongi viinud meie riigieelarve täielikku tupikusse. Reformierakonna eestvedamisel on järjekindlalt vähendatud tulumaksu, otsesed maksud moodustavad eelarves väiksema osa kui tarbimismaksud. Tulumaksu vähendamist on reklaamitud kui võluvitsa, mis viib meid kõige rikkamate riikide hulka. Vähesed jõukad inimesed saavad küll, jah, madalatest maksudest rikkamaks, enamiku inimeste elatustasemele, elukvaliteedile annab selline poliitika aga tõsise tagasilöögi. Õhuke ja vaene riik ei suuda tagada inimestele ei paremat elukeskkonda ega ka elatustaset, ei suuda tagada vajalikku abi. Pidu on osutunud aga lühikeseks, sest selline maksupoliitika saab tõsise tagasilöögi kohe, kui majanduses tekivad raskused. Tarbimismaksude laekumine väheneb sellises olukorras väga kiiresti, lausa hüppeliselt. Madalad otsesed maksud, mille laekumine on alati stabiilsem, puudujääki ei tasakaalusta.

Kuidas paistab selline erakordne riik välja investorite silmis? Tõsised välismaised investorid investeerivad riiki ja ühiskonda, mis on pikaajaliselt stabiilne, kus inimesed on rahul oma eluga ning panustavad oma võimete ja oskuste kohaselt. Eestisse on aga tihtipeale tehtud investeeringuid, mis on suunatud lühikese ajaga maksimaalse kasumi teenimisele. Seda, pigem spekulierimist kui investeerimist soodustavad just madalad otsesed maksud. Kähku dividendid välja võtta, taskud täis toppida ja siis kaabut kergitada on spekulantide tüüpiline käitumine. Maha jääb aga meie riik, meie inimesed, kes satuvadki sellistes majandusraskustes väga keerulisse olukorda. Ühtäkki me avastamegi, et meil pole

tugevat, ekspordile orienteeritud ja konkurentsivõimelist majandust. Kinnisvarasektoris toimunu on tüüpiline lühiajaline spekulierimine, mis pikalt ei toida. Nüüd on see äkki kõigile selge, kõik raputavad tuhka pähe, otsitakse süüdlasi, lihtinimesed aga ägavad ülesblufitud hindadega ostetud kinnisvara ostmiseks võetud laenude käes. Nende laenude võtmine on olnud praktiliselt sunduslik, vältimatu, eriti noorte perede jaoks. Kuskil tuleb ju elada! Meil ei ole ka munitsipaalalamispinda, mis on soodne, kus saab elu alustada, nii nagu see on tavaline Euroopas. Ei, me peame võlakoorma kohe kaasa võtma, eriti hea, kui veel sünnist saati. Kohustusliku võlakoorma pealt on aga keegi kiiresti lõiganud suured kasumid, jälle papp taskusse ja uut spekulierimisvõimalust ootama. Riik on oma alamate julma petmist lihtsalt kõrvalt jälginud ja oma poliitikaga pigem soodustanud. Selline kena väike spekulantide projektiriik. Valitsus pole teinud ühtegi tõsist otsust, et majanduslangust pidurdada. Valimislubaduste täitmisel aktsiiside tõstmisega on antud veel üks löök nii inimeste rahakotile kui ka ettevõtete konkurentsivõimele.

Mis ootab meid ees järgmisel aastal sotsiaalvaldkonnas, sealhulgas tervishoius? Ikka kärped ja kärped niigi õhukesest riigist. Koolitoetuse kaotamine, isapuhkuse tasustamise lõpetamine, pensionide kojukande kinnimaksimine nendesamade vaesusriski piiril olevate pensionäride poolt. Suured hinnatõusud, mis on mõjutatud paljuski aktsiiside ja riigilõivude kasvust, löövad kõige valusamalt ühiskonna riskigruppide pihta. Puuetega inimeste, pensionäride, üksikvanemate, lasterikaste perede olukord muutub kindlasti raskemaks. Samas on nende meetmetega saavutatud kokkuhoid võrreldes eelarve kulutustega tühine, kuid tagajärjed neid puudutavatele inimestele väga rasked. Milleks üldse niisuguseid mõttetusi teha? Näiteks pensionide kojukande riigipoolse kinnimaksimise lõpetamine hoiab kokku *ca* 30 miljonit krooni, aga segadust ja rahulolematust inimeste, pensionäride seas tekitab meeletult. Milleks seda teha?

Ühelt poolt kärped ja teiselt poolt kulutuste suurenemine ootavad ees ka tervishoidu. Ei täideta eelmise Riigikogu poolt tehtud palju vaieldud ja vajalikku otsust katta haiglate

kapitalikulud riigieelarvest – miinus 200 miljonit krooni. Ravimite käibemaksu tõstmine – lisakulud haiglatele 100 miljonit krooni, inimeste rahakotile veel *ca* 100 miljonit krooni. Raviameti toimingute riigilõivude tõstmine lisab ravimite hinnale veel kümneid miljoneid kroone aastas. Kokku on ühe aastaga tervishoiule tekitatud kahju ligi pool miljardit krooni. Varasematel aastatel haigekassasse vastutustundlikult kogutud reservid saavad otsa paari aastaga, siis aga ähvardab arstiabi paljude jaoks muutuda täiesti kättesaamatuks. Kes ise osta ei jaks, surgu või maha – riiki see ei huvita.

Eespool toodust tekib küsimus: kas meil on riik, kas meil on valitsus või äkki tõesti paneks pangabusside eeskujul liikuma hoopis riigibussi, mis osutab hädavajalikku abi, näiteks kirjutab välja surmatunnistusi inimestele, kes enam arstiabi ei vaja, otsustusvõimetud riigijuhid võiks aga saata tootvamale tööle, sest neist on meie riigile pigem kahju kui kasu. Tänan!

Aeesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Järgnevalt saab sõna kolleeg Inara Luigas. Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit. Palun!

Inara Luigas

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Valimistest möödub varsti, üsna varsti kaks aastat. Valimiste ajal oli minu arvates üks kaunimaid pilte, mis rahvale saadeti ja mis minunigi jõudis ja mulle väga meeldis, foto minu heast kaasmaalasest, heast Kagu-Eesti mehest Ivari Padarist, kus ta ilusat hobust kas siis vankri ette rakendas või lihtsalt niisama kaunil suksul lakka kohendas. Pilt oli lootustandev. Oodati, et hobusele pannakse päitsed pähe, ohjad haaratakse pihku ja riigi juhtimise teele astuv mees hobuse, vankri ja koorma juhtimisega ka hakkama saab. Hobune aeti Stenbocki maja ette, kus suurte lubaduste saatel ja kogu suure seltskonnaga vankrile istuti ning sõit viie rikkama riigi suunas peaministri eestvõttel ka ette võeti. Rahvas jäi ootama ja lootma. Ikka paremat. Mis siis aga nüüd juhtus? Jäi hobune haigeks või on voorimees oskamatu? Kuid ometi jõuti olukorrani, kus hobusemees on valmis hõikama: "Ronige maha, oleme kohal! Veel üks samm ja

oleme omadega päris kraavis." Järgmise aasta riigieelarves ei keskendunud valitsus kaugeltki sellele, et eelarvet teha nii, et see hakkaks mõjutama riigivankrit suunas, mis juba praegu arengumärke võiks näidata. Miks ei suundutud Põhjatahe poole? Kas tõesti jõuti tühikäigul, looduslikke valikuid tehes seisva veeni? Tundub nii. Riik ongi hakanud passiivseks kõrvaltvaatajaks ja vaatab sekkumata pealt, kuidas kasvab tööpuudus, kuidas Eesti riigireitingud langevad, riigieelarve laekumised vähenevad ja eurole ülemineku kuupäevast ei julge enam keegi rääkida.

On ju nii, et mida metsikum on pidu, seda tõenäolisem on, et keegi kutsub politsei. Elasime õnnejoovastuses, raha voolas välisriikidest sisse. Võtsime seda justkui oma ja ära teenitult ning kulutasime seda tagajärgede vaatamata. Otsustasime säästmise asemel kulutada ja aruka mõtlemise asemel illusioonides elada. Oma tarbimispeol ei teinud pidulistele etteheiteid ega manitsenud kedagi ettevaatlikkusele ei Eesti Pank ega Vabariigi Valitsus. Politseid ei kutsutud, kuid pidu on vaibunud. Negatiivse majanduskasvu taga on sisemaise turu kahanenud nõudlus. On toimunud ekspordi vähenemine, kokku on kukkunud kinnisvaraturg, kiirenenud on hinnatõus, kahanenud on meie kõigi optimism ja halvenenud on tulevikuootused. Riigieelarve kaitsmisel tõstatas rahandusminister mitu küsimust olukorra kohta riigis ning küsis, mis on Eesti tänane seis. Ta vastas, et praegu on Eesti majanduslanguses, aga mitte majanduskriisis. Valitsuse võlgnevus välismaailma ees kahaneb, ülikiire palgakasv on pidurdumas, hinnatõus samuti. Meie ettevõtlus on asunud otsima ekspordivõimalusi. Kuidas aga kajastub see kõik riigieelarves? Milline roll meie riigi majanduse jätkusuutlikkuse tagamisel on riigieelarvel? Kas valitsus on teinud kõik, et olukorda kriitilise pilguga hinnata ja teha parim? Arvan, et mitte. Seda, et opositsioon saaks oma sõna riigieelarve kujundamisel öelda, pole tahtagi. Aga õigesti ütles eile Riigikogu ees esinedes riigikontrolör Mihkel Oviir. Milline üldse saaks olla ja peaks olema parlamendi roll eelarve menetluses? Eelarve detailne kavandamine ei saa tänapäeval paraku olemuslikult toimuda parlamendis, kellel puudub selleks vajalik info ja kellel puudub selleks ka vajalik aparaat. Parlamendi roll

eelarve kokkupanekul peaks olema tugev osalus nende visioonikavade kaudu, mis annavad üldised eesmärgid. Valitsus saab eelarve kui riigi arendamise plaani kaudu neid eesmärgi täita ja ellu viia. Küsin siis endalt: kuidas saan olla kasulik riigile, kui minu sõna eelarve tegemise juures ei maksa? Ka eelarvestrateegia tegemise juures mitte. Sinna pole mul oma visioonidega asja. Visioonide kogumik tuuakse hädapärast rahanduskomisjoni siis, kui me seda palume, eelarvestrateegia Riigikogu saali aga paraku kahjuks ei jõuagi. Kas see on loomulik ja loogiline? Loogiline ja kurb, kui 50% Riigikogus olijatest ei saa selle kohta isegi arvamust avaldada, ja loomulik, kui riigikontrolör manitseb, et toimima peab ahel: eesmärgid-tegevused-raha-resultaadid. Nii saaks parlament olla sidustajaks poliitikate ja reaalse elu vahel. Praegune eelarve ja tagasiside selle kohta muidugi eesmärkidele ja nende saatutamise tulemuslikkusele ei keskendu.

Eelarvet üle andes sõnas rahandusminister, et eelarve on tasakaalus. Kui see ei kuulu aforismide klassikasse, siis mõistatuste valdkonda küll. Ei jõudnud me veel lõpetada tutvumist eelarve sisuga, kui juba toob 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seadus meile kaasa suure muudatuse uueks tasakaalustamiseks, kus riigikassa reservi suunatakse rahahulk, mis kokkuvõttes on suurem kui stabiliseerimisreserv ja seda kokku üle seitsme miljardi krooni. Milleks? Proovige leida mõistatusele see õige vastus kõikide vastuste hulgast. Ei jõua me veel lõpetada muudatuste analüüsi, kui Rahandusministeeriumist kaikuvad uued uudised, et veel enne riigieelarve järgmist lugemist tehakse uued kärped ja seda juba miljardite ulatuses. Kus on siin tegu tasakaalustatud eelarvega, selle tasakaaluga, mis riigi arenguks uued suunad kätte näitab?

Arvan, et on õige, kui järgmise aasta eelarvesse ei tee parandusi need erakonnasindused, kes pole saanud tutvuda analüüsiga ja argumentidega, sest olukord riigieelarvega on tõsisem, kui seda püütakse näidata. Hüüumärki pole siia lõppu vaja, sest arvud eelarves kisedavad ilma selletagi. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Head kolleegid! Kuna vahepeal tuli kolleeg Jüri Ratas istungit juhatama ja ta oli sunnitud ennast esinejate nimekirjast maha võtma, siis teen ma ettepaneku, et me anname talle sõna enne kolleeg Arvo Sarapuud.

Jüri Ratas

Austatud Riigikogu aseesimees! Head ametikaaslased! Valik, mille ees Riigikogu ja seega kogu Eesti täna seisab, pole mitte ainult järgmise aasta riigieelarve küsimus. Kaalul on ei enam ega vähem kui meie tulevik eduka riigi ja rahvana, mis sõltub meie tänastest majanduspoliitilistest otsustest. Kuid täna tuleb rääkida riigieelarvest.

See viis, kuidas tänavust riigieelarvet kokku pandi ja saadi ca 700 lehekülge hõlmav seaduseelnõu, mis täna on parlamendis teisel lugemisel, ei vääri vähimatki kriitikat. Aga midagi pole teha. Ajal, mil Eesti vajaks tõhusat, asjatundlikku ning olukorda kainelt hindavat juhtimist, on meie valitsus just nüüsgune, nagu ta on. See on olnud uskumatult piinlik, millisesse seisusse on viidud meie poliitika viimastel kuudel, ja on lausa hirmuäratavalt ilmselge, et valitsusel ei jätku julgust oma vigu tunnistada ja oskust Eesti riiki juhtida.

Mida ma täpselt valitsusele ette heidan? Nimelt seda, et eelarves ei suudetud oma soove tegelikkusega kooskõlla viia. Selle asemel püüti tegelikkust paberil sobitada soovidega. See on vaid märk! Heidan ette seda, et see eelarve eelnõu, õieti need 700 lehekülge, mida vaevu kõlbab eelarveks nimetada, anti parlamendile sellisel poolikul kujul üle. Ka see on vaid märk! Seda, et nüüd tunnistatakse, et paberile pandu ei pruugi trükimusta kannatada. See on kõigest märk, mitte veel asi ise! Seda, et valitsuses ei suudeta ministreid juhtida nii, et nad üksteisega arvestaksid, teeksid koostööd või vähemalt üksteist kuulaksid. See on kõigest märk. Seda, et valitsuskalitsioon ei suvatse teha koostööd kohalike omavalitsuste liitudega, kolmanda sektori kodanikuühendustega, rääkimata opositsioonierakondadest.

Märk millest? Märk sellest, et mõne meie juhtpoliitika jaoks pole Eesti mitte riik, vaid oblast. Endiselt valitseb lootus, et keegi tuleb ja aitab meid välja ja paneb meie asjad paika.

Aga on ikkagi nii, et keegi ei tule, keegi ei aita, ise peame hakkama saama, ise peame oma kodused asjad otsustama, oma majapidamises korra majja lööma. Ei Euroopa Liit ega isegi mitte Barack Obama ei tee Eesti eest eelarvet. Meie peame oma majapidamises ise korra majja lööma, muidu me pole oma maa peremehed.

Valitsuse lõhestatus, suutmatus koostööd teha on kahjuks märk sellest, millisesse olukorda Eesti on sattunud. Valitsusest tulvab avalikkuse ette nii palju umbusaldust, et see mürgitab juba kogu ühiskonda. Nii on umbusaldusse nakatatud eestlased ja venelased, kes põrnitsevad üksteist altkulmu ega taha anda terekätt, nagu vaba Eesti vabad kodanikud üksteisele andma peaksid. Umbusaldusse on nakatatud tööandjad ja töövõtjad, kes selle asemel, et ühist vankrit suurema jõuga vedada, suhtlevad koondamisteadete keeles. Umbusaldusse on nakatatud rahvas riigiteenistujate suhtes.

Armsad parlamendikaaslased! Head kolleegid! Eesti algab iga Eesti kodaniku ja siin elava inimese südamest ja hingest. Kui meie mõtteid ja meie tegusid varjutab umbusaldus üksteise vastu, siis oleme me haavatavamad kui kunagi varem, me pole üks pere, vaid vaenutsevad üleaedsed. Me teame, milline kange rahvas olid eestlased 90 aastat tagasi ja mis teo me tegime. Me tegime teo, millega vaid vähesed väikerahvad maailmas on hakkama saanud. Me lõime oma riigi. Kas selleks, et nüüd alla vanduda? Ma mõistan, et koalitsioonid ei toimi, kui puudub distsipliin. Aga parlamendil on täna harukordne võimalus näidata, et siia on valitud rahvaesindajad, kes hääletavad, nagu nende südametunnistus käsib ning põhiseadus ette näeb, mitte peaministri tahet arvestades. Saadame selle eelarve eelnõu, mida on piinlik lugeda, valitsusse tagasi. Tehku oma tööd vastutustundega, mida näeb ette põhiseadus! Tulgu tagasi, kui kokku on pandud eelarve, mis viiks Eestit edasi! Ütleme sellele eelnõule ei ja näitame nii endile kui ka maailmale, et Eesti Riigikogu mõtleb oma peaga, näitame rahvale, et raskel ajal on meil jõudu end kokku võtta. Ärme jääme tulevaste põlvete ees häbisse, mängides maha selle, mille meile eelnenud põlvned on raske tööga üles ehitanud. Tänan teid!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Järgnevalt saab sõna kolleeg Arvo Sarapuu. Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit.

Arvo Sarapuu

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Täna siin saalis kõlanud laostumise põhjused peituvad viimastes Riigikogu valimistes. Reformierakond ostis valimisedu valimatute ja ebareaalsete, kuid ahvatlevate lubadustega. Meenutagem, kuidas jutustati, et Eesti võib seitsmepenkoormasaabastega Euroopa viie rikkaima riigi hulka astuda, inimestele lubati suuri palku ja väikesi makse, omavalitsustele töötati europrojektide rahasadu, kõigile turvalist riiki, heaolu. Paljud läksid selle jutu õnge. Kergelt jagatud lubadused aga ootavad lunastamist.

Riigieelarvesse on pumbatud kümneid miljardeid kroone rikka riigi illusiooni loomiseks. See on täiesti vale, mis me oleme praegu teinud. Varsti tekib küsimus: kes selle eest vastutab? Tulumaksu langetades loobus valitsus populaarsuse nimel aastas kolmest neljast miljardist kindlast tulust, samas pandi rängemad maksud peale kütusele, tubakale, alkoholile. Unistati hüppeliselt kasvavast käibemaksu laekumisest, saime aga hoopis inflatsiooni. Ehku peale loodeti, et inimesed hakkavad kõvasti tarbima. Paraku seda ei juhtunud ja tänaseks oleme jõudnud olukorda, kus kõik lubadused, mis on antud, on lõhkenud. On lõhkenud valimismull, on lõhkenud rikka riigi mull ja mitmed mullid veel.

Loogiliselt tõstatub nüüd küsimus: milline on praeguse valitsuskoalitsiooni tegutsemismandaat? Kui talle on antud mandaat selleks, et saada väga rikkaks, siis me oleme jõudnud hoopis teisele poolusele. Küsimus on, mis on üldse rahvale lubatust saanud? Kas seda kunagi on üldse võimalik teha, mis on kõik kokku lubatud? Ja kas seda üldse on vaja teha? Vastuste asemel on käepärast võtta vaid majanduslangus. Teinud tõsisid möödalaske rahaasjade planeerimises, on valitsus pannud aluse müüdile, et tuul riigi rahakotis puhub maailmamajanduse üldise languse tõttu. Kuid riigi maksutasakaalu vussi keeramise ja kulude lõhkipaisutamise põhjusi ei tule mitte otsida Londoni börsilt, vaid Toompea nõlvadelt.

Loomulikult ei tohi eelarve lähtuda vaid lühiajalistest eesmärkidest. Selge ka, et järgmine aasta ei ole maailmalõpp. Kuid 2010 tuleb veelgi keerulisem ja tuleks teha otsuseid, mis uut majanduskasvu soosiks. 2009. aasta eelarve koostamisel on valitsusel korraga vaja täita kaks ülesannet: vähendada kulusid ja struktureerida eelarve ümber selliselt, et see looks eeldusi uuele kasvule. Kas me võime praegu kindlad olla, et sellega on valitsus hakkama saanud? Võib-olla analüüsiksime, kui tõsiselt üldse olukorda võetakse.

Vaatame asjade seisu. Eestis on olnud mitu arvestatavat kriisiperioodi: 1980. aastate lõpp kuni 1990. aastate algus, 1997 ja 1998, selle sajandi algus ja võib öelda, et ka praegune aeg. Kui eelmist õieti nagu ei mäletagi – minu arvates oli see pisike börsilangus ja mõningane tagasimine inimeste optimismis –, siis 1997.-1998. aasta kriis oli juba mäletamisväärne. Tollases börsikrahhis said pihta rohkem need inimesed, kes ei olnud valinud kõige riskantsemaid tooteid, vaid kõige tavalisemaid reposid teinud inimesed, kes uskusid, et enam hullemaks minna ei saa. Sai aga küll! Aga tollane kriis ei puudutanud kogu rahvast, tollal ei olnud keskmisel eestlasel laenu ja kinnisvaraturg ei kukkunud kokku.

Kui ajas veel tagasi liikuda, siis oli üks majanduskriis pärast Nõukogude Liidu lagunemist alanud aega. Eestlaste jaoks oli see tegelikult kriisi tagajärg, majandussurutis, mis kestis aastaid. Kuid sellest väljatulekuks tehti väga efektiivselt tööd, ettevõtlikud inimesed mõtlesid välja uusi tooteid ja teenuseid, mida teised tarbima hakkasid. Ma rõhutan: tooteid ja teenuseid! Mitte ei mängitud mingisuguseid imelikke finantsmänge. Tollane majandussurutis oli väga raske, eriti tavalisele inimesele, aga tal ei olnud ka eriti kohustusi. Inimestel ei olnud siis suuri võlgu, nagu neid praegu on. Nüüdne seis on hullematest hullem. Esimesena lõhkes laenumull – selgus, et sisuliselt on üht finantstoodet naeruväärselt valesti hinnatud. Sellele järgnes börsikrahh. Aktsiate hinnad on ilmselt liiga kõrged olnud, raha hind on samal ajal tõusnud ja tekkinud olukord, kus aktsiahinnad kukuvad.

Aga kõige hullem on veel ees. Ja see on see, kui tekib usalduskriis, mis ulatub tavalise inimeseni välja. Kui pangad ei laena enam inimesele, siis on olukord veelgi hullem.

Pärast sotsialistliku režiimi muutust oli meil raske aeg, aga meil ei olnud laene. Kui pangad otsustavad, et nad ei anna meile laene korteri tagatisel 70% korteri väärtusest, vaid 35%, siis kust see ülejäänud raha võetakse? Või kui korteri hinna kukkudes saab 70%-st laenuvõimenduses 110%? Eesti pankadel on muuseas laenulepinguid, kus isegi korteri müümisel alla laenu hinna peab inimene pangale vahe tasuma. Seda erinevalt USA-st, mida meie endale eeskujuks peame.

Selleks, et majanduskriis ei lööks tavalist inimest pikali, on suurriigid sekkunud. Eesmärk ei ole mitte päästa panku ja ka mitte riski võtnud ettevõtet, vaid eesmärk on päästa ettevõtlikkus. Peaministri koalitsioonikaaslastel on öelnud, et eelarvevankri veeremisel tuleb tunnistada vigu – et nendest järeldusi teha ja edasi minna. Peaminister Ansip loomulikult pole seni midagi tunnistanud ja nõuab aina uusi kärpeid, selgitamata, mis sellest tolku on. Kulude valimatu ja plaaniline kärpimine ei taga kuidagi toimivat riiki. Ja kui 2009. aasta eelarvest saab maha tõmmatud järgmised miljardid, ei kuule me praeguse valitsusjuhi suust, kuidas Eesti riik jätkusuutlikkust kaotamata kriisist välja tuuakse. Ei kuule me seda, kuidas minnakse uuele kasvule ja kuidas inimesed oma igapäevase eluga hakkama peavad saama. Praegu sarnaneb Ansip rohkem posijaga, kes liigse kehakaalu vähendamiseks ei saada kundet jõusaali trenni tegema, vaid eemaldab vajaliku kaalu saavutamiseks kopsud, maksa ja südame. Riigi veenide läbilõikamise asemel peaks valitsus mõtlema, kuidas süstida raha majanduse elavdamisse ja konkurentsivõime kasvatamisse. Muidugi kui see valitsus ikka tahab riigi valitsus olla. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Sõna saab kolleeg Nelli Privalova.

Nelli Privalova

Head kolleegid! Eelnõu esimesel lugemisel ei saanud ma oma küsimustele konkreetset vastust. Küsisin Kaitseministeeriumi valitsemisala eraldiste all olevate kaitseväelaste pensionide kohta. Teatavasti saavad kaitsevälased tavapärasest nooremalt pensionile ja sellist pensioni saavate isikute arv aina suureneb. 2008. aastal eraldati pensionideks

38 miljonit krooni, 2009. aastaks on kavan-
datud 52 miljonit krooni. Sellises suurusjärgus
kasv võib lähitulevikus viia olukorrani, kus nn
personaalkulud palkade, pensionide, koolituste
jne näol hakkavad järgnevatel aastatel pärsi-
sima muid kulusid, näiteks varustuse soeta-
miseks.

Riigi majanduslikku olukorda arvestades
leian, et lisaks palgaküsimustele peaks läbi
vaatama ka kõikide eripensionidega seonduva.
Võrreldes 2008. aastaga on Kaitseressursside
Ametile ettenähtud summasid vähendatud
enam kui 3,5 miljoni krooni võrra ja seda olu-
korras, kus kaubad ja teenused on kallinenud
ning inflatsioon kasvanud. Kutsealuste aja-
teenistusse kutsumisega on aga probleeme.
Üks põhjus on, et ameti saadetud kutse ei jõua
12% kutsealuste puhul adressaadini. Lisaks on
seadusega pandud ametile ka muud kohus-
tused, näiteks mobilisatsiooniks ettevalmista-
misega seonduv. Leian, et riigi 2009. aasta
eelarves selline kulutuste vähendamine süven-
dab probleeme kutsealuste ajateenistusse
kutsumisel ja vähendab riigi valmisolekut oma
julgeoleku tagamiseks, see tähendab riigi-
kaitseks valmistumist. Tegemist on vald-
konnaga, kus kulutusi oleks pidanud vähen-
damise asemel suurendama.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Sõna saab kolleeg Vladimir Velman. Kolm
minutit lisaiega, kokku kaheksa minutit.
Palun!

Vladimir Velman

Austatud proua juhataja! Eriti austatud
kolm, neli, viis koalitsioonipoliitikut, kes on
saalis! Te annate meile võimaluse mitte pidada
siin meie fraktsiooni koosolekut. Sada aastat
tagasi küsis kirjanik Edgar Allan Poe ühe oma
jutustuse alguses: kus tark inimene peidab
puulehti? Ja vastas: metsas. Selles, et me
arutame praegu oma päris keerulist eelarvet,
on paljuski süüdi globaalne poliitika ja glo-
baalne kriis. Kuid juunikuus, kui koalitsioon
esitas negatiivse eelarve, siis oli juba teada, et
eelmisel aastal sai tehtud mõned vead. Üle-
maailmne kriis oli siis veel kaugel.

Minu meelest on nüüd küsimus selles, et
rasketel aegadel peaks rahvas kokku hoidma.
Ja eelkõige peaksid kokku hoidma poliitikut
ning tegema kõik selleks, et riigis läheks asjad

hästi. Samas ütles siitsamast puldist mõni aeg
tagasi üks koalitsiooni kuldsuu välja, et siin
saalis on omad ja võõrad. Täna, vastates
opositsiooni küsimustele, kui arutati eelnõu
302, Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ja Eesti
Keskerakonna fraktsiooni algatatud tulumak-
suseaduse muutmise seaduse eelnõu, sõnas
sama poliitik, rahanduskomisjoni esimees
Jürgen Ligi, et koalitsioonileping pole tehtud
selleks, et opositsioon võiks sinna oma sõna
sekka öelda.

Nii need asjad lähevadki meil siin saalis ja
nii toimub ka riigis. Rikkad elavad oma elu,
vaesed oma, on lõhed rahvuse pinnal, on
pinged tööandja ja töövõtja vahel. Kui rääkida
eelarvest, siis see on Riigikogus arutatav täht-
saim eelnõu. Selle puhul paistab erakondade ja
eriti koalitsioonipoliitika kõige paremini läbi.
Võib ütelda, et see, mis toimub täna siin saalis,
kus opositsioonist lihtsalt rullitakse üle, näitab,
et sellel seadusel on selgelt koalitsiooni nägu.
Riigieelarve seaduse eelnõus on aga sum-
meeritud kõik ootused ja lootused, millest
saavad aru kõik Eestis elavad inimesed.

Lõpetuseks aga ütlen, et on minu arvates
isegi hea, et koalitsioon opositsioonist üle-
olevalt üle rullib. Sest eelarve eest, mille te
varsti vastu võtate, jääte vastutama teie üksi.
Ja see on teie omaenda valik. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Sõna saab kolleeg Toomas Varek. Kolm
minutit lisaiega, kokku kaheksa minutit.

Toomas Varek

Lugupeetud istungi juhataja! Head kol-
leegid! Meie ees on Riigikogu selle aasta
kõige tähtsam eelnõu, riigieelarve eelnõu.
Mäletan selgesti, kui aasta tagasi siinsamas
kõnepuldis hoiatati mitmel korral sõnavõttudes
2008. aasta riigieelarve liiga optimistliku
prognoosi eest. Majanduse ülioptimistlik prog-
noosimine on viimastel aastatel kujunenud
sümptomaatiliseks. 2007. aasta märtsis aval-
datud Eesti Panga majandusprognoosi kohaselt
ennustati Eesti majanduskasvuks 9,2 ja
2008. aastal 8,3%. 2007. aasta oktoobris Eesti
Panga koostatud prognoosi järgi ennustati
2007. aasta majanduskasvuks 7,3%, käesole-
vaks aastaks aga 4,3% ja järgmiseks aastaks
5,7%. 2008. aasta oktoobris pakkus Eesti Pan-
ga prognoos käesolevaks aastaks 1,8% SKT

kahanemist ning järgmiseks aastaks 2,1% majanduslangust. Nagu näitab tänane olukord, on riigi majandusseisu järjekindlalt prognoositud tegelikkusest optimistlikumalt. Eelarve on koostatud Rahandusministeeriumi 2008. aasta suvise majandusprognoosi alusel. Seda kinnitas ka rahandusminister siitsamast Riigikogu kõnepuldist. Seega on arvestatud 2,6%-lise majanduskasvuga. Praegu me kõik teame, et sellist kasvu ei tule. Koalitsioonis arutatakse juba riigieelarve muutmise ettepanekuid, et kärpida vähemalt 2,5 miljardit krooni.

Head kolleegid koalitsioonist! Mis toimub? Miks ei ole seda temaatikat arutatud rahanduskomisjonis? Valitsuserakondade koostatud koalitsioonileping sisaldab tänases olukorras utoopilist lähenemist, vähest riigimehelikku ja liiga suurt enesekeskset mõtlemist poliitikute hulgas, kes maksuvabasid reedeid siiani, nui neljaks, kaitsevad.

Peatun oma sõnavõttus kohaliku omavalitsuse tulubaasi temaatikal. Väga ehmatavana kõlasid riigieelarve koostamise protsessi käigus lekkinud ideed hakata eelarveauke lappima kohalikele omavalitsusele laekuva tulumaksuosa vähendamise. Kuigi terve mõistus võitis, on selge, et riigieelarve oskamatult planeerimisega tekkinud puudujääki üritab edaspidi nii mõnigi koalitsioonipoliitik kohalike omavalitsuste tulubaasi arvel leevendada. Juba ideed kohalike omavalitsuste tulubaasi kärpida näitavad eelarve planeerijate peataolekut. Praegu on Riigikogu menetluses ka kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu, mis ühe aspektina kohustab kohalikku omavalitsust koostama oma eelarvestrateegia. Missugusest arengu kavandamisest ja eelarve pikaajalisest planeerimisest me saame rääkida, kui tulubaas ei ole jätkusuutlik? Tegelikult võib sama öelda ka riigieelarve strateegia kohta.

Minu sõnavõtt ei ole suunatud sellele, et kohalikele tasandile iga hinnaga vahendeid juurde kaubelda. Kuid tuletan, esiteks, meelde, et kohalik omavalitsus on kõige elanikelähedasem avaliku võimu institutsioon. Ka tuletan veel kord meelde, et Eesti on juba 1994. aastal ratifitseerinud Euroopa kohaliku omavalitsuse harta ning võtnud endale kohustuse tagada kohalikele omavalitsusele piisav tulubaas. Kui kuulata praeguste

valitsusliikmete arvamusi, siis kumab nendest selgelt läbi kohalike omavalitsuste alaväärtustamine. Ometi lasub – ja mida aeg edasi, seda rohkem – majandussurutise tingimustes just kohalikel omavalitsustel põhiraskus sotsiaalsete tagasilöövide leevendamisel ning ühiskonna stabiilsuse tagamisel, olgu selleks sotsiaalkorterite pakkumine, laenuõustamine, hätta sattunute abistamine, samuti töötutele hädaabitööde pakkumine ning kohaliku ettevõtluse ergutamine. Kuigi kohalike omavalitsuste tuludele ei ole majandussurutis veel märgatavat mõju avaldanud, on selge, et peagi saab ka see tagasilöögi. Suureneb tööpuudus, ettevõtteid suletakse. Näiteid on juba praegu palju. Võib tuua näiteks Paikuse saeveski, probleemid Kehra paberivabrikuga, Võhma õmblustööstus. Tulevad tagasi ümbrikupalgad. Kõik see mõjutab väga tõsiselt ka kohalikke eelarveid.

Tuntav tagasilangus kajastub just meie ees olevas eelarves. Väga suur kära oli laste koolitoidu ja selle riigipoolse rahastamise olulise vähendamise ümber. Õnneks saadi aru, et raskel ajal on paljudele lastele kool ainus koht, kus sooja ja tervislikku toitu saab. Samal ajal vähendati sujuvalt ja vähendatakse veelgi, võib-olla mitte nii sujuvalt enam, kohalike teede hoiuks mõeldud rahasummasid, kultuuriinvesteeringuid, vähenenud on riigi toetus rahvaraamatukogudele. Kõik need kulutused tuleb kohalikul tasandil endal teha. Toetan omavalitsuste liitude seisukohta, et riigi poolt Euroopa Liiduga ühinemisel võetud tähtajalised kohustused on riigi kohustused ning nende tähtajaline täitmine on võimalik ainult riigi edasisel kaasfinantseerimisel.

Raske probleem on tekkinud Ühtekuuluvusfondi toel rajatavate vee- ja kanalisatsiooni- projektide finantseerimisega. Riik peab ette nägema summad veemajandusprojektide elluviimiseks, vähemalt nende osaliseks riigipoolseks kaasfinantseerimiseks, muidu seab majanduslangus ohtu miljardite kroonide eurotoetuste kasutamise. Ja seda mitte ainult väikestes kohalikes omavalitsusüksustes.

Rõhutan, et kokkuhoid riigi tasandil ei tohi viia selleni, et riigi kulutused suunatakse sujuvalt kohalike omavalitsuste kulutusteks, selleks vajalikku raha tegelikult eraldamata. Sellega kaasnev retoorika, et kohalikud omavalitsused ei saa ülesannetega hakkama,

on selles mõttes vähemalt osaliselt kahepalgeline. Olen nõus, et kokku tuleb hoida, kuid kokkuhoid ei tähenda seda, et kulutused jäetakse kellegi teise kanda. Kulutuste pool tuleb veel kord üle vaadata ning leida reaalsed kokkuhoiu võimalused.

Teine oluline tähelepanek on, et riigieelarve strateegia tuleb tõsiselt üle vaadata. Praegune eelarvestrateegia aastateks 2009–2011 on võrreldes eelmiste samalaadsete dokumentidega väga nõrk ja lahja. Rohkem tähelepanu pööratakse kvalitatiiivsele poolele, aga ka kvantitatiivne näitaja ütleb väga palju. Kui eelarvestrateegia 2008–2010 oli koostatud ligi poolteiselsajal leheküljel, siis majanduslikus mõttes pöördelistel aegadel koostatud eelarvestrateegia 2009–2011 on kõigest 58 leheküljel. Praegune riigi rahandusanalüüsi ja põhialuseid määrav dokument on õhem kui väiksemate valdade arengukavad. On arusaadav, et keerulisematel aegadel on raskem prognoose teha ja seetõttu on ka kiusatus teha need üldisemad ja vähemütlevad. Kuid alati on võimalus koostada erinevate prognooside alusel alternatiivseid stsenaariume. Ootan, et Rahandusministeerium näitab ennast tunduvalt haldussuutlikumana, koostades eelarvestrateegiat 2010–2012. Ootame valitsuselt ja koalitsioonilt seda, et riigieelarve projekt veel kord üle vaadataks ning koostöös analüütikute ja ekspertidega viiakse reaalsed võimalused eelarvega kooskõlla.

Austatud kolleegid! Eesti Keskerakond teeb ettepaneku katkestada seaduseelnõu 346 teine lugemine. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Läheme edasi. Järgmisena saab sõna kolleeg Valeri Korb.

Valeri Korb

Lugupeetud kolleegid! 2009. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ootavad paljud kohalikud omavalitsused. Seda eelnõu on juba pikemat aega arutatud valitsuse tasemel, siin saalis, ka meedias. Arvan, et poleemikat selle üle tuleb veelgi. Võime rääkida tulude või kulude suurusest, aga usun, et need eriti ei muutu. Riigieelarve eelnõu on kompromiss valitsusliidu kõigi kolme osapoole vahel ja see on ka koalitsiooni vastutusel. "See on läbi aegade kõige avalikumalt koostatud riigi-

eelarve," ütles härra peaminister oma poliitilises kõnes 25. septembril siin saalis. Kahjuks ei saa sellega nõustuda. Selle eelarve koostamise ajalugu, selle kokkupanemine näitab kahjuks, et praktiliselt viimase päevani ei olnud selgust, mida Riigikogu hakkab siin saalis arutama. "Raskete vaidluste saatel on sündinud tulemus!" ütles härra peaminister. Siin tahaks täpsustada, et poliitiliste vaidluste saatel. Kui vaidlused käiksid selle ümber, kui palju riigil raha on, siis selguks, et puudu on 2,5 miljardit krooni, millest rääkis lugupeetud rahandusminister härra Padar kaks päeva tagasi. Kui jutt oleks mõnest miljonist, võiks arvata, et on tehtud viga või prognoosid ei ole täpsed. Aga kui vahe on nii suur, tekib küsimus, mille poolt me üldse peame siin saalis hääletama.

"Meie kohus on juba praegu mõelda sellele, mis tuleb peale 2009. aastat." Need on sõnad samast kõnest, mis kõlas siin saalis septembrikuus. Arvan, et tänasest hetkeseisust oleksime pidanud mõtlema kaks-kolm aastat tagasi, kui nägime juba siis, et majanduserong võtab kiiruse maha. Praegu ei saa kuidagi rääkida stabiilsusest ja majanduse uue tõusulaine tekkimisest. Olen olnud palju aastaid seotud omavalitsuse eelarve koostamisega, mida muidugi ei anna võrrelda riigieelarve summadega ja prioriteetidega. Aga arutelul olevas riigieelarve eelnõus on väga palju küsimusi, mille vastuseid oleks tahtnud kuulda. Kahjuks tänagi siin saalis oleme kuulnud rahaliste vahendite olemasolu kohta eitavat ja jaatavat informatsiooni.

Head kolleegid! Kohalikud omavalitsused täidavad olulist rolli avaliku sektori ülesannete täitmisel. Vaatasin üle kohustused, mida peavad täitma kohalikud omavalitsused. Pikk nimekiri! Ei ole mõtet siin seda ette lugeda, aga võib öelda, et iga aastaga lähevad kohaliku omavalitsuse kohustused suuremaks, iga aastaga tuleb neid juurde. Kohaliku omavalitsuse eelarve põhiline tulullikas on üksikisiku tulumaks ja füüsilise isiku tulumaks, kui ta on kantud omavalitsuse registrisse. Rahandusministeerium prognoosib omavalitsustele 2009. aastaks 9% tulumaksuraha kasvu. Kas ei ole see prognoos järjekordselt liiga optimistlik? Pankade prognoos on palju tagasihoidlikum. Kohaliku omavalitsuse eelarve on iseseisev ja nad võivad tulumaksu summat

kavandada oma äranägemise järgi, kuid ministeeriumi prognoositud tulumaksunumbri sõltub üldine kohalike omavalitsuste tulubaasi suurus. Riigieelarvest toetatakse kohalikke omavalitsusi üldiste toetustega ning sihtotstarbelise toetuse kaudu. Üldised toetused jagunevad kaheks: on tasandusfond ja toetusfond. Tasandusfond on ette nähtud tulude ja kulude tasandamiseks, et tagada väiksema tulukusega kohaliku omavalitsuse üksustele summad seadusega pandud ülesannete täitmiseks. See tähendab, et kohalike omavalitsuste eelarvete koostamisel tekib vahendite puudus. Tasandusfondi suurus 2009. aasta eelarves jäi 2008. aasta tasemele: 1 miljard 430 miljonit.

Ma saan aru, et minu aeg on lõppenud. Tahan lõpetada oma kõne resümeega, et minu arvates niimoodi koostatud eelarve seaduse eelnõu toetada ei saa. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Järgmisena saab sõna kolleeg Eldar Efendijev.

Eldar Efendijev

Austatud kolleegid! Mis mind häirib? Või teiste sõnadega: mis mind teeb murelikuks? Mind teevad murelikuks majanduse olukord Eestis ja selle olukorra hinnangud väliskspertide poolt, mille järgi Eestit ootab sügav majanduskriis, me oleme riigi pankroti äärel. Me oleme samas reas Islandi, Ungari, Läti ja Leedu ning ka teistega. Eesti krooni võib oodata devalveerimine peale latti ja latti. Need eksperdirühmad töötavad Ungaris ja Lätis selles suunas, et aidata riikidel olukorrast välja tulla ja võimalikku välisabi saada. Aga meil öeldakse: kõik on korras, ekspertide abi pole vaja ja muud abi pole samuti vaja. Meil on kõik kontrolli all, ainult riigieelarve tulud vähenevad, ja see ei ole lõplik. Tahaks teada, mis olukorras me ikkagi oleme.

Mind teeb murelikuks ka see, et kui tuli ettepanek moodustada kriisikomisjon, kes pidi tegelema olukorra selgitamisega ja adekvaatsete tegevusplaanide väljatöötamisega, siis koalitsioon seda ettepanekut ei toetanud. Nad ei vaja koostegevust opositsiooniga ka kriisisituatsioonis. Veel teeb mind murelikuks, et kohalike omavalitsuste olukord tulude osas halveneb tulevast aastast ja neil tekivad

raskused täita oma otseseid kohustusi, samuti võetud majanduskohustusi eelmistest aegadest. Riik appi ei tule – seda kavatsust pole näha. Ma ei räägi sellest sihiga vastandada kohaliku omavalitsuse ja riigi erinevat taset. Aga mind teeb murelikuks, et riigi praegune positsioon on ennast eemaldada kõikidest probleemsetest sektoritest, mis juba signaliseerivad abivajadusest. Siiani ei ole riik tõstatanud vajadust arutada kriisitendentsi ja tegelda väljapääsustrateegiaga, millega tegelevad teised riigid. Valitsus tegeleb ainult imidži päästmisega, optimistliku retoorikaga.

Ja lõpuks: mind häirib ka see, et siiani pole ma saanud oma valitsusele esitatud küsimustele tasakaalustatud vastust. Lootus siiski on, et valitsus olukorrale reageerib. Ja reageerib enne, kui me satume päris kriisi ja saame aru, et ujuda hästi ei oska, aga päästerõngad on kuskil eemal, kuhu meie käsi kahjuks ei ulatu. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Sõna saab kolleeg Ain Seppik! Kolm minutit lisaiega, kokku kaheksa minutit.

Ain Seppik

Lugupeetud kolleegid! Mul on kahju, et kolleeg Taavi Rõivas väsis muretsemast selle pärast, et meie ei muretse eelarve pärast, ja lahkus saalist. Aga ma loodan, et ta sai oma murele lahenduse. Meie muretseme eelarve pärast, Taavi, kus sa iganes ei ole – kas jõusaalis, kohvikus või mujal, kus sinu tööpaik parajasti asub!

Kui kolleeg Aivar Riisalu on mõnikord naljatamisi väitnud, et reformierakondlased on tema sõbrad, siis täna mina seda enam kinnitada päriselt ei saa. Tegelikult on reformarid reetnud liberaalse poliitika ning igasugused liberaalsed väärtused. Härra Linde noogutab, aga härra Linde ei olegi päris reform. Ma olen ehmatusega märganud, et liberaalide hulka peaks kuuluma Keskerakond üksinda. Siin nad on. Me peame oma kõnekoosolekut. Reformierakond ei kõlba isegi enam sotside hulka ning ma ei oskagi öelda, kuhu te oma ilmavaatelt veel kuuluda võiksite ning kas teil peale suserdamise ja kohandumise üldse veel mingit maailmavaadet on? Oma inertuse, ideede puuduse ja vääramatu eneseusuga olete te põhjustanud

korvamatut kahju meie ettevõtlusele, lõhes-
tanud ühiskonna rahvusliku tunnuse alusel
ning tugevdanud oluliselt politseiiriki. Siin
öeldi, kui palju järgmisel aastal iga inimese
kohta politsei trahve kogub.

Te ei ole olnud avatud ning olete kasutanud
Riigikogu vaid kummitemplina ja tegelikkuses
eiranud parlamentarismi põhimõtteid ja põhi-
väärtusi. Tänu teile, reformlased, ei toimu
enam parlamendis sisulisi diskussioone ja
arvamuste vahetusi, te lihtsalt jooksete saalist
minema, kui siin midagi arutatakse. Seekord te
jooksete isegi siis minema, kui arutatakse
riigieelarvet! See on degradeerumise ülim tipp.
Koalitsioonidistsipliinilgi on teatud piirid ning
avalik diskussioon peab võimalik olema.
Valetamine, suserdamine ja puru silma aja-
mine on saanud teie põhiväärtusteks.

"Mis on sellel kõigel seost 2009. aasta
eelarvega?" küsite nüüd vihaselt ja pahaselt.
Otsene! Selle eelarve esitasite te teadlikult
tasakaalust väljas olevana ning peaminister
valetas meile siitsamast kõnetoolist. Seejuures
oli kogu eelarve ettevalmistamise käik äär-
miselt salastatud ning üldsuse ja opositsiooni
eest varjatud. Me teame ainult kedagi
krokodill Jürgenit, kes juba suvel tubli tüki
eelarvet nahka pistis, ning seda ikka vaesemate
ja nõrgemate ühiskonnaliikmete arvel. Selles
osas ei ole reformijad muidugi oma stiili
muutnud.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Palun vabandust, ettekandja, palun kesken-
duge siiski riigieelarvele ja mitte niivõrd
persoonide lahkamisele!

Ain Seppik

Muutunud on vaid retoorika. Ma tean, see
märkus kuulus sellesse kategooriasse. Ma
arvasingi, et see tuleb. Ja tuli! Ma tänan!

Meie arvates ei oleks tohtinud sellist
eelarvet esitada. Kuid sellele koalitsioonile
on ilmselt söödav igasugune segu, mis tema
kõrgus peaminister iganes siia suvatseb tuua.

Kuid mida ma pean silmas parlamentaarse
arutelu alahindamise all? Sellel koalitsioonil,
eriti aga selle valitsuse justiits- ning
lõppkokkuvõttes ka peaministril on tekkinud
parlamendi kõrvaletõrjumiseks aruteludest
täiesti uus stiil. Pärast poliitiliselt küsimusi
mitte tekitava seaduseelnõu esimest lugemist

esitatakse selle asemel hoopis mingi muu
seaduseelnõu või siis hoopis muud valdkonda
puudutavad muudatusettepanekud. Surutakse
need teerulliga komisjonides läbi, ning seadus
saab hoopis teise mõtte. See puudutab eelarvet,
lugupeetud juhataja! Ministrile selle novelli
kohta saalis enam küsimusi esitada ei saa ning
valitsuses neid uuendusi pole mitte kunagi
arutatud, rääkimata kooskõlastusringist.

Samamoodi käitus minister Lang, kui tegu
oli tsiviilmenetluse seadustiku parandustega.
Eelnõu läbis rahulikult esimese lugemise ning
alles seejärel esitas minister sinna ja riigi-
lõivuseadusesse terve rea parandusi, millega
kasvavad riigilõivud seitse kuni kümme korda.
See aitab kõvasti täita riigi kõhna rahakotti.
Nii ta ütleski: "Eelarvet on vaja täita!" Seda-
sama eelarvet, mida me arutame. Inimeste
võimalused kohtusse pöörduda halvenevad
märksa, kuid see praegust režiimi ei huvita.
Kus on siin liberaalne suhtumine?

Sama skeemi kasutatakse muuseas ka
2009. aasta riigieelarve puhul. Meile toodi
teadlikult ülepaistatud kuludega eelarve, kuna
teistsugust kokkulepet ei olnud suutelised siis
saavutama. Ning siin kavatsetakse seda
vähendada miljardite kroonide võrra, nagu me
just kuulsime. See puudutab eelarvet! Kuid
seda alles siis, kui meie oleme oma kõned siin
ära pidanud ning parlamendi debatt on justkui
lõppenud. Kroku Jürgen hakkab jälle kabineti
vaikusel nosima sadu miljoneid riigikaitset,
tervishoiult ja teede parandamiselt ning teised
koalitsioonäärid on vaid statisti rollis. Mõnikord
lubatakse neil isegi vaimustust avaldada, nagu
seda juba jõudis teha Eiki Nestor. Parlamendi
debatt täiesti puudub. Valitsus ja peaminister ei
pea tegema ebameeldivaid kärpeid ning
kummitempel virutatakse alla ka sellele
dokumendile.

Meie teid sellest allakäigutrepist alla
sööstmast takistada ilmselt ei suuda, kuid
püüame. Võtke see eelnõu tagasi, lugupeetud
valitsus! Või vähemalt peatage selle mõttetu
menetlus kuni majanduskasvu uue ennustuse
selgumiseni! See oleks parim, mida see
koalitsioon veel teha saab. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Sõna saab kolleeg Väino Linde. Kas see on
vasturepliik? Kaks minutit kohalt vastu-
repliigiks.

Väino Linde

Aitäh eelkõnelejale, et ta minu nime mainis! Juhin protokollis huvides tähelepanu sellele, et olen oma erakonna liige 1998. aastast ja meie erakonna maailmavaade on endiselt liberaalne, olenemata sellest, mida eelkõneleja sellest võiks arvata.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Järgmisena saab sõna kolleeg Tiit Kuusmik. Kolm minutit lisaaega, kokku kaheksa minutit.

Tiit Kuusmik

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu! 2009. aasta riigieelarve arutelude temaatika on nii oma iseloomult kui ka püstitatud küsimuste poolest väga eriväriline. Seesugune paras Segasumma suvila, just nagu kogu eelarve ise. Käesolev aasta on olnud vastuoluline, alates juba eelarve koostamisest Vabariigi Valitsuse poolt. Kogu eelarveprotsess on olnud ajas kiiresti muutuv. Alles paar päeva tagasi esines rahandusminister koalitsiooninõukogu ees uute väljakutsetega teha arutatavas eelnõus lisakärpeid. Sedapuhku siis tervishoiu- ja kaitsekulutuste pealt koore riisumisega.

Mainisin juba, et kogu kavandatava eelarve temaatika on mitmetahuline. Tahaksin peatuda mõnel teemal, mis ehk enam hinge peal. Haridus- ja noorsootöö valdkonda puudutavates debattides Omavalitsusliitude Koostöökoguga jäid kahjuks õhku rippuma küsimused, mis hõlmavad haridusvaldkonnas investeeringute vajadust ning soovi näha 2009. aasta riigieelarves ette üldhariduskoolide investeerimine vähemalt 2008. aasta mahus. Näha ette võimalus kanda nimetatud summad omavalitsuste tulubaasi üksikisiku tulumaksu laekumise ja tasandusfondi suurendamise kaudu, mitte valitsuse poolt pakutud 0,03%, vaid 0,1 protsendipunkti võrra. Lisaks arvukat kõneainet pakkunud õpilastele võrdsete võimaluste loomine toitlustamise osas, aga samuti kooli ja tagasi sõit ning huvikoolide toetus. Tõsi, rahanduskomisjonis esinedes ütles haridus- ja teadusminister välja tõetera, et riik aitab kohalike omavalitsusi siis, kui tal on selleks võimalus. Seda küll, aga uus kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus, mis küll idee poolest soovib valdkonda

korrastada ja kohalike omavalitsuste tulubaasi jälgides sellele ohu korral abikätt sirutada, kipub tegelikult seda võimaluse korral tuntuvalt kärpima. Väljaõeldu võib mitte meeldida, kuid jääb mulje, et Vabariigi Valitsusel on tekkinud kadedus. Ja ahnus ajendab teda omavalitsuste kukrus sobrama, see aga võib eelolevatel aastatel omavalitsuste valitsemises ettearvamatuid tagajärgi tekitada.

Puudutaksin ka kaht keskkonnahoiuga seotud aspekti. Esiteks, Euroopa Liiduga ühine misel on riik võtnud rea tähtjalisi kohustusi, mille täitmine on otseselt seotud riigipoolse kaasfinantseerimisega. Eelarves aga puudub kohalike omavalitsuste keskkonna- ja vee majandusalaste investeeringute osaline kate Euroopa Liidu fondidest rahastatavate ehitusprojektide elluviimiseks, mis on kavandatud aastateks 2007–2013. Teiseks on oluline, et tagataks omavalitsuste võrdne kohtlemine vaba reformimata riigimaa munitsipaliseerimisel kohalikele omavalitsustele pandud ülesannete täitmiseks. Selle taga seisab suures osas kohalike omavalitsuste arengutegevus ning ettevõtluse areng, millest omakorda sõltub otseselt omavalitsuste võime tulla toime oma ülesannete täitmisega, seega kogu elukeskkond ja kohalike elanike heaolu.

Praegu veel on nii kohalikud kui välisinvestorid huvitatud uute ettevõtete rajamisest. Aga homme? Ma ei räägi seda mitte tühjal kohalt võetud jutuna. Eriti raskes olukorras on seni olnud Ida-Virumaa, kus see küsimus on juba mitmeid aastaid olnud aktuaalne. Selle taga seisab otseselt ettevõtluse areng. Teata vasti raha riigikassa täitmiseks tuleb sealt, kus on tootmine ja ettevõtlus. Milleks siis ikkagi kangekaelselt tegeldakse grotesksena näivate kunstlike takistuste mahitamisega maaküsimuses? Miks ei soovita seda küsimust tõsiselt arutada ja see sisuliselt lahendada?

Kui uurida Tööturuameti statistikat, siis näeme, et sealkandis on umbes 5000 töötisijale pakkuda vaid 200 töökohta. Kas seda peaks nimetama hoolitsuseks inimväärika elukeskkonna säilitamise ja arendamise eest? Tundub, et tegu on mingite eripoolsuste arengutega, millest üks annab pidevalt mõista, et küll turumajandus kõik ise paika loksutab. Ega ikka loksuta küll. Arvestades süvenevat majandussurutist ja olukorda riigis lähiajal, olukord paranemistendentsi küll ei näita,

pigem vastupidi. Tõsi, maaküsimuses on jää liikuma hakanud, kuigi alles eelnõu staadiumis, ja sedagi mõeldavate riigi ja omavalitustuste vahel sõlmitavate ostu-müügitehingute jadana. Ent see on siiski midagi, mis esialgu küll puudutab ainult elamumaad. Millal jõuab järg eespool mainitud vajalike asjatoimetusteni ja lõppkokkuvõttes tegudeni, näitab aeg. Ajaga on aga sedaviisi nagu rahagagi: seda ei ole piisavalt palju mitte kunagi.

Lõpetaksin aga inspiratsiooni saanuna eilsest riigikontrolöri esinemisest, kus ta tõi mängu Krõlovi valmi "Kotkas ja kana". Mina kasutaksin valmi eeslist: "Kui Looja elajad maailma löi, siis (kiita teda seekord just ei või) –, ta kuidagi ka Eesli valmis tegi. Kas meelega või läksid plaanid segi, kuid äpardus tal juhtus nisuke, et Eesel sai kui orav pisuke ja loomakest ei pandud tähelegi. Ent siiski hiimustas ta tähtsust taga nõuda ja kuulsaks saada, kaugemale jõuda. Kuid millega, mis ime läbi, kui kasv nii napp, et enesegi häbi? Ta astus Looja ette, tegi lahti suu (sest aidata ei võinud keegi muu): "Miks mulle," hüüdis ta, "nii kasin kogu anti!? Miks säärast alandust pean taluma? Kui vaatad lõvi, pantrit, elevanti või kas või päris lihtsat veist, kõik tunnevad, kõik kõnelevad neist, kuid mina, vaene, keegi mind ei tea ... Sind, Looja, alandlikult tuln paluma, et võimalikult õige pea sa parandaksid selle vea, et ausse tõuseks eelisugu, et teised loomad meistki peaksid lugu, ja inimesed pakuksid meid müüa. Ei tahagi ma olla suur kui hobune, kui oleksin vaid vasikagi kogune, siis võiksin elus läbi lüüa ja taltsutada lõvidegi uhkust. Nii Eesel päevast päeva mangus, ei andnud Loojale ta rahu ega puhkust, ja kord, kui Taevataadil oli parem tuju, siis viimaks andis järele ta rangus ja Eesel saigi väarikama kuju. Ning kauba päale ta sai veel nõnda hirmsa hääle, et kui vaid korraks paotas lõugu, siis kaugelt imestasid loomaparved: "Mis elajas see on? Kes teab, mis tõugu? Kas tal on kanged kihvad, suured sarved?" Mis seal ka Eeslist kõneldi, pea selgus aga mõnelgi ja varsti kõik said teada, et ei ole kohutav see koll, küll aga haruldaselt loll ja rahvas temaga veab vett." Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Head kolleegid! Ma loodan, et me keskendume siiski riigieelarve arutelule ja

mitte ilukirjanduse tsiteerimisele. Järgmisena saab sõna kolleeg Aadu Must. Kolm minutit lisaaega, kokku kaheksa minutit.

Aadu Must

Head kolleegid! Minu kui ühe viimase esineja õnn ja õnnetus seisneb selles, et kõnest saab pigem ääremärkuste kogum. Olen tähelepanelikult jälginud tänast riigieelarve arutelu ja loobun seepärast mitmestki teemast, mida muidu oleksin käsitlenud. Ühtlasi palun lugupeetud juhataja ees vabandust, kui peaks tekkima pettekujutelm, et jutt ei käi eelarvest. Kõik seosed selguvad just nimelt kõne käigus.

Kõigepealt tahan rääkida sellest, kuidas üks minu kunagisi õpetajaid, omaaegne Tartu linnapea Andrus Ansip armastab rääkida suserdamisest. Selle tunnuseks on äärmuslikult selektiivne asjadest arusaamine, kirglik iseendast ja oma äpardustest distantseerumine, kogu süü külamehe peale ajamine ja tagatipuks pidev mingite iseenda välja mõeldud reeglite jutustamine, millest teised nagu mõhkugi aru ei saa, rääkimata väärilisest hindamisest. Suserdamine on just selline jutustamine või jututamine, mida siin kõnetoolist arendasid meie rahanduskomisjoni esimees ning talle assisteerinud ja üsna kaua siin saalis vastu pidanud Taavi Rõivas.

Miks mina ja paljud minu kolleegid opositsioonist ei saa täna esitatava eelarve poolt hääletada? Toon põhjenduse hästi lihtsas, lapselegi arusaadavas võrdluste keeles. Kunagi ennemuistsel ajal elanud eite-taati, kes olnud väga vaesed. Pikapeale oli eide seelik juba nii kulunud ja lapitud, et majapidamises polnud enam ühtki riidelappi, mida vana seeliku paikamiseks kasutada saanuks. Ühel päeval toonud taat eidele turult uue seeliku. Eit oli väga õnnelik. Järgmisel päeval näinud taat, et tema kaasa on uue seeliku püüdlikult lapikesteks lõiganud. "Nüüd jätkub mulle oma seeliku paikamiseks riiet kohe pikaks ajaks!" teatanud eit õnnelikult.

Mulle meenus too lugu riigieelarve seaduse eelnõu lugedes, õigemini siis, kui tuli hakata mõtlema, millist parandusettepanekut teha, et riigieelarve seis veidikenegi paremaks muuta. Meie erakonna arusaamist mööda on meile täna esitatud eelarve nii kiivas, et selle kohta parandusettepanekute esitamine oleks sama hea kui oma uue seeliku pisikesteks paikadeks

lõikamine, et meie hea valitsuskoalitsioon ja eriti selle liider Reformierakond saaks veidikenegi oma läbinisti viledaks kulunud undruket lappida.

Eelarve vastuvõtmine on riigi poliitika aasta võtmehetk. Eelarve määrab riigi näo. Ja see nägu on juba pikemat aega muutunud hoopis teistsuguseks, kui meile meeldib rääkida. Praeguse koalitsiooni rahanduspoliitika ehitab riiki, kus on palju odavat tööjõudu. See rahanduspoliitika ehitab õhukest riiki, kus on hea elada jõukal vähemusel. Ma tunnen suurt muret hariduse, kultuuri ja teaduse nutuse olukorra pärast. Iga kord enne valimisi saabub Eesti ühiskonnas hämmastav konsensus. Meenutage kas või seda, kuidas 2007. aastal eelmine Riigikogu koosseis kiitis heaks Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegia, mis oli üks väärt otsus, millele kõik rõõmsalt kaasa rääkisid. Kui valimised läbi said ja valitsusliit oma koalitsioonilepingu valmis oli teinud, siis selgus, et tegelikult on haridusest ja teadusest väga palju tähtsamaid probleeme, mis tuleks nagu enne lahendada. Homme arutame, kuidas meie haridust tõhusamaks muuta. Küllap leitakse üks, teine või kolmas viis, ehk jõutakse selleni, et kavandatava eelarve raames pole küll lootust mingit olulist edendamist loota, ja võib-olla kujuneb see homme arutelu üldse selliseks Brežnevi aja laadis episoodiks, kus rahvas istub liikumatus vagunis ja teeb kõvasti tšuhh-tšuhh-tšuhh, et nii luua illusiooni, nagu sõidetaks kuhugi.

Miks ma nii pessimistlikult räägin? Aga sellepärast, et alles hiljuti me arutasime siinsamas saalis suure pidulikkusega inimarengu aruannet. Me kuulasime heldinult akadeemik Ain-Elmar Kaasiku, pikaajalise Tartu Ülikooli arstiteaduskonna dekaani, meie arstide koolitaja tarka juttu, kuidas meie meditsiinisüsteemi areng aitab pikendada eestlaste ebaloomulikult lühikest keskmist eluiga. Nüüd selgub, et suur osa räägitust muutub järjekordselt mulliks. Täna mõni tund tagasi tegid Eesti Arstide Liit ja Eesti Tervishoiutöötajate Kutseliit avalduse, milles nad protestivad resoluutselt valitsuse plaanide vastu vähendada järgmisel aastal tervishoiu rahastamist. Avalduses rõhutatakse, et eelarvekärped ohustavad rahva tervist ja võivad muuta arstiabi kõige nõrgemale osale elanikkonnast kättesaamatuks. Sellise eelarvega

ehitatakse riiki, kus inimese eluea kõige olulisem mõjur on tema rahakoti paksus.

Tänases infotunnis pidime me proua kultuuriministriga rääkima raamatukogudest. Viimastel aastatel on paljud haritud inimesed kurtnud, et raamatud on kallid. Kaupmehed omakorda põhjendavad hinnatõusu sellega, et riik tõstis käibemaksu. Ega midagi, rahvas hakkaski taas raamatukogude tähtsust mõistma, ehkki kurdeti, et raamatukogudki ei suuda enam häid raamatuid osta. Nüüd selgus, et järgmise aasta eelarves vähendatakse oluliselt raamatukogude raamatute ja teavikute ostmise raha.

Minu pinginaaber Rein Ratas rääkis väga toreda loo lehmast. Ei saa mina ka ilma lehmata. Põllumehed ütlevad, et kui piimalehma toiduratsiooni samas proportsioonis vähendada nagu raamatukogudele raamatute ostmiseks määratud ressursi, siis sellest lehmast enam piimalehma küll ei saa. Kogu energia läheb selle peale, et nahk seljas toores hoida ja elus püsida, aga piima enam ei tule. Ja oh kurbust, selline lehm läheb tõenäoliselt tapamajja. Kas tõesti on midagi samasugust plaaninud meie hea koalitsioon ka raamatukogudega?! Igatahes on kultuurisfääri hääbumine murettekitav ja kui rahva lugemisvõimalused ahenevad, siis kindlasti ei tähenda see seda, et meie kultuur edeneb ja õitseb.

Kas te mäletate diskussiooni raamatute käibemaksu üle? Tol korral räägiti, et riik saab siis raha juurde. Ja valitsuse esindaja lahkelt rõhutas: see raha läheb kultuurisfääri edendamiseks. Kui räägiti teatripiletite hindade käibemaksuga koormamisest, siis räägiti: see raha läheb kultuuri edendamiseks. Nagu praegu on selgunud: seda küll ei juutu. Muidugi ei tekita see eelarve ja maksud hädasid ainult kultuurivaldkonnas. Täna on siin otsitud süüdlasi. Kui rahanduskomisjoni esimeest uskuda, siis oli Aivar Sõerd peaaegu et Reformierakonna ja tema partnerite koalitsioonilepingute autor. Igatahes pidi tema kõiges süüdi olema. Kuid kõigel on tegelikult lihtne ja loogiline põhjus. Meil ei ole majanduskriisi! Seda on meile öeldud. Vähemalt augustiproгноos seda ei näe. Meil on eelarvekriis, ja see on Reformierakonna õhukeste majanduspoliitika tagajärg. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Järgmisena saab sõna kolleeg Helle Kalda. Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit.

Helle Kalda

Hea juhataja! Head kolleegid! 2009. aasta riigieelarve on erakordselt tähtis, sest 2009. aasta saab Eesti majanduses otsustavaks. Kas meie majandus pöördub uuele tõusule või jätkub majanduslanguse süvenemine? Riigieelarve struktuur ja ülesehitus peavad peegeldama olukorda majanduses. Eestis tegutsevad ettevõtted ja siin elavad inimesed peavad eelarve näol saama riigi käest sõnumi, et riik ei plaani jääda majanduslanguses kõrvaltvaatajaks ning teeb kõik endast sõltuva, et majanduslangus kujuneks Eestis võimalikult vähesel määral ühiskonnale laastavaks. Globaalse majanduskriisi tingimustes vaatavad paljude riikide elanikud-ettevõtted oma valituste poole toetuse leidmiseks. Vastutustundlikud riigid seda tuge ka pakuvad. Täpselt samasugune õigus on meie riigi kodanikel ja ettevõtetel.

Eesti poliitikud ei tohiks piirduda retoorikaga, et meie finantssüsteemi kaitseb Rootsi riik, et meie julgeolekut kaitseb NATO ja meie muude küsimuste eest muretseb Euroopa Liit. Eesti riigil lasub vastutus oma elanike ja ettevõtete eest ning täna on ülim aeg sellesse vastutusse täie tõsidusega suhtuda. 2009. aasta eelarve tegemine ei ole kerge. See ei ole kerge ei koalitsioonile ega opositsioonile. Seda me mõistame kõik. Samas peame just selles väga pingelises eelarves leidma lahendused väga paljudele kriitilistele küsimustele. Meie majandusolukord ei võimalda oodata aegade paranemist ja loota, et probleemid lükkuvad tulevikku. Suure tõenäosusega oleme silmitsi ohuga, et maksulaekumised vähenevad ja sotsiaalsed pinged kasvavad. Aeg otsustavaid samme teha on täna ja seda ootavad meilt kõigi poliitiliste jõudude valijad.

Peatamaks majanduslangust ja viimaks riiki uuele tõusule, on eelarve arutelul tähtis silmas pidada kahte sektorit: ettevõtjat ja kodumajapidamisi. Ettevõtjad vaatavad riigi poole nii abi kui ka aruka majanduspoliitika saamiseks. Suure tõenäosusega Eesti ettevõtete konkurentsivõime lähematel aastatel väheneb veelgi, sest oodatav struktuurimuudatus ei jõua majanduses nii kiiresti pärale ning odava

alltöövõituga Euroopa Liidu tingimustes jätkata võimalik ei ole. Konkurentsivõime vähene mine toob kaasa pankrotte, koondamisi, majanduses levivate maksuviivituste kasvu ja muud taolist. Ühiskonnas kasvab tööpuudus, kahaneb nii nominaalne kui reaalne ostujõud. Väheneb sisetarbimine ja suureneb inimeste soov minna elatist teenima välismaale.

Riigi poole vaatavad ka kodumajapidamised. Praegu on tuhandetel, kui mitte kümnetel tuhandetel peredel põhjust muretseda selle üle, kas suudetakse häireteta tasuda võetud kodulaenu makseid kõigi eesolevate pikkade aastate jooksul, kui meie majanduse väljavaadete kohta vaid negatiivseid uudiseid on. Paljude perede sissetulekud võivad 2009. aastal väheneda ja halvematel juhtudel võib see viia kodu kaotamiseni. Paljud pered on langenud kiiralaenu lõksu. Kommunaalteenuste, esmatarbekaupade ja toiduainete kiirelt tõusnud hinnad on sundinud paljusid inimesi igapäevast elu finantseerima laenu dega. Riigilt oodatakse selget sõnumit selles osas, kuidas oleks võimalik tagada nii enda kui ka laste sotsiaalmajanduslikku turvalisust. Riigieelarve ei ole dokument iseeneses, eelarve peab vastama meie ettevõtete ja kodumajapidamiste ootustele. Meie inimesed tahavad saada vastuseid, kuidas poliitikute poolt menetletud eelarve tagab meie ühiskonna valupunktide lahendust, kuidas eelarvekulude struktuur aitab meil kõigil uskuda Eesti paremasse tulevikku ja seda juba aastal 2009.

Sotsiaaltoetused on olulised. 2009. aasta riigieelarves on sotsiaaltoetused olulisemad kui kunagi varem. Majanduse madalseis süvendab paratamatult sotsiaalseid probleeme, mis tingib suurema koormuse riigieelarvele. Tulla toime sotsiaalsete tagatiste jätkusuutliku pakkumisega majanduslanguse tingimustes on meie riigile tõsine proovikivi. Me peame suutma seista selle eest, et meie inimesed ei peaks sotsiaalset turvalisust otsima minema teistest riikidest. Selge on see: mida paremini meie riigieelarve struktuur soodustab ettevõtluse arengut ja pidurdab majanduslanguse edasist süvenemist, seda paremini tuleb riik toime oma sotsiaalsete kohustuste täitmisega. Mida paremini läheb meie majandusel, seda madalam on kuritegevuse tase ja seda vähem peab riik kulutama negatiivsete trendide tagajärgede kõrvaldamiseks. Seega tuleb

2009. aasta riigieelarve eelnõu analüüsida kõigis eri tahkudes.

Tasakaalu säilitamiseks 2009. aasta riigieelarves on oluline jälgida, kuidas aitab see dokument hoida meie üldist majanduslikku tasakaalu. Maksebilansi ja jooksevkonto defitsiidi vähenemine, kinnisvarahindade languse pidurdamine, uute ekspordisuutlike ettevõtete teke ja palju muud on oluline selleks, et majandus hakkaks uuesti kasvama. Kui meil ei teki ekspordi, ei ole meil ka kapitali arengut. Kui meie kinnisvarahinnad langevad edasi ja palju, siis võib tekitada probleeme suuremahuliste lisatagatiste nõudmine pankade poolt, mis võib lüüa jalust paljud majapidajad. Ühesõnaga: eelarve peab seisma selle eest, et meie majandus muutuks stabiilseks ega käivituks allakäiku süvendavaid ahelreaktsioone.

2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu arutelul on kulude kärpimise kõrval oluline jälgida ka riigieelarve kui terviku kulude struktuuri, mis paneks maksimaalse aluse edasiseks majanduskasvuks ja takistaks languse süvenemist. Eesti majandus vajab uut starti ja sellele peaks kaasa aitama 2009. aasta riigieelarve. Aga kas on nii? Riik ei saa välistada majandustsükleid, kuid saab targa eelarvekäitumisega neid olulisel määral vähendada. Riik saab luua olukorra, et meie kukkumine kestaks vähem ja me ei maanduks nii sügavale, kui see juhtuks ilma riigi toetuseta.

Siinöeldu peaks olema kõigi poliitiliste jõudude ühine huvi, sõltumata erakondlikust kuuluvusest või opositsiooni ja koalitsiooni paiknemisest. Kahjuks täna arutatav eelarve, mis on valminud Stenbocki maja tagaruumides, ei ole kõike seda arvestanud. Samuti pole tehtud koostööd opositsiooniga, isegi mitte minimaalsel määral. Loodame, et võimul olev partei mõtleb sellele tõsiselt. 2009. aasta riigieelarve peab toetama Eesti uue majandusmootori teket, mis suurendab maksulaekumisi ning tagab Eesti ühiskonna üldise sotsiaalse ja majandusliku turvalisuse. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Sõna saab kolleeg Vilja Savisaar. Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit.

Vilja Savisaar

Austatud Riigikogu juhataja! Head mõned kolleegid! Täna teisele lugemisele jõudnud riigieelarve on sama vildakas, nagu see oli juba esimesel lugemisel. Reformierakonna eestvedamisel koostatud eelarve on endiselt vaenulik nii töövõtjate, laste kui ka eakate inimeste vastu. Näib, nagu oleks eelarve koostamisel osalenud Maa-välised jõud. Tuleva aasta eelarve koostamise protsess on läbivalt olnud varjutatud saladuslooriga. Valitsuse suutmatusele selgitada avalikkusele riigieelarve koostamise põhimõtteid juhtis tähelepanu ka ajakirjandus. "Andrus Ansipi valitsus rakendab 2009. aasta riigieelarve ettevalmistamisel mõttetult ranget infosulgu," kirjutas juba 31. juuli Eesti Ekspressi juhtkiri. Asjasse puutuvad dokumendid varustatakse juurdepääsupiiranguga ning valitsuse nõupidamise kohta avaldatud ametlik teave kuulub oma infokülluselt samasse klassi sõnumitega, mida avaldas ENSV juhtkonna koosviibimistest Rahva Hää. Seetõttu kujunes eelarveprotsess väga pingeliseks ja Riigikogule anti üle toores ja vigu täis eelarve.

2009. aasta eelarve on koostatud fundamentaalselt valesti. Kõigepealt pandi paika kulud ja seejärel alles hakati vaatama, kust selleks vahendeid võtta. Kui juba eelarve alused on valed, siis on raske tulla välja ka konkreetsete muudatusettepanekutega. Praegune vigane eelarve sai alguse juba eelmisel sügisel, kui 2008. aasta eelarve kasvuks planeeriti ligi 20% ehk anti välja katteta lubadusi. Peaminister Andrus Ansipil jätkus jultumust korduvalt tulla Riigikogu ette ja valetada rahva esindajatele majandusolukorra kohta. Viinud Eesti majanduskriisi, tundis Ansip end ikka viie rikkaima Euroopa riigi hulka kuuluva riigi peaministrina. Reformierakonnal oli tähtis eelarve võimalikult suureks paisutada, et seejärel kiiresti asuda valimislubadusi täitma. Paraku tegid reformistid seda kogu Eesti ühiskonna arvel. Reformierakonnale ongi iseloomulik saavutada ajutisi võite, eirates ühiskonna jätkusuutliku arengu vajadusi. Nii polegi imestada, et kevaldel saabus valitsusele tõhetk ning kavandatud lubadusi tuli vähendada negatiivse lisaelarvega. Peaminister Andrus Ansipi ja Reformierakonna lemmikpõhjendus on olnud, et süüdi on maailmamajandus ja valitsus on

õigesti käitunud. Kahjuks ei jaga seda seisukohta ei eksperdid, keda peaministri sõnul enam usaldada ei tohi, ei opositsioon ega viimase küsitluse järgi ka avalik arvamus. On loogiline arvata, et riigi majanduse käekäigu eest kannab vastutust peaminister, kes meil kahjuks viimastel aegadel tegeleb rohkem arutlemisega tulnukate kui majanduse teemal.

Möödunud aastal alguse saanud majanduskriis Eestis ei ole niivõrd maailmamaajanduse muutuste, kuivõrd Reformierakonna lausliberaalse majandus- ja maksupoliitika tagajärg. Meie majanduse põhi-probleem on, et valitsuse täieliku passiivsuse tõttu ei tekkinud Eestisse küllaldaselt lisandväärtust andvat ja ekspordile orienteeritud ettevõtlust, sest selleks puudusid igasugused stiimulid ja eeltingimused. Eestist sai koht, kus oli mugav kasumit ja kapitali maksuvabalt välja viia ning teenida tarbimiskultuse õhutamise ja elanikkonna võlakoorma kiire suurendamisega. Käesolev eelarve on koostatud 2,6% majanduskasvu baasil, mis kahjuks jällegi on ebarealistlik. Tekib küsimus: kas valitsus ei ole eelmisest aastast mitte midagi õppinud? Käesoleva aasta eelarve koostati algselt 7,4% majanduskasvu prognoosiga, kuid realselt kujuneb majanduslanguseks miinus üks. Valitsus on kaotanud oma usaldusväarsuse – ei usuta, et ta suudab reaalset majandussituatsiooni hinnata ning vastavalt sellele tegutseda. Seetõttu ei kavatse Keskerakonna fraktsioon endale mingit vastutust eelarve eest võtta.

Selle eelnõu kohta võib öelda, et pelgalt juuste kammimisega vähki ei ravi, vaja on kirurgilist sekkumist. On arusaamatu, miks Reformierakonna juhitud valitsus loobus eelmine aasta konservatiivsest eelarvepoliitikast, mis oleks võimaldanud majandusolukorda tõsiselt muuta ja kevadel oleks negatiivse lisaelarve asemel saanud vastu võtta hoopis positiivse lisaelarve, nagu seda tegid Tallinn ja mitmed teised kohalikud omavalitsused. Valitsus hoiab kiivalt kinni eelarve tasakaalu põhimõttest, kuigi on ilmselge, et selle aasta eelarve jääb mitme miljardi krooniga miinusesse ning järgmisse aastasse on puudujääk juba sisse planeeritud. On arusaamatu, kuidas näeb koalitsioon sotsiaalmaksu laekumise kasvu kolme miljardi krooni võrra ehk 10%-list tõusu olukorras, kus

töötus on aastaga kasvanud 50% ning suurt palgakasvu pole samuti oodata. Samas kavandatakse füüsilise isiku tulumaksu laekumist 10% vähem kui möödunud aastal. Kuidas saadakse nii erinevad arvud?

Valitsuse suurima kokkuhoiu kohad eelarves on käibemaksusoodustuse kaotamine, ranitsatoetuse kaotamine, kohalike teede hoolduse rahastamise oluline vähendamine. Kuigi valitsuse otsuse järgi tõusid kütuse- ja elektriaktsiisid, mille tagajärjel on tõusnud ka toiduainete ja toiduvalmistamise hinnad, on valitsus loobunud koolitoidu rahastamise suurendamisest, mille tõttu riigi osa katab heal juhul vaid poole vajaminevast. Käibemaksu tõus ootab ees ravimite ja meditsiiniseadmete puhul, mis paneb raskesse olukorda meie haiged ja vanurid. Lisaks tõstab valitsus matusetarvete ja -teenuste käibemaksu, et inimestelt veel viimane kätte saada. Jääb mulje, et valitsuse soov on meie haigetelt ja vanuritelt ravimite kaudu raha välja lüpsta ja siis veel surma pealt ka natuke juurde teenida. Keskerakonna fraktsioon ei saa sellega nõustuda.

Kuigi on aasta möödunud, võib öelda, et Reformierakonna valitsus ei taju ikka veel, kui kergekäeliselt on Eesti edu maha mängitud. Mitte ei taha valitsus eest võtta roosasid prille, mille läbi kõik tundub nii ilus. Rahandusminister on tänaseks siiski suutnud välja öelda, et tuleb ikkagi mõned kärped teha. Rahanduskomisjoni esimees Ligi andis mõista, et üks miljard tuleb kuskilt teise ja kolmanda lugemise vahel maha kraapida. Aga tegelikkuses on selge, et järgmise aasta eelarve puudujääk tuleb umbes 10 miljardit. Siit ka ettepanek: kallis valitsus, võtke see eelarve Riigikogust tagasi ja tulge siia uue eelarvega, millel on mingi realistlik sisu! Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Järgmisena saab sõna kolleeg Aivar Riisalu. Kolm minutit lisaiega, kokku kaheksa minutit.

Aivar Riisalu

Proua juhataja! Head inimesed! Head kolleegid, kes te veel olete siia saali jäänud! Ma jätsin ennast meelega lõpupoole, sellepärast et elu Eestimaal peab edasi minema ka pärast seda eelarvet. Ma mõtlesin, et kui mu kolleegid lähevad väga kurjaks, siis tulenevalt

Ain Seppiku väljautlemisest ma proovin Reformierakonnal natukene pead silitada ja öelda, et jääte ellu, pole teil hullu midagi. Õnneks on nad kõik koju läinud ja mul ei ole vaja neid mitte mingil põhjusel toetada.

Kogu seda eelarveteemat kuulates on mul tekkinud üks küsimus. Neid ridu seal taga ajada on üsna jõhker tegevus – tõsta orkestris viiuleid ringi, kuidas tahad, tulemus sellest paremaks ei lähe. Loomulikult me kõik täna teame, et selles on süüdi Ivari Padar, mitte keegi teine, ja kuna mitte keegi seda täna ei ole välja öelnud, siis ta tuli spetsiaalselt kohale, et saaks seda minu suust kuulda. Kusjuures mina nii ei arva. Ivari Padar on ohver. Ja Ivari Padar on mille ohver? Ivari Padar on sellise olukorra ohver, kus Eestimaa majanduse tsükliline iseloom tekitas kinnisvarabuumi tingimustes valitsuskoalitsioonis, mille eesotsas endiselt on Reformierakond ja lugupeetud rahanduskomisjoni esimees Jürgen Ligi, kunstlikku eufooriat. Eesti majandus igal pool mujal tõusis umbes 10–12%, aga riigieelarvet oli meil korraka vaja tõsta 25%. Sellega löödi Eesti natukene kreeni. Ütleme niimoodi, et see oli unistus. Ja vaene rahandusminister pidi tulevalt koalitsioonileppes selle kõik paberile kirjutama. Vaene rahandusminister pidi selle paberile kirjutama ka tänava umbes samal tasemel, kui 2008. aasta eelarve tehtud sai.

Praegu on kõige kummalisem see, et opositsioon võib lärmata, mis ta lärmab, tegelikkuses süüdi ei ole nagu mitte keegi. Sündinu eest on võetud kollektiivne vastutus. Eelarve, mida me arutame, on selles mõttes väga hea eelarve, et see raputab Eesti ühiskonna sinna tagasi, kuhu ta kuulub. Eesti praeguse majandusstruktuuri, elanike arvu ning reaalpoliitilise ja reaalmajandusliku situatsiooni tulemina saab riigieelarve olla umbes 85 miljardit krooni. Ütlen teile ausalt, kullakesed, lähema kolme-nelja aasta jooksul tõusu sealt ülespoole mina väga palju küll ei näe. Võib-olla osa poliitikuid ei saa aru, et praegu me oleme kerges finantskriisis, võrreldes teiste riikidega, mujal on olukord veel palju-palju hullem. Majanduskriisi me pole veel jõudnudki – sellel lihtsal põhjusel, et kui meil hästi läheb, me võib-olla ei jõuagi sinna. Vahest me tuleme sellest tervelt välja, sest meil pole ka majandust, mis kriisi saaks minna. Aga kui me suudame teha tarku

otsuseid, siis ma arvan, et Eesti talle omaselt saab täitsa ilusasti hakkama.

2009. aastal me oleme suhteliselt suure tõenäosusega sunnitud tunnistama, et me teeme võib-olla mitu eelarve muudatust. Umbes 85 miljardiga me peame selle riigi ära toitma. Nii on 2009. aasta meie jaoks otsustav. Kõik need katteta lubadused, mis me 2008. aastal nende üle 90-miljardiliste õhku täis lubaduste näol välja andsime – nüüd peame põlvi nõtkutama ning tunnistama inimestele ja organisatsioonidele, et selle eelarve baasil antud lubadused kõik ei täitu. Ja kogu lugu. Ega midagi teha ei ole. Kui kogu maailmamajandus laseb endast õhku välja, siis laseb ka Eesti riik endal õhku välja.

Kõige kurvem selle asja juures on, et süüdi ei ole nagu mitte keegi. Võib-olla see aga ongi hea. Mis me sellest ikka saaksime, kui keegi kusagil võllas kõlguks? Kas meie sisetunne läheks sellest paremaks? Minu meelest on palju olulisem ja konstruktiivsem hakata tõsiselt mõtlema, milleks me üleüldse lähiaastatel suutelised oleme. Mul tekib palju suurem erutus, kui ma vaatan otsa samasugusele maksudega jamamisele, näiteks kahekuise etteteatamisega Eestis väga olulist majandusharu turismi mõjutavate maksumäärade kehtestamisele ja muule sellisele. See ei ole stabiilne riik. Sellist Eestit, ma arvan, et ei tahtnud mitte keegi, isegi sotsid mitte. Ka sotsid saavad aru, et kui me teeme ettevõtjale kurja, siis nende sotsiaaldemokraatlikke ideid ei ole võimalik kaitsta – kui me ettevõtted täna pankrotti ajame, siis töötajad on homme nii ehk naa tänaval. On neil käes sinised, punased või rohelised loosungid, vahet ei ole. Seetõttu ma saan opositsioonist ka väga hästi aru. Mina siin julgen nendega läbi käia ja selle eest eriti riielda pole saanud. Nad on üsna nõutud, et miks te midagi ei paranda ja parandusettepanekuid pole, opositsiooni nagu üleüldse ei ole. Mina olen sihuke mees küll – no ma ei ole võib-olla kõige parem mees, Jüri Tamm on minust palju suurem ja parem –, aga kui keegi on pikali, siis mina teda jalaga peksma ei ole kunagi läinud. Pigem proovin anda kätt ja lamaja püsti tõsta. Kellega me järgmise valitsuse teeme, ma ei ole veel otsustanud. Aga selge on, et niimoodi ei saa asi edasi kesta. Meil on vaja riigile reaalset eelarvet. Ma olen

küll noor mees, aga muinasjutte ma enam ei usu. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Järgnevalt annan sõna kolleeg Jürgen Ligile. Kas on soov vasturepliigiks? Kohapealt vasturepliik kaks minutit, palun!

Jürgen Ligi

Ma tahan väga tänada Aivarit, et ta andis mulle võimaluse teda kiita. Minule meeldib ka Aivar. Minule meeldis see kõne oma siiruse poolest ja ka seetõttu, et selles ei olnud säärast tehtud eksalteeritust, mida on reeglina tema erakonnakaaslaste jutus. Aga sisuliselt oli kõige parem koht kõnes see, kus ta ütles, et Eestis ei ole veel majanduskriisi. Sellest ta peaks tegelikult rääkima Edgar Savisaarega. Isegi mina ei julgeks nii julgelt veel öelda.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegid, läheme edasi! Järgmisena saab sõna Kalev Kallo. Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit.

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Maailmas valitseva finantssektori kriisi, Eesti riigi majanduse languse ja inimeste homse ees tuntava ebakindluse kõrval on siiski üks asi meie riigis, mis toimib kindlalt ja tõrgeteta. See on praktikas nii palju kordi kinnitust leidnud, et kellelgi pole vist enam põhjust kahelda selle reegli kindluses ja paikapidamises. Aga reegel ise on järgmine: Eesti riigis läheb kõik kindlasti vastupidi sellele, mida kinnitab peaminister Andrus Ansip. Viie rikkaima riigi asemel me oleme nüüd kindla kursi võtnud vastassuunas. Kui veel veebruaris kinnitas peaminister, et maksud laekuvad nii hästi, et mingit lisaelarvet ei tule, siis mais oli miinuseelarve laual. Kui suve hakul teatas peaminister, et juba järgmisel aastal ootab meid majanduse tõus, siis nüüd on selge, et tuleb hoopis langus. Täna menetletavat järgmise aasta eelarvet Riigikogule üle andes kinnitas peaminister, et see on tasakaalus. Nüüd ei julge seda väita isegi reformierakondlased. Eelneva põhjal teeb väga paljusid murelikuks umbes kuu aega tagasi peaministri väljaõeldu, et Eestis pankadega midagi ei juhtu.

Nii nagu võis kevadel menetletud negatiivse eelarve eelnõu kohta öelda, nii võib ka täna menetletava 2009. aasta riigieelarve eelnõu kohta öelda, et see on koalitsiooni juhtivpartei Reformierakonna nägu. Käib mõttetu bluffimine, kus pole märgata grammi majanduslikku mõtlemist. Kui kevadel põhieelarves olnud miljardile lisati miinuseelarvega veel 400 miljonit tulu riigivara müügist, siis juhtis opositsioon sellele tähelepanu kui äärmisele rumalusele – seda pole mõistlik teha majanduslanguse tingimustes, eriti kinnisvara sektoris. Koalitsioon uskus pimesi Reformierakonda ja rullis eelnõu öötunde abiks võttes seaduseks. Vastates küsimusele, teatab rahandusminister oma kirjas, et k.a 17. septembri seisuga oli müüdud riigi vara ainult 226,4 miljoni krooni eest ehk 15,2%. Nüüdseks eriti lisa pole tulnud. Samas plaanitakse tuuma järjekindlusega 2009. aasta eelarvesse tulu riigivara müügist üks miljard krooni. Nõudlusega, mis kinnisvaraturul praegu valitseb, ei tule see summa täis ka siis, kui Stenbocki maja koos valitsusega maha müüa.

Ainuüksi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi haldusalas olevate riigi äriühingute 2008. aasta kasumitelt planeeritakse välja võtta dividenditulu üle poole miljardi krooni. Tänu peaministri pingutustele on üks majandusharu, mida nimetatakse transiidiks, likvideeritud. Eesti Raudteel ja Tallinna Sadamal on selle tagajärjel tulud kokku kuivanud. Et tulevikus kasumit toota, vajaksid nad investeringuid. Ka Eesti Energia puhul räägime suurtest investeringuvajadustest. Reformistliku valitsuse seisukoht selles on väljendatud ühemõtteliselt: investeerimisvajadused on nende ettevõtete puhul niikuinii kordades suuremad, kui kasumi arvel teha saaks, koorime nad siis päris paljaks, et nad vaesekesed ei peaks pead murdma, millised investeringud oleks prioriteetsed.

Käibemaksu laekumise kasvu nähakse järgmisel aastal ette tervelt 1,48 miljardit enam käesoleva aasta prognoositavast laekumisest. 400 miljonit loodetakse saada käibemaksu-määrade tõstmisega. Aga kust tuleb täiendav miljard? Viimane Eesti Panga prognoos ennustab majanduskasvuks miinus 2,1% ja eelarveseaduse eelnõu pakub tööpuuduse näitajaks järgmisel aastal 6,3%, ent mõningatel hinnangutel võib see jõuda kuni 10%-ni.

Üldiselt on nii, et kui inimesel enam tööd ei ole ja sissetulekuallikas on ainult töötü abiraha või pole sedagi, siis ta enam hoolega poes ei käi ja käibemaksuga maksustatavat tehingut ei tee.

Omaette number on Reformierakonna ettenägelikkus selles osas, mis tema poolt viljel-dav majanduspoliitika Eesti rahvaga võib teha. Parteil on selge seisukoht, et rahvas pätistub. Trahvide laekumise kasv on ette nähtud 52,9% ja summa peaks jõudma juba ligi 800 miljoni kroonini. Nad on õigesti aru saanud, et sellise valitsuse juhtimise all rahvas lihtsalt peab muutuma seaduskuulekast seaduskuulmatuks.

Küsitavusi on ka kulude poolel. Täna, mil me aina räägime surutisest, koondamisest, töötuse kasvust, maksude tõstmisest ja palkade külmutamisest, tõstame terve mõistuse vastaselt vanemahüvitise ülemmäära üle 30 000 krooni kuus ja koormuse riigieelarvele üle 2 miljardi. Seda tingimustes, kus puudub põhjalik analüüs selle positiivsest mõjust iibele. Siinjuures ei tasu rääkida viimaste aastate iibe kasvust. Majandusliku tõusu tingimustes iive alati kasvab, sõltumata igasugustest vanemapalkadest.

Lõpetuseks: kogu see eelnõu on kogum põhjendamatu, blufitud ja juhuslikest arvudest, millest ei ole võimalik aru saada ja mida ei ole võimalik parandada. Sellega saavad toimetada ainult need, kes arvavad teadvat, millest see koosneb. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Järgmisena saab sõna kolleeg Karel Rütli.

Karel Rütli

Austatud esistuja! Head kolleegid! Valitsusliit teostab vastutustundetut poliitikat valitseda iga hinna eest, surudes, maksu mis maksab, riigile peale ennast ammandanud üliliberaalset majandusmudelit, arvestamata sellise hoolimatu poliitika tagajärgedega. Suutmatuse tunnistada tehtud vigu, täites ebareaalseid valimislubadusi, on seadnud ohtu riigi tasakaalustatud ja jätkusuutliku arengu. Seda kinnitavad koalitsioonipartnerite vastuolud ja järeleandmine riigi arengu seisukohalt tundlikes valdkondades. Valitsuse praegune tegevus näitab, et ollakse klammerdunud oma

erakonna huvide kaitsmise külge, unustades riigi kui terviku arengu.

Eesti riigi esmane ja peamine missioon on pakkuda oma inimestele kindlustunnet. Riigi roll on anda inimesele kindlus, et tal säilib tema kodu. Hirm kodu kaotamise ees püsib oluliselt inimeste valmisolekut muudatusteks tööjõuturul, samuti mõjutab see otseselt noorte inimeste perega seotud plaane. Riigi roll on anda inimesele kindlustunne, et tal säilib ostujõud. Raha väärtuse kiire vähenemine ei võimalda teha pikaajalisi arvestusi. Riigi roll on anda inimestele kindlus, et on võimalik toetuda läbimõeldud haridus- ja innovatsioonipoliitikale, nii õppivatel noortel kui ka ettevõtjatel on vaja selgust, millised on perspektiivsed valdkonnad, millega riik tegeleb. Nii eelarve- kui ka maksupoliitika tuleb viia kindlatele alustele. Kindlustamaks Eesti innovatsioonipotentsiaali realiseerumist, peame vajalikuks suurendada hariduse ja teaduse riikliku rahastamise plaane ennaktempos võrreldes SKT kasvuga, tõsta teadustöötajate palka, toomaks rohkem noori teadus- ja arendustegevusse, suurendada summasid haridus- ja teadusinfrastruktuuri uuendamiseks, luua kutseharidusõpilastele ning üliõpilastele toimetulekut tagav toetuste süsteem, mis lubab neil keskenduda ja pühenduda õpingutele.

Inimeste kindlustunne, stabiilne makrokeskkond ja suund teadmispõhisele majandusele tagavad Eestis tervikliku, püsiva ja tasakaalustatud majanduse arengu, mis tugevdab rahva elujõudu. Majanduse elavdamiseks ja arengut soodustava eelarvepoliitika tagamiseks peab valitsus korrigeerima oma valimislubadusi, lõpetama tarbimismaksude suurendamise poliitika, viima otsesed ja kaudsed maksud tasakaalu, andma ettevõtjatele kindlustunde tagamiseks suuremal määral riigi toetust laenude saamisel, tugevdama kohalike omavalitsuste tulubaasi ning tagama vähekindlustatud inimeste toimetuleku. Selleks tuleb erakondadel valimiskampaanialikelt lubadustelt üle minna teadmispõhisele ja jätkusuutlikule poliitikale. Pikaajaliste strateegiate koostamisel ning jätkusuutliku arengu tagamisel vajab Eesti riik senisest enam erakondade koostööd ja üksmeelt. Tänan!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Karel Rüütli! Palun, kolleeg Enn Eesmaa! Kaheksa minutit.

Enn Eesmaa

Austatud Riigikogu! Järgmise aasta riigieelarve seaduse eelnõu probleeme on opositsioonipoliitikute kõrval põhjalikult ja kõlavalt kritiseerinud ka finants- ja majanduseksperdid ning koguni koalitsiooni kuuluvad poliitikud. Alles eile ütlesid oma arvamuse välja Riigikontrolli tippesindajad. Nendega on suhteliselt kerge nõustuda, sest me pole veel valmis riigieelarvest eraldama raha oodatavate tulemuste põhjal ning tulemuseelarvest on Eestis veel vara rääkida. Seepärast on igati õigustatud need kriitilised seisukohad, et Eesti riigi eelarve-eelnõudes, täna arutatav kaasa arvatud, napib visiooni. Seda asendab vaid ühele, järgnevale aastale keskenduv asutuspõhine rahastamine. Loomulikult on praegustes tingimustes riigieelarve tulused tavalisest keerulisem täpselt ette näha, pealegi on täna menetluses olev eelnõu suuresti eelmiste eelarvete koostamise metoodika krooniliste vajakajäämistega tagajärg. Seetõttu pole palju abi ka riigieelarve strateegiast aastateks 2009–2012. Selles suudetakse tuluprognose pakkuda vaid algavaks aastaks.

Kuna ma töotan Riigikogu väliskomisjonis, jätkan ennekõike seda komisjoni puudutavate probleemteemadega. Välisministeeriumi valitsemisalas kahanevad tulud ligi 12%, sealhulgas tulud materiaalse ja immateriaalse vara müügist koguni neljandiku võrra. Välisministeeriumi kulud suurenevad riigieelarve eelnõus võrrelduna käesoleva aastaga küll 1,71%, kuid sellest kulub lõviosa rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksudele. Ja praegu käivad muu hulgas ettevalmistused liitumiseks Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooniga ehk OECD-ga. Personalikulud võrreldes tänavuse aastaga ei suurendata, mistõttu välisesinduste arengukava elluviimine peatub. Kõvasti saab olema tegemist, et säilitada esinduste võrk praeguselgi tasemel. Ega see tegelikult õnnestu – teatavasti loobub Eesti oma esindajaist Indias ja Moldovas. Vähenevad ka majanduskulud, selles vallas püütakse vaid säilitada diplomaatidega seotud välisesinduste ülalpidamiskulusid. Ees ootavad aga mitme uue objekti

valmimisega seotud kulud, näiteks mööblihanked Budapestis ja Tel Avivis. Märksa kahanevad võimalused Eestit välismaailmas tutvustada, muu hulgas seetõttu, et lisaks esinduskuludele vähenevad märgatavalt ka kõikvõimalike ja tegelikult erakordselt vajalike trükiste mahud, rääkimata Eesti välisesindustes korraldatavate kultuuriürituste arvust. Mõnes küllaltki olulises riigis, näiteks Venemaal, on aga seesugused üritused tänapäeval vaata et meie ainus dialoogivõimalus.

Pikema seletusetagi on selge, et algselt liiga optimistlikult koostatud riigieelarve eelnõu on vaja kärpida. Tänapäevane põhiülesanne seisneb pigem selles, et me seda taktikalit ülesannet täites ei pärsiks riigi ees seisvate strateegiliste eesmärkide saavutamise eeldusi. Neist nii mõnedki on kindlasti seotud Eesti riigi välispoliitikaga, mille ülimald eesmärgid on kirjas meie riigi põhiseaduses. Argitöö reaalsuses aga tähendab see Välisministeeriumi valitsemisalas tegutsevatele inimestele pidevat ettepanekute tegemist riigi välispoliitika kavandamiseks, välislepingute ja välismajandusega seotud küsimuste lahendamist, Eesti seisukohtade kaitsmist Euroopa Liidu Nõukogu alaliste esindajate komitees, kohtumenetluses Euroopa Kohtus ja esimese astme kohtus.

Tähelepanuta ei tohi jääda Eesti Vabariigi suhtlemine välisriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Kõrgel rahvusvahelisel tasemel peab olema sise- ja välisprotokolli korraldamine riiklike tähtpäevade tähistamise ning riiklikult oluliste välisvisiitide läbi viimise, samuti kõrgete külaliste vastuvõtmise korral. Viivitamata ja aktiivselt tuleb vajaduse korral kaitsta Eesti riigi kodanike huve välisriikides. Raha ning muudki vahendeid peab leiduma rahvusvahelise arengu- ja humanitaarabi andmiseks ning Eesti tutvustamiseks meie riiki esindavas 29 suursaatkonnas, kuues alalises esinduses ning kolme diplomaatilise erimissiooni tulemuslikuks tööks.

See kõik ja palju muudki olgu meil mees, kui analüüsime ükskõik millise tuleva aasta riigieelarve eelnõu, järgmise, tavapärasest kiduramate võimaluste aasta oma aga eelkõige. Täna menetluses oleva eelnõu koostajatel on sellekohane tähelepanu olnud kahetsusväärset fookusest väljas. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Enn Eesmaa! Nüüd palun kõnepulti kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Austatud juhataja! Head kolleegid! Siin on juba väga palju õigeid sõnu enne mind öeldud. Mina tahan nentida, et eelarve strateegia koostatakse järgmise aasta ja sellele järgneva kolme aasta kohta ning Rahvaliidu fraktsioon on valmis tegema ettepaneku viia otsustamine valitsuse tasandilt Riigikogu tasandile. See oleks oluline, et anda eelarvestrateegiale laiem kandepind ja suurem kaal. Tähtis on ka see, et valitsus arvestaks Eesti Panga seniseid prognoose ja analüüse rohkem. Sellest tulenevalt teeme ettepaneku kirjutada see sisse Eesti Panga seadusesse. Me ei ole rahul ka riigiettevõtete juhtimisega, sealt laekuvate tuludega, dividendidega.

Tahakski öelda, et eelarves on suuri möödalaskmisi tulude prognoosimisel. Tulude iga hinna eest kogumine lähtuvalt kuludest on seadnud ohtu eelarve tasakaalu. Eelnõu sellisel kujul vastuvõtmine tooks kaasa jätkuva inflatsiooni ja hinnatõusud, mis söövad ära lihtsate töönimete säästus ja halvendavad ühiskonna sotsiaalset toimetulekut. Eelarve eelnõu ja sellega seotud maksudega mängimine, investeeringute kokkutõmbamine ja innovatiivsuse, hariduse alarahastamine pärsivad ettevõtlust ning sellest tulenevad negatiivsed tagajärjed majanduse kaugematele väljavaadetele tervikuna. Lõpuks väljenduvad need ka riigi tulude jätkuvas kahanemises. Kõik see nõrgendab eestluse ja rahva elujõudu ning pikaajalist kestmajäämist, mis on vastulus põhiseaduse aluspõhimõtetega.

Kuna riigieelarve eelnõu eest vastutab valitsus tervikuna, siis sellise eelnõu esitamine septembrikuus suure kiidulaulu saatel ja praeguseks pealesunnitult täiendavad miljardilised kärped näitavad selgelt, et valitsus eesotsas valitsusjuhiga ei ole oma tööga toime tulnud. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Ester Tuiksoo! Nüüd palun kõnepulti kolleeg Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Minult mingit suurt kiitust selle eelarve kohta ei kuule. Seda on küll kaua tehtud, aga keegi ei saa öelda, et ta on kaunike ja et lõpp hea – kõik hea. On muidugi hulk eesmärke, mis on täidetud, hulk kulusid, mis on kaetud. Aga kõik me tunnustame, et prognoosid, mis augustis tehti, olid päris julged ja praegu need kindlasti enam vett ei pea. Tahan siinkohal veel kord kiita opositsiooni: on väga mõistlik, et parlamendi pidurdamisest, peenrahast rääkimisest ja selle jagamise nõudmisest on üle saadud ja püütakse debaateerida eelarve üle. Samas on selle debati kõla väga säärane lahtise ukse mahamurdmise kõla. Kellele te siis nüüd mida tõestate? Sellest ei saanud aru. Kui kõlavad kümned ja kümned hästi lammutavad sõnavõtted, mis tegelikult kinnitavad vaid sõnu, mis koalitsioonisaadikud juba öelnud on, siis on see väga lahtise ukse mahamurdmise moodi.

Tõesti, prognoosid ei pea enam paika. Ma kordan veel, et sel teemal oleks piisanud Aivar Riisalu kõnest – oleks olnud täitsa soliidne mulje. Ülejäänud rikkusid seda muljet. Kahjuks pean ütleva, et ei olnud head kõnet – väga palju vanainimese tänitamise moodi oli see, kui aus olla. Proovime kolmandal lugemisel teha nii, et teil ei ole puiseid ja betoonseid tekste valmis trükitud ja te püüate igaüks mingisuguse uue ja sisulise aspekti arutelluse tuua. Aga kui ei suuda, siis ei ole vaja üldse pulti tulla. Aitab ühest kõnest. Aivar tooge siia – ta räägib vabalt, ta räägib ausat juttu ja siiralt, mitte ei küta ennast üles.

Mis eelarvesse puutub, siis me pingutame selle nimel, et seda veel kärpida. Kolmandaks lugemiseks tuleme välja ettepanekutega, mis vaevast küll seda musta auku täidavad, aga see on meie esimene valik. Järgmine aasta jälgime olukorda ja üritame paremini. Loodame väga opositsiooni toetusele – et opositsioon aitaks lahti saada eelarves olevast jäikusest ega hakkaks siin vastu sõdima. Igatahes rahandusminister on lubanud välja tulla paketiga, mis teeb reageerimise halvenenud majandusolukorrale võimalikuks. Ei õnnestunud see eelmine sügis, ei õnnestu päriselt või õnnestub veelgi vähem sel sügisel. Nii et probleem on tõsine, ja see ei ole lihtsalt koalitsiooni probleem. See on meie ühiselt valmis

kirjutatud seadus, mida on küll püütud raamides hoida, aga ei ole alati õnnestunud.

Teeme koostööd! Me neelame selle kriitika alla, võtame kõik omaks, mis te ütlesite. Aga ei ole vaja energiat raisata meie kallal tänitamiseks. Teil on tegelikult väga paljus sisuliselt õigus. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh, Jürgen Ligi! Palun nüüd kolleeg Eiki Nestori kõnepulti!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Nagu te teate, on meil valitsusliidus erinevad osapooled erinevate arusaamadega. Mina üldiselt arvan, et opositsioonil on alati tuline õigus pidada sääraseid kõnesid, nagu nad siin pidasid. Teiseks lugemiseks oli neil võimalus oma kõnede kiituseks esitada ka muudatusettepanekuid, mis oleksid olnud ebapopulaarsed, ja need jäeti tegemata. See on ka opositsiooni õigus, et ta seda võimalust ei kasutanud. Opositsioon võibki olla populistlik, mis seal ikka.

Aga nüüd nendest ettepanekutest, mis räägivad riigieelarve menetlusest. Minu kindel veendumus on, et seda riigieelarvet tuleb edasi menetleda ja mitte katkestada lugemist. Tehtud ettepanekute taga võib olla ainult poliitiline spekulatsioon, et keegi on kuskil juba mingi muu valitsuse kokku pannud. Ju vist ikka ei ole. Lõppeks, kui eelarve arutelu lõpphetkeks keegi seda suudab teha, siis saab ju alati seda läbi riigieelarve teha, et uued Riigikogu valimised korraldada. Kui seda plaanis ei ole, siis ei ole mingit mõtet riigieelarve eelnõu lugemist katkestada – siis on mõttekas plaaniga edasi minna.

Teema puhul, mis saab edasi, on minu meelest loogika lihtne. Valitsusel on oma kuupäev, see on septembri lõpp, mis ajaks ta peab riigieelarve Riigikogule tooma nende tarkuste ja teadmiste alusel, mis tal selleks hetkeks on. Küsimus on selles, mis teha siis, kui need teadmised ja tarkused vahepeal muutuvad. Kui need muutuvad pessimistlikumaks, siis on ilmselt kõigi eelduste kohaselt mõistlik enne kolmandale lugemisele tulemist ja selle eelnõu arutamist ka komisjonis oodata ära majandusprognoosid, mis on seotud konvergensikava aruteluga Vabariigi Valit-

suses. Kui need näitavad, et mingid maksud laekuvad kehvemalt, siis on mõistlik riigieelarvet vastavalt korrigeerida. Täna arstide protest selles mõttes ei ole loogiline – mitte valitsuse või Riigikogu või kelle iganes tahtest ei vähene raha hulk, mis sotsiaalmaksust laekub. See väheneb reaalseste objektivsete asjaolude tõttu. Kui ei ole mingit raha kellelegi anda, siis tähendab, et seda lihtsalt pole kusagilt võtta. Täpselt sama kehtib nende korrektiivide suhtes, mis on seotud näiteks kultuuri rahastamise või teedeehitusega.

Ma kutsun teid üles edaspidigi sama konstruktiivsele tööle, vähemalt valitsusliidu osapooli. Ja kutsun üles ka sellele, et kui lähema kahe nädala jooksul valmivad uued majandusprognoosid on eelarve koostamise aluseks olnutest tõsisemad ja kurvemad, siis tuleks riigieelarvet vastavalt korrigeerida. Ega siis muud hullu pole ju praegu midagi. Kõikide riikide valitsuste, parlamentide, pea-, rahandus- ja muude ministrite ees on praegu ainult üks suur probleem. Ja see on tõsiasi, et tegelikult on väga paljuski olukord lihtsalt määramatu. Kui opositsioon otsustab selle pealt punkte teenida, siis see on nende õigus ja seda ei saa neile keelata. Kas see ilus on või mitte, seda ei ole mõtet siinkohal arutada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Eiki Nestor! Palun nüüd kõnepulti kolleeg Urmas Reinsalu!

Urmas Reinsalu

Austatud Riigikogu esimees! Austatud parlamendiliikmed! Austatud rahandusminister! Kindlasti IRL-i fraktsioon tervitab rahandusministri algatust püüda riigieelarves viimasel hetkel muudatusi teha, pean seda konservatiivsemat käsitlust igati asjakohaseks. See eeldab koostöövõimet nii valitsuses omavahel kui ka siin parlamendis koalitsiooni-fraktsioonidelt. Ma loodan, et me seda leiame.

Küsimus on praegu selles, kas on võimalik 2009. aasta riigieelarve seaduses ette näha mingisugust automaatset mehhanismi, mis võimaldaks eelarve eeldatavat defitsiiti teatud piirides hoida ja sundida valitsust negatiivset eelarvet esitama. Niisuguse ettepaneku me oleme koalitsioonipartneritele esitanud. Ma

arvan, et selle ettepaneku elluviimine on mõeldav paralleelselt 2009. aasta eelarve eelnõu menetlemisega tänavu, aga see ei kaota oma aktuaalsust kindlasti ka järgmise aasta esimeses kvartalis, teises kvartalis jne. Me kindlasti naaseme selle juurde.

Selle eelarve menetlemine on läinud väga valuliselt. Üks esile kerkinud küsimus on: mida me õpime sellest järgmise aasta eelarve tegemiseks? Seda me peaksime ka täna siin avameelselt arutlema, ja kõigi parlamendifraktsioonide osalusel. Üks probleemi tahk on kindlasti riigi käsutuses olevate prognooside süsteem. Kui me vaatame Soome rahandusministeeriumis kehtivat prognooside süsteemi, siis näeme, et see on Eesti omast mõnevõrra erinev. Küsimus on kindlasti ka selles, et meie Riigikontroll peaks andma valitsusele ja parlamendile nõu ning kas seda oleks mõeldav muuta. Teine tahk on see, mis etappides ja mis loogika järgi eelarvet kokku pannakse. Ei saa eitada, et valitsuse töotempoga kaotati aega, ja see ei olnud mõistlik ajakaotus. Eeldati, et järgmine prognoos annab täiendavat juhtimisinformatsiooni, ent hiljem osutusid need prognoosid muutunud majanduskeskkonnas mittevettpidavateks.

Tahaksin tunnustada opositsiooni selle eest, et muudatusettepanekute tegemisest on loobutud. On antud väga selge signaal ja minu meelest koalitsioon peab sellest ka oma järeldused tegema. Praegu kindlasti on hetk ka parlamendis teatud solidaarsuse otsimiseks. Selle koha pealt mulle meeldis Jüri Ratase sõnavõtt – lisaks Aivarile oli opositsioonilt muidki asjalikke ülesastumisi. Ja opositsioonil ongi õigus rääkida ja vastu vaielda, selle eest saab opositsioon maksumaksjate käest palka. Seda rolli te olete täna täitnud.

Mis puutub eelarve edasisse menetlemisse, siis kui me kõneleme katkestamisest kui poliitilisest või majanduslikust lahendusest parlamendis, siis see kindlasti ei ole mõeldav. See suurendab määramatust nii riigi rahanduse korralduses kui ka majanduslikus makrokeskkonnas. Ja sellega kindlasti ei tasuks mängida, et lisaks finantskriisile kutsuda Eestis esile ka poliitiline kriis. See ei aitaks kaasa mitte mingisugusele lahendusele. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Urmas Reinsalu! Nüüd ma palun kõnepulti kolleeg Taavi Veskimäe. Kaheksa minutit.

Taavi Veskimägi

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Ütlen ka omalt poolt mõned mõtted meie arutelus 2009. aasta riigieelarve üle. Alustaksin küll 2008. aastast ehk käesolevast aastast. Arvan, et 2008. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis meie ees laual on, oleks võinud tegelikult olla samahästi ka kulusid vähendava lisaeelarve eelnõu. Õigemini oleks võinud selle loogikaga läheneda juba kevadel tehtud lisaeelarvele. Praegu on pilt selge, et 2008. aasta potentsiaalne defitsiit on 1,3–1,5% nii mittemaksuliste kui maksuliste tulude osas.

2008. aasta lisaeelarvesse sai kevadel sisse kirjutatud ka riigivara müük. Riigivara tegelikult müüdüd peaaegu pole ja küsimus on, kas nende hindadega on riigivara üldse otstarbekas müüa. Sisuliselt on probleem, mis meie ees 2009. aastal on, alguse saanud juba siit 2008. aastast ja selge on, et see veereb kasvava lumepallina edasi 2010. aastasse. Selles mõttes on 2009. aasta eelarve väga tähtis: see on oluline 2009. aasta enda seisukohalt, aga eelkõige või sama oluline on see ka baasina minekul 2010. aastasse. Sellest tulevalt teevad 2009. aasta eelarve menetlemisel teise ja kolmanda lugemise vahepeal fraktsioonid ja komisjonid kindlasti muudatusettepanekuid ja selles mõttes on selle eelarve menetlemine teistmoodi kui teiste eelnõude oma.

Loomulikult on parim tõmmata siin Riigikogu saalis 2009. aasta eelarve puhul kohe kulusid kokku. Rahandusminister on öelnud, et 1% – umbes 2,5 miljardit – võiks veel kokku tõmmata. Kindlasti oleks see asjakohane. Meenutame, et esimesel lugemisel oli rahandusminister üsna veendunud, et esitatud eelarve tulud ja kulusid on tasakaalus. Täna me tegelikult räägime Maastrichti lepingu konvergensikriteeriumist defitsiidi osas. Me kõigume selle konvergensikriteeriumi piiri peal, sellest pluss-miinus 3%, mis on umbes 8,2 miljardit krooni. Kindlasti 2,5 miljardit krooni kärbet vähendab meie riski, et me läheme üle 3% defitsiidi kriteeriumi. See on kindlasti hea märk ka väljapoole. Ja praegu me ei vaja mitte

negatiivseid märke, vaid loomulikult positiivseid märke. Kapitalita pole arengut, aga kapital otsib Eestist positiivset. Õigemini, ta üritab seda otsida, aga seda ei ole. Müüt, mis meid kandis 1990. aastatel – kiire privatiseerimine, proportsionaalne maksusüsteem, ettevõtte tulumaksustamisel reinvesteeritud tulu puhul nullmäär – on nüüdseks nii Financial Timesi, Economisti kui ka kõigi muude meediaväljaannete järgi otsustades nii Londonis, Frankfurdis kui ka mujal, kus kapital asub, purunenud. Meil on vaja luua uus müüt. Ja kindlasti praegustes tingimustes on tasakaalu positsioonist äraliikumise seisukohalt järgmine punane joon toosama 3% kriteerium. Ja siin me peame Lätist eristuma.

Ma arvan, et väljaspool Baltikumi ei näe keegi Eesti, Läti, Leedu majandust. Väljaspool Baltikumi on kõik üks Baltikum. Kindlasti on Läti meie majanduse jaoks Achilleuse kand. Samas võime mõneti öelda, et ei saa me läbi Lätita: tegelikult me peaksime Lätist positiivselt eristuma ja eelarvepoliitika suurem konservatiivsus on üks võimalus positiivses mõttes Lätist eristuda. Too 3% ehk ca 8,2 miljardi krooni piir – kus see meie jaoks kätte võib tulla? Ühel pool on 91,6 miljardit augustiprognosis, millele see eelarve on ehitatud. Tolle prognoosi eeldused ei olnud adekvaatsed juba siis ja kindlasti ei ole nad adekvaatsed peale Lehmani mõju maailmale, nagu me nüüd näeme. Selles 7,5 miljardis kroonis, millega valitsus eelarve poolteise kuuga 98 miljardini viis, on palju õhku. Küsimus on, kas arvestuslike kulude prognoosid ikka peavad vastu.

Mida ma tahan sellega öelda? Oleks super, kui me jõuaksime sinnamaani, et saaksime teise ja kolmanda lugemise vahepeal tõmmata siin saalis kulusid maha. Minul sellesse usku avameelselt öeldes aga ei ole. Kui ei suudetud kevade ja sügisega kulusid kokku hoida ja leiti lahendus tulude juurdemõtlemisses, siis ma ei usu, et me suudame seda teha siin mõne nädalaga. Lihtsalt ei usu! Sellest lähtuvalt sai tehtud üks muudatusettepanek Isamaa ja Res Publica Liidu poolt, paraku jäi see minu meelest natuke valesi kõlame. Tahangi seda nüüd siin puldis täpsustada. On jäänud kõlame, et Isamaa ja Res Publica Liit soovib anda rahandusministrile täiendava volituse piirata kulusi. Tegelikult on selle ettepaneku idee

määratleda olukorras, kus eelarve ei ole tasakaalus, riigieelarve seaduses defitsiidi lagi. Ehk siis täiendada riigieelarve seaduse eelnõu §-ga 20 ehk Rahandusministeeriumi inimeste keeles jutuparagrahvi, kus sätestada defitsiidi lagi. Sisuliselt võiks see lagi olla kassareservi mahu ulatuses ehk 2,8 miljardi krooni ulatuses, mis on ca 1% SKT-st. Seega võiks riigieelarve seaduses panna paika defitsiidi laena 1% SKT-st. Kui läheb üle selle, siis on kaks varianti. Variant A on, et neid kulusid ei finantseerita. Variant B, mis oli minu eelistus, kui ma seda sätet kirjutasin, on see, et siis tekib valitsusel automaatne kohustus seadusest tulenevalt kohe tulla välja kulusid vähendava lisaeelarve eelnõuga. Selle idee mõte ei ole mitte ainult rahandusministri pädevuse suurendamine, vaid defitsiidi lae määratlemine kassareservi mahu ehk 1% tasemele. Kui ministeeriumid teavad, et säärane piirang on, siis nad kohe ei võta kõigile kulusitele kohustusi peale.

Oli ka mõte, et kui tegu on üle 50 miljoni krooni ulatuvate kohustustega, v.a välisabi sildfinantseerimine, siis peaks enne lepingute sõlmimist olema Rahandusministeeriumiga spetsiaalne kooskõlastusring. Et me ei oleks olukorra ees, kus me tahame piirata küll, aga tegelikult on kõik kohustused 2009. aasta eelarves lepingutega kaetud. Ma arvan, et see on üks asi, mida võiks edasi arutada teise ja kolmanda lugemise vahepeal. Ma ei ole kindel, et me suudame kulusid kokku tõmmata, aga see on üks võimalus midagi tegelikult teha. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Taavi Veskimägi! Palun nüüd kõnepulti kolleeg Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! 2009. aasta eelarvest rääkides on hämmastav, et isegi pärast seda, kui ma olen ära kuulnud 30 kolleegi kõned, on ikka veel nii palju lisada. Kas see ei tõesta ilmekalt, et meie ees olev eelarve on olemuselt täiesti mäda ja selles on nii palju kitsaskohti, millele tähelepanu pöörata? Paratamatult tuleb silme ette väga häiriv võrdlus olukorraga, kus arvuti jookseb kinni. Siis võib hiirega mis tahes ikoonidel kui tahes palju klikkida, lõpuks aitab ikka ainult

restart ehk taaskäivitus. Tegelikult ütles siin üks eelkõnelejaid, minu kustumatu sümpaatia, rahanduskomisjoni esimees Jürgen Ligi välja mõtte, mida oleksin tahtnud mina ka teile öelda: et planeerides järgmise aasta eelarve 2,6% majanduskasvust lähtudes olukorras, kus nüüdseks on selgunud, et majanduskasv on miinus 2,1%, ei saa ükski parandusettepanek seda üdini vigast eelarvet päästa.

Nii oleme me seisus, kus ainuke lahendus on eelarve teine lugemine katkestada ja see korrektseks muuta. Kui see samm täna tegemata jäetakse, siis võime olla vaid mõne kuu pärast seisus, kus probleem on edasilükkamatu. Ma mõnes mõttes saan aru, et valitsuse ja valitsusjuhi ainus lohutus on see, et võib-olla paari kuu pärast ei olegi see enam tema mure. Aga meie mõtleme täna ka väga tõsiselt. See kriis ei pruugi olla peaminister Ansipi mure, aga see on kindlasti meie mure. Meie siin Riigikogus peaksime mõtlema selle peale, kuidas majanduslangus tõusuks pöörata ja kuidas tuleva aasta eelarve sellele kaasa aitaks. Me peame endale aru andma, et valitsusel ja riigieelarvel on tasakaalustav roll. Riigi roll on heal ajal ülekuumenevat majandust pidurdada ning raskel ajal majandust elavdada. Eesti on käitunud vastupidi. Kuigi peaminister seda endiselt eitab, ootab meid järgmisel aastal ees väga raske aasta. Ja selles kriisis peaks valitsus hoidma Eesti ettevõtteid. Ta peaks hoidma neid maksusüsteemi kaudu ja selle kaudu, et hoiab investeeringute taset ka siis, kui erasektor oma investeeringud välja tõmbab. Kuid valitsuse koostatud eelarve eelnõus on investeeringuid hoopis vähendatud.

Ka suretatakse meie ettevõtlust, mis tegeleb kõige ilmsemalt ekspordiga. Meil on olemas arengufond, mille raportis Riigikogule oli antud lisaks kümneaastasele perspektiivile nõu ka selle kohta, kuidas majandust kiirelt restruktureerida ja kuidas anda impulss, et eksport oleks aasta või kahe pärast tugevam. Nõuanne oli lihtne: tuleb panustada suurema lisandväärtusega eksporti, milleks oleks eeskätt teenuste eksport. Teisisõnu tuleb soodustada turismi, tuleb soodustada transiiti, ärimudeli eksporti, aga ka meelelahutustööstust. Aga mida teeb meie valitsus? Ta toob Riigikogu ette eelarve, kus soovitakse lisaraha juurde saada just nende sektorite lisamaksustamise näol. Tõstes majutusteenuste

ning kultuuriürituste käibemaksu, eelarve ees olevat miinust likvideerida ei suudeta. Küll aga ütlevad turismiettevõtjad nagu ühest suust, et maksumuudatusest tulenevat hinnatõusu ei ole võimalik otseselt üle kanda külastajatele, sest nende kliendid on juba niigi hinnatundlikud.

Hoides eelarve tasakaalust nagu kuldmunast kinni ning lahendades seda eeskätt kaudsete maksude suure tõstmisega, on kaasa toonud suure inflatsiooni. Jah, me võime öelda, et üks riigi kriisi süvenemise põhjusi on olnud kaudsete maksude osakaalu suurendamine. Üle 40% riigieelarve tuludest tuleb tarbimismaksudest ja see on viinud riigieelarve sõltuvusse välispankadest, kuna tarbimise aktiivsus sõltub välispankade soovist laenu anda. Kui välispangad kraanid kinni keeravad, kuivavad kokku ka Eesti eelarvetulud.

Me oleme seisus, kus kanditakse raha välja sotsiaalvaldkonnast, tervishoiust, haridusest, kultuurist. See võib tunduda eelarve koostajatele väga lihtsa lahendusena, sest lapsed, haritlased ja kroonilised haiged on suhteliselt kaitsetud. Neid inimesi, kes on valitsuse suva ees kaitsetud, tuleb aina juurde.

Eelmistes kõnedes kõlas arvamusi, et me oleme oma kõned eelarve teemal ära pidanud ja sellega on parlamentaarne debatt lõppenud. Tegelikult see debatt jätkub kümnetes linnavolikogudes ja vallavolikogudes. Sest raskel ajal vaatavad inimesed abi oodates riigi poole ja kui nad riigilt abi ei saa, siis vaatavad nad endale lähemal olevate linnade ja valdade poole. Riik ei ole ka linnadele ja valdadele abi andnud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kadri Simson! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Tahaksin kõiki tänada, eriti opositsiooni-erakondi. Täna oli esimest korda väga sisukas arutelu, mitte mõttetute kümneminutiste vaheaegade võtmine. Aitäh teile kõigile!

Läheme nüüd muudatusettepanekute läbi vaatamise juurde. Eelnõu kohta on esitatud kuus muudatusettepanekut ja alustame nende läbivaatamist. Muudatusettepanek nr 1, esitanud rahanduskomisjon, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Muudatusettepanek nr 2, esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjon on selle jätnud

arvestamata ning see ei kuulu vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2 hääletamisele. Muudatusettepanekud nr 4, nr 5 ja nr 6 on samuti esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon. Juhtivkomisjon on need jätnud arvestamata ning vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2 need ettepanekud hääletamisele ei kuulu.

Head kolleegid! Kõik muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Riigikogu juhatusel on tulnud kahelt fraktsioonilt – Eesti Keskerakonna fraktsioonilt ja Eestimaa Rahvaliidu fraktsioonilt – ettepanek seaduseelnõu 346 teine lugemine katkestada. Me peame selle läbi hääletama.

Lugupeetud Riigikogu liikmed, panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ja Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni ettepaneku 2009. aasta riigieelarve seaduse eelnõu teine lugemine katkestada. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 28 Riigikogu liiget, vastu oli 53, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Määrán eelnõu 346 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtjaks s.a 25. novembri kell 18. Eelnõu 346 teine lugemine on lõppenud.

9. Tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (347 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Ettekandeks palun kõnepuldi rahanduskomisjoni esimehe Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Tuletan meelde, et selle eelnõu taga on põhiliselt eelarve olukord. Sellega pakutakse tulumaksu alanemise peatamist üheks aastaks ja mõningate käibemaksuerandite kaotamist või vähendamist ja ka suure arvu riigilõivude tõstmist.

Teiseks lugemiseks on laekunud mitu ettepanekut. Annan neist lühidalt ülevaate. Need ei leidnud toetust. Kõigepealt sooviti

tulumaksu fikseerimist 21% tasemel pikemaks ajaks kui üks aasta. Siis sooviti pensionidele täiendavat tulumaksuvabastust, mis ei ole kindlasti halb ettepanek, kuid eelarve seis ei võimalda seda praegu. Tulevikus kindlasti pöörduakse selle teema juurde tagasi. Veel pakuti käibemaksuerisuse säilitamist endisel kujul, mis on oluline kulu eelarvele. Seda ei toetatud. Samuti oli rohelistel ettepanek alandada mahetoidu maksustamist, mis on kindlasti raskesti hallatav ja ka kulukas ettepanek. Veel sooviti jätta riigilõivud endisele tasemele – seda arusaadavatel põhjustel ja arusaadavatel põhjustel komisjon seda ei toetanud. Üks muudatus pakkus 5% käibemaksu soodustuse säilitamist ühekordsetel ja perioodilistel väljaannetel. Rohelised tegid ettepaneku rakendada ajakirjandusele tagasivõtukohustust, mis on huvitav mõte, kuid natukene kummalises kohas. See ei puuduta seda eelnõu või seda seadust. Me soovitasime neil suhelda sellel teemal keskkonnakomisjoniga.

Rahanduskomisjon otsustas teha juhatusel ettepaneku võtta eelnõu päevakorda ja teine lugemine lõpetada. Kui teine lugemine lõpetatakse, siis võtta eelnõu kolmandaks lugemiseks päevakorda 19. novembril ning siis panna see lõpphääletusele. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jürgen Ligi! Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Kas kolleegid soovivad avada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Helle Kalda! Kaheksa minutit.

Helle Kalda

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Selle eelnõuga seotud tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muudatusi on täna juba mitmes ettekandes käsitletud. Tahaksin peatuda majutusteenuse käibemaksu tõstmisel, sest sellest on kahjuks vähe juttu olnud. Tooksin välja põhiprobleemid, mille tõttu Keskerakond ei ole nõus nimetatud eelnõu toetama. Majutusteenuse käibemaksu määra tõstmine 9%-ni on praeguse majanduslanguse tingimustes meie arust mäng tulega. Välis turistide majutus aitab teenida Eesti majandusele hädavajalikku eksporditulu. Ja praegu peaks Eesti riik hoiduma absoluutselt kõigest, mis seda tuluallikat mingilgi määral

ohustada võiks. Käibemaksumäära selline tõstmine on otsene vastutegevus meie ühele teenuseid eksportivale majandusharule. Me ei tohiks sellist majanduslikku väärsammu endale täna lubada. Ettevõtjad ja Eesti elanikud ei anna seda meile andeks.

Majutusteenuse käibemaksu määra tõstmine Eestis on väga hea uudis meie konkurendist Lätille. Viimaste aastate arengud on näidanud, et Läti on üha rohkem haaranud endale meie potentsiaalseid külustajaid. Inimesed, kes enne kavatsesid peatuda Tallinnas, on hakanud eelistama ööbimiskohta Riias. Küsimus ei ole meie majanduse seisukohalt üksnes hotellidesse jäetavas rahas, vaid ka rahas, mida ööbiv turist kulutab baarides, restoranides, muuseumides ja mujal turismiga seotud ettevõtetes. Käibemaksumäära tõstmisega süvendame trendi, mis suunab turismisektori raha Lätti ja teistesse riikidesse. Maksumäära tõstmisega anname täiendavalt hoogu paljude ettevõtete allakäigule, mis juba kannatavad nii majanduslanguse kui ka turismisektori tagasilöökide tõttu. Riigi majanduspoliitika peaks olema ettevõtlust toetav, mitte vastupidi. Kõige hullem on ettevõtetele jalga taha panna praeguses majandusolukorras, sellest peaksime igal juhul hoiduma.

Eesti turismisektori arengut on seni soodustanud soodne geograafiline positsioon rikaste Skandinaavia naaberriikide kõrval. Asukoht on aidanud siia meelitada palju Soome, Rootsi, Norra ja Taani turiste. Nüüd on nende riikide turistid üha rohkem hakanud eelistama Riia. Eesti kipub oma soodsat geograafilist eelist maha mängima. Kas peame sellele negatiivsele arengule veel majutusteenuse käibemaksumäära tõstmisega hoogu juurde andma?

Nüüd ka kulueelisest. Eesti turismisektorit analüüsid peame endale aru andma, et eelkõige tulevad Skandinaavia turistid meile puhkama odavaid hindu arvestades. Me peame seisma selle eest, et meie ettevõtlus suudaks edaspidigi soodsat teenust pakkuda. Me ei tohi riigina astuda samme, mis hävitaksid meie turismiettevõtete konkurentsieelise ja seega peame väga hoolega kaaluma igat hinnatõusu, mis turistidele osutatavaid teenuseid kallimaks muudavad. Me peame aru saama, mis võib meilt turistid minema peletada. Hinnatõus on just punane tuli, mida peame vältima.

Teema puudutab ka investoreid. Millise sõnumi annab Eesti riik käibemaksumäära tõstmisega investoritele, kes on oma raha paigutanud hotelliärisse Eestis? Sõnum investoritele on see, et meid ei huvita teie investeeringud, meid ei huvita teie investeeringu tasuvus. Edaspidi investeerige Lätti või teistesse riikidesse! Ning käibemaksumäära tõstmisega edastatav negatiivne sõnum ei pruugi jääda pidama üksnes majutusteenuste piiridesse. Sõnum majanduskeskkonna ebastabiilsusest on ohusignaal ka teiste valdkondade investoritele. Potentsiaalsed investeerijad näevad Eesti riiki ebastabiilsena, kes võib päevapealt ja suvaliselt muuta oma maksupõhimõtteid ja üldise ettevõtluskeskkonna alustugesid. Käibemaksumäära tõstmisega kõigutame me kõvasti eeldust, et majanduskeskkonna stabiilsus säilib.

Nüüd riigi tuludest. Riik on arvestanud, et saab majutusteenuse käibemaksu tõusust 2009. aasta eelarvesse lisatulu sadakond miljonit krooni. Kas see sadakond miljonit ühekordset lisatulu on seda väärt, et anda hävitav hoop meie turismitööstusele? Kas see raha on seda väärt, et aidata kaasa aina enamale välisturistide suunamisele naaberriiki Lätti, jättes Eesti ilma hädavajaliku teenuse ekspordist?

Kokkuvõtteks tahan öelda, et peame igal viisil seisma selle eest, et meie turismisektor areneks, mitte ei kahaneks. Majutusteenuse käibemaksu määra tõstmine pidurdaks Eesti turismitööstust. Niiivne on loota, et teenime ühekordselt mõnikümmend miljonit krooni tulu riigieelarvesse, samal ajal ekspordi õõnestamata. Praeguses majandusseisus ei tohiks me seda endale lubada. Meil, Keskerakonna fraktsioonil lasub vastutus seista meie riigi majanduse arengu eest. Me teeme Riigikogu saalile ja Riigikogu juhatusele ettepaneku seaduseelnõu 347 teine lugemine katkestada!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Hea juhataja! Austatud Riigikogu! Kuna võis arvata, et õhtu tuleb pikk, siis ma otsustasin teie kallist aega mitte mitu korda raisata. Täna me arutasime seda teematikat juba eilsest päevakorrast üle tulnud eelnõuga

seoses. Nimelt, küsimus on tulumaksu suuruses järgmisel aastal. Selle eelnõu osas on peale pikki tõsiseid kaalutlemisi ja arutamisi ja vaidlusi jõutud järeldusele, et järgmisel aastal tulumaksuprotsenti vähendada ei saa, tulumaksuvaba miinimumi tõsta ei ole samuti võimalik. Küsimus on iseenesest selles, kui pikalt sellist järeldust teha.

Kui opositsiooni ettepaneku kohta hästi diplomaatiliselt öelda, siis ma ütleks nii, et võib-olla on see ettepanek ajast ette jõudnud. Kui aga rääkida asja sisu poole pealt, siis tõesti see saab olema 2010. aasta riigieelarve koostamisel üks tõsine koht. Võib arvata, et kui seda hetke, mis 2010 saabub ja mis Eestil on seotud eurole üleminekuga, me ära ei kasuta, võib juhtuda nii, et meil jääb väga pikaks ajaks see eesmärk saavutamata.

Eelarve tasakaal on üks küsimus ja ma usun, et sellega, hambad rohkem või vähem ristis, saavad valitsused hakkama. Keerukam küsimus on tarbijahinnaindeks, mille mõjutamisel meie mõjujõud kipub väikeseks jääma. Tegelikult on tõsine arutelukoht meie maksukoormuse vastavus üldse ühele eurotsooni riigile. Aga see on tulevikuküsimus.

Mitmed opositsionisaadikud pidasid oma eelnõukõnedes vajalikuks ja võimalikuks teritada nii oma vaimu kui ka suud sotsiaaldemokraatide arvel. Selle peale tahan ma öelda üht. Head kolleegid! Tõesti, kui on rasked ajad, siis mitmes riigis makse vähendatakse, ja kui on head ajad, siis makse tõstetakse. Meie riigis on juhtunud ka nii, et olid head ajad ja makse vähendati. Tuletage meelde, kes siis valitsuses olid! See tuleb teile endalegi meelde, mina ei hakka neid siinkohal ära nimetama. Küll aga tahan öelda seda, et sotsiaaldemokraadid käituvad valitsusliidus olles nii, nagu on kokku lepitud, ja seetõttu toetavad valitsuse esitatud eelnõu. Täna!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Eiki Nestor! Palun, kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Peatun siin samal probleemil, millel peatus minu kolleeg fraktsioonist, aga kordamine ei tee paha. See rõhutab, kui tähtis see punkt on.

Mitte kuigi ammu, alles 23. oktoobril arutasime siin saalis riiklikult tähtsa küsimusena ettevõtluskeskkonna arengut Eestis. Eile räägiti siin saalis tervest mõistusest, aga täna hävitatakse siinsamas ettevõtluskeskkonda ja tegeldakse lauslollusega, milleks on loomulikult eelnõu 347 läbisurumine. Tahan peatuda selle eelnõu kui reformistliku majanduspoliitika eheda näite ühel punktil. See on eelmises ettekandes rõhutatud majutusasutuste käibemaksu määra tõstmisel 5%-lt 9-ni. Sellest loodetakse täiendavalt saada riigieelarvesse 114 miljonit krooni. Kui majutusasutused tõstaksid selle katmiseks hinda ja selle tagajärjel väheneks käive ainult 1%, siis oleks käibe vähenemine ca 180 miljonit. Kuna majutuse käive moodustab turismisektori käibest üldse 10%, siis oleks vähenemine 1,8 miljardit. Me tahame niigi negatiivset väliskaubanduse maksebilanssi veelgi halvendada turisminduse kui teenuste ekspordi sektori teadliku hävitamisega.

Teine võimalus on see täiendav raha saada kokkuhoiuga. Majutusteenusel on kaks põhilist kuluartiklit: kaubakulud, mis ei sõltu teenuste pakkujast, sest ta peab need kaubad sisse ostma, ja tööjõukulud. Tööjõukuludest 114 miljoni kärpimine nõuaks 880 inimese koondamist. Tagajärg: 57 miljonit saamata jäänud makse tarbimisvõime vähenemise tõttu. Loodetud 114 miljoni asemel on tulude vähenemine. Hotellide aasta kogukasum on ca 120 miljonit, võtame siit ära 114 miljonit – siis ei ole võimalik enam pangalaene tasuda, tegevust arendada jne. Ettevõtted panevad ukсед kinni ja jälle jääb loodetud tulu saamata.

Nüüd veel regionaalpoliitilisest küljest. Kaks kolmandikku tubadest on väljaspool Tallinna ja 90% ettevõtteid on väljaspool Tallinna. Hinna suhtes tundlikumad on just maapiirkondades asuvad väiksed majutusasutused. Kuna kogu sektorist 80% on välismüük, siis tuleb majutusteenust eriti vaadelda lähtuvalt võimest konkureerida naabritega, aga naabriteks on meil tinglikult kõik Euroopa liikmesriigid.

Euroopa Liidu 22 liikmesriigis 27-st on majutusteenuse käibemaks üldisest käibemaksust madalam. 20 riigis on see alla 10%, Soomes 8, Lätis ja Leedus 5%. Eestis on konkurentsivõime viimasel ajal niigi järsult langenud soojuse ja elektri küllaltki järsku

kallinemise tõttu. Viimase aja tõsisem konkurent Ida-Euroopas on Praha, kuhu turismivood on hakanud ümber suunduma.

Üldise majandusliku surutise tingimustes kahaneb käive turisminduses kindlasti niigi ja kui me kunstlikult tingimusi ka veel halvendame, siis anname täiendava löögi teenuste ekspordile ja maksebilansi tasakaalule. See eelnõu on reaalne ja ehe näide Reformierakonna tegelikust majanduspoliitikast, mitte need mullikesed, mida erakonna eestkõneleja majanduskeskkonna arutelul ajas. Majutus-teenuste käibemaksu mitte mingil juhul tõsta ei tohiks! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kalev Kallo! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Vaatame läbi muudatusettepanekud. Selle seaduseelnõu kohta on kaheksa muudatusettepanekut. Alustame nende läbivaatamist. Ettepanek nr 1, esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Muudatusettepanek nr 2, esitanud Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Muudatusettepanek nr 3, esitanud Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Muudatusettepanek nr 4, esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Palun neljandat muudatusettepanekut hääletada.

Esimees Ene Ergma

Hästi. Head kolleegid, panen hääletusele neljanda muudatusettepaneku, mille on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 27 Riigikogu liiget, vastu oli 51 ja erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 5, esitanud Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Palun, kolleeg Karel Rüütli!

Karel Rüütli

Rahvaliidu fraktsioon palub seda muudatusettepanekut hääletada.

Esimees Ene Ergma

Head Riigikogu liikmed, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 5, mille on esitanud Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon. Palun hääletada!

Poolt hääletas 26 Riigikogu liiget, vastu oli 50, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 6, esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Palun, kolleeg Mart Jüssi!

Mart Jüssi

Ma palun Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni nimel seda muudatusettepanekut hääletada.

Esimees Ene Ergma

Palun! Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 6, mille on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon. Palun hääletada!

Poolt hääletas 27 Riigikogu liiget, vastu oli 49, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepaneku nr 7 on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Palun, kolleeg Toomas Varek!

Toomas Varek

Eesti Keskerakonna fraktsioon palub seitsmendat muudatusettepanekut hääletada.

Esimees Ene Ergma

Palun! Lugupeetud kolleegid, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 7, mille on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon. Palun hääletada!

Poolt hääletas 27 Riigikogu liiget, vastu oli 51, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 8, mille on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni nimel palun seda ettepanekut hääletada.

Esimees Ene Ergma

Palun! Head kolleegid, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 8, mille on esitanud Erakonna Eestimaa Roheliste fraktsioon. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 27 Riigikogu liiget, vastu oli 50, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud kolleegid! Me oleme läbi vaadanud kõik muudatusettepanekud. Riigikogu juhatusele on saabunud Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepanek seaduseelnõu 347 teine lugemine katkestada ja meil tuleb seda hääletada.

Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku seaduseelnõu 347 teine lugemine katkestada. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 27 Riigikogu liiget, vastu oli 51, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Seaduseelnõu 347 teine lugemine on lõppenud.

10. Kaitseväeteenistuse seaduse, ravikindlustuse seaduse ja sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (289 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse, ravikindlustuse seaduse ja sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Ettekandjaks palun kõnepulti riigikaitsekomisjoni liikme kolleeg Trivimi Velliste!

Trivimi Velliste

Austatud proua esimees! Head kolleegid! Riigikaitsekomisjon arutas kõnesolevat eelnõu järjekorranumbriga 289 enne teisele lugemisele esitamist oma s.a 20. oktoobri ja 3. novembri istungil. 20. oktoobri riigikaitsekomisjoni istungil osalesid eelnõu algataja esindajatena Kaitseministeeriumi kaitseväeteenistuse osakonna juhataja Madis Kraav ja õigusloomebüroo nõunik Marju Aibast. 3. novembri istungil osales lisaks eelnimetatutele ka Kaitseministeeriumi õigusloomebüroo juhataja Lia Liin.

Meeldetuletuseks: eelnõu eesmärk on täpsustada asendusteenistusega seonduvat ning eelnõu § 1 punktis 26 sätestatud juhtudel panna kaadrikaitseväelastele kohustus hüvitada riigile ressursimahukal koolitusel ja täiendusõppel tehtud kulutused. Muudatused teistes seadustes on täpsustava iseloomuga.

Eelnõu kohta on ühtekokku esitatud kümme muudatusettepanekut. Need on kõik juhtivkomisjonilt riigikaitsekomisjonilt. Eelnõu algataja toetab kõiki muudatusettepanekuid peale muudatusettepaneku nr 2. Kõiki muudatusettepanekuid aktsepteeris komisjon üksmeeles.

Järgnevalt lähemalt muudatusettepanekutest. Kõigepealt muudatusettepanekud nr 1 ja 4. Käesoleva eelnõu menetluse käigus tõstati asjaolu, et 2007. aastal ei jõudnud kutse 12% reservväelasteni põhjusel, et viimaste aadress oli muutunud. Kutsealuste puhul on see näitaja enam-vähem samas suurusjärgus. Olukord ei ole parem ka tänava. Senine kaitseväeteenistuse seaduse §-de 46 ja 127 rakendamise praktika ei võimalda saada kõiki andmeid kutsealuste, see tähendab ka tulevaste asendusteenistuste või ajateenijate ning reservväelaste kohta. Kodakondsus- ja Migratsiooniametil on samuti olemas andmebaas, milles on eelnimetatud sihtrühma kuuluvate Eesti kodanike kontaktandmed, sest viimastele on ameti kaudu väljastatud isikut tõendavad dokumendid ning nende saamiseks esitab kodanik ametile oma kontaktandmed. Eelnimetatud täpsemad andmed on kaitseväele ja Kaitseressursside Ametile vajalikud kaitseväekohustuslike Eesti kodanike riikliku kesregistri andmete täiendamiseks ja võrdlemiseks. Andmed on vajalikud kaitseväele ja Kaitseressursside Ametile pandud avalike ülesannete täitmiseks. Muudatusettepaneku vajadusele juhtisid tähelepanu nii Kaitseministeeriumi, Kaitsejõudude Peastaabi kui ka Kaitseressursside Ameti esindajad. Riigikaitsekomisjon arvestas muudatusettepanekuid 1 ja 4 siinkõneleja ning komisjoni nõuniku sekretariaadijuhataja Aivar Engeli ettepanekul.

Muudatusettepaneku nr 2 esitas riigikaitsekomisjon oma esimehe Mati Raidma algatusel ning see täpsustab, et vaid välisriigis läbitud asendusteenistus annab aluse asendusteenistusest vabastamiseks.

Muudatusettepanek nr 3 on samuti algselt komisjoni esimehe Mati Raidma ettepanek. Muudatus määratleb üheselt, et Kaitseressursside Ameti kaudu toimub igakuiste toetuste maksmine. Sellisele põhimõttele oli viidatud ka eelnõu seletuskirjas, kuid eelnõu enese sätetes see puudus. Eelnõu algataja kõnesolevat muudatusettepanekut ei toetanud.

Muudatusettepanek nr 5 võimaldab reservväelast määrata senise ühe aasta asemel neljaks aastaks valmidusreservi. Vastav muudatus tehti kaitseväge juhataja ettepanekul, mida toetas ka Kaitseministeerium.

Muudatusettepanekud 6, 7 ja 8 on tehtud riigikaitsekomisjoni nõuniku-sekretariaadijuhataja Aivar Engeli ettepanekul ja need täpsustavad eelnõu § 180¹ sätteid ning viivad nad kooskõlla paragrahvi pealkirja ning teiste lõigetega.

Muudatusettepaneku nr 8 säte tuleneb seaduseelnõust 312, mis on ka kaitseväeteenistuse seaduse muutmise eelnõu, ning ühtlasi on teksti lisatud sõna "ressursimahuka". Nimeetatud säte kuulub olemuslikult käesoleva eelnõu juurde, millega muudetakse § 180¹ teisi lõikeid.

Muudatusettepanek nr 9 on täpsustava iseloomuga ja see on tehtud riigikaitsekomisjoni nõuniku-sekretariaadijuhataja Aivar Engeli ettepanekul. Põhjendus: kaadrikaitsevälasele peaks määrama kohustuse olla lepingulises tegevteenistuses. Senine eelnõu redaktsioon kinnitas, et kaadrikaitsevälane on kohustatud ressursimahuka koolituse järel töötama kaitseväs. "Töötama" võib aga tähendada ka töötamist töölepingu alusel, kuid käesoleval juhul on vaja rõhutada, et kaadrikaitsevälane on siiski lepingulises tegevteenistuses.

Ja viimane, 10. muudatusettepanek lähtub samuti Aivar Engeli tähelepanekust ja on iseloomult tehniline.

Riigikaitsekomisjon otsustas niisiis oma 20. oktoobri istungil konsensusega teha Riigikogu juhatajale ettepanek lülitada käesolev seaduseelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu kaheksanda tööpäeva päevakorda kolmapäevaks, 2008. aasta 12. novembriks. Komisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon teha Riigikogule ettepanek käesoleva seaduseelnõu teine lugemine täna lõpetada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Trivimi Velliste! Palun küsimused ettekandjale! Küsimusi ei ole. Kas kolleegid soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Vaatame nüüd üle kõik muudatusettepanekud. Seaduseelnõu kohta on kümme muudatusettepanekut, alustame nende läbivaatamist. Esimene, teine, kolmas on riigikaitsekomisjonilt, juhtivkomisjon on neid arvestanud täielikult. Neljas, viies, kuues, seitsmes, kaheksas, üheksas ja kümnes on kõik riigikaitsekomisjonilt. Juhtivkomisjon on arvestanud täielikult.

Head kolleegid! Me oleme läbi vaadanud kõik muudatusettepanekud. Seaduseelnõu 289 teine lugemine on lõpetatud.

11. Punase risti nimetuse ja embleemi seaduse ning karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (309 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud punase risti nimetuse ja embleemi seaduse ning karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Ettekandjaks palun kõnepulti riigikaitsekomisjoni liikme kolleeg Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Olen teie ees seaduseelnõuga, mis ei ole nii kirgi küttev, kui just äsja siin olnud riigieelarve seadus ja meie maksupaketi muutmise seaduse eelnõu. Nimelt, tegemist on punase risti nimetuse ja embleemi seaduse muutmise seaduse eelnõuga numbrimärgiga 309. Komisjonile ei laekunud tähtajaks mitte ühtegi muudatusettepanekut seaduseelnõu kohta. Ma ei hakka siinjuures teie aega raiskama selleks, et üle lugeda seda, mis siin sai puldist öeldud esimesel lugemisel. Seega, riigikaitsekomisjon otsustas oma 3. novembri istungil konsensusega teha Riigikogu juhatajale ettepanek lülitada käesolev seaduseelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu kaheksanda tööpäeva päevakorda tänaseks päevaks. Ühtlasi palub riigikaitsekomisjon Riigikogule selle seaduseelnõu teine lugemine lõpetada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kalvi Kõva! Küsimusi teile ei ole. Kas kolleegid soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Muudatusettepanekuid seaduseelnõu kohta ei ole. Seaduseelnõu 309 teine lugemine on lõpetatud.

12. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (312 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Ettekandjaks palun kõnepulti riigikaitsekomisjoni liikme kolleeg Jaak Salumetsa!

Jaak Salumets

Austatud juhataja! Head sõbrad ja kolleegid! Tulen teie ette kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõuga, mille number on 312 ja mis peaks seadusena vastuvõtmise korral parandama meie missioonil olnud ja haavata saanud võitlejate, kaitseväelaste sotsiaalseid tagatiseid ning tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid. Riigikaitsekomisjoni 3. novembri istungil osalesid Kaitseministeeriumi esindajad, Kaitseministeeriumi kaitseväeteenistuse osakonna juhataja Madis Kraav, õigusloomebüroo nõunik Marju Aibast ja õigusloomebüroo juhataja Lia Liin, ühtlasi kohtus riigikaitsekomisjon missioonil osalenud ja haavata saanud kaitseväelaste esindajatega ning Kaitsejõudude Peastaabi ülema kolonel Neeme Väliga. See oli väga huvitav vestlus, ma arvan, et mõlemale poolele, sest esimest korda olid need mehed, kes valasid verd ja olid jäänud invaliidideks, meie komisjoni ees. Meil tekkis suhteliselt tõsine, tõine arutelu. Haavatute esindajate sõnul katab see menetlus, selles olev kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seadus elementaarsed vajadused ning annab haavatutele täiendavad sotsiaalsed tagatised. Haavatute jaoks on lisaks ühekordsele toetusele sama olulised nende edasised sotsiaalsed tagatised, sealhulgas ka edasised tervishoiu- ja sotsiaalteenused.

Eelnõu kohta on esitatud kaheksa muudatusettepanekut. Kõik need peale muudatusettepaneku nr 2, mille on esitanud Kes-

erakonna fraktsioon, leidsid konsensusega heakskiidu. Riigikaitsekomisjoni otsustas toetada Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepanekut osaliselt ja esitas koostöös Kaitseministeeriumiga oma muudatusettepaneku, mis on tabelis nr 3 all. Riigikaitsekomisjoni toetas osaliselt Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepanekut põhjusel, et sellisel juhtumil suureneks töövõime kaotuse või hukkumise puhul veelgi vahe kaitseväelaste ja teiste jõustruktuuride, nagu politseinike ja päästametnike vahel viimati nimetatute kahjuks. Kaitseministeeriumi ja riigikaitsekomisjoni ühises muudatusettepanekus nr 3 on välja pakutud kehtiva õigusega võrreldes täiendavalt diferentseeritult ühekordse toetuse maksmise alused töövõime kaotuse puhul vahemikus 40–90% ning suurendatud täieliku töövõimetuse korral makstava toetuse määra. Muudatusettepaneku alusel toodud säte ehk siis eelnõu punkt 5 rakendub tagasiulatuvalt 2007. aasta 1. maist. Oluline on ka muudatusettepanek nr 5, mille esitas kaitseminister ja mida riigikaitsekomisjon aktsepteeris oma ettepanekuna. Muudatuse mõte on võimaldada kaadrikaitseväelastele pärast pikaajalist ravi vajava vigastuse saamist jätkata lepingulist tegevteenistust. Muudatuse kohaselt oleks tasustatava ravijärgse puhkuse edaspidiseks kestuseks kuus kuud senise kolme asemel.

Riigikaitsekomisjon otsustas 2008. aasta 3. novembri istungil konsensusega teha Riigikogu juhatasele ettepanek lülitada käesolev seaduseelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu kaheksanda töönädala päevakorda kolmapäevaks, 2008. aasta 12. novembriks. Riigikaitsekomisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon teha Riigikogule ettepanek seaduseelnõu teine lugemine lõpetada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jaak Salumets! Küsimusi teile ei ole. Kas kolleegid soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu kohta on kaheksa muudatusettepanekut, hakkame neid nüüd läbi vaatama. Esimene on riigikaitsekomisjonilt, on arvestatud täielikult. Teine on Eesti Keskerakonna fraktsioonilt, juhtivkomisjon on arvestanud osaliselt. Kolmas, neljas, viies, kuues, seitsmes ja kaheksas on riigikaitse-

komisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Seaduseelnõu 312 teine lugemine on lõpetatud.

13. Muinsuskaitseaduse muutmise seaduse eelnõu (331 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud muinsuskaitseaduse muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Ettekandjaks palun kultuurikomisjoni liikme kolleeg Aadu Musta!

Aadu Must

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Olen tohutult kurb, et ma ei saa rääkida 45 minutit, nagu ma olen harjunud, seetõttu teen lühidalt. Muinsuskaitseaduse muutmise seaduse eelnõu arutati 4. novembril 2008 ja kuna eelnõu oli juba enne esimest lugemist nii heas konditsioonis, et ei olnud ühtegi parandusettepanekut vaja teha, siis neid ka ei tehtud. Komisjon leidis, et teine lugemine tuleks lõpetada ja kui sellega nõustatakse, võiks kolmas lugemine olla 20. novembril. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg! Oot-oot, hea kolleeg, teile on ka küsimusi. Kolleeg Trivimi Velliste.

Trivimi Velliste

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud härra ettekandja! Kas komisjoni istungil oli kõne all ka selle eelnõu kontekstis küsimus piitsa ja prääniku vahekorras muinsuskaitstes, mis on üldiselt muinsuskaitstes igihaljas küsimus. Kuna präänikut sageli ei jätku, sest ühiskonnal ei ole piisavalt raha, siis teinekord püütakse suurendada piitsa rolli või piitsa tõhusust. Ja inspektorid nõuavad mõnikord suuremaid õigusi. Kas see teema kerkis üles selle eelnõu arutusel?

Aadu Must

See teema kerkis üles ja sellest oli siin saalis juttu esimese lugemise ajal. Kui seda meenutada, siis tõepoolest oli juttu Põhja-maade kogemusest, kus tõenäoliselt on präänikut rohkem. Ja oli juttu ka meie ajaloolisest kogemusest, kus näiteks 1881. aastal muinsust kaitstes leiti, et kes varastas Karksi lossi

müürist kivi, sellele tuleb vitsa anda. Nii et mitte piits, vaid vits kõige otsesemalt. Paraku on see arutelu eelmine etapp. Veel oli juttu sellest, et tõsisemalt jõutakse muinsuskaitseaduse juurde tõenäoliselt käesoleva aasta lõpul, kui tulevad just need meie poolt kuluaarides arutatud teemad tõsisemalt üles. Praegune on eelkõige üks seadusparandustest, mis lähtub kiiretest vajadustest.

Esimees Ene Ergma

Nüüd tõepoolest rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, kolleeg Aadu Must! Kas kolleegid soovivad läbi rääkida? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Muudatusettepanekuid ei olnud. Eelnõu teine lugemine on lõpetatud.

14. Lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (330 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Palun ettekandjaks majanduskomisjoni liikme kolleeg Hannes Astoki!

Hannes Astok

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 330 oli majanduskomisjonis arutelul teisele lugemisele saatmiseks 6. novembril. Meil olid külas ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Lennuameti esindajad ja kuna töögrupp oli enne koos käinud, siis oli meil terve hulk muudatusettepanekuid.

Esimene muudatusettepanek on roheliste fraktsioonilt ja räägib sellest, millest oli ka ühes Riigikohtu otsuses juttu ehk siis sellest, kas Lennuamet peaks kehtestama hinnad selleks, et lennumasinate nõuetele vastavuse kontrolli teha. Vastavalt selgitustele saime teada, et kuna uue seaduse järgi Lennuamet tunnustab ettevõtteid, kes võivad vastavuse kontrolli teha, siis sõidukite omanikud ise valivad nende tunnustatud ettevõtete seast välja selle sobiliku ettevõtte, kelle käest ta selle teenuse ostab. Sellist hinnakirja kontrolli kindlasti vaja ei ole ja komisjon jättis roheliste ettepaneku arvestamata.

Majanduskomisjon tegi muudatusettepaneku jätta seadusest välja notariaalse registerpandiga koormamise temaatika ja see oli tingitud sellest, nagu arvasid ka majandusministeeriumi esindajad, et vastav regulatsioon tuleks tegelikult eraldi seadusega kehtestada. Nii on ka Justiitsministeerium arvanud. See ettepanek leidis komisjonis toetust.

Edasi oli üks ettepanek, mis puudutab tervise seisundi kontrolli. See leidis komisjonilt toetust.

Neljas ja viies ettepanek on seotud Euroopa Liidu regulatsioonide ja muude täiendustega, mida komisjon ka toetas.

Kuues ettepanek oli ajendatud Eesti Tuuleenergia Assotsiatsiooni pöördumisest, mis rääkis sellest, et kui detailplaneeringuid tehakse, siis on Kaitseministeeriumil, Lennuametil ja Piirivalveametil õigus keelduda kooskõlastuse andmisest, kui tuulepargi rajatised ehk tuulegeneraatorid peaksid mingil moel segama lennuohutust, ja me jõudsime niisugusele järeldusele, et täiendasime seda ettepanekut selliselt, et Lennuametil, Kaitseministeeriumil ja Piirivalveametil on õigus 30 päeva jooksul esitada põhjendatud vastuväiteid detailplaneeringutele ja ehitusprojektidele ning detailplaneeringutega väljastatud projektemistingimused kehtivad kaks aastat, mis leidis ka komisjoni toetust.

Edasi, seitsmes ettepanek räägib huvilendude kvalifitseerimisest ja sellest, et huvilende saab teha ka kopteri ja õhupalliga, ja see leidis komisjoni toetust.

Kaheksas ettepanek, mis tuli roheliste fraktsioonilt, täpsustab seda, kuidas võib Lennuamet muuta sertifikaatide käitamistingimusi. See on redaktsioonilist laadi ettepanek, mida komisjon toetas.

Üheksas ettepanek räägib lennujaama territooriumil tööülesandeid täitvate isikute lennujulgestusalase koolituse regulaarsusest. Varem oli seal nõue, et kord aastas, siis me leidsime, et asjalik ettepanek on nimetada seda regulaarseks asjakohaseks korduvkoolituseks. See oli algatajate ettepanek ja leidis komisjonilt toetust.

Kümnes ettepanek räägib sellest, kuidas lennuvälja kinnise alaga piirnevatele aladele võib, kui vastavaid julgestusmeetmeid kohaldatakse, ka piirdeaia vastu ehitada näiteks parklaid, mis on Tallinna lennuväljale oluline

küsimus. Nii et uue redaktsiooni järgi, mille komisjon on ette pannud, võib siis ka otseselt vastu lennuvälja kinnist ala ehk siis vastu tema piirdeaeda ehitada näiteks parklaid, kui vastavad julgestusmeetmed on kohaldatud. Ja see on igati mõistlik, kui mõtleme arukast maa kasutusest lennuvälja ümbruses, mis on alati väga oluline teema.

Üheteistkümnes muudatusettepanek räägib juurdepääsust õhusõidukile. Siin oli esitajatel enne üks apsakas sisse jäänud, selgelt peab vastutama selle eest, kes pääseb õhusõidukisse sisse, lennuettevõtja.

Kaheteistkümnes parandusettepanek on seda laadi, et need asjad, mis olid enne plaanitud ühte määrusesse panna – nii aeronavigatsiooniteabe teenuse tagamine kui lennumeteoroloogiateenuse tagamine –, on nüüd toodud siia seadusesse ja kahte eraldi paragrahvi. Need on niisuguse iseloomuga nõuded, mida peaks ikkagi seaduses kajastama. Ja komisjon toetas seda.

Kokkuvõtteks komisjon tegi konsensusliku ettepaneku saata eelnõu 330 Riigikogu täiskogule teiseks lugemiseks täna, teha täiskogule ettepanek seaduseelnõu teine lugemine lõpetada ja kui teine lugemine lõpetatakse, viia eelnõu kolmas lugemine läbi s.a 19. novembril ning eelnõu seadusena vastu võtta. Ja kõik need otsused tehti konsensuslega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Hannes Astok! Küsimusi teile ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

Läheme muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Neid on meil 12.

Esimese muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata, kuid see ei kuulu hääletamisele. Teine, kolmas, neljas on majanduskomisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Viies, kuues, seitsmes on majanduskomisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Kaheksas on Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Üheksas, kümnes, üheteistkümnes ja kaheteistkümnes on majanduskomisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult.

Me oleme vaadanud läbi kõik muudatusettepanekud. Seaduseelnõu 330 teine lugemine on lõpetatud.

15. Sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (370 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu esimest lugemist. Juba on kõnepuldis sotsiaalminister Maret Maripuu. Palun, teil on sõna!

Maret Maripuu

Austatud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus on Riigikogule esitanud sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu. Seadusmuudatuse peamine eesmärk ja suurim muudatus on psüühiliste erivajadustega inimestele riigieelarvest rahastatavate erihoolekandeteenuste sisu ja nõuete täpsustamine, luues eeldused teenuste kvaliteedi parandamisele. Varem oli erihoolekande korraldus reguleeritud määruse tasandil. Lisaks reguleerib eelnõu puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel puudega lapse hooldajatoetuse üleandmist kohalikule omavalitsusele.

Kuid lubage mõne sõnaga rääkida ka eelnõu taustast. Sotsiaalkindlustusameti statistika alusel on psüühikahäire tõttu puue määratud 21 000 inimesele. Mitte aga kõigil psüühikahäire tõttu puudega isikutel pole õigust erihoolekandeteenustele, vaid ainult neil, kellel on raske, sügav või pikaajaline psüühikahäire, keda on 2000. aastal läbiviidud erihoolekande auditi hinnangul 7000. Tegemist on inimestega, kellel on olulisi raskusi igapäevaelus toimetulemisega, olulised puudujäägid sotsiaalsetes võimetes, suhtlemises ning kes üldjuhul vajavad pidevat ravi, kõrvalabi, juhendamist ja järelevalvet. Peamised sihtgruppid teenuste saajate hulgas on skisofreeniahaiged ja vaimse alaarenguga isikud. Kohtumäärusega

ööpäevaringsele erihooldusteenusele suunamise kriteeriumeid on kolm. Kõigepealt, isikul on raske psüühikahäire, mis piirab tema võimet oma käitumisest aru saada või seda juhtida, teiseks, hoolekandetasutusse paigutamata jätmise korral on ta endale või teistele ohtlik, ja kolmandaks, varasemate abinõude rakendamine ei ole osutunud küllaldaseks või muude abinõude kasutamine ei ole võimalik. Ajalooliselt on riik kuni aastani 1990 finantseerinud ainult hooldekoduteenust. 2000. aastate alguses hakati riiklike teenuste osutamise poliitikas rakendama uut põhimõtet – toetada ka väga raske psüühikahäirega inimeste tava- pärast ühiskonnas elamist. Eelnõus reguleeritakse erihoolekandeteenustele esitatavaid nõudeid, et üle Eesti oleks võimalik saada ühesugust teenust kõikjal. Seetõttu on eelnõusse sisse kirjutatud erinevad erihoolekandeteenused ja ka neile esitatavad nõuded. Ma nimetaksin järgmisi: igapäevaelu toetamise teenus, töötamise toetamise teenus, toetatud elamise teenus, kogukonnas elamise teenus, ööpäevaringne erihooldusteenus.

Agaga kui rääkida peamistest muudatustest eelnõus, võrreldes kehtiva korraga, siis need on järgmised. Esiteks antakse õiguslik alus teenuse osutamiseks vanaduspensionieas raske, sügava või pikaajalise psüühikahäirega isikutele. Kehtiva korra alusel suunati teenusele ainult tööealises eas isikud. Vanaduspensionieas psüühikahäirega isikute hooldusteenuste korraldamisega pidi tegelema kohalik omavalitsus. Paraku viibib praegu teenusel üle 700 vanaduspensionieas isiku, kes suunati teenusele tööealises eas ning jõudsid vanaduspensioniiikka teenust kasutades. Kohalikud omavalitsused ei ole nende isikute teenuste korraldamist üle võtnud. Kehtiva korra puhul on õiguskantsler ja ka Riigikontroll sellele tähelepanu juhtinud kui vanusest tulenevale diskrimineerimisele. Eelnõuga loobutakse katsest anda nende isikute hoolduse korraldamine üle kohalikele omavalitsustele ning võimaldatakse ka vanaduspensionieas raske, sügava ja pikaajalise psüühikahäirega isikutele riigi finantseeritud erihoolekandeteenust osutada. Õigus ei laiene dementsuse diagnoosiga vanaduspensioniealistele isikutele, nende isikute hooldusteenuse osutamine jääb endiselt kohalike omavalitsuste ülesandeks. Dementsus avaldub sagedamini vanaduses, erinevalt

näiteks skisofreeniast, ning senini on ka mäluhäiretega isikute hooldus peamiselt korraldatud kohalike omavalitsuste poolt üldhoolduse raames.

Teiseks luuakse omaosaluse puudujääva osa hüvitamise võimalus. Ööpäevaringse hoolduse ja kogukonnas elamise teenust kasutavad isikud peavad maksma oma toitlustamise ja majutamise kulude eest, mida nimetatakse omaosaluseks. Riikliku pensionikindlustuse seaduse jõustumisest alates ei peeta hooldekodus elavate isikute pensioni automaatselt kinni. Isikul on õigus oma pensionile, millest peamiselt tasub omaosalust. Varasemalt oli juhtumeid, kus isiku toidu ja majutuse kulud asutustes olid kõrgemad kui isiku sissetulek ja puudujääv osa kaeti tihti kõrgema pensioniga isikute arvel, mis viib ebavõrdse kohtlemiseni ja millele on ka Riigikontroll tähelepanu juhtinud. Samasuguse teenuse eest maksid kliendid erinevat hinda, sõltuvalt nende tuludest. Eelnõu alusel kehtestatakse omaosaluse maksimumpiir riigieelarvega ning kui isikul ei ole piisavalt vahendeid puudujääva osa hüvitamiseks, siis on võimalik taotleda selle katmist Sotsiaalkindlustusameti kaudu. Samuti reguleeritakse minimaalne vahendite hulk, mis ööpäevaringisel erihooldusteenusel või kogukonnas elamise teenusel viibivale isikule peab tuludest jääma enda kasutada, mis on 15% tuludest pärast omaosaluse, tulumaksu, elatise tasumist. Erihoolekandeteenus ei kata kõiki isiku eluks vajalikke kulusid, näiteks isikliku hügieeni tarbed, muude teenuste kulud, aga ka näiteks kohv. Isiklike vahendite olemasolu ja nende kasutamise üle saab inimene kas ise või seadusliku esindaja kaudu otsuseid langetada.

Kolmandaks viiakse teenuste järelevalvekorraldus maavalitsuste alt Sotsiaalkindlustusameti alla eesmärgiga ühtlustada järelevalvetase. Kuna Sotsiaalkindlustusamet tegeleb samuti teenuste finantseerimisega, tegevuslubade väljaandmisega ning teenusele suunamisega, siis on ka mõistlik, kui nad ise saavad järelevalvet korraldada.

Neljas muudatus on see, et saavutada ühtne tase erinevate hoolekandeteenuseid osutavate asutuste vahel ja muuta tõsisemaks eelkontroll, viiakse sisse tegevusloa nõue aastast 2010, eelkõige tuleb läbida eelkontroll ja tõsta teenuste kvaliteeti.

Samuti korrastatakse õendusabiteenuse osutamise hoolekandetasutustes, milleks muudetakse tervishoiuteenuste korraldamise seadust ning võimaldatakse iseseisva õendusabiteenuse osutamist erihoolekandeteenust osutavas asutuses, sõltumata omandivormist. Ööpäevaringse erihooldusteenuse osutajal peab olema iseseisva õendusabi osutamise tegevusluba alates aastast 2010.

Samuti täpsustatakse nõudeid töötajatele erihoolekandeteenuste osutamisel, sealhulgas laiendatakse ametite loetelu, kes võivad töötada tegevusjuhendaja ametikohal, näiteks sotsiaaltöötaja, vaimse tervise õde, tegevusterapeut. Tegevusjuhendaja on erihoolekandeteenust vahetult osutav töötaja.

Viiakse sisse ka kõrgemad nõuded töötajate arvule aastast 2015. Hoolekandeteenuste kvaliteedi võtmeks on töötajate kvalifikatsioon ja piisavus. Hetkel on kvaliteetse teenuse tagamiseks töötajate arv teenustel ebapiisav. Samuti täpsustatakse täienduskoolituse läbimise nõudeid tegevusjuhendajatele.

Eelnõu rakendamise seotud lisavahendite vajadus on 12,2 miljonit krooni, mis on 2009. aasta riigieelarve eelnõus planeeritud. Vahendeid kasutatakse omaosaluse puudujääva osa hüvitamiseks, vanaduspensioniealiste isikute eest tasumise kohustuse ülevõtmiseks, kelle eest senini on tasunud kohalikud omavalitsused, ja kohtumääruse alusel tahtevastasele hooldusele suunatud isikute teenuse järjekorra likvideerimiseks. Palun eelnõu toetada!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kolleegidel on küsimusi. Esimesena saab sõna kolleeg Trivimi Velliste.

Trivimi Velliste

Aitäh, proua aseesimees! Lugupeetud proua minister! Minu küsimus puudutab kergema psüühikahäirega isikuid. Teatavasti isegi kergemate skisofreeniavormide puhul jäävad need vilumatule silmale märkamatuks ja tavaline ametnik, kellel ei ole psühhiaatrikoolitust, ei saa aru, et tegemist on arvatavasti haige inimesega, ja talle tundub, et tegemist on lihtsalt tülika kodanikuga. Selliseid juhtumeid esineb ühiskonnas päris palju, need on sellised piirijuhtumid. Me teame, et ei ole alati ka väga selget piiri normi ja haiguse vahel. Kas

Sotsiaalministeeriumis või kas selle eelnõu kontekstis on ka seda probleemi püütud lahendada, kui on tõesti tegemist selliste piiripealsete juhtumitega, kus enamik ametnikke ei saa õieti aru, millega on tegemist ja see inimene jääb tegelikult hammasrataste vahele. Ta näiteks ei kirjuta alla mingile lihtsale paberile toetuse saamiseks ja talle ei maksta toetust välja, kui ta alla ei kirjuta. Aga ta keeldumine on tema haiguse olemuslik osa, ta sellepärast ei kirjuta alla, et tal on see puue. Siin võib tekkida nõiaring. Kas te oskate seda kuidagi kommenteerida, proua minister?

Maret Maripuu

Aitäh! See eelnõu teie tõstatatud küsimusi ei reguleeri. Erihoolekandeteenust osutatakse neile, kellel on raske, sügav või pikaajaline psüühikahäire. Kõik muud teemad tulevad järgmise etapina, kui me hakkame lahti kirjutama teisi sotsiaalteenuseid, mida kohalikud omavalitsused ja ka riik pakuvad teistel juhtumitel.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Kolleegid! Küsimuste esitamiseks on kodukorraseduses väga täpselt aeg ette nähtud, ma palun seda silmas pidada. Küsimuseks saab sõna kolleeg Marika Tuus.

Marika Tuus

Aitäh! Austatud proua minister! Mul on meeles, kui täiskasvanud puuetega inimeste hooldajatoetus anti omavalitsuste kätte, see oli kolme R-i valitsuse ajal ja seda tehti ka aasta lõpus niimoodi seoses riigieelarvega. Selle üle vaieldi väga palju ja esialgu ei olnud ka omavalitsusliitude nõusolekut, hiljem see saadi, nagu ka praegu on see nõusolek olemas. Aga tegelikult on nii, et seda teenust jääb seetõttu kohtadel vähemaks ja ma pidevalt puutun selle probleemiga kokku. Viimati näiteks esitati Palamusel see küsimus, et kas ükskord ei saa ka mingit seadust siis ümber teha? Nüüd me teeme ka siis puuetega laste puhul sellesama asja ära. Kas te ei karda, et siin võiks ju teenus muutuda jälle vähem kättesaadavaks, ja mis puutub rahasse, siis kui palju te selleks teenuseks sellest 12,5 miljonist eraldate?

Maret Maripuu

Aitäh, hea küsija! Minul on üllatav kuulda, et täiskasvanud puuetega inimeste toetuse üleandmisega on tekkinud probleeme. Kui 2005. aastal kohalikele omavalitsustele täiskasvanute hooldetoetuse üleandmine toimus, siis pigem on see tulem olnud positiivne, sellega on olnud rahul nii omavalitsused kui ka puuetega inimeste organisatsioonid ja puudega lapse hooldajatoetuse üleandmine kohalikele omavalitsustele on toimunud just eelkõige seeläbi, et puuetega laste vanemad on ise seda taotlenud. Hetkel makstakse puuetega laste hooldajatoetust 1482 inimesele, sh alla 16-aastase lapse hooldamise eest 1335 inimesele ja need rahasummad on eelarves olemas. Me oleme lähtunud eelkõige sellest, et kohapeal omavalitsus teab kõige paremini, mida üks või teine inimene kohapeal vajab. Nii et see algatus on tulnud puuetega inimeste organisatsiooni enda poolt.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Küsimuseks saab sõna kolleeg Heimar Lenk.

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Proua minister! Ma natuke täiendan seda eelmist küsimust. Mina puutusin sellega üleeile kokku. Kas siin ei ole mitte selline olukord tekkinud, et omavalitsused hoiavad seda raha kokku ja kasutavad muuks otstarbeks ning järgmisel aastal saavad nad sedavõrd vähem raha eelarvesse ja ongi see summa väiksem? Meil oli see Võru näide, kus jäi 1 miljon krooni üle sellest rahast, mis pärast läks järgmisel aastal kaduma. Nüüd ma kuulsin, et Põlvas on kordunud eelmisel aastal sama olukord, et on kokku hoitud ja nüüd, kui nad vaatavad järgmise aasta eelarvet, siis seal seda raha enam ei ole. Selline pilt on kohalikes omavalitsustes tekkinud. Omavalitsus on küll huvitatud raha saamisest, aga abi andmise maht, nende inimeste hulk väheneb, hoitakse kokku, aga järgmisel aastal riik enam seda raha ei anna.

Maret Maripuu

Aitäh! Seaduses on väga täpselt paika pandud need kriteeriumid, kellel on õigus seda toetust saada ja sellest peaks kohalik

omavalitsus lähtuma. Juhul, kui tõesti on nüüd andmeid, millele te vihjate, siis ma loodan, et ka järelevalveasutused selle peale reageerivad ja me saame võtta konkreetseid meetmeid kasutusele, sest väga täpselt on reguleeritud, kellel on õigus saada. Ma kordan veel kord, et see on olnud puuetega laste vanemate enda soov, et saaks dokumendid korda ajada kodu lähedal, et oleks see mugavam ja vähem bürokraatlik. Kui tulevad mingid tagasilöögid, siis me oleme ka väga huvitatud tagasisidest, et siis võib-olla veel kuidagi seadust täpsustada.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Teiseks küsimuseks saab sõna kolleeg Marika Tuus.

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Ma saan väga hästi aru, et selles mõttes omavalitsus otsustab, kes läheb päevahoidusse, kes läheb hooldekodusse jne. Aga ma ütlen veel kord, et on selgunud, et see teenus on lihtsalt väga paljudele kättesaamatu võrreldes varasema olukorraga. Mul on tõesti niisugune palve, et kas te ei helistaks näiteks Palamuse Vallavalitsusse, kui te saate, kas või homme, ja küsiksite üle, kui palju seda raha siis konkreetselt ikkagi on. Siin ka seda vastust nagu ei saanud.

Maret Maripuu

Aitäh! Uurime.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Ott Lumi.

Ott Lumi

Aitäh! Austatud minister! Ma ei palu teil kusagile helistada. Küsisin veidi laiemalt. Arvan, et on hästi positiivne, et antakse toetusi ja makstakse omavalitsusele toetusi. Kas te oskate välja tuua, millised võiksid olla järgmised plaanid toetuste kohta, et anda omavalitsustele nende korraldus ja väljamaksmine üle?

Maret Maripuu

Ma ei julge siin täna vekslit välja anda, sest me ei saa kohalikke omavalitsusi sundida. See saab toimuda ainult läbirääkimiste teel. Ja üks

teema, mille üle on arutletud, on pensioniealiste inimeste puudetoetuste maksmine.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegidel rohkem küsimusi ministrile ei ole. Täname sotsiaalministrit!

Menetleme eelnõu edasi. Ettekandeks tuleb kõnetooli sotsiaalkomisjoni liige kolleeg Taavi Rõivas.

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Head ametikaaslased! Sotsiaalkomisjon arutas seda eelnõu ning lisaks komisjoni liikmetele ja eelnõu tutvustanud ametnikele oli arutelu juures ka Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni tegevjuht Astrid Ojasoon.

Eelnõu ise koos seletuskirjaga on üle 200 lehekülje paks. Ma kiidaksin siinkohal Sotsiaalministeeriumi, sest see on tõesti erakordselt põhjalik seletuskiri. Kui keegi tunneb selle teema vastu täiendavat huvi, siis ma arvan, et ei ole küsimust, millele siit seletuskirjast vastust ei saa. Aga sotsiaalkomisjon, olles küllalt üksmeelne, pidas siiski vajalikuks avada arutelu umbes viiel teemal. Mul ei ole kahjuks ajaliselts võimalik kõiki neid diskussioone siia tuua, ma lihtsalt markeeriksin need teemad, millest räägiti.

Esiteks räägiti sellest, et dementsus on diagnoos, mida käsitletakse eraldi. Rääkisime sellest, et neid küsimusi tuleb lahendada kohalike omavalitsuste kaudu ja reaalne praktika on see, et kompetents dementsuse diagnoosiga tegelemiseks koondub ilmselt suurematesse omavalitsustesse.

Teiseks rääkisime sellest, et järelevalve tuuakse maavalitsuse alt Sotsiaalkindlustusameti alla.

Rääkisime sellest, et sisse on viidud minimaalne summa ehk 15%, mis peab isikule kätte jääma. See on täpselt sama teema, mida ka proua minister välja tõi.

Neljandaks rääkisime sellest, et tuleb sotsiaalhoolekande seaduse uus redaktsioon või terviktekst. Komisjoni liikmed küsisid, millal see tuleb ja mida see tähendab kohalike omavalitsuste halduskoormusele. Sotsiaalministeeriumist anti ülevaade, mis on need põhiküsimused, ja tunnistati, et see vajab veel täiendavat tööd.

Ja need olidki peamised küsimused, mida komisjonis markeeriti. Komisjon oli täielikult üksmeelne – 6 poolthäälega, ilma et keegi oleks vastu või erapooletu olnud, otsustati saata eelnõu esimesele lugemisele, esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 12. november. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kas te saate täpsustada komisjoni määratud muudatusettepanekute esitamise tähtaega?

Taavi Rõivas

Jah, ma vaatasin selle järele. Sel juhul on ilmselt elektroonilises versioonis viiga sisse lipsanud, sest elektrooniliselt oli 12-ndal kell 6 see tähtaeg. Tegelik kuupäev on 20. november.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kas kolleegidel on küsimusi? Küsimusi ettekandjale ei ole. Oleme ettekande ära kuulanud.

Fraktsioonide esindajad, kui te soovite avada läbirääkimisi, siis olge head. Kõnesoove ei ole ja läbirääkimisi ei avata. Määrän eelnõu kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 20. novembri kell 18.

Eelnõu 370 esimene lugemine on lõpetatud.

16. Riigivaraseaduse §-de 27 ja 34 muutmise seaduse eelnõu (329 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Läheme edasi oma 13. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud riigivaraseaduse §-de 27 ja 34 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks tuleb kõnetooli keskkonnaminister Jaanus Tamkivi.

Jaanus Tamkivi

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud saadikud! Riigivaraseaduse §-de 27 ja 34 muutmise seaduse eelnõu eesmärk on võimaldada kohalikel omavalitsustel inimeste valda või linna elama asumise soodustamiseks omandada hoonestamata elamumaad turuhinnast soodsamalt. Tulenevalt riigivaraseaduse §-s 27 sätestatust võib kohalikule omavalitsusele riigivara tasuta või alla hariliku väärtuse

võõrandada, kui vara on vajalik kohaliku omavalitsuse tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalhoolekandeametusele või omavalitsuse muude funktsioonide täitmiseks. Arvestades seda, et inimeste valda või linna elama asumise soodustamine ei ole vaadeldav otseselt kohalike omavalitsuste ülesannete täitmisena, nähakse eelnõus ette eraldiseisev alus kohalikele omavalitsustele riigimaa võõrandamiseks. Kohalikud omavalitsused on korduvalt pöördunud riigi poole elamumaa munitsipaalomandisse andmise taotlustega. Maareformi seaduse § 28, mis sätestab munitsipaalomandisse antavate maade loetelu, elamumaa munitsipaalomandisse andmist aga ette ei näe. Seega puudub elamumaa munitsipaalomandisse tasuta andmiseks õiguslik alus.

Eelnõu kohaselt täiendatakse riigivara seadust sättega, mille kohaselt võib riigivara valitseja võõrandada riigile kuuluvat elamumaa sihtotstarbega kinnisasja maa asukohajärgsele kohalikule omavalitsusele Vabariigi Valitsuse otsuse alusel. Nimetatud sätte kehtestamine tagab kohalikele omavalitsustele võrdsed võimalused elamumaa sihtotstarbega kinnisasja omandamiseks, mis omakorda aitab kaasa regionaalarengule. Kohalike omavalitsuste vajadustele vastu tulles nähakse eelnõus ette, et kohalikule omavalitsusele võõrandatava kinnisasja müügihinnaks on 65% selle maa harilikust väärtusest. Maa müügihinna puhul ettenähtud soodustuste kehtestamisel on lähtutud maareformi seaduse § 25 lõikes 4 sätestatud analoogselt põhimõttest, mille kohaselt munitsipaalomandisse antud maa võõrandamisel kannab kohalik omavalitsus 65% saadud tulust riigieelarvesse. Kohalikule omavalitsusele võõrandatava kinnisasja väärtus määratakse riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel sõlmitava müügilepingu sõlmimise seisuga ning kinnisasja väärtuseks on 65% kohalikust keskmisest müügihinnast ehk turuhinnast. Kui kinnisasja harilik väärtus ei ole eelnevalt teada, kaasab riigivara valitseja kinnisasja hariliku väärtuse ehk turuhinna kindlakstegemiseks üldiselt tunnustatud eksperdi, kelle eksperdihinnangu alusel määratakse kinnisasja harilik väärtus.

Riigivara saab müüa vaid kinnisasja, mis on kantud riigivara registrisse ja kinnistusraamatusse. Seega on kohalikel omavalitsustel võimalik võõrandada ainult riigi omandisse

jäetud kinnisasju. Juhul kui mõne konkreetse reformimata maatüksuse suhtes on kohalikul omavalitsusel huvi see võõrandada, siis jäetakse see maatüksus eelnevalt riigi omandisse, ning seejärel juba on võimalik alustada võõrandamisprotsessi. Kohalikel omavalitsustel tuleb kinnisasja väärtusest 65% tasuda riigile kahe aasta jooksul riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel sõlmitud müügilepingu sõlmimise päevast arvates. Nimetatud tähtaja kehtestamisel on arvestatud kohalikele omavalitsusele maa planeerimiseks ja infrastruktuuride väljaehitamiseks ning elamumaa võõrandamiseks kuluvat aega. Tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegid, kas teil on ministrile küsimusi? Esimesena saab küsimuseks sõna kolleeg Kaia Iva.

Kaia Iva

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Eesmärk on anda selle seaduseelnõuga kohalikele omavalitsustele maad soodustingimustel. Nõnda on kirjeldatud. Aga samas teevad kohalikud omavalitsused selle maa turuväärtuse tõstmiseks olulisi kulutusi, olgu siis tegemist planeeringutega, piirnevate kommunikatsioonide ehitusega. Kas ka seda nende rahaliste arvestuste juures arvestatakse ja kohalikele omavalitsusele need kulud kompenseeritakse lisaks sellele, et ta saab seda muust turuhinnast odavamalt?

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Ma niipalju täpsustan, et selle seadusparandusega luuakse üldse võimalus kohalikele omavalitsustele riigi käest elamumaad saada, sest siiani praktiliselt see võimalus on puudunud. Selleks et seda elamumaad kasutada elamumaana, on seal vaja teha teatavaid arendusi ja siin ongi see 65% sellest turuhinnast. Ehk see 35%, mis jääb turuhinna ja selle maa müügihinna vahele, võikski olla see raha, millega kohalik omavalitsus neid arendusi tegelikult teeb. Sest on ju päris selge, et see maa ei jää kohaliku omavalitsuse omandisse, nad ju tegelikult müüvad selle turuhinnaga edasi.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Väino Linde.

Väino Linde

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Kõigepealt ma tänan sellise põhjaliku ülevaate eest selle eelnõu kohta! Küsin seda, kuivõrd on selle eelnõu tehiolusid tutvustatud kohalike omavalitsuste ühendustele ja näiteks ka Eesti Linnade Liidule ning millised on olnud nende seisukohad selles suhtes?

Jaanus Tamkivi

Loomulikult on see eeltöö tehtud ja arutelud kohalike omavalitsusliitude tasandil on toimunud. Võin öelda, et näiteks seda tähtaega, et mainitud summa tuleb tasuda kahe aasta jooksul, on esialgselt ettepanud kolmest kuust nihutatud kuni kahe aastani välja, tulles just nimelt vastu kohalike omavalitsuste ettepanekutele ja soovidele. Küll aga on kohalike omavalitsuste ettepanek loomulikult saada seda maad veelgi soodsama hinnaga, kui siin praegu parasjagu kirjas on, nimelt veelgi soodsamalt kui see 65%.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Tõnis Kõiv.

Tõnis Kõiv

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Tõesti, omavalitsused on juba väga pikalt oodanud seda võimalust, et lõpuks ometi asuda elanike juurdemeelitamiseks neile pakkuma ka võimalust oma kodu ehitada. Aga kui nüüd üks konkreetne omavalitsus planeerib mingisuguse maa ära ja tegemist on reformimata riigimaaga, kui palju see protsess võiks aega võtta, ütleme, reformi läbimiseks, et ta riigivaraks saab, ja siis seejärel sellesama jõustuva seaduse järgi omavalitsusele jõuab? Kui palju see haldusprotsess võib kokkuvõttes algusest lõpuni aega võtta?

Jaanus Tamkivi

Need toimingud kõik kokku ei toimu loomulikult üleöö, aga mis puudutab seda, kui elamumaa jäetakse riigi omandisse, see protsess iseenesest võtab aega umbes 3–4 kuud või kuni pool aastat ja sealt edasi, kuna on vajalik Vabariigi Valitsuse otsus, siis teatavasti paar-kolm kuud võiks veel juurde lisada, nii et

alla aasta igal juhul peaks hakkama saama. Küll aga ma tuletan meelde, et elamumaa on selline maa liik, mis pakub suurt huvi kõigile ja suhteliselt vähe on seda elamumaad, mis on praegu reformimata riigimaal. Üldiselt on elamumaa, mis ei kuulu kohalikele omavalitsustele, suures osas praegu juba jäetud riigi omandisse. Nii et selle tõttu ongi seda küsimust lahendatud riigivaraseaduse kaudu.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegidel ministrile rohkem küsimusi ei ole. Täname keskkonnaministrit ja läheme edasi eelnõu lugemisega. Ettekandeks kutsun kõnetooli majanduskomisjoni liikme kolleeg Margus Lepiku.

Margus Lepik

Hea juhataja! Austatud kolleegid! Lugupeetud minister! See tore seaduseelnõu oli majanduskomisjonis arutlusel teisipäeval 4. novembril ja seda tutvustasid meile keskkonnaminister Jaanus Tamkivi ning Maa-ameti juriidilisest osakonnast Tanel Ruusmaa. Täna ka kõiki küsijaid, kes saalis diskussioonile kaasa aitasid! Samasugused küsimused olid ka meil komisjonis päevakorral. Toimunud arutelude tulemusena tegi komisjon järgmised otsused. Saata Vabariigi Valitsuse algatatud riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks s.a 12. novembril ning teha täiskogule ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 26. november kell 12. Kõik need otsused tegi majanduskomisjon konsensusega. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kolleegid! Kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Kui nüüd fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi, siis, palun, selleks on võimalus! Esimesena saab sõna kolleeg Kaia Iva Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel.

Kaia Iva

Austatud juhataja! Head kolleegid! Kahtlemata on selle seaduseelnõuga astunud pikk samm vajalikus suunas. Kohalikud omavalitsused on juba pikalt oodanud võimalust elamuarenduseks ka maad saada ning selle olulise küsimusega tegelda. Aga ma arvan, et

on vaja astuda ka teine samm. Kui on vaieldud selle üle, kas kohaliku omavalitsuse asi peaks olema elamumajandusega tegelemine, siis teine küsimus, mille üle samuti vaieldakse, on see, kas kohaliku omavalitsuse roll peaks olema soodsa ettevõtluskliima loomine. Väidetakse, et see ei ole kohaliku omavalitsuse asi. Vaidlen vastu. Kohaliku omavalitsuse olemuslik ülesanne on võimalikult soodsate tingimuste loomine ka ettevõtluseks. Sest mis on tegelikult kohalik omavalitsus? See on demokraatlikult moodustatud võimuorganite õigus, võime ja kohustus seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtudes elanike õigustatud vajadustest ja huvidest. Ma usun, et eriti praegusel hetkel ei vaidle keegi vastu, et elanike õigustatud ootus ja huvi on see, et ettevõtlus oleks võimalikult arenenud igas kohalikus omavalitsuses. Ma loodan, et teise lugemise käigus saab selle seaduseelnõu parandustega loodud võimalus, et kohalikud omavalitsused saaksid sellisel moel ka soodsa ettevõtluskeskkonna loomiseks vajalikku maad enda omandisse. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kui kolleegidel rohkem kõnesoove ei ole, siis lõpetame läbirääkimised. Määrän eelnõu 329 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 26. novembri kell 12. Sellega saame eelnõu 329 esimese lugemise lõpetada.

17. Ühistranspordiseaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (364 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Läheme edasi oma 14. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud ühistranspordiseaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks tuleb kõnetooli siseminister Jüri Pihl.

Jüri Pihl

Lugupeetud eesistuja! Head parlamendiliikmed! Vabariigi Valitsus esitas ühistranspordiseaduse, avaliku teenistuse seaduse ja Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu vabariigi parlamendile ja selle

peamiseks ajendiks oli tõsta riigi haldus-suutlikkust ühistranspordi korraldamisel ning sellest tulenevalt luua eeldused ühistransporditeenuse paremaks kättesaadavuseks. Käesoleva eelnõu peamine eesmärk on Riigikogu poolt 2007. aasta jaanuaris kinnitatud transpordi arengukava aastateks 2006–2013 juurde kuuluvast ühistranspordi arenguprogrammist tulenevate poliitika ja strateegiliste eesmärkide realiseerimisega, üleriigilise ühistranspordi tõhusama korraldamisega ning riigieelarvest eraldatud vahendite kasutamise tõhusama kontrollimisega seonduvate ülesannete ja funktsioonide andmine Riiklikule Autoregistrikeskusele. Seoses eeltooduga moodustatakse ARK-is uus ühistranspordi küsimustega tegelema hakkav struktuuriüksus. Tulenevalt ARK-i ülesannete mahu laiendamisest ja asutusele riikliku järelevalve funktsiooni üleandmisest kujundatakse ARK hallatavast riigiasutusest ümber valitsusasutuseks, sest riiklikku järelevalvet on õigus teostada ainult valitsusasutustel. Samas luuakse eelnõuga ka võimalus, millega ARK-is võivad lisaks ametnikele töötada avaliku võimu volitusega töötajad Eesti Vabariigi töölepingu seaduse alusel, kellele avaliku teenistuse seadus ei laiene. Praegu kehtiva avaliku teenistuse seaduse kohaselt loetakse seaduses toodud ametiasutustes, sh valitsusasutuses töötamist igal juhul avalikuks teenistuseks, seda vaatamata asjaolule, kas ametikoht on seotud avaliku võimu volituste teostamisega või mitte. Kavandatav muudatus on hädavajalik ARK-i ümberkujundamiseks valitsusasutuseks. Praegu on ARK-is 290 töökohta ja nendest vaid 34 on kavas muuta tulenevalt ülesannete jaotusest avaliku teenistuse ametikohtadeks. Lisaks eeltoodule sisaldab eelnõu muudatusi, mis täpsustavad järelevalvet avalikku liinivedu teostavate vedajate ja majandusarvestuse üle, eelnõuga luuakse võimalus määrata vedajatele ettekirjutuse täitmata jätmise eest sunniraha, mis võimaldab tõhusamalt tagada ettekirjutuste täitmist. Eelnõu muudab ka ühistranspordiregistris sisalduvate andmete koosseisu, mille kohaselt alates 1. jaanuarist 2010 peavad kohalikud omavalitsused registrisse sisestama ka andmed vastavalt oma valla- ja linnaliinide kohta. Eelnõu jõustumine on kavandatud järgmise aasta 1. jaanuarist. Aitäh teile!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kolleegidel on ministrile küsimusi. Esimesena saab sõna kolleeg Ain Seppik.

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Minu meeldivaks üllatuseks on Partsi asemel siseminister ja kohe ongi mul selle kohta küsimus. Paragrahvi 6 lõikes 3 räägitakse piirnevate maakondade maavalitsustest ja autoregistrikeskusest, kes võivad kokku leppida ja toetada bussiliine ka riigi vahenditest, nagu ma aru saan, ilma konkursi korraldamata. Ma saan aru, et meil on praegu suuri korrupsiooniprobleeme, vist Valgas, näiteks juba konkursside puhul. Aga nüüd kavatakse konkursid ära jätta ja riigi raha lihtsalt ametnike omavahelisel kokkuleppel mängu panna. Kas eelnõu algataja peab seda moodust õigeks ja kas siin siiski ei tuleks mõelda konkursside korraldamise peale?

Jüri Pihl

Aitäh küsijale! Siin on tõesti mõned juhtumid lubatud, et avalikul konkursil antakse liiniluba vedajale, kes siis taotleb liiniluba omaenda algatusel avatavale liinile ja uut liiniluba sellele, mida ta on teenindanud. See on väga piiratud hulk ja seaduseelnõu ettevalmistajad on näinud, et siin ei ole seda ohtu. Muudel juhtudel toimuks see ikkagi konkursi korras, et riigi vahendid oleksid hästi kasutatud.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Tõnis Kõiv.

Tõnis Kõiv

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Tõesti, Juhan Partsilt oleks seda küsimust olnud kindlasti mõistlikum ja õigem küsida, aga kuna teie olete puldis, siis küsin teie käest. Selle seadusega tehakse mõningaid muudatusi, tõstetakse mingid ülesanded ümber ühistranspordi korraldamisel. Praegu täidavad mingeid ülesandeid maakondlikud ühistranspordikeskused, mis on omavalitsuste loodud. Kas need ühistranspordikeskused peaksid selle seaduse jõustumise järel oma tegevuse lõpetama või lihtsalt tuleb autoregistrispoolne täiendav korraldamine mängu ehk kas siin tuleb korraldamist juurde või see lihtsalt liigub

ühest kohast teise? Ma oleksin kindlasti seda lugenud ja leidnud ka seletuskirjast seaduse juurde, kuid meil saalis seletuskirja ei ole. Teil on see kindlasti olemas ja te saate sellest vaadata.

Jüri Pihl

Aitäh küsimuse eest! Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil on ikka plaanis kogu see, ütleme, hangete ja vedude korraldamine nii bussiliinidel, rongiliinidel, laevaliinidel kui ka muudel sellistel riigi dotatsiooni saavatel transporditeenust osutavatel firmadel koondada ühte kohta. Seda ei tehta kohe 1. jaanuarist. Aastal 2010 koondub bussiliiklus ja 2013 siis ülejäänud. Selline kompetentsikeskus moodustatakse ikkagi sellesse loodavasse valitsusasutusse, et oleks ühtlane korraldamine ja, ütleme, tarkust rohkem ühes kohas.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegidel ministriale rohkem küsimusi ei ole. Täname siseministrit! Kolleegid! Kui te soovite avada läbirääkimisi ... Palun vabandust! Nüüd on Taavi Veskimägi jõudnud saali, väga kena. Ma kutsun ettekandeks kõnetooli majanduskomisjoni liikme kolleeg Taavi Veskimäe.

Taavi Veskimägi

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Kõigepealt tuhat vabandust minu poolt!

Majanduskomisjon arutas seda eelnõu esmaspäeval, 3. novembril. Komisjonis oli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts ning lisaks temale hulk kolleege samast ministeeriumist. Nii nagu ikka, oli majanduskomisjon seda eelnõu eelnevalt üsna pikalt töörühmas käsitlenud ja me arutasime neid peamisi valupunkte eelnõuga seonduvalt. Eelkõige seda, kas oleks võimalik tegelikult kogu ühistranspordi korraldamisega liikuda kohe tsentraalse süsteemi juurde, et autoregistrikeskus hakkab otseselt korraldama üle Eesti, või peavad maavalitsused või ka oma-valitsusliitude asutatud sihtasutused Harjumaal ja Järvamaal jätkuvalt selle küsimusega tegelema. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium oli seisukohal, et kaugem eesmärk võiks olla, et autoregistrikeskus võtaks

riigi poolt üle kogu funktsiooni üleriigiliselt, aga praegu ei olda selleks valmis.

Samamoodi arutati avaliku teenistuse seaduse rakendamise poolt selle eelnõuga seonduvalt ehk sellist funktsionaalset avaliku teenistuse definitsiooni antud eriseaduse tingimustes, kus meil avaliku teenistuse seaduse eelnõu on hetkel veel kusagil valitsuse kooskõlastusringil. Kui praegu on avaliku teenistuse seadus institutsionaalse definitsiooni põhine ehk ametiasutuste definitsiooni põhine, siis tulevikus ta peaks liikuma samale alusele, nagu siin eelnõus juba on toodud, et avalikku võimu teostavad isikud antud asutuses oleksid avalikud teenistujad ja teised ei oleks mitte töölepinguga tööl abiteenistujatena töölepingu seaduse alusel, aga siiski ka teatud regulatsiooni laiendustega avalikus teenistuses, vaid nad tõesti käiksidki tööl töölepingu seaduse alusel. Kuna selline eelnõu siiski loodetavasti valitsuse poolt jõuab siia saali, siis komisjon leidis, et see definitsioon võiks olla ka asjakohane.

Ja siis oli arutelul veel üks ettepanek, mis kerkis valitsuse kooskõlastusringis üles, et ARK võiks tulevikus tegelda rongi- ja lennuliikluse koordineerimise küsimustega. Aga komisjon oli küll seda meelt, et rongi- ja lennuliiklus ei sobi olemuslikult kuidagi autoregistrikeskusesse ja kuna meil kahjuks ei ole nii mastaapset lennu- ega laevaliiklust Eestis, siis see võiks jätkuvalt olla Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi pädevuses ja ei ole vaja hakata mingeid täiendavaid ametikohti ARK-i looma, kus hakataks n-ö korraldavat tegevust selles valdkonnas teostama.

See oli arutelu sisu ja sellest tulenevalt leiti, et eelnõu on piisavalt küps selleks, et saata ta esimesele lugemisele ning teha täiskogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. november kell 18. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kolleegidel on küsimusi. Sõna saab Tõnis Kõiv.

Tõnis Kõiv

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Minu jaoks jäi asi natuke ebaselgeks, sellepärast ma küsingi üle. Rääkisid, et komisjonis oli juttu ka kahest ühistranspordikeskusest Harjumaal ja

Järvamaal, mis on ühistranspordiseaduse alusel loodud. Kas nende töö lõpeb pärast selle seaduse jõustumist ära ehk nad peaksid oma uksed kinni panema, või jääb töö ikka osaliselt veel alles ja see nende tööd lõpetav seadusmuudatus või eelnõu on alles tulemas või peaks veel tulema?

Taavi Veskimägi

Jah, see eelnõu nende tegevust ei lõpeta. Hankeid jäävad nemad praegu korraldama nii nagu senini. See eelnõu, mis ka minu hinnangul võiks ühel hetkel siia Riigikokku jõuda, tuleb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindajate hinnangul ühel hetkel kunagi tulevikus. Aga praegu jäävad hanked n-ö maakonnapõhiseks. See, mida ARK hakkab tegema – loob selle registri, saab täispildi informatsioonist üle Eesti ning paremini planeerida üle maakonna piiride ühistranspordi liine ja neid võimalikke mahte.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kollegidel ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Täname kolleeg Veskimäge!

Fraktsioonide esindajad! Kui te soovite avada läbirääkimisi, siis olge lahked. Kõne-soove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 26. november kell 18.

Eelnõu 364 esimene lugemine on lõpetatud.

18. Investeerimisfondide seaduse, väärtpaberituru seaduse, äri-seadustiku ja Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu (376 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Läheme edasi oma 15. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud investeerimisfondide seaduse, väärtpaberituru seaduse, äriseadustiku ja Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks kutsun kõnetooli rahandusminister Ivari Padari.

Ivari Padar

Lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolevaga on teile esitatud arutamiseks Vabariigi Valitsuse algatatud investeerimisfondide seaduse, väärtpaberituru seaduse, äriseadustiku ja Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõuga kaasnevad kõige olulisemad muudatused seoses investeerimisfondide seaduse muutmisega. Praegu kehtivas investeerimisfondide seaduses on nendele investeerimisfondidele, mida pakutakse avalikkusele ning mis kuuluvad finantsjärelevalve alla, ette nähtud konkreetsed nõuded fondi varade paigutamise osas. Need nõuded tulenevad Euroopa Liidu investeerimisfondide direktiivist ning nende eesmärk on hajutada riske ning kaitsta investorit, kes oma vara investeerimisfondidesse paigutab. Nimetatud direktiiv võeti Euroopa Liidus vastu juba 1985. aastal. Tulenevalt aga finantsturgude kiirest arengust ja sellest, et turule on tulnud mitmeid keerulisemat sorti väärtpabereid, on Euroopa Komisjon eelnimetatud direktiivi alusel välja töötanud vastava aladirektiivi, millega täpsustatakse nõudeid selle kohta, millistesse varaliikidesse fondi vahendeid võib täpsemalt paigutada. Seega on eelnõu üheks olulisemaks eesmärgiks eelnimetatud aladirektiivi ülevõtmine Eesti õigusesse.

Teise olulisema muudatusena investeerimisfondide seaduses muudetakse ja täiendatakse eelnõuga ka investeerimisfondide kohta avalikustatava teabe ja reklaami korda, mida praegu veel väga põhjalikult reguleeritud ei ole. Muudatuste eesmärk on vähendada ebaselgust investorite jaoks finantstoodete turustamisel.

Kolmanda olulisema asjana muudetakse ka äriseadustikku ja Eesti väärtpaberite keskregistri seadust. Need muudatused tulenevad eelkõige sellest, et võimaldada börsiettevõtetel paindlikumatel tingimustel korraldada uusi või täiendavaid aktsiaemissioone. Ülejäänud eelnõukohased muudatused on suuresti väga tehnilise iseloomuga, kus täpsustatakse eelkõige investeerimisühingute ja fondivalitsejate omakapitali arvutamise metoodikat.

Kokku võttes, kuigi praegu on väga keerulised ajad finantsturgudel, on investeerimisfondide mahud viimaste aastatega Eestis hüppeliselt kasvanud ning fondidesse in-

vesteerimine on tavainimeste jaoks üha populaarsemaks muutunud. Seepärast on oluline investoreid ka piisaval määral kaitsta. Eelnõu suures osas seda eesmärki täidabki. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegid! Kas teil on ministrile küsimusi? Küsimusi ei ole. Täname rahandusministrit! Läheme edasi eelnõu lugemisega. Ettekandeks kutsun kõnetooli rahanduskomisjoni esimehe kolleeg Jürgen Ligi.

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjoni meelest nii ongi, nagu rahandusminister siin äsja rääkis. Nii me mõistsime seda eelnõu ka komisjoni arutelul, mis toimus 6-ndal. Me esitasime täpsustavaid küsimusi ja siis otsustasime teha Riigikogu juhatasele ettepaneku võtta eelnõu päevakorda täna, esimene lugemine lõpetada ning muudatusettepanekute esitamise tähtjaks määrata 26. november kell 6. Sellega olid kõik nõus, isegi opositsioon. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Aitäh! Kolleegid! Kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Täname rahanduskomisjoni esimeest! Fraktsioonide esindajad! Kui te soovite avada läbirääkimisi, siis võite seda teha. Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 26. november kell 18.

Eelnõu 376 esimene lugemine on lõpetatud.

19. Maksukorralduse seaduse, äriseadustiku ja nendega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (377 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Meie 16. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud maksukorralduse seaduse, äriseadustiku ja nendega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks kutsun kõnetooli rahandusminister Ivari Padari.

Ivari Padar

Lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelnõu eesmärk on Justiitsministeeriumi koostatud äriseadustiku, mittetulundusühingute seaduse ja nendega seonduvate teiste seaduste muutmise seadusega reguleerimata jäänud muudatuste sisseviimine õigusaktidesse. Selleks muudetakse maksukorralduse seadust, äriseadustikku, kogumispensionide seadust, loovisikute ja loomeliitude seadust, ravikindlustuse seadust, sotsiaalmaksuseadust ja tulumaksuseadust. Muudatused on seotud maksukohustuslaste registris registreeritud FIE-de registreerimise koondamisega äriregistrisse alates 1. jaanuarist 2009. Praegu on suurem osa FIE-dest registreeritud Maksu- ja Tolliameti peetavas maksukohustuslaste registris. Osa ettevõtjaid on aga registreeritud äriregistris. Eelnõu sätestab maksuhaldurile ka täiendavad võimalused täitetoimingu sooritamiseks enne maksuseadusest tuleneva rahalise nõude või kohustuse kindlaksmääramist ja eelnõu viib sisse järgmised muudatused. Täpsustatakse tollieeskirjade definitsiooni, määratletakse täpselt rahvusvahelise ametiabi võimalused ja piirid, sätestatakse Maksu- ja Tolliameti võimalus taotleda sundtäitmise rakendamist välisriigi pädevalt asutuselt. Seaduse jõustumiseks on planeeritud 2009. aasta 1. jaanuar. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegid! Kas soovite esitada küsimusi ministrile? Küsimusi ei ole. Täname rahandusministrit. Kutsun kõnetooli ettekandeks rahanduskomisjoni esimehe Jürgen Ligi.

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Komisjon arutas seda eelnõu 6. novembril ning otsustas teha ettepaneku täna eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 18. november kell 6. Täna!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegid! Kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Lugupeetud kolleegid! Kui soovite avada läbirääkimisi fraktsioonide nimel, siis saate seda

praegu teha. Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Määrán eelnõu kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 18. novembri kell 18. Eelnõu 377 esimene lugemine on lõpetatud.

20. Politsei ja piirivalve seaduse eelnõu (343 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Meie 17. punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud politsei ja piirivalve seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks kutsun kõnetooli siseminister Jüri Pihli. Siseministrit ei ole hetkel saalis, juhataja võtab kaks minutit vaheaega. Vaheaeg kaks minutit, vaheaeg lõpeb 21.09.

V a h e a e g

Aseesimees Kristiina Ojuland

Lugupeetud kolleegid! Jätkame täiskogu istungit. Tänu siseministrile on kolleegid ka saali kogunenud. Läheme edasi 17. päevakorrapunktiga, milleks on eelnõu 343 esimene lugemine. Ma kutsun kõnetooli siseminister Jüri Pihli.

Jüri Pihl

Lugupeetud eesistuja! Hüvad Riigikogu liikmed! Hea meel, kui kõik seadused lähevad nii kiiresti, et ei jõua ruumist väljagi minna, kui juba on kaks seadust menetletud.

Meil on tehtud siin ka slaidiprogramm, mida me saame teile näidata, et pilt oleks selgem. Politsei, piirivalve ja migratsiooni-järelevalve küsimused on omavahel väga selges ja tihedas seoses, seetõttu on ka nende tegevuse ühendamist ühtsesse politseiorganisatsiooni rakendanud mitmed riigid, võtame näiteks USA, Prantsusmaa, Ühendkuningriigi, Rootsi, Norra, Ungari, Sloveenia, Saksamaa. Ilmselt just seetõttu ei ole ka Eestis ühendasutuse idee uus. Ennemalt on kõneldud nii tänases mõistes ühendasutuse loomisest kui ka ametite muutmisest ministriumi osakondadeks. Paraku on need ideed jäänud varem pigem intellektuaalse mõttevahetuse või poliitilise deklaratsiooni tasandile. Eesti liitumine Schengeniga tõi siseturvalisuse ametkondadele kaasa uue tegutsemiskeskonna ja uue vastutuse koos rollide muutmisega. Nähes ette Schengeni mõju, oli 2007. aastal selge

vajadus asuda politsei, piirivalve ning Kodakondsus- ja Migratsiooni ameti jõudusid ühendama. Olgugi, et tegu oli veel majandusbuumi ajaga, oli selge, et sisejulgeoleku kvaliteeti tagavat kiiret kasvu riigieelarvelt pidevalt oodata ei saa ning kehvemate aegade tülles on vaja saavutada vahendite maksimaalne ära kasutamine ...

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegid, palun vaiksemalt! Ministrit ei ole saalis kuulda.

Jüri Pihl

... kus killustatud haldus- ja tagalateenistuse koondamisega ühte on võimalik rohkem vahendeid suunata põhitegevusse ehk siseturvalisuse tagamiseks.

Paragrahv 1 "Reguleerimisala" sätestab politsei ülesanded, korralduse ja politseiteenistuse õiguslikud alused. Ameti nimetus oleks siis Politsei- ja Piirivalveamet. Politsei- ja Piirivalveamet on Siseministeeriumi valitsemisalas asuv valitsusasutus ja prefektuur on Politsei- ja Piirivalveameti piirkondlik struktuuriüksus. Praegu on neid kolme asutuse, kolme ameti peale kokku 14. Oli ettepanek, et teha kohe nagu kaitseväes üks asutus, kuid sujuva ülemineku tagamiseks jäävad siis prefektuurid ka iseseisvateks asutusteks ehk 14-st jääb viis ja hiljem muutuvad nad üheks asutuseks.

Kolmas peatükk on "Politsei andmekogud". Siseministeerium asutab andmekogu korra- kaitse ja süüteomenetluslike ülesannetega seotud toimingute ja menetlusega seotud andmete kogumiseks (infosüsteem POLIS), siis on veel piirikontrolli infosüsteem PKIS ja Schengeni infosüsteemi riiklik register.

Eelnõu järgmises peatükis räägitakse salajasest koostööst ja jälitustoimingust. Nagu on ka välja toodud, on siin sätestatud jälitustoimingute regulatsioon, mis ei ole kaetud julgeolekuasutuste seadusega teabehanke raames ja kuritegude uurimisega ehk kriminaalmenetlusega. Siin on käsitletud seda, et politseil on omad salajased kaastöötajad ja muud regulatsioonid selle kohta, mida on vaja teha varjatult.

"Vahetu sund", viies peatükk. Me oleme lähtunud sellest ja loodame, et korra- kaitse seadus rakendub samal ajal, kui rakendub see

seadus, loodetavasti 1. jaanuarist 2010, aga samas oleme valmis tegema ka kiireid muudatusi, kohendamisi, kui peaksid tekkima teatud probleemid. Ma mõtlen, probleemid korrakaitseseaduse rakendamisega, sest nagu on teada, tuleb peale seaduse vastuvõtmist veel välja töötada rakenduseadus. Samas peatükis on ka loetletud politseile lubatud erivahendite liigid. Võrreldes kehtivas seaduses sätestatud erivahendite loeteluga, ei eristata eelnõus erivahendeid ja abivahendid, vaid määratletakse nad kõik erivahenditena, sest oma olemuselt ja korrakaitseseaduse eelnõus sätestatud erivahendite definitsiooni kohaselt on tegu erivahenditega. Loetelu ei ole laiendatud, võrreldes kehtivate õigusaktidega.

Teenistuse mõiste. Siin on välja toodud varasemad seadused, mis praegu kehtivad. Me teame, et Kodakondsus- ja Migratsiooniamet tegutseb avaliku teenistuse seaduse alusel, ja see jääb ka edaspidi nii toimima. Vastavalt politsei ja piirivalve seaduse eelnõu §-le 37 ja 38 on see riigiametniku teenistus politseiametniku ametikohal ja on avaliku teenistuse eriliik. See on sarnaselt kaitseväeteenistuse, päästeteenistuse ja vanglate teenistusega. Nagu ikka on kahe asja ühendamisel alati vaja teha kompromisse ja üks kompromiss on tõesti see, et me räägime siin politseiteenistusest, me ei hakanud seda lahti lööma piirivalve- ja politseiteenistuseks, nagu on tehtud ametinimetuses.

Ametikohad. Palju on olnud juttu, et on väga palju ülemusi. Me oleme oluliselt vähendanud ülemuste ametikohti, mitmeid kordi, ülemused-juhivad on igal juhul need, kes ikka midagi juhivad, kellel on olemas alluvad. Võib-olla tippspetsialistid on teatud protsendi, kuni 10% ulatuses juhifunktsiooniga. Võtame või patrulliülema või piiripatrulliülema ja võib-olla veel mõned grupid, kellel on olemas oma vanem.

Teenistusastmed on Eesti Vabariigi nimel antavad nimetused. Teenistusastmed jagunevad spetsialisti ja juhi teenistusastmeteks. See ongi selline keeruline koht, kus olid erinevad arusaamad, vaidlused, erinevad lähenemisnurgad. Me ju teame, et piirivalve on väga erineva minevikuga, võrreldes politseiga. Ta on olnud kaitseväge osa ja muutunud peale meie liitumist NATO, Euroopa Liidu ja Schengeniga politseiasutuseks alates 1. juulist

2007. Samas on igas asutuses omad väärtused, traditsioonid. Me loodame, et leidsime siin kompromissi: kõrgematele juhtidele jäävad teatud auastmed, samas allpool on politseile omased ametinimetused. Siin on välja toodud spetsialistide ametikohad ja teenistusastmed. Nagu te näete, algavad need nooremkonstaablilt ja lõpevad ülemkonstaablina. Veel tahame likvideerida ühe ülekohtu, me tahame, et piirivalvurid ja meremehed saaksid tagasi oma vormi ja auastmed, mis neil varem olid. See pidi olema täiesti häbiväärne, et kuivamaavorm on pandud meremeeste vormiks. Igal riigil on selline traditsioon, et maa- ja meremehed peavad nii vormiliselt kui ka auastmete järgi igapidi erinevad välja nägema. Siis tulevad juba natuke kõrgema kvalifikatsiooniga ametnikud, aga mitte just juhid, vanemkomissarist kuni politseikapteniini. Edasi tulevad juhid. Nagu te näete, on säilitatud mõned piirivalve praegused auastmed – need on sõnastatud küll natuke teistmoodi, ametinimetusele on "piirivalve" asemel ette kirjutatud "politsei" –, et see üleminek ei oleks nii ühele poole kalduv.

Teenistusastmete erisused. Siin on välja toodud juhid ja on olemas isegi kaks kindraliastet, nagu praegugi on piirivalvekindral jne. On korrakaitse- ja piirivalvevaldkonna teenistusastmed, kriminaalpolitseivaldkonna teenistusastmed, kaitsepolitsei teenistusastmed, laevade ujuvkoosseisu politseiametnike teenistusastmed. Nagu te teate, peab seesama seadus reguleerima ka kaitsepolitsei politseiametnike erisusi.

Kutsesobivus- ja kvalifikatsiooninõuded. Politseiametnik peab vastama kutsesobivuse, sealhulgas kehalise ettevalmistuse ja haridusnõuetele. Kutsesobivusnõuded ja ametikohadele vastavad kvalifikatsioonitasemed ning nende kontrollimise tingimused ja korra kehtestab siseminister. See on ka praegu nii, aga kahe ameti peale eraldi. On teatud piirangud, mis on ka praegu, siin ei ole midagi muutunud.

Kui rääkida palgast, siis politseiniku palk koosneb ametipalgast ning seaduses ettenähtud lisatasudest. Lähtume põhimõttest, et ametipalga osakaal oleks 70–80% ja lisatasu vastavalt 20–30%. Lisatasu hulka kuuluksid teenistusastmetasu, teatud palgamäärad, mida kehtestab Vabariigi Valitsus kriminaalpolit-

seinikele või piirkondadele, võib-olla näiteks Ida-Virumaale. Oleme ka seda meelt, et teatud protsent peaks olema tasu tulemusliku töö eest.

Toetused, hüvitised. Ega siin väga palju ei muutu. Politsei ja piirivalve seaduse eelnõu §-s 75 ja 76 täpsustatakse teenistusega seotud arstiabi ja sõitu teenistuskohata ja tagasi. Seda tagatakse siis, kui ei ole mõistliku ajagraafikuga ühistransporditeenust või politsei ei korralda vastavat transporti. Teised on samamoodi nagu praegugi.

Tööaeg ja puhkeaeg. Nõusolekuta puhkuse katkestamise aluseid on kehtiva seadusega võrreldes vähendatud ning jäänud on üksnes äärmuslikud juhtumid. Kehtivas politseiteenistuse seaduses on nõusolekuta puhkuse katkestamise alused ette nähtud nii inimese päästmiseks kui ka teatud sündmuste tagajärgede kõrvaldamiseks. Eelnõu järgi võib nõusolekuta puhkust katkestada riigi julgeoleku tagamiseks, riigikaitse vajadusel ning massiliste korratuste ärahoidmiseks ja lõpetamiseks.

Teenistusest vabastamine. See on enam-vähem samamoodi nagu praegu, millal võib vabastada ja kuidas teenistusaega saab pikendada.

Väljateenitud aastate pension. Siin on teatud erisused. Teatavasti on praegu piirivalveametnikul õigus saada pensioni 55-aastaselt ja politseiametnikul 50-aastaselt. Nende puhul, kes asuvad tööle pärast uue seaduse jõustumist, pärast 1. jaanuari 2010, on üldine lähenemine, et pensionile minnakse 55-aastaselt. Piirivalveametnikul on see nagunii 55, aga nendel politseiametnikel, kes lähevad 1. jaanuaril üle, säilib seesama, mis nendel on praegu, st 50. On sisse viidud üks kitsendus. Praeguseni on olnud olukord, et kui inimene läheb politseist või piirivalvest ära, on kuu aega ära ja seejärel tuleb tagasi, siis tema staaž taastatakse ja pärast võib ta minna pensionile ning saada kõik oma pensionihüved kätte. Seaduseelnõus on nüüd viimase viie aasta pideva staaži nõue ja alles siis saab väljateenitud aastate pensioni kätte.

Veel on sisse viidud selline kitsendus. Kui te vaatate, et piirivalves on teenistusstaaž vähemalt 12 aastat ja kuus kuud ning politseis samamoodi, siis alates 1. jaanuarist 2010 neid enam ei rakendata. Need hüved lähevad natuke väiksemaks.

Siin on toodud ka teatud rakendussätted, politseiametniku vande andmine, politseiametnike ametikohtade loomine, politseiteenistuse staaži arvestamine piirivalveteenistuse seaduse alusel teenivate piirivalveametnike üleminekul politsei ja piirivalve seaduse järgsesse politseiteenistusse, politseiteenistuse seaduse alusel teenivate politseiametnike üleminekul politsei ja piirivalve seaduse järgsesse politseiteenistusse ja veel mõned üleminekusätted.

Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Kristiina Ojula

Täna! Kolleegid, kas teil on küsimusi? Esimesena saab sõna Jürgen Ligi.

Jürgen Ligi

Aitäh! Austatud ettekandja! Ausalt öeldes see pagunite värv ehmatas natuke. Siiani oli probleem, et piirivalve ei suutnud kuidagi oma militaartribuutidest lahti öelda, kuigi tegemist on teenistusega, mis peaks olemuslikult olema võimalikult tsiviilalane. Nüüd, kui piirivalve politseiga liidetakse, selgub, et see võitlus kandub üle politseisse ja politsei hakkab ka veel kindraleid tootma. Kas see on teie arvates õige suund, kas see on läänelik suund? Või on see mingisugune hädine kompromiss mingi huvigrupiga? Mis te arvate, kui eelnõu lugemise käigus see paguniasi välja võtta?

Jüri Pihl

Aitäh küsimuse eest! Kui asju saaks puhtalt lehelt alustada, siis oleks kõike võimalik palju lihtsamalt teha. Kuid siin tuleb arvestada traditsioone, mis on aastast 1988. Väga paljudele piirivalveametnikele, kes praeguseni töötavad, on äärmiselt tähtsad ka sellised piirivalvetraditsioonid nagu märgid, vormid, auastmed. Me oleme siin ju kompromisse teinud, altpoolt on auastmeid vähemaks võetud. Kui see säte üldse välja langeb, siis halvendab see oluliselt piirivalve tööd ja motivatsiooni jätkata sellistel ametikohtadel, sest paljud piirivalvurid vastavad ka kaitseväeteenistuses ettenähtud kvalifikatsioonile ja nad leiavad oma töö Eesti kaitseväes, lahkudes piirivalvest. Selline oht on olemas. Sellepärast jäeti need ka omal ajal alles ja sellepärast olime meiegi eelnõu tehes seisukohal, et

üleminekuperioodil ei ole see kasulik, kui me tahame asja efektiivsemaks teha.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Sõna saab kolleeg Tõnis Kõiv.

Tõnis Kõiv

Aitäh! Lugupeetud minister! Kas lisaks sellele auastmete või teenistusastmete küsimusele on eelnõus veel sätteid, mis muudavad rohkem tsiviilasutuse tunnuseid omava asutuse rohkem militaarstruktuuri lähedaseks? Kui politseipeadirektorist saab politseikindral, siis te saate aru, mis ma mõtlen. Kas siin on veel sätteid, kus on samalaadseid muudatusi?

Jüri Pihl

Aitäh! Eks nad ole ju ikkagi mundris mehed. Ka politseipeadirektor on seni olnud mundris mees, tal on olnud pagunid, tal on kogu see atribuutika, kuid tema ametinimes puudub see sõna, et ta on politseikindral. Nii et politsei ei lähe kuhugi rohkem militaarkallakusse. Need inimesed kannavad seda vormi, paljud neist inimestest alustasid oma karjääri piirivalves eelkõige lootuses teenida seal kuni pensionini välja kui kaitsevälased. Ja kui siin paar aastat tagasi see muudatus tehti, siis säilitati neil ju ka auastmed nendelsamadel tingimustel. See auastmete kord on küll hoopis teine ja see ei kaldu kindlasti militaarpoolele, aga vorm ja igasugused aumärgid on nendele inimestele tähtsad. Need on traditsioonid, see on nende elu, ja kui me sealt tüki ära võtame, siis see kindlasti kahandab nende motivatsiooni, lisaks palgale, mis nad saavad.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleeg Jürgen Ligi saab sõna teiseks küsimuseks.

Jürgen Ligi

Austatud ettekandja! See on ikka päris valus tõdemus, kui te ütlete, et kui saaks alustada valgelt lehelt. Samas ju kirjutatakse nüüd uus leht sedasama vana, minu meelest küll kõige sovetlikumat traditsiooni täis, kui politseisse tulevad uuesti pagunid. Kas ma sain teie vastusest õigesti aru – ma ei tunne seda valdkonda nii hästi –, et tegemist on mingi üleminekuperioodiga, et nii ei jää?

Jüri Pihl

Aitäh! Politseil on pagunid kogu aeg olnud. Ka piirivalve on olnud kogu aeg sõjaväeline organisatsioon, ta on niimoodi loodud, teda on niimoodi kasvatatud. Olid ka ajad, kus Eesti riik arvas, et peale piirivalve ei peagi mingit muud sõjaväge olema. See kõik on nüüd muutunud. Mis puudutab politseid, siis oli algusest peale selline lähenemisenurk, et ametikoht on ka see pagun. Peab ütleva, et viimase viie aasta jooksul on ka seal toimunud muutused. Politsei ametikoht on erinev tema pagunist, näiteks politseidirektori pagun võib olla erinevatel ametnikel, erinevatel kohtadel, komissar võib olla politseidirektorist kõrgem ametnik jne. Sellist pagunipoliitikat on seal juba viimasel viiel aastal ellu viidud. Võib-olla küll mitte nii korrektsete vahenditega, nagu siin seaduses on esile toodud. Selline samm on juba astunud millegipärast aastal 2004. Ma ütleks, et see asi korrastub, elu näitab, kuidas see asi varem või hiljem ühele poole saab. Politseis on leitud, et see on suur motivatsioon, kui samal ametikohal kauem töötades saadakse ikkagi ka kõvemad pagunid. On olemas veel teisigi võimalusi. Mõnes riigis on kasutatud ametimärki, mille aste teenistusaastatega tõuseb. Aga ka Eesti politsei on viimasel viiel aastal muutnud seda traditsiooni, millega ta 1991 alustas.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Ain Seppik.

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Jürgen Ligist niipalju, et tema peaks ju pagunitega ja selle hingeeluga küll väga harjunud olema, aga see selleks. Ma küsiksin niimoodi: kas Eesti on haruldane, kui meil on politsei auastmed, või on neid teistes Euroopa riikides veel?

Jüri Pihl

Eesti ei ole haruldane, neid auastmeid on väga mitmetes riikides ja peab tunnustama, et need on enamikus Euroopa riikides, nii uutes kui ka vanades, kui nii võib öelda, Euroopa riikides.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Valeri Korb.

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Mina tahaksin küsida § 43 kohta, kus räägitakse politseiametniku kutsesobivuse nõuetest. Politseiametnik peab vastama politseiametniku kutsesobivuse nõuetele, sealhulgas kehalises ettevalmistuses, ja need nõuded kehtestab siseminister määrusega. Ma tahaksin teilt küsida, kui kõrged need nõudmised ministril tänasel päeval on.

Jüri Pihl

Aitäh küsimuse eest! See sõltub, kus kohas politseiametnik töötab. Kui ta on korrakaitstes, siis ta peab suutma kurjategijale järele joosta. Ta peab suutma teda relvituks teha, et temaga hakkama saada. Kui ta töötab kriminaalpolitseis, siis on samamoodi. Kui ta töötab tulevikus piiripatrullis, siis ta peab samamoodi olema treenitud. Ta peab olema füüsiliselt tugev, efektiivne, tagamaks korda selles piirkonnas, kus ta töötab. Võin teile kinnitada, et ka naispolitseinikud, keda on mõnes kohas 40%, saavad väga hästi hakkama. Viimane näide oli Pärnumaal, kus üks naiskonstaabel sai hakkama kolme kurjategijaga, küll saades ise kergeid vigastusi. Nii et need nõuded ei ole üle pingutatud, aga nad on ikkagi küllalt ranged.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Küsimuseks saab sõna kolleeg Väino Linde.

Väino Linde

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Eile esines meie ees riigikontrolör, kes muu hulgas väitis, et tulevikus seisab meil ees niisugune ühtpidi valus küsimus pensioniea tõstmise kohta. Tulenevalt sellest eelnõust küsin, kas niisugusest asjast on juttu olnud ka politseipensioniga seondult. Ma mõtlen, kas on räägitud nõutava staaži pikendamisest, võrreldes praeguse 20 aastaga, või politseipensionile jäämise vanuse muutmisest, arvestades kõiki asjaolusid, mis võivad siin arvesse tulla seoses elanikkonna vananemisega, võib-olla tervise paranemisega jne?

Jüri Pihl

Aitäh küsimuse eest! Nagu ma ütlesin, on need garantiid siin teatud mõttes vähenenud. Politseiametniku vanus, et saada väljateenitud

aastate pensioni, kasvab 50-lt 55-le neil, kes tulevad teenistusse 1. jaanuarist 2010, ja neil, kes vahepeal lahkuvad ja siis tagasi tulevad. Ainult need politseiametnikud, kes lähevad 1. jaanuaril kohe üle, säilitavad vana võimaluse minna pensionile 50-aastaselt. Me ei tahaks siin selle seadusega küll hakata lahendamada kogu seda valdkonda, mis puudutab eripensioni ja pensionivanust. See on laiem teema, seda peaks vaatama eraldi. Seaduse mõte ei ole kindlasti oluliselt halvendada praegu teenivate politseiametnike sotsiaalseid garantiisid.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegidel ministrile rohkem küsimusi ei ole. Täname ettekandjat! Läheme järgmise ettekande juurde, milleks on õiguskomisjoni liikme Indrek Saare ettekanne.

Indrek Saar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Lubage teid kõigepealt hilisõhtul õnnitleda Eesti politsei 90. aastapäeva puhul, mida sel nädalal hoolega igal pool tähistatakse. Sestap on selle seaduse jõudmine siia meie ette kindlasti väga asjakohane.

Õiguskomisjon arutas käesolevat seaduseelnõu 3. novembri istungil ja otsustas suunata eelnõu 344 Riigikogu täiskogu päevakorda esimesele lugemisele kolmapäeval, st täna, 12. novembril 2008 ettepanekuga esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrata kümme tööpäeva ehk siis 2008. aasta 26. november kell 18.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Suur tänu! Kolleegidel on küsimusi. Sõna saab Tõnis Kõiv.

Tõnis Kõiv

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Me arutame siin, muide, eelnõu 343, ettekandja rääkis eelnõust 344 ...

Indrek Saar

Palun vabandust! Mul on protokoll paberi kokkuhoiu mõttes ühe paberi peal, nii et ma lugesin vale rea pealt, aga sisu jääb täpselt samaks. Täpselt sama kehtib ka eelnõu 343 kohta, täpselt samal päeval arutatud ja täpselt sama muudatusettepanekute tähtaeg.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Lugupeetud kolleegid! Me võtame ikka ühe eelnõu korruga. Meil on praegu eelnõu 343 esimene lugemine. Küsimuseks saab sõna kolleeg Paul-Eerik Rummo. Kas see on protseduuriline küsimus?

Paul-Eerik Rummo

Ei ole, harilik küsimus. Aitäh! Kas komisjonis mingeid selle eelnõu huvitavaid aspekte ka arutati ja kas mõne asja ümber tekkis vaidlust? Siin esitati siseministrile üht kui teist küsimust.

Indrek Saar

Siseminister Jüri Pihl tegi ka komisjonis sellel teemal põhjaliku ettekande. Kuna komisjoni kompetentsus sellel teemal on päris märkimisväärne, sest mitmed komisjoni liikmed on ise selle teemaga siseministrina tegelnud, siis väga pikka arutelu ei olnud. Ma võin välja tuua küsimused, mis siseministrile esitati. Sooviti teada, kas ühendatud tegutsemise soovetakse koondada ühte hoonesse. Jüri Pihl vastas, et mõeldud seda on, kuid tänu nüüdisaegsetele sidevahenditele võib see ka mitmes hoones olla. Pole välistatud näiteks, et üks osa on Saaremaal, nii nagu meil on Hiiumaal olemas kaugtöökeskus. Kalle Laaneti huvitas, kuidas inimesed loodavas ühendatud suhtuvad. Jüri Pihl vastas, et üldine suhtumine on positiivne. Küsiti ka selle kohta, kuidas see on seotud korra- ja turvalisuse eelnõuga, ja sellele Jüri Pihl siin vastas. Ma ei hakka seda kordama.

Mida siseminister minu teada siin ei puudutanud, kui ma õigesti tähele panin, oli Kalle Laaneti küsimus selle kohta, kas ühinemisel vajalike koolituskulude katmiseks on piisavalt vahendeid. Siseminister vastas, et raha selleks saadakse Euroopa struktuurfondidest ja vahendeid on piisavalt. Rohkem küsimusi ei olnud.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Väino Lindel on teine küsimus. Palun!

Väino Linde

Täna, austatud istungi juhataja! Hea kolleeg, eelnõu ettekandja! Küsin selle eelnõu pinnalt sellise kaheosalise küsimuse. Kas komisjon arutas ka, mis võiks selle eelnõu

seaduseks muutumise tagajärjel muutuda maksumaksja jaoks ja mis võiks muutuda selle seaduse jõustumisel Eesti Vabariigi kodaniku jaoks, kes tunneb muret avaliku julgeoleku pärast meie riigis?

Indrek Saar

Komisjon võttis teadmiseks ja mul on põhjust jagada seda arvamust, mida väljendas siseminister. See eelnõu ei too endaga kaasa rahalist kokkuhoidu, kuid ei too endaga kaasa ka täiendavaid kulutusi, aga olukorras, kus lähiaastatel paraku ilmselt eelarves väga suuri kasve ei ole ette näha, annab või vähemalt peaks andma oluliselt kvaliteetsema teenuse sisejulgeoleku valdkonnas ehk siis annab rohkem sisejulgeolekut.

Aseesimees Kristiina Ojulang

Kolleegidel ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Sellega oleme mõlemad ettekanded ära kuulanud. Kui fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi, siis palun! Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi me ei ava. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg k.a 26. november kell 18.

Me oleme eelnõu 343 esimese lugemise lõpetanud.

21. Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse seoses Politsei- ja Piirivalveameti loomisega eelnõu (344 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojulang

Läheme edasi 18. päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse seoses Politsei- ja Piirivalveameti loomisega eelnõu esimene lugemine. Ettekandeks kutsun kõnetooli siseminister Jüri Pihli.

Jüri Pihl

Lugupeetud eesistuja! Head Riigikogu liikmed! Seoses Politsei- ja Piirivalveameti loomisega tuleb mitmesse seadusse sisse viia tehnilised ja ka sisulised muudatused, mis on koondatud Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste

seaduste muutmise seaduse seoses Politsei- ja Piirivalveameti loomisega eelnõusse. Lähtutud on põhimõttest, et kuni vajalike muudatuste sisseviimiseni teistes seadustes lähevad õigusaktides sätestatud politseiasutuste, piirivalveasutuste ja Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ning nende ametiisikute volitused ja pädevus alates 2010. aasta 1. jaanuarist üle Politsei- ja Piirivalveametile või tema kohalikele asutustele ja nende ametiisikutele. Sellega välisatakse teatud õigusliku vaakumi tekkimine pärast ühendamist. Mainitud seaduse jõustumine on planeeritud 2010. aasta 1. jaanuariks, v.a seaduseelnõu § 1 punkt 3, mis jõustub üldises korras. Selleks tähtjaks viiakse lõpuni ühinemiseelsed toimingud, nende hulgas loodava ameti struktuuri ja teenistujate koosseisu väljatöötamine, ametnike teenistussuhte jätkamise või lõpetamise otsustamine, ühendamisega seotud võimalike kulude planeerimine ja õigusaktidesse vajalike muudatuste sisseviimine. Vabariigi Valitsuse seaduses muudetakse § 66 lõike 2 punkti 4, kus tuuakse sisse uue (loodava), Siseministeriumi valitsemisalas asuva valitsusasutuse Politsei- ja Piirivalveameti nimi ning tunnistatakse kehtetuks punktid, mis seni loetlesid Politseiametit, Piirivalveametit ning Kodakondsus- ja Migratsiooniametit – need asutused lõpetavad tegevuse. Seadust täiendatakse §-ga 105², mis reguleerib seniste asutuste ümberkorraldamist Politsei- ja Piirivalveametiks alates 2010. aasta 1. jaanuarist. Samuti luuakse kohalikud piirkondlikud struktuuriüksused – prefektuurid. Seega saavad tänastest Keskkriminaalpolitseist, Julgestuspolitseist, Piirivalveametist ja Kodakondsus- ja Migratsiooniametist loodava ameti osakonnad peadirektori asetäitjate juhtimisel.

Eelnõus sätestatakse tänaste asutuste teenistujate jätkamine Politsei- ja Piirivalveametis või nende teenistus- ja töösuhte lõpetamine. Eelnõu kohaselt jätkavad kõik ametnikud ja teised teenistujad, kelle teenistusülesanded ja ametinimetused asutuste ühendamise tõttu ei muutu või kelle tööülesanded ei muutu ametinimetuse muutmisega, alates 2010. aasta 1. jaanuarist Politsei- ja Piirivalveametis või tema kohalikes asutustes ehk prefektuurides. Nende suhtes ei kohaldata seaduseelnõu kohaselt avaliku konkursi korraldamise kohustust ega katseaega ning nende palk ei vähene.

Eelnõus on loetletud kriminaalmenetluse seadustikus tehtavad muudatused, mis seisnevad tehnilistes, terminoloogilistes asendamisest. Sisulisi muudatusettepanekuid nimetatud seaduses tehtud ei ole, muudetakse vaid kehtiva määruse sõnastust vajalikus ulatuses.

Eelnõu väljatöötamisel on järgitud senist õiguspraktikat, sealhulgas valitsusasutuste ühendamise korraldamist seadustes, näiteks maksu- ja tolliameti ühendamist 2003. aastal, aga ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi valitsemisalas aset leidnud ametite ühendamist 2007. aastal. Suur tänu!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegid, kas teil on ministrile küsimusi? Küsimusi ei ole. Täname siseministrit! Lähe me järgmise ettekande juurde. Kutsun kõnetooli õiguskomisjoni liikme kolleeg Indrek Saare.

Indrek Saar

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Veel kord on mul käes see paber – loodan, et seekord loen ette õige rea. Õiguskomisjon arutas ka seda eelnõu 3. novembril 2008. aastal ja otsustas suunata eelnõu 344 ehk siis Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse seoses Politsei- ja Piirivalveameti loomisega eelnõu Riigikogu täiskogu päevakorda esimesele lugemisele kolmapäeval, 12. novembril 2008 ettepanekuga esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtjaks määrata kümme tööpäeva, 26. november 2008 kell 18.

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegid, kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Täname ettekandjat! Fraktsioonide esindajad, kas soovite avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg k.a 26. november kell 18.

22. Lennunduseaduse ja relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu (316 SE) esimene lugemine

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegid, läheme tänase viimase päeva korrapunkti juurde, milleks on Vabariigi

Valitsuse algatatud lennunduseaduse ja relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Kõnetooli kutsun siseminister Jüri Pihli.

Jüri Pihl

Lugupeetud eesistuja! Head parlamendiliikmed! Teatavasti ühinesime sellel aastal Prümi lepinguga ja vastavalt sellele tuleb ka meie seadused Prümi lepinguga kooskõlla viia. Selleks muudetakse lennunduseadust ja relvaseadust ja tuuakse sisse selline termin nagu relvastatud pardasaatja. Tegemist on kas politseiametniku või muu pädeva riigiasutuse ametnikuga, kes on saanud eriväljaõppe õhusõiduki pardal turvalisuse tagamiseks. Nendeks ametnikeks võivad olla näiteks julgeolekuasutuste ametnikud või muud ametnikud, kes töötavad Lennuametis. Pardasaatja kohustus on ennetada ja tõkestada õhusõiduki pardal võimaliku kuriteo toimepanemist, sealhulgas lennuki kaaperdamist, ning seetõttu on tal õigus kanda tööülesannete täitmiseks ametirelva ja laskemoona. Minu teada Eesti riik ei taha veel oma lennuliinidel relvastatud pardasaatja kohta sisse seada, aga me peame olema valmis, kui meie riiki tulevad Prümi lepinguga ühinenud riikide lennuliinide lennukid ja meile vastavaid tingimusi esitatakse.

Muudetakse relvaseadust. Relvaseaduse muutmise vajadus tuleneb samuti relvastatud pardasaatja relva käitlemisega seonduva reguleerimisest. Seadusloome praktilisest aspektist lähtudes on sellesse eelnõusse koondatud ka muud reguleerimist vajavad küsimused, sealhulgas see, et tagada menetluse ökonoomsus.

Lisaks relvastatud pardasaatja regulatsioonile muudetakse relvaseadust järgmiselt. Välistatakse relvaseaduse kohaldamine riigi omandis olevale relvale ja laskemoonale, mida riiklik ekspertiisiasutus kasutab ekspertiiside tegemiseks. See võimaldab ekspertiisiasutusel relvi kolleksioneerida ja kasutada neid näidisenä. Prümi lepingust tulenevalt täiendatakse relvaseadust ka sättega, millega reguleeritakse teise Euroopa Liidu liikmesriigi ametnike relvade kasutamine Eestis.

Veel muudetakse relvaseaduses külmrelvade käitlemisega seonduvaid sätteid, et lahendada praktikas esile kerkinud probleeme. Loetelu täiendatakse uue alaliigiga –

viskerelvad. Viskerelvad on näiteks visketähik ja viskepiik, viskenuga jne. Lähtuvalt nende relvade kasutuse eesmärgist ja ohtlikkuse astmest liigitatakse need piiratud tsiviilkäibega relvadeks, et välistada nende vaba ringlusesse sattumine. Samuti lisatakse tsiviilkäibes keelatud relvade hulka teleskoopnui ja tääknuga. See muudatus on pigem täpsustav, sest teleskoopnui on ka praegu tsiviilkäibes keelatud. Samuti täiendatakse seadust eesmärgiga piirata täiendavalt külmrelvade käitlemist, nähes ette, et nii nagu tulirelvigi võivad piiratud tsiviilkäibega külm-, viske- või pneumorelvi omada ja vallata vaid vastava spordialaga tegelevad isikud. Nimetatud muudatuse eesmärk on vähendada piiratud tsiviilkäibega relvade laialdast sattumist vabasse käibes. Sätestatakse ka vastavad väärtekoosseisud. Aitäh!

Asesimees Kristiina Ojulang

Aitäh! Kolleegidel on küsimusi. Esimesena saab sõna kolleeg Hannes Astok.

Hannes Astok

Aitäh! Härra minister! Oma ettekandes te nimetasite pneumo-, külm- ja heiterelvasid, mille tsiviilkäibes sattumist tuleks piirata. Selle alla, nt heiterelvade alla käivad ka sportvibud, millega ei lase mitte ainult täiskasvanud, vaid ka lapsed. Praegune regulatsioon ütleb, et sellist relva võib omada täiskasvanu, kuid vallata ja kasutada võivad seda ka alaealised isikud, mis on igati mõistlik regulatsioon. Väljapakutud regulatsiooni järgi peaks ka relva omanik ehk siis lapse vanem ilmtingimata kuuluma mingisse spordiklubisse, et tema laps võiks vibu kasutada. Kas te peate seda regulatsiooni mõistlikuks, kui tegu on traditsiooniliste spordialadega ja kindlasti mitte laias käibes olevate ohtlike relvade? Ega me ju väga hästi ette ei kujuta, et keegi keset tänavat sportvibu kokku paneb ja sellega kellelegi jahti pidama hakkab.

Jüri Pihl

Aitäh küsimuse eest! Ma olen ka seda meelt, et üldiselt karmide nõuete kehtestamisel relvakasutuses, mis on aset leidnud meie naaberriikides, Soomes ja mujalgi – ka Eesti riigis räägitakse järjest rohkem, et koolis on olnud pussitamisi jne, kasutatakse külmrelvasid –, tuleb leida mõistlik vahekord. Kui

inimesed kasutavad teatud relvasid, külmrelvasid või ka tulirelvasid sporditegemiseks, siis tuleb luua sellised tingimused, et need ei muutuks nii koormavaks, et inimesed loobuvad tegelemast spordialadega, mis on seotud relvadega, on need siis külmrelvad, pneumaatilised relvad või tulirelvad. Kui siin on jäänud mingid asjaolud tähelepanuta, siis on ettepanekud kindlasti teretulnud ja need asjad saab siis menetlemise käigus ära parandada. Aitäh!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegidel ministrile rohkem küsimusi ei ole. Täname siseministrit! Läheme edasi majanduskomisjoni esimehe Urmas Klaasi ettekandega.

Urmas Klaas

Proua juhataja! Head kolleegid! Austatud minister! Riigikogu majanduskomisjonis oli Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ja relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu 316 päevakorras 4. novembril s.a, et arutada selle läkitamist täiskogusse esimesele lugemisele. Ülevaate eelnõust andsid siseminister Jüri Pihl ning tema juhitava ministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna juhataja Priit Heinsoo. Majanduskomisjoni poolt on eelnõu vedajaks ja juhtivkomisjoni ettekandjaks olnud majanduskomisjoni liige Marek Strandberg.

Siseminister andis komisjonis koos oma alluva Priit Heinsooga meile põhjaliku ülevaate ja ma ei peatuks loomulikult nendel olulistel seadussätetel, mida härra Pihl juba siin välja tõi. Kolleeg Strandberg selgitas komisjonile, et eelnõuga tegelev töögrupp on kogunenud kahel korral ning arutelu tulemusena on tehtud seaduse teksti mõned muudatused. Esiteks, eelnõu täienduse tulemusena muutub tääknuga tsiviilkäibes keelatud külmrelvaks, kuid kuna olmelises kasutuses on palju relvataäke, siis võiks olla ka sõnastatud, et tääknuga muutub külmrelvaks alles siis, kui see on tulirelvale kinnitav. Selline teema oli üleval.

Teise ettepanekuga sooviti täpsustada punkti, mis sätestab piiratud tsiviilkäibes olevate relvade kasutamise vaid juhul, kui inimene on vastava spordiorganisatsiooni liige. Nüüd ongi majanduskomisjon pöördunud sellesamas küsimuses, mida kolleeg Hannes

Astok siin markeeris, nii meie parlamendi õiguskomisjoni kui ka põhiseaduskomisjoni poole. Majanduskomisjoni palve peale, mis on seotud just nimelt kõne all oleva § 2 punktiga 9, mille järgi peavad teatud relvade omanikud astuma mingi spordialaga tegelemiseks loodud ühingu liikmeks, kui nad soovivad jääda seaduskuulekateks relvaomanikeks, kirjutab õiguskomisjon: "Soovitame majanduskomisjonil kaaluda seatud piirangu proportsionaalsust, eesmärgipärasust, kohasust, vajalikkust, ning kui komisjon peab seda piirangut proportsionaalseks, siis meie arvates on kindlasti vajalik kajastada seda muudatust ka eelnõu rakendussätetes." Täpselt samasuguse resümee võib teha ka põhiseaduskomisjoni kirjast selles küsimuses. Ning kuna siseminister oli selles küsimuses seda meelt, et temaga peaks edasi tegelema, ja seda lasi ta kõlada ka täna oma vastustes siin suures saalis, siis pidas majanduskomisjon vajalikuks muu hulgas ka selle teemaga oma töörühmas kahe lugemise vahepeal edasi tegelda. Niisiis resümee on see, et raske on sundida inimest kuuluma organisatsiooni, kui ta soovib midagi omandada, ning teiselt poolt see, et teatud asjade omamine võib olla seotud n-ö laiemas sotsiaalse, ühiskondliku kontrolliga – see on kõik kaalumise küsimus. Igal juhul ma avaldan lootust, et meie komisjon tegeleb selle teemaga kahe lugemise vahepeal.

Majanduskomisjon otsustas saata Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ja relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu 316 Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks algataja nõusolekul muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga s.a 12. novembril, teha täiskogule ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks s.a 26. november kell 18. Kõik ettepanekud leidsid majanduskomisjoni konsensuslikku toetust. Tänan teid!

Aseesimees Kristiina Ojuland

Kolleegid, kas soovite esitada ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Tänan ettekandjat!

Fraktsioonide esindajad, kui soovite avada läbirääkimisi, siis palun! Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 26. november kell 18.

Head kolleegid, sellega on meie tänane päevakord ammendatud. Kena õhtu jätku teile!

Istungi lõpp 21.59.
Istungi kestus 8 tundi ja 59 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 13. november 2008
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti hariduse kvaliteet ja kättesaadavus" arutelu

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Austatud minister! Head külalised ja istungi jälgijad! Tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kaheksanda töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Ma palun Riigikogu kõnetooli Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud härra juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus esitab täna kaks Riigikogu otsuse eelnõu ja kolm seaduseelnõu. Esiteks, Riigikogu otsuse "Riigikogu 23. novembri 2005. a otsuse "Eesti kaitseväge üksuse kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Bosnias ja Hertsegoviinas" muutmise" eelnõu. Eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kaitseminister Jaak Aaviksoo. Teiseks, Riigikogu otsuse "Riigikogu 21. juuni 1999. a otsuse "Kaitseväge kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel rahutagamissioonil Kosovos" muutmise" eelnõu. Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kaitseminister Jaak Aaviksoo. Kolmandaks, keemikaaliseaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust sotsiaalminister Maret Maripuu. Neljandaks, ehituseaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Viiendaks, mahepõllumajanduse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu.

Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Olen Riigikogu juhatusel nimel vastu võtnud viis eelnõu. Meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatus nende edasise menetlemise.

Austatud Riigikogu! Läheme teadete juurde. Esiteks, Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete Lembit Kaljuvee, Valeri Korbi ja Eldar Efendijevi esitatud arupärimise majandus- ja kommunikatsiooniministrile. Teiseks, Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 13. novembril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni rohelise raamatu "Autoriõigus teadmispõhises majanduses" kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning rohelise raamatu kohta arvamust andma kultuurikomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 27. november kell 18. Kolmandaks, Riigikogu liige Inara Luigas palub teatada, et need, kes soovivad avaldada toetust ja anda allkirja Petserimaa toetusrühma, Kagu-Eesti saadikurühma ja Ida-Virumaa saadikurühma ühisavaldusele seoses muutuva piiriületuskorraga, saavad seda teha kohe pärast täiskogu istungi lõppu istungisaalis. Neljandaks, Riigikogu liige Ott Lumi palub teatada, et esmaspäeval, 17. novembril algusega kell 13.30 toimub ruumis L 262 Riigikogu üliõpilaskonna toetusrühma asutamise koosolek.

Austatud Riigikogu! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 73 Riigikogu liiget, puudub 28.

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti hariduse kvaliteet ja kättesaadavus" arutelu

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Alustame tänase päevakorrapunkti menetlemist. Selleks on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti hariduse kvaliteet ja kättesaadavus" arutelu.

Enne arutelu algust lubage mul teid lühidalt informeerida selle arutamise korrast. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 153 kohaselt määras juhatus kultuurikomisjoni ettepanekul selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamiseks järgmise korra. Kultuurikomisjoni esimehe Peeter Kreitzbergi ettekanne kestab kuni 30 minutit, küsimustele vastamiseks on aega kuni 30 minutit. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimehe Toomas Lumani ettekanne kestab kuni 15 minutit, küsimustele vastamiseks on aega kuni 10 minutit. Eesti Koostöö Kogu juhatuse esimehe Peep Mühlisi ettekanne kestab kuni 15 minutit, küsimustele vastamiseks on aega kuni 10 minutit. Riigikogu liige võib esitada ettekandjatele kokku kaks küsimust. Pärast ettekandeid on võimalus pidada läbirääkimisi. Läbirääkimised kestavad kuni sõnavõttude lõpuni, kuid mitte kauem kui tänase istungi lõpuni. Sõnavõttudega võivad esineda Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Sõnavõttutaotluse on Riigikogu juhatusele esitanud ka haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas.

Austatud Riigikogu! Teen Riigikogule ettepaneku, et esimesena saab läbirääkimiste vóorus sõna haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas, tema sõnavõtt kestab kuni kaheksa minutit. Seejärel saavad soovi korral sõna fraktsioonide esindajad ja teised soovijad. Pärast arutelu lõppemist Riigikogu otsust vastu ei võta.

Alustame päevakorrapunkti menetlemist. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni esimehe Peeter Kreitzbergi!

Peeter Kreitzberg

Austatud Riigikogu juhataja! Lugupeetud kolleegid! Austatud minister! Täna me arutame sisuliselt kolmandat korda haridustemaatikat, sest haridusele keskendus ka arutelu inimarengu aruande ümber, samuti arutelu majandusprobleemide ümber. Kui arvestada seda, et

riigikontrolör tegi üleeile samuti päris põhjanevaid avaldusi, siis oleme haridusteema kallale asunud päris tõsiselt. Samas tuleb ütelda, et enamiku siin tehtud radikaalsete ettepanekutega võib nõustuda.

Sissejuhatuseks ütlen, et rahvusvahelises konkurentsisis on teadmine muutumas olulisemaks kapitalist ja tööjõust. Eesti haridussüsteemi tuleb vaadelda osana Euroopa ja maailma haridussüsteemist. Eesti haridus peab muutuma paremini kättesaadavaks ja tema kvaliteet oluliselt paremaks.

Järnevalt tahan anda ülevaate Eesti hariduse tasemest. Ma ei peatu pikemalt tabelitel, teil on kõigil võimalus need paberil kätte saada ja ise neid uurida. Esimene tabel näitab meile, et me oleme väga haritud ühiskond. Aastal 2005 olime väga paljude riikide hulgas keskharidusega inimeste arvu poolest teisel kohal, aga asi läheb üldiselt halvemaks. Ei ole eriti hea meie seis praegu ka selles osas, kui palju meil on kesk- või põhiharidusega piirdunud inimesi või neid, kelle haridustase jääb alla selle. Väljalangevusandmed on meil olemas. Eriti kurb on vaadata väljalangevust õhtukoolist. Minu meelest tuleb selle õppevormiga midagi radikaalset ette võtta, sest väljalangevus on 30–50% ja hariduse kvaliteet suhteliselt küsitav.

Nüüd mõningad olulisemad seisukohad. Kõigepealt, harimatus destabiliseerib sisejulgeolekut. Põhihariduseta inimesi on Eestis üle 4%, kinnipidamisasutustes on nende hulk aga üle 20%. Harimatus laastab ka riigieelarvet. Põhihariduseta inimesed lähevad oma elu jooksul Euroopa Liidu liikmesriikidele maksma 0,5–2 miljonit eurot abirahade, toetuste, vanglate ja politsei rahastamise näol.

Kõige suurem kadu, üle 400 õpilase, on päevase õppevormi 9. klassis, kus osa õpilasi ootab lihtsalt 17. eluaasta täitumist, et koolikohustuse saaks lugeda täidetuks ja ta võiks lahkuda. Vahepeal segavad nad mitu aastat teistel õpilastel õppimist ja õpetajatel õpetamist. Siit ka kaalumiseks esimene ettepanek, mille õigsuses ma isiklikult olen küll enam kui veendunud. Pärast algkooli lõppu tuleks seadustada nelja-aastase töökooli võimalus kutseõppeasutuste juures, loomulikult vabatahtlikkuse alusel, nendele, kes muutuvad ebakontaktseks juba algkooli lõpuks. Pole

mõtet teha nägu, et nad hiljem õpivad. Nad ei tee seda. Nad õpivad mittemidagitegemist.

Eesti elanikkond oli 2005. aastal maailma riikide hulgas üks haritumaid, jäädes keskharidusega inimeste osakaalult alla vaid Tšehhile. Lühikese ajaga on keskhariduse omandanute osakaal vanuserühmas 20–24 aastat vähenenud 82%-ni, Tšehhis on see aga kasvanud 91,8%-ni. Noorte hulk, kes on omandanud vaid põhihariduse või pole omandanud ka põhiharidust, on meil 13,2%. Võrdluseks: Soomes 8,3%, Tšehhis 5,6%, Sloveenias 5,2%. Kui me oleme vaimustunud PISA uuringute tulemustest, siis peame arvestama, et meil osa õpilasi ei osale selles uuringus, sest nad kaovad koolist enne ära. Nii et ei maksa üleliigset uhkust nende tulemuste üle tunda. Kutseõppeasutustes katkestas eelmisel õppeaastal õpingud 19% õppurite koguarvust. Huvitav on see, et 16% katkestajatest olid asunud õppima pärast põhikooli lõpetamist ja 24% pärast üldkeskhariduse omandamist. Põhjused vajavad täpsemat selgitamist. Eestis jätkab praegu 18-aastastest noortest õppimist 82,5%, Leedus 90,1%, Soomes 93,6% ja Rootsis 95,7%. Tuleks tõsiselt kaaluda koolikohustuse kehtestamist 18. eluaastani. See on küll põhjustanud väga suuri vaidlusi, sest paljud õpetajad tunnevad hirmu, et kui nad seni pidid hoidma õpilasi koolis 17. eluaastani, siis nüüd peavad nad seda tegema 18. eluaastani. Lahendus on selles, et haridustee tuleb muuta paindlikumaks. Töökool on üks asi, mis aitab seda probleemi lahendada. Võimalik, et peame üldse põhihariduse õppekavad ümber mõtestama.

Kõrgharidus on meil väga ekstensiivselt arenenud. Me ületame kõrgharidusega noorte arvu poolest nii Soomet kui ka Euroopa Liidu keskmist ja seda mäekõrguselt. Selles mõttes võiks meie majandus olla üks kõige kiiremini arenevaid, aga kahjuks ta seda enam ei ole. Imelik on see, et kui kritiseeritakse, et väga paljud noored valivad pehmeid õppekavasid, siis Euroopa Liidu riikidega võrreldes me keskmisest küll eriti palju ei erine. Meil valib 38,1% üliõpilastest äri, juura või sellise eriala, Euroopa Liidu keskmine on 33,5%. Mis puudutab aga inseneriõpet, siis Soome on radikaalselt teinud keskmisest erineva valiku. Soomes õpib inseneriõppes ja lähedastel erialadel 26% üliõpilastest, meil umbes 12%.

Samas, kui me vaatame Norrat, siis Norras on see 6% ringis. Nii et ega me oma isiklike eesmärgi või riigi eesmärgi nendest tabelitest väga kergesti tuletada ei saa. Ma arvan, et ei ole erilist mõtet vaadata haridust lahus majandusest ja teistest eluvaldkondadest. Kõik need valdkonnad moodustavad ühtse süsteemi ja alles selle süsteemi taustal on võimalik rääkida sellest, kas ühte või teist asja on palju või vähe.

Meie keskharidust iseloomustab, nii nagu siin palju kordi on räägitud, väga tugev rõhuasetus akadeemilisele haridusele, gümnaasiumiharidusele. Eestis läheb pärast põhikooli gümnaasiumi 69,1% põhikooli lõpetajatest, meist eespool selles osas on ainult Luksemburg. Aga kui te võrdlete Luksemburgi tööhõivet – pangandus, teenindus ja muud pehmed sfäärid –, siis nende puhul on see võib-olla isegi õigustatud. Soome, kes oli paarkümmend aastat tagasi meiega üsna sarnases situatsioonis, on jõudnud selleni, et ainult 33,8% põhikoolilõpetajatest valib puhtakadeemilise jätku, aga seal on põhikoolilõpetajatel ka väga palju võimalusi valida kutseõpet, mida meil ei ole.

Üks asi, mis viib tasakaalust välja kutseõppe ja gümnaasiumihariduse, on see, et kutseõppeasutused paiknevad meil kontsentreeritult teatud piirkondades: Tallinnas, Ida-Virumaal, Tartus. Kui me läheme kutseõppekeskuste teed, siis peame arvestama, et kutseõppe territoriaalne kättesaadavus kindlasti väheneb, mis ei tähenda seda, et me ei peaks kutseõppekeskusi looma. Üks põhjus, miks minnakse gümnaasiumidesse, on gümnaasiumi territoriaalne parem kättesaadavus, meie kutseõppevõrgu kontsentreeritud paiknemine teatud kindlates piirkondades ja lastevanemate soov jätta lapsed haridust omandama kodu lähedale, mis tagab parema sotsiaalse kontrolli ja tuleb ilmselt perekonnale odavam. Sellel on ka ajaloolised põhjused: üldharidust on ikka rohkem väärtustatud. Kuid on üks täiesti ebaloomulik asi – koolide rahastamishuvi. Kindlasti on väga paljud gümnaasiumid huvitatud sellest, et saada enda gümnaasiumiastmesse võimalikult palju oma põhikooliastme lõpetajaid, sest tegemist on pearahaga. Koolide rahastamishuvi on kindlasti üks tegur, mis sunnib õpilasi akadeemilisi valikuid

langetama. Nagu ma ütlesin, põhikoolijärgsed valikud ei ole meil piisavad.

Gümnaasiumivõrgust on palju räägitud. Ka riigikontrolör soovitas üleeile gümnaasiumiastme riigistada. Ma isiklikult olen sama meelt, kuigi ma tean, et siin saalis on inimesi, kes sellega päriselt ei nõustu. Võib öelda, et meie massigümnaasiumi funktsioonid ei ole enam päris selged. Kui te vaatate riigieksameid, siis need ühtpidi tahavad anda hinnangu keskkooli lõpetamisele, teistpidi tahavad anda hinnangu sellele, kas noor inimene on võimeline astuma ülikooli. Seoses uue õppekava koostamisega tuleb muuta paindlikumaks lõpueksamite süsteem, eristades keskhariduse omandamise nõuded ülikoolidesse ja teistesse kõrgkoolidesse vastuvõtu nõuetest.

Keskhariduse ühtlase kättesaadavuse huvides tuleks kaotada teravad vaheseinad gümnaasiumide ja kutsekeskkoolide vahel. Gümnaasiumis võiks olla võimalik õppida kutseharus ja kutsekeskkool peaks lisa-aasta abil laiendama üldhariduse omandamise võimalusi.

Nüüd mõned rahastamisnäitajad. Siin ei ole eriti mitte millegagi kiidelda. See tabel näitab meile väga ilusasti üht asja. Esiteks, meie rahastamine avalikest kulutustest on 5,1% SKT-st, samal ajal on meie hariduse massilisus tipus. Eestis õpib haridussüsteemis 25% inimesi. Meist eespool on ainult kolm riiki: Mehhiko, Iisrael ja Island. Aga rahastamise koha pealt oleme selles tabelis, võrrelduna SKT-ga, mitte üldsummadega, 23. kohal. See tabel ei demonstreeri ka midagi palju teistsugust. Eesti on siin tagaotsas võrrelduna SKT-ga ühe inimese kohta ja kulutustega ühe inimese kohta, meist tahapoole jäävad Slovakkia, Iirimaa ja Rumeenia. See tabel lisab absoluutsummates, mitmendal kohal me oleme, aga mingit uudist siit ei teki.

Kui me hakkame vaatama meie hariduse rahastamist astmete kaupa, siis siin on päris suured disproportsioonid. Meie alushariduse rahastamine võrdub umbes 25%-ga Euroopa Liidu keskmisest rahastamisest *per capita*, korrigeerituna raha ostujõuga. Põhikooli vanema astme ja keskharidust omandava õpilase peale tehtavad kulutused moodustavad ca 50% Euroopa Liidu keskmisest, üliõpilase peale tehtavad kulutused on ca 40%.

Täiendusõppest on häbi rääkida, siin me jääme kümnekordselt maha.

Nüüd haridusest ja majandusest. Tekkis tahtmine rääkida ka natuke majandusest. Majandusinimesed räägivad pidevalt haridusest, mille eest muidugi suur tänu neile, aga ma arvan, et haridusest ei ole võimalik rääkida täiesti lahus majandusest. Praegu valitseb Eestis vastuolu suhteliselt lihtsat tööjõudu vajava majanduse struktuuri ning tööturul olevate ja lähiaastatel lisanduvate uute töötajate suhteliselt kõrge haridustaseme vahel ("Inimarengu aruanne 2007"). Tulenevalt muutustest konkurentsitingimustes nii liikmesriikides kui ka maailmaturul on vaja luua uusi kõrge lisandväärtusega töökohti ja kasvatada olemasolevate töökohtadega seotud tootlikkust (Eesti seisukohad Lissaboni strateegia aruande ja ühenduse Lissaboni programmi 2008–2010 kohta). Haridus- ja majandusvaldkond peavad olema palju paremini koordineeritud, sest nad täidavad paljuski samu funktsioone. Haridus koolitab, tegeleb teadus- ja arendustegevusega ning tegeleb üle maailma üha enam ka ettevõtlusega, mida nimetatakse akadeemiliseks kapitalismiks. Majandus tegeleb ettevõtlusega, peaks tegelema teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga ja peaks tegelema tasekoolituse ja täienduskoolitusega.

Töökohad on kogu Euroopas muutunud üha ajutisemaks, keskmine töökoha kestus on Euroopa Liidus kolm aastat. Surve täiendus- ja ümberõppele üha kasvab. See on see valdkond, milles me oleme kõige rohkem maha jäänud.

Vaatame Eesti eksporti. Eesti eksport on mitmel eelneval aastal kasvanud kiiremini kui Euroopa Liidus. Murrang saabus 2007. aastal, kui meie kasv oli 4% Euroopa Liidu 7% vastu. 2008. aasta kaheksa kuuga kasvas Eesti eksport 5,6%, Euroopa Liidus keskmiselt 7%. See, et andekad Eesti üliõpilased eelistavad välisülikoole, seab koostoimes madalale lisandväärtusele rajatud majandusega ohtu meie jätkusuutlikkuse tervikuna. Hariduse ja majanduse liit ei toimi hariduse alarahastamise korral. Kui majandus vajab head hariduskeskkonda, tuleb see kinni maksta ja lisaks seada innovaatilised sihid majanduses. Tööturu ja hariduse seoseid ei saa analüüsida ainult töötajate formaalhariduse taseme järgi. Isiksuslikud omadused mängivad sageli palju suuremat rolli kui ainealased teadmised ja

oskused. Eesti kool on vabanenud selgetest kasvatussihtidest, sest ei oska omavahel siduda vabadust ja ühiskäitumist. Vabadus on muutunud kõikelubavuse sünonüümiks, sellest ka pidevad vägivallaprobleemid ja probleemid seoses õpetajate ja koolijuhtide õigustega.

Lissaboni protsess on seadnud eesmärgiks viia teadus- ja arenduskulutused 3%-ni SKT-st. See jaguneks nii, et 1% tuleks avalikest kulutustest ja 2% ettevõtlusest. Eesti on oma üldiste kulutuste poolest Euroopa Liidu keskmisest väga tugevasti maas. Kui Euroopa Liidu keskmine on umbes 1,8, siis Eestis on see 1,14. Rootsist, Jaapanist ja Soomest ei maksa üldse rääkida. Jaapan ja Rootsi panustavad ettevõtluse kaudu üle 2%, panus Eesti riigieelarvest peaks olema 1% lähedal, kuid ettevõtluse osa on vähene. Muidugi ei ole meil ka nii suuri ja tugevaid ettevõtteid, kes siia panustaksid, ja välisettevõtteid oma tütarettevõtetesse väga hästi panustada ei taha.

Sisendi-väljundi dilemma. Me räägime väga palju sellest, et teadusele tuleb anda 3% SKT-st. Me ei räägi peaaegu kunagi, mida me seal saada tahame. See on Euroopa Liidu riikide üks kõige suuremaid probleeme seoses teaduspoliitikaga. Eesti tööhõivet iseloomustab, et töötajate arvu poolest jaguneb see enam-vähem võrdselt mikro-, väike-, keskmise suurusega ja suurettevõtete vahel. Aga Eesti eripära on see, et meil on tunduvalt vähem inimesi hõivatud suurettevõtetes: meil 21,9%, Euroopa Liidus 33,3%. See vajutab kahtlemata oma pitseri ettevõtluses toimuvale haridus- ning teadus- ja arendustegevusele. Suurettevõtteid on meil 0,2%, inimesi töötab seal tunduvalt rohkem. Aga arvestatavaid uuringuid suudavad rahastada ennekõike suurettevõtted, samuti suuremad riigid. Olgem realistlikud: 90% kõigist erasektori teadus- ja arendustegevuse investeeringutest leiab aset seitsmes maailma suuremas tööstusriigis ja 40% USA-s. Eesti teadus- ja arendustegevus peaks väga tugevasti panustama tehnosiirdesse, nii nagu teeb seda Nokia, ja võib-olla mitte mängima suure teaduse tegemist seal, kus seda tegelikult ei ole.

Kui haridus on väga tähtis ettevõtluskeskkonna kujundamisel, millest härra Luman rääkis eelmisel korral ja nähtavasti räägib ka täna, siis ettevõtlus on väga tähtis haridus- ja

teaduskeskkonna kujundamisel. Esiteks, lõplik väljaõpe saab inimesel toimuda üldiselt ettevõttes endas.

Sidusala hariduse ja majanduse vahel on kahtlemata karjäärinõustamine. Ma usun, et Eesti vajab piirkondlikke või maakondlikke tänapäevase infobaasi ja ettevalmistusega spetsialistidega varustatud karjäärinõustamiskeskusi, mis teenindaksid nii haridus- kui ka tööturufaari.

Suured probleemid on kahtlemata seotud koolivõrguga. Ühelt poolt kaitstakse kodulähedast kooli, teiselt poolt näeme, et üheksa õppeaasta jooksul oleme kinni pannud 175 algkoolist 101. Mõned ütlevad, et see on väga halb, mina ütlen, et see on liialt väheradikaalne. Ei ole vaja pidada kooli igas külas, koolibuss lahendab väga paljud probleemid. Meil on vaja tugevaid koole. Kui me räägime hariduse kvaliteedist ja kättesaadavusest, siis hariduse kättesaadavus tähendab mis tahes taseme kvaliteetse hariduse võrdset kättesaadavust kõigile Eestimaa lastele ja noortele, sõltumata nende isiklikest rahalistest võimalustest, elukohast ja rahvusest.

Kättesaadavusega seoses mõned andmed. Me teame väga hästi, et ligi 40% omavalitsustes ei piisa lasteaiakohti. Meie koolide õpikeskkond erineb omavahel oluliselt. Meie omavalitsuste võimekus panustada haridusse erineb mitmeid kordi, eriti gümnaasiumiastmes. Ligi 60% üliõpilastest töötab õppimise kõrvalt, et õpinguid rahastada. Üliõpilaste õppetoetuste ja õppelaenude süsteem vajab lähiaastatel kardinaalseid muudatusi. Täiskasvanuhariduses on hõivatud vaid 6–7% töötajatest, samas kui Skandinaavia maades küünib see üle 20%, Euroopa Liidu keskmine on üle 10%.

Seal, kus on tegemist hõreda asustusega piirkonnaga, on kahtlemata õigustatud väga väikeste koolide pidamine ja neid ei saa rahastada pearahapõhimõttel. Kuid koolivõrku ei saa ratsionaalselt korraldada valdadekeskselt. Kui lähestikku seisavad pooltühi algkool ja põhikool või pooltühjad põhikoolid, mis kuuluvad eri omavalitsustele, siis on mõistlik nad ühendada, pannes käima koolibussi, vajaduse korral rajada õpilaskodu, mis ei tohi aga olla pelgalt väljamagamiskoht, vaid peab pakkuma huviharidust ja organiseeritud vaba aja veetmist. Kõige enam

vajab korrastamist keskhariduse taseme koolide võrk.

Nüüd mõningad teesid koolivõrgu ümberkorraldamiseks. Eesti koolivõrgu kujundamisel tuleb tagada võrdsed haridusvõimalused kõigile õpilastele, sõltumata elukohast, vanemate sissetulekust ja sotsiaalsest positsioonist. Kindlasti üks tõde, mis vajab meenutamist, on see, et kool on õpilaste jaoks, mitte õpilased ei ole kooli jaoks, et saaks kooli lihtsalt ülal pidada. Kvaliteetse põhihariduse võrdse territoriaalse kättesaadavuse ja koolivõrgu kulu- tuste ratsionaalse planeerimise huvides tuleks luua omavalitsuste piire ületavad kooli- piirkonnad (kooli teeninduspiirkonnad) ning kaaluda maavalitsustele kaasotsustamise õi- guse andmist omavalitsuskoolide avamise, käigushoidmise ja sulgemise osas. Gümnaa- siumiaste tuleks lahutada põhikooliastmest. Me oleme seda pidevalt korranud, nüüd on aeg asuda selle asjaga tegelema. Küsimus on selles, et ta tuleb viia kutsekeskkoolidega samale haldustasandile, et kaoks omavalitsuste ja koolide rahastamishuvidest lähtuv õpilaste põhjendatu massiline meelitamine güm- naasiumidesse ja et tekiks selgete funk- tsioonidega ja kvaliteedinõuetega gümnaa- siumid. Iga hinna eest algkoolide ja pool- tühjade põhikoolide käigushoidmisele on alternatiiviks tugevate põhikoolide loomine. See on seisukoht, mille sõnastasime Kareda põhikoolis üle aasta tagasi ja mis on väga laialdaselt omaks võetud. Õpilase edasi-tagasi koolitee peaks mahtuma 1–1,5 tunni sisse. See tuleks seadusega kehtestada. Kool peab tagama noorele võimekale õpetajale koormuse (muide, paljud põhikoolid ei suuda seda), peab omama tänapäevast õpikeskkonda ning infrastruktuuri, pakkuma õpilastele konku- rentsivõimelist haridust ja võimaldama tead- liku valiku haridustee jätkamiseks. Põhi- koolide ulatuses tuleks ikkagi kaotada nn tasaarvelduse süsteem, mis töötab vastu võrdsete haridusvõimaluste säilitamisele ja pole rahapoliitiliselt põhjendatud. Aga see on vaidlusalune küsimus, kus saalis olevatel erakondadel on erinevaid seisukohti. Ma ei hakka sellel pikemalt peatuma. Maapiirkonna põhikool tuleks riigieelarvelise toetuse abil kujundada täiendavalt huvihariduskeskuseks, mis tagab koolikeskkonna parema kasutuse, õpilaste parema hõivatuse ja pakub õpetajatele

paremat tööhõivet. Täispäeva- ehk pika- päevakool tuleks muuta projektipõhisest pide- valt toimivaks haridussüsteemi osaks. See oli projekt, mis sai koolidelt, kus seda rakendati, väga suure tunnustuse. Samas võiks paind- likkuse mõttes säilida ka traditsiooniline keskkool, kus on 11–12 klassi, eriti hõreda asustusega piirkondades, sest siin tuleb ikkagi ka rahastamisega arvestada. Koolide järk- järgulise väljasuretamise asemel, muutes esmalt gümnaasiumi põhikooliks, seejärel põhikooli algkooliks, on parem koolivõrgu kiirem maakondlik või piirkondlik ümber- korraldamine kvaliteetse hariduse ühtlase kättesaadavuse tagamiseks.

Parim haridus tähendab parimaid õpetajaid. Taastamist vajab õpetajate täiendusõppe- süsteem. Õpetajate kohustused tuleb tasa- kaalustada nende õigustega. Õpetajate palk ja sotsiaaltagatised ei kindlusta piisava arvu noorte õpetajate kooli tulekut. Käisin Valga- maal, sel sügisel ei tulnud Valgamaale tööle ühtegi noort õpetajat.

Õppekavavaidlus ei tohi keskenduda ühe või teise aine tundide mahule, vaid peab keskenduma hariduse sisule ja meetoditele. Faktituupimise asemel tuleb enam rõhku panna huvile, loovusele ja sisemisele moti- vatsioonile. Põhikooli õppekava tuleb koos- tada eraldi, lahus gümnaasiumi õppekavast, sest põhikool valmistab õpilasi võrdselt ette nii gümnaasiumi kui ka kutsekooli astumiseks.

Kõrgharidus. Minu meelest on ühed kõige muret tekitavamad andmed võimalik välja tuua just seoses kõrgharidusega. Eestist õppis Euroopa Liidu kõrgkoolides 2006. aasta sei- suga 2900 üliõpilast ja praeguse seisuga õpib tunduvalt rohkem. Väidetavalt siirduvad terved eliitkoolide lõpuklassid välismaa ülikoo- lidesse, pidades meie kõrgharidust vähe- väärtuslikuks. OECD riikides õpib 4340 Eesti üliõpilast. Eestisse tuleb õppima 600–700 välisüliõpilast. Arvestagem, et mujale õppima ei lähe mitte kõige viletsamad, vaid üldjuhul kõige paremad. Tekib küsimus, mis hakkab saama meie enda kõrgharidusest üldse. Euroopa kõrgharidus tervikuna põeb nn Wimbledonisündroomi. Wimbledonis tennise- turniiril ei võida britid mitte kunagi, kuigi nad usinasti seda korraldavad. Euroopa ülikoolid annavad sageli väga head haridust, ainult et tipud lähevad ära Ameerikasse, Euroopa ei saa

nautida seda hariduse vilja. Eesti annab väga head keskharidust, kuid Eesti ei saa nautida seda keskhariduse vilja, sest tipud lähevad meilt ära. Meie kõrgharidus peab muutuma atraktiivsemaks andekatele noortele nii meilt kui ka välismaalt, samuti võimekatele õppejõududele. Peame käivitama uue üliõpilaste õppetoetuste süsteemi, mis põhineks nii vajadustel kui ka õppeedukusel.

Kõrgkoolid vajavad ka täpsemat liigitust vastavalt ülesannetele, mida nad täidavad, ja paindlikumat kvaliteedikäsitlust. Massiline kõrgharidus on ammu muutunud arenenud riikide normiks, samas ei tohi teha mööndusi kvaliteedis. Senine liigne panustamine nn maailmatasemele pole meid sinna lähemale viinud, küll on aga eemaldanud meie kõrgkoolid Eesti enda probleemidest. Peame kindlad olema, et ei hakkaks toimuma üha kasinamaks muutuva kõrgharidusturu huvikeskne ümberjagamine ja kõrghariduse unifitseerimine. Esimesed ohumärgid on olemas.

Kõrgkoolid peavad panustama osa võistlusele kuluvast energiast suuremale koostööle, kasutades meie kasinaid ressursse kogu Eesti huvides. Meie kõrgkoolide konkurentideks pole mitte teised kõrgkoolid, vaid teiste riikide ja maailmajagude kõrgkoolid ja kõrgkoolide konsortsiumid. Paljude riikide kõrgkoolid on omavahel liitunud ühtseteks konsortsiumideks ja on seetõttu tõstnud ka oluliselt oma konkurentsivõimet. Eesti peab seda üksteisele otsavaatamist natukene vähemaks jätma ja vaatama koos Eestist väljapoole.

Avalik-õiguslike ülikoolide juhtimine, mis toimub omaenese liikmeskonna baasil toimiva nõukogu kaudu, ei kindlusta piisavalt avaliku huvi esindamist, milleks avalik-õiguslikud ülikoolid on ellu kutsutud. Kuratoriumid või ka uued loodavad ülikoolivälised juhtimisorganid peaksid omandama otsustamisõiguse ülikoolide strateegilisel juhtimisel, nii nagu see toimub paljudes maailma ülikoolides.

Ülikoolide üleilmne kriitika on järgmine. Professorid on hüljanud esimeste kursuste üliõpilaste õpetamise oma uurimistöö kasuks, teadmised on muutunud fragmentaarseks ja esoteeriliseks, ei vasta üliõpilaste ega ühiskonna vajadustele. Teadusetegemisest ei tulene automaatselt hea õpetamise tase. Ülikool peab leidma tee, kuidas reageerida muutuvale maailmale. Me ei tohiks ülikooliteaduse

hindamisel piirduda vaid CC-artiklite arvuga. Meie haridus- ja teadusstrateegia vajab paremat sidestamist majandusstrateegiaga ja vastupidi.

Bologna protsess, mille võtab kokku valem $3 + 2$, vajab kriitilist analüüsi. On andmeid, et sajad Eesti üliõpilased, olles omandanud bakalaureusekraadi, astuvad kutsekeskkooli, et omandada kutset. Üliakadeemilised õppekavad ei taga sageli väljundit tööturule ja toovad sageli kaasa ülekoormuse, see on paljude maade tähelepanek, samuti õpingute taasalustamise kutseõppesüsteemis, mis pole kõige ratsionaalsem tee, kuigi iga haridus midagi inimesele ju annab.

Nüüd süsteemsed ettepanekud. Eesti haridusseadused vajavad kardinaalselt teistsugust ülesehitust. Me oleme teadnud seda kümme aastat. Mitte koolitüüpide kaupa ülesehitatud seadustik – põhikool, gümnaasium, kutseõppeasutus jne –, vaid ta tuleb üles ehitada haridusastmete kaupa: alushariduse seadus, põhihariduse seadus, keskhariduse seadus, kõrghariduse seadus. See sidestaks palju paremini eri astmete haridusasutused. Aeg on sellega lihtsalt algust teha, kuigi see ei ole väga kiire töö. Eesti avaliku poliitika üks suuremaid probleeme on suutmatuse pikemaajalisi plaane süstemaatiliselt ellu viia ning lühiajalise perspektiiviga üksikküsimuste domineerimine otsustusprotsessis. Ma olen veendunud, et vajame haridusstrateegiat, mis käsitleks koos kõiki haridustasandeid ja koordineeriks hariduse teiste eluvaldkondadega, eeskätt majandusega. Võib öelda, et majandus on liberaalne, läheb sinna, kuhu tahab, aga siis ei ole meil mõtet rääkida ka sellest, et haridus ei vasta majanduse nõuetele. Vastavuse küsimus tekib siis, kui ühel ja teisel on mingigi suund või strateegia, muidu ei ole mõtet sellest üldse rääkida. Strateegilisele planeerimisele aitaks kaasa Riigikogu tulevikukomisjoni loomine, mis lähtuks konsensus põhimõttest ja tagaks vastuvõetavate otsuste kehtimise üle Riigikogu eri koosseisude ja valitsuste. Soome on sellest palju võitnud, Läti on suutnud selle komisjoni luua, meil konsensus puudub. See ei ole väga üldine seisukoht. Suur tänu!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Hiljuti ametisse astunud professor Karis juhtis õigesti tähelepanu, et vabrikuks ja kinisvaraäriks muudetud Tartu Ülikool dehumaniseerib hariduse. 20 000 inimest teevad eimidagi, haridustase on langenud, teadustase samuti. Ma olen kindel, et professor Karis saavutab oma eesmärgi. Kas te ettekannet ette valmistades mõtlesite ka sellele, et on olemas teine vahend, kuidas saaks nn riiklikes ülikoolides kvaliteedi tagasi? See on nende konkurentsisuhe eraharidusega ja mitte ainult ülikooli-, vaid ka gümnaasiumitasemel ja muudel tasemetel. Probleem on selles, et me ei ole tänase päevani aru saanud, mida ministrium tahab. Sõnades me kuuleme, et eraharidus nagu võiks olla, aga me näeme samme, mis püüavad seda iga hinna eest pärssida. Aga konkurents, mis ei baseeru vabadusel, ei ole konkurents, see on lihtsalt sotsialismi alternatiiv.

Peeter Kreitzberg

Täna! Ma olen sellega suuresti nõus, aga ma väidan, et kolmandas liigas toimuv konkurents võistkondade vahel ei tõsta neist ühtegi väga kiiresti esiliigasse.

Aseesimees Jüri Ratas

Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud ettekandja! Täna põhjaliku ettekande eest! Kuna te olete kultuurikomisjoni ettekandja selles olulises päevakorrapunktis, siis küsin: kas ja mitmel kultuurikomisjoni istungil see küsimus arutelul oli ja kas ettekande seisukohad või see tekst, mida sa praegu välja tõid, võeti komisjoni liikmete poolt vastu konsensuslikult?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Oli tõesti selline mõte, et äkki me jõuamegi esimest korda konsensusele, aga see oli liigne lootus. Meil oli eriarvamusi, millest ma mõned olulisemad ka siin välja tõin. Ma loodan, et läbirääkimistel saavad kõik

fraktsioonid ja Riigikogu liikmed väljendada oma vastuseisu teatud seisukohtadele. Mul on kahju, et Eesti ei ole jõudnud konsensuse lähedalegi. Rahvas küsib, milles on asi, miks ei ole haridustrateegiat. Tegelikult hariduses ikkagi toimivad väga paljud kildkondlikud huvid ja ka maailmavaatelised erinevused on suured. Ütleme nii, et see ei olnud täielikult konsensust väljendav esitus.

Aseesimees Jüri Ratas

Ene Ergma, palun!

Ene Ergma

Aitäh! Ma tahan heale ettekandjale vastu vaielda. Minu meelest ei ole olemas ülikooliteadust, on olemas teadus. Teaduse määramisel ja hindamisel on ainult kolm vajalikku asja: *excellence*, *excellence* ja *excellence*. Kui me hakkaksime publitseerima kuskil kohalikes ajakirjades, vaevalt et me siis saavutame selle *excellence*'i taseme. Sa ütlesid, et teadustegemisest ei tulene automaatselt head õpetamise taset. Kas asi ei olegi selles, et massiülikoolid on viinud õpetamise taseme alla?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! *Excellence* sobib kindlasti väga hästi baasuuringute kohta. Kui me räägime arendustegevusest ja rakendusuuringutest, siis siin ilmselt on seda kriteeriumi ka võimalik rakendada, aga palju raskem, sest paljud uuringud hoitakse lausa saladuses, ei avaldata mingisuguseid publikatsioone ega töid, vaid lihtsalt üritatakse saavutada majanduslikku kasu. Ma tean haridusuuringuid, mida tehakse Eesti probleemide lahendamiseks, ja me ainult ise võime hinnata, on see *excellence* või ei ole. Isegi välisajakirjades publitseerimine ei tule paljudel juhtudel kõne alla. Aga meil on neid uuringuid tohutult vaja. Me ei saa panustada ainult rahvusvahelisele teadusele, meil on omi uuringuid vaja. Nii nagu Soome ekspert Hernesniemi ütles: Eesti teadus vajab palju pragmaatilisemat lähenemist ja kui ta panustab väga konkurentsirikastesse valdkondadesse väga suure raha, siis on oht, et ta ei tee seal teadust, kuigi ta arvab, et teeb. Teaduspoliitikas on muidugi omad probleemid ja Eesti mastaabis päris tõsised.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaan Kundla, palun!

Jaan Kundla

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite oma ettekandes, et õhtukoolidest väljalangejate arv on väga suur ja süsteem vajab täiustamist. Kas teil on andmeid, milline on dünaamika, kas õpingute alustajate arv suureneb või väheneb aastati, milline on nõudlus selle kooli järele?

Peeter Kreitzberg

Pikas perspektiivis, mulle näib, alustavad üha nooremad inimesed õpinguid õhtukoolis. Paljud on sellised, kes ei tule tavalises üldhariduskoolis toime. Minu arusaam on see, et õhtukoolis on sageli palju raskem õppida, sest sa pead tööd tegema ja õppima. Aga paljud on jätnud ka aastaid vahele, on saanud küpsemaks ja on hakanud õppimist palju tõsisemalt võtma. Igal juhul, väljalangevus õhtukoolidest on nii kolossaalselt suur, et siin tuleb midagi mõtlema hakata.

Aseesimees Jüri Ratas

Urmas Reinsalu, palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma arvan, et kindlasti peaks üheks oluliseks alusväärtuseks meie üldharidussüsteemis olema mitmekesisus ja loovuse esilekutsumine. Üks tõsine võimalus siin on konkurentsivabadus, just nimelt üldhariduse kättesaadavuse ja pakkumise osas. See tähendab ka võrdseid võimalusi erakoolidele, selleks et erakoolides pakutav haridus oleks kättesaadavam ja, teiseks, et riik julgustaks erakoolide loomist ja arendamist mitmetulundusühingute, eri haridusfilosoofiate kaudu. Vastates Igori küsimusele, tõid sa esile selle kolmanda liiga. Ma saan aru, et sa pidasid silmas pigem kõrgharidust, mitte üldharidust, kus olukord pahatihti on vastupidine. Milline on sinu käsitus, kuidas seda hariduse mitmekesisust üldhariduses saaks rahastamise abil esile kutsuda, selleks et meil oleks rohkem võimalusi ja erakoole?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Kõigepealt, eraharidust üldhariduses vaadeldakse Euroopas enam-vähem nii, nagu sa ütlesid, et tuleb üks hulk lastevanemaid ja tahab näiteks katoliiklikku haridust või rohkem kunstiharidust või mingi kallakuga haridust, ja kui see arv ületab teatud piiri, siis nad saavad loa kooli avada. Kui me vaatame Hollandit ja Prantsusmaad, siis ega seal erakoolide rahastamine ei erine põhimõtteliselt munitsipaal- või riigikoolide rahastamisest nagu meil. Selles mõttes me võiksite tõesti kaaluda, kuidas erakoolid saaksid tekkida. Nad peaksid olema muidugi piisavalt suured. Olen täiesti nõus, et sel juhul võiks rahastamine olla peaaegu sama, aga see tähendab seda, et ka õppemaksu võtmine peaks praktiliselt kaduma või see maks peaks olema väga väike.

Aseesimees Jüri Ratas

Keit Pentus, palun!

Keit Pentus

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja, aitäh selle ülevaate eest! Mina isiklikult loodan, et tänane arutelu keskendub eelkõige hariduse kvaliteedile, näiteks sellele, mida on vaja teha õppekavadega, et need annaksid võimaluse kvaliteetseks ja tänapäevaseks õppeks, ja kuidas me nii eesti- kui ka venekeelsete laste jaoks suudame tagada korralike õppematerjalide ja kvaliteetsete õpetajate olemasolu. Te oma erakonnapoolses ettekandes neid teemasid põgusalt puudutasite, aga muu hulgas te väljendasite seisukohta, nagu tuleks kooliskäimise kohustust kindlasti pikendada 18. eluaastani. Minu küsimus on: kas ja kuidas see iga hinna eest selliste noorte, kes põhikooli lõpetamisega hädas on, kinnihoidmine koolis kuni 18-aastaseks saamiseni aitab kaasa hariduse kvaliteedile? Te mainisite ka, et see peaks meie haridussüsteemi paindlikumaks muutma. Kuidas see sellele kaasa aitab, kuidas me tänu sellele saame kvaliteetsemat haridust? Äkki te natuke laiendate seda mõttekäiku.

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Kõigepealt hariduse kvaliteedist. Hariduse kvaliteet ei sõltu niivõrd programmidest, see sõltub väga palju õpetajatest, see sõltub väga palju õpilaskontingendist. Ma

Julgen kinnitada, et meie üldhariduse õppekavad ei erine nii oluliselt teiste riikide omadest. Viimastel aastakümnetel on üldse Euroopa riikide õppekavad üksteisele lähenenud. See sõltub väga palju sellest, kui tähtsaks kodud haridust peavad ja kui palju selle omandamisele kaasa aitavad. See sõltub sellest, mida meedia haridusvaldkonnas teeb. Siin on väga palju tegureid. Mis see küsimuse teine pool oligi? Ma juba unustasin ära. Koolikohustus 18. eluaastani. Seda teemat oleme me arutanud päris pikalt ja see on paljudes riikides ka fikseeritud. Küsimus ei ole mitte niivõrd kinnihoidmises, küsimus on selles, et alla 18. eluaasta ei ole tööjõuturul suurt midagi teha. Tegemist on suhteliselt ebaküpsete inimestega, eriti nende puhul, kes ei jõua õpingutega edasi. Enne tuleb muidugi langetada terve hulk otsuseid ja tuleks vaadata, et igal noorel inimesel oleks temale sobiv õpitee. See ei ole kindlasti mõeldud niimoodi, et kõik peaksid käima gümnaasiumis ja olema seal veel kauem, mitte midagi tehes ja teisi segades. See 18 eluaastat on ideaal, mille poole on Euroopa ja kogu maailm liikumas. Soome tahab saavutada lähiaastatel, et 98% omandaks keskhariduse. Ma arvan, et me 100% kuidagi ei saavuta ja koolikohustus 18. eluaastani ei tähenda mitte kohustuslikku keskharidust. See tähendab, et igapähele on võimalus 18. eluaastani midagigi õppida. Võib-olla mõni jõuab selle ajaga põhihariduse tasemeni, mõni veel vähem, aga ta on mingis õpingute süsteemis sees. Mis on alternatiiv? Alternatiiv on harimatud inimesed, ohustatud sisejulgeolek. Ega vabadus ei ole kõike-lubatavus, see on minu seisukoht.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh, Peeter, huvitav ettekanne! Ma olen pannud tähele, et need riigid, kes tahavad edasi jõuda, maksavad tavaliselt kaks töötajate kategooriat riigis kinni, ühed on arstid ja teised on õpetajad. See on nagu eluliselt oluline, üks ole. Õpetaja on kooli keskne figuur, kes peab oma paremad kogemused, tarkuse, vilumuse edasi andma, ta peaks olema ka paar korda keskmisest rohkem kinni makstud. Minu küsimus on selline: kas te komisjonis arutasite,

kuidas 30%-lise maksukoormusega on üldse võimalik neid asju lahendada, nii õpetajaküsimust, kooliküsimust kui ka teadusküsimust? Või sedastasite, et vaja oleks, aga kuidas, seda ei tea?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Eks haridusprobleemide arutelu põhiviga ongi kogu aeg see, et me arutame utoopiliselt väljaspool eelarvet ja maksusüsteemi. Tõesti, haridusküsimusi väljaspool maksusüsteemi ei ole võimalik lahendada. Aga ma kardan, et meil praegu on siiski suhteliselt raske arutada haridust endiselt seoses maksusüsteemiga.

Aseesimees Jüri Ratas

Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Aitäh, austatud juhataja! Hea kolleeg, tänan faktitiheda ettekande eest! Vabandust, ma pööran korra hariduspoliitikast kõrvale! Kuulsin ettekandes ühte ettepanekut tulevikukomisjoni kohta. Tahan küsida Riigikogu töökorralduse rolli kohta suurte poliitike kujundamises. Sain ma õigesti aru, et selline tulevikku vaatav hariduspoliitika võiks olla mingi teise komisjoni ala, mitte teie oma, et teile jääksid igapäevased piasjad? Kas teile ei tundu, et tekiks oht, et sinna tulevikukomisjoni suunduvad kõik tulevikku vaatavad poliitikad ehk just see, mida me siin Riigikogus teeme, milleks me oleme ellu kutsunud?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Ma arvan, et kõik komisjonid panustaksid tulevikukomisjoni töösse oma erialal. Ega meie komisjon ka praegu ei tegele piasjadega. Me tegeleme seadusloomega. Mõned ettepanekud on seotud ilmsete vigade-ebakõlade likvideerimisega. Aga ma arvan, et tulevikukomisjon ei võta kuidagi üheltki teiselt komisjonilt tema tööd ära ega võta ära võimalust panustada tulevikukomisjoni töösse. Tulevikukomisjon tegeleks strateegiliste küsimustega, nagu energiapoliitika, kus meil ei näi kuskilt otsuseid tekkimas, või haldusreform, mis tegelikult on takerdunud poliitiliste huvide vahelisse võitlusesse. Tema töövorm oleks konsensus, nii nagu seda ka Soomes tehakse. Jääb veel teine võimalus, et kogu ühiskond

hakkab tegelema strateegiaga, Riigikogu üritab kuulata, mida arvatakse, ja üritab järele joosta. Aga ma usun, et Riigikogu võiks olla ikka see organ, kes tegeleb ka kaugema perspektiiviga küsimustega.

Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Austatud ettekandja! Lugupeetud härra minister! Ma tahtsin sinu käest küsida, aga kuna reglement ei võimalda, siis ma selle asemel, et küsida ilusasti ja otse, küsin kõverdi ja Peetri kaudu. Ühesõnaga, kevadest saadik on olnud üleval üks teema, mis peaks oluliselt lihtsustama õpikute väljaandmise ja kinnitamise korda ministeeriumis, mis kindlasti hoiaks ära väga palju bürokraatiat, hoiaks kokku teatud koguse raha ja, mis kõige tähtsam, tekitaks ja õieti taastaks tõelise kvaliteedikonkurentsi turul. Kuni viimase ajani on asi läinud sujuvalt, nüüd on asi jäänud ministeeriumi taha, eelmisel teisipäeval jäi see arutelu ära. Sellepärast ma küsin: kas sa selles konkreetses küsimuses tunned, et ministeerium kuidagi mängib mäkra või venitab? Ma ei tea, kuidas seda küsida. Tõnise käest ma oleksin saanud otse küsida.

Peeter Kreitzberg

Aitäh! On tundeid, mida ma kunagi ei avalda, aga ma jagan sinu seisukohta, et me peame selle küsimuse kiiremini ära lahendamaks. Kindlasti aitaks meie hariduse kvaliteeti parandada, kui õppekirjandus oleks mitmekesisem, kui õppekirjanduse turg oleks rohkem avatud ega takerduks selle taha, mille taha paljud Eesti asjad takerduvad, et üks konkurent on teise konkurendi taseme hindaja ja otsus on ette teada. Väikese riigi puhul on need ohud tõesti väga suured. Siin ma igati pooldan avatud ja ausat konkurentsi.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Marrandi, palun!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab kutsehariduse ja gümnaasiumihariduse vahekorda. Sellest on palju räägitud ja ka sinu ettekandest tuli välja, et

meil minnakse liiga palju õppima gümnaasiumi ja vähem kutseharidusse, et see tuleb kahjuks Eesti arengule. On teada, et gümnaasiumide arv väheneb, on räägitud nn puhtast gümnaasiumist, mis toob esile selle, et gümnaasiumiharidus võiks olla kvaliteetsem. Sinu ettekandest tuli siiski välja üks minu jaoks küsitav, vastuoluline teema. Sa rääkisid korraga nii sellest, mida ma eespool kirjeldasin, kui ka sellest, et gümnaasiumides peaks olema võimalik omandada mingit eriala. Kas siin ei ole tegemist vastuoluga, et gümnaasiumide arvu vähenemise korral kaob meil see hea gümnaasiumiharidus üleüldse ära, kui me sinna ka kutsehariduse elemendi sisse toome?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Kõigepealt ütlen ma ühe asja kutsehariduse kohta, enne kui ma sinu küsimusele vastan. Eestis on tekkinud olukord, et üldkeskharidusega inimene saab paremini tööd kui kutseharidusega inimene. Aga seda ei maksa pidada niivõrd haridussüsteemi probleemiks, ma näen siin sama suurt ettevõtluse probleemi. Mis puudutab kutseharu loomist üldgümnaasiumi juurde, nii nagu see Põhjamaades on olnud, siis see on sellepärast oluline, et parandada keskhariduse territoriaalset kättesaadavust. Ma ütlesin, et noori inimesi ei panda sageli kutseõppesse, sest kõige lähemal asuv kutsekeskkool või see kutsekeskkool, kus on sobiv eriala, asub kodust niivõrd kaugel, et lapsevanem paneb lapse lihtsalt sellepärast gümnaasiumisse, et see on lähemal, veidi kindlam ja veidi odavam. Tegelikult ei tohiks see küll alandada gümnaasiumide õppetaset. Meie haridussüsteem üldse peaks olema erakordselt paindlik ja haridusteid peaks olema palju. Ma küll ei arva, et üldhariduse kvaliteet selle tõttu halveneb.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Kõuts, palun!

Tarmo Kõuts

Täna, härra juhataja! Hea ettekandja! Tulen tagasi majanduse ja hariduse omavahelise suhestatuse juurde. Ettekandest joonistus välja pilt, et haridussüsteem valmistab ette professoreid, kuid majandus

vajab torujürisid. Ma natuke utreerisin. Kas ma saan õigesti aru, et haridus ja majandus on liikunud natuke eri suundades, majandus ei ole suutnud reageerida nn rasvase lehma aastatel pakutud võimalusele majandus üle viia pigem innovaativsele ja samal ajal on haridus kas ettevaatav või ebapraktiline, valmistades inimesi ette just innovaativse majanduse tarbeks?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Mingi selline ebakõla siin ilmselt on. Samal ajal ei tahaks ka ettevõtlust ülearu süüdistada, sest kui me vaatame Eesti ettevõtlike võimalusi minna üle innovaativsele tegevusele, siis, ma arvan, need ei ole ülearu suured. Selles mõttes peame sellega mingil määral leppima. Samal ajal ma arvan, et probleemid on seotud ka haridusega. Nagu ma ütlesin, meil on väga palju kõrgharidusega inimesi. Me oleme Euroopa Liidu keskmisest ees, me oleme Soomest ees. Aga samas me väga tugevasti kahtleme selles, kas tegemist on ikka kõrgharidusega, mis selle alla võiks üldse kvalifitseeruda. Ma olen pigem küll seda meelt, et meie ettevõtlus ei suuda tegelikult ära kasutada Eestis olemasolevat haridust. Samal ajal olen nõus nendega, kes tahavad panustada tugevasse kutseõppesse, aga sel juhul tuleb kuidagimoodi koordineerida majandus- ja haridushuvid. Ma julgen väita, et praegu on kutseõppe lõpetanud nii et tapab, aga ka nendele ei jätku tööd.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kutseharidusest veel. Parandaksin ära ühe muutunud asja. Te slaidil näitasite, et Järvamaal on kaks kutsekooli, tegelikult on juba peaaegu pool aastat Järvamaa Kutsehariduskeskus. Aga küsimus ei ole mitte selle kohta, küsimus on mul õpetaja staatuse, seisundi ja õiguste kohta koolis. Mainisite õpilaste agressiivsust ja kogu seda probleemi suhetes, mis koolis on. Õpetajate kohustused vajavad tasakaalustamist nende õigustega. Aga mis suunas te seda ette kujutate, kas õpetajate kohustuste vähendamise suunas või õiguste suurendamise suunas? Mis on teie lahendus?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Õiguste suurendamise suunas, selline on ka Eesti Haridustöötajate Liidu seisukoht. Ma ei usu, et me kohustusi peaksime vähendama, kuigi õpetajatel on ühiskondlikke ja mitteühiskondlikke kohustusi tõesti kolossaalselt palju. Kui kodu töötaks paremini, võiks võib-olla isegi mõne õpetajate kohustuse maha võtta, aga arvestades seda, kui väike on meie kodude huvi laste kasvatamise vastu, siis see kahtlemata toob õpetajatele jätkuvalt kaasa suuri kohustusi. Küsimus on õigustatud. Kindlasti hakkab olema üks lähiaja diskussiooni teema, mismoodi siiski oleks võimalik toime tulla koolivägivallaga, koolist puudumiste ja kõigi selliste asjadega.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalvi Kõva, palun!

Kalvi Kõva

Aitäh! Hea fraktsioonikaaslane Peeter! Mind pani natuke mõtlema see koolivõrgu küsimus ning õpilaskodude olemasolu alg- ja põhikooli osas. Ma arvan, et alg- ja põhikooliõpilased peaksid elama oma vanemate juures ja neid ei tohiks kooli pärast pererüüpest välja kiskuda. Siit minu küsimus. Nimetasid 1,5 tundi koolitee pikkuseks, nii kooli kui ka koolist koju. Kas selle 1,5-tunnise koolitee pikkusega ei oleks Eestis võimalik üles ehitada koolivõrku, kaotades ära n-õ omavalitsuselised piirid niimoodi, et neid õpilaskodusid ei oleks tarvis? Kas me oma riigis praegu suudaksime sellist koolivõrku ülal pidada, et neid koolkodusid ei oleks tarvis ja et koolitee pikkus oleks 1,5 tundi edasi-tagasi?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Kõigepealt, ma ütlesin 1–1,5 tundi ja see oleks edasi-tagasi. Ma arvan, et kui me tahame luua tugevaid põhikoole, siis see tähendab ikkagi, et seal peaks olema rohkem õpilasi. Ma võin teile ainult seda öelda, et Leedus on 80% põhikoolidest vähemalt 200 õpilasega, Eestis võib kümnekond või mõnikümme sellist leida. See tekitab kahtlemata vajaduse transpordi ja ka koolkodude järele. Samal ajal, gümnaasiumivõrk hõreneb. Ta hõreneb kindla peale, ma ei kahtle üldse selles, et meil on aastate pärast võib-olla kaks korda vähem gümnaasiume. Gümnaasium

peab pakkuma õpilasele valikuid, aga kui on kümme last klassis, siis ei ole seal nii palju õpetajaid, et saaks valikuid pakkuda. Ka see tekitab internaatide vajaduse. Kindlasti on väga halb jätta pisikest algkoolilast koolkoju, aga reaalsus on see, et paljudel lihtsalt pole kodu. Ma mõtlen, et kindlasti on õpilasi, kellel on kindlam olla selles koolkodus kui päris kodus, aga olen sinuga nõus, et ideaal on see, et algkoolilaps peaks võimalikult palju olema kodus. Algkoolide probleemile on ka teine lahendus, mida on vähe kasutatud: mitte teda pidada eraldi koolina, vaid ta võiks olla mõne teise kooli osa ja suurema kooli õpetajaskond teenindaks neid õpilasi. See kõik on veel diskussiooni küsimus, aga see diskussioon ise tuleks suhteliselt kiiresti lõpule viia.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh! Ma sain, Peeter, sinu vastusest aru, et sellist süsteemi, mis kindlustaks parimate ja võimekamate meeste ja naiste mineku õpetajaks, ei ole komisjonil olnud välja pakkuda. Mis need alternatiivid on, kas teete laed kõrgemaks või panete valgust juurde? Milline idee teil on?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! See on üks kõige raskemaid küsimusi. Koalitsioonileppes, nagu sa ise tead, on eesmärk, et vähemalt nooremõpetaja palk peaks olema võrdne riigi keskmise palgaga. Kui me selle plaani välja käisime, oli hoopis teistsugune majanduslik olukord, aga ega see plaan ei ole kuskile kadunud, ma usun, et selles suunas tuleb minna. Peale selle on noore õpetaja toetusraha 200 000 krooni, mille suurust ma muidugi ka väga üle hinnata ei tahaks. Ma ise usun, et me ükskord jõuame sinna, kuhu on jõudnud Portugal, et õpetaja palk, vaatamata raskele majanduslikule olukorrale, tõuseb tugevasti üle keskmise, aga mulle tundub, et me peame seda aega veel ootama.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Kõrghariduse kättesaadavus Eesti saartel on Riigikogus olnud teemaks ka varem ja sellekohastele küsimustele on vastanud nii mõnedki ministrid siitsamast kõnepuldist. Kahtlemata on nendel väga oluline roll, et noored spetsialistid jääksid saartele, ja need on ka ühed vähesed mootorid, mis aitavad noori spetsialiseeritud inimesi saartele juurde tuua. Kuidas on teie arvates, kas see peaks olema Eesti riigi prioriteet, et Saare ja Hiiu maakonnas oleks kõrgharidus kättesaadav? Aivar Riisalu on isegi välja pakkunud, et Eesti Mereakadeemia tuleks saartele viia. Või ootame, kuni mõnekümne aasta pärast jooksevad saared lihtsalt inimestest tühjaks, nagu SEB üks tippjuht hiljuti ühel konverentsil ennustas?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Ma isiklikult olen alati pooldanud regionaalse kõrghariduse arendamist ja olen veendunud, et Saaremaal peab olema võimalik omandada kõrgharidust. Kas nüüd just Hiiumaal eraldi, see on küsimus, aga näiteks Türil on Tartu Ülikooli kolledž ja mitmel pool mujal on teiste ülikoolide omad ja neid tuleks pigem arendada, tuleks luua rohkem võimalusi. Rootsi 1990. aastate kogemus näitab, et regionaalse kõrgkooli avamine suurendab selle piirkonna arengupotentsiaali, pakub tööhõivet ja tagab hariduse võrdsema kättesaadavuse. Üldiselt terve maailma noored inimesed käituvad väga sageli nii, et valivad õpingu jätkamise koha regionaalselt, see tähendab, et nad hakkavad kõrgharidust omandama suhteliselt kodukoha lähedal või ei hakka seda üldse omandama. Soome poliitika 1970. aastatel oli avada palju uusi ülikoole. Meie küll vaidlustasime selle vahepeal, leidsime, et parem olgu üks tugev, maailmatasemel ülikool – Tartu Ülikool. Aga kuidagimoodi ei saa eirata kõrghariduse regionaalset esindatust. Võib olla tugev emaülikool, aga peaks olema regionaalne õpetamise ja õppimise võimalus. Mina toetan täiesti kõrghariduse omandamise võimalust Saaremaal.

Aseesimees Jüri Ratas

Raivo Järvi, palun!

Raivo Järvi

Suur tänu! Minu küsimus tugineb kahele tähelepanekule. Me kõik siin saalis oleme fraktsiooniga käinud maakondades eri omavalitsustes. Mina olen tähele pannud, et on üpriski kesiseid omavalitsusi, kus tõesti puudub pädevus ehk teadmine, mida kooliga täpselt teha, kuidas seda edasi viia jne. Teine tähelepanek on pärit päris Eestimaa kagunurgast, kus üks kohalik kultuuritöötaja ütles, et tal on küll ebamugav, aga saladuskatte all ta ütleb, et tema viib oma lapse kaugele keskusesse õppima, sest ta tahab, et tema laps saaks korraliku gümnaasiumihariduse. Ma kikitasin kõrvu sinu väite peale, justkui siiski eriti selle esimese astme hariduse peaks andma kohalike omavalitsuste pädevusse. Miks nii ja miks mitte n-ö tsentraalse järelevalve alla, kus võib-olla see *know-how* oleks parem?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Ei, ma arvan just vastupidi, et põhihariduse pädevus peaks laienema maa-valitsuse tasemele. Me ei saa koolivõrku otstarbekalt üldse käsitleda valdade kaupa, kes mõnikord rajavad üksteise piiri äärde kooli ja siis võistlevad, saadavad bussi vastastikku õpilasi hankima. See võistlus on täiesti mõttetu. Suur vahe on konkurentsil ja konkurentsil. Ma väidan, et Eesti hariduses on praegu täiesti mõttetu konkurentsi, mis tervikuna meile kasu ei too. Samas, kui ma sinu küsimuse põhimõtet õigesti hoomasin, siis ma ütlen, et me peaksime kõikidele koolitüüpidele kehtestama selged kvaliteedikriteeriumid. Me ei pea võib-olla alati üldse sulgema väikseid koole. Näiteks 1920. aastatel pandi kinni ka suuri koole, sest seal puudus korralik õpetamise tase. Seal loodi, nii nagu Eesti kõrghariduses, vanematele illusioone, et sealt on võimalik haridust saada. Selles mõttes tuleks koolid võtta tõesti tsentraalse kontrolli alla. Ma arvan, et Eesti haridus on üldse liiga detsentraliseeritud, ta peaks olema natukene tsentraalsemalt käsitletud, nii nagu see enamikus Euroopa riikides on. Aga kvaliteet peaks olema see, mille alusel kooli hinnatakse, mitte see, kas ta on kolm kilomeetrit või 300 meetrit kodumajast eemal.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma palun hästi kiiret küsimust ja kiiret vastust! Trivimi Velliste, palun!

Trivimi Velliste

Aitäh, härra aseesimees! Lugupeetud ettekandja! Varsti möödub 90 aastat Vabadussõja algusest. Sõja alguses oli oluline roll Puurmani mõisal, kuhu kogunesid Kuperjanovi partisanid ja löid Vabadussõja alguses teistsuguse moraali. Minu küsimus on seotud Puurmani mõisaga, mida tänahommikuste uudiste kohaselt hakatakse restaureerima. On aastaid räägitud, et Puurmani mõisa võiks luua riigikaitselise kallakuga kutsekooli. Kas komisjonis on sellest juttu olnud või mis on ettekandja arvamus sellise asja kohta?

Peeter Kreitzberg

Ei, komisjonis sellest juttu ei olnud. Mul ei ole isegi mitte mingit seisukohta. Pean tunnistama, et asi vajab arutamist ja argumentide kuulamist.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan ettekandjat ettekande eest ja samuti vastuste eest! Ma tänan ka kõiki küsijaid! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimehe Toomas Lumani! Kas saali tehniline personal saaks aidata? Üks hetk, juba on olemas! Aitäh!

Toomas Luman

Ütleme, et niipalju oleme õppinud, et tuleme toime!

Austatud Riigikogu juhataja! Riigikogu liikmed! Minister! Daamid ja härrad! Napilt kolm nädalat on möödas sellest, kui ma viimati teie ees seisin ja Eesti majanduse arengutest rääkisin. Nende kolme nädala jooksul on kahjuks leidnud kinnitust tõsiasi, et probleemid, mis meie ees seisavad, on kestvad ja seetõttu tuleb veelgi aktiivsemalt tegelda lahendustega, mis meid pikaajaliselt aitaksid. Haridus on üks nendest sõlmküsimustest. Mõistes haridustemaatika kompleksust, lähtuvad järgnevad mõtted eelkõige ühiskonna majandusliku konkurentsivõime parandamise vaatenurgast.

Ühiskond ootab praegu ettevõtjatelt kiireid ja radikaalseid muutusi majanduses, eelkõige

majanduse struktuuris. Paljud ütlevad, et samamoodi enam edasi ei saa. Tõsi ta on, oleme majanduse arengus läbinud ühe majandustsükli ja ainult kulueelisele orienteeritud konkurentsi aeg on läbi saanud. Loen poliitikadokumentidest, et Eesti majandus peab muutuma teadmuspõhiseks ja innovaatiliseks. Raske on mitte nõustuda. Uuendusvõime on ühiskonna pikaajalise kasvu võtmetegur. Innovaatilisus pole aga abstraktne sõnakõlks strateegiadokumentides ega ka vaid vähestele kaasa antud loomuomadus. Kõik inimesed sünnivad võimega mõista ja muuta maailma. Me ei saa oodata imet ainult ettevõtjatelt, majandus saab olla just nii innovaatiline, kui on kogu ühiskond, tema kodanikud ja, mis eriti oluline, kui uuendusvõimeline on haridussüsteem.

Täna pole meil mitte esimene kohtumine Riigikogu liikmetega hariduspoliitilistel teemadel. Võib lausa öelda, et on saanud traditsiooniks kohtuda Riigikogu kultuurikomisjoniga kaks korda aastas ja arutleda konkreetsete teemade üle. Oleme juba aastaid juhtinud eri ministrite, valitsuste ja Riigikogu koosseisude tähelepanu tõsiasi, et meie õpilaste jaotus haridustasemetel ja valdkondade kaupa ei vasta tööturu vajadustele. Majanduslikult edukates ühiskondades arvestatakse, et 50% töökohtadest eeldavad kutsehariduslikku ettevalmistust, 25% rakenduslikku ja 25% akadeemilist kõrgharidust. Meil aga läheb 71% noortest hankima kõrghariduse diplomit. Eesti ega minu teada ka mitte ühegi teise maailma majanduse struktuur aga ei paku töökohti, mis 70 juhul 100-st nõuaks kõrgharidust.

Haridussüsteemi ülesanne on valmistada noori ette nende tulevaseks eluks, edukaks hakkamasaamiseks ühiskonnas. Kolm nädalat tagasi näitasin teile andmeid, mis väidavad, et vaid 2–3% inimestest valivad üldse kunagi töandja tee ja seega ülejäänud 97–98% valivad töövõtja positsiooni. Me elame turumajanduses ja tööeluga hästi hakkama saamine on paratamatult määrava tähtsusega iga inimese elus. See tagab leiva laual. Tõiseks elus valmistavad inimese ette aga just kutse- ja kõrgharidus. Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium rehkendab juba mitmeid aastaid töajõuvajaduse prognoosi, mis on aluseks riiklikule koolitustellimusele, ja sel aastal

esitati prognoos aastani 2015. Need ettevõtetelt ja haruliitudelt kogutud numbrid ütlevad, et ka aastal 2015 on Eesti tööturul 55% ametikohti, mis eeldavad korralikku kutsehariduslikku ettevalmistust.

Võttes jutuks kutsehariduse, tahan ära klaarida kaks väärarusaama, mida sageli inimeste suust kostab. Ma ei saa aru retoorikast, et teadmispõhine majandus vajab ainult kõrgharitud inimesi. Tegelikult ei ole see kaugeltki nii. Väga on vaja inimesi, kes kõiki innovaatilisi ja lennukaid mõtteid ka realiseerida oskaks. Kõrgtehnoloogilises ühiskonnas muutub nõudlikumaks töö sisu, aga ametirühmade struktuur väga palju ei muutu. Töö sisu muutumise näiteks võib olla kas või elektroonikat täistopitud traktor. Traktor jääb ikka traktoriks ja ametimees oskustööliseks. Kuna nõudmised sellesse masinasse istuva inimese oskustele on oluliselt teisenenud, peab muutuma ka väljaõppe sisu, aga seda siiski kutseõppes. Ülikoolipingist ei tule ega pea kunagi tulema traktoriste. Teine levinud väärarusaam on, et kutseõppes valmistatakse ette lihttöölisi. Kahjuks kuulsin sellist suhtumist siitsamast kõnepuldist näiteks inimarengu aruande arutelul. Lihttöölisena rakenduvad valdavalt põhiharidusega või isegi põhihariduseta inimesed, keda meil on samuti lubamatult palju. Kutseharidusest tulevad oskustöötajad, teenindajad, keskastme spetsialistid, keda meie ettevõtted väga vajavad. Ka teadmispõhises majanduses jäävad just need ametirühmad tööturul valdavaks. Kutseõppeteema lõpetuseks ei saa märkimata jätta, et ettevõtjad on viimased kümme aastat aktiivselt panustanud ja teinud sisukat koostööd nii riigi tasandil kui ka kohapeal koolidega otse suheldes. Hea meel on tõdeda, et viimastel aastatel on saavutused silmaga nähtavad. Meie kutseõppurid on tõestanud oma rahvusvahelist konkurentsivõimet, mitmed medalid kutsemeistrivõistlustelt kinnitavad seda. Ka on tervitatavad olnud finantseerimise kasv, investeeringud infrastruktuuri ja koolivõrgu edukas ümberkorraldamine. See kõik on võimaldanud ettevõtjatel pöörata oma pilgud kutsehariduse kõrval ka üld- ja kõrghariduses toimuvale.

Miks ettevõtjad pidevalt korrutavad, et noored õpivad valedel erialadel? Tahan tuua teile vaid ühe näite keskkonnahariduse vallast.

2007. aasta andmed kõrgkoolide keskkonnavaldkonna lõpetajate kohta on teie ees. Ligi 80% noortest loodab leida edaspidi tööd keskkonnaametnikuna ja vaid 9% on neid noori, kellest võib abi loota Eesti vee-majanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri projekteerimisel, ehitamisel ja käigushoid-misel, sest nemad valdavad tehnoloogiat. Samas on meil nii võimalus kui ka kohustus oma keskkonnainfrastruktuuri parandada. Lähema viie aasta jooksul on meil kasutada kümme miljardit krooni Euroopa toetusi. Keskkonnatehnikaettevõtjad ütlevad aga, et keskkonnakaitseametnikega seda ei tee. Sama-suguseid näiteid disproportsioonide kohta on kahjuks küllaga.

Teine ning negatiivne fenomen Eesti kõrgharidusmaastikul on kutseharidus pärast kõrgharidust. Seda mainis ka härra Kreitzberg. Ka sel aastal asus õppima üle 330 sellise õppuri, aga kokku on kutseõppeasutustes selliseid õppureid üle 1000. Muidugi on need inimesed tõenäoliselt väga tootlikud ja tööturul konkurentsivõimelised, kuid ma küsin, kas see pole mitte liiga pikk ja kulukas tee kõrge kvalifikatsioonini. Lisaks on see ka tõestus, et tegelikult ei taga kõrgharidus automaatselt paremat hakkamasaamist ja kõrgemat palka. Kordan eelmisel korral siin öeldut: Eesti majandus ei saa olla konkurentsivõimeline, kui meie noored saavad vaid paljukiidetud laia-põhjalise kõrghariduse, aga tööturul realselt rakendatavaid oskusi jääb vajaka ja väljaõpe algab tegelikult alles esimeses töökohas.

Ka kõrgharidusturg vajab korrastamist nii koolide konsolideerumise, õppekavade rahvus-vahelistumise kui ka infrastruktuuri ja teaduse rahastamise poolest. Kõrgharidus peab olema, nagu nimigi ütleb, kõrgeim võimalik haridus, tee sinna on avatud kõigile, kuid kättesaadav on ta siiski vaid neile, kellele see on jõukohane. Aastal 2013 võiksid kõik gümnaa-siumilõpetajad mahtuda ülikoolidesse riiklikult rahastatavatele kohtadele, kui riiklik tellimus jääb praegusele tasemele. Kui see teostuks, oleks tegemist sulaselge priiskamisega. Juba nüüdki kuuleb õppejõududelt, et peaaegu veerandi oma raha eest õppijatega pole akadeemilises plaanis mitte midagi peale hakata. Kõrghariduse ees seisvate probleemide lahendamisel ei saa loota kõrgkoolide auto-noomsusele ja turu määravale jõule. Andes

ülikoolidele suveräänse õiguse pakkumise üle otsustada, anname käest igasuguse võimaluse täita tööturu vajadusi, sest avalik-õiguslikud ülikoolid lähtuvad praegu vaid asutuse enda huvidest. Riigil on kõik võimalused otsustada avalik-õiguslike ülikoolide liitmise üle, soodustada nende koostööd ning teha kvaliteedikontrolli. Erakõrgkoolide puhul tuleb pöörata tähelepanu täpselt samadele kriteeriumidele: reaalne teadustöö, oma õppe-jõudude kaader ning teadusraamatukogu peavad olema elementaarsed tingimused, tõestamaks võimet anda kõrgharidust.

Loomulikult ei lõpe ega alga ametialane väljaõpe kutse- või kõrgharidusega, vaid kestab kogu elu. Sellest, et tegelik õpe, ka täiendus- ja ümberõpe toimub ettevõtetes, räägib tõsiasi, et täiskasvanute mitteformaalse õppe puhul on enamasti rahastajaks töandja. Kahel kolmandikul juhtudest on täiskasvanu-koolituse rahastajaks ettevõtte ning 70% Eesti ettevõtetest tegeleb igapäevaselt oma töötajate koolitamisega. Meil on küll veel arenguruumi, võttes eeskujuks kas või näiteks Suurbritannia, kus 90% ettevõtetest teadlikult oma töötajaid koolitab. Samas on meie tulemus mitme vana Euroopa riigiga võrreldes parem.

Tegelikult ei tahtnud ma teile täna põhiliselt rääkida üldse mitte kutse- või kõrgharidusest või täiskasvanuõppest, vaid hoopiski üldhari-dusest, nii kummaline kui see ka ei ole. Selleks ajaks, kui noor inimene teeb valiku güm-naasiumi või kutsekooli vahel, on mitmed määrava mõjuga asjaolud juba tema eest selle asja tegelikult ära otsustanud ning isegi kohatu on rääkida turu nõudlusest, mis suunab noori gümnaasiumisse ja sealt kõrgkooli. Mitte nõudlus, vaid nõutus suunab noorte valikuid. Meie praegune lähenemine hariduskorral-dusele on liialt koolitüüpipõhine, planeerimise aluseks on ikka institutsioon, selle võimalused ja kohustused, aga Eesti pole Hiina, iga õppur on meil kulla hinnas ja seda mitte pearaha mõttes. Hariduse planeerimisel tuleb lähtuda just õppijast ja tema tulevikust. Tööturu tasakaalu tekkeks on vaja adekvaatset ja kõikidele kättesaadavat kutse- ja karjääri-nõustamist. Kui noore inimese valikud on teadlikumad ja lähtuvad isiklikust motiva-tioonist ja püüdlustest, on see ühiskonnale mitu korda odavam kui sihitult otsiv eluaegne õppija. Nõustamine ja suunamine peaks

algama juba põhikoolis ja olema kättesaadav kõigile. Põhikool peaks Eesti Vabariigis üleüldse olema riiklik ühtluskool, kus üle riigi on õpetamise kvaliteet, õppimisvõimalused ning -tingimused sarnased. Kordan veel kord: just ühtluskool ja just riiklik. Seda on võimalik tagada vaid siis, kui riik võtab suurema rolli põhikooli pidamisel. Praeguse killustatud haldusjaotuse puhul ja olukorras, kus kohalik omavalitsus korraldab põhihariduse andmist, ei ole mitte mingisugust võimalust tagada üle riigi ühtlast ja piisavat põhihariduse taset. Veel kord rõhutan: ei ole mitte mingisugust võimalust tagada üle riigi ühtlast ja piisavat põhihariduse taset. Mitte mingisuguse ideaalse ja fantastilise kontrollimehhanismiga me seda ei saavuta.

Põhikoolist jõuab laps teise astme hariduse juurde kas gümnaasiumis või kutsekoolis. Selleks et ametikoolidel oleks mingigi võimalus õpilasteni jõuda, peab ühel ja samal koolitasemel olema haridus planeeritud samade põhimõtete järgi ning mõlemal juhul peab vastuvõtt olema konkurentsipõhine. Teine tase peab ka füüsiliselt olema eraldatud esimesest astmest. Iga terve mõistusega koolidirektor töötab selle nimel, et kõik üheksanda klassi lõpetajad gümnaasiumi astuksid. Ükski juht ei tööta ju endale vastu ja praegust rahastamisskeemi arvestades on täiesti loogiline, et nad soovivad kõiki oma põhikoolilõpetajaid saada enda juhtimise all olevasse gümnaasiumisse, sõltumata sellest, milline on õpilaste võimekus. Oleme sel teemal kultuurikomisjoniga ja teiste asjast huvitatud osapooltega mõtteid vahetanud. Positiivne on, et nüüdseks on riik otsustanud kehtestada kaks riiklikku õppekava: eraldi põhikooli ja gümnaasiumi jaoks. Leian aga, et sellest ei piisa. Teen ettepaneku võtta aruteluteemaks põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses põhikooli- ja gümnaasiumiosa eraldamise. Mulle teadaolevalt ei tohiks see olla ilmvoimatu ülesanne, sest täistekstina esitatud muudatusettepanekute menetlemine on Riigikogus ees.

Teine teema, mille võiksime julgemate sammudega ette võtta, on teisel haridustasemel eri koolitüüpide lähendamine. Praegu on gümnaasiumis ja kutsekoolis antavate üldainete programm mahult erinev. Haridusminister on teinud ettepaneku kehtestada

keskhariduse kohustuslik õppemaht ühesugusena nii gümnaasiumi kui ka kutseõppe tarvis. See tähendaks täismahus kutsekeskharidust pakkuvast kutseõppes õppeaja pikenemist ja gümnaasiumidele annaks see suuremad võimalused valikute pakumisel ja omanäolisuse kujundamisel. Ettepanekul on nii plusse kui ka miinuseid, kuid igal juhul toetan ma ministri mõtte tõsist läbikaalumist. See aitaks kindlasti populariseerida kutseharidust, kust saab võrdväärse üldhariduse ja seda koos ametiga.

Ma ei karda korrata, et samamoodi, nagu mõni aasta tagasi viidi kutsehariduses läbi koolivõrgu korrastamine, tuleb teha ka üldhariduses ja kõrghariduses. Põhikool, nagu öeldud, peab kogu riigis olema võrdsuskooli põhimõttel ja riiklik. Gümnaasium on ettevalmistus ülikooli astumiseks ja sellepärast peab saama esmatähtsaks õppekvaliteet. Kehtivate nõuete kohaselt võib omavalitsus gümnaasiumi moodustada 60 õpilase olemasolu korral. Minu rehkenduse kohaselt saab 60 õpilase pearaha eest üleval pidada 3,5 õpetaja ametikohta. Raske on uskuda, et sellisel juhul saab rääkida õppekvaliteedist. Gümnaasiumikohtade ja koolide planeerimiseks on sobivam suurus praegu maakonnatasand.

Mitte ainult koolide suurus ja paiknemine ei tee muret, vaid ka õppekvaliteet. Euroopa institutsioonid on 2006. aastal välja töötanud ja kokku leppinud kaheksa elukestva õppe väärtust.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teie aeg on läbi. Kas te soovite oma ettekande lõpetamiseks lisaega?

Toomas Luman

Jah, kaks minutit.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun, kaks minutit!

Toomas Luman

Praeguse kooli suurim väljakutse ongi see, et me ei tea, milleks või milliseks tulevikuks me noori peame ette valmistama. Üks on aga kindel: kui emakeelt ei tunne, siis ei saa ka teadmisi vastu võtta, kui võõrkeeli ei tunne, siis ei saa maailmalt õppida, kui matemaatikat ei oska, on ka loogikaga raskusi, ning

infotehnoloogia loob ja omab juba iseseisvat tähendust ega pole enam pelgalt suhtlemisvahend. Digitaalne kirjaoskus on saamas suureks eeliseks ka just tootlikkuse poole pealt.

Siin on üks slaid, millest on juba räägitud. Tegelikult on olukord hästi kole, sest ilma kutse- või erialase ettevalmistuseta hõivatute arv Eesti Vabariigis läheneb 50%-le. Kujutage nüüd ette, kui me oleme saavutanud sellise majanduskasvu ja päris head tulemused sellise haridusliku ettevalmistusega, millist efektiivsust võiks see riik tegelikult omada, kui need põhiharidusega või isegi alla selle ehk ilma igasuguse kutsealase ettevalmistuseta inimesed oleksid korraliku kutsealase ettevalmistusega. Kui nad võib-olla tõesti ei suuda omandada põhihariduse programmi, siis ma toetan kahe käega härra Kreitzbergi pakutut. Tuleks välja mõelda, kuidas n-ö töökool saaks alata varem, võib-olla juba 6. klassi järel, sest praegu need inimesed omandavad põhihariduse, neil ei ole mitte mingisuguseid kutseoskusi ja nendest võivad küllalt suure tõenäosusega kujuneda ühiskonna heidikud.

Kokkuvõtteks. Õpilased peavad olema informeeritud töökohtadest ja nende jaotusest ühiskonnas, põhikool peab olema kõigile ja kõikjal võrdselt kättesaadav, peab olema ühtselt planeeritud teise taseme haridus, gümnaasium ja ülikool olgu neile, kel on selleks vastavad eeldused, lisaks teadmiste ja oskustele tuleb arendada loovust ja ettevõtlikkust. 97% inimestest läheb pärast kooli tööle. Kui paljudel neist on selleks tööks vajalikud oskused, see on konkurentsivõime võtmeküsimus. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Teile on küsimusi. Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Minu küsimus on selline. Päris palju on räägitud, et Eestis on liiga palju üliõpilasi, praegu vist hinnanguliselt 65 000 – 70 000. Sealhulgas on mõned head tuhanded küll riigi tellimusel õppijaid, aga mitukümmend tuhat inimest maksavad igal aastal väga korralikku õppemaksu. Kui me nüüd need kõrgkoolid ära kaotame, kas see tähendab seda, et meil üks väga terve ja

kasumlik majandusharu kipub ära kaduma? Mis on teie arvamus selle kohta?

Toomas Luman

Ausalt öelda ei ole ma küll teinud ettepanekut administratiivselt ühtegi kõrgkooli kinni panna. Ettepanek, mille ma tegin, oli kõrghariduse kvaliteedikriteeriumide selge kinnitamine. Mul on raske aru saada, austatud küsija, kuidas me saame nimetada ülikooliks haridusasutust, kus ei tehta teadustööd, kus puudub teadusraamatukogu ja kus ei ole tegelikult ka oma õppejõudude kaadrit, vaid kõik on külalislektorid teistest ülikoolidest. Mul on lihtsalt raske aru saada, kuidas see asi on ülikool.

Aseesimees Jüri Ratas

Urmas Klaas, palun!

Urmas Klaas

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma väga tänan teid selle põhjaliku ettekande eest! Väga kahju, et teile täna esinemiseks nii vähe aega anti. Aga minu küsimus tuleneb ühest igipõlisest konfliktist, mida me oleme ka siin saalis käsitlenud ja see on korduvalt jutuks olnud. Nimelt, ülikoolide ja ettevõtjate koostöö. Koostöö selles plaanis, et ühelt poolt ülikoolid justkui heidavad ette, et ettevõtjad ei taha üle võtta ja n-ö tootmisse viia nende väljamõeldud säravaid ja häid ideid, aga teiselt poolt jällegi ütlevad ettevõtjad, et ülikoolid tegelevad nii keeruliste ja fundamentaalsete asjadega, et sealt ei olegi midagi rakenduslikku üle võtta. Kuidas te seda konflikti hindate, kas see on tõsine ja kuidas ikkagi teha nii, et meie ülikoolid ja ettevõtjad võiksid üksteist täiendada ja kogu majandus saaks sellest rohkem võita?

Toomas Luman

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea küsija! See on nii ja see ei ole nii. Härra Kreitzbergi ettekandes oli väga ilusasti ära toodud töökohtade jaotus ettevõtete suuruse järgi. Ma ei ole päris kindel, kas kuni kümne töötajaga ettevõtted ülikoolidega väga innovaatilist koostööd suudavad teha, sest ilmselt nende võimekus, nende rahaline seis ei ole selline ja neil pole ka sellist vajadust. Me ei saa päriselt Euroopa suurte riikide järgi vaadata. See oli ka

härta Kreitzbergi ettekandes mitu korda esil, et me peame ikkagi terve mõistuse järgi tegutsema. Ei olegi ilmselt tõenäoline, et Eesti ettevõtlusmaastik suudaks väga suurt hulka fundamentaaluuringuid, mida Eestis tehakse, juurutada mingisuguseks tooteks. Väga paljusid koostööasju, mida Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool teevad, teevadki nad seetõttu koostöös väga suurte ülemaailmsete ettevõtetega. See on väga hea. Seetõttu ei saa seda nii kitsalt vaadata, et ülikool ei tee Eesti ettevõtlusega koostööd. Ta teeb ettevõtlusega koostööd ja väga tublisti. Nagu ma ütlesin, tuleb vaadata seda teist pilti, et suur hulk ettevõtteid on väikesed, nad ei ole tegelikult selleks võimelised. Kokkuvõtteks ütlen niimoodi, et loomulikult on siin veel palju arenguruumi, aga minu hinnangul ei ole see pilt sugugi nii traagiline ja drastiline, kui aegajalt maalitakse, sest tegelikult statistika meil ka alati päriselt paika ei pea.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud eesistuja! Hea ettekandja! Kõigepealt tänu ettekande eest! Küsimus on selline: mis on sinu arvates loogiline proportsioon kõrghariduse ja kutseõppe vahel?

Toomas Luman

Ma enne ütlesin, et midagi ei ole teha, üldiselt kipub Euroopa arenenud riikides olema nõnda, et 50% töökohtadest vajab kas rakendus- või akadeemilist kõrgharidust ja 50% kutsealast ettevalmistust. Meil, paraku, nagu ma näitasin, on tegelikult ju nõndaviisi, et mis me sellest proportsioonist räägime, meil on veel see proportsioon, et peaaegu pooltel töөлkäijatest ei ole üleüldse mitte mingisugust ametialast ettevalmistust, ei kutseõppest, ei rakenduskõrgkoolist, ei akadeemilisest ülikoolist saadut. Küllap see ikka niimoodi maailmas on, et rakendus- ja akadeemiline kõrgharidus koos on pool ja kutseharidus on pool. Härta Kreitzbergi ettekandest tuli ka välja, et Euroopas on üksainus fenomenaalne riik, see on Luksemburg, aga mis me sellest räägime. See on ju, nagu öeldakse, Euroopa rahanduskeskus, väga väike riik ja seal on lihtsalt olukord totaalselt teistsugune, majanduse

struktuur on totaalselt teistsugune. Nii nagu ka ettevõtete ja ettevõtlusorganisatsioonide prognoosidest on näha, aastal 2015 on siiski Eestis eeldatavasti erasektoris töökohtade struktuur selline, et umbes 50–55% nendest eeldaksid kutseõppealast ettevalmistust. Aga ma ütlen veel kord: sellest ei tule niimoodi aru saada, et paneme administratiivselt mingisugused kõrgkoolid kinni. Ma arvan, et osa lõpetab oma tegevuse siis, kui me esitame objektiivsed ja põhjendatud kõrghariduse andmise kvaliteedikriteeriumid. Siis nad panevad ise ukсед kinni, ei ole vaja kellelegi administratiivselt midagi teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Ene Ergma, palun!

Ene Ergma

Aitäh! Hea ettekandja! Mul on üks küsimus. Ma natuke seletan seda. Endises elus tegelesin ma mustade aukude ja neutron-tähtedega. Paljud minu tollased kolleegid ei saanud jätkata oma astronoomikarjääri pärast doktoritöö kaitsmist. Huvitav oli, et kui nad esitasid oma CV firmadele, siis said nad tavaliselt väga-väga palju pakkumisi, tähendab, neid võeti tööturul väga meelsasti vastu. Mul on küsimus selle kohta, kas Eesti firmad ongi üldse suutelised absorbeerima just kõrgel tasemel inimesi, kes on saanud väga hea hariduse.

Toomas Luman

Aitäh, hea küsija! Sellele küsimusele on ühtpidi raske vastata, aga teistpidi väga lihtne vastata, sest seda muret Eestis praegu ei ole, kuna minu teada neid doktoreid pole. Nimelt, tehnikaülikool, kust võib-olla võiks tulla enamik neist doktoritest, keda majanduses absorbeerida, valmistab ette 30–40 doktori-kraadiga inimest aastas. Tartu Ülikool küll valmistab praegu ette 3–4 korda rohkem, aga kui me *summa summarum* võtame, siis vähemalt tehnikaülikooli poole peal on nõnda, et see ei taga isegi mitte tehnikaülikooli akadeemilise kaadri taastootmist. Nii et majandusel ei ole sealt lihtsalt midagi võtta. Aga ma isiklikult arvan küll, et jah. Näiteks, väga mitmed majandusdoktorikraadiga inimesed töötavad ju ka praegu Eesti majanduses,

töötavad finantsasutustes jne. Pigem jah kui ei, aga kus need doktorid on?

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Teie põhipaatos on jätkuvalt ja tunnustatavalt see, et Eesti haridussüsteem on suures osas elukauge ega vasta reaalmajanduse tänase päeva ja veel vähem homse päeva vajadustele. Mulle jäi hiljuti kõrva Eesti Inseneride Liidu avaldus või info, mida nad edasi andsid avalikkusele, et Eestis on ainult paarsada, kui ma ei eksi, siis 350 täiemõdulist inseneri, mida kahtlemata on vähe selleks, et ekspordivõimelist tootmist arendada, kuid nendestki väga suur osa ei ole leidnud endale Eestis rakendust, ei ole leidnud endale Eestis töökohti. Kui see info vastab tõele (tõenäoliselt see vastab tõele), siis kuidas te seda olukorda kommenteerite?

Toomas Luman

Aitäh, austatud juhataja! Hea küsija! Esiteks, ma muidugi ei nõustu, et meil on ainult paar-kolmsada täiemõdulist inseneri. Siin aetakse segi kaks mõistet. Eesti Inseneride Liit väljastab nimelt sellist tiitlit nagu volitatud inseneri tiitlit. Siin on natukene pahasti, sest selles küsimuses on nad n-ö monopoliseerinud selle tegevuse. Samal ajal tuleb tõdeda, et ega ametitegevuses, ka Eesti seadustest tulenevalt, ei ole sellel tiitlil tegelikult sisulist väärtust. Igal tiitlil on muidugi väärtus, kui keegi selle teile annab, aga tulenevalt nii seadustest kui ka muudest normatiivaktidest on insener insener juba siis, kui ta lõpetab tehnikaülikooli või mõne rakenduskõrgkooli ja saab haridust tõendava dokumendi. See euroinseneri ja volitatud inseneri tiitel annab, nagu öeldakse, lisaupaistet ja võib-olla täiendavat kindlustunnet, et tegu on hea spetsialistiga, kuid see ei ole mingisugune alusdokument. Seda, kas keegi nendest on parasjagu töötu või mitte, ma tõesti ei oska kommenteerida.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma palun nüüd väga kiiret küsimust ja vastust, Taavi Rõivas!

Taavi Rõivas

Aitäh! Te mainisite väga selgelt kvaliteedi primaarsust või olulisust. Täpselt samale tulemusele on jõutud ka Reformierakonnas haridusarutelul. Samas näen ma väga selget vastuolu selles, et päris palju on poliitilist survet, suurendamaks kas või kõikvõimalikke üliõpilaste sotsiaalseid toetusi, suunamaks kõrghariduse vahendeid asjadesse, mis ei ole otseselt seotud haridusega või hariduse kvaliteediga. Kas te näete seda vastuolu ja milline peaks teie hinnangul olema see proportsioon, mis tagaks kõrghariduse jätkusuutlikkuse? Kas asi on pigem kvaliteedis või pigem sotsiaalkasvus?

Toomas Luman

Kui kvaliteeti ei ole, siis ei ole ka kellelegi seda sotsiaalset garantiid või heaolu anda. Ma toetan kahe käega härra Kreitzbergi ettekandes olnud seisukohta, et ilmselt on aeg taastada olukord, kus nii gümnaasiumi lõpetamisel on eksamid kui ka ülikooli astumisel on eksamid või katsed või kuidas iganes neid nimetada. Paraku on nii, et selleks, et gümnaasium lõpetada, on ühed kriteeriumid, aga selleks, et asuda omandama ühe- või teisetüübilist kas akadeemilist või rakenduskõrgharidust, on nõudmised natuke erinevad.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid ettekande eest! Ma tänan vastamast! Head küsijad! Täna küsimuste eest!

Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Eesti Koostöö Kogu juhatuse esimehe Peep Mühls! Ma palun ka, et see ettekanne arvutisse seataks!

Peep Mühls

Austatud Riigikogu esimees! Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Austatud minister! Lugupeetud harta osalised! Daamid ja härrad! Nii nagu eelkõneleja, ei seisa ka mina teie ees täna mitte kui oma valdkonna, haridusvaldkonna spetsialist. Ma seisan teie ees kui kodanikuühiskonna kui osalusdemokraatia esindaja, Eesti Vabariigi kodanik ja lapsevanem.

Mul on au esitada teile harta ettepanek, mille Eesti Koostöö Kogu andis Riigikogule üle üleile. Peatun järgnevalt kolmel teemal:

mis on harta, harta ettepaneku kolm olulist punkti ja milline on Eesti Koostöö Kogu harta osaliste visioon Eesti haridussüsteemist aastal 2018.

Eesti Koostöö Kogu arendab Eesti pikaajalisest arengust huvitatud valitsusväliste organisatsioonide ja kodanikuühenduste koostööd, edendab erapooletut ja poliitiliselt sõltumatut dialoogi ning arendab kaasavat osalusdemokraatiat ja kodanikualgatusi. Eesti Koostöö Kogu siht on nimetatud organisatsioonide seisukohtade teadvustamine, läbi-rääkimine ja kooskõlastamine ning selle alusel hinnangute kujundamine ühiskonna tuleviku võtmeküsimustes. Eesti Koostöö Kogu eesmärkide saavutamiseks võetakse perioodiliselt vastu harta. Tänavu veebruaris kinnitati "Harta 2008", mis on planeeritud kolmeaastase tsükliga. Need neli valdkonda, millele harta keskendub, on rahvastik ja rahva tervis, haridus, majandus ja tööjõud ning rahustevahelised suhted. Ma rõhutan viimase punkti juures, et me ei räägi integratsioonist kitsamas tähenduses, me räägime rahustevahelistest suhetest tulevikku suunatud tähenduses. Harta väljundid on harta ettepanek ja Eesti inimarengu aruanne, mis oli teie ees napilt paar kuud tagasi. Hartas toodud tegevuste peaesmärk on saavutada Eesti ühiskonna ja inimeste elukvaliteedi tõus.

Harta ettepanekust. Harta ettepaneku ettevalmistus algas juba enam kui aasta aega tagasi Peetri põhikoolis, kus ühise arutelu tulemusena panid kümned organisatsioonid paika need põhijooned, millele keskenduti edaspidistes diskussioonides. Tähtis rajajoon oli möödunud aasta oktoobrikuus Tallinna Ülikoolis toimunud konverents "Hariduse kättesaadavus lasteaiast täiskasvanukoolituseni", millest osavõtjaid oli 250 ümber. Tänavu juuni algul toimus harta ettepanekut ettevalmistav eelfoorum Viimsi keskkoolis ja 1. oktoobril toimus harta foorum "Eesti hariduse tulevik, võimalused ja valikud" Tallinna Ülikoolis. Nende vahepeal, nii ettevalmistamise käigus kui ka pärast harta foorumit, on toimunud arvukalt ümarlaudu, eksperdigruppide kohtumisi. Kokku on selle protsessi ettevalmistamisel osalenud ligemale 50 valitsusvälise organisatsiooni esindajad, sh meie suuremad ülikoolid, maaomavalitsuste

liitude esindajad, üliõpilas- ja õpilasliitude esindajad, ametiühingud, samuti tööandjad.

Nüüd harta ettepanekust. Esimene punkt puudutab Eesti pikaajalist haridusstrateegiat. Me teeme Riigikogule ettepaneku võtta veel selle ametiperioodi jooksul vastu Eesti pikaajaline haridusstrateegia. Vabariigi Valitsusele teeme ettepaneku koostada pikaajalisele haridusstrateegiale tuginedes terviklik uue põlvkonna haridusseadustiku eelnõu, mida on võimalik hakata järgmise Riigikogu koosseisu ajal rakendama. Kolmas ettepanek valitsusele – Riigikogu võiks seda muidugi ka arutada – on töötada välja ja rakendada efektiivne rahastamismudel, mille raames hariduse rahastamine seotakse objektiivsete kriteeriumidega. Täna oli mitmel korral juttu assigneeringutest, investeringutest haridusse seoses SKT-ga. See on praegu diskussiooni küsimus, milline võiks olla see objektiivne kriteerium, kuid selleks me dialoogi nii seadusandja kui ka täitevõimuga pakume. Meie arusaama järgi on kõikide haridusliikide ja -tasemete tasakaalus areng võrdselt tähtis, kuid, nagu ka täna eelmistes ettekannetes jäi kõlma, on meie tähelepanu peafookus, millele on nimetatud harta foorum oma pilgu suunanud, põhiharidusel ja teise taseme haridusel. Teise taseme hariduse teema hõlmab ka gümnaasiumi ja kutsekooli vahetõkka. Me leiame, et see fundamentaalne tasand ehk põhiharidus, tugev põhikool ja gümnaasiumi-, kutsekoolitasand on meie ühiskonna arengu nurgakivi.

Veidi visioonist, millisena me näeme Eesti haridust aastal 2018. Olgu öeldud, et see on ainult visioon, ettevaatav pilk, et selle teema üle diskuteerida. Kas nüüd täpselt sellised eesmärgid realiseeruvad, sõltub kõigi meie ühistööst. Pigem on tänane mõeldud diskussiooni algatamiseks.

Esiteks: Eesti pikaajaline haridusstrateegia tagab tervikliku ja süsteemse lähenemise, kus erinevad haridustasemed ja üleminekud ühelt tasemelt teisele on omavahel sujuvalt seotud, hariduse rahastamine on muutunud stabiilselt tagatavaks ja tegusaks. Teiseks: haridussüsteem on väärtuspõhine ja jätkusuutlik. Kõigi haridusasutuste lõpetajad on lisaks põhjalikele teadmistele saanud koolist kaasa oskused euroopalikus ühiskonnas toimetulekuks, kool on keskendunud noore inimese väärtusmaailma kujundamisele ja kasvatab üksteist

austavaid ja teiste eripärasid väärtustavaid, nii oma kui ka teisi kultuure austavaid kodanikke. Kolmandaks: tagatud on võrdväärsed võimalused kvaliteetse hariduse kättesaamiseks. On loodud vaimselt ja füüsiliselt turvaline arengukeskkond kõiki Eesti arengupiirkondi arvestades. Õpilased täidavad koolikohustust ning koolist väljalangemine on viidud miinimumini. Neljandaks: üleriigiline koolivõrk toimib ühtsetel alustel, arvestades regionaalseid vajadusi. Kõigile lastele on tagatud kodulähedase põhihariduse kättesaadavus. Tagatud on õpilaste transport kooli ja tasuta koolitoit. Kodust eemal õppivad lapsed on kindlustatud ühiselamukohtadega. Õpilastele on tagatud kvaliteetsed tugiteenused, olenevata nende elukohast. Haridusprotsessi osaliste – see puudutab õpilasi, õpetajaid, lapsevanemaid, koolijuhte, haldusjuhte, töandjaid ja teisi – õigused, kohustused ja vastutus on omavahel tasakaalus. Viiendaks: põhikool ja gümnaasium on eraldiseisvad haridusasutused. Nüüdisaegse õpikeskkonna ja sisuga tugev põhikool tugineb perede ja koolieelsete lasteasutuste rajatud alusele. Kuuendaks: kutsekool ja gümnaasium on võrdselt väärtustatud teise taseme haridusasutused, mille komplekteerimine toimub valdavalt riikliku koolitustellimuse alusel. Seitsmendaks: hariduse sisu uuenedamine arvestab ühelt poolt ühiskonna ja majanduse ehk tööturu ja teiselt poolt õpilase ootuste, võimete ja vajadustega. Toimib õpikeskkond, mis toetab inimeste võimekust ja isiksuse arengut. Kaheksandaks: huviharidus, mis toetab lapse isiksuse arengut ning riiklikus õppekavas püstitatud eesmärkide saavutamist, on koolide juures õpilastele tasuta. Huvihariduse õpetajad on tasustatud teiste õpetajatega võrdsetel alustel. Üheksandaks: õpetaja staatus ühiskonnas vastab õpetaja rolliga seotud ootustele. Õpetaja töö on väärtustatud ja sellele vastavalt ka tasustatud. Kümnenndaks: kõigile täiskasvanutele on loodud elukestva õppe võimalused vastavalt nende vajadustele ja võimekusele. Ja mis kõige olulisem: osalemine elukestvas õppes on kümne aasta pärast loodetavasti muutunud igapäevaseks ja enesestmõistetavaks.

Eesti Koostöö Kogu ja harta osalised käsivad haridust kui inimese ja ühiskonna vahel jagatud hüve. Panustamine haridusse

suurendab Eesti ühiskonna arenguvõimet ja parandab meie inimeste elukvaliteeti. See on tegelikult Eesti eduloo vundament. Täna teid kuulamast ja kaasa mõtlemast!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite, et kutsekooli ja gümnaasiume ei ole võrdselt väärtustatud. Lihtne küsimus: kuidas seda teha?

Peep Mühl

Te mõtlete, et nad on omavahel võrdselt mitte väärtustatud olnud, vaid nad on võrdsustatud? Sellest on viimastel päevadel ka juttu olnud, miks ei võiks kõik gümnaasiumid jälle kuuluda riiklike õppeasutuste hulka. Millised hakkavad olema proportsioonid riiklike teise taseme haridusasutuste vahel, on seadusandja ja täidesaatva võimu otsustada. Praegu on vahekord 1/3 kutsekooli ja 2/3 üldharidusliku kooli kasuks. Kuid me teame, et kutsekoolist väljalangemine on väga suur. Meie arvates on juba väga mitmed asjaosalised välja öelnud, et kutsehariduse osakaal ühiskonnas peaks kasvama.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Austatud ettekandja! Eelmised ettekandjad rääkisid ka riikliku kõrghariduse ja erakõrghariduse vahekorra Eestis. Kõrgharidus on paraku ka äri, midagi pole teha. See on nii terves maailmas ja selleski vallas kehtivad oma turureeglid: nõudmine, pakkumine jne. Aga iseenesest on küsimus hariduse kvaliteedis, mitte selles, kellele konkreetne ülikool kuulub. Teatavasti maailma eliitülikoolidest põhinevad väga paljud erakapitalil. Mida siis ikkagi teha, et Tartu Ülikooli kui meie tunnustatud haridus-Meka kõrval oleks üks eraülikool, mis oleks n-ö Eesti Harvard? Mida teha, et ka eraülikoolidest üks jõuaks samale tasemele, et me ei peaks kuskil maailmas häbenema oma eraülikoolide kvaliteedi pärast?

Peep Mühls

Saan vastates väljendada vaid oma isiklikku seisukohta. Minu arvates on erakõrgharidus väga vajalik. Küsimus on, milline on see substants, keda õpetada, ja kui palju neid noori inimesi on. Häid õpetajaid leiab kindlasti, kui on neid, keda õpetada ja kes on valmis maksma suhteliselt suurt õppetasu. See on väga sarnane siin juba varem tõstatatud teemaga, mis puudutab võimalikku tööjõu sisserännet. On täiesti loomulik, et Eestis erakõrgharidus otsib õpihimulisi tudengeid väljastpoolt Eestit. See avab Eestile rohkem võimalusi, kui ta meile probleeme lisab, olgu nendeks rahvusprobleemid või mingid muud. Minu arvates tugeva erakõrghariduse vajadus on Eestis kindlasti olemas. Diskussioon, mis viimastel nädalatel on olnud, käib aga eelkõige meie avalik-õiguse ülikoolide kontekstis.

Aseesimees Jüri Ratas

Taavi Rõivas, palun!

Taavi Rõivas

Lugupeetud ettekandja! Teie ettekandes oli selge vahe eelkõnelejatega selles osas, et te peate oluliseks koolivõrgu praegusel kujul säilitamist. Kas ma sain õigesti aru, et teie arvates on õige suunata raha selleks, et hoida üleval neidki koole, kus õpilaste arv on kõvasti kahanenud, või nii nagu härra Kreitzberg ütles, kus mõnikord ei ole ka mitte kvaliteet tagatud ja mida võiks revideerida. Teie soov on pigem needki koolid alles hoida kui investeerida üldiselt hariduse kvaliteeti. Kas ma sain õigesti aru?

Peep Mühls

Nende teeside esitamise virvarris võis ehk tõesti jääda selline mulje, nagu te praegu ütlesite. Aga kui te mäletate punkti 5: põhikool ja gümnaasium on eraldiseisvad õppeasutused. Sellega on tegelikult väga palju öeldud. Tegelikult me, vastupidi, arvame, et tugevad gümnaasiumid, tugevad teise taseme õppeasutused peaksid pigem koonduma regionaalsetesse keskustesse. Samas on meie väga selge seisukoht, et väikestel rüblikutel peaks olema kool suhteliselt kodu lähedal. Kui me vaatame põhikooli esimest astet, siis lastevanemate ja vanavanematena me Eesti kliimat arvestades ilmselt keegi ei soovi, et

laps peaks pikki vahemaid läbima. Vähemalt kolmanda klassini olgu kool lähedal. Põhikooli olemasolu kodu läheduses on kindlasti väga tähtis regionaalpoliitiline küsimus. Mis puutub teise taseme haridusse, siis selles vallas on kindlasti vaja praegust haridusasutuste hulka muuta. Ma rõhutan veel kord, et tegelikult käib see arutelu Eesti haldusterritoriaalsest reformist mõnevõrra eespool.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Hea ettekandja! Minul tekkis küsimus seoses ühe vastusega ja ka ettekandega, kus te rõhutasite, et gümnaasiumid tuleks riigistada. Sellist ettepanekut on ju tehtud küll ja küll. Aga mul on vastuküsimus: kas teile ei tundu, et riik on olnud kõikidest peremeestest kõige kehvem? Kui me vaatame erivajadustega laste koole, riigigümnaasiume ja muid riigikoole, siis ma usun, et omavalitsused, kellel kool on ikka üsna südame peal, on eri tasanditel summasid palju paremini välja võidelnud. Nad võitlevad ka oma õpetajate eest. Riik laseb nagu sutsu lödvemalt. Kas me ei pane gümnaasiumihariduse sellega kehvemasse seisu, kui me selle täiesti riigistame? Või olete te midagi muud silmas pidanud?

Peep Mühls

Tõtt-öelda olen ma mõelnud seda, et gümnaasiumi- või ütleme teise taseme hariduses võiks olla riiklik tellimus. See on pehmem variant kui riigistamine. Eelkõneleja läks ju lausa nii kaugele, et tema arvates peaks ka põhiharidus olema riigi kontrolli all. Me väljendame praegu ideid, mis on välja käidud kümnete organisatsioonide mõttetalgute, konverentside, foorumite tulemusena. Milline see vahekord hakkab olema, on kindlasti seadusandja otsustada. Mina ei arva, et teise taseme haridusasutused peaks kõik kuuluma riigile. Aga kui me räägime sellest, et me kutsume Riigikogu ja Vabariigi Valitsust üles töötama välja pikaajalist haridusstrateegiat ja sellele vastavat uut haridusseadustikku, siis viimase koostamise raames on võimalik ette näha parem juhtimis- ja rahastamismehhanism, mis nood potentsiaalselt riikliku alluvusega koolid paremini tööle paneb.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Salumets, palun!

Jaak Salumets

Hea ettekandja! Te väitsite, et huvihariduse õpetajad tasustatakse võrdselt õpetajatega. Ma küsin: kes on siis treener-pedagoog spordis? Sport on ju ka huviala! Kas te näete ka seda võimalust, et treener-pedagoog peaks saama võrdset tasu pedagoogidega?

Peep Mühls

1. oktoobril toimunud harta foorumil tõusis püsti ühe muusikakeskkooli õpetaja ja küsis, miks tolle kooli õpetajad saavad vähem palka kui need õpetajad, kes õpetavad tavalises koolis. Küsimus on muidugi ka selles, kas huviharidus tuleks arvestada lapse põhihariduse hulka või mitte. Selle üle tuleks järele mõelda. Ka mina olen mõelnud, kas on vaja vaadata näiteks tennisitreenerit sama pilguga kui näiteks muusikaõpetajat. Kust see piir tõmmata? Meil ongi öeldud, et huviharidus kooli juures peab olema tasuta. Ja kooli juures antav huviharidus peaks olema tasustatud võrdsetel alustel alaliste õpetajatega.

Aseesimees Jüri Ratas

Margus Lepik, palun!

Margus Lepik

Hea ettekandja! Rahal ja rahastamisel peatusite nii teie kui ka kõik teised ettekandjad. Õelge palun Eesti Koostöö Kogu arvamus: mis on hariduse rahastamise põhi-probleem? Kas see on üldine raha vähesus või on probleem pigem raha jaotamise põhimõtetes?

Peep Mühls

Ma usun, et oma küsimusega andsid sa juba osaliselt ise vastuse. Me oleme täna rõhutanud mitmest teemast rääkides sõna "efektiivsus". Seejuures ei pea me silmas mitte ainult kvaliteeti, efektiivsus tuleb saavutada ka rahastamisel. Seda me pidasimegi silmas, kui rääkisime regionaalsetesse tõmbekeskustesse korraliku, kvaliteetse teise taseme haridust andvate asutuste koondamisest.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Tolle viimase küsimusega ma täpsustaksin veel gümnaasiumiteemat. Ma olen ka neid nostalgilisi ettepanekuid kuulnud. Aga pakun Eesti Koostöö Kogule, et võib-olla ei mõtle enamik ettepanijad mitte riigistamist, vaid seda, et pearaha peaks nagu Soomes sisaldama ka kinnisvara- ehk hoonete ülevalpidamise komponenti. Siis ei teki omavalitsustel vaidlust! Aga jätame selle omandivormi hetkeks rahule. Asugu kool, kus ta asub, kas külas või maal, oluline on, et gümnaasium, mis vastab kvaliteedinõuetele, saaks lisaks õpetajapalgale ka teise koha. Mis te sellest arvate?

Peep Mühls

Aitäh, austatud Riigikogu liige! On hea meel, et see on tekitanud diskussiooni. See on ka nii mõeldud.

Austatud Riigikogu liikmed! Tänan teid esinemisvõimaluse ja tähelepanu eest! Ning mul on väga hea meel, et see Riigikogu liige, kelle me oma perekonnaga möödunud aastal valisime, istub täna siin saalis.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid ettekande ja vastuste eest! Ja tänan küsijaid küsimuste eest!

Avan läbirääkimised. Nagu me kokku leppisime, kõigepealt on sõna haridus- ja teadusministril, siis saavad sõna fraktsioonide esindajad. Tõstan läbirääkimistel ettepoole sõnavõtjad, kes esindavad fraktsioone. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli haridus- ja teadusminister Tõnis Lukase! Kaheksa minutit.

Tõnis Lukas

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Külalised! Ma tänan Riigikogu selle väga olulise teema päevakorda võtmise eest! Mõned lisandused minu poolt.

Kui räägitakse koolikorraldusest, siis tundub, nagu käsitletak tavalist juhtimise optimeerimise küsimust. Nii see aga ei ole, sest haridusprotsessis tuleb kasu näha ka seal, kus kasumile orienteeritud tegevuse korralduses spetsialistid seda ei pruugi näha. Kooli ei saa võrrelda kauplusega ja õpetajaid kliendi-teenindajatega. Ei palli-, pilli- ega püssipood ega isegi mitte kaubamaja pea ennast orienteerima kõigile inimestele korruga. Põhikool aga peab seda ja vastutab seejuures mitte

ainult kaheks aastaks, vaid kogu eluks antud garantiikirjaga.

Seetõttu tuleks haridusdebatis alati pöörata suurt tähelepanu sellele, mis puudutab õppe sisu, selle aja- ja asjakohasuse võimalikkust. Nii nagu koolipidamise hädavajalik eeldus on õpilaste olemasolu – sellest tõsiasjast katsutakse mõnikord küll mööda vaadata –, saab õpilaste rahulolust ja arenemisest rääkida vaid siis, kui on nende õpetajaid. 2007. aasta septembris ilmus OECD väljaandena McKinsey & Company ülevaade, kuidas maailma tulemuslikemad haridussüsteemid on tippu jõudnud. See näitab kümne maailma paremiku kuuluva haridussüsteemi analüüsi najal, et koolide tulemuslikkuse suurendamise kõige olulisemad eeldused on õigete inimeste leidmine õpetajaametisse, teiseks, tingimuste loomine, et neist saaksid head õpetajad-juhendajad, ja kolmandaks, suutlikkus tagada iga õpilase õpetamine parimal võimalikul viisil. Maailma parimate haridussüsteemide kõrvutamisel väidetakse, et need kolm põhimõtet on rakendatavad kõigis kultuurides. Tippsüsteemide kogemused näitavad, et õpitulemusi on võimalik lühikese aja jooksul oluliselt parandada ning et nende kolme põhimõtte rakendamine võib anda tohutu positiivse tõuke kõigi kehvatõu tulemuslikkusega haridussüsteemide töö parandamiseks maailma eri paikades.

Ja ilma naljata, meil on võimalik praegu nii siin debatis tõstatatud kui ka juba haridusministeeriumi poolt seaduseelnõudes ette pandud haridusuuendus ellu viia, aga ainult siis, kui püüame täita põhitingimusi. Üks McKinsey toodud näide parimate riikide parimatest kogemustest on, et õpetaja on kolme eelistatuima elukutse hulgas. Selle võiks endale eesmärgiks võtta. Ma ei tea veel praegu, milles me kokku lepime, mis on need kaks ülejäänud elukutset, aga õpetajaameti staatust võiks ühiskonnas tõsta ja väärtustada selle ühena kolmest kõige nõutumast. Õpetajaks õppijate valik toimub nendes riikides 10% kõige edukamate üliõpilaste hulgas. Õpetajaid juhendatakse pärast tööleasumist üle 20 nädala. Erialasele enesetäiendamisele kulub 10% tööajast, õpetajad analüüsivad pidevalt oma ja kolleegide tööd. Noorte õpetajate palgad on teistel erialadel tööleasujate palkadega samal tasemel.

Niisiis, heade õpetajate saamiseks kooli ja nende seal hoidmiseks on tähtis nii materiaalne pool kui ka õpetajate professionaalse arengu toetamine. Õpetajate palk on olnud Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarve prioriteet ka keerulisel ajal, palk tõuseb tulevalgi aastal ning edaspidi. Tänavu 1. septembrist hakati esmakordselt koolis tööle asuvatele õpetajatele maksma lähtetoetust, mille suurus on 200 000 krooni. Seni on tulemus oodatust tunduvalt mornim. See näitab, et oli viimane aeg hakata noore õpetaja teemaga süvitsi tegelema. Praegu on teada, et tänavu vastab nõuetele, mis Riigikogu selle toetuse saamiseks kehtestas, prognoositud 110 asemel ainult ligi 60 õpetajat. Asi on selles, et viimasel paaril aastal on järsult vähenenud nende inimeste hulk, kes saaksid kooli minna, st kes oma otsuse, et nad just õpetajana tahavad oma karjääri jätkata, tegid mitu aastat tagasi. See on pikk protsess. Praegu on õige aeg sellega tegelda sellepärast, et viimasel kahel aastal on ühiskonnas noorte huvi õpetajaameti vastu kasvanud. Meil on võimalik sellest aastatagusest suundumusest tingitud auk, mis on praegu eriti sügav, mõne aasta jooksul täita. Mõne aasta pärast saame võidukalt alustada selle täitmist, aga seda ainult siis, kui parimad tudengid on valmis õpetajana tööle minema. See peab olema meie eesmärk, nui neljaks.

Praegu on valitsuses kooskõlastusel põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõu, kus on plaanitud hulk muutusi õpilaste koolikohustuse täitmiseks. Põhiline küsimus on nendes mitmes protsendis õppurites, kelleni me pärast üldse ei ulatu, kui me nendega õigel ajal ei tegele. Küsimus on varases väljalangemises. Varane väljalangemine on probleemiks nii põhikooli kolmandas astmes kui ka gümnaasiumis ja kutsekoolis. Asjad on paigast ära. Hea küll, noored on tihti justkui ise ka süüdi. Nende perekonnad on teinud valesid valikuid, ei ole noori piisavalt toetanud, aga gümnaasiumist ja kutsekoolist varane või poole pealt väljalangemine on noorte endi vale valiku küsimus. Süsteem tuleb välja arendada niimoodi, et võimalikeks valikuteks oleks piisav karjääri- ehk haridusnõustamise süsteem.

Mul on tõsine üleskutse. Me oleme näinud juba aastaid seda 12 klassi täistsükli ühes ja samas koolis ning suhtumine on ühiskonnas

muutunud selliseks, et algkooliõpilastesse suhtutakse juba nagu noortesse gümnaasistidesse, gümnaasiumiõpilastesse aga nagu lastesse, kes ei ole veel täiesti vastutuvõimelised. Seda olukorda tuleb muuta. Põhikool tuleb gümnaasiumist eraldada, need kaks astet peavad olema täiesti erinevalt eesmärgistatud. Gümnaasiumide arv kahaneb lähemal ajal oluliselt, 2012. aasta prognoos on, et umbes 7000 õpilast õpib gümnaasiumis. Kui lähtuda sellest, et gümnaasiumis peaks olema kolm paralleeli, siis oleks gümnaasiumide arv 70. Praegu on gümnaasiume 230. Ma arvan, et lähiaastatel on gümnaasiumide arvu mõistlik vähendada vähemalt 100 võrra. Ma küsin Tallinna, Tartu, Kohtla-Järve, Narva ning kõigi teiste maakonna- ja linnajuhtide käest: mida te ootate? Miks te ei ole juba asunud gümnaasiumide võrku korrastama, et oma linnas või maakonnas välja arendada tõeliselt konkurentsivõimelised gümnaasiumid, ja seda liitmise teel?

Ma tänan nende ettepanekute eest, mida on teinud koostöö kogu ja mida teevad siin fraktsioonid! Kui me ühiselt vastutame, siis viime me uuendused ka ellu!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Helmer Jõgi! Kaheksa minutit.

Helmer Jõgi

Austatud juhataja! Hea Riigikogu! Külalised! Tooksin tänase aruteluga seoses välja mõned sõlmküsimused ja Reformierakonna seisukohad nendes. Viimaste aastate rahvusvaheliste hariduse võrdlusuuringute tulemused, meie õpilaste tublid saavutused rahvusvahelistel aineolümpiaadidel ja palju muud annavad põhjust rääkida ja mõelda meie koolist positiivses võtmes. Kuid tuleviku seisukohast ei loe eilsed saavutused midagi. Põhimõtteliselt ei ole me seni oma haridussüsteemis midagi karjuvalt valesti teinud, kuid maailm on pidevas muutuses ja seeläbi ka haridussüsteem sagedaste reformide tuules. Ülemaailmselt süveneva vastastikuse sõltuvuse kontekstis peame me väikeriigina ennast võrdlema maailma parimatega. Parimate kogemus ütleb aga, et kõik koolid peavad üle

kogu riigi olema ühtlaselt head. Ainult üksikud tippkoolid ei suuda kanda kogu süsteemiga seotud kõrgeid ootusi.

Reformierakonna fraktsioonil on kvaliteetse hariduse tagamiseks üheksa ettepanekut. Esiteks. Hariduse kvaliteet on täpselt nii hea, kui hea on õpetajate kvaliteet. Et õpetajaamet ja õpetajakoolitus oleksid atraktiivsed, peab algaja õpetaja palk olema hea ja konkurentsivõimeline. Meie arvates tuleb noore õpetaja palk tõsta riigi keskmise palga tasemele.

Teiseks. Õpetajaks sobivust tuleb testida juba õpetajakoolitusse vastuvõtmisel. Ei saa pidada õigeks, et õpetajaks sobivuse kontroll algab alles koolis. Õpetaja kvaliteet on noore inimese elukäigule märksa otsustavama tähtsusega kui kõik teised kooli ressursid.

Kolmandaks. Keskkariduse taseme õppekvaliteedi ja õpilaste põhikoolijärgsete õppesuundade valimisel reaalselt valikuvõimaluste parandamiseks teeme ka meie ettepaneku lahutada gümnaasiumiaste põhikoolist. Põhikool peab noori ette valmistama nii kutse- kui gümnaasiumihariduseks. Praeguse 12-klasilise koolimudeli korral tirivad koolid pearaha nimel üheksanda klassi lõpetanuid iga hinna eest oma gümnaasiumiastmesse. See omakorda muudab põhikooli lõpetanute valikuvabaduse pelgalt näiliseks ja teoreetiliseks. Niisugune olukord on ka üks põhjus, miks ei kiputa pärast põhikooli kutsekooli minema. Põhikooli ja gümnaasiumi lahutamise korral kaoks see automatism oma gümnaasiumiastmesse minekul ja gümnaasiumid saaksid normaalse õpilaste arvu korral välja arendada oma profileerivad süvaõppesuunad. See tähendab omakorda, et suureneks õpilaste võimalus õppeaineid valida, mis stimuleerib õpihuvi ning selgitab välja inimese huvi ja ande suunad ning pakub seeläbi igale noorele inimesele šansi edu saavutada.

Neljandaks. 2009. aasta lõpuks peab haridusminister viima valitsusse kinnitamiseks uue õppekava, mis traditsiooniliste oskuste kõrval peab keskendumas laialdasematele võimetele, nagu õppimisoskus, loovus, kultuuriteadlikkus ja algatusvõime.

Viiendaks. Õppe kaasajastamise võimaldamiseks tuleb juba 2010. aasta 1. septembriks välja arendada e-õppe süsteem, mis oleks kättesaadav kõikidele põhikoolidele ja

gümnaasiumidele. E-õpe peab võimaldama nii elektroonilistele töövihikutele üleminekut kui muu õppekavast lähtuva materjali elektroonilist esitamist, kasutamist ja uuendamist, samuti parimate õpetajate tundide kättesaadavust kõigis koolides.

Kuuendaks. Uute ja huvitavate algatuste toetamiseks teeme ettepaneku viia sisse innovaatilise õpetaja stipendium.

Seitsmendaks. Mõni päev tagasi arutasime siinsamas Eesti ettevõtluskeskkonna arendamist. Nii nagu tollel arutelul, kordame siingi oma ettepanekut. Selleks, et meil oleks rohkem inimesi, kes julgeksid ja oskaksid oma häid ideid ettevõtluses rakendada, teeme ettepaneku õppekavasse lisada praktiline ettevõtlusõpe.

Kaheksandaks. Üleminek vene koolides osalisele eestikeelsele õppele nõuab piisavat ja pidevat tuge ning nõu riigi poolt. Koolidele peab olema tagatud kvaliteetne ja tänapäevane õppematerjal ning õpetajatele tugi täienduskoolituse näol.

Üheksandaks. Kultuurikomisjonis leppisime kokku, et kõrghariduse temaatika tuleb küll arutelule täiesti eraldi, kuid tahan märkida, et Reformierakonna fraktsioon toetab kahel käel viimastel päevadel taas kerkinud Eesti kõrgkoolide ühinemise ettepanekut. Dubleerimise vähendamine ja Eesti väiksuse juures meie jõudude koondamine toetab igal juhul seda, mis meie arvates on alates alusharidusest kuni kõrghariduseni kõige olulisem: võimalikult kõrge kvaliteedi tagamist. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Riigikogu juhatusele on kultuurikomisjonilt tulnud taotlus, kus kultuurikomisjon teeb ettepaneku pikendada täiskogu istungit 13. novembril kuni päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Alustame selle ettepaneku hääletust.

Panen hääletusele kultuurikomisjoni ettepaneku pikendada täiskogu istungit 13. novembril kuni päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Tulemusega poolt 32 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletuid ei ole leidis ettepanek toetust.

Palun ettekandeks kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Vilja Savisaare! Kaheksa minutit.

Vilja Savisaar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Lugesdes viimase poole aasta ajalehti, võime teatud rahuloluga täheldada, et ühiskond on hakanud senisest enam tähtsustama haridust. Just hariduse küsimused olid kesksel kohal Riigikogus toimunud inimarengu aruande arutelul. Hariduse probleeme lahkasid Tartu Ülikooli aulas toimunud presidendikärjad. Alles äsja toimus Tartu Ülikooli missiooni-konverents. Praegune arutelu Riigikogus on selles loetelus juba neljas.

Tänane arutelu Eesti hariduse arenguperspektiividest tegi mind aga mõneti murelikuks ja nõutukski. Üks mure lähtub tollest neljandast, aga mõne jaoks ka viiendast või 25-ndast korda probleemide tõstatamisest. Meie arusaamise kohaselt on Riigikogu kultuurikomisjon ning Haridus- ja Teadusministeerium just need institutsioonid, kelle kätes on reaalse tegude hoovad. Täna pühiettekannet kuulates aga kangastus silmade ette pilt vedurijuhist, kes seisab veduri kõrval ning jutustab, kuidas tuleks sõitmist edendada või arendada või parendada. Olen lugenud meie lugupeetud kultuurikomisjoni esimehe "tuleks teha" arutelusid nii Õpetajate Lehest kui ka Maalehest ning arvanud, et need on sissejuhatuseks kohe-kohe järgnevale seaduseelnõule, mitte aga järgmisele "vaat kui ikka õige teeks" teemalisele arutelule. Kui korraldajate eesmärk ei olnudki rääkida konkreetsematest hariduse edendamise plaanidest, siis oodanuks teistsugust ja uuemat esinejate ringi.

Tänase arutelu käigus ilmnes, et tõepoolest, juba pühiettekannete ringis oleks tulnud kaasata Haridus- ja Teadusministeerium. Me peame ju teadma, mida jutuks olnust on juba asunud realiseerima, mis on tehtud või mis juba ära proovitud ja läbi kukkunud. Milline algatus poliitilistes tõmbetuultes on sumbunud? Inimarengu aruande arutelul viitasid mitmed esinejad, teistes seas Toomas Luman ja Keit Pentus, et jätavad osa asju tänaseks aruteluks või soovivad siin haridus- ja teadusministrilt tollal kõneldu kohta aru pärida. Meie suurim mure seondubki sellega, et täna räägitu võibki jääda järjekordseks rääkimiseks. Ja selleks mureks annab alust analoogia siinsamas saalis toimunud inimarengu aruande aruteluga.

Milles see analoogia siis seisneb? Me kuulasime mõtisklusi Eesti inimeste lubamatult lühikesest keskmisest elueast, kuulasime, kuidas meie tervishoiusüsteem tõhustab nii ravi kui profülaktikat ja keskmine eluiga pikeneb. Tundub, et see on muutunud järjekordseks mulliks. Ajalehtedest loeme, et Eesti Arstide Liit ja Eesti Tervishoiutöötajate Kutseliit protestivad valitsuse plaanide vastu vähendada järgmisel aastal tervishoiu rahastamist kokku rohkem kui miljardi krooni võrra. Nad rõhutavad, et eelarvekärped ohustavad rahva tervist ja võivad muuta arstiabi kõige nõrgemale osale elanikkonnast kättesaamatuks. Nagu selgub, ehitame praegu menetluses oleva eelarvega riiki, kus inimese eluea kõige suurem mõjur on tema rahakoti paksus.

Me toetame harta ettepanekuid, mis on meile tuttavad ja sümpaatsed. Nende rakendamise võib aga põrkuda erakondade maailmavaatelistele erimeelsustele. Me väidame ja usume, et haridus on riiklikult tähtis probleem – seda ei saa vaadata lahus menetluses olevast riigieelarvest. Rääkida hariduse arengusuundadest lahus sellele eraldatavatest ressurssidest on intellektuaalselt huvitav, kuid tegelikkuses vähe efektiivne. Paraku ei soosi meil arutusel olev reaalne eelarve hariduse kvalitatiivselt uuele tasemele viimist. Valitsusliidu juhtiva erakonna arendatav õhuke riik ja hariduse võidukäik ei sobi omavahel kuidagi kokku. Sellise maksubaasi juures on võimalik üles ehitada vaid odava tööjõu riiki.

Riiklikult tähtis küsimus tähendab, et tegemist on probleemiga, mille lahendamine on riigi prioriteet. Riik tunnistab, et ei ole kõrvaltvaataja, vaid osaleja. Kurtmine noorte justnagu valede valikute üle ei aita asja lahendada. Me tahame kuulda, kuidas riik probleemi lahendamises osaleb. Nähtavasti tuleks rakendada riiklikku stipendiumide ja sihtprogrammide käivitamist, aga see ei ole praktiline, vaid maailmavaateline küsimus. Kardan, et praegune koalitsioon ei ole selleks valmis, sest koalitsiooni liidri loosung on "Õhuke riik" või "Vähem riiki!".

Siit jõuame järgmise sõlmprobleemini: see on juurdepääs haridusele. Me armastame rääkida Eesti eripäradest ja kultuuritraditsioonidest. Meie omapära on selles, et me oleme väike, aga ikkagi täisväärtuslik riik. Riik, olgu suur või väike, vajab edukaks

arenguks teatud hulga tarku inimesi. Ka rahvuskultuuri hoidmine vajab tarku inimesi. Võimalik, et suures riigis on võimalik seda vajalikku tarkust lihtsamini kokku koguda, võib-olla ka siis, kui haridus ei ole kõigile võimekatele inimestele kättesaadav. Eestis aga ei tohiks me hetkekski unustada, et võimekate inimeste ülesleidmine ja neile nende võimetele vastava hariduse andmine on riiklikult tähtis ülesanne. Rahva vaimsed võimed on kogu meie rahva rikkus. Just sellepärast ei ole meile vastuvõetav põhiettekanedes kõlanud idee saata üks osa lastest pärast alghariduse omandamist töökooli. Selle idee autorid ei anna endale aru, et tagajärg oleks 10% või veelgi väiksema poiste osakaaluga gümnaasium. Küsige kooliõpetajate käest, ja te kuulete, et poisid avanevad, arenevad, taltuvad varasema ajaga võrreldes veelgi hiljem. Me muidugi oleme kuulnud, et mõni tööstur rõõmustaks, kui Eesti meessugu pea täies koosseisus keevitaks ja pinke opereeriks, *know-how* võiks ju välismaalt sisse osta. See olekski odava tööjõuga riik, mis meile kuidagi ei sobi. Iga võimeka inimese ülesleidmine on raske ja kallis, aga just see on teadmiste põhise tootmise hind.

Ja on veel üks oht: asendustegevus. Täna arutelul oli jutt omavalitsuste osast meie koolikorralduses. Koolikorralduse arutelu käigus ei ole võimalik mõõdamines lahendada halduskorralduse probleeme. Ma usun, et haldusreformiga on Eestis raskusi. Võimalik, et ka Eesti haldusreform väärrib parlamendi arutelu riiklikult tähtsa küsimusena. Koolide riigistamine ei ole aga kindlasti põhjendatud – isegi siis, kui haldusreformiga pole asjad korras. Need on omavahel seotud, kuid siiski väga erinevad asjad. Kindlasti on hariduse valdkonnas probleeme, mida ettekannetes ei käsitletud. Ei olnud juttu venekeelsest haridusest – ka see on kindlasti üks Eesti hariduse sõlmküsimusi. Hariduse tähtsusest on palju räägitud ja selle jutu paistel on meeldiv ennast soojendada. Riigikogu hinnatakse seadusteks vormitud lahenduste järgi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Lauri Vahre! Kaheksa minutit.

Lauri Vahtre

Härra aseesimees! Austatud kolleegid! Esindan erakonda, mis on haridust alati pidanud Eesti riigi ja rahva püsimise võib-olla kõige tähtsamaks alustalaks. Oleme taotlenud õpetajate palga tõstmist, oleme algatanud õpetaja lähtetoetuse, oleme seisnud mitmesuguste praktiliste sammude eest, nagu näiteks sülearvutid.

Täna soovin öelda järgmist. Ei saa kõnelda haridusest ja selle kvaliteedist, alustamata hariduse eesmärgist. Mis on Eesti hariduse eesmärk? Loomulikult kujundada ühiskonnaküpsid inimesi, kes saavad aru oma positsioonist teiste inimeste hulgas ning oma õigustest ja kohustustest. Siit järeldub, et me peame teadma, millist ühiskonda me ikkagi rajame. Totalitaariühiskond näiteks vajab hoopis teistsuguseid inimesi kui vaba ühiskond.

Tegelikke vastusevariante ei ole palju. Kahtlemata peab meie ühiskond olema demokraatlik, vaba ja salliv, ehkki mitte kõike salliv. See peab olema Eesti kultuuritraditsioonil põhinev ühiskond, kus on leitud mõistlik tasakaal isiklike huvide, grupihuvide ja üldhuvide vahel. Sellise ühiskonna täisväärtusliku liikme kujundamist silmas pidades nendime, et haridussüsteemi peaks iseloomustama, esiteks, alternatiivide olemasolu, et iga õpilane saaks areneda oma isiksusele kõige sobivamal viisil. Ma ei pea silmas mitte ainult erinevaid haridustüpe, nagu kutse- või reaalharidus, vaid ka erinevaid pedagoogikaid. Teiseks, pehmete väärtuste ehk sotsiaalsete oskuste, näiteks suhtlemis- ja koostöövõime väärtustamine teadmiste kõrval. Haridus on alati olnud teadmiste ja kasvatuses süntees, kuid tundub, et viimase sajandi jooksul on põhiorhk järk-järgult kantud mehaaniliselt mõõdetavatele teadmistele, ja seda eriti viimaste aastakümnete jooksul, jättes sotsiaalsed oskused mõnevõrra vaeslapse ossa. Kolmandaks, õpilase käsitlemine harimisprotsessis füüsilise, vaimse ja emotsionaalse tervikuna, kes peab arenema igakülgsest. Ja neljandaks, kodude ja perede tihedam sidumine kooliga.

Nüüd konkreetsemalt, mida tuleks teha. Mis puutub hariduse sisusse, siis esiteks tuleks laiendada õpetajate võimalust hinnata õpilase töötulemusi teisiti kui viie palli süsteemis, see tähendab ilma konkreetset hinnet panemata. Ülemäärane edukultus on kurjast. On tehtud

koguni ettepanek viiepalline hindamissüsteem täielikult kaotada, mille kohta on vastuolulisi arvamusi. Võistlust ja võrdlust ei tohi ju ka päriselt eitada. Teiseks tuleb eriti nooremates kooliastmetes rohkem tähelepanu pöörata õpilaste kehaliste ja käeliste oskuste arendamisele. See ei tähenda mingil juhul teadmiste ja abstraktse mõtlemise alahindamist. Meisterdamisrõõm ei sega mingil juhul mõtlemisrõõmu. Kolmandaks tuleb õppeprogramme hõrendada. Kordan jälle: see ei tähenda teatava hulga teadmiste päheõppimise vajaduse eitamist. Mõelda saab ikkagi alles siis, kui on teadmisi. Kuid me peame endale aru andma, et iga aasta toob uusi teadmisi, nende hulk suureneb, kuid lapse vastuvõtu- ja õppimisvõime mitte. Niisiis tuleb teha valik. Piltlikult öeldes on tegu Pipi Pikksuka probleemiga: on väike paberitükk, hiire joonistaks sinna ära, aga kuidas mahutada sellele hobust? Aga tuleb hakkama saada. Sama probleemi lahenduseks on tehtud ettepanek, et põhikoolide jaoks koostataks nn põhiõpikud, mis sisaldaksid minimaalset teadmiste hulka, võimaldades ka nõrgematel õpilastel end edukana tunda. Tugevamatele aga saaks õpetaja pakkuda lisamaterjale, lähtudes iga õpilase eripärasest.

Neljandaks, gümnaasiumis tuleb suurendada õpilase valikuvõimalusi. Seda saab tagada erinevate õppesuundadega, kuid kõne all on olnud ka radikaalsem variant: igal õpilasel võiks vähemalt lõpuklassis olla võimalus mõnest õppeainest täielikult loobuda mõne teise, endale sobivama aine kasuks. Seda vähemalt koolides, kus seda on võimalik tehniliselt korraldada, kus on olemas vastavad õpetajad. Viieandaks, riigieksamid ei tohi olla eesmärk omaette, millele allutatakse terve viimane õppeaasta. Riigieksam peaks ikkagi kokku võtma seniõpitu, mitte tõstma nõutavate teadmiste latti uuele tasemele. Kuuendaks, jällegi radikaalne ja vaieldav ettepanek: kas oleks võimalik gümnaasiumi lõpetada lõputunnistusega, ilma riigieksamiteta? Sel juhul loomulikult ei saaks otse edasi minna kõrgkooli.

Hariduselu korraldust silmas pidades on meil järgmised seisukohad. Esiteks, mitte näha väikestes algkoolides ja väikestes põhikoolides relikti, mis tuleks tingimata likvideerida. Ideaalne oleks, kui vähemalt esimesed kolm-

neli õppeaastat käiks laps koolis jala. Veel parem, kui kuni põhikooli lõpuni, kuid kuna see pole reaalne, siis võiks hiljem selleks olla korraldatud mingi transport, soovitatavalt koolibuss. Teiseks, tuleb soodustada alternatiivpedagoogikat viljelevate koolide rajamist. Waldorfkoolide ja neile lähedast metoodikat kasutavate koolide järele on tekkinud selge sotsiaalne tellimus, millele riik peaks reageerima, valvates samal ajal loomulikult õpetuse taseme järele, nagu see on riigi põhiseaduslik kohus. Kolmandaks, kehtestada tuleks kohustuslik kutsenõustamine üheksandal õppeaastal, et aidata noorukil paremini mõista oma tugevaid ja nõrgemaid külgi ning sellest lähtuvalt valikuid teha. Neljandaks, täna palju kõneldud asi: lahutada põhikoolid ja gümnaasiumid, esialgu juriidiliselt, hiljem ka ruumiliselt. Põhikool ei pea olema selle või teise gümnaasiumi n-ö noortemeeskond, mille ainus eesmärk on tagada küllaldane gümnaasistide arv ja vastavalt ka pearaha gümnaasiumis. Gümnaasiumide kujundamine iseisvaks koolitüübiks loob eeldused tugevate regionaalsete gümnaasiumide rajamiseks. Siin me läheme juba haldusreformi temaatikasse. Kui algkoolis peaks laps käima jala ja põhikooli vanemates klassides ehk bussiga, siis tulevikus ei tohiks meid üllatada olukord, kus gümnaasiumisse minek tähendab kuldse kodukotuse alt lahkumist, nii nagu see on sadu aastaid olnudki ja nagu see praegu on kutseõppeasutuste puhul.

Olemegi kutseõppe juures. Riik peab aitama propageerida kutseõpet, kujundades positiivset ja lugupidavat suhtumist tublisse oskustöölisse. Kutseõpe peab asetuma võrdväärse gümnaasiumiõppe kõrvale, et kaoks olukord, kus noorele öeldakse: sina gümnaasiumisse ei kõlba, sina pead minema kutsekooli. Kui me sellest koledast lausest lahti ei saa, siis peab sinna vähemalt teine lause kõrvale tekkima, kus noorele öeldakse: anna andeks, sõber, aga sinust küll tiserit ei saa, sa pead leppima gümnaasiumiga.

Nii, minu aeg saab läbi. Palju jäi rääkimata, näiteks alusharidus ja kõrgharidus. Märgin vaid seda, et me ei tohi jõuda olukorrani, kus alusharidus on nii hirmsasti reglementeeritud, et lasteaiadki jagunevad kutse-, humanitaar- ja reaallasteadeadeks, mis lõpetatakse riigiek-samiga. Teiselt poolt me ei tohi jõuda ka nii

kaugele, et kõrgharidus on elukohajärgne ja kõigile kohustuslik. Haridussüsteem peab olema paindlik ja võimalusterohke. Rohkem värve, rohkem valikuid, rohkem rõõmu! Ma tänan!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Lauri Vahtre! Palun järgmisena kõnepulti kolleeg Maret Merisaare roheliste fraktsiooni esindajana! Igaks juhuks kaheksa minutit.

Maret Merisaar

Head kuulajad! Ma lisan siis salatiks mõned teesid Erakonna Eestimaa Rohelised hariduspoliitika töörühmalt.

Eesti majanduse põhiküsimus lähimate kümnendite jooksul on praeguse peamiselt laenude ja lihttööl põhineva majandusmudeli asendamine suurt lisandväärtust andva, keerukaid tooteid ja teenuseid produtseeriva majandusmudeliga. Võtmeküsimus majandusmudeli muutmisel on meie riigi suutlikkus anda väga head haridust.

Kõigepealt räägiksin tasuta haridusest. Ilmselt teate, et meie põhjanaabritel on haridus tasuta. Nemad kooli alguses koolitarbeid ei osta, sest laps saab kõik vajaliku koolist – alates vihikutest kuni selleni välja, et kooli sõitmiseks vajalik bussikaart antakse ka lapsele koolist tasuta. Eestis see kahjuks nii ei ole. Kui lugeda meie põhiseadust, siis selles sätestatakse, et igapäev on õigus haridusele. Õppimine on kooliealistel lastel seadusega määratud ulatuses kohustuslik ning riigi ja kohalike omavalitsuste üldhariduskoolid on õppemaksuta. Ehk siis ühelt poolt on kodanikul õigus ja kohustus õppida, samas aga selgeid sätteid ja kohustust riigi poolt tasuta haridust võimaldada ei ole. Nii ei olegi meil mitte tasuta haridust, vaid õppemaksuta haridus, mis ei ole mitte päris üks ja seesama.

Rasketel aegadel tuleb teha tulevikku suunatud strateegilisi otsuseid. Ei saa meil iialgi olema rikast riiki, kui me ei sea korda oma haridus- ja teadussüsteemi. Tasuta koolihariduse garanteerimine põhiseaduses oleks esimene samm sellel teel, kui me räägime, et meie eesmärk on teadmispõhine Eesti, ja soovime kõigile lastele võrdseid võimalusi hariduse omandamiseks. Järgmised sammud oleksid õpetajakutse seadus ning riikliku

koolisüsteemi haridusringkondade ülesehitamine. Rohelised räägivad nelja haridusringkonna kehtestamisest Eestis.

Järgmisena räägiksin roheliste propageeritavast õues õppest. Selleks mul palju aega ei ole, aga ma nimetaksin kolm põhipunkti. Esiteks, üks päev nädalas võiks olla pühendatud õues õppele ja alustada võiks praeguses seadustikus piirangute kõrvaldamisest. Koolides on tunni pikkus seadusega sätestatud. Õpilaste arv klassis võiks olla kuni 24, sest suurte gruppidega on raske õues käia. Teiseks, Norras näeb praegu seadus ette, et kui ainet on võimalik õues õpetada, siis seda tulebki teha. Ja kolmas argument meie poolt on, et Rootsis on praegu seadus selline, et õues õppe alused on õpetajakoolituse kohustuslik osa.

Nüüd räägiksin alusharidusest. Sel teemal on rohelistel selline tähelepanek, et praegu on probleeme laste päevahoiuga. Paljud vanemad maksaksid 1700 krooni, mis neile pearaha antakse, mitte eralasteaiale, vaid mõnele tädile, kes lapsi hoidmas käib. Seega lisaks eralasteaedadele tuleks luua ka päevase lastehoiu teenuse võimalus. Päevahoiuteenus on eriti otstarbekas maal, kus lasteaed võib olla talust väga kaugel. Samas võiks olla ka koolitatud lasteaiapedagoogid ehk litsentsiga erakoduõpetajad, kes maakonnas ringi sõidavad ja sellistes päevahoiukeskustes perioodiliselt lastega ka arendustööd teevad.

Veidi põhiharidusest. Roheliste programmis on palju rõhku pandud õpikeskkonna parandamisele. Kindlasti on üks oluline tegur see, et koht, kus laps õpib, on meeldiv, sõbralik ja avatud. Teine tähtis aspekt on õpetajate töökeskkonna parandamine ning tänapäevaste töö- ja õppevahendite olemasolu. Igal õpetajal peab olema omaette tööruum. Lisaks tuleb vähendada õpetajate koormust 18 tunnini nädalas ja kui lisada palk 15 000 krooni kuus, siis võiksim vist loota, et õpetaja kohale tekib konkurents ja kooli ilmuvad taas meesõpetajad. Kui koormus on väiksem, siis tekib õpetajal ka vaba aeg enesetäienduseks, lisaks on õpetaja rõõmsam ja rahulikum.

Räägime ka õpihuvist. Euroopa Liidus on laialdast tunnustust leidnud eesmärk, et koolis ei kaoks õpilaste õpihuvi. Ma ei räägi õpihuvi tekitamisest, vaid sellest, et õpihuvi on inimesele sündides kaasa antud ja praegune õppesüsteem vahel surub seda maha.

Hindamissüsteemi kohta on selline ettepanek: kriitiliselt hindamiselt, mille puhul võrreldakse teadmisi etaloniga ning tuuakse välja vead – vahel ei saa õpilane teada ka vigu, vaid ainult hinde –, tuleb minna konstruktiivse hinnangu andmisele. Sel juhul tuuakse välja, millest õpilane on aru saanud ja mida ta peab veel juurde õppima. Sama käib koolide sise- ja välishindamise kohta, haridussüsteemile hinnangu andmise kohta ja nii edasi.

Nüüd mõned mõtted kutseharidusest. Kutsekoolide õpetajate pidev koolitamine on hädavajalik ja tuleb kaasata ka vabakutselisi õpetajaid. Inimesed teenindusest ja tootmisest on kõige värskemad, vahetumad õpetajad. Põhikohaga õpetajad peaksid näiteks kord kolme aasta jooksul ettevõttes praktikal käima.

Midagi kõrgharidusest. Kõrghariduse puhul me räägime väga palju sellest, et me peame välismaalt õpetajaid juurde tooma. Vähe on räägitud sellest, et me peaksime oma häid õppejõude rohkem hoidma. Ja mida kõrgkoolide õpetajad ise on rohelistele oma probleemidest rääkinud? Seda, et kui õpetajatel on olemas ametijuhendid, siis peaks olema ka vahendid, et nõutud tingimusi täita. Peaks olema normaal arv tunde ja vaba semester iga viie aasta jooksul. Teadlaste ja õppejõudude töö tulemusi peaks vääriliselt hindama, näiteks ETIS-es ehk Eesti Teadusinfosüsteemis. Artiklid ja patendid on praegu ainukesena hinnatud, eestikeelsed õpikud, kui need pole tehtud õpikmonograafiateks, on alahinnatud. NATO teadusorganisatsioonide piires koostatud publikatsioonid on praegu alahinnatud, ka on alahinnatud prototüübid ehk esimesed näidis-seadmed. Ei ole saladus, et väljatöötatud prototüüp on igal juhul teadussisukam ja patendist väärtuslikum, sest varem või hiljem läheb see ettevõtluses tootmisesse.

Räägitakse ka üliõpilaste ja õppejõudude suhtest, mis on praegu 20–30 üliõpilast õppejõu kohta. Sel juhul ei ole mõtet rääkida kõrgest õpetamise tasemest. Normaalne oleks 11–15 nagu Põhja-Ameerikas ja Lääne-Euroopas, vähemalt tehnikaaladel.

Ja nüüd veel mõned asjad, mis jäid välja. Koolihoonete energiasäästlikkust peame väga oluliseks. See peab kasvama ning koolid peavad olema keskkonna-, õpilase- ja õpetaja-sõbralikud. Igal koolil peab olema oma aed või park. Kooli juures peab olema koht jalgrataste

turvaliseks hoidmiseks. Koolitoit peab olema tervislik, eelistatult Eesti päritoluga. Rämpstoidu pakkumine koolis või selle lähiümbruses tuleb lõpetada.

Ja siis veel sellest, et paljud inimesed lähevad praegu välismaale õppima. Selle kohta arvavad rohelised, et kui Eesti noored saaksid minna näiteks oma kogukonna arvel lepingulisel alusel välismaale õppima, siis neil peaks olema kohustus tagasi tulla ja Eestis töötades õpperaha tagasi teenida. Avalik-õiguslikke ülikoole tuleks juhtida võimude lahususe ja kõigi huvipoolte osaluse põhimõtteid järgides. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Maret Merisaar! Nüüd palun kõnepulti Karel Rüütli, Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja! Kaheksa minutit.

Karel Rüütli

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Head külalised! Aastaid on olnud arutelusid, aastaid on olnud nii tulemuslikke kui ka nurjunud püüdlusi muuta kõrghariduse kättesaadavust, kvaliteeti ja rahastamist. Hariduse prioriteetsus peab saama reaalsuseks. Pean tähtsaks rõhutada nelja suurimat väljakutset Eesti haridusele. Need on Eesti ühiskonna demograafilised muutused, üleminek õppurikesksele ja elukestvatele õppele, õpingute seostamine ühiskonna, majanduse, teaduse ja innovatsiooniga ning haridussektori strateegiline juhtimine ja rahastamine. Edu saavutamiseks ei ole meil vaja teha muud, kui lähtuda nende väljakutsete olemusest.

Ma ei hakka keskenduma juba esitatud probleemidele, vaid püüan rääkida tuleviku väljavaadetest. Esiteks, hariduse kättesaadavus. Et igapähe oleks võimalik ennast teostada valitud erialal, nagu seda sätestab põhiseadus, tuleb põhimõtteliselt luua igakülgsed võimalused ja tingimused, et kedagi ei jäetaks ilma talle huvide- ja võimetekohasest õpetusest. Formaalselt on kõik astmed ja erialad kõigile ligipääsetavad, aga reaalne hariduse kättesaadavus sõltub liiga palju õppuri ja tema perekonna sotsiaal-majanduslikust olukorrast, vanemate hariduslikust taustast ja kodukoha asukohast. Põhikooli- ja gümnaasiumireformi stardijoonel seistes on äärmiselt tähtis, et

oleksid tasakaalus lastevanemate soov panna laps kodukohalähedasse kooli ning ressursside piiratud tulenev uus õppeasutuste võrk. Selle asemel et koondada gümnaasiumid ainult maakonnakeskustesse, tuleb suurendada gümnaasiumide ja põhikoolide koostööd kutsekoolidega. Tähtis ei ole ilmingimata liita ja sulgeda, vaid toetada praeguste koolide koostööd. Ka koostöö tagab ressursside otstarbekama kasutamise.

Samuti on täiesti loomulik, et kõik ei saa olla valmis kõrgkooliõpinguteks ja nende lõpetamiseks. See ei tähenda, et ülikoolid peaksid keskenduma vaid parimatele noortele. Inimese valmisolekut omandada uut taset tuleb enam hinnata sisuliselt ja vähem formaalselt. Lõputunnistus või eksamipunktid ei peegelda tihti inimese tegelikke teadmisi ja oskusi. Võtmetähtsusega on kindlustada kõigi haridustasemete kohta varasemate õpi- ja töökogemuste arvestamise süsteem.

Hariduse kättesaadavus ei tohi sõltuda noore inimese sotsiaal-majanduslikust olukorrast. Rahapuuduses vaevlevate perede õpilased ja tudengid on riskirühm, sest nad ei saa õppida nii palju, kui tahaksid. Sestap on õpilaste ja üliõpilaste majanduslikku toimetulekut toetava ja igati õppuri vajadustest lähtuva õppetoetuste süsteemi loomine kriitilise tähtsusega.

Hariduse kvaliteedist. Hariduse kõrgem eesmärk on kujundada inimestest eneseteadlikud isiksused, kes suudavad ühiskonda rikastada. Hariduse väljund on mõtlej ja toimekas kodanik, kes on haritud ja oma erialal pädev, oskab ühiskonnas tegutseda, peab lugu oma riigist ning väärtustab loodurikkusi ja kultuuripärandit. Selleks et hinnata millegi väärtust, peab olema alus. Mille järgi me peaksime hindama hariduse kvaliteeti? On selleks õppijate rahulolu, haridustöötajate rahulolu, töandjate ja ettevõtjate rahulolu, õpetajate arv, õppija tööleasumine oma erialal või hoopis pidev võrdlemine teiste riikidega? Kuna teadjad mehed peavad haridust kultuurfunktsiooniks, siis peaksime hindama hariduse headust just osapoolte rahulolu ning teadmiste ja oskuste rakendatavuse nurga alt. Eraldi küsimus on, kes seda kvaliteeti peaks hindama ja kindlustama. Pean oluliseks, et riikliku kontrolli kõrval on tähtis kujundada õppeasutusesisest kvaliteedikultuuri, mis seisneks

kooli töötajate, õppijate ja juhtide arusaamas ja püüdluses, et õppeprotsessi parandamine tuleb kõne alla osapoolte koostöö ja tagasiside andmise korral.

Kolmandaks, hariduse rahastamine. Praegused haridust puudutavad arengukavad ei haaku omavahel. Samuti ei suudeta finantseerida nende rakenduskavu. Meie mure on tagada vahendid nii püsikulude kui ka investeeringute katteks. Täiendavaid ressursse nõuavad uus õppetoetuste süsteem, õppehoonete remontimine, õpetajate ning õppejõudude palkade tõstmine. Praegune väljakutse on kõige selle jaoks vahendite leidmine, samas ähvardavad meie riigieelarvet pidevalt uued kärped. Kuidas me selle olukorra lahendada? Vaatame näiteks meie lähinaabreid Soomet ja Rootsit ning teisi hariduse õiglast kättesaadavust toetavaid riike. Mida ja kuidas on nemad kasutusele võtnud? Kuidas on nad käitunud? On tõenäoline, et riigi majanduse seis jääb kasvu ootama vähemalt järgmised kaks aastat, aga olulisi otsuseid haridusvaldkonnas peame ju tegema juba täna.

Kokkuvõtteks. Vaja on haridusstrateegiat, millega me lepime kokku haridusega seotud eesmärgid ja vahendid nende eesmärkide täitmiseks. Kiiremas korras on tarvis ühist arusaama tasuta haridusest: kas meil on õppemaks või meil on siis midagi muud. Kokkulepet on vaja ka teadus- ja arendustegevuse valdkonnas. Soomes ja Rootsis näiteks suunatakse selleks keskmiselt 3,5% SKT-st, Eestis kolm korda vähem: 1,14%. Kuid küsimus ei ole ainult selles, et praegu ei tegelda innovatsiooniprotsesside juhtimisega majandussektoris. Piisavalt ei tegelda innovatsiooniga ka avalikus sektoris ja hariduspoliitika kujundamisel. Omaette kurioosne on fakt, et näiteks Eesti kõrgharidusstrateegias puudub sõna "insener". Hariduse sisu ja vorm vajavad mitmekesistamist. Need peavad enam arvestama õppijate huvisid ning ühiskonna vajadusi ja võimalusi. Inimeste haridustaseme pidev tõus ja eneseteostus parandavad elukvaliteeti ning aitavad kaasa teadmispõhise demokraatlikult toimiva ja konkurentsivõimelise Eesti arengule. Tänan!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Karel Rütli! Palun, kolleeg Peeter Kreitzberg Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Peeter Kreitzberg

Lugupeetud esimees! Kolleegid! Ma arvan, et me siiski täna astusime mõne sammu edasi ja tajume mitut haridusprobleemi üsna ühtemoodi. Ma olen kaunis optimistlik, et me selle strateegiani ka jõuame. Võib-olla see ei tule esialgu eriti mahukas, aga siin on mitu punkti, mis juba tänase arutelu baasil võiks kirja panna.

Miks seda strateegiat ei ole? Kõigepealt kindlasti põhjusel, et meie haridus kulgeb üsna tugevasti isevoolu teed ning omavalitsuste ja institutsioonide võistluse teed. Poliitikas domineerib tohutu soov üksteisest eralduda, selle asemel et proovida mõneski asjas kokku leppida. Ma arvan, et tänane mõnevõrra erandlik ja julgen öelda, labasevõitu esinemine proua Vilja Savisaarelt on kahtlemata üks selline asi, mis ei võimalda meil mitte milleski kokku leppida. Ei maksa ära unustada, et Keskerakond on ise juhtinud haridusministeeriumi kolm aastat ja kui need probleemid on endiselt püsti, mis praegu püsti on, siis ei ole see kuidagi rohkem kellegi teise süü.

Samal ajal ei ole võimalik ka nendest probleemidest mööda minna. On probleemid, mis tuleb ära lahendada, ja kui vaja, tuleb neist veel 15 korda kirjutada. Usun, et me peame siiski rohkem lähtuma haridusest ja loogilisest eetikast, mis tähendab seda, et me üritame teistest võimalikult aru saada ja teiste arvamustest maksimaalselt üle võtta seda, mis meile sobib, mitte lihtsalt sõimata ja vaidlustada absoluutselt kõike, mis iganes kuskil ka kõlab.

Minu meelest peabki meie põhilisi eesmäärke olema võimalikult täpselt lahti mõtestada, mida tähendavad võrdsed võimalused hariduses. Kõik erakonnad seda deklareerivad, ainult et ilmselgelt annavad asjale erineva sisu. On see tasuta kõrgharidus, nagu viimane ettekandja seda üsna põhjalikult põhjendas? On see kõigi juurdepääs lasteaedadele, kus meil kohti napib? On see tasuta lasteaed? Meil on päris mitmeid asju, mis vajavad lahti mõtestamist, kui me selle üldise lähenemisega nõus oleme.

Kindlasti tegi Mailis Reps väga õige märkuse ühes asjas, kus me oleme jõudmas üksmeelele: gümnaasium ja riigikool. Tõesti, riigikoolid on praegu erakordselt viletsas olukorras ja see ei ärata eriti usku. Samal ajal on küsimus selles, et kui gümnaasiumivõrk tuleb siiski väga hõre, siis tasub kaaluda, kas anda maakondadele mingisugune haldusfunktsioon, mis tähendab seda, et need koolid jäävadki riigi kätte. Kui meil tuleb haldusreform ja maakond muutub omavalitsuseks, siis kahtlemata on mõistlikum pidada need koolid maakonna käes. Aga kõige tähtsam on see, et teise astme haridus oleks hallatud ühel ja samal tasandil ja kaoks ära mõttetu konkurents. Praegu tahetakse tõmmata lapsi kas kutsekooli selleks, et rahuldada ühe haldustasandi huve, või tõmmata neid gümnaasiumi, et rahuldada teise haldustasandi huve. Tegelikult peame kõige rohkem silmas pidama ikkagi õpilaste endi huve. Ma ikkagi kordan, et kool on õppijate jaoks, mitte õppijad kooli jaoks, nii nagu see Eestis praegu minemas on. Kokku võttes kõigile suur tänu! Siin kõlas täna päris huvitavaid mõtteavaldusi.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Peeter Kreitzberg! Nüüd on kõik fraktsioonide esindajad saanud oma mõtted välja öelda. Palun järgmisena kõnepulti kolleeg Aadu Musta! Kaheksa minutit.

Aadu Must

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Ma vaatasin praegu tablood ja leidsin, et kui oleks olnud vana reglement ja oleks öeldud, et peale hea kolleegi Peeter Kreitzbergi lõppsõna ei ole vaja enam sõna võtta, siis me oleks saanud diskussiooni jätkata kultuurikomisjonis, kuna just selle liikmed on veel sõna võtnud.

Üsna raske on öelda midagi põhimõtteliselt uut. Ma otsisin silmsidet meie lugupeetud haridusministri ja kes kindlasti on kõiki neid väärt ideid kuulnud jumal teab kui palju kordi. Aga üks hea asi on küll: mitmed Riigikogu inimesed näitasid, et kodutöö on siiski hästi tehtud ning mõeldakse kaasa. Ühiskonna jaoks on see tähtis sõnum. Suhteliselt vähe oli täna juttu kõrgharidusest. Ma proovin mitte korrata seda, mis juba on räägitud. Pelgas sõnavõtte ringis vist ei ole võimalik kõrgharidusprobleemist süstemaatiliselt rääkida. Kuidas

Bologna süsteemile üleminekuga taheti ratsa-väerünnakuga midagi saavutada ja saavutati tegelikult, et meil on käimas ülikoolide keskkooliseerumine ja kõik need muud hädad. Neist asjadest tuleb kindlasti rääkida hoopis eraldi, kas siin foorumil või kuskil mujal, aga see teema vajab edasiarendamist.

Kui ühiskonnas mõni probleem tõsiselt käsile võetakse, siis võite kindlad olla, et sellega hakkavad kaasa roomama mitmesugused veidrad müüdid ja käibetõed, mis ei pruugi alati tegelikkusele vastata. Mina kuulun nende humanitaaride hulka, kes pooldavad matemaatika õpetamise tähtsustamist ja matemaatilise mõtte arendamist õppurite hulgas. Teaduste integratsioon ja sünergia tänapäeval üldse ei võimaldagi ilma sellise mõtlemiseta edasi minna. Aga see oli mõeldud vahemärkusena.

Müüt, millel ma tahan peatuda, on humanitaar- ja sotsiaalteaduste vohamine ning õitsemine reaali- ja täppisteaduste ja nende õpetamise arvel. Arusaam, et nn pehmetel erialadel, ükskõik kas siis teiste arvel või mitte, läheb Eestis hästi – teate, see on müüt! Tegelikult on ka selles valdkonnas lugu üsna nutune. Alustan oma eriala lähedalt. Eesti jääb teistest riikidest maha nii ajaloolaste üldarvult kui suhtarvult rahvastikus. Võidakse küsida, mis siis sellest – ega nemad ei keevita. Nii suures kui väikeses riigis aga peab olema teatud hulk kõrgesti koolitatud ajalooüriid ja keeleteadlasi. Haritud maailmas on rahvusteadused riigi atribuudiks, mis kujundavad rahvuslikku identiteeti. Aga meie väidame, et Eesti on küll väike, aga ikkagi riik. Rahvusteaduste tugevus on seotud riiklusega, riigi tugevusega. Ja lihtne tõde, mida siin saalis võib-olla teatud kurva alatooniga korratud on, on see, et tänapäevases propagandasõjas jätab ajaloolaste nappus riigi kaotusseisu ka lahingutes, mida materjali põhjal otsustades oleks lootus võita.

Euroopa Teadusfondi targad märgivad, et Euroopa Liidu kodanikel on identiteedikriis, kuna neil pole oma ajalugu. Tõsi, sakslased, prantslased ja venelased on valmis ka üksi Euroopa ajaloo valmis kirjutama. Ent kui väikeste riikide lugu kõrvale jätta, ei saa keegi hiljem aru, miks hukuvad impeeriumid või surevad välja rahvaste kultuurid. Halb on see, et meie haridussfääris (esialgu küll hiilivalt) on

alanud teki üksteise pealt ärakiskumine. Sellega kaasneb hiiliv humanitaar- ja rahvus-teaduste alavääristamine. Septembris tutvustati Riigikogu kultuurikomisjonis uurimust "Kõrg-hariduse efektiivsusest". Humanitaar- ja sotsiaalteaduste probleeme on selles eiratud. "Lähteülesandes neid erialasid polnud," oli lihtne vastus küsimusele, miks siis ilma nendeta. Ja nii olemegi olukorras, kus meil kurdetakse doktorikraadiga inimeste nappuse üle. Aga mõnel erialal, kus on võimekaid inimesi küll ja vajadus koolituse järgi silmanähtav, tuleb neid koolitada pooleldi põranda all, plaanivälisena, õppejõudude entusiasmist. Ja ikka kuuleme: "Ei ole doktorantuuri püüd-lejaid!"

Minu sõnum on hästi lühikene: hariduse olukorda ei paranda see, kui eri aine-valdkonnad või mis tahes huvirühmad üritavad tekki üksteise pealt ära kiskuda. Selleks, et hariduse ja harituse olukorda Eestis parandada, tuleb meie ühine haridusetekk ühiste jõududega, nagu siin korduvalt öeldud, suuremaks kududa, et ühelgi valdkonnal mingid kehaosad hoopis tekiga katmata ei jääks.

Ja veel üks repliik eelkõneleja käsitletud teemadel. Küsitakse, kas Eestis on kõrg-haridusega inimesi liiga palju. Ajalugu ütleb, et mõnes asjas on eestlased teiste rahvastega võrreldes tõepoolest teistsugused olnud. Haritud inimesi on koolitatud kaugemale kui ainult oma kodumaale. Nii Vene tsaaririigi ajal kui ka peale Teist maailmasõda on tuhandete eksiilis elanud eestlaste edulood olnud seotud just nende kõrgesti haritusega. Miks ei võiks olla nii ka homses Euroopa Liidus? Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli Peeter Tulviste!

Peeter Tulviste

Hea juhataja! Head kolleegid! Saalis toimuv tuletab natukene meelde Haydni "Lahkumissümfoonia" ettekannet. Seda esitades mingil hetkel järjekordne moosekant võtab oma pilli, kustutab küünla puldi ees ja lahkub saalist. Aga see ei ole meil esimest korda niimoodi.

Räägin hästi lühidalt neljast asjast, mis kõik puudutavad kõrgharidust. Kõrgharidusest on viimasel ajal palju räägitud ja ma ei saa

kuidagi üle ega mööda sellest, et tuletada meelde, millal need probleemid juba kõne all olid. Tahan küsida natuke retooriliselt: kas oli õige hakata rajama radikaalselt alafinant-seeritud Tartu Ülikooli kõrvale teist seinast seinast ülikooli? Kas oli õige seda teha maal, mille elanikkond on natuke üle ühe miljoni ja kuskilt ei ole näha, et tekiks teine miljon, mis võimaldaks teist klassikalist ülikooli pidada. Euroopa üldine tarkus on, et miljoni inimese kohta on üks ülikool. Kas oli õige hajutada need vähesed finantsilised ja vaimsed ressursid, mis nii väikeses riigis on, mööda maad laiali? Ehk teistsugust kujundit kasutades: kas oleks õige, kui meil on 12 head jalgpallimängijat, jagada need kaheks mees-konnaks ja panna omavahel mängima? Juba tol ajal oli täiesti selge see, millest Peeter Kreitzberg täna rääkis: et nii väikeses riigis ei pea võistlema mitte omavahel, vaid teiste riikidega – muu hulgas ka sellepärast, et meie tudengid lähevad sinna õppima. Kas oli õige riigis, mille liiga suur osa elust on niikuinii keskendunud pealinna, asutada siia veel teine ülikool? Ülikoolide asutamine on üks väheseid asju, mille puhul riik saab otsustada, kuhu neid asutada. Riik ei saa ütelda, et teeme vabriku või tehke vabrik sinna. Ülikooli puhul on see võimalik. Seda ei tehtud. Kõik need asjad olid juba aastaid tagasi selged. Oli selge, et ühinevas Euroopas ärksamad lapsed ei lähe mitte sellesse ülikooli, mis on kodu lähedal, vaid sellesse, kus paremini õpetatakse. Eriti kui see lähemal ka – ja Tallinna lastele on ju Helsingi Tartust lähemal. Turu ilmselt ei ole lähemal, aga Helsingi küll. Minnakse sinna, kus saab paremat haridust, eriti nüüd, kui Euroopa Liitu minek on meie lastele avanud ukсед kõikidesse Euroopa ülikoolidesse. Kena, aga ka meil peab olema teistele midagi pakkuda.

Teine asi, mida tahtsin öelda, on, et haridusraha tuleb kulutada ainult haridusele. Vähe sellest, et kool on muutunud sotsiaalabi asutuseks ja me oleme nii või teisiti sellega leppinud. Sama asi sünnib praegu ülikooliga. Tahaksin meelde tuletada seda Murphy seadust, mis ütleb, et igas asutuses on üks inimene, kes mäletab, milleks see asutus loodi. Tuleb ta üles leida ja vallandada, jätkab Murphy. Ma tuletan meelde, et ülikoolid ei tekkinud mitte selleks, et koos süüa, vaid

selleks et koos targematelt inimestelt õppida. Ja sellele peaksimegi ülikoolides kõigepealt tähelepanu pöörama. Raha tuleb kasutada selleks, et palgata paremad õppejõud. Parem 3+2 aastat praekartuleid süüa ja hea haridus saada kui leppida kehvade õppejõududega ja pärast eluaeg praekartuleid süüa.

Kolmandaks tahan natukene vastu vaielda nendele, kes heidavad meie praegustele tudengitele või koolilõpetajatele ette, et nad valivad humanitaar- ja sotsiaalsed. Ma julgen kinnitada, et enamikul juhtudel või väga paljudel juhtudel see pole sugugi mitte tingitud sellest, et inimesed ei viitsi õppida matemaatikat. Pigem nad tunnevad, et tänapäeva maailmas ei saa paljusid probleeme lahendada loodusteaduste abil. Tuletaksin meelde Ameerika vägede juhti Afganistanis, kes pärast pikka aega seda tööd teinuna ütles, et teate, need probleemid ei ole üldse lahendatavad sõjaliste vahenditega, need on lahendatavad läbirääkimistega. Ma arvan, et lapsed saavad sellest paremini aru kui meie põlvkond.

Veidi ka pörkuvatest huvidest. Muidugi on hariduse ümber alati palju konflikte ja mulle hirmsasti meeldib see ametist lahkuva linnapea soovitus Saltõkov-Štšedrini Glupovi linnas. Oma järglastele jättis ta niisuguse haridust puudutava juhtnõu: "Haridust edendada mõõdukalt, võimalust mööda ilma verevalamiseta." Kahjuks see alati päris niimoodi võimalik ei ole, riik peab mõnikord olema väga range ja rakendama selliseid abinõusid, mida ei saa tingimata nimetada leebeteks.

Lõpuks, kogemuse põhjal tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et mõnikord pakutakse välja selliseid lahendusi, mis ei hakka tööle. Tahan öelda, et need ettepanekud, et ärme hakkame ülikoole liitma, olgu nad kõik alles, nad teevad koostööd – seda me katsetasime 90. aastate keskel. Sellest oli juttu siis, kui jäeti maaülikool Tartu Ülikooliga ühendamata, et olgu eraldi. Tulemus on see, et Eesti Maaülikooli ja Tartu Ülikooli koostöö on null. Nii et sellega ei maksa ennast lohutada, peab olema radikaalsem väljapääs. Aitäh! (Aplaus.)

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Mailis Repsi! Kaheksa minutit.

Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Kultuurikomisjonis me leppisime kokku, et püüame fraktsioonide nimel maailmavaateliselt välja tuua mõned momendid, mida hiljem saaks kasutada ühisosana. Aadu, teie rääkisite kõrgharidusega seotud mõtetest, mina lisaksin vestluse üht-teist sealt alumisest otsast.

Viimasel kümnendil on hariduspoliitika kujundajad leidnud, et hariduse arengu kaugema perspektiivi suhtes on vaja saavutada täpselt seesama, mis siin tänagi rõhutatud: kokkulepe põhisuundades. Ja alles pärast kokkulepet põhisuundades saame hakata rääkima tegevuskavadest ja väga olulisest ressursikalkulatsioonist – nii inim- kui ka raharesursside jagamisest. Me ei ole aga oma aruteludes üksi, sest Eesti lähtub praegu Euroopa haridusdimensioonist ja loomulikult oma geopoliitilistest eripäradest. Tänapäevase õpikeskkonna kujundamine saab parandada meie inimressursi arengut, aga mis on ehk olulisemgi, suurendada ühiskonna sidusust. Loomulikult loodame vähendada pidevalt hariduslikku kihistumist. Haridus ei ole ju ainult heaoluühiskonna kõikvõimas arengutegur, kuid ta on kindlasti määrav meie väikeses ühiskonnas rahvusliku identiteedi, kultuuri järjepidevuse ning omariikluse seisukohalt. Eesti võimalus on kõrgetasemeline üldharidus, keskharidusega ratsionaalselt integreeritud kutseõpe riigile vajalikel erialadel ning kvaliteetsed kõrgkooliõpingud ja teadustöö, mida saab rakendada rahvusvahelises koostöös. Loomulikult peab sellele lisanduma tööjõuturu muutuvale nõudlusele ja õppiia kultuurihuvidele vastav täiskasvanukoolitus.

Usun, et üks põhjus, miks me ei ole jõudnud konsensussele haridusküsimustes, on puudulik haridusnõudluse monitooring, ka pole tehtud põhjalikke kooliuuringuid, millele hariduspoliitika kujundajad toetuda saaksid. Usun, et võiksime enne järjekordset katset luua põhjanev strateegia koostada haridus- ja kooliuuringute riikliku programmi ja, miks ka mitte, taastada kooliuuringute instituudi.

Meie kahtlemata kõige suurem probleem on õpilaste väljalangevus ja ebapiisav õpijõudlus põhikoolis, eriti selle kolmandas osas. Üks põhjus on puudulik kooliküpsus ja hariduslike erivajaduste mitteküllaldane diagnoosimine

koolieelses eas, mil abi osutamine annaks kõige enam tulemusi. Laste tervise ja õpisuutlikkuse tagamiseks on oluline varakult märgata ja diagnoosida nende võimeid ja erivajadusi. Me peaksime hakkama riiklikult tasustama logopeede ja sotsiaalpedagooge, aga pakun ka, et koolitama kõneõpetajaid, sest logopeede ei jätku meil kõikidesse asutustesse. Kõneõpetaja oleks pedagoog, kes on saanud logopeediaalased teadmised lisaerialana või magistriõppe käigus ja kes saadab õpilase või koolieeliku logopeedi juurde alles spetsiifilisel vajadusel. Kindlasti peaksime koos sotsiaalvaldkonna esindajatega kaaluma lastearstide institutsiooni taastamist või vähemalt regulaarset perearstide sellekohalist täienduskoolitust. Arstid peavad suutma mõista koolieelikute erivajadusi, diagnoosida neid ja anda lastevanematele nõu, millised on parimad võimalused nende laste erivajaduste arvestamiseks.

Äärmiselt oluline on, et kõik lapsed saavutaksid kooliküpsuse. Ligi 80% või enamgi lapsi käib lasteaias. Koolide tagasiside on selge: lapsed, kes ei käi lasteaias ega eelkoolis, jäävad tihti juba esimeses klassis eduelamuseta ja moodustavad riskirühma, kes koolist kõige vähem rõõmu tunneb.

Lisaks kooliküpsuse tagamisele on tähtsaim koolist väljalangemise vastu võitlemise abivahend iga lapse märkamine ja tema pidev individuaalne toetamine. Olen sügavalt veendunud, et töökooli saatmise kõrval või asemel peaksime enam toetama individuaalse töö võimalusi koolis. Palju räägitud abiõpetajate rahastamine on enim vajalik suurtes koolides, aga kindlasti ka juhul, kui koolis on väga palju erivajadusega lapsi. Me peame mõistma, et laps, kellel on tõsiseid sotsiaalseid probleeme, tihti just puudus pere toest – vanemad võivad näiteks välismaal olla –, ei suuda ka kooli abil üksinda hakkama saada, selleks on vaja tugiteenuseid. Meil on üle 3000 lapse lõpetanud põhikooli tänu pühendunud inimeste toele, kes töötavad õpilaskodudes. Meil on väga häid tulemusi juba Tootsi klassidest ja muudest eriklassidest. Kasutame neid võtteid, kasutame neid eeskujusid ja loome ka teistele lastele lisavõimalusi!

On selge, et üldhariduskooli õppekavad on tasakaalustamata ja liiga mahukad. Loodame, et õpilaste ülekoormust saame vähendada uue

õppekava arendusega, mis on loomulikult pidev töö. On õige suurendada ainete integratsiooni ja ainestandardite kaudu õpilaste enamat sotsialiseerumist toetavate ja tõrjutust vähendavate õppeainete osatähtsust.

Hariduse teine väga valus probleem on minu arvates meie õpetajate sotsiaalne positsioon. Õpetajate kaader vajab noorendamist. Professionaalsus on kahjuks väga ebaühtlane. Ülikoolide õppekavad on erinevad ning puudub süsteemne täienduskoolitus. Õpetajate põhikoolitus tuleks ühtlustada ja selles osas on õpetajate koolituse strateegiaga seotud väga suured ootused. Aga peab olema ka praktika. Õpetaja peab saama põhikoolituse jooksul ettekujutuse tööst nii põhikoolis, gümnaasiumis, kutsekoolis kui ka erivajadustega lastega töötamisel. Kiiresti tuleks taastada professionaalne ainealane nõustamine spetsialisti-ainedidaktiku tasemel. Sellest on palju räägitud ja see on kindlasti hädavajalik. Õpetajate palk aga ei ole ainult poliitiline loosung, vaid alus selleks, et me suudaksime tagada motiveeritud õpetajate huvi lastega töötamiseks ühel kohal. Siis on õpetajal aega last kuulata, püüda teda mõista ning üheskoos leida parimaid võimalusi ja õppemeetodeid, mis just sellele lapsele vajalikud on.

Lõpetuseks soovin kõigile väga meeldivat elukestvat õpet! See ongi meie kolmas valus teema, kuidas kõiki rohkem haarata elukestvasse õppesse. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun nüüd kõnetooli Lauri Luige!

Lauri Luik

Austatud juhataja! Head kolleegid! Haridus on alati olnud valitsuse ja Reformierakonna prioriteet. Usun, et Eestis pole ühtegi erakonda, kes seda valdkonda prioriteetseks ja oluliseks ei pea, sellest annab tunnistust ka tänane arutelu siin. Kahju muidugi, et nii vähe rahvasaadikuid on saali jäänud.

Olenevalt maailmavaatest on lähenemine hariduspoliitikale ja eelkõige hariduse finantseerimisele küll mõneti erinev. Tänane arutelu on keskendunud peaasjalikult üldharidus-temaatikale. Kolleeg Helmer Jõgi markeeris Reformierakonna fraktsiooni esindajana ennist ära mitmed olulised teemad üldhariduse

valdkonnast, seetõttu soovin sellest vallast puudutada vaid ühte.

See on õpilaste käitumine ja sellega seonduvalt koolivägivalla temaatika. Õpilaste käitumismaneer ning eetikanormid on viimase kümne aastaga väga palju lõdvenenud. Koolivägivalla levik on sellega väga tihedalt seotud. Näiteid ei pea kaugelt otsima. Klassikaaslaste noaga selga löömine pole enam ammu Ameerika filmidest nähtud õudus, vaid kahjuks meie endi Eesti kurb reaalsus. Töötades iga päev paljude noorte inimestega eri noorteorganisatsioonidest, tunnetan seda probleemi väga valusalt ning otsin ühes oma noorte kolleegidega ka väljapääse. Õpetajaamet on devalveerinud, õpilastel on tekkinud karistamatuse tunne, mis on jõudmas arusaamani, et õpilane on kuningas ja õpetaja mitte keegi. Peame tõsiselt kaaluma, mida ette võtta, milliseid meetodeid rakendada, et taastada õpetaja kõrge maine selle kõige laiemas tähenduses.

Positiivne selle kõige juures on aga see, et paljud õpilased jagavad meie seisukohti ja muret ning on samuti huvitatud, et probleemile suudetakse lahendused leida. Lahendamaks koolivägivalla ja õpilaste käitumise probleeme ning määratlemaks õpetaja ja õpilase õiguskohustusi, võiks ühe variandina kaaluda õppeasutuse ja lapsevanema vahelist nn hea tahte lepingut, kus peavad olema fikseeritud koolisisesed käitumisreeglid ning meetmed nende mittetäitmise või rikkumise korral.

Soovin lühidalt peatuda ka kõrgharidusel, keskendudes eelkõige rahastamise küsimusele. Hea on tõdeda, et riigi investeeringud haridusse on viimastel aastatel kiiresti suurenenud, kuigi õpilaste arv on märgatavalt vähenenud. Näiteks on hariduskulud kasvanud viimasel neljal aastal 6,5 miljardilt kroonilt 10,9 miljardi kroonini, tänavu moodustavad need 11,7% riigieelarve kuludest. Ma pean oluliseks suurendada erakapitali osakaalu meie haridussüsteemis. Seetõttu peaks tähelepanu pöörama järgmisele neljale teemale.

Esiteks, uudse stipendiumide süsteemi loomine, mis tähendab sisuliselt seda, et stipendiumid suurenevad ja on mõeldud tõepoolest vaid tublimatele. Praegune süsteem on pigem sotsiaaltoetuste süsteem. Teiseks, tulumaksuvabade haridusfondide loomine. Mis tähendab seda, et lapsevanem saab juba

varakult hakata korjama raha oma võsukese tulevaste õpingute finantseerimiseks. Kolmandaks, õppelaenu piirmäära tõstmine 60 000 kroonini, et õppelaenu summa eest saaks vähemalt katta õppeaasta õppemaksud. Praegune õppelaenu piirmäär seda kahjuks ei võimalda. Ja neljandaks, ettevõtjate ja õpilaste veelgi tihedam koostöö. Me oleme teinud selles valdkonnas viimasel ajal üsna häid edusamme, kuid on hädavajalik veel edasi liikuda, sest võit oleks kahepoolne. Ettevõtte saab endale vajaliku spetsialisti, õppur aga tarviliku praktika, tulevikus ka töökoha ning õppemaksudust priiks.

Haridustemaatika on tõepoolest väga lai ja kõike me siin täna käsitleda ei jõua. Lõpetuseks teen ettepaneku alustada nende eelnimetatud asjade lahendamisest. Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli Urmas Reinsalu! Kaheksa minutit!

Urmas Reinsalu

Austatud istungi juhataja! Austatud härra haridusminister, parlamendiliikmed ja avalikus! Kõigepealt ma tahan avaldada tunnustust valitsusele, kes praeguses majanduskriisi olukorras esitas parlamendile eelnõu, kus on tehtud üks põhimõtteline erand, ja see erand on õpetajate palga tõus. See peegeldab meie valitsuse arusaama, kust saab alguse Eesti uus majanduslik tõus ja millel põhineb meie senine edu. Samasugune arusaam peaks olema ka parlamendil.

Teiseks tahan rääkida küsimusest, millest me palju kõnelesime: see on Eesti üldharidussüsteemi olukord. Tooksin siin esile üldhariduse üldise humanistliku, inimlikkust kaitsva, arendava ja õpetava olemuse. Meie ülesanne on saavutada noore inimese kõrgete kõlbeliste omaduste ja inimlikkuse väljakujunemine ning hoida ühiskonnas inimlikke väärtusi. Seda tehes tuleb meil paraku vastu seista muule maailmale, kes püüab neid inimlikke väärtusi vahetada millegi muu vastu, mingite asjade vastu. Neid väärtusi peaksid kaitsma ka perekond, kodu, vanemad ja kirik. Nagu ütles Hando Runnel, kiri algab kirikust. Kui me asume läbi vaatama uut haridusseadustikku ja selle esimest elementi, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse uut redakt-

siooni, siis on minu arvates tähtis siin parlamendi saalis religiooniõpetusele positiivsema nurga alt läheneda. Seda just nimelt selles sisalduva võimaluse tõttu süvendada noortes inimlikkust.

Kui me räägime inimlikkusest ja inimese väljakujunemisest, siis see tugineb kahel tähtsal arusaamal. Need on võimaluste mitmekesisus, loovuse arendamine ja arvamuste avaldamise vabadus, mida ka härra Kreitzberg oma ettekandes puudutas. Pean tähtsaks, et meie hariduse rahastamise süsteem võimaldab üldhariduses erakoolide teket vähemalt võrdsetel alustel muude kohalike omavalitsuste koolidega. Ka praegune kohalike omavalitsuste koolikorralduse süsteem peab võimaldama erinevaid, just nimelt loovust ja erinevaid haridusfilosoofilisi käsitlusi pakkuvaid lahendusi. Koolikorralduse ühtsed reeglid ja kvaliteedistandardid ei tohi kindlasti viia meie üldhariduse tsentraliseerimiseni ja n-ö vabrikutoodangu väljalaskmiseni. See ei tohiks olla arusaam, mille järgi Eesti rahvas peaks oma üldhariduse mudelit kavandama.

Siin puudutati mitut hariduse rahastamise aspekti, ka stipendiume. Nii palju, kui ma olen rääkinud keskkoolide ja gümnaasiumide õpilastega, pole see meil kuigi tavatu, et õpilased käivad ka gümnaasiumis ja keskkoolis õppides töö. Muidu poleks võimalik haridust omandada. Tööl käivad tudengid moodustavad suure protsendi üliõpilaskonnast ja nende jaoks on loodud õppetoetuste süsteem. Me peaksime koostöös kohalike omavalitsustega arutama ka seda, kuidas oleks andekatel õpilastel võimalik saada toetust või stipendiumi selleks, et omandada gümnaasiumiharidus. See peaks kindlasti olema üks võimalus.

Eelkõneleja rääkis haridusosakute süsteemist, et investeerimisfondide tulumaksuvabastus võiks olla seotud hariduse rahastamisega. Minu arvates on see asjakohane ja praegusel ajal peaksime seda soodustama.

Kokku võttes on hariduse märksõnad üldhariduses minu jaoks esiteks kõlbelise ja inimlikkuse aspekti arvesse võtmine, teiseks mitmekesisus, kolmandaks loovuse süvendamine erinevate võimaluste pakkumisega. Ja neljandaks on kindlasti oluline, et riik tagaks laiemalt kvaliteedinõuded ja ühiskonnale lojaalsuse nõuded. Et koolis kehtiks inimlikkus ja et seal tunneksid end turvaliselt nii õpetajad kui õpilased. Selle viimase aspekti koha pealt tahan ma ka tunnustada haridusministri initsiatiivi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem läbirääkimissoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Austatud Riigikogu! Austatud minister, head külalised ja publik, kes meid jälgib muid infotehnoloogilisi võimalusi kasutades! Ma tänan teid! Olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu on lõppenud. Ka Riigikogu täiskogu tänane istung on lõppenud. Austatud Riigikogu liikmed! Jõudu teile teie töös komisjonides ja fraktsioonides!

Istungi lõpp kell 13.19.

Istungi kestus 3 tundi ja 19 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees